
Colour Chart #13
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
Blue
Cyan
Centimetres
Inches
DANES PICTA .COM

Grey Scale #13
R G B WH GR BL
C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
DANES-PICTA .COM
Part Code ST1316

XV,73

Epiſtole Enee ſiluij

BIBLIOTEKA - im. Zielińskich
MP

Mnibus & singulis humanitatis studio deditis. sequẽtesq; epl'as
o inspecturis nicolaus de vuile sacri latenarensis palacii aulecq; imperialis consistorii comes. S.p.di. Eneas siluius de senis exnobili sanguine cretus oratorieq; ac poetice scientie admodum doctus. In concilio basilienſi cuidã prelato seruiuit pauper. Ibiq; dñs Caspar schlick diui friderici tertii protunc romauorũ regis. ac austrie ꝛc. ducis: cancellarius. vir omniũ humanissimus & singulari prudentia pollẽs: hunc Eneã in scribam & secretariũ romane cancellarie conduxit. Rexq; illum ob ei9 scientiam & doctrinam excellentes: statim in poetam laureatum creauit. Qui exinde cancellarie annis cõpluribus non sine labore maximo inseruiens: diuersas lras & missiuas bincinde ad principes: prelatos: magnates: amicos & fautores suos latine arauit: adeo comptas ornatas & elegantes: vt magnã inde laudem consequeret. Demum vero post multos habitos labores: opera & adiumento regis predicti. Episcopatum terge stinensem nactus est & ex eo loco in episcopum senensis ecclesie postulatus. vnde per Nicolaum papam quintum ad fastigium cardinalatus est assumptus. Ac deinde statim post defuncto nicolao in summũ pontificẽ canonice electus. & Pius secundus appellatus. Ita q; hic homo pauper breui tempore in ditissimum: & scriba modice reputatiõis in omniũ dignissimũ virum & in caput vniuersalis ecclesie ꝓpere creuit. Huius ego epistolas quas ipse (vt supra dixi) bincinde ad principes ac suos amicos & fautores obsignauit. in vnũ collegi & impressum iri fideliter ordinaui Et potius illas q; aliorum oratorũ epistolas: quia etsi eorundẽ vt Tullii Petrarche: Leonardi aretini: Guarini: Pogii: Guileffi: Casperini: ceterorumq; epistole: elegãtes compte & ornate existant. He tñ epistole Enee in stili claritate & latini familiaritate videntur antecellere. Quare illas duxi amplectendas & hominibus huius artis studiosis cõmunicãdas fore vt ipsi his insudãtes: ex [illegible]rundẽ frequẽti lectione habitũ in seipsis hmõi latinitatis & ornatus adipisci queant vt vestigia Enee imitari. Attento quod Seneca dicit: Certis ingeniis immorari oportet si velis aliquid trahere quod [illegible] Sagit quis stilum huius hominis clarissimi [illegible] ornatus stili scium q; si qui [illegible] traderet ducẽdum. Valete:

K. 2.20 / 84

VLIANVS CARDINALIS SANCTI ANGE
li apostolice sedis legatus. Doctissimo viro domino. Enee
siluio de senis amico charissimo regis romanorum secre-
tario. Salutem dicit. Amantissime enea gaudeo te esse
apud sereniss̄imum dominum regem in loco bonorabili
et te digno. Licet vt animi mei affectum fatear malle te eē
in italia in loco etiā tua virtute digno. Cōgratulor cācel
larie impiali que talem virū sortita est: cuius ingenio non
parum florebit. Iam locus ille latinam redolebit facundiā
Ego te propediem videbo & amplexabor: simulq; redarguam q̄ iussisti
me sub condicione salutari. Si scires quantum te semper dilexi & diligo:
quantumq; tuis afficior virtutibus: profecto misisses condicionem illam
Et cum per officiū cui prees ad me comodevenire nō poteras: scripsisses
saltim more tuo litteras suauissimas. Sed ignosco modestie tue: & quid-
quid facis ipse mecū in meliorem accipio partem. Sed deinceps velim te
mecū cōfidētius agere: & nō obliuiscī eius: que inter nos semp fuit beni
uolentie atq; amicitie. Familiarem būc meum vt celeriter expediatur ad-
iuua. Cupio permaxime mox esse apud cesarē vt aliquid p̄ quiete huius
regni possim efficere quo meli? facilius expeditio militaris cōtra turcos
fidei catholice seuissimos hostes instituta parari possit. Ad hec enim
duo sanctissima opera iuxta legationis aplice mihi iniūcte officiū. totus
anhelo ac feruco quēadmodū in reb? bohemicis olim me feruere cōspe
xisti. Vale. Cilie comes impatori recōciliat? est. EPISTOLA II

Neas siluius. S. p. d. Reuerendissimo in xp̄o patri domino Iulia
no cardinali sancti angeli apostolice sedis legato. Non cogit me
necessitas: sed amor scribere. Litteris iamq; vestris quas ex buda
ad me designastis p̄ magnificū cancellariū satis factū est. Nihil em̄ ex me
ille petebat nisi vt creationē cuiusdā palatini comitis p̄mouerem. In hoc
quid factū sit. & quid non. ex cancellario cognoscetis. Ego illud adiicio
feciss̄e mihi verba super hac re nicolaū castellanū cum hac transiret. meq;
id respondisse quod nunc secutū est. Sic principes sunt fere oēs. cum opi
nionem aliquā induerūt: magna opus est arte vt sententiā mutent. Per-
suasum est regi inutilem esse hanc comitū creationē. Nec omnino errat.
Quis em̄ nō vituperaret vsq; ad mercatores sordidasq; artes: hoc decus
egregiū descendisse. Rex tamen dum prohibere vult quod fieri non de
bet: id etiam vetat quod fuerat faciendū. Seruādus est in oīmbus rebus
modus: & quā philosophi ponunt mediocritas quedā tenēda. Sed hoc
magnis autoribus p̄suaderi debet. Mihi nō plus fidei ē q̄ pecunie. Idq;
tolero patienter. quādo & me maiores eodem haberi mō tractariq; vi
deo. Sed de bis finē facio. nedū loqui p̄ponovidear oblocutus. Nouita

2

tes quoq; vix vlle sunt que per me scribi debeant: si quid erat cancellarios preoccupauit. Vnum tamen quod ille preteriit ex me notum habebitis. Comes em̃ cilie qui diu & vienne & hic fuit: petita erratoq; venia: gratiã regis meruit. omninoq; in cõcordiã rediit. Nec aliquid regia maiestas ex eo voluit: qđ nõ ex integro reportauerit. Senior comes nunc in greciã venire debet regiq; se pternere & oia filii facta cõprobare. Debebat rex citius illuc pficisci: sed plures eũ occupatões detinuere. Nũc scio (si vera sunt q̃ ipsius ab ore cadunt) iturũ ip̃m ante septẽdiũ: quia reuerti eum viennam ad res bohemicas infra mensem eportet. De cathelanis mutatis gallicisq; variatis nihil scribam: qa ex aliis confluere advos nouã nõ ambigo. Deus nobis vnionẽ cõcedat qualiscũq; ea fuerit tandem quoniã si a deo erit: mala esse nõ poterit. Ex itaila miror nullã insignẽ pbos dies nouitatẽ missã. Frisigen. eps qui vester amicus nõ vulgaris fuit preter opinatũ omniũ vita excessit. Rex successorẽ optat germanũ esse domini cãcellarii. Res & in capitulo & apud eugeniũ & apud conciliũ p diuersos vẽtilaẽ. nec certũ adhuc nec verisimile habeo quis debeat voto potiri. Ego desideriis meis omnibus germano cãcellarii maxime faueo. Det deus illivt secũda sint vniuersa. Valete optime diuq; cõmẽdatũ bẽte

Impator p̃latos suos reuocauit ex cõcilio basilien̄. ppter fedus eugenii pape aragonũ & duce mediolanen̄.

EPISTOLA. III

Neas siluius poeta. S: p.d. Reuerẽdissimo in xp̃o patri dño iuliano cardinali sancti angeli. Non opus est reuerẽdissime pater & domine mi colendissime multis im̃ sentiaq; agere: qa quod aliis litteris eutrusco sermone: & mihi iam ob lrato scriptis optauerã: diligẽti opera pvestrã reuerendã paternitatẽ curatũ est: sicut & maiestati regie & domino cãcellario. Tum p vos: tũ p lereniss̃imũ dn̄m regẽ polonie scriptum vidi: Solũ aliqua scitu digna vestra reuerẽdissime paternitati modo teferam. Scio nãq; q̃ apud hungaros nõ quẽadmodũ apud vos italice nouitates sciunt: & tamẽ naturale ẽ de patria velle percrebro sentire. Nec em̃ aut alpes iulie: aut danubius sicut arbitror amorem patrie exvestro pectore ademerũt. Sed puto idem cõtingere vestre reuerendissime paternitati quod mihi: quia quanto longius a paternis recedo laribus: quantoq; diutius suauissimo ausonie celo priuor: tanto magis desidero naturale solũ videre. ibiq; viuere & mori. Scribã igit̃ pauca de patria nr̃a & magna & vera: si vera sũt que magni viri ad cesaris nostri deducũt noticiam. Primũ est bononiã more suo q̃ sup mercurio fundata est motũ fecisse. Frãciscumq; piceniũ in vinculis cõiecisse. Antea quoq; soror illius ianua & sub eo dẽ astro cõstructa: thomam vulgosiũ ducem suũ de tribunali in carcerẽ traxerat eiq; raphaelẽ ad vrnũ suffecerat. Sed hec paululũ antiquiora sũt. Credo recentiora cupitis nosse: nec ista desũt: vberẽ semp materiam nouitatis habet italia. Eugeniũ senis eẽ nõ ignoratis. Is cũ rege aragonũ & duce mediolani. ac nicolao piccinio: & cũ tota factione illa

fedus pcussit. Cuius rei vigore reuocaturus est rex suus ex basiliēsi concilio prelatos. Ea lege vt in eugeniana curia suis dignitatibus potiant: quibus antea gallici minati fuerūt: vlterius se non pstaturos obedientiā eugenio nisi is aperto bello regem illū impeteret. Veneti quoq; florentini. Ianuenses & bononiēses nouam inter se confederationē fecerūt. Iamq; florentinorum & venetorum copie bononiā ingresse sunt. Nec spes est illam posse per piccinium recuperari: tametsi adhuc eius nomine arx defendatur. Marchio ferrariensis: qm filiam regis aragonū despōsatam habet: armigeros venetorum per suum territorium transire prohibuit que res eum suspectū valde reddit. Illi aūt nauigio rauennā applicuerūt atq; illinc in emiliā pfecti sunt bononiāq; ingressi. Circa quā soli aloysius de verme & dūs fauētie castrametabātur. Sed fauētinus iam ad sua tutāda reuersus est. ne se absente p florētinos q agros fauētinos populabantur expugnari vrbs posset. Nicolaus piccinin⁹ circa casteuellā & comes frā ciscus circa sctm seuerinū castra tenēt: qsi sortiti puincias deuastādas eaq; lex sit vt iste vnā ille aliā exbaureat puinciā. Et sic misera funditus italia lacerat que vnica solum causa facit vt exiliū qd mihi ad tps delegerā breue diutius ptrahamus: qm minus grauia sunt aliquantulū q audiunt q vident mala. Hec scripsi ne scribere nihil vestris būanissimis litteris puocatus. Non vt exinde mentē vestrā pturbē: que in viro sapiēte quietissima est: sed vt mihi potius leuamē aucupari narrādo possem. Valeat opti me vestra reuerēda pīnitatis meq; vt facit seruoꝝ suoꝝ in nūero sp beat.

Līas studere suadet quia maxie decorāt.

EPISTOLA IIII

Eneas siluius poeta Nepoti suo anthonio salutem. Retulit mihi nānes pr tuus te dū puer adhuc fores miro līarū amore fuisse incensum postq; vo ex ephebis excessisti neminē ee qui tibi amplius vt studeas queat psuadere que res nō mira tm mihi: sed stupenda fuit Ceteri em̄ pueritiā tū & stulticiā deponūt: virilē togā & prudentiā induētes. Tu cōtra sapiēs puer: stultus vir cupis videri. Et barbā quasi vmbraculum virtutis recipis. Doleo certe tui cā: nec quid de te facturū sit scio. Iubet cicero vt quilibet in adolescētia viam eligat & genus vite honestū quo vti debeat. Idē hercules factitauit. Nā cum p quietē due sibi mulieres supra humanā formā venuste appareret: & altera sibi voluptatē: laborem altera pmitteret hanc secutus est sciēs q post laborē pmiū certamis datur: Nec coronat̄ (vt inquit apls) nisi q legittime certauerit. Tu vovt audio vagari vis sp: nec aliqd gen⁹ vite salte honestū āplecti studes. Līas quas puer amasti iā vir odio habes. pudet me tui cā. Nescio em̄ quid ee possis absq; līis. nisi asinus bipes. Quid em̄ bō ē absq; doctrina quātumuis diues quātūuis potēs. Quid inter boiem illīratū & marmoreā statuā inter ē. No dux nō rex nō impator alicui⁹ pcii est līar⁹ ignarus. Videm⁹ nīi seculi principes: qm̄ rudes sunt: & nedum latinū. sed maternū quodā modo ignorātes. mone. quāto despectui sūt: quō negligunt: quō vitu-

perant̄ ꝙ siquis eoꝝ obediētiā in subditis habet: nō amor sed met⁹ id facit. Qui (vt cicero ait) Non est diuturn⁹ mgr̄ officii. At vbi metus abest mox deserūt̄. Interdū etiā neci dant̄. Quid ergo tu miser studia despicis lr̄arū: q paup es: q nisi p magnā virtutē euadere in virū clarū non potes. Quid facis obsecro: quid speras? Reris ne sp iuuētutis florē tibi durare: an nescis: quia tanq̄ flos agri iuuētus ē: q mane nitet: vespe vero arescit? Nibil est velocius tpe: nibil qd̄ magis fugiat: volat sp irremeabile tēpus Tu tibi pulcer videris: dum ētas robusta: dū iuuētus florida viret. Non cogitas instare senectutē: nō vides quia dies q̄libet aliqd detrahit forme tue. Aliqua forsitan formosa puella tuo capta nitore. tē cepit: teq̄ q̄si cathenis ligatū retinet. Tu eius delicias seq̄ris. beatūq̄ te putas dū in amplexus venis illius. sed longe deceptus es. Nā dum formā istius miraris formosiorē deseris adolescentē. Nō em̄ lucifer aut hesperus tā pulcer est: q̄ sapiētia q̄ studiis acqrit̄ lr̄arū; vn̄ & dicere plato solebat: ꝙ si videri ei⁹ forma posset: mirabiles sui amores excitaret. Tu tn̄ hec oīa deseruisti (vt tuus genitor dixit) vicit te (vt opinor) impet⁹ iuuentutis. Sed cogita mi Anthonii: qa nō sp iuuenes sum⁹. Redi obsecro in viā & teip̄m vendica. Linque ineptias iuuētutis: & virū te eē memēto. Oīa hec p̄tereūt quib⁹ mō letaris: etas: valitudo: forma: delicie: voluptates. Sola nos si semel recepta fuerit. vsq̄ ad mortē sapiētia comitat̄: & post mortē vitā aliā beatissimā p̄bet. Hāc igit̄ rogo mi Anthoni: vt oīb⁹ reb⁹ aliis p⁹ tergū positis adipisci studeas qd̄ tunc demū facies: si pbie dederis opam & qd̄ assidua lectione didiceris in opus deduxeris. Ad quā rem iā tēpus est vt te accingas: nec cum hodie possis bene viuere: cras dicas incipiam. Vale.

Agrictultura laudat̄. EPISTOLA V

Eneas siluius. S. p. d. Iohanni ptholomeo patruo suo. Elegisti vt audio senectuti tue cōueniētissimā vitā. Ortulis quidē rigandis & rei rustice studes. Res ē te digna & senio tuo dulce hoc ociū ē: honestū negociū modesta voluptas. Iam nō armis aptus est: grauis galea eēt: molesta lorica. Intolerabileq̄ scutū. Rursus quoq̄ in rerū ciuiliū versari fluctib⁹. Carere somno: cibū nō sumere in tpe: mortifera res ē senibus. At rusticatio vitā quietā: liberā: honestā & frugalitati cōuenientem prebet. Nec tu primus ex sapiētib⁹ viris. In hoc viuēdi genus ex rebus publicis cōuolasti. Nulla voluptas maior fuit horatio q̄ rure sese recipere: quo cum venisset: vix illinc poterat octauiani cesaris. & totius mūdi domini iussibus euocari. Cum v̄o in vrbe foret. miro desiderio ruris assidue tenebat̄: hinc ad mecenatē scribens. O rus inquit qn̄ ego te aspiciā. Perlege epistolas senece quid illic magis q̄ agroꝝ cultus collaudat̄. Plātauit ille platanos sua manu piscinas fodit: aquas deduxit nullibi libēti⁹ q̄ in agris erat. Quid in cathone maiore cicero scribit. quas vtilitates ex agricultura pcipi oñdit q̄ vberrimos q̄stus: quātā illic voluptatē cōsistere quantā mētis quietā: quantā curarū remissionē quantā naturalē oble

ctationem. Hoc geuns vite solum nature hominũ vsuiq; p̃cipue ẽ accõ-
modatũ: quod omia ad victum cultũq; nr̃m spectãtia nobis suppeditat.
Sapis equidem q hanc vitam delegeris a tẽpestatib⁹ ciuilis insanie remo
tissimã: hinc potes tanq̃ ex altissimo speculo nos curialib⁹ negociis im-
plicitos quasi naufragantes despicere hic potes tibi soli vacare: te colere:
te frui. Diocleciaus cui orbis parebat: depositis impii fastib⁹. in villa sa-
lone agriculture studiis de se tradidit. Fecisset idẽ augustus vt quidã scri
bit: nisi timuisset insidias. Cirus psarũ rex gl̃iari pl̃imũ solebat: cũ veniẽti
bus ad se hortũ oñderet suis manib⁹ cõsertũ & arbores i ordinẽ positas.
Sed ne mortaliũ tm̃ exempla seq̃mur. Deus ip̃e cum hoiem prio creasset
vbi nam illum posuit: nisi i hortis deliciar̃. Et illũ cum illinc expulit. quo
nã obsecro nisi in agros misit. Facis g̊ mi iohãnes qđ te decet: qđ & ego
si potero aliqñ faciã. Nam degentẽ rure hoiem cõmẽdo. Curã laudo re-
rum rusticarũ conserẽdi plantandiq; solertiã ꝓbo. Moneo tñ vt labor le-
uis sit: qui corp⁹ nõ atterat. sed exercitio quodã corroberet. Ibi modeste
viues: integritatẽ vite seruabis. Non ibi curiositas supuacua & anxia te
tenebit sollicitudo: vt qcqd vbiq; gerat̃ ꝑnoscas: nõ tibi somnũ adimere
poterunt cure: inuidie: pestilentia: & edaci carebis liuore. Nulli fraudi lo
cus erit. Nulli scelerũ officine patebit accessus. Sed dulcis securitas: qes:
tranqlla: ociũ frugi: vita officio plena vrbanis honoribus atq; diuitiis oĩ-
bus anteferẽda te habebit. Sequere em̃ vt cepisti: & agrum siml̃ & teip̃m
ita excultum redde: vt cũ egredi e vita oporteat: ad hortos illos ꝑuenias
quibus nec pluuia nocet nec estus. Vale.

Cõuersationem suam notificat. EPISTOLA VI

e Aspar nouariẽsis. S.p.d. Enee siluio poete preceptori suo. Nihil
lr̃is meis preterq̃ singularẽ quandã dilectionẽ quã i te habeo si-
gnificare studeo. Intellexisti tñ ꝓfecto vt opinor iãdudũ me tibi
illã hr̃e tam etsi nullo effectu indicarim. Sed qd res mea atq; cõditio vsq;
hanc in diem effici passa fuit: vt effectu ipso voluntatẽ meã patefacerẽ: so-
lũ hoc mihi de te ꝑmissu; fuit: vt ad te nũq̃ irẽ qn doctior abirẽ. Idcirco
te accedere sepi⁹ sũmope conabar: & id mihi opẽpciũ fuit: tuoq; frui cõsi-
lio vsq; oblectat⁹ sũ & me (vt ita dixeri) te mgr̃o v̄sificarẽ puto Nec qdẽ
recessu; tuũ videre facile fuit: q tã & cõsilio & re ip̃a ꝓderas: nẽpe vt p̃ns
mẽtis mee suauiũ eras absens tristicia ip̃i⁹ fact⁹ es: atq; vt comici nr̃i v̄bis
fruar: haud ver̃ ẽ qđ fulgo dici solet: diẽ adimẽ egritudinẽ hoim. Nã mi
hi q̊tidie ñ de filio vt ip̃e ait: s; de te mgr̃o & pr̃e itegressit dolor. Vnũ tñ
est qđ mentẽ meã lenit: tui vincet stat⁹ augmẽtũ: qđ incõmodo meo iter
dũ eqparo: & ip̃e mee mẽtis archão tibi stationẽ facio mecũq; taliter mã-
ducas & bibis. Et qm̃ de tuis v̄sib⁹ q̊s indies suauiores facis: null⁹ ad me
veit Expediet me qñq; q̊s fecer (fingẽ & inde tãq̃ tu ip̃e eos fecer (ill̃ gau
dẽ. Nouissime ãt vnã (& ego illã eglogã voco) feci. In q̃ martinũ galliũ
felcianũ cõsecretariũ tuũ tecũ altricãtẽ merito qdẽ itroduxi. illũ qppe p⁹

te in magr̃m meũ decreuerã me habiturũ: illoq̃ pauculos dies potit⁹ sũ: sed cõfestim cum felice nr̃o ab hac vrbe decessit. Stephanũ deinde auũculum meũ altricatõnis nr̃e iudicẽ statui. Et id duas ob cãs factũ est. Primũ equidẽ vt nec ipse arbitraret̃ mẽoriã eius apud me ꝓrsus periisse siue vilem effectã esse. Altera vero vt illos versiculus nõ tãq̃ a vobis sed a discipulo vestro editos ip̃e corrigeret: priusq̃ in alienas ꝑtes diuulgant̃. Habes nũc oẽm vsq̃ a principio cãm quare hec cõdita sit egloga in hũc modum. Vale vt opto & me ama vt soles: atq̃ age vt nõ diu rn̄sum expectẽ Si quid tibi quod rei mee cõuenire iudices euenerit: mei memineris q̃so itidem & cesaris medico coitalico nr̃o quẽ verbo meo saluere iubeas: velim supplico. Cupio quidẽ tecũ esse. Iterum vale.

Represalia dissuadet. EPISTOLA VII

e Neas siluius poeta. S.p.d. Iobãni orlãdo viro magnifico. Reddidit mihi familiaris tuus: tum ex te: tũ ex petro iuliani lr̃as in eũ finẽ tẽdẽtes: vt apud magnificũ cancellariũ rem tuã curarẽ: feci id libenter. Sed mime opus erat currẽti equo calcar admouere: sua etenim sponte tantũ ip̃e cancellari⁹ inclinat⁹ erat. vt oẽs apud eũ p̃ces sup̃flue viderent̃ & eẽnt. Diligit em̃ te sũmo corde: libẽterq̃ se in his exercet q̃ tuũ respiciũt cõmodũ. Itaq̃ adhibita ẽ in tuo negocio sũma diligẽtia. Factus est cũ rege & cũ cãcellariis de eo ſmo ꝓlixus. Quid aũt inde haberi potuerit: ex lr̃is cãcellarii ꝑcipies: puto bonũ consiliũ eẽ qđ de plũbino dat̃ & tu alias aperuisti. Nã ex illo recupares debitũ tuũ: & maiestatis regie gr̃am ad maiora nãsciscereris. quãq̃ putẽ regũ & principũ gr̃as tibi iã eẽ fastidio: qui post martinũ nullũ es nisi onerosum exptus dn̄m. Intelligo ex lr̃is tuis te ad ius rep̃saliarũ velle recurrere. Id est incertũ & ꝑiculosum remediũ multũq̃ iniusticie secũ defert: cũ hi sepissime luãt penã q̃ sunt ex ꝑtes peccati. Tũ vero id incitamentũ ẽ bellorꝫ: qm̃ q ledunt̃ rursus se vlcilsi volunt: totq̃ vndiq̃ rep̃salie: fiunt donec aptum exardescit bellũ. Tu tñ quid tibi cõueniat magis scis. Ego dicã sicut ad curionẽ scribit cicero Aut te in meã sn̄iam ducã: aut certe testatũ apud animũ tuũ relinquã qd senseri vt si qñ displicere tibi tuũ consiliũ cepit: possis meũ imoueri⁹ cancellarii recordari. Atq̃ de his satis. Respõdissem petro iuliani: nisi nũci⁹ tuus iterũ illũ ad regẽ aragonũ ex parte ducis mediolanẽsis significasset Vbicunq̃ tñ sit: gr̃as sibi refero ꝓ suis humanissimis lr̃is: eiusq̃ filiũ tibi efficio cõmendatũ. Vale optime mei memor. Amicitiã & dilectionem notificat & se excusat ꝙ raro scripsit. EPISTOLA VIII

e Neas siluius poeta. S.p.d. Nicolao amidano iuriscõsulto. Si nũerum epl̃arũ vltro citroq̃ missarũ pẽsamus: nihil est qđ tibi debeã Quippe cũ lr̃is vnis dũtaxat vsitati fuerimns inuicẽ. Rursus vero si verba cõputem⁹ teneor tibi multa rescribere sicut multa significasti. Accedit huc ꝙ amicitia non est cõputatrix beneficiorꝫ vt q̃ non ad numerum vel qualitatẽ: sed ad effectũ retribuit. Scribã igit̃ siue obligatus sim

ſiue ſolutus. Reſpō debo q̄ tuis lr̄is q̄ potero breuiter & ſuccincte: ne vel tibi lecturo: vel mihi ſcribenti ſim moleſtus. Congaudeo primū q̄ domū grauiſſimi & oīm doctiſſimi iuriſcōſulti reuerentiſſimi dn̄i cardinalis pa normitanēſis intraueris. ibiq̄ magiſtratū ſuſceperis. Nā id tibi admodū ꝓderit: q ex illius vberātiſſimo ſciarū fonte dietim potās doctior euades & mihi vtilis eris gr̄am quā in ſua. R. p. repī cōfirmās cōtinuāſq̄. Taceo q̄ q̄ ſub ei⁹ vmbra ad magnas tibi dignitates patebit acceſſus. Reliquū eſt vt borter ad ꝑſeuerantiā quā demū adipiſceris: ſi multe patiētie te tra dideris: qd vnicū eſt remediū cōtra inuidiā valentiſſimā. Vtere r maiori cohortatione ſi tua virtus mihi ꝑſpecta non eēt. Sed noui q̄ ſis aduerſus quoſlibet fortune impet⁹ tuis dotib⁹ & phie inſtitutis armat⁹. Q̄ vero ad archip̄ſbyteratū electus fueris: id ita demū laudo ſi abſq̄ deſertiōe no ſtrarum partiū potes eo puenire qd niſi poſſis: melius eſt officio q̄ fide carere. Arbitror te ſentire de autoritate eccl̄ie non qd multi ſed qd boni doctiq̄ ſentiunt. Ita mihi dum baſilee fui de te cōcepta opinio eſt: & tum ꝓpter mr̄tas v̄tutes. tū ꝓpter cōſortiū fidei: maxie te dilexi. ita q̄ nō puto ep̄atū: ne dicā p̄ſbyteratū poſſe te nobis auferre. Placet tn̄ qd ſcripſiſti te viā inueniſſe p quā & fidē poſſis & dignitatē tenere. De tuo in me amo re. nihil eſt qd te ſcribere oporteat. Illum em̄ nō ſolum vidi oculis. ſed pal paui & manib⁹ atq̄ hinc factū eſt vt te germani diligā loco qd mihi q̄ ti bi eſt longe facilius. Ego em̄ fratribus careo: tu fulcit⁹ es. Sed ſpero tuos meos fore. Nihil plus de amicitia dicam ea em̄ nō verba ſed facta cupit. Aliud eſt in tuis lr̄is qd ad me ſcriptum de glicerio magne voluptati fuit dum amoris ꝑſeuerantiā exprimis mirāq̄ fidē. Ea em̄ hmōi ſunt vt etiā ſi vera nō ſint: titilationē tn̄ quondā ꝑſeuerant & pectos excitant. Es tu quidē meo iudicio ſapiens qui tibi talia facile ꝑſuades libētiuſq̄ in bonā q̄ in malā interp̄taris partē: nam qd ꝓdeſt ſeip̄m affligere. Mea ſp opinio fuit. bis in rebus q̄ multū fellis parūq̄ mellis habēt ſapientiſſimi bois eē: qd dulce eſt excerpe: & qd malū foret lippis oculis p̄terire. Atq̄ idcirco nunq̄ q̄ſitū ire placuit qd inuentū moleſtiā afferret. Teq̄ exortatū volo vt ſerues banc cōſuetudinē: placita dātaxat queras. Acerba vero preter mittas. Quibus obuiare nequirē & triſtari poſſem. De glicerio iſta quā tibi tueq̄ fidei q̄ſi animalā & corculū meū cōmēdatū ſcio. Si qn̄ Stepha ni aut Franciſci iuriſcōſultorū ſcenas ingreſſa fuerit: finge te id neſcire & totū mihi daude: Nam etſi ſcio nihil ab iguine illorū eē tutū. decepi tn̄ meip̄m volo & ignorātia potius delectabili q̄ ſcia moleſta frui. Vltimū eſt qd de nouitatibus tetigiſti. Ille etſi auditu grate fuerit: nō tn̄ faciet vt tibi gr̄as agam: qd eſt inter amicos abſonū. Nihil em̄ amicus amico fece re pot qd non ſit debitū: atq̄ idcirco expers gr̄e. Rogo tn̄ vt ſepe ſic faci as. Tu nunc audi ex nobis qd noui ſit. Ladiſlaus rex polonie q̄uis ado leſcēs būgariā habet: magnūq̄ conatū belli aduerſus thurcos xp̄iani no minis ꝓpetuos hoſtes fieri ꝓcurat inde fauorē ſuarū partiū q̄rens. Nam

cũ sciat se regnũ iniuste possidere: fauores hoim sub colore bonoꝝ opeꝝ querit. Sortitusq; ẽ hac ad rem optimũ instrm cardinalẽ sancti ãgeli: virũ & fama & eloquẽtia potentẽ. q sub colore passagii ptes suas tueri studet Sed non cõsueuit hic bõ fortunat⁹ eẽ in bellis: sicut bohemia oñdit. De us tamẽ opus nõ finem spectet & xp̃ianitati potius q̃ cupiditate hoim. Reliq̃ ex pigallo nostro q̃re. Reuerẽdissimo dño cõmuni me dedi & ami corum quicqd habeo meo noie saluũ dicito. Tu vale & amicicie nr̃e tan to tenatior esto quãto sumus remoti ores:

Excusatoria cor nõ visitauerit amicũ. EPISTOLA IX

Neas siluí⁹ poeta. Reuerẽdissimo in xp̃o p̃ri dño Leonardo pa
e tauiensi ep̃o. S. p. d. Qz me tuo cõspectui nõ sepi⁹ offero: qꝝ tu as edes nõ visito: nec supbie nec negligẽtie mihi debes ascribere quarũ alterã abhominor: alterã sp fugi. Rursus quoq; nec ocupatiõibus impedior meis: cui multũ est ocii. Quid igit ẽ qd me retrahit: dicã si scire vis. Nimiũ magni d ñi locũ tenes: nõ cõuenit mihi cũ tãta dignitate. Ve niunt principes: comites: barones: milites. illis patet ianua tua. Nil mea toga inter tot aureas vestes momẽti bz. Pudet me illis admissis añ ostiũ stare & expectare. Et fateor iustũ eẽ illos p̃ferri. Quid g̃ supest nihil ne te cũ cõicabo. Nõ sic agã sed qd voce dictur⁹ erã scriptis exprimã. Audio abfuturũ eẽ idqz breuiter paternitatẽ tuã reuerendã. Vnũ dũdaxat ex il lis expeto: vt si qd sit in abñtia tua: ei⁹ qd mea cura possit absolui nec mi hi nec meis laboríb⁹ ignoscas: sed vt mãcipio tuo me vtaris. Hoc dicturus erã cum bodie ad teneniré. Cũq; intrantib⁹ aliis tetrocederẽ. Sed nõ min⁹ ẽ scriptũ q̃ dictũ. Cũ illud fugiat hic maneat. illud negari: hoc ppe tuo possit p̃bari. Suscipe igit cirographũ hoc quasi me erga te fideivadẽ Et sicuti scribo: ita de mea mẽte meoqz aio cõfide: quia & sum & eẽ volo perpetuo tuus. Vale.

Quales magistratus esse debeant. EPISTOLA X

Neas siluí⁹. S. p. d. dño lupo de portugal legũ doctori fratri opti mo. Eximie doctor & amice charissime: lr̃is tuis q̃s basilee susce pi. iam ann⁹ ẽ nõ potui tũc rñdere: qa mox cesarẽ suz secut⁹: ab eo in secretariũ recept⁹. Postea p quẽ scriberẽ nullus affuit tabellari⁹. Sed re uertit̃ nunc ad dñm suũ Blasi⁹ alfonsi in decretis baccalari⁹: q apud regiã maiestatẽ: infantis petri ducis cornubie fuit orator. is si valet hanc meam ep̃lam tibi reddet sibi eñ cõmissa est. Non tñ nunc tangẽda suut q̃ dudũ scripsisti. illa eñ oia imutata sũt. Tñ volo scias. Me solide tua gaudia gau dere: magnãqz mihi leticiã attulisse nũciũ: quo te p̃sidẽ olisbon. significa sti. Libuit eñ id mihi vehemẽter. Tum qꝝ amico bene cupio: tum qꝝ in te viro ex oñi parte p̃bato q̃libet dignitas optime sedet. Scio namqz non te ppter dignitatẽ: sed illã abs te illustrari. laudoq; ex hoc regii guberna toris circũspectione: q beneficia sua bene locare scit: & ad rempublicã gu bernandã viros aduocat sapiẽtie studiosos. Vtinã oibus principib⁹ idẽ

anim⁹ eēt: qa nō sic oīs ignorātie plene foret ꝓuincie: nec summi magistratus ꝓpter iusticiā officialiū deturparent. Sed de hoc satis. Consiliū basilienſis quis status sit: iā te arbitror audisse. Rex aragonū q more principū nō regnū fidei: sed fidē regno seruare vult: ꝑlatos suos ex basilea iussit abire. in oībus rebus ꝑclarus princeps: in hac mirabilis. Rursus gallici veneti & florētini qui potificē suū eugeniū q̄si deū venerant excluso ex apulia renato rege: fidē aliā iduerūt. Mira rerū mutatio q añ fauebāt cōcilio iā impugnāt. Et q impugnabāt: mō fauēt. Lusus iā eccl'ia ē. q̄lē de pila fieri videm⁹: dū buc atq; illud impellit lusorū ictib⁹ pcussa. Sed aspicit illa ex alto de⁹: & q̄uis raro in terris expēdere boies digna supplicia coget. nullū tn in supmo ei⁹ iudicio malū impunitū relinqt. Liberū arbitriū nobis dedit: viuere nos vt libet: sinit. laxas dimisit mortalibus habenas: rōnē tn rerū oīm dū iudicabit orbē exacturus est: tūq; videbūt principes an ꝓpter eos regna fuerūt instituta an ipi ꝓpter regna: qui suis oia fuire libidinibus volunt. Spero tn in boc ecclie negocio p ceserē nostrū & electores impii bonos terminos inueniri q̄ ad vnionē & pacē eccl'iastici ordinis totis viribꝰ opas nauāt. Et puto in ꝓximo nurēbergēsi cōuentu: q ad festū sancti martini indictus ē: nouū cōciliū cōuocari noiariq; locū. deꝰ faxit vt euētus habeat res eccl'ie salutares. Tu scis vbi terrarū sum & q̄tū potestatis in me habeas non ignoras. nisi me vsus ꝓ arbitrio fueris: non mandatarī sed mandātis culpe ascribendū erit. Vale tam mei magis me mor q̄ a me remotior. Ego ꝓ veteri familiaritate te colo obseruoq;.

EPISTOLA XI.

De superbia gallicorum.

Neas siluius poeta. S. p. d. Caspari nouariensi adolescēti primario. Recipio libēter sp tuas lras: & qa te amo: gaudeo q̄ indies limatior fias & doctior. Expurgationē quā de gallo feciſti prono animo admitto: & vt scribis ita eē confido. Et q̄uis illuꝛ tibi eē humaniorē velle tue vtilitatis causa: letor tamē opinionem de illo meam apud te reprobatā fore. Cuius superbiā nō idcirco admiror quia paternū vicium est Mihi em̄ vt credas velim: nullam eē gentē que gallorū superet ambitionem: nostri preterea inimici sunt: nec vnq; nostri sanguinis hominē diligunt. Nam cum sint ipsi pleni fastu: viderīq; optimi velint potius q̄ esse italos oderunt: maxime qui se precellunt. Et quia eos virtute nequeunt imitari: inuidia ꝓsequuntur. Ex quibus ipsi potissimū abundant vitiis ea generi nostro ascribunt. Sed de bis satis que non scribo vt publices. Nam bec scribere (q̄uis vera sunt) plenum discriminis est nobis qui papam habemus gallicum: alias loqueremur liberius. Nunc ista apud te sepulta sint: sufficiatq; tibi soli scripsisse: aut Stephano viro & optimo & doctissimo tantum cui vt me commendes peto. Te autem confidas mibi esse charissimū: eamq; meā fore intentionē vt eo anio inter nos simus absentes quo pntes fuim⁹: quod de te semp sperare de me prestare possum vt ciceronis vtar verbis. Carmina babeo nulla nunc edenda: quia

ōrationi ſolite ōpam his diebus preſtiti. Vale & me reuerentiſſimo dño cardinali noſtro effice cōmendatum.

De ſicilia an ſit duplex. EPISTOLA XII

e Neas ſiluius poeta. S.p.d. Alberto malecte papienſi comiti atq; doctori Magnifice comes ac doctor eximie. Sereniſſimi regis aragonū cuius p̄claras ỹtutes nō lolū boies ſed ipa facta loquūt: epl'am quādā ceſari nr̄o. N. Marchionis tabellarius reddidit: ſi cut & tu mihi futurū ſignificaſti. In ea titulus erat q vtriuſq; ſicilie mētionē efficie bat: quā rē ſatis ſum demiratus. Legi nāq; ſatis mltas byſtorias. Coſmographiā quoq; p̄ſcrutat? ſum: nec vnq; ſiciliā repperi niſi vnā q̄ tū ſicania tū trinacria dicta eſt quā nōnulli ex veterib? cōiunctā olim italie tradunt fuiſſe: ſed impulſu cōtinuo ſupi atq; inferi maris diſiectā ee terrā q̄ regiū ~~plerorūq;~~ cōiūgebat moxq; ſcille atq; caribdis inter abrupta montiū & immania antra locū mōſtris fabuloſe datū. Qz vero ea italie portio q̄ quōdam magna grecia dicebaf: ſicilie nomē habuerit. nec legi vnq; nec audiui niſi nūc: qd mihi abſurdū videf: nec ſatis mihi cāe p̄bet q reges ſicilie q neapolim tenuerūt duo regna fecerūt: alterū vltra farū: alterū citra. Nā hoc regnū apulie illud ſicilie dicebaf: n̄ vtrūq; ſicilie. Hoc q̄ ad lr̄as regis Nūc ad tuas venio. Scribis te velle mihi rn̄dere duab? epl'is meis q̄s diuerſis tp̄ibus ſuſcepiſti. Perlegi oia q̄ ſcribis nihil inuenio q̄ meis petitiſ rn̄deas. De rebus nāq; eccl'ie q̄s tibi cōmēdaui nullū facis verbū ſed ois ſmo tu? in marchionis cā verſaf. Plus amas vt video tuū principē q̄ putarē. Cū em̄ ſua ingrederis negocia: nihil eſt qd ampli? recorderis: vtinā ille ſciret tuā fidelitatē. Nā cū ſit in oēs bon?: in te optim? eet. Suades mihi vt rem ſuā cordi habeā: nō loq̄ris muto: ſum tui ſil'is: nō min? q̄ tu cupio marchiōi cōſultū ee. Tū p̄pter mltas eius virtutes qbus nr̄m ornat ſeculū. Tū quia eū fauere ingeniis & ſcio & gaudſo. Curā meā ſtudiū & ſolicitudinē vniuerſam apud cācellariū & apud regē adhibui: ſi cām egiſſem meā: nec tam ardēs fuiſſem nec tā facūdus. Cācellari? nō indiguit ſtimulo: ipſe ſibi calcar erat. Qd nouī habitu eſt. hoc ē vt mille aurei q̄ venire quot annis incēſum petebanf in pānos aureos: vt argentea valā conuertanf: ne ſordida videaf pecuniarū p̄ſtatio. Nihil plus ē qd p̄cibus ſit cōceſſum: vos nūc cōſulite qd in rem veſtrā ſit. Ego nō tātifacerē qd mutari pōt. Qz mea deuotio. N. dño marchiōi ſit nota p̄barū ē ſi mo & ſua erga me charitas extēdaf. Cupit. n. ois dilectio redamari qd tunc in me fieri ſciā. cum mihi ſcripſeris. Gaudēs ſiluſ: quia ex munificētia mei principis pingue nactus es bñficū. Vale & iocis vt iocis vtere. ſeria vti ſunt recipe. Dominū danielē ſi quādo ad te venit: aut ſi q̄n ei ſcribis meis verbis ſaluum facito.

De ladiſlao rege. EPISTOLA XIII

e Neas ſiluius poeta. S.p.d. Reuerētiſſimo in xp̄o patri Dyoniſio archiep̄o ſtrigoniēſi ſctē romāe eccl'ie p̄ſbro cardiali. Res noua p̄

colēdissime & fortasse mira videbit̄ ꝙ ego tue p̄nitati scribā q nibil ba-
beā tecū negocii: quiq; nec noīe nec corpe apud te sum not⁹. Sed post fa-
cio ista dum me cōplaciturū tue reuerendissime paternitati non ambi go
Nanq; cum ptes serenissimi dn̄i regis ladissai inter primarios teneas de
fendasq;: quis dubitat gratū tibi fore illius audire sospitatē: quē toto co-
natu defendis. Ego quidē certus sum. p. t. r. nibil in terris magis desidera
re q̄ puerū illum bn̄ optimeq; valere. De qua re cū dubia mēs tua ex viē
na recesserit: nō est ab re meis lr̄is scribi: qd̄ oculis vidi meis: vt cōfundā-
tur qui passioni cōsultantes sue nō rei verba sed verbis rem aptare nitun
tur. Scribam igit̄ tue dignatiōi. q̄ nup in stiria respexi. Quod nisi verum
fuerit: subiicio me cuiusuis iudicio etiā inimici: meq; ascribo pene quam
falsi testes merent̄. Iamq; rem ꝓsequor. Stirie fluuius ē qui ex alpib⁹ pre
cipitatus dranū influit amnē: ac exinde p hystrū fert̄ in pontū: quē murā Dravum
incole vocitāt. Prope hanc ripā oppidū iacet gentile noīe gretz dictum.
Hic ex medio cāpoꝝ equore ingens cumulus surgit: p̄ruptis vndiq; sco
pulis liber. Cuius cacumē arx tenet & natura loci & opis humane presi-
dio munita ad regiā quoq; fastigiata magnificētiam. Hic spes austrie hū-
garie desideriū & bohemorū cura nutritus rex ladislaus puer quē idib⁹
septēbris in aula regia coraz friderico cesare patrucle suo magna baronū
stipante caterua sum contēplatus. Adhibe obsecro aures tibiq; & puerū
& mores describam: nec sine voluptate: (vt opinor) q̄ referā audies. An
nos natus tres erat puellus iamq; attigerat quartū. sed etatē maturiorē:
tum ꝓceritas pueri: tum intellectus mentiebat̄. Tu em̄ aliqn̄ in vlnis ha
buisti qn̄ coronā regio imponēs capiti. Nunc dimittis dn̄e seruū tuū di-
xisti: quia vider̄t oculi mei salutare tuū: Sed alia nūc pueri facies ē. Aspe
ctus eius oēs qui aderant: incredibili voluptate repleuit. Incedebat nāq;
p aulā tanq̄ sciret se regē esse: deberiq; sibi ab oībus reuerentiā: oculosq;
nunc huc nūc illuc non sine maiestate quadā deflectēs. Candidulā manū
porrigebat astantib⁹: tantaq; lucebat in eo puero grauitas: vt sepe mino
rem grādeui reges p̄seuerāt. Anteq̄ patruelis adesset nutricē ꝑcontatus f
est sepe vbi nam esset. At vt veniente didicit: in honorātis modū suapte
caput suum inflexit & tāq̄ sciret ducalis dignitas q̄tum ab impiali dista
ret. Aliter sigismundo duci: aliter cesari se obuiā dedit. Dū hinc atq; hinc
in circulo interpelleret̄ (ethiopē forte vidit) moxq; in cesaris fugiēs sinū
heuq̄ inquit deformis. Demiratus est cesar cōfugiētis ad se pueri confi-
dentiam: qui priori tpe nunq̄ in eū dirigere lumina voluisset: letusq; no
uitatem circūstantib⁹ exponebat. Tum magnificus cācellari⁹ caspar. Ne
mirere inquit impator. Numē in puero ē: nec regius sanguis diuini spūs
tutela caret. Matrē habuit cū te antea spreuit. Nūc illa defuncta: preter te
habet neminē. Ideoq; tibi tāq̄ p̄ri alludit. Tu illi p̄r: tu mater tu auus es.
In te illi spes: in te subsidiū: in te salus est. Scit hoc puellus. Et quia pupil
lus est orphanusq;. auxiliū tuum implorat. Te sibi patronū petit: tutorē:

hinc

aduocatū: ptectorē. Ego deſertus ſum ait: huic poloni būgariā occupāt: huic bohemi nouas res moliri ſtudent. Etas mea contēnit. Et qa annos non habeo nec ius credor habere. At ſi tu me ceſar iuueris. maxima hec duo regna mihi obediunt. Nec preter te maiorē regem cp̄s ego ero europa videbit. Sin deſeris. Ex rege coronato paruulus fiam dux. Ex quib⁹ rebus altera domū noſtrā tollet in altum. altera in pfundam merget. Sed obſecro vt curā mei habeas ceſarvt familie noſtre honori conſulas & tuā ſerues dignitatē: ne ius meum alieni vſurpent meaq; abutant̄ etate. Hoc vult puer o ceſar: cum ad te venit. hoc ille blādicie poſtulant. Hoc eſt qđ ad te confugit: non ſine aliqua diuinitatis inſtigatione. Tu pueri: tu pupilli & orphani & ſanguinis tui miſerere. Mouerunt ceſarē: tum pupilli blandimēta: tum caſparis verba. At poſt morulā. Nō deſerā inqt caſpar ſanguinē meū: nec ſi romanū imperiū: aut auſtria quicquid poterit pidi tari: iuſticiā pueri ſuſtinebo. Sicq; locutus patruelē brachiis eleuans media fronte ſuauiatus eſt. Erat puer vltra cp̄s dici poſſit formoſus. naſus aui materni & frontē ſuſcepat: oculus ex patre mutuatus fuerat pect⁹ & humeros ex vtroq;: cetera mīis erant ore paruo malis ad gīam tumeſcentibus ſucci plenus: & plus lactis habens cp̄s ſanguinis. Capillis criſpis & in auri fulgorē nitētibus. Riſu cum verecundia mixto. Nihil in puero ēmēda dignū. Si mundū ſolūq; in nemore quis reperiſſet regiū genus i puero coguiſſet. Nec aut illi canis aut lupa defuiſſet nutrix. ſicut de ciro referunt atq; romulo. O ſi puerū hunc viderent hungari tui: qui tecum in fide manſerūt. O ſi eum tangere aut audire poſſent: quos animos ſumerent: quas acies ducerēt: q̄ bella gererēt: quas ederēt boſtiū ſtrages. Stupebam olim ego cum legerem macedonas cum illirienſib⁹ preliātes: qm̄ prima pugna ſuccubuiſſent: ſequēti die certamē inſtauraſſe: infantēq; ob cuius regnū certabāt ad bellum iacentē in cuius detuliſſe quo viſo tant⁹ ardor inuaſerit milites q; hinc leones hic pecudes crediti fuerit preliātes accendit nāq; virtutē cōmiſeratio pueri. qm̄ indigne priuari regno cernebant. Verſi q; in fugam illirii victoriā boſtibus reddiderūt. Recognoſcētes priori certamine non vires illis aut anios: ſed regis auſpicia defuiſſe. Que cum mihi prius fabuloſa viderent: ladiſlaus puer auitis regnis ſpoliatus credibilia prebuit Nam ſi ego alienigena ſub imperio natus romano: cōmoueri viſcera & om̄es mutari affect⁹ ex aſpectu pueri ſenſi. Quid inquā facturi ſunt illi q̄bus hunc natura dīm tradidit. quos pī ei⁹ & mater & auus rexere: qui eum inter ſe naſci viderūt qui caput eius adhuc infans dyademate cinxerūt. qui iureiurādo p̄miſerunt obedientiā. Nēpe ſi verū mea ſnia fert. non ſolum fideles pntia pueri cōmoueret: ſed ipſos etiam qui fidem cum fortuna mutarūt ad cōmiſeratiōē traheret: imo & ipſos boſtiū truces anios frangeret. nec telū eſſet tam aſperū cuius acies in puerū poſſet adeo generoſum: nec vllius oratio tm̄ momenti haberet in populos. quātū ſeipm puer in medio multitudinis erigens: ſiue is eēt

quẽ admirabant̃ at bene siue quem vniuersi sequebant̃ quirites. Habet em̃ latentem quandã energiã regis facies. Nec vllus est tam durus: tam asper: tam ferus aut inanis: qui regibus indigna ferẽtibus non cõpatiat̃. Sed nũc precipue misericordia crescit: cũ is qui patit̃: suã calamitatẽ effari per etatem nescit. at vbi flendum eẽt: risu diffundit̃ vbi ridendũ planctu qualem cernim⁹ ladislaum qui etsi maximã habeat plorandi materiã: sepulto patre orbatus & mr̃e. ac regnis nudatus alacritatẽ tñ ostẽdit. equũ ascendit ligneũ. totamq; letabũdus obequitat aulam. O generosum puerum. qnis est qui te spernit regem quis est qui tibi nolit subesse. Que illi nobilitas satis erit: cui tua minor videt̃. Nemo est orbe toto. qui te generis claritate p̃cellat: nemo par est: multũq; distet necesse ẽ: q tibi secũdus ponatur. Fabulant̃ gallici troianã ꝓsapiã: sed illa iam diu defecit: tercq; p⁹ franco⁹ in galliã trãsitum regiã stirpẽ gallici variarũt: Aiunt anglici brutum quendã euerso ilico ad se venisse vñ reges eo⁹ trabunt originẽ: qđ nullus bystoricorũ tradit preter anglicũ quendã parũ eruditũ: q volens romano generi insularẽ equare sanguinẽ: qđ liuius atq; salustius graues autores de enea narrant: finxit de bruto: quamq; & postea saxones britaniam magna vi inuadẽtes pulsis prioribus incolis: nouos cultores induxerunt: ac reges & linguã mutarit. At tecũ ladislae nihil oportet fingere vtinã veritati satis faceret calamus: nr̃aq; posset oro fieri vero cõformis. Sed supat oẽm r̃monẽ tua nobilitas. Nãq; vt p̃tereã nobilissime austral' dom⁹ originẽ ad altũ vsq; iulii sanguinẽ repetẽdã: genitorẽ tuũ romani: bũgari atq; bohemi regẽ suũ venerabant̃. Cui⁹ opa totũ in orbẽ vulgata sũt ꝓ tutela fidei & augmẽto nois xp̃iani gesta. Au⁹tu⁹ isdẽ p̃fuit regnis thurcos pl̃imos: pl̃imis p̃liis lacessiuit. Sirthas pl̃imos domuit: oib⁹ ifidelib⁹ terrori fuit. Scissã eccl̃iam tresq; colẽtẽ p̃tifices i cõstãtiẽsi cõcilio traxit ad vnionẽ. Gallos anglicosq; ifensissimos hostes cõposuit. Hispaniã pacauit. Italiã ter itrauit coronãq; cesareã susc̃epit. Cui⁹ frẽs reges fuerit. Pater illi karolus q̃rtus fuit: Et illi au⁹ benric⁹ ser[illegible].n⁹ cesarũ qui p⁹ theodosiũ regnauere Tũ sapiẽtissim⁹tũ gl̃iosissim⁹ Sub q̃ germãia & italia q̃i colũbe sub aqla tremebũde tulerit impiũ Cui⁹ maiores lõga serie romanã rẽpub. gubernarũt: quã nũc & tu⁹ patruelis frederic⁹ administrat. O spl̃ẽdidũ genus pueri. O gloriã & laudẽ: vbi nã sanguis illustrior. vbi nã series tante nobilitatis. Obscuri[illegible]atẽ querũt q post tantã geuerositatẽ aliũm petunt regẽ. Mira res si tantũ spl̃edorẽ bũgari fugiũt: quẽ nec macedones nec babyloni nec rõani cõtenerẽt: ꝑ vltro sibi regẽ deposcerẽt. Cui⁹ egregia idoles p̃sagiũ facit paternã i eo fortitudinẽ: auitã prudẽtiã & vtriusq; libalitatẽ renatã. Nec tãtã de se spẽ vt ascani⁹ enee. aut hector priamo aut allexãder philippo p̃buit: quãtũ i hac etate ladisla⁹ sev̄isentib⁹ exhibet Hũc cesar ppedie i austriã secũ adducet bũgari eq; vicinũ p̃bebit. vt videri ab his possit q amãt: & timeri ab his q odiũt. Faxit de⁹ vita ei⁹ vt illi lõgior sit: vt & nestor̃ equet ãnos: & augusti felicitatẽ supet. Hec bũit q

1lio

de latiſlaõ nũc ſcriberẽ. que cum ſcirem tibi iocũda: ſilere nolui. Tu ſi viſũ fuerit & amicis & inimicis hec cõicare poteris. illis ad gaudium: iſtis ad penam. quoꝝ tandẽ oculos diuina pietas adapiat. vt ad cor reuerſi. dñm ſuum agnoſcãt eiuſq; potius veniã q̃ vltionẽ expectẽt. Tu vale feliciter bonoq; animo puelli regis etatẽ tolera: quo virilem togam ſumẽte: & tu & tui oẽs plus inuenietis leticie q̃ ſperare fas fuerit. Ex gretꝫ.

Rep̃bendit̃ de mẽdatio: fingẽs ſe ſcripſiſſe. EPISTOLA XIIII

e Neas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S. p. d. Franciſco de roma aduocato cõſiſtoriali. Quereris mi franciſce ꝙ mibi pluries deder is lr̃as & a me nullas ſuſcepis. Sed ſolet eſſe iſta negligẽtiũ cautela: ꝙ quotiẽs nibil ſcribũt. totiẽs ſe iactant multũ ſcripſiſſe. Ego tuas lr̃as recepi nullas: vide an me vel te decipias. Non credo tuis lr̃is magis q̃ aliis clauſum eſſe iter. Ceteroꝝ em̃ lr̃e ad me oẽs deferunt̃. ſed mit te obſecro hanc querelã apud me: qui calleo has verſutias. Cũ aliis biſce vtere: & me ſi vis ſcribere ſcribe & nũq̃ impune me viſitabis. De re quã nunc poſtulas hoc habe: me velle & cõmodo & honori tuo ſp̃ conſulere Sed cauſa nunc occurrit nulla pinguis: hec pro qua nũc agit̃: nibil habet preter onus. Ideo te qui aliquid lucri q̃ris: nolui facere grauatũ. qñ materia ſe offert nõ ero immemor tui. quia te amo & tibi cupio bñ eſſe. Va e.

De filio ſuo. EPISTOLA XV

e Neas ſiluius poeta genitori ſuo ſiluio ſalutẽ. Leteris an doleas ꝙ mibi ſobolem dñs dederit: incertũ te ſcribis pater. At ego leticie cãm video doloris nõ video. Quid em̃ dultius in humanis ẽ q̃ gignere ſibi ſimilẽ tanq̃ extẽdere ſanguinẽ & habere quẽ poſt te relinquas. Quid in terris beatius q̃ natos vicine natorũ. Mibi equidẽ ingẽs voluptas eſt ꝙ ſemen meũ fetificauerit. quodq; añq̃ moriar aliqd de me ſuperſit. gr̃aſq; dño refero: qui partũ femine figurauit in marem: vt apud te patrẽ meãq̃ matrẽ aliquis paruus ludat eneas & ſolacia preſtet auis q̃ debebat pater impendere. Qꝫ ſi tibi genitor gaudio fuit meus ortus: cur filius meus mibi nõ ſit leticie. An ne te quoq; letificabit infantuli vultus cum meam videbis in illo effigiem. Nunquid tibi iocundũ erit: cum paruulus pẽdebit ex collo eneas: puerileſq; blandicias agitabit. Sed ais fortaſſe dolere meũ crimen ꝙ ex pctõ genuerim filium. Neſcio quã de me finxeris tibi opinionẽ. Certe nec lapideũ nec ferreũ genuiſti filiũ. cũ eẽs tu carneus. Scis qualis tu gallus fueris. At nec ego caſtrat⁹ ſum. neq; ex frigidorũ numero. Nec ſum hypocrita vt videri bonus q̃ eſſe velim. Fateor ingenue meũ erratum quia nec ſanctior ſum dauid rege: nec ſalomone ſapientior. Antiquũ & vetus eſt hoc delictũ nec ſcio quis hoc careat. Late patet hec peſtis (ſi peſtis eſt naturalib⁹ vti) quãq̃ nõ video cur tantope dãnari coitus debeat cum natura q̃ nibil ꝑperam opatur oĩbus ingenuerit aĩantibus hunc appetitũ: vt genus cõtinueret̃ humanũ. Sed dicis vt arbitror: certos eẽ limites: intra q̃s hoc liceat: nec extra legittimos

vidiſſe

matrimonii faces ꝓgredi debet hic appetitus. Ita est sane et sepe inter ipa nuptiarũ claustra scelus admittit. Et bibẽdi quoq; comedẽdi & loquẽdi certi sunt termini: sed qs ꝑuat illos qs tãiustus vt septies in die nõ cadat: loquat hypocrita: seq; nullius culpe sciũ dicat: ego nullũ meritũ i me scio solaq; mihi diuĩa pietas spem facit miscdie q̃ nos labiles scit: & ad lasciuiã ꝓdiues. Nec nobis q patet oibus fontẽ venie claudet. Sed de hoc satis. Nũc quia cõiecturas petis: ne alienũ ꝓ meo nutrias: quõ res se habuerit paucis exponã. Nondũ anni duo effluxerũt ex eo tpe quo argẽtie gerebam orato ris mun⁹. Quinq̃gesima tũc currebat q̃ añ proximã preteritam fluxit. Ibi cũ ociosus diebus eẽm pluribus: mlier ex britania veniẽs diuersoriũ meũ petẽs in vnis edibus mecũ fuit: non inuenusta: nec etate cõfecta. Hec quia ꝑmonẽ italicũ egregie norat: me verbis salutabat etruscis: qđ illa in regiõe tãto magis placuit q̃to rarius erat: oblectat⁹ sum facetiis femic: cuius i ore maxim⁹ lepor erat. Moxq; in mentem venit deo patre facundia q̃ uõ solũ Anthoniũ sed Iuliũ quoq; cesarẽ eloquentia in escauit. Mecũq; qs reprehendet in quã si ego homũcio faciã qđ maximi miviri nõ sunt aspnati. Interdũ Moysen interdũ arestotelem. nõnũq; xpi anos in exemplũ sumebã. Quid pla: vicit cupido incalui: mulierem arsi: multisq; blãdimẽtis adorsus sum. Sed vt aspis cãtibus vnda repellit freti. sic verba mea h̃ cõtẽpsit: triduoq; suspẽdit. Erat illi filiola annorũ qnq; quã Milinthus pr̃ hospiti nr̃o cõmendauerat verebaturq; mulier ne qd hospes pñtiret: filiãq; posthac q̃si moris materni abdicaret. Instabat nox sequẽtiq; die mulier recessura erat timeo ne abeat preda. Rogo in noctẽ ne ostio camere pessulũ obdet: dico me in tempesta nocte venturꝝ: negat nec spem vllã facit. Insto sp idem rñsum est. Itur dormitũ. Mecũ ego qd scio: an illa vt iussi fecerit: Recordor zime florẽtini forsitan illi⁹ amicã hec imitabit. Tentãdũ ẽ inquã. Postq̃ filẽtiũ vndiq; sentio: thalamũ mlieris accedo. Clausum ostiũ ẽ: sed nõ obfirmatũ: apio: ingredior: mlĩere potior hinc natus ẽ fili⁹. Mulier Elizabeth vocat. Ex idib⁹ februarii vsq; ad alias idus nouẽbris: menses currũt q partui dant. Hec mihi dixerat mulier dũ basilee postea erat. Ego q̃uis ipam nõ pecunia vlla sed maximis emissem p̃cib⁹ (vt ẽ ars feiaꝝ) credebã hec auri corrodẽdi cã dici. nec verbis prebui fidẽ. Nũc quia eã hoc asserẽ qñ nihil spare a me põt qñ nomẽ cõuenit tempusq; pueꝝ meũ puto: teq; mi pr̃ rogo vt nepotẽ suscipias alesq; donec grandiusculus factus ad me valeat ꝓficisci: meisq; imbui disciplinis: nec puta feminã diuitẽ mentiri velle in filio. Nunc alia ꝓsequar. Scribis te senio cũ matre cõfectũ: hoc mi pater tibi sibiq; iocundũ eẽ debet q eos annos attigisti: quos optabas iuuenis: iãq; libere & expedite potes deo seruire oibus speliatus passionibus que mẽtes iuuenũ a deo alienãt. Nec mihi dixeris: oia fert etas animũq; vt ex hoc animũ perire: putes qui diuinus est atq; immortalis: sed voluit poeta significare etatis cursu vigorem illum animi tepescere. qui est in iuuenibus ardẽs: sed

ille magis ad vitia q̃ ad virtutes inclinat. In senibus purgatus est anim⁹ nibil p̃ter honestũ cupiẽs. qualẽ tibi & mr̃i mee spero esse: q̃uis illa nunq̃ mũdanis desideriis inhaeserit: sed heroyca quadã virtute solũ deo fuire beatũ duxerit. hoc fit vt senio vr̃o min⁹ trister. Si em̃ iuuenes eẽtis: timerẽ de vobis magis. Qđ de filiis sororis landomie scribis: certũ est apđ me gratũq̃: tuũ ẽ curare vt lr̃as discãt: que sole boies extollunt sup alios. Ego cũ statũ meũ firmiorẽ videro: alterꝝ mihi asciscã. Iacob⁹ ptolomeus frater si ad me scripserit rn̄so nõ carebit. ꝓuocari lr̃is nõ expectet: totiens em̃ necessario scribo vt nihil ad libitũ vacet. lectura eius ordinaria solarioq̃ letatus sum: famãq3 suã indies crescere cũ leticia ꝑcipio. Bartholomeo cũ pn̄tib⁹ lr̃as do: nec eius obliuiscor vnq̃ ꝓ suis erga te matrẽq̃ meritis. Et quia Katherinã mr̃is mee sororẽ coniugẽ suã vnice amat: matrẽq̃ tibi cõmendo tueq̃ fidei: deũq̃ rogo vt patriã petẽs supstites oẽs inueniam. Conuẽtũ nãq̃ cũ leticia celebrabimus. Et qm̃ id qđ restat viuamus spacium ex tuo trãsigemus arbitrio: nec mihi in te vlla erit controuersia. Iohannem & Landoniam vxorem iube ex me saluas eẽ. Filiolũ suscipe & quicquid egeris mihi rescribe. Vale.

Pena patienter ferenda est ꝓ culpa. EPISTOLA XVI

Eneas siluius poeta Caspari de fara adolescentuli primario salutẽ dicit. Oblectant me sp lr̃e tue q̃s & familiariter & ornate scribis. He vero nouissime cũ ornatu facecias qnoq̃ attulerũt atq̃ idcirco magis placuere. Vnũ tn̄ in ill'sum demirat⁹ qđ triduanũ ieiuniũ: idq̃ interpellatũ tãtope exhorrueris: nec ꝓfecto aliã cãm interp̃tari possum: nisi cardinalis nimiã facilitatẽ q tibi Iacoboq̃ nimis indulget: vosq̃ muscipularꝝ ex more q̃ntomagis demulcimini tanto alti⁹ caudã eleuatis: loquor tecũ libere: quia tute vis: dũ me magistꝝ vocitas: qũo noie oneratũ me sentio. Sed loquamur obsecro libere: recipiamusq̃ staterã delictũq̃ cũ pena trutinãtes. An cardinalis magis: an tu erraueris videam⁹. Ducit̃ mulier clanculũ in edes vt amatori coiacea t iacobo. Neqt exire vt introiuit: occulte pandit̃ tibi scelus. Tu cãm amici suscipiẽs emittẽdi mulierculã studio vacas rẽq̃ ꝑficis Cardinalẽ celas. Scio te illi⁹ eẽ prudentie ne te cõsulẽte adduci potuerit mulier. Idq̃ em̃ graue delietũ erat & ꝓditio q̃dã in dn̄m cui⁹ bonori multũ poterat detrahi. post scelus cõmissum amico cõsulere nõ fuit erroris: nisi plus dn̄o q̃ amico debuisses. Amicitia em̃ nullius iuri derogat. nec aliqđ admittit turpe: sed dic te oĩno decuisse amici delictũ tegere. Sit ita: nẽpe vt tibi bonor amici sic cardinali proprius cure eẽ debet. Tu cardinali iacobũ p̃tulisti. cur nõ te eardinalis sibi postponat: seq̃ p̃ponat tibi? Tu ei⁹ seruitor es ei⁹ pauẽ comedis vinũq̃ bibis. Cur si peccas in eũ non puniaris. Sed ais penã duriorẽ & iudicem asperꝝ eẽ. Vide q̃iniq̃ agis q̃q̃ sinistre cardinalẽ incusas. Sciuit pctm̃ euestigio cardinalis: non tamen statim cognoscere causamq̃ punire voluit. Cur hoc nẽpe nedum ira ferueret: rationis tramitem iudicando preteri-

ret. Quid hoc: nũquid ſororium eſt illi Platonis facto: quo aduerſus de ditum ventri ſeruum ira ~~partitus~~ vocato ſororis filio ſpenſippo: abi ingt hunc verberato: nam ego nimia exagitor ira. Architas tarentinus ſummus philozophus ex bello rediens cum agrum incultum ſqualentemq; offendiſſet: accito illius villico: niſi iratus forem lugeres ait: timebat quippe vir ſapiẽs ne ira animũ a cognitione vera reuocaret: vltionemq; differendam in tempus duxit. Idem cardinalis factitauit qui comperto ſcelere noluit prius ad punitionem procedere q̃ ira triduo ſedaretur. virum certe quem priſca etas inter philozophos numeraſſet vidimus modum q; procedendi ad iudiciũ. Sententiã nunc videamus quid durum: quid aſperum: quid acerbum hic mandauit. Alius familiares ſuos huiuſmodi perpetrantes: aut domo expuliſſet aut virgis cedi mãdaſſet. Cardinalis ſancti Euſtachii ſepe ob minores reatus copedes dedit. At hic vir manſuetus qui iuuentutis vitia nouit: & q̃ difficile ſit aculeos carnis comprimere non ignorat: nihil horum. At tibi Caſpar triduanũ ieiuniũ indixit. Tu hoc graue & inſupportabile iugum reris. Nẽpe ſi ita pergis Caſpar ſuadeo ne curias ſequaris. Nam ſi hoc tãmite imperiũ ferre non potes. nullum poteris ferre. Non ſunt (mihi crede) duriora caſtra q̃ curie principũ. vbi inuidie: ſimultates: detractiones: odia: inimicitie: cõtumelie: iniurie: pene infinite. Que res nullo modo q̃ p patientiã vinci poſſunt. Hec res in curiis principũ eccl̃iaſticoꝝ prelatoꝝ tãto minores ſunt: q̃nto quẽ in illis verſanẽ ſunt doctiores: ingeniaq; ſua non in bonũ ſed in malũ plerũq; vertũt q; ſi tu ieiunare no n potes: nec illa ſufferre potes. Ego te ſcio tamẽ virũ robuſtũ eẽ: qui & inediã & ſiti tolerare queas. Sed nihil apud te difficilius eſt q̃ aĩm domare. Nã cũ ſis iuuenis facis vt iuuenis: cuius propriũ eſt ſemp velle vincere. At iuuenes nõ poſſunt puenire quo volunt: niſi iuuenes eẽ deſinãt: ſeq; aliq̃ vinci patiantẽ. Ideo & ego tibi ſuadeo mi Caſpar vt animũ flectas tuũ: tibiq; tuip̃e dñeris: & alios aliquando dñari ſinas: maxie viros p̃ſtantes q̃lis ẽ cardinalis & auunculus tu⁹ nec velis oĩa ex tuo capite facere: ſed ex alioꝝ ſenſu aliq̃ viuas. Nos ẽm maxie q̃ iuuenes ſumus parũ nobis videmus: nihilq; ẽ tutius q̃ ex iudicio amãtis viuere: nec tu mihi famẽ tuã allegas. qui ſi hoc pſeueraberis agere: te dicã virũ nõ eſſe. q ex vino paneq; nequeas triduo viuere. Ego ea q̃ tu nũc etate eẽ: dieb⁹ duodeci ex pane aquaq; vixi: & diutius vixiſſem niſi voti fuiſſet vinis. Nec de⁹ ille opifex reꝝ nr̃iq; ſator & alitor: aliũ ab initio nobis alimẽti p̃buit: q̃ glãdes & aquã q̃d ſi nr̃a poſtmodũ luxuria alia iuenit cibaria: nõ tñ nature bonitas p̃teriit: q̃n adhuc illis poſſim⁹ viuere cibis q nr̃os aluerunt parẽtes. Tibi illud plus oblatũ ẽ q̃d ante viam Noe non erat: ideo rogo vt querelã pones teq; cardinalis ſubiicias ſnie: quã tãto iuſtiorẽ fatearis: q̃nto durior ẽ tibi viſa: de aliis q̃ ſcribis alĩs agemus. Tabellarius fugiens ſcribere plura nõ ſinit. Cardinali me recõmenda: & Iacobum ſaluum dicito. Vale.

peratis

Hortat̄ amicū vt ꝓ se possessionē bn̄ficii accipiat. EPI XVII

Neas siluius poeta. S. p. d. Iohanni anach canonoico tridentino et confratri suo. Q̄ tibi nō scribo sepi⁹ cā ē tua in rebus meis diligentia. Ita em̄ res meas curas vt nihil sit opus scribere. nisi velim gr̄as tibi agere: q̄ ꝓ factis nō ē digna recōpensatio. Nec uūc aliqd scriberem: nisi nouus casus submersisset: q̄ tuo indiget auxilio. Credo te scire plebē sarātane vallis ꝑ dn̄m decanū nostrū meo nomīe acceptatā esse. In eius potiūdia possessione vis sit: nec absq̄ timore sum: q̄ alius illic se intruserit. Tu ꝓcuratoris mei officiū geris patronus meus es: aduocatus: protector: sicut in prebēda fecisti: ita in ecclesia facias rogo. Pater me⁹ dominus Franciscus te admonebit: si qua in re opus sit adminiculo tuo: illi obsecro ausculta: & in om̄i meo negocio ip̄m quasi me audi q̄ non solū in rebus meis: sed in corpore & anima ius habet. Ego quia nihil pro te possum: nihil facio animus adesset si facultas preberet̄. Tu si scis emolimēto aliquo honori: voluptati: beneplacito tibi me esse posse iniuriam feceris amico ni cōmonueris. Vale.

Exhortatoria ad vnionem ecclesie EPISTOLA XVIII

Neas siluius poeta. S. p. d. dn̄o Ade de muli anglico apl̄ice sedis prothonotario pr̄i & amico optimo. Quo in statu sit respublica xp̄ianoꝝ vides: lacerata ecclesia est: nec in populo nec i clero pax est: dolet super his inuictissimus imperator noster: & vt aduocatū decet ecclesie operam nouare cepit vt subortum scisma possit eradicari. Ad hic nullus aptior videt̄ modus q̄ generale cogi conciliū: hūc ip̄e amplexus est & sup̄ eo ceteris regibus ac principibus scribit. Inter alios vero precipuam spem habet in serenissimo principe & dn̄o tuo meoq̄ rege anglie et francie: eūq̄ rogat vt secū ad vniendā ecclesiā velit concurrere sicut ex lr̄is ad eū missis perspicies: qd̄ iō ad te scribo: vt cū sis vir bonus & prelatus optimus adiuuare dn̄i nr̄i imperatoris propositū velis & pacē ecclesie ꝓmouere: ad quā rem hortarer te pluribus verbis; nisi zelus tuus ad cōmune bonū eēt mihi ꝑspectus. Scio nāq̄ volūtatē optimā tibi neq̄q̄ deesse. Sed nec ptās abest. Intelligo em̄ ex oib⁹ q ad nos veniūt ex anglia teq̄ noscūt primū te virū eē aut primo ꝓximū ex his qui regie serenitati sunt chari qd̄ tū ꝓpter priuatā q̄ tibi afficior amicitiā. tū ꝓpter cōem vtilitatē tū mihi placet q̄ tuis necessariis debet placere. Mime nāq̄ dubito quin eo loco sublimat⁹ scē mr̄i eccl̄ie multū ꝓsis: & nūc p̄serti cū via apta est ad cōciliū ꝓ pace xp̄iani ppl̄i celebrandū. Qd̄ si apd̄ maiestatē regiā sicut spero ꝓmoueris: summā laudē cōseq̄ris: nec pl̄a. In hoc tantū hortor ea pares mediteris. Cogites q̄ eē in eo p̄lato debent q scit afflictā ecclesiā et oppressam miseriis tp̄ib⁹ nr̄is ac ꝑdiris hoīm morib⁹: et cupit vt i pristinā dignitatē & libertatē vendicari possit. Ego apud cesarē nr̄m secretarii ocū teneo: qd̄ tibi sub significatū facio. vt si qd sit qd̄ me velis. Enea tuo confidenter vtere. q cū etiā plus cōtēderim q̄ possim. min⁹ tn̄ faciā q̄ de

beā. Q̄ te ſingulari numero cōpellauerim: ſcio tibi nō eē moleſtū quo & italorum morē & veterū oim non ignoras cōſuetudinē. Vale & nullate nus id omitte vt p latorē p̄ntiū de regia intētiōe mihi nō reſcribas.

Accuſat locoꝝ mutationem & amicitie officiū aperit.

Neas ſiluiſ poeta impialiſcꝫ ſecretariꝰ. EPISTOLA XIX

e .S.p.d. viro optio & fratri ſuo amantiſſimo Richardo de valētia ſcriptori aplico. Ex plurimis lr̄is q̄s ad te mitto vne ſaltē ita feli ces erūt vt te cōueniāt. Nā gd ē mi richarde vt cū mediolani te q̄ro: Ba ſilee ſis. Cū rurſus te Baſilee peto. Mediolanū abiſti? Credo more boim te agē: q ea q̄ aſſunt: nihili curāt: q̄ abſunt maxie: & nullibi min⁹ eē vol ūt q̄vbi ſūt italiā bn̄s: germaniā cupis. In germania vo italiā optas. et ſic fit vt & tu nūc̄ꝫ q̄eſcas & ego te meis lr̄is reperiri nullibi poſſim. Sed faciet forſitan de⁹ tui nūc copiā: qn̄ aliena negocia tue cure cōmiſſa: mediolani te tenēt. Id ſperās hāc epl'aꝫ dn̄o Laurētio de rocella vtriuſcꝫ nr̄m aman tiſſimo tibi obſignatā cōmiſi: duas ob cās alterā vt ſcias nō eē me tui ob litū. cui⁹ memoria mihi ſp ē iocūdiſſima. Alterā vt in re mea prepoſiture p̄onū te facerē. Res ē tibi nota: iō illā nō repeto. Scribit p me regia ma ieſtas neruoſecꝫ rogat vt mihi eccl'ia reſtituat̄: neſcio q̄ntū p̄derūt regie preces: illd āt ſcio: niſi adiute fuerint nihil agerēt. Lr̄ē ſemel tm̄ loquunt̄. aliq̄n etiā nūc̄ꝫ. maxie i ducali curia vbi epl'e vndicūcꝫ veniāt p ſecretarios apiunt̄: etſi libet ill': duci oñdūt̄: ſin vero aut doacas icidūt: aut taber nas aromatū pip aut crocū cōtēture. Iō mihi op⁹ ē auxilio tuo vt lr̄as iu ues. boꝝ copiā tibi oñdet dn̄s laurēti⁹. noti ſunt tibi vniuerſi & amici et inimici mei. Ill' vtere: bis reſiſte. et fac vt tui labor⁊ ſentiā fructū. Niſi ſcirē quātū me ames: efficaii⁹ ſcriberē. S⁊ nolo videri aicitie nr̄e diffidere: quā tāti facio vt te mihi borreſtē et me tibi piladen arbitrer eē: nec cipiōis aut lelii aut ſiculoꝝ amicoꝝ q̄s alii pictagoricos vocāt nr̄e beniuoletie p̄ferā aicitias. Satis ē tibi noſſe qd velim. In calce epl'e illd ſubiūgendū ē: vt al teꝝ te pb̄ilippū meum: meis verbis ſaluū dicas. Et nouarien. antiſtiti cōi dn̄o me cōmēdes & cām meā: ſtudiū meū i tuis obſequis offerre ius nr̄e amicitie nō fert: quia nec oblatōes nec p̄ces amicitie cācellas ingrediūt̄: quib⁹ in reb⁹ vtilitati poſſim tibi eē. Si ſcis & me nō vteris tua ē culpa & meū eēt deteſtabile vitiū niſi morē tue volūtati gererē mihi note. Vale.

Que ſit boi p̄ria & petit p̄motōis auxiliū. EPISTOLA XX

Neas ſiluius poeta. S.p.d. dn̄o Hieronymo cōciui ſuo & amico

e perdbaro. Antiq̄ ſunt ap̄d me bieronyme amātiſſime lr̄e tue qb⁹ bacten⁹ nō rn̄di. Nā iturū te i apuliā ſenſi. Nūc qa potes iā redi ſe: bec pauca ex me habe. nihil dubito mi bieronyme te fortunā oēꝫ meā & bonores ſi q̄s habeo ſp oblectare. Scio em̄ qa me amas: & amātis ē a mati p̄ſperitatē dicere ſuā. Itidē ego erga te facio qcqd boni de te audio (ſepe aūt audio) mirū immodum me letificat qd hortaris ſtudio lr̄arum vt ſedulius incumbam: facio quoad poſſum: dum ocium permittit. Sed

distrahunt me: tum occupatiões multe: tũ cure diuerse: qđ supest totum lris dedo: ne poete titulũ inaniter videar suscepisse. De patria qđ ais me morie teneo: sed mihi crede: oẽ solũ forti pria ẽ. Ego qđẽ malo extra patriã bñ vincere. q̃ in patria male: nec nos in terra. sed in celo priam optet inquirere. Socrates cũ aliqñ interrogat⁹ fuisset: qd & vñ eẽt. Mundanũ se dixit. Nos si melius rñdere velimus celestes nos dicem⁹ esse. quia illic originẽ ducim⁹: & illuc si bñ vixerim⁹ reuertemur. Sed nimiũ verba extendo. Vnũ restat qđ ex te scire volo. Causa mee prepositure tibi notissima est. in illa scribit pro me regia maiestas. Solicitator erit Laurẽtius de rotella: quez optime nosti. Ei precor vt assis etsi forte idem prepeditus fuerit rem totam in te suscipias: & ad calcem deducas. Pauca amico sufficiunt: sat est te nosse desideriũ meũ. Vale.

Regem aragonum laudat.

EPISTOLA XXI

Neas siluiꝰ poeta impialisq̃ secretarius dño Iobãni cãpisio philosopho prestanti. S. p. d. Reddiderũt me certũ lrẽ tue. iã te senas tutũ & sospitem aduenisse. qđ voluptati mihi fuit timẽt ne viarũ discrimina incidisses. Cupiũt lrẽ tue. de rebus q̃s Andree de merano cõmendasti scire qd factũ sit pcũctatus sum ex Matheo pisano sicut iussisti. Is refert illas iãdudũ ligatas put reliq̃as itineri cõmissas. Iãq̃ se reri venecias peuenisse. & se tibi cõmendaẽ. q̃ apđ insubres gessisti. oia facta esse cũ cõsilio nõ ambigo q̃uis illa pte attigeris politicoꝝ libros ex arentini tradctõe cõuersa inueniisse te gaudeo: coemereq̃ institui. Et si minori pcio q̃ scripseris bñi nequeũt: iubet id auri cõferre. Rogaui Matheum apud sigberiũ galleranũ vt iohannẽ bãc pecuniã psolui vt faceret q mox lras scripsit. Canitq̃ vt q̃ primũ illuc librũ miseris pecunia deẽ. etiã cũ solutõe vecture. Tuũ est g̃ mi iobãnes. mercatorẽ aliquẽ in curia repire. q onus mittẽdi mediolanũ. bos libros suscipiat: ibiq̃ aurũ recipiat. Scio te amicoꝝ tãtũ bñe vt facile hoc sit tibi. cp si iohes Tolner vir pstãs et sũm⁹ aic⁹ magnific⁹ cãcellarii on⁹ mittẽdi libꝝ suscipe vellet. p venecias mitterẽ sibi pecuniã cũ oi onere vecturarũ. p primũ de quo ipe cõsideret mihiq̃ scriberet. iõ si eũ nosti ei⁹ auimũ tenta idq̃ agito vt opa tua politicũ assequar aresto. qm̃ id magnope suasisti & ne timor pecunie te afficiat. potes si vis anteq̃ librum mittas expectare lras. vni⁹ illoꝝ mediolanensiũ: qui te certiorẽ reddat se tuo noie aurũ possidere. Scis nũc desideriũ meuz & quõ tue indẽnitati possis cõsulere. cura te vt amicũ q es oñdas. De Petro nõ noxetano nihil te scripsisse mõstri sile ẽ. cum scias me auidũ eius nosse fortunã. Rogo me instruas qđ illi obtigerit. quo animo beri mortem ferat. quo cũ viuat. quid officii gerat. qua spe sit & quo in me animo quando nihil ad me scripsit. etiam meis lris prouocatus regem arragonum tantum extendisse alas suas. nescio an italie cõducat quãq̃ illa tam fessa est vt respirare sub quocunq̃ desideret. Videant tamen nostri ne serpentem in gremio nutriãt. alta est dominandi cupido nec terminis clau

ditur vilis'. Hanibali non satis affrica fuit. que pars orbis tertia creditur Alexandro in modum carceris angusti fines mundi videbantur. Nemo existimet generosu m animum vnius regni terminis conquiescere. Ego tamen illi faueo qui fortune impetus: perseuerantie clipeo domuit. continuandoq; id fecit vt aduersam expertus secutissimā iam sit adeptus fortunam. Faxit deus vita vt illi cornicis sit & qualem Theofrastus moriēs exoptauit. Tu vale: & rescribe. nec amplius legem taciturnitatis inter nos serua.

Commendat salutem anime. EPISTOLA XXII

Neas siluius poeta reuerendo in christo patri Bartholomeo epi
e scopo nouariensi & comiti. S.p.d. Magna & innumerabilia sunt
ben eficia que a te recepi. nec ego illis condignam possem vicem
rependere. etiam si mille annorum mihi vita donaretur. quid tamē possum id facere nō obmittam. Nihil est anima prestantius. banc colere: bāc curare pre ceteris debemus alia caduca sunt: fluxa: mortalia hec ineternū manet. cui si bene studuerimus. eterna gaudia: si mala vacauerimus. eternos cruciatus per illam sentiemus. qua consideratione ductus. statui tibi copiam lr̄arum destinare. que nūc ad curiam regiam ex orientalibus partibus misse sunt. quorum tenorem velis animaduertere & monitiones audire vt ea faciens que in illis suadentur: eterne vite beatitudinem assequaris. Vale.

Quales scribe cancellarie. EPISTOLA XXIII

Neas siluius poeta Bertholdo lunenburgeñ. viro liberali & se
e mi prodigo. scribe imperialis cancellarie Salutem plurimam dicit
Accepimus epistolam tuam qua nos cenatum vocas. accepta-
mus onus. ventresq; nostros paremus, tu videris ne vacuos eos remittas. Hospitem abesse nihil cure est. si eius vicem predices caponesq; implerint. Hospitam videbimus libenter amplexamurq;. si quid plus licuerit non erimus inertes. qui semp malum habemus & quasi muli & equi ferimur in libidinem. Tu si quid iuris illic habes caue ne communices. Quicquid enim in medium venerit: proprium esse desinet. Scis Michaelis manus q̄s sunt aduncę. vuolfgangi linguam nosti. q̄s persuadere sciat vuenceslai cauda nihil furiosius est. Iacobus fingit se puerum. tu tamen lardum ne commiseris muscipule etiam si quadragesima fuerit. Ludouicus nihil dicet. sed muris in modum omnia foramina pertentabit. si ergo vis nos habere. aut omnia communicatu fac aut nihil vnum tamen remedium est. si vini tantum prebueris vt somni magis q̄s veneris cupido sit. nos tñ veniem⁹ etiā si deficientib⁹ reliqs te deuorare debeam⁹. Vale.

Hortat̄ vt sua impatoris eq̄ nō ferat̄. EPISTOLA XXIIII

Neas siluius⁹ poeta. S.p.d. iobāni frund indite ciuitatis colonieñ.
e secrerario. Tabellari⁹ tue insignis celebrisq; ciuitat̄, nō sicut optabas. sz vt curie visum ē expeditus ad te redit. meo tamē presidio

non caruit. quia libenter gero tibi in omnibus morē. Vir quoq; doctus dñs Hartūgus auxilio fuit. sed nō licet in republica plus boies contēdere q; probare possint rōnibus. Tuum ē qđ sup est ita regere: ne qua indignatione rubigo. aut binc aut illic oriatur. quia nō facile extinguit vt arcendit ignis. Cesaria potestas nulli in talibus subest. quicqd ab ea manat. decet tum reuerētia deuotiōeq; suscipi. etiā si durū videat. qm̄ calix in manu ei⁹ plen⁹ mixto pōtq; illi dare. illi negare. nec oib⁹ pbas ē i pastorē erigere cornua. Tu te ista scis: ō pedē retrabo. fac vt defensurū cāz i curia te q; primū visam. qa & michael tu⁹ & ego tua suaui cōuersatiōe inuiti crē⁹ nec te vult⁹ vlli⁹ teneat. nā & austria p̄t qđ placeat dare. Vale et veni

Dissoluit argumēta p̄ p̄te Eugenii facta. EPISTOLA XXV

Neas siluius poeta impialisq; secretarius. S. p. d. reuerendo patri
e dño Iohānī caruaia oratori aplico atq; iurisconsulto. Erat anim⁹ me⁹ postq; ex basilea recessi sup rebus eccl'ie perpetuo vti silētio cū eas nō diuini spūs ductu regi. sed boim gubernari passioib⁹ viderem. Tu nūc me cogis aliq̄ dicere. qui armatū eneam imitari me suades: vellē tacere potius q; loq qm̄ nulli ptū sermo me⁹ placiturus est. sicut & nulla pars mibi placet: tu vis vt dicā: parebo. sed vide ne audias qđ nō vis. tu partis vni⁹ tueris ius. qd ego placitū tibi dicā nullā partē laudans obsequar tm̄ silentiūq; rumpā qm̄ id optare videris. Longū mibi missisti cirographū vt cācellario legerē. facturus sum qn̄ illi p̄ ocium licebit. Mibi tm̄ iam perspexi totū. rogas q̄ a te scripta sunt laudē tuearq;. faciā id si modo verū te dicere agnouero. vbi aliter videro. nō faciā parmenosum plenus q; rimarū. non potero tacere si qd nō verū audiā. tu mibi amicus es: fateor boc. sed veritas p̄ferēda est. tu vera oia putas q̄ scribis boc ego de tua probitate credo. nō tm̄ ita ē vt reris qđ tibi paucis oñdā. Dicis basileam cepto cōcilio legationē pape exposuisse. nō eē spandū de illius sinodi p̄gressu p̄pter vicina bella & alias cās. boc nūq; sinodus pape narrari iussit. Dicis plus papā germanie principib⁹ cōcessisse & se bumiliasse: q; vt q; sit de ronis pontificibus auditū. Rusticis bec & bistoriarū ignaris narranda sunt. Adrianus papa & Leo romanis imperatoribus ius ordinandi aplicam sedē et ep̄os p impiū noiandi cōcesserūt. Leo ille sanct⁹ quē tu et doctores euāgelii tubā appellatis. cū vellet i italia cōciliū b̄re. in quo plures possent de occidētalib⁹ ptib⁹ cōuenire. marciano cesari cōciliū i orieti postulāti: ānuit. tuncq; sinodus calcidoneñ. bita ē. refers dñm sctē crucis missum eē vt papā purgaret. cōciliūq; germanis offerret. Nō dicis ptātē babuisse cardinalē illū subeundi sniam postq; p̄bata fuissent crimia. Ais romanos pōtifices solitos eē dicere. Si qd aliq volūt. ad aplicā sedē veniant. Petr⁹ prim⁹ pōtifex increpat⁹ q; ad gētes introisset vltro se purgauit. Leo grt⁹ scribit ludouico augusto. Nos si aliqd incōpetēter egim⁹ & in subditis iuste legis tramitē nō seruam⁹. vīo ac missoꝝ vīoꝝ cuncta volum⁹ emēdare iudicio. bispanoꝝ legationē bortatu pape basileā veniss cō

tendis. verius poteras dicere plures ne illuc. irēt aplicis lr̄is fuisse requisi
tos. Vniuersos reges p cōsiliariū statutū ꝓhibuisse basileā ne papā depo
nerēt dū asseris: vide ne te decipias. Refers tres cās eē qbus ps minor pt
inuita maiori pte vniuersitatis aliqd agere. sed facta capitulorꝫ & vniuer
sitatū q̄ supiorē bn̄t nō sunt eq̄nda gestis cōcilioꝝ vbi solū deus ē supior
& a qb⁹ nō appellat̄. Dicis in cōstan. cōcilio plenā ptātē datā eē rōnis po
tificib⁹ locū eligēdi. in quo aliđ cōciliū celebrari dz. In casu nr̄o spāliter re
seruata fuit electio loci concilio. sicut cōuentōes cū grecis habite manife
stant. Pretendis sancitū eē basilee. ne ꝓpter locū oriri drn̄tia possit. inane
argumētū ē. Narrat decretū nō placere grecis basileā. velleq̄ aliū locū di
cit sinodus nolle ꝓpter locū. i. ꝓpter basileā tātū bonū omittere. q aliter
sentit a decreto recedit. tu vis me his cōsentire nō possum. dicis me ex ꝓ
posito errare. mihi aduersus te magis opitulabitur allegatio. nihil ad me
quis obtineat. Impatori ſuio q vnionē ꝓcurat. illā cupio. illā ꝓmoueo.
ꝓ hac magnis laborib⁹ me exponerem. tu q̄z & ps tua vnionē velles: sed
mō tuo. maneat papa tu⁹ pōtifex & vnio sit. Idē etiā ps altera cupit. nēo
pacē. nēo vnionē aspnat̄. Nēo tn̄ pacē amplectit̄ q̄ sibi detrahit: oēs vo
lunt vincere. nemo se flectit dure ceruicis boies. Est ne subiecta eccl̄ia. vt
ꝓpter hūc vel illū hoiem tā varie vexari debeat. si nō potes pascere. sine
aliū eē pastorē. sed nō est de pastu oriū qō. sed de lana nō tm̄ litis erat dū
paup eccl̄ia erat. scio te mihi iā irasci. qm̄ dicta tua expello q̄si videar aliā
tueri ptem. Ne rere hoc. dixi tibi vtrinq̄ mihi odiū esse. nō placet mihi.
animoñ. electio. abhorreo gallorꝫ leuitatē. minime his cōsentio: dū sedē
apl̄icā volūt auferre romanis. nō ꝓbo cū decreta q̄ faciunt: ipi nō ſuant.
Cardinalis scti Petri viri scti & ꝯuissimi snīa mihi placet: q neq̄ hos neq̄
illos laudare solebat: Vos cōciliū rome vultis. sed illa iā in angulo ē xp̄i
anis orbis. Hi basilee manere volūt at hec vrbs mltis odiosa ē. Tu tn̄ de
liberari illic putas. an numerosi⁹ debeat cōciliū cōgregari sperāsq̄ id obti
neri cōplacereq̄ cesari. alii aliud sentiūt. videriſq̄ putare nō eē absq̄ con
sensu regū alioꝝ cōciliū cōcedēdū q̄si cēsarē parē facias ceteris qd parem
immo & minorē oñditis qn̄ regi frācie offertis cōciliū. cesari n̄ vultis cō
cedere. Nolite hec secreta putare. oēs hec sciūt. sic & alteri⁹ ptis cōsilia no
ta sunt. ego oēs cōmēdarē. si viderim pacē his atq̄ ill' placere etiā cū incō
modo suo. qa nō nobis. sed reipublice nati sum⁹. nec plus velle debem⁹.
q̄ sensus cōis nobis pmittat: nō q temere digitatē. sed q ponere vult ma
gis laudat̄. Prisci viri sanctiq̄ homies difficili⁹ ad pōtificatū vocabant̄ q̄
ex alio amouēt̄. bon⁹ anim⁹ ingeniūq̄ benignū nō quō dimitteret. sed
q̄cito dimitteret studiū hr̄et. hec volui tibi dixisse cū venia tua. Quia āt
nō loquor: aut verꝫ loquor. hic ē armat⁹ eneas: hūc gerā. ille mihi anchi
ses erit. quē vniuersalis eccl̄ie cōsensus dederit. dū germania q̄ orbis xp̄i
ani maior ps est heret. dubius sum parato tn̄ aio sum cōi snīe auscultare.
nec mihi in rebus fidei soli credam. Vale.

13

De noua ciuitate & aliqd de amicitia. EPISTOLA XXVI

Neas siluius poeta. S.p.d. magnifico dño suo Caspari schlick imperiali cãcellario. nihil noui post tuũ recessum emersit qđ i epl'am cadere dignũ sit. nisi ꝙ hodie vẽtur⁹ ẽ Pangratius tu⁹ quẽ aiunt equites secũ quinq̃ginta ductuꝝ. Rex tñ minime illũ expectare voluit. sed hoc mane añq̃ dies elucesceret ag ortos hesperidũ deliciarũq̃ padisum iter arripuit. ignotis fortassis verbis vtor. ortus nãq̃ hespidũ poete vltra atlantẽ in affrica sitos finxere. sed hos nr̃a etas hꝫ i ciuitate noua stirie vrbe. vbi ꝑpetuuꝫ phiatũ autũn⁹ ẽ. & oẽ gen⁹ pomi suapte gignit̃. iõ rex hũc vnũ amat locũ. Recte sane vbi tot aq̃ꝝ scaturigines. tot viridantia prata. q̃ verni tpe floꝝ splendore ridere videt̃. huc se nũc rex cõtulit. qñ illic abitur⁹ sit. tã certũ ẽ q̃ꝫ antixp̃i aduẽt⁹. q ꝑ hos dies oẽs ppl'o suo rumore deterruit. opa tñ tua q ꝓcerib⁹ curie. ip̃iq̃ regi rẽ fictã aut saltim dubia ꝓ certa exposuisti. dũ hec scribo allatũ ẽ nũciũ regẽ balnea petiisse vbi ad dies octo mãsurus sit. nec nos ibi diuersoriũ hr̃e possum⁹. i nouã itaq̃ vrb ẽ recta via migrauim⁹: si tñ pangratiũ ire ad balnea sensero. me quoq̃ illuc cõferã vt de re tua possim curare. nec omittã ex mãdatis tuis vnũ dũ vires erũt. aiũt regẽ carniolã petiturũ aut saltẽ carinthiã. p⁹ vero athesim. exin de spes sit nurenbergã peti debere. qđ tñ ex mgr̃o Thoma pleni⁹ intelliges. cõsiliarii regii adhuc sunt hic. ip̃os cõsulã qd facere nos oporteat. de frisingeñ. eccl'ia nihil ẽ qđ nõ fuerit pri⁹ tibi notũ. nẽo ex curia venit. mgr̃m Thomã cõmonui vt de pecuniis nurẽberge recipiẽdis instructione hr̃et. qui me pñte mgr̃m curie ꝑcontatus ẽ. rñsumq̃ habet. Scripturas sibi cõsignã oẽs q̃s mihi dimisisti. Capitula veteꝝ reperi extraxiq̃. Dñs auditor ad nos iter facit. plen⁹ q̃rimoniaꝝ. ꝙ in recessu tuo te nõ repit. Para aures tuas vt q̃ hic auditurus fuisti: illic audies. Hõ tu⁹ est & amic⁹ vtilis. q solet plus honesto placere. hec eñ amicitia hodie viget cui vtilitas ẽ annexa. Stoicoꝝ illa sola virtute gaudẽs. iãdudũ explosa ẽ. Nõ puto has lr̃as cito ad te vẽturas. quia nec tu ad eas festinabis. ip̃i nurẽbergã vsq̃ ꝓficiscẽt̃. sed tu eo nõ veniẽs vti opinor. nisi vxoris pri⁹ aut licẽtia. aut sacietas intercesserit phisicus regi⁹. Ego inqt si meaꝫ semel vxorẽ attigero qñ illinc abdicet nescio. vide ne itidẽ tibi contingat. regl negocia curare habes. Nõ bñ cõueniũt: nec in vna sede morant̃ rerumpublicaꝝ cura & amor vxorius. Tu tñ illã ducere potes eo loci vbi propinque sit curie sepeq̃ possit in amplexus venire tuos. Ego ex his sum qui melius scio predicare q̃ꝫ facere. si loco tuo eẽm aliter sentirem. Vale opt me & disputationes domini auditoris ad magistrũ Thomã remitte. vt equum sit vtrunq̃ certamen.

Regratiatoria & aliqd de studio hũanitatis. EPI. XXVII

Neas silui⁹ poeta. S.p.d. magnifico & generoso comiti Galeatio de archo. Aggressus ẽ me nudiustertius vir suauis & tui amãtissim⁹ Iacobus de ladrono miles. tuasq̃ & magnifici germani tui

comitis Franciſci lras aperuit. q̄ mihi magno teſtimonio fuerunt amoris erga me vri. Cū in vtriſq; multa ſalute iuſſus eēt me Iacobus imptiri. qd etſi pſuaſum antea mihi foret. quia noſco animi vri cōſtantiā. iuuit me tn cernere qd meditabar. Sed ne plurib⁹ immorer: ſcire vos volo nō truncum a vobis coli q nō ſentit. neq; aſinū q nō intellīgit. ſed bominē cuius puſillū. bnficioꝝ tn memorē & q nunq; aio ē ingrato. Nō ē qd ſcribam nunc ampli⁹. ne pelagus ingrediar qd nō facile egrediar. Nā cū affeceris me dudū deſiderio tuo nimis multa eēm ſcripturus ſi vellē aio ſatisfacere q̄ oia melius corā exponā. Spero eēm ceſarē ad vos prope diē migraturum quē ſequar vt ſoleo. Et ſi de⁹ dabit: te cōueniā: rem tuā bn ab ſolutā eē. tum ex lris Iacobi. tū ipo facto intelliges. Plus eēm gre in oculis regis babes q̄ reris. Comiti franciſco poſtq̄ me dederis dicito ei⁹ muſaꝫ cuius ſuaue. ſcrinia regis icolere ibiq; deliteſcere. quia non ſapit bec ſeges nec ſcit toga barbara verſus. Sepultū ē quicqd bmōi buc porrigit. ſtudia nā q; būanitatis eaꝝ bnt extra italiā domicilīū ſcis qd appellem ſtudia būanitatis: Hoc eēm noie volūt nri oratorias & poeticas lras deſignari q̄ latinū late patēt. apud alios plerūq; ignote. ſed vale iam tandē. cuius manus nūc ceſſet & calamus papiro bereat vt quem tecum loqui delectat. at mibi non ſuppetit ocium. Et regi magis q̄ meo ſeruiendū eſt aio. quia non ſum liber dum alienū comedo panem. Itemq; vale. & tu ceſſa manus vt lingue ſuperſit quid dicat dum tridenti erimus.

Hortat ad reſcribendum. EPISTOLA XXVIII

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Nicolao amidano canonico mantuano & amando fratri. Parum tecū negocii babui Nicolae amātiſſime dū Baſilee fui. ſed nec plus babuiſſe voluerim. Nanq; ſi modice cōſuetudinis cauſa. tantū moleſtie fero te priuatus quid tandē facerem. ſi ſalis vt aiunt modiū tecum conſumpſiſſem. Mirū immodū grauis eſt mihi abntia tua. atq; iō lōge gūior. qa inter exteros ſum meos modos meūq; viuēdi morē peit⁹ abborrētes. ſi ſtatui oia ferre. dū ſperē m bn eē vt tn facili⁹ tolerare poſſim. obſecro ne tibi calam⁹ plūbe⁹ ſit neq; papir⁹ aurea quā diſſipare formides. Mlta ſūt q̄ mihi dictim poſſes ſcribere varietatē tuā pegaliq; nouitates paſſim illuc defluētes. Et quid in cōcilio quidue i curia fiat. Et ſi deſint cetera. glīceriū ſaltē materiā pōt dare. de q̄ nūq; tātū ſcribis q̄ntū audiā libenter. Effice igit qd cupio. ne aūt affectātis ſcripturū tibi extimes. qd intelligere potes ex eo quia prior do lras. Nec plura mō. nos vlmā pgim⁹. deinde iſbruck. poſt carintbiā petituri. Incerdū ē an nurēbergā venturi ſim⁹. Iam vela ventis ſolui. & in intimū mare deuoluor dietim a te ceteris meis charis remotior. Vale.

Redit in beniuolentiam. EPISTOLA XXIX

Euerendiſſimo in xpo patri dño Franciſco de pīcleo paſſis archipreſuli mediolanen. Eneas ſiluiꝰ poeta S.p.d. ſi cui vnq; libenter ſcripſi. amplitudini quidem tue libentiſſime. dū eēm baſilee. nam

14

te domini & patris habebã loco: meminerãq; pluriũ tuoq; in me meritorum. que sane mẽte mea nũq; excidet. At cũ viderim te lris meis non respõdere. arbitrat? sum id qđ erat te. s. offensam basiliensib? reb? nausemq; inde cape. destiti. igit̃ diuq; silui. tũ ne imprudẽs displicerẽ: tum q; graue erat tot lras rnso indignas mittere. Sed q̃uis scribere obmiserim. amare tn̄ nõ omisi. cupiẽs sp in eũ gradũ res restitui. ex quo vicissitudines lrarũ concurrere possent. idq; nũc arbitror eueniss̃e qn̄ me neq; querentẽ neq; somniantẽ quidã cesar nr̃ Fridericus august? in suũ secretariũ accersiuit. cui nã seruio in statu graduq; minime inbonorato. quo ex loco scribenti mihi nõ arbitror te rnsionem negatur̃. nãq; si recte intelligo. idem ẽ cesaris qđ tuũ desideriũ. nulli ex cõtedẽtibus magis fauẽs q̃ alteri. cupit eñ vnire & reintegrare laceratã ecclesiã atq; ad id operam dat. & spero cõfore vt voti cõpos exist̃at. & licet bis dicbus basilee fuerit. & q̃ tuã dignitatem arbitror audiuisse fecerit. nibil tn̄ in hãc magis q̃ illã pedet ptem. & id ipm Florẽtie feciss̃et si tam illic fuisset propinquus. Secutusq; est igit̃ mũdi exemplũ. & seq̃t̃ in hac re vniõis vsq; ad calcẽ. tu g̃ pr̃ optime scribe mihi aliq̃n cũ vnus ex indifferẽtib? factus sim. nec qđ animi habeã q̃rito. dũ verba & opa mea a volũtate principis mei nõ discordẽt. Ad cui? intentionẽ captiuare volo ingeniũ meũ. repetemus igit̃ veterẽ cõsuetudinẽ. emãcipatũq; filiũ iam readopta & vt solebas vtere p̃ tuo. ego iterũ ad patrẽ et dn̄m redeo q̃si ex post lumie. deindes si vide me poetã subscriptum non mirere: qm̃ me talem cesar eẽ voluit. Et si archip̃sbyter papien̄. & Isidorus de rosate totaq; illa nebulonũ turba iuriscõsulti nomẽ sibi arrogant auroq; cingunt̃. Cur ego poete titulũ verebor assumere. libet & mihi inter alios insanire. quãq; & hec dignitas maioris ad studium vigilantie cã erit. Nicolaus tu? frater me?. libellũ quendã meũ nõ limatũ neq; vt oportebat reuisum. secũ ad tuũ examen detulit. neq; remisit vnq̃. opto illius custos sit fiduscq; neq; edat rem impfectã. Nouũ eñ opus vti scis: iubet oratius in nouũ primiamũ. vir matur? & sensu & etate mathe? de vngrano si quãdo ad te venit meo nomie saluus esto. id quoq; de candido dixerim eloquentie fluuio. ganiforti ducali secretario apprime merito. Cui super re mee prepositure scribo. rogo vt me aliquando cõmissum facias quam prouinciam Nicolao delegaueris spero libenter faciat Vale optime mei memor.

Commendat causam suam. EPISTOLA XXX

Neas siluius poeta. S. p. d. dño Guiniforto vtriusq; iuris doctori ducalicq; secretario amico precipuo. Ea sublimatio statns tui vir amplissime quã nup mediolanen̄. principẽ feciss̃e itellexi. tãto mihi iocũdior fuit. q̃nto illã video tuis ỹ tutib? tuisq; studiis magis cõuenientẽ. Nãq; sicut mihi videt̃. neq; ducal' cãcellaria aptiorẽ rectorẽ bñe poterat nec tibi palestra cõueniẽtior dari. quã q̃ nõ dubitẽ plus illam ex te habiturã ortu uẽti. q̃ te ex illa susceptur̃um bonoris. verũ in hac tua ex-

altatione rogo ne idē facias q̄ ex hūano ingenio pleriq̄ faciunt oēs post se dispiciētes cū ipi sublimati sunt. ꝟua mihi oro aliquē locum in amicitia tua vbi me ponas. nō postulo in primis aut scd̄is. sed saltē in vltimis. Nā q̄ si cetera desunt q̄ amicitiā inter nos cōflare debeāt: illd̄ sufficere debet officiorū. s. ꝓfessio eadē. quia & ego cesaris nr̄i Friderici secretarius sum. q̄uis longe indign⁹. hec tn̄ res facit vt beniuolentiā tuā obtinere nō desperem. sed q̄si iam illam nact⁹sim. statui amicoꝝ more absq̄ p̄fatōib⁹. qd̄ mihi necessariū sit tibi apire: tuūq̄ cōsilium & auxiliū exposcere. vacauit alias i basilieñ. cōcilio p̄positura scti Laurētii mediolañ. eāq̄ mihi sancta sinod⁹. quā tunc oēs recognoscebant illico cōtulit. Princeps mediolañ. aliū ex domo landrianoꝝ elegi fecit et dari ei possessionē. Eugeni⁹ cuidā Leonardo vertelleñ. de illa ꝓuidit. veni g̊ mox mediolanū fauoreq̄ amicorū et ex gr̄a principis. excluso q iā erat intrusus possessionē obtinui. solutis tn̄ ita vt fiebat todeschino qnq̄ginta aureis: moxq̄ iussu ducali basileam repetii. Ab hinc trienniū pestis magna cōciliū inuasit. dux suus reuocauit. Ego quia bonū officiū ibi habebā recedere nō potui. morbū incidi. subitoq̄ orta fama ē me mortē obiisse. Scitū ē id mediolani. Leonardus cui Eugeni⁹ ꝓuiderat. sublatū me de medio gaudēs: possessionē p̄positure postulat obtinetq̄. Ego postmodū cōualescēs & audiēs me spoliatū scribo lr̄as ad amicos. faciā fidē me viuū eē: peto restitui. sed quia Basilee erā nunq̄ obtinere potui Credoq̄ nūq̄ principi fuisse rē expositam. quare cū tu eo in loco sis quo te cupio & gaudeo. rogo obsecroq̄ vt aperire ea principi velis supplicareq̄ vt ecclesiā meā mihi restitui faciat. & si aduersari⁹ dicat se ius habere. nō fugio iudicē mediolanū. archiep̄m virū sanctissimū. aut nouarieñ. pontificē integerrimū patrē dūmō qd̄ iuris est añ oīa restituat in statū pristinū. iā aūt non pōt dici quia de obediētia alia sum. quia regi ꝟuio q est oīno indifferēs. plura scriberē si mihi cū homīe min⁹ perito res eēt. tibi aūt oē parū sufficit. me iā habes. Fecissem regem scribere. nisi rem paruā putarē. si tn̄ ita cōsulis neq̄ aliter fieri pōt nō vnas sed cētū habeo lr̄as. Tu obsecro mihi qd speres & qd facto sit op⁹ rescribe & iuua vt potes Sciēs quia neq̄ ingr̄tū ꝓmouebis amicū. Vale: & me sic fruere vt strē nuo milite et doctore eximio dn̄o iacobo de castro romano vteris. tāto tn̄ min⁹ q̄nto & scio & possum min⁹. & tanto plus quāto plura mihi q̄ illi licent. Iterum vale.

Gratulat̄ beniuolentiā magni viri se nactū eē. EPIST. XXXI

r Euerendissimo in xp̄o pr̄i dn̄o. N. cardinali cracouieñ. Eneas siluius poeta. S. p. d. Epl'am meā reuerēdissime pr̄ & dn̄e colendissime quā ex Franckfordia. p. v. transmisi. libēter audio in vr̄is oculis gr̄am inuenisse. si tn̄ ita ē vt spectat⁹ miles Iacobus apl'icus nūcius mihi retulit. q nō solū placuisse lr̄as meas. sed & me iā inter familiares viros admodū charos eē cōfirmauit annumeratū. qd̄ magni muneris recepi loco. multūq̄ illinc letat⁹ sum. Mea nāq̄ snia est. vt mihi inter mortales feli-

15

tius sit. q̃ꝫ predaroꝝ hoim familiaritate potiri. ab hisq̃ diligi & obseruari
qđ cũ mihi intelligã apud. v. p. r. cõtigisse gaudeo mecũ ꝑsepe. & q̃si the
saurum magnũ receperim voluptate fruor ingenti. Nec ab re hac vtor
compatione. nam q thesaurũ iuuenit nisi potẽs sit. illũ custodire sepe de-
fraudat̃. & aut principis rapaces man⁹ aut acutos furis vngues sp̃ timet
Itidẽ mihi accidit quo nãq̃ pacto vr̃am ſuare beniuolentiã possim. non
plane video. Cõciliatrix nãq̃ beniuolẽtie virtus est & custos. neq̃ absq̃
hac põt vllũ amicitie vinculũ perpetuũ eẽ. At hec in me aut nulla est aut
minima. qd igit̃ faciã vt vr̃a erga me volũtas maneat. q̃ via in hac gr̃a ꝑ-
seuerabo. quo modo hec charitas alligabit̃. ꝑitura ẽ breui vt video hec
mea voluptas si ad me tm̃ respicio. At si vr̃am. r. p. intuear. spes ẽ mansuꝝ
diu et solidũ ac firmũ eẽ hmõi gaudiũ. benignitas em̃ vr̃a q̃ amare (vt au
dio) accepit mãsura est q̃ꝫ diu vixeritis. Faxit aũt de⁹ vt longissimo ac ne
storis euo fruami. ego vero curabo eundeꝫ me sp̃ exhibere qualis erã dũ
hec orta beniuolentia est. & si qd potero amplius ꝑstare: nõ subterfugiã.
asseruit aũt idem iacobus auidã eẽ. v. r. p. vt q̃s nossem nouitates sibi re-
scriberem. parebo libens. & quecũq̃ emerserit nouiter his in partib⁹ scri-
ptu digna. epl'ari claudam breuitate. ne vel legẽti tediũ vel scribẽti labo-
rem nimiũ pareat. narratiõis caput reditus regis dabit qui ex reni parti-
bus februario mẽse in austriam remeauit. eius aduentũ oẽs accole admi
rati sunt. nec em̃ arbitrabũt̃ fieri posse. vt regiũ diadema tãfacile cõseque
retur. sed admiratio hec reuerentiã pepit. more em̃ humano accidit vt il
los magis veneremur. quoꝝ opa demiramur. haud alitar nũc actum est.
Albertus dux austrie quãq̃ diu infensus fratri suo regi fuisset. bellumq̃
secũ a ꝑte gessisset. vt eũ audiuit adesse. ad sextum (vt romani dicebant)
lapidem obuiã ꝓcessit. vnaq̃ secũ viennam ingressus est vrbem. paucis
diebus iteꝝ regem adiens cũ in noua ciuitate foret. refectis oĩbus cõtro.
uersiis. in fraternã receptus est societatem. hec sunt que mihi scribenda
de nono occurrũt. omissis nugis & aliis leuibus rebus. de quib⁹ in vul-
go semp̃ est rumor. Affert dn̄s Iacobus el'pam quandã ex meis. q̃s his
diebus edidi. eam rogo vt videatis iudicetisq̃ qm̃ cum timore de rebus
fidei scribo. Librari⁹ q transscripsit non erat valde peritus. itaq̃ plura vi-
tia pũt in ea eẽ. q̃ꝫ ego posuerim. Iõ velit. v. r. p. reprehensiones mihi pre-
stand as cum eodem diuidere meq̃ semp̃ habere chaꝝ et in memoria.

Vocat cum desiderio amicum. EPISTOLA XXXII

Eneas siluius Iobãni campisio. S. p. d. Ex lr̃is plurib⁹ reuerẽdissi
mi dn̄i cardinalis sc̃ti angeli ad regiam maiestatẽ directis: percepi
te fore apđ ip̃ius reuerẽdissimã ꝑnitatẽ. Nã & tua manu scripte
erã. & tuã dicẽdi suauitatẽ redoledãt. Id quoq̃ & postmodũ vir suauis
et tui amãtissim⁹ Nicola⁹ de ciuitate castellis cõfirmauit. q̃ res mihi maxi
me voluptati fuit. sp̃anti te ꝓpediem videre deosculari atq̃ amplecti. qđ
q̃ dulcissimũ inter nos eẽ solebat. officiũ instaurare ac de medicina nõ ni

bil conferre. cuius te arbitror plures dietim lectiones audire. cũ vbiq; me dicorum sit copia. Expecto itaq; te mi rampisi magna cũ animi alacritate & gaudio. & q̃uis te pluribus annis priuat⁹ fuerim & absq; te viuere didicerim. Nũc tñ nescio qd factũ sit. vt postq̃ te ventur̃ sensi. miserã mi bi existimẽ vitã dũ tu⁹ differt̃ aduẽtus. quapropter si me amas vt soles: cura vt venias. ego te veteri ex amore obſuo coloq;. nec ꝓpter silentiũ qđ inter nos diutinũ fuit amori meo detractũ est aliqd. Seruaui nãq; legem inter nos dictã vt amicitiã nr̃am: quã aĩor̃ cõformitas & mor̃ similitudo cõflauerat: lr̃ar̃ omissio nõ aboleret. qđ ita a me factũ est vt putem auctam potius q̃ diminutã eẽ beniuolentiam meã. nec aliter opinor de tua charitate q̃ amicitiã nõ more puerulor̃ variandã existimare solebas. sed philozophorũ legib⁹ immutabilẽ. Q̃z aũt in his ꝑtibus eẽ me audis: nolo vt admireris. vocat⁹ em̃ ꝑ regiã maiestatẽ fui. in secretariũq; recept⁹ et qđ mihi grauissimo ẽ oneri: laureati poete titulis adornat⁹. qđ nomen licet mihi sit longe impar. nõ tñ a rege datũ debuit refutari. Apud hunc igitur principem me reperies. ad quem cũ in hac tempestate ecclesie accersirer. tanq̃ in tutissimũ portum libenter me contuli. vt procul ab huiusmodi prelatorum dissensionibus agam vitam. & meip̃o fruar. Vale.

Dolet de amici & patris absentia. EPISTOLA XXXIII

Eneas siluius poeta. S. p. d. Georio andrentio senensi amico probo & cõstanti. Lr̃is tuis q̃s plurimũ accepi. vtor iocũdissime. q̃s lectitasse millies ne qncq̃ sat est. scis em̃ cũ p̃ntes eẽmus nullã potuisse diẽ p̃terire sine colloquio nr̃o. nãq; aut ego te vel tu meip̃m q̃ritabas. quo magis tecũ me viuere fiebat: q̃ cum aliis oĩbus. In p̃ntia vero lr̃e tue illo officio fungunt̃ quo tu olim vtebare. cũ eis vitã duco. he mihi Georiũ: he mihi te primũ inter oẽs afferunt. his fruor. has amplector deosculorq;. ex illis solaciũ si qđ habeo ad me ꝓuenit. Cũ legi (deum testor) nõ valui lachrymas cõtinere. fleui fateor. iterũ atq; iterũ fleui. En in quam vbi amicus ille me⁹ dulcissimus. dimisisse ip̃m certe scio: si qñ reuisam nescio. Vrgebat nãq; ad lachrymãdũ p̃cipue qđ de genitore meo siluio narrabas. tũc ei visum est ignaro qd aculei corculũ meũ tetigisse. me mineram paterni amoris. participabamq; cum patre amaritudinem. sed de his omittamus. nam cum incido in hanc rem videor prorsus emori. te autem patri meo adoptatum gratissime tuli vnde intelligo vt illius furorem diminutum & te germanũ acquisiuisse. quibus rebus non potui respondere plurimum. Alii nãq; ilico receptis lr̃is. nunc mediolani me scias cõmorari. presto q; germaniam postulabo. itaq; si quas lr̃as ad me vis dare. iubebis exponi Basilee. cetera non habeo que scriabm. Adreocio Netrucio nostro lr̃as dedo amplissimas. genuam eiusq; cunctos mores pro ingenio comprehendo. quas tibi ostendi meo nomine exorabis. Vale atq; iterum vale omnesq; amicos nostros iubeto saluere. & si quando genitorem meũ offendam verbis tuis solabere quoad potes.

16

Magnificat beniuolentiam. EPISTOLA XXXIIII

Neas siluius poeta.S.p.d.Iobāni auriſpelſiculo. Neſcio qd cau
e ſe ſit iobannes mi dulciſſime.quo nequeā etiam paruo tempore
immo breuiſſimo momento immemor eſſe tui. eſq; in memoria
ſemper mea.Et ipſa recordatio g̃tiſſima eſt.q̃ te abſente nihil habeo dul
cius.Hoc dū ſepius conſidero vnde procedat.multa cū enumerare poſ
ſim:humanitat ẽ tamẽ tuā potiſſime ratus ſum dediſſe cauſam. Nā cum
be patauo redirem ſenas.ſubſiſterēq; ferrarie nōnullis diebus.tantū in te
vrbanitatis eē cognoui tantū charitatis ac beniuolentie in omnes etiam
in infirmos.vt opiner te nullū fore benigniorē facilioremq;.nā & me vo
luiſti inter amicos tuos cōnumerare.hac de re tāto amore tibi afficior:vt
ſi quos ad te profecturos cōperiam:ſine lr̄is meis vacuos nō poſſum di
dimittere.In preſentia vero cum reperiſſem Nicolaum illuſtris marchi
onis nunciū de te diligenter interrogaui.& cum iocūda omnia retuliſſet
longe gauiſus ſum letorq; vehemēter.Si quid eſt tibi cordi ac iocundi
tati.nihil eſt em̃ qđ magis affectem q̃ te ſanū bilarēq; eē.& me tibi char
fore vt ex cōiectura capio.immo expreſſe intelligo.vnū itaq; oratū vo
lo.vt oñdas.ſ.tuā erga me beniuolentiā extinctā nō eē. quā rē ſcribēdo
ſepi⁹efficies.Vale & mgīo bugoni & natis ſuis me cōmēdatū facito.

Nimphiplexim libellū ſe effeciſſe ſignificat. EPI. XXXV

Neas ſiluiꝰ poeta.S.p.d.Sozimo medico p̃ſtanti et amico opti
e mo.quattuor iam meſibus ad te lr̄as dedi. quas nō habueris cer
ti nihil habeo.Snia tamen eaꝝ fuit.vt opuſculū eē perfectum ſci
res.quo me de baptiſta ſepius rogaueras editurum.qđ ideo feci.non vt
idoneū me fore exiſtimarem condēdis operibus autorem.ſed vt intelli
geres amoris erga te mei.tantam eē vim.ne quid tibi negare valeā.Ab
ſolui ergo libellum hunc tuo nomini dedicatū verſuum vltra duo milia
quem appellaui nimphiplexim de laudibus baptiſte tue.pfuſe loquen
tem.Eum vidit Nicolaus noſtraꝝ lr̄arum lator.cui videndū tribui.quo
teſtis eſſet idoneus qui de viſu referre poſſit vt noſtre leges imperitant.
Libri aūt memet latorē ſpero.q̃m iſtuc breui pficiſcar. habeo em̃ multa
de baptiſta tua tibi recēſere.q̃ nō erāt lr̄is inſerēda.Vale et geitori tuo et
iobāni me cōmēdato.verbiſq; meiſ germanū tuū iubeto ſaluere.iteꝝ va.

Excuſat yronice nō ſcribentem. EPISTOLA XXXVI

Neas ſiluiꝰ poeta.S.p.d.Petro de noxeto amico primario.Mi
e rabar dudum quid rei eſſet q̃ ad me nihil ſcriberes.ſed berētem
me iacturis atq; ancipitem vir ſuauis & vtriuſq; noſtrum aman
tiſſimus Nicolaus ꝛc. ex dubio mouit. qui te diuitem factū retulit. quo
audito.Atat inquā ſubito. binc illa intermiſſio lr̄arum binc illa mei ob
luuio longiſſima.More em̃ bominū euenit vt ditiores effecti: pauperio
res negligant.ſed non eſt mihi moleſta hec taciturnitas tua: quando ex
cauſa tua vtili prouenit longe nāq; dulcius mihi eſt te locupletem eē ta

cendo q̄ scribendo inopem. Oro tñ si facultates tue ociū aliqđ prestent. mei vt memor sis. Nam etsi diuitie occupationes dant maximas. tēpusq̄ auferant. pauperi tamē copiam subministrāt. Cuius si quolibet mense pa ginam vnam ad me tinxeris. magnā gratiam facies amico tuo. & duplū recipies. Scriberē tibi barum partiū nouitates. nisi nicolaus instructus ve niret omniū. quē libentius audias q̄ meas līas leges. Accepi te vel patrē factum vl' breui facturum esse. quod mihi voluptati est. miror q̄ noluisse te huius gaudii me fore participē. qui nihil significaueris tuo Enee. Ego tamē cum filiolum in scocia suscepi. mox te reddidi certiorē. sed ille iam e vita decessit. deum oro vt tuū viuere sinat. patris similē. Verum ne oino existimes te meis carpi ꝑmonibus. Illud etiam te scire volo. quia tuarum līarum vnas suscepi. p oratores regios qui florentie fuerunt. quas ꝑ ma gno munere habui: tāetsi plurium annoꝝ parum sit vna epl'a compensa re silentiū. Vale & me reuerēdissimo dño cōmuni & viro singularis do ctrine magistro Thome & ceteris amicis effice cōmendatum.

Preceptum bene viuendi. EPISTOLA XXXVII

Neas siluius poeta iohānī perigallo scriptori apostolico. S. p. d.

e Rem longe maiorem q̄ polum prestare. quottidiano cohitio ex me petis. breuem vt tibi beneuiuēdi preceptionē conscribā. Ten tatio illa nō cōsultatio est. quid em̄ fieri pōt vt meis monitis tu indigeas. qui studiosus pbie semp fuisti. Cui si aliqd deest. presto assunt diuini atq̄ humani iuris doctores. qui basileam quasi attbenas ornatū reddūt. illos consulere & facilius erat & vtilius. in austria aūt dementis est querere ro mani. aut platonē apud bungariam inuestigare. Non tamē ꝓpterea tibi non respōdebo. Tanta est em̄ tuorū erga me magnitudo meritoꝝ. vt nō solum petitionibus tuis quas serio. sed etiam quas ioco facis tentationi bus parere obnoxiū me existimē. Satis faciam igitur breuiter peticiūcu le tue. nec pbilosopboꝝ more p̄cepta dabo. sed vt paterfamilias cuj filiis solent: agam tecum. Norma est succincta quā si seruaueris recta in celum via transibis. Nescio si vnq̄ ingressus es mare. illic si vnq̄ fuisti. scio te cū ꝓcellis inflari pelagus & nauigiū impeti cōtrariis ventis cernebas. mul ta deo vouisse. Si ergo vis fieri saluus. rectēq̄ viuere. q̄ promisisti dum tempestas in mari fuit: ea seruato. Q̄ si fretū nunq̄ ascēdisti. carcere q̄ ali quādo ptulisti: cura vt egressus talis sis. qualem te futurū si exires spon debas: in carcere. At si neq̄ boc neq̄ illud exptus es. remediū tertium su peresť. Nō dubito quin aliq̄n egrotus fueris. Quis em̄ est: qui triceſimū annū absq̄ graui aliqua valitudine attigerit. mlte pestes bumano immi nent corpori. minimaq̄ res est q̄ nos vel tollit e vita vel morbis deterri mis afficit. Memēto igitur mi iohānes cum lectulo resupinus iaceres. cū renes arderēt. cum ilia rumperentē. cum fauces arescerent. dum te sitis in cenderet. dolor pulsaret. satietas cibi offenderet. quid tecum ipe diceres: quid deo ꝓmitteres. si tibi sanitas restitueretē. Certus suj quia de modo

C

17

viuendi sepius cogtasti. & vicia dimittere. virtutes vo amplecti spopon disti. Nunc igit quia diuino munere sospes es. stude vt impleas que p̄ misisti egrotus. hec regula est bene viuendi breuis & certa hanc seruato. Sed accipe etiam aliam breuiorē. si vis recte agere vitam. nihil facias qđ deum videre non putes. nihil secreto exoptes qđ p̄sente populo optare non audeas. iuuenalisq; nostri memineris q ait. Optandū est vt sit mens sana in corpore sano. Cetera ex aliis q̄re. Ego quid dicere possem breui? non habui. Vale & me quādo id reciprocum est ama.

Significatio bꝰ dictiois turpis p antifrasim. EPIS. XXXVIII

Neas siluius poeta. S.p.d. Iobāni campisio philosopho prestāti & ornatissimo. Demiratus es iobānes mi amātissime. versus me os cum legeres. mulierē turpē p deformi positam eē. Cum vsurpatissimū apud oms autores peque sit vt anime vitium potius q̄ corpis turpitudo demonstret. sicut est illud iuuenalis filiolā turpi vetule p̄duce re turpem. & alibi. Breue sit qđ turpiter audes. & iterum. Nec fedam alii nec turpe putarēt. & horum exemplo⁹ mille. Cicero quoq; in officioru3 libris de turpi sic loquit vt de re q̄ honesto opponit. Honestatē aūt nō in corpore sed in anima locauit. vnde & eius contrariū quod est turpitudo animū intuet: at ego nec rōne nec autoritate careo. Licere mihi videt vt quēadmodū p̄ pulcro honestum ponit. ita & turpe p̄ deformi nōnunq̄ recipiat. Virgilius em̄ & corpore honesto inquit. qđ seruiꝰ. i. pulcro exponit. Rursus apud ciceronē in iisdem officiorū libris. quid significet decorum scis. Iuuenalis tn̄ id ad corpus retulit. tāti est q̄renda cura decoris q̄ si decorum ad corpus animūq; p̄ducimus. cur non est eadē de turpi licentia. sed ne te m̄tus morer. autoritatem subiicio inter eximios poetas Ouidius non inferiori est loco. quē lactantius ingeniosum vocat. is in eo qui de fastis libro inscribit. bos vsus ponit. Vtq; fere videt turpes in pelice vultus. huius in amplexus iupiter inquit eat. loquit aūt de calistone que in vrsam cōuersa est cuius vultus turpes dicens nihil aliud significare voluit q̄ deformes. Nec virgilii nobis autoritas abest. qui de apibus loquens georgicis. & puluere turpes dixit. nec tunc animū sed corpuscu lum denotauit. Hos ego secutus sum. q̄ si aresto. inimicus culparet imitari potius vellem nasonis atq; maronis doctam negligentiā q̄ illius obscuram diligentiam. Vale.

Damnat verbosa volumina. EPISTOLA XXXIX

Neas siluius poeta. S.p.d. mariano sozino senensi. Attulit mihi vir canus & pbenignus ludouicus tuas l̄ras. & q̄ sibi cōmisisti serioſe retulit. Vidi libēter ipsum tui causa. & tuas l̄ras q̄ vnice post meum ex te recessum apud me sunt auide legi. quod mihi mandasti non potui absoluere vt forsitan cito voluisses. ppter recessum regis festinum qui raro vno in loco moratur. indies tamē ero tui memor & quid facere pporteat aliis l̄is tibi significabo. res em̄ hm̄oi longum habent tractum.

sed postq̄ cepte sunt. non facile dimittunt̄. nec tātam habēt variationem vt nostre. Tu tibi ꝑsuadere debes me tuum semꝑ esse cupeq̄ morem ti in omnibus gerere. & vtinam in loco ssees. quo te & tui doctrina vti sepius possem. Gaudeo te patrēfamilias factum. & rogo diuinam maiestatem vt soboles ex tuis lumbis orta. similis sit tibi. Cōmentarios tuos super decretalibus & si facūdos arbitror miramq̄ sciētiam p̄seuerentes. Videre tamē non cupio quia terruit me laborū numerus cum eos in quattuor & viginti volumina distincos scripseris. mos est legistarum vt longi sint. hinc Ouidius verbosas dicit leges. Et iuuenalis de causidicis scribens libellos inquit eos infaste sequi. Tu tamen & oratoris & poete & iurisconsulti locum imples deberes ista metiri & modum pagine facere. ne scriberes in īmensum. quia & scribenti labor est. & legēti fastidium. tuas sortes si quādo ad me miseris auide videbo. quia illorum codices nō dixisti admodum eē numerosos. De rege aragonū que scripsisti ex aliis quoq̄ audiui. deus illi iter faciat ad suum desiderium. quia vir est victoria dignus. nec qui dominet̄ par ē in orbe sibi: Ego illi afficior propter suas virtutes. nūq̄ tamē vidi eum. Si posset italia suo pacari sub domino. magis probarē q̄ sub cōmunitatibus. quia cor nobile regium virtutes premiat. Tu vale & andream iuris interp̄tem bugonis filium. quē apud te esse audio meo nomine saluum dicito.

Promouet conducendum in officium. EPISTOLA XL

Eneas siluius poeta. S.p.d. domino Iohanni mayers cancellario austrie benefactori suo honorando. Alloquet̄ te vir bonus & bonorandus lodouicus lator presentinm. in re quadam domini mariani sozini seneñ. vtriusq̄ iuris doctoris excellentissimi: qui libenter in hac temporis tribulatiōe ad germanie partes se transferret. & ius vuienne legeret. quare si vides ad eam rem esse modum supplico vt me instructum facias & ego regi referam. Mihi em̄ res vester vtilis & vniuersitati & patrie & regi. Nam cum ille sit ex primis italie doctoribus. mlti remanebunt vuienne. qui nunc baduam studii causa vel papiam pergunt. Et omnis bauaria sueuia franconia & bohemia ac etiam hungaria iuris ediscendi causa vuiennam petent. Rex vero in his que iuris sunt consulere ipsum poterit. & si quando opus fuerit: ducet eum quocunq̄ voluerit. ideo si vides viam ad hoc patere. fac me certiorem. & confide quia hominem ꝑliberalem promouebis: non doctum in iure solum sed omnis doctrine peritum. Eius virtutes ex lodouico prefato planius pernosces. me plura dicere communis patria vetat & amicitia qua illi sum iunctus. ne has res preferre veritati videar. sed confido multos esse in germania qui virum noscunt. qui eius discipuli fuerunt qui me sneccumbere non sinent Tu cōmunis boni amator & regalis honoris ꝓmotor es. qđ i hac re potes ostende. Vale.

BIBLIOTEKA im. Zielińskich TNP

18

Dat fidem scriptis. EPISTOLA XLI

Neas siluius poeta. Strēnuo militi dño ꝓcopio bohemo. S.p.d.
e suut mihi certa q̄ scribis. nec vnq̄ aliter ratus sum. Nosco. n. mo-
res militum inter q̄s magni fit fides. q̄ ex ea ē dictavt cicero vult.
qm̄ fiat vt dicit̄. Tu vo vltra militiam etiā lras es sortitus. quarū magna
pars fidem cōmendat: decipere aūt inter vicia ponit. Scio igit̄ de reteto
esse cum separes ꝓficisci. nec ego aliud ratus sum. sed cōmendo te qui re
scripsisti cām remissionis & felicem te puto. que neq̄ mōtes neq̄ lutum
neq̄ glaciem aut niues expiri voluisti. quāq̄ hec omnia tolerabilia existi
marem. si bachus apud has gentes tractabilis eēt. qui rudis est. asper. in-
domitus. amarus. nihil habens in se suauitatis. Vetustas bachū qui dul
cis eēt & boiem affabilem redderet: in numero deoꝝ collocauit. Hic vo
inter eumenides cum cerbero & ydra locādus eēt. Quid tibi de mulieri
bus dicam. cōprimo me ne fiam odiosus. ne aliqui ex nostris sociis q ruti
lam credunt lucretiam, me molestam arguant quasi eorum amori dero-
gauerim. sed amor cecus ē. ideo papi floretin⁹ lucernā quandā adamauit
vt pendentē ex cingulo quocūq̄ iret ferret secum. & obuiātibus qbus-
cunq̄ ostentans. nunquid pulcra lucerna eēt ꝓcunctabat̄. Sic iuuētus ve
stra ethiopem quasi niue sit candidior colit. Facit hoc inopia. nam & mo
noculus rex ē inter cecos. satis dixi. tu vuienne degis vbi veneris chor⁹
late patet. Sed caue ne vincaris verbo aut blandiciis alicuius. quia postq̄
inescatus est homo. derelinquit̄ estq̄ derisui. nullam ames priusq̄ ꝓbaue
ris. De pecuniola mea laudo. illam apud cancellariū fratrem deponas.
Regi ero tuus fidelis nuncius. & hodie vt puto. nec mihi hoc erit pro te
facere arduum. Vtinā seruire tibi amplius possem. nam meritus es vt te
omnes ꝓmoueant. Vale & intra bohemiā noli tamdiu eē vt obliuiscaris
nostri. Qđ respōsum rex dederit p alias lras efficiā tibi notum. Iterū vale.

De incerto curialium statu. EPISTOLA XLII

Neas siluius dño Caspari schlick cancellario impiali. S.p.d. In lit
e teris aliis q̄s cum p̄sentibus mitto significaui tibi maiestatē regiā
diem sancti georii delegisse. in quo vellet petere nurēbergam. &
sic in consilio conclusum est. Sed non est sibille folium, aut imutabile fatū
quod in cōcilio decernit̄ Viuimus nos indies qđ heri placuit hodie dis-
plicet. ita gestum nunc est. Terminus em̄ qui erat ad sanctū georium re-
ceptus. nunc in ascensionis diem cōmutatus est. mihi hec mutatio suspe-
cta est vereorq̄ ne derisui sit principibus. qui dietas almanoꝝ infinitas
aiunt. Puto aūt regem idcirco terminū hunc amplexū. qa mox instet ali⁹
cum bohemis receptus ad natiuitatem beati iohānis. quasi p hūc modū
intendet rex vnum mēsem nurēberge morari. imperii & eccl̄ie facta ter-
minare. atq̄ exinde pragam ire. nescio tamē an bene metiti sunt terminū
qui hunc excogitauerunt. Ego reor neq̄ regē ad diem venturū. neq̄ mē
sem ad tot negocia sufficere posse vereorq̄ nedum vno itinere duo nego-

cia volumus absoluere. negligam⁹ vtrūq; sed faciat me deus falsum vatē potius q̄ verū cum tāto dāno. Ex his video diete cōtinuationē nō habi turā locum. sicut apud vos erat statutū. qa nimis durū eēt tādiu expecta re. exinde intelligo cbimeñ. ep̄m bucvocari & te etiā accersiri. & quia ep̄s huc q̄cito vēturus ē. suadeo vt & tu nihil tardes. scis qd expediat ꝓpter eccliam frisingeñ. tu potuisti sentire qd sit anim⁹ cbimensis in bac re puto vtile forevt no sit tardius tuus q̄ su⁹ accessus. credo me sane compbēdis. Comes goricie iam triduo bic est. eiusq; cōsors. dispar cōiugium vna in gressi sunt. vnas edes incolūt. vna p opidū pgunt. si sic se amāt vt foris si gnificāt beata societas ē mirandūq; spectaculū. nup virū vxor captiuū ba buit in vinculaq; cōiecit. ac horrēdi criminis reū dixit. Nūc vnus lectus vtrūq; recipit & vna pascit mensa. mira res si tantū odiū tācito poni pōt. inter alios si hoc accidisset. nec vir vxori fidē recōciliante daret. nec vxor viro iniuriarū vltionē verita. sed bic fortasse nō vt volum⁹ sed vt quimus agendū est. Exitus q sit vrriusq; mēs patefaciet. albertus regis frater tar dius spato venit. is ēm nescio quā ob cām petrū cottrā suū cancellariū ap prebendit & coniectū in vinculis cōpedib⁹ ferreis alligauit. sic vir infelix multoq; laboq; fert p̄miū. nemo est q speret ip̄m liberādū. Principes nāq; hmōi fere oms sunt vt quos cupiūt. nunq; dimittāt. aut em reus ē. qui ca ptus est & luere penā debet. aut innocēs: & vt videaē nocēs teneē ne pri cipis crimē pateat. ne vel ille dimissus iniurias q̄stum eat & vlcisci studeat Beati qui ꝓcul a curiarū tumultib⁹ degunt. & contēti sunt q̄ adest fortu na. nos anioq; impulsum cecaq; cupidine ducti. regum atria petim⁹ prin cipum in oculis versari volum⁹. quib⁹ si milies cum piculo capitis seruie ris modicū vo oberraueris mox peristi. nihil em violētius ē aure tyrāni. suspicios oēs sunt. tum curiales inuidi pmptiq; nedū si assit. sed si absit q̄ criminari delictū. Perierūt oia seruitia si semel nō recte spueris. & sunt no nulli. q tunc citius seruū pdunt: cū maiora sunt obsequia. nā cū videāt se multa illi dedere. potius delictū cupiūt q̄ obsequiū p̄miare. Sunt tñ plu res qui ducis alberi factū ꝓbant: & mihi quoq; ita psuasum est: nā prin ceps ille. tum sapiēs est. tum mitis. nec absq; magna cā in tantū virū inie cisset man⁹. sed cottre vtilius fuisse plebē suam curasse. Nūc querit quo pacto sibi illa auferaē. & aiunt quidā irregularē eē boiem priuandūq; ec clesia in q̄ vellet nūc (vt existimo) petrus deo fuire. sed quia dū facultas fuit volūtas defuit: nūc voluntatē facultas deserit. Nemo contētus viuit sorte. qui plus habem⁹. plus volumus. Ille beatus est q cupiditati termi num ponit. q vo nimios optat bonores & nimias posit opes. is sibi ex celse turris tabulatū erigit vñ altius cadat. maiorēq; det ruinā q̄ opinio nem. Faxit deus vt sicut nūc nō habeo. sic ꝓpetuo fugā. Tu vale & q̄tis bec reditum tuumvideaē disuadere. q̄ primū redi. quia rex noster nihil tyranni habet. Et tu nō cum eo sed cum alio creuisti. nec nunc augere sed conseruare statum queris.

C iii

19

Rex aragonū se cingit i auxiliū rhodis ꝫ thurcū. EPIS. XLIII

Neas siluius dño Caspari schlik cancellario impiali. S.p.d. Adue
e nerunt deniq; lre aplice p guidonē allate. sicut ex curia scriptum
erat bas apud me habeo. nouem numero. Sunt in forma plena &
sufficienti. nunc opus est vt q̄ totius reuertami quia vt spero possessionē
assegmini concupitā. nuncius qui attulit lras refert tba deū marchionem
bestēn. p Nicolaū piceninū cum mille eg̃tibus interceptū missumq; regi
aragonū. Qui rex venetis scripserit pacem. aut belli poscens inducias. nā
duas & q̄ draginta galeas armanit. intendēs saracenoꝝ q cōtra rodū ve-
nerant insultatibus obuiare. nihil adhuc de responso scitum est. Athēsini
legatos hñt venecīis auxiliū postulātes. qđ ne fiat timor est. Libēter nāq;
veneti aliq̄d illis in mōtibus piscarent. nevenari cesar in mari eoꝝ posset
Habebitis & vos lras de venecīis p q̄s cognoscet ꝫ somniū eē de pecuniis
nisi alia incedatis via comes goricie hinc abcessit. abnegatis sibi feudis.
Dicunt em̄ austrie duces id priuilegii hre. ne quis in territoriis suis prin
ceps degat vexillo inuestiēdus. vxor eius adhuc est hic. Manent vetera
pacta q̄ comes cilie pcussit. oīa vir tenet. vxor vnū castrū habet & ibi li
bras centū. & rursus tricētas annuas ex viri camera susceptura est. sed cō-
iacere illi non teneť. hoc virū male habet. vxorē parua puisio grauat. Co
mes cilie & dux albertus ambo in cōsiliū regis sunt recepti. & his diebus
iurarunt. itaq; non oino hic nihil est actum. Reliq̄ ex lris dñi Heinrici sen
cietis. ego maximope cupio titum liuiū vestri itineris ee comitē vt meus
sit in curia aliquādo socius. Valete & me vestro ex amore cōmissum ba-
beatis.

Nouitates de thurcis. EPISTOLA XLIIII

Neas siluius poeta. S.p.d. summo pho iohanni campisio. Alioꝝ
e lras q̄ ad me scribunť semel dūtaxat lego. idq; cursim. Tuas cum
recipio nunq; satis legisse videor. Redeo iterū atq; iterū nūc istā
nunc illam particulam attingo. Egre illas e meis manibꝰ abire sino. facit
hoc ornatus scribēdi & charitas tum q̄ cum illis tanq; cum teipo loquor
quo nemo mihi suauior est. Nunc cum guidio tabellarius tuas mihi lras
redderet. q; tū voluptatis accepim nō possum cōiunctim expromere. sed
partes ēple tue singulas referetem me magis intelligas. & q̄ntū attulerť
gaudii intueberis melius. p̄tereo res insubres. nec em̄ mihi suasum est. te
quicq; absq; cōsilio facere. tametsi iocans magisq; argues de pcitate fece-
rim verbū. qđ de politicis scribis. admodū placet nec te mirari oportet si
tibi librū empturo p̄spicere volui. non ei diffidere est amicitie sed consu-
lere. q̄n viam ostēdimꝰ seruādi argentū: qđ vo ad nūmos me paulopost
nimis affectum dicis q; oporteat. facis amice. qui me admones ne quid
auaricie in me sit te quoq; in hoc philosophū prebes. cuius est animū vi-
cis purgare. sed scis oīs nos cum senescimus (vt terentii sīa est) ad rem
fieri attetiores: q; uis ab re sit. quo minus restat itineris: eo plus (sicut cice

ro ait) querit viatici parare. Credo id accidere. qa multas ppessi calamitates in iuuentute. illarum meminerimus timemusq; vt reuertamur in eas. animus iuuenis sanguine feruens. ebulit furit. insanit. nil pensi habet. nō pecuniam pendit qm̄ se facile lucraturū sperat. nūc bella metit. nunc mercaturam cogitat. nunc regales curias meditat. credit amari. credit sibi ab omnibus subueniri si opus fuerit. Vetulus spiritns scit. q̄rare sunt amicitie. q̄ fallaces amores. q̄ difficilia lucra. Scit temporalia bona (sine quib⁹ negat aresto. plenam felicitatem) in manu esse fortune. que si amiserit. illa inuita recupare non potest. ego mi iohannes satis multa probaui: pecunias quasi fimum contēpsi. nunc cum illas vellem: nusq̄ apparēt. Video verum esse quod iuuenalis inquit. baud facile emergunt quoꝝ virtutibus obstat res angusta domi. si mibi puer vt virgilio & tolerabile fuisset hospicium potuissem & ego cantare sub antropierio. quod nunc potest sane pauptas facere. mibi curandum est vt viuam atq; auro non caream. quo nocte dieq; corpus eget. da igit veniam si emptor q̄ minimū dare cupiam. Nam & qui vendit q̄ maximū optat vendere. age tamen vt vis fiat. nullibi ero tibi aduersus: tametsi disputare interdum placeat. Tuum est curare vt aresto. veniat. quouis precio emptus. nec doleat hic philosophus vendi. nam & platonem venūdatum legimus. quāq̄ venditio hec quam peto. etiam ciceroni & virgilio sit accepta. nam qui scribunt nil aliud volunt nisi vt post obitum q̄ sepissime vendant. tu tn̄ aliis lr̄is inuenisse te aiebas: venalem philosophum. nunc te inuenturū dicis. sed ille forsitan senis mansit. ideo alium queris. Q̄ mibi scribis te v̄ba ex summo pōtifice audisse quibus spem concipis fortune melioris. magna leticia intellexi. scio em̄ honore atq; bono quouis te dignum. Tu tamē scis diuitias plerūq; indignos comitari easq; (vt philosophi volunt) quo minus sunt digni possident. ideo tibi minus spero. sed potest summus pontifex fatū vincere. & presertim si vt scribis adiutor tibi sit reuerēdissimus dominus tuus meusq;. dico meus quia vetus mibi apud illum noticia ē & putaui me aliquādo ab eo diligi. idēq; nūc puto. nisi vel suus mutatus sit anim⁹ vel que intercederūt negocia me sibi alienarūt. Credo te meū sermonem capere. ego tamē quicquid sit illi afficior virtutemq; suam & miror & colo. nec ex eo aliud peto. nisi vt tuum bonum querat. qui vno verbo statū tuum pōt mutare. Ipse ph̄us est nisi ph̄m amat desinit eē qd̄ est. nec ego tanti eum faciam. oportet nōnunq̄ fortunā vincere eiq; resistere ꝓ viris claris. De noxetano satis fecisti desiderio meo. nō solū em̄ quicqd officiorū gereret mibi exposuisti. sed ip̄m q̄z ad me scribere cōpulisti. Ago tibi ꝓpterea gr̄as ingētes. Video tn̄ nō cōcordare q̄ scribis. bis q̄ ab ip̄o accepi. is se inopem scribit. cū eum diuitē dicis. sed credo te ad veritatē loq ip̄m ad opinionem. Nemo em̄ diues est cuius cupiditati non est satis. tu quod sufficere homini reris. id diuitias ais. is quia nō habet auri mōtes pauperē se putat. Ego plus tuis lr̄is de eo. q̄ suis sum gauisus. Nam si te

non audiuissem prius. moleste tuliſſem eius ſcripta. Diligo nanq; ipm & omnis acerbitatis ſue ſum pticeps: ſed tu leuas me magnis anguſtiis. qñ bene eſſe illi dicis. Non dicam plura in hoc quia ſibi ſcribo. & puto eum apud te riſurũ. qñ expuentes miſeriam deambulatũ itis meiq; memores eſtis. ſiue coliſeum pietatis ſiue pontem emilum vel cum termas viſitatis diocecianas aut illa ſauctorũ templa. iacobũ caluum reſaluto & bene illi eſſe cupio. Nam mei aliqñ amicus fuit. & nunc eſt niſi amicitia poſſit frãgi. multa mihi de Conte noſtro ſenenſi venerabili cubiculario aplico ſcripſiſti. q̃ oĩa iamdudũ mihi vuienne retuleras. & ego vera eſſe ſcribam. qui virum illum nobilem cõterraneum meum a teneris annis noui. Puto tamẽ te illa preſente ipſo ſcripſiſſe qui tamefficax fuiſti. ſed quid dixi puto certa res eſt. Nam tuipſe in duobus corporibus vnam eſſe animã dixiſti. qd igitur ſcribis nedum illo p̃ſente ſcribis: ſed ipſe ſcribit. Non dicã ergo tibi vt aliud ſignifices. Nam qd de te dico. de ipſo dico: ſi tu me babes. & ipe habet. Ariſtophanes tuus. regiũ mihi ſalutes dicere voluptati eſt. nam & illius memor ſum ſed optaſſem que fortuna ſit ei? ſicut de petro ſcire. timeo nãq; ſibi. nam oẽs poete iacent. ſurgunteq; theologi. quorum iuſticia ſumma putat ſciẽtia. Poeta vo exurit intactam paridiniven dat aganem. Arbitror tamẽ quia pius eſt vir. deũ illum reſpicere & aliqd iam tribuiſſe qui ſit ſibi tuta ſenectus a tegete & baculo. Nihil mõ plus eſſet ſcribendũ niſi q̃ te ſcire volo reuerẽdiſſimũ dñm cardinalem ſancti angeli cum rege polonie atq; diſpoto iam intraſſe bungariã. quo in loco baſſa thucor cũ viginti milibus equitũ obuiam venit. Premiſſiſq; leuis armature militibus xpianor exercitũ infeſtabãt. tuz iobãnes trãſiluator dux. qui vngarica lingua dicit vainoda receptis decẽmilitibus equitũ. Norauam flumẽ traiecit. relictiſq; impdimẽtis baſſam petebat p̃lium initurus. Timuit baſſa receſſitq; iobãnes vo vrbem niſam pfectus ẽ eamq; militib? cinxit. nec magno negocio expugnauit. Exinde relatũ ẽ baſſam cũ exercitu reuerſum belluz poſcere. quo accepto: obuiã iobãnes prexit. atq; vt in ppinquo fuit ſtructis acieb? certamẽ iniit. Mira res: ex thurcis duo milia ceſa dicunt: capta q̃tuormilia. Ex xpianis ſolũ decẽ cecidere. q bus p xpi noie certãtibus bn putandũ eſt obueniſſe. Signa militaria nouem intercepta ſunt. mlta p̃da aſportata & ſpolia ditiſſima. reliqt quotfuga morti eripuerat incolarũ inſultu periiſſe dicunt. Hec acta ſunt ad diẽ tertiũ nouẽbris ſicut regi noſtro p ipm cardinalẽ & regiis lris ſcriptũ eſt. Aiunt hoc magnũ eẽ initiũ. & ſpem hinc ſuſcepi. q̃ thurci ex europa pellant. qd faxit deus. tũ ppter xpiani religiois augmentũ. tũ ppter nomẽ & gla cardinal' ipi?. quẽ dignũ bonore quis deputo. cũ fidẽ catholicã de ſenſu tãtis ſe diſcrimib? obiectat. Vale & amicor qcqd bẽo ſaluũ dicito.

Quõ vxor ducẽda & principib? fuiendũ ſit. EPIS. XLV

Neas ſiluius poeta viro preſtanti fratricq; colendo petro noxetano. S. p. d. magnas babeo gratias campiſio noſtro. q te mihi ſcri-

bere cōpulit.ſed maiores tu illi habere debes. qui ei? opa ad te reuerſus es. Namq; cum ſoleres omniū eſſe humaniſſimus. diu extra te fueras nihil mihi ſcribēs. Qua re neſcio que potuerit immanior eſſe. Sed viuat felix campiſius qui te būanitati reddens me vita donauit. Eram em iā exanguis mortiq; ꝓximus. nihil tuaꝝ ſuſcipiēs lr̄aꝝ. ſed iaz rediuiu? ſum factus ſcriptis tuis. tametſi nōnulla ſcribas rācida. nam quicqd tibi moleſtum eſt. id mihi quoq; acerbnz eē debet. ſed credo plus aliis q̄ tibi de te Facis em̄ vt virū prudentē decet. qui de ſe parce loquit̄ & oīa ſua immi nuit. vt nō miles traſo auget. tu te paupere dicis. Campiſius te diuitē aſſerit. nec caſtellanus negat. In boc tn̄ duplex ratio eē pōt. aut em̄ nimis appetis. aut iactantiā vitas. nē te diuitē ſcribens venari gloriam videaris. ego ſiue paup ſiue diues ſis tantūdem te facio. nō em̄ vnq; fortunas tuas ſed te amaui. & illam quā in te ſitam virtutē cognoui. Si diues es petrus es & virtus tua eſt eadem. nec iſta immutata ſunt ſi paup es. quia nulla ex virtute ſpolia caſus ducat. qđ ꝟo patrē tibi eē atq; ſobolē dicis. credo vt ſcribis. & pietatis eſt bis venire. qui boc non facit is iam nec pius eſt nec bonus nec bomo. ſed imanis belua. Quid em̄ imanius dici pōt q̄ illi opē negare a quo ſuſcepis vitam. O mi petre nimis ē arctum patri quo ſum? obnoxii vinculū. q̄uis aliquoꝝ veſania eo ꝓcedat vt non ſolum negare parentibus victum audeant. ſed eos etiā vinciāt. cedant atq; trucidēt ſed bec pretereo. Illud aūt mibi riſum excuſſit. qđ de pbilorcio ſcripſiſti. ſiue bancvolumus antipbolā dicere. Viſus ſum cum terētio loqui: dum tuas plegi lr̄as. nunc mibi pāphilus nūc eſchinus nūc cilnia videbaris. ſed accidit tibi credo non ſiniſtre. qn̄ bene moratā virginē ſortitus es. q̄ tuis cōuenit moribus. q̄ non ad ſuā ſed ad tuā ſit victura cōſuetudinē. nec tu mibi de pauptate dixeris: vxorē nāq; ducturus nō aurū ſed feminā ſibi maritat. vxorē caſtam. formoſam & fecundā volo. bec ſi aſſint nihil plus exigo. Sunt (crede mibi) mi Petre. multa cū diuitiis vicia. alie temulēte ſunt alie ſupbe. cōtumaces. adultere maliloq;. nunq; viris pacem dant. alie deformes. egrote. ſteriles. bec tua non babet mala. Quid minimū q̄ris vbi ſunt maxima. tute illam ꝓbas. & ſolū accuſas inopiā. ſupis ſit laus ꝙ tibi ſatis eſt. q̄q; officiis lucroſis prees. Marchio ſaluciarū vt nobiliū & potē tum faſtidia fugeret. porcariā puellā. quam in nemoribꝰ venationi dans opam repit. mr̄imonio ſibi cōiunxit. cuius vita oēs illuſtres femias iferiores ſe fore mōſtrauit. quid tu dicas. aut agas. qn̄ pricipes nō verent̄ pauperis domus amplecti cōnubia. ego tibi mi Petre. ſi ſic eſt vt dicis. ſi tibi morigera eſt puella & tuo guſtui cōueniens. nō ſuadeo vt nuptias ꝓtrabas. tibi meliꝰ q̄ aliis euenit. qui periculū feciſti añq; nuberes. Alii ſepe decepti ſunt. vxores ducunt añq; ꝓbent. & eſto viderint. & faciē laudet. multi ſunt occulti defectus qui poſt primos bimeneos in lucē venientes ꝓpetuis cruciatibus viros affligunt ego de me facio cōiecturā. plures vidi amauiq; feminas. quarū exinde potit? tediū magnū ſuſcepi. nec ſi ma-

ritandus sies vxori me iungã cuius cõsuetudinẽ nesciã. Loquor tecum apte. scio quoq; ani tui parte. qui sepe mihi dixisti. eam te velle cõiugem docere. q̃ se tibi debere plurima fatereť. ecce iam habes totũ qđ mente petisti. vide vt tibi sis cõformis. Ego si qñ dulces reuisam lares & amenam italiã repetã. quod mihi duobio est. nihil me fecisse putabo. nisi & te conueniam & vxorẽ & liberos & pueros & domũ & equos tuãq; oẽm suppellectilem videã paniscq; tui aliquid edam. Nec te terreat meus honorificus aduẽtus. nõ ei is sum qui pompã ducere possim. non arridet tantũ mihi bera fortũna vt cum fastu & gloria sperem me patriã posse remeare satis mihi fuerit nisi mẽdicus redeã. Sat erit si mea pecunia viaticũ coeme ro. qđ mihi sperem nihil est. & in hoc habeo supis gram. suasisti exinde vt parti tue faueã si non alia ex causa saltẽ ꝓpter te. hec est adiuuratio q̃dam que nõ suadet tm̃. sed etiã cogit. Tu tñ nosti me principi seruire. q nulla est partium. quicq; mediũ tenes vnioni studet. nec fas est suos aliud velle q̃ domini cupiant. mihi sctm̃ videť regis ꝓpositũ. cui vt faueat deus supplex oro. nec si mens regia locu; habuerit. sors tua deterior erit. sed quẽ admodũ puto lõge melior; quia tunc diues est curia & officiales opuleti. quãdo est vnio quã si deus daret. posses & me & te vocatũ facere. sed ne scio quãdo hoc erit interim me regi insinuabo regi parebo regẽ sequar. quod is volet & ẽgo volam. nulla in re aduersus ero. nec attingã aliquid qđ statum meũ nõ respiciat. quia piculosum est de aliena repu. curã gerere. ego peregrinus sum. cõsultum mihi est genera; õis officiũ suscipe. aiũt aio. negãt nego. ipsi si fuerint sapiẽtes laude ferent. si stulti eoꝝ quoq; dedecus erit. nullius inuideo gloriã & nullius dolere infamia volo. qđ mandatum fuerit scribã. nõ addaz quicq; nec videri volo prudens neq; stulte tacebo & pebo libens. si secus agere non eẽt mihi ex vsu nec te velle scio. aliqd me agere qđ possit obesse statui meo ne qui est paruus fiat nullus. non dicam plura nisi q̃ te rogo de mgro thoma aliquid mihi scribas. & quid de nuptiis sequat̃. Vale.

EPISTOLA XLVI

De monte veneris.

Neas siluius poeta. S. p. d. Georgio iurisconsulto fratri suo. Venit ad me hac hora lator presentiũ ex me q̃sitũ. an veneris montẽ apd italiã scirem: nã ibi magicas artes tradi dicebat. cuius auidus eẽt beres su? qui saxo ẽ summ? astronim?. Dixi me scire portũ veneriz qui est ꝓpe lunã inter liguisticos mõtes q̃ in loco tres noctes egi dũ basileã pete re. inueni etiã apud siculos montẽ fore. q berix appellat̃ veneri sacer. sed in his locis nihil accepi magicũ tradi. Inter cõferendũ aũt venit in mentẽ lacũ esse in vmbra q̃ ꝓuincia ducatus dicit̃: non longe ab vrbe nursia vbi preruptos mons ingentẽ spelunca facit p quã aque fluunt. illic memi audisse me striges esse & demones: ac nocturnas vmbras vbi qui audaces anio sunt. spũs videt allocunẽ q & artes ediscũt magicas. hec nõ vidi nec vidisse curaui. nã qđ pctõ discit̃ meli? ẽ ignorasse. sed sauinus iurz ciuilis

peritus q̄ apud camillam inter publica diuersoria domū habuit. hec mihi vera eē allueuerauit. locū noiauit & locū descripsit. sed ista ex mēoria fugerunt q̄ labilior ē anguillis. iō te rogo. si sauinus viuat. hunc virū vt ad se ducas sibiq̄ eum comēdes. Nā & mihi ipe & tu in hoc rem gratissimā facietis. is em̄ q nunciū hūc mittit medicus est ducis saxonie: bo tū diues tū potes. post hec opus eēt me nō nihil scribere patri ceteriscq̄ cōsanguineis, sed tp̄s non patit̄ & occupatiōes impediunt. Tu tñ mea eris lra: diceseq̄ oibus mihi bene esse & sospitem me ducere vitam. Rogabis etiam patrem meum vt filiolū mihi florentie natum. de quo mihi scripsit tollat alatq̄. nam multa cōcurrūt ex qbus meū puto. sicut patri scripsi. nescio an lras meas susceperit. ideo hec tibi scripsisse volui vt meum animū sentiat ille per te. Nouitates. quas mihi scripsisti intellexi ad summum. quod dicis papam fuisse senis dum scriptum est cesari in rebus ecclesie. scio quid significet. sed id nō satis facit. quia nihil gerendū est quod postea sit excusandum. Me puto plane habes. genitrici tue & patri scis gd velim meo nomine dici. tibi arbitrium do. idq̄ de omnibus. maternus amor & sororia dilectio quid petant vti ego nosti. finge te eē me. & quid tunc velles id facito. Vale.

Refert grates qa cōmēdatū habeē negociū suū. EPI. XLVII

Eneas siluius poeta. S.p.d. Nicolao de arzimboldis doctori prestanti ac ducali cōsiliario. Suscepi (non sunt multi dies) lras tuas quibus mihi spem facis velle te curam suscipe vt prepositura mea mihi restituatur. que confecta morte spoliatus sum id mihi charissimum fuit. ne aliter de tua erga me charitate putabam memor noticie nostre florentie & alterius consuetudinis quam habui mediolani tecū. pinde cum sis magnifico cancellario fratris loco. & ego illi nō nihil acceptus sim. credidi hoc quoq̄ mihi p̄desse. Accedit illustrissimi principis ducis mediolani bonor. cui non potest ad laudem cedere me seruulum suum qui sibi non vulgaē in multis rebus officiosus fui tāimpie spoliari. & tunc presertim quādo tāto principi seruio q̄ntus ē impator. apud quē possum nonnunq̄ eidē ducivtilis eē si passeris ē aliqd officiū apud aqlas. hoc credidi & te aiaduertere. nec decept⁹ sum q̄ntū video & q̄ntū mihi scribis. q vel le curare rem meā dicis. Ego maghā spem habeo in te. vt qd facto ē opus p̄ tua sūma prudētia p̄seqris. vtq̄ oīno studeas vt p̄positura mea ad me redeat. qd nisi opa tua fiat nullius alterius auxiliū spero. Scribit maiestas regia in fauorē meū iuxta copiā quā bis induso mitto. cū hac poteris audatius meū negociū aggredi. Scriberet tibi mei cā ipe cācellari⁹ si adesset sed iam mensibus tribus abest missus ad dietā nurēbergen. meq̄ hic suo loco dimisit. Is aūt infra mēsem reuertet̄. nam dieta illa progata ē ad diē ascensionis. adrursus cōuocati sunt principes p̄mittitq̄ rex oīa remota exceptiōe in eā diē p̄sonalē accessuz. Noua aūt q̄ libēter cupis audire nō habeo mlta. nisi q̄ reuerēdissim⁹ dn̄s cardinal' sctī angeli q apd būgaros

militat. lras p bos dies maiestati regie misit. quarū tibi copiā facio vt eas illustri principi cōmunices mecq; sibi cōmendes. Si quid vlterius emerserit non negligā tibi significare. & maxie vbi sciuerim vel ipsi principi vel tibi me cōplaciturū. Vale.

De rebus tridentinis. EPISTOLA XLVIII

Neas siluius. p. Frācisco bossio doctori eximio. S. p. d. Accepi te mediolanū petisse: qm̄ tridēti non erat tutū esse. Probo cōsilium tuum. licet mihi damno sit. sed maius fuisset cōmodū meum si qd illic tibi detrimenti cōtigisset. fugiēdi rumores sunt & maxime ciuitatis illius que tot habet voluntates quot homines. Nihil iam illic erat quod per te geri posset. quia non exaudiuntur leges inter arma. nec vox aduocati inter tubarum concētus resonat. iam ibi classicum intonuit. Venerūt athesini ad tria milia hominum. & agros vastare tridētinos ceperunt. nō tamē absq; cruore iniuriati sunt. Ceciderūt ex athesinis q̄; plures capti q̄; & vulnerati nōnulli dicuntur. Rex auxlium tridentiuis mittit. spesq; habetur nepharios emulor conatus non transituros absq; pena. quia nulla temeritas tuta est. & nulla iniuria stabilis. Sed de his satis. Ego vellem instrui lris tuis quomodo res meas dimiseris. tum de plebe tum de prebēda. & quomodo huius anni redditus sint expositi. vt sciam. vxor domini Iaco. an debitum habuerit. vellem quoq; certiorari quid per me vlterius sit gerēdum dum habes. Exinde scribit rex illustri principi duci mediolani in fauorem meum: petitq; preposituram mihi restitui. peto velis promotor rei esse. scribo domino Nicolao de. N. qui sua gratia me adiuturum se spopōdit. hunc adire velis. & in meam causam hortari. sic &. d. Gonifortū secretariū. cui alias scripsi. vt vel vna vl alia via finis det. Ego tamen tibi cōmitto. quicquid feceris ratum apud me erit. Laurentius de rotella multa promisit. sed nunq; rescripsit. Credo eū plus verborum habere q̄; factorum. Tua est alia consuetudo. plus facis & minus dicis. ideo mihi satis est significasse quid velim psuadere non est opus persuaso. Reuerendum patrem. d. nr̄m uariēsem spero mihi auxilio futurum. Ipsi vt me cōmendes in spe habeo. Vale.

Leges dicit esse variabiles. EPISTOLA XLIX

Neas siluius poeta. S. p. d. Iohanni cāpisio ph̄o. Meas lras ad te iam arbitror venisse. q̄s p venetias (mensis est) ad te misi. In illis te rogatū feci politicū aresto. vt mihi coemeres sicut vuiēne inter locuti fueram? credo id tibi mēte eē. iō breuior sum: tantū exspecto cupide vt volumē veniat. Vidi bullas eccle. frisingenſ cācellario missas. q̄ illo absente mihi reddite sunt. ea res multū ꝓderit pti vestre. Naz liberalitas inter ceteras virtutes maxime homies allicit. nō erit immemor cancellarius huius rei. Ita dicito reuerētissimo. d. cardinali taretino. cui etiam me cōmissum facito. Habebit pontifex maximas. & ipse cardinalis in reditu cancellarii lras regratiatorias. quanq; magis sint facta q̄; verba spectāda

sed nec facta deerũt. Obligatus est cancellarius manibus pedibusq; recognoscere hoc beneficium. & nisi fallor id faciet. Ita velis tu suadere cardinalibus & pape. exinde meis verbis poetam vegiũ saluũ dicito: & petrũ noxetũ cui do lr̃as. ac amicoꝝ quicquid me habere scis. tum p̃sertim conterraneum meũ contẽ. Et caue ne amplius legem taciturnitatis obserues quia ipsi leges seruiunt & iuxta oportunitatẽ mutant̃. Ego nolo legem meam maioris esse roboris q̃ sinodales sunt sanctiones. q̃ dietim infringunt̃. Nulla ciuitas municipalia iura imppetuũ ꝓuat. Et spartani & athenienses & romani indies cõtrarias ediderunt leges. qd̃ inter om̃s variat̃ inter nos non decet imutabile vt sit. Vale & q̃tum tacendo p̃termissum est sermonis. tantũ scribendo restitue.

Relegat cõtinentiam ad philosophos. EPISTOLA L

Neas siluiꝰ poeta. S. p. d. Petro de noxeto scriptori aplico & fratri amãtissimo. Satis ad te supioribus diebus scripsi. tum de mea erga te voluntate. tum vxore quam eras ducturus. Nunc addendum nihil ẽ nisi ꝙ te rogo vt rescribas successum rerũ. & an adhuc vir sies Nam si sic est. dabo tibi onus vt me quoq; virum aliqñ facias. si quid inueneris mee opinioni cõueniens. ego non intendo vitam oẽm extra italiam degere Et adhuc caui ne me sacer ordo inuolueret. Timeo em̃ cõtinentiam q̃ licet laudanda sit. verbis tamẽ q̃ factis ꝓbabilior est. & philophis magis q̃ poetis cõueniẽs: quicqd sit rescribe petitionibus meis: & me tui status scium facito. Et considera me nõ tm̃ mei q̃ tui boni cupidũ esse & gaudere om̃i tua fortuna. Postremo inuestiga om̃s vias si q̃ inueniri possint vt aliqñ thetonicus eneas fiat italicus. Vale.

Laudat cõstantiã amicoꝝ & aretinũ defunctũ. EPISTOLA LI

Neas siluius poeta iohanni campisio insigni philosopho & amico singulari. S. p. d. Vellem tibi ꝑ singulos dies aliquid scribere: nec mihi vel stilus grauis vel preciosa videt̃ papirus. Iam em̃ penitet me legem taciturnitatis ꝓmulgasse vt fit quia nihil mundanũ perpetuo placet: sed cogit me vti silentio raritas nunciorũ. Perpauci sunt q̃ ex his oris ad te veniãt: aut si veniũt ignoti sunt mihi. Vix q̃ter in anno qui ad te ꝓficiscant̃ inuenio: hac re factũ ẽ: vt lr̃is tuis inuitus distullerim respondere. nunc iam qa tabellarius certus romã petet: habebis ex me responsum: eneãq; tuũ loqui tecum accipies. Scribis te meis lr̃is recreatũ: quas apud basilicam sancti petri noxetanus noster tibi restituit. Placet te cõsolationẽ recepisse: sed indiguisse cõsolationis non placet. Nollem em̃ aliquid tibi accidere qd̃ molestũ foret: egeretq; medico. Qd̃ amicitiã meam cõmendas solidãq; dicis non audeo inuitus. Nam et si me nolim aliter laudari quia non sum laude dignus: hoc certe sine rubore dicere possum. me postq̃ amare accepi ꝑtinaciter cõtinuare. Non sum in capiendis amicitiis facilis: nec quẽcunq; dignor accipe in amicũ. Supbus sum fastidiosiq; stomachi: nisi melior me sit nemo me habebit amicũ. Sed vt tar-

de in amicitiam venio: sic recedo sero: tenax sum amicoꝝ. Neminē adhuc amaui quē nunc habeam odio. Sentio itaq; tecum dum me stabilem dicis amicum: teq; certum facio nunc̄ me tuam beniuolentiā exiturum vel noxetani: quos mihi piladis & borrestis loco delegi. Scio tamē tecū vēturum eē contē. qui pars est altera tui. Sed neq; hunc vito: quia & cōterraneus meus est & virtute plenus & alter tu. Quod mea scripta ꝓbas extollasq; facis amice. Ego qui omnia dico & scribo que vel in animū vl̄ in buccam veniunt non arrogo mihi tantū: & quippe si alteri scriberē non essem adeo verbosus. Tibi cum scribo nihil vereor: ga tu lima es & qđ erratū est: aut emendas aut tegis. Amicis omnia nuda sunt. Cum de prophetia legerem que scribis cepi dolere & irasci fortune. que sp cecis ambulat oculis & eos potissime facit locupletes: qui minus sunt digni dicebamq; in eam. En ꝓfida: cur non aliquādo aperis oculos: viroscq; bonos prouebis. Campisius iam annis quattuordecim curias sequit̄: vir p̄stans tum lr̄arum peritia. tum virtutis operibus: quid tu hunc preteris negligisq;. An tibi dignus videt̄ quem semp pauptate premas: & vbi oro melius c̄ in hoc viro collocabis diuitias. Non hic aurum claudet: sed vtet̄ in vsusq; tum necessarios tum vtilesq; exponet. Ad hec audiui vocē mihi respondētem. Ne mirere silui: non fortuna est: que viros bonos pecuniis priuat: sed habent ipi nūmi nescio quid sensus. Sunt em̄ ambitiosi & honoris cupidi: non teneri sed tenere volunt. Hic tuus campisius nō vellet auro subesse: neq; argētum veneraret̄: sed eēnt apud eum pecunie q̄si ancille. nunc huic rei nūc illi seruiētes. At ipse quietem amant: libenterq; apud auaros sunt. qui eos scrinio claudentes: singulis horis visitant & honorant: nec alibi cor habent c̄ cum eis. Displicuit mihi vox c̄uis vera caneret. Sed vbi epl̄am tuam interius legi meliorem spem reperi. quā impleri non minus c̄ tu cupio. Timor tamē nunc̄ aberit nisi postc̄ mihi scripseris. Gaude mi enea: quia iam sum ex numero beatoꝝ. Arestote lem vt habeam c̄ celerrime cura. Cognoui te librariū conduxisse iamq; illum ad medium scriptū esse: quivt in calcem finitus erit ex iudicio iobānis tolner viri boni & amicissimi nostri ad me mittet̄. Non laudabo diligentiam tuam: que & si maxima est. non tamē maior est c̄ postulat amicicia: librū auide maneo. Si mitti vuiennā pōt id erit mihi acceptī? vt ex uuremberga reuersus hic reperiā quod diu quesitū est. Quantus sit noxetanus & nūc cognosco & alias audiui. Vellem tuam manere priorem sententiam. quia nullo bono indignus est. Ipse me rogauit vestre vt faueren parti. si non alia ex causa sua saltem qui ex officiis curie viuit. Sed miror illum iam mee oblitum esse fortune. Nam q̄ vobiscum non sum vestri causa facio vt secundior sit vobis fortuna: dum partem sequor aduersam nihil aduersi tulistis. Si ad vos deficiam mox fortune impetū sentietis. quia nō vult eē vbi ego sum. Suade igit̄ petro ne petat qđ sibi nociuū sit. Ego precibus meis essem rogādus inimicitias tenere. Nouit hoc petr?

dũ basilee sil' eẽm⁹. Vegiũ iuenisse põtificis sũmi gr̃am gaudeo ne cogat̃ agamẽ paridi vẽdere q̃uis sua dio sicut & mea caliope desertis aganippe fontib⁹ iã migrarit i atria. Sed respiciat illũ oro mitiori lumie si nõ fortuna bis q fortũe impat de⁹. Si qs gallus datari⁹ eẽt: neq; pcussaꝫ leuã gereret nec auro gemisq; careret. Que de cardinali scti ãgeli scripsisti & andrinopoli capta: cogũi nõ fuisse apud vos certa: sic em̃ dicebas. sed illa apud nos somnia reputant̃. nã & si magna fuerit nr̃oꝝ victoria nũq̃ tñ andrinopolim puentũ ẽ: nec tñ isignis tũc triũphus fuit q̃ nũc ẽ metus ingẽs. Aiunt em̃ thurcos magna vi reuerti nec mõ expectare sed iferre bellũ decreuisse. Qua re factũ ẽ: vt bũgari q pri⁹ supbissimi erãt: nũc paululũ hũilitati inducias biennales cũ cesare fecer̃t: q̃ & illis vtiles sunt: nedũ thurcis resistunt a tergo timeãt: & nobis accõmode: nedũ petim⁹ nurẽbergã tumultib⁹ patrie reuocemur. In nurẽberba qd futuꝝ sit neq; dicẽ neq; cõiectari possuꝫ: qa q̃t boies tot snie. Rex infra decendũ itur⁹ putat̃. Albert⁹ & sigismũdus austrie duces comes ciliacus & dñs de vualse p̃ter familiã solitã regẽ sequent̃. Oĩs germania illuc cõueniet: velint supi vt bonũ sit qd̃ tãto conatu q̃rit̃. Soror regia hodie huc veit mãsura apud vuiẽnẽses dũ tex abest. Res athesis ex placito partiũ nurẽberge cõponi debet idem & fuitẽses. Leonardũ aretinũ ex te primũ sensi obiisse: dent ei⁹ vmbre tenuem & sine pudore terrã supi: spirantesq; crocos & in vrna ppetuũ ver: q̃ latinũ ornauit lr̃is q̃ nemo post lactãtiũ ciceroni pximior fuit. Gaudeo pogiũ ei⁹ locũ apud florẽtinos tenere. Sed malluissem poti⁹ locũ nõ vacasse ne tãto spẽdore caruisset hetruria. Multos adhuc grecos nobis dare latinos potuisset. Sed instat oĩb⁹ su⁹ dies nec doctũ nec indoctũ mors preterit felix q sic viuit vt nihil timeat mori: vẽtus ẽ hec vita mi Iohãnes Iam me tedet mũdi hui⁹. Nec aliud opto nisi vt me mihi vindicẽ tecũq; sim vt philosophemur inuicẽ q̃uis te neges philosophũ. Credo si simul fuerimus aliqñ stoicos p̃ceteris imitari studerem⁹: q̃ sunt euãgelio ppinquiores. Sed timeo ne p quiete laborãtes sp labori subiiciamur. Reuerẽdissimũ herũ tuũ cardinalẽ tarẽtinũ me amare mihiq; bene cupe maximi facio: illiq; vt me dedas peto sibiq; dicito me tunc ab illo diligi cognituꝝ cum te suis fauoribus vel ditatũ vl' extra miserias positũ sensero: quia qd̃ tibi prestiterit & mihi datũ putabo. Conti & iacobo caluo etiã si tacuero salutes vt dicas volo: quia in medio cordis mei sedent. Tu vale & aresto telem cum tempus fuerit mittito nulla pecuniarũ anxietate pturbatus.

Bello thurcorũ & hungarorũ rex polonie & cardinalis sancti angeli ceciderunt.

EPISTOLA LII

Illustrissimo principi ac excellentissimo dño. d. Philippo maris anglo duci mediolanensi papie anglarieq; comiti ac ianue domino. d. suo precipuo. Eneas siluius poeta imperialisq; secretariue humillime se commendatum facit. Et si fauoris mihi non multum hactenus tua celsitudo impenderit que post traditam mihi ecclie scti laurentii

24

maioris mediolaneñ. possessionē spoliatorē meum p̄ter ius & cōtra litte
ras regias in meū fauorē sepius scriptas tuet̄: intantū tñ illustri celsitudi-
ni tue sum deditus vt p̄termittere nullaten⁹ possim qn nouitates ad nos
delatas eidem significem. Que tametsi non hmōi sint: vt audiri libenter
debeant: expedit tñ & secūda & aduersa cognoscere. Accipe igit̄ ex seruu-
lo tuo. non tamē apud tuam illustrem dñationē ꝓ seruulo reputat o que
apud nos noua referunt̄. Quindecim aut eo plures sunt dies qbus huc
fama delata est. Fama malum inq̄ quo non aliud velocius vllum mobili-
tate viget: & que vires (vt virgilius ait) acquirit eundo. Hec igit̄ ladisla
um polonie regem: qui regnū hungarie occupauerat ac serenissimū prin
cipem ladislaū hungarie ac bohemie regem: paterno & auito regno spo-
liauerat. in bello cum toto exercitu ꝓstratū vulgauit. Quia cum mille ve
nerant lr̄e nullusq̄ certus autor habebat̄ ficta res credita est. Nec multo.
post epl̄e ex hungaria misse sunt. Regē polonie supatis conflictisq̄ thur
cis victorē reuerti. Eratq̄ non parua trepidatio ne sicut est victoria sui na
tura insolens & supba. Rex idem cū hungaris aduersus austriā & stiriam
castra moueret. Iamq̄ vir magni nois dionysius archiep̄s strigonieñ. &
alii qui ladislai regis partib⁹ fauent: auxilia romanoꝝ regis afflagitabant
Studuerūt em̄ qui regem polonie apud hungaros manutenebāt. confli-
ctum eius tegere: Siue ꝙ redimiti ex bello regi q̄uis fugato cōsulere vo
lebant: siue ꝙ statum suū eo melius interim putabant posse dirigere. sed
nihil est mendatio instabilius nihilq̄ v̄itate constātius. Aduenerūt enim
hodie (mirabile dictu ē) ex diuersissimis remotissimisq̄ regionib⁹ vna i
hora diuersi nūcii: nō tñ diuersa sꝫ eadē noua portātes. Scripsit illustris ci-
lie comes. Scripserūt ex partibus trāsiluanis alii & rursus alii ex hūgaria
barones nouitates istas regie maiestati. q̄ licet xp̄iano populo lugubres
sint & admodū nociue. non tñ taceri debent. Sed tanto diligentius inter
xp̄icolas diuulgari: quāto catholice fidei maius iminet piculum. nisi reli
giosissimi principes in vnū cōueniētes de medio resistendi sancte crucis
inimicis & hostibus xp̄i cogitauerint. Noua igitur ista sunt. Aiunt om̄s
nuncii vno ore regem polonie cum cardinale sancti angeli multisq̄ hun-
garis & pluribus balachis & bulgaris atq̄ ruthenis in rumaniā vsq̄ ꝓfe-
ctos tot bellando succussus habuisse vt non longe ab andrinopoli castra
posuerint. qd̄ post q̄ thurcoꝝ impator accepit collecto in asia exercitu q̄
draginta milia pugnatoꝝ mare traiecit. Classis nāq̄ in elespontū ad ꝓhi
bendum ex alia in europā transitū: hac estate p̄terita missa vt isti referunt
iam retrocesserat: patronis eius pecunia & asiatica gaza corruptis quod
mihi non est verisimile: nec ꝑsuaderi mihi potuerit: tāta ꝑfidia vsus illos
fuisse vt xp̄ianū sanguinē machometistis auro vendiderint. Illud aūt cre
dibilius est deficiente cōmeatu classem vlterius non potuisse ꝓcedere: si
cut iam suis lr̄is timere se iulianus cardinalis significauerat vtcūq̄ sit libe
rum mare thurcis patuit: qui transeūtes in greciā iunctiq̄ suis cis mare:

manentibus cum magno exercitu xp̃ianos aggressi sunt. Nec nostri detractauere certamen: sed in ipsa sancti Martini festiuitate bellū cōmissum est: qđ tamatrox & asperū fuit vt raro inter mortales tale fuisse putetur diu preliū anceps extitit: diuq; viribus vtriq; paribus est pugnatū. Atq; dum nostri p̄ xp̃o & illi p̄ machometo contendunt: tanti acies vtriusq; partis animi fuerūt: vt cesis inter vtrūq; exercitē circiter. xv. milibus hominū cū pugna par eēt adhuc cessare noluerunt: sed quo plus sanguinis fundebaē: eo ferotiores vtriq; acies turmeq; preliabanē: defecerūt tamē vtrisq; vires: fessiq; brachiis nec versari gladios amplius nec arcus tēdere valebāt. Que res quiescere ambas partes ad magnā horaz coegit: donec resumptis viribus ac spiritibus redeuntibus instauratū est preliū. In quo vicit ad extremū thurcoruz exercitus siue virtus fuerit siue fatū siue q̄ numero plures erāt. Affirmāq; qui ex bello fugerūt patrū nostroruz memoria: nullū tota in europa tamcruentū bellū eē cōmissum. Nec pauciores ex thurcis q̄ ex xp̃ianis cecidisse. Et rumor est. lxxx. milia viroruz in hac pugna eē cesa. De rege polonie incerta vox ē. Quidaz occubuisse eū ferūt: quidā captū putāt. Illud tamē inter omnes cōstat regē polonie ad bungaros non eē reuersum. Nec desunt q̄ eū in facie vulnus suscpisse inter preliandū asserāt: quo fit vt adolescēti tanobili tantiq; animi admodum cōdolendū sit q̄ nō suo iudicio (Nō em̄ ppter etatē aliena regna cupiebat) sed suoz suasu: ex pacifico regno in alienū: nō ad pacē sed ad bellum: nō ad opes possidēdas: sed ad mortem vel captiuitatem est tractus. Murmur etiā in hoc prelio virū nostri tempis tum eloquentissimū tum prudētissimū Iulianū cardinalē scti angeli cecidisse: ac illū suum nobilissimū spiritū ad oīa quecūq; ageret diuinitus aptū exalasse. Quidā astruunt eū cū Iobāne vaivoda trāsiluano: & nisi timiditate victus aufugerit animosissimo cū paucis euasisse: qđ magis optauerim. sed mors sua mihi probabilior ē. quia nō fuit in bello fortunatus: nā & aduersus bohemos cū exercitu profectus: fugatus est: nisi forsitan & idē sibi nūc accessisse arbitrari velimus. Sed assueuit fortuna quos vno ex bello fugatos fecit in alio interemptos reddere. Quecūq; sors eius fuerit: nō puto male actum eū eo: qui p̄ xp̃i fide pugnauit p̄ qua si mortuus est (vt isti ferunt) nulli dubiū eē debet quin ad eū transierit cuius causam tutabaē. occisi cum eo sunt agrien̄. & vuaridien̄. epi. Stephanus de vader: Iohannes de lasimet. Nicolaus de perin. Heinricus de thamasii. Multiq; alii barones: quoruz nondū nomina sunt transcripta. Plures in hoc prelio illustres anime vel in celū vel ad inferos transierūt. Insignis est hic annus multis dadib?. nā & suitenses apud basileā cesi sunt. Et delphinus q̄ plures alamanie ciuitates occupauit. Et rex francie Tullū Verdunūq; cepit. Nicolaus picenus vita functus est. Et alii q̄ plures magni uiri mortui sunt. Qui vīe illustri dominatiōi q̄ mihi sunt notiores. Hungari iam incipiūt Ladislaum regem repetere: res noua est & recens: nec magis explicāda q̄ tradita sit.

D

Noua certiora indies mittent̃ que non omittam scribere. si sciuero meas lras in cõspectu celsitudinis tue acceptas eẽ. Et nõ magis aduersarium meum q̃ me in ecclesia sancti Laurẽtii: que mea ẽ cõsouere. Ex noua ciuitate die tredecima decembris. Anno dñi M.cccc.xliiii.

Lamẽtat̃ ecclesiã suã alteri collata ꝓpter fictã sui mortẽ. EPI. LIII

Illustrissimo principi & domio: dño Philippo marie anglo duci mediolanensi papie ꝛc. dño suo p̃cipuo. Eneas siluius poeta imperialisq̃ secretarius humilime sese cõmendatũ facit. Si eẽm mortuꝰ sicut de me aduersarii mei tuã celsitudinẽ instruxerũt: mime bas lras modo scriberem: uisi et mortui etiã scribãt. Ego tamẽ ex diuino munere adhuc aura fruor: fumq̃ serenissimi dñi nostri regis romanoꝝ secretariꝰ quo in loco si non cõmodo bonori certe magno eẽ possim tue claritatis: mecq̃ tota fere xp̃ianitas in basilien. concilio laudes tuas cõmemorãtem audiuit. Nunc mortuus fingor: qui etiã mortuus magis viuerem q̃ ille viuẽs. & bonori eẽm tue sublimitati. Quo fit vt siue iusticiã siue expedientiam sequamini melior eẽ debeat conditio mea. quia & ius habeo lucidum & prodesse magis possum. Qua res supplico vt tua demẽtia velit considerare: mibiq̃ ecclesiã meã sancti Laurẽtii mandare restitui. vt obnoxius sim manibus & pedibus ꝓ tuo honore & statu sicut cor meũ desiderat laborare. Quod faciẽs nõ solũ me emptũ habebis. sed regi etiam nostro qui ꝓ me scribit complacebis. Ego siue prepositurã habeã meã siue non: semper tuus ero: sed tanto magis si habeam quanto celsitudinẽ tuam & iustiorem & mibi videro benigniorem. Datũ ꝛc.

Pacem eccl̃ie concilium & nouitates exponit. EPI. LIIII

Eneas siluius poeta. S. p. d. magnifico domio Caspari schlick cancellario impiali. Sex & decem dies apud nos est Caspar: queꝫ tu & college tui super rebus eccl̃ie ad regiũ culmen destinastis. Is regem in oppido Gretz cõuenit: & quia illic absolui negociũ suũ nequiuerat: vsq̃ huc secutus est curiaz: neq̃ adhuc finem vllum habet. Grauia nanq̃ negocia magnũ habẽt tractum & in vltimis reseruanẽ. ego ꝓ ipm Casparem epistolas tuas recepi quibus nũc responsurus breuis esse non possum. Nam & referẽda sunt gesta plura: & tu de multis instrui cupis: que paucis verbis complecti non queo. Nec eẽm ego ille sum cuius hodie festum colimus: qui apocalipsim scribẽs tot verba posuit quot snias. Sed accidit mibi ꝙ oratio qui dum breuis esse laboro obscurus fio: atq̃ idcirco prolixitatem in me reprehendit potius q̃ obscuritatem cupio. Scribo eẽm vt intelligar: nec mibi soluz scribo: sed bis qui legunt. Et quia plures sunt, daui q̃ edippi sermonem apertum habeo q̃uis longum. sed iam veniendum est quo volumus. Binas litteras in re frisingen. eccl̃esie scripsisti regie maiestati easq̃ ambas sibi reddidi respõsum exigẽs. In primis quid accesserit rescripsi. Secundas presente magistro Vlrico in regias manus dedi: que mox legẽde Vlrico dedite fueruut & vidi regem in

earum ditione satis attentum qui & hec verba subiũxit. Consiliarii mei dicunt periculosum esse in hoc negocio quicq̃ agere: sed oportet non nunq̃ etiam cum periculo res aggredi: quod dictũ spem mihi fecit possessionis habẽde. Vlricus q̃noq̃ admodum letatus est. sperãs opera sua rem hanc concludi. Vltimo dixit rex velle se ad concilium hoc deducere. Sed quia in crastinum abiturus erat. nihil illic factum est. Scis per hos montes non esse diuersoria vt in vrbibus insignibus: nec escarum haberi copiã: cancellarieq̃ nr̃e malũ iter patere inter milites. Hoc fecit vt nr̃e per diẽ post regẽ proficisci vellent. Ego vero timẽs ne interdũ res frisingensis tractaret: putansq̃ bonũ eẽ pn̄tiam meã: vt ambirem consiliarios & amicitie tue memoriam facerẽ. accersito Iacobo & vno familiari: regia castra secutus sum. Sed nihil in via gestũ est: q̃m nusq̃ rex quieuit. At cũ eẽmus in burgo iudeorũ vidẽs quia conciliũ tenebat̃: cõmonui regem tui vt memor eẽt. qui postq̃ inquit quieti erim⁹ me cõmonefacito. hoc aũt infra triduũ erit: & sic vsq̃ huc pducti sumus re infecta. Ego interim auisamẽta nõnulla cõfeci: que Michael ex latino vertit in theutonicum: hericq̃ regi obtuli petẽs vt in cõsilio legi iuberet. remq̃ frisingẽn. expeditioni daret. Cõuenerã antea cõsiliarios quosq̃ singulatim & verbis que mihi idonea videbant̃ sum allocut⁹. Sed ver; ẽ qđ dici solet: bonos cõsulares malũ collegiũ. Oẽs vno se ore & tuos esse & cãs tuas cordi habere dixerũt. Consiliarii vero pn̄tes hi sunt. Mgr̃ camere: Iohannes de eberstorff. Vualther⁹ zebinger. Leupoldus aspach. Ceteri absunt. Inter hos res gesta ẽ: legitq̃ mgr̃ Vlricus instructiões quas feci & quar; copiã cum pn̄tibus magnificẽtie tue trãsmitto. Relatus fuit etiã lr̃ar; tuar; tenor sed via inuanũ transierũt. Hoc em̃ mihi demũ responsum ẽ. Regẽ impn̄tiarũ certis ex causis velle supsedere: rogareq̃ tuã magnificentiã ne egreferet. quia boni respectus eẽt: mãdatũq̃ est Vlrico vt lr̃is regiis te ad curiã ad uocet. Hac in causa frisingẽn. psuadeo mihi tuã absentiã his in rebus ad admodum nocuisse: quia pn̄ti dat̃: absenti detrabit̃. Et verũ est tritũ sermone prouerbiũ. Facies bois facies leonis. Om̃s hodie simulati sumus amici: amare fingimus nõ amamus. Atq̃ idcirco vbi ades: subseruio tibi obsequor: quicquid iubes facio vt videar te diligere: vbi absis nihil tependo: quia vel non redibis vel si remeaueris: dicam me feciss̃e omnẽ diligentiam & alios in culpa fuisse: q̃ res ex tua non sit expedita sententia. Ita est certe adulatores sumus non amatores: nec fictus amor inter absentes aliq̃d habet vigoris. Credo me plane intellígas. Sed fingendum est postq̃ omnes fingunt. Nam & Hiesus finxit se longius ire: vt hominis sunt ita vtamur. Extrabendum est ex petra mel: & oleum ex sacco durissimo. Existimo in tuo reditu cuncta reparari. Cum enim regius animus bonus sit necesse est vt reliqui subsequãtur: quia quod illum velle sciunt: nõ audẽt dissuadere. Que aũt causa sit propter quam rex dicat se nunc supsedere non scio nisi propter mutationem atbesis. fursitan inten-

26

dit bauaros duces aduersus plebem illã in sui fauorez trahere: & ob eam rem nõ vult nũc ipis displicere si tibi possessionẽ prebuerit ꝛc. De bullis aplicis quas putabas iam eẽ in austria nihil subodoro. qđ si verũ eẽt iam Heinricus me cõmonuisset. Sed videt mihi rursus instandũ apud dñm Iobãnẽ caruaial vt lr̃e veniãt. Ego feci vt rursus rex scripsit cõcilio vt circa cõfirmationẽ partis aduerse supsederet. Idcꝫ ad ꝓpositũ venit. Obiit em̃ p bos dies Gregorius brixinẽsis ep̃s: & qui mane sospes erat in sero sepultus est. Genus mortis felicissimũ si bñ illi cũ deo fuerit. si minus miserrimus trãsitus. Sed quis tãiustus ẽ vt cõfessiõe non egeat. qs mũdus a peccato est? Nihil mihi cõscius sum aps inquit: nõ tamẽ in hoc iustificatus sum. Quid nos dicamus? absit a nobis mortis subitanee casus: deẽ cꝫ spaciũ penitẽtie tãtomagis quãto plus delinquimus. ob banc necem scriptũ ẽ & cõcilio & pape metropolitanoꝫ: ne circa ꝓuisionẽ brixinen. huius eccl̃ie quicqd agãt: priusꝫ cognouerint in quẽ prelatũ regis animus indineẽt. Neue electũ aut postulatũ confirment aliquẽ. Ego puto eccl̃esiã illã duos habiturã sponsos: nec tertius forsitan aberit. Illi em̃ canonici eligẽt: nec papa carere suo iure volet. Et in eius inuidiã concilium dabit tertiũ: felix vxor tot maritos habitura. Si mõ id põt fieri vt nõ sint adulteri. Hoc malũ facit eccl̃esiastica diuisio: ad quã tollendã nimis sumꝰ torpẽtes. Vidi quid reges scribunt ex copiis lr̃arũ. nec despero rem posse bñ cõduci si aggredi velimus negocium. Oibus em̃ vt vides displicet scisma: omnes abhorrẽt. Viã aũt sopiendi hoc malũ Karolus rex francie nisi fallor & tutam & breuẽ ostendit vt fiat cõuẽtus principũ vel eorum oratorũ in cõmuni aliquo loco ibicꝫ vna recipiaẽ conclusio per oẽs. Ad hoc aũt pagendũ opus eẽt rursus scribere cunctis regibus principibusꝫ vt oratores suos argentinã vel constantiã mitterẽt pleno mãdato suffultos ad pacẽ eccl̃esie ꝓtractandã. Fienda eẽt rursus expensa: que anno p̃terito facta est vix tricentoꝝ anreoꝝ. Paulo plus Constantinus in cõgregatione Niceni concilii exposuit. Hec via nõ posset impediri: nec papa vel cõciliũ reniti possent: tancꝫ hoc absꝫ ipis fieri inquiret. Licet em̃ principibus secularibus cõuenire inuito clero: & tñ illic vnio fieri posset. Nam ille papa indubitatus eẽt cui omnes principes obedirẽt. Nõ video clericos qui velint pro ista vel illa parte matryriũ ferre. Omnes banc fidem habemus quã nostri principes: qui si colerẽt idola & nos etiã colerem?. Et non solũ papã sed xp̃m etiã negaremus seculari potestate vrgente. qa refriguit charitas & ois interiit fides: vtcũcꝫ sit pace desiderarem? que sine p aliud cõciliũ vel p conuentũ principũ deẽt nihilipẽdo. Nõ em̃ de nomine sed de re contendẽdũ est: voca panẽ si placet lapidẽ & da mihi dum famesco. Nõ vocaẽ concilii voceẽ cõuentus voceẽ cõciliabulũ cõgregatio synagoga nihil interest dũ scisma depellat. iõ mihi admodũ placet qđ rex francie scribit eiusꝫ snie inberem. Nã videt regi nr̃o pmittere huius cõgregatiõis vocationẽ: nobilis ille qui secũ fuit: cui & instructiones

dediſti reuerſus eſt:ſed nullas attulit lras. Nūc ad res atheſis reuertor:q̄ turbulentiſſime ſunt:& neſcio an regem moueant. Nam ſemp vnius eſt vultus:licet res ſua geratur incerte cuius minimū intereſt immo nihil: niſi regis cā maxime coturbāt. Oratores ex atheſi gretziū venerūt. Eoruꝫ petitio fuit vt Sigiſmundus & theſaurus remitterentur:quia iam preteriiſſet inſcriptionis tempus:poſtq̄ in atheſim veniſſet Sigiſmundus cō ſiliarios dare ſibi patria vellet & iureiurando aſtringere. Tumq̄ ſi cum eorum conſilio Sigiſmundus vellet patriam ſuā regi cōmittere:vel duci Alberto:parituri eent:hec legatio eoꝝ fuit. His rn̄ſum eſt. Regem nō teneri ad hec:ſecūq̄ Sigiſmundum vnanimem fore:miſſos eē oratores in atheſim hac de cauſa quorum rn̄ſum expectaretur. Cupere tamē regem vt atheſim mitteret aliquos cū poteſtate tractandi concordiā ne res in tali diſturbio perſeuerantes magni alicuius mali forēt origo. Cunq̄ bis remiſſi ſunt oratores:preuenerat eos conſtañ. ep̄s. qui ſi mediatorē interponere cupiebat. Huic licet nō magna fides ſit prebita propter fratrem qui nouādis rebus cauſam dedit. Multa tamē ſunt cōmiſſa eiq̄ mādata eſt cōcordie practica. Lanq̄ in atheſim ſe recepit: quid egerit non poteſt ſciri. Oratores regii nō ſunt admiſſi:ſed expectāt i rubeoburgo vbi clauſura eſt. Vuilhelmus illic numerat piſces qui p flumen tranſeunt. Multū em̄ otii habet. Idip̄m & college faciūt:q̄q̄ & aliqñ ludit alea p noctem. Ruſtica illic plebs in armis eſt. Et aditū quaſi ſepulchrū dn̄i cuſtodit:nō tamen dormit vt pylati ſatellites:ſed die noctuq̄ bibit. Receperunt enim atheſim ducales redditus & cū his plebem in armis alunt: nulluſq̄ aditꝰ caret cuſtode. Snia omnibus vna eſt aut Sigiſmundū recuperare:aut i libertatē ſe vendicare:qui ſi non ſatis ſua ſponte inſaniunt ſuitenſes inſtigatores habēt q ſe adiutores nefandi propoſiti repromittūt. Tridentini adhuc in fide manent:cuius p alios dietim ſtimulent:dicūt ſe id acturos qđ ep̄s eoꝝ iuſſerit. Ex cuius iuſſu adhuc regi vſq̄ ad menſes quatuor ſunt obnoxii. Rex tn̄ ad eos nō habet aditū niſi per dominia venetoꝝ:& per viam banc mittent. nunc oratores illuc. Dicūt aliqui comitem galeā eu cum peditibus quadringētis tridēti fore & partes regis tueri:qđ tamen mihi nō eſt lucidū. Sunt qui pntant obitū brixinenſis epi accōmodū eſſe qm̄ is occulta mala hec fuerit exorſus. Me alia ſnia tenet. Arbitror enim veſtigio principes factionis accurriſſe brixinam. Ibiq̄ opam dediſſe vt eorum ſnia fiat ep̄s interea vero iam arces cuſtodiri p eos. Sed licet cuilibet opinari:vaticinari paucis:qm̄ futuroꝝ euentū ſolus deus nouit:būane metes in tenebris degūt:nec videre ſed argumentari pn̄t ex preteritis & inſtātibꝰ qd ſit futuꝝ in eo q̄ ſepe fallunt:vt q p vitrū vltra inſpiciunt aut in aqs iactāt viſum. Hec ſcripſi ad. v. kalēdas ianuarii putās me ſtatī miſſuꝝ lras. Nūc quia ſupeſt ſpaciū adiiciā reliq̄. Iunior comes cilie huc beri aduenit. dux albertꝰ horatim expectat. Silr & comes goricie cuꝫ eius vxore. Accepi goricq̄ comitē feuda ſuſceptuꝝ:qđ ſi ſic erit: non nihil ad

27

cancellariã veniet: cũ bis vt coniecto vtq̃ ꝑcepi tractabit̃ de modo intrã
di athesim. Aiunt em̃ quidã ꝑ terras goricie accessum patere athesinosq̃
timere comitẽ cilie. Agẽt quoq̃ vt subodoro ꝙ hic cileñ. in curia ꝑseue-
ret. Sed his in rebus nemo vtilior eẽt tua magnificẽtia. Nemo hic ẽ qui
sciat q̃les sint habiti tractat⁹ cũ comite ipõ & ad registrũ recurrit̃. Comi-
tis goricie vxor: q̃re huc adueniat nescio: nisi questura iniurias viri: que
aiũt vltra q̃ dici possit iniuriũ. Q̃ si eo nimis licet quia vir etate cõfectus
& forma inept⁹ consortẽ pene diuinã sortitus fuerat. Qua si bñ vsus fuis-
set nemo eẽt beatior eo. Inter hũanas nãq̃ felicitates hec vel maxima est
vt coniugẽ qs pulchrã sortiat̃ & bonam. Tum qđ est tritũ fecundã sicut
hanc eẽ referũt. Quidã rentur eã oino diuortiũ petiturã: quia vite sue ti-
meat: q̃uis coniũx mirũ immodu; sibi blandiat̃ dũ ambo hic erũt altius
rem inuestigabo. Hec satis ad res carinthianas. Nũc in hungariã pergo
Scripsi dudũ tibi dietam certã indictam fuisse ꝑ hungaros vt ambe ꝑtes
hude conuenirẽt ac de regni cõmodo transigerent: quod mihi admodũ
displicebat: propter locum quo nil agi posse cernebam nisi ex arbitrio re
gis polonie. timebamq̃ nostrum infantulum iure priuari suo. Sed respi-
cit illum deus: & quia humana destitutus est ope: ex alto reperit auxiliu;
nondum perdita spes est. Nec tam felix est aduersarius q̃ fama predixit.
Cum eẽmus nuper in via huc veniẽtes: obuios oratores hungaros apđ
pruggam habuimus: qui vsq̃ in luben regiam secuti sunt maiestate;. Hi
attulerñt litteras ex parte cõmunitatũ quas optime nosti. Ac ex ꝑte stri-
goniensis archiediscopi giste & Ladislai bani. Hi fuerunt etiam hoc an-
no apud vuiennam: vnus est quem gischa tunc misit. Alter missus fuit ꝑ
cõmunitates caschonie quem nomine Philippum dicunt. Hi retulerunt
partem regni que obedit Ladislao nullatenus consentire voluisse in die
ta budensi. Sed contenti sunt omnes vt duo cõuentus fiant. Pars quidẽ
polonorum hude conueniat: & pars Ladisli apud strigoniũ. Idq̃ in pu-
rificationis festo proximo. Petunt quoq̃ Ladislai te vt rex ad strigoniũ
oratores in prefixa die transmittat nec velit res tantas negligere. Postu-
larunt etiam regem suum ad contermina regni deduci sicut eis promis-
sum esset. Orator gisce retulit dominũ suum q̃uis vxorem alterius ha-
beret stabili mẽte Ladislai partem tueri: nec timere aliquẽ nec debere il-
lum sic esse vxorium: vt propter feminaꝫ regẽ deserat. Sed viam sibi per
hoc patere qua sibi attrahat alienos. Mulieremq̃ viro subesse nõ virum
mulieri. Et hoc coniugiũ non parũ conducere Ladislao. Hoc rñsum est
regis. Ladislaum nondum missum: quia egrotus fuisset sed mittendum
esse q̃primum rex in austriam reuerteretur. oratores futuros in dieta vt
petitum esset: & super hoc rectoribus austrie scriptum est vt oratores ipi
mittant. Gratie acte sunt ꝙ in budensi dieta non sit consensus prestitus.
Scriptum est castellano gretzensi: vt purum his oratoribus ostendat. &
hoc modo dimissi sunt hungari in vuienna. Conuentus habetur patrie:

Ladislaiae

eoq̄ Iohannes niperg missus est qui nondum rediit: nec quid sit gestuz scitur. Nūc tempus esset res italas ingredi: sed nihil habeo illinc scriptura dignum. Fama est comitem Franciscum mille quingentos equites amisisse quos Picenninus bello susceperit. Id tamen dubium ē. Eugenius Rome manet. Partes ille sic se habent vt nosti. Nihil innouatum audio. Nemo huc oratores mittit: et nos illuc neminem destinamus. Montes niuosi & nimis alti intersecant aditus: nec tu me pendis: nec ego te magnifacio: vt volunt principes sic existimantur. Vigilare: laborare: currere plurima oportet: si quis velit haberi magnus: quidam modico sunt contenti & recte sane: si ad naturam viuentes deum respiciant & quieti sunt animi. Ille non est laudandus qui multa cupit & aggreditur pauca. Oportet nanq̄ & animum & opera conuenire si qūis commendari debeat. Miror venetos hic propinquos nullum misisse. Aut nos contemnunt: aut maioribus sunt occupati negociis. Ego nostri causa optassem maxime illorum aduentum. Sed transeo hec vt ad res ecclesie reuertar que hucusq̄ dilate finem hodie susceperunt. Res in concilio hec gesta est: littere in primis tue perlecte sunt: tum oratorum tum regum. Post alia scripta ordinē habitū apud vos referētia nihil aliud disceptatū est nisi an veniendū eēt nurēbergā. Sed postq̄ discrimen imminere ostensum est nisi veniret: placuit aduetū polliceri: totaq̄ disputatio de tempe mansit. Aliis purificatiōis diem: aliis mediū quadragesime: aliis festum Martini: aliis sancti Georii placebat eligere. obtinuitq̄ tande vltima sententia. Scribitq̄ rex tibi & principibus qbus al's scriptū est: velle se oino in die sancti Georii apud nurēbergā videri: sicut ex eis lr̄is cognosces. Roganturq̄ principes vt interim maneant indeclarati de continuatiōe diete vsq̄ in tempus illud nihil est dictū. Sed apparet ex taciturnitate totum remitti ad vos q dietā tenetis. Multa visa sunt placere tū regi tū comiliariis via quā rex francie aperuit. & chimeñ. eps illā in quadā sua cedula plurimū comendauit. Mihi etiā vt supra dixi si quid video plibens est ex quo principes germanie nō sunt vnius voti. Tibi aūt seorsum scribit vt oino reuertaris: qd mihi his rōnibus psuasum est. Primū propter ecclesiā frisingensem vt interim prouideas possessionē habere: quia sequatur postea quicquid velit: res tua in vado erit q̄q̄ nō video q̄ hec ecclesia manus possit effugere tuas si velis instare. Nā vt lr̄e regū canūt. oms Eugenio parēt. illūq̄ venerantur & colunt. Et impossibile est declarationem aduersus eū fieri nisi maius scisma suboriat. Idcirco pseuerare i sniā debes: & hanc ecclesiam prosequi q̄ tua ē: vel rex vt puto aduersus erit dictis suis. Solet em̄ qd promittit ratū eē: nec verbū regiū facit irritū. Et ob hanc rē venire oino debes: ne ppter absentiā tuā aliq̄d innouet p alios qui huc dietim veniūt ex bauaria. Rex pterea multū tui ē nūc indigēs. & tūc bonū est seruire principibus cū res pter sniam eunt. Te res atheſis: cā lie: bungarie: bohemieq̄ deposcūt. Non dico italas: quia illarū nō est cu

ra. Sunt tamen & sueuica negocia siue alsacie vnde legacio huc venit. auxilium aduersus suitenses postulans: alioquin tacite interminant ducem burgundie fore accersiendū vides quia necessarius est tuus aduētus: vetere occasione data: quia rebus tuis admodū conducit. Exinde cuz sicut scribis necessariū sit regem ascendere nurēbergāq; petere: pnecessarium est te penes regez eē: vt instes cōmoneas picula demōstres & psuadeas. Nāq; si tu ades: poterit rex illuc trahi: aliter vero timeo: ne qđ nunc scribitur euanescat: & sit error nouissimus peior priori. Scio nonnullos eē q libenter viderent te semp abesse: sed tuum est desideriū potius regium intueri & tuū cōmodum q̄ illoz voluntatem. Non scripsi adhuc tibi q̄ exaltatus sit magister Vlricus qui assecutus est plebez illam que pertinebat ad vniuersitatem vuiennensem que quingētos aureos annuatim p̄bete sed dignus est hoc bono: vtinā nulli minus inconuenienter beneficia cōmitterent. Edo q̄uis indignus sum bono: auidus sum tamē boni ita vt sit. Nam q pauciora meret plura cupit: quia nemo se vt est extimat Hoc facit vt scribam qd mihi obtigerit in plebe saratane vallis: quam tuo beneficio rex mihi concessit: vt si possibile sit & consiliū offeras & opem. Vicarius tridētinus receptis lr̄is quas a rege obtinuimus mei causa (nam me mutuo diligit) in vallem saratane se contulit possessionem petiit tm̄ apud parochianos egit vt possessio sibi meo nomie tradita sit. Sed oportuit eū p̄mittere cōsensum ducis Sigismūdi subsecutuz fore: alioqn possessio vim amitteret. ita scribit mihi vicari⁹ p̄fatus p tres lr̄as: suadetq; vt habeā lr̄as principis dn̄i ducis p q̄s appareat eū fore contentuz de bis q̄ rex fecit, interim vero possessionē habet. Mihi res visa est impetratu grauis in hac rez turbine. Sed expectabā reditū tuū. interea mgr̄ Vlricus q suaz saratanā nimis tuet: mecq; sui cā spernit: verbū ex parte regis hoc ad me habuit. Inquit em̄ regē cupe me saratane fratrem siue is nepos ē quietū dimittere: mihiq; p̄mittere ecclesiam primā q̄ vel in austria vel in sueuia vel in atbesi vacaret. Stiriā: carinthiā & carniolam excepit. Mihi res visa est admodū suspecta. tum ppter hanc exceptionez: tū q̄ ego possessor sum habens ius reseruationis ius ordinarii & ius patronat⁹. Aliter nullū ius nisi primariaz precū pre se fert. Durū itaq; putabā dimittere: & nō parere regi durius: Tandē considerans q̄ p mediū tuū ius patronat⁹ habueram indignū putaui aliqd agere: nisi te prius consulerē. Respōdi ergo me velle reditū tuū manere: q me promouisses: & quicqd tu consuleres id agerem. Sic res se habet. Nūc precor vt velis regi suadere ne me destituat. ne velit alteri plus q̄ mihi affici: ne iusticiā meam illi⁹ iniusticie preferat. Nam & sua interest vt ius patronat⁹ in illa eccl̄ia maneat: nec decet bn̄ficiū principis mutari. Ego vero etsi pui reddit⁹ illa eccl̄ia sit: tn̄ cōtentus sum canonicatū q̄ illic habeo: & velle aliqn̄ me seq̄strare ab huius mūdi turbinib⁹ deoq; seruire & mihi viuere: haberē illic ducatos ducentos cum canonicatu annuatim: possemq; honeste viuere. Ego iam sum

vesperum pretergressus: & nō semp potero huc atq; illuc discurrere: si fa-
ciam hoc per sex annos satis est: postea quiescere me oportet: & vtinam
locū habeam vbi quiescam honestū. Sum animi tui: plus mihi placet bo
diernū ouum q; gallina crastina. Nescio quid vespere vebat. qđ habem⁹
tenendū est. Ideo tibi supplico in hac re vt me iuues vel scriptis vel ver-
bis si redieris qđ omnino curare debes. Nō mei causa hoc dico. Ego em̄
parui momenti sum: sed propter rationes predictas. & vt tristes sint qui
te abesse sunt leti. Nō potui adhuc scire per quam viā tibi redeundū sit.
sed sciens mox scribam. Nam si rex rediret in austriam aliud iter est aliud
si se superius transferret. De lr̄is arelateñ. alias tibi scripsi cum illarum vi-
debis copiam. Credo me non magnopere dices errasse: aut si error est ve
niam meretur. Tu vale optime cum liberis & cōiuge quibus relictis ad
nos reuerti cura.

Remediū ad resarciendā eccl̄esie pacem. EPISTOLA LV

Euerendo in xp̄o patri dño Siluestro ep̄o dimensi domino suo
r precipuo Eneas siluius poeta. S. p. d. Non miror q; ad me nihil
scribis. quia nihil me indiges. Illud mirandū eēt si ego ad te non
scriberē: quia et gratia tua semp egeo et beneficia plura ex te accepi. Vna
res tamē me reddit excusatū: quia inaniter scribere hominis ē abutentis
ocio & lr̄is: hac de cā tacui hactenus. Nūc vero res se obtulit q; mihi scri-
bendi materiā prebuit. vidi nuper lr̄ārū copias quas reges impatori no
stro scribunt in rebus eccl̄esie: perpendiq; oēs egreferre scīsma: quo xp̄ia-
nus populus impresentiarū coturbat: multūq; demiratus sum regis fran
cie iudiciū qđ cū tuo concurrere cognoui. Memini em̄ cū al's simul eēm⁹
deq; hac ip̄a re fererem⁹ sermonē quo nam pacto pacari eccl̄esia quiret di
xisse te. Ego si cesaris eēm loco: vellem cunctos rogare principes: vnū vt
in locū mitterent oratores qui plenā potestatē haberēt res eccl̄esie cōpo-
nendi. Nam quod principes facerent & populus sequeretur & derus.
Ecce quia rex francie viam hmōi recipit quis dubitet reliquos oēs assen
suros si natio germanica consentiat. Iam pmittit rex francie cesari nostro
congregatiōis hmōi vocationē vos qui habetis rem in manibus ample
cti hoc debetis. Regiq; nostro & electorib⁹ suadere ne oblatā negligant
viā: qa salus binc pēdet maxia. Nec hic oportet vel papā reqrere vel cō-
ciliū: nolint velintq; illi cōuenire principes possunt seq; in hāc vel in illā
partē declinare. At nō erit hoc cōciliū nō sit quid ad nos. nō de nomine
sed de re questio est. Satis ē si scīsma de medio auferat̄: vocet̄ quocunq;
noīe q aufert scīsma. Stultus q dē senis debitorē in iudiciū traxit tanq; is
negaret debitū qui solidū se suscepisse fatebat̄. Cū stultus duodecim de-
narios peteret apud seneñ. cum idem ē solidus qđ & denarii duodecim.
Sic in re nr̄a stultus erit qui tolli scīsma p conuentū principū negauerit:
quia cōciliū nō vocitet̄ illa congregatio: vocet̄ synagoga vel cōuēticulā
no curo dū pacis exinde sequatur effectus. Sed tu & college tui in cam-

po estis vbi hoc geritur bellum: & in hac area vbi hec palea teritur: vide te vt fabam bene cudatis nedū scisma ecclesie tollere curatis diuisionē in imperio inducatis. Hoc nō dico vestri causa. quia rectum scio propositū vestrū: sed vt elaboretis q̄ germania vnius animi sit: vnūq̄ papam colat & in vnius fidei sinceritate gradiat. Hec volui scripsisse quia gauisus sum regis francie sniam conuenire cū tua: tu tn̄ stude vt illi sit locus: nisi quid melius interim cogitasti. Vale optime & me extra memorie sinum noli abiicere quia tuus sum quantuluscunq̄ sum.

Probibet ne de epatu frisingen. sine cōsensu impatoris cuiq̄ puideat.

EPISTOLA LVI

Neas siluius poeta Iobāni Tolner romana curia procuratori viroq̄ bono. S. p. d. Veniet ad curiam vestrā lator p̄nsium quē regia maiestas in factis ecclesie brixinen sis destinat. Rogo te sicut soles regis desiderio vt faueas ne quis ad illam ecclestā p̄moueat anteq̄ rex nominauerit quem voluerit: nec graueris quō res transeat me instruere. Scribo tibi confidēter sciens amicitiā que inter dominū cancellariū & te viget. Et cū ego illius seruitor existam: nō puto meas preces apud te incassum ire. Post hec scire te volo eundē cancellarium abesse: quia per regem destinatus est nurēbergam. sed mox reuertetur. quia iam sibi vt redeat scriptum est. Is si nunc adesset scriberet tibi quid opus sit in facto frisingensis ecclesie: sed quoniam ipse abest opus est me omnia significare. Nam ille me in suo loco dimisit: & harum rerum commisit curam. Res ergo sic se habet: Aduersarius qui fuit p capitulum electus. Iam adeptus est possessionem omniū eorum que apud bauaros sunt. & dietim instat vt castra que rex tenet sibi dentur: & omes bauarie duces eius causam tuentur: regiq̄ molestissimi sunt. Rex autez dedisset iam castra domino Henrico si bulle venissent apostolice: sed qa non veniunt supersedet. Et timendum est ne bauarorum precibus in alterius partis fauorē mutetur. Ideo admodū miror bas lras non ee ex curia missas: quia non minus interest pape & curie vestre dominū henricū banc sortiri ecclesiam q̄ domini cancellarii. Ipse em̄ repetit honorificā cōcordiam & promittit sibi alius epatus pro fratre. Sed omia refutat intuitu pape qui sibi tambenignus fuit. Ego tamē timeo ne cogatur necessario exquo bulle nō mittunt: quia tantū impetū sustinere nō potest. Rex vero sibi promiserat possessionē castrorū que habet visis bullis. Nūc oia propter bullas depereunt. Ideo velis supplicare cardinalibus (Nam ipi sunt impedimēto sicut accepi) ne propter vnā annatam centū perdāt & illam nō babeant. Et rogo dicas tarentino qui cancellariū diligit q̄ prudentis est aliquādo scire perdere: nec dicatur spem precio nō ee emendā. quia inescandi sunt nonunq̄ bomies sicut pisces & aues & ferarū genus nectm̄ qd ante pedes est respicere debemus sed futura etiam intueri. Te etiam bec causa tangit qui propter banc promotionē insignem ecclesiaz prucken: cōsequris: io labora vt bulle mittat q̄s potes p būc nūciū mittere

qui est capellanus regis & fidus: nō dico plura. tu me plane habes: hic rē amici: rē tuā: & rē geres cōem. Rescribe mihi quid in re sit q̄ spes habeat vt cācellariū & frātrē q tui sunt cūctos certiores efficiam ac vale optime.

Laudat legatū q pecuniam rennuit.

EPISTOLA LVII

e Neas siluius poeta domino Thome haselbach sacre theologie mgr̄o. S.p.d. Lr̄as quas ad me nup misisti: regie maiestati ostensas feci vt que foret erga te mens illius pſentirem. Placuit regi diligentia tua dixitq; te melius fecisse q̄ bi qui dationē pecunie suspenderunt. Is vt nosti pauca loquit̄. sed ex bis paucis plura colligi queunt. naturam eius nosti & mores cogites quid hec verba importent: Tu tamē nullatenus besitare debes: quin bene agendo gratus principi sis. Fecisti em̄ vt virū decet bonū & cōmunis cōmodi zelatorē qui rem publicā sue prefert. Potuisset scandalū grande cōtingere si remansisses pecuniā expectādo. Cū oia munimēta apud te forēt qbus in cōuentu agēdū erat: nūc res bñ directa ē: & iā pecunie tibi misse sunt: & ampliores mittent̄. Quō aūt in reliquū sit ꝓcedēdum ex apicib⁹ regiis cognosces. Vale & me tui amoris participem facito: q̄q̄ non putem me fore illius expertem.

Laudat amicum quia diligenter rem cōmissam curauit.

EPISTOLA LVIII

e Neas siluius poeta Francisco bos sio iurisconsulto. S.p.d. Accepi tres lr̄arum tuarum vnius sententie. Exponebāt em̄ omnes rem gestam apud saratanos. Deinde suadebant vt consensum illustris principis domini Sigismundi circa ius patronatus impetrarem: quia sic res mea in vado foret. Ego tuū erga me animū qualis esset iamdudū babebam perspectum: sed tu dietim superas opinionē meam: & nedum querele mihi locum eripis sed facultatem quoq; referendi gratias aufers. Gaudeo tñ ego me talem amicū esse sortitum cuius plura sunt erga me beneficia q̄ nedum premiare possum: sed etiam numerare. Tu autem conscientia tua letari debes quādo sic amici negocium geris vt tuum putetur. Rata sunt apud me omnia per te gesta: nec vllus grauat me sumptus. Mirorq; te non plura exposuisse. vbi qd suadebas a Sigismūdo impetrare sed terruit me nouitas apd atbesinos orta. Timuiq; ne rex egreferret tanq̄ qd eēt a se gestū rueret: putauiq; differendū donec cancellarius reuerteret̄. Interim ex pte regis rogatus sum banc plebem vt aduersario dimitterem: quia de meliori vellet sua maiestas mihi prouidere. Hoc rex ad preces aliquorū fecit. Respondi me velle cancellarium expectare qui me promouerat & facturum qd ille iuberet. Sic nunc se res babet. Sed boc sepultū esse oportet ne quid parochiani persentiant: quod studeam deuotiōe seruare. Ego adueniēte cancellario quid successerit tibi scribam. Miseram lr̄as ad te & ad parochianos ac alios vt suasisti: sed audio nūcios regios qui illos deferebant non eē admissos. Arbitrorq; lr̄is meis trāsitū nō patere. Iō bas cōferi vt scires me tuas susrepisse & quo in statu apd nos eēt negociū. Quid vero vlte-

rius expediat nihil dicam quia suis nō est mineruā docere: vnū tibi notū volo vt scias res capitulares: melius dirigere dictā scilicet nurēbergēsem ad festū ascensiōis ꝓgatū esse quo tpe ituꝝ se psonaliter rex p suas lras significat. Vltra nō dicam plus: nec hoc dicerē nisi iā hic publicatū esset. Vale & me canonicis cōmissum effice. Cū deus volet erimus simul & vitam ducemus beatam extra curie clamores atq; miserias.

Diuitibus nō expedit cōdicere bellū.

EPISTOLA LIX

Neas siluius poeta Nicolao veneto canonico tridentino. S.p.d.

e Scribo dño Francisco bossio lras q̄s cū his mitto. Sed accepi virum terrore pculsum tridento abiisse patauiūq; petisse: quia non placet sibi vrbem incolere plenā tumultibus sicut nūc tua ciuitas est: que obsidionē expectat. Laudo ego cōsiliū suū. Nā qui pōt in pace viuere: is damnādus ē si se ingerat bellis. Nemini bellū ē vtile: nisi cui status pñs ē grauis Frācisc⁹ vir diues ē: & sua fortuna content⁹: sapit certe rumores fugiēs et lites fugit. ex quibus nihil lucrari pōt. Scit aliud eē hoc iudiciū q̄ illud ex quo ditatus ē rote. Nā hic manibus cā defendit: ibidem lingua. Tu scis vbi est: ideo rogo meas lras sibi vt destines & in eius absentia me tuearis ne quid innouetur in canonicatu quez illic habeo: & sic te in re mea habe sicut de tua probitate & amicitia spero. Nō puto bas tribulationes diu mansuras quia intendit rex nobis auxilio esse atq; fauori. Vale & me tuum puta vbicunq; sim.

Cōmendat pugnantem pro sanguine claro & pro iusticia.

Neas siluiꝰ poeta magnifico Galiazio

EPISTOLA LX

e comiti de archo. S.p.d. Accipio te venisse tridētū militariq; manu regis ptes tueri. id quoq; rex accepit ac propterea te amat colitq; maxime. Res hmōdi tibi & domui tue honori erit & vtilitati quantum sentio. Perge igitur & duz occasio adest virum qui es te demonstra. Multorum virtus iacet: quia campus deest vbi se ostentēt. Tibi facultas est qua tum animū tum ingeniū patefacias tuū. Res quia tueris iusta est & pro sanguine claro aduersus plebem & incertum vulgus pugnam habes: vide vt piculum facias non tui monstreſq; sanguis illustris quantuz obscuro prestet. Si is qui crediderīs. Rex de te bene sperat opinionē suam imple & omnium qui apud se sunt. Sic cum sis magnus poteris fieri maximus. Hec scripsi quia te amo: & videns bonum tibi nomen eē. Cupio vt illud maneat augeaturq;. Fratri tuo me dede & mihi vt soles amorem tuum cōmunicatum fac. Vale.

Secretarius appellatur ideo multa scribendū obticet.

Neas siluius poeta Iohanni pere-

EPISTOLA LXI

e gallo scriptori apostolico fratriq; amantissimo Salutem plurimā dicit. Veteres sunt apud me littere tue: quibus non respondi: qm̄ nunc in stiria: nunc in carintbia: nunc in carniola inter medios barbaros seuasq; nationes constitutus. Nunc apud histriam & super oras superi

maris cū tergeſcinis verſatus nullū habui cui cōmittere lras poſſem ad te perferendas. Nūc quia nūcius dat basileā petiturus: ſtatui nō nihil ad te ſcribere vt & me viuū ſcias & ſoſpitē ac tui memorē. Nec em̄ poſſem ob liūiſci tui: ſempq; tua dulcis imago mēti beret mee. Habe igit̄ has ex me lras: & illū timorē quē de aduentu familiaris tui indueras abiice. Nihil eſt em̄ qđ amplius illinc vereare: vidiq; eū & ſanū eē cognoui apud quē tui cauſa viſus amice ſum. Vult eius ſocius quātū intelligo vos reuiſere: ipe manere decreuit. Ego vtriq; abitū pſuaſi: ac vbi nō pfeci: libeq; dimiſi arbitriū. Quia nihil iuuat calcibus murū tundere aut eos vētis dare. ſi at qđ eis placet nihil eſt qđ in damnū vergat. Tuus ille frater cautus ē: ſibiq; magis q̄ voluptati viuit: nec breue gaudiū lōge preponit vtilitati. Tu te mirare ſi boiem cerneres. Si qñ cōbibit nihil periculi eſt. Nemus magnū eſt vuienne multeq; inter diuerſas quercus ad fontē ſunt vie. ob loqui pōt aliquis eloqui non pōt. Hec tuis dictis amicitie & monitorū plenis dicta eē volo: quātū famulo cōueniunt. De me aūt tibi vt bñ pſua deas cupio. Nec em̄ aut gra minor auc ſpes deterior eſt ſolito. qđ mihi ſcripſiſti de abſolutōe cuiuſdā bomicidii ſicut Philippus nr̄ optabat: nō pōt nunc impleri. Veniat homo nurēbergā: illic pfici res poterit. Nec iā hic dubiū fit quin rex vadat. Quo in loco ſpero res vniuerſalis eccl̄ie ſic dirigi vt & tu & omnes qui bonū cōmune cupitis: ex ſnia vos iudicetis exauditos. idq; mei nomie dici cupio reuerendiſſimo dño meo cardinali ſancti calixti viro bono & veri amantiſſimo: cui vt me cōmendas peto & vna viris theologie plenis Franciſco & Andree minoris ordinis profeſſorib⁹. Quibus ſi nō latius ſcribo: vt veniā dent oro quia officio meo parere me couenit. Nec em̄ alia de cauſa ſecretarius vocor niſi vt que audio q̄q; video digna ſilentio in abditis mei pectoris claudā. Sat⁹ eis ē q̄q; bonā ſpem facio. Scriptorie officiū qđ illic habeo ſi emptorē repit: pciū mihi reſcribe vt ſi fieri pōt vtiliter illo me leuem: quia nō ſum eius animi vt ad vos redeam. De tridēto arbitror te audiſſe. Non nihil hic fama eſt atbeſinos obtinuiſſe tridentū. Veritas adhuc nubiloſa ē. Franciſcus noſter decanus illinc abiit: q̄m poſtq; vidit ſapiēti ſue ſnie locū non eſſe: recedere potius irriſus voluit q̄ manere damnificatus. Ego non ſpero illam rem mihi vtilē eē nec vſq; in rebus eccleſiaſticis ſum fortunatus. Laurentius de rotella nihil mei cauſa mediolani obtinuit: non ſua culpa. meā em̄ cām exacte pmou.t. Sed noſti patrie mores: nolo in illū dicere q pōt preſcribere: longe ſunt manus principū atq; timēde. Sed etiā principes priuatorū boim ſunt indigni. Ego nullū faciā pluriſ q̄ me putem teneri. Tu vale & mihi ſepe ſcribe: meq; ſepe viſita. quia nihil eſt qđ tuis ſcriptis in oculis meis extet acceptius. Andream de pauigallis & iacobum de teruetiis: ac omne bonum noſtrū tam affectuoſe meo nomine iube ſaluere q̄ me ſcis illos amare. Caſparem nauarien. arbitror cū auunculo repatriaſſe: ſi tū iſtic ſit: ne mee ſalutatōis expers maneat facito. Itē; val e.

Suadet moribus coaptare non iuris subtilitate vtendum esse.

EPISTOLA LXII

Eneas siluius poeta dño Stephano cacie nauarieñ. iurisconsulto. S.p.d. Reuersus ex vindelicis inueni munera q̃ in vuiennã barbatus ex te detulerat: tam preciosa vt mittẽte magis q̃ recipiẽte sint digna. Mos hic alexãdri fuit q̃ dona sp̃ ex se metiebat̃. Ago itaq̃ tibi gr̃as q̃q̃ ferre tale ornamẽtũ vbi mos cõformare debemus. Ego tibi ad hoc versus mediolanũ scripserã: quia te reliquisse conciliũ rumor erat. Nũc vero admonit⁹ pegalli lr̃is: basilee te fore percepi: qđ mihi eo gratius ẽ. quo te possum meis scriptis sepi⁹ visitare quoq̃ id tibi & honorabilius & v tilius puto quia frugifer illic cãpus est & pauci messores. Et q̃q̃ p ures eẽnt: tibi tñ priores sp̃ debent̃ ptes. Obtuli me al's curaturũ vt regis aduocatus fieres si res frisingeñ. apud vestrã dimocratiã bene trãsiret: quã conditionẽ scis nõ eẽ completam. te quoq̃ fuisse patronũ partis aduerse. Quo fit vt solutos promisso siem si iuris apice velim frui. Sed scio q̃a summũ ius summa ẽ iniuria. Ego p̃terea tibi non verbis sed animis sum ligat⁹. Scioq̃ me nunq̃ tantũ conari tui cã posse quin vltra sim debitor. Quapropter etsi durũ sit obtinere qđ spopõdi: spero tñ me voti compotẽ fieri vt tibi gerat̃ mos. Sed ẽ moderator & arbiter oim tẽpus. Rogo itaq̃ te vt parũper expectes mihiq̃ fidem habeas: quia aut Eneas eẽ desinã aut tue cupiditati parebo. nec me gallico more loq̃ censeas: q paruã morã quatuor & decẽ annos computãt. Credo ꝓphetas imitari cupiũt: qui cito vẽtur̃ dicebãt q annis post quingẽtis venit. Ego nõ annũ sed paucos mẽses petã vt rem tibi confectam donem. Vale & amicis salutes dicito: dñis vero me cõmenda.

Nouitates hungarie & de conuentu nurenbergeñ.

EPISTOLA LXIII

Eneas siluius poeta domino Iohãni frund agrippine ciuitatis secretario. S.p.d. Non habeo q̃d tibi scribam & cupio scribere: vt inter meas epl'as tuum quoq̃ nomẽ inueniatur. Mendicabo ergo matriam & nouitates que apud nos sunt tibi significabo: quas tamẽ vti reor. non inuitus audies. Conducũt enim ad res nurenberge tractandas. Scis te sepe veritum esse non pestem aliquam hungaria pareret que regem in his partibus detineret. Hic iam timor abest. Inducias nanq̃ biennales habem⁹ quas quomodo sumus venati paucis aduerte docebo. Miserat rex polonie lr̃as quasdam cesari nostro formamq̃ dederat iuxta quam pacem deposceret. non libuit cesari qđ petebatur. formamq̃ aliaꝫ dictauit per quam non soluꝫ austria: stiria atq̃ carinthia cum carniola sed omnis etiam obedientia regis Ladislai comprehendebatur: oratoresq̃ cum eadem misit: quibus regem polonie petentibus post expositioneꝫ legationis certi deputati sunt viri cum quibus conferrẽt. Inter quos Iulianus cardinalis. Nicolaus decanus cracouiensis & Laurentius palatinus hungarie fuere. Inter hos cum lecta esset forma per cesarem data ma

gnus rumor exortus est: quoniã Ladislaus rex hungarie vocitabatur. Ex hoc inquit decanus. Iam se cesar partialem facit: qui regnum hungarie attribuit Ladislao. Nos ergo nihil amplius detractabimus secum: quid cesar in hungarie regno manum extendit. Ad hec oratores vos inquiunt nodum in cirpo queritis. Quid vestra interest si cesar suus patruelem regalibus ornat titulis? Dominus vester se hungarie regem scribit: nec cesar suas respuit litteras: quoniam nec vestra scripta ius auferunt Ladislao: nec apices regii si quod habetis vobis ius adimunt. Ad hoc retulit palatinus. At Ladislaus verus est hungarorum rex non par ratio est. Tum oratores haud hic locus est de iure disputandi. Postq̃ vnita fuerit ecclesia: ius poterit in hac causa discuti. At ego palatinus inquit & coram summo pontifice & coram cardinalibus nihil negocii haberem hanc tueri causam: quia plana & perspicua res est. Nec tam inops sensus est quispiam qui regniculis auferat eligendi regis potestatem. Non disputaturi venimus inquiunt oratores sed de pacte acturi. Si pacem vultis: pacem damus. si bellum plus placet: nõ detractemus certamen. Vestrum est eligere quid horum malitis. Hinc decanus non sic exhausti sumus inquit neq̃ tamuecordes vt tamignominiosam pacem velimus amplecti, Vires adhuc sunt nobis & animi nec quenq̃ timemus. Tum oratores nec nos aiunt aut inopes sumus ant exangues. Si aliena inuadere non possumus at tueri nostra cõmode valemus. Idq̃ bonis viris sat est. Nobis a tergo tuta sunt omnia. In fronte vos habemus quibus potentes sumus resistere si malignari volueritis. Vos inter nos & thurcos estis medii: videte ne retro & ante feriamini. Tum palatinus, Scimus cesarem vestrum opulentum esse: sed regnum etiam hoc plenum est. Nobis nemo terrori est: pacem vestram vobiscum referte. Referimus inquiunt oratores: abinuicemq̃ discedere volũt. Exinde Iulianus cardinalis per deum oro viri magnifici complectimini pacem: si progredi aduersus thurcos volumus pax necessaria est. Sinite vt hoc pauper regnum respiret. Nolite campos christiani sanguinis vnda cõmaculari. Sed frustra vociferatio eius fuit. Abitum est re infecta. In crastinum tameo nũciatum est oratoribus ne discederent: quia non regis nomine responsum eius fuisset. Expectatum est iterumq̃ disputatum. Postea res in camera regis trutinata est. Tandem venit in publicum vox: & in hunc modum hungarica lingua locutus est. Reuertimini oratores ad cesarẽ: salutemq̃ sibi nomine meo dicite. Post referte. Nos pacem per eum missam cuius non indigeamus illa sui causa vt sibi complaceamus libenter acceptasse. Et in omnibus eius articulis siquti iacent esse complexos. Super qua re litteras nostras infra octendium possonii recipietis. vbi & cesarios apices eẽ curabitis vobis esse tradendos: sic ergo conclusa res est. Et agunt hungari iam inter se quo pacto formidabiliores in thurcos ꝓficiscanẽ. Venetiis quinq̃ & viginti triremes armantur q̃ ꝓ mensem iunii in elespontũ

traiici debent. Cesari nulla est alia cura nisi vt q̄ festinā̄ter & q̄ bonorifice nurēbergā petat. Puto ab hinc dies quindecim eius erit recessus. Albertus & Sigismūdus duces sequent̄. & vti submurmurari sentio. Comes cilie iunior & dns de vualse vtcunq̄ sic bene actū putabo si eius tm̄ psona illuc venerit. qd̄ tā mihi nō est magni dubii nisi quia futuri nulla ē certitudo. In causa tua multū verborum pdidi nil video qd̄ fieri queat: nisi postq̄ Nurēberge fuerimus: vbi artibus erit vtendum et nouis & maioribus. Aduersarius tuus ante diem obiit: filioq̄ nullā bereditatē preter lites reliquit: deus illi misertus sit siue iusta fuit eius causa siue iniusta. Philorciū quā hic amasti tumidū ventrē gerit. siue is ventus est siue cibus nimius. Iobānes secretarius nurēbergen. vtrem putauit illius ventrē vino plenū. Ascenditq̄ supcalcauit pressit ouūq̄ nixus est vt vinum deprimeret: sed nibil preter ventū exiuit. O si lacbrymas cerneres & planctus audires quibus misera post tuū abitū se macerauit. Certe nisi Iobānes opē tulisset aiam exalasset misella: quia nesciūt muliercule vt viri flāmas amoris ferre. Sed abiit nūc quoq̄ Iobānes nescio quid actura sit infelix: mihi si eēt theutonicus sermo: adirē feminā solarer & blandis verbis recrearē. Sed nibil mihi cū viris almanis p̄ter tactū est. Ipe insipidus est nisi & verba sint. Subdelegabo igit̄ Michaelē nostrū qui & verbis vlixes est & factis achilles. Tu vale & mei memoriam gesta.

Laudat eloquentiam: eamq̄ ad britanos vsq̄ profectam.

EPISTOLA LXIIII

Neas siluius poeta reuerendo patri dño Adam de molin anglico & aplice sedis protbonotario. S.p.d. Regis tabellarius ex anglia dudum reuersus tuā mihi epistolam reddidit: cuius tot sinie fuerūt quot vba. Legi cupide que scripsisti. miratusq̄ sum romanā facundiam in britaniā vsq̄ profectā eē. Sed fuerunt et alii apud anglos tuliane cultores eloquentie. Inter quos venerabilez Bedam nemo nō ponit. Petrus blesensis lōge inferior fuit: cui epistolis banc tuā per breuē antepono. Cōgratulor tibi & anglie: quia iam verum dicēdi ornatū suscepistis. Sed magne ob banc cām referende sunt grates dariſſimo illi et doctiſſimo principi deocestrie duci qui studia humanitatis summo studio in regnū vestrū recepit. Qui sicuti mihi relatuz est & poetas mirifice colit: & oratores magnopere venerat̄. Hoc nimirum fit vt plures anglorum eloquētes euadāt. Quia quales sunt principes tales & ciues eē consueuerūt. & mutant̄ sui studio dominorū. Perge igit̄ mi Adam mi bere. Eloquentiā quā babes tene atq̄ amplifica: tibiq̄ bonorificentiſſimū puta in ea re prestare boibus in q̄ ceteros animātes bomies ip̄i precellunt. Magna res est facūdia & si verū fateri velim? Nibil est qd̄ tam regat orbem q̄ eloquētia. Qm̄ quicquid agimus in re publica persuasi verbis agimus: & illius in populi snia manet qui melius nouit psuadere. Tute ista scis ideo missa facio. In rebus ecclesie qualis sit animus tuus & tabellarius idem vt voluisti mihi retulit. & ego frankfor-

die prius senseram. Laudo te qui pacem ꝓponis bello & pacatam videre cupis ecclam. Audio te nurẽbergã petiturũ. ibi latius inuicẽ colloq̃mur Cesariam itineri se accingit. Infra futurũ mensem illic vt spes est inueniemur. Dux albertus frater & sigismũdus patruelis eo quoq; se conferent. Vtinã pax vt optamus fiat finisq; tandẽ neutralitati detur: vt sciam⁹ vbi agnum comedere debeamus. Munus tuũ q̃ mihi gratissimũ fuerit. nec scribere nec dicere possem. quia nec os nec calam⁹ satis animi põt explicare conceptũ. Faxit deus vt bene sit illi virgini nepti tui prenobili q̃ talis est opis opifex cui nec penolpe nec aragne fuerit coparandã. Eueniat illi vir dignus tanta virtute & sobolẽ illa ꝓgeneret matris imitatricẽ. Oblationibus tuis vterer quotiens res exposceret: nec minus in ope q̃ in verbis apud te inuenire putarem. Idem tibi vt de me psuadeas cupio. Vale dignitate parens etate frater dilectioneq; socie: & me vt facis ama: sed nõ vt facis vtere. Taciturnitatem excusat & neutralitatẽ difficulter tollendam dicit.

EPISTOLA LXV

Vliano cardinali sancti angeli patri reuerendissimo Eneas siluius poeta. S.p.d. Nunq̃ veniret ad te nuncius meis lris nõ onustus: nisi magnificus cãcellarius me ꝓueniret: qui tam seriore & accurate tibi oĩa refert vt nihil mihi relinquat scribendũ. Quo fit vt tacere potius q̃ scribere malim. Nam res notas iterũ significare obtũdẽtis est. Inania ṽo attingere & nihil nisi ṽba dare demẽtis. Hoc oro vt & tua. R.p. aia duertat mihiq; veniã det tacenti potius q̃ inutiliter scribenti. Satis est si me tuũ esse sctis mancipiũ: si me habes ad oĩa mandata voluntarium & promptũ. Scribe mihi quãdo res exposcit & iube parato parere. Noui nil est qd̃ scriptu arbitrer dignum. Nostra italia parumper respirat: sed nescio quid paritura sit illa contentio senis habita que nõdum dissoluta: vtinam martini aliq̃n ne dicam saturni redirent secula vellem & ego reuisere patriaꝫ & ossa parenti reddere. Nil plus timeo q̃ in ꝑgrina terra iacere q̃uis vndiq; tantũdẽ est & ad inferos & ad supos vie. Sed hꝫ mi⁹ nescio quomõ doloris inter vlnas fratrũ soroꝝ filiorũ atq; nepotũ mori: & licet ibiq; amici cõparari possint nulle tamen familiaritates tam dulces aut stabiles sunt q̃ in patria. Si pacẽ haberet ecclesia de pace italie magis sperarem. Nescio quid allatura sit nurẽbergẽ. dieta: quia diuisi ani sunt Neutralitas difficulter aboleri poterit quia plurib⁹ vtilis est. Pauci sunt qui verum sequant oĩs fere qd̃ suum est querũt. Placet hoc nouũ neutralitatis aucupiũ: quia seu iuste seu iniuste quis teneat repelli non potest Et ordinarii ꝓ suo arbitrio conferũt beneficia. Nõ est facile (crede mihi) ex ore lupi predam eripe. Sed q̃ntum sentio tota christianitas eugenii sequãt partes. Germania tm̃ diuisa est quam ego se vnitam videre vellem neq; illi cõformare quia multum tribuo nationi huic: que non metu sed suo libito suoq; iudicio ducãt quocũq; rex cum electoribus se inflexerit eo & animala mea sequẽt: nec mihi plus q̃ aliis credã: bec volui scripsisse

E

ne oīno nibil scriberē: & vt in futurū excusatior sim taciturus. Vale feliciter & me ꝓ tuo placito vt ere.

Suadet seruari aurū & priuata negocia cōmēdat. EPI. LXVI

Eneas siluiꝰ poeta Iobāni peregallo fratri amātissimo. S.p.d. Recepi duplices tuas epl̄as quas martinus regie cancellarie notariꝰ attulit: cognouiq; te bene valere: q̄uis inani marsupio: sed illd̄ q̄ꝫ aliquādo implebit̄ si sperata vnio det̄. Cupis scire Anthonius luscus in meas ne manus venerit̄ venit & apud me est mihi charissimꝰ. Tu rogo gratias meo nomine prestanti & facūdissimo theologo Francisco de fuste dicas meq; sibi offeras: quia nō ero deses in omnibus quibus possim morem sibi gerere: magniq; muneris loco recipiam si quid me posse conari sciam eius desiderio gratum. Munus quoq; Stephani mihi redditū est: sicut eidem rescribo. Aureos illos quatuor quos velle ꝑ barbatū mittere scribis: suadeo vt apud te habeas. qm̄ multa possunt accurrere ꝓpter que illis in mea causa opus sit. Scis quia tridentina p̄benda impetit̄: tuq; defensor es cause: nihil est qd̄ absq; argēto romana curia dedat. Nametsi ipse manus impositiones & spūssancti dona vendunt̄. Nec peccatorum venia nisi nūmatis impendit̄. Serua igit̄ aurum vt cum opus sit p̄sto reperias. De officio scriptorie cognoui tuū cōsilium. Mitto procuratoriū tibi vt illud quanti pluris potes vendas. Tu tamē id cautele habeas vt exitum nurēbergens̄ diete maneas. Si parti nostre bn̄ succedit vt spero: noli alienare officium qd̄ vel mihi vel meis possit aliquando frugiferum esse. Si aliter euenit & placitū supis sit partem aduersam obtinere: vende vt tibi videt̄. Circa prepositurā mediolanen̄. quid suadeas plane percepi laudoq; sententiā tuam. Sed nescio an fieri possit: quia non habeo ꝓmotores. Si obediētia restitueret̄ concilio: vellem te causam inchoare: quia tua res erit si poterit obtineri. Q; reseruationē expedierꝫ super beneficiis ecclesie tridentin̄. admodū probo. Cupio em̄ vt illic sis vt cum quiescere velimus vna illic senium pagamus cum Francisco nostro: q̄q̄ illius ꝓpositum mutatū verear. qui bellum timens illinc abiit nec postea reuersus ē Et forsitan cū vxore potius q̄ cum ecclesia viuere cupit. Qd̄ si sic sit: vellē suum ꝑsentires animū. vt de suo decanatu aliquid inuicem consultarem⁹ si quid tibi & mihi posset conducere. Laurentius de rotella noster prepositurā pinguē in administrationē recepit in patriarchatu aquilegien̄. intenditq; illic religionē ꝓfiteri si possessionē nācisci possit. Ego quia sibi fauore sum ꝑsuasi sibi vt ante canouicatū tridentum tibi resignet. Mihi v̄o ipse suapte vult ecclesiaꝫ parochialem resignare. Si res athesis in nurēberga sicut credimus componant̄ aliquid boni poterit nobis euenire. Ego non desinā sic te ꝓmouere vt meipsum: quia meritus es. Reuerēdissimꝰ dominus aquilegien̄. in extremis laborat: praua vite sue spes est minor sanitatis exanguis est: spiritus iam nō corpus videt̄. Cogitare patres de

bent quem sibi in patriarchatu sufficiant & in oīmbus regium desideriū exequi ne frīsingen. iniuriam innouent. In ecclesia brixinen. quid optet rex scitis omnes. Rogo consulo supplico ne plus atbesinis q̄ maiestati regie auscultetis: quia in nurēberga nulla vox est atbesinorum. Regis autē nutu oīmia fient. Hec vt reuerēdissimis dominis arelatēn. & sancti calixti dicas posco me bis facias commendatum. Nollem aliquid fieri q̄d mentem regiam pturbaret. Nos in breui ascendemus quia iam inducias biēnales cum rege polonie & bungaris sibi obedientibus nacti sumus. nec aliud īmp̄sentiarum agim? q̄ nos vie accingere. Mihi iobānes amantissime bene est bene babeo bn̄ spero: q̄d mihi non tam mei causa iocūdū est quia paucis eēm contētus q̄ vt tibi & amicicis ac necessariis ceteris possim aliqn̄ p̄desse. Andream de panigaliis & ceteros amicos meo nomine saluos dicito. Vale optime.

Dolet de amici captura & morte cardinalis aquilegiensis.

Neas siluius poeta. Iobanni pe- EPISTOLA LXVII
e regallo. S.p.d. Obsignauerā tibi bas lr̄as nuncioq̄ in crastinū committere animus erat. Sed accidit inopinatus & acerbus casus qui & epistolam retinuit & mentem affecit dolore. Laurentius nanq̄ noster quem velle religionē ingredi scripseram non claustram sed carcerem ingressus est. Poloni enim vt cardinalē morituram viderunt manus in laurentium iniecerunt nulla penitus auctoritate freti. Tu inquiunt argentū beri impignorasti: non exibis nisi luatur septuaginta & ducētarum marcarum argentum est quod alberti habent basilee: hoc volunt vt laurentius redimat obligatum est pro septingentis aureis quos cardinalis accepit: indignares est vt seruus es alienum exoluat. Sic lex barbara iubet. Ego nitor hominem iuuare quia compatior viro in aliena terra capto & amico. Sed quid tu facias vbi nulla vox audit nisi auri cum tu sis inops. Ille adhuc deprehensus est nescio quid futurum sit: nulla excōmunicatio prodest nulla fideiussio dum tes sic stat. Anima illa q̄ in cardinalis aquilegiensis corpore diu alligata filio vel cera detinebatur abruptis retinaculis carcerē euasit. Obiit ille quarto nonas iunii hora post meridiē quarta. Nullas extorsiones passus est nullus cruciatus sed tanq̄ dormiturus animam exalauit. Viderat medicus mortem instare: suasitq̄ testamentū fieri: sic & amici astantes. Ille vos me deficere censetis inquit: at ego robustus sum nec in me quicquid sentio deficere nec post hec verba mediam vixit horam. Eius corpus per alteram diem seruatum est ostensumq̄ omnibus. Tertia vero luce apud sanctum Stephanum & ad dexteram altaris dextri sepultum est funus iuxta morem germanie magnum & honorificum fuit. Apud italos non fuissent tanto viro exequie digne. Pileus rubeus ob neutralitatē non est permissus mortuo qui viuo non negabat. Sermo añ funus habitus est: nescio q̄ vir fuit ỹba bois laudo. Est

hoc anno bis in regiõnibus maxima ſiccitas: neſcio an iterum feton currus phebi ducere ceperit. Frumenta omnia ſunt exuſta magna cariſtia timetur: nulle pluuie ſunt: calores preter ſolitum admirandi: dicebant plebei non pluit quia excõicatus eſt cardinalis. Orator igit̃ qui ante funus verbum fecit. Vos inquit iudeis ſimiles eſtis. qui cum xp̃m honorificentiſſime recepiſſent aduenientẽ poſtea pſecuti ſunt: & crucẽ ſubire coegerunt. Vos hunc legatũ cupide recepiſtis & mirifice honoraſtis ingrediẽtem: nunc quia peccatis veſtris iratus deus non pluit: cauſam in ipm vertebatis. Ecce iam triduum mortuus eſt cardinalis: cur nobis pluuia non prebet̃ ſcelerib⁹ veſtris denegat̃ humor non illi: & in hunc modũ plura locutus eſt. Ego cardinali epitaphiũ feci qđ tibi cum p̃ſentibus deſtino. Iterum atq; iterum vale.

De morte cardinal' aquilegiẽſis & de rebus cõciliĩ. EPI. LXVIII

r Euerẽdiſſimo i xp̃o patri dño Iohãni cardinali ſancti ſixti Eneas ſiluius. S. p. d. Pauci dies ſunt quibus lr̃e tue mihi fuerũt reddide que annũ in via conſumpſerunt vel minus paulo. Illis g̃ nihil reſpondebo: quia nil eſt iam in eo ſtatu quo tunc fuit. Solum attingam nouitates aliquas ex quibus poſſet ad res cõſiliares vigilãtius & vtilius in Regio maieſtas ſedulo opam dat vt q̃ celeriter nurẽberga3 petat: nec puto bis in partib⁹ diu manebit. Res eccl̃ie aliquẽ finẽ nunc ſuſcipiẽt. Deus illum det: nec ſinat amplius tenebra3 principẽ dominari. Cardinalis aq̃legien. die ſecunda iunii migrauit ex hac vita. Nullum teſtamentũ cõdidit. Verũ eſt q; dici ſolet. Sicut viuis ita morieris. Qualis vita talis mors funus eius non tam dignitate q̃ vita dignum fuit. Non em̃ puto magno detrimẽto eſſe conſilio mortẽ eius: quia non multum vtilis vita fuit: Sui nanq; lagatione abutebant̃ Nec papa id agit quod hic faciebat: om̃ia em̃ plana erant. Itaq; murmur erat aduerſus conciliũ quale vix queã dicere. Tu ſcis q̃ mundas manus habere operteat qui aduerſarios habet. Si aliquid deerat. Supuenit marcus boni filii puidus diſpenſator: quẽ famoſa legatio apud poloniam geſta recõmendat. Is nunc lr̃as ante obitum cardinalis obtinuerat cum om̃i poteſtate quã cardinalis habebat. itaq; legatus legatum creabat. Ego vidi & legi has lr̃as reprehẽdiq; quia non pot de latere facultates ſuas ſpũales ſuper quibus induſtrie p̃ſona electa eſt alteri delegare. Sed fruſtra clamaui qa nullũ ẽ apud fatuos conſiliũ. Neſcio quid nunc facturus ſit marcus. Aiunt em̃ adhuc velle poloniã petere. forſitan facultatibus vti vult etiam poſt mortẽ mandatis. Is laurẽtiũ pdidit captureq; ſue ſtructor fuit. Me nunc pro liberatione ſtudere oportet. Nihil formidabilius eſt q̃ homo bilinguis nihil terribilius q̃ boſtis familiaris. At hic beneficia ex laurentio plura ſuſcepat. neq; huc veniſſet niſi expenſas ille feciſſet. digne patit̃ laurentius: quia benefacere malis malefacere eſt. Veſtrũ eſt cogitare ne apud polonos marci loq̃citas atq; cupiditas fauorẽ concilii. obnubilet. Venerabili & doctiſſimo viro theologo fran-

ciſco de fuſte refero gratias: qui Athoniũ luſcum ad me miſit. Andream cõtheologum & cõfratrẽ eius ſaluũ dicito. Neuter eorũ mereꝫ ſi nõ voco dominos quia nemo dñs abſq; domino. Mendicantibus aũt nedum dominium ſed omnis proprietas eſt interdicta. Valeant igitur ipſi & me cõpauperem ament. Tu quoq; me vt ſoles dilige & inter famulos habe fidos. Ex vuien.

Promotorialis litere. EPISTOLA LXIX

Neas ſiluius poeta magnifico domino Caſpari ſchlick cãcellario
e .S.p.d. Cum recederes beri ex vuienna putaui me bodie tuũ iter ſecuturum: quia in balneis me velle opiri dixeras. Hoc mihi voluptati erat. tum q̃ in balneis recreor: tum q̃ tecum libentius q̃; vſq; gentium ſum. Sed aduenit beri circa meridiẽ bartũgus noſter qui ait te bodie nouam ciuitatẽ petiturũ: ſicut chiemenſ eps ſibi dixerat. Nam regia maieſtas oino te viſere cupiebat. decq; nõnullis cõferre tecum. Quod vt audiui ratus ſum non expedire me balnea petere. qa ſine te inutiles ſumptus facerem. Reddidit eñ me certũ idem bartũgus me non inuenturũ tuam ibi magnificentiã. Deliberaui igiꝫ hic manere donec aliud mihi ſignificares. Interim venit vlcus neſcio qd. in ſiniſtram tibiam quo maxie crucior & ab beri vſq; bodie mirũmodum creuit. Crus ipſum ſiniſtrum a genu in femur rubeum eſt & ſanie plenum. Oportet me vti emplaſtris neſcio an infra triduum poſſum fieri robuſtus equitandiq; potens. nunc nullatenus poſſum niſi ſupra dextrum pedem conſiſtere. Mira res q̃; celerior egritudo venit quã q̃; tarde recedit. Qui nunc ſanꝰ erat: in hora egrotabit. Nihil ſub celo ſtabile nihil ſecurũ. Spero tamẽ me non eſſe nunc ex bis qui diu iacent. Et quippe ſi meũ ad te iter tam neceſſariũ q̃; voluntarium putauiſſem: mox equũ aſcẽdiſſem. etiam ſi vna priuatus tibia venirendum fuiſſet: quia libentiꝰ tecum cum vno pede forem q̃; cum duobus ſine te. Si ergo mea p̃ſentia vlla in te opus ẽ reſcribe: quia oñi dubitatione poſthabita curabo ad te pficiſci. Iterum ſicut tibi dixi de ſimone p̃ſbytero miſneñ. vicario apud ſctm̃ Michaelem. ſupplico. vt cauſam eius recõmiſſam habeas. verbumq; regi facias vt is poſſit illic pſeuerare qd eſſet illi eccleſie admodũ vtile. Nam edes ruinam minanẽ vinee inculte ſunt: qnia cum rector non arbitraẽ ſe mãſurũ rapit qd poteſt & certa negligit Hic vult domũ reparare iamq; ex amicoꝝ ſubſidio in hoc opus pecuniã compauit. Vult etiam vineas colere & agros reformare ſicuti iam cepat. Itaq; multũ expediret illi eccl̃ie huius hominis confirmatio. Prepoſitus ſancti Stephani habet annuatim ex ſancto Michaele libras octo. & quadraginta danẽ aliis quibuſdam p vicario. Supſunt libre ſexaginta vel circa. ex quibus teneẽ quatuor capellanos: vnum coralem: vnũ clericũ vnũ pcuratorem. & ſe nutrire. Itaq; maiores ſunt expẽſe q̃; redditus. Sed hic homo ſi continueꝫ intendit vineas ſic meliorare vt fructus maiores ſint. Nec hoc bonũ eſt hoc aliquis illic non ppetueꝫ. Nam rex albertus ante

35

cessorem illius vicarii ꝑpetuũ eẽ voluerat. rogo igit̃ & supplico vt taꝫ ꝓ bono illius ecclesie q̃ meo intuitu: quia virũ illuꝫ diligo: velis efficaciter regem orare vt hũc ꝑpetuet. Qd̃ si hoc nequeat obtineri saltẽ triennium aut bienniũ sibi impetres ne hõ expensas q̃s ꝓ vinearũ repatione fecit oĩno ꝑdat: in hoc mihi gr̃am q̃ maximã facis. Vale.

Fama non est contenenda. EPISTOLA LXX

Eneas siluius poeta Iobãni tuskon secretario ciuitatis pragensis amico primario. S. p. d. Epl'aꝫ tuaꝫ dum legi atq̃ relegi: modestiã cum doctrina pugnantẽ vidi. Nanq̃ cum ornatissime scribas vereri te tñ ais ad me lr̃as dare min⁹ cõptas. Sed obsecro te ne deinceps tali vtaris principio: qa nihil ad me potes nõ elegãter scribere: etiã si ornat⁹ qui tuus in scriptis elucet maxim⁹ nullus foret. Amicicia nanq̃ non eloquentiã sed rem expetit. Tu v̄o & mihi amic⁹ es & ego te in paucis amo Itaq̃ supplet amor quicqd facundia negat. Que excusatio nõ minus mihi q̃ tibi cõuenit. Tu nanq̃ dum impitus videri vis: doctissimũ te oñdis Ego dũ aliqd sape me iactito: impitiã prodo meã. Quo fit vt meis in lr̃is arrogantia cũ iusticia certet. Nõ tã boneste q̃ in tuis certare dixi cum doctrina modestiã. sed ꝑtereo iã hec: tuisq̃ optat⁹ rñdebo. Ais te cupe si qd noui ederim tibi vt cõmunicẽ. Gererẽ tuo desiderio morem si taꝫ libẽter rescriberẽ q̃ scribo. mihi tñ id viciũ est vt plus q̃ semel nihil scribã. Plura post tuũ abitum cõpilaui. sigismũdo duci patrueliq̃ regis nr̃i: non paruã epl'am destinaui: plurima illic bñ viuẽdi ꝑcepta tradẽdo. De passione domini ymnũ cõfeci regiq̃ dono dedi. lr̃as nunc ad istum nũc ad illum misi. Copias oĩm vuencellaus nr̃ habet. Is te põt ꝑticipẽ facere. Sibi plumeus mihi plumbeus est calamus. Manus illi velox mihi tardior. qd̃ ex me cupis ex illo pete. Nihil noui ex mea manat officina: qd̃ ip̃e nõ antea exemplatim retineat. Si g̃ ignorantias meas tãtope cupis: satis habeto ex me doceri quomõ voti cõpos fias. Notum in bohemia eneam non inuitus audio: quia melius est nomẽ bonũ q̃ diuitie multe. Sed vtinam stabilis sit quam de me famã ꝑdicas. qd̃ ita demũ erit: si fundamentũ bene iactũ est sub petra veritatis. Ego mihi cõscius sum non me talem esse qualis ꝑdicor. vtcũq̃ est: laudari potius indigne q̃ vituꝑari digne cupio. Est em̃ laus virtutis excitamentũ. Quis em̃ tãmalus est qui virtutẽ illam nõ asse qui studeat de qua se ꝑcipit laudari. mihi sane magnos stimulos ad eloquentiã capescendã adhibet̃ is quẽ de me dicis inter bohemos esse rumor. Et vtinã aliqñ possim talis euadere q̃lis credor. Tu tñ vide nevan⁹ laudator inueniar⁹. Siqs me casus pragã detulerit vbi mea pñtia nomen obũbret in armoꝝ tuoꝝ descriptõe ꝑbebo quã optas opam vuẽcessaoq̃ ꝓuinciã demãdabo. Cui nihil ẽ tui cã duꝝ facẽ. Frãcisc⁹ regie cãcellarie vetus mãcipiũ mlta m̃ de te cũ laude retulit q̃ nõ abs volũtate cog̃ui. Faxit de⁹ vt secũdi ora sint q̃ diu vixer⁹: tua tuoꝝq̃ fata tibiq̃ nũq̃ medo & frãcisco nunq̃ deficiat merũ. vencessa⁹ & ego colmũ bibem⁹ vbertim. Vale.

Promotoriales litere. EPISTOLA LXXI

Eneas siluius poeta & michael de pfullendorff. S.p.d. & se se dedunt. Reuerēdo in christo patri & illustri principi domino heinrico epō constantiensi. Viros bonos & lr̄arum amatores tue dilectioni dilectos esse nequaq̄ ambigimus: quia similis est amare similem: & om̄is probus afficit̄ probis. Nec virtus potest nō placere virtuti. Hoc facit vt iohannē cilium q tuo indiget auxilio: nō multis tibi verbis recōmendemus. Nam cū sit ille ꝓbitare plenus & om̄i ex parte laudādus. Satis in se presidii habet ad tuū fauorē nāciscendū. nec recōmendatione nr̄a magnope indiget. Ne tn̄ in suis necessitatib⁹ verba tibi nr̄a defuisse arbitret̄. Scire te volum⁹ magni bn̄ficii loco nos suscepturos quicqd in eū te boni cōtulisse ꝑcepimus. amamus em̄ bn̄c: & in amicitia nr̄a tertiū habemus. nec sibi quisq̄ ꝓdesse pōt quin & is nobis gratificet̄. Non tam pilades horestē. aut perithoum thesus dilexit quā nos in alterutrū ſuam⁹ amorē. Hinc regia munificentia primariarū ꝑcum ius ꝑbuit. Capitulūq̄ zouingen̄. tue diocesis ꝓ eo rogatū fecit. Iamq̄ in canonicū est receptus Prebendam autē assequi non potest: qm̄ alius sibi impedimento est. Habet igitur honorem absq̄ cōmodo. Alius forsitan libentius cōmodum absq̄ honore suscepisset: quia vulgus vtilitatem prefert honori. Vera tn̄ philosophia nil vtile censet quod nō sit honorificum. Vtcunq̄ sit noster iohannes optat honori suo misceri cōmodum: quia caduca res est mundialis honor nisi pecunia substentetur. Tu ergo qui illic episcopus es: in cuius manu calix ē musto plenus: quiq̄ potes ex hoc in hoc miscere. Iuua hunc amicum nostrum & fac vt nostras preces illi sentiamus fuisse ꝓficuas. Qd̄ si feceris vt de tua humanitate confidimus: nō solum illum & nos tibi obligabis: sed impialis etiam vastigii erga te gratiam efficies ꝓmereri. Vale.

De dietis germanicis. EPISTOLA LXXII

Eneas siluius poeta. S.p.d. Reuerēdo patri dn̄o Iohanni caruaial iuriscōsulto & apostolici palacii causarū auditori. Accepi cupide te germaniā repetisse: quia & te reuisere spero cum quo loquor & cōuiuo libenter: q̄uis inter nos sepe de rebus ecclesie cōcertatio sit. Illa nanq̄ non ꝑtinax aut rancida est: sed qualis inter ꝓhos esse cōsueuit. q non vt appareant sed vt inueniāt verū disputant. Nec rursus ego is sum qui me velim huiusce diu. sionis participem facere. theologorum est hec disputatio: mihi satis sentire fuerit quod plures senserint. Petis ex me de cursu diete vt quid sperem tibi renunciem. Satis facit desiderio tuo q̄ntū potest cancellarius. Me nec scire neq̄ significare plus eo ꝓhas est. Si me tamen diuinare vis: quia poetarum est presagia scribere: pauca subiungā Ego vt tibi verum fatear: non puto dietam hanc aliis esse steriliorem. scis quid hoc verbo sentiam. Fecunde sunt omnes diete quelibet in ventre alteram habet. Apud arabes auis est fenix: carminibus poetarū illustris.

Hec dum fatum sibi instare sentit: quingētis ēm & xl. annis viuit rogos suos instruit cimiamis. Ex cuius cineribꝰ mox altera surgit & semp vnica fenix est. Tu hoc vt vis accipe. annis iam pluribus dietas habemꝰ nec sta tum finis: res turbulente sunt: diuisi animi. quosdam delectat neutralitatē vigere: quia nouum est aucupium possessores vnionis sunt hostes: quia nulli ius reddi vellent. Serpentē qui tibi suspectus erat vidi audiuiq; nec alius fuit q̄ rebar: tu si morsus eius p̄senties pisti nisi antidotum habeas. Vix mitridates aduersus hoc attonitum tutus iret. Habes quid sperem quodq; possum preter iniuriam mei officii dicere. Tu vale & si quem tibi non in omnibus consonantē amas me etiam ama.

Promotoriales litere. EPISTOLA LXXIII

Neas siluius poeta. S. p. d. magnifico dño Caspari schlick cācellario imperiali. Attulit tibi sicut opinor bartungus lr̄as meas quibus magnope postulabam vt amicū meum simonē misneñ. regie maiestati recōmendares peciunculam suam sup vicariatu sancti Michaelis p̄mouendo. Nihil exinde mihi respōdisti puto quia non suppedita-
bit tempus. Verum cum amici cā non sit deserēda nisi ad finem vsq; p̄ducat̄. Iterum atq; iterū p̄cor vt mei desiderii memoriā habeas. & hanc vnā mihi gr̄am impetres: quia p̄ magno munere suscipiā. Ego nūc oronem vnam edidi q̄ nouam papiri implet. quam cum videris dices me tum tibi tum tuo germano officio sum esse. Itaq; rogo vt p̄ mercede illius mihi si monē p̄motū reddas: quia digna est oro sic premiari. Meq; iudice multomagis. Ideo velis hāc postulationē mihi impetratā reddere: meq; sup hoc certiorare. De me vo quicqd fieri iusseris id fiet. Intellexi tunc apud te omnia esse preci grauioris: ideo hic manebo q̄diu non vocabor: quia semp mea sentētia fuit noue ciuitati vuiennā esse p̄ponendā quāq; apud vos iudeoꝝ & monachoꝝ plus sit: nec me nouus benedictinoꝝ habitus siue bernardini sunt oblectaret: q̄uis fama est crucem auream fore adiunctam que de collo cuiusq; monachi pendet. Vale optime & nisi nurēbergen̄: cura diete nimiū regem teq; grauat non nihil mihi rescribe.

Aduocatum nouū denunciat. EPISTOLA LXXXIIII

Neas siluius poeta imperialisq; secretarius. S. p. d. Stephano de cazis nouarien̄. iuris vtriusq; doctori amico primario. Laurentius de rotella vir probus & tibi notus vt fert bera fortuna p̄ familiam patriarche aquilegien̄. dum ille in vltimis ageret apprebēsus incarceratusq; fuit. Ego tum p̄pter amicitiā tum propter patriā tum qd̄ iniuste detineri eū vidi p̄ sua liberatiōe laboraui obtinuiq;. Cancellario tn̄ & me p̄ ipso fideiubēte. Hac de causa oportuit me ire ad regē q̄ ē in noua ciuitate abbinc p̄ dietam semotus. Postq; illic fui. acta re Laurentii: tuam aggressus sum. Iāq; impetraui te regium aduocatū fieri. nec aliud restat nisi lr̄as cōfici: qd̄ faciā vt primū curia insimul erit. Nūc neq; quia sigillo ca-

remus. Tu te tñ scias aduocatum esse: & ꝑ regem libenti animo receptũ Nãq; vt is de tuis virtutibus certior factus est. Stephanus inquit me rogat qđ eum rogari a me par fuerat. Cognosce ꝯ regis animũ: & qa iã suꝰ es: causas eius suscipe cõmẽdatas: Nũc de aquilegieñ. & tridẽtineñ. agetur ecclesiis. vide ne quid fiat quod preter regis sit mentẽ. Reuerendissimus dominus arelateñ. cui rex scribit tibi aperiet quid sit opus. Ego tuas lr̃as curabo quãtotius expeditas ad te mittere. Vale.

Promotoriales litere. EPISTOLA LXXV

e Neas siluius poeta. S. p. d. magnifico Caspari schlick impiali cancellario. Insignem lr̃arum militem ꝓcopiũ de rabenstein quãti faciam quãq; amem multis signis potuisti intelligere. His nunc ecclesiam budonicẽsem germano suo conferri petit. Ep̃us alius bohemus dicit eam sibi ꝓmissam. Mihi constat hunc ep̃m non vacantẽ sed vacaturum impetrasse. Et quia tunc non vacauit vana fuit eius impetratio. Potestq̃ regia maiestas vt vult disponere. Mihi consultius videt̃ ꝓcopii fratrem q̃ illum ep̃m ꝓmoueri. Multa sentio q̃ scriptis nolo cõmittere. Tu amas pro copium & ab eo amaris: ideo non expedit me multa dicere: si quid tamẽ preces mee valere ꝑ eo possunt. scito me om̃i conatu & integro corde ipsius comodũ cupe. Hospes noster vellet ad te ꝓficisci tuoq; auxilio presentiã regis habere si saltem triduo in noua ciuitate rex sit mãsurus. Quod si huc venturus sit expectabit̃ eius aduentus. Tu velis me quid fieri debeat instructum facere. Dum tergesti preterita hyeme forem exposui potestati regie inanos fuisse. quas ꝑ medium tuũ ꝓ meis familiaribus regias p̃ces impetrauerã. Quia non erant vere collationes. petiiq; alias preces si locus vacans repiret̃. Annuit rex presenti vuilhelmo tacet prothonotario. Nunc dicit mihi iacobus locum esse vacuũ quem in cedula tibi significo. peto vt ꝑmittas ꝓ Iohãni familiari meo ad collationẽ istam preces expediri. quia ex hoc magnum me beneficiũ recepisse putabo: q̃uis tot sunt tua erga me merita vt silere potius q̃ ampliꝰ petere debeam. Sed facio sicut rustici qui postq̃ vident se nõ posse obligationibꝰ satisfacere. curant vt obligatiões ipse q̃maxime sint. domini quoq; id solent q̃rere vt seruos suos q̃obligatissimos habeãt. Vale & me tuũ tuissimum facito.

Litere promotoriales. EPISTOLA LXXVI

e Neas siluius poeta. S. p. d. magnifico domino Caspari schlick cãcellario imperiali. Guido tabellarius apl̃icus ad me hodie venit: lr̃asq; mihi ex roma reddidit Iohãnis campisii & petri noxetani. qui mihi ex tota humani generis societate sunt amicissimi. Hi venerabilem & ornatissimũ viꝝ Bartholomeũ renarellis secretariũ & cubiculariũ apostolicũ magnope cõmendant vtq; res suas inueni nõ suadent tm̃ sed cogunt: quale negociũ sit nõ scio. Sed id magnificẽtie scribit̃ tũ ꝑ eundẽ Bartholomeũ tum ꝑ alios. Audio illum tui germani causam toto cona-

tu promouisse: dum res ecclesie frisingen. rome tractabat. Aiunt ꝓterea hunc esse apud summum pontificem magno loco: virumq; fore & lris & virtutibus ornatum: quibus ex rebus si quid apud te roboris meis inest precibus peto supplex oro vt rem huius viri expeditā reddas. si modus est qui possit impetrari. Nam & grāz homini reddes bene merito & amicis meis: qui tui sunt serui plus complacebis ēq; si montes auri tradideris Sic eos in banc rem affectos video. tuū est morem seruare vetustum qui felicitatē tuam soles in acquirendis amiciciis collocare. Recessum regis suumq; transitū sicut iussisti. Et haustumii & ceteris sociis significaui. Sebaldus in balneis est. Hospes dubius est. venturus nea te sit. Ego disuasi quia & tu venire intendis. Vale optime.

EPISTOLA LXXVII

Probat verā scientiā discere mori.

Neas siluius poeta impialis secretarius viro & amico cōstanti Friderico tergestinorū cancellario. S.p.d. Questus es me tibi nō scribere cuius mihi scripseris aliquādo: dicisq; id esse signi nec cōstantis nec veri amici me fungi officio. Sic em̄ referunt qui ex te huc ꝓficiscūtur. Facis sicut mancipia solent: que vbi peccarunt prius clamare & vociferari incipiunt: ēq; domini. crimenq; aliquod excogitant qđ eris ascribētes obliuionē pctorum suorum inducant. sed erras: non patiar: tuam negligentiam inultam. nec propterea excusatus eris quia prius cōsequaris Scio ego bas artes. noui bas versucias: calleo bas tegnas. Nibil agis mi Friderice dum me accusas qui nunq; ad me scripsisti postq; abs te recessi nisi pauculaverba quibus amici tui causam cōmendabas. Ego vero ad te sepius scripsi & anteq; irem romā & postq; reuersus sum. Si ergo me vincere vis. non querēdo sed scribēdo id facies melius. Nūc tame missa bec facio veniamq; do. si modo in futurum aliter agas. Ego nunc quod ad te scribam non babeo aliud nisi me tuum dixerim. tibiq; velle complacere: te colere. te amare & obseruare vnice. tuūq; bonum statum. valitudinem optimam. & tuor felicem successum optare. sed ista vetera sunt & tibi notissima & inter amicos minime repetenda: qui magis factis ēq; verbis cognoscunt. causa tuorum ciuium nōdum est terminata. Ego libenter videre barum litium finem qui vrbi tergestine ac ciuibus omibus sum affectus. Nec placet mibi videre bonos illos viros ac sui reipublice amatores totiens buc trabi. nec rursus libenter audio postponi negociariq; nostro principi que debent. quod si essent mediatores qui studio pacis intenti essent que sunt pacis consulerent. non tamdiu res ista pēderet. Melius est (crede mibi) de suo iure aliquid tradere cum pace. ēq; totum litigando cōsequi. At ista viderint qui plus sapiūt. Ego mibi viuere volo non semper aliis. iam regia maiestas beneficia mibi largita est quibus possum honeste viuere: sequestrabo me tandē ab bis curiarū miseriis. Et quia senectus adest vrgetq; mors: cogitabo quō bn̄ moriar. id em̄ ē deniq; recte phari .i. scire. i. eē sapientē. Nam qui iura nouit & astrorum cursus & pluuiarū

ventorũq; causas & argumẽtandi rõnes & mensurã terre & carminis & oõnis vires & omnẽ armoniã. is tamẽ nihil scit: nisi mori sciat. Vltimus humanoꝝ actuũ mors est. Qui oẽia recte fecit & in fine deficit. is frustra opatus est. insulsus poeta est qui actum quintũ negligit. sic qui mortẽ ne scit bñ cõdudere: demẽs est. Curandũ est ergo mihi vt finẽ bonum faciã. satis lusi: satis puer & iuuenis fui. satis mũdo seruiui: imo nimis. Iam hora me admonet: redeũdum est in viam: faciam nisi fallor. idem & tibi censes faciẽdum. q̃uis in eam rem iamdudum accinctus fueris sed pseuera. Coniugẽ tuam pbam mulierẽ & honestissimas filias tuas atq; filium tuũ adhuc adolescentẽ & que iuuẽtus impitat faciẽtem iubeo saluere & incolumes esse cupio. Idem iacobus facit: qui est iam plebanus insignis ecclesie. N. secꝝ tibi cõmendat. Vale & bononiũ vĩm appium vestri senatus principem meis verbis salutato.

Hortat legatos regni bungarie vt ladislaum absq; conditione regem recipiant.

EPISTOLA LXXVIII.

Yonisio sancte romane ecclie cardinali archiepiscopo strigoniẽ.
d patri & domino colẽdissimo. Eneas siluius poeta. S. p. d. Siquis me roget prestantissime pater. Cur ego natus in betruria de statu regni bungarie loqui presumam. Respondebo me hominẽ eẽ & vt terẽtianus ille cremes dicebat. Humani nihil a me alienũ putare. Dicam me italum scire plures mei generis boies in regno vestro & opibus & bonoribus auctos: ad magnam gloriã euasisse. Dicam me legisse hystorias vestras. inueniisseq; bungaros multis victoriis claros nomẽ ad astra tulisse. Atq; idcirco sicut natura iubet eorũ me virtutib? affici. Quid plura chrístianum me dicã: solicitudinẽq; habere vt xpiana religio in tuto collocet quod sane fieri non potest nisi & murus eius qui est bungaria sit incolumis. sum igit anxius nec aliud hoc tpe opto: q̃ vestre largitioni bonũ finẽ imponi. Verũ dũ hoc mecũ sepius anio reuoluo. multũ hoc ex tua & collegarũ tuaꝝ volũtate dispositioneq; pẽdere repio. Nã cũ vbiq; id eueniat vt tũc res bene cõcludant. cũ nũcii q eas tractant volũtarii ꝓniq; sunt q̃nto hoc magis nũc speradũ ẽ. si vos idinati & effecti sitis q no solũ legatis estis regni: sꝫ ipm q̃dã mõ regnũ in ptãte habetis. qa qđ p vos fieri cõtigerit. nemo dubitat apd alios q̃rũ noie venistꝫ hñe ratũ. Sũt igit be cãe q̃ me tue. R. p. nõnulla scribere copulert: q̃ & in bonã ptem recipi p̃cor & aliis collegis tuis cõicari. qa & si vĩm acre iudiciũ q̃ regno vro cõducant optime videat: nõ tñ qđ exteri sentiũt negligẽdũ ẽ. Loq̃r ãt cũ tua dignatione tanq; ceteri ex collegis audiãt. In principioq; meoꝝ verboꝝ illud fundamẽti loco recipiam. Quicquid boies ex suo arbitrio faciant: id sibi vtile iudicare. Nam quod sibi damno sit: nemo sciens volẽsq; facit. Vos igitur bungari viri clarissimi. qui huc venistis. in conuẽtu pestiensi prius fuistis. ac cum ceteris regni baronibus & accolis ladislaũ regez expetere decreuistis. nũc legationẽ explẽtes. dari vobis regem cum sancta corona

depolcitis. Coronari deniq; regē vult bomagia sibi p̄beri: & ip̄m exinde in aliquo regni loco sub tutela friderici cesaris sui patruelis cōstitui. Hec est si recte teneo summa vestre petitionis. qd̄ minime conclusissetis. nisi & regno & vobis singulis id putaueritis expedire. Quid ad hec respōsur⁹ sit cesar non scio. Illud aūt scio quia & suam q̄z vtilitatem & patruelis cōmodum cesaria maiestas intuebit̄. Nec sciēter aliqd promittet. quod suo ac patruelis statui possit obesse. Siquis g̊ vult inter cesarem & vos plenam fieri concordiā: is ea media offerat que sint vtriq; parti accōmoda. Nemo em̄ sermonis ornatu ac verboꝝ lenocinio plus suadet q̄ vtilitas. Cum ergo his in rebus que nunc agunt̄. & vos hungari vestrum cōmodum sequamini & australes suum. libet mihi pauca de statu cōditioneq; vestri regni in medium referre. Sic em̄ q̄ sint vobis vtilia melius intuebimur. Nam & apud australes in eandē sniam sepe rōcinatus sum. Vos qd̄ ex pura mente sinceroq; corde ꝓmit̄. benigna fronte & letis animis audite. & q̄ vobis sint vsui (q̄uis longe melius q̄ ego ꝓspicitis) me referente notare non pigeat. Status regni hungarie proch dolor non sine graui damno totius christianitatis confractus. quassatus. laceratus. & om̄i splēdore nitoreq; pristino denudat⁹ est. tātaq; mutatio in regno vestro a paucis annis citra facta est. vt siquis procerū antiquoꝝ iam ab inferis resurgeret. hūgariamq; intraret: nullatenus suam patriam recognosceret. Apud hystoriacos veteres reperi vestrum regnū florentissimū quondā fuisse & hominibus & opibus beatum. Cuius tanta latitudo longitudoq; fuit. vt & a constātinopoli mariq; pontico vsq; ad austriā & a polonia vsq; ad sinum adriaticū protēderet̄. In cuius vētre septem amplissima regna claudebant̄: que a corona hungarie tanq̄ feuda depēdebant. vt merito quidam non tm̄ regem sed archiregem hungariam habere dixerint. Nec sat fuit tot gentibus hungaros impare: sed ex se quoq; ppl'os emiserūt. qui omnē illā italie partem que olim gallia transalpina vocata est. hodie vero ab ipsis hungaris lōgas barbas ferētibus lombardia dicit̄ occupare. Ex vobis insup̄ duces exierunt qui & almaniam & galliam & hispaniā inuaserunt. Nec gens fuit orbe toto. q̄ vestrū tunc regnū lacessere auderet. taz venerabile & clarum erat vbiq; terrarū hungarorū nomē. At nunc q̄ lacerum sit vestrum regnū ipsi scitis: circūspicite totum. Veneti qui quondam ꝓ fundo ciuitatis sue tributa pendebant. iam dalmaciam magna ex parte tenent. thurci qui trans elespontū formidare vestros arcus solebāt in ip̄is hungarie visceribus crassant̄. Poloni quodammodo regni vestri cēsebant̄. moldaniā sui iuris fecerūt. nec thurci sine portione vr̄oꝝ dn̄orum sunt. nec bohemi nec theutonici. Quid scismaticos & hereticos referam. ꝑ hungariam debachantes. quid tristia bella. per vos cum thurcis gesta. qd animas pene infinitas ex regno vestro quotannis exportari. Quig abigeri pecora & omnia in predam duci. quid monasteria magniq; dei templa vbiq; apud vos ruere. O regnum olim opulentissimum.

o aureã prouinciã. o terrarũ decus. quõ sic ex te nitor om̃is abscessit. quõ sic abiit color optimus. Vbi figor ille tuoꝝ hominũ. vbi reuerẽtia. quam tibi om̃s gentes impendebant. vbi maiestas regis. vbi gloria. Quid tibi tot victorie ꝓfuerunt si tamcito in triũphum duci debebas. Qnid romanorum ducum restitisse potẽtie iuuit. si nunc illoꝝ vicinoꝝ ineptos ineptus ferre potes. Heu fortuna. heu rerum vicissitudo. q̃cito impia variãtur. q̃cito mutant̃ regna. q̃repente dilabunt̃ ptãtes. Regnum hungarie cui vix simile vidit sol. sic dissipatũ est vt vix inter se partes vlle cohereãt. Que aũt sit tante mutatiõis ac ruine causa. nõ est intueri facile: qa occulta sunt iudicia dei. non minus hodie q̃ olim fertiles agri sunt. nõ minus fecunda pecora assunt vineaꝝ prouentus: reddunt vsuram effose auri & argenti minere. Sensati homines sunt industrii. magnanimes. multarũ reꝝ expti: lr̃e tam vigent q̃ vnq̃. Non possum ego de ceteris loq quos non vidi. de vobis qui hic estis. illud possum dicere qđ de quouis hoim genere dici potest. Video em̃ vos forma ꝓceros corpore decoros. viribus robustos. ſmone gratos & in omni ope acceptos. Quid igitur est qđ regnum vestrum tantope depressit. cum nec vires vestris homibus desint nec ingenia: sicut ex oibus audio qui vestram regionẽ ꝑagrarũt. sunt fortasse nonulla peccata q̃ deus punire vult. quẽadmodũ in veteri testamento factum nonunq̃ legim⁹. Ob quam rem considerandũ est diligẽter. vt si quid erratum est emendet̃. vt ꝑ opera pietatis diuina maiestas mitiget̃ quam ꝓper iniquitatẽ aliquã constat iratam esse. nec miremur si dixerim inter vos aliquid iniquitatis eẽ. Nam nulla est oino ꝓuincia iniquitatis expers. Ceterũ cum his pie ac misericorditer deus agit quorũ delicta in hoc mũdo punit. Deus em̃ homines ꝓ filiis habet & quos diligit arguit ac castigat vt ꝑ multas aduersitates ad opa virtutis inducat quos aũt nihili facit. delicate & deliciose patit̃ viuere. quia nõ illos emendatione sua dignos. Cum aũt regnum vestrum deus multis plagis afflixerit signum est quia vos amat & saluos esse desiderat. Nunc vestrũ est vt emendetis in quibus cogitare potestis offensam esse maiestatem diuinam: inter alia vo que deus egre tulit. forsitan illud est. quod est regi ladislao infanti orphano sine crimine non vti par fuerat fauorabiles extitistis. Nam q̃uis plerique vestrũ ex magna cã ip̃m reliq̃runt. qm̃ sibi quisq̃ consulere debet. regnum tñ totum excusari non põt. qđ si vnitum ꝓ iusticia pueri fuisset: nunq̃ polon⁹ ex aduerso intrasset. vtcunq̃ sit. videndũ est vt deus placet̃ vbi offensus est. vt inde medela prodeat vñ vulnus fuit illatum. Nempe quãtum ego imaginari possum. ex deo datum est vt regnũ hungarie qđ sub adulterino rege periclitatũ est. iam ad suum verum & legitimũ regẽ ladislaum reuertat̃. sub cuius auspiciis reintegrari possit & ad pristinũ reduci nitorẽ. Bona est eqdem vestra deliberatio. ꝓbanda. recta salutifera. Verum quia & ante desertum ladislaum imo & diu ante sigismundi potestatem regnum vestrũ declinate cepit. nullam ergo causam vestre ruine

malorem fuisse arbitror q̄ discordias vestras. Nanq; sicut res vestre per concordiam creuerūt.sic p discordiā sunt diminute.qm̄ nulla durare potestas valet vbi dissentio regnat. Romani tamdiu magni & rerum domini fuerunt.q̄diu in charitate vixerūt:vbi ꝙo ciuilia & intestina bella suborta sunt.mox & maiestas romana deficit. Sic & athenas & spartā & carthaginem domestica deleuerunt odia. Ciuiles aūt dissensiones inuidia & ambitio alunt.que pestes in regno vestro crassantes.oim intentionū vestrarum maloꝝ & omniū causa fuere. Et vtinam etiaz nō hodie inter vos hi eēnt morbi. nāq; si depositis simultatibus intestinisq; odiis cōcordes essetis & vnanimi voto ad cōmune regni bonum intēderetis. nihil ē qđ vestri vicini cōtra vos auderēt.nec em̄ prouincia vlla est. q̄ si viros habet & hi sunt vniti.suum nō tueri possit statum. Difficile monumētū ē amor ciuium.inexpugnabilis est ciuitas quam vnitas populi tuet. Qz si parua regna.sterilia.paupcula.p concordiam sese tuent.nec vicinoꝝ impetus timent. q̄ntomagis glorioſum regnum vestrum amplissimū. ditissimū.& omniū rerum copia abundans. insultantibus resisteret hostibus si oēs in vnum barones regnicoleq; concurrerēt. sed sunt cōnexe inuicem nescio quomō iustitia atq; concordia.nec vsq; altera sine altera repitur. nisi forsan ad modicū tempus etiam in malo quidam conspirauerint. Sed hi nō possunt esse diuturni.quia nullius criminis est longeua societas. qui diu concordiā appetunt. hos necesse est in virtute iacere fundamentū. Dicā plane qđ sentio. vos nec egrelaturos puto. qđ in bonū finem eloquor. Liquidum est apud me.idcirco vestrum regnū in magna parte vastatum esse.quia cōcordia caruistis. Concordia ꝙo ꝓpterea vos deseruit.quia iustitiam non amastis. Vosipi potestis reminisci multis in locis apud maiores vestros iustitiam fuisse neglectam. Nostris ꝙo tēporibus magnū illā fuit.quod ladislaum deseruistis infantē & nullum habentē qui suum ius tueret nisi deum. q̄uis nōnulli vestrum necessitate magis q̄ volūtate ab eo defecerint. quibus nihil est imputandum si metu graui pculsi vite sue consulere voluerunt. Nec em̄ hi hodie sumus qui ꝓ iustitia capita nostra ponamus. Diximus iam causaz aliquas.regno que vro obfuerunt q̄ntū nos opinari valemus. Apud deum fortasse motorē omniū in cuius manu sunt omnia regna mundi. alie sunt quas ignoramus. Nunc de remediis trāsigēdum est.vt eam inueniamus quam q̄rimus vtilitatē. Nempe viri prestantissimi si regnū vestrum vultis instaurare (vultis em̄ nō ambigo) contrariis artibus cuitandum est. querēda iustitia est.habenda concordia.iungēdus amor ladislao. qui verus rex est repetendus.iuuādus. fouēdus.vt violata in eo iustitia resartiat. Dicitis forsan frustra sic loq̄ris cum iam ob eam causam hic simus.sed hoc haud satis ē. Nam & legatio vestra conditōes quasdam habet.quas possibile est cesarem nō admittere. Quid tunc facietis.quid si non detur puer ad albam regalem.quia nō videt cesari faciundum. Quid si negeť coronatio noua.an infecto nego-

tio recedetis. Hic hic deliberandum est. hic consulendum. hic videndum est. ne iusticia deserat̃. & ne quod expedit regno vestro negligat̃. Scitis quia iusgentiũ est. neq; electionẽ neq; coronationẽ regnum dare sed successionẽ. qđ si quibusdã in regnis electio regẽ facit. id certe apud vos nõ est. Nam & aplice sedis sentẽtia est successionẽ in regno vestro locum habere. sicut & bonifacius diffiniuit & vetus obseruatio docet. Est igit̃ vobis ad iusticiam conseruãdam ladislaum in regem habẽdus. qui sigismũdi nepos. alberti & elizabeth filius. auito paterno & materno iure regnũ vendicat. Ninus patri viuo successit apud assirios: apud macedones philippi successor allexander extitit. Apud hebreos salomõ patris dauid solium tenuit. Apud romanos cum prole careret iulius. adoptiuum filium augustum successorem habuit. Apud troyanos laomedontam patrem secutus est priamus. Apud francos pippini sedem post obitũ karolus magnus accepit. Apud gothos aũt qui & ipsi vestri generis fuere almal patri suo gapt successit. Sic & alberto regi vr̃o par est ladislaũ successorẽ filiũ succedere. nisi & pietatẽ & hũanitatẽ omniũ populoꝝ gentiũ nationũq; iura velimus puertere. Verum ne propositi nostri metas egrediamur. cũ iustum sit ladislaum apud vos regnare. videamus an etiam vtile existat. Stoicorũ sententia est nihil vtile fore quod non sit idem honestum. nec vt mihi videtur false arbitrantur stoici: quia nihil est vtile quod turpe sit. videri potest vtile. esse aũt non potest. Nam turpia & vitiosa caduca sunt mutabilia. fluxa. curas semper atq; molestias afferentia. Que iusta sunt & honesta ea manent nec vnq̃ mentẽ turbant. sed disseramus hec alio modo. Sunt vt accepi nonnulli: qui nec vocandũ ladislaũ rent̃. nec cum cesare quicq̃ practicandum. Quidam v̄o honestum aiunt (vti iam factum est) vocari ladislaum. quod si non det̃ per alium modum regno consulendum censent. Apud bosce homines minima est de iusticia mentio vtilitatem solũmodo sectant̃. sed nesciũt quia nulla est sine virtute vtilitatis possessio. Discutiamus ergo istorũ opiniones respõdeamusq; contrariãtibus. Ego quidem tũc vtile putarẽ regno vestro negligi ladislaum: si sine ipso & concordes esse possetis & ab hostibus regnum tueri. Q̃z si hec absint. quid vobis vtile esse queat. Examinemus ista. Si pacem in regno & concordiam vultis habere aut populare regimẽ aut regale habendũ ẽ Dimitto nunc illam aristotelis quã in politicis de modo regendi cõsiderationẽ habuit. Nam ad hec duo pñt om̃ia referri. qd vos obsecro inter hec eligetis. quis vr̃m est q populare regimẽ audeat suadere. Om̃s vos qui h̄ estis nobiles estis. at i regimie populari oĩs nobilitas suspecta. Surgunt plebei & equato iure rempublicã administrant quicqd excellit amputant. Respicite ciuitates q̃ in cõmuni gubernant̃. nullus in atrio nobilis est. mercatorũ sunt omnia. Ego non puto quemq̃ vestrum sub artificibus potius esse q̃ sub regibus. Ad hoc est q̄ vestrũ regimẽ vsq; in hoc eui semp sub auspicio regum gubernatũ est. Nec reor nouitatẽ vos velle

40

nunc agere. que mater erroris esse consueuit. Exinde cum regnū vestrū vndiq; bellis flagret: necessariū est regem habere ad quez omnia referunt. Vbi pax est multitudo regnare pōt. vbi sunt bella nisi vnus sit q dirigat: omnia corruunt. Cum cimbri cum tricentis milibus armatoꝝ italiam peterent. vrbes italie que tunc erant libere. sponte sua romanū sibi populū prefecerūt. Romani aūt marium ducem omniū constituere. Nec em̄ sine principe fremētibus armis possunt ꝓuincie defendi. Vos g̃ qui cū turcis assidue bella geritis. necessariū est regem habere. Sed hic quoq; de rege liberandū est. Aiunt nōnulli multos eē in regno ex sanguine claros & virtutibus p̄ditos. quos reges eē nequaq; dedeceat. qđ ego nō negauerim. Nam & ex vobis qui hic estis nō irem inficias. corona dignū aliquē fore. siue claritas generis. siue forme decus. siue animi magnitudo & probitas requirat. Verum cum non possit nisi vnus rex fieri. Inter vos autē plures sint dyademate digni. sitq; magna equalitas inter vos. quis nō videat magnam inuidiā nasci. si quis vestrū in regem sublimet. inter pares nunq; inuidia deest. nec equo animo sui similē sibi p̄ferri sinit. Sunt inter vos diuerse volūtates. Et vt comicus ait. quot capita tot snie. Quis vnq; sibi suadeat tot p̄latos. tot ꝓceres. tot ciuitates. tot incolas in vnū cōsentire. qui ex bungaria preficiat in regem. Addite q̄ inimici vestri circustantes turci. vires mox vestras continerent audietes ex vobis esse creatū regem. Cum propterea scirēt vos ab oīmbus christicolis destitutos & a germanis p̄sertim. quoꝝ sanguinē iniuriam reliqsse tis. quid vltra. an putandum est regem bossine dispotumq; rassie & alios būgarie magnates. qui vix sigismundū ludouicumq; regem supra se ferebant. iam vnum ex vobis equo anio sibi dominante pati. Taceo domū austrie & comitē cilie qui nunq; ab obedientia pueri recederēt: Quo circa non video quomodo ex vobis eligi rex possit. qui & hostes repellat & regnicolis pacē prebeat. Venio extra regnū nec quo pacto ex aliis gētibus regem habere possitis video. nec em̄ adeo deductos vos arbitror. vt ex infidelib9 reges accipiatis. qui multis nō dicam annis sed seculis fidem xp̄i proprio sanguine contra infideliū impetus defendistis. Polonia q̄ vobis regem dare voluit. in eo iam statu est. vt vix sibi regem inueniat. In almania qui cunq; sunt p̄rincipes regio digni fastigio ladislao regi arctissima iūcti sunt cōsanguinitate. nec quisq; est tam regē di cupidus. vt ꝓpriū sanguinem ledat. Bohemia ladislaū respicit. Cetere nationes remotissime sunt. ex quibus si regem velletis vocare. & si p̄sonam haberetis. auxilium tamē p tot regiones tot gentes tot terrarū mariscq; spacia nō possetis habere. sed cōcedamus eē aliquē vel in germania vel alibi qui vestro vocatu regnū accipiat. vt sit verum qđ vsurpare cesar solebat ex euripide. si violandū ius est. regnandi causa violandum est. in ceteris rebus pietatē colas. An propterea pacem habeatis. an turcis resistere poteritis. an vtilitatē quā vultis consequimini. Nunc binc australes inde turci regnū vīm infestabūt.

Num partes in regno erũt qũe nihil ocioſe fieri ꝓmittent. Sane viri prudentiſſimi & alto ſanguine nati. ſi pacẽ in regno vultis habere inimicoſq; thurcos procul arcere: nec populare babedñ eſt regimẽ. nec ex vobis rex aſſumẽdus: nec in alia gẽte querẽdus. Qm̃ in auſtria hic ẽ de quo locutus ſum & quẽ vos accerſiſtis Ladiſlaus Alberti filius in quo ſi nobilitatẽ queritis. nemo ẽ eo in orbe toto nobilior. Cuius paternũ gen⁹ ab ipa Iulii ceſaris ſtirpe deriuaẽ. Sic em̃ domus auſtrie initiũ habet. in qua plurimi romanoꝝ reges fuere. que & bobemie & polonie & aliis regnis perſepe reges dedit. Maternũ genus ex regibus vris ꝓdit. mater illa regina vra Elizabeth fuit. auus Sigiſmũdus impator. ꝓauus karolus quartus. Exinde Iobānes rex bobemie ac Heinricus ſeptimus ceſarũ. q poſt tranſlationẽ imperii apud germanos excellẽtiſſimi fuere. vbi nã tanta nobilitas tantaq; ſanguinis claritudo. Certe hic potiſſime ex oi xp̃ianitate dignus eſt. qui vobis generis claritate pollẽtibus eẽ rex debeat. Hic inter vos natus ẽ & in ipa infancia coronã vrã adeptus. nemo in regno veſtro ius habet niſi puerulus iſte. Hic vobis theutunicos oẽs amicos reddere pot. atq; bobemos cõiungere. hic pacẽ vobis intrinſecã reddet. hic diſpotum & comitẽ cilie in vnũ vobiſcũ cõiunget. Hic vobis Frideri cum ceſarẽ patruelẽ ſuũ affectiſſimũ faciet. Hic om̃ia dominia auſtrie. hic ducem burgũ die cõſanguineũ ſuũ & francie dñm ſibi coniũctũ in veſtrũ auxiliũ cũ opus fuerit aduocabit. In hoc puero regia maieſtas relucet. iã in puerili etate liberalitatẽ oſtẽdit ac prudentiã pre ſe fert ſingularẽ. Forma illi egregia & plus q̃ dici poſſit decora. iã paternã magnanimitatem & auitã ſagacitatẽ indicat. breui tempe grandiuſculus erit ac p ſeipm log equitare & gubernare poterit. Cum hoc extirpare ſciſmaticos de regno poteritis. cũ hoc thurcos repellere. dalmaciã vendicare. & quicquid alienatum eſt ad coronã reducere. paceq; ſancta & optima frui. Quo circa cũ tanta & tam euidẽs vtilitas appareat. ſi pſeuerare cũ Ladiſlao rege voluerit is. q̃uis nõ vtputo vos vllo pacto abſq; deſiderata cõcluſione receſſuros. vt tamẽ oratiuncule mee deſtinatũ finem imponã. circũſpectiões veſtras oro: precor: obſecro & obteſtor: vt hec tot tãtaq; regni cõmoda cõſiderãtes. cũ ceſare noſtro oino cõueniatis. nec in eo vim faciatis. ſi quid eſt qđ veſtris petitionib⁹ diminuaẽ: dũmodo rex in regni veſtri aliquo loco ſit. maieſtati ceſarie accepto. Nam nec ceſar ipe qđ iuſtũ fuerit denegabit. quia etiã de ſua vtilitate agit. cũ regnũ veſtrum amicũ habet. Nec moueãt vos inſtructiões iu peſte facte. Nam & voſipi potiſſimi autores earuꝫ fuiſtis. Nemo moleſte accipiet ſi quid p vos pro regni pace fuerit immutatũ. Palatinus aũt & qui cũ eo ſentiũt allegare peſtienſes ordinationes nullo modo poſſunt. qui ab eiſdem multis iam modis receſſerunt Sumite igit animũ viri preſtantes. concludite cũ rege quocũq; poteſtis. dicite demũ. nullius vos regis niſi Ladiſlai dominatũ paſſuros. Ample ctimini iuſticiã pueri. recipite que vobis vtilia eẽ oſtendimus. Efficite vt

F

et hũgaria tota p̄ vestrã opam se quietam & pacificam intelligat reddita & puer ipe Ladislaus vester bungarus.suũ regnũ p̄ manus vestras: vtq; studia recuperasse cognoscat: & cũ virilẽ togam accepit: te cardinalẽ qui eũ baptizasti.te vesprineñ.epm g patri suo seruiuisti.te Nicolaũ vaivodã qui militẽ eum fecisti.te Ladislaum banũ qui sanguine sibi cõiũgeris. te Griskona qui eius ptes indefesso animo semp dfendisti. te Emericum qui auo suo charissimus fuisti: & vos oẽs legatos p̄ntes tanq; suos tutores suos defensores suos parẽtes veneret. ac bonoribus dignitatib? opibus & oibus officiis & bñficiis sup ceteros regni proceres singulari quadam affectiõe & animi iocunditate prosequatur.

Congratulat promoto in epm & qualiter viuat admonet.

Euerendo patri & claro principi EPISTOLA LXXIX

r dño iobãni de aich. electo eystettensi domino suo p̄cipuo Eneas siluius impialis cancellarius. S.p.d. seq; ipm totũ exhibet. Feciste benigne pater optime. q̄ in lr̄is tuis quas huc ad amicos misisti de tuo successu mei quoq; memoriam habuisti. Nec em̄ Eneam tuũ que tibi obuenerãt bona ignorare noluisti. quẽ sciebas tua gaudia solide gauisurũ. Ego igit̄ vir prestantissime gratias in primis optimo & maximo deo refero. qui te dignis bonoribus extulit. Post hoc laudo magnope capitulum tuũ singulosq; canonicos qui sue prouisuri ecclesie. no vt plerisq; faciunt indoctos: imperitos: inexpertos: inertesq; sibi assumũt. sed te virum scientia iuris & omniũ lr̄arũ peritia clarũ. in rebus agendis diu versatum apud principes & singulari solertia preditũ elegerũt. vtinam boꝝ exemplum et alii sequerent. Nempe non sic laicoꝝ impressionibus ecclesie poterentur: si eoꝝ gubernacula apud eos eẽnt quos studere sapientie contigisset. Postremo tibi admodũ regratior qui factus maior no despicis meminorez vt plerũq; fieri solet. Mos em̄ boim est vt que infra se sunt semp contemnãt. Hinc vulgo puerbiũ est. Societatẽ hominũ dirimi. quoties alius aliũ dignitate vel opibus excedere cepit. sed ista inter plebeos contingũt. qui no in virtute sed in vtilitate omnẽ vite rõnem ponũt. viri aũt boni & virtutis amatores vt magis eleuant̄: eo magis amicoꝝ memine runt. Nec em̄ affricanus iunior lelii vnq; oblitus est. aut eum paruifecit. cuius & ipe duos consulatus cũ summo populi desiderio susceptisset. Ille vero cãdidatus ex petitione delectus fuerit. Nec peritheus architam neglexit. cuis ipe fortunatus. Ille vero captiuus eẽt sed libertatẽ amico impetrauit. Amicitia nanq; que inter virtuosos ẽ nec varietate fortune. nec tempe diminuit̄. Ita et interesse video bonitate tua. qui licet iam inter antistites ecclesiarũ & seculi principes sublimatus sis. qui modo priuat? fuisti non tamẽ memoriã ponis. sed inter varias occupationes que in principiis dignitatum adeptarum cuenire solent. inter magnas curas. interq; diuersos strepitus de me scribere non neglexisti. Iudicium est hoc mihi maximum firmam esse stabilem perpetuam & immortalem beniuolen-

tiam tuam. Verũ presul amãtissime q̃uis ego mibi cõgaudeo ꝙ amicus bonoribus auctũ & in sublimi positũ video. tibi tamẽ an cõgaudere debeam hereo. Nam tuã dignitatẽ tuasq; diuitias multe cure multe anxietates multi metus sequent̃. Nec em̃ augeri opes possunt: quin & labores crescaut. oĩs potẽtia subiecta ẽ inuidie. Qui ep̃us est in speculo sedet: oĩmq; oculos in se cõuersos habet. Si bñ facit. fecisse debitũ dicit̃. si male linguis oĩm carpit̃. Adde ꝙ nemo tãsanctte viuere põt quin aliqui se offensos reputẽt. Nibil est mibi crede in hac vita mortali durius q̃ pontificatum gerere: in quo si deo places hominibus displices: seruare medius arduũ est. Vtcũq; sit nauigandũ est hoc pelagus. pro salute cõmuni seruiendũ est reipublice. Nec em̃ nobis nati sumus vt Plato dicebat. sed ortꝰ nostri partẽ amici partẽ patria vendicat. Ego aũt addo partẽ quoq; deberi ecclesie: & si nos totos obligatos sibi dixerim. q̃ nos xp̃o regenerauit: nõ errauerim. exinde cũ te intus & in cute norim: moderationẽq; tui animi sciam. Nullũ mibi dubiũ est. quin tuus honor perpetuus sit. cum tua sit virtus eterna. Et quia magistratus virũ oñdit: vt Bias ait. in hoc bñficio tuo prestãtes animi dotes que latebãt manifestabis. Sed oĩa hec cum labore multo diuersisq; auxietatibus facies. in oĩbus his tamẽ moneo te: precor: obtestorq;: ne magis populo q̃ tibi viuere studeas. metire tempus tuũ. & aliud reipublice tribue. aliud sibi retine. Relaxa nõnũq; curas animũq; oblecta. scipio leliusq; de qbus supra memini q̃uis magni eẽnt viri. & rempublicã suis ingeniis ac studiis sustinerent. nonunq; tñ in laurentẽ agrũ exeuntes sic se ocio quietiq; dabãt. vt conchas vmbilicosq; legãtes ad magnã diei partẽ iactu lapillarũ oblecterent̃. Oportet sic agere (mibi crede) p̃sul insignis. Nã qui semp̃ seria tractat q̃uis non ẽ mortuus. tñ viuẽs morit̃. Tu ergo q iam maximã dignitatẽ adeptus es: efficere te magis dignitas q̃ tu illã in ptãte habeas. Multi sunt modi quibus animꝰ relaxat̃. Interdũ venatibus ac piscatiõibus. multi sunt mẽtis secessus. Cura vt fideles comites hẽas. cũ qbus non aliter q̃ tecũ loq̃ris. inter oĩa hominũ oblectamẽta nulla maior voluptas ẽ: nulla iocũdior: nulla securior q̃ cũ fideles amici inuicẽ cohẽũt. deniq; ita ẽ nullius boni (vt Seneca dicit) sine socio iocũda possessio. Quãto q̃sq; maior est. quãto ditior: quãto potẽtior. tãto fideli amico magis indiget. Tibi hec pluribꝰ verbis dico q̃ opꝰ sit. Tu hoc ptim legẽdo ptim inter boĩes viuẽdo didicisti Fac g̃ vti facto opꝰ scis. Ego mibi p̃i cõgratulor ꝙ te sic sublimatũ audio Scripserã tibi nup̃ de miseriis curialiũ logã ep̃lam. sed tu iã eo in statu es vt his scriptis nõ indigeas. Curabo tñ vt ep̃lam videas. Nã quãto maiores sunt illoꝝ anxietates q principibꝰ seruiẽtes tedia subeũt curiarũ: tãto magis letaberis cũ te his liberatũ videbis. Apud italos antbonius massetanus ex ordine minorum magnus verbi dei predicator fuit. cuius sermo tam populo acceptus erat vt ad magnam diei partem absq; cibo audiretur. Callebatq; homo & in grecis & in latinis litteris. Hũc sua virtus

generalem ordinis magistrum fecit. post episcopū massetanū: non tamē tot dignitatibus auctus: sermones deseruit. Me presente senis predicare de pauptate cepit multaq; incōmoda pauperum multasq; miserias in me diū adduxit. Exinde quid dicam inquit: tot sunt paupertatis tedia vt nihil supra. Ego quidē gratias deo refero qui p episcopatū bis līberat⁹ sum Sic ergo & tu dicere potes. Nam ēpatus ex miseriis curialiuz te extraxit quod tam mihi iocundū est q̄ tibi vtile. Tu vide vt diues factus non sis paup. Iam tibi facultas est. quia potes q̄ multos ditare. Cura vt boies dignos pmoueas. Nō tamē sic te bac lege astrinxeris. quin etiā pro tuo libito aliquibus beneficias. Is cui scripsisti de tua promotione multū in te sperat. vir bonus est & tui amatissimus. Fac vt eius noticia nō sit apud te infructuosa. Inter alios aūt quos dignos & virtute p̄stantes ad bñficia ec desiastica pmoueris. Si vnū vel alterū indignū aliquādo aliquo bñficio subleuaueris nō erit reprehendendū. quia nō vituperat̄ qui semel errat sed qui magis errat q̄ benefacit. Concedendū est aliquid amicitie atz cōsuetudini. non tamen cum preiudicio veritatis: q̄uis Aristoteles Platoni veritatem pretulerit. meo iudicio magis fame q̄ veritatis amore. Vale & mihi aliquando scribe.

Peti insigne regis anglie pro amico. EPISTOLA LXXX

e Neas siluius poeta reuerēdo patri Adam de mulin aplīce sedis protbonotario & serenissimi regis anglie secretario. S.p.d. Tātū est inter nos terrarū maris montiū fluminūq;. vt raro inueniam qui vel ad te vel abs te veniāt. Sic fit vt nec tu meas lr̄as vt vellē crebras accipias. nec ego tuas videre possum est mihi hoc graue. Nam sumope quid rerū agas: quidue fortunarū habeas scire cupio. Nunc cū lator presentium vir probus ad te venturuz se diceret. statui banc breuē epl'am ad te destinare: Ex qua si nō multa intelligeres tuū saltem Eneam bene valere cognosceres. Verū quia nulla petitio amici causa refutāda est. Cum vir lr̄atus magnaq; virtute preditus. N. secretarius impialis mihi amantissimus diuisiā serenissimi principis regz tui deferre cupiat. sitq; hoc munere dignissimus. Te precor. horto. obtestorq; vt hoc sibi apud regiam maiestatē impetratū reddas: lr̄asq; mihi transmittes regias p quas ei talē diuisiā ferre liceat. qđ si feceris mihi singularē complacentiam gratiamq; conferes & hominē dignissimū pmouebis qui diuisie regie no min⁹ honori prestabit. q̄ ipa sibi diuisia decus p̄beat. scis em̄ tales res illis cōmitti deberi qui tueri earum bonorificentiam possint: sicut is est pro quo tibi scribo. Tu fac vt preces mee sicuti consueuerunt apud te bene recepte efficacesq; sint. Vale mihiq; oīno rescribe. In rebus ecclesie breui pcipies que maiestatis impatorie mens exīstat.

Hūgari spreto ladislao regni berede vero. regis polonie filiū intrusert

Euerēdissimo in xp̄o patri & il- EPISTOLA LXXXI

r lustri principi dño Leonardo ep̄o patauien. dño suo colēdissimo

Eneas siluius secretarius impialis seipm recõmendat ac. S. p. d. Quis res
bũgaricas post obitũ diui Sigismundi ptim videris ptim audiueris vsq;
in hãc diẽ quo pacto sint geste. Scripturus tñ ego nũc aliqua de bũgaris
cui magis q; tue dignationi talia dirigã nõ scio. Nam & si vera scripsero
autoritatẽ eplẽ dabis: & si falsum aliqd intercederit lima tua eradẽ. Re-
feram ergo breuissime quod menti sedet. vt sciant posteri & a quibus
impugnatum Ladislai regis bungarie ius fuerit & a quibus defensum.
ac ipe postea cũ grandiusculus fuerit nra legẽs scripta si qñ illa in manus
suas deuenerit. qui de se bñ & qui male sint meriti sciat. vt illis premia &
istis si se humiliauerint veniam tribuat. ptinaces aũt in penam rapiat. Est
em̃ principis officiũ parcere subiectis & debellare supbos. sed ne modus
proposite breuitatis excedã: narratõis hoc principiũ erit. in bũgaria mor
tuo Sigismũdo gener eius Albertus dux austrie regnũ suscepit. qui dus
variis bellos; strepitibus fatigatur. dũq; caloribus insuetis se miscet. con-
tracto morbo relicta Elizabeth vxore pregnante breui tẽpe extinctus
est. Hungari more hominũ qui nouitatibus oblectantur reginã adeunt:
regnũ amplissimũ multisq; hostibus circũdatum rege carere nõ posse di-
cũt. Viduã quoq; nubere admonẽt. Extorquẽt deniq; vuladislaũ polo-
nie regẽ adhuc epbebũ vocari. illa et si partum expectare cuperet: vbi tũ
precibus locũ furor negat. oratores mitti annuit. qui vuladislaum acces-
sant. Eamq; legẽ adiicit vt si marem interea pareat: nulla legatõi vis insit.
Dũ legati viã faciũt priusq; vuladislaũ cõueniãt: pariẽte regina Ladislai
Alberti filius nascit̃. Scitulus infans & in orbe toto nobilissima progeni
es. Scribit̃ legatis ne quid vlterius attingãt. Ladislaus apud albam rega
lem ex Dionisii strigonien. archiepi manibus coronã quã beati Stepha-
ni fuisse sacrãq; putãt inunctus recepit. Nicolaus aũt vainoda transilua-
nus militiã illi cõtulit eumq; gladio cinxit. Legati in poloniã missi spret̃
regine iussib⁹ siue corrupti auro (quis em̃ nõ munere vincit̃) siue theu
tonice nois odio (Nã rara inter vicinos cõcordia ẽ) tanq; nihil de pue-
ro scirẽt vuladislaũ accedũt pmissoq; regno secũ in bungariã ducũt. sibi-
q; budã in aduẽtu tradũt. scindit̃ eueſtigio regnũ. & hic regina puerum
defendẽte inde polonis impugnãtibus infinite rapine cedesq; fiunt. Ni-
colaus vainoda transiluanus siue nouarũ cupidus rer; : siue regine late-
situs iniuriis quã em̃ nõ fidẽ contẽptus frangit ad polonũ deficit. Et qa
vbi fortuna fauet. illic & fauor hoim se inclinat. intra paucos dies maior
proceꝝ pars vuladislaũ sequit̃. Erat vuladislaus adolescẽs q; uis facie &
corpe deformis. liberalitate tñ & animi magnitudie dign⁹ laude. Alloq;
bat̃ ppl'm absq; interpte: quos virtute prestates viros nouit. munerib⁹ si
bi cociliauit. Plura donauit q; sibi retinuit. itaq; diues in modũ regis vi-
deri tñ paup poterat. Nulli rei difficili atq; piculose seipm negauit: qbus
artibus & vulgi & nobiliũ aios cõciliauit. Fit g cõnetus regnicolaꝝ apd
budã: vocant̃ vtriusq; ptis plati atq; barones. tanq; de cõmuni totius re-

43

gni vtilitate sit trãsigẽdum. Et ne q̃s venire formidet: lr̃e salui cõductus
quibus libet accedẽtib⁹ exhibẽt̃: sub quaꝝ fiducia & dionisi⁹ archiep̃us
& ladislaus banus de gara budã ꝓficiscunt̃. Sꝫ nulla ẽ regni societas (vt
ennius inqt) nulla pietas fidesq̃ locũ bꝫ vbi dominiũ q̃rit̃. Capiũt̃ igit̃
archiep̃s bãnusqꝫ: lꝫ centũ & ampli⁹ sigillis sese tutos arbitrarent̃. Et nisi
mortẽ subire velint: alter coronare nouũ regẽ: alter iurare & fidelitatẽ po
lono ꝓmittere cogit̃. Qd̃ si neqꝫ catho fecisset neqꝫ regulus q vitaꝫ sub-
mittebãt honori: nõ tñ impropandũ hoc est nr̃o tp̃e si propter vitaꝫ faci-
mus q̃ nõ vident̃ faciẽda. Nec em̃ hi hodie sum⁹: q ꝓ iusticia capita nr̃a
ponam⁹: q̃uis & stultũ ẽ propter iusticiã mori si nullũ iusticie cõmoduꝫ
nullũqꝫ inuanũ iuuamẽ mors ipsa cõtulerit. In regine ꝑtibus Albertus
dux austrie: Vlric⁹ cilie comes cõsilio maturus. Giscra bohem⁹ incõcusse
vir fidei cũ nõnullis ciuitatib⁹ & aliquib⁹ baronibus ꝑmãserũt. Sed regi-
na cũ se debiliorẽ vidit imparẽqꝫ polono: filiũ paruulũ cũ corona ad Fri-
dericũ cesareꝫ trãsmittit: sibiqꝫ patruelẽ cõmẽdat. Archiep̃s aũt banusqꝫ
vt primũ libertati redditi sunt ad reginã redeũt (q̃a nõ põt eẽ diuturnũ
qd̃ violentũ ẽ: nec stabile fieri põt qd̃ animis ꝓmittit̃ inuitis) Interiecto
deinde tp̃e cũ regia ad colloquiũ cũ polono venissꝫ: nõnullaqꝫ pacꝫ fede
ra ꝑcussisset: ex matricis dolore q̃ sibi familiaris erat vitã & regnũ amisit.
Quidã eã veneno extinctã putauere: vt sunt homies in malas suspitiões
prompti & ad criminandũ magis q̃ꝫ laudandũ nati. Post hec cũ iã fride-
ricus ex reni ꝑtibus: accepto dyademate: remeasset. Iulianus sancti ange-
li cardinalis vir & ingenii & animi dotib⁹ singularis: qui tũc apl̃ice sedis
legat⁹ pacẽ in regno cõponere: ac exercitũ cõtra thurcos excitare iussus
erat: maiestatẽ cesareã apd̃ vuiennã cõuenit; quẽ secuti sunt vuarien̄ ep̃s
& decan⁹ cracouien̄. regis polonie oratores: alter hũilitate p̃cipua: alter
fastu maxio mẽorabilis. hortatiq̃ cesarẽ sunt: vt & cõtra thurcos auxilia
mitteret & vt de pace cũ rege polonie cõueniret: quẽ regẽ hũgarie appel
labãt. Sꝫ q̃a nec leges pacis offerebãt̃ q̃ Ladislao regi cõducerẽt: nec tu-
tum erat id bellũ iuuare in quo rex polonie principatũ teneret: q post tri
umphũ sicut insolentes hoies victoria facit, aduersus austriã signa verte-
ret. infectis reb⁹ Iulian⁹ atꝫ college remissi sunt. Facte fuerũt tñ paulopost
ad bienniũ inducie. q̃bus cautũ ẽ nec ꝑtib⁹ Ladislai reg⁹ ꝑ vuladislaũ su-
osq̃ dari nocumentũ: nec rursus turbari debere q polonũ seq̃rent̃. Siq̃s
violator federis eẽt hunc ambe ꝑtes cõpescerẽt. Rex aũt polonie Iuliani
suasu & instigatõe regnicolaꝝ: cũ exercitu i thurcos traiicit. Cũq̃ ad flu-
men venisset qd̃ morauam incole vocitãt: auditũ ẽ in ꝓpinquo exercit⁹
hostiũ delitescere. Itũ ẽ igit̃ in p̃liũ ac cũ basso cõflictatũ. quo victo duo
milia hoim cesa sunt. q̃ttuor milia capta: inter quos ductores tredecim fu
ere. signa militaria nouem. Sic em̃ Iulianus suis lr̃is cesari qui tũc in carin
thia fuit significauit. q̃uis vuladislaus more polonorum qui de magnis
maiora loquunt̃ trigintamilia hoim cedisse suis epistolis annotauerit.

Tum quoq; & ſophia vrbs bulgaroꝝ nonnulla opida & caſtella hoſtium in deditionē recepta ſunt. Exinde cū fame laboraret exercitus. nec anguſtias romanie trāſire liceret: Nā turco milite cuſtodiebant: dimiſſis copiis budā reuentū eſt: quā vuladiſlaus cū magna totius pplī letitia quaſi triūphator intrauit. Sed hui⁹ victorie pter auſpiciū nihil ad eū ptinuit. Nā ſolus Iohānes vainoda trāſiluanus rei militaris exptiſſim⁹. cuj decē milibus expeditoꝝ militū hoc bellū cōfecit. Fracti hac pugna turci: naj & in aſia cōſligere cogebant. Inducias petūt q̄s traditis quibuſdā artib⁹ iureiurando firmatas obtinuerūt. Sed audito paulopoſt claſſis aduentu quā pontifex maxim⁹ Eugenius ac Philippus burgūdoꝝ dux in eleſpō tum trāſmiſerat: tanq̄ ex aſia in europā tranſire turcos ꝓhibitura foret. Elati prioris victorie ſucceſſib⁹ būgari: ſuadēteq̄ Iuliano q treugas nullius momēti fore dicebat in iuſſu ſedis aplīce: cū hoſtibus xp̄iani nomīs factas: pacē ruperūt. Collectoq̄ grādi exercitu terras hoſtiū ingrediunt vaſtāteſq̄ ferro & igne q̄cunq̄ obuiā fiunt. Nō longe ab andrinopoli caſtra locāt: quibus cognitis & ip̄e magnus turcus ingētes copias cōgregat. At ſi vera eſt fama centūmilia viroꝝ exercitum conflauit: traiectoq̄ mari vt quidā volunt circa boſſoꝝ tracie (nō ſine magna ianuenſiū infamia) in europā venit. nā & q̄dā ianuenſiū naues p̄buiſſe trāſitū illis referebant. Cuius tm veri piculū ad me nō recipio. nec mihi p̄ſuaſum ē tanta quenq̄ auaricia fore vt xp̄ianū ſanguinē pecunia vēdat niſi quē diabol⁹ in modū iude ſibi ſubiecerit. Aduetus turcoꝝ tāſubitus fuit: vt pri⁹ veniſſe viſi ſint hoſtes q̄ auditi venire. Vbi g in cōſpectu fuere viſaq̄ multitudo ē pugnatoꝝ loge maior q̄ putaret. Ingens terror xp̄ianos iuaſit (vt fit qn̄ ex inopinato pugnandū ē) nō tm detrectauere certamē bungari: nec regio ſanguini defuit anim⁹. ſed ſtructis ordinibus aciē educūt: committuntq̄ durū & atroꝝ p̄liū. At dū nri pro fide & illi p̄ p̄fidia pugnāt tantū ſanguis vtrinq̄ effundit̄ (vt in modū lacus campi ſtagnarent) diu certatū eſt equis virib⁹: dū xp̄iani ſuas acies virtute ſuſtētant: turci vero numero ſupplēt. Cūq̄ p plures horas nūc illi nūc iſti cederēt: ad extremū indinata xp̄ianoꝝ acie victores euadūt turci. Iuramētaq̄ nō ſolū domeſticis fidei ſed etiā hoſtibus ſeruāda demonſtrant. In hoc p̄lio clarus adoleſcens aut captus eſt aut occiſus rex polonie. nec enim adhuc equata eſt noticia veritati. Penas tamen certum eſt eum dediſſe vſurpati alieni regni: qui dum ſpoliare paterno regno Ladiſlaum querit: ſuum amittit. Ceca eſt nimirum cupiditas hominuj qui non contenti ciuitatibus dominari: prouincias querūt poſt regnū. nec ſic expleti etiam regnis: regna cumulare nituntur. Neſcientes quā parua res eſt que vitā eripit homini & oibus pompis ac dominiis nudū in momēto reddit. Corpuſcula nra vbi ſpūs euolauit modico ſartofago cōtentant̄. Et tāleta ſunt inter aurū gemmaſq̄ recondita q̄ inter feces hominū ferarūq̄ collocata. Quod ſi vuladiſlaus aniaduertiſſet: quietus in regno ſuo (nā ſatis diuitiaꝝ poſſi

44

debat) nunc̄q̄ bungariā attigiſſet. Sed ſecuti ſunt eū varadiē. & agrien. epī qui regnū in diuiſionē adduxerāt: pluresq̄ alii ꝓceres dn̄icq̄ potētes. qui dū incōſultius q̄audaciter p̄liant hoſtiū gladiis occubuerūt. Ceſa ex amb abus ptibus circiter q̄dragīta milia referūt. Nā & cruēta lugubriſq̄ victoria hoſtibus fuit. qui vt erant numero plures ſic ēt ex ſuis plures ceciderūt. Iulianus cardinalis in bello vulneratus ē: ac dum fugit amiſſo ſanguine deficiēs apud paludē quandā impiis būgaro & manib⁹ non ex voluntate nobilitatis ſed ex furore plebis occiſus ē. Clarūq̄ illū ſpm̄ emiſit qui quondā ſuaui oīone generale cōciliū cūctoſq̄ pīes Baſilee cōgregatos ex arbitrio ſuo gubernauit. Pauciſſimi ex tāto exercitu ſupfuerūt. eoſq̄ nō tantū fuga liberauit quātū hoſtiū timor: qui dum ſe victos arbi tranē ꝓſequi fugientes negligūt. Diu poſt mors vuladiſlai et Iuliani increpita fuerat: quidaz nāq̄ vt inuicte virtutis illos ſciebāt: ſic & immortales eē rebanē: que res p plures mēſes abſq̄ nouitate regnū ſuſpēdit. Laurentius p̄terea palatinus būgarie: acri vir ingenio: nouas indies lr̄as cōfingebat: q̄bus ppli mētes paſceret. Nūc vuladiſlaū in polonia ſoſpitem eſſe: nūc intra dies paucos ventuꝝ aſſerēs. At vbi demū compta mēdacia auctori abrogarūt fidē (ſic em̄ plectit mēdax vt dū credi ſibi falſa vult etiā in veris repellat) cōuentū regni habere placuit. Et q̄a palatinus budam dauſerat in peſte qui locus ps bude trans danubiū cenſet cōgregatio facta eſt. q̄d vt accepi loci noīe ſum exterrit⁹. Sicut & pompeiū cū in ciprū veniſſet cbato baſilea peterruit q̄d mala regina interp̄tat. Mihi q̄dem in peſte q̄d in malū ſonat nihil boni videbat posſe cōdudi. nec adhuc meliorē ſpem hēo. Illic p̄lati baroneſq̄ regni cōueniētes vnanimi voto Ladiſlaum Alberti filiū in regem eligūt: vicarios regni ordināt. decreta p cōi pace faciūt: & oratores noiant: q̄ ad ceſar ē petituri pueꝝ deſtinēt. Placet tn̄ in poloniā mitti inueſtigaricq̄ regē ac certo tpe noticiā expectari. Nūcius in poloniā miſſus matrē regis allocut⁹ nihil certi repit. Labit expectatiois termin⁹. Tū oratores iter arripiūt: ſed interim gimzenſes būgari qui plura latrocinia in dominiis auſtrie cōmiſerāt. crudeliores ſeſe dietim ondentes: manſuetudinē ceſaris ad iracundiā ꝓuocarunt q̄ prepato exercitu intra paucos dies eos in muris clauſit: obſidiōe cinxit: & ad deditionē cōpulit. Quo cognito: maturat oratorum aduētus. Interueniēt i buſq̄ tractatibus ceſar qui budā vſq̄ cū exercitu ꝓfecturus fuerat: audituros būgaros dimiſſa militia vuiennā rediit. Iam Giſcra bohemus rex. oim gnarus: anteq̄ ceſar in campo foret: nouā ciuitatē intrauerat & q̄ facturi eēnt būgari p̄dixerat. Is p̄tiam regis Ladiſlai deſiderauit: ad quez cū veniſſet puerulūq̄ cōſpexiſſet cōlacrimat⁹ eſt. Et heu quātos ingt prote labores ſubii: quot adiui ꝑicula: quantū ſanguinis ꝓdidi. Sed tu hec p etatē non intelligis: vtinā tantū mihi vite detur q̄ tu ſenſate loqui poſſis et qui tibi cū fide ſeruiuerūt cognoſcere. Nōnullaq̄ munera puero cōtulit. Tum iobānes mdr camere impialis qui tūc forte aderat: hic ingt. Se-

renissime princeps diu tuas ptes in bũgaria tutatus ẽ. hic tuus dux tuus tutor: tuus defensor tuusq; rector est. Cur nõ sibi stipẽdiũ pbes. Ad hec puellus diuino quodã spũ ductus aptis loculis q iuxta filacterias iohannis pendebãt sex nũmos recepit Giscreq; tradidit: quos ille filo aureo ad collũ suspẽdit: & vsq; in hãc diẽ ob memoriã puerilis liberalitatis secum defert. Sed remeante ab obsidiõe cesare: ex his q regni legati fuerant deputati. Dionysius cardinalis archiepꝰ strigonien. venit magne prudẽtie & integritatis pr̃: cũ eo & Ladislaus bãnus ꝓfectus ẽ magni generꝭ vir. Nicolaus aũt vaynoda palatini verbo retẽtus q̃tuor ex amicis suis trãsmisit. cũ istis & Giscra tanq; regnicolã se cõiunxit. Interea comes Georius. comes croatẽ. Osualdus de rosgen ad cesarez ꝓfecti sunt scituri res bungarie quẽ exitũ sortirent. Petitio legatoꝝ fuit: qa regnũ in peste conueniens Ladislaũ Alberti filiũ in regẽ delegit. Oramus te cesar bũc ad albam regalẽ cum sancta corona nobis assignes. Nã & ibi coronare eũ volumus & sibi vt par est homagia prestare. post hec satis erit si eũ in regno coronãq; habuerimus. verba alia fuerũt snia tñ ista. Rñsum est. q coronatus sit. eũ non amplius coronandũ eẽ: ladislao & paterno & auito & materno iure regnũ deberi bũgarie. Bñ tñ fecisse bũgaros qui veꝝ suũ heredem nõ aliũ elegerãt. Qđ in regno puer teneat no eẽ inuitũ cesari: cuius & alia regna eũ respiciant & alia dominia. Pluraq; alia dicta sunt vt est in curiis principũ mos. ad ostentationẽ magis q̃ ad veritatez. Cũ pluribus vtrinq; tractatibus habitis: nulla concordia inueniri posset. Nicolaũ vaynodam accersiri placuit. Ad quẽ Ladislaus bannus & nonnulli alii missi sunt. Sed is nescio qua diffidentia motus venire noluit nisi & aliq ex cõsilio cesaris ad eũ mitterẽt. ob quam causam Vlricus comes de schauenburgk ãdolescens supra etatem prudens. cuius pater ob singularem sapientiam Alberto regi acceptissimus fuit. & modo apud Fridericũ cesarez percharus est. in quouis magno negocio cõsultus habẽt. Tũ & Caspar schlick cãcellarius ingenio celeri. consilio graui. & in bungaria notissimꝰ cũ plerisq; aliis destinati sunt. Hi apud soproniũ cõueniẽtes. Nicolaum in quadã villa cõmorantẽ accesserunt. multis verbis ac ꝓmissionibus vt vuiennã petet induxerũt. Nullius tñ verba magis eũ mouere q̃ Caspar is quẽ ipse cũ Sigismũdo & Alberto cesaribus potentem viderat & in primis acceptũ. is ergo in celebritate diui Hieronimi vuiennã ingressus est. Comites illi erãt Matbias episcopus vespruneñ. antiquus regni cancellarius vir corpe breuis. sed honesta facie atq; canitie venerabilis. Aderat & Emericus de marcellis. curie quondaz regie mgr̃. antiquisq; regibus charus. plures etiã alii venerãt domi nobiles equitatus circiter qngentarũ pson̄. Fuerũt loricati ducẽti quadrige quattuor atq; viginti. Cesar illi cum omni militia Sigismundoq; duci viuaci & animoso extra portas obuiam iuit. in premissis que vaynodam mouerent ne in conspectu suo equum descenderet nescitur. Sic cm̃ hodie imperii dignitas atte-

nuata est. vt vix illi comites caput inclinet. cui maximi reges sese solebāt
ad terrā pternere. Sed ē olim potestatū finis. Nec romanū imperium vt
virgilius credidit sine fine datū est. qđ siciam videt egrotū vt de sepultu
ra magis q̄ de medico sit cogitandū. Pomposius g Nicolai aduētus fu-
it. cui & cesar obuiā pcessit & ois ciuitas q̄si ad spectaculū effusa est. Hun
garoꝝ quoq; intuitu Ladislaus puer qui tūc in arce scbaduien. vbi stiriā
austria terminat. tanq; in munitissimo loco tenebaē vsq; in laschsenburg
deductus ē. Postq; finitis solēnitatib⁹ ad tractat⁹ reuentū ē. Nicola⁹ eade
postulauit q̄ cardinalis atꝫ college pri⁹ petierāt. Dū varie locutoes habē-
tur: būgari q cōsiliū regis intrabāt cū aliis būgaris vsq; ad probrū cōten-
derunt. Giscra đꝫ Nicolaū iurgio aggressus est: q; is noua q̄dam corona
tione: se qui fidē mutauerat iustū ostendere vellet & alios qui fidē incon-
cussam tenuerāt reprobare. Dolebat em Giscra q; amplius in cōsilio bū-
garoꝝ nō recipeē sed dam eo singula fierēt. Itaq; postea i cesareo cōsilio
recept⁹ ē. Et q̄uis industria Casparis cācellarii & alioꝝ amicoꝝ recōcilia
tus. Nicolao fuerit. bungaroꝝ tn cōsiliis noluit interesse. Post hec cū iaꝫ
būgari in cōuiuio cū cesare fuissent: pluraq; tractata inuanū videreē. Vlti
mū rnsum postulatū ē. qđ in bāc fere sniam cesar dedit. Coronationē no-
uā q̄uis necessaria nō eet vnctiōe omissa p pace & vniōe regni pmissurū
se fore. Velle tn publicis regni lris caueri. pmā. ppea nullaten⁹ violari co-
ronatoꝫ. Securitatēq; dari & pueꝝ et coronā post hec sibi restitui: q̄s i po
sonio q ē regni locus insignis nutrire vellet. si noie pueri cuius ē arx sibi
cōtrasignareē. Obligationē quā būgari petebāt: absq; volūtate vicario
rū regni pueꝝ nō abduci fieri nō decere. Quia cesari solū taq; pximo cō-
sanguineo & p matrē & alios cōmēdat⁹ ille fuisset. Promittebat tn lris q;
firmatuꝝ cesar dicebat deficiēte puero nec coronā nec castrū posonii alie
nari a regno. videriq; sibi bonū dicebat platos ac barones regni apd bo-
sonium cōueniree vbi de mō celebrādeq; coronatōis cū securitate. deq; re
gno gubernādo concluderēt. Sup gbus rebus si potestatē būgari brent
regni noie statim se cū eis determinationē factuꝝ aiebat. Sin aūt hortat⁹
est talia ad cōitatem regni deduci: rnsumq; mitti. Nouitates aūt fieri ma
gnope disuasit: p dicēs eis veꝝ būgarie regē eē Ladislaū: nec sine ipo pa-
cem inuenire posse: cui⁹ fundamētū est iusticia. Quo rnso cōturbati bun-
gari mox se recessuros aiebāt. Sꝫ q̄primū ad diuersoria redierūt. vocato
Vlrico cilie comite viro cordato atq; sagaci: q propter hmōi tractat⁹ ad-
uenerat. Caspaꝝ đꝫ cācellariū appellauere (nā & sibi magnā fidē bēbat)
Tum quia industriū virum cognoscebāt: tum q; eum cesari acceptū pu-
tabāt. Ex rnsionibus que ferri oēs ex ipius ore pronunciebanē. His aiūt
bungari rnsum cesaris iniustū eē: futurūq; regno ingratū. Cōtra Caspar
atqꝫ Vlricus omnia equa dicunt que cesar rnderit mirariq; se hungaros
tamaridos sterilesq; venisse: vt tieqꝫ vnā regni arcem assignari Ladislao
possent. in qua post coronationē iuxta decus regiū habitaret. Quid mul

ta: Nolumus inquiũt bũgari sic nudi recedere. Sũt etiam alia si vultis in quibus cõuenire põt. Arx posonii in ptãte nr̃a nõ est. Sed albã regalẽ cesari trademus q eam dũ coronatio celebrat̃ suo arbitrio muniat: nec plures introire pmittat q̃ velit. Nos q sumus hic ex bungaria & tu comes cilie cũ Giscra fidẽ cesari demus puer̃ celebrata coronatiõe ad hamburgam qd est austrie oppidũ restituere. Coronam in manibus vicarior̃ regni seruari volum⁹. Aut si hoc non placet sub tua custodia ponet̃ Vlrice Tum quoq; & alba regalis. Nicolao vainoda reddenda erit. Referũtur hec cesari. Quidã laudãt: quidã improbrãt. Comites croacie & hi quor̃ longe diu ersa snia fuit: aiunt bungaros bũiles factos nõnulla iusta pmittere: multa tñ plura pmissuros si ppositũ teneatur. Exinde qd semel responsum est minime placet mutari. Nam qd reges dicãt fixum & solidũ esse debere contẽdit̃ inconstantiã cum in priuatis hominibus vitãda sit, in regibus detestabilẽ esse quor̃ verba pro legibus recipiũtur. Rursus bungari que supra retulimus offerũt adiiciũtq;, Coronã quoq; in man⁹ cesaris se reddituros. Caueri tñ volũt ne vel pueri vel cesaris morte a regno possit alienari. Cesar in cõsilio postq; hoc audiuit. Graue est inqt viri cõsulares. Si bũgaris nõ cõfidimus regnũ puero pdere. Sed grauẽ⁹ est cõfidendo regno puerũ amittere. Cõsulite in mediũ mihi iura ti fideles q; estis: Nã defuerũt qui dicerẽt regnũ manifeste perdendum esse nisi fides habeatur. de puero dubium eẽ nec videri causam cur puerum regnicole perdituri crederent̃. Nihil tñ in cõsilio plus repiri potuit q̃ prius. Sic re infecta bũgari recesserũt, quos cesar extra vrbẽ comitat⁹ est. Cũ rogaret̃ Nicolaus regẽ suũ visere q suo ꝓximus erat itineri. Nescio adhuc inqt quẽ regẽ sim habitur⁹. Nec puer̃ hũc venerabor. nisi prius sciuero meu⁹ eẽ dñm. Quidã ex bũgaris aiebãt Ladislaũ se regẽ hr̃e nec sibi quicq; imputandũ q p etatẽ loqui nõ posset. Ac propterea cõplures eor̃ suũ regẽ adiuerũt. Muneraq; puero tradiderũt. & q̃si diuinũ aliq̃d numen intuerent̃: genib⁹ flexis multas lachrymas ante ipm effunderũt. Vesprunensis antistes. O inqt generosissime puer: dabit ne vnq; deus ut prius te in regno videã q̃ hec senectus deficiat. Cresce puer cresce. Nemo te viuo regnum bũgarie tibi surripiet. Dionysius aũt cardinalis magnã auri copiã in manus regis dedit. Osculatusq; puerũ beu quot inquit labores pro te subiui: quot damna sustinui: quot me piculis subieci: sed oia mihi dulcia forẽt si te semel in regno viderẽ. Mãsitq; triduo post apud cesarẽ. Sic res cũ bungaris acta ẽ. Accepi exinde cõuentũ regni apud albã regalẽ breui babendũ esse: vbi rnsum cesaris ad noticiã regnicolarũ deducatur. Faxit deus vt quod pestis reliquit infectu3: alba ipa pficiat: & p regni salute & p iure pueri de qua re nõ despero: cũ dispotus restie: comes cilie: Giscra: archiep̃s strigonien̄. comes Georius rosgonien̄. tãfirmiter pueri ptes teneant: vt nulla regnicolarũ possint suasione nullaq; violẽtia mutari. Nec video quẽ possint bungari regẽ habere nisi Ladislaũ puer̃: qui & auito

et paterno atq̃ materno iure hũ garis imperare debet. Ex hungaria post hec nouitates allate sunt Iohanne vainodam transiluanũ aduersus thurcos conflictasse & q̃uis felici bello quedam castella prius obtinuisset ad extremũ tamẽ mutata fortuna que nulli perpetuo bona est ingentẽ gloriam quam prioribus annis adeptus pugnãdo fuerat: victum occisumq̃ maculasse. Veritas tamẽ rei adhuc in obscuro est. Classis eugeniana quã in ponto fuisse diximus: per bistrum contra fluminis impetũ nauigãdo xp̃ianis dum hec fiebãt opitulabat̃. Nũc quid rerũ agat incertum est. In bohemia ꝑ eos qui parum fidei habent noue res parant̃: que nisi prepediantur in earũ ortu postq̃ creuerint difficile poterint emẽdari. Malũ cũ nascitur cunq̃ recens est absq̃ negocio radit̃: cũ adultum est difficile extinguit̃. In italia cõtra Franciscum comitem Eugenius armis regis aragonum pugnat: estq̃ supior: sed omnis euẽtus belli dubius est. Sepe qui victus videtur victor exurgit. Nemo vere vicit nisi qui domũ reuersus sibi suisq̃ subditis pacem fecit. Bononieñ. post occisionẽ Hanibalis beutinolii & baptiste ꝑ ducem multi obsidione cincti sunt veneti & florentini eos iunant. Si cesar cũ aliquo exercitu italiam peteret: omniũ baruꝫ rerum moderator existeret: sed non sapiũt hec nobis: nec nos aliis sapim⁹ vt homies imperare sciunt: sic subditos habẽt obedientes. Nisi vos germani ad quos impiũ translatũ ẽ maiorẽ reipublice curã habuerit̃ timeo ne diues illa & insignis italoꝝ tellus: q̃ quodã impii caput fuit & adhuc sub impio se fore fatet̃: in alias deducta manus & nomẽ mutat & iugum Hec fuerunt que nũc tue. R.p. scribenda putabam. Cetera que apud nos aguntur ex consiliariis regiis qui nunc in sueuia mittuntur audire poteris. Nam & per patauiam vt arbitror viam faciẽt. Ego me tue. R.p. commissum do. Cui sum assidue parere pronus.

Fortune q̃litas cur nõ oĩbus ẽ eq̃lis. EPISTO. LXXXII

Neas silui⁹ poeta Iohãni campisio prestanti ꝑhilozopho. S.p.d.

Attulit mihi tandẽ lr̃as tuas Guido tabellarius: sed illas pri⁹ secũ coloniam detulit totãq̃ belgicã regionẽ illis ondit. Itaq̃ si viarũ longitudinẽ penses miraberis tãcito mihi restitutas fuisse. si picula itineris cogites mostri simile ẽ: eas me potuisse cõuenire. In altero igit̃ Guidonis diligẽtia. in altero celeritas cõmendanda ẽ. in vtroq̃ fides. Sed credo eloquẽtia q̃ꝫ hois adiumẽto fuisse: q mollire latronũ feroces aĩos potuerit. multũ q̃ꝫ sue vestes iuuerit inopiã p̃ se ferẽtes. Cãtat em̃ vacu⁹ coram latrone viator: vtcunq̃ sit gr̃as illi habeo qui tua mihi scripta reddidit: quiq̃ omnia que in italia gerebantur retulit. Idem faciet ad te reuersus quicq̃d renenses agant: quicq̃d bauari: quicq̃d australes: bohemi: saxones: poloni ex eo scies: immo & prutenoꝝ & lituanoꝝ act⁹ tibi exponet. Qꝫ si daciã: norbegiã & ip̃am barbaraꝝ gẽtiũ matrẽ. Scãciã insulã ex q̃ gotbi digressi vniuersaꝫ terrã iuasere: voluer̃ noscere & q̃d illinc agat̃ scire Guidonẽ percõtare. Nõ maior illi rñdendi q̃ tibi q̃rẽdi labor erit.

Quis em̄ facūdus & sciens dicēdo laborat. Magna huius est eloquēti ꝯ sciētia maior. Nihil interrogabis ex eo frustra sic ē imbutus ꝑitusq; oim. Sūt ꝑterea mlte in eo rime. Itaq; fluūt ex eo nouitates passim & nō querentibus quoq; vltro se ingerūt. hoc de Guidone satis quē cum audies vel amplius ex meis lr̄is desiderabis. Video ex tuis lr̄is meas epistolas in quibus de summo pn̄iariatus officio reuerēdissimo cōi hero nr̄o collato cōgaudebam ad te minime ꝑueniūt. Nam plura in illis tetigi ad que nō respondes: similiter et tuas aliquas mihi scriptas arbitror que manus meas non attigerunt: quia non sunt omnes tabellarii Guidoni similes. Agnoui te senas iturū visurūq; pb̄andi domū vtinā potuissem illic eē tecum dulcemq; patriā visere & amicos veteres. O quales amplexus et q̄ verba inter nos fuissent dū veteris amicitie mētio incidisset: sed non sunt hec fata nostra vt simul possimus viuere. Tu rānisiam arguis ꝙ tibi non multa largit̄. tibiq; nō arridet vti plerisq; indoctis ignauisq; viris: sed vide an bene facias. Mihiq; sepius huius dee quaꝫ fortunam dicimus acta consideranti altior quedā cogitatio nata est. vt illā non cecam sicut poete finxerunt eē censeam: sed admodū oculatā. Nam ꝙ aiunt eam iniquam reꝝ huius seculi dispensatricem: non video verum eē: dicūt ei industrios homines pauꝑtate grauari: ignaros aūt fortione bn̄ficio maximas opes possidere. Sed mihi nō sic videt̄: ponamq; in te exemplū. Ego te ditioreꝫ puto: non dicā Cosmo medico: sed pluribus regibus. Diuitie nāq; maxime sunt lege nature composita pauꝑtas. Ego scio mi Iohannes: mlto tibi plus videri. xxx. aureos q̄ aliis quibusdā. xxx. milia. Fortuna igit̄ nō ignara conditiōis hūane: quos videt aptos modico viuere: non curat in eos multa cōgerere: quia non indigēt. At ignaui nisi pecuniis abūdent: despectui sunt: abiecti: miseri: quibus cur vituꝑetur fortuna subsidia prebens haud scio: sed cui becip̄e dica. Nempe qui ea melius multo me norit: qui nō ꝑmutaret cū opibus Cresi sciētiam suam. Vnū hic addā tuumq; iudicium expetam. Comunis pbilosophoꝝ (ni fallor) opinio est: animi bona extra fortune potestatē existere. Quero ego an hoc elidi quapiam ratione queat: si tuū acumen admoueris: scio dices nō eē absq; fortune benignitate quosdā magna intellectus luce vigere. Nam nisi talia sibi organa fortuna ministrasset & nisi bene alitus fuisset illis: q̄uis postea sepe iuuerit nunq̄ talis euasisset. Sint ergo contenti homīes docti si absq; magnis opibus magnā scientiā sunt adepti. Nanq; si eius duob⁹ alteruꝫ dūtaxat bn̄dum sit: nemo sapiēs doctrine diuitias anteponet. locus ē hic altior q̄ epl̄aris breuitas queat amplecti: atq; idcirco taceo q̄uis tecum pol paucissimis opus sit. Nemo cōtentus ē mi Iohannes nisi qui deo se dedit: & in illo iactauit cogitatus suos que mūdo seruiuit: quantisuis diuitiis: hōnoribus: potentiisq; fruant̄: semp tamē pauꝑes sunt anxii: timidi: miseriisq; infinitis expositi. Delatorē illum si fugitas probo laudoq;. Nam quid detur tibi aut quid apponat̄ tibi ad linguā dolosam: venenū

aſpidum ſub labiis eorū: quo poſſunt omniū beneficiorum merita vno momento extinguere. Inueniet ille tamen aliquando qui vicem reddat nec ſcio an mitridatis antidoto poterit vti: qui non ſolum priuata negocia ſed etiam publica labefactat. De politicis areſtotelis iamdiu tibi ſcripſeram: ſed quia non habuiſti lras. Sic res ſe habet. Volumen eſt vſq; ad octauū librum completū. Itaq; magnum mihi munus erit ſi finem mihi tranſmiſeris. Petrum noxetanum laudo qui romanos calores & vxoris ignes fugiens florentiam prexit: cuius & vxor ſecuta fuerit. Res em̄ letifera eſt in auguſto ſi rome ſis vxori operam dare. At propterea benefecerunt veteres qui ſacerdotū curiam illic collocarunt vxoribus em̄ carent. Curiam ceſaris quā vxorati ſequunt̄ in ſeptētrionem tranſferri par fuit. Caluum tam cōmendo q̄ Iuuenalis vrſidium ſi mechorum notiſſimus olim ſtulta maritali iam porrigit ora capiſtro. Sapientius reuerēdus pater cōtes noſter qui ſe religioni dedit: vbi & ſibi & deo ſeruiat (Nam cetera vana ſunt fluxa caduca) huic me cōmendes volo: ſimulq; Richardo noſtro: cuius ni fallor manu tua epiſtola ſcripta fuit. De nouitatibus barum partium nihil eſt quod ſcribam niſi dux Ludouicus bauarie ſenior quem filius in carcerem coniecit mortuo crudeli nato ſperauit ſe liberuz eſſe: ſed incidit manus marchionis Alberti qui eum durius tenet. Nūc de ſua liberatione tractatur. docet nos hec & armant ad patientiā: quando tam inſignes principes ruere videmus & nunc exilium nunc carceres exilio peiores pati. Nullus hominum ſtatus firmus eſt: nemo ſibi craſtinum repromittere poteſt. Quid nos mortem accuſamus que nos mille pericula ſubituros liberat. Longa dies lōgas miſerias parit. Ago ingentes grates reuerendiſſimo domino meo adrienſi qui vt ais ob mei memoriam te conuiuio excepit: nam q̄uis ſibi ex teipſo chariſſimus ſis: facile tamē tibi do fidem meam ob cauſam quoq; pluſculum te amari. Sic em̄ de ſua erga me humanitate percepi dum rome forem. Ex eo precor ſciteris an ſuas litteras perceperit & an grate fuerint. Nam ſi aliquid mutandum eſt id propere fiet neq; difficultas erit nec mora in me: ſed in ceſari minor qui libenter tanto patri morem gerit. Commenda me ſibi & dede quantulus ſum. Reuerendiſſimis dominis meis tarentino & cumano. Credo etiam ſi taceam me commendabis & que noua ſcribo cōmunicabis. q̄uis parui momenti ſint apud vos qui more hoim ſolū q̄ prope ſunt & que vel prodeſſe vel obeſſe poſſunt magnifacitis. Vegio ſalutes dicito quas noſti oportere: nam vetus amicitia extincta non eſt: nec poteſt extingui dum viuimus. Nouarienſem antiſtitem puto repatriaſſe: & eam ob rem non ſibi litteres boreſtem quem miſit non accepi. Nec latorem monachū vſq; vidi: q̄uis in curia ſem̄p fuerim. Medicū illū noſtrum credo dietim fieri me ditiorem donec vena incidat. Mira ē hec vinea que tot flores facit & nunq; vuas! Julianū ne pretereas quē in calce epl̄e pono vt magis memorie incideat. Vale & ſcribe vt ſoles.

Consolaē amicū sup fuga amasie. EPISTOLA LXXXIII

Neas siluius poeta dño Iobāni frund secretario īsignis ciuitatis Colonie. S.p.d. Plura tibi p bos dies scripsi: si lras meas susce
e pisti letus sum q̄ si secus accidit egrefero. Multa em̄ ferūt que alienas manus incidere noluisse3 vtcūq; sit pauca modo vt me recipias velim amicorū more qui tristia dolent & leta gaudēt que amicis accidunt. Iobānes secretarius nurēbergen. vir bonus doctusq; & tui amātissim? ad nos iam reuersus est: aitq; te mestū reliquisse. Nam & capitolina dades te quedā affecerat. Nescio quid ex capitolio fugerit q̄d animū conturbarit tuū. His retulit suo in recessu te adeo dolentē fuisse vt ne verbū effari posses. Nō intellexi ego virū. Dicebat enim in capitolio fuit. Illuc ibat Iobānes sepe delitias ibi babuit. Aufugerunt doluit: nō inueniunt: nimis perplexe locutus est. Non potui quid re3 ect agnoscere solum te mestū pcepi nec consolationē recipe velle. Mi Iobānes ego te virum eē noui vbi iam mutatus es: quid est q̄d te queat sic alienare. Viri est sic suas rōnes constituere vt nibil noui possit accidere. Animaduertēda sunt oia futura & preparandus est animus ad ea ferēda si accidant mala. Nam que preuisa sunt minus fertūt iacula. Si amicus mortuus est moriturum scire debebas. Si perdite opes sunt: sciendum erat boc fortune bona ad nutum fortune ponenda fore. Si amica recessit: considerāda fuit instabilitas mulierum quarum volūtas in boras mutatur. Nibil incertius animo femineo. Nullus amor femine diu durat. Fallax est animal mulier: varium: crudele: absq; fide: plenum dolis. Verum cum omnibus infideles sunt femine: senibus quidem infidelissime sunt. Tu mi Iobānes in vesperum mecum pergis: nibil est quod vel tibi vel mibi cum feminis conueniat. derisui sumus & fabule. Nulla nos sequitur nisi questus causa absit boc maledictū a nobis genus quod & bursam exbaurit & animā occidit. Nempe mi Iobannes si abiit femina non te lesit sed alium lesura recessit. Gaude quia fugit. Ego bec dico quia mibi sic videtur dictū Iobannis nurenbergen. iudicare. nescio an verū sit: si sit aliud teip̄m cura. Nibil est tāacerbū q̄d tēpus nō minuat. Cōsule tibi mi Iobānes & merorē pone. Nā qui tristaē ob rem pditā seip̄m cruciat: & tn̄ q̄d pdidit nō recupat & vt tusti dicūt. Centū libre mestitie vncā debiti nō exoluūt. Vale.

Et si se indignū laudis dicat pfitetur tamen ex laude iocundari.

Neas siluius poeta domi- EPISTOLA LXXXIIII
e no Iobanni scindel singulari astronomo viroq; probatissimo Salutem plurimam dicit. Reuersus nunc ad cesarem insignis miles Procopius de rabenstein: tui meiq; amātissimus retulit quod mibi summe voluptati fuit me tibi dilectum esse: measq; litteras quas sepe ad amicos scribo tuo iudicio admodū cōmendari: vtrunq; apud me mirum est. Quid em̄ in me est quod a te viro laudatissimo diligi debeat. Quid rursum ep̄se mee in se babēt q̄d laude dignū videaē. nibil ego vnq; erga te

bŏni operatus sum. Mores mei cōmunes sunt: viuo vt vulgus hominū facit: nulla singularitas in me est: nulla prestantia: nulla virtus que non aliis cōmunis sit. Epistole mee plane sunt apertū stilum habēt: curreti calamo picti sunt. nihil his cōmissum est qđ in sermone vulgari nō cadat. nō est in illis ornatus nō lepos: nō grauitas. Nude sunt & solū animi mei indices. Cur ergo vel me colas vel illas magnifacias non scio: nisi q̄ homines sunt quidā tanta bonitate prediti vt oia cōmendent. Econtra quoq; malicia tanta quorundā est: vt oia que vidēt queq; audiūt vituperet. Tu inter primos numerari vis & sapis certe: qui laudando potius q̄; vituperando vis excedere. Verū tua laus quā mihi ascribis & si meritū excedit meū: mihi tamē iocunda est. Quis em̄ nō potius indignā laudē q̄; indignum vituperiū ferat. At quia laus ea demū dulcis est que a laudato viro procedit magno me munere donatū arbitror dum tuis me verbis extolli audio. Summus em̄ omnes cupidi laudis: & vt Cicero dicit. Optim⁹ quisq; cupiditate glorie tangit̄. Leniculus ille demoscenes etiaꝫ susurro muliercule aquam ferētis oblectari se dicebat dum audirēt se transeunte bit est ille Demoscenes qui & senatū & theatrū sue orationis vi moderatur. Oblector ergo & ego dum me tuis verbis cōmēdari percipio: q̄; uis non sum is quem tu iudicas. Plericq; boc ,ituperant vellētq; potius contemni q̄; laudari. Verū ego bas laudes tuas nō ad iactantiam quia mihi sum conscius: sed ad incitamenta virtutū recipio daturus operaꝫ vt talis sim qualem me predicas: ne fama quam de me vulgo prebes omnino sit irrita. Plura in hanc sniam dicere possem: sed absit boc loco disputatio facessant argumēta. Agamus inuicē vt amicoꝝ est. Nunq; ego te vidi neq; tu me vti arbitror vidisti: sed tua fama facit vt te vnice obseruem. Naꝫ seculi nostri precipuū decus censer⁊. qui & siderū cursus & futuras tēpestates & pestes & steriles & fertiles annos vnicus vere predicere noris. Hinc te amo: colo: obseruo: sumq; tuus. Naꝫ virtus bmōi est vt & quos nunq; vidimus amare nos faciat. Hinc veteres illos fabios Scipiones fabricios eoꝝ canos ceteroscq; virtute prestātes qui multis ante nos seclis vitā exuerunt etiā mortuos diligimus. Sicut fundatores nostre fidei vel apostolos vel martyres singulari deuotiōe & affectu veneramur. Virtus nanq; sui natura amabilis est. vitiū vero odibile. Tu ergo vir prestantissi me iure a me ameris: qui tua singulari ac prestanti virtute nostruꝫ ornas seculū. Me cur tu diligas non scio: vt tamē diligere nō cesses oro & obsecro. Magnifacio nāq; tuū amorē & ornari me tua dilectōe non ambigo. Perseuera igit̄ nāetsi non sum quē reris istamē sum qui diligētes me reciproce diligo: totisq; viribus amo. Vale.

Refert grates de biblia compata. EPISTOLA LXXXV

Neas siluius poeta impialisq; secretarius dño Iohanni tuskoni
c viro prestanti. S.p.d. Procopius eques bobemus cui de rabenstein cognomen est: vir singularis modestie bibliam quam ex te

concupiui ad me detulit. Ago tibi gr̃as ingentes: volumẽ nanq; id ẽ qđ cicũferri cõmode possit. Preciũ v̄o minus fuit q̃; tanta scripta mererent̃. Fecisti vt amicũ decet. Rem meã quasi tuam curasti. Pecuniã ego statim procopio numeraui qui eam tibi restituet. Nibil plus qđ in hac re dicere sit necessariũ. Inter amicos nanq; ꝓhibita est verbositas. Tu scis qui sim Si quid est qđ me velis iubere potes: nunq̃; tuis optatibus me repugnãtem inuenies. Vidi quam scripsisti cancellario cedulã in rebuspublicis. is nũc abest in sueuiam missus. Summã scriptoꝝ tuoꝝ quatenus opus fuit regie maiestati exposui. Sed nibil ad rem qđ mibi placeat responsum est. Ego suadeo vt sibi quisq; cõsulat. Neminẽ tñ ꝑsecutio q̃uis maxima ex recto fidei tramite depellat. Vuencesłaũ nr̃m si qñ vides meis v̄bis saluũ iubeto: dicitoq; nullum sacerdotiũ tanti eẽ vt calamũ sumere dedignet̃. Vale & me vt soles ama.

Suadet pacem particularẽ vbi vniuersalis haberi non potest & ꝓhibet mendaciis vti.

EPISTOLA LXXXVI

Eneas silui⁹ poeta magnifico & generoso viro Caspari schlick imperiali cancellario. S.p.d. Leonardo equiti nobili qui in saxoniã missus est verbosas lr̃as cõmendaui: ex itinere vt tue magnificentie transmitteret: tuncq; singula scripra digna recensui: siue rempublicam siue priuatã tuam concernerẽt. Spero illas in manus tuas delatum iri nisi iam delate fuerint. Non igit̃ q̃ tunc scripsi hoc loco repetã ne sim verbosior: ne dicam tediosior. Post hec dum eẽm in aula regia casu: cõperi frãciscum strasoldiũ insignẽ equitẽ tuiq; obseruantissimũ. Percõtatus sum ex eo quid cum pãcratio gestũ eẽt. Is ait venturũ se ad me relaturũq; oĩa ex ordine Sic actum est. Cõuenit me hõ in cancellaria legationẽq; suam & pancratii rñsionem exposuit: nec cõtentus his vt est vir diligẽs & amicus amici suscepto calamo lr̃arũ oĩm rerũ indices ad te deferendas dictauit: mibiq; tradidit: quas cum pñtibus trãsmitto. Nec plura in hoc dico: quia ex Frãcisco plenissimã instructionẽ recipies. Solum cõsulo vt q̃ pacis sunt amplectaris & cõsideres nequitiã tp̃is. Nõ em̃ vt volum⁹ sed vt possumus viuendũ est. Coaptãda ẽ tp̃i vita nr̃a. Mibi ex integro non videtur hũgaria nr̃is tp̃ibus pacẽ habitura. Qꝫ si q̃ via ẽ vt priuatim sit pax in bonis tuis id ꝓbo: cõmendo: suadeo. Tabellarius qui ex hungaria venit ait. in festo diui nicolai cõuentũ regni apud albam regalẽ eẽ habendũ venturũq; illuc polonie regem vt ẽ hoĩm audacia cõfirmauit. Mira res si tanto tp̃e vel mors vel vita vnius hoĩs ignorari põt. Quibusdã mentiri vtile est dum se sic exaltant. Florẽtinoꝝ ꝓuerbiũ est dum bella vigẽt vtẽdum eẽ mẽdacius. Qđ palatinus noster nõ negligit. Sed sunt oĩs pusillanimes viciosi ꝑfidi scelesti qui mẽdacio se potius q̃; veritate defendũt. Socrates in iudicio reus mori potius voluit q̃; falsitatis plena escinis oĩo ne liberari. Abiecte cõditionis est homo qui ne quid dignitatis vel fortunarũ amittat ad mendacia cõfugit. Vir fortis & bon⁹ nunq̃; timet dicere

fateriq; verum. Sed mitto ista. Viuiana nra in iudicio est cōtra bartholomeum veron. cuius causa plurimū vocillat. Et si refutato impiali iudicio austrie tribunal nacta sit: qđ forsitan sibi in damnū verget. Cōfessa iam est bona se plurima q̄ fuerūt dñi. B. obtinuisse. cuius illa ex mariti successiōe ad se venisse cōtenderit. Ego sibi cōpatior quā video vndiq; spoliari. Sed magis bartholomeo faueo quē suam amittere pecuniā iniquū eēt: cuiq; nihil omnino est & sororē habet annis nubilē: & forma pulchrā. Iudiciū crastina die habendū est. Ego multū hortatus sum ad concordiā vt femia indinaret sed durior est adamāte. Credo spem victorie sibi datū eē. sed faciat coacta qđ voluntarie recusauit. Alia nunc scribenda nō occurrūt. Recōmendo me tue magnificētie tuisq; collegis. Iussibus tuis obedire paratus. Ex vuienna.

Delphin regis francie filius alsatiā obsedit suitenses apud basileā miserabili clade ꝓstrauit.

EPISTOLA LXXXVII

Neas siluius poeta. S. p. d. dño Iohanni gers regio ꝓthonotario
e viro prestāti & amici amico. Scio te optare lras meas: vt quid rerum agamus noscas. Est em̄ humanus anim⁹ semp nouitatū cupidus. Ego aūt scripsissem tibi iam diu si certos habuissem nūcios. Sed cum aliqui a te veniūt quasi de industria me fugiunt ne fasciculis lrarum onerent mearū: vt sunt hodie boies ad cōplacendū tardiusculi. Sed decreui has lras fortune cōmittere: vt si possint te adeant: teq; nouarū que nunc maxime sunt efficiāt certiorē. Credo te volucri fama ꝓcepisse gallicorum aduentū. Sed accipe nunc ex me certitudinē & qđ tibi scribo tāq; euangeliū potes referre. Si modo id affirmatū in mea inuenies epistola. Venit p hos dies Ludouicus Delphinus vuiennēn. ac primogenitus regis francie cum magno exercitu infra limites imperii. Opidūq; obsidione cinxit: cui nomen est mons belligardi: qđ ab impio comites de vuirtēberg habent in feudū. Ibi cum aliq; diu Delphinus maneret: cum castellanis tandē conuenit: vt sibi ad certū tp̄s opidum traderet: quo lapso id libere restitueret. Nam aliter vi decreuerat expugnare vt locu⁹ haberet in quo morari posset. quia non decebat regis filium in campis degere absq; tecto. Postq; Delphinus biligardi potitus est famam vndiq; sui aduētus publicauit: sed non vno modo apud oēs. Apud aliquos nanq; se in auxilium nobilitatis venisse p̄dicabat tanq; in germania p cōmunitates eēt oppressa. Apud alios vo vocatū se dicebat p romanor⁹ regem cōtra suitenses. Nōnullis aūt se vellevendicare iura domus francie asseuerabat: q̄ vsq; ad rhenum ꝓtendi dicebat. Ex hac causa vrbem argentinā obsessum se affirmabat. Dicebat em̄ etiaz & ꝓpter ducem sigismundū se venisse. Et has rumores vbiq; publicari studebat non q̄ ita esset: sed q̄ fauorē ob eā causam sese putabat habiturū. Dum hec fama sic ꝓcurrit. Nobiles alsatie quibus grauior videtur suitensiū dñatus: oratores ad Delphinū mittūt: eumq; rogant vt presidia cōtra suitenses prebeat. De Delphini exercitu

varia dicta sunt. qui maiora sequunt̃ .lx. milia hominũ in eius comitatu fantur haberi. Qui minora probat̃. v. &. xx. milia. Medii vel. xxx. vel. vi. &. xxx. milia censet esse. Concordatũ inter Delphinũ & alsatien̄. v. &. xx. milia hominũ ex suo exercitu p hanc hyemem in opidis alsatie recipi debere. ipseq; Delphinus & thuricen̄. & aliis obsessis ferre opem ꝓmittunt Veniebant iam Delphini gentes q̃ vulgo vocant̃ armeniaci in subsidiũ cuiusdam castelli qđ suitenses ppe basileam obsidebant. Suitenses vt hoc senserunt: non expectatis hostibus ad viã pergunt primasq; armeniacoꝝ turmas inuadunt stragem dant plurimosq; neci prebent armeniaci retro pedetentim fugientes ad maiorẽ exercitum se recipiũt. Illi sanguinis cupidi & auidi victorie: dum gloriam querunt ꝓpriam: salutem amittunt. Ventum erat ad hospitale sancti iacobi quod vix quattuor stadiis a basilea distat. ibi vniuersa multitudo armeniacorũ in suiten̄. irruit nonnullis ante portas basilien̄. positis: qui existentes obseruarẽt cederentq;. Committit̃ atrox & miserabile prelium: cedunt̃ q; ex vtraq; parte q̃plurimi. Horrendũ auditu est. Euellebant sanguinolẽtos ex corporib⁹ suis sagittas suiten̄. ac truncatis manib⁹ in hostes irruerũt: nec prius animã exalabant q̃ occisorẽ ipi occidissent. Quidã hastis confossi & onusti telis inter armeniacos currentes necem suam vindicabãt. Erant quattuor armeniaci qui suitenſ. vnũ insequebant̃. iãq; illi telũ eoꝝ fossum strauerãt & supꝫ corpus crassabant̃: tum eius comes arrepta bipennii in quattuor illos fertur Ex quib⁹ duos obtrũcauit. Alios vo in fugã dedit ac deinde semianimũ corp⁹ sup humeris recepit & inuitis hostib⁹ portauit ad suos. Erat retro suiten̄. murus quidã orti sancti iacobi qui illi se tutos ab vna pterebant̃ solumq; in fronte pugnabãt. Sed theutonici qui cũ armenicis erãt intrãtes: ortum: murum pfodiunt: suiten̄. q; a tergo ferunt queres magna causa ruine suitensium fuit. Pugnatur tum ante tum retro. iam viro vir imminet nec iam eminus sed comminus ferrum stringitur. Suiten̄. quasi leones p omnem exercitum in victores vagant̃ cedunt sternũtq; omnia: vt qui iam non in spem victorie: sed in mortis vltionem se pugnare sciunt. prelium a principio diei vsq; in finem tractum est. Ad extremum non victi suiten̄. sed vincendo fatigati inter ingentes hostium cateruas cecidерunt. Victoria lugubris atq; cruentissima armeniacorum fuit: campusq; liber eis mansit non virtute sed multitudine supantibus. Ex suitensibus qui plures occidisse iurant quattuor milia: qui minus mille & quingentos viros cecidisse aiunt. Ex armeniacis dicunt aliqui plures desideratos esse q̃ ex suitensibus magna cedes equorũ fuit. Plures theutones dum vlcisci suiten̄. volunt vitam amiserunt. Suiten̄. autem nulla res magis extinxit q̃ magnanimitas siue illa temeritas fuit. Nam dum hostes parũpendunt eo deducti sunt vnde exire non potuere. Qui sapit nec nimis timet hostes nec contẽnit nimis. Dũ hec agunt̃ rex romanoꝝ oratores ad delphinũ mittit epm augustensem & iohem de aich doctorẽ nonnulloscq

milites pscrutatum: quid cause sit q̄ imperiū cum exercitu sit ingressus. Redeunt oratores & cum bis delphinus suos ad regem destinat quinq̄ viros prestantes. Interim ex parte concilii basilien. cardinales duo arelatensis & scti calixti pluresq̄ alii doctores delphinū adeunt. & cum bis ciues basilien. depcañ q̄ ne vel concilio vel ciuitati noceat. Is rursus suos basileā cum bis nuncios mittit: qui adhuc ibi sunt: habentq̄ diuersos cō cordie tractatus. Nam & oratores pape felicis ac ducis sabaudie totiusq̄ suitensiū factionis illic cōuenerunt. Rumor est potissime vrbem basilien. tanq̄ regni francie sibi restitui. qđ si fiat magna priuilegia illi ciuitati pollicetur. Oratores aūt delphini qui hic sunt: aiunt delphinū vocatu regis contra suiten. venisse: dicuntq̄ se iam strauisse magnā inimicoꝝ manum suaq̄ ope remotā ex thurego obsidionē. Petuntq̄ firmari pacta cum nobilibus alsatie pcussam: stationesq̄ in hanc hyemē exigunt. q̄ sibi si negēt: nō posse se dicunt abstinere qn noceāt. Habet iam lauffenburg secgingē & alia q̄dam opida: sed illa nō sufficere predicant. Brisacū & friburgūvolunt adiungi. Cxinde Sigismūdum austrie ducem ad cōsūmandū matrimonium cum filia regis francie delphinicq̄ sorore transmitti querūt. Nihil adhuc respōsi est datum. Ciuitates & principes nō cōsultandi sunt Faxit deus vt finis sit bonus. Nam murē in pera nutrire q̄ tutū sit ꝓuerbium docet. Anguis torpentē frigore hermaciū domi suscepit: qui calefactus extensis pennis anguem domo pepulit. Videant nostri principes vt consulti faciant: ne post factum dicere habeant: nō putauimus. Habes ex me vir ꝓbatissime quid in rebus armeniacoꝝ geraē. In factis ecclesie nulla adhuc est recepta conclusio. Sunt hic quatuor electores: moguntinus: treuerēsis: dux saxonie & marchio brādeburgēsis. Palatinus ꝓpter armeniacos indultū habet ne veniat tueaē q̄ patriā. Colonien. archiēps in obsidione susatensiū occupatus venire bucusq̄ non potuit: sed nunc ꝓ oratores regis factis inducijs vēturus dicit. Sunt hic ambarū partiū oratores & quisq̄ suam rem tueē. Epūs virdun. ex parte ducis burgūdie huc venit: magnopeq̄ suadere nitit vt maiestas regia cū tota natioe ꝓ papa eugenio se declaret qui hodie coram toto cetu magnaꝝ orationē habuit. Hec sunt q̄ nunc scribere possum. Tu vale cum consorte tua magis bona q̄ fortasse prudente: qa inter feminas nō solet regnare prudētia. Iterum vale & me ama. Ex nurēberga anno. M.cccc.xliiii.

Mori & si omnibus formidabile sit omnibus tamen necesse est.

Neas siluius poeta. S. p. d. dño Iohanni gers regio ꝓthonotario. Dedi ad te līas ex nurēberga scripsiq̄ tibi armeniacoꝝ aduentū credēs tibi complacuisse. Nam & sic mihi abs te dum descendisti ꝓceperas. Nunc autem rursus hoc inueni nescio quare moleste tulisti q̄ in epla calce scriptū erat cōtboralē tuam vt iuberes saluere: adiūctis verbis quibus eam ꝓbiorem q̄ sapientē videbar sensisse. Hoc vt accepi tu egretulisti: nescio an credam

EPISTOLA LXXXVIII

is qui mihi hec insinuarũt. Nã hoc non vuiẽne sed inter vuiennã & nouamciuitatẽ at inter equitandũ mihi relatũ est. qđ si vuienne id cõtigisset verbis potius q̃ lr̃is apud te purgassem. Vtcũq; est mihi non fit verisimile te virum etate maturũ & morib⁹ cõprobatũ: verba q̃ nunc attigi nõ bono anio tulisse. Nam quid ego dixi: laudaui ꝓbitatẽ diminui sapientiã. Scio quia non ignoras ecclesiasticis verba. Virum de mille vnum reperi mulierẽ ex oĩbus non inueni. Sed quid ego de mulierib⁹ cum & in viris laus sit ꝓbiorẽ eẽ q̃ sapientẽ. nãq; sicut ad corinthios inqt paulus. Stultã facit deus sapientiã huius mũdi. Ac ideo in euangelio dn̄s. Nisi cõuersi fueritis inquit & efficiamini sicut paruuli nõ intrabitis regnũ celoꝝ. Nõ em̃ sapientiã hui⁹ mũdi sed cor simplex & mentẽ purã diligit dn̄s. Et his dotibus pollere cõiugem tuã scripsi. Non em̃ eam corneliã graccoꝝ matrem oratricẽ dixi: aut calphurniã in causis patrocinantẽ sed talem predicaui quã deus ipse nõ aspernaret: & qui stulta hui⁹ mũdi delegit & sapiẽtiam ꝑdidit sapientũ. Sed dixerit aliquis fortasse de vxorib⁹ qualescũq; fuerint tacendũ eẽ. Hoc si apud vos moris est: fateor me vr̃e cõsuetudinis inscium peccasse: dandãq; erranti veniã eẽ. Nam & paulus veniã meruit ecclesiam dei ꝑseq̃ns qui se benefacere credidit. Prisci autẽ quos legi plures solent ad amicos scribẽtes multa de cõiugibus scribere: lege hieronimũ: ciceronẽ: senecã: ouidiũ de tristibus. Multa ibi de alienis vxorib⁹ etiã cum gr̃a maritorũ scripta repies. Adducerẽ plura in hunc effectum. Sed nequeo arbitrari te virũ: tum doctum tum prudentẽ animũ induxisse vt ista pensites: simulq; pestis q̃ apud nos acerbe crassat̃ facit: vt magis de modo moriẽdi cogitẽ q̃ vt epl̃as dictare curẽ. Nãq; cum audio nũc illũ nunc istum efferri tradiq; sacerdotib⁹. Heus tu inq̃ enea nec tu scis quãdo certator assit qui te ad tribunal vocet. vbi nec aduocato nec ꝓcuratore tueri te possis sed tua te opa iudicabũt. Terribilis ẽ equidẽ mi Iohes huiusce rei recordatio. Debemus tñ gr̃as agere creatori qui nos vocatis pluribus aliis p̃monet: nec erga nos facit vt ad tessalonicen̄. scribit Paul⁹ q̃ venturũ dn̄m sicut fur in nocte affirmat. Sed vtit̃ nobiscũ illa demẽtia de qua in apocalipsi meminit Iohãnes. Ecce ego sto ante ostium & pulso si quis audierit vocẽ meaꝫ & aperuerit iauuas introibo ad illũ & cenabo cum eo & ille mecũ: vtinã deus adapiat oculos nr̃os & det nobis hui⁹ seculi blandimẽta: illecebrasq; cõtemnere & ad ph̄iam ꝑuenire ꝑ quã dicamus cum paulo cupio dissolui & eẽ cum xp̃o. Mira res vt hoies peius in hac vita habẽt eo difficilius egrediunt̃. Durus forsitan hic sermo videbitur: sed audi & cognosce me vera dixisse. Quis est obsecro qui misere viuit nisi q̃pctis est deditus? Hec sn̄ia ẽ theologoꝝ & ph̄orũ. Nã Cicero in paradoxis hoc ait: oẽm malũ seruũ: & apl̃s q̃ꝫ pcti seruis pctõꝝ ac s̃ui pcti Hi sunt qui egerrime moriunt̃. Nã sp̃ in pctis vellẽt ꝓuolui. Et hi non peccata dimittũt: sed a peccatis dimittunt̃ quãdo mors adest. Nos igit̃ si saperemus recõciliaremus nos creatori nr̃o qui nobis vitã dedit: illãq;

51

sibi qñcunq; reposcēt libenti animo redderemus: sed tenet nos cecitas peccatoꝝ que obuelauit oculos mentis nre. Deus nr̄i misereat̄ & extendat erga nos pietatē suaꝫ detq; nobis animū vt qñcunq; nos vocet prompti simus & hilares. Nāq; siue sponte siue inuite: moriendum ē tñ. Nec nos mors preteribit q̄ priscos reges atq; cesares non ꝓteriit q̄ nec ipi creatori oim deo postq̄ humanitatē induit parcere voluit. Oīa nata occidūt & orta senescunt: stat sua cuiq; dies breue & irrecupabile tps. Nemo natus est cui non sit moriendū. Nos igit̄ ad banc accingam⁹ mortē vt cum venerit tanta minus acerba sit q̄ntomagis p̄cogitata. Mors quidē nō mala est: sed finis potius teterrimi carceris. bis qui bene moriunt̄: binc celestis vox audita Iohānī. Beati mortui qui in dño moriunt̄. Vtinā deus qui quos vult eligit & quos vult reprobat: bis nos iungat cum fati dies affuerit vtinā cor meū ad bec q̄ scribo sese disponat: vtinaꝫ non alia inueniat̄ mentis cogitatio quā signat barundo. Fateor me multa scribere in bonū que nō operor: sed in oibus misereat̄ mihi dñs qui mundū pot de imundo facere. Tu vale mei memor & amator vt solebas.

Spondet ꝓmouere causam quo ad se vires sue extendunt.

EPISTOLA LXXXIX.

Neas siluius poeta. S. p. d. Iobanui frund secretario ciuitatis colonien sis.

e me tuus familiaris qui bollādrinoꝝ negociū multis mihi verbis cōmendauit. Ego vt sum tuus cupioq; tibi rebus in oibus morez gerere cepi curas admouere nitiq; vt ad metā qđ optabas duceret̄. Sed inueni primo in limie magnas difficultates: quas cum vellem amouere plurio res offendi. Non possum scribere quid impedimēti fuerit. si vnq; te vidēro planius oia dicā. Satis est tibi qđ in mediatoris locū vel tractatoris no sumvsus ydoneus. Nuncius ipse tibi plura dicet. Ego nibil magis cupio q̄ tuis optatib⁹ satisfacere. Sed tua humanitas nō exigat plusq; prestare queam. Rem minimā de cōmissione cause tuoꝝ amicoꝝ impetraui facile sum em̄ homo ad pauca natus & in minimis rebus benignos principes inuenio: si quid ponderis habere vidēt̄ in alias manus trasfert̄. De reb⁹ hungarie puto te iam audiuisse ladislaū regē cum voto totius regni postulari. Credo te etiā audiuisse me romā ꝓfectū: mirariq; idcirco. Sed scis parendū eē principib⁹ aut cedendū curie. Nemo vt vult apud principes viuit. Mancipia sumus & fortasse iumenta: qui alienū panem mordem⁹. Viuunt oms infeliciter qui orbem incolunt: nullius tn vita miserior ē: q̄ eorū qui ad alienū comedūt appetitū ad alienā sitim bibunt & ad alienū somnū dormiūt. Hac de re scripsi nup epl'am admodū longā. Ideo nunc hoc ꝓtereo. Meus itus ad vrbem bonestā ob cām fuit, ꝓpter vnionē. N. & ꝓpter illa q̄ nurēberge cōclusa fuerunt. Quid aūt reportauerim frāckfurdie videbit̄: q̄uis & ipsa taciturnitas indicat quid allatuꝫ sit. Nunc in franckfurdia res trāsigent̄. Ego nibil magis vereor q̄ nationis diuisionē Valde nāq; turpe est ne dicam inutile germanos qui diuisam eccliaꝫ iam

quinq̃ annis vnire satagebant: in se tandē reddi diuisos. Mea opinio fert tanti ponderis tantiq̃ nomis esse germaniam: vt in quamcūq̃ partem reliquam xp̄ianitatis portionē ad se trahat: dūmodo integra sit. Non dicā plura tu me commendatū fac reuerendissimo domino meo archipresuli colonieū. eiusq̃ germano domino traiectensi antistiti. Et quia te audiunt vnum ex me dicito: mihi adhuc nihil videri vtilius ad pacem ecclesie resartiendam & auctoritatē ecclesie conseruandā. q̃ viam illam tueri q̄ nuremberge fuit apta: si modo iterum possit haberi: firmarē hoc multis rōnibus si coram essem: sed absentē me non decet nec expedit omnia committere calamo. Vale.

Refert grates de muneribus oblatis. EPISTOLA XC

Neas siluius poeta dño Iohi tuschoni ciui pragen. & amico ꝓbato. S. p. d. Munera tua q̄ nup ad me trāsmisisti: suscepi libēter. tū ꝓpter rē q̄ mihi iocūda fuit: tū ꝓpter mittentē cui⁹ memoria sp̄ heret mēti mee: non sine leticia singulari. Tum deniq̃ q̄ illoꝝ portator honestus adolescens maior corpe q̃ etate ꝑliberalis mihi visus est & dign⁹ qui regi seruiret quēadmodū postea factum est. Nā & ad regiā cācallariā susceptus ē. In q̄ loco si ꝑseuerauerit vti spero: clarū i virū surget. Ego illi quia virtute p̄ditus ē: & tu eū mihi cōmēdasti nūq̃ deero vita comite: sed in me si quid ē artis: si q̄d eloquii: si quid industrie totū sibi cōicabo: quia nō sum auar⁹ hmōi reꝝ. Nec vt pecunie sic & scie cōseruatrix ē auaritia: sꝫ q̄ lr̄as suas magis abscōdit: is eas magis adnihilat: q̄ vicio studui sp̄ carē. Nec plus in secreto tenui q̃ in publico. Idq̃ faciā q̄ad spūs hos reget artus. Atq̃ de hoc satis Frāciscus vir mitis nulliq̃ noxi⁹ sꝫ oībus q̄ad pōt frugi bohemiā repetit. Credo in patria cōtētari modico: q̃ mlto inter gētes exteras vult: & fortasse plus sibi pragēsis ceruisia placet q̃ vinū vuiēnēse. Habet em̄ magnā vim ad retinēdos hoīes natale solū. Verū cū mōtium accole lacte tm̄ nutriti & aq̄: nesciāt alibi viuere q̃ inter oues & boues cū q̄bus sunt nati. Frāciscū mirari nō debem⁹: si nat⁹ in patria nobili bohemoꝝ solo feraci & oīm bonoꝝ copiam suppeditāti ad suos reuerti vult: & illi terre q̄ dedit corp⁹ reddere. Quis em̄ nō molli⁹ atq̃ suaui⁹ iacere hoīm corpa p⁹ mortē arbitret̄ ī humo natiua q̃ ī aliena. Laudo ego frāciscū & m̄ si par cōditio foret: eēt nūc impar volūtas. Is ad te veit bonitatē viri tibi cōmēdo: humanū est hoīem hoī auxilio eē. De biblia emēda hoc est desideriū meū. Si papiria est octo florenos dabo. Si ē in ꝑgamēto duplū videto tn̄ vt correcta sit & digna precio. De libris aliis alio tp̄e tibi scribā. vuenceslaū nr̄m si vnq̃ vides meis v̄bis saluū dicito: cui facili⁹ erat in ocio q̄ttuor mihi v̄ba scripsisse q̃ me in negocio v̄bosas epl̄as destinare. Sed do veniā hoī si scripturā iā odit in q̄ vitā cōsūpsit. Vellē ip̄m mei cā repetere curiā vt eēt mihi cū quo nōnūq̃ miserias spuerē: sibi tn̄ nō audeo ꝑsuadere: sed puto eū viā optimā delegisse. q̄ nō possit ab eo ineternum auferri. Vale meq̃ vti consuenisti dilige q̄d mutuū est. Ex vuienna.

52

Cōmēdat vitā aggreſtē & cōmoda ruris. EPISTOLA XCI

Neas ſiluius poeta. S.p.d. Iobāni luterbach ſacerdoti & viro p-
e biſſimo amicoq; optimo. Credo te quid agā & vbi ſum ex multi
pcontari cum me apud regē nō eē cognoſcis. Sed nemo tibi boc
melius exponet q̄ meus calamus qui libēter deſiderio tuo morē geret:
ſciens quia me amas. Audi g̃ quid acciderit nobis in nouaciuitate per
prius: deinde quid faciā & vbi ſum breuiter edoceberis. Eramus nup in
curia ceſaris apud viduā quandā ſmonis gnaram italici. Nam & iu do-
mo illor deſcala ſeruiuerat dum virguncula fuit. Hic primū mango qui
miniſtrabat equis egrotare cepit ac ſeptima die deceſſit e vita. Moxq; ali
us ex familia vir robuſtus epedimiā pfeſſus eſt ſe ppeti. cuius morbi tan
ta vis fuit vt eū triduo interfecerit. Exinde mox boſpita dolere caput &
ancilla febricitare ceperūt. Germanus quoq; magnifici dñi Caſparis can
cellarii vtigimē patiebat pauere atq; de fuga oms cogitare cepimus. Ac-
ceſſit cācellarius regē licentiāq; fugiēdi mortiferā luem ſuſcepit. Atq; ſi-
cut bodie ſunt octo dies huc puenimus: ſumus hic in plebe reuerēdi pa-
tris dñi electi frīſingen. opidū notū tibi arbitror prug nomine: inter duaſ
aquas muram atq; murzam q̄ hic ante opidū copulant & vnū facientes
flumen in ſauum ferunt. Hic nundine ſunt que p octauā diui martini ſo-
lent pdurare. Ego remiſſis oibus curis: nunc merces q̄ vndiq; huc afferū
tur cotemplor: nūc in agros egredior monteſq; apricos & ſiluarū lutibu
la ac lucidas fluminis limpbas: non abſq; ſingulari mentis oblectatione
intueor. Habes nunc & vbi loco degam & quid rerū agam. Nunc illā
te volo ſcire: beatā mihi videri qui vitam ab negociis pcul publicis ſibi
delegit: ſicut priſca gens mortaliū cōſueuit. Quis em̄ non felicē illū dicat:
qui nullo fenore aut ere alieno obligat? paterna rura ſuis bobus exercet.
Audi q̄ beatus ſit. Nempe non truci excitat claſſico quo bellum petere
ac pugnam iubeat inire. Non borret iratū mare forum vitat & litigantiū
iurgia. Nō viſitat ſupbia diuitū atria. Non faſtidioſis curialib? ē ſupplex
Sed aut altas populos adultis vitium ppaginibus mariat aut in ſecreta
reductaq; valle errantes boues & armēta paſcentia pſpectat. Interdū ra-
mos inutiles falce reſecat: at felitiores inſerit. Interdū mella q̄ preſſit: purī
recondit amphoris: aut oues tondet lanaſq; recipit. At cum autūnus de-
corum caput mitibus pomis p agros extulit: magno afficit gaudio: pira
ex arboribus decerpēs quas ſua manu iſeruit. Interdū & purpureas vuas
colligit & aut ſuſpendit in vſum byemis aut muſtū exprimit. Libet illi ia
cere mō ſub antiqua ilice: mō in tenace gramine. Labunt aque ex altis ru
pibus. Querunt aues in ſiluis. Obſtrepūt fontes manātib? limpbis: ſom
noſq; leues inuitāt. Vt vo bibernus aduenit annus & imbres niueſq; do
minant. Aut apros multo cane inobſtātas detrudit plagas. Aut rara rbe
tia leni amitte ſeu furca cōtra edaces turdos ſuſpendit: aut pauidū leporē
& aduenā gruē laqueo captat. Q; ſi pudica mulier illi fuerit quales olim

fuerũt sabine: seu de qb⁹ sacra scriptura meminit. sara: rebecca: vel rachel q̃ solibus pusta domũ seruet: & dulces nutriat liberos: mlto beatior fiat cũ illa in aduentũ lassi viri vetustis linguis sacrum extruat focum: laudẽsq; textis cratibus letum pecus distẽta siccabit vbera: & dulcia vina dolio p̃mens dapes ineptas apparebit. Quis hanc non laudet ac desideret vitã. Non me amplius lutrina cõcbilia aut rambi vel stari ex quouis mari vel flumine quesiti pisces inuenerint q̃sleta de pinguissimis ramis arborum oliua decerpta aut agna quã pascalib⁹ festis rustici mactant: vel hedus ab ore p̃ruptus lupi. Nam quantũ iuuat inter rusticales epulas mícia poma & castaneas molles ac paruas & caseum. pastas oues videre cum domuꝫ pperãt intueriq; fessos boues inuersum vomerẽ collo trabẽtes lãguido. Multa sunt ruris gaudia q̃ nunc singula prosequi nõ est ep'aris angustie. Ideo vale & hec multa ex paucis notans amorẽ ruris aliq̃n indue. Iterũ vale mei vt soles memor.

Increpat eum qui non bono ꝓposito amicam nuptui dedit & suadet castitatem.

EPISTOLA XCII

Neas siluius poeta impialisq; secretarius. S. p. d. domino Iobãni freund insignis ciuitatis agrippine, pthonotario & amico suo p̃caro. Pauci dies sunt quibus tuas recepi lras: oruatas quidem & multa cõtinẽtes. Quibus respõsurus nescio quid primũ attingã: sed tuũ seruabo morẽ. De puella tua primo dicã quaꝫ viro tradidisti laudo in ea re factum tuũ. Quid em melius ẽ q̃s nuptias cõiungere ex quib⁹ soboles fiunt & replent liberis ciuitates. Qz aũt post factum doleas cõtra naturã est. Nec em̃ solet alicui⁹ opatio virtutis pniam habere qui virtuose agit letus est: dolet qui crimẽ cõmisit. Quõ ergo fit vt tu doleas qui actum sancisti virtutis. Nempe arbitror quia bonũ fecisti: sed non bene fecisti. Aduerbia sunt mi Iobannes q̃ nos beant. non verba nomina vel participia. Non quid homo faciat sed quõ faciat querendũ est: & in oibus rebus finis expectat. Si ideo puellã manifestasti vt probro leuaueris bene fecisti. Si etiã ad rem illam timor accessit dei. at si solum quid boies loq̃rent cõsideraſti non satis est. Non em̃ boibus tm̃ sed deo placere debem⁹. Queris remedia nec poeticũ vis antbidotũ. Recipe euãgeliũ. Quid est fornicatio aliud q̃s mors. Tu beatius es si te cognoscis qui materiã delinquendi a te abiecisti. Quiesce obsecro neq; vltra memineris tue iuuẽtutis delicta. Scio dices ecce q̃s seuerus ẽ eneas: nunc mihi castitatẽ p̃dicat: in vuiẽna & in nouaciuitate aliter mecũ loquebat. Nõ nego Iobãnes mi amantissime: sed labit tps dietim: seniores sumus appropinquat mortis dies cogitandũ est iam non quõ viuamus sed quõ moriamur. Miser homo ẽ & gratie dei expers qui non aliq̃n ad cor reuertit: qui nõ se recognoscit: qui vitã non emẽdet suam: qui nõ cogitat post hoc seculũ quid in alio sit Ego mi Iooãnes satis erraui & nimiũ satis. Iam me recognosco & vtinã non sit tarde. Nunc quadragesimale adest tempus: nũc dies salutis: nũc

tempus miſcdie. Pone extra mentē tuā puellā. Finge mortuā eē nūquid
velles viuere. Quid eſt qđ cum ea poſſis habere ſolacii q̄ breuis eſt volu
ptas q̄ cum mulieribꝰ hauriē: q̄ momētaneū gaudiū. An nō ſatis ſtultus
eſt qui ꝓpter tpalia & momētanea pdit eterna. Hec dico ſm theologos
quia nō vis q̄ poete dicunt audire. Hoc eſt remediū qđ hic in apotheciis
inueniē vuienne. Tu obſecro vēdica te tibi: nec vna te puella vincat quē
vix impator ſuparet. Turpe eſt in paruis ſuccūbere qui in magnis victor
fuit. Nec tu mihi de ſucceſſore nouo verbū facias qđ fuit Ouidii remedi
um. Nam quid eſt vna muliere relicta amare aliā: niſi ex igne in ignē ſalta
re. Fuge obſecro oīm femineū genus relinq̄ hmōi peſtem: cum feminā vi
des diabolū eē credito. Sed quid ego tecum hec ſerio ſcio fruſtra me fari
verbis meis abeſſe fidem. Nam tu me pleno ſtomacho reris ieiuniū cō
mendare. Fateor amātiſſime frater. Plenus ſum ſtomachat? ſum. Nauſeā
mihi venus fecit. Tu quoq̄ & illud verū eſt lāgueſcere vires meas canis
aſperſus ſum: aridi nerui ſunt: oſſa carioſa: rugis corpus aratū eſt. Nec vl
li ego femie poſſum eē voluptati: nec voluptatē mihi afferre ſemia poteſt
Bacho magiſq̄ veneri parebovinū me alit me iuuat me oblectat me beat
hic lōquor ſuauis mihi eritvſq̄ ad mortē. Sed hic quoq̄ pcīm eſt ſi ad io
cunditatē magiſq̄ ad neceſſitatm biberim. Tu mi Iobāne s ſi fortis es ſi
ſanguine ſucco q̄ plen?: ſi neruis vales: nō miror te amare: q̄uis pluriū te
verbo eē credā q̄ operū: ſi vel etates vel occupatiōes vires demūt. Sed
eſto vt ais robuſt? calidus ꝓmpt? intrepidus: tunc bonū eſt crimē abiice
re cum tu illud relinqs: nō teipm fugit. Mihi hercule parū meriti eſt in ca
ſtitate. Nāq̄ vt verū fatear magis me venus fugitat q̄ ego illam horreo.
Sed ago deo gīas quia nō eſt maior appetitus q̄ ptās. Dicis tm̄ de te nō
eſſe an preliū deſeredū q̄ boſti victoria cedat. Qđ verū nō ē in eis bell'in
q̄ vincit victor. Veneris plia q̄ plura cōfecit is ſeſe plurib? affecit cladib?.
Sed quid ego tā ſeuerus ſum. Oēs quidē cū valem? recta cōſilia egrotis
damus. Sic mihi replicare potes: & illud terentianū obiicere. Tu ſi hic ſis
aliter ſentias. Senſi aliq̄n qđ nūc ſentis. Sed & tu aliq̄n ſenties qđ ego ſen
tio q̄n huc eui venies. Qđ ſi nunc faceres tāto laudabilior eēs quāto dif
ficilius nitereris: ciceroniſq̄ tibi verbū illud cōueniret. Quo difficilius eo
dari?. Poſſem plura in hāc ſniam diſcere. Sed neq̄ tu iſta vis audire. Nec
Iobānes noſter nurēbergen. pmittat ſcribere ſeria: qui vulturis in modū
cadauerib? nutritus in capitolino campo venari vellet: nec iam pip eme
re formidaret dū feras bret quas poſſet cōdire. Is te amat vnice tuiq̄ ſe
pe non ſine laude mentionē habet: cupitq̄ vt huc venias. Qđ michael &
ego maxime deſideram? vt loq̄mur aliq̄ ſimul rideam? bibem? canem?
Et qđ lr̄e non p̄ſtant ſolamē inuicē recipiam?. Nimis remote a nobis vi
tam ducis. Raro exinde nūcii veniūt quib? lr̄as demus. Neq̄ oīa com
mitti p̄nt. De cōuentib? qui ſup rebus eccl'ie fiunt tuam ſententiā probo
Nec eīm dieta fit q̄ dietā nō pariat. Credo quia femineū eſt nomē libēter

impregnari dietas ac pturire. Sed ne hec cõsuetudo piet: conciliũ nurem bergen. qđ erat inditũ neutri generis qđ nõ poterat cõcipe quia fortasse finem dedisset in rebus eccl'ie sublatũ est. Et ad dietas reuentũ ꝓlificantes vt ineternũ fiant cõuentiões maneatq; neutralitas: dulce hac non nullorꝫ aucupiũ. Mirũ est tamparue cure teneri ecclesiaꝫ. Forsitan sic deo placitũ est cuius consilia humano nequeũt ingenio deprehẽdi. Ille hinc aliquaꝫ venatur vtilitatẽ nobis incognitã. Res grandes & totius reipublice statũ concernẽtes: desursum ordinat̃. Nec quisq̃ est qui futura sciat. Cogitãt homines deus aũt disponit. Vnũ scimus beati Petri nauiculã quã ecclesiam nũcupamus: & si fluctibus agitet̃: quatiat̃ ventis innumeris: vexet̃ ꝓcellis: submergi tamẽ nõ posse: quia futurã secũ eam saluator noster iesus xp̃s vsq; ad cõsummationẽ seculi repromisit. Qꝫ de regis coronatiõe apud te p̃dicari dicis: minime verũ est neq; adhuc verbũ fieri audiui in loco autẽtico de tali coronatione: quod tñ me non fugeret. q̃uis & hic etiã multi mlta loquant̃ ex opinione magis q̃ ex snia. Noua hic alia nõ sunt nisi ꝙ vlricus cilie comes post diutinã obsidionẽ castri attilie quod est in in hungaria: ac ꝑ franconẽ germanuꝫ marchionis hani tenebat̃. tandem victoria potitus est: vnoq; illius occiso filio aliũ cum vxore & omni gaza secum in captiuitatẽ abduxit. Giskra in campo est cum magno exercitu cõtra pancratiũ. Itaq; tota hungaria trepidat. Cõuentũq; hꝫ apud albam regalẽ: spesq; optima est hũgaros oẽs ad obedientiã ladislai reuersuros Cum michaele cõueni de mõ quo res de q̃ scribis expedire põt: Is ad te latius scribit. Meã curã & diligentiã nulla in re vnq̃ tua denegabo. Tu me vtere vt tuo vale optime. & si qñ facultas dat̃ reuerẽdissimo &. L. principi dño meo dño coloniensi eiusq; germani dño traiectẽsi commẽdatũ me facito mihiq; scribe sepius. naꝫ tuis lr̃is iocũdissime fruor iterum vale.

De rebus hungarie & etcl'ie auisamẽtũ. EPISTOLA XCIII

Eneas siluius dño Iohãni cãpisio ꝑspicaci pho. S. p. d. Vrgẽt me res hungare tibi vt sepius scribã. Nam & tu illas nosse desideras qui ladislao regi bene cupis & ego libenter illa cõscribo q̃ scio eẽ vt sciant̃ vtilia. In meis aũt scriptis plurimũ interest cũ vl' affirmo aliquid factum vel refero qđ audiui. In altero nanq; veri piculum ad me recipio. In altero fidẽ requiri apud autores volo. hoc aũt iõ dixi: qa rumorẽ hic fuisse tibi significaui regẽ hossine ꝑ quosdã vocatũ eẽ vt hũgarie potiret̃ regno. Que res minime secuta ẽ. Nec famã ṽitas adeq̃uit. Sed nũc q̃ pacto inter hũgaros cõuentũ sit ex me audi. Nã certũ est qđ nũc scribo. Tu hec reuerẽdissimo dño nr̃o cardinali tarẽtino cõicata facito: vt ꝑ eũ nõ solum sacri collegii aures sꝫ ip̃ius q̃ꝫ sctissimi sũmiq; sacerdotis adire pñtiaꝫ queat. Nam & sacerrimi illius senatus interest: qd in regno gerat̃ hũgarie ꝑnoscere: cũ murus sit illa regia xp̃iane religionis & nostre fidei solidus paries. Credo igit̃ te accepisse ꝓceres illos hũgarie: q estate decursa cũ cardinali strigonien̄. hic fuert̃ reb⁹ infectis recessisse. Nã neq; regi eorꝫ

oblationes satisfecerũt nec eis rursus regis respõsum placuit. Significauí tunc oĩa tibi. Post hec cũ in bungariã rediſſet Nicolaus vaiuoda trãſil uanus plĩma ptẽtauit. Sed regnicolis nullavia pſuaderi potuit q̃ ladiſlaũ excluderet. Cõuenit igit alterũ vainodã Iohannẽ: ladiſlaiq; ius tueri inſimul pepegerũt miſſiſq; clãculũ ad ceſarẽ nĩm nũciis cõfirmatõnẽq; ſuorũ officioꝝ obtinuerũt: ac rurſus facultatẽ quandã cuí? vigore ceteros regnicolas ad obediẽtiã ladiſlai reducẽtes officia dignitateſq; poſſent illis confirmare. Cõuentũq; regni apud albã regalẽ in hoc tp̃s induxerit. Iãq; plures illic ſinit relinq̃s expectãtes. Sed Laurẽti? palatin? nõ imemor ſuarũ artiũ: vbi iã ſibi figmentũ polonicũ mime ãplius ꝓdeſſe ppẽdit. Nam mors vuladiſlai polonie regis oĩbus pſuaſa ẽ: qa no põt diu latere: nouũ deceptiõis genus excogitauit. Rumorẽ nãq; in pp̃los diuulgat ſe iaz cũ duce burgũdie cõueniſſe vt ei? filiũ i bungariã nauigio trãſmittat: eiuſq; rei mediatorẽ quẽdã biſpanũ fuiſſe aſſerit: qui daſſi potice noĩe Philippi ducis p̃erat & nup hac trãſiuit romã petiturus. Sed nemo eſt qui palatino fidẽ habeat. Nec em̃ poſt tot mẽdacia dign? cui credat̃ eſt. Sciũt inſuper oĩs ducẽ burgũdoꝝ vnicũ dũtaxat habere filiũ quẽ mime ire ꝑditũ vellet: cũ ſit diues ac potẽtiſſimus & regi Ladiſlao ſanguie iunctus. Cui nõ eſt putandũ nobilẽ principẽ iniuriari & maxie cũ ei? dñio ab gũgaria remotiſſima ſint: nulloq; poſſint vſui eẽ bungaris q̃ res palatinũ nedum mendacẽ ſed delirũ reddunt. hinc ipſe cuz ſuos conat? incaſſum ire ppendet: cõuentũq; apud albã teneri. Iãq; vainodã Iohem illic pgere & ad viceſimũ apidẽ eẽ in vicinia: miſſis lr̃is ac nũciis Iobãni indicat inſidias ſibi apud albã ſtructas eſſe Nicolaũq; velle in eũ manus iniicere. q̃ ſi velit captiuitatẽ euadere aut mortẽ: albam ne petat inſtruit. Iobãnes territus hoc nuncio. minime vlterius pgit. Accipit hoc Nicolaus vocatiſq; pceribus nimis multis inquit fraudib? vtiť palatin? ſua ẽ hec tegna q̃ ad nos. Iobannes venire timet. Sed adibo ego eũ nec timebo eũ q̃ me timet. Expurgabo q̃d mihi ingeriť crimẽ: nec de aliis cogitabo q̃d ipſe in alios nõ cogito: neq; ſaluũ conductũ nec fidẽ peto vllã. Satis tuta innocẽtia eſt. Si quid tñ p̃ter ſpem euenerit viros vos eẽ cõmoneo: meã vt vindicetis iniuriã atq; ſic Nicola? cũ paucis iobez acceſſit. Interea giſcra vir magnific? nr̃iq; ſeculi nõ paruũ dec?: q ptes Ladiſlai apd bũgaros aut ſolus aut certe cũ paucis vſq; ibãc diẽ tutat? ẽ. Cũ pãcrati? ſtãtib? iduciis q̃dã ſibi caſtellũ p iuſidias eripuiſſet: vltur? iurias exercitũ coegit atq; cũ octo milib? pugtoꝝ igreſſi pãcracii territoriũ q̃dãq; mũitiſſimũ ei? opidũ obſidione cinxit. Accerſito cõite georio vt ſibi auxilio foret. Nã bis ãz pãcracii vicin? atq; inimic? fuit. Geori? vo mox vuiẽnaveit. auxiliũq; reg? romanoꝝ petiit: miſitq; vbis rogauit vt añ calexiũ q̃d ẽ opidũ magnifici caſparis cãcellarii opidũ ad nouũ caſtrũ ptinẽs ſed a pãcratio occupat̃ obſidione ponerẽt auſtrales. Que dũ ſic agunt̃ pãcrati? q antea dudũ cũ lr̃is ſecuritatẽ accerſit? cõuẽtũ bũgaroꝝ accedẽ recuſauerat nec cẽtũ ſigill' credere

voluerat timore postposiso bungaroꝝ. Nam maior giscre instabat metꝰ cum. vii. comitibus albam prexit in manusq; ꝓcerũ se tradens. Queritꝫ se giscre conatibus opprimi petitq; auxilium. Nam se regi ladeslao fidẽ dare ꝓmittit: nec se aliũ velle habere testatꝫ q̃ ladislaum postq̃ mortuus est rex polonie cui sese astrinxerat. Silr & oratores ad regẽ romanorũ destinat se pacem cum austria ꝑpetuã habiturũ nulliq; alteri q̃ ladislao in bungaria tanq̃ regi pariturũ asserit. Rogatq; scribi giscre ne se infestet. Barones bungarie audito pancratio: sub tutela sua eum recipiũt. prestim Nicolaus vainoda & dionysius cardinalis strigonieñ. scribũtq; cesari ne deinceps giscrã insultare ꝑmittat pancraciũq; vexare: quẽ vigore mandati sui cum oibus eius bonis ad gr̃am & obediẽtiã ladislai suscepissent. Hic apud cesarem respõsum est comiti georio australes non posse ante diem sancti georii castrametari: tum ꝓpter impedimẽta pluuiarũ: tum ꝙ in cãpis nulle sunt herbe. Sed aduenietẽ vere nisi interim qđ debitũ est pãcratius fecerit. patos eẽ austrie ꝓceres in campũ exire temeritatẽq; pãcracii compescere. Interim v̄o tricẽtos equites sibi ex austria in solaciũ venturos. Exinde rogati sunt oratores pãcracii. Nunquid in mãdatis haberẽt cum cancellario giscraq; rem cõponere: quoꝝ bona pãcratius inuasisset. Cunq; negassent dictum est eis ad herũ suum vt redirent: cui si opus eẽt maiestas regia ꝑ suos nuncios responderet. Proceribus aũt bungarie respõsum est placere cesari qđ ad ladislai obedientiã pancratiꝰ venisset: ꝙq; sibi venia sit data. Non tñ sic ei ignosci debet vt aliena cum iniuria teneat oppida bona q̃ plurima: nec eam eẽ vnq̃ facultate concessam: missurũ tñ cesarẽ oratores suos ad eoꝝ cõuentũ. actam sup hoc q̃ sup aliis regni negociis respõsuꝝ. Sic res bungarie vsq; in hunc diem acte sunt: quas precor vt singulari dño meo ep̃o adrieñ. quẽ iam in rauẽna assumptũ eẽ audio & gaudeo cõicatas facias: sibiq; me cõmendes qui sum ꝑpetuo suus In rebus ecclesie hec sunt chiemeñ. ep̃s in rhenũ iuit: electoresq; cõuenit. Iamq; hac die cum eis habiturus est in frãckfordia cõuentũ. bonãq; fidẽ facit ad vnionẽ & pacẽ ecclesie. Nescio quid sequatꝫ. Hic magna ẽ admiratio de tarditate legati vestri. Nã ꝑm cõuenta iam plurib⁹ diebus in hac cura se debebat oñdere. de quo nihil hic sentire monstrũ est. Ingeriturq; magna suspicio q̃ possit aliquid mali parere vt scire possunt qui cõuẽtiones norunt hic habitas. Ex basilea fuerunt apud nos oratores quoꝝ petitio fuit ꝙ cesar auctoritatẽ ecclesie iuxta declaratiouẽ cõstantie facttam & basilee renouatã tueretꝫ & manuteneret vtq; dietam nurẽbergeñ. mandaret teneri: ad quã suos oratores basilieñ. concilio cum plena potestate mitteret sup oibus q̃ ad pacẽ eccl̃ie ꝑtinerẽt. Petiuerũt & saluũ conductũ cuius vigore dietã illã mittẽdi oratores tute possent accedere sibi etiã redeundi securitatẽ postularũt. Ad primã petitionẽ data rñsio est cesari sp curã fuisse & ad huc eẽ. vt auctoritas eccl̃ie cũ pace ppl̃i xp̃iani sicut declarata repitꝫ in sacris lr̃is ꝑ sctõs doctores & cõcilia generalia vna cuꝫ ptãte

ſancte ſedis aplice in ſuo vigore ꝓmaneat. Ad ſcām dictū eſt vrgentibus cauſis dietam nurembergen. eē poſtpoſitā: ſicut principibus electoribus cbemeñ. eps intimatur? erat. ac ſi de ſaluo cōductu illuc eundi nō eēt op? verba facere: ſed eis cum quo recederēt nullaten? eē negandū. Sic in effectu rñſum eſt q̄uis & ornatius & verboſius. Tantū eſt qđ ex bis ꝓtibus tibi poſſum ſcribere. Vnū addo qđ mirabere. iam ego ſubdiaconus ſum qđ olim valde borrebā. Sed receſſit a me illa ani leuitas qua inter laicos creſcere cupiebat. Iāq̄ nibil magis amo q̄ ſacerdotiū fiāq̄ deo dāte infra octendiū diacon? & ſuo tpe ſacerdotalē recipiā dignitatē. Hoc ſi noxeta no nō & iacobo caluo dixeris ſcio tecum mirabunt. Sed eligendū ē aliquando viuēdi gen? qđ inter xp̄icolas duplex ē laicoꝝ & dericoꝝ & illa rurſus vt noſti diſtinguunt. Mibi in ordine beati petri manere decretum eſt. In quo gratia mibi deus elargiat vtq̄ ſibi placent ſolum cupiam faciamq̄. Vale.

Suitēſes ſuperbi non ſe iuſticie coaptant ſed ipſam iuſticiam ſibi famulari volunt.

EPISTOLA XCIIII

Neas ſiluius poeta dño iobāni de caruaial iuris interp̄ti & oratori aplico viro p̄ſtanti. S.p.d. Scripſiſti mibi bis ex via ſed qđ ſcripſiſti & tacuiſſe melius fuiſſet nam nibil mibi ſignificaſti niſi te vē to ſimilem germaniā fugere. Vltime lr̄e tue ex teruiſio miſſe fuerūt. De te poſtea nibil accepi: vtinā q̄ tibi incōbebat plene abſolueris. iam em̄ tps eſt viā retrometere. Nam te oēs expectam?. verū qa birūdo receſſiſti reuerteriſq̄ bñ tardior. Scribā tibi aliq̄ q̄ poſt tuū receſſuꝫ cōtigere nec tā parcus verboꝝ ero tecuꝫ q̄s tuip̄e mecū. Audi g̃ q̄ ſecuta ſunt. Chiemeñ. antiſtes iter ſuū abſq̄ mora cōtinuauit. iāq̄ nūcios habem? qui eū ex maguncia recedentē ire coloniā viderunt. itaq̄ puto eū iam eē in reditu. Cācellarius ſcribit mibi ex cōſtañ. nullā ſpem eē concordie cū ſuitēſib?. Naꝫ ſupbi natura boſes nō ſe iuſticie coaptant. ſed ipſam ſibi iuſticiā famulari volunt. iuſtūq̄ id putāt qđ eoꝝ fantaſticis ē cōforme capitibus. Beneqꝫ inquit comicus boie impito nibil quicq̄ iniuſtius eſt: q nibil rectū putat niſi qđ ipſe facit. Hungari inter ſe dietā babuerūt nibil tñ cōtra Ladiſlaū cōcludere potuerūt. Diſcordāt inter ſe admodū: atqꝫ vt magis diuiſi ſūt ſic & paupiores & miſeriores in diē reddūt: q̄uis ex iudeoꝝ more meſſiam expectent. De baſilea lr̄as vidi quarū bic effectus eſt. Sperāt patres illi tribus in rebus. Nam p & ſp̄m ſcm̄ qui p̄ſidet in eccl̄ia nō relinquo eā cū ſe futurū dñs dixit cū ea vſqꝫ ad cōſummationē ſeculi. Tum rex romanoꝝ qui ꝓtector & aduocat? eſt eccl̄ie: recordat? tandē officii ſui accipiet arma & ſcutū & veniet in auxiliū mīi ſue q̄ eſt eccl̄ia. Poſt bec in cōuētiōe nurēbergēſi erunt viri & ſcti & l̄rati qui iuſticiā & auctoritatē eccl̄ie tanq̄ meridie elucidabūt: nec amplius ſinent caliginib? eē locū. Tu vide ſi quid babes aduerſuꝫ. Nā tevocat iſte labor. Hec habui q̄ tibi nūc ſcribere q̄ vt reuerendiſſimis dñis meis camerario & morieñ. cōices: peto ſi eos oble

ctat qđ meũ fuit legere: q̃uis nihil sit qđ gallicis atq; italicis ex me theutonico posset placere. Si possem ita vt serenas epl̃as ad vos mittere sorti tan res almanicas nõ dedignaremini. Sed qđ mitti nõ põt iocũ de tñ retinet. Vale & hunc virũ egregiũ doctorem qui bas defert lr̃as recipe intet tuos. Iuuaq; qđ scis me cupe non neglexeris qđ actum sit in eo scribe.

Hungari ladislaum quãto rẽnuunt tanto inter se discordant vt eligãt alium.

EPISTOLA XCV

Neas siluius poeta. S.p.d. p̃stanti p̃bo dño Iobi cãpisio amicoq; e optimo. Accepi ex tuis lr̃is cardinalẽ virũ excellẽtissimũ cumanũ qui & tibi & ni fallor mihi erat affectus: grauib9 febribus exbaustum eẽ. pluribusq; timorẽ mort7 iniecisse: sed coualuisset tandẽ singulos amicos eẽ solatũ. Mihi postea ex basilea scriptũ ẽ iã eum obiisse mortẽ: simulq; cardinales alios tres qđ mihi sũme eẽt molestie. Nam cumanũ q̃si patrẽ dñmq; dilexi. Ideo p̃cor tevt quãtoti9 veritatẽ rescribas q̃uis puto magnã valitudinẽ rumorẽ mortis fecisse: sicut de me quondã basilee factum est: qñ cõicatus atq; iunctus p̃ter spem oim cõualui. Iãq; in annos octo vitã duco vtinã saluti mee cõducat. vt spaciũ vite ad meliorẽ degendam vitaz susceperim. De tuo bñficio & beri nr̃i cõis ampliori dignitate satis grarulatus sum Aliis lr̃is de politicis scripsi tibi defectum notauiq; locum si non habuisti lr̃as iterũ scribam. In rethorica arestotelis p trapesondam trãslata. inuenio in exemplis ciceronẽ noiari. Nescio cur id egerit trapesonda. Nam cũ ad verbũ fieri trãslatiões soleãt vt si sniẽ trãsferãt danda ẽ opa vt ad verbũ facte videanẽ. Nescio cur cicero noiet in arestotelis opibus qui nondũ natus erat dum volumẽ edituz est nisi ciceronẽ etiã an arestotelẽ fuerũt. Quid rei hic sit ex te scire cupio. Noua apd nos non sunt bungari sicut non cõcordarũt cum cesare nr̃o ita inter se cõcordes non sunt: nec aliquid possunt cõcludere qđ ladislao p̃iudicet. Sic eñ infantulus ab boibus desertus a deo iuuamẽ bz. Polon9 adhuc spem sui redit9 facit q̃uis ẽ mortu9. Forsitan aligs polonoz in modũ orphei imites poterit flectere cautib9 vmbrarũ dnos & p̃ces supplici vt vuladislaũ reddãt. Sed videãt nedũ reducẽdũ cernere ꝓperat illum impetuũ pdat Nuncios ad inferos missus ẽ qui berculẽ reuocet. Audiemus an noctis eterne cabos apiaẽ receptasq; semel vmbras remittat. Cum suitẽsibus albertus dux austrie bella gerit magnisq; eos virib9 p̃mit: nõ tñ eoz ptinacia vinci põt vt iustitie viam amplectanẽ. Cũ athesinis magna spes ẽ cõcordie. Dux sabaudie in apto bello est contra domũ austrie. Iuuatq; suitenses qđ patri non ꝑderit qui bas lr̃as defert. Alia noua tibi q̃ subticeo referet. Ipsuz velis dño nostro cõmuni & me cõmendare. Richardũ vale re iubeo dño comiti me dede. Julianũ saluũ cupio. Petro de noxetano & iacobo caluo salutes ex me dicito. Dicerẽ vt. R.p. dño adrieñ. me cõmendares nisi timerẽ mulctare illum cena cuius nõ possum particeps eẽ. Sed vale cũ eo ac dño Francisco suo & francia librarioz principe. Ex vuiẽna.

Euerēdissimo in xp̄o patri ac dño dño Iobanni sancti angeli car-
r. dinali dño suo colendissimo. Eneas siluius poeta impialisq̄ secre
tarius. S.p.d. Grauis mihi calamus est grauius charoꝝ absentia
dñoꝝ: grauissimū est nihil scribere precipuis patribus cum est ociū. Cum
ergo venissem in affricam quam vos seuā potestis interp̄tari remoratus
sum plusculos dies. Nec em̄ sanctis diebus homini presertim rome san-
ctificatio videbat̄ faciundū iter. Remāsi g̃ procopio florentiā missio duz
hic sum. Quid inquā: nihil hero tuo cardinali tuo legato tuo scribes: vi-
ctus sum scribere. Sed quid scribam nisi iocer: nihil est scriptu dignum: &
iocari vel grauitas cui scribit̄ eius vel tēpus vetat. Quid igit̄ faciam data
est inter equitandū mihi scribendi materia. Obuius fuit nobis apud san-
ctum. N. ex familia grunevualdi quidā. En ecce materiā. Cum noio gru
nevualdum magnū aliquid suspicamini: magnū est berde. is obuoluto
capite facieq̄ more gentis concecta: interrogatus est p̄ iobannē meum
cuius eēt & vnde veniret. Frisingen. sum inquit & ab ep̄o meo frisingen.
venio paulopost a me reptus itidemq̄ interrogatus: vbi me nouit: ex ve
nedis inquit venio: & si vlterius queris ex nurēberga nec quicq̄ vlteri9
respondens vexato calcaribus equo: festino euasit. ingessit bō suspitionē
cum aliud mihi aliud iobāni retulisset nec libenter mihi resp̄deret. Au-
diueram in via fratrē cancellarii mortē obiisse atq̄ hinc cōiectatus sumve
nire hominē sui beri causaz p̄moturū. Dicet hic aliquis quid tua interest
illo mortuo sup ecclia frisingen. Mea nihil sed regis interest. Ob quā cau
sam rogo precor obsecro ne quid innouari p̄mittatis sine līis regiis: noli
te principē offendere: nolite etiaz homini inimico vestro plus credere q̄
expediat. Veteres amici semp nouis sunt preponendi. Vana est amicicia
quā metus facit non amor. Nescio si vera est mors frisingen. que dicitur
confingi p̄t. Si vera est in oculis regē habere oportet. Sin conficta & re-
gem & cancellariū. Hos ego. v.p.r. quo ad possum facio recōmissos. Si
adest cardinalis bononien. sibi quoq̄ rem hanc comendarē qui regē ve-
nerabat̄: cancellariū amabat: & me quoq̄ charū habebat sed nescio quō
in assumptione pape illū amissimus: multū supbi & insolētes eramus: cuz
duos in curia cardinales qui nos diligebant haberemus. Nec em̄ quicq̄
erat quod impetrare tantis p̄motoribus non possemus. Nam q̄d vestra
prudētia obmittebat. supplebat bononien. diligētia. Nūc sola est. v.r.p:
vbi non proficitis vos: nihil est q̄d amplius sperare possumus. Ob quaz
rem vexabim9 amplius nos nec quiescere vnq̄ sinemus. Si vultis apud
nos apud gerse nīamq̄ vuiennaz bñ recipi. curate ne q̄d rome cōtra nos
fiat: & omnia q̄ petimus fiant: ac deficientis bononien. vices supplete. Sed
intelligo vos cauebimus dicitis nec almaniā reuidebimus. Nā q̄ legati
fuerimus in germaniā designati: non eo tendit vt veniam9 illuc: sed vt pa
sceamus vos verbis vtq̄ vos hinc expellerem9 qui añ p̄nūciationē legatī

nolebatis abire. Quis velit in almaniam venire dietas innumeras adire: predones timere: semp pacem inter homines tractare qui saxo duriores sunt: & ab aliis iura ecclesie romane petere: quos saciare impossibile est apud qđ nulla honestatis sed dehonestatis maxima rō est. Bene aţ optime reuerēdissimus ille pater morineñ. deliberauit qui puinciam renuit: nec agrū illū sterilem colere vult neq; illucire. Vnde rarus est cū honore reditus. Sed ille pronūciare noluit cautus & sapientissimus pater. Nos etsi nomiati sumus. nō ibimus tamē. Primus sapiētie gradus fuerat nolle nominari illū: quia nō tenuimus: a secundo nō excedimus q̄ est nō ire. Sic arbitror dicere. p. v. reuerendissimā. Sed nihil facitis: nā hoc est qđ volunt almani. Nō em̄ daturus sed recepturus est legati aduētus. Ideoq; & si nunq; fiat non dolebunt. Ipsis puisum est: tuti sunt: in securo sunt. Vos si vēdicare iura vultis aplice sedis vt veniatis oportet. Qz si labores fugitis nihil est quod iuuet nō venire. Nā lris & petitionib9 nris plus rome .p. vram obtūdemus q̄q; in germania. Nulla die nulla hora nullo momento sinemus quiescere. p. vram. Semper cause tbetonice vos occupabūt. His accedēt bispani quibus vt morē geratis oportebit: atq; bi nō precibus sed minis vrgebunt. Nec veneti nec florentini nec genus vllum italorum impulsatā relinquēt. d. vram. Ibitis papā rogatū & nihil obtinebitis. Hoc tormentū est quo nullū sicilie tyrāni durius inuenerunt. In tenebrosis aulis cubiculisq; vitā inertem felicē ducetis. Qz si germaniam cito peteritis nosco naturā vestrā: ipi vos agri saltusq; ferarū intereundū flammā lacus montes oblectarēt & saluberrimus aer. Sed nolo plura dicere: ne cupiditatem nimiaz veniendi obiectem qui pro meo cōmodo nescio vbi magis. R. p. vestrā eē cupiam rome an in germania. Valete & me vt sum recognoscite vestrum. Ex sena.

Amicitie dissolute cām exponit. EPISTOLA XCVII

Neas siluius poeta. S. p. d. Michaeli de pbullendorff regie cācelarie pthonotario. Sequebar magnificū virum dñm Casparem cancellariū ex nurenberga recedentē: cū inter equitandū rogasti me vt tibi patriā tuam reuisuro aliquid scriberē. Nā sic potissime reconciliatum me tibi censeres. Ego tūc nō respōdi me scripturū nisi tue ad me lre prius deuenissent. Nunc cū diu expectarim scripta tua iāq; mihi satis persuadeā: inuanū me manere vt scribas. Deliberaui tuo desiderio morē gerere prioresq; meas lras ad te dare q; si verū audire vis (debes aūt velle) nō tantū tui causa faciā quantū mea. Veniunt ad me plures querūtq; diligēter ex me cum inter te meq; turba fuerit. Nota em̄ oibus erat amicitia nra et quasi pictagoreos amicos nos oēs arbitrabant̄: cū & liberi & bona oia inter nos cōmunia viderent. At cum postea seorsum inceperimus viuere: sciscitant̄ omnes: cur hoc discidium interceserit et aliqui te aliqui me incusant: nōnulli vtrūq;. At ego cum mihi de re hac verbū fit: expurgo meipsum: & causam meam sine aduocato defendo: sic vt & te sa-

H

cere non ambigo. Nã & procopius bohemus vir prestãs nostriq; amantissimus ita tuis verbis pſuasus erat: vt oratõe magna opus uerit anteq; eius opinionez mutare potuerim: quia tu eũ imbueras. Existimabat em bomo me potius q; te peccauisse. Sed auditis tandẽ rõnibus meis sniam variauit. Jamq; vt est nõ me amicitie ius violasse: sed te sicut est putat. Sz est mihi pmolestũ vnicuiq; poscẽti reddere rõnem. Nãq; vt diuturnior nostraq; beniuolẽtia fuit eo notior oĩbus fuit. Sed venit in mentẽ quod Papius florẽtinas fecit. Is cũ pallium olei pauxillo maculasset. quia sep vrbem euntẽ singuli pcõtabanẽ quidnã eẽt q; palliũ deturpasset. Cũ gra uiter oĩbus rñderet: cedulã pgameui pallio consuit in qua scriptum erat oleum. Nec post hac voce cuiusq; vexatus est. Occurrebat em interroga tioni cuiuslibet cedula. Ita & mihi faciendñ est. Scribã ad te causas cur ex tua me subtraxerim amicitia. Si quis deinde me scrutatus fuerit ad epl'az hanc remittã: ex qua poterit quisq; & causas dissolutõnis amicitie nosse & nõ me culpandũ sed te potius fuisse. Et satiffaciaz tibi qui meas lras te cupe significasti. Fateor em me priorẽ fuisse in amicitia dirimẽda. cũ vide rem nõ elegisse me virum qui posset in amicitia mea eẽ diuturnus. Nec propterea mirari quisq; debet q; beniuolẽtia nra biẽnalis fuerit. Nec em anni duo verã amicitiã ostẽdunt: sed vix etas bois satis comprobat amicitiam. Plures sunt qui nobis ab initio placidi & bumiles videnẽ. sed bi succesſu tpis quales sint appareant. Possunt em aliqui nature vitia ad tẽpus tegere imperpetuũ tegere nõ pñt. Necesse ẽ em vt sese aliqñ quales sint demõstrent. qđ cũ fit soluiẽ amicitia. ga pditũ est qđ amabaẽ. Jam te arbitror quo pergã intelligere. Nõ insimulo te alicuius vitii: sed aio te aliũ eẽ q; rebar. Putarã te meoz eẽ cõformẽ morũ: ideoq; te amaui. Et certe finxisti te nature mee admodũ similẽ. Nũc quia nõ cõtinuas nec ille es qui antea fuisti: nec amor meus erga te ille ẽ. ego vt vixi ab initio tecũ sic perseneraui sp. Itaq; si nũc non sum amãdus nec in principio diligendus fui. Nec ista dico q; me bonum te malũ arguã: aut mores meos sinceros dicam & tuos impuros. Potest eẽ vt tu bonus sis ego malus. vtcũq; est: non potest amicitia perdurare vbi mores dissimiles sunt. Sed ne rem illã faciamus longiusculam dicam tibi quid est qđ me nõ sinit eẽ amicũ tuũ. Et quibus in rebus iniuriatus sis mihi exponam. Morum diuersitas est in boc q; tu multorum es ego paucorũ: tu pecuniis studes: ego eas paruifacio. tu litteris aliquãdo ad lucruz vacas: ego ad quietẽ animi sequor eas. Tu rigidus & atrox ego lenis & facilis. tu cibis plusq; venere oblectaris: ego plus venerem amo q; cibos. Tu nocte aduenientẽ nunq; dormire & nunq; mane surgere vis. Ego post cenam paululum postq; quieui dormire vellem: & ante lucis aduentũ surgere: tu darus: ego bumilis. Sunt be inter te meq; differentie. quod si fateri nolis eorum iudicio stabo qui te meq; vsu cognoscunt. At certe cum primũ inter nos sunt iacta amicitie fundamenta: que certe male iacta fuerũt. tu baud talem te mon-

strabas: sed eras mihi admodum morigerus. ita vt quicquid mihi placeret: idem & tibi videretur cordi. taliq; arte me inuasisti. Sed mutasti postea modum viuendi & ad priorem naturam tuam redisti. Qr si tu vitam mutas decet & me amorem mutare. Dicis quid est: quod tibi obfuerit. Multa sunt michael ne vereare lacessisti me lingua: dixisti pluries inter comensales me leuem multisq; vitiis me insimulasti. Que si fortasse vera fuerint. (Scio em me miseriis inuolutum) decebat te non inter alios. sed inter te meq; corripere & si me non emendassem sicut euangelii lex iubet. adhibere vnum poteris vel duos ac postmodum ecclesie dicere. At tu me coram semper laudasti: blandituscq; mihi magnopere fnisti. post tergum vero monstrasti me digito atq; subsanasti. Sunt noti tui meiq; ex quibus sepe audiui hec. Nec tu negare potes quin comediam meam carpseris quam de Criside feci nurēberge. non est mihi cura q̄ mea scripta tuo iudicio reprobent quis magnū est. Nec ego laudari musam meam ex te volui: quia non est digna laus que ab homie ac rei impito venit. sed noto animā tuū Preterea si qd vitii inerat decebat te me admonere vt limassem at tu nedum carmen sed autorem quoq; irridebas: me leuem accusabas qui comediam scripsissem tanq; no laudi Terentius & Plautus habiti sint qui comedias scripserunt. Sed mitto hec. Alia sunt que fame mee plus obfuerunt. Quinq; & viginti aureos mutuo mihi dedisti: magnū officium & amico dignum. Nam cuius tu fidem in pecunia cognoueris tuto illi oia credas: argētum est alter sanguis. Subueniisti mihi fateor in re necessaria nec ego vnq; inficias ibo me tibi propterea obligatum fore. Repetisti ex me mutuū non cōmutaui verbum. Sed cum ipse pecunia vacuus essem ex alio mutuatus sum q̄ tibi restituerem. Bene bucusq; actū est post dies exinde aliquos cum ex me non nihil peteres quod prestare non poterā: dixti me tibi succensere: ac propterea succensere q̄ tuus es repetisses. Magna profecto hec iniuria fuit. Nam quis post hoc mihi nummos credat si repetenti irascar magno me crimine insimulasti tantoq; meum animus offendisti magis: quanto ab ea intentione eoq; vitio magis abfueram. verius dicere poteras. Io erga me alius ē Eneas qa nō nihil sibi detraxi. aut quia nō affui sibi in psecutiōe bibaliū. Aut qa tibi detrabētes non redargui. Hoc me michael mirū immodū turbauit. Qr si dicis antea q̄s me tibi fuisse solito grauiorē nō negabo. Sciebā nāq; me tuis morsib⁹ lacessitū. Sed erāt illa vulnera q̄ nō egre curari poterāt: si alia nō supueniissent. Et qppe q̄ tu dicebas me ꝓpter repetitos pecūie cōmotū. facile pōt refutari Nā et añq; pecuniā repeteres cognit' q̄ de me dixeras clāculo. n erā tibi ex cōsuetudie psca ꝓuūct⁹ paulatiq; studebā me disiūgē meoq; ciceronis snie n rūpe beniuolentie vioculū is soluere nitebar. Qr aūt postea trūcaui amor' funē tua culpa fuit. cū me corā aliis ꝓpt pecuniā tibi molestū asse. reres. Feci g tūc vt naute faciūt. q adueniēte piculo nō soluūt nauē s reti nacula icidūt. Hec credo sat' fuisse ad amicitiā dirimēdā. nā q̄ cistā mihi

commodatã vẽdideris Iacobo nostro. q̃q̃ tuos libros repetieris et meos retinueris nõ vitio do sed indignationi iã suborte tribuo. Si quid me hic mentitũ putas redarguere potes mihiq̃ rescribere. Ego alienũ potiꝰ q̃ meũ iudiciũ sequar. Et banc epl'am bonoris mei tutrice oibus dabo q de nostra sepatione quesiuerit. Inter me aũt & te primus amor parq̃ charitas reuiuere nõ poterit nec amicitia eẽ que fuit. nisi & mores & conuictus redeant qui ante fuerũt. Famãq̃ meã videam restitutã. Vale et si durius scribo q̃ ferre queas memẽto & te de me locutum fuisse acerbius q̃ inter amicos deceat. Ego te potius solũ soluscq̃ arguere volo q̃ inter alios de te aliquid dicere qđ tuo possit bonori vel vtilitati detrabere. Naꝫ & si soluta est amicitia. nõ tamen que inter homines eẽ debet cũ honesta societas est extincta. Iterum vale. Ex vuienna.

Grates refert de plurimis beneficiis susceptis. EPI XCVIII

Euerẽdissimo patri dño Leonardo epõ patauien Eneas siluiꝰ ꝛc.

r Reuerendissime pater post humilẽ recõmendationẽ & obsequiorum meoꝝ p promptã exhibitionẽꝫ. Speraui meo in reditu. P. v.r. apud vuiennã comperisse qđ mihi iocundissimũ fuisset vt de rebus ecclesie nõnullisq̃ aliis cõtulissem. Ac propterea familiari meo Iohanni quẽ ad ecclesiã destinaui meã nihil lr̃arum cõmisi. v.r.p. consignandaꝝ. At nũc cum oratores regii patauiã sint petituri: dignationẽq̃ vestrã allocuturi: statui pauca scribere. quibus memoriã vestri ex me nõ posse deleri sciatis. Nec em̃ is sum qui bñficioꝝ acceptoꝝ vllo tempe valeã obliuisci. Scio nãq̃ non eẽ viros nec etiã homies: sed atroces immanesq̃ feras qui non bis semp afficiunt̃ a quibus bñficia receperũt. Stulti quidã fugiunt eos qui de se benemeriti sunt eorũq̃ conspectũ horrẽt quibus repẽdere vices nequeũt. Quidã vero plus humanitatis habẽtes bñfactores suos assidue comitant̃ & gratitudinẽ quã in factis prestare nequeũt verbis ostẽdunt nec absurde. Nemo est em̃ tampaup vt bñfactori suo gratꝰ eẽ non possit: quia nec auro nec argẽto ceterisq̃ rebus preciosis gratitudo prestat̃ sed animo. Animus aũt tam mẽdico q̃ opulẽto bonus eẽ potest: hunc vt ex me suscipiat. v.r.p. supplex oro. Scio me plus debere q̃ possim psoluere. Sed hoc me scire spes ẽ quedam solutiõis mee. Facultates corpus meuꝫ vita ac postremo animus in vestra potestate sunt. Nihil in his ampliuꝰ iuris habeo sic me vr̃is bñficiis deuinctuꝫ tenetis. Sed de his al's. nũc pauca dicẽda sunt de statu romane curie. Caput illius Eugenius fuit dum ad eũ veni satis sospes si possunt senes eẽ sospites. In meo recessu podagra: círagraq̃ debilior factus est: petitioni regie nõ annuit. Conciliũ nanq̃ in almaniã nec dedit nec daturus est. Si quid aliud regia maiestas cupiuisset optata retulisset: sed nihil postulatũ est nisi q̃ pacem ecclesie cõcernebat. q̃uis ille nõ pacẽ sed maiorẽ queri seditionem diceret. Rex aragonũ simultates primo post aptum odiũ cum Eugenio habuit: & ne quid ex regno in vrbem veberet̃ prohibuit. At hec ante meũ

ex curia receſſum cõpoſita ſunt. Et in gr̃am vtrimq; rurſus ventũ eſt. Panormitanus apud eccleſiã ſuã cũ tedio vitam expuit. Cardinales in curia plures ſunt: ſed nõ vt ſolebãt diuites. Nã & oia officia diminuta ſunt & aduocatoꝝ preſertim. Ac propterea ex his quidã aliis ſe rebus exercẽt, Geneſius de la porta iã in legatoibus queſtũ facit. Nec em̃ nũc rome fuit: quia tridentũ miſſus erat. Forſitan nõ ſic ei ſuccedit: mortua coniuge ſicut antea dũ illa vixit. Multi em̃ hũc in aduocatũ patronũq; habere vt ip̃m domi cõuenirẽt & mulierẽ honeſta facie ac ſermone blãdo poſſent alloqui. Fuit nãq; magni ingenii femina q̃ nũc modeſto nũc molli nunc procaci vtebat oratione. In cuius facetiis atq; ſalibus plurimis lepos inerat. Sed hec dũ ex nouria romã petere feſtinat prius morbo abſumpta ẽ, q; itineri ſe cõmitteret. Vir eius & cõiugẽ ſimul & amicitias & eloquentiam p̃didit. Nec ex roma plus eſt q̃d queam ſcribere de filio ducis venetiarũ noui ambigo veſtrã. r. p. aliquid audiuiſſe: qui venetias fugiens: tergeſtum venit. fama eſt eũ reipublice cõſilia mediolanen. duci reuelaſſe ac propterea leſe maieſtatis crimie damnatus eſt: Reliq; in aduẽtũ. p. v. reſeruo cui nõ min⁹ auide parerẽ req̃ſitus q; q eidẽ. r. p. aſſidue aſtant. Valete

Vxorẽ p̃ſtitutã viro ſuo cõciliare conat̃ p̃ mediaꝝ p̃ſonã mõ cõgruo.

Neas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius dño Henrico ſcoter plebeno in plettenberg. S. p. d. Inter alia pietatis opa maximũ eſt vxorẽ viro ſuo coniungere ne ſeparate viuãt. qui duo eẽ debẽt in carne vna. Qui vero diſiũgit matrimonio iunctos is dei aduerſat̃ preceptis. Scriptũ eſt em̃: quos deus cõiũxit homo nõ ſeparet. Verum mariti quidã adeo duri: aſperi: crudeles: feriq; reperiunt̃ vt non ſociam diuine & humane domus vxorem ſuã putent: ſed etiã tanq; ſeruam et vile quoddã mancipiũ teneãt. nũc iniuriãtes verbis nũc factis. Cedũt paupculas feminas: lacerãt: cruciant: mortemq; minant̃. Hinc plures ſuos viros deſerunt. Cunq; victu careant: aliorũ virorum a quibus alantur cõmercia ſuſcipiunt. Que res non tm̃ ip̃is mulieribus (Nam leues ſunt fragiles timide) quantũ ip̃is viris imputandũ eſt: quos oportet eẽ conſtantiores & in re qualibet meliores. Nunc cur hec ſcribam paucis abſoluam. Accepi nuper ſocium meũ queꝫ habui in frangonia. Cunq; in oppido quodam per aliquos dies fuiſſem occurrit mihi mulier quedã forma egregia ſtatura tame breui. Hanc baſilee viderã ſepiuſq; fueram allocutus. Nam cõtribulus quidã meus eam maxime diſexit. Interrogo quid faciat vti valeat q̃ẽ habeat amatorem. Ait ſe artificio ſericeo vitam ducere. bene ſibi eſſe: amatorem nullũ habere. Ducit me domũ oſtendit veſtes et opera que fecit: vnicamq; habet aucillam. Et quantũ ſuſpicari poſſum vita eſt vtriq; pudica. Tum ego num tu inquaꝫ virũ habes: vtinam nõ haberem reſpodit. Nam ſic & ego animam & ille perdimus. Cũ interrogaſſem vbi nã eẽt vir ſuus: dixit in baſilea vocariq; Hermãnus aſpel. cũ quo iã pluribus annis nõ fuerit. Nã vir ſeuus eſt in-

EPISTOLA XCIX

quit: qui me die noctuq̃ nũc pugnis nũc fuste cedebat. Ad extremũ etiã aũt mibi mortẽ minabatur quã ego fuga euasi. Tunc ego en bona muli-er. Si iam te ille recipe vellet tecũq̃ viuere vt virũ cum vxore decet: an ad eũ reuerti velles? vtinam inquit mulier: sed noui hominez quia nõ faciet. Amat em̃ aliã feminã: eamq̃ domi concubinã habet: cui sunt ex illa plu-res filli. Quid tu scis inquã ego: forsitan eũ iam pcti penitet: & si te reperi ret alacri suscipet aio: vitãq̃ suã emendatã ageret tecũ. Vis ne vt suscitem eius animũ. Tũ illa. Hic sepe ad me veit postq̃ ab eo fugi: nec me q̃rebat sed res meas itidẽ nũc timeo. Veniret em̃ vt puto: & que nũc habeo secũ asportaret: mibi aũt sola verbera & cicatrices aut liuores relinq̃ret. Non sic faciet inquã ego. Nã p mediã fidẽq̃ personaz scrutabor animũ suũ: & si bonus erit suadebo vt ad te veniat vtq̃ te recipiat & finez peccatis po-nat. Ad hec mulier precor te inqt expiaris. Nã meo cũ viro libẽter viue rem vt aiam lucrifacerẽ suã meãq̃. Hec ptim p me ptim p interpretẽ suz locutus. Nũc g̃ reuerẽde pr̃ in hoc ope pietatis vt ptes vr̃as interponere velitis p̃cor: vt si fieri pot viro suo restituat̃ mulier. Velitis ergo informa ri qs sit ipe Hermãnus: an viuat: an cõcubinã habeat: an morate viuat an criminose. q̃ si adhuc in pctõ est & adulterã domi habet. Ingerite sibi cõ-scientiã incutite timorẽ. exponite q̃breuis sit hũana vita q̃ fallax q̃incer ta: q̃certa mors instat. q̃incerta mortis hora. vt bñ viuẽtibus ꝓmissa sit eterna felicitas. male aũt opantibus suppliciũ sempiternũ. Ignis edax pe na sine fine. Exhortami vt ad seip̃m reuertat̃ & ad creatorẽ suũ deũ q eũz proprio sanguine redemit suadete sibi vt dũ viuit memor sit dei. vt cum moriatur memoriã sui habeat deus. Inducite vt exclusa cõcubina quam cũ peccato tenet: legittimã coniugẽ recipiat domiq̃ teneat quã cũ merce de habere poterit & de⁹illi bñfaciet nec relinquet eũ in tempe oportuno Humana res est peccare: angelica emẽdare. dyabolica perseuerare. Reco-gnoscat se tandem & ad deũ reuersus dicat. Erraui sicut ouis que periit: require seruũ tuum: quia mandata tua non sum oblitus. Misereatur ipsi us misereatur coniugis exulantis Parcat cõiugi peccata sua vt coniunx quoq̃ sibi ignoscat: sciat se ita obligatum vxori sicut & viro est vxor. nõ supbiat & dicat ego vir sum. Nam ambo creature sunt dei tam vir q̃ fe-mina. Apud deũ non est distinctio sexus: tam pro femina q̃ pro mare na tus est: passus: crucifixus & mortuus dominus. Si prudentior est vxori: dignũ est eos qui plus sapiunt impfectũ tolerare minus sapientis. Nam & apostolus Paulus iubet alterũ alterius onera portare & oẽs vnũ eẽ in xp̃o: Q̃z si Hermãnus ipe acquiescere vult vestris monitis vxorẽq̃ pro-priam recipere: ac cum ea caste pie & sancte viuere: dimissis pristinis iniu riis atq̃ odiis: scribite mibi statim: & ego tunc significabo locum in quo est mulier: cui nomen est Katherina: & faciam q̃ ipsa veniet ad virũ suum aut si vir voluerit poterit & ad eam venire & cum ea manere. Nam ipsa multum lucratur arte sua manuali & sericea: & si ambo erunt simul pote

runt vitam honestã & hilarem ducere: & animas cum corporibus saluas facere. In omnẽ aũt euentum scribite mihi q̃primũ quid sit de ipo Hermanno quid agat & quid intendat facere quod ego pro singulari mune re recipiam qui libẽter vellem bo capud deũ ꝓmereri vt dissoluti matrimonii reintegrator forem vtq̃ duas personas in peccato viuẽtes ad frugem vite laudabilis reduxerim. Nec eñ ambigo rem fore deo acceptam magnũq̃ sequi exinde premium. Cuius & vos participabitis si diligenter proinde libenter & accurate rem banc aggrediamini. Et quia littere semper suum non habent cursum postq̃ semel mihi scripseritis nõ pigeat iterum atq̃ iterum rescribere: vt prestet diligẽtie sedulitas qđ viarum insecuritas auertit. Si eñ vna tandem ex vestris epistolis ad me proueni et: exinde possum quod volo perdiscere. Valete optime amate me vt soletis & causam istam totis viribus perficiẽdam suscipite. Cum aũt ad me scribitis in curia regia reddi mihi lras iubete: nam illuc reuertor.

Grates refert defendenti honores suos. EPISTOLA C

Neas siluius poeta secretarius regius. S.p.d. ornato doctoq̃ viro Iohanni tuskoni protbonotario inclyte ciuitatis pragen. Video semper lego q̃ voluppe tuas lras. Nam & amicitiam confirmant nostrã & prudentiam testantur tuã. Accepi nuper que mihi scripsisti de Iobãne notario pbuen. qui me mõstris compauit. vide que sibi respondisti grauiter amica causam defendisti: ineptiãs increpasti: veritatem iunisti. viri boni functus officii es. Naz & absenti cõsuluisti: nec amicũ in vltimis terrarum agentẽ indefensum reliquisti. Amicitia vera nõ magis presenti q̃ absenti fauet: qui amicus est etiã mortuũ diligit: nõ corpus amici: nõ res nõ famam ledi patitur. Hoc abs te factum ee amice gaudeo: tanto q̃ tibi obnoxiorẽ me sentio quanto id tpis abs te eram remotior. Rome vt opinor tũc fui cũ meo nomi detractũ ẽ. Sed q̃q̃ tibi refero gratias: illi tñ non irascor q me carpit. Scio impfectum meũ: ignorantie mee fuz ꝓscius. Sapiẽtissimus Socrates & oraculo ꝓbat? delphicovnũ se scire aiebat qñ sciret nihil: quid ergo inquam: Sentio cũ tuo Iobãne nec scio quicq̃: nec noie sum aliquo dignus. Scribaz tñ illi pauca ne se scire petet: que tu atq̃ ego nescimus: lras bis adiunctas habebis quas sibi dirigo. simul quoq̃ interpretationez epl'e quam longo desideraste tempe: paruissem antea tue cupidini nisi absens fuissem. Anni iã duo sunt quibus assidue obequito: nũc rome inuenior: nũc franckfordie: nũc vuienne: nulla mihi quies dat. Nũc etiã ad electores imperii deleger infra trimestre mi nime bic reperiar. Vale & me vt soles ama atq̃ obserua.

Persuadet polonos et australes concordari tali medio. EPIS. CI

Euerendissimo in xp̃o patri & dñõ dño sbigneo ep̃o cracouien. r sctẽ rõane eccl'ie cardinali electo eneas siluius poeta. S.p.d. Q̃uis ego reuerẽdissime p̃ et dñe prestantissime iamdudũ vre dignationi affectus fuerim: eiusq̃ statum felicem ac successus prosperos sedulo

concupiuerim. Quia tñ indies virtutũ vrarũ maiores laudes maioraq̃ preconia in meis auribꝰ pstrepunt. Cogor & ipe dietim magis ac magis venerari nomẽ vrm ac deuotoẽ: q̃ vram pnitatẽ reuerendissimã prosequor augere. Sic em virtus exigit. Cuiꝰ ea vis est vt ꝙs nunq̃ vidimꝰ homines amare nos vrgeat. Verũ qd ego de me loquor q nõ sum dignus inter boies cõputari qñ maximi viri imo & regia sublimitas pstantiã vestram & veneret & amet. Est eq dẽ in hac regali curia pcelebris fama vestrarum dotiũ: nec vnq̃ sine singulari laude vrm nomẽ audit. pcipue tñ inter alios magnificus dñs cancellarius probitatẽ vram extollit & predicat q nũc cõsiliũ: nũc liberalitatẽ: nũc vite mundiciã: nũc magnanimitatẽ quibus pdita ẽ. v. r. p. enarrat. Nup vero cuꝫ in cõspectu regie maiestatis magna baronũ ac nobiliũ stipãte caterua de platis ac magnatibꝰ regni vestri mẽtio & aliꝰ aliũ laudaret assurgẽs cãcellariꝰ. Clari sunt inqt viri quorum meministis; nec ego eoꝝ virtuti detraxerim. Nemo tñ adhuc vrm qui sint oculi regni polonie mõstrauit: nec oia illoꝝ attigit q prestat oibꝰ Nã etsi pstãtes sunt bi quos cõmendatis. Vbi tñ cracouien. antistitẽ relinquistis: cuiꝰ tãta ẽ pbitatis fama vt nec laudãdo crescere nec vituperando minui possit. Ego platũ hũc nouí aliqñ allocutꝰ sum & in pluribꝰ tractatibus sum exptus. Nihil tamgue ẽ tãq̃ arduũ qd is nõ statim intelligat videatq̃ finẽ. Animꝰ illi magnus ẽ sed rectꝰ: nõ solũ q̃ pntia sunt disponere nouit: sed futura lõge pmeditat. Neq̃ pdigus ẽ vt indignis largiẽdo facultates ecclie dissipet: neq̃ auarus vt indigẽtibꝰ nõ porrigat manuꝫ. Sed est elemosyne dispensator domusq̃ sua claris bospitibꝰ sp patet. Quicũq̃ poloniã ingrediũt oratores aut viri pstãtes hũc adeũt hũc patronũ bñt. Ab hoc bonorant donant q̃. In qbus rebꝰ vera liberalitas recognoscit. Est in eo clara facũdia: multe in ore eiꝰ facetie. multusq̃ lepos: nõ elatꝰ est: nõ iracũdus: nõ exactor pecuniaꝝ: nõ vindicte cupidus. Sed benignus mãsuetus: piculi declinator atꝫ contẽptor: amator patrie sue: & aliene nõ inimicus. Nihil est qd illi melius pace cõi videat. oia eius cõsilia quietis sunt. Nõ tñ bellũ dissuadet cũ p tutela regni suscipiendũ est. Sꝫ arma nõ propter victoriã neq̃ propter iniuriã vindicãdã sumẽda dicit: sꝫ propter pace obtinendã. Finẽ belli nõ rapinã vel glriam: sed quietem eẽ debere. Scit pterea qbꝰ artibꝰ curia regẽda ẽ: qbusq̃ modis gubernãdus exercitꝰ Et q̃uis placꝰ sit sacrarũ religionũ gnarissimꝰ: nõ minꝰ militie q̃ in senatu est vtilis: nec egreferas Caspar si hũc vnũ tãtifacio. Nãq̃ si eius sp cõsilia apd reges polonie valuissent: aut pax optia inter austriã poloniãq̃ viguisset: aut i bellis q̃ postea fuert maior polonoꝝ ipetꝰ fuisꝰ audit. Que cũ magnificꝰ Caspar finiuisset ꝑmonis finẽ oim circũstãtiũ assensus cõprobauit. Caspar vo bis auditis vtinã inqt talis dñs i cõsilio meo psisteret. At sic vario circũstantiũ ꝑmone. v. p. r. eas cõmẽdatiões accepit q̃s me audiuisse antea nõ memini gauisus suꝫ dũ talia pcepi: moxq̃ in aim veit: bec vt significarẽ vre dignatoi. nõ vt ppea gliemi. Scio em moderatiõꝫ ani

mi vr̄i: q̄a nō patefacitis aures adulantib⁹ sed vt nomē bonū teneatis cu
stodiatisq̄ & si possibile est augeatis.. Nūc em̄ cū diuitiis cōmutanda est
fama celebris. Diuitie cū corpe sil' pdunt̄. fama comes aīe post obitū du-
rat quā q negligit crudelis ē. Et fortasse cū has lr̄as audietis q̄d ē dicitis
in quo velit Eneas meū nomē augeri. Dicā breuiter q̄uis non ambigo
id vr̄am prudētiaꝫ p sc meli⁹ intueri. Sꝫ dicēdū ē ne frustra videar calamū
recepisse. Inter austriā & poloniā. R.p. ml'te hacten⁹ simultates: multa o-
dia & apta bella viguerūt q̄ res et australi dn̄io nocuer̄t & polonie n̄ ꝓfu
erūt. Iā tp̄s eēt his discidiis imponi finē: & aliqn̄ in amicitiā gr̄aꝫq̄ reuer
ti. Nā q d peius ē q̄ regnū aduersus regna insurgere: & regiū sanguineꝫ
insidiari regio sanguini. Cūq̄ vsus hēat reges inter se frēs vocari. Quid
absurdius ē q̄ fratrē insectari frēm ciuile bellū struere ac p̄icidiū meditari
Facta sunt hec iādudū sed cū dāno ambaꝝ ptiū. Itaq̄ iā tp̄s eēt vt admo
nite cladiū suaꝝ ptes inimicitiis modū iponerēt. Sed ista moueri neq̄unt
nisi magni viri manū apponant: & quippe dū ego hec aio reuoluo: non
possum arbitrari qs ali⁹ sit inueniēdus huic rei idone⁹ q̄. v.r.p. Itaq̄ lo q̄r
apte dicāq̄ quid sentiā. Due sunt vie qb⁹ finiri discidia inter austriā polo
niāq̄ pn̄t. Vna ē si vel austriā poloni deleāt ferroq̄ sibi subiiciāt vel econ
tra poloniā bello suparēt australes. Altera ē si reuētū fuerit ī gr̄aꝫ et vtrin
q̄ renouata fit amicitia. Prior via admodū difficilis ē. Et lꝫ in ea mult' iaꝫ
annis elaboratū sit. Adhuc tn̄ & australes suū & poloni suum imperiū te
nent: & alter alterius insidias conatusq̄ timet. Nec video quo pacto euo
nr̄o altera ps alterā possit extermiare: q̄a vtriq̄ magne sunt vires: & mul
tum sanguinis effundēdū eēt: multaq̄ hoīm cētena milia neci dāda: mul
te ciuitates delēde multi agri cremādi & infinita mala faciēda eēnt: añq̄
vna ptiū in ptātem alterius veniret. At via cōcordie vt salubrior est sic ēt
facilior. Querit̄ qui modi cōcordie sint. Nēpe facilius bn̄ficio q̄ gladio
vincit̄ inimicus. Nō iniurie adiiciende sunt iniuriis neq̄ mala malis cu-
mulāda sed purgāda primo cōtumacia ē: post dāna resarciēda. exinde be
neficia subiūgēda. Qui hoc egerit is iā nō inimicū sibi placabit solū: sed
recōciliabit incorpabitq̄ sibi & sociū ex aduersario amicū ex inimico fra-
trem ex hoste faciet. In hac igit̄ re vidēdū ē vn̄ prior iniuria ꝓperit: & il-
linc medela veniat vn̄ vuln⁹ illatū ē. Nō em̄ q fert sed q infert iniuriā emē
dare debet. Hic ergo vidēdū ē q̄ pacto iuicē ꝯueniam⁹ nedū ego lesas au
strales cōtēderi. v.r.p. inficiet̄. Libet igit̄ mihi scribē q d sentiā vt corriga
tis si falsum fuerit. Loq̄r ingenue clare apte vt inter amicos fieri dꝫ. nō vt
regno vr̄o q̄d ē nobilissimū detrahā: ꝫ vt eo meli⁹ iueniri cā possit q̄ vul
nera mag' detecta fuerit. vr̄a v̄o. r.p. libertati mee veniā dabit: si q d ē q̄d
ostendat: q̄a in bonū loq̄r: nolo alti⁹ exordiri. Sꝫ rei p̄ncipiū Vuilhelm⁹
dux austrie dedit huic filia reg' Ludouici q hūgariā poloniāq̄ posside-
bat in mr̄imoniū cōiūcta fuit Regnūq̄ polonie i dotē datū: nec diu post
poloni nulla iniuria lacessiti: nisi q̄ impium theutonicorū ferre nolebāt:

vuilhelmū regno expulerunt: ac nō solum regnū: sed nuptam quoq; sibi abstulerunt. Nec contenti hoc abhominandū aggressi facinus: memoriaq; nostra inauditū scelus adorsi: reginā que alteri nupserat. nouo regi cōiunxere q̄uis illa prioris mariti memor: nunq̄ volēs nouo nupto coniacuerit. In hoc non solū lesi sunt australes regno priuati qd ex dote veniebat: sed in honore quoq; vexati sunt: dū nupta eoꝝ in cōcubinatu tenet̄. Post hec tanq̄ parū fuisset vuilhelmū abiecisse. cū Albertus dux austrie bohemieq; & hungarie rex & imperator romanorū Sigismūdi regnum quod sibi atq; vxori in bohemia obuenerat armis vendicaret: poloni patrocinium taboritaruꝫ & sequaciū susceperunt iūctiq; ip̄is Alberto bellū intulerunt. Et q̄uis presidiū illorū induerint magno tamē se crimie polluerunt: dum aduersus iusticiā auxilia talibus prebuerunt. Polonorū ergo opera factū est vt regnū suū Albertus consequi totum non potuerit. neq; compesci taboritarū furor que ob tutelam polonoꝝ vsq; in hanc diem in pertinacia manent. Aliquādo vero aut iam reducti eēnt aut exterminati: q̄uis & antea Sigismūdo impante cum bohemis nondū ecclesie vnitis fedus per vr̄os bohemos percussum fuerit missusq; contra Sigismundū verū bohemie regem alter Sigismūdus koributi. In qua re non solū austrie nocumēta illata sunt q̄ Sigismūdo successura noscebat̄: sꝫ autoritas quoq; ecclesie & ip̄a fides catholica lesa est: totaq; respublica xp̄ianorū: pcite sic loquēti. Sic exponi em̄ res debet vt gesta est. mihiq; sic relatum est. Post hec cū iam de medio sublatus eēt Albertus in eius filium crassati sunt debachatiq; vr̄i poloni. Nāq; licet Elizabet regina filiuꝫ Ladislaum ex Alberto peperisset ac vti moris ē dyademate apud albam regalem decorasset. poloni vr̄i p quosdam hungaros incitati rursus noua bella suscitarūt: mittentesq; vuladislaum regē suū admodū iuuenē & innocentē: regnū hungarie vsurpare conati sunt: cuius magnā ptez inuaserunt: veri regis infantis pupilli & orphani iuribus insultātes. Nesciētes tn̄ q dū alienū regnū querūt suū negligūt: ac gētibus & pecunia exhauriunt. Hinc secutū est q dū regno hungarie volūt diutius potiri. Adolescentē regē cōtra thurcos armāt q̄uis federa eēnt induciaꝝ iuramēto firmate. Itur ad bellū cōmittit̄ preliū. Ibi seu captus est seu occisus vuladislaus penasq; nō sui criminis (Nam ip̄e per etatē nō erat accusandus) sꝫ suoꝝ siliarioꝝ delicti dat. Sic nobilissimꝰ iuuenis regalisq; sanguis plus mali icidit ex suoꝝ suasu q̄ australes sibi vnq̄ optauerit. Sic res acte sunt nisi fallor: q̄ ꝓpter nō australes sed poloni potiꝰ factū suū emēdare debēt. Queritis forsitan q̄ possit mēda repiri. Nā tot illata sunt p polonos australibꝰ dāna vt nec ip̄a polonia recōpēsare q̄at. Ita ē: nā & bohemiam & hūgariā vsq; in hāc diē adipisci australes nō poterāt ꝓpter impedimēta polonoꝝ: imo & ip̄a polonia priuati sunt iniuria. Quid igit̄ fiet nēpe sat erit anstralibus si finis tandē nocēdi fiat: quātū sentio quātū capio quātū viri huiꝰ curie magni me instruūt: nō petūt australes magnū aliqd ex po

lonis: sꝫ vt nocere desinãt. Sic em̃ reintegrari beniuolẽtia sepositis posset odiis. At h̃.r.p. nõ min⁹ polonie ꝯduceret q̃ꝫ austrie. scio qa ex vetust⁹ bellis paꝝ lucri polonia sensit. Nãqꝫ ex hungaria nec ex bohemia qcq̃ꝫ auri vel argẽti ĩ poloniã delatũ ẽ. Sꝫ ip̃a polonia vltro & pecũia & hoies (qui sunt em̃ thesauro nobiliores) trãsmisit: & in hungaria nup suũ regẽ ꝑdidit. Accepi ꝑterea introit⁹ regni vr̃i ꝑ maiori ꝑte ipignoratos eẽ: intãtũqꝫ ꝯne erariũ defecisse vt vix repiri possit q regnũ vr̃m suscipe velit. Tãtaqꝫ nũc reꝝ mutatio facta ẽ: vt q regnis aliis dare reges volebat⁹ iã nõ facile possitis ĩueire q rex int̃ vos eẽ cupiat. Essent igit̃ ista cõsiderãda qa non sunt absqꝫ iudicio dei q supbis resistit & hũiles extollit. Qꝫ si vr̃i poloni antiqs odiis postergat⁹ salutẽ sui regni solũmõ q̃rerẽt: die noctuqꝫ cogitarẽt: q̃ pacto ĩ australiũ amicitiã fra⁹nitatẽqꝫ reuerterẽt. Eaqꝫ sibi via non min⁹qꝫ austrie cõsulerẽt. Scriberẽt bohemis vt suũ regẽ peterẽt: illiqꝫ soli seruirẽt Ladislao Alberti filio. Scriberẽt hũgar⁹ ne ãpli⁹ cũ australib⁹ dissentirẽt sꝫ regẽ suũ repeterẽt: q ius hꝫ successiõis nec de vuladislao curarent. q vel mortuus ẽ: vel si viuit satis hẽat in polonia vbi regnare possit Exinde significarẽt regi romanoꝝ se hactenus in bohemia & hũgaria restitisse australibus nõ odii causa sed vt suo regno consulerẽt. Nunc vero intueri se: quia non bñ fecerũt: velleqꝫ factũ corrigere prestãdo auxilia si opus sit: quibus Ladislaus & hungariaꝫ possit & bohemiam vendicare. Sic posset optima pax inueniri. sic regnũ vestrum tutissimũ redderetur. quia his artibus extinguitur furor: ira vincitur: inimici placantur & hostes reddunt̃ amici. Hec dixi latius fortasse q̃ꝫ expediret apud. v.r.p. que omnia melius nouit. Ceterũ nõ ambigo quin pro defensiõe vr̃i iuris vestriqꝫ bonoris multa possitis dicere. Hec que facta dixi nõ tanq̃ꝫ intersuerim retuli: sed tanq̃ꝫ audita recensui. Vestra insignis & reuerenda paternitas scit quomõ res se habeat vtcũqꝫ sit: certũ illud est regna melius defendi beniuolẽtia & amore q̃ꝫ viribus. Mihi consultũ videt̃: cum poloni aliquãdo cum australibus amici potius eẽ velint q̃ꝫ inimici: quia vbi est odiũ ibi metus est: vbi metus nulla trãquillitas nullaqꝫ pax eẽ põt. Sine pace vero nullius regni status potest eẽ diuturnus. Nunc ergo tempus est vt super his habeatur cogitatio. Verũ nisi vestra reuerẽda paternitas ista curet: qui alius mentẽ adhibeat scio neminẽ. Vestrũ est igitur hec aggredi tum ꝑ salute cõmuni: quia non possunt he due domus sine domo totius xp̃ianitatis inuicẽ dissidere. Tum propter pacẽ & boni regni vr̃i. tum deniqꝫ propter augmẽtũ nomis fameqꝫ vestre: que me prius ad scribẽdũ impulit. Potissime aũt vt ex hoc magis ac magis auctori pacis placeatis: duꝫ pacis studio intẽditis. Plura possem dicere: sed eẽnt incassum omnia apud vestram dignitatem que peritissima est. Ego me recõmendatum do illi cupientem sibi in aliqua re morem gerere. Hieronymus canonicus vuratislauiensis vir prudens vestriqꝫ amantissimus hic fuit nec vestram famam neglexit. Is si illuc reuerteretur: quale sit apud nos

62

vestrum nomē multomelius referret q̄ ēgo scribere queam. Noui quid hic sit non est scribendum. quia incertum est multa dicunt̄ sine auctorita te veraci. Hungari hic sunt & tractant de regno cū maiestate impiali no mine Ladislai regis. Bohemi quoq; cōuentū in breui sunt habituri. Res feliciter dirigunt̄. Nec ad Ladislai & cesaris statū & gloriā. Valeat opti me vr̄a. r. p. cui me humiliter facio cōmendatū. Ex vienna.

Hoies variis vsibus delectant̄ differēti mō. EPISTOLA CII

Neas siluius poeta impialisq; secretarius. S. p. d. magnifico viro domino Caspari schlick impialis aule cancellario. Diuersa boim studia sunt q̄bus et se principibus insinuant & vitā agant. Quos dam iuuat in stadio currere & olimpicū colligere puluerē ac feruidis ro tis curruū palmā nanciscī nobiles. Qui semel & in theatro clamore vulgi sublatus. qui vel luctādo vel hasta feriendo vicit emulum: haud perduci potest aliam vt vitam sumat. Attalus rex pgamenoꝝ qui romauū popu lum sibi fecit humilem: de agricultura diligenter scripsit Si quis eū secu tus multum frumēti condidit horreo ac semel gauisus est findere sarculo paternos agros: nunq̄ dimoueri potest nec psuaderi vt nauta fiat & tra be ciprica mirtoum secet pelagus. Verū cū aduersi aliquid suo in studio quis q̄ perpessus est. mox alteri⁹ vitā laudat: nec tamē accipit illā. Merca tor post q̄ luctātes vētos in medio mari expert⁹ē et instantē pcellā timet ocium laudat & opidi rura sui venturū q; se in patriam nus q̄ se exituru; deiurat. At vbi cessauit tempestas mox quassas reficit naues et indocilis pauperiē pati rursus se mari credit. Sunt qui diem tota; bibēdo assumūt & nūc mēbra sternūt sub viridi arbuto: nūc ad fluentē leniter aquā caput collocant. Quos dā castra iuuāt & tube sonitus pmixtus lituo siue cornu recuruo ac bella detestabilia matribus venator cuius fideles catuli ceruā viderūt. Aut cuius teretes plagas validus aper vt est apud marsos rupit nocte tota sub ioue fridido que nos aerem dicere possumus manet ime mor domus & tenere cōiugis. Quid singula referā. Me nihil magis de lectat q̄ hedera qđ premiū est doctaru; frontiū. Me gelidū nemus oble ctat cū musis eē non cū populo placet mihi. Exhibeat mihi tibias euter pe quā bñ delectātē interptamur & organū suū in modū lire cōpositum: qđ barbiton appellant polimia mihi tradat q̄ vel multe laudis vel multe memorie dicit̄ musa nō erit in posteris meū nomē obscurum. Et potissi me si tu mihi Caspar fauebis vite p̄sidiū & dulce decus meū. Vale.

Inundatio danubii & grādo in quātitate oui. EPIS CIII

Neas siluius poeta. S. p. d. Leonardo filsecher prestāti militi ami coq; optimo. Annis pluribus inauditū est tot aquas inundauis se quot his diebus nosipsi vidim⁹ apud nouā ciuitatē excreuisse. Tu res bellicas compabas vuienne q̄bus maiestas regia vsura erit in ca stris: nos tuū reditū operiebamur vix duaꝝ horarum tēpestas incubuit: sed adeo ingēs fuit vt intra menia vrbis excurrere danubi⁹ crederet. Nā

neq̄ vicinus domũ accedere vicini audebat. Grando e celo in modũ oui cecidit vbiq̄ choruscationes videbant̃. Audiebāturq̄ tonitrua. p id tẽpus paruus torrens qui vuienna menia preterlabit̃ intantuꝫ excreuit vt pleraſq̄ domos cũ patribus et familiis aſportauerit. in bauaria circa ſtrau bing & armẽta viroſq̄ tẽpeſtas occidit. Agri cõplures qui fluminib9 cõ termini fuerãt frugibus atq̄ ſupficie inuelati ſunt. Plurimũ deus nituis et dire grandinis e celo miſit. Ac rubẽte dextera iaculatus ſummas tẽploꝝ arces populos & vrbes terruit. Veriteq̄ ſunt gẽtes ne redirẽt graue ſeculum pirre atq̄ deutalionis. Siue & nr̃i volunt noue quãdo ſup oẽs montes diluuiũ inundauit: quãdo noua maris mõſtra viſa ſunt in terris & qn̄ protheus deus pelagi vti gẽtiles voluere omnes pecus piſciũ altos egit mõtes viſere: qn̄ in ſumma vlmo cetbe ſtetit vbi nota fuerat colũbarũ ſedes: ac quãdo pauide dame in equore natabãt ſup terras effuſo imperante quondã auguſto retortis flãmis tiber vndis ſupra litus etruſcũ creuit. atq̄ vſq̄ ad monmẽta numen pompilii regis templaq̄ veſte profect9 eſt ſicut & poſtea ſepius fecit. Sicut adhuc inſcripti lapides apud fratres minerue rome oſtẽdunt. Tũc arbitrabant̃ romani fluuiũ quaſi numẽ habere vlcilci velle Iulii mortẽ in conſolationeꝫ ilie romuli atq̄ remi matris. ex quoꝝ genere ceſar deſcẽdebat. Nec deerãt qui putaret iliam ſiue reã veſcalem virginem ex compreſſu tiberis peperiſſe q̄uis de marte vulgatior eẽt fama. itaq̄ putabat̃ amnis vxoris iniuriam vlciſci velle. Quidam vero excrementũ ciuilia que poſt fuerũt bella protẽdere opinabant̃. inter Antboniũ nãq̄ & auguſtũ apud acciũ pugnatũ eſt. cũ Bruto & Caſſio in grecia. cũ ſexto Pompeio in ſicilia. Nos aũt Leonarde futuri ſpeculator quidnaꝫ dicemus bec diluuia ſibi velle: nũq̄ rem inſolite abſq̄ magni alicuius mali ſignificatiõe ꝓueniunt. Sed nunq̄ rurſus malũ eſt vniuerſale. Nam quod vni nocet alteri prodeſt. Fridericus ceſar iam profectus eſt cum exercitu aduerſus bungaros. Iam territi boſtes pacẽ petunt Iam tranſigitur niſi cõueniat inter partes & boc tecũ arbitror tempeſtas illa deſignaſſe. Vale & me vt ſoles ama.

Triplicis probleumatis reſolutio. EPISTOLA CIIII

a Derat nuper ceſarea maieſtas multorũ baronũ ac nobiliũ ſtipata catberuis dum mibi boc in loco vir preſtantiſſime diſputator vebemens atq̄ ſubtilis: inter alios tria ſi recte memini obtuliſtis ꝓbleumata. Fuitq̄ tunc auditorium iſtud tam doctoribus q̄ diſcipulis frequentiſſimũ. Ex illis primũ fuit. Vtrum prudẽtia ſit idem habitus cũ ſcientia morali tradita i libro etbicoꝝ: politicoꝝ & iconomicoꝝ & in libris canonũ & legũ. Secundũ. Cur poete nr̃is tempibus ſint adeo pauci cum videnť multũ vtiles & neceſſarii. Tertiũ qđ in cancellaria fottaſſe notaꝫ excogitatũ eſt aut riſus cauſa propoſitũ. Cur viles cutes cadauerũ & antique camiſie cum cera in cancellariis vendunt̃ pro optimis muneribus. Hec ſunt niſi fallor que veſtra ſingularis prudẽtia magiſter et diſputator

insignis ex me percõtata est. Quesierunt & alli duo qui illic assident quedam alia vt moris est in disputatione que de re qualibet habetur: illa ego memorie nõ teneo. Neq; em̃ cineas sum ille pirrhi legatus: qui altera die qua romã intrauerat vniuersum senatũ & equestrem ordinem propriis nominibus salutauit. tanta eũ fuisse memoria tradũt historie. Respondebo igit̃ bis tm̃ tribus que retuli probleumatibus. Nec verebor me dicere imperatũ fuisse cũ illa quererent̃. Nam & Demostenes qui omnium grecor; precipuus orator fuit: interrogatus iussusq; sniam in senatu dicere non erubuit imperatum venisse respõdere. Quidã adeo cupidi glorie sunt vt ex tempore velint cuilibet interrogatiuncule satisfacere. Sed bis sepe dum gloria queritur: ingens ignominia crescit. Nec em̃ humanũ est cuilibet interroganti bene respondere: sed est huius auditorii tanta molestia vt data sit vnicuiq; ad cogitandũ mora qua nunc ipse vsus paratus aduenì vr̃is petitionibus magister ornatissime ac huius vniuersitatis darissimũ iubar non solum respõdere sed etiam vt opiuor satisfacere. Nihil tamen dicam quasi vestrã doctrinam instruens: sed tanq; meam ignorantiam erudiens: verbũ habeo dabo q; locum respõsis vestris quibus me melius & rectius admonueritis. Cũ igitur queritis vtrum prudentia sit idem habitus sicut ante dixi. Negatiuã partem amplecto quaz & vestrũ argumẽtũ tuetur: quod secũdo loco posuistis. Prudentia nãq; viros bonos facit. Scientia vero illor; librorũ etiã malos comitatus: ergo non est idem habitus. Aggrediamur tamẽ hoc altius diffiniamusq; scientiã atq; prudentiã. Oẽs em̃ vt dicero in libris officior; dicit que rõne suscipiẽ de aliqua re institutio: debet a diffinitiõe p̃ficisci: vt intelligat̃ quid sit id de quo disputetur. Scientia igit̃ vt Isidorus tradit est cũ res aliqua certa ratione percipit̃. Prudẽtia est cũ discernunt̃ a bonis mala. Id si sic se habet laudabilior est scientia q̃ prudẽtia. Plura em̃ complectit̃. Nec cicero ob hoc dissentit dũ in retboricis ait prudentiã eẽ rerum bonarum & malarũ ac vtraq; scientiã. Sed aliter Augustinus in libro de morib⁹ ecclesie diffinit. Sic em̃ ait. Prudẽtia est amor eor; quibus adiuuat̃ in deũ ab bis qb⁹ impeditur sagaciter eligẽs. Et alibi sic diffinit̃. Prudẽtiã est rerũ bonaruz malarũq; cũ alterarum dilectione et reliquarũ detestatione scientia. fm has diffinitiones qui prudens est. Idem quoq; vir bonus est cũ bona diligat malaq; detestetur. At scientia libror; Aristoteles & iuris q̃uis bona malaq; noscat: non tamẽ hec odire & illa diligere cogit. Plures em̃ peritiam illius habent qui sunt & auaritie & alioruz vitiorum serui: quia non mutat affectum cognitio semp q̃uis instruat intellectũ. Nam & Salomon q̃ sapientissimus fuit ac bonũ & malum nouit: tanq; vilissimũ pecus luxurie sese tradidit. inter vxores trecẽtas cõcubinasq; septuaginta maresces. Est enim scientia cognitio rerum mortuaq; voluntatem mutare non potest vt vel bonũ cognitum amplectatur vel malum fugiat. At prudentia radius vnus est a vero sole procedens: que non illuminat intellectuz. sed

etiam calefacit affectum. Quod si quis neget probari potest. Certum est em̄ Arestotelem. Tullium. Senecamq; ceterosq; philozophos inter virtutes numerari prudētiā. Si virtus est que sunt virtutis facit. Virtus aūt virū bonū reddit: ergo & prudentia virū bonū reddit. Q; aūt virtus hominē bonū efficiat ex diffinitione liquet. Sic em̄ Augustinus eam in lib. de quātitate anime diffinit. Virtus est equalitas quedā vite vndiq; consonans rationi. Senece quoq; sententia est beatos virtute fieri homines q; si virtus beatos efficit homines & prudentiā que virtus est idem facere necessarium est. Sciētia vero iuris totiusq; moralis philozophie minime opatur: ergo virtus nō est. Si nō est virtus nec prudentia est quā constat esse virtutem. Querit fortassis aliquis aliquis quomō fieri potest vt sciens bonum non paretur. Facilis respōsio ē. Plurimi sunt qui in gimnasiis musicaz docent: qui cantare vel minimū versiculū in ecclesiis ignorarent: sicut apud athenienses temistodes q in conuiuio recusasset liraz habitus est indoctior. Nec oēs medici qui practicam legunt mederi sciunt. At vsus cōmunis apud quē vt Flaccus ait arbitrium est & vis & norma loquendi. Prudētes vero nō qui bonū a malo discernūt: sed qui bonum opantur appellat. Erit igitur prudēs qui scit vult & agit que bona sunt: Scioli aūt moralis philozophie iurisq; periti cum aliquando sceleratissimi sint: non possunt appellari prudentes. Plus inquam: nam & si operentur que in eorum libris didicere: nihil vltra querentes: extra tamen prudentum numerū remanebunt. Prudentes nāq; nunq̄ errant: semp enim que bona sunt opantur. Qui vero p omnia sequitur Arestotelem: cū is semp deos nominet in errore manebit. In iure ciuili non desunt ineptie: nam & eorū libri aiunt legem quāq̄ duram eē seruandam. In iure pontico dietim mutationes fiunt: vt sepe quod iustum est hodie cras fiat iniustum. Nec possibile est vt iura & Arestotelis scripta precipiant simul viuere: que sunt inuicem sepe cōtraria. Si quis igitur prudēter viuere vult: eū plura scire oportet q̄ libris hmōi cōtineatur. Ex quo liquet peritiam illoꝝ quos dixi libroꝝ nedū prudentē hominem minime facere. sed nec omnia docere que sunt prudentie necessaria. Aliud igitur est prudentia & aliud rursus moralis scientia. Nec obstat argumentū vestrū loco priori positum. q̄uis em̄ prudentia circa ea versetur que sunt ad vitaz humanam bona: ac circa eadem sciētia moralis consistat. nō tamen idēptitas sequit̄: nā modis inuicē diuersis se habent. Sciētia em̄ solū intelligit qd̄ est bonū. prudētia vero postq̄ nouit etiā opat̄ vt ante dixi. Astronomia de celi conuersiōe stellarumq; cursibus noticiam prebet. Idem facit astrologia. qa hec tn̄ supstitiosum quid habet dū syderū cursu necessitates hoīm & mores p̄dicare conat̄. aliud astronomiā eē & aliud astrologiā dicim⁹. Et hec ad primā positionē. Transeo aūt q̄tum ad interrogationē secundam. Cur tāpauci sunt nr̄is tpib⁹ poete cū videant̄ multū vtiles & necessarii. In q̄ re vir doctissime ago vr̄e prudētie ingētes gr̄as q̄ mihi occasio

nem dedit de poesi publice loqui. Sunt em̄ plerique homines qui poeticā ignorantes inuidorꝝ more poetas contemnūt: atque vt soli oīm lr̄atissimi reputent̄ ea solū probāt q̄ ip̄i sciunt. Qd̄ vitiū late patet vbique terrarum. Istorꝝ ergo iusticiā atque impudentiā cōtundere mēti erat mee: sed non ingerebat se tēpus cōmodū qd̄ nunc mihi datū esse admodū letor. Verum ego magister clarissime paucos eē nr̄is tempibus poetas non miror. Sp̄ em̄ pauci rarissimique fuerūt: Quia non dat̄ passim cuilibet diuina poesis: sed eos despici atq; cōtēni nedū miror: sed indignor: stimulor: turbor etatique nr̄e condoleo que tamsplendidū iubar tantūque decus hūane atque diuine sciētie tānecessariū munus a deo datū nihili faciat. Nā priscis tēporibus cū sapiētia virtusque viguit: tantus honor huic doctrine impēdebatur: vt sicut post victoriā impator: sic & post cōsummatū studiū poeta laureatua per vrbem triumphali curru sequētibus ciuilibus ac festū agentibus duceret̄. Hiuc & Iulius cesar romani fundator imperii et Augustus successor eius ad magnā sibi laudē reputarūt in collegio recipi poetarū. Nec egretulit Iulius cū sibi collegiū intranti nō assurgeret Accius quem poetā norat se eē prestantiorē. Scipio affricanus maior poetam Ennium adeo dilexit vt eū viarum suarꝝ oīm comitē habere voluit: eiusque statuam in suo sepulcro collocari mādauit. Lisander lacedemoniorꝝ impator dū obsideret athenas quia cōperiit poetam Sophoclem interisse corpusque suū adhuc inhumatū eē inducias dedit vt poete magne cōgrue fierēt ex equie Alexander amice filius rex macedonū pindarū poetā apprime dilexit Archilaus qui ei successit. Euripidi tragico consiliorꝝ summā credidit. Alexander magnus cū transisset in asiam vidissetque tumulū hectoris. O fortunate inqt adolescēs quē talis tuba decātauit. Voluisset nēpe & ip̄e Homerū alterū habuisse qui suas laudes cecinisset: sed nō fuit adeo felix. Cherillū tamen poetam multis donauit muneribus & si fuit ineptus vt Flaccus inquit: cum ergo tales tantique viri poetas amarint & honori habuerint eosdē nostris tempibus cōtemni nō indigne miror. Verū qa dicitis in questiōe vestra magister grauissime poetas videri vtiles & necessarios constat ex hoc vr̄am prudentiam non nihil detraxisse dignitati poetice. Nō em̄ vt sunt poetas vtiles dicitis: sz videri vtiles. Plura nāque vident̄ vtilia que non sunt. Est igit̄ huic parti obuiandū. monstrandum qz poetas & vtiles & necessarios fore. Quod paucis agam. Nempe oīs doctrina que vitā erudit humanā vtilis ē: hmōi est poetica: g̊ vtilis. Dubitabit̄ fortasse queritisque quonā pacto erudiat homies poesis. Sz audite obsecro patrē sanctissimū & omni reuerētia dignū Basiliū. Ego inquit ille a quodā viro qui ad vestigādas poetarꝝ mētes acutissimus habebat̄ audiui. Cū diceret totā Homeri poesim laudem eē virtutis & eū potissimū loco dū naufragum & nudū Vlixem refert quādoquidē ꝓ vestibus virtute illū dixit eē ornatum. Quid em̄ tūc aliud clamat Homerus q̄ o homies sit vobis cura virtutis q̄ etiam cū naufragio simul enatat? Quid

sibi vult alius virgilius dum ait ascanio eneas. Discę puer virtutē ex me fortunā ex aliis. Et iterū: macte nouavirtute puer: sic itur ad astra. Est igiē vtilis poetica que laudādo virtutes in earum amorē allicit homies: hinc illud Iuuenalis. Nobilitas sola est atq; vnica virtus. Est & iterum vtilis quia vicia detestatē: arcetq; ab his homies. Quod tribus verbis iuuenalis pulcerrime facit dū ait. Nemo malus felix. Est & aliter vtilis poetica. Nā dei nostri laudes nullo pacto suauius aut melius decātari possunt q̄ versibus poetarū. Hinc oms apud hebreos psalmi vt inquit Isidorus metrico carmine constant atq; in more flacci romani & greci pindari. nunciābici sunt versus: nūc alcaici: nunc sapbici. ob quā cām & Dauid regem sacrum poetam appellamus. Salomon quoq; cuius sapientiā tam nostri q̄ iudei magnope dimirant in numero poetarū fuit. Tres em̄ quos lingua sua cōposuit libros parabolas ecclesiasten & cantica canticoz: exametris atq; penthametris versib⁹ currere voluit: sicut Iosephus Hieronnimusq; testant. Ysaias quoq; canticū suum eadem metroz quātitate conscripsit. Nec Hieremias poete nomē abhorruit qui sic Isidorus ait: pleraq; ex suis opibus diuerso metro composuit. Que idcirco retuli: vt videat is etiā domesticos fidei poetice nauasse operas: q̄s & xp̄iani secuti sunt vti Damasus: Ambrosius: Gregorius: & alii qui postea diuersis poetarū mēsuris bymnos scripsere. Nam qui de Iobāne baptista canit bymnos sapbicum carmē habet. Vt queant laxis resonare fibris. Trāseo Boetiū seuerinum qui licet philosophus sanctus fuerit: nullum tamē genus carminis neglexit. Duoq; tantūmodo referam exempla quibus vtilem constat eē poeticā. Inter atheniēses & megarēses de pprietate salamine insule ppe vsq; interitū armis dimicatū fuerat. Post multas clades capitalis eē apud atheniēses cepit. Si quis de iudicāda insula legem tulisset: quā rem solon cum aliter non posset in suetis sibi versibus pturbauit atq; animos ciuū arte poetica sic cepit: vt exemplo bellum aduersus megarēses decernereē insulaq; deuictis hostib⁹ atheniensiū fieret. Refero aliud. Inter messenios atq; lacedemonios belluz erat: dux lacedemonioz tbirtheus: poeta athenien. claudus fuit. Cunq; multa sinistre ppessi eēnt lacedemonii ne cōtra fortunā pugnando maiora detrimenta ciuitati inferrēt reducere exercitū voluerūt. sed interuenit tbirtheus qui composita carmina exercitui pro contione recitauit. In quibus bortamēta virtutis dānorū solacia belli cōsilia scripsit. Itaq; tantū ardorē militibus iniecit vt cōmisso prelio moxvictoriam obtinuerint. Sic due clarissime ciuitates sparta & athene q̄ duo totius grecie oculi putabanē: consilio & ingenio poetarū releuate sunt. Nūc an sint poete necessarii videamus. Nempe dici necessariū debet illd sine quo bene non possum⁹ viuere sed absq; poetica nulla respublica bene viuit. g̃ necessaria est. Dicunt aliqui & sine poetica plures bene vixisse fuisseq; sanctos. Sed ego nō vnicuiq; necessariā poesim dico: sed in cōi reipublice: quia nō bene viuūt ciuitates nisi sint qui bñ mores suadeāt & vi

cia confutēt: qđ ꝓprium poetarū est: qui mille modis milleq; artibus ſci-
unt hoc probare & illud redarguere. Inſtabit rurſus dicetq; melius hoc
oratorē facere: cui verboꝝ milia ſuppeditabūt. Non nego. Nam qui ſer-
mones hñt ad populū q̄uis theologi ſint: in ea tñ parte oratoris fungūt
officio. Et niſi p̄ceptis vtant oratoriis q̄ quibuſdam vel ſine arte natura
miniſtrat: parū ꝓficiunt. Sed oratoris dicta non herēt menti. Et quia ſo-
luta ſunt facile dilabunt. Poetice ſententie breues ſunt. ligateq; pedibus
abſq; negocio retinent. Hinc eſt qđ in oīm gente quātūcunq; barbara in
humana fera poete repiunt ſi nō latini ſaltē vulgares q̄ verſibus ſentētio
ſis graues materias ſub breuitate concludūt. Qui & ſi nomē poetarū illu
ſtre tantāq; dignitatē ferre non valeāt: poetica tñ vtunt. Addite q̄ elegā
tia ſermonis lux expolitio: breuitas: grauitas: habere nō p̄t niſi ex poe-
tarum fontibus hauriat. Hinc Hiero. Lactantius. Auguſtin⁹. ambroſi⁹.
Ciprianus. Leo. & ceteri qui lras ſacras ornatiſſime cōmētati ſunt. ſtudio
ſi fuerūt poetice: ſicut eoꝝ ſcripta demōſtrant poetaꝝ dictis vbiq; referta
In areſtotelis voluminib⁹ oīs ſcitis q̄ crebra & incultata ſint teſtimonia
poetarū. Q̄uis moderni doctores non ſine graui damno catholice fidei
poeticā ſpernāt: q̄ ꝓculdubio neceſſaria eſt. Sed tibi ferre gr̄as deo ſuaſq;
laudes pulchre cantare debemus. Nec em̄ alii ſunt q̄ pſalmodiā dulceſq;
hymnos ac ſuauiſſima de deo ſuiſq; ſanctis carmina recte componere no
rint niſi poete quos tāutiles & vt monſtratū eſt neceſſarios mirandū eſt
dignis honoribus non efferri. Et maxime cum eoꝝ doctrina (ſicut Cice
ro tradit) & phīam & alias ſciētias vetuſtate p̄cedat. Cuius reptores mu
ſeus atq; orpheus reputant: qui vicini fuerunt ſaturni tēporibus. Nunc
tempus eſt vt eoꝝ argumēta diſſoluā: q̄ poetice ſolēt detrahere poetaſq;
carpere. Sic em̄ aiunt poetarū libri deos eſſe plures affirmāt eoſq; diſcor
des. Plura quoq; in his adulteria & nephāda crimina continent ac nūc
amorē ſuadent illicitū: nūc alia vicia ꝓbant. Quod ſi beatus Hieronym⁹
idcirco ſe ceſum ab angelo narrat: quia ciceranus eēt cum tñ Cicero tot⁹
moralis exiſtat. quibus tandē verberibus afficiēdus erit qui poetarū le-
nociniis oblectat. Plato quoq; in his quos edidit de repub. libris: poe-
tas cenſuit ex ſua quā odiuit ciuitate pellendos & blandis orationib⁹ vi-
rib⁹ animos demollirēt: ſicut Cicero i tuſculanis refert & ꝓbat. Hec ſunt q̄
aduerſus boeſim cōiter dici ſolent. Quibus non erit mihi arduū reſpōde
re: ſi vobis facile fuerit audire. Nam q̄ in poematibus de diis mentio fiat
non poetarū culpa ſed tempore fuit quibus idola colebant. Nec em̄ ſoli
poete de diis loquūt ſed phi & oīs ſcptores illi ſeculi p̄ter iudeos deos
nūcupent & illos ſe venerari fatent. Q̄ aūt crimina referāt nō eſt reprehē
ſibile: q̄n id aguntvt boies ab his deterreāt. Nam & theologi idē factitāt
Qui vo vicia probant rariſſimi ſunt: nec quod duo treſue faciunt in com
muni trahendū eſt. Nec idcirco vituperāda eſt poeſis. quia quidā poeta
rum errores tuent. Nam ſi ſic pergimus nullam doctrinā ſequemur ſed

ipsam scientiarū matrē pbiam cōtemnemus. Nam & ipsos cōstat errasse pbos. Quid em̄ mollius aut languidius dici pōt epicuri sententia q oēm felicitatē in voluptatibus collocauit & animas negauit imortales existere. Pitagoras inferos eē negauit & alias hominū post mortē in alia putat animantia trāsire. Auerrois vnā in oīmbus corporibus animā eē rebat. Quid theologi quos hodie pre ceteris veneramur. nunquid plures errauere. Quid arrius: quid eutides: quid nestorius: quicqd alii pene infiniti vnitatis ecclesie diuisores. Quid euo nostro Iohānes huſ atq3 Hieronymus qui constantie cremati sunt. Nec enim vnq3 tot bereses seminare potuissent: nisi theologorum titulis se ornauissent. Verum sicut irrepbensibilis est theologia: q3uis multi theologorū oberrent: sic incorrupta est poesis: licet poete nōnulli vicia tueant. Nec enim malum dici potest quo possemus vti bene. Alioquin nec liberales artes nec mechanice p̄bande viderent: cum bis vti male possim⁹. Qz aūt de Hieronymi pcussionibus obiicit. Si quis Hieronymū attente puoluerit non ꝓpter Ciceronis lectionē accidisse comparet: sed quia sic Hieronimus eum legebat vt vt sacras lras fastidiret quod ego nec laudo nec probo. Sed ita legendos poetas dico vt eoruꝫ imbuti coloribus scriptura sacram ornatissime sciamus proferre. Nec em̄ sequendi sunt aliqui qui ex floribus nibil sumunt preter odorē atq3 colorē: sed imitāde sunt apes q̄ mel etiā exinde norunt excerpe. Ad Ciceronē venio q sciam Platonis de poetaꝝ excusione cōmēdat. Quid bic dicem⁹: gbusue armis tuebimur. Magnus ē testis Cicero: sed is nō ex ꝓposito locutus est: sed quasi p trāsitum irritat⁹. Nā mox poetas excusauit dicēs ad ip̄m pbilosopbos facere de quo fuerat poetas insimulatus. Is alibi extēsius loquit multisq3 verbis nitit vt architā poetam ciuitate dom̄ent: magnā eos propterea & laudem & vtilitatē consecuturos affirmās: vt extat eius oratio pulcerrima. Plato ꝥo cum poetas excusit: etiam seipsum excludendū asseruit. Nam & ipse inter poetas locum babuit: cuius apud macrobiū versus extant. Dum semibulcosamo meum puellum sanior & alii plures. Atq3 vt dicam quod sentio poetarū maxima laus est ex ciuitate Platonis excludi. Quis em̄ vir bonus in ciuitate Platonis domiciliū velit: vbi sicut aristoteles in politicis tradit. Oēs femine in cōmuni babent: promiscui in ore bestiaruꝫ concubitus: incerti filii ignorati parētes. Atq3 ista Platoni sufficiāt respondisse. Verum vt de poetarū lectione in cōmuni aliquid dicat. Beati Hieronymi epla: ad oratorem verbis instructio seruanda est qui de litteris secularibus figuraꝫ eē in deutronomio dicit: dum captiue duci in matrimoniū per bebreos ꝓbibentur nisi capite raso & vnguibus amputatis que de diis verba fiunt: & abrasis amatoriis blandimentis vbi laudantur virtutes sublimāturq3: vicia sine scrupulo recipiātur. Cui & magnus basilius astipulatur qui similitudinem de apibus posita. Nec enim inquit ille pariter omnes flores adeunt. nec si quos adeunt totos absumunt, sed eo ablato quod

operi suo sit aptū: relquum oīe valere sinūt. Et nos quoq; si sapimus in poetarū libris cum receperimus qđ veritati amicū consentaneūq; sit cetera omnia trāsgrediamur. Cum igit̄ ex testimonio magni basilii sanctissimiq; hieronymi etiam veteres gentilesq; poete recipiēdi sint. Cum antiquissima disciplinarū sit poetica. Cum magni ex ea & necessarii fruct⁹ resultent. Cum philosophi sanctiq; doctores pleni sint auctoritatibus poetarum. Cum cesares atq; reges omnesq; maximi viri poetas suis tpibus honorifice susceperūt. Cum diuine laudes a nullis melius q̄ a poetis decantari. Nō immerito sicut ab initio dixi mirandū est nostro tpe vilipēdi poetas. q̄uis in italia iaz resurgere ceperint & pariter cum theologis honorari. Nunc absoluēda ē questiuncula. Cur tampauci sint nostris tēporibus poete quod non solum etate nostra sed oīmbus priscis temporib⁹ contigit: plus tamē hodie q̄ vnq̄. Idq; cur sit nunc absoluam. Quattuor mihi huius rei vident̄ cause: si plures sunt nihil ē cur mouear. Prima causa est quia multa & varia scire oportet eum qui sit poeta. Nāq; cum bella gesta suum sit scribere: cum tempestates: cum tempora cum locoꝝ situs: cum psonarum conditiones: cum maris stratus ante oculos hominū ponere habeat cum virtutes laudare viciaq; reprehendere debeat. Quis nō videt̄ ad hec bene tractāda multis artibus opus eē: mltas aūt artes pauci sunt qui assequant̄: idcirco & pauci sunt poete. Secunda causa est quia nemo poeta est. nisi cui hoc singulare munus ex alto tradidū est. vt caut⁹ & sententiosis versibus humanos actus cōscribat. Singularia aūt munera excellētia paucis dant̄: ideo pauci sunt poete. Poesis nanq; vt Cicero in oīone p archita dicit. Munus est dei nec arte vel imitatiōe põt haberi nisi vera dicendi regula detur ex alto. Ex quo fit sicut idem Cicero asserit. vt non solum nostris sed oībus tēporibus rarissimi poete fuerūt. Tertia raritatis causa est: quia successu tpis crescētibus hoīm viciis virtutibusq; pereuntibus: sicut alie discipline diminute sunt: sic & poesis ad nihilū videt̄ redacta. Nam sicut nemo mihi vel Augustinū vel Hieronymū dabit sic vel Virgiliū vel Ouidiū dabit nemo. Quarta causa est in hoc vltimo loco: quia non reddit̄ poesi suus honor: ideo pauci sunt poete. Nanq; vt Cicero dicit honor alit artes oīesq; incēdimur ad studia glorie. Vbi vo deest honor ibi & studiū deficit. Ac sic fit vt pauci nostris tēporibus poeticam assequant̄. quia nō putant hoīes honorari ex ea: atq; idcirco negligunt illam. Absolutis duabus prioribus q̄stionibus. Instant ridicula: tertia inquisitio cur viles cutes cadauerū atq; antiq̄ camise cum cera in cācellariis vendunt̄ p optimis muneribus. Tangit me herde ista q̄stio qui vnus sum ex cācellaria. postq; diuus Fridericus cesar in secretariū suū me recepit. Soluā igit̄ q̄stionē ex meo ingeniolo quo in loco vnū dicendū est io cosum. Viam solus asinus ibat: suasq; secum miserias querebat̄ qui vinū portans aquā biberet: frumentūq; in horreis ponens fenū manderet: sed hec leuia reputasset nisi q̄ etiaz post mortē ex ei⁹ coreo cribri fierent atq;

timpana. Quem sic querulosum audiens varius pariũ animal. Tace inqt asine: opus est post mortẽ labori. Nam isti qui dicunt homies cũ aliquo volunt sapientẽ facere: coreũ meum adhuc pilosum recipiunt. frontemq; illius adornãt quem volunt eẽ sapiẽtem. Doctores em̃ creates meis eos pellibus vestiunt: meq; qd est rerum oim difficilimũ ex magnis bestiis viros oportet sapiẽtes efficere. Sic em̃ coreum meũ fata disposuerũt. qd est mihi grauissimũ & molestissimũ. Audiuerũt hec rectores cancellarie videnteq; in coriis cadauerũ magnas esse virtutes: non censuerũt illa puo precio danda. Sed ea atq; camisleas cum cera sicut equũ erat magno p̃cio ceperũt vendere. Imitatiq; sacerdotes qui sonum campanarũ & fumum & aquam & verba dantes magnis vtunt emolimẽtis: coria sua non putauerunt gratis dandis: ac vt omissis iocis ad seria redeamus. Ante charte & mẽbranarũ vsum: in dolatis ex ligno codicillis ep'laruz alloquia scribebant: sicut & Cicero & Damasus & Ysidorus attestant. Exinde tam greci q̃ tusci supinducere ceras inceperũt. Illaq; graphio ferreo inscripserũt. Post hec cartbarũ vsus apud egyptũ cepit que ex decerpto papiri tegmine conficiebant: ac postmoduz ex lineis pannis iam ineptis aliis vsibus. Exinde reges pgami mẽbranarum vsum excogitauerũt q ex membris pecudum detrabant: & adhuc propter memoriã loci pgamena dicunt. Quia igit in chartis q̃ ex vetustis fiebant camisiis & in cutibus pecoruz ad vsum scribendi paratis res magne maximeq; notant: non est iniuria boc si magno precio vendunt. Non em̃ res q̃ continet sed que rontenta est in extimatione venit. At sic tribus q̃stionibus vestris excellentissime magister hec respodisse sufficiat. Vestro graui & optimo iudicio nibilominus saluo.

Tibizando poete scribũt ex rõne etiã principib⁹. EPIS: CV

Illustrissimo principi ex sanguine cesarũ sato dño Sigismũdo austrie &. duci Tirolisq; comiti domio suo secũdario. Eneas siluius poeta regalisq; secretarius. S. p. d. In cesaris curiã q̃ primũ migraui magna me cupido incessit tibivt aliquid scriberẽ. Sed veritus sum moderni seculi more: cui nibil placet nisi quod est sui simillimũ. Oms bodie fere qui scribunt q̃uis vnũ alloquant numero vtunt plurali tanq; multiplicando psonas plus honoris adiciant reuerẽtioresq; videant. Que cõ suetudo late in germania patet. Et apud italos aliq; diu viguit. At postq; Frãciscus petrarcha omisso temporis sui squalore. priscam cepit eloquẽtiam imitari. plerisq; sic loqui placuit vt castior etas locuta est veterũ. Venit ex grecia post hec Iobãnes chrisolaras qui constantie sepultus est vir plurimum litterarum. cuius maiores orti rome constantinũ magnũ post translationẽ imperii bizantiũ q̃ nunc constãtinopolis dicit secuti fuerãt. Hic italos iam scabrosi & obuoluti sermonis penitẽtes: nõ tm plus bntes luminis q̃ Frãciscus attulerat: ad veram eloquentiã reduxit: itavt similis videaz bodie italorũ facundia illi que Octauiani temporibus viguit. Si

quis Leonardū arentinū. Guarinū veronenſem. Poggiū florentinū. Au
riſpam ſiculum. Anthoniū vicentinū & alios legeret: qui nunc viuentes
apud italos floret: in quibus & Tuliane fluuius eloquētie & lacteus ti
tiliuii patauini riuus elucet. Hi nūc eos ad quos ſcribunt ſingulari cōpel
lunt numero: qa taz grecos cz latinos ſic locutos fuiſſe cōmemorāt. ſicut
Socratis & Demoſcenis ac Ciceronis & Macenatis epl'e ad maximos vi
ros ſcripte teſtanē. Nec gentiles ſolum ſed eos quos colimus quos vene
ramur ſanctos viros imitari ſe dicunt. Hieronymū. Auguſtinū. Ambro
ſium. Gregoriū. qui non ſolum boies ſed ipſam diuinā que omnia nutu
ſuo regit maieſtatē adorſi fmonibus. preſta inquiunt: dā: fac: concede: mi
ſerere: largire. Qui tn multo ornatius pluralitate vti nouiſſent cz nos. Sz
viſum eſt illis recte loquendi ducibus ornatū oēm atcz leporē confundi:
ſi vt modo fit locuti fuiſſent. His ego quocz conſentio nec meo noie ſcri
bens aliter quēpiam compello. At te tn daturus lras quid agitam ſubdu
bito: veritus ne tuorū bominū plus cōſuetudini tribuas cz meo iudicio:
& arbitraris forſitan regibus atcz principibus nō aliter ſcribendum eē cz
ipſi ſcripſerūt Quibus mos eſt vti pluralitate. Mādamus inquiūt volu
mus facimus. Sed boc quod ab būilitate traxit originē nephas eſt ad ia
ctantiam ducere. Reges nancz cū ſcribunt & ſi dnatū habeant vt quicqd
eis placet legis vigorē habeat. Ea tn moderatione vtunē cū ſcribūt vt p.
cipientes aliquid non ſe ſolos videri velint feciſſe ſed cum alioz conſilio
Nec te moueat cp principes inferiores ſcribētes ſupioribus pluralē nume
rum tancz ſupbie fomite; abiiciant: ſicut ad ceſarē imperii principē miſſe
lre manifeſtant. Scribit em dux mediolani. Supplico peto regii meveſtre
maieſtati cōmiſſuz facio. Nā & boc rōem babet aliā cz arbitrere. Et ga in
feriores ptātes a ſupioribus diriuanē: non ab re eſt pluralitatē deponi cū
inferior ſcribit. tācz dicat inferior ad te loquēs. O ſupior alioz vice vti nō
poſſum quia tu illos mibi cōmiſiſti. quos erga alios repſento: erga te mi
nime: ga tu illos & me repreſentas. Qz vo regibus ac magiſtratib9 cōſue
tudo ſit pluralitatē offerre nibil te vrgeat: Nā id eſt qd ſtomachabar mō.
Quis em idcirco pluralitatē principib9 dedat cp ipſi eapropter modera
tionem vtanē. Non bonorare boc eſt. ſed deprimere atcz contenere tācz
nil ipſi ſine ſubditis queant. Quibus ſi vellemus reuerentiā impartiri cp
ipſi modeſte faciunt nos bonorifice fugeremus. Nec em quia romanus
pontifex ſeruoz dei ſe ſeruū appellat: idcirco nos ſibi ſcribētes eundē ſi
bi reddimus titulū: ſed pro ſeruo ſeruoz patrē dicimus patrum. Hec for
taſſe nimiū longe ſunt repetita principio que me a ppoſito remotius ab
duxerunt. Spero tn bis factum eſſe vt vel mecum ſentias vel ſequēti ma
gnos autores mibi des: veniam te ſingulariter alloquēti. Quod ſi alia rō
ne non facies: tua ſaltem ſingularis benignitas & innata te monebit bu
manitas. Nunc quid ſit quod maluerim ſcribere abſoluendū eſt. Nancz
cum in banc patruelis tui ceſaris curiam veni: multa mibi de tua preſtāte

virtute sunt dicta. Alius benignitatem precipuã referebat. Alius mirificã honestatem atq; modestiã. Alius prudentem vltra q̃ etas ferret te predicabat. Alius te liberalem & iusti amantissimũ affirmat. Alius quod raro inter huius etatis principes pepitur. te latini sermonis obseruantissimus commemorabat. Quibus ex rebus & mirari te simul & amare accepi & tanq̃ monstrum putabam adolescentẽ principem tot virtutibus eluceſcere. Non tamen statim credulus fui nec omni voci prebui fidem accessi alios percontatus sum vniuersos. Reperi omnes vno ore loquentes. Nec ista apud me satis adbesi lateri tuo & inter coronas nobiliũ tanq̃ explorator ingressus: mores tuos dum adhuc me ignorares sum speculat⁹: attendi gestus: sermonẽ: vultum: nibil non perlustraui vidi modestum incessum latinum incorruptum. Notaui famam res ipsa vicit: nõ potui mihi non credere: sed oculos meos & aures tuarũ virtutum testes admisi. & earum factus sum predicator quarũ antea fueram inquisitor. Nec me ista in assentoris modum referre censeas. Ante omnia enim tibi suadeo vt omne genus adulatorum quasi pestem teterrimã fugias. vt nullos hominum magis detesteris q̃ eos qui tibi blandiunt̃ qui te coram laudant. qui omnia que facis probant qui vbi negas negant & vbi affirmas affirmant. Aiũt aio apud Terentiũ inquit gnato: & Iuuenalis si dixerit estuo sudat. Nam hoc est genus hominum pessimum: quod principes maxime deiicit & precipitat. Timendum non solum adolescentie sed etiam senectuti. Cur tamen te palam cõmendauerim non tacebo. Elucent sane in te quas commendaui virtutes: sed illas non retuli vt glorieris non vt te iactes superbias vel infleris. Solum hec scribo vt custodias tantũ bonus vt serues & amplifices hunc thezaurum: vt sic te habeas q̃ virtutes tue cum etate crescant: & fias indies virtuosior: ne in vitium aliquorum incidas qui boni fuerunt iuuenes & pessimi senes. Et vt est in prouerbio bonus pullus mala gallina. Ego enim cupio vt ex bono adolescẽte fias vir optimus. Quod eo tibi facilius erit quo melius es nutritus. Et sane debes ante omnia genitori tuo clarissimo principi grates referre. qui tuum animum excolendum putauit: qui te sub disciplina tenuit & preceptores tradidit eruditos. Hec enim amplissima ẽ suppellex & hereditas q̃ principatus melior. Opes enim & potentatus & buius honores seculi bona fortune sunt: fluxa: mutabilia: caduca. Que vt fortuna vult huc atq; illuc feruntur. Illa enim mortale genus quasi in ludo babet & hunc deprimit hominem hunc extollit. Nec enim magnum est ex figulo regem & rursus ex rege figulum facere. Hinc est Iuuenalis versus. Si fortuna volet fies de consule rethor. Magnus Alexander subiecta india vt q̃ntum posset ostenderet Ortulanũ quendam ad regni fastidium erexit. Dyocletianus vo cum orbis haberet imperium deposita purpura & fastibus: rigãdis ortoꝝ oleribus & plantandis arboribus operam pbuit. At animi bona que sunt: cõtinentia: castitas: fortitudo: iusticia: moderatio: intellectus

ingeniū: memoria: ſtabili quodā nexu adherent homini: nec auferri a nobis niſi cum vita poſſunt: hec vere noſtra ſunt bona: hec dum luce inter mortales fruimur vitam preſtant ſuauiorem. poſtq̄ migramus ex hoc ſeculo ſpem dant felicitatis eterne. Cum g̃ has dotes natura tibi cōceſſerit & parentes cura in te illas auxerit. monitū te eſſe volo vt ſerues bonum quod eſt in te. Ad quā rem maxime neceſſariū cēſeo lr̄arum ſtudiū quo iam initiatus exiſtis. Quia tamē iam illas videris quaſi aliqđ iugum abiecisſe. Non erit ab re ſi te ad eas coner reducere. Non em̄ vt aliqui arbitrā tur. idcirco principes diſcunt litteras vt latinum ſcientes participare cum alienigenis queant. Nam etſi hoc frugi eſt alia tamē nobilior rō eſt. Quoniam em̄ oīs bene viuendi norma lr̄arū ſtudio continet: ideo illas expedit noſſe. Nec ſat eſt imbuiſſe principia niſi & vltra ꝓgreſſus fiat. Seculi tamē principes noſtri plerunq̄ illas ad pb̄os relegant aut iuris interp̄tes tanq̄ principes non deceat bene viuere. Oro igit̄ te ne his auſcultes q̄m nemo in darum virum aut famoſum principem poteſt euadere niſi cum nature dotibus adiunctam habeat doctrinā. Omnes ſane qui ſupioribus ſeculis daruerunt principes: ſtudioſi lr̄arū fuerūt. Philippus macedo alexandro nato gauiſus eſt q̄ eo tpe filium habuiſſet quo florebat Areſtoteles. Nec alexander hac qua tu nūc es etate litteras a ſe relegauit. Sed ꝓfectus in Aſiam Areſtotelē & Caliſtenē magiſtros ſecum duxit: nec audire pb̄iam inter armorū ſtrepit⁹ ac tumultus ceſſauit. Felix nimirū ſi vitio vinolentie caruiſſet. Alcibiades & temiſtodes qui apud grecos illuſtres habent̄ ſtudioſi fuerunt pb̄ie. Epaminūdas thebanꝰ qui grecie princeps eſt habitus: non minorē lr̄is q̄ armis operā tribuit. Trāſeo ad romanos. Quid limatius quid eloquentius ſcribi pōt q̄ ea cōmentaria que iulius ceſar de ſe cōdidit. Is em̄ cū in gallia bellū gereret diē armis: noctē lr̄is dedit. Heres eiꝰ auguſtꝰ & oīonē ſolutā & carmē optime dictauit: Extātq̄ adhuc eius elegātiſſime verſus in eneyden laudē. Quid fabios cornelios aut cathones referā. Quid de pōpeio dicā qui tā affectꝰ lr̄is fuit vt egrotā tē poſſidoniū pb̄m q̄uis cōſul ipe foret nō omiſerit in chado viſitare. Catho cuꝫ eēt latina plenꝰ doctrina lr̄as grecas diu contēpſit: poſtea ꝓpoſiti penitēs qđ iuuenis ſpreuit ſenes cōcupiuit. Nec dubitauit ſeniū ſuū lr̄is peregrinis imbuere & ad grecā volubilitatē os cōtorquere. Recte hi quidem qui & ſi principatū haberēt dn̄arent̄ q̄ populis: ſeruire tn̄ lr̄is voluerunt. Sed norant illi Platonis vocem que dicta diuinitus: tum a Cicerone tum a Boetio referē. Beatas ſcz fore reſpublicas ſi rectores earū ſtuderē ſapientie cōtigiſſet: que ſapiētia haud dubiū ex pb̄ie fontibus haurit̄. Tu tn̄ fortaſſe fabuloſa reris que de antiquis ſunt ſcripta q & in ocio negocium & in negocio ocium diligenter referunt̄ curaſſe. Sed hanc opinionem poſſunt tibi auferre nonnulli viuentes: qui etſi reipublice preſint & munera rogant arduiſſima. diſciplinas tamē non negligūt. Leonellus marchio eſten: tā eleganter ſcribit vt nihil inter eius & Ciceronis litteras

putes distare. Sororia de marchione saluciarum dicunt marchionis mã-
tue filii & arma tractant & litteras colunt. Alfonsus rex aragonũ: cui & ci
lia paret: & illa italie pars obedit que olim magna grecia dicebat: qui to-
tiens victus tandem vicit: & aduersam fortunã in fauorem sui conuertit:
nunq; in castris est sine libris quocũq; it: illuc & bibliotheca sequit. Siue
in tectis est siue in tentoriis manet. singulis diebus aut legit aliquid aut
audit. Egredior italiam & penitus toto diuisus orbe britanos petam vbi
dux est deocestrie. qui regnuz quod modo anglicum dicimus pluribus
annis gubernaui:. huic tanta lrarum est cura vt ex italia magistros asciue
rit poetarum & oratorũ interpretes. Vides ne quia & hoc seculum prin-
cipes litteratos admittit: Inter hos & tu poterz numerari si quod cepisti
studium fueris prosecutus Nec enim ideo litteratũ te diam q; latinũ pro
nuncies. Nam etsi hoc pulcrum est: coruis & picis datur. Victo Antho-
nio cum rediret Octauianus: edoctus latinũ coruus. salue inquit Augu-
guste cesar impator huic Persianũ illud. Qui expediuit psitaco suum the
re picasq; docuit nostra verba conari & addit causam magister artis inge
niiq; largitor neutri. Quid tamẽ tibi videt cum venit bungarus aut ita-
lus aut gallicus latineq; fatur: cum tu adolescens illos intelligas alii senes
tanq; surdi audiant. Pulcrius tamen erit & tunc te litteratũ vocitabo: cuz
oratores intelliges cum phos noscres cum poetas tuapte pcurres. Hoc ti
bi fortasse grande videt & arduũ nimis baud sic est. Nolo te noctes dies
q; libros voluere. Sed vnam dũtaxat cuiuslibet diei horam exposco qnã
litteris prebeas. Illud aũt cure tibi eẽ volo: vt doctus sit quem audias &
prudens quem sumas magistrũ: nec te vana titulorz ambitio fallat. Non
enim propterea doctior est aliquis q; magisterii nomẽ aut parisius ẽ aut
athenis sortitus. Ille autẽ peritus est qui naturali preditus ingenio vigili
cura perscrutatus est magistros artiũ autores: qui cum multa viderit atq;
legerit librorum volumina. tum memorie plurima commendauerit. qui
non solum diuinis litteris sed etiam secularibus sit imbutus. Ex his vnũ
apud te vellem degere. quo cum pro tuo loquerez arbitrio qui tempus
docendi non ex se sumeret sed tua ex voluntate qui cum velis legat cum
nolis taceat. Sed tuum erit quot diebus velle aliquid. Nanq; postq; biẽ-
nio hunc modum seruaueris. nimirum plus te lucri ex lectione corrosisse
putabis q; si prouinciã aliquam sis adeptus. Ego quidẽ laudo edes tuas
militibus plenas esse. Hi em̃ sunt qui tutant patriam & decorũ est armo
rum gloria principem enitere: sed nullum apud te fore virum doctuz nec
laudo nec probo. Sicut em̃ milites pascis ita & doctrinarum institutores
nutrice posses qui te iusti & iniusti differentias & limites edocerent: vi-
rumq; redderent ex omni parte pfectum. Non decet te illos sequi qui vt
sumptus minuãt doctores excludunt leones tñ pascunt. sicut est illud iu-
uenalis. Non habet infelix munitor quod mittit amico. Quintilie qd do
nec habet nec defuit illi vñ emeret multa pascendũ carne leonẽ iã domitũ.

Et ironice subiungit. Constat leuiora belua sumptu. Nimirū & capiunt plus intestina poete. Sume igit̄ tibi grandis doctrine aliquez virum nec parcas expensis vbi ingens redundat emolimentū. Queris fortasse qd emolimentū. Edicam paucis ne litterarū vtilitatē contenas. Postq̄ enim viriles attigeris annos hoc tibi bonoris & cōmodi erit. vt te in consilio loquente ceteri sileant: cum tu vnus plus oibus sapias. Nemo te decipe poterit: nemo dicere audebit hoc equū & hoc iniquū nisi verum: id eē manifeste cognouerat. Si quis p̄sumpserit inhonesti aliquid suadere presto eris rōnibus confutare. Si affari volueris populū quo pacto loquēdū sit littere te instituent. Si aūt laudare aliquē aut vituparе volueris & quintilianus & Cicero te decebit. Si bellum suscipiendū erit & armis opa dāda vegetius modum ostendit & Liuius & Quintus Curcius & Iustinus & Lucius Florius & Suetonius & Salustius Crispus. & bistoricoꝝ cuniꝰ. In quibus & Alexādri magni fortitudinē & Hanibalis calliditatē & Fabii versucias. & Scipionis prudentiā & Iulii cesaris disciplinam militarē & Sertorii ac Marcelli audaciā. & Iugurte sagacitatem & omniū qui res bellicas gesserunt artes inuenies. Nunc̄q̄ tam multa experiūdo videbis q̄ multa legendo perdisces. Si quō rempublicā gubernes scire volueris legendi erūt tibi politicoꝝ libri quos Aristoteles composuit & Leonardus arētinus latinos fecit. Vetere aūt translationē tibi nequaq̄ assumes quia & eloquentiā viciat & intellectum minus vexat. Ad regendā familiam & teip̄m: vtilis erit iconomica ethicaq̄ Aristoteles: tum de officiis Cicero & ep̄le senece omnesq̄ libri ipsius. Quomodo regenda sit vxor scripsit Franciscus barbarus venetus. Quomo liberi educandi plutarch⁹ Quomodo te cum amicis habere debeas & quomodo in senectute arpinas Cicero. Idem quoq̄ de mortis contēptu & aliarū passionū scripsit in tusculanis: Morales virtutes quomō amplectende sint & bi quos modo retuli autores: & post eos macrobius facū de tradiderunt. Vis agriculturam cognoscere: Virgilius georgicorū te admonebit. Vis orbis situ mētis oculis plustrari & diuersarū prouinciarū situs ac mores intueri. & qd quaeq̄ regio ferat & quid quaeq̄ recusет: assit Plinius de naturali bistoria: assit Ptbolomeus: Solinus: isidorus bispalen̄. Vis celi sydera & planetarū cursus & grandinis & pluuiarū & fulminis causas scire: ad Aristotelē redito: Senecam Virgilium. Vis regum mores & fastidia principantiū p̄scrutari ꝑm Senecam in tragediis legito. Vis plebeos bomies & milites glorioſos & leonū insidias & seruorū deceptiones vt euitare illas possis intelligere. Plautuz tibi & Therentiū assumito. Vis quomō fulminanda sint vicia edoceri Oratius Iuuenalis & Persius in promptu sint. Vis pastorum cōsuetudinē cernere Bucolicon Virgiliū habeto. Vis fabulas gētium & fastos & tristium miserias & amātiū epistolas & amoris remedia nosse: Naso te versibus erudiet. nec Stacius thebaidos vl̄ archileidos inutilis erit sententiis grauibus vbiq̄ refertus. Post bec ꝙo vt sias pfectior

& cum de religiõe cogites: tum de salute anie Hieronimi libros euolues Augustini. Ambrosii. Gregorii. Lactãtii. Cipriani. Leonis. Scripturã sacrã sp domi habebis: & nũc vetus nũc nouũ intueberꝫ testamentũ. Hec q̃ nũc scribo: si qs doctus extra italiã legeret me maxie argueret qꝺ inter autores legẽdos nõ numerauerim Hugonẽ de sctõ victore: aut Alexãdrũ de ales vl magnũ albertũ vel Petrũ blesensem & Nicolaũ de lyra & Alanum. et bãc nouarũ turbã. Sed tu caue ne istos audias. Nã etsi docti sunt docere tũ alios neq̃unt. Ego tibi id suadeo qꝺ p me rectũ puto: nec somnio. Sed viros toti⁹ italie pitissimos in bãc sniam habeo cõcurrẽtes. Crede mihi nihil discendũ ẽ qꝺ de discere oporteat: ꝫ illis in autorib⁹ te exercẽ qui sunt ꝓbatiores. Suscipe nãq̃ sp optima debem⁹ ad imitandũ. Tu ergo bos seq̃ris bos audies bosq̃ leges q̃s tibi p̃nominaui. Si vis & multarum rerum scius & princeps toto in orbe secularis & mirãdus haberi. Interueniendũ tamẽ non suadeo vt cõiunctus hominũ fugias. Nec te solitarium esse volo: nisi cum meditari aliquid volueris & in secessum mẽtis progredi ad aliqꝺ tempus: imo suadeo vt sis affabilis vt cõis oĩbus vt te videndũ p̃beas. vt nũc hos nũc illos alloquaris; vt consilia ingrediaris vt cõciones adeas: vt populo te exhibeas & p te loquaris. Scio nãq̃ frugi esse que homines litteris didicerunt experimento cõprobari. Nec ego hos homies laudo qui sic se litteris dedunt vt res ceteras paruifaciãt qualem fuisse democritũ diogenẽq̃ constat: qui sibi dum daxat vixerunt Illi sunt oĩ laude & preconio digni qui & reipublice seruierũt & lr̃aruꝫ studia non amiserunt. vt & Platonẽ & Arestotelẽ & Demostenẽ & Iuliũ & Ciceronẽ & Plinium & Macenatẽ et Augustinũ fecisse comperimus. Hi nanq̃ quod ex lr̃is hauserant in administranda republica exercebant. Idem & tu facies si vir & princeps optimus eẽ volueris: lr̃is suum tẽpus & suum reipublice dabis. Nunc iudiciũ facies nunc tenebis consiliũ nũc arma tractabis. nunc rem familiarem respicies: & in bis oĩbus quid lr̃e valeant experieris & ocii vtilitatẽ cum negocii cõmodo cõiunges: mirãdus oĩbus de te spem facies & vel solus vel cũ paucis orbe toto mirãdus habeberis princeps. Nec tam splẽdor forme tue qui ẽ egregius: nec vestes auree aut ornatus criniũ & equorũ pompa tantũ te bonestabit q̃ntũ ipsarum decor litterarũ & virtutum fama. Quorum facies si videri posset (vt Arestoteles inquit) pulcrior est q̃ Lucifer aut Hesper⁹: ad bec aũt sicuti mihi videẽ iam tuapte incẽsus es. Cum eĩ subditi tui nup ex athesi venientes maiestati regie supplicarũt vt te ad regendam ꝓuinciã mitteret. Non sum dixti adhuc adeo matur⁹ vt gubernare patriaꝫ possim. Digna vox que tuo progrediẽ ex ore & quã omnis laudatura sit etas. Cõuenit eĩ quid ferre recusent & quid valeant humeri quẽlibet meditari cuꝫ aliquid est gerendum: quia cui leta potenter erit res sic demum recte se habebit. Nam quod bias ait. Magistratus virum ostendit. Nos rectissime de principatu dicemus. In quo qui moderationem seruat diis est q̃

bominibus simílior. Nec ẽm arduũ est in paupertate seruare continentiã sedvt Marcialis ait. difficile est opibus non tradere mores. Magna peccã di facultas sequitur principatum: adest irritamen gule: copia vini & que sitorum vndiq; tibariorũ & laute gloria mẽse: vt verbis vtamur Lucani. Sunt mulieres formose que tum oculis tum verbis tum osculis tum amplexibus adulescentulor; mentes & oculos fastinant. assunt corruptores adulatores ioculatores bistriones qui arcem adolescentie vndiq; nituntr expugnare. Ille auaritie cultor venalẽ iusticiam facit. Suscipe inquit hoc & cõmendatum habe. Qui dat pliberalis est homo & habet multum qđ det: alius ad iram ꝓuocat in te inquit peccauit: suscipe gladiũ vindica scelus. Tu princeps iniuriam feres quam nec priuatus impunitã relinqueret. Mulier alius inquit formosa te amat & amore tuo moritur cur non compateris & misereris adolescentule & gaudes cum ea. Eamus venatũ ait vir robustus quid torpes ceruorum greges & aprorũ clausi sunt. Spectaculum tibi pulcrum prebebo. Veni mitte bos senes respublicas tueri. Tu letus esto dum tempus fert. At bi quibus in palatio viuendi ẽ causa. quid stas inquiunt princeps: iam epule allate sunt & frigescunt: veni duꝫ accipenser calidus est & anteq; fumare lepus desinat. Squilla est optima & aper & poletus in mensa. quid stas & voluptatis tantũ amittis. Multi vicia suadent pauci virtutes. Quid faciat adolescens: cuius etas parum p se roboris habet & cuius animus a natura prodiuis est in libidinem. Vix grandeui homines resistere tot blandiciis potuerint ne dicam adolescentes. Sed aiunt aliqui. Consilium habebit princeps: maiores natu astabũt: quid sit agendum. Primo res patrie censebunt: scitum est: sed omnes qui principem coronant facere illum amicũ studeñt & non que sunt apta sed que iocunda putãt in consilio dicũt & nititur p se quisq; vt carior sit. nec est qui libera ꝓferat animi verba. Et q̃uis pars bene consulat: liberum est adolescenti quos vult sequi. Et quia inexptus est: parũq; pensi habet: nõ quod expedit sed quod libet plerũq; amplectit. Et quippe quẽadmodũ mea fert opinio. Aut maturũ esse principẽ oportet & suo consilio fretũ. Aut adeo rudem vt in modũ trunci nihil p se disponat. sed qđ maior ps suadet executioni mandet. Nam qui aliquid scit minus tñ q̃ satis est: periculosus est reipublice & imperia sepe subuertit. cum non ad rõnem sed ad libidinem regat. Hinc est quod in libris regum puellum octo annor; bene rexisse comperimus siue bis septem annor; fuit ioas filius ochozie Non ẽm is rexit: sed eius satrape regnũ adminiſtrarũt. Est aũt principũ irritamentũ quoddã vitior; & admodũ pauci reperiunt qui nõ aberret. Cum frenis oĩbus sunt soluti a Saulvsq; Sedechiã noue & triginta reges in iuda & israel fuerũt. inter quos solum octo boni cõnumerant. reliq; vo ignari: imperiti: indocti: impotẽtes: auari: superbi: iracundi: crudeles: libidinosi: adulatorum & stulticie serui. qui ambitione nescio qua effrenata tanq; ad pestem mortaliũ nati idolis seruientes. bellis semp indulserunt:

pacis atq; ocii boſtes fuerunt. Et bi tamē in populo dei regnabāt: & bo⁹ plericq; p ſeruos dñi ꝓbetas fuerūt victi. Nec ſalamon cuius ſciam & ſapientiam a deo fuiſſet aſſecutus ꝑſeuerare potuit. ſed adamauit mulieres alienigenas. & bis copulatus eſt ardētiſſimo amore. Fuerūtq; ei vxores quaſi regine ſeptuaginte & cōcubine trecente: & auerterūt mulieres corcies vt ſequerēt deos alienos. Nec dauid cuius eſſet electus a deo vicis caruit: ſiquidē & bomicidiū ſimul & adulteriū ꝓpetrauit: qđ non feciſſet dum paſtor erat: ſed eum licētia regni ꝓuocauit. Quid alius faciat cui minus ſit roboris: quid iuuenis quid adoleſcens an eſt aliquis qui annis teneris dñium cēſeat cōmittendū: cum ſepe robuſtior etas ſub illo deficiat. Prudēter tu quidē qui patrueli & ſanguini tuo potius q; aliis credidiſti: nec dñatum prius ſuſcipere q; peritiā voluiſti. Ali⁹ fortaſſe aliter feciſſet qui opinione inflatus ſui: qnid ad me dixiſſet obediētia iſta: ego iaꝫ liber eſſe volo: iam ſcio bonum & malū: quid melius eſt q; impare dicā illi face & faciet. Iam vt euolem tēpus eſt. Sic dedali filius vt eſt in fabulis. Nāq; cum pater alarū remigiuꝫ ſibi & filio cera & pice coaptaſſet vt laborintbi carcerem fugeret: liquidū petiit aerā & ſequere me inquit icare: neca me quoq; recedas. Paruit ille tamdiu quo ad timor artis manſit ignote. vbi vo iam ſe volandi ſcium putauit. ne ſe amplius rectore credidit indigere: iuſſum patris egreſſus: pcuſſis ampli⁹ aliis vagari cepit: & modo buc mō illuc diſcurrens: ac cōtinuo altius euolans: regionē igniferam attigit vbi diſſolutis alarū cōpaginibus & omni penna ſolis ardore puſta ruinā fecit & nudus in mari cecidit: qđ adbuc eius ex nomine vocat icariū. Proſeq; r iterum fabulas. Pbeton filius pbebi patrē rogauit ſibi vt quaꝫ peteret rē concederet. Iurauit p ſtigem pater nibil ſe negaturū. Filius currū ſolis ſibi regendū cōmitti poſtulauit: penituit pbebum ꝓmiſſi: ſcientē tanti regiminis impotentē natum: ſed quia iurarat negare non potuit. (cuius Cicero in officiis boc iuramentū potius reſcindendū putaſſet.) Aſcendit currum pbeton. gloriabūduſq; ſora recepit tumq; & ſe regē & deo ſimilē arbitratus eſt: vbi vo ad mediū celi eſt ventū cum ſolis equos inbibere nō poſſet: illiq; vagarentē & mundū omnē ignibus conflagrarēt iouis fulmine ictus eſt & in beridanū pcipitatus. Hiſce figmētis admonēt quelibet poete: vt anteq; prefit & dominet: vires ſuas regide mentiat ne ſub pondere ruat: qm onus eſt non voluptas aliis imperare. Si modo id volum⁹ cum rone efficere & eum finem regere ꝓpter quē reges ſunt inſtituti. Leges romane que ab atbenienſib⁹ & ſpartanis quas tradiderūt liburgiis & ſolon ſunt orte pueros vſq; in annum quartū decimū ſub tutela eē voluerunt. Poſt banc etatē in annū. xxiiii. curatores adoleſcētibus dabant. Nam ante boc euū infirmā cenſebant etatē. Eam ob cauſam cuꝫ duo ſcipiones a eartbaginēſibus in biſpania fuerūt occiſi: & banibal armis italiā premeret: iterū ſecum exercitū in biſpaniā patrē & patruū vlturū. Scipio affricanus maior repromittēs diu p ſenatum reiectus eſt q; quartū & vi-

gesimũ dumtaxat annũ eẽt natus. Tandem cum esset alius nemo qui se diceret ꝓfecturum ꝓinciam: necessitate magisq; voluntate senatus obti nuit. Cartaginenses eorum impatore defuncto amittare imperiũ filio q̃ iuuenes erat cõmittere recusarunt. Nec Hanibal prius dux penorũ crea tus est q̃ anno eẽt occisus qui patri successerat: Rex numidie massinissa fi lios suos moriẽs quia iuuenes erant romano populo & presertim corne lie familie cõmendauit. Quid tibi gentiliũ gesta cõmemoro. Prohibẽt sa cri canones ante. xxiiii. annũ fieri quenq; presbyterũ aut pontificẽ añ tri gesimum. Referamus aliquid ex veteri testameto. Nam & ibi quoq; cõ silia iuuenũ ad regimen patrie immatura videnẽ. Mortuo salomone qui sup duodecim tribus regnabat: venit filius ei⁹ roboam in sichem vbi cõ gregatus erat oms israel ad cõstituendũ eum regem. Et dixit multitudo pater tuus durissimũ iugum imposuit nobis. Tu itaq; nunc iminue pau lulum de imperio patris tui & de iugo durissimo & seruiemus tibi. Qui ait ite ad terciu3 diem & reuertimini ad me. Cunq; abiisset populus iniit consilium rex cum senioribus qui responderunt. Si obedieris hodie po pulo huic: & petitioni eor̃ cesseris: locutusq; fueris ad eos leuia erunt ti bi serui cunctis diebus. At ille reliquit consiliũ senum & adhibuit adole scentes qui nutriti fuerunt cum eo: qui dixerunt ei: Sic loqueris populo huic. minimus digitus meus grossior est dorso patris mei: & nunc pater meus posuit sup vos iugum: ego aũt addã sup iugum vestrũ: pater meus cecidit vos flagellis: ego aũt cedam vos scorpionibus. Fecitq; sic & irrita to populo recesserunt ab eo decem tribus: qui constituerunt sibi regem Jerobaã filium nabath. Scissusq; ẽ israel imꝑpetuũ: quia inexptus rex cõ silia iuuenũ recepit. Melius fuerat illum iuuenẽ infantẽ fuisse. Nam tunc ochozias filius ioraz duos & viginti natus annos regnũ accepit in israel & afflixit populũ domini & fecit qđ malum erat coram deo. Nec aliter se habuit achaz filius ioathan qui viginti annorũ erat cum regnare cepit in iuda. Nemo peior q̃ manasses inter reges fuit qui. xii. etatis anno susce pit imperiũ. Similis ei fili⁹ amon fuit qui regnũ. xxii. etatis anno incboa uit & a seruis suis ꝑpter scelera quib⁹ implicatus erat occisus fuit. Quid ioachim referam & duos ioachim patrẽ & filium. aut sedechiam nomine qui ꝑdita bierosolyma captus a caldeis prius ante se natos suos occidivi dit: postea priuatus est oculis. Hi oms infra. iii. &. xx. annũ regnare cepe runt: & qm̃ inexpti erant. malum coram deo gerẽtes: & se & suos popu los pessundarũt. Quor̃ stultitie cõtraria est adolescẽtia tua. q̃ licet q̃ntu3 in hac etate põt esse multũ prudentie sortita sit. spemq; maximã de sua sa pientia prebeat: non tn̄ prius ad regendã ꝓinciam mitti voluit q̃ & ro bur etatis & rerum assequereẽ experientiã. Sclebas nãq; tuapte ingenio qm̃ non recturus sed regendus ires. quod sub patruele tuo cesare nostro sapiẽtissimo potius q̃ sub aliis tolerare voluisti: vt interim dum etas cre scit regiam maiestatẽ secutus interfis consiliis: iudicia noscas: res arduas

videas: virós ſapientes audias: dietim fias rerũ experiẽtia doctior. At cũ his ſeruandum eſt quod ſupra dixi vt temporis aliquod ſpacium concedas litteris: que reliquas virtutes tuas condiant & illuſtrent: quibus ſi fueris vt te ſpero futurum rite imbutus: cum ad regendũ venies non par aliis ſed omniũ principum eris ſpeculum: teqꝫ vicini omnes ſuarum litiũ moderatorẽ & arbitrũ facient. Et quẽadmodum ad viſendam ſapientiã Salomonis regina ſaba & alii orientales cõcurrerunt ſic te totus occidẽs venerabit᷑ & ſeptentrio: & ad famam tue prudentie infiniti viſuri te venient. Eris em̃ quaſi ioſias alius filius amon. populum tuum recte gubernans nec ad dexterã neqꝫ ad ſiniſtram declinans. Age igit᷑ princeps optime & adoleſcens clariſſime dum tempus habes incumbe litteris: ediſce ſapientiam & ſtudio te prebe. Nec ſit tibi cure ſi res alique in atheſi ſunt innouate: illas enim patruelis tuus componet & pro ſua eximia tum ſapientia tum bonitate pacabit: teqꝫ cum tempus aderit & domino & virtutibus actum remittet in patriã. Interea regimen recte illi cõmiſſum eſt: quia indiget atheſis regio fauore ꝓpter finitimos plures qui tuis inhiãt terris & apertis faucibus expectãt quomodo tuum poſſint patrimoniũ deuorare. nec aliud verenẽ q̃ꝫ nomen regium imperialemqꝫ dignitatem. Et licet nonnulli aliqua inpreſentiarũ temptent: melius tamẽ regio q̃ꝫ dulcali nomine compeſcent᷑: qui ſi tu regeres adoleſcentiam contemnentes tuam acerbius affligerent terram. Sed mitto hec quia tu te ſciſti quid eẽt agendum & te regi commẽdaſti. Meum eſt te hortari vt litterarum quãta ſit vtilitas quantuſqꝫ fructus noſceris. Non nihil horarũ ſtudio tribuaſ quod iam tibi ſatis arbitror ꝓſuaſum. Non eloquentia mea que nulla eſt ſed bonitate tua qui ab ipſa natura ſitire videris amorem ſcientie. Sed facio iam finem. quia rumor vociferatio & ſtrepitus in quo ſum non ſert vt plura dicam. Venio enim inter clamores qui rumperent ſomnum druſo vituliſqꝫ marinis. Vnicum eſt toti cancellarie receptaculum. Complures ſumus vnis in edibus commenſantes & combibentes. Nec formice tam preſſe in ſuis antris q̃ꝫ nos vna in auleola degimus. Apes diſtincte cellulis in aluearibus deliteſcũt: nos vno in conclaui velut oues in ſeptis alter alterum premim⁹. nec ſpuere quiſqꝫ poteſt niſi alterius cõmaculet veſtẽ. Tantumqꝫ inter nos ſeruamus ſilentium vt picas in nemoribus vel cornices aut in paludibus ranas audire cenſeas te. Miror mei qui tantũ exprimere tibi potuerim. Sed hoc forſitan nimis eſt tibi. qui iã litteras quaſi iugum aliquod abieciſti & nunc magis vocandus es ad ſtudium q̃ꝫ trahendus. Illud mihi moleſtum eſt ꝙ ad te ſcribens inter vexationes plurimas perpolire nõ potui quod te legere ſperaui. At tu veniam dabis & loco & ingeniolo meo. quod tam bebes eſtvt nedum in tumultu ſedvix in quiete ornare queat quod ſcribit. Vale iam tãdem & me quantũ ceſar permittit tuum habeto. Ex gretz.

Neas siluius poeta Nicolao vuartenburgẽsi. S.p.d. Querebaris mecum nocte ꝓterita ꝙ amori operã dares: ne delibutũ ac vinctum animũ soluere posses. Dixisti te ne virginẽ nec nuptã nec viduam amare: sed mulierẽ ꝙuis pulchram meretricẽ tñ quibuslibet viris precii causa sese substernentẽ. Id tibi molestũ eẽ aiebas libenterꝙ amorez hunc velle te postergare: sed viam modũꝙ nescire quo fieri liber & amore vacuus posses. Nam etsi plures sacerdotes cõsulueris. neminẽ tñ remedia q̃ tibi viderentẽ efficacia ꝓtulisse dicebas. Rogasti igitẽ me magnisꝙ ꝓcibus efflagitasti egritudini tue vt aliquã efferrẽ medelam ac iter ostẽderem tibi quo posses ardentis amoris flãmas effugere. Parebo desiderio tuo. Salubria prebebo tibi remedia si ea amplecti volueris. Nec verebor medici culpam mihi ascribi: si tu obedietis egroti psonam suscepis: ꝙuis arbitror quos cõsuluisti sacerdotes satis tibi fecisse si ꝓcepta tenuisses que illi dederunt. Sed tibi visa fuerũt fortasse grauia. Nam cum dicerent fuge illam: nihil sibi loquaris: nihil de illa audias: durum verbũ visum est. Ac febricitãs quoꝙ inuitus audit frigida pocula sibi negari. Si tñ sanari vultqđ medicus mandat diligẽter obseruabit. Tu g̃ mi Nicolae si vis amorẽ euadere liberꝙ fieri: prepara te vt que precipia facias. Noscito egrotũ tẽ fore maximãꝙ infirmitate detentũ: & ꝓpter sanitatẽ dura & aspera eẽ plura subeunda. Nempe egrotus est mi Nicolae oñis eñ qui amat. Ac ne dum egrotus sed seruiture etiã captus atꝙ insanus & amens. De amore inquã illicito. Nam deũ colere & amare parentes vxorem & liberos virtutis est non vicii: sanitatisꝙ non egritudinis. Ac tu amorẽ illicitũ seq̃ris. Quid tu esse amorẽ illicitũ de quo iam loquimur credis. Veteres putarunt illum ex venere vulcanoꝙ natum puerũ cecũ alatum sagittã in manibus habentẽ. quibus viros ac mulieres feriens ardorẽ dilectionis infunderet. Apud virgiliũ legimus. Nunc scio quid sit amor duris in cantib? illum ismarus aut rodope aut extremi garamãtes nec generis nostri pueri: nec sanguinis edunt. Sed error hic mortalis populis fuit: qui veritatem attingere nõ potuit amor. vt in tragediis inquit seneca. Nihil aliud est nisi vis queda magna mentis: blandusꝙ animi calor inuenta gignit luxu ocio & inter leta fortune bona nutrit. Hic mentẽ hominis eripit: iudicium oñe puerit: sensum ebetat: animũ extinguit. Nãꝙ cum mulierẽ diligis non in te sed in illa viuis. Quid igitẽ peius est ꝙ viuentẽ non vincere ꝙ sensum habentẽ non sentire: ꝙ oculis preditũ non videre. Equidẽ qui amat in aliũ mutat virtutẽ: nec loquit nec facit que ante solebat. Hinc ꝓmeno apud Therentiũ. Dii boni quid hoc morbi est adeon homines mutarier ex amore non cognoscas eundẽ eẽ. Putat Comicus morbũ eẽ amorem: nec male putat: nam & apud Macrobiũ: luxuriã que vel mater amoris est. vel filia deterrimi morbi partẽ Ypocras eẽ dicit. Hic morbus, plerunꝙ iuuenes aggredit: sed viros quoꝙ senesꝙ vexat, tantoꝙ peri-

culosior & risu dignior est: quanto persona que capta est etate aut scientia censet prestantior. Cuz ergo Ypolite captus sis amoriq; seruias: scias te morbosum ee. Si morbosus es liberari stude. Nam quis morbū patiē qui curari nō velit? Sane vt morbus grauior est acerbior periculosior eo morbosi maior ē de sanitate cura. Tua infirmitas magna ē: sit & cure diligentia magna. Cogita mi Nicolae quo i statu es. Tu nihil te existimas quicqd tibi eueniat leue est. Solū super amicā anxius es. Nō parētes: nō necessarios nō bñfactores magnifacis. Solus tuus animus in amica est. Illam amas: illam promoues: illam somnias: de illa cogitas: de illa loq̄ris de illa suspiras: nihil agis quin memoriā eius habeas. En stultiā: amentiam morbūq; teterrimum. Anno est petēda cura. Quis nō hoc morbo saluari velit? Ceterū ad salutē tuā b̄ sunt necessaria Nicolae q̄ si feceris sanus eris si neglexeris sepelierisq; in morbo tuo: nec te quis q̄ iuuari potuerit. Cogita primū q̄ remote a preceptis dei recessisti. qui cū debeas deuz ex toto corde diligere creaturā amasti: & in ea omnē tuā delectatiōem & oblectationē posuisti: sic em factus es idolorū cultor. Nam qui creaturaz deo preponit idolatra est. Negabis te idolatrā ee quasi nō preponas creatori creatū. At si verū fateri vis plus tuā amicā diligis q̄ deū. Nam que deus mādat negligis: postergas: contemnis. Que vult amica summa cuz diligentia curas adimplere: & hoc nempe est preferre mulierez deo. Heu q̄ magnū est malū q̄ periculosum q̄ detestabile creaturā sic amare vt deū paruifacias. Deus cū esses nihil te aliquid ee fecit vt posses scire diuina sacramēta & viā qua itur in celū. Ipse quoq; deus cū ob culpā primi parentis tu & ceteri homines paradisum amiseritis nasci pro te voluit fieri hō: capi: cedi: vituperari: crucifigi: mori: ac suo te precioso redimere sanguie. En q̄ magna ingratitudo est iniquitas: inhumanitas: feritas: hunc q tanta p se fecerit propter vilem relinquere mulierculā: hoc satis te ceterosq; xp̄ianos mouere debet ab amoribus illicitis deo soli seruire. Sed cogita vlterius quid agis Nicolae. Pulcra tibi videt amica tua: credis ne sic sp pulcra erit? Res est forma fugax vt inquit Tragedius: mulier que hodie formosa est cras deformis erit. Quid tua bona perpetua & immutabilia pro caducis mutabilibusq; pmutas? Sit vt putas spectabili forma mulier leue hoc bonū est. Nihil forma mulieris est nisi moribus adiuta. Castitas est que feminā laudat nō forma. Tu nō castitatē sequeris: formam solum amas. Forma hec vti vt flos agri decidit. Rosa mane rubet: sero languescit. Nihil formosius est virtute atq; honestate: si hāc intuereris multo tibi formosior videret q̄ tua sit amica. Etem nec Lucifer nec Hesperus tā decorus est q̄ ipa facies honestatis: quam qui relinquit propter mulierē extima oro q̄ sit delirus & amēs. Ceterū Nicolae vt tecum non multis vtar. Hec quam amas mulier non tua sola est: sed cōplures eam habent. Nec ipa te solum amat: sed alios quoq; diligit. Quid tu in turba vis facere? Cogita te iam esse in vespero iam senem iam meriti proximū. Vis ne

cum mulieribus contendere: vie cum robustis pugnare? Quid tibi in eo prelio queris in quo victor succũbes? Magna res est virũ senem a iuuenibus extorquere muliere?. Sis tamẽ potes vt extorqueas qd vicisti cuj preliũ huiusmodi sit vt vincens succũbat. Quid cũ oro mulier: nisi iuuentutis expilatrix: virorũ rapina: senũ mors: patrimonii deuoratrix: bonoris pnicies: pabulũ diaboli: ianua mortis, inferni supplementum. Cogita Nicolae quot mala per mulierẽ obuenerint: cum Salomon: cũ Holofernes: cum Sampson per mulierẽ decepti fuerint. Non te credas sic fortem eẽ vt non illudaris. Sed quãto viris illis debilior es: incautior: imprudentior: tanto te ab eo loco semoue in quo potes decipi. Nihil est mulieris amor qui cũ peccato fit. Non est in muliere stabilitas que nunc te amat: cras alium amabit. Quid tu hunc amore? extimes qui in plures diuisus est? Nulla mulier tamfixe aliquem amauit: que veniẽte nouo proco nouisq; precibus vel muneribus: non mutarit amorẽ. Mulier est animal imperfectũ: varium: fallax: multis morbis passioibusq; subiectu?: sine fide: sine timore: sine cõstãtia: sine pietate. De his loquor mulieribus que turpes admittunt amores. Nunq; be stabiles sunt. Nanq; vt semel a recto tramite recesserũt: iam se liberas arbitrantur: vt quocunq; velint vagentur: nec amplius vel mariti vel amici timorẽ habẽt. Credo equidem illã coeundi fetidam voluptatẽ tibi qui iam senio exhaustus es parum placere. Nam quid nedũ tibi antiquo & arido: sed iuueni humecto illa inepta & spurcida voluptas conferre potest: quã mox penitudo consequit. an non magna res est ammonitio illa accitatio siue cõmutatio quedam que post peccatũ euestigio mentẽ hominis cruciat: q̃ iniquus est homo q̃ tiens ammonitus non quiescit qui punitus nõ emẽdatur: qui correctus nõ efficitur melior. Quid ille actus carnalis operatur nisi carnis interitũ? Vtinã solam carnẽ interimeret: et non occideret animã. At duo cũ inuicẽ coeunt vir atq; femina: quasi duo vasa testea mihi videntur: que inter se confricẽtur donec rumpentur & ad nihilum redigantur. Tu tamẽ nõ in coitu sed in visu sermoneq; forsitan oblectaris. Quid obsecro in visu est tampulcri: vt non inuenias aliquid pulcrius? Pulcritudo quã debemus querere in celo est: cui nulla potest res mũdana comparari. In illa omnis perfectio est: mundana semp diminuta sunt. Illa perpetua: hec caduca. Illa fixa: hec fluxa. Hanc quã tu miraris formã paulũ quid febris eripiet. aut si morbus abfuerit: senectus non decrit que illã teretem succi plenam q̃ faciem rugosam crispamq; reddat. Sicut illa que nunc miraris mẽbra de cursu temporis arida: nigra: squalida: fetore ac spurcitia plena. Nõ oculi splendorem vndiq; seruabunt. Fetebit os: collũ incuruabitur. Corpus vndiq; sicco & arido trunco fiet simile. Cogita hec & auerte spem priusq̃ fuge q̃ priueris. Multo eñ melius ẽ rem cõtemnere q̃ pdere. Jaj vero de sermone sua dulci placido & mellifluo quo te dicis oblectari admodum miror. Quid enim sermo muliebris in se dulce habet? Quid dicit ti

bi amica: Nempe aut queritur: aut plorat: aut minatur: aut tibi inanes refert fabulas. Dicit quid cum vicina fecerit: quid somniauerit: quot oua gallina peperit: quibus floribus serta componātur. Omnis sermo mulieris de re vana leuiq; est. In quo qui oblectatur: & ip̄m leuem eē oportet Narrat tibi nōnunq̄ & cū alio amatore & quo pacto iacuerit: quid domi receperit: quā cenam habuerit: quibus voluptatibus fuerit vsa. Que res non gaudiū tibi: sed cruciatū afferunt. Sed accipe que velis gaudia in sermone amice: eris ne amens rationisq; inops vt nō magis in alicui⁹ docti viri verbis sermonibusq; leteris. Resume oīa simul que in amore sunt gaudia: rursumq; tedia: multa ista: pauca illa reperies. Veramq; illius sententiam dices qui parū mellis in multo felle mersum inquit amorē esse. Cum ergo Nicolae totus amor de quo loquimur vanus: asper: amarus damnosusq; sit: & hominē morbo grauissimo teneat: curandū est vt ab eo libereris. Cura aūt ea est vt menti tue persuadeas malū esse amorem. Post hec declines amice sermonē: ocium fugias: in negocio semp sis: viros bonos qui te instruant sequaris. Nulli ludo: nulli conuiuio intersis. Si quid largita est amica abs te abiicias. Nihil penes te sit quod illius fuerit. puta illam esse nunciam diaboli: qui te perdere velit. Sint in memoria christi beneficia que tibi impendit. Cogita quot benefacienti premia in celestibus sedibus: & quot malefacienti supplicia apud inferos preparata sunt. Cogita dies tuos assidue fieri breuiores. instareq; semper vltimum Cogita quia irrisui est qui amat & presertim vir euo maturus. Cogita instabilem mulieris animum: cogita perditionem temporis: quo nihil est preciosius. Cogita dissipationem bonorum. Cogita vitam quam viuimus breuissimam in hoc seculo: q̄uis voluptatibus sit dedita: & in alio mundo quem inquirimus nullum esse finem. Hec si tecum sedulo cogitaueris: preceptaq; ista tenueris: amorē quo cruciaris a te breui tempore relegabis: virumq; te prestabis deo gratum celoq; dignum. Vale.

Frisingensis episcopatus desponsatur Henrico schlick.

Neas siluius poeta Reueren. EPISTOLA CVII

e do patri domino Henrico schlick electo frisingens Salutem plurimam dicit. Heri dum casus nescio quis in curiam me duxisset. Iohannes nieperg litteras quasdam ducis bauarie Alberti. sibi & vualthero zebinger destinatos produxit. Vuolfgangoq; nostro legendas dedit. In his scriptum erat Iohannem cardinalem sancti Martini in episcopum frisingensem: electum ac rite confirmatum fuisse nec aliud sibi obre ad possessionem adipiscendam nisi regem & Casparem schlick quod sibi tum iniustum: tum inhumanum videretur: cum ille ius haberet Caspar nihil tituli posset ostēdere. Rogabantur ergo illi duo magnisq; precibus orabantur: vt cardinali essent auxilio. regemq; hac infamia liberarent quem totus orbis iniuriari & vim facere Iohanni cardinali cognosceret. Cardinalem vero iam esse propositi regez visere. Sed cum hi duo

quasi regii currus aurige forent rotas voluere deberēt: & obuiare ne cardinalem oporteret venire in iurias questū. Hec ergo partim intellexi dū legerent. Nā aurigo aures cū frisingeñ. ecclesiā audio nominari. Partim vero exposuit mihi vuolfgangus. Nihil illi ad hec rñderūt. Sed id bonā in partē sum interp̄tatus qñ lectura cōmissa ē nr̄o. Si quid em̄ male mentis illi habnissent nō p̄misissent nos hec scire. Nā qui nocere vult eos fugitat q possunt obsistere: he vero lr̄e cur scripte sint & cui⁹ suasu tāto magis existimare potestis q̄ ego: quāto iudiciū vestrū est ad cōiecturam q̄ meū sagacius. Mihi nō ē verisimile h̄ fuisse scriptū nisi ex hac curia cōmonitio p̄cessisset. Oportuit nāq; p̄us scitū eē qui forēt & apud regē auditi & vr̄e p̄tis defensores. Ac mira res vt eadem dies res cōtrarias tulerit & nūc mesticiā nūc leticiā dederit. Verū est qd̄ dici solet. Multa dies variusq; labor mutabilis eui. Retulit in melius nemo diē laudet aut damnet nisi adueniente sero. Hec mane contigerūt. Sero aūt ad me venit tabellari⁹ apl̄icus qui te queritās afferre lr̄as tue p̄missiōis se dixit. Suscepim⁹ eu3 oēs gaudio pleni. Et in cena nobiscū habuimus. Is qa nō reperit te statu erat se vuiennā vēturū laturūq; lr̄as. Sed amonui sibi hāc mentē retinuiq; apud me lr̄as p̄uisionis q̄ sunt numero nouē. duas clausas ad te remitto & missiuas oēs que tum tibi tum cancellario dirigūt. Nō vsum ē mihi tutū principales lr̄as maiori dimitti p̄iculo. Scitis qa insidie sunt: & iā notū erat plurib⁹ in hac curia hūc aduenisse nūciū. Satis ē tibi has lr̄as in cancellaria fore. Nā & huc rediture eēnt cū petēda possessio sit. Lr̄e pleni sunt prouidenturq; tibi p̄ reseruationē. Et date sunt oēs senis ex die tibi noto. Ego hoc mane id regi dicā non petēs possessionē. qa nihil p̄ficerē & stultū est petere qd̄ impetrari nō pōt. Scio hoc reseruari in aduentum cancellarii. Sed volo regē sciri nihil falsi p̄ cancellariū sibi scriptū fuisse de lr̄is. Nūc mihi consultū videt̄ vt cācellario mox scribā: & vt hanc meam epl̄am sibi destines ne qd ignoret ne vel aliū in curiā mittat nunciū: & vt q̄festinanter veniat puto possessionē hr̄i posse. Ego lr̄as diligēter asseruabo. Non eēt forsitan absq; vsu certū nuncium illi rursus mittere: tu tamen fac vt libet. Et me si quid amplius acturum vis scribe quia prona est obedientia mea. Vale optime.

Somnium de fortuna. EPISTOLA CVIII

Eneas siluius poeta. S. p. d. domino procopio de rabenstein militi litterato & prestāti. Moctu p̄terita prius q̄ me quieti cōmitterem: multa mecū de te locutus sum. Mirabar tuis virtutib⁹ nō dari locū conuenientē: qa licet acceptus sis cesari: non tñ vt par eēt efferri te video. Nā cū reluceat in te nobilitas & p̄bitas nō video cur inter primores poni nō debeas. Accusaui g̊ fortunā q̄ tū honoris tum diuitiar̄ credit̄ dispēsatrix. pluraq; mecū stomachat⁹ dixi vt q̄ viros p̄meret bonos: extolleret malos: nec finē feci donec alt⁹ me somnus oppressit. Inter dormiendū vero mira p̄ quietē sum cōtemplatus: q̄ tibi nūc referre decreui.

Tu arrige aures resq; tum miras tum stupendas agnosce. Iam noctis de curso spacio syderibus dubiis postq; pigri boete frigida sarrata circũege rant visionẽ banc habui. In locos letos & amena vireta deueni. gramine us cãpus in medio fortunati nemoris erat riuo cinctus & muro due illic porte: altera cornea: altera candẽti nitens elephante. Muri altissimi ex a damante cõstructi. Riuus immẽse profunditatis. Nulli accessus ad por tas nisi p pontes: qui tñ catbenis eleuati pauci aduenientibus dimittebãt In ripis e regione portarũ existentib us: ingens viroq; ac feminaq; turba consedebãt: tendẽtesq; manus orabãt transmitti. Territus bac nouitate: dũ bac & illac circũcurso. Plures mihi obuii dant quorũ facies agnosce bam. nescio tamẽ quare factũ sic vt nemo mihi sermonis copiam faceret. Veni ad corneã portã: in cuius summo bec verba litis antiquis inscripta conspexi. paucos admitto. seruo pauciores: Auidus nosse quid foret in terius. Iuuenẽ qui supra turrim erat magnis precibus obsecraui (incas sum tamen) mihi vt fores pãderet. Tum forte adolescens venit magna comitante catberua. Cognosco habitum ex reni partibus erat. Quisnam bic est inquam accedit me vir togatus credo me italũ nouit italus: & Lu douicus est bic ait dux bauarie. princeps elector qui trans illũ murũ nos ducet: at ego mi vir impetra & mihi transitũ: si quid iuris habet cõmũis inter nos patria. Faciam inquit ille: vixq; locuti eramus cum põtibus di missis Ludouicus ingressus est & vna secum q̃plures alii quos ianitor nominatim appellauit. Ego vt explorator sub pallio principis qui Ludo uico babebat et vnus ex brandenburgeñ. marchionibus visus est latitãs intraui. Illic florida prata riui tum lacte tum vino currentes: frigidi fon tes: lacus piscibus pleni: balnea suauissima: densi luci: vineta semper vuis onusta: arbores perpetui autumni: quales ortus Hesperidũ vel Pheates babuisse credunt. Poma quoq; solo pastaris odore p siluas: fere mãsuete captu faciles. Volucres & esui & cãtui nate. vnicus est apud etbiopes lo cus eliotrapeza nuncupatus: opiparis epulis semp refertus quibus indi scretim omnes vescuntur. apud quem lacus tenuis laticis bausturi saluber rimi. Hic plurima sunt buiusmodi loca. mense sub arboribus parate gem matis vasculis pateriscq; aureis onerate. Nullum valernum comparari vi no potest quod ex viuo saxo illic manat. Mella passim fluunt: arundine ta succaro plena. Omne genus aromatũ ex arbore cadat. Auri & argen ti inexbauste minere. Lapilli precioli tanq; ceruse in nemoribus pendent venuste puelle: elegantesq; iuuenes perpetuas ducunt coreas. quicquid musicum est illic resonat. Non tam voluptuosam suis sequacibus paradi sum machometus repromisit. q̃ bic vidisses. Dispẽsatores buc & illuc dis currebant bachus: ceres & venus. Silua mirtbea concubitus admittebat Iam ego ex palio prodieram cupidusq; videndi p medias letantium tur bas ibam securus. Tum Vegius poeta landensis me aggreditur. Et o in quit Enea quo buc pacto venisti. amplexus amicũ exposui casum. Tum

ille voluissem te vocatum fuisse. Nam hic preter iussum here nemo ma-
nere potest. Illa si te viderit mox iubebit expelli. Tum ego que nam est
hec domina cuius expectatur vocatio. Hera fortuna respondit Vegius:
cuius mũere oẽs qui sumus hic feliciter viuimus illi totus obedit orbis
qu icqd hec iussit factũ est. Tum ego ergo tu ex felicibus vnus es qui so
lebas esse q̃ꝫ miser. Sum inquit Vegius: dilexit me tandẽ hec domia. sum
miq̃ꝫ pontificis mihi gr̃am conciliauit canonicũq̃ꝫ basilice sancti Petri fe-
cit. Ha inquã ego iam incipiam colere tuam dominã si quos bonos eue
bit. Ego sepe eaꝫ inuectus sum ꝙ malis bonã et malã bonis eã videbam.
Scis q̃ꝫ bonus fuerit Socrates nũq̃ꝫ illi arrisit. Platonẽ q fuit philozopho
rum maximus in seruitutẽ redegit. Pittagoram semp vagari cõpulit. Ci
ceronẽ q̃ꝫ uis ex rethore cõsulem fecerit: in manus tamẽ postmodũ inimi
coꝝ dedit & Anthonii gladius interemit. Scipionẽ in exiliũ misit. Fabri
cium in catino terreo seu ligneo comedere fecit. Primũ cathonẽ pauper
tate grauauit: sibi vt manus cõsciret alterũ iussit. Aspice viuentes. Quid
Iuliano cardinali sancti angeli tot virtutibꝰ ornato repensuꝫ vides? quid
Iohãni sancti Petri: Iohãni scti Calixti: ac Iohãni tarẽtino eiusdẽ ordinis
viris? Quid ẽ his qd̃ vel probitati vel scientie corrospõdeat? Quis dice-
re põt Casparẽ cancellariũ q̃ꝫ uis ducẽ sibi coniugem copularit. dignas la
borũ retributiones tulisse qui iam trium cesarum cãcellarius fuit: vuilbel
mus de lapide miles insignis: nõ minus lr̃arũ q̃ꝫ armoꝝ scius qui mundũ
virtutis agnoscẽde cupidus pagrauit: qd suis meritis dignũ est assecutꝰ?
Campisius noster phia plenus. qui sedis apl̃ice seruitiis etatẽ suã cõsecra
uit pauperior Codro est. Vnicus miles ẽ aut si comites habet vix q̃ttuor
sunt. Procopius bohemus i curia cesaris qui licet lr̃as amet colatq̃ꝫ indo-
cti tñ atq̃ꝫ hebetes sibi preferunt̃. Nolo referre quos asinos viderim ex-
altatos sup cedros libani: q etiã hodie florẽt hoies sine lr̃is: elingues sine
sensu: vix manus dextra quot habeat digitos norũt. Securius est mortu
os q̃ꝫ viuẽtes carpe. Quid deterius aut horribilius monstrũ Nerone fu-
it? Quid Tyberio sceleratius? his tñ impia q̃ꝫ Vespasiano & Tito piis ce
saribus diuturniora fuerũt. Quid Domiciano turpius? bestiã tñ illã mũ-
di ceruicibꝰ imminentẽ pluribꝰ annis ptulit orbis. Iouinianũ qa religio-
sus clemensq̃ꝫ fuit oppressum fumo carbonũ mox amisit. Quot Crispinꝰ
villas erexit monstrũ a viciis nulla virtute redẽptũ. Spado claudii Nero
nis pophides tot diuitias possedit: vt edes suas ornatiores & ampliores
capitolio cõstrueret. Fabrinus cremoneñ. vii. dños suos interemit qbus
in fetida sepultis cloaca dñatum suscepit. Nõ possum viuentẽ aliquẽ nõ
tãgere patrẽ Philippi ducis q nũc burgundiã tenet: in pñtia regis frãcie
prepositus parisieñ. securi percussit. Is nũc in ꝓuincia quietissimã bꝫ vi-
tam: pinguibꝰ agris donatus. Hic tñ & homicidiũ fecit & publicã fidem
fregit. q miser ille secutꝰ fuerat. Hec mihi bilẽ sepius cõmouerũt. At post
q̃ꝫ te virũ probũ et doctũ iã fortune blãdimẽtis video delinitũ: fio mitior

illi: putoq̄ te nō solū ex bonoꝝ numero gratū esse huic matrone: sed duc me oro vt illā intuear. Ita est inquit Vegius plures boni sunt in hoc cōuentu q̄uis mihi non arrogo quod tu nomen das. Scio me peccati reū esse: indignūq̄ gradu meo: sed ita placitū est tum fortune tum meo pontifici. atq̄ vt agnoscas bonos quoq̄ huic domine gratos esse. Audi me parumper nolo Constantino magno nerue troiano duobusq̄ theodosiis ip̄i quoq̄ primo augusto quanta felicitas arriserit quia probi fuerunt nunc disputare. Ad viuos venio. Quid tuo cesari religiosissimo? Quid meo pōtifici sanctissimo? Num blandā fortuna ostendit. Regem aragonum quis eleuauit nisi fortuna? Quis ducē clocestrie magnū fecit? Quis colonieñ. & treuereñ. antistites. magna est horum virtus: & tamē fortune flatu sunt sublimati. Diceret moguntinus: meū genus erexit me. Sic & saxones & bauarie duces dicere possent tanq̄ nihil in eis fortuna fuerit operata. Sed quis eos tāalte nasci fecit nisi fortuna? Poterat hec si voluisset regis hispanie vel anglie me loco supponere. nulla virtute nostra sed casu generis nanciscimur claritatem. Q̄ si plures sunt virtuosi quos fortuna preterit nemo irasci debet. Potest enim hec domina que sua sunt bona cui vult elargiri. Homines in mundum non ad opes possidendas aut perfruendas delitias sed ad labores nascuntur. viuere in terris nō tanq̄ incole sed vt aduene peregriniq̄ debēt. futuramq̄ patriam per opera virtutis inquirere: in magna vero fortuna nō facile virtus reperit̄. quod animaduertens thebanus ille philozophus ingens auri pondus in mari coniecit vt expeditiorē se traderet philozophie. Xp̄s saluator deusq̄ noster diuitias tanq̄ spinas & tribulos docuit fugiendas: eius discipuli paupertatis amatores fuerunt victū & vestitum habētes his contenti erant. Nec Hieronym⁹ q̄uis doctissim⁹ in tenui gaza fortunā accusauit. qa nō illā dñam: ꝫ xp̄m dūm seq̄bat̄ trāsitoria ꝓ ꝑpetuis spernēs. Anthoni⁹ abbas qd̄ fortuna dederat spōte reiecit. Q̄ si sane mētis eēmus odiū poti⁹ q̄ fauorē appeterem⁹ fortune. cuius blādicia maximū prestat impedimētum ad eterne vite cōsecutionē. Rarusq̄ ē & coruo rarior albo: qui & fortunā simul & iter in celū sequi valeat. Sed cōprimo me ne huic dñe videar detraxisse cuius amplexib⁹ iā delector. Tu tñ caue ne procopiū vel alios quos noiasti virrutis amatores: dicas expertas fortune. Nec em̄ vel carnales vel milites eēnt vel generosi nisi fortuna iuuisset. Solus Cāpisi⁹ est ex quo nihil suū pōt fortuna repetere. Sed eamus si stat snia propius. Videamusq̄ dñam istā regnoꝝ atq̄ imperii motricē. Eamus inquā ego & si forsitan hospes inuisus ero: vix quantū velox ex arcu sagitta volitās currit vie cōfeteram⁹. Tū apprehēdēs Vegi⁹ dextrā meā: respice inquit dextrorsuꝫ Enea. ibi Mirsia ē dña. Tentoria illic purpurea erāt margaritis ornata: que centū iugera cooperiebāt. In medio soliū erat paltum: lucens claris smaragdis: miri preterea lapides ebur solii vestiebant. Sagada gemma que in profundo eufratis carine nauis se solet adnectere iu-

cundissime virens. Mirthites coloris mirre qui p ad colorē attritus nar di odorem spirat. Mitridas q̄ sole pertussa variis emicat coloribus. Tuz pirites qui se teneri nō sinit vehementius chalachias grandinis candorē preferens ethites vipereas habens maculas dionysias: qui sui natura fustus est qui mixtus aqua si conteratur vinum flagrat. Solis gemma pcādida & speciē fulgidi syderis veneris crinis qui rufoꝝ criniū faciem p̄fert. Selenites fulgore candido translucens piropus qui flammas imitatur. Mecenites papauera exprimēs. Mirmites reptantem formicam. Calco ptōgos vt era pulsata resonans. Siderites certis maleficiis incātatus discordias excitans similis ferro. Flogites qui intra se quasi flāmas extuantes ostentant. Antracias vt stella choruscans. Enchidros exudās vt clausam in eo putes fontaneam scaturiginem. Melochites arabicus crassius smaragdo virens infantū periculis resistens. Iris in mari rubro repta que aeris repcussa celestis arcus ex se speciē iacit. Adradamas nitoris argentei animoꝝ talentū impetus molliēs & tumētes refrenans iras. & contra molestias neruoꝝ: vtilis pederos aspectu eburneo & gratiarū cōciliator achates. Incredibile est gēmaꝝ que illic plucent si quis referat multitudinem. Ipsa fortuna grandis matrona duplices aspectus blādo vultu nunc terrifico. Vestibus auratis gēmatisq̄ altiorē choꝝ tenebat oculis grandioribus. Sed plerūq̄ clausis in auribus ceras vidi illa de naui petitas quesiculos cautus effugit remige surdo. Cadeceū in mauu tenebat. In dextera eius dominatus sedebat honor: fauor: splendor: gaudiū: officiū: festus: risus: amor: coniugū: vigor: robur: decus: cantus: potus. Nec minori loco: sama: gloria: victoria: nobilitas. reuerētia: pax: leticia: potentia: forma: laus: gratia: suauitas: iocūditas: hilaritas: dignitas: elatio: pompa: prestantia: familiaritas: clientela: rapina: vltio: supbia: libido: arrogantia: obliuio: nuptie: consultatio, Ad pedes eius quasi ancille siue pedisseque: diuitie: pecunie: delicie; blanditie; voluptatesq̄ stabāt arrecte auribus si quid iussisset here auditure factureq̄. In gramine vero locoq̄ decliui selle plurime cernebantur orchestra tecte: vbi plurimas vmbras sedere ꝯspexi. Perlucebant em̄ corpa sedentiū q̄uis palida erant: versusq̄ ad vegium. Qui sunt hi obsecro sedētes viri reuerētia digni subtristesq̄. Hi sunt inqt Vegius quos hec domina ab initio nascētis mūdi dignata est magnos facere. Sed iā satis functi huc venerunt. & vt quisq̄ maior fuit: sic fortune proximior est. Nec hic ex virtutibus locus datur sed ex felicitate. Primꝰ hic est Augustus cesar diuini genus: quia aurea condidit secula: quiq̄ super garamantas & indos protulit imperium. Alexander secundus est. Tum Iulius cesar. Post scipiones duo. Inde Pompeius. Alius quem luscum vides Hanibal est. Tum Fabius maximus Emilius. Paulus. Marcellus. Alcibiades. Priamus. Hector. Agamenon. Vlixes. Darius. Xerses. Ninus. p̄tereo multos. Ille quem vides signo crucis munitum Constantinus est. hunc sequitur Constantius. Constans. Constantinus. Va-

lentinianus. Theodosius. Sunt & iuniores Karolus magnus. Pippinus Arturus: mitto vetustiores. Sigismundum tuipse nosti & Albertum generum. qui post socerum non diu regnauit: fortunam tum secundã tum aduersam expertus est. Hic Albertus ex duce rex factus hungariam bohemiamq; recepit. Nec diu post imperiũ est assecutus: vt tamen cito creuit ita cecidit repente. vix annis tribus regnauerat: cum morbo absumptus spiritum deo reddidit. Tum ego quo nam modo inquam felicitatem recipis. Ego apud Iuuenalem legi. neminem malum esse felicem. ex his quos nominasti pessimi plures fuerunt. Scis q̃ Hanibal seuus q̃ fallax: q̃ cupidus fuerit: tu tamen hunc felicem dixti. Ad hec Vegius: nõ vt sapientes nomen felicitatis suscepi: sed vulgi morem sum secutus: apud quos felix dicitur: cui plurima ex sententia veniunt siue bonum est siue malum quod optant. Iterum ego. Non est mihi vegi de mortuis cura: viuos rogo mihi ostẽde. Respice inquit Vegius illam plagam: vides ne iuuenem albis comis planisq; nondum annos triginta natus est: rarus in ore risus: grauis incessus: viro verba pauca: pudor ante faciẽ: longo vultu: statura plus q̃ mediocri: lato pectore. Video inquam sed quis est. herus tuus Fridericus cesar inquit vegius. Tum ego agnosco dominum: sed cur is fortune refugit vultum? Quenam verba loquitur domina: audio vocem: verba non teneo. Dicam tibi Enea refert Vegius. Non tam Venus Odonem dilexit q̃ mea domina tuum herum. Is tamen refugit nec aspiranti annuit. Vultus fortune vt cernis blandus est. Friderici torui sunt oculi: vixq; fortunam intuentur. Nescio quid sibi sit menti. verba fortune hec sunt. Mane Friderice & te mihi crede. Nemo regum te felicior erit. si mihi auscultaueris. Q; si tu fugeris ego etiam fugiam. Vides ne silui vt manu; ad scapulas cesaris fortuna posuit: colliriũq; vult prendere. Nescio an se capi sinat cesar quod superi faxint: si fauentem fortunã spreuerit fugeritq;. Scio morem domine nunq̃ sibi blandior erit. Superbia est: rogari potius vult q̃ rogare. Nunq̃ vidi hanc heram tam se alicui blandam prestitisse q̃ nunc est tuo domino. Felix ille si fortunam sequatur miser si fugiat. Tum ego quis ille proximus Friderico qui eleuata ceruice graditur: passumq; maiorem facit: paululum fuscus. Germanꝰ eius inquit Vegius Albertus dux liberalis: vastiq; animi eum sequitur patruelis Sigismundus incessu celer: ingenio promptus & manu. Post hos Vlricus ciliaceus comes mortalis pugne magister: amator non tam fidelis q̃ felix. Ille maturus euo grandiq; corpore: si quis sit queris vide ad pedes ibi calceus dicit: dominus de vualse ego sum. Hos sequuntur viri prestantes chiemeñ. & gurceñ. episcopi. Cancellarius herus tuus Casper. qui vt dicis minus habet q̃ mereatur. Magister camere zebinger marescalcus hi directe sunt nurenbergam petere: si petierint in patria remanebunt. Leonardus patauiensis episcopus: comes de schaunburg. Magister curie nitperg. Et alii plures qui omnes fortune sunt filii: q̃ uis

singuli suam querantur sortem. Rursus ego quenam horum fortuna est omniū bona: inquit Vegius. Si tuus herus fortune vocibus auscultaue rit varia si obaudierit. Dū sic famur video parua statura virum nigro vul tu letis oculis: qui manus in capillos fortune cōiecerat: arreptaq; coma: Sta tandē domina meq; respice dicebat. quo me fugis iam annis duode cim capta es siue velis siue nolis vt me respicias oportet: satis mihi aduer sa fuisti. Nūc aliū vultū prebebis reor. aut mihi blanda eris: aut omnes ti bi crines euellā. Cur me fugis pusillanimeq; sectaris? Fortune quoq; in eū vox erat: vicisti fateor. nec me amplius experieris aduersam. Tū ego quis hic ē inquā Vegi. qui fortune vim facit? Alfonsius refert ille rex a ragonū qui cū fratribus apud stantiam captus. Philippoq; ducis medio aneñ. datus di missus deniq; nouis se pliis immiscuit. Aduersamq; dñaꝫ insecutus: tantū instādo pseuerandoq; fecit: vt victā pudore fortunā iam in suum fauorem reuocauerit. Alius quem vix tribus a fortuna distante passibus cernis burgundionū dux est. & cum eo coniunx cordata. Lon gus ille & ab domine tardus qui vix vocem exprimit in subribus preest buic bera sepius arrisit. Sed non audiuit vt par erat domie vocem. ideo minus agri possidet minusq; possideret nisi minas fortune nature libera litas confregisset. Ille in armis letus Iohannes est vainoda transiluanoꝝ cuius virtute fracti turci bungariam reliquerunt. Hic niger Giscra est: cuius armis defense sunt Ladislai partes. Hic caluus bohemus sisco est: vir sensatus voluntate varia. Ante būc piceninū videre potes cuius vir tutem mirari magis q; referre possumus. Apud eū Franciscus cotunala stat magis fortune fauore q; suis virtutibus in banc diem magnificatus. Inter hos ego matrimonialem habitū cernens. Et quenam inquam illa est femina que ante alias tribus passibus pergens tamfastuosa videtur? Hec inquit Vegius Venetia est que pecuniarū fortune claues habet: tar peiamq; custodit. Alia ē burgensis ciuitas. Tertia colonensis ciuitas. nu renberga subinde. argentina sequit. vuienna quoq; inter has ē nō vltia. Florentia ventiis proximat. Sed timeo illi qui pluribus iam annis fauo rem fortune minorē sentit: tua senas floret nūc. si minas nescio q̄s audio. Bachinoua & valentia florēt. lūdonie quoq; splēdide sunt vt vides. Tuꝫ ego video togatos quosdā. qui nam sunt hi? Primus est meus pontifex inquit Vegius: Num Eugeniū nosti? Proch inquam ego etiam res ec clesiastias fortuna versat. Non minus q; tpales inquit Vegius. Ex quo nostri sacerdotes dominari ceperūt & mundalia potius q; spūalia curare. Felix post eū sex gradibus sedet imus: quia principes nō sequunt eum. Illi cardinales sunt: tu omnes nosces si vultū intueberis. Tres electores altiores accūbunt choris patriarche paupes sunt tam latini q; greci ideo retro. Ille vidue pullatis indute vestibus que post Alexandrū Herculē q; iacent vrbes sunt que quondam splendide nunc solo equate sicut iu sit fortuna cernunt. Illa in montibus sita Carthago altera super cufratem

babilon troia columen asie inter xantū & Simeontē diruta. Ille amphio nis thebe. Tū mater musarū cetropis & armis quōdā potens lacedemo nia. Post ego quī nam obsecro illi sunt q se nostris borrent miscere. Pri or ille Soldanus est inquit Vegius cui paret egyptus. Alius thurcis im perat. Tertius parthis. Quartus afris. Ille nudus brachiis tm̄ indutus & armillis cui dives ex collo torques pendet indorum babet dominatum. Post bec ad sinistram me verti. Ibi paupertas sedebat ignominia: derisus iniurie: morbi: senectus: tormenta: carceres: fames: dolor: stridor: timor: pudor: odium: inuidia: desperatio: charitas: bellum: pestis: solitudo: ver bera: cure & mille malorum nomina: campi sitientes nudi ac lapidibus tecti. Et quidnam rogo sibi vult bec vastitas Vegi? Hic habitat inquit il le qui ex alto gradu ceciderūt postq̄ fortune fauorem amiserunt. Vides ne sublimem illam matronam septem callibus quasi pedibus subsistentē Hec aurea quondam roma iam lutea. Capua eam sequitur siracuse pro xime. Tum genua: lune pisa: luca: parisius. Inter germanos florēt adbuc vrbes: sola praga splendor terre declinat. Constantinopolis tracum ca put morti propinquat. Omnia tempus domat: nec vlli fortūa perpetuo bona est. Hic mestus submisso capite renatus est: quem fortuna ex apu lie finibus pepulit. Ille Thomas fulgosius est qui ex ducali solio tractus: in carceris iacet pedore. Hic Pancratius vnco tenet̄ qui solebat cū oībus tum maxie cācellario tuo infestissimus eē. Borbonii dux ibi est q regno francie dicebat leges: nūc dominii ptes mulctatus extra regiā eē iubetur. Vides ne senem procerū cana & dimissa barba. hic Ludouicus dux ba uarie quē filius dominatu priuatū domi clausum seruat. Dū sic loquitur Vegius rursus in dextrā feror. Video campū nube cādida tectū: dum q̄ introspicio seu vera figura fuit seu ficta. ladislai puellū diademate & vesti bus ornatū regiis visus sum videre: plureq̄ secū infantes ludere: petoq̄ Vegiū. Qui nam sunt bi nube cana circūuoluti? Hi sunt inqt Vegi? qui bus fortuna fauorē spondet: si fatoruꝫ munere vixerint. Vix ista locutus erat Vegius: cū dea in me oculos cōtorsit: cōtractisq̄ supciliis: qs te huc accersiuit inquit Enea? Nemo inquam ego: sed auidus te visendi intro gressus sum: noli mihi surcensere. Vidi regnū tuū iam abibo. Vnū tamē ex te peto supplex mihi vt paucis rogatib? rn̄deas. Faciā inqt illa ꝓpone Tū ego q̄diu es boibus blāda. Nulli diu rn̄dit. Iterū ego quibus artib? pōt tuus fauor acquiri? Nullis inqt illa: nisi solius importunitatis reme dio. Quis te plus aliis retinet? Qui meū imperiū maiori sustinet animo. Quis tibi odiosior? Pusillanimus. Quis te tute spernere pōt? Sapiens. Quādo mihi blandior eris? Cū te vocabo. Sū ne vocādus? Scies postea Quis tibi ex oībus viuentib? est acceptior? Qui me fugat non qui fugit Satis habeo vale. Et tu vale: nec te mei gregis eē negaueris inquit fortu na. q̄uis tibi non dederim auri montes. Nā q̄ te pleriq̄ amant tibiq̄ be nefaciunt meum est. Retuli gratias atq̄ abii. Vegius ante portam me di-

m iſit. Ibi inter porrigentium manus turbam peregallum inueni amiciti orem amico & parem ſibi Michaelem ſueuum tum Vuenceſlaum & Iacobum cancellarie glebis aſcriptos. qui vt me viderunt circūfuſi percontabantur quid vidiſſem. Sed dum illis refero viſum mox ſomno ſolutus ſum. Tu vale & quicquid hec ſibi velint ſagaci tuo ingenio diſcute. mihi q̄ aperi. Iterū vale mel meū: olus epicuri ac pictagore legumē. Ex vuienna. vi. kalendas Iulii. Anno. M. cccc xliiii.

Proſperitatem ſui ſtatus denunciat cū deſiderio eiuſmodi ſucceſſus.

Neas ſiluius poeta imperialiſ- EPISTOLA CIX

e q̄ ſecretarius. Caſpari nouarieñ. amico fido et docto. Salutez plurimam dicit. Accepi voluppe tuas litteras quibus te ſoſpitem cognoui & mei memorem. Non poſſum vt vellem que mihi obtigerūt poſtq̄ te dimiſi offerre ſcires me multas paſſum miſerias. vtcunq̄ ſit eo iam in loco ſum de quo deo gratias ago. ſcio id tibi iocundum eſſe. Naz que mea fortuna eſt & amici eſt. Noui q̄ me amas: neq̄ impune amas. Vt tuus eram baſilee ſic hodie ſum. Vellem te opibus atq̄ honoribus auctum audire. Sed non omnia vno tempore veniunt. Da operam vt facis virtuti: dilige litteras: iunge te bonis: non deerit auxilium dei. Et cū minime putabis tunc maxime exalteris. Iacta cogitatum tuum in domino & ipſe te enutriet. Qz ſi neq̄ diuitie neq̄ honores aſſint: non tamen deſperandum eſt. Nec enim iſta ſunt que beare homines poſſunt. Virtus ſola in celo prebet aditum. q̄ ſi eo anhelamus. hec aſtruenda eſt ſcala. Breue eſt quo in terris viuimus tempus: ſiue diuites ſumus ſiue pauperes ſpernendum eſt. Si modo in celum domicilium preparamus: quod te facere qui virtutem colis non ambigo. Hec nunc ſcribenda fuerunt. Clariſſimum virum patruum tuum ſiue is auunculus eſt. Stephanum nouorienſem vt meis verbis ſaluere iubeas opto. Vale & vt facis perge me amare.

Conſolatur amicum merentem ex morte coniugis ſue:

Neas ſiluius epiſcopus ter- EPISTOLA CX

e geſtinus domino Caſpari ſchlick imperiali cancellario Salutem plurimam dicit. Eger eſt animus tuus & cor tuū vulnere grandi vulneratum nec ab re. Letiſſimo nanq̄ & iocundiſſimo coniugio priuatus es: nec ſcio an operam medicantis expectes. Nam & ego quoq̄ qui medicinā preparo medico ſum indignus. Egroto te & tue ſuz particeps calamitatis: nec ſine me licet te miſerū eē. ſcribūt mihi amici tui ex auſtria feminaq̄ decus illuſtrē cōtboralem tuā dū partū vult in lucē edere. cū partu diē obiiſſe. O grauē iacturā. O inextimabile damnū. O dolorē acerbiſſimū. Expoſtulāt qui te diligūt meis vt te lris ſoler. Sic apud veteres vſurpatū eſt: funebres epl'e ſcribebanē: multūq̄ pfuit amici ſcriptū amico turbato. In euāgelio quoq̄ legimus ex bieroſolimis cōplures veniſſe iudeorū q Marthā atq̄ Mariā in bethania ſup mortē Lazari cōſolarenē.

Conturbantur ſepe homies ex coniugũ: filioꝝ: parentũ: ceterorumq; ne ceſſariorũ mortibus & niſi vel verbis vel lr̃is recreent̃ amicorũ: plurimi ſepe tabeſcẽtes doloribus interirẽt. Arbitrant̃ igit̃ q te ſaluũ cupiũt epiſtolas meas vtiles tibi fore. vtq; te meſtũ & acerbo casu cõſternatũ verbis ſoler bortant̃. At ego tecuꝫ patior: tecũ excrutior: tecũq; conſolatore indigeo. Nec em̃ tibi quicq; moleſtũ eſt qđ non ſit idem mihi. Equo tuo vulnere vulneror: & quecunq; doles pariter doleo. Nec quiſq; eſt q tua damna q̃ ego melius norit. Sciebã coniugẽ tuã inter caſtas eẽ caſtiſſimã inter prudẽtes prudẽtiſſimã. & q̃uis alto ſanguine natã: inter bũiles humilimã. Fuit i illa delectatio: fuit vtilitas: fuit honeſtas vna tibi cũ ea mensa: vnũ marſupiũ: vnus lectus. quicquid tibi placuit illi corde fuit: ex tuo vultu riſum fletũq; ſumpſit. Notũ eſt mihi p̃ multis quãta tibi ex ei⁹ obitu calamitas acciderit: & qa tibi afficior maxime: nõ poſſum tecũ nõ dolere. Cetera duꝫ me animo magis magiſq; recolligo: inuenio & huius q̃ doloris ſolamina: que tibi mihiq; ſimul cõmunicabo. Fruſtra ſane proſequimur lachrymis qđ amiſſum recupari non põt: q̃ ventura oĩno mors eſt incaſſum timeẽt. Lex nature eſt certa atq; ineuitabilis mori oẽs q nati ſunt. Potuiſſet coniugis tue longius vita trahi: ſi plus ſtaminis dediſſet lachis. Mortalis tñ erat: nec illi fortaſſe amplius viuere cõducebat. Inſpicit ex alio deus hoĩm vitas: & nõ que iocũda ſed que ſunt vtilia hominibus imptiẽ. Stulti ſumus turba mortalis q rem dietim pariturã ſic poſſideri poſſe quaſi perpetua ſit arbitramur. Sapiẽtiſſimus ille q nunciata filii morte nõ lachrymas nõ eiulatus emiſit: ſed ſciebã inqt me genuiſſe mortalem. Alius cũ dilectiſſimã ſibi mors coniugẽ eripuiſſet: hac ait conditione accepi vt perderez. Multis modis amittit̃ vxor: ſed nullo melius q̃ morte. Vnius cõiugẽ ſic lõga valitudo deturpat vt periſſe potius ſit expetendũ. Alteri nuptã ſubtraxit adulter. Per has nouiſſime dies vxorem amantiſſimã illuſtri croacie comiti ſeuiſſima barbarorꝫ manus abduxit. Quis numerare queat varios fortune caſus. quibus ludens humanũ efflagit fortuna genus. O beatũ cui nullo cõiunx exilio: nulla fraude: nulla q̃ manu hoĩm: ſed diuino dũtaxat imperio ſubripit̃. Beatior quẽ vſq; in ſeniũ caſta fecunda & placida p̃ſequit̃ vxor: ſed pauci quos equus amauit iupiter huius ſortis exiſtũt. Tecũ bene actum eſt Caſpar qui etſi non es beatiſſimus: felicẽ tamẽ compellare te poſſumus. Tibi nobiliſſima coniunx nupſit ex generoſo ducum ſleſie ſanguine: formoſa erat & honeſtatis ſpeciẽ pre ſe tulit tuo fuit aio ſemp morigera: prolem tibi vtriuſq; ſexus pulcerrimã peperit. Sed abſceſſit ais nempe: decẽ aut viginti annis ante opinatum tempus eſto ita. Moriendum tñ illi erat & multe poterãt incidere calamitates que obitũ eius optabilẽ reddidiſſent: nõ que optat̃ ſed que timeẽt felicius mors venit. At vxorẽ dicis amiſi. Nõ amiſiſti Caſpar ſed p̃miſiſti. ſequeris em̃ cũ tempus aderit. Tria ſunt oĩbus cõſignata boĩbus loca: vnũ patrie: alterũ pegrinatiõis: exiliũ tertiũ. Patria celum

est. Peregrinationē in terris agimus. Exiliū quia duplex est: alterꝝ perpetuū temporaneū alterū. Hoc purgatorio illud inferno cedit. Insulsi ē animi manentē in terris exquirere ciuitatē. Si Paulū sequi volumus. si xp̄o credere saluatori patriaꝫ in celo queramus. Vita breuis est homini quasi somniū fugax. Nulli crastina dies certa est. Quid nos sumus nisi ventus & vmbra? Vbi nūc inclyti reges? Quere nūc Priamū & Agamenonem: quere Iulium: quere Pompeium: apud inferos cruciātur. Vidi impium superexaltatum super cedros libani & transiui: & ecce non erat quāta nuper gloriā pollebat Philippus maria mediolanensium dux. quem captis hispanie regibus terra mareꝙ formidabant. Is vbi mortem obiit vix habuit qui corpus tumulandū ferrent: funebres abfuerūt pompe. Et q̄uis in moduꝫ idoli aut sancti alicuius corporis in sublimi loco maiori immineꝫ are tumuletur. fetidus tamē paulopost deponitur atꝫ inter illos collocatur quorū ad effigiem nō tm̄ merere fas est. At charissima tua cōiūx Caspar: quia nō in terra vbi fures effodiunt: sed in celo vbi neq̄ tinea est neq̄ rubigo suū thesaurū collocauit: peregrinatione finita nō exilio damnata: sed celesti patria donata est: vbi te expectans multo lucidior: multo q̄ formosior q̄ hic fuit: iam est immortalitate vestita & cū beatissimis spiritibus glorie cōditoris assistit. Iamq̄ deo gratias agit: quia nō est diuti? peregrinari permissa. Quid tu reris Caspar. an nō est magna pars beneficii cui peregrinatio est centū annorū si medio tempe reuocetur? Sic actū est cum tua coniuge. Nam cū corpore in humano vitam duceret angelicam: iam eo vocata est eius anima: vbi semp animus fuit. Illic omnia suo desiderio consonant: quicquid optat presto est. At tu desiderio eius tabescis. Iniq̄ agis congaudere illi debes que omnia que vult habet. Beatitudinē suā tu solus minuis. Ad plenam felicitatem vno te caret: nec te semp carebit. Orat em̄ altissimū dies noctesq̄ tuos vt gressus dirigat: te q̄ in celum aduocet vbi secū perpetua leteris beatitudine: iam impetrauit vt opinor. Hinc em̄ sunt aduersitates tue. vixisti hactenus vbi nosti voluptati deditus: totus fuisti carneus: totus terrestris: nihil habuisti celeste: Tolerauit hoc equus & misericors deus. Nunc te sinistris admonet casibus. Vnde vrtica hec: nisi vt conuertaris. Saluum te deus cupit. Hinc ec desie frisingen. diu continuata conflectatio. binc manus lesio: binc impositе calumnie binc ad extremū dulcissima coniunx mortua: vt te viuum faciat. Precessit illa sequemur omnes atq̄ vtinam bene sequamur. Tede reiam te opinor vite huius quam tot molestiis plenam cernis. Inuidere est non amare si vxorem in terris potius viuentem q̄ in celo regnantem cupis. Filiorū fortasse curam geris. Ne dubita celi aues & bestie terre alitorem habent. Iacta cogitatum tuum in domino & ipe te atq̄ illos enutriet. Filii regum sine parentibus sepe exteres fuerunt. Ciro canem. conditoribus vrbis lupam referunt vbera prebuisse. Antiquis aliquādo fuit matribus caruisse humana mens sibi sepe noxia querit. Deo maior est

nostri cura q̄ nobis a gadibus Herculis vsq̄ aurorā & gangen quid sibi sit vtile nouit nemo. nisi qui voluntatē suam dei voluntati submittit. Ne cupiamus obsecro plurima. mentem sanam dūtaxat optemus in corpore sano. Forsitan & hoc ambitiosum est quod de corpe diximus. Nam & filiolā beati Petri in egritudine sedentē legimus: quoniā sanitati mentis aduersa erat corporis sanitas. Fac mi Caspar quod tuū ē de filiis enutri eos & bonis imbue moribus. cetera deo cōmitte. In omnibus q̄ agimus queq̄ optamus nullum est consilium sanius q̄ dei ordinatiōi bene placitoq̄ quiescere. Is filiorum loco nos habet: & vt filios corripit atq̄ castigat. Ille inuisus ē deo qui delicate atq̄ delidiose sinitur viuere. quia nō putat hunc deus sua correctione dignū: veniet eius dies exactisq̄ voluptatibus perpetuo cruciādus apud inferos sepelietur. Qui vero in anxietate viuūt in terris: & nunc hac nunc illac decoquūtur aduersitate: per patientiam sanamq̄ tolerantiam celum acquirūt. vbi cum angelis cunq̄ ipso deo felices euo fruentur sempiterno. Tu ergo mi Caspar in tot tantisq̄ rebus aduersis. In iactura fortunarum in bonoris damno: in lesione corporis: incq̄ morte coniugis vt boni consulas rogo. Nam & ego in bonam recipio partem tuarum particeps miseriarum q̄ in me belli impetum labi video quo mulctatus sum agro & omni priuādus ere. Idq̄ nec bacteous potui nec modo possum vitare. At sic tibi & mibi superintendere diuinam censeo pietatem nostre salutis cupidam & vires nostras in aduersitate probantem. Hec habui modo que repente ad te consolatorie scriberem. Cetera ex teipso collige: qui vt es sapiētissimus: sic humanos ferre casus sapientissime nosti. Vale optime. Ex pisino histrie oppido Idib⁹ septembris. M.cccclviii.

Poesim laudat & iuris sciētie prefert. EPISTOLA CXI

Neas siluius poeta domino Vuilhelmo de lapide militi lrato & strēnuo. S.p.d. Venit ad me hodie tuus Michael meusq̄ imo nr̄ Et heus inquit Enea: vir abhinc hora me aggressus est: q̄ se tantā iuris peritia iactat habere. vt nullius italici disputationem formidet: nec Panormitano nec Ludouico romano si viuerēt palmam daret. Cinum: Bartholum: Baldum: Iohannnem andree: Imolensem: Butrium: Fulgosium: omnesq̄ nouos legum interpretes post se facit. Et inter sceuolam Vulpianum: Neruam: Pompeium: Paulum: Seruiumq̄ se locat: Multorum verborum est. Sed quantum salis habeat non scio. Qui eum sequuntur audire magis q̄ loqui possunt. Horis plus quattuor secum fui: nunq̄ mihi vacuum tempus prebuit quo aliquid dicerem. Cicada est que vt tacta fuerit semel: nunq̄ silet. Scis qualem cicadam: non vt in regnis sunt que iussu Herculis tacent: Sed vt locrenses sunt: que vltra ceteras strepunt. Is poeticam contemnit: ne si dii musas ei omnes infunderent gratias ageret: quia preter iusciuile nulla scientia est nulla doctrina: omnes artes mancas preter legum peritiam predicat.

Poeticam vero prorsus inutilē esse cōtēdit: que nec panē lucratur nec ve
stitum. Solus Iustinianus & Ypocrates marsupiū implent. Ieiunus can-
tat Lucanus mortis & satur est cū dicit Oratius destomachatus sum. dū
bec audio vuilbelme militū decus nec me cōprimere possum qn sequen-
dum sit agnoscat: edite leges sunt & ante boim oculos posite tanq̄ cā cel-
li quidam vltra q̄ trāsgredi nullus audeat. Legibus tn̄ nemo pfectus fiet
nisi philozophie studiis incubuerit: quia nō pnt omnē casum complecti
leges. Ideo princeps moderator est legis epichaiamq̄ bz vt durā molli-
ficet: laxam vero sanctionem restringet. Qd nunq̄ recte princeps ageret
nisi magistrā vite expultricē vicioz secutus fuerit philozophiaz. Sed hic
noster monarcha vel bipes asellus potius inflatus opinione sui ciuilē sci-
entiam oibus pfert: matrē filie postponit & fluminibus mare. Is ē ex illis
cecis et obtusis boibus qui postq̄ leges quattuor aut decē memorie cō-
mendarūt. iam nō amplius boies sed deos se putāt: legesq̄ diuina cēsent
oracula que vel Appollo vel Appolline maior deus ipse p Moysen tra-
diderit. aut qualia sunt xpi respōsa que nos euāgelia nūcupam⁹. Ac pte-
rea si quid egisse cesarē audiūt quod iuri scripto cōtrariet id irritū garri-
unt nulliusq̄ eē momēti. quasi obnoxius sit princeps terminos curie &
stilū seruare ligatusq̄ legibus sit: qd nec ipe leges volūt: que legis vigo-
rem dicūt bre quicquid principi placuit. Sed nesciūt bi stulti atq̄ demen
tes equitatē plus in principe locū babere q̄ rigorē. Qz si non iuri scripto
cesar nouunq̄ obtempat satis est qa sequit equitatē apud philozophos
late descriptā. quā nulli iuriste discernere possunt nisi ad fontē veniāt vbi
leges scaturiūt: imitenturq̄ peritissimos illos iurisconsultos: quoz scripta
& philozophiā & oratoriā redolēt. Sed nr̄i panis questores & auri cor-
rosores vix intelligūt ornatū iurisconsultoz sermonē: neq̄ quid illi vel-
lent quouis pacto scirēt nisi cōmentatores sniam textuū exponerēt hoc
dicit ista lex hoc illa. quos isti sequut vt ceci ductorē suum. Dicerē plura
in banc partē sed vocat me defensio poesis quā nr̄ rabulus nō desiderat.
Credo equidē: nam nec sues margaritas curant. Gallus esopi iaspidē cō-
tempsit: escāq̄ magis q̄ iacinctū inuenire voluisset. Cōtemnis asine poe-
sim: spernis musas bos: fugis humanitatis studia caper. Cōtemnit & po-
esis te: nec te choros suos intrare pmittet. In oibus cuz sis fatuus: miror
in hoc vno te eē sapientē: qui cū videas obseratā tibi atq̄ abditā poesim:
nolle te suū comerciū dicis sape hoc est. Nūc teipm philozophū video:
quia nō cupis qd nō potes bre. Stultū ē desiderare qd assequi nequeas.
Tu tn̄ vltra pgrederis scientiarūq̄ oim splendorē vocas ineptias: Vidit
pendētes aselli testiculos vulpecula & prope casuros credidit: secuta est
predā sperans: at postq̄ diu frustrata est. quia nō cadebāt testes: o q̄z ingt
nigri sunt: nunq̄ illos eē potuissem. Nigra est tibi poesis stulte: quia can-
dorē eius obnubilat oculis nō vides. Nō sapit egroto vinū: quia lesus
est gustus. Nō est de pane lucrādo dicis. Tibi nunq̄ panē lucrari poesis

posset: quia crassis ingeniis nubilosisq; mentibus non põt fructum pstare. At virgilio frugifer fuit. Oratio admodũ pinguis qui frui partis optabat. Opianus qui nomina piscium naturasq; descripsit magnas opes est assecutus. Quid nouis Leonardus arentinus: Aurispa panormitanus: Anthonius luscus: Guarin⁹: pluresq; alii: bis & patrimonia sunt amplia-ta & opes accumulate q̃plures: quia poesim & oratorias sunt secuti. Nec tibi vnq̃ tantũ auri speculator prebebit q̃ntum Quintilian⁹ arentino tribuit. Qz si apud banc tuam germaniã non sunt in precio vates: non poesim sed principes potius argue: quibus leuissimarũ rerum maior est cura q̃ litterarũ. Apud italos aũt florent buiusmodi facultates: nec erubescũt principes & audire & nosse poetriã. Ideo spero quãq̃ tu nolles & in germania futurũ aliquando. quia & olim viros doctos bec terra tulit: & iam plerosq; noui dicendi peritos qui te inuito. etiam si tibi rumpant̃ ilia eloquentiam inter germanos seminabũt. Nec enim inutilem ren̄ vt tu asseris poesim. Sciunt ex bac maximũ gigni fructum. Quomodo em̃ pacari prouincie & amicitie vel conflari vel integrari possent nisi facundia foret quam poesis alit. An nescis quantus est epistolarũ vsus: quãtus bystoriarum: quãtus orationũ: Rex regi p litteras conciliat̃ ciuitates federa pactiunt absentes cum absentibus fabulant̃. bystoria nobis res gestas refert: que testis est temporũ lux veritatis est vite magĩa oratores senatũ regũt populos ducunt leges suadent. Sed quis bec bn agat nisi poeticis & oratoriis imbutus disciplinis: Quas preterea grates referre homero debẽt greci atq; troyani: qui iam duobus annor⁹ milibus mortui adbuc viuũt. Nouit q̃ntã sit vtilitas poetarũ Alexander magnus. Cui p asiam iter facienti cum obuiam cumulus achillis fieret. O fortunate inquit adolescẽs quem tanta decantauit tuba homeri sc3 musam designãs. Alexander amice filius. Rex macedonũ pindarũ poetam liriũ apprime dilexit. Archilaus eius successor intãtũ poetas amauit vt euripidi tragico consiliorum summa traderet cuius suprema non contẽtus ꝓsequi sumptu funeris crines fonsus est & merorẽ quem animo concepat: vultu indicauit. Affricanus prior quinti ennii statuam sepulcro suo iussit imponi. Lisander lacedomorũ dux cum obsederet athenas quia sophocles inbumatus corpus iacebat: inducias dedit vt congrue & digne poete exequie fierẽt. Iulius ille cesar qui nobis romanũ imperium peperit non solum poetas amauit sed fieri etias & dici poeta voluit. Idem & Augustus & Octauianus. Ac preterea mortui viuũt: nec vlla istorum etas immemor erit. Qz si nonulli principes equos potius & canes alere q̃ poetas volũt & multa carne leones vrsosq; pascunt intestinis poetarũ nibil prebẽtes: talis erit eorũ obit⁹ qualis equorũ & canum: nec post motẽ maius erit istorus nomen q̃ vrsi atq; leonis. Integri morient̃ nec beneficia musar⁹ famam sibi vendicabũt: quos tuo ex amore nibil curauerẽt. Antiqtas ꝓuida tanti poeticã fecit vt tã poetas post editus opus q̃ impatores post victoriã triũphare & curro

L

magnifico duci ꝑ vrbes voluit. Cōmunēq; ilis dignitatis insigne prebuit laureā: qm̄ sicut ab hostibus impatores liberant ciues sic vicia fulminātes & virtutes excellentes poete ciuitates custodiunt & amplificant. At tu maior Alexandro magno. lisandro victoriosior. melior Scipione. prudētior Iulio. Augusto fortunatior. & om̄i antiqtate sapiētior: inutilē poeticā dicis: qa nihil panis affert nil auri nil diuitiarū. Esto qđ ais nō tñ idcirco legibus tuis poetica cedet. Nanq; dum tu aurū petis auare fecis amator mundi cultor: poeta bonorē famamq; queritat. Et cantans superum laudes virtutisq; excitās amorem iter sibi faciat in celum: tu cum auro & diuitiis quas sequeris quasq; solas dare beatitudinē putas in terra manebis & animā simul & vitam ꝑdes. Non est (mihi crede) noscere leges q̄ poeticam maius. Scio quia non credis: sed stulti credulitas nec dat verū nec aufert. Cicero qui fuit lingue latine prīceps semꝑ poetas fuisse raros testatur: quoniā hec facultas donum dei est: quod nō om̄ibus dat̄. Artes cetere studio diligentia preceptionibusq; possunt apprehēdi. hanc nemo assequitur nisi diuino munere ꝑditus. Tu te vides iuristarū greges inter quos plures excellunt: habent̄q; doctores & legum interpretes. quorū mores nihil a brutis distant qui res humanas minus q̄ capre norunt. tu non fateberis hoc quia fortasse caprior es capris. Ego polinum noui mediolañ. qui lumen habitus est iuris ciuilis. Is facturus edificiū: magistros cōduxerat trabes in ediū medio erāt quibus laquear aule construi debebat: tēpus cenādi fuit. Ite inquit polinus comedite: ego interim aliquid operis faciam. Illis amotis trabes metit̄ q̄ longas vult ex pariete in parietem mensura recepta: nec qđ intra murū ligni pars eē deberet aīaduertit: scinditq; trabes & ꝑdidit edificiū. Is tamē iuris ꝑceptor erat: multisq; annis cathedram rexerat. Quid tu mihi hanc disciplinā iuris tantoꝑe laudas & oībus ꝑfers. cuius asini possunt esse ꝑceptotes. Orator atq; poeta si Ciceroni plusq̄ tibi credere volumus nullus erit nisi & prudens & bonus multarū scientiarū ꝑitiā fuerit assecutus. Atq; idcirco rari semꝑ poete rariq; oratores fuere: in quorū numero facis sapiēter si nō desideras eē: quia nō potes. Stulte si contēnis qđ tanti viri cōmendauerūt. Hec ad nostrum asellum sint dicta. Tu vuilhelme disciplinarū amator: si vnq̄ hosce hoīes audiueris: suscipe poetice partes: & ostende te hui⁹ diuini muneris cultorē: vides q̄ facile sit has picas cōuincere: hos tanq; pulices inter vngues cōprime; nec sine vt diuinam poeticam que (vt Cicero tradit) oīm doctrinarum est prior inuenta. pollutis arguunt labiis. Defende hāc pulcerrimam dominā. Cui si presidio fueris nomen habebis eternum: & nō solum inter meas epistolas: que tamen non sunt cito casure: sed inter scripta potiorum vatum inueneris legendus. Vale & illustrissimo principi domino duci Alberto me commendatum facito. Et quia consiliaris eius es. admone illum ne litterarum studia comtemnat. Iterum atq; iterum vale.

Zozini excellẽtiſſimis nature dotibus prediti rogatu tractatũ de duo bus ſe amãtibus compoſuit. EPISTOLA CXII.

Magnifico ac generoſo militi dño Caſpari ſchlick dño noui caſtri m. ceſareo cãcellario ac terrarũ egre cubitiq; capitaneo dño ſuo ꝑcipuo. Eneas ſiluius poeta impialiſq; ſecretarius. S.p.d. Marianus Zozinus ſenenſis cõterraneus me⁹ vir tum mitis ingenii: tũ lĩarũ multarq; cuius adbuc ſimilem viſurus ne ſim bereo. Duos amantes vt ſibi deſcriberem: rogatum me bis diebus effecit. Nec referre dixit. rem veram agerem an more poetico fingerẽ. Scis quia vir ſiet. Mirabere ſi tibi bominẽ expendam nihil ei preter formam natura inuidit. Homuntio eſt: naſci ex mea familia debuit cui paruorum bominum eſt cognomen. Vir eſt eloquens. Iuris vtriuſq; conſultus. Hiſtorias omnes nouit. poetice peritus eſt. Carmen facit & latinũ & tuſcum. Pbiloſophie tã ſcius q̃ Plato Geometer quaſi Boetius. In numeris Macrobio ſimilis. Nullum inſtrumentum ignorat muſicum. Agriculturam quaſi Virgilius nouit. Nihil ciuile ignotum viro: dum iuueniles adbuc ſtabant in corpore vires: alter ſatelles erat luctandi magiſter: non curſu non ſaltu: non ceſtu poterat ſuperari. Precioſiora ſunt interdum parui corporis vaſcula vt gemme lapilliq; teſtantur. Nec ab re fuerit illud in bunc referri: quod de tbideo ſcribit ſtatius. Maior in exiguo regnabat corpore virtus. Dii formam buic bomini & immortalitatem ſi dediſſent: is etiam erat deus. ſed nemo ſortitus ẽ omnia inter mortales. Nullum adbuc noui cui pauciora q̃ buic defuerit Quid q̃ minutiſſima etiam didicit quaſi alter appelles ſic pingit. Nihil emendatius eſt: nihil lucidius q̃ ſua manu ſcripti codices. Sculpit vt praxiteles: nec medicine ignarus eſt. Adde virtutes morales que alios regunt ducunq;. Noui meis diebus pleroſq; ſtudiis litterarum deditos diſciplinis: qui admodum abundabant: ſed bi nihil ciuilitatis babebant nec rem publicam nec domeſticam regere norant. Stupuit paglarenſis et furti villicum accuſauit: qui ſuem fetam vndecim porcellos: aſinam vnum dumtaxat enixam pullum retulerat. Gomicius mediolanẽ: grauidum ſe putauit: diuq; partum veritus eſt. quia ſe vxor aſcendit. bi tamen iuris maximũ lumen babiti ſunt. In aliis preterea vel faſtum vel auaritiam inuenies. bic perliberalis eſt. plena illi ſemp domus eſt boneſtis boſpitibus Nulli aduerſus ẽ: populos tuetur: egros ſolatur: pauperib⁹ ſubuenit: viduas iuuat: nulli indigenti deeſt. Vultus eius quaſi ſocraticus: ſemper eſt idem. In aduerſis fortem animum prebet. Nulla fortuna inflatur verſucias non vt exerceat: ſed vt caueat quaſi bet nouit. Ciuibus dilectus ẽ peregrinis amatus. Nulli odioſus eſt nulli grauis. At bomo tantarum virtutum cur nunc rem leuiuſculam exigit non ſcio. Hoc ſcio nihil me illi negare pbas eſt. Eum nanq; dum ſenis eſſem vnice dilexi: nec diminutus eſt amor: q̃uis ſeparatus ſit. Is quoq; dum eſſet ceteris nature

dotibus preditus cum hoc maxime bono pollebat vt nullius erga se ste-
rilem eē amorē sineret. Huius ergo rogatus nō censui respuendos. Scri-
psiq; duorū amantiū casus nec finxi. Res acta senis est: dum sigismundus
impator illic degeret: tu etiam aderas: & si verū bis auribus hausi: operā
amori dedisti. Ciuitas veneris est. Aiunt qui te norant vehemēter q; arse
ris: q; q; nemo te gallior fuerit. Nihil ibi amatorie gestum te inscio putāt
Ideo bystoriam banc vt legas precor: & an vera scripserim videas: nec re
miniſci te pudeat si quid hmōi nōnūq; euenit tibi homo eē fueras. Qui
nunq; sensit amoris ignem: aut lapis est: aut bestia. Ille vtiq; vel per deos
medullas non lateat igneā fauillam. Vale.

Prologus in eunde tractatum. EPISTOLA CXIII

Neas siluius poeta impialisq; secretarius. S. p. d. Mariano sozino
e vtriusq; iuris interpreti & conciui suo. Rem petis haud cōuenien
tem etati mee: tue vo & aduersam & repugnantē. Quid est eē
quodvel me iam pene quadrigenariū scribere: vel te quinquagenariū de
amore cōueniat audire. Iuuenes animos res ista delectat & tenera corda
depascit. Senes aūt tam idonei sunt amorū auditores q; prudentie iuue-
nes. Neq; quicq; est senectute deformius que venerē affectat sine viribus
Inuenies tamē & aliquos amantes senes: amatum nullum. Nam & ma-
trimoniis est & puellis despectū senium. Nullius amore tenet mulier ni
si quem viderit etate floretem. Si quid aliter audis deceptio subest. Ego
vo cognosco amatoriū scriptum mihi nō cōuenire qui iam meridiē pre-
tergressus in vesperam feror, Sed non minus me scribere q; te poscere de
decet. Ego tibi debeo morigerus esse: tu vide quid postules. Nam q̄nto
est natu maturior tanto equius est parere amicitie legibus: quas si tua iu-
stitia non feret mandādo infringere: nec stultitia mea transgredi timebit
obediendo. Tua in me sunt tot beneficia vt nihil negare petitionū tuaq;
queam: etiaz si admixtum sit aliquid turpitudinis. Parebo igit petitioni
tue iam decies multiplicate: nec amplius negabo quod tanto cōitio po
stulas. Non tamē vt ipse flagitas fictor ero: nec poete vtemur tuba: dum
licet vera referre. Quis eē tānequā est: vt mentiri velit cum vo se possit
tueri. qa tu sepe amator fuisti: nec adhuc igne cares. Vis tibi duorū aman
tium vt bystoriā texam. Nequitia ē que te non sinit esse senem. Ero mo-
rigerus cupiditati tue: & hāc inguinis egri canitiā prurire faciam: nec fin
gam quādo tanta est copia veri. Quid eē est toto terrarū orbe amore cō
munius: que ciuitas qd opidulum: que familia vacat exemplis. Quid tri
gesimū natus annū: amoris causa nullum pegit facinus. Ego de me facio
coniecturam quem amor in mille pericula misit. Ago superis gratias q;
structas insidias millies fugi: felitior astro martis que vulcanus cum ve-
nere iacentem ferreo illaqueauit ridiculo: deridendumq; diis ceteris ostē
tauit. Sed alienos q; meos amores attingam nedum vetusti ignis cinerē
euoluo: scintillam adhucviuentem reperiam. Referam aūt mirū amorem

penecꝫ incredibilẽ: quo duo amantes: ne dicam amentes inuicem exarse re. Nec vetustis aut oblitteratis vtar exemplis sed nostri temporis ardẽ tes facies exponam. Nec troianos aut babylonios. sed nostre vrbis amo res audies. Quis ex amantibus alter sub artheo natus fuerit celo. forsitã & binc fugere aliquid vtilitatis licebit. Nam cum puella que in argumẽ tum venit: amatore pdito inter plorandũ mestam & indignitatẽ exalaue rit animã: alter vo nunꝯ post vere leticie particeps fuerit. Commonitio quedã iuuenibus erit: bis vt abstineãt nugis. Audiant igit adolescẽtule & boc edocte casu: videant ne post amores iuuenum se eant perditũ. In struit bec bystoria iuuenes ne militie se accingant que plus f. llis babet ꝯ mellis: sed obmissa lasciuia que bomies reddit insanos: virtutis incũbant studiis. que possessorẽ sui sola beare pot. In amore aũt quot lateant mala: si quis aliunde nescit binc poterit scire. Tu vale & bystorie quã me scribe re cogis attentus auditor esto.

Hystoria de Eurialo & Lucretia se amãtibus. EPIS. CXIIII

Rbem senas vnde tibi & mibi origo est: intranti Sigismũdo cesa-
v ri quot bonores impensi fuerint iam vbiꝯ vulgatum est. Palatiũ illi apud sacellum sancte Marthe: super vicum qui ad chopborus ducit por: am structum fuit. Huc postꝯ ceremonie peracte sunt: cum ve nisset Sigismũdus quattuor maritatas obuiam babuit: nobilitate: forma: etate: ornatuꝯ pene pares: non mortales sed deas quisꝯ putauit. Si tres dumtaxant fuissent illi videri poterant quas referunt paridem per quie tem vidisse. Erat Sigismũdus licet grãdeuus in libidinẽ pronus: matro narum alloquis admodum oblectabat & femineis blandimẽtis gaude bat: nec suauius illi quicꝯ fuit illustrata aspectu mulierum. Vt ergo bas vidit desiliens equo: inter manus earum exceptus est: & ad comites ver sus. Similes ne bis feminas vidistis. Ego dubius sum an facies bũane sint angelici vultus sunt: celestes certe. Ille oculos humi deiicietes vt verecũ diores fiant. sic pulcriores reddunt. Sparso nanꝯ inter genas rubore: ta les dabant ore colores. quales indicũ ebur ostro violatũ aut quales red dunt alba immixtis purpureis rosis lilia. Precipuo tamẽ inter eas nitore Lucretia fulsit adolescentula non dum annos. xx. nata: in familia camillo rum. Menelao prediuiti viro nupta: indigno tamẽ: cui tantũ decus domi seruiret: sed digno quẽ vxor deciperet. Et sic nos dicimus cornutũ quasi ceruum redderet. Statura mulierieris eminentior reliquis. Come illi co piose & aureis laminis similes: quas non more virginũ retrofulas mise rat: sed auro gemmisꝯ incluserat. Frons alta spaciiꝯ decẽtis: nulla infecta ruga. Supcilia in arcum tensa pilis paucis nigrisꝯ debito interuallo disiũ cta. Oculi tanto splendore nitentes vt in solis modum respicientiũ intui tus ebetarent. His illa & occidere quos voluit poterat: & mortuos cum libuisset in vitam resumere. Nasus in filum directus: roseas genas equali mensura discriminabat: nibil bis genis amabilius: nibilꝯ delectabilius

visu. Que cum mulier risit in paruam vtrinq; debiscebāt foueam. Nemo bas vidit qui non cupet osculari. Os paruū decensq; labia coralliní colo ris ad morsum aptissima. dentes paruuli & in ordinē positi ex cristallo vi debant̄: quis tremula lingua discurrēs non sermonē sed armoniā suauis simam mouebat. Quid dicam menti speciem aut gule candorē: nihil illo in corpe non laudabile. Interioris forme iudicium faciebat exterior. Ne mo hanc aspexit qui viro non inuideret. Erant insup eius in ore multe fa cetie. Sermo is fuit qualem rumor est grecorū: matrē habuisse corneliam siue ortesii filiam nec suauius aliquid eius oīone nec modestius fuit. Nō vt plereq; tristi facie honestatē ondebat sed alacri vultu modestiā. Non ti mida non audax sed tpatū verecundie metum. virilem animū femineo in corde gerebat. Vestes illi multiplices erant. non monilia: non fibule: non baltbei: non armille deerant. Redimicula capitis mirifica: multe vniones adamātesq; : tum in digitis: tum in serto fuere. Non Helenā pulcriorem fuisse crediderim: quo die paridem in cōuiuium Menelaus excepit: nec ornatiorē andromachē cum sacris hectoris initiata est nuptiis. Inter has & Katherina petrusici fuit: que paulopost die functa cesarē in funeribus babuit: qui & natus eius militia ante sepulcrum donauit q̄uis infantem. Huius quoq; mirabiles forme decus elucebat. inferior tn Lucretie erat. omnis de lucretia sermo audiebat̄. Hanc cesar banc ceteri cōmendabant intuebant̄q;. Quocūq; illa vertebat̄ eo & oculi sequebant̄ astantium. Et sicut orpheus sono citbare siluas ac saxa secum ferē traxisse sic ista homi nes suo quocūq; videbat intuitu ducebat. Vnus tamē inter omnes plus equo in illam ferebat̄ Eurialus franco: quem nec amori forma nec diuitie reddebant ineptum. Duorū &. xxx. annorū erat non eminentis stature: sed lete grateq; babitudinis: illustribus oculis magis ad gratiam tumescē tibus ceteris membris nō sine quadā maiestate decoris nature correspō dentibus: reliqui curiales ꝓpter longinquā militiam omnes auro excus si erant. Hic quia domi abundabat & propter amicitiā cesaris magna mu nera recipiebat: indies ornatior conspectib? hominū reddebat̄: longum famulorū ordinem pene ducebat. Nunc auro illitis nunc muricis tiri san guine tinctis: nūc filis que vltimi legunt se res textis vestibus vtebatur. Tum equi tales illi erant: quales in fabulis est ad troiā venisse mēnonis. Nihil huic ad excitandū illum blandū animi calorē: magnāq; mētis vim quē vocant amorē ꝓter ocium deerat. Sed vicit iuuēta & luxus tam leta fortune bona quibus ille nutrit̄. Nec potēs Eurialus suivt lucretiā vidit: ardere puellam cepit: berēsq; vultu nihil satis vidisse putabat: nec impu ne dilexit. Mira res multi egregia forma iuuenes: sed vnū hunc Lucretia plures honeste corpis mulieres: sed hanc vnā Eurialus sibi delegit. Non tn hac ipsa die vel in se flāma: Lucretia cognouit Eurialī vel ille Lucretie sed amare se frustra vterq; putauit. Vtigit̄ ceremoniis sacro cesaris capiti paratis modus fuit: & illa domū reuersa in Eurialū tota: & in Lucretiam

totus Eurialus ferebatur. Quis nũc Tisbes & Pirami fabulã demiret̃ iũ
ter quos noticiam primoscꝫ gradus vicinia fecit: & quia domos habue
re cõtiguas tpe creuit amor bi nunq̃ se prius viderant: nec fama cogno
uerãt. Hic franco: illa etrusca fuit: nec lingue cõmertiũ interceſſit: ſed ocu
lis tm̃ res acta ẽ: cũ alter alteri placuiſſ3: ſaucia ḡ graui cura lucretia & igne
capta ceco. ias se maritatã obliuiſciẽ: vtrũ odit & alẽs venereã vuln? infi
xos pectore teneẽ Eurialí vult?: nec vllã mẽbris ſuis qetẽ pbet: ſecũ (ne
ſcio qd obſtat) ait vt amplius berere viro nequeã. nil me iuuãt ei? ample
xus nil oblectãt oſcula faſtidiũ ẏba ingerũt. Peregrini ſemp añ oculos ẽ
imago q bodie pprior erat ceſari. Excute cõceptas e caſto flãmas pecto
re ſi potes. Infelix ſi poſſem nõ eſſem egra vt ſum. Noua mevis in vitam
trabit. Aliud cupido ſuadet aliud mẽs. Scio quid ſit melius quid deteri?
eſt ſequor. O ciuis egregia ac nobilis quid tibi cum pegrino eſt: quid in
extraneo vreris: qd thalamos alieni cõcupiſcis orbis: Si virũ faſtidis: bec
etiã dare põt terra quẽ ames. Sed beu mibi q̃ nõ illius eſt facies quã non
moueat eius forma: etas: genus: virtus. Certe mea pectora mouet. Et niſi
fert opem deſpero. Dii meliora dent. Vacb ꝑdam ego caſtos bimeneos
mecꝫ aduene: neſcio cui credã qui vbi abuſus me fuerit abeat virꝫ ſit alte
rius & me pene relinq̃t. Sed non is eſt eius vultus: non ea nobilitas ani
mi videẽ: nec gra forme illa eſt vt timeã fraudes & amoris obliuia noſtri
& dabit ante fidem. Cur tuta timeã accingar & oẽm timorẽ pellem. Ego
quocꝫ ita ſum pulcra vt nõ me minus ille velit q̃ ego ipm cupiam. Semp
ſe mibi debebit. ſi ſemel ad oſcula receptus fuerit mea. Quot me ambiũt
proci quoquo pergo quot rurales ante fores excubant meas: dabo amo
ri opam. aut bic manebit aut me ſecu3 abiturus abducet. Ergo ego & ma
trem & virum & patriã relinquã. Seua eſt mater & meis ſemp infeſta gau
diis viro carere q̃ potiri malo. Patria illic eſt vbi delectat viuere. At famã
perdã quid mibi rumores bominũ quos ipſa non audiam. Nibil laudet
qui fame nimis ſtudet: multe boc fecerũt alie. Rapi voluit Helena non eã
inuitam aſportauit paris. Quid adrianã referã vel medeã. Nemo errantẽ
arguit qui cum multis errat. Sic Lucretia nec intra pectus minora incen
dia nutriebat Eurialus: medias inter ceſaris curiã & domũ Lucretie edes
babuit. Nec palaciũ petere Eurialus poterat quin illam ex altis ſeſe oſtẽ
tationem feneſtris haberet in oculis: ſed erubuit ſemp Lucretia cum Eu
rialum vidit. quc res ceſarẽ dedit amoris cõſcium. Nam cum ex ſua con
ſuetudine nũc buc nũc illuc equitaret & bac ſepe tranſiret aiaduertit mu
tari feminã Euriali aduentu. qui ſibi q̃ſi Octauiano macenerates aſtabat.
Ad quẽ verſus. En Eurialeſiccine vris femias: mulier illa te ardet. Semel
vero tanꝫ inuideret amãti vbi ad edes Lucretie ventũ ẽ: Eurialo oculos
pileo contexit nec videbis inquit quod amas. Ego boc ſpectaculo fruar.
Tum Eurialus. Quid boc ſigni eſt ceſar. nibil mibi cum illa eſt. Sed boc
latere incautum eſt ne circũſtantes in ſuſpitionem adducas. Erat Eurialo

ſpadix equus ardue ceruicis argutiq̃ capitis quẽ & breuis aluus & obeſa terga ſpectabilem reddebant animoſo pectore thoris luxuriantẽ: qui ſonãte tuba ſtare loco neſciebat. Nutabat auribus & collectum frenũ volucbat ſub naribus igneꝫ denſa iuba & dextro iactata recũbebat in armo & cauans tellurẽ ſolido cornu grauiter ſonabat vngula. Similis illi fiebat Eurialo viſo Lucretia. que licet duꝫ ſola fuit daudere via deſtinaſſet amori: vt tm̃ illum aſpexit: nec modum flamme nec ſibi ponebat: ſed vt ſiccus ager qui admiſſo igne comburiť: ſi thori pfluent altius flãmeſcit. ſic infelix Lucretia ex ardeſcebat. Ita eſt ſane vt ſapiẽtibus videtur. Humiles tm̃ gazas inbabitat caſtitas ſolaq̃ paupies affectu ſano teneť. & que domo ſe coberet modico. diuites edes neſcit pudicitia. Quiſquis ſecundis rebus exultat luxu fluit ſempq̃ inſolita appetit: delicatas eligit domos & pennates magnos, dire fortune comes libido. Intuens igiť Eurialum q̃ ſepe tranſeuntẽ Lucretia. nec ardorẽ compeſcere potens: diu ſecum cogitauit cui ſe patefaceret. Nam qui tacitus ardet magis vriť. Erat inter viri ſeruos ſoſias theutonicus ſenex heroq̃ fidus: cui iam diu ſeruiebat liberaliter. Hunc aggrediť amans plus nationi q̃ homini credens. Ibat magna procerũ ſtipante cbaterua per vrbem ceſar iamq̃ domũ Lucretie pretibat: quevbi adeſſe cognouit Eurialum. Adeſto inquit ſoſia paucis te volo. Reſpice deorſum ex feneſtra vbi nam gentiũ inuentus eſt buic ſimilis. vides & omnes calamiſtrati ſunt erecti eminentibus humeris. Aſpice ceſaries & madido tiro cõtortas crines: o quales facies omnes lactea colla ferũt quo ſeſe ore ferunt q̃ forti pectore. Aliud eſt boc hominũ genus q̃ terra noſtra ꝓducat. Semen boc deoꝝ eſt: aut celo miſſa ꝓgenies. O ſi mibi ex bis virum fortuna dediſſet: niſi teſtes oculi eſſent. nunq̃ tibi boc narrãti credidiſſem. Et ſi fama fuerit oibus gentibus preſtare germanos credo ſubiectam boree plagam ex frigore magno albedinẽ mutuari Sed noſti tu aliquos: q̃ plurimos inquit ſoſias. Tũ lucretia franckonẽ eurialum: noſco tanq̃ me ait ſoſias. Cur tamẽ boc rogas. Dicaꝫ inquit lucretia ſcio q̃ in aptum non ibit. banc ſpem mibi tua bonitas facit. Ex bis qui ceſari aſtant nemo mibi eſt eurialo gratior. In bunc animus meus cõmotus eſt. Neſcio quibus exuror flãmis: nec illũ obliuiſci nec mibi pacẽ poſſum dare niſi ei me facio notam; Perge oro ſoſia cõueni eurialũ dic meipſum amare: nil volo ex te amplius. Nec tu fruſtra boc nunciũ facies. Quid audio refert ſoſias: beccine me flagicia facere aut cogitare. Hera prodam ne ego dominũ meum. Iamq̃ ſenex incipiã fallere quod iuuenis abborrui: quinpotius clara ꝓgenies huius orbis ex turba nepbandas flãmas e caſto pectore ne obſeq̃re dire ſpei. Extingue ignem. Nõ egre amorẽ pellit qui primis obſtat inſultibus. Qui dulce malum blandiẽdo nutrit: duri & inſolentis dñi ſeruituti ſe dat: nec cum vult excutere iugum põt. Quid ſi bocreſcierit maritus. Heu quibus te ille laceraret modis. Nullus diu latere põt amor. Tace inquit Lucretia: nibil loci terrori eſt. Nibil timet qui

non timet mori. Quēcunq; dederit exitum casus feram. Quo misera p-
gis sosias retulit: domū infamem reddes: solaq; tui generis eris adultera.
Tutum esse facinus reris. Mille circa te oculi sunt. Non sinet genitrix oc
cultum scelus: non vir nō cognati: non ancille serui vt taceant. Jumēta lo-
quent & canes & postes & marmora te accusabūt: atq; sicvt celes hec oia
qui videt omnia celare nō potes deū: quid pena presens conscientie pauor
& animus culpa plenus secq; ipm timens negata ē magnis scelerib? fides:
cōpesce obsecro impii amoris flāmas. Expelle facinus mente casta borri-
dum metue cōcubitos nouos miscere thalamis mariti. Scio rectuz eē qđ
dicis retulit Lucretia: sed furor cogit sequi peiora. Scit anim? q̄tum p̄ci-
pitium instat & ruit sciens: vincit & regnat furor potēsq; mēte tota dnat
amor. Stat sequi qđ regnū amoris iubet. Nimis heu nimis reluctata suz
frustra. Perfer si mei te miseret nunciū. Ingemuit sup bis sosias p que bas
dixit canas senectute mee comas fessumq; curis pect? & fida q̄ prebui ge
neri tuo seruicia: p̄cor supplex siste furorem teq; ipsam adiuua. Pars sani-
tatis est velle sanari. Tum lucretia. Non omnis ait ingeniū reliquit pudor
parebo tibi sosia amorē qui me tegi non vult. vnicū effugiū est huius ma
li mortevt preueniā nephas. Exterritus hac sosias voce: moderare inquit
bera mētis effrene impetus: coberce anios: nunc vita est digna: q̄ te nece
dignā putas: decretū est ait Lucretia mori. Admissum scelus collatini vx
or gladio vindicauit. Ego bonestius morte preueniā cōmittendū. Gen?
leti quero ferro laqo p̄cipitio veneno: vendicare castitatē licet: vnū borū
aggrediar. Nō patiar inquit sosias. At lucretia si quis mori cōstituit pro
biberi non pot. At portia cathonis filia mortuo bruto cum ferrū sibi sub
tractum eēt carbones ardētes ebibit. Si tam pteruus inquit sosias incū-
bat menti furor tue vite q̄ fame consulendū est. Fallax sepe fama est: que
malo melior bono peior nōnunq; dat. Tēptemus būc eurialuz & amori
opam demus: meus erit iste labor tibiq; ni fallor rem pfectam dabo. His
dictis incensum animū inflāmauit amore: spemq; dedit dubie menti: sed
non illi animus erat vt qđ dixerat eēt facturus. Differre animū femie q̄re
bat furoremq; minuere: vt sepe tps extinguit flāmas & adimit egritudi-
nē. Existimauit sosias falsis gaudiis puellā pducere donec vl' cesar abiret
vel mens illius mutareē: ne si negasset alius nūcius q̄rereē: aut in se man?
mulier iniiceret. Sepe igit ire atq; redire se finxit & illum gaudere amore
suo: & tps idoneū q̄rere quo inuicē affari possent Dixit interdū nō fuisse
loquēdi oportunitas: nōnunq; se mitti extra vrbem studuit: atq; in redi-
tum gaudia distulit. Sic diebus multis egrotū pauit animū: & ne p omia
mētireē: semel tandē adorsus eurialū. O q̄ bic dilectus es ait si scires: nec
illi qd boc eēt querēti vltra rndit. At eurialus certo cupidinis arcu pcus-
sus: nullā mēbris quietē dabat: igne furtiuo populāte venas: q totas pe-
nitus vorabat medullas: nō tn sosiā nouit: nec lucretia missuz putabat: vt
oēs minus spei habemus q̄z cupiditatis. Hicybi ardere se vidit: diu pru-

dentiã suã miratus est: secꝫ multotiẽs increpauit. Euriale quid sit amoris impium nosti: lõgi luctus breues risus: pua gaudia magni met⁹. Sp moritur & nunc̃ꝫ mortu⁹ est qui amat: qd tu bis nugis instas iterũ. At cũ se frustra niti videret quid tandẽ ait. Incassum miser amori repugno nũ me licebit qd Iuhũ licuit: qd Alexẽdrũ: qd Hanibalẽ: sed qd viros armatos refero. Aspice poetas Virgili⁹ p̃ sunẽ tractus ad mediã turrim pependit: dum se mulierc̃le speratvsurũ amplexib⁹: excuset quis poetãvt laxioris vite cultorẽ. Quid de phis dicem⁹ discíplinaꝫ magtis & artis beneuiuẽdi p̃ceptorib⁹ Arestotilẽ tanc̃ꝫ equũ mulier ascẽdit freno cobercuit & calcaribus pupugit diis eq̃ ptãs est cesaris. Nõ est verũ qd vulgo dr̃. Non bñ cõueniũt nec i vna sede morant̃ maiestas & amor. Quis maior ẽ amator c̃ꝫ noster cesar: q̃tiens hic amori dedit opam. Herculẽ dicunt g fuit fortissimus & certa deorũ soboles pbaratris & leonis spolio positis colum suscepisse passumꝫ aptari digitis smaragdos & dari legũ rudibus capill⁹ & manu q̃ dauã gestare solebat ꝓperãte suso duxisse fila: naturalis ẽ hec passio. Setit ignes genus aligerũ. Nã niger a viridi turt̃ amat̃ aue: & varijs albe iungunt̃ sepe colũbe. Si verboꝝ memini q̃ ad pharaonẽ sicculũ scribit sapho. Quid q̃drupedes referã mouet p cõiugio bella iumentũ: timidi cerui p̃lia poscunt & cõcepti furoris dãt signa mugiẽtes vrunt̃ birc̃ane tigrides. Vuluicus aper dẽtes acuit. Peni q̃tiunt terga leones. Cuj mouit amor ardent insane pontbi belue nibil imune ẽ nibil amori negatũ: o diũ parit cũ iussit amor iuuenũ feroces ꝯcitat flãmas senibusꝫ fessis rursus extinctos reuocat calores. Virginũ ignoto ferit igne pect⁹. Quid ego nature legib⁹ renitar. Amor vincit oñia & nos cedam⁹ amori. Hec vbi firmata sũt. lenã q̃rit cui ceras a d nuptã ferẽdas cõmittat. Nisus huic fidus comes erat harũ rerũ callid⁹ magĩ: hic puinciã suscipit mulierculãꝫ cõducit cui lr̃e cõmittunt̃ in hãc sñiam scripte.

Prima epla Euriali.

Alutarẽ te Lucretia meis scriptis si qua mihi salutis copia foret.
s Sed oñis tum salus tum vite spes mee ex te depẽdet. Ego te magis c̃ꝫ me amo: nec te puto latere meũ ardorẽ lesi pectoris. Iudex tibi esse potuit vultus meus sepe lacrimis madidus: & q̃ te vidente emissi suspiria. Fer benigne te precor si me tibi aperio. Cepit me decus tuũ vinctumꝫ tenet eximia qua omnibus prestas venustatis gratia. Quid esset amor antebac nesciui tu me cupidinis impio subiecisti. Pugnaui diu fateor: violentũ vt effugerẽ dominiũ. Sed vicit meos conatus splẽdor tuus: vicerunt oculoꝝ radii quibus es sole potentior. Captiuus sum tuus: nec iam mihi amplius cõpos sum. Tu mihi & somni & cibi vsum abstulisti. Te dies noctesꝫ amo: te desiderio: te voco: te expecto: de te cogito te spero: de te me oblecto: tuus ẽ anim⁹ tecũ sum totus tu me sola fuare potes solaꝫ p̃dere. Eligeboꝝ alterꝝ. & quid mẽtis habeas rescribe. Nec durior erga me ẏbis esto c̃ꝫ fueris oculis quibus mẽ colligasti. Nõ peto rẽ gran-

dem vt alloquẽdi te copiã habeã postulo: boc tm̃ volunt be lr̃e: vt q̃ nũc scribo dicere possim coram. Hoc si das viuo & felix viuo. Si negas extinguit̃ cor meũ qđ te magis q̃ me amat. Ego me tibi & tue cõmedo fidei. Vale anie mi & vite subsidiũ mee. Has vbi gẽmas signatas accepit lena festino gradu lucretiã posuit. Eaq; sola inuenta: banc inquit epl'am tibi tota cesarea nobilior & potẽtior curia mittit amator. & vt tu sui miserear magnis p̃cibus rogat. Erat leno cinio notata mulier. nec illud Lucretiã latebat: pmolesteq; tulit infamẽ feiaz ad se mitti: atq; in eã versa q̃ te scelesta in hãc domũ audacia duxit: q̃ te demẽtia meã adire p̃ntiã suasit. Tu nobilium edes ingredi tu matronas tẽptare potẽtes & violare audes legitimas faces. Vix me cõtineo quin capillos inuoluẽ tuos: tu mihi des lr̃as: tu me alloq̃ris tu me respicias. nisi plus qđ me decet attenderẽ: q̃ qđ tibi conuenit efficerẽ. bodie ne postbac vnq; tabellas amatorias ferres: ocius venefica tuasq; lr̃as defer imo da vt lacerẽ potiusq; igni dedã. Arripiẽsq; papirum in partes diuersas scidit & calcatã sepe pedibus atq; consputam in cinerẽ coniecit. At sic de te ait sumi supplicii lena deberet: igne q̃ viuo dignior. Sed abi ocius ne te vir offendat meus & q̃s tibi remisi de te poscat penas: caueto q; admodum ne ante conspectu redeas meũ. Timuisset alia mulier: sed bec mr̃onarũ nouerat mores & inter se inquit. nuncvis maxime quia te nolle ostendis. Moxq; ad illam parce ait dña: putaui me benefacere tibiq; cõplacitũ iri. Si secus est da veniã imprudẽtie mee. si nõ vis vt redeã parebo. Tu quẽ despicis amatorẽ videris atq; bis dictis e cõspectu recessit Eurialoq; inuẽto. Respira inqt felix amator plus amat mulier q̃ amat. Sed nũc non fuit rescribẽdi ociũ. Inueni mestam Lucretiã: ac vbi te nomino tuasq; lr̃as dedo: bilarẽ vultũ fecit: milieq; papirũ basiauit Ne dubita mox respõsum dabit & abiens vetula cauit ne amplius inueniret ne p verbis referret vbera. Lucretia vo postq; anus euasit: fragmẽta pquirens epl'e: particulas quasq; suo loco reposuit & lacera verba contexuit: iamq; legibile cyrographum fecerat quod postq; millies legit millies quoq; deosculata est: tandemq; inuolutũ sindone inter preciosa iocalia collocauit. & nunc boc repetens nũc illud verbum maiorem boratim bibebat amorem. Eurialoq; rescribi statuit atq; bunc in modum dictatã epistolam misit.

Rescriptum Lucretie.

Esine sperare qđ assequ nõ licet Eurialе. Parce nũciis ac lr̃is meve-
d xare nec me illarũ ex grege credito q̃ se vendũt: nõ suz quã putas
nec cui submittere lenã debeas. q̃re aliã incestãdã. Me null9 amor
nisi pudicus sequat̃ cũ aliis vt libet agito. Ex me nil postules temere atq;
indignum. Vale. Hec epl'a q̃uis duriorvisa est Eurialo & cõtra lene dicta. Viam tn̄ ostẽdit vltro citroq; lr̃as missitãdi. Nec dubitauit Eurialus credere cui fidem Lucretia p̃buisset sed angebat̃ quia fmonis italici nescius erat. Ioq; feruẽti studio curabat addiscẽ. Et qa sedulũ faciebat amor

breui tpe doctus euasit solusq; dictauit epl'as qui prius ab aliis mutuaba tur quicquid etrusco ſmone scribi oportuit. Respōdit g̊ Lucretie nihil succesum esse sibi ꝙ in famē submiserit feiam: cum id se pegrinū lateret. q alio vti nuncio non potuerat. Missionis amorē fuisse cām qui nihil q̄re ret inhonesti. Credere se fore ip̄am pudicā castissimāq;: atq; idcirco maio ri dignā amore insolentē feiam honorisq; sui ꝓdigam nedum se non dili gere sed maximo odio ꝓsequi. Pudicitia nanq; amissa nil eē ꝙ in femina cōmendet̄. Formā fore delectabile bonū sed fragile atq; caducum. Et cui nisi pudor assit nihil precii det̄. q̄ pudicitiā forme adiunxerit eam diuinā esse mulierē. ip̄am vtraq; dote pollentē scire: ac ꝓpterea coli a se qui nil ab ea peteret libidinosum aut offensurū fame: optare se tm̄ alloqui vt animū suum qui scriptis plene oñdi nequit verbis apiat. Cunq; his lr̄is munera misit non solum materia sed ope etiam p̄ciosa.

Ad hec lucretia sic rescripsit

a Ccepi lr̄as tuas iāq; nil amplius de lena queror. Q̄ me amas nō magnifacio quia nec primus es nec solus quem mea forma dece pit. Multi & amarūt & amāt me alii. sed vt illorū sic & tuus erit va cuus labor: Habere verba tecum nec possum nec volo. Inuenire me solā ni fias birundo non potes. Alte sunt dom⁹ & aditus custodia clausi. Mu nera tua suscepi: qa oblectat me opus illorū. Sed ne quid tuū gratis apd̄ me sit: neue hoc pign⁹ videat̄ amoris: remitto ad te anulum quem matri mee vir dedit vt apud te p̄cium quasi sit venditoꝝ iocaliū. Nec em̄ mino ris est gēma eius q̄ mun⁹ tuū. Vale. His eurialus sic replicauit.

m Agno mihi gaudio fuit epl'a tua que finem querelis fecit de lena Sed angit me ꝙ amorē paruipēdas meū. Nā & si plures te amāt nullorū tamen ignis cōparandus est meo. At tu hoc non credis. quia loqui nequeo tecum: id si daret̄ non me contēneres. O vtinam fieri possem irundo: sed libentius trāsformari in publicē vellem ne mihi fene stram clauderes. At ego non ꝙ neq̄as. sed ꝙ nolis doleo. Naꝫ quid ego nisi animū respicio. Ach mi Lucretia quid dixti te nolle. an si posses me nolles alloqui qui tuus sum totus q nihil cupio magis q̄ tibi gerere mo res. que si iubes in ignem ire citius obediā q̄ p̄cipias. Mitte obsecro ver bum hoc. Si non dat̄ facultas. assit tn̄ voluntas ne me verbis eneca q̄ vitā mihi oculis p̄bes. Si nō placet me alloqui petere: quia nō sit impetrāduꝫ obsequar. Sed muta sniam illā q̄ meū laborē vacuū dixisti futurū. Absit hec crudelitas: mitior esto amāti tuo. Si pgis sic loqui fies homicida. nec dubita. Facilius tu me verbis interimes q̄ quiuis alius gladio. Desino iā plura poscere: vt redames tm̄ postulo: nihil hic est quod abiicias. Nemo potest hoc te prohibere. Dic te me amare & beatus suꝫ. Munuscula mea quouismodo apud te sint est gratum. Ilia te aliquādo mei admonebūt amoris. sed parua illa fuerunt & minora sunt que nunc mitto tu tamen noli spernere quod amator donat. Maiora que indies ex patria mihi

debent afferri cum aderūt ex me recipies. Anulus tuus nunq̄ ex digito meo recedet & illum vice tua crebris osculis reddam madidum. Vale delicium meū & mihi qđ potes solatium dato.

Sic frequēter cū replicatū eēt: in būc tandē modū lucretia dedit epl̄am.

Ellem tibi euriale morem gerere teq̄ vt petis amoris mei particivpem facere. nam id tua nobilitas mereť & mores tui deposcūt vt incassum nō ames: taceo quantū mihi placeat forma tua & plena benignitatis facies. Sed mihi nō vsui est vt diligam. Nosco meipsam. Si amare incipiā nec modū nec regulam seruabo. Tu diu hic esse nō potes nec ego te postq̄ in ludum venerim possem carere. Tu me nolles abducere: & ego nollem manere. Monēt me multarum exemplā que peregrinos amantes deserte sunt ne tuū amorem sequar. Iason medeam decepit cuius auxilio vigilem interemit draconem vt vellus aureum asportauit. Tradendus erat theseus in escam minotbauro: sed adriano consilio fretꝰ euasit. Illam tamē desertam apud insulam dimisit. Quid dido infelix que profugum recepit eneam. num illi peregrinus amor interitū dedit? Scio quantū periculi sit amorē extraneū admittere. nec me tātis obiiciā discriminibus. Vos viri solidioris estis animi: furoremq̄ magis compescitis. Femina vbi furere incipit sola potest morte assequi terminū. Non amāt sed insaniunt mulieres. Et nisi correspondeat amor: nil est amāte femina terribilius. Postq̄ receptus est ignis nec famam curamus nec vitam: vnicum remedium est si copia sit amati. Nam quo magis carem? magis cupimus: nec discrimen timemus vllum: dum nostro libidini satisfiat. Mihi ergo nupte: nobili diuiti cōsultū est amori viam p̄cludere: & tuo p̄sertim qui nō potes eē diurnus. Ne vel redopeia pbillis dicar vel altero sapbo. Ideo te oratū volo ne vltra meū exposcas amorē & tuū vt paulatim com primas extinguasq̄. Nam id est viris q̄ feminis multo facilius. Nec tu si me vt dicis amas. id ex me querere debes qđ mihi exitio sit. Pro tuis donis remitto auream crucem margaritis ornatam q̄ licet breuis sit: non tñ precio caret. Vale.

Non tacuit eurialus bis acceptis. sed vt erat nouis scriptis incensus: calamum suscepit atq̄ sub bac forma dictauit epl̄am.

Euriali rescriptum.

Alue anime mi Lucretia que me tuis litteris saluū facis: & si non nibil vellis immisceas: sed boc spero me audito detrabes. Venit meas in manus epistola tua clausa & tua gemma signata. Hanc & legi sepe & deosculatus sum sepius. Sed bec aliud suadet q̄ tuus videtur animus fuisse. Rogas me vt amare desinā: quia non expedit tibi pegrini flāmas amoris sequi: & ponis exempla deceptarū: sed boc tamen ornate culteq̄ scribis: vt mirari magis & amare tuū ingeniū debeam q̄ obliuiſci Quis ille est qui tunc amare desinat quando prudentiorē & sapientiorē aniaduertit amicam. Si meum minuere volebas amorem. non oportuit

doctrinam tuam ostendere. Nam hoc non est incensum extinguere sed ignem maximum ex parua conflare fauilla. Ego dum legi magis extarsi videns forme tue preclare & honestati coniunctam esse doctrinam. Verba sunt tamen quibus rogas vt amare desistam. Roga montes vt in planum deueniant vtq; fontes sua repetant flumina. tam possem te non amare q̄ suū relinquere phebus cursum. Si possunt carere niuibus sitbie montes: aut maria piscibus & feris silue: poterit & obliuisci eurialus tui. Non est pronū viris vt reris lucretia flāmas extinguere. Nam q̄ tu nostro sexui ascribis plericq; vestro assignant. Sed nolo hoc certamen nunc ingredi. Ad ea me respondere oportet que in aduersum retulisti. Idcirco enim nolle te mibi correspōdere amanti significas quomodo multas pegrinus amor decepit: exēplaq; ponis. Sed possem ego quoq; plures referre quos femine relinquerūt troilum sicut nosti Priami filiuz crisеis decepit. deiphebum Helena prodidit. Amatores circe suos meditamentis vertebat in sues atq; aliarū terga ferarum. Sed iniquū est ex paucarū consuetudine totum vulgus censere. nam si sic peregrinus vt tu propter duos tresue malos aut etiā decem viros omnes accusabis borrebisq; & propter totidem feminas cetere omnes erunt odio mibi. Quinpotius alia sumamus exempla. Qualis amor anthonii cleopatreq; fuit: & aliorū quos epl'e breuitas referre non sinit. Si tu ouidiū legisti inueniſtiq; post troiam dirutā acbiuorū plurimos dum remeant peregrinis retentos amoribus nunq; in patriā reuertisse. Heserūt nāq; amatricibus suis carereq; potius necessariis domū regnis & aliis que sunt in patria cuiq; gratissima volue runt q̄ amicas relinquere. bec te rogo mi Lucretia cogites: nō illa q̄ nō sint amori aduersa & q̄ pauci fecerūt. Ego ea mēte te sequor vt ppetuo te amē simq; ppetuo tu⁹. Nec tu me pegrinū dixeris. Magis nāq; ciuis suz q̄ bic nascitur. Nam illam casus facit ciuem: me vo electio. Nulla mibi patria erit nisi vbi tu sis. Et q̄uis cōtingat me aliq̄n binc abire: reditus tñ festinus erit. Nec ego in tbeutoniā reuertar nisi res meas cōpositurus ordinaturusq; vt tecum esse q̄ diu possim. Facile manendi apud te reperiet occasio. Multa bis in partib⁹ negocia cesaris sunt: bec mibi cōmitti expedienda curabo. Nunc legatiōe fungar. Nunc munus exercebo. Vicariū in eutruria cesarem babere oportet: bāc ego puinciam impetrabo ne dubita suauiū meū Lucretia meū cor spes mea. Si viuere absq; corde possuz & te relinquere possum. Age iam tandē miserere amātis tui: qui tanq̄ ad solem nix eliquescit. Considera meos labores: & moduz iam diuq; meis martiriis statue. Quid me tādiu crucias. Miror ego mei qui tot perpeti tormenta potuerim qui tot noctes insomnes duxi: qui tot ieiunia tolerauī. Vide q̄ macer sum: q̄ pallidus sum. Parua res est q̄ spiritū corpori alligatum detinet. Si tibi aut parentes aut filios occidissem non poteras de me maius q̄ hoc supplicium sumere. Si sic me punis quia te amo: quid illi facies qui tibi damnū dederit aut malum. Ach mea Lucretia mea bera

domo

mea salus meum refrigerium suscipe me in gratiam: demū rescribe me tibi carū esse: nihil aliud volo. Liceat me dicere seruus Lucretie sum: & reges & cesares amant seruos vbi fideles norunt. Nec dii dedignant readamare qui amant. Vale spes mea mēsq; met⁹. Vt turris q̄ fracta interi⁹ inexpugnabilis videt exterius. si admotus aries fuerit mox confringet: ita eurialī verbis Lucretia victa est. Postq; enim sedulitatē amantis apte cognouit: & ipsa dissimulatū patefecit amorem: atq; bis litteris Eurialo se aperuit.

On possum tibi vltra aduersari nec te amplius Euriale mei amoris exptem habere vicisti. Iamq; sum tua. Me miseram que tuas susceptī litteras. nimium multis exponenda sum periculis: nisi me tua fides & prudentia iuuet. Vide q; serues que scripsisti. In amore3 iam tuum venio: si me deseris & crudelis & proditor & omniū pessimus es. Facile est femellā decipe: sed quāto facilius tātoturpius. Adhuc res integra est si putas me deserendā dicito: anteq; magis amor ardeat. Nec incipiamus quod postmodū incepisse peniteat. Omniū rerum inspiciendus est finis. Egovt feminarū est parū video. Tu vir es te mei & tui curam habere oportet. Do me iam tibi: tuāq; psequor fidem. nec tua eē incipio nisivt sim ppetua tua. Vale meū presidiū meeq; ductor vite. Post plures epistole missē vtrinq; sunt. Nec tam ardenter Eurialus scripsit q̄ feruēter Lucretia respōdit. Vnū iam vtriusq; desideriū erat sil' cōueniendi. Sed arduum ac pene impossibile videbat: oīm oculis Lucretiā obseruantib⁹ q̄ nec sola vnq; egrediebat nec vnq; custode carebat. Nec ta3 diligēter bouem iunonis argus custodiuit q; Menelaus iusserat obseruari Lucretiam. Vicium boc apud italos late patet. feiam suā q̄si thezauꝝ quisq; recludit. meo iudicio min⁹ vtiliter. Sūt em̄ fere hmōi mulieres oēs vt id potissime cupiāt qđ maxime denegat: que vbi velis nolunt: vbi nolis cupiūt vltro be si liberas habent habenas minus delinquūt. Exinde tāfacile est inuitā custodire mulierē: q; in feruēti sole pulicū gregem obseruasse. Nisi suapte casta sit mulier. frustra marit⁹ nitit̄ ponere seram: cohibe. Sed quis custodiat istos custodes. Cauta est & ab illis incipit vxor. Indomitū est animal mulier: nulliq; frenis retinēdū. Erat Lucretie spurius frater: huic tabellas cōmiserat Eurialo deferendas & hunc enim sui amoris consciū fecerat. Cum boc igitur conuenit̄ Eurialum vt dam domi suscipiat. Habitabat hic apud nouercam suam Lucretie matrem quaꝫ Lucretia sepe visitabat: & ab ea sepius visitabat. Nec enim magno interuallo distabat. Ordo ergo bis erat vt dauso in conclaui Eurialo: postq; mater ecclesiasticas aditura cerimonias exiuisset. Lucretia superueniret tanq; matrem domi conuentura: qua non inuenta reditum expectaret. Interim vero apud Eurialum esset. Post biduum statutus erat terminus: at bi dies tanq; anni visi sunt amantibus longi vt bene sperantibus bore producte male timentibus correpte. Sed non arrisit amantiū desideriis fortuna. Presensit nanq;

insidias mater: atvt dies venit egressa domũ priuignũ exclusit. Qui mox eurialo triste nunciũ tulit. Cui non minus ꝙ lucretie fuit molestuꝫ. Que postꝙ detectos agnouit dolos. Hac non succesſit inqt alia aggrediamur via. Nec potens erit mater meis obsistere voluptatibus. Pandalus viro affinis erat quem iam lucretia fecerat archanorũ scium. Nec em̃ poterat ignitus animus quiescere. Significat igit̃ eurialo bunc vt alloquat̃. quia fidus sit & cõueniendi viam possit monstrare. At eurialo non videbat̃ tutum illi se credere: quẽ menelao semp berentẽ intuebat̃ & subesse fallaciã verebat̃. Inter deliberandũ aũt iussus est eurialus romã petere atꝙ cum pontifice maximo de coronatione trãssigere. Que res tum sibi tum amice molestissima fuit. Sed oportebat cesaris imperiũ ferre. Itur ergo mora duorum mensium fit. Lucretiã interim domi manere. fenestras claudere mestas induere vestes nũꝙ exire. Mirari omnes: nec causam noscere. Seue ipse vidue videbant̃ & tanꝙ sol defecisset cũcti se putabãt in tenebris egere domestici qui eam sepe incubantẽ lectulo & nunꝙ letam videbãt egritudini imputabant & quicquid remedioꝝ afferri poterãt pquirebãt Sed nunꝙ illa vel risit vel thalamũ exire voluit: nisi postꝙ redire eurialũ & illi cesarẽ obuiam eẽ cognouit. Tunc quasi egra somno excitata. lugubri veste posita. & ornamẽtis redimita prioribus. fenestras aperuit. letabundaꝙ illum expectauit. Quamvt cesar vidit. Ne nega amplius inquit eurialе detecta res est. Nemo lucretiã te absente videre potuit. Nũc quia redisti auroram cernimus. Quis modus assit amori. tegi nunc nõ potest amor nec abscondi tussis. Iocaris mecũ vt soles cesar & me in risuꝫ ducis eurialus ait. Ego quid hoc sit non scio'. Hinnitus equorũ tuorũ & plixe barbe strepitus tue illam forsitã excitauit. Atꝙ sic effatus lucretiã furtim aspexit & oculos cõiecit in oculos. Eaꝙ post reditũ prima cõsultatio fuit Paucis deinde interiectis diebus: nisus eurialí fidus seruus comes: dum anxius amice cause fauet tabernã speculatus est: que post menelai domũ sita in lucretie camerã retrusum habebat intuitũ. Cauponẽ igit̃ sibi conciliat: spectatoꝙ loco eurialum adducit. & hac inquit ex fenestra alloquí lucretiã poteris. Media inter vtranꝙ domũ cloaca fuit nec homini nec soli accessa triũꝙ vlnarũ distantiã fenestram lucretie disterminat. Hic diu cõ sedit amator expectans si quis casus lucretiã ostenderet. nec deceptus ẽ. Affuit tandẽ lucretia cum huc atꝙ illuc respiceret. Quid agis ait eurialus vite rectrix mee: quo tendis lumina: cor meũ. Huc huc dirige oculos psidium meũ: tuus hic eurialus est. Me me assum me respice. Tu ne hic ades inquit lucretia. O mi eurialе iam te alloquí possum. vtinã & amplecti valerem. At istuc ait eurialus nõ magno conatu faciam scalã huc admouebo. Tu obsera thalamũ amoris nostris gaudia nimiũ distulim⁹. Caue mi eurialе si me vis saluam fenestra hic ad dexterã: vicinusꝙ pessim⁹ nec cauponi credendum est: quí parua pecunia & te & me pderet: sed alia inceda mus via: Satis est si huic sermoni nr̃o patet accessus respondit lucretia. At

mihi Eurialus inquit mors ẽ hec visio: ni te simul amplector meisq; brachiis teneo media. Diu ex hoc loco tractus est sermo missaq; huic p arũdinem sunt mũera. Nec Eurialus in donis q̃ lucretia liberalior fuit. Sensit dolos Sosias: secũq; frustra inquit amantũ conatib⁹ obsto. nisi astu prouideo & hera peribit & dñs infamiã subibit. Ex bis malis satius ẽ vnum auertere. Amet hera nihil nocebit si dam sit. Ipsa p̃ amore ceca est: nec qd agit prospicit. Si nõ pot custodiri pudicitia: satis est rumorem tollere. ne domus infamis fiat: neue parricidiũ cõmittat. Abibo igit & opam prebebo meã. Restiti quoad potui ne cõmitteret nephas id: quia non licuit meũ est curare vt qd̃ peius agit occultũ sit. Parũ em̃ refert nõ agere & sic agere vt nemo sciat: ꝯmune bonũ libido est. Nec homo ẽ quẽ pestis hec non agit et: & ille castior habet qui cautius agit. Dũq; sic fatur Lucretia egressam thalamo videt: aggressusq; feminã. Quidnaz est inquit q̃ nihil amoris mihi cõicas. Eurialus tibi nihil omin⁹ dilectus ẽ: & me clam amas vide cui des fidẽ. Primus sapie gradus ẽ nõ amare. Secũdus vt sic amas ne palam fiat. Sola hoc sine internũcio facere nõ potes. Quãta mihi apd te sit fides longo iam tpe didicisti. Si quid mihi cõmittere vis iube. Mihi maxima cura ẽ ne amor iste detegat: & tu penã luas & vir omniũ oblocutiones ferat. Ad bet Lucretia. Sic est vt ais Sosia inqt: & tibi magnã habeo fidẽ: sed tu visus es nescio quomodo negligens & meis aduersus desideriis. Nũc ga sponte te offers vtar obsequiis tuis: nec abs te decipi timeo. Tu scis quantũ ardeo diu ferre nõ possum hãc flammã. Iuua me vt simul eẽ possumus. Eurialus amore languet & ego morior. Nil pei⁹ est q̃ obstare cupidini nostre. Si semel inuicẽ conueniremus tempantius amabim⁹: & tectus erit amor noster. Vale igit Eurialoq; viã vnicam me accedẽdi dicito. Si abbinc quadriduo dũ rustici frumentũ afferũt vectoris personã induat opertusq; sacco triticũ per scalas in borreum ferat. Tu te scis thalamũ meũ ad scalas habere ostiũ primũ: atq; oia Eurialo dicito hic diẽ manebo & dũ erit tẽpus sola in cubili ero ipse ostiũ impellat dum solus sit ad me ingrediat. Sosias q̃uis arduũ facinus eẽt maiora veritus mala prouinciam suscepit. Eurialoq; inuento cũcta ex ordine nũciat: que ille iudicans leuia libẽter amplectit: seq; paratis accingit: nec aliud querit q̃ nimiam moram. O insensatũ pectus amãtis. O mentem cecam. O animũ audacem corq; intrepidũq;: quid est tanimiũ quod tibi nõ paruũ videat: Quid tãarduũ quod planũ non estimes: Quid tãclausum: qd̃ tibi nõ sit apertũ: Tu oẽ discrimẽ paruifacis: tu nihil difficile censes. Inanis est apud te ois custodia marito⁹. Nulle te leges tenẽt: nulli metus: nulli pudori obnoxius es. Ois labor tibi est ludus: tibi nil obstat vsq; q̃. O rerũ amor: domitor oim. Tu virũ primatẽ cesari acceptissimũ diuitiis affluentem: etate maturũ: imbutũ lris: prudentia claruz eo pducis vt polita purpura saccuz induat: vultũ foco tegat: seruus ex domino fiat: & qui nutritus in delitiis fuerat: iam humeros gestandis oneribus aptet: seq; publi-

cum baiulũ mercede locet. O rem mirandã peneq; incredibilẽ: virum ali
quãdo in consilio grauissimũ inter catheruas vectorũ cernere atq; in col
uuio illa fereq; hoim contuberniũ habuisse. Quis transformationẽ q̃rat
maiorẽ? Hoc ẽ qđ Ouidius methamorphosens vult duz fieri ex hoibus
aut bestias scribit aut lapides aut plãtas. Hoc & poetaꝝ eximius Maro
sensit dum circes amatores in terga feraꝝ verti cãtabat. Nã ista ẽ ex amo
ris flãma sic mẽs alienat̃ vt parũ a bestiis differat. linquẽs croceũ titonis
aurora. Cubile iam diẽ referebat optatũ: moxq; suũ rebus colorẽ apollo
reddẽs: expectantẽ recreat Eurialũ. q tũc se fortunatũ beatũq; censuit cũ
admixtũ se vilibus seruis nulli noscendũ vidit. Pergit igit̃ ingressusq; lu
cretie domũ: frumẽto se onerauit positoq; in horreũ tritico. vltim⁹ descẽ
dentiũ fuit atq; vt erat ꝑdoctus ostiũ maritalis thalami qđ in medio sca
larũ clausum videbat̃ impellit. seq; intro recepit & reclusis foribus. solam
Lucretiã serico intentã videt: atq; accedẽs propius. Salue mi anime inqt
salue vnicũ vite presidiũ spesq; mee. Nũc te solam offendi: nũc qđ semꝑ
optaui semotis arbitris te amplector. Nullus iã paries nulla distãtia me
is obstabit osculis. Lucretia q̃uis ordinẽ ipa dedisset primo cõgressu stu
puit: nec Eurialũ sed spiritũ se videre putabat vt que virũ tantũ ad ea pe
ricula iturũ sibi nõ suadebat. At vbi inter amplexus & oscula suũ cogno
uit Eurialũ. Tu ne es inquit paupcule? tu ne hic ades Euriale & rubore
per genas fuso cõplexa hominẽ est arcius: & media frõte dissaniata. mox
q; repetens sermonẽ. Heu quãto te ait discrimini subiecisti: quid ampli⁹
dicat̃? Iã me tibi charissimã scio. Iã tui amoris feci periculuz. Sed neq; tu
me aliã inuenies. Dii tm̃ fata secũdẽt. & amori nostro ꝓsperuz ventũ dẽt.
dũ spũs hos reget artus: preter te nemo Lucretie potẽs erit: nec maritus
quidẽ si rite maritũ appello q mihi inuite datus est. & in quẽ nũq; anim⁹
cõsensit meus. Sed age mea voluptas meũ delitiũ. Abii cito saccũ hũc te
q; mihi vt es ostẽde. Exue vectoris speciẽ: hos funes missos face: Eurialũ
me videre credito. Iam ille depositis sordibus ostro fulgebat & auro &
amoris in officiuz pronus ibat. Tum Sosias ante ostii pulsitans. Cauete
inquit amãtes nescio quid reꝝ querẽ Menelaus huc festinat: tegite furta
vestra dolisq; viruz fallite: mihi est qđ egredi putetis. Tum Lucretia lati
bulum inqt paruũ substrato est. illic preciose res sunt. Scis tibi quid scri
pserim: si te mecũ existente vir aduentaret ingredere huc: tutus hic tene
bris es: neq; te moueris neq; screatum dederis. Anceps quid agat Euria
lus mulieris imperium subit. Illa foribus patefactis ad sericũ redit. Tum
Menelaus & vna bertus assunt: cyrographa nonnulla ad rempublicã ꝑti
nẽtia quesituri. Que postq̃ nullis inuẽta sunt scriniis. In latibulo nr̃o in
quit Menelaus forsitan erũt Lucretia lumẽq; affer: huc intus querenduz
est. His exterritus Eurialus viribus exanguis fit. Iãq; odisse Lucretiam
incipit atq; intra se. Heu me fatuũ inqt. Quis me huc venire cõpulit: nisi
leuitas mea? Nũc deprehẽsus sum: nũc infamis fio: nũc cesaris gr̃am ꝑdo

quid grām: vtinā mihi vitā supsit. Quis me hinc viuū eripiet: Emori certum est. O me vanū & stultoꝝ oim stultissimū. In hāc snīam volēs cecidi. Quid hec amoris gaudia si tāti emunt: Breuis illa voluptas est doloris longissimi. O si nos hec ꝓ regno celoꝝ subiremus. Mira ē hoim insscitia. Labores breues nolumus ꝓ lōgissimis tolerare gaudiis. Amoris causa cuius letitia fumo compari pōt. infinitis nos oblectamus angustiis. Ecce meipm iā ego exemplū: iam fabula oim ero: nec quis exitus pateat scio. Hinc si me deoruꝫ traxerit auxilitū: nusq̄ me rursus amor illaqueabit. O deus eripe me hinc: parce iuuētuti mee: noli meas metiri ignorantias reserua mē vt borū delictoꝝ penitentiā agam: nō me amauit Lucretia: sed quasi ceruum in casses voluit deprebēdere. Ecce venit dies meus: nemo me adiuuare pōt nisi tu deus meus. Audieram ego sepe mulierū fallacias: nec declinare sciui. At si nūc euasero nulla me vnq̄ mulieris tegna deludet. Sed nec Lucretia minoribus vrgebatur molestiis: que non solum sui: sed amantis quoq̄ saluti timebit. At vt est in periculis subitaneis mulierum q̄ virorum promptius ingeniū: excogitato remedio. Age inqt vir. Cistella illic super fenestra ē vbi te memini monimēta nōnulla recondisse: videamus an illic cyrographa sint recluſa: subitoq̄ decurrens tanq̄ vellet apire cistellaꝫ. latenter illā deorsum depulit & quasi casu cecidisset. Procb mi vir ait adesto ne quid damni sentiamus cistella ex fenestra cecidit: perge ocius ne iocalia vel scripture disperiant. Ite ite ambo qd statis: Ego hic ne quis furtum faciat oculis obseruabo. Video audaciam mulieris: nūc & feminis credito. Nemo tam oculatus est vt falli nō possit. Is dumtaxat non fuit illusus quem coniunx fallere nō temptauit. Plus fortuna q̄ ingenio sum⁹ felices. Motus hoc facto Menelaus bertusq̄ vna repente in viculum se precipitant. Domus etrusco more altior fuit multiq̄ gradus descendendi erant: hinc datum est Eurialo spaciū mutādi locum qui ex monitu Lucretie in nouas latebras se recepit. Illi collectis iocalibus atq̄ scripturis quia cyrographa quibus opus erant non repererant: ad scrinia iuxta que latuerat Eurialus transeunt: ibiq̄ voti compotes facti. Consalutata Lucretia recesserunt. Illa obducto foribus pessulo. Exi mi Euriale. Exi mi anime inquit: veni gaudiorum sume meorum: veni foras delectationum mearum scaturigo: leticie fauum mellis: veni dulcedo incomparabilis mea. Iam tuta sunt omnia: iam nostris sermonibus libere campus patet. Iam locus est amplexibus tutus. Aduersari oculis nostris fortuna voluit: sed aspiciunt dii nostrum amorem: nec tamfidos amantes deserere voluerunt. Veni iam meas in vlnas: nihil est qđ amplius vereare: meum lilium: rosarumq̄ cumulus. Quid stas: quid times: tua hic sum Lucretia. Quid cunctaris: Lucretiam amplexari. Eurialus vix tandem formidine posita sesecq̄ recepit. Complexusq̄ mulierem. Nunq̄ me inquit tantus inuasit timor: sed dignatu es cuius causa tanta gerantur. Nec istec oscula & tādulces amplexus obueire cupiam

gratis debent. Nec ego vt verũ fateor satis emi tantũ bonũ. Si post mortem rursus viuere possem tecꝫ ꝑfrui: emori milies vellẽ: si hoc precio tui possent amplexus coemi. O mea felicitas. O mea btitudo: visum video an ita est: teneo te an somnis illudor vanis: tu certe hic es ego te habeo. Erat Lucretia leni vestita palla: que mẽbris absqꝫ ruga herebat: nec vl' pectus vel clunes mentiebat̃ vt erãt arctus sic se ostentabãt: gule candor niuale: oculoꝝ lumẽ tanq̃ꝫ solis iubar: intuit⁹ let⁹ facies alacris gene sicuti lilia purpureis admixta rosis: risus in ore suauis atqꝫ modestus pectus amplum. papille quasi duo punica poma ex vtroqꝫ latere tumescebãt: pruritumqꝫ palpitãtes mouebãt. Nõ potuit Eurialus vltra stimulũ cohibere: sed oblitus timoris: modestiã q̃ꝫ abs sese repulit. aggressusqꝫ feminã. iam inquit fructũ sumam⁹ amoris: rẽqꝫ verbis iũgebat. Obstabat mulier curãqꝫ sibi honestat⁹ & fame fore dicebat nec aliud ei⁹ amore q̃ꝫ verba & oscula poscere. Ad q̃ subridẽs Eurialus. Aut scitũ est inqt me huc venisse aut nescitũ. Si scitũ nemo ẽ qui cetera nõ suspicet̃: & stultũ est infamiã sine re subire. Si nescitũ & hoc q̃ꝫ sciet nullus. hoc pignus amoris ẽ: emorior prius q̃ꝫ careã. Ach scelus est inqt Lucretia. Scelus ẽ inqt Eurialus bonis nõ vti cũ possis: an ego occasionẽ mihi cõcessaꝫ tã q̃sitã tã optatã amitterẽ. Acceptaqꝫ mulieris veste pugnãtẽ feiam q̃ vincere nolebat abs negocio vicit. nec veneris hec sacietate vt Amoni cognita Thamar pepit: sꝫ maiorẽ sitim excitauit amoris: Memor tñ discrimis Eurialus postq̃ꝫ vini cibiqꝫ paulisp hausit: repugnãte Lucretia recessit. Nec sinistre quispiã suspicat⁹ est nisi ꝙ vn⁹ ex baiulis putabat̃. Admirabat̃ seip̃m Eurial⁹ dũ viam pergeret. Secũqꝫ. O si nũc inqt obuiũ mihi se daret cesar meqꝫ agnosceret q̃ꝫ illi habit⁹ hic suspitionez faceret: q̃ꝫ me rideret: fabula oibus eem: & illi iocus nunq̃ꝫ me missum faceret donec sciret qd sibi hec rustica vestis vellet. Sꝫ fingerẽ nõ hãc sꝫ aliã me dicerẽ adisse matronã. nã & ip̃e hãc amat nec ex vsu ẽ meũ sibi amorẽ patere. Lucreiam ꝓderẽ q̃ me suscepi tieruauitqꝫ. Dũ sic loqt̃ visum Achaten polinurũ cernit: eosqꝫ p̃it. nec prius abbis cognit⁹ ẽ q̃ꝫ domi fuit vbi positis saccis p̃testa sumpta reꝝ pãdit euentum. Dũ qs timor & qđ gaudiũ intercessit mẽoriter scꝫ narrat: nũc timẽti silis nũc exultãti fit. Interueniẽdũ aũt heu me stultũ inqt feie comisi caput nõ sic me pr̃ admonuit dũ me nulli⁹ feie fideꝫ seq debere dicebat. Ille feiam aial dicebat eẽ indomitũ: infidũ: mutabile; crudele: mille passiõib⁹ deditũ. Ego p̃rne imemor discipline vitã meã muliercule tradidi. Quid si me frumẽto oneratũ aliqs ꝯgnouissꝫ: qđ dedec⁹ q̃nã ifamia m̃ & meis posteris euenisset? Alienũ me cesar fecisset tanq̃ꝫ leuem & insanũ. potuisset hec cõtemnere. Quid aũt si me vir dũ scrinia versabat latentẽ inuenisset? Seua ẽ lex iulia mechis. Exigit tñ dolor mariti maiores penas q̃ꝫ lex vlla concesserit. Necat hec ferro. necat ille cruentis verberibus quosdaꝫ mechos & mugilis intrat. Sed putemus virum pepercisse vite mee. Nũ me in vinculis coniecisset. aut infamẽ cesari tradidisset. Dicamus & illius

me manus effugere: quia inermis erat: mibiq; fidus ensis berebat lateri. At viro comitatus erat & arma ex pariete pēdebant captu facilia. In domo lōgus famlorꝝ ordo: clamores mox inualuissent & ostia fuissent clausa: tū de me suppliciū sumptū fuisset. Heu me dementē: nulla me prudentia liberauit hoc discrimie: sed casus tm̄. Quid casus īmo & ꝓmptū ingeniū Lucretie. O fidā feiam. O amatricē prudentē. O insignū & nobilissimū amorē. Cur me tibi nō credā? Cur tuā nō sequar fidem? Mille mibi si assint ceruices oēs tibi cōmittā. Tu fidelis es: tu cauta: tu prudēs scis amare & amātē tueri. qs tācito excogitare potuissꝫ viā q̄ me q̄rētes auerteret vt tuip̄a excogitasti. Tu mibi hāc vitā seruasti eandē tibi deuoueo. nō meū est sed tuū qđ spiro. Nō erit mibi durū perdere propter te qđ per te teneo. Tu vite mee ius habes: tu necis imperiū. O candidum pectus. O dulcē linguā. O suaues oculos. O ingeniū velox. O mēbra marmorea. succiq; plena: qn̄ ego vos reuisam: qn̄ iteruꝫ corallina labia mordebo: qn̄ tremulā linguaꝫ ori meo murmurantē denuo sentiam? Papillas ne vnq̄ illas retractabo. Parū est Achates qđ in muliere vidisti hac. Quo propior est femina eo formosior est: vtinā mecū vna fuisses. Non tam Tandali regis lidie formosa vxor fuit q̄ ista est. Nō miror illū voluisse nudā cōiugem socio demōstrare vt plenius sumeret gaudiū. Ego quoq; itidem facerē si facultas eēt Lucretiā tibi nudaꝫ oñderem. Aliter aūt nec tibi effari quāta sit eius pulcritudo possum. nec tu q̄ solidū q̄q; plenum meū fuerit gaudiuꝫ potes cōsiderare. Sed cōgaude mibi: quia maior fuit mea voluptas q̄ verbis queat exponi: Sic Eurialus cū Achate. nec pauciora secuꝫ Lucretia dicebat. Eiꝰ tn̄ minor leticia fuit quo taciturnior aliis fidem nō habuit vt rē posset referre. Sosie nō audebat pre verecūdia totū narrare. Baccarus interea pānonius eques domo nobilis qui cesarē sequebatur ardere Lucretiā cepit. Et quia formosus erat: redamari putabat: solāq; femine pudicitiā obstare rebat̄. Illa sicut mos ē nr̄is dn̄abus oēs vultu blādo intuebat̄. Ars ē siue deceptio potius ne verꝰ amor palam fiat. Insanit Baccarus nec cōsolari potest nisi Lucretie mētez ꝑsentiat. Solēt matrone seneñ. ad primū lapidē sacelluꝫ diue Marie. qđ in bethleem nūcupant sepius visitare. Huc Lucretia duabꝰ comitata virginibꝰ & anu quadā ꝓficiscebat̄. Sequit̄ Baccarus violā in manu gestās deauratis foliis in cuius collo epl'am amatoriā subtilibꝰ inscriptā mēbranis abscōderat: nec mirere: tradidit em̄ Cicero illā iliadā oēm ita subtiliter scriptā sibi ostēsa fuisse vt testa nucis clauderet̄. Offert violā Lucretie seq; cōmendat Baccarus. Respuit donū Lucretia. Instat pānoniꝰ magnis p̄cibus. Tuꝫ anus recipe inqt hera donatū florē: qđ times vbi nullū est piculū. Parua res est q̄ potes hūc militē placare. Secuta ē Lucretia anilē suasionē violāq; suscepit. Parūq; vltra progressa violam alteri ex virginibꝰ tradidit. Nec diu post obuiā facti sunt duo studētes qui virgūculā vt sibi florē traderet nō magno negocio induxerunt. aptoq; viole stipite carmen amatoriū inuene-

runt. Solebat hoc hominũ genus pgratũ eẽ nr̃is matronis: sed postq̃ ce saris curia senas venit: irrideri despici & haberi odio cepit: quia armoruꝫ strepitus q̃ lr̃arũ lepor nr̃as semias delectabat. Hic grãdis liuor et simul tas ingẽs erat: querebãtq̃ tegne vias oẽs q̃bus nocerẽt sagis. Vt g̃ vio le dolus patuit: ad Menelaũ mox itur epl'amq̃ vt legat rogat̃. Ille mest⁹ domũ pergit vxorẽ increpat: domũq̃ clamoribus implet: negat se ream vxor remq̃ gestã exponit & anus adducit testimoniũ. Itur ad cesarez: fit querela: vocat̃ Baccarus. Is crimen fatet̃: petensq̃ veniam nunq̃ se post Lucretiã vexatuꝫ iureiurãdo cõfirmat. Sciẽs tñ Iouẽ nõ irasci sed arride re piuriis amantũ: sterilẽ flammã vt magis ꝓhibit⁹ erat: eo diligentius se quebat̃. Venit hyems excluisq̃ notbis solũ boreã admittebat. Cadunt ex celo niues: soluitur in ludũ ciuitas. Iactãt matrone in vicos iuuenes in fenestras niuem. Hinc nactus occasionẽ Baccarus: epl'am altera cera iclu dit cerã niue cingit: factaq̃ palã in fenestrã Lucretie iacit. Quis nõ oĩa regi fortuna dicat: qs nõ fauorabilẽ eius cupiat flatum fati? Plus em̃ valet bera benigni: q̃ si te veneris cõmendet epl'a mariti. Dicũt quidã nil eẽ q̃ in sapiẽte queat fortuna: hoc ego bis sapiẽtibus cõcedo qui sola virtute gaudẽt: qui & paupes & egroti & in equo fallaris clusi vitam se credunt possidere beatã: qualẽ nullũ adhuc vidi vel fuisse putarim. cõi vita boim vita fauoris fortune indiget: hec quos vult eleuat: & quos vult depmit. Quis Baccarũ perdit nisi fortuna: nunquid prudẽtis consilii fuit in no dis viola dausisse tabellas: & nunc bñficio niuis epistolã transmisisse. Di cet aliquis fieri cautius potuisse: qd̃ si hoc cõsiliũ fortuna iuuisset: & cau tus hic & prudẽtissimus iudicatus fuisset. Sed obstans fatũ pilam ex Lu cretie manibus lapsam apud ignẽ duxit vbi solutis calore niuibus lique factaq̃ cera tabellis manifestauit quas tũ vetule que se calefaciebant tum Menelaus qui aderat perlegerunt: nouasq̃ lites excitarunt: quas Bacca rus non excusatione sed fuga vitauit. Hic amor ex vsu venit Eurialo. naz dum vix gressus & actus Baccari speculatur insidiis Euriali locum facit: verũq̃ est qd̃ dici solet. Non facile custodiri qd̃ a pluribus amatur vl' im pugnatur. Spectabãt amãtes post primũ cõcubitũ. secũdas nuptias. Vi culus erat inter edes Lucretie atq̃ vicini artus per quẽ pedibus in vtrũ q̃ parietem porrectis in fenestram Lucretie baud difficilis prebebat̃ ascẽ sus. Sed huc ascendere solum noctu licebat. Menelao petendum rus erat ibiq̃ pernoctandum: qui dies ab amantibus tanq̃ saturnaliorum expe ctabatur. Fit recessus. Mutatis Eurialus vestibus in viculum se recepit: stabulum illic Menelaus habebat, quod Eurialus docente Sosia ingres sus est: ibiq̃ noctem manens sub feno latebat. Tum ecce dromo qui erat menelai secundus famulus equis prepositus: impleturus presepia: fenuz ex Euriali latere suscipit. eratq̃ amplius suscepturus ac Eurialũ furca per cussurus ni Sosias obuenisset qui vt discrimẽ agnouit: da mihi hãc opera fr̃ater bone. Ego hinc pabulũ equis prebebo: tu interea loci vide an

nobis cena instructa sit. Gaudendū est dū herus abest. Melius ē nobis cū domina q̄ cū illo. Hec iocūda est & pliberalis: Ille iracūdus: clamorosus: auarus: difficilis: nūq̄ nobis bñ est dū ille adest. Vides ne vt vētres nr̄os iniquo castigat modio: qui semper esurit vt nos fame cruciet: nec sustinet muscida frusta cerulei panis consumi. sed hesternū minutalem seruat in mensem. vniusq̄ cene silurnos & anguillas salsas in alterā defert & numerata fila sectiui porri ne quid tangamus signata recludit. miser qui p hec tormenta querit diuitias. Nā quid stultius q̄ viuere pauperem vt loculples moriaris. Quātomelius bera q ue nō cōtenta vitulis nos pascere & teneris hedis gallinas quoq̄ turdosq̄ ministrat & vini copiam melioris .ii. dromo cura vt q̄ vncta popina sit. Istud inquit dromo cure habebo: & mensam potius q̄ equos fricabo. Herū ego hodie in rus deduxi q̄ si bi male succedat nunq̄ mihi v̄bū dixit. nisi vesperi cū me remisit ad eq̄s renūciariq̄ domine iussit nō se rediturū hac nocte. Laudo te sosia qui tandem odire cepisti dñi mores. ego iamdiu mutassem dñm: nisi me domia matutinis offellis retinuisset. O velles nihil dormiendū est hac nocte: bibamus: voremusq̄ donec veniat dies. Nō tantū p mensem lucrabit̄ berus quantū nos vna cena sumemus. Audiebat hoc Eurialus libēs: tāetsi mores seruoz notabat: & idem sibi fieri non dubitaret cū domo abesset vtq̄ dromo recessit: assurgēs Eurialus. O q̄ inquit beatā noctem Sosia tuo bñficio sum habiturus qui me huc duxisti & ne patefierez p̄be curasti: vir bonus es meritoq̄ te amo. nec tibi nō gratus inueniar. Aderat hora p̄scripta letus Eurialus q̄uis duobus pfunctus discriminib9: murum ascēdit & apta fenestra Lucretiaz iuxta foculū sedentē: paratisq̄ obsoniis expectantē reperit. Illa vt amantē agnouit: assurgēs mediū cōplexa est. Fiūt blandicie: dant̄ oscula: itur in venerē: tensis velis: fessamq̄ nauigio citharea nūc ceres reficit nunc bacbus. Heu q̄ breues voluptates sunt q̄ lōge solicitudines: v'x horā Eurialus letā habuerat: tū ecce sosias q reditum menelai renūcia: gaudiūq̄ pturbat. Timet Eurial9: fugere studet: lucretia mēsis absc̄ditis obuiam viro pgit: reuersumq̄ salutat. Et o mi vir inqt q̄ bñ rediisti: nā ego iā te villicā rusticatū rebar: qd tu tñ rure tādiu egisti: caue ne qd olfaciā. Cur non domi manes: qd me cōtristari absentia studes: sp dū abes timeo tibi: tū ne quā adeas sordo vt sunt inuidi vxoribus suis viri quo metu si vis me soluere nūq̄ extra dormias. Nec em̄ sine te nox ē mihi vlla iocūda. Sed cena hic iā post cubatū ibim9. Erāt tūc in aula vbi familia prandere solet: ibiq̄ virū detinere Lucretia nitebatur. donec Eurialus abeundi spacium susc̄episset: cui necessaria ē morula quedam. Menelaus aūt foris cenatus erat: secq̄ in thalamū recipere festinabat Tum Lucretia paz me amas inqt cur nō potius domi apud me cenasti: Ego quia tu aberas nō comedi hodie nec bibi quic̄q̄. Venerunt tum villici ex rosalia nescio qd vini portantes optimū eē ferebāt trebeanū. Ego pre mestitia nihil gustaui: nunc quoniā ades eamus si placet in cellarium.

introrsum: gustemusq; vinũ si vt illi dixerũt tãsuauissimũ sit. Hisq; dictis lucernã dextra virũ sinistra manu recipit & in intimũ penu descendit: tãdiu nũc hũc nũc illũ cadũ terebrauit ac cũ viro pitisauit. donec Eurialum putabat abesse. At ita demũ ad ingratos hiemenos cũ viro trãsiũit. Eurialus in tempesta nocte domũ repetiit. Sequẽti luce siue ꝙ sic expediebat cauere siue suspicio mala fuit muro fenestrã Menelaus obstruxit. Credo vt sunt cõciues nr̃i in cõiecturas acuti suspicionũq; pleni. timuisse menelaum loci cõmoditatẽ vtq; parũ fidebat vxori: occasionẽ demere voluisse. Nãetsi nihil cõscius erat illi. vexatã tamen feminã multisq; dietim temptatam ꝑcibus nõ ignorabat: & animũ cognoscebat mulieris instabilem cui⁹ tot sunt voluntates quot sunt in arborib⁹ frondes. Sexus em̃ femineus nouitatis ẽ auidius: raroq; virũ amat cuius copiã habet. Seq̃batur ergo viã maritoꝝ promulgatã quoꝝ opinio ẽ infortuniũ bonis excludi custodiis. Erepta est hinc coueniẽdi facultas: nec mittẽdis lr̃is ꝑmissa libertas est. Nam & caupouẽ qui post edes Lucretie vinariã tabernam cõduxerat: ex qua solebat Eurialus affari Lucretiaꝫ at lr̃as ꝑ arundinẽ mittere sicuti Menelaus suasit magistratus expulit. Restabat solus oculoꝝ intuitus. nutuq; tm̃ se consultabãt amãtes neq; istac amoris extrema linea cõmode ꝑfrui poterãt. Erat ingẽs dolor vtriq; cruciatusq; morti similis: qa nec amoris poterãt obliuisci. nec in eo ꝑseuerare. Dũ sic anxius Eurialus quid cõsilii capiat meditat̃. Veit in mẽtẽ lucretie monitũ qd̃ sibi de pandalo scripserat Menelai cõsobrino ꝑitosq; medicos imitat⁹: qb⁹ mos est in ꝑiculosis egritudinibus anceps adhibere medicamentũ & vltia poti⁹ expiri q̃ sine cura morbũ relinquere. Aggredi pandalũ statuit remediũq; suscipe quod antea refutarat. Hinc igit̃ accersito & in penitiorem domus partẽ vocato. Sede inquit amice rem grandẽ tibi dicturus sum: indigentem his quas in te scio sitas diligentia: fide & taciturnitate. Volui iãdudũ hec tibi dixisse: sed nõ eras mihi adhuc plene cognit⁹ nũc & te nosco. & qa ꝓbitate fidei es amo & obseruo ꝙ si aliud de te nescirẽ. satis est quia oẽs tui cõciues te laudãt: tamẽ comites mei qbus cũ amicitiã cõflasti: & qui sis & quãti pendẽdus me certũ fecere. Ex quibus te cupe meaꝫ beniuolentiã didici: cui⁹ te iam facio participeꝫ: qa nõ minus illa es dign⁹ q̃ ego suꝫ tua. Nũc qd velim: qm̃ inter amicos res agit̃ pauc' exponam Tu scis mortale gen⁹ q̃ in amorẽ sit ꝓnũ seu ꝟtut⁹ est seu vicii. late pꝫ ista calamitas: nec cor ẽ si mõ carneũ ẽ qd̃ aliqñ nõ sentiat stimulos. Scis quia nec sanctissimũ Dauid: nec sapientissimũ Salomonẽ: nec Sampsonẽ fortissimũ ista passio dimisit immunem. Incensi preterea pectoris & amoris inbibiti ea natura ẽ: vt si quis ꝓbibeat magis ardeat: nulla re magis curatur ista pestis q̃ dilecti copia. fuerũt plures tũ viri tũ mulieres tam nr̃a q̃ maiorũ nr̃orũ memoria: qbus inhibitio durissime necis fuit occasio. contra vero plerosq; nouimus qui post cõcubitũ & amplexus passim cõcessos mox furere desinerũt. Nihil consultius ẽ postq̃ amor ossibus besit q̃

furori cedere. Nam qui aduersus tempestatē nititur sepe naufragiū facit & qui obtpat procelle supat: hec ideo dixi quia te amorē meū scire volo & quid mei causa sis facturus. Tamē qđ emolimentū hic sit oriturū nihil tibi tacebo: quia iā mei cordis alterā te reputo partē. Ego lucretiā diligo neqꝫ hoc mi Pandale mea culpa est factū. sed regēte fortuna in cuiꝰ manu est totꝰ quē colimus orbis: mihi nō erāt noti mores vīi nec huiꝰ vrbis cō suetudines norā. Putabā ego feminas vīas qđ oculis mōstrant in corde sentire: sed inescant boies vīe matrone & nō amant. Hinc deceptus sum Credidi nāqꝫ amatū me Lucretie fore duꝫ me luminibus intuebat placidis: cepiqꝫ cōtra diligere: nec tāelegantē dnam dignā putaui: cui vices nō redderentur amoris. Nōdū te norā vel tuū genus: Amaui putās amari. Quis em tāsaxeus est aut ferreus. qui nō amet amatꝰ. Sed postqꝫ fraudes noui meqꝫ dolis irretitū: ne meꝰ sterilis eēt amor. nisus sum oibus artibꝰ illā incendere: vt par pari referetur. Ardere nāqꝫ nihilqꝫ vrere tum rubor erat: tum anxietas animi que me die noctuqꝫ mirū immodū cruciabat: & eram adeo introrsus vt egredi nullo pacto valerē. Factum est igit vt me continuante par sit amor amboꝝ. Illa incensa ē: ego ardeo: ambo perimꝰ nec remediū protelā de vite nīe videmus: nisi tu lis adiumēto. Vir eā custodit & frater. Non tā vellus aureū puigil draco seruabat: nec aditū orci cerberus q̄ illā diligēter reclusit. Noui ego familiā vīam. Scio quia nobiles estis inter primores vrbis diuites: potentes: amati: vtinā nunqꝫ nouissem bane feminā. Sed quis est qui possit resistere fatis? Non elegi hāc sed casus dedit amādā. Sic se res habet: tectus adhuc amor est. sed nisi bñ regat magnū aliqđ quod supi auertant malū pariet: possem forsitan me cōpescere si hinc abirē: qđ q̄q̄ eēt mihi grauissimū: facerē tamē vīe familie gīa: si hoc putarē ex vsu fore. Sed nosco illius furorē: aut me seqretur aut manere coacta manus sibi consciret qđ eēt dedecus perpetuū vestre domus. Qz igit te volebā teqꝫ vocaui: nīi causa est: vt obuiemus his malis: neqꝫ alia via est nisi vt amoris nīi aurigā te p̄beas: curesqꝫ vt bene dissimulatus ignis nō fiat apertus: ego me tibi cōmendo: do: deuoueo: obsequere furori: nedū obpugnat magis incendat. Cura vt simul conuenire possumus: quo facto mox bumiliabitur ardor tolerabiliorqꝫ reddet. Tu scis aditus domus: scis qñ vir abest: scis quomō me valeas introducere. Frater viri aduertēdus est qui est ad bas res nimiū perspicax: Lucretiamqꝫ tanqꝫ locum germani teneat magna cura custodit: vniuersaqꝫ Lucretie verba euersas ceruices: gemitus: screatus: tussim: risus attente cōsiderat: hunc eludere snia est. nec sine te fieri pōt. Assis ergo & quando abfuturus sit vir me instrue: remanentemqꝫ fratrē diuerte: ne custos affixus Lucretie sit: neue custodes adhibeat alios tibi credet: & q̄ dii faxint hāc fortasse prouisionē tibi cōmittet: quā si susceperis & me iueueris (vt spero) iuuāda res ē. Poteris em me dam dū ceteri dormiēt intromittere & amorem lenire furentem. Ex bis q̄ emergant vtilitates arbitror te p tua

prudentia palam cernere. Seruabis nāq; in primis bonorē domus. amorem teges qui non posset abs vīa infamia manifestari. Sobrinam tuaz in vita tenebis: Menelao vxorē custodies: cui non tam obest vna nox mibi cōcessa nescīs oīb?q; si scīēte populo illā pdiderit me sequētē nupta senatori romano secuta ē ippia libdū at pharon & nilū famosaq; menia lagi. Quid si me domi nobilē atq; potentē Lucretia sequi statuat: qd dedecus vestri generis quis populi risus que nondū vīa sed totius ciuitatis infamia diceret forsitan aliquis absumēda potius ferro aut extinguēda venenis est mulier q; id agat: Sed ve illi qui se humano sanguie polluit & maiori scelere vindicat minus. Nō augēda sunt mala sz minuēda. Nos boc scimus ex duobus bonis melius eligendum. aut ex malo & bono qd sit bonū: sed ex malis duobus quod minus obsit. Omnis via periculi plena est: q; bec quā mōstro minus babet discrimis per quā neduz tuo sanguini cōsules sed mibi etiā pderis qui pene insanio dū mei causa Lucretiam video cruciari. Cui potius esse odio vellem q; te rogare. Sed bic sumus: eo deducta res est. vt nisi tuis artibus: tua cura: ingenio atq; solicitudine nauis regat: nulla salutis spes maneat. Iuua igit & illā et me tuamq; domū abs nota conserua: nec me putes ingratū. Scis apd cesarē quāti sim: quicquid petieris impetratū tibi efficiam. Et boc tibi ante oīa polliceor doq; fidē: palatinūq; comitem te futurū: oēmq; tuā posteritatē boc titulo gauisuram. Ego tibi Lucretiam meq; & nīm amorē & famā nostram: & tui generis decus cōmitto: tueq; mādo fidei: tu arbiter es. oīa bec in te sita sunt: vide qd agas: & seruare potes ista & perdere. Subrisit bis auditis Pandalus factaq; morula. norā bec Euriale dixit & vtinā non accidissent: sed eum in locū sicut abs te dictuz ē res rediit: vt necesse sit me quod iubes efficere: nisi & nīm genus affici cōtumeliis: & scandalū ingens cupiam exoriri. Ardet mulier sicut dixti: & impotens sui ē: nisi occurro ferro se fodiet: aut ex fenestris se dabit precipitem: nec vite iam sibi nec bonoris est cura. Ipsa mibi suum ardorem patefecit. Restiti: increpaui. lenire flammā studui: nibil profeci. omnia preter te parui facit: nibil nisi te curat. tu illi semp in mente sedes: te petit: te desiderat: te solum cogitat: sepe me vocitās. Audi p̄cor Euriale dixit sic mulier ex amore mutata est: vt iam non eadē videatur. Heu pietas heu dolor: nulla prius in vrbe tota vl̄ castior vel prudentior Lucretia fuit. Mira res si tantum iuris natura dedit amori in mētes humanas. Medendū est buic egritudini nec alia cura est: nisi quam tu monstrasti. Accingam me buic operi: teq; dum tempus erit cōmonefaciam: nec ex te grām quero: quia non est officium boni viri cui nibil promereatur gratiam poscere. Ego vt vitem infamiam nostre imminentē familie boc ago quod si tibi cōduxit. non propterea sum amandus. At em̄ Eurialus inqt. Ego vel sic tibi gratiam babeo & creari te comitem vt dictuz est curabo. modo tu dignitatē istam non spernas. Non sperno inquit Pandalus. sed ne binc profecta sit volo: si ventum est libe-

re veniat. nihil ego conditionale facio. Si potuisset hoc te nesciente fieri: mea vt opa apud Lucretia; ees libentius egissem. Vale & tu vale retulit Eurialus: postq; animū reddidisti: fac finge inueni effice vt simul simus.

Laudabilis Pandalus letusq; abiit: tum q; tanti viri gratiam inuenisset: tum q; se iam comitem esse sperabat: cuius dignitatis tanto erat auidior: quāto se minus cuperę demōstrabat. Sunt em̄ homines quidam vt mulieres: que cum maxime nolle dicunt: tum maxime volūt. Hic lenocinii mercede fortitus est comitatū: & aureā bullam sue nobilitatis posteritas demonstrabit. In nobilitate multi sunt gradus mi Mariane: & sane si cuiuslibet origine queras: sicut mea sinia fert: aut nullas nobilitates inuenias: aut admodū paucas: que sceleratū non habuerunt ortum. Cū em̄ hos dici nobiles videamus qui diuitiis abundant. diuitie vero raro virtutis sunt comites: quis non videt ortum eē nobilitatis degener est. Hūc vsure ditarūt: illum spolia: proditiōes aliū. Hic veneficiis ditatus est: ille adulationibus. Huic adulteria lucrum prebent. Nōnullis mendacia prosunt quidam faciunt ex coniuge questum: quidam ex natis: pleroscq; homicidia iuuant. Rarus est qui iuste diuitias congregat. Nemo fastum amplū facit nisi qui omnes metit herbas: congregant homines diuitias multas nec vnde veniant sed q̄ multe veniant querunt. Omnibus is versus placet. Vnde bas habeas q̄rit nemo: sed oportet habere. Postq; vero plena est arcba: tūc nobilitas poscit: q̄ sic quesita nihil est aliud q; premiū iniquitatis. Maiores mei nobiles habiti sunt: sed nolo mihi blandiri: nō puto melliores fuisse proauos meos aliis quos sola excusat antiquitas. quia non sunt in memoria eorū vicia. Mea sinia nemo est nobilis nisi virtutis amator. Nō miror aureas vestes: equos: canes: ordinē famulor̄: lautas mensas: marmoreas edes: villas: predia: piscinas: iurisdictiōes: siluas. Nā hec oia stultus assequi pōt: quē si qs nobilē dixerit ipe fiet stultus. Pādal⁹ nē leuocinio nobilitat⁹ē. Nō multis post dieb⁹ rure inter menelai rusticos rixatum ē. & occisi nōnulli q plus satis biberāt. opusq; fuit ad res cōponēdas menelaū pficisci. Tū Lucretia mi vir inqt q̄is es hō debilisq; eq tui grauiter icedūt q̄re q̄dariū aliquē recipe cōmodatū. Cūq; pcūctaret vbi nā eēt aliquis: optimū inquit Pādalus ni fallor Eurialus habet: & tibi libens cōcedet si me vis petere. Pete inqt Menelaus. Rogat⁹ Eurial⁹ mox equū iussit adduci. Isq; sui gaudii signū recepit. secumq; tacite dixit. Tu meū equū ascendēs menelae: ego vxorē tuā eqtabo. Cōuētū erat vt noctis ad horā qntā in vico Eurialus eēt: sparetq; bn̄ si cantātē Pādalū audiret. Abierat Menela⁹ iāq; celū noctis obduxerāt tenebre. Mulier i cubili tēpus manebat. Eurialus ante fores erat signūq; morabat. nec cantū audiebat nec screatū. Iā pterierat hora. & vt abiret Eurial⁹ suadebat acbates delusumq; dicebat. Durū erat amāti recedere & nūc vnā nūc aliā cām manēdi q̄rebat. Nō canebat Pandalus quia menelai frater domi māserat & oēs aditus scrutabat ne q̄d insidiarū fieret: noctēq; trabebat insomnem:

Cui Pandalus nunc̄ ne ingt hac nocte cubatū ibim⁹. iā nox mediū poli
trāscendit axē & me guis occupat somn⁹: miror te cū iuueis sis senis hre
nāz: qb⁹ siccitas somnū aufert. nec vnc̄ dormiūt nisi paululū ppe diē dū
curr⁹ voluit septētrional' elicos: cū iā tps eēt surgēdi: eam⁹ tā dē dormitū:
qd sibi volūt be vigilie: Eam⁹ ingt agamenō si tibi sic videt: antea tū in-
spicie de sunt fores an sat⁷ firmate sint ne furib⁹ pateāt: veniēsc̄ ad ostium
nūc vnā nunc aliā serā admouit & pessulū addidit. Erat illic ingens ferrū
qd vix duo poterāt leuare: quo nonunc̄ ostiū claudebat: qd postc̄ aga
menō leuare nō potuit. Iuua me ingt pādale admoueam⁹ ferrū boc ostio
tū dormitū ibim⁹. Audiebat bos ꝓmones Eurialus & actū est tacit⁹ ait.
Si boc ferramentū adiungit. Tū Pādalus qd tu paras Agamenō tanc̄
dom⁹ obsi dēda sit firmare ostiū paras an tuti sum⁹ in ciuitate. libertas bic
est & ques oibus eadē. tū bostes ꝓcul sunt qbus cū bella gerim⁹ floreti-
ni: si fures times sat⁷ dausuz ē: si bostes nibil ē qd baci domo te possit tu-
eri. Ego hac nocte ñ subibo ḃ on⁹: qa scapulas doleo & ifra suz fract⁹: nec
gestādis onerib⁹ suz idone⁹: aut tu leua aut sine. Vab sat⁷ ingt agamenō
dormitūc̄ cessit. Tū Eurialus manebo adbuc bic boraz ait: si forte aliqs
adapiat. Tedebat achatē more: tacituc̄ maledicebat Eurialo q se tādiu
retineret insomnē. Nec diu māsum ē cū p rimulā visa Lucretia ē. parū qd
luminis secū ferēs vsus quā pgēs Eurialus. Salue mi aie Lucretia dixit.
At illa exterrita fugere primū voluit: exinde recogitans qs tu es vir ait?
Eurialus tuus ingt Eurialus. Api mea voluptas iā mediā noctem te bic
opior. Agnouit Lucretia vocē sed qa simulationē timebat nō prius au-
sa est apire c̄ secreta inter se tm̄ nota pcepit. Post bec magno labore seras
remouit. Sed qa plurima ferrameta fores retinebāt q̄ man⁹ feminea ferre
nō poterat ad semipedis dūtaxat amplitudinē ostium patuit nec ḃ ait ob
stabit Eurial⁹ extenuāc̄ suū corp⁹ p dext⁊ lat⁹ intro sese ꝓiecit. mulierēc̄
mediā āplex⁹ ē. Achates extra i excubiis māsit. Tū Lucretia siue timore
nimio siue gaudio exaiata inter Euriali deficiens brachia pallida facta &
omisso vbo ac oclis clausis. p oia sibis mortue videbat: nisi ꝙ adbuc ca-
lor pulsusc̄ manebat. Exterrit⁹ Eurial⁹ subito casu qd ageret nesciebat se-
cūc̄. Si abeo mort⁷ suz re⁹q feiam in tāto discrimie deseruerim. Si maneo
interuenerit agamenō aut ali⁹ ex familia & ego perierim. Heu amor infe
lix c̄ plus fellis c̄ mellis babes. Non tāabsintbiū est amarū c̄ tu. Quot
iam discriminibus obiecisti: quot mortibus meuz caput deuouisti? Hoc
nunc restabat meis in brachiis vt feminā exanimares. Cur me nō potius
interemisti? Cur non me leonib⁹ obiecisti? Heu c̄ optabilius erat in bui⁹
me potius gremio c̄ istaz in meo sinu defecisse. Vicit amor virū abiecta
c̄ proprie cura salutis cū femia māsit: eleuāsc̄ altius mutū corp⁹ atc̄ de-
osculans madidus lacbrymis. Heu Lucretia ingt vbi nā gētiū es vbi au-
res tue? Cur nō rūdes? Cur nō audis? api oculos obsecro meq̄ respice. ar
ride mibi vt soles. tuus bic Eurialus assum: tuus te amplectit Eurialus

mi aie. Cur me non cōtra basias miror obisti an dormis vbi te q̄rā: Cur si mori volebas non me monuisti vt me occidissem vna tecū: nisi me audis en iā lat⁹ meū apiet gladius & ambos habebit exitus vn⁹. Ach vita mea suauiū meū: delitie mee: spes vnica: integra quies. Siccine te Lucretia perdo: attolle oculos: eleua caput. Nondū mortua es video: adhuc cales: adhuc spiras. Cur mihi non loqueris? Sic me recipis ad hec me gaudia vocas: hanc mihi das noctem. Assurge oro requies mea: respice tuū Eurialum. Assum Eurialus tuus. At sic fatus lachrymarū flumē supra frontem & mulieris timpora fluit: quibus tanq̄ rosarū aquis excitata mulier q̄si de graui somno surrexit: amantēq̄ vidēs. Heu me inquit Euriale vbi nā fui? Cur non me poti⁹ abire sinisti? beata iam moriebar in tuis manibus: vtinā sic excederē anteq̄ tu hac vrbe decederes. Cū sic inuicem fantur in thalamū pergunt vbi talem noctē habuerūt q̄lē credim⁹ inter duos amātes fuisse: postq̄ nauib⁹ altis raptā Helenā Paris abduxit. tāq̄ dulcꝫ nox ista fuit: vt ambo negarēt tā bn̄ inter martē venerēq̄ fuisse. Tu meus es gaminides: tu me⁹ ypolitus dyamedesq̄ me⁹ dicebat Lucretia. Tu mihi Pollixena es Eurialus referebat: tu Emilia tu Venus ip̄a: & nūc os nunc genas nūc oc̄los cōmendabat. Eleuataq̄ nōnunq̄ lodice: secreta q̄ nō viderat antea cōtēplabat̄: & plus dicebat iuenio q̄ putarā. Talē lauantē vidit Acheon in fonte dianā. Quid his mēbris formosi⁹: qd cādidi⁹? Iam redemi picula. Quid ē qd̄ propter te nō debeat sustineri? O pectus decorum. O papille premēde: vos ne tango: vos ne habeo: vos ne meas incidistis man⁹. O teretes arctus. O redolēs corp⁹: te ne ego possideo. Nūc mori facilius est qn̄ gaudiū hoc ē recens neq̄ interueniat calamitas. Ani me mi teneo te an somnio: vera ne ista voluptas ē an extra mentē posit⁹ sic reor. Non somnio: certe vera res agitur. O suauia basia. O dulces amplexus. O melliflui morsus. Nemo me selitius viuit nemo beatius. Sed heu q̄ueloces hore. inuida nox: cur fugis? Mane Apollo: mane apd̄ inferos diu. Cur equos tācito in iugū trahis? sine plus graminis edant. Da mihi noctē vt Alcumene dedisti. Cur tu tārepente Citoni tui cubile relinquis aurora? Si tāgrata illi eēs q̄ mihi Lucretia: haud tāmane surgere te pmitteret. Nunq̄ mihi nox visa est hac breuior: q̄uis apud britanos dacosq̄ fuerim. Sic Eurialus nec minora dicebat Lucretia. Nec osculum nec verbū irrepensatū preteriit. Stringebat hic stringebat illa: nec post venerem lassi iacebāt. Sed vt Antheus ex terra validior resurgebāt: sic post bellum alacriores illi robustioresq̄ fiebant. Nocte pacta cum crines suos ex occeano tolleret aurora discessum est. Nec post multos dies redeundi copia fuit. Crescentibus dietim custodiis. Sed omnia superauit amor. viamq̄ tandem cōueniendi reperit qua usi amantes sunt. Interea cesar qui iam Eugenio reconciliatus erat: romā petere festinauerat. Sensit hec Lucretia. Quid em̄ non sentit amor: aut quis fallere posset amātem? Sic igit̄ Lucretia scripsit Eurialo.

I posset animus meus irasci tibi iam succensere q̄ abiturū te dissi
mulasti. sed amat te q̄ me magis spūs meus: nullaq̄ pōt ex causa
aduersus te moueri. Heu mi cor: quid ē q̄ mihi ceſare nō dixisti
receſſurum? Ille itineri se paret: nec tu hic manebis scio. Quid obsecro de
me fiet: quid agā misera: vbi quiescā: si me relinquis nō viuo biduū. Per
ago bas lras meis lachrymis madidas: p tuā dexterā & datā fidē si de te
quicq̄ meruī: aut fuit tibi quicq̄ dulce meum: miserere infelicis amantis
Nō peto q̄ maneas: sed tolle me tecū. Fingam me vespe Bethleem pete
re velle. vnicamq̄ recipiam anū. Assint illic duo tresue famuli ex tuis me
q̄ recipiant: nihil negocii est volentē eripere. Nec tibi dedecori puta. nā
& filius Priami coniugem sibi raptā parauit nō iniuriaberis viro meo. Is
em̄ omnino me perditurus est. Nam nisi me abducas: mors illi me aufe
ret. Sed noli tu eē crudelis meq̄ moriturā relinquere que te pluris semp
q̄ me feci. Ad hec Eurialus in hūc modū scripsit.

Responsio Eurialī.

Z Elaui te vsq̄ nūc mea Lucretia ne te nimiū afflictares anteq̄ tem
pus eēt. Scio mores tuos: noui te quia te nimis crucias. Nec ce
sar sic recedet vt nō sit reuersurus. Ex vrbe postq̄ reuerterimus.
hoc iter est nobis in patriā. Q̄z si ceſar aliā viam fecerit: me certe si vixero
reducem videbis: negentq̄ mihi patriā supi: errabūdoq̄ sil'emq̄ reddēt
Vlixi nisi huc reuertar. Respira ergo mi anime sumeq̄ vires: noli te ma
cerare: qn viue potius leta. Quod dicis de raptu esset mihi tum gratum:
tum iocundissimuz. Nec mihi maior voluptas prestari posset q̄ te semp
habere mecū. ac meo ex arbitrio potiri. Sed colulendū est magis honori
tuo q̄ mee voluptati. Exigit nāq̄ fides tua qua me complexa es: tibi vt
cōsiliū fidele prebeam: & quod in rem sit tuam. Tu tē scis prenobilez eē:
& in clara familia nuptam. Nomē babes tum pulcerrime: tum pudicissi
me mulieris: nec apud italos solum tua fama daudiē: sed & theutones &
pannonii & bohemi & omnes septētriones populi tuū nomē agnoscūt
Q̄z si ego te rapiam mitto dedecus meum quod tui causa floccifacerem.
Qua ignominia tuos afficeres necessarios: quibus doloribus tuā matrē
pungeres: quid de te diceret. quis rumor exiret in vrbem? Ecce Lucre
tia que Bruti cōiuge castior menelopeq̄ melior dicebaē: iaz mecbū seqē
immemor dom⁹ parentū & patrie. Nō Lucretia ſ yppia ē vel Iasonē se
cuta medea. Heu me quātus meror cū de te talia dici sentirez. Nūc amor
amor nī dam ē nemo te nō laudat. Rapia turbaret oia: nec vnq̄ tālauda
ta fuisti q̄ tunc vituperis. Sed mittam⁹ famā: quicqd amore pfrui nostro
nō valerem⁹. Ego ceſari seruio. Is me virū fecit potentē: diuitē: nec ab eo
recedere possum sine mei status ruina. qđ si eū deſererē nō quirem te de
center habere: si curiā sequerer nulla quies eēt: omni die castra mouem⁹.
Nusq̄ ceſari tanta mora fuit: quāta nūc senis. Idq̄ belli necessitas fecit q̄

si te circũducerẽ & quasi publicã feminam in castris haberem: vide q̃ eẽt mihi & tibi dedecorum. His ex rebus obsecro te mea Lucretia mentẽ vt exuas: bonq̃ consulas: nec furori magis q̃ tibi blandiaris. Alius fortasſis amator aliter suaderet & vltro te fugere precaretur: vt te q̃dm posset abuteretur: nil futuri prouidus dũ presenti satisfaceret egritudini. Sed is non esset amator verus qui libidini magis q̃ fame cõsuleret. Ego mea lucretia quod frugi est moneo. Mane hic te rogo: nec me dubita rediturũ. Quicquid apud etruscos incũbet agendum cesari mihi cõmitti curabo: dabo q̃ operam vt te frui abs tuo incõmodo possim. Vale viue ama nec meum q̃ tuus est ignem putato minorem: aut me non inuitissimũ hinc abscedere. Iterum vale mea suauitas & anime cibus mee. Acquieuit his mulier & imperata factura rescripsit. Paucis post diebus Eurialus cũ cesare romam perrexit: nec diu moratus illic febribus est incensus. Infelix penitus qui cũ arderet amore: febriũ quoq̃ cepit ignib⁹ estuari. Cũq̃ iam vires amor extenuasset adiectis morbi doloribus parũ superat vite: tenebaturq̃ spũs medicoru; remediis potius q̃ manebat. Cesar dietim ad eũ veniebat & quasi filiũ solabat oẽsq̃ curas appollinis adhiberi iubebat. Sed nulla valetior fuit medela q̃ Lucretie scriptũ quo viuentẽ illã & sospitem cognouit. Que res febres aliquãtisper iminuit Eurialũq̃ surgere in pedes fecit: qui & coronationi cesaris interfuit: ac ibi militiã suscepit & aureũ calcar. Post hec cum cesar parusium peteret: is rome mansit non dum ex integro sanus. Exinde senas venit q̃uis adhuc debilis extenuatusq̃ facie. Sed intueri potuit non alloqui Lucretiã. Epistole plures vtrinq̃ misse sunt rursusq̃ de fuga tractatum est. Triduo illic mansit Eurialus dum sibi aditus omnes videret ereptos. recessum eius amanti renunciauit. Nunq̃ tanta dulcedo in conuersando fuit: quanta in recedendo mestícia. Erat in fenestris Lucretia per vicum iam Eurialus equitabat: humidos oculos alter in alterũ iacerat. Flebat vnus flebat alter: ambo doloribus vrgebantur: vt qui suis ex sedib⁹ cor auelli violenter sentiebãt. Si qs in obitu quãtus sit dolor ignorat duoꝝ amãtũ sepationẽ cõsideret q̃uis maior hic anxietas inest & cruciatus ingentior. Dolet animus in morte: quia corpus relinquit amatũ: corpus absente spũ nec dolet nec sentit. At cũ duo inuicem conglutinati per amorẽ vnius sunt animi: tãto penosior est sepatio quãto sensibilior est vtriusq̃ dilectio. Et hic sane iam non erãt spũs duo ſ; quẽadmodũ inter amicos putat aristophanes vnius aie duo corpa facta erãt. Itaq̃ nõ recedebat anim⁹ ab aio: sed vnicus amor scindebaẽ i duos. Tũ cor in ptes diuidebaẽ mẽtis ps ibat ps remanebat. & oẽs inuicem sensus disgregabantur & a seipsis discedere flebant. Nõ mansit in amantium faciebus sanguinibus gutta nisi lachryme fuissent & gemitus. Similimi mortuis videbantur. Quis scribere: quis referre: quis cogitare posset illorum mentiũ molestias: nisi qui aliqñ insaniuit. Laodomia recedente Protheselao & ad sacras ylii pugnas exeũte exanguis cecidit.

Eadem postꝫ viri mortem agnouit: viuere amplius minime potuit. Dido phenissa post fatalem Enee recessuꝫ seipsaꝫ interemit. Nec porcia post bruti necem voluit superesse. Hec nr̃a postꝫ Eurialus ex visu recessit in terram collapsa p famulos recepta est: cubilicꝫ data donec resumeret spiritũ Vt vero ad se rediit. vestes aureas purpureasꝫ & omnẽ leticie reduxit ornatum: vilisꝫ tunicis vsa nunꝫ postbac cãtare audita est: nunꝫ visa ridere: nullis facetiis: nullo gaudio: nullisꝫ vnꝫ iocis in leticiaꝫ potuit reuocari. Quo in statu dũ aliquãdiu pseuerat egritudinem incidit. & quia cor suũ abierat: nullicꝫ mẽti dari cõsolatio poterat: inter multũ plorãtis brachia matris: ac collachrymãtis & frustra consolatoriis verbis vtentis necessario indignantẽ animã exalauit. Eurialus postꝫ ex oculis nunꝫ se visurum abiit: nulli intereundũ locut⁹: solã in mente Lucretiam gerebat: & an vnꝫ reuerti posset meditabaꝫ: venitꝫ tandẽ ad cesarẽ parusii manentem: quẽ deinde ferrariã: mantuã: tridentũ: constantiã & basileã secutus: ac demũ in hungariã atꝫ bohemiã: sed vt ipe cesarẽ sic eũ Lucretia sequebaꝫ in somniis: nullãꝫ noctẽ sibi quietam pmittebat. Quã vt obiisse verus amator agnouit: magno dolore pmotus: lugubrẽ vestẽ recepit. nec consolationẽ admisit nisi postꝫ cesar ex ducali sanguine virginẽ sibi tum formosam tũ castissimã atꝫ prudentẽ matrimonio iũxit. Habes amoris exitũ Mariane mi amãtissime: non ficti necꝫ felicis. Quẽ qui legerint periculum ex aliis: faciant quod sibi ex vsu fiet. Nec amatorũ bibere poculum studeant. quod longe plus aloes habet q̃ꝫ mellis. Vale. Ex vuiena. v. Nonas Iulii. Anno. M. ccccxliiii.

Epithaphiũ mittit epo patauiẽ. sup mire laudis lapide tumbali.

EPISTOLA CXV

Euerendissimo in xpo pri & illustri principi dño Leonardo epo patauiẽ. dño suo magno & futuro maximo. Eneas siluius poeta impialisꝫ secratarius. S. p. d. Basilicam diui Stephani pthomartyris cui psides in vrbe tua patauiẽ. cũ nup intrasseꝫ mirarerꝫ veteres sepulturas. Nihil inquit magnificus Caspar cancellarius adhuc vidisti. Moderni epi spectãdus ẽ lapis. Sequẽticꝫ die cũ viri pstãtes aduenissent. Siluester chimeũ. epus ac Iohãnes mgr regie camere. Tu illos cũ cãcellario postꝫ solẽni prãdio recreaueras: vt lapidẽ cernerẽt adduxisti. Nec dedignatus es me quocꝫ vna inter spectatores vocare. Vidi ergo mirificũ marmor qđ tãsubtili ingenio sculptuꝫ erat: vt vel Phidie vel Praxitelis opus videri potuerit nec meo iudicio (qui tamen romanas statuas contẽplatus sum) altioris edificii quicꝫ huic opi poterat adiũgi. Vera tua illic iacebat imago. Iob in vtrunꝫ latus erat insculptus. Sup pectus tuũ crucifixus residebat. In infulis quoꝫ circa beatam virginẽ bis tua effigies cernebaꝫ. Ad pedes tuos duo leones tamuis similes vt terrorem iniicerent aspicientibus. Angeli vndicꝫ quasi volantes astabant. Arma tum tua: tum ecclesie in plerisꝫ locis visebantur. Laudaui ergo te mirũ immoduꝫ qui etsi altum tenes dignitatis gradum

multaſq; poſſides opes: non tamē eſſe te bominē obliuiſceris. ſed quod eſt bominis ſapientis & mortalem te noſcis & de morte ſedulo cogitas. Quo fit vt te non niſi iuſtum iudicare poſſim. Nam qui viuēdo moritu-rum ſe continuo meditat: is procul dubio & vitam ducit meliorē & cum dies obitus adeſt minus augit. Quia preuiſa iacula (ſicut Gregorius in quit) minus nocent & facile contēnit huius mūdi blandicias & inquina menta refugit qui ſemp cogitat ſe moritur. Vnum tamē in tuo ſepulcro defuit. quia non erat ibi epitaphiū te ac tuis virtutibus dignum. Volui igitur ſupplere defectum edidiq; nōnullos elegos. qui ſi placebunt in ali quo ex lapidib⁹ ſarthopbagi tui potuerunt inſculpi & ad poſteritatis de-duci memoriam: vt nō ſolum preſentes ſed etiā futuri populi qualis pre-latus fueris & q̄ ecclesie vtilis recognoſcant. Et qui tibi ſuccedēt non lo-cum dumtaxat ſed & virtutes tuas habere ꝓcuret. Vale optime & fac q tuus Eneas ſi pbas eſt dicere, tuiſſimus ſiat.

Promotoriales littere. EPISTOLA CXVI

r Euerēdo patri domino epo conſtañ. Eneas ſiluius & Michael de pbullendorff ſecretarii regii. S.p.d. Reuerende in chriſto pater & domie. Obtinuit ſupioribus diebus bonorabilis Cuicius a ma-ieſtate regia primariarū precum lras: ꝓ aliquo beneficio eccleſiaſtico ſibi conferendo ad tuā collationē ſpectante. Nunc vo cum eiſdem lris ad tue paternitatis preſentiā ꝓficiſcit: ſperans in oculis tuis gratam ꝓmotionē inuenire. Verum quia idem. Cuicius nobis p plurimū cōuerſatus eſt: no biſq; retroactis temporibus obſequioſum ſe prebuit & acceptus: & eum ſemp boneſtum & ꝓbum inuenimus. Non indignū putauimus has no-ſtras litteras in eius recōmēdationē tibi cōſcribere. Quapropter licet nō dubitemus paternitatē tuam cum intuitu virtutū ſuarū: tum maxime ob reuerentiā regie celſitudinis beniuolam ſibi & affectam eſſe. Rogam⁹ tn vt etiam noſtro intuitu. Cuiciū ipm recipias cōmendatū. vt p tui fauoris preſidia q̄ primū regiarū precum ſortiri poſſit effectum. In qua re reputa bimus ſpecialem gram a tua paternitate recepiſſe viceuerſa in nobis poſ-ſibilibus ad tua beneplacita nos offerentes.

Promotoriales littere. EPISTOLA CXVII

n Otarii romane regie cancellarie. Reuerēdo patri epo conſtañ. do mino ſuo. S.p d. Licet merita noſtra nulla preceſſerūt quor vigo re petere a te aliquid audere debeamus. Quia tamē res iuſta eſt ꝓ qua interueniamus & benignitatē tuam non ignoramus fiduciam babe mus q ea que querimus libenter audies & libetius adimplebis. Quod aūt poſcimus boc eſt. Venit ad te Cuicius cum lris regiis prima⁹ precū ſup aliquo beneficio eccleſiaſtico ſibi conferēdo eccleſie tue: qui cum ſit vir lratus & bonis imbutus moribus: facile apud te optimū patrē gram inueniet. Nos tamē cupimus vt noſtre etiā ſibi recōmendationes ꝓſint cum eū diligam⁹ & ſuis exigētibus meritis percarū babeam⁹. Rogamus

itaq; vt nostro intuitu tuos sibi fauores impēdas q̄ ipse sentiat lr̄as nr̄as ad effectum sue regie gr̄e conseq̄ndas nō modicū ꝓfuisse quā rem nobis ad precipuā cōplacentiā recipiemus. Parati ecōtra in oībus possibilibus tibi & in cōmuni & i ꝑticulari cōplacere. Datū in nouaciuitate Anno ꝛc̄.

Ladislaus cōmendat̄ summo pōtifici ne emulis suis regnum bungarie confirmet.

EPISTOLA CXVIII

Fridericus dei gr̄a romanorū rex semp Augustus sctissimo patri dn̄o Eugenio pape q̄rto. S. p. d. Et si non dubitem⁹ apostoli cā sedem tanq̄ veritatis doctricē: iustamq; vite magistraz. quorūlibet iurib⁹ fauorabilē eē: nulliq; ꝓrsus iniuriā facere: qa quicquid ab ei⁹ solio manat: iusticie lancib⁹ librat̄ & equitatis. Nō tn̄ ab re fore putam⁹ aliq̄ ꝑ nos scribi. b. tue qbus ius serenissimi principis Ladislai būgarie regis patruelis nr̄i charissimi pueri pupilli & orphani cōmēdatū efficiam⁹: & eoꝝ qui ficta ꝓ veris referūt impiis resistam⁹ conatib⁹. Scit em̄ tua beatitudo patruelē nr̄m prefatū q post obitū vite diue memorie patrui & an̄cessoris nr̄i Alberti romanoꝝ atq; būgarie bohemieq; regis in vtero mr̄no post bumus remāserat. Vt primū natus fuit & sacri fontis vnda renatus: adhibitis ex amore solēnitatib⁹ verā būgarie & sctām suscepisse coronā. Nūc aūt sicut accepim⁹ magnope qdam instant vt tua sctitas titulū regni hui⁹ in aliū trāsferat ml'ta illinc emolimēta: tū sctitati tue tū regno p̄fato ꝓueni entia dicētes q̄ licet nullaten⁹ apl'icā mouere credam⁹: qa nullū cōmoduz est tāingens ꝓ q̄ bn̄ vendi iusticia possit. Mirādus tn̄ est eoꝝ conat⁹ q ex alieno incōmodo suū q̄rentes cōmodū: altissimi sanguinis puerū & pr̄no & auito regno cupiūt spoliare. Iniquū ꝓfecto & abhomiabile scelus. Fecerit em̄ ali⁹ quis magnalia sit potēs sit aptus regimini sit ꝑ aliq̄s accersit⁹ Nolum⁹ ista discutere nec cū iniuria volum⁹ loq cuiusq̄. Nulla tn̄ rō suadet huic puero suū adimi regnū q si ꝓpter se nō eēt magniputādus ei tn̄ p̄ter facta pr̄na vniuersa xp̄ianitas fauorabil'eē deberet. Quis em̄ nr̄i tp̄is hō est q pr̄is h⁹ gl'iosos cōflictus tū cōtra thurcos tū cōtra bussitas nō audiuerit. Debet p̄terea & huic puero fauorē p̄bere. Aui sui clarissima gesta & illa eccl'ie vnio ꝯstantie repata: tū v̄o & Karoli q̄rti & Heinrici septimi quoꝝ vltim⁹ hic sanguis ē mēoria cesaꝝ. Tacem⁹ inclite dom⁹ nr̄e australis opa. tā ꝓ impio q̄ ꝓ eccl'ia in fauorē fidei ꝑ nr̄os & h⁹ pueri ꝓgenitores edita. Quis tandē nō cōpati deberet innocēti puero parētibus orbato: vero būgarie regi ac heredi. In sane ꝓfecto mētis & animi trucis sunt ac totius hostes iusticie q tāgenerosum puerū regno priuare & ius tāclarū cōculcare nitunt̄. Sciūt tn̄ & illi ipsi qui talia petunt. inhumanū eē qd optāt atq; idcico extinctū puerū & nusq̄ inueniri cōfingūt. vt vel hoc colere regni titulus i aliū diriuet̄. Sed aliud repit̄. Viuit em̄ rex ladisla⁹ ac fausta & felici fruit̄ sospitate. Scitus atz puer formosus. Is est i nouaciuitate vicin⁹ hungarie adiriq; ab hoib⁹ pōt q ei⁹ visendi sunt cupidi. Spes & nr̄a & oim est an̄tessorū suoꝝ: virtutes in hoc puero reuicturas. Que oīa

tue. B. recenſemus: ne p ſiniſtras ſuggeſtiones aliquid ex curia tua valeat extorqueri: qđ huic patruelí nro poſſit eſſe nociuũ vtq; puerũ iſtũ oibus impii principib⁹ ſanguie iũctus aplice ſedis fauore tua ſanctitas pſequat. Sit igit bic rex pupillus i tuo cõſpectu recõmẽdat⁹. ſit añ oculos tue mẽtis ſua generoſitas ſua etas ſua puritas: ſuorũ mẽoria p̃deceſſoꝝ & huius iuſticiã ex q̃ nõ inanis & ficta. ſed vera & ampla vtilitas aplice ſedi redundare põt. amplecti atq; tueri velis. Datum vuienne.

Coſolat merens ſup morte amici. EPISTOLA CXIX

Oderati ac preſtabilis ingenii viro Nicolao de vlm. inſignis ciuitatis eſſelingenſis ſecretario. Eneas eps ſenẽ. S. p. d. Ludouicus impialis cãcellarie notarius bomo frugi & noſtri amans tuas ad me litteras attulit quas Michaeli de pbullendorff impiali pthonotario dum viueret olim ſcripſeras. Ex bis rediit in memoriã obitus amiciſſimi bois qui me admodũ turbauit. Q̃uis em̃ naturale & cõmune ſit omnib⁹ mori neq; vitari neceſſitas mortis queat. humanũ tamẽ eſt dolere & cõtriſtari amicos ex amicorũ morte: fateor imbecillitatẽ meã cum Michaelis mentionẽ in tuis l̃ris reperi. non potui non affici merore chariſſimi & dulciſſimi amici: dum me conſuetudine prinatum eſſe meminerã. Conſulor tamen meip̃m q̃n vt chriſtianũ decet obiſſe illum ſcio. Nibil eſt quod illi morienti defuerit ab eccleſia requiſitũ. Vixit cum virtute mortuus eſt cum pietate. Nuſq; mala mors inueniẽ vbi bona vita preceſſit. Illud etiã ad felicitatẽ ſibi: & mibi ad cõſolationẽ cedit. quia in eccl̃ia mea ſenenſi ſepultus eſt. Cuius manibns quotãnis parẽtari curabo. Faxit deus cum illo apud xp̃m ſaluatorez in p̃miſſa patria reperiamur: vbi vere ſunt opes: veraq; gaudia. Hic in terris nibil ẽ ſolidũ nibil ppetuo bonũ: oia ſeneſcũt oĩa occidũt: Michael noſter vt mibi pſuadeo illuc reuerſus eſt vnde venit: magnumq; illum diem letus preſtolat: in quo ſurgentibus omnibus corpus ſuum ex puluere tollat. & gloria veſtiat immortali: bec me ſcribere epiſtola tua coegit. In qua nec grauitas deeſt neq; ornatus deſeratur. Sed vidi etiam picturam tuam qua diuum Michaelem expreſſiſti. Due in te res elucent eloquẽtia & pictura. Sed bac magis in qua vel appelli vl zeuſi potes equari In altera ſi perſeuerabis gregem exibis & ad ſingula res venies. Aamant enim ſe artes be adinuicem. Ingenium pictura expetit. Ingeniũ eloquentia cupit non vulgare ſed altum & ſummum. Mirabile dictu eſt dum viguit eloquentia viguit pictura ſicut Demoſcenis & Ciceronis tempora docent. Poſtq; cecidit facundia iacuit & pictura. Cũ illa reuixit bec quoq; caput extulit. Videmus picturas ducentorũ annorum nulla prorſus arte politas. Scripta illius etatis rudia ſunt inepta incompta. Poſt petrarcham emerſerunt littere. Poſt iotum ſurrexere pictorum man⁹ vtrãq; ad ſummã iam videm⁹ artẽ pueniſſe. Laudo te quẽ pictura ſũmũ: eloq̃ntia mediocrẽ bz. Et bortor vt q̃lis es pictor talẽ tevelis oratorẽ preſtare vt dicendi facultas que olim apud alamanos non vtilis

fuit postea in exilium acta est te duce priorē locum vēdicet. Deniq; quia meam videris amicitiā petere concedo petenti libēter: qđ recusanti vltro obtulissem in eo iam tecum bis trīs amicitie fedus: meq; non vulgarem amicum do tibi vt me postbac ex arbitrio vtare. Sciens quia non minus amaberis q; amabis. Vale ex nouaciuitate. Anno ⁊c.

Oratoria ars ex grecis in italos & modo ex italis in alamonos theutunosq; venit.

EPISTOLA CXX

Neas ep̄s tergestinus iuriscōsultissimo viro dño Gregorio bamburgensi. S.p.d. Cicero cum adbuc iuuenis apud grecos mirificā oratione babuisset admirabant̄ qui aderant oēs: mirisq; laudib⁹ nomini oratorē efferebāt. Senex aūt quidā amātissim⁹ patrie. inter oīm leticiam atq; tripudiū solus flebat. mirati circūstātes. Quid est inquiunt qđ te letātibus ceteris merore conficit. Tum ille oīs inquit grecorū artes in latinū migrarūt. vnica nobis & familiaris & chariss̄ima remanserat eloquētia. Sed banc etiam Cicero nobis aufert atq; in italiā secum ducit nūquid iusta est causa lacrimarū. Sic mibi bodie de te visum est cum in regia de studiis que vocāt bumanitatis dissertares. Nam & legistā & theutonem supabas & italicā redolebas oratoriāq; facundiā. Sed qđ fuit merori greco: mibi leticiā prebuit. Neq; em̄si theutonia trīs daret: que illas tradit italia: minus habet trīarū. Sunt scientie sicut & lumina qui de suo lumine lumen accendit: sed sibi retinet lucem & accipienti tenebras aufert. Inueni apud sanctū Gallum qđ sueuorū est opidū in veteri monasterio bibliothecā quetustam vbi & libros reperi ornatissime cōscriptos: quoq; autores fuerunt theutones mirabar. Cur bodie nibil eloquētie bis in regionib⁹ eluceret. S3 venit in mentē apd italos q3 tp̄s fuisse q; sepulta dicē di facultate barbarorū iustitia dñabat̄. Ante centū ferme annos & antea tricentis q̄dringētisq; non inuenies qui p italiam sermonē babuerit tersum & lucidum. Sic pingēdi sculpēdiq; accidit arti. Si ducentorū triceterumq3 annorū aut sculpturas intueberis aut picturas inuenies nō bominem sed monstrorū portētorūq3 facies. Prisc̄is vo seculis appellem atq3 zeusim pollicretū: pbidiā: & praxitelē: magnos fuisse cōperimus. Et de statuariis quidē ipsi videmus: & Virgilio fidem babemus dū ait. Credo equidē viuos faciēt de marmore vultus. De pictoribus vero testimonia sunt clariss̄imorū virorū qui pfecto minime tātis eos p̄conis extulissent si picturā non aspexissent sculpture vel simil̄ vl illa pulcriorē. Sed ecce iā reuixerūt sculpēdi pingēdiq; disc̄ipline. Reuixit etiā eloquētia & nostro quidē seculo apud italos maxime floret. Spero idem in theutonia futur⁹. Si tu tuiq3 similes cōtinuare & amplecti totis conatibus oratoriā decreueritis. Accepi apud nurēbergam plebanū sancti Sebaldi virū grauē tua pmotū suasione: multis lucubrationib⁹ bystoriam atq3 retboricā psequi. Diligo ego vos ambos qui patriā moribus ornātes etiam litteris munire studetis. Ceterūq3 de nilo fuit bodie nobis sm̄o: nō video quo pacto

ex paradisi monti ꝓgredi possit. Paradisum nanq̃ terrestrẽ quã delitiaꝝ vocant in oriente positaꝫ volũt. atq̃ ex ipsa eufraten fluere quẽ scriptura tigrim appellat: q̃uis & tigris alius in armenie regione caput tollat: qui solino teste eufraten fluuiũ in persicũ defert sinũ. Nilus v̄o a monte inferioris mauritanie qui occiano ꝓpinquat originẽ habet. Sic affirmare ferunt̃ punici libri & iube regis scripta. Si solino credimus & hic nunc latens nunc apparens diuersis argumentis deprehendit̃ is esse qui irrigat egyptum & terminus est affrice atq̃ asie. Licet Lucano hui⁹ origo fluminis incognita videat̃ dum ait. Egens si qua iacet nascenti cõscia nilo. Vale & qd̃ verbis fieri debuisset scriptis accipe. Ex nouaciuitate pridie kl's februarium.

Grates refert de multis beneficiis specialiter de equo veloci ꝓpinato.

EPISTOLA CXXI

Plendido & magnifico viro dño Caspari schlick impiali cancellario. Eneas eps tergestinus S.p.d. Cogor sequi regeꝫ quocũq̃ ierit dum me poscit. Si manũ retrahit longe fugiendũ est. Ago tibi gratias idoneũ qui fuge equũ ministrasti. Tua sunt innumerabilia in me beneficia. Expectare vicem ex me non debes qui vix possem numerare quot me beneficiis cumulasti. beneficia ante premiata sunt q̃ exhibita. In animo quisq̃ suo benefactor premium tulit. Quecunq̃ possidemus viuentes: heres nobis morientibus vel inuitis aufert: sola fugiunt heredis manus auariq̃ amico dispensant̃ animo. Reclusus in archa thezauros fures expilãt: predia latronibus patent. Nihil tam rigide seruari põt quod fortune non subiaceat. Extra fortunã est quicquid donat̃ amicis. quas dederis solas semꝑ habebis opes Sic Marcialis ait. Tua munificentia digna est laudũ p̃coniis sempiternis ignorant te tꝑa nostra. Sic est inuidia: viuẽtes vrit: calcat exterminat. Rari viuentes laudati sunt. Recte noster Oratius virtutẽ incolumẽ odimus sublatam ex oculis querimus inuidi. Sed viue tu diu inuitis emulis: laudabere viuẽs. Et si tacuerint alii: nostra loquax non tacebit musa. Inuidia cessabunt fata. Non semꝑ glacies geticis horret in agris. Nec semꝑ mare vexant in equales procelle. Iam diffugere niues: iam campis [illegible]ramina redeunt & arboribus come crescunt: mutant om̃ia vices q̃ sub lu[illegible]nt: Nec felicia nec aduersa sunt ĩmortalia: pruine succedit ver. Pomife[illegible]tatem sequit̃ autũnus. Q̃uis beatus es teipso & tua virtute contẽtus: speramus tamen beatiorẽ te cernere: soli & stellis acceptiorẽ. Vincet inuidiã virtus ꝑpauci imo nulli sunt tui similes. Inhonoratã esse oportet curiam nisi tu quoq̃ honoreris. Mittimus ista modo Laurẽtius meus ex tergesto reuersus. Ait se in foro iulii rumorẽ excepisse. Iam mediolani potitũ esse Frãciscum fortiani. Venetiis esse oratores galliarũ & magni presbyteri legatos. In regem aragonum cuditur faba. Post Laurentiũ alius venit ab italia qui mediolani nouitatẽ cõfirmat. Nescio credere priusq̃ nostros audio nuncios. Timeo tamẽ & dari nostris verba. Comiti facta su-

ſpicor. Sic ſunt hominũ ingenia ꝓpinquioribus fauent̃ preſentia pericu
la formidant̃. Auxilia longinqua parũ habent ſpei. Rex noſter hinc abi-
turus cras exiſtimat̃: nouamq3 ciuitat̃ repetitur? : & inde poſt triduum
ingreſſurus ſtiriam. fauſtum ſit illi precor iter. Cõmendo rẽ meam veſtre
magnificẽtie: tuiſq3 me preſidiis fauoribuſq3 cõmitto. Fuit hic magiſter
bubarũ ne dicam nugarũ: verba ſecum nulla feci: nec ipſe mihi mutuꝫ an-
nuit. Noui nihil actum eſſe ſic ſilentiũ iudicauit. Vale optime. Certumq3
me tuarum reddito operarum. Ex balneis auſtrie .xv. Kalendas Marcii
Anno ꝛc̃.

Aſſentit precibus & ſpondet efficere rogatũ. EPIS. CXXII

Illuſtriſſimo principi dño Sigiſmundo duci auſtrie domino ſuo
i Eneas ſilui? poeta. S.p.d. Effl agitaſti modeſte a me pridie tibi vt
amatoriã alicuius epl'am mittere: qua ſuadere poſſes virgini quã
diligis vt amare te ſineret. Alius fortaſſe tibi hoc negaſſet timens ne pla
bereris. Ego annuendũ duxi. Scio nanq3 humane vite cõditionẽ. Nam
qui non amat in adoleſcẽtia in ſenio poſtmodum amat quo tẽpore deri-
ſui eſt & vulgi fit fabula: quoniã etas illa amori inepta eſt. Noſco ꝓterea
amoris conſuetudinẽ qui in iuuene torpentes virtutes excitat. Hunc in
armis exercet illum in liris. Et ſtudet quiſq3 id agere ꝓpter qđ amice pla-
ceat. Et quia virtutes nomẽ bonũ faciunt: virtute dat operã qui amat: vt
ante puelle faciem laudet̃. Et quãq3 hoc ineptũ virtutis premiũ ſit. ꝓba-
bile tamẽ eſt quacunq3 ratione virtutes adipiſcaris. Adoleſcẽtes inſuper
non ſunt nimiũ cohibendi ne languidi & inertes fiant: ꝓmittenduſq3 bis
eſt aliquis ludus: indulgendũ eſt aliquãtiſper voluptati eorũ vt animum
& cor ſumant vt ſciant bonũ & malum. vt verſutias mũdi noſcant: illaſq3
cum viri facti fuerint euitare ſciant. Hac de cauſa geſſi morem voluntati
tue & optatã epl'am hac conditione tibi tranſmitto: vt amãs nõ negligas
ſtudia lr̃arum. Sed quẽadmodũ apes ex floribus mella decerpũt: ſic tu ex
amoris blandiciis virtutem veneris. Vale,

Epiſtola plus audet viue vocis oraculo referre mentis conceptum de
pulcra puella. EPISTOLA CXXIII

Anibal dux numidie. S.p.d. & ſeipſum dat ſingulari domine ſue
b inſigni & formoſiſſime virgini Lucretie regis epirotbarum filie.
Volui te ſepius alloqui amoremq3 meuꝫ tibi notum efficere: ſed
etas mea nimis adhuc verecũda eſt. que non patit̃. quod intra me ſentio
foras exire ꝗprimũ incipio loqui mox rubor adeſt: timor impedit & me
diis vox in faucibus heret: nec cogitata poſſuꝫ effari. Timeo modeſtiam
tuam ne me arguat. Vereor aſtãtes ne me derideãt. Horreſco meip̃m ne
balbuciens fiam. Hac de re quod ſtatuerã dicere decreui litteris cõmitte-
re. Quia epiſtola non erubeſcit: non ſuſpirat nõ timet quemq3. Forſitan
arduum aliquid & pdifficile poſtulaturũ me putas: parum eſt quod volo
hoc ſi mihi cõceſſeris multũ exiſtimabo. Ego eñ modeſtiſſima virgo ſa-

teor me tui amantem esse captũq; tui vultus splendore: nec aliud die noctuq; cogito q̃ te: tu mihi semp es in mẽte te in corde & in anio gero: tu meum desideriũ es: tu spes mea: tu quies: tu refrigerium. Cum te video quiescit animus meus & se oblectat: at cũ abes ne te cernere possim: magnis vrgeor stimulis. nec aliud meditor nisi vt q̃primuz te reuisam: boc multiplici causa factum est. Nam & forma & honestas in te cõcurrũt. Laudãt belenã poete. At ego illã nõ existimo tibi fuisse simile. Nec polixenã tibi comparauerim. aut eam quã dilexit: hercules deianirã: tu oms vincis & pulcritudine & moribus quasi altera pbilomena. A calce vsq; ad verticem nulla est in te menda. Crines tui splendorẽ auri supant. Frons alta & spacioſa ẽ. Supcilia in arcum tensa debitis spaciis distinguunt. Oculi tui tanq; duo emicant sydera. inde sagittas emittis & vulneras iuuenes: binc quos vis occidis & quos vis viuificas. Nasus suis cõueniens partib? faciem mirifice honestat. Genas candore niuio resperſas modestus rubor intersecat. Quid labia corallina & cristallinas referam dentes & oms oris tui partes vnde melliflua manant verba: binc risus ille progredit qui me sepe ad intima penetrat. O virum felicem. qui labia illa mordebit: qui tales osculabit genas qui mentũ tuum & candidiorẽ sitbica niue gulã tuaz poterit tangere. Nolo pectoris tui & illorũ pomorũ que ibi latet mẽtionem efficere: ne referẽs nimis ardeam. Tu te scis q̃ intra & extra formosa es. Ego mirari magis q̃ digne cõmẽdare te possim. Hoc tm̃ quia mores tui regio fastigio digni. & forma plus q̃ dici possit honesta: ex duce me seruũ tuum fecerunt Tuus em̃ sum nibilq; magis cupio q̃ rem gratã tibi efficere. Nec miror. Nam & phebus (vt inquiũt fabule) lz esset iouis regis crete (quẽ vetustas p deo coluit) filius. Admeti tñ regis filiã amans. pastorẽ se fecit & gregem pauit. Ego igit libens seruio tibi: nec aliud a te postulo: nisi vt amare me sinas: & anio equo feras. si mei dicaris amatu. boc est quod volo peto exigo nil postulo plus. Fer tuus vt amator dicar Nam & amator ero & seruus tu modo annuas. Confitere dignã te fore quã meliores q̃ ego sum amẽt. Esset vix paris aut ypolitus dignus amore tuo. Tu tamen noli querere formam. Nam & qui pulcri sunt: superbi etiam sunt: nec stabilem habent amorem. In me erit amor ppetuus: q natus in adolescentie mee flore cum etate crescens ad seniũ pduceẽ dũmodo tu mihi faueas & me adiuues quem tamẽ non debes despicere. Nam & mihi non negauit deus mediocrẽ formam. Sunt mihi preterea opes multe que omnes erunt tue si vicem amoris rependeris. Ach quid dixi nimiũ errauí. non vt amas peto sed vt amare sinas: boc si tua ex gratia impetrauero beatus sum. Tu quid factura sis rescribe. Et vale animalia mea delicie mee corculum meum.

Redarguit cõsanguineũ auxiliũ a se petentẽ. EPIS. CXXIIII

Enceslaus regie cancellarie scribe. S. p. d. Iobãni de buchau fratri v dariſſimo. Pulsas me crebris litteris vt bospiti tuo panem soluã

quem comediſti quaſi tuus cibus mea pinguedo ſit. At ego nō inebrior vino quod bibis nec me tua pulmentaria iuuant. Tu da pecuniā quia cō ſumpſiſti cibaria. Ego meū aurum cur dem. quia vix tantū ſcribendo acq ro quantū ſufficit. Tbagus biſpaniā ꝑterfluit: pactolus aſiā: qui duo fluuii barenas dicunt aureas habere: hunc tibi eundū eſt ſi aurū petis. Cancellaria regia inops eſt vixq; ſuos aſcripticios nutrit. Ego plus tibi feci q̄ deberem: quia veſtem quā emerā nouam dedi vt te ab boſpite quaſi captiuum redimerē. Martinus quē pannonia genuit: italia nutriuit gallia paſtorē habuit. & oīs xp̄iana veneraī religio. nudo pauperi mediū paludamentū prebuit. Ego ſolidā dedi pallam. Nunc quereris non ſatis eē banc: quid ad me tu videris. Quod potui boc feci niſi ſufficit: querere alī unde quod ſufficiat. Vir maturus es etate longeuus: non tibi bonori eſt alienū ſubſidium q̄rere cum poſſis ex tuo officio viuere quod ſi tenue eſt quid ad me. Proximus ſum egomet mibi: ego mibi ꝓuidebo non curo quid boſpes dicat. Veſtem ſibi non me dedi: vtatur vt libet ſi ſatis eſt babeat q̄d ſuum eſt. Si minus in te actio eſt. Me ſatis eſt veſtem amiſiſſe. Nibil ad me vxoris Iob ẏba nibil maledictio. Nemo ledit niſi a ſeipſo. Cupiat mibi mala quicunq; vult niſi opa faciam malo digna: inanū maledicitur mibi. Ego te rogo & alios oīs mei ſanguinis bomines. me vt iam miſſum faciatis: quia non ſum in ſpem natus oībus qui vix mibi ſum ſatis. Viuite vos vt poteſtis & me nunq; fuiſſe natuz credite. Cogitate oēs quomodo lucrifacere aiam poſſitis. Id quoq; id curabo. Reliquavana caduca nulla ſunt. Hodie ſumus cras nō erimus. Ideo edificemus illic vbi neq; tinea neq; erugo eſt vbi nec fur nocet neq; latro. Illuc meus fertur cogitatus. Illic vt me queras volo & vtinā inuenias. De libris aliiſq; rebus tuis fac q̄d iuſti eſt. & aliquādo cogita ſine me poſſe viuere. qui poſſum ſtatim mori & multum viuere. ſed oīa in manu dei ſunt: ideo illi ſeruiendum eſt. Tu vale & deſine me amplius laceſcere iniuriis. Datum vuiēne.

Captat beniuolentiam & petit ſibi aliquos libros accommodari.

EPISTOLA CXXV

Neas ſiluius poeta impia liſq; ſecretarius. Magnifico & generoſo domino dño Heinrico comiti de lupfen dño ſuo. S.p.d. In ſcriptis veterū tria inuenio que noſtri partim negligūt. partim aſſequi non valent. Elegantiā em̄ & grauitatem ſentētiarum quibus vetuſti codices redolent. nequeūt noſtri ſeculi bomines imitari. q̄d vſitatiſſimū euo priori fuit. Allocutiōes ſingulares enūciare: & ſi in epiſtolaz capite ponere poſſent noſtri. Sed ſupina q̄dam ignorantia decepti. Dum blandiri volunt. oēm oīonis textum cōfundūt Vos precor inquiūt: vobis ſupplico ceſar veſtram maieſtatē appello. veſtrum officium imploro veſtraz dementiā obteſtor. reddite iudiciū inopi iudicate potentē meam calamitatē inſpicite: nemo vos magis q̄ iuſticia mouet ceſar. Et in būc modum infinita. Hoc & mibi facere liceret: ſed veterem morem magis cōmendo. Et cum ſummos illos imitari ſapientes

in eloquētie atq; philosophie studiis nequeam. In hac certe parte ipsoꝝ vestigiis inherebo. Ideo te q̄uis claro sanguine cretus & multa doctrina sis fretus singulari appellatione saluto. Et sicut Iulio cesari scribens Cicero se anteponebat: sic & tu equo animo feres Eneam tuuꝫ in ipso primo epl'e angulo intueri quia non arrogātis est sed veteres imitantis: quorū ignorantiā modernorū sciētie prefero. Nunc quid ex te velim paucis accipere. Retulit mihi vir mitis & mihi amicissim⁹: imo alter ego. Michael de pfullendorff notarius impialis te pluribus libris abundare. quorū nomina etiam mihi p̄scripsit. Inter illos nōnulli sunt quos visere cupio non ꝙ antea nō ꝑlegerim: sed ꝙ diu illis carui. Et sicut amicus post magnam tp̄is intercapedinē auidus est amici videndi: sic mihi cupiditas est contubernales illos meos quibus nimiū priuatus fui: in domū recipe & p aliquod tp̄s eē cum eis. Hoc pōt mihi p̄stare humanitas tua vt me Michael instruxit. Est em̄ apud te Ouidius de tristibus de arte amandi & amoris remedio. Therētius q̄q; Comicus & Hieronym⁹ in epl'is quos tam expeto relegere q̄ nunc pascalem adesse diem. vt piscibus atq; oleribus & oleo semotis: vesci carnibus possim qd̄ desideriū si tua benignitas impleret: magno me tibi nexu retinebis obnoxium. Erubesco dum sic scribo. Nanq; cum nulla inter nos vsura p̄cesserit nullaq; notio: temerariū quodāmodo videt̄ me beneficiū ex te petere. Quisquis em̄ poscere aliqd cupit ante om̄ia se se debet metiri & an impetratu sit dignus rigida trutinare censura: ne postulatis carēs & dāno & irrisione mulctet̄. Sed neq; ego hoc pretermisi. Sunt em̄ nōnulle rōnes que mihi spem faciunt te meis votis annuiturū: quas breuiter tibi exponā ne me temere atq; incōsulte motum iudices. Om̄s qui libros cumulāt aut oblectari illis & fieri legendo peritiores cupiunt. Aut videre amatores sapientie volunt vt trāseuntes p viā digitulis mōstrent̄. Hi sunt q magnas & p̄ciosas hn̄t bibliothecas. In quoꝝ plateis Arestoteles. Plato. Cicero. Seneca Virgilius. Liuius. & oīs vetustas delitescit. Priores quidē vt gaudiū p̄fectū habeāt: opuscula cōmunicāt: cōmodant & in cōmodatū recipiūt: transcribi p̄mittunt. & tātomagis exultant quāto vulgaciora sapientū virorū volumina cōspicantur. Alii v̄o tanq̄ thezaurum libros recondūt & corrodi potius tinea & opizis muribus ferunt q̄ in apertū dari velint. Nec tam diligēter vellus aureum draco custodiebat. aut aditū orci cerber⁹ q̄ isti suos libros: quoꝝ dumtaxat marginibus & aureis oblectant̄: nunq̄ quid interius sit aut legentes aut intelligentes. Qꝫ si tu ex his esses nunq̄ vel tibi scribere vel te alloqui tēptassem. Sed aiūt om̄s qui te norunt: similē priorib⁹ esse q poetas & oratores non vt in tetro carcere claudas. sed vt ad tuam & cōmunē vtilitatē publices emere cōgregareq; studeas. Aiunt preterea te fore in omnibus rebus liberalem: benignū: munificum: & tum in om̄s homies. tum in eos qui tuorū studeorū amatores sunt largum atq; beneficū. His ergo allectus morib⁹ decreui has meas litteras ad te dare teq; hortari ro

gare obſecrariq; vt p aliquod tēpus in vſum meū oratores & poetas q̄s
preſcripſi venire pmittas: q̄m ad te nihilo peiores reuertent: ſed potius
p ridentia prata & floridos agros verni tpe tranſeuntes mecū poſtq; cō-
fabulati aliquātiſp fuerit: tanq; recreati alacriores te repetēt. Quia nullus
eſt tā gratus locus: nulla ſocietas tā iocūda: cuius non aliq̄n emergat ſatie
tas. Miſſos igit illos fac vt nō ſolū mihi ſed vt ipſis etiā geras morē. Ad
hec accedit Michaelis q̄ apud te eſt familiaritas: huic etiaz placebis. Et is
vadem cū dño vuilhelmo racz ꝓtbonotario regio & tui obſeruātiſſimo
ſe dabit. libros nō iturus eſſe ſiniſtrorſum: ſed a te pura fide remeaturos.
Addo & tertiū q̄m mihi etiā libri ſunt q̄rū te potero cū voles pticipē face
re & ſic viciſſim tumeis vteris opuſcul' & ego pfruar tuis. Vt g finē epla
donē. Credo me nō eē ſtulta petitiōe vſū. ſi id poſtulo qđ moribꝰ tuis eſt
cōſentaneū cōcedere. Si tute nī potes annuere: ſi tua etiā in eo verſat vti
litas: ſi nō ſolū mea ſz etiā Michael' amātiſſimi tui cōmoditatē ꝓmoueo.
Tu fac vt rōne potiꝰ obtineā q̄ ceca fortuna repellar: mihiq; vti mācipio
impera. Datū in nouaciuitate auſtrie qnto idus aprilis. Anno. M. cccxl.

Heraldorū nomē & officiū vnde exortū ſit. EPIS. CXXVI

Neas dei gīa epūs ſeneñ. dño Iobāni binderbach ſecretario regio
e & amātiſſimo fratri. S. p. d. Querē multi ſolēt vnde ſit heraldorū
nomen exortū Quis heraldos primos inſtituit: & quid officii ge
nus hoc hoim inter mortales habeat. Que res mihi quoq; aliq̄n fuerunt
dubie. Sed cupiēti plurima noſſe vt eſt humanū ingeniū. q̄rentiq; certior
fieri. apud angliam que olim britania dicebaē. in ſacrario nobilis edis ſan
cti Pauli lundonienſ. vetus biſtoria in manus venit. añ annos ſexcentos
vt ſignatū erat conſcripta q̄ ſi vera eſt & mee pōt & aliorū ſatiſſacere cupi
ditati. In ea quid inuenerim tibi ſcribere decreui vt acri tuo iudicio cum
viro primario & doctiſſimo domino Vlrico de monte ſolis quid tenen
dum ſit cenſeas mihiq; reſcribas. Aut hyſtorie tutbides grecus annotatꝰ
erat: quē fama celebrē darumq; nouimus: trāſlatoris nomen nullum in
ueni. Conſtat tn peritum fuiſſe qui magnū illum & facundiſſimū autorē
latine lingue non minorē q̄ grecus eſt reddidit. Non teneo verba hyſto
rie vt erant contexta. Sententie memini in ea ad hunc fere tenorē ſcriptum
erat: Heraldi ſunt qui apud maiores noſtros heroes vocitabant: quos
maiores boibus: diis minores fuiſſe tradunt. Nam que priſti rebus ge
ſtis inſignē videbant gratū populis virtute ſublimē in deorū cetu collige
bant. Si modo miracula extabant quibus eam ſupra naturā aliquid ope
ratum fuiſſe conſtaret. At ſi miraculi nihil eratvirtus tamē admirabilis vi
debatur: būc neq; deum neq; hominē compellare phas putabāt. ſed me
dium inter vtrunq; ſortiti vocabulum heroem vocabant quaſi ſemideū;
ſic heroes introducti a quibus corrupto vocabulo heraldi ſunt appellati
Illos aūt inſtituit primus omniū Dyoniſius qui etiam primus armatus
& cum exercitu inuaſit indiam ac rudes illos & agreſtes homines corti-

ctibus arborum & crudis ferarum carnibus vtētes in vrbes legit: boues aratro iungere: frumenta serere: deos colere: nutrire comam: mitrā ferre & vnctiones docuit vngentorū. Fuitq; bis dator vini sicut & grecis: armauit eos armis marcialibus & ad vsum vite cultioris erexit. Quibus cō positis cum vellet abire atq; alias lustrare regiones fuerunt complures in eius comitatu qui iam senio confecti & assiduis attriti laboribus neq; re manere volebant sine rege neq; sequi ducem volebant. Recessumq; prin cipem lacrimis & fletibus obsecrabant vt sui misereret. Ad quos liber pa ter. ponite curas inquit cōmilitones fratresq; mei diu pugnastis diu me secuti estis. ego alia ex aliis in fata vocor: vobis iam parata quies & hinc premia laboris vos manent. Sistite hic & vrbem hanc terrā quam vestri mihi lacerti quesiuerunt possidete. Ego vos hodie militie laboribus ab soluo. veteranes milites esse volo beroasq; vocari. Munus vestrum erit reipublice consulere fontes arguere: laudare probos: ceteris muneribus vacabitis: quocunq; gentium terrarumq; veneritis. victum vobis reges vestitumq; dabunt: bonoratiores apud omnes eritis. Xenia vobis prin cipes offerent. suasq; vestes cōdonabunt. Stabit fides dicto vestro: men datia borrebitis: proditores indicabitis. qui feminas male habent os in fames asseuerabitis. In omi terra libertas vobis esto: securusq; vobis trā situs & incolatus. Si quis vos vestrūq; verbo factione angariauerit quē piam gladio feriet. Ceterum ex amicis meis bachosissimū. Spartebam vobis regem indisq; constituo. qui vobis alimenta prebeat & annuas sti pes. Qui custodiat priuilegia vestra: & bonoratos vos habeat ex grege vestro ad regni fastigium euocatus: vos illi consulite & posteris. Cuius si genus defuerit ex vobis vestrisq; liberis reges indorū finito. Atq; sic ad hortatus beroas Dionysius ex india duxit exercitum. Spartēbas autē re gnauit sup indos quinqginta & duos annos. Budāq; filiū successorē reli quit qui cū regnasset annos viginti instituto filio cradenavitā finiuit. Ac post eū p duodecim generatiōes beroū soboles vsq; ad berculē reguit in india. Hercules āt cū domitis terra; mōstris ac seuicia tyrānoq; deleta pe netrasset. Indiā regnū beroū in se recepit. Priuilegia tn bis nō ademit: sz auxit eoq; numerū cōscriptis inter eos qui secū ad hispania & mauritania militauerāt: & cōtra gerionē triplicis aie & anteū terre filiū arma tulerant longis itineribus & senecta etate defunctis. Sed cum venisset ad mortē multosq; filios hret. (Multis em mulierib⁹ mrimonio iūctus fuit) vnicā aūt filiā sustulisset pandeā noie huic regnū cōmisit. Et vt ostēderet beroas q̄nti faceret p ceteris liberis vnū ex nūero beroū noie iobarē virū filie de dit. qui regē gereret quingētosq; huic elephātes q̄ttuor milia equitū & centū triginta milia peditū cōstituit qbus regnū tueret. Ex hoc nat⁹ē po limbotras a q̄ dicta est vrbs maxia polimbotra. Cui⁹ posterioritas vsq; ad alexādrū magnū p centū & triginta octo reges indiā gubernauit. Ex qui bus ortus ē port⁹: cui⁹ virtutē mirat⁹ ē alexāder at; adeo dilexit vt victor

victo regnũ dignitatẽq; restituerit. Tum quoq; Alexander ex suis mili-
tibus heroas legit senes quingẽtos. longa & laboriosa nimis militia cõ-
tritos. q̊s porro cõmendauit. quibus singulis annis in singula capita vi-
ginti argẽti talẽta daret: adiecitq; prinilegiis heroũ vt auro & purpureis
coccineisq; vestib⁹ & paludamẽto vti possent. quin & arma regia & insi-
gne deferre q̊uis gentiũ terrarũq; loco fuerint. Si qs hos manu pulsasset
aut verbo lesisset. eum capitis reũ eẽ bonaq; sua fisco deberi. Sic tutbides
vt ille refert qui trãstulit q sil̃ia herodotũ & didimũ & magastenẽ & xene
fontẽ sentire ꝯtẽdit. Additq; demũ ex ꝑsona sua auctor ignot⁹. Habem⁹
igit̃ heraldoꝝ nomẽ idẽ significare qđ apud veteres heroũ significabat.
Dyonisiũq; primũ hoc gen⁹ hoim apđ indos instituisse. Officiũ eoꝝ esse
vt regib⁹ assistant vt ꝯsolãt reipublice vt virtutes extollãt vicia fulminẽt.
Nec aliud sunt q̃ milites veterani q post multa egregia facinora multaq;
bella mirifice confecta & amplissimos triũphos exhausisti viribus fessiq;
senio a labore militari remittunt̃ & in curiã cõsulturi accersunt̃. Traditu3
quoq; apud maiores est hmõi hoies semp honoratos fuisse actum saulis
tum Dauidis tu3 Salomonis tũ ceterorũ regũ hebreoꝝ latera cõstipasse.
quin & inter machabeos hec dignitas locũ obtinuit. Legim⁹ & Iuliũ ce-
sarem cũ victo pompeio in egyptũ ꝑrexisset hoc noĩe & hoc honore ple-
rosq; suos cõmilitiones donauisse q secũ & in gallia & in britania & ĩ ger
mania & ĩ grecia: forti pectore militauerãt. iãq; torpẽte senecta lãguebãt
Nec Octauian⁹ August⁹ hoc ꝑclarissimũ gen⁹ hoim neglexit: q supato
apđ acciũ Marco Anchonio extincta cleopatra. cũ parthoꝝ supbia timo
re posito veniã postulasset: ablatoq; Marco Crasso cũ ꝑcios̃ muneribꝰ si-
gna remisisset. tũ reges indoꝝ ad famã tãti noĩs moti vsq; ad hispaniã le-
gatos misissent. ac vltro parere se romano impatori obtulissent. Cũ sub-
merso cãtabro terra mariq; patẽ roman⁹ ppl's hr̃et: clausissetq; denuo ia3
portas hmõi: fert̃ legẽ tulisse. Om̃s idcirco mortales exercere se solent &
obiectare ꝑiculis & aliq̃n pace frui quiete possint. Nec labor est vllus qui
premia non expectet. Eapropter maiores nr̃i militibus qui bñ pugnauis
sent: non solum stipẽdia q̃bus se suãq; possent nutrire familiam: sed hono
res amplissimos ꝯstituerũt vt coronas: armillas: hastas: & alia virtutis in-
signia q̃si solamẽ & premiũ laboris exacti. Sil̃r & nos facere decet q diis
fauẽtibus & magna virtute militũ rẽ romanã restituim⁹ & altã pacẽ toto
reformauim⁹ orbe ne milites q longa & durissima nobiscũ bella pegerũt
ac plurimũ sanguinis tũ sui tũ hostiũ effuderũt sine mercede tãti laboris
euadant. Quisq; g̊ ꝑ decenniũ nobiscũ militaueris. Si mõ q̃dragenarius
fueris siue pedes siue eques stipẽdia merueris. militia post hac & om̃i la-
bore vocato heroes esto veteranusq; miles. Nemo te ciuitate foro tẽplo
hospicio domo prohibeat. Nemo tibi crimen ascribat. onus imponat.
pecuniã ex te querat. Si quid peccaueris solam cesaris vindictam expe-
ctato. Quicq̃d turpitudinis admiserit hoies: te iudicẽ ꝓpalatorẽq; time-

ant seu priuati seu principes fuerint. Quod dixeris affirmaueriscꝫ. nemo
falsum arguat. Libera & apta tibi oia itinera locacꝫ sunto. In edibus prin
cipantū mensa tibi potuscꝫ esto. Stipendia quibus te tuācꝫ domū serues
ex publico quotānis habeto: quā legittima face duxeris vxor. ceteris fe-
minis preferat. quem exprobaueris infamēcꝫ dixeris: hic reprobat⁹ bo-
mo & infamis esto. Arma insignia noia & ornamēta heros ferto q̄ reges
decent. Que dicere aut facere velis vbiuis gentiū locorū nationūcꝫ faci-
to. Si quis tibi iniurius fuerit ceruice careto vtcꝫ senectuti tue quietius
cremonensiū qui contra vos antbonii ptes fouerunt agros tibi tuicꝫ sili-
bus viritim diuidendos assignamus. qui si pauci fuerint addimus & mā
tuanos vt bona fide & alta vtute pfuisse te reipublice gaudeas. Sic Octa
uianum veteranos suos bonorasse confirmāt decreuerat idē penus Ha-
nibal facē nisi fortuna fractus aduersa Anthiochi regis & prussie coactus
fuisset. supplex tribunalia petere comperimus. Athilam bunorū regem
cuius efferatū & inanem gloriā. similia suis veteranis priuilegia cōtulisse
Necꝫ Theodericus gottor⁹ maximus & audētissimus rex heroas inbo
noratos reliquit quibus & ciuitates & puincias tributarias fecit. Caro-
lus aūt magnus qui primus post grecos apud romanos suscepit imperi-
um: germanus homo ex antiqua francorū psapia natus postꝫ saxones
sepius rebellātes multa vi domuit: ac feces bunoruꝫ longobardos ab in-
festatione romani pūlis exterruit. suscepto cesaris nomine & Augustus
appellatus: milites oīs qui tanti laboris comites fuerāt: in bunc mo dū
bonore ferē & libertate donasse. Ite inquit milites mei vos heroes voca
bimini: socii regum & iudices criminū. Viuite postbac labores expertes
consulite regibus & publico nomini turpia corripite: fauete feminis: iu-
uate pupillos cōsilio circūdate principes. ab bis victū vestitū stipendiūcꝫ
petite. Si qs negauerit inglori⁹ infamiscꝫ esto. Si quis iniuriā vobis intu-
lerit reū se maiestatis agnoscat. Vos aūt caueritis ne tantū decus tantūcꝫ
priuilegium iusto bellorū labore partū aut ebrietatis: aut scurrilitatis aut
alio quouis vicio maculetis. Ne q̄d vobis largimur ad gloriā: redundet
ad penam quā devobis sumendā si forsitan excesseritis nobis & succesio
ribus nostris romanorū regibus ppetuo reseruamus. Hec sunt q̄ de no-
mine & institutione beraldorū quos heroas fuisse cōstat apud antiquos
scripta cōperimus: Cur aūt nostris diebus qui nūcꝫ militarunt & abiecti
quidā homies hoc nomē assequunt. nescio causam nisi quia oīa dege-
nerant: nec est boim genus q̄d stet suis legibus. Nam & indocti doctio-
ris insignia recipiūt: & qui nuduꝫ nuncꝫ ensem viderunt militiā pfitent
nitentcꝫ calcaribus aureis atcꝫ vt de nostra dignitate dicamus: abscꝫ līis
abscꝫ moribus sermone lenes atcꝫ vita catbedrā pontificalē audem⁹ ascē-
dere. Quere religiones pcurre mechanicas artes: oīs oberrant nibil est
quod suis legibus puris inuiolatiscꝫ pseueret. Vale & si quid habes q̄d
bis consonet auctoritate dignū & fide scribito nobis: nri memor & amās

Cuius rei Michaelem pfullē dorffiū cōsecretariū tuū & nr̄i diligentē doctrina plenū. aut iudicē aut arbitriū expiemur. Ex vuiēna Kl's Iunii. Anno domini. M. cccdi.

Passagiū q̄ difficile conduci possit in effectum arguit pluribus exrō-

nibus. EPISOLA CXXVII

Ittere ad me tue amātissime Leonarde duplitate & triplicate per
l uenerūt. In boidus hortaris me magnope ad rem bellicaz instituendā p mea virili qñ apud cesarē seruio operas nauē facis vt xp̄ianum decet & boiem senis natuz cuius est (nescio q̄re id fiat) q̄minus pōt eomagis de cōi bono anxiū esse. Laudo tuū cogitatū: tuas curas probo. Vtinā tui similes rebus maximis p̄essent. Credo multomelius xp̄ianitati esse consultū. Nāq̄ sic verū dicere libet: nimia ē inter orbis nr̄i rectores somnolētia aut aduersus officiū aut p̄ter officiū oms intēti sunt. Arbitror te iam cognouisse q̄ sunt apud ratispanā gesta & q̄ negligēter eo conuentum est. Ex italia nulli cōparuere. Nam legati venetorū prius solutū audiuere conciliū quā bauariā ingrederent. Vnus mihi videt sup oms laudandus princeps Philippus burgundie dux. qui etsi eēt britanico bello implicatus vocatus tn̄ ad cōuentū qui p salute ppli xp̄iani erat indictus noluit excusari: noluit reipublice deesse. Cōgregatione q̄ cōmune bonuz tractare videbat sua presentia noluit eē priuatā. Venit igit ratispanā iturumq̄ se contra turcos in p̄sona ppria pollicitus est. Si vel cesar vel rex hungarie vel alius magnus princeps exercitū duceret. Si minim? missurum se quas posset copias: neq̄ bis in rebus excusatū se habere voluit: ni si tale sibi supueniret impedimētū qđ tota xp̄ianitas legittimū reputaret Quis būc satis cōmēdare p̄ncipē posset. Nemo ē inter xp̄ianos cui min? timendi sunt turci & infideles ceteri q̄ duci burgūdie: Nemo tn̄ est qui p depulsandis atq̄ cōprimēdis hostibus fidei solicitior eo reperiat. Vnde ista mens homini. Non cupido rapiēdi hunc trahit: cui sunt opes infinite: non spes vlla voluptatū quib? frui victores putant: qui est iam euo pfectior. Et si delitias amet nusq̄ maiores q̄ domi reperiat. Non augendi dominii ratio qui se nouit in gretia aut in asia nequaq̄ regnare posse. Sed est hic religiosus princeps amat eccl'iam matrē suam. Cupit fidei nostre consultū eē: dolet cum audet xp̄ianū nomen blaspbemari. Miseret in felicibus aiabus q̄ dietenus in captiuitatē a barbaris rapiunt. Pudet eum ignomie quam turci nobis inferunt. Est em̄ nobilis animus: non potest mens alto sanguine nata: non alta meditari. Nihil turpe ferre potest generosus spiritus. Videt se dono dei amplissimis & populosissimis regionibus prefectum: multisq̄ beneficiis cumulatū. Non vult ingratus videri. Recognoscit munera in se diuina esse q̄ plurima vult pro sua facultate vices reddere. Meminit Iohannis patris sui: quem turci pugnantē pro fide catbolica captiuarunt. Cupit vlcisci paternū vulnus: imitariq̄ maiorū suorum vestigia: quos pro fide ortbodoxa constat fuisse ardentissimos.

Huius igitur opera factum est ꝙ in conuentu ratispanēsi nonnulli articū
li conciperent̄ quoruꝫ ego copiam rectoribus nostre vrbis feci. Nec me
dubium tenet quin tu illorum noticiā habeas. Nam & illustri dominio
venetorū. apud quod nunc moram trabis articuli per suos legatos hu-
iuscemodi missi sunt quoruꝫ si fiet executio nihil erit nostre religioni ti-
mēdum. Cesar eiusce rei cupidus nouū apud franckfurdiam cōcilium in-
dixit. Id futurū est tertio kalēdas octobris. Cesar aut eo securiamq; suaꝫ
transferret aut presidētes plena potestate suffultos mittet: neq; negliget
quātum in se erit conuentus. Nunc quoniā de me multa dicis: referabo
tibi que mihi incūbunt. Optaui domum reuerti visere amicos: consolari
ac pascere quocunq; tandem pastu valerem meas oues supplicaui cesari
benignam mihi vt licentiā preberet: qua patrios lares peterem: non obti
tinui. Ait em̄ sua serenitas necessaria sibi esse seruitia mea dum instat apd̄
franckfurdiā dicta dies. Eam ob rem fero moleste meū exilium: vereorq;
quod nuper sum expertus. Etenim cum ratispanā ꝑgerem inuasit me do
lor pedū quem podogram medici dicunt: que res mihi intereundū acer
bissima fuit. Non tamē neglexi cōmissum onus. Iter cum magno labo-
re peregi: adeo vt pede ad sellam suspenso vnius diei viam fecerim cum
inter asperrimas alpes non esset quadrigis locus. Idē timeo ne mihi nūc
accidat: si vt mentem intelligo cesaris vel mittar inter legatos: vel suam se
qui serenitatem iubear. Sed quid agam quis ego sum qui tantū imperiū
effugere possim. Video insup res maximas eē ad quas teneor & vniuer
se christianitati vtiles. Quid in laborem pro facultate mea statui manere
& ad meum exilium paucos menses addere: donec franckfurdiū consiliū
finiatur. Impatiar meas operas in cōmune bonum. Et si nequeo grādes
manipulos in aream ferre dominicā at saltem spiculas aliquot in horreū
ecclesie referam. Neq; enim deus noster tam facta hominū q̄ mentes in-
spicit. Et laudatā in euangelio mulierculam legimus que duo era minu-
ta in gazophilaciū obtulit. Illud autem oro Leonarde amātissime ne vel
passagium contra thurcos instituēdum italice pace compares. vel me mo
nacho qui illam conclusit equiparādum putes. Nāq; si pulcerrime & ve
re dices nullam esse ꝑsonam adeo tenuē per cuius manus nequeat si velit
diuina maiestas res maximas conficere. Et addis exemplum nostri tp̄is.
Nam pacis italice humilis & quodāmodo despectus heremitaruꝫ sancti
Augustini monacellus auctor habet̄. Nō est tn̄ equa rerū & ꝑsonaꝝ pro
portio. Pax. n. italica etsi vt ais rome ad maturitatē ꝑduci nō potuit: adeo
tn̄ in alto illo sumi p̄sulis igne cōsistoriali decocta fuit vt ꝑuo postmoduꝫ
sole potuerit maturescere Erāt et ꝑtes q̄ ꝯtēdebāt lōge defesse bello cōtri
te atq; exhauste: intelligebātq; nisi concordiā amplecterent̄ vtrinq; fun-
ditus eē ꝑeundū. Nec plurima erāt capita quoꝝ sensus cōbinādi ad cōfi
ciendam italice pacem viderent̄. At negociū hoc gerendi cōtra thurcos
belli: rude adhuc indigestū & pene intactuꝫ est. Nec germanie aut gallie

principes quoꝝ potissime mentes excitãde sunt satis intelligere possunt quid sua non interfit: contra thurcos arma mouere qui sunt ab eis remotissimi. Quis insup galliam aut germauiã armet nisi cerebra pene infinita coniũgat. Adde ꝙ oms italice vires ad maritimã classem sunt vniende Qualis deinde inter me & monachũ italice pacis inuentorẽ cõparatio cadit. Fateor quia nihil ẽ repertori ac rectori orbis factu difficile velle illi & posse vnum est. Nec inficias eo spirare vbi velit spiritũ dei: qui & aliquã do infima mundi eligit vt fortia ꝙꝫ cõfundat. Sed audi psonas ꝙꝫ dispares adnectis. Ego illum monachũ qui partes italie dissidẽtes composuit crimie mundũ: longa vite sanctimonia cõprobatũ doctrina plenũ. Nihil miror si deus instrumentũ elegit p qd pacaret italiam. At istic ꝙuis turpitudinem ꝓdo meam longe a me absunt. Habet in me deus multa que puniat: nulla q̃ premiet. Quo igit̃ pacto me velut organo magnis in rebus vtat̃. Vereor vereor vt tevera non celem. nedũ me grãdibus ingero negociis: impedimẽto magis ꝙꝫ ꝓmotioni reperiar. Tu desine de me tibi multa ꝓmittere: ac me domi ꝙꝫ foris malis cũbã fortasse nõ inutiliter regam: Nauis magne si dauem tenuero & me simul & nautas perdam. Frãckfurdie si fuero naucleros inueniã optimos: atꝙꝫ ipe remigis officio fungens peccatorũ meoruꝫ partem delebo: hec tibi de me volui dixisse. Nunc de ordine dato pauca disserã. Scripsisti vocãdos eẽ multos ex italia ad conciliũ ratispanẽse putasti id futurũ constañ. simile ne dicã basilieñ. quod in annos viginti ꝓtensum est. At nostrũ exacto mense finẽ accepit Indictum eẽ aliud huc rursus vocanẽ ex italia rex aragonũ: veneti: ianuẽses: florentini. seneñ. lucani. Comes quoꝙꝫ Franciscus: ꝙuis non est inuestitus de ducatu mediolaneñ. accersit̃ & dux mutine: marchiones insup mantue: mõtisferrati & saluciarũ. Videbim? quãtus erit nostrorũ feruor italorũ. Regibus quoꝙꝫ francie anglie bobemie bungarie polonie dacie suecie norvuegie scotie lr̃e danturvt ad conuentũ mittant. Principes alamanie adesse: comitates mittere legatos iubenẽ. Si erit cõuẽtio grandis spem bene gerende rei summã. Si pauci conueuerint obrigestam. Dices. Quid sentis: quid putes futuꝝ. Mallem tacere. Mallem opinionẽ meam esse falsissimã ac mendacis q̃ veri ꝓpbete nomen. Dicam tamẽ ꝙ meus presagit animus. Non spero ꝙ opto. nil boni mẽti mee psuadere possuꝫ Quare inquis. Quare inquã. Ego bene sperem xp̃ianitas nullum babet caput cui parere oms velint. Neꝙꝫ summo sacerdoti: neꝙꝫ impatori que sua sunt danẽ. Nulla reuerẽtia: nulla obedientia est. Tanq̃ꝫ ficta nomina: picta capita sint: ita papã impatoremꝙꝫ respicimus. Suum queꝙ ciuitas regem babet. Tot sunt principes quot domus. Quomodo tot capitib? quot regunt xp̃ianũ orbem arma sumere suadebis. Age dicito cõcurrere in bellum cunctos reges. Cui ducatũ dabis. Quis ordo in exercitu erit: q̃ disciplina militaris: que obedictia: quis pascet tantũ populũ: quis intelliget varias linguas: quis reget diuersos mores: quis anglicos amicabit

gallicis: quibus ianuenses cõiunget aragonẽsibus: quis theutones hun
garis bohemisq; conciliabit? Si paucos cõtra thurcos ducis facile succũ
bis, Si multos cõfunderis. Vndiq; sunt angustie. Perge vltra atq; inspice
xp̃ianitatis vultum. Pacata inquis italia est facile aduersus exteros arma
sumet domi quieta. Nescio q̃ quieta. Inter regem aragonũ & ianuenses
adhuc belli reliquie manẽt. Nec ianuenses hi sunt qui cõtra thurcos pu
gnaturi credant̃ quib⁹ tributa pendere dicunt̃. Veneti cũ thurcis fedus
percussere. Et q̃uis aiũt se sumpturos arma p̃ nr̃a fide: si ceteri xp̃iani bel
lum thurcis indicãt. Quis banc cõditionẽ implebit? Vocare nũc rogare
atq; excitare venetos oportebit: qui ceteros imitati eẽnt si pax eis cum
thurco nõ eẽt. Quid cũ italis facies q̃n due nauales potẽtie & quidẽ ma
iores desunt. Rex aragonũ q̃uis est potẽtissimus & ad cõe bonũ ardẽs:
baud q̃q̃ solus bellũ nauale cõtra thurcos agitabit. Sũmi põtificis quan
ta sit classis non ignoras. Deficit igit̃ nobis altera belli pars. Nã cũ terra
mariq; thurcos vexare propositũ eẽt: deficientibus italis nihil est q̃d de
maritimo bello sperem⁹. Patebit asianis ellespontus. Et si terra bellũ ge
rat̃: infinitas ex assia copias in greciã thurci traducẽt. In hispania uosti q̃
multi sunt reges potẽtia regimine volũtate & opinione dispares. Neq;
illi in extremo iacẽtes occidenti ad septẽtrionẽ trabẽdi sunt. Estq; quod
agunt cũ granatensib⁹ domi. Rex francie & si toto regno pepulit bostẽ:
marinas tamẽ horas inquietas habet: nec militem extra regnũ audebit
mittere: dũ classes ex anglia repetinas timet. Anglici nil aliud animo ge
runt q̃ vt repulsam ex francia vindicent. Scoti: dani: sueti: noruegi in vlti
mis orbis oris siti: nihil ẽ q̃d extra domũ queant. Theutones inter se di
uisi nulla in pte coherẽt. Ciuitates cũ principibus dissident. Et ip̃i inter se
principes nullo concordie vinculo tenent̃. Suitenses cũ ducibus austrie
vetus odiũ tenent. Comes palatinus archiep̃o mogũtino infest⁹ ẽ. Duca
tus lutzelburgensis inter regẽ bohemie & ducem burgundie litigiosus
pendet q̃uis sunt ad kl̃s vsq; nouẽbris in eam rem inducie. Duces saxo
nie de sexaginta castellis cũ bohemis litem habent. vuratislauienses req
siti p bohemie regem. homagiũ facere recusarũt: nisi ad se rex p̃ficiscatur.
Pruteni qui religioi sancte Marie theutonicor⁹ subiecti fuerunt: excusso
priori iugo ad regẽ polonie defecerũt. Isq; nũc regionẽ ingressus cũ con
iuge sacramenta fidelitatis accipit. Lignicenses quos Ladislaus rex gu
bernatori bohemie dederat subire iugũ recusant. Nec puduicenses pare
re domino de rosis volũtarii sunt q̃uis dono regis ad eũ pertineant. In
austria nihil quieti est. Baronem eyczinger dominantem spernũt. Ciuita
tes amant seditiones frequentes aguntur: vuancbo bohemus cum duo
bus milibus latronum regionem longe lateq; vexat. In vuienna crebra
fiunt incendia: nec actores in famã veniunt. In bungaria prelati & baro
nes infensi sunt Iohanni vainode: qui quondam gubernator fuit: nũc ca
pitanii nomen tenet regnicq; maximã partem occupat. Giscra bohemus.

inuestitus a rege de territorio sepusion in hũgaria ad possessionẽ venire per Iobannẽ impeditur. Dispotus rastie q̃uis thurcis vnitus putet: auxilia tamen regis hũgarie petit & thurcos asserit bello paratos. Nihil tñ ad hec bungari mouent: sed habituri potius indutias siue cõcordiã cum hoste q̃ moturi bellũ credunt. Ede nũc in tanta rerũ varietate quid sperãdum aut timendũ sit. Intuere deinde mores hoim ac nostro⁹ principũ facta cõsidera quãtus auaritie sinus patet. quanta inertia quãta voracitas. Nemo litteris aut bonarũ artium studiis intentus est. Et tu cũ hisce moribus deleri posse thurco⁹ exercitus putas: vtinam tu verax inueniaris: ego fallax. Vtcunq; res sese habẽt: manebo ad dictã diẽ franckfurdien. & si nõ prodero reipublice xp̃iane. macerabo tñ meip̃m & in vindictã meorum delictorũ affligam corpus & mentẽ. Si quid in cõmuni redundabit boni tãto id libẽtius videbo. q̃tomagis preter spem eueniet. Tu vale & me vt soles ama: & si amasti parũ amore⁹ auge: qm̃ ego te p̃ tua virtute vehemẽter amo. Ex nouaciuitate die. v. Iulii. Anno. M. cccc xliiii.

Excusatio regis dacie quare ad dietam non venit.

EPISTOLA CXXVIII

Euerendissimo principi dño. F. diuina fauẽte clementia: romanorum imperatori semper augusto duci austrie ꝛc. Cristernus dei gratia regnorũ dacie noruegie sdauorum gotborum rex: comes in aldenborch & delmanborst, Salutem & triumphantis victorie continuũ incrementum. Perlectis nouissimis imperialibus litteris nobis directis: merore cordis & mentis anxietate indicibili vrgebamur. Cum videamus tandem virus pestiferum in christianam fidem dudum congestũ: viperam illam balymamech thurcorum tyrannum feraliter euomisse: & quod in sue impietatis contentaculis fabricauit incentiuum sue iam crudelitatis detexit. Hunc non ambigimus imaginem bestie illius gestare. quam Iobãnes euangelicus vates ascendentem de mari preuidit. tertiam partem stellarum ad ima trahentem. immo asiam & affricam: & iam suis execrabilibus spurcitiis europe terminos defedantem videre videmur. serenissime imperator & frater chariss̃ime quod cum singulari mestitia referimus statuum omnium & sexuum omniũ religionem fidem & vrbanos mores in populo christiano adeo a iustitie tramite declinasse q̃ diuinam non cessent irritare & prouocare vindictam. In illos precipue qui aliorum vita & exemplo deberent merito esse ductores: vnde vltione condigna hoc nostro tempore quo peccata magis & vicia subrepunt: flagellis & plagis grauioribus excribrãtur. Nullos enim christianorum fines per vniuersi orbis machinam a peste cladibus vel incursibus hostiũ eximi videre aut cognoscere valeamus: omne quoq; solum vbi christi nomen colitur: crebris agitari & oppugnare contrariis. Neq; propterea vllam diuine miserationis & pietatis recuperande: maiorem adesse fiduciam q̃ q̃ incipientes a capti

bus diuinis institutis & bonis moribus ſm euangelicam legem reſum/
ptis: priorem culpam & noxas emendemus in melius: quatenus placa/
ta diuinitas ſuorum calcorum felicibus propitia nō deſit optatibus. Hec
ſunt inuictiſſime ceſar arma fortiſſima: propugnacula munitiſſima & ſe/
cura preſidia quibus aptius & facilius: immo felicius & fructuoſius bo/
ſtium vires & frontem ſuperbie demoliri conueniat cū militaribus cune
is cū bellicis munimentis. Hoc quidem exemplariter pbiſicis traditioni
bus comparatur q medici ſatagētes noxiales a corporibus chymos re/
pellere per prius antbidotis & catbaplaſmate congruentibus prepara/
tas ad exitum ſuperfluitates deinde formato expellunt. Sic ergo imperi
alis maieſtas erga deum celi deuota ſuperioribus & inferioribus ſugge/
rat melioris vite feruorem. Interioris em̄ conſciētie penitentia cilicio ſac
co & cinere: non auro vel argento: non exquiſitis monilibus nec in arcu
fortium: aut robore potentatus niniuite diuinam contra ſe concitatam
placuere furorem: tunc auguſtalis maieſtas ſuperno adiutorio comite
cum exercitibus chriſtianis boſtium caſtra penetrabit ſecura: omneſq
barbarorum conſtringet conatus auſus armis & potentia vindicabit.
Eruntq boſtium vires angelo domini cobortante: ſicut ſtipula ante fa/
ciem venti & tituabunt pauore & timore ſordeſcēt. O ſaluberrimum &
iocundiſſimū omen: ſi fata preſtaſſent. q regnorum noſtrorū rebus com/
poſitis que variis impreſentiarum contrariorum detinentur amfracti/
bus cum proceribus noſtris quos numero & ſolertia militari ornatiſſi/
mos obtinemus: cum veſtre ſerenitatis contubernio pro fide catboli/
ca: pro gloria immortali: pro illius nomine qui nos ſuo ſacro cruore re
demit: pro fidelium ibidem a tburcis oppreſſorum tutela: in ceſarea co
mitiua adeſſe poſſemus. Teſtamur deū nibil nobis gratius nibilq opta
bilius cū q in tam ſancto opere adeſſe liceret. Condolentes ex ipſis cor/
dis viſceribus imperiali conſtantinopolitaneñ. vrbi: & venerande patri/
arcbali eccleſie quam Conſtantinum magnum primum poſt Philippum
ortbodoxorum ceſarem predeceſſorem veſtrum fortiſſimis meniis ob/
firmatam ſuo nomine que prius biſancium dicta eſt: & preſentia legitur
decoraſſe. Vbi ſumma eccleſiaſtice & imperialis maieſtatis viguit ſan/
ctio. Ibi fuerat legum ſacrarium: fidei viguit norma & religionis ſpeci
men inſtitutis & obſeruātiis religioſiſſimis preornata. Licet & ibi quan
doq ſatban non abfuit: qui Arrium: Sabellium: Manicheos: Neſtori/
um: Macedonum: Dipſtorum: Euticem & ceteros ſuſcitauit bereſeor:
qui in agro domini in tritico fidei zizania ſeminauit. Verumq impe
dimentū buic noſtro ſincero propoſito preſtitit q veſtras imperiales lit/
teras dumtaxat decem diebus feſtum ſancti Gregorii precedentes pre/
ſentate recepimus baiulo. Cum vero regnum noſtrum dacie vbi reſi
demus ad preſens inſulis interſecetur diuerſis vadis pontia ſe diſtan
tibus inuicem & primo tempore parliamentum regni noſtri predi/

ctí: cuius cõsultatione in rebus grauioribus affectare solemus absq; pro-
lixi temporis interuallis cõgregare minime poteramus. Tum etiã quia
sumus in procinctu ad regnũ nostrũ nauigandi norvegie cum expediti-
one contra hostiũ nostroꝝ incursus quos frequentius sustinemus. Quo
propterea cesariis vestris desiderijs & hortãtibus pronũc satisfacere mi-
nime potuimus. Si vero in prefata dieta pro sancto isto & pio ope cele-
branda aliqua salubria & vtilia concludent de quibus nos certiorari du
xeritis quantũ nobis possibile fuerit: saluis regnorũ nostrorumꝝ negociis
animo gratissimo faciemus. Ceterum in causa ordinis prutenorum beate
Marie ierosolymitan. lris vestre serenitatis plenius intelleximus. Cũ ve-
ro talis inter ordinem militiã & patriã sit exorta discordia vt peiora ma-
gisq; indies nocitura verisimiliter formidam⁹. Quo pterea indies tracta-
tus cõcordie magis difficultari verisimiliter timeamus. in quo ordini &
patrie ex intimis condolemus: si tamẽ fuerimus requisiti obtentu vestra
rum imperialiũ lrarum omnẽ ad ordinis profectũ & patrie concordiam-
q; & pacem efficacẽ opam libenti animo impendemus. Valete serenissi-
me princeps & frater charissime in illo qui habitat in celis & imperat: cũ-
cta sua ordinatione gubernãs feliciter & longeue cui nos offerimus gra
tissimo animo preparatos: affectates a celsitudine fraternaq; charitate ve
stra hanc presentẽ excusationẽ nostrã corã illustribus principibus & sere
nissimoꝝ regũ oratoribus & legatoꝝ aplice sedis. qui diete cõstitute pre
sentes extiterit legi & recitari. Datum in nouaciuitate nostra rostildeñ. die
dñica palmarũ. Anno a natiuitate domini. M. cccclliii. nostro regali sub
secreto.

A rege aragonũ ad sacrũ collegiũ cardinaliũ spõte contra thurcos ire.

Euerendissimi in xpo patres & dñi amici nobis singulares post memoriã nostrã. Nihil profe
cto cecidisse recordamur qđ nos adeo cõmouerit aut tantã indi-
gnationem animo iniecerit: quantã constantinopolitane vrbis casus &
grecorũ miseranda atq; inaudita calamitas: neq; vero ob id solũ indigna
mur q; grecia; que magna pars est xpiane gẽtis amissa libertate oppres-
sam ac in manũ & seruitutẽ infideliũ: p xpianorũ negligentiam redactam
et xpiano corpe distractam atq; dissipatam videmus (Quãq; est id grauis-
simũ qđ & omniũ mẽtes atq; animos magnope cõmouere atq; excitare
in vltionẽ dꝫ) sed etiã quia turpissimã & indignissimã notã noi xpiano
ob eam rem iniustã cognoscimus: & que vix vnq; vllis consiliis piculis
aut laboribus aboleri posse videat. Quid em tã indecens tãturpe tampu
dendũ xpianis: q; pati xpianos a barbaris opprimi & acerbissimo serui-
tutis iugo subiici: fidẽq; nostrã labifactari atq; funditus euerti. Pro qua
tuenda atq; conseruanda dubitare debet nemo qui xpianus re sit mortẽ
impigre appetere. Sed hec cõis culpa sit. Dũ em alii alios intuemur ante
constantinopolis calamitatẽ si quis in eius defensionem arma capiat et

EPISTOLA CXXIX

obsistere iniurie conetur: illa ciuitas interim capta est: & illa omis grecia concidit. Capite em confracto & cetera mẽbra cassata sunt. Cũ aũt quoti die intelligamus ex multoꝝ sermonibus ac lr̃is ipm turcoꝝ principem in eam insolentiam ac furorem prouectum eẽ: ob res secũdas que solent animos extollere atq; inflãmare: eumq; nõ contentũ grecie captiuitati ceteris xp̃ianis atq; e grecie clausstris in italiam velle erũpere. Imperium orbis terrarum sibi promittentem & xp̃ianam fidem euertere molientem. Instituimus animo illius furori pro viribus nostris obsistere: conatusq; eius nepharios quantũ in nobis fuerit reprimere atq; infringere. Sperãtes xp̃o deo nostro autori atq; fautori pro cuius fide defendẽda hãc expeditionẽ glorioſam suscepturi sumus: vt & alii principes & populi xp̃iani vna nobiscum ad salutẽ sacrosancte romane ecclesie exemplo nr̃o excitentẽ ac fore: illum atrocissimũ fidei hostẽ nõ solum vlciscamur & intra grecie terminos cohibeamus: sed etiã recupa ta omni grecia ipsum e tota europa depellam⁹. ac ne in asia quidẽ sua quietũ eẽ sineam⁹. Que cũ ita sint. R.p. vr̃as oratas eẽ volum⁹ primũ vt vosipsi qui fidei xp̃iane duces estis in eã tuendã & conseruandã oẽs vires & studia vr̃a cõferatis. nec eã ruere patiamini: cui⁹ ptectores acerrimi merito esse debeatis: vt aliis exemplo sitis q ad vos oculos referũt quicq d agitis intuentẽ cũ ad vos primũ qui estis religiõis capita acceptã iniuriã & cladem hãc ptinere existiment. Deinde vt cũctos populos principes ac reges xp̃ianos p legatos ac lr̃as quoad fieri possit exhortemini atq; excitetis: vt & ipsi exẽplo vr̃o nostroq; hoc & necessariũ & maxime glorioſum bellum suscipiant: & p eo gerendo quas possint copias classes arma & comeatus paret. Si pro fidẽr̃a tuenda in qua est salus nostra reposita nõ depugnamus: p qua dimicare sustinebimus. Si feramus iniurias xp̃o deo nostro factas: cuius ille imagines deleuit sanctoꝝ ac martyrũ statuis euersis: reliquiis luto prouolutis: sacris virginibus incestatis: filiabus e cõplexu parentum ad stuprum raptis parentibus ipis crudelissime necatis. Si has inquam feram⁹ cuius tandem iniurias vlciscimur. Si religionem nostram per negligentiam ruere patimur: vt omittamus ignominias vincula cedes que xp̃ianis impendent. Quidnam sperare amplius de animarũ salute possumus: Multis sane ac summis principibus vt Constantinũ & Iustinianũ omittamus: tum domus nostra que barbarorum semp oppugnatrix fuit: tuꝫ aliarum nationum ac gentiũ maximo honore ac glorioſum fuisse scim⁹: xp̃ianum nomen auxisse ac diffidisse. Quãto igitur nobis omnibus honestius & glorioſius fiet illud ab ruina & manifesto interitu vindicasse. Qꝫ si nulli nobis adiutores fuerint ad tantam iniuriam vindicandam malumq; propulsandũ. quod existimare non possumus. Nos tamẽ propositũ nr̃m exequi contẽdemus sperantes in xp̃o deo nostro rem prospere succesſuram. In qua etsi mori cotigerit leto & cõstanti aio moriemur. Datum in castro nostro neapolis prima aprilis. Anno. liiii.

Dialogus cōtra bohemos & thaboritas de sacra cōione sub vna spē.

Euerēdissimo in xpō & colen- EPISTOLA CXXX

r. dissimo patri dño Iohānī de caruial: sacrosancte romane ecclesie sancti angeli diacono cardinali. Eneas epūs senensis. S.p.d. Quis apud bohemos aplice sedis legationē abieris & oēs illius gētis mores opiniones̄q noscas: tñ quia puersi quidā homies nouos indies errores cudunt. Et ego nuper iussu cesaris in bohemia fui: cognouiq̄ bonos & malos: & multa cū eis contuli: & audiui multa que sedē aplicam intelligere non ē inutile. Decreui que hac in via mihi contigerūt tue dignatōi prescribere. Qz si magnā papirū impleuero: non tamē erit arguenda narratio: quia res plurimas nō pōt breuis epla compbendere: & cauendum est ne fiam obscurus: dū breuis eē laboro. Pretermittam nihilominus locos illustriores. Adhibeat mihi benignas aures tua modestia boniq̄ cōsulat si liberius scripsero q̄ tue dignitati par sit. Nā vetus noticia & vsura que inter nos olim fuit audacē me facit. Sed incipiā iam narrare: quia nulla est mihi de tua benignitate dubitatio: que solet oia in partē recipere meliorē. Cū ergo per bos dies de noua domo versus pragā iter agerem: eēntq̄ mihi college nobiles: Albertus de eberstorff baro. Procopius de rabenstein & Henricus truchses: equestris ordinis milites. Ex vsu nobis visum ē (quia raptores & insidias timebamus) ad thaboritas potius q̄ in aptis villis pnoctare ac lupoz magis q̄ leporū sequi fidē. Premisimus igit̄ qui thaboritas accederēt: atq̄ ab his ius bospitalitatis expeterent. Acceperunt bec letis animis thaborite: dederuntq̄ fidem: atq̄ obuiam venerunt. Res spectaculo digna fuit: rusticanū et incompositum vulgus: q̄uis vrbani videri velint. Frigus erat pluuiale tempus. Nā bohemia sepe miscet estati hyemē: Ex illis aliqui nudi erant solis tecti camisiis. Alii pelliceas tunicas induerant. Alii sella carebant: alii freno: alii calcaribus. Alteri crus occreatum fuit: alteri nudum. Huic oculus defuit: illi manus. Et vt virgilianis vtamur verbis. Fedum videre fuit populata q̄ tempora raptis auribus & truncas inbonesto vulnere nares. Incedendi nullus ordo. loquēdi nulla modestia: barbaro & rusticano ritu nos exceperunt. Obtulerunt tamen xenia: pisces: vinum: ceruisiam. Sic opidū ingressi locum vidimus. Quem nisi hereticorum arcem aut asilum vocem nescio quo appellem nomine. Nam quecūq̄ deteguntur inter xpīa nos impietatis ac blaspbemiarum monstra huc confugiunt: tutamentūq̄ habēt: vbi tot sunt bereses quot capita: & libertas est que velis credere. In exteriori ciuitatis porta duo fuerunt scuta. In altero pictura erat angeli calicē tenentis quasi cōmunionē sub specie vini suaderet populo. In altera zisca pictus fuit homo senex & vtroq̄ lumie cassus. Hic olim dux thaboritarū fuerat & alterū oculū in pueritia pdiderat: alteq̄ bostili sagitta confixus amisit. Ab boc sepe victos fideles aiūt. Sepe xpianorum cedes factas. Cōplures ciuitates exustas diruta monasteria sacras edes in-

censas prostitutas virgines sacerdotes occisos. Quē thaborite non solū monoculū sed cecū quoq; secuti sunt ducē: neq; absurde. Nā tali populo q ui nihil diuinitatis intelligit: nihil religionis tenet: nihil equi rectiq; videt: quis ducatū prebere debuit nisi cecus? Impletū est illud saluatoris in eis. Si cecus ceco ducatū prebeat ambo in foueam cadunt. Hic dū morti proximus eēt: consultarēt q; thaborite quem post se principē designaret Postq; inquit animus a me fugerit: excoriate corpus meū & carnes date volucribus: Ex corio vero timpanū facite atq; hoc in prelio ducē habete Nam quouis locoru; theutones sonū eius audierit: mox terga dabunt ziscbam in timpano formidātes. Hic postq; obiit thaboritarū alii Procopium sibi ducem legerunt. Alii intantū illius memoriā dilexerunt vt ne minē dignū existimarent: qui tāto duci succederet: aspernatiq; principe; orphanos sese vocabāt quasi patre carentes atq; orbatos: vt qui cecitatē no viuam tm: sed mortuā quoq; colendā censebant: & ad inferos vsq; se quendā. Hunc aūt veluti numen thaborenses habent. Et q̄uis picturas oēs abhominent̄: huius tamē picturā religiose colunt: & bonorem quez xp̄o negāt contendunt ziscbe. Horū secta pestifera & abhominabilis est: ac summo digna supplicio. Romanam ecclesiam nolunt habere primatum. Aut proprii clerū bre quicq;. Imagines xp̄i sctorūq; delēt. Ignē purgatoriū inficiant̄. Nihil sctoꝝ p̄ces iā cū xp̄o regnantiū pdesse mortalibus asseuerāt. Festū diē p̄ter dnicā & pascalē no agūt: ieiunia spernūt: horas canonicas abiiciūt. Eucharistiaz sub spē panis & vini & puulis & demētib⁹ p̄bent. Cōficiētes nihil p̄ter oronem dnicā & ꝟba cōsecratiōis dicunt: neq; vestimēta mutāt: neq; ornat⁹ assumūt aliq;s. Quidā ꝟo eousq; desipiunt: vt nō vez xp̄i corp⁹ in sacramēto altaris: ſ repsentationē quandam eē cōtēdāt: errātis berengarii nō cōuersi seq;ces. Ex sactis eccl'ie baptismū: eucharistiā: matrimoniū: ordinēq; recipiūt. De penitētia paz sentiunt. De cōfirmatōe & extrema vnctiōe nihil. Monachoꝝ religiōib⁹ infestissimi sunt: inuētionesq; diabolicas asserūt eē. Baptisma simplicis vnde volūt. Nullā aquā benedicūt. Cimiteria nō bnt consecrata. Cadauera mortuoꝝ in cāpis & vt digna sunt cum bestiis sepeliunt̄: vanūq; censent orare pro mortuis. Ecclesiarum consecrationes derident: & in omnibus locis passim cōficiūt sacramentū. Nulla maior bis cura est q̄ sermonis audiendi. Si quis negligens est: domiq; torpet: aut negocio ludoue vacat dum sermo est: virgis ceditur: & intrare vt verbum dei audiat compellitur. Est illis domus quedā lignea similis horreo ruris: hanc templum appellant. Hic populo predicant: bic legem per omnes dies exponunt. bic altare vnicū habēt: neq; consecratū neq; consecrandū ex quo sacrm plebibus exhibēt. Sacerdotes neq; coronas ferūt neq; barbas todēt. His thaborite frumēto: ceruisia: lardo: leguminibus lignis & omni suppellectili necessaria publice domuz cōplent & addūt in singula capita singulis mēsib⁹ sexagenā. Ex quo pisces carnes recentes etsi velint vinū emant: in al-

tari nihil offerũt. Decimas oẽs damnant primitiaꝝ: neqꝫ nomẽ neqꝫ rem tenent. Nõ tamẽ concordes sunt in vna fide. Sed aliter isti: aliter isti senti unt. velle suũ cuiqꝫ ẽ. Nec voto viuitẽ vno. Hos tamẽ sacrilegos & scelerattissimos boies. Sigismũdus cesar ciuitate donauit & quos exterminare decebat. aut in vltimas terras ad fodiendos secundosqꝫ lapides humani generis oi cõmercio priuatos relegare liberos fecit minimo ebuto cõtentus. Que res nõ sibi tm̃ sed regno quoqꝫ maximo dedecori fuit. quia sicut modicũ fermẽti totã massam corrũpit: sic sex illa boim totũ nomen gẽtis bohemie fedat. Sed accipe nunc vrbis situm: quia fuisti loco proximus. Intueri menia potuisti que duplicata cingũt vndiqꝫ ciuitatẽ: munita turribus & propugnaculis. Collis est in occidentẽ extensus: nulla ex parte vicinis altior cãpis sed preruptis binc atqꝫ inde rupibus tutus: bũc vno ex latere fluuius aluit: quẽ accole luznize vocitant. Ex altero riuus est tenuis aque sed profundus & aditu difficilis: is quasi vellet ante opidum ingredi maiorẽ fluuiũ: in angustias viginti passuũ collem restrinxit & penetrasset vt arbitror montẽ nisi saxis durioribus impeditus iter flectere coactus fuisset. Vertit ergo ad dexterã riuus & ambiens opidi magnam partem: tandẽ fluuio qui reliquã portionẽ circũdedit finito collo miscetur. Sic ciuitas ex omni parte rupibus & aquis munita: vno tm̃ loco per planum habet accessum: sed artuꝫ & ingenti fossa & latiori muro defensum. Tres hic porte sunt priusqꝫ vrbeꝫ ingredieris. In priori vero propugnaculum est: cuius muri viginti pedes latitudinis habent: altitudinis dupluꝫ. Machinas belli plurimas victis hostibus excisisqꝫ ciuitatibus obtinuerunt. Quas in foro ad terrorẽ vicine plebis ostentãt domorum parietes aut lignei sunt aut lutei: aut nullo platearum ordine distincte: sed ad casum posite. Nam sicut olim tentoria passim locarunt: sic postea domos erexerunt. Multa illa & preciosa supellex est: & diuitie inter eos plurime sunt. Multarũ em̃ gentium spolia in vnũ locum congessere voluerũt hi quondam ecclesie primitiue in omnibus viuere & in cõmuni tenebant omnia. Fratres seinuicem appellabant: & quod vni defuit alter submínistrauit. Nunc sibi quisqꝫ viuit & alius quidẽ esurit: alius autẽ ebrius est. Breuis feruor charitatis: breuis imitatio fuit. sed priores christi discipuli: & qui nascẽtis ecclesie fundamẽta iecerunt: que propria prius habebant fratribus cõunicabant: nihil alieni recipiebant nisi sponte & amore Christi donatum. Thaborite vero hereditates alienas expilabant: & que violẽta manu rapuerunt: hec tm̃ in cõmune dederunt. Nec sic pseuerare potuerunt. Reuersi ad ingeniũ auaricie iam oẽs student. Et quia rapere vt olim nequeunt. Nam languidiores facti vicinos timent. lucris inhiant mercature: sordidosqꝫ sequuntur questus. Sunt in ciuitate ad quattuor milia virorum qui possent educere gladium: sed artifices facti lana ac tela ex magna parte victum querẽtes: inutiles bello credunt: predia nulla his erãt: sed nobiliũ & monasterioꝝ villas inuaserunt: quas

sibi postea Sigismundus: nescio an diuine legis & humane peruersor id circo dici posset: perpetuo iure possidendas ascripsit. Intellexisti que sit hec ciuitas: qui mores huius populi: qui situs opidi: qualis hereticorum senatus: qualis nequitie synagoga: quale domiciliū satbane: qđ templuz belial: qđ regnū luciferi. Hic ergo cum pnoctassem & ab hospite meo cuncta que iam scripsi vera eē didicissem: hortabar hominē tantis vt erroribus renunciaret. Nō erat hic oīno durus: neq; monitiones asperna batur: & habebat in penitiori thalamo beate virgis & xpi saluatoris ima dines. quas occulte colebat. Credo nisi timeret amissionē bonoꝝ (Nazgiues est) publice ab illa insania resiliret. Sed malunt animam plerique q̄ opes perdere: & multi propter pecunias periere. Idcirco saluatoris voce facilius dicit camelum per foramē acus transire. q̄ diuites adipisci regna celorum. In crastinū cū venissent ad nos tamsordide ciuitatis magistratus & gratias agerent: quia visitassemus eos: & vrbani magis verbo q̄ mēte viderent. Dico ego ad collegas meos: peccauimus fratres genti peccatrici & inimice dei cōmunicauimus. Non putaui tantos hic esse quantos errores inuenio. Credebā solius rite cōionis hunc populū a nobis eē secretū: sed nūc expertū habeo: hereticū eē populū hunc infidelez: deo rebellē: nihil pensi nihil religionis habentē. Quapropter si volum⁹ conscientie satisfacere: necessariū est his aliq̄ dicere ne sua nobis facta placere putēt & apud vicinos gloriētur. Romani regis sibi legatos cōmuni casse. Assentiebatur mihi procopius & vtile consiliū dicebat. Sed australibus terrore plenis & leporino corde p̄ditis persuadere snia mea nō potuit: q̄uis verba sic efferre proposuissem vt nulla irritatio populi timēda esset. Recessimus ergo & licet dies dominicus eēt: diuina tn̄ officia negleximus ne cōicaremus hereticis. Erat animus mihi pragā videre vrbem fama celebrem regniq; caput. Sed pestis illic vigens crassabat: nec min⁹ q̄ ducēta capita p̄ singulos dies auferre dicebat. Ob quā rē terrefacti p ceres qui conuenerant: congregationē soluunt: & ad villam benedicti se se transferunt: quinq; & viginti milibus passuum a praga distantem. Inte rea & Barbara imperatrix que fuit Sigismundi coniunx. Friderici comitis cilie soror diem obiit. Cuius corpus pragam delatum in castro sepultum ē. Cordata mulier fuit: sed future vite vt aiunt paruz credula. Nunc si pie vixit mercedē habet. Sunt qui defunctam bene & vt xp̄iauā decuit supremū spm̄ emisisse dicunt. Cuz venissemus ad villam bndicti regni conuentū illic reperimus. Barones aūt erant Georius de constat & bodebrat. Henricus de rosenberg. Alscbo & zdenko: & petr⁹ de sternberg: zdenko baf. Iobānes de zimrif. Iobānes de cbiabelis: zdenko kosska. Iobannes de malouicz. Iobānes de radocb: & barones alii q̄plures ciuitatum oratores aderant. Ex praga: ex cutbnis: ex pilzna: ex luna: ex colonia: ex glatobia: ex gretz: ex litobirtzitz: ex slana: ex satz: ex budbeis: ex tbabor: & erāt hereticī & catbolici simul mixti. Vidisses illud ysaie com-

pletum illic vitulus & vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorꝝ. Proceres regni ex magna parte sequũtur romanã ecclesiam. Ciuitates vt plurimũ aut thaboritas aut rochezanã sequũtur. Venerunt ad nos plurimi ex ambabus partibus: & alteri alteros accusabant. Quia vero conuẽtus ille nostri causa tenebatur vt audiret que cesar ad petitionẽ regni responderet. Fuimus tribus diebus in tractatu cũ eis. Quartaꝝ demũ die & illi nostram intentionẽ ad vltimũ intellexerunt: & nos illoꝝ propositũ cognouimus: dimissumꝝ cõsiliũ est. Prius tñ allate fuerãt marchionũ brandenburgensiũ lre: que conuẽtũ inter regni pceres & legatũ apostolicum sancti Petri cardinalẽ petebãt ad res ecclesie cõponẽdas: Placuit id nobis & apud ambas ptes verba fecimus: quibus cõuẽtionẽ suadebamus. Accepta adyton est. dies ad festum diui Martini. Locus conuẽtionis in litomeritia dictus: Mediatores inter cardinalem & regnum marchiones recepti. Faxit deus vt finis discordiarũ fiet: vt refloreat in bohemia fides. & errorum plena religio veritatis ignara: iam tandẽ ad vere religionis candidam lucem de profundo tenebrose supstitionis emergat. Ad quarem vt nos quoꝝ pro virili nostra iuuamẽ adiiceremus: rogaui Procopium inter me atꝝ Georgium fidelis vt interpres esset. Nam magnũ illum & potentẽ virum: quem regni pars maxima sequitur. Si concordie cupidum inuenissem: adduci ceteros facile posse credebam. Fuimus diu simul. Que locuti fuimus adinuicẽ nũc referam. Vtꝝ sim breuior neꝝ opus sit verbis inquam: & inquit sepius vti proponã verbis meis nomẽ meum. & verbis illius nomẽ suũ: sicut & ciceronem & pleroſꝝ factitasse reperio qui collocutores in suis opusculis introducũt. Sic emẽ me iudice breuior & dilucidior oratio reddit. Sed audi iam dialogũ. Eneas. Qz te alloqui volui vir magnifice neꝝ priuata res est neꝝ parua. sed regni huius quietem tuiꝝ magnũ bonũ concernit: quã si vis audire mox tibi exponam.

Georgius. Cupio audire dicito quecũꝝ libet. Eneas. At ego in charitate non ficta loqui volo q̃ nihil reticet: & summa vtiẽ libertate. Georgius. Hoc expeto loquere. Eneas. Regnũ hoc olim florẽtissimũ fuit: & inter occidẽtalia regna ditissimũ. Viguerũt hic religiões: & omniũ bonarũ artium studia daruerũt. Nũc inops regio est cõcussa lacera. Cur hoc sane: quia nõ põt veritas nostra mentiri dum apud euangelistam dicit. Omne regnũ in se diuisum desolabitur: & domus supra domũ cadet. Vos bohemi nõ solũ inuicẽ diuisi estis: verũetiã ab ipa xpianitatis maiori parte secreti. Nea romanã auditis ecclesiã: cuius mater est & magistra fidelium: neꝝ mãdata consiliaꝝ recipitis: qꝝ si vnitatẽ ecclesie amplectemini & in domo domini ambularetis cũ cõsensu. facile regnũ vim pristinam dignitatem splendoremꝝ suũ resumeret. Tu ergo qui regni populos quouis triabis: fac tibi nomen grande: fac vt te sedes aplica diligat: redde sibi filios quos satban abduxit. Hauriat ex fonte riuus aqs suas ne precisus arescat. Redibũt oẽs & romanã ecclesiã venerabunt: si volueris te ro-

manus pontifex: te cesar in primis charum habebit. Cūq; Ladislaus in regnum venerit: te tutorē: te patrem appellabit: tibi maximas gratias aget qui sibi pacatā prouinciā restitueris. erroribus expurgatā: pace quietam ornatā moribus: fide feruentē. Consequerisq; nō tu solus gloriam: sed & posteri tui & nati & natorū & qui nascentē ab illis: ob eam rem semp habebunt bonori. Eritq; memoria nominis tui sempiterna: & fixus tue familie status: qui vera virtute creuerit. Transiturus ex hac vita ad meliorem migrabis: lucidas sedes accipies: beatitudinēq; perbennem immortalitate vestitus. Omnibus em̄ qui patriam ornauerint: auxierint: iuuerint: defenderint: certū est eē in celo diffinitū locum quo beati euo fruant sempiterno. Q2 si viam nosti quo rectus ad vnionē trames ducat edoctum me redde: Nam sedē aplicam certiorē reddam. Vos iam legato conuētum promisistis & recte quidem. Nam boni cupidus est: & industrius pater: doctrinaq; plenus. Inueniat (nisi fallor) conuenientes ad vnionem modos. nescio tamen qua facultate preditus est. Q2 si scirem desideria vestra scriberē pontifici maximo: iscq; prius q̄ dies conuentionis adesset de sua mēte legatum cōmoueret. Georgius. Ago tibi gratias pater: quia nostri regni curam geris. Regnū vt ais quassatum compilatūq; est. Nouit deus quorum culpa est. Nos cupidi pacis sumus: neq; bellamus vt bellemus: sed vt pacem habeamus. Coacti gerimus arma: coacti versamur in preliis. Misimus olim legatos nostros ad basilieñ. concilium: nonnullaq; cum patribus qui tuncibi presidebant pacta percussimus: que si seruata fuissent: & cum sede apostolica & cum ceteris christianis pacem haberemus: & in regeo nulla diuisio esset. Sed violantur federa nobis. Heretici & scismatici vocitamur. Si qui ex nostris apud vos moriuntur: cuius asinis sepulturam accipiūt. Clerici nostri q̄uis docti modestiq; sint: nusq; consecrari possunt. Deridentur qui de calice bibūt. Fuit apud nos cardinalis sancti angeli legatus: adiuerunt eum nostri sacerdotes: fui & ego cum eo. Petiuimus innouari firmariq; priscū fedus: si nobis auscultasset: non secuta fuissent scandala q̄ postea emerserunt: obaudiuit p̄ces nostras de cōpactatis: sic loquebat quasi nihil vnq; accepisset de illis. Nos tamē illa valida scim? & autētica q̄ generale cōciliū nobis admisit prius q̄ dissolueretur ab Eugenio quarto. Q2 si Nicolaus pōtifex maximus nostri memor: nosq; sibi obsaquentes cupit iubet seruari conuenta & venerabimur eu3. Hic breuis ē et vnica pacis vnionisq; via: hac gradiendū est hac iter ad concordiā patet. Eneas. Mos boim est vt paribus paria referāt. Cur violari fedus cōquerimini q̄d priores rupistis? Neq; em̄ sufficit vobis sub duplici spē cōicare: nisi & sub vna sola cōicantes damnetis. Georgius. Vbi damnamus? Eneas. Cū dicitis. neminē saluari nisi cōmunicet sub duplici specie. Nos omnes damnatis: hereticos perditosq; dicitis. Quod mirū si viciū heresis in vos retorquemus. Tu cōuentiones cum cōcilio factas refers & autenticas dicis auctoritate cōcilii probatas:

audio libenter. Sed cōciliū de cōione vtriuſq; ſpeciei loquens: opinioi veſtre contrariū eſt: quia neq; ad ſalutē neceſſariā eē dicit: neq; xpi preceptum eē ſub duplici ſpecie coicari populū. Georgius. Si non ē ſub duplici ſpecie mādata comunio ſub vna quidē. Nā qui ſub ſpecie panis cōmunicari plebē iuſſit: & ſub ſpecie vini iuſſit & in vſum deduxit. Eneas. Nāq; xps aplis nō plebi ſacramētum pbuit. Sed non refert tēpus iſta diſcutere ſine me dicere qđ inſtituí. Georgius. Perge auſculto. Eneas. Si voluerit legatus innouare pactiōes vras qd miri eſt? Vobis indulta eſt ſub vtraq; ſpecie cōicatio. Iuſſi tñ ſacerdotes vri ſunt: quotienſcūq; miniſtrant populo ſacramētū: cōmonere atq; inſtruere oēs ne ſub duplici tm̄ ſpecie ſed ſub qualibet totū et integrū eē xpm intelligāt. Nihil faciunt. Probibiti ſunt infantib? atq; demētibus eucbariſtiā porrigere: porrigunt tñ. Neminē cōicare ſub duplici ſpecie debēt compellūt. Sepulturaz negātes ni cōicent qui prius nō babuit hui? cōionis vſum: repelli ab bis debet. Ipſi aūt inuitant prouocant vrgēt. Debēt vniuerſalis eccleſie ritus tenere poſtponūt. Diuinis officiis vulgaris carmini cōmiſcentes: pulcra obediētia: pulcra federis obſeruatio: q̄ prohibētur facere faciunt: que iubentur oīno poſtponunt. Cum ergo abutamini priuilegio & tranſgrediamini leges patrvm: preuaricantes mandata concilii: baud iure legatum accuſatis cōpactata firmare nolentē: quia priuilegiū amiſiſtis male vtentes. Georgius. In conuētionibus noſtris cautum eſt cuis aliqui ritus qui generaliter obſeruatur non ſtatim reciperēt: non tamē pacis & vnionis impediri fedus. Eneas. Vera dicis non ſi oēs ſed ſi aliqui dicunt federa ritum eccleſie non reciperent cōpactata manere. Qz ſi omnes abiice rent ritus vt oēs abiicitis vigor conuētionibus aufertur. Rurſus quoq; de ritu fit mentio nō de fide. Nā ſi fidem violatis que poſſunt inter vos noſq; federa robur babere. At vos qđ pace tua ſit dictum fidem noſtram abiicitis dum neceſſariam populis ſub duplici ſpecie cōmunionem aſtruitis. Georgius. Ignota ſunt iſta mibi: ſed boc dico tibi niſi pacta ſeruētur neq; paci locus erit neq; concordie mentio. Qz ſi rurſus arma ſumpſerimus offeretis vltra pactiones veteres neq; recipientur. Non ſumus vt creditis pauci: multi ſunt in vicinatu qui nobiſcum ſapiunt. Nec aliud expectāt niſi vt exercitum educamus. Scitis que ſuperioribus acta ſunt annis: papa ſi ſapiet non diſputabit: an perdiderimus priuilegia ne vendicemus armis maiora. Arma tenenti omnia dat que iuſte negat. Sunt fortaſſe qui magna promittunt: qui grandes pollicentur exercitus: qui viam ad nos enſe facturos ſe iactitant. Nos vicinoruz mores vireſq; noſcimus. Ego ſi pape conſilium dederim compactata ſeruauerim. Eneas. Vt video ſpem ponis in armis & animum tibi priores victorie congeminat. Sed vincūt ſepe mali vt boni probent. Nō ſp veritati victoria comes eſt. Alta nimis & incōprebenſibilia ſunt iudicia dei: viciſtis diu. Quid ſcitis ſi veſter dies adeſt? Varius eſt euentus belli: neq; tentanda

sepius est fortuna. Nō is vobis fauor est qui prius fuit. Multi a vobis de fecerūt qui si exurgant cōtra vos pugna & fronte ferient & a tergo. Naz vestrā fidem irritā vident: quā prius euangelicā sanctissimāq; rebant: & quā tunc fauore nūc odio insequunt. Sed mittamus hec: tu pacis sola fe derum obseruātia stare putas. Mihi tribus ex rebus concordia pendere videt ex cōpactatis vt ais: ex bonis ecclesiasticis que occupant: ex archi epi cōstitutione que nec parua sunt nec leuiter cōponēda. Nā cōpactata postq; violata sunt: rursus innouare magnū est. Qui bona ecclesiarū occupant inuite restituent. In archiepo vosipi vim facitis qui rochezanam petitis neq; aliā vultis quē nisi me fallat opinio: nunq; sedes aplica ad id fastigii pmouebit. Georgius. De cōpactatis dixi tibi tisti que sentio: si durus erit papa durius regnū inueniet: nescio quis vincet. Scripturaz scio que dicit. Si fortis in fortē impigerit: ambo corruent. neq; nobis ne q; vobis vtilitati contentio erit. De bonis ecclesiasticis non est apud me grande pondus. Nā qui occupat nullo se iure defendūt: neq; bis regnū fauet: Verū quia nōnullis prescripta sunt hec bona. & mlta pro paucis ia cent pignori: cuz regni mos sit q̄ bona singulis annis quinq; sexagenas habet census: ea centū sexagenis emi. bi aūt pro centū sexagenis & decē & viginti & amplius impignoratas habent. Compelli poterūt quos su pra consuetudinē census occupant: hos vt euestigio restituant: reliquos teneāt donec redimant. Sic mox ecclesie restaurabunt breueq; post tem pus oia vendicabant. Vel si placuerit melior modus inueniret. De archi epo vero nescio cur nobis tantope papa sit aduersus. Cur nobis roche zanā rennuat cōfirmare: quē Sigismūdo consentiente delegimus. & assi stere sibi pmisimus oēs. Eneas. Sepius ante questus es copactata con uelli nūc tu solus es qui federa rumpis. Georgius. Quonam pacto?

Eneas. In cōpactatis pmisistis omnes seruare ritus vniuersalis ecclesie preterq; in cōmunione calicis. Ritus aūt latine ecclesie cuius vos mēbrū estis hoc habet: archiepos aūt eligūt capitula ecclesiaz auctoritate aplica cōfirmandos. Aut vacātibus ecclesiis romanus pontifex solus preficit. Vos aliū ritū nouūq; modū inducitis. Postq; deuoluta est puisio electio nem populariter facitis. Cūq; ritus ecclesie sit examinare electionē electi q; meritū romani pōtificis iudicio cōprobari. Vos nisi rochezanā babu eritis nullū vultis seruare: Hoc ē aūt violare pactiones. Georgius. Si priulegiū regno est archiepm sibi eligere cur nō illud papa seruauerit. Eneas. Seruaret si qd eēt. Sed vobis nulla est hmōi facultas. Georgi9. Vetus cōsuetudo regni est: eligit archiepm rogante rege capitulū. papa cōfirmat. Eneas. Nō inficior: sed nūc neq; capitulū eligit neq; potestas eligēdi fuit: postq; diutinā vacationē prouisione deuoluta & psona quā vocatis electā grauibus testimoniis infamat. Georgius. Me iudice si papa rochezanā confirmaret bonū opus efficeret. Multuz em̄ hic homo & aplice sedi & regno & regi Ladislao sua pdicatiōe cōsuleret. Eneas.

Potest fieri vt dicis: sed neq; mihi neq; vt arbitror pape suaden da res est
Aliud tuū est aliud nr̄m de hoc homine iudiciū. Georgius. Vera cēte
iudico. Tot ēm sunt qui rochezanam q̄uis iniuria criminant: vt nedum
mihi negare fidem arbitrer: sed neq; beatū petrū audire rome putauerim
rochezane fauentē. Eneas. Admonet apl's neophicū ne quis ep̄m assu
mat: ne in superbiam elatus in iudiciū incidat diaboli. At tuus rocheza
na nō nouus in fide sed nullus est qui sedē apl'icam suis sermonibus car
pit: errareq; totā ecclesiā dicit dum necessarium omnibus fidelibus vtri
usq; speciei cōionem affirmat: & aliquas veritates se b̄re contestat quib⁹
romana ecclesia cōtradicit. Sed fallax est: & veritas nō est cū eo qui vtra
apud temerarios cōuenasq; prageñ. sine diuina dispensatiōe se preficit q
ep̄i sibi nomē assumit atq; vsurpat officiū: cuius sermo vt cancer serpit et
auditor̄ cordibus mortale virus infundit. Sed nō pōtificalis sed pestilen
tie cathedra est quā tuus occupat rochezana mgr̄ erroris & artifex corrū
pende virtutis egregius. q dereliquit fontē aque viue & effodit sibi lac⁹
detritos qui nō p̄nt aquā portare loquar aperte qđ sentio nihil reticeo.
Quo pacto romanus pōtifex huic tant ā ecclesiā cōmendare pōt qui co
fundit apl'icam sedem. Qui maledicit toti ecclesie qui nouos ritus indu
cit. Qui nullo se subiicere vult examini qui pacē dni discordie furore cor
rūpit. Qui cū velit preesse q̄multis: nulli vult ip̄e subesse. Siccine lupo cō
mittemus oues: quid dicāt ceteri de regno qui romanā ecclesiā forti pe
ctore & immobili corde nunc vsq; secuti sunt: An nō sic aggredi summū
pontificē possent si rochezanā p̄moueat: Cui nos pater sancte cōmittis
Cui nos credis. Qui tibi fideles fuimus bosti nr̄as alas occidendas p̄bes
Nūquid apud nos est quem possis ecclesie nr̄e preficere: Nos plures su
mus siue nobilitate; regni siue plebē aduertis. Quid iuuat nr̄a fides: qd
constātia meliori loco apud te sunt: qui tibi aduersi fuerūt beccine tuis fi
delibus p̄mia reddis. Archiep̄m illi babebūt qui consonē sub duplici spe
cie tueat. Nos qui sub vna coicam⁹ orpbani relinquemur. Nō arbitror
Georgii fieri posse qđ petis. vana rochezane: vana spes vr̄a est. Qz si pa
cem queritis finite illū. Nec sigilla vos teneāt: quia p̄misistis assistere: sa
tis est diligentiā impendisse. Impossibiliū nulla obligatio est. Nec vestr̄
est papam cogere segmini ritū ecclesie & alior̄ xp̄ianor̄ vos moribus co
aptate: sic benignū papam: sic oēs vobis affectos inuenietis. Sic trāquil
li felicisq; regni bonis in pace frui poteritis. Georgius. Places mihi qa
neq; fictus neq; tectus es: sed que corde geris ore p̄fers. Ego tibi prope
modū babeo fidē. Neq; de rochezana sperandū ee amplius arbitror: in
alios cura vertēda est. Quia tn regni voto electus est ille cōmouēdus &
inducendus erit electioni renūciare: tunc alīū ex apostolice sedis demen
tia postulabimus. Eneas. Facite vt libet dū rochezana desistat qui si re
spuerit & humilitatē induerit: gratiam inueniet et apostolici culminis be

nignitatem experietur: quia nō est abbreuiata manus ei⁹ etsi tu rem hanc ad optatū perduceres finē vt ante dixisti: & honoribus p̄mio cumulaberis. Mea tamē snia est ne vnū solū: sed pape plures viros nomietis ex quibus vnū doctrina & vita probacū possit eligere. Ceteruꝫ quia de cōione duaꝝ specieꝝ deq̄ precepto dñi sermo incidit. neq̄ ociū ē tanti sacramēti misteriū nūc exponere q̄uis disputata basilee declarataq̄ tibi & om̄i xp̄iano sufficere debeāt. Quia tñ vestri sacerdotes nonduꝫ cōuersi sunt suaq̄ malūt prudēter ingerere q̄ nostra patiēter audire. Cōsulo tibi aduenien te Iohāne de capistrano docto sanctoq̄ viro: q̄ sunt apud te dubia sibi exponito: & oīa tue mētis archana patefacito. Nā si operā medicātis expectas detegenda sunt vulnera: inuenies si volueris sanitatē. Georgius. De rochezana cogitabimus q̄ paci regnoq̄ cōueniant. De Iohāne capistrano q̄ primū ad nos rumor venit decreui que nūc dixisti & si null⁹ mones facere. Neq̄ em̄ alta sentio & timeo ne offendam neq̄ mihi confido: neq̄ nostris sacerdotibus habeo fidem sed vale. Nā tēpus est alia in manus recipere. Eneas. Et tu vale nostri sermonis memor. Sic facto verbis fine disiuncti sumus. Cōplura fuerūt inter nos dicta sed hic sensus eoꝝ est que de rebns ecclesie disputauimus. Et q̄uis verba nō eadem fuerint: sniam tñ immutilatā inuariatāq̄ refero. intellexisti que cū Georgio de bodiebrat cōtuli. Non sunt vt mea fert opinio parui ponderis. Nam Georgius apud bohemos magnū nomen habet et potēs ē: & illius ꝑtis que sub duplici specie cōicat: et multi ex alia parte in rebus bellicis iuncti sunt ei. Si quis est qui ciuitates ad vnioneꝫ trahere possit Georgius ē. Sꝫ transeamus nūc ad alia. Postq̄ soluta cōgregatio ē. Accessit nos Henricus de rosenberg: dixitq̄ se patris scripto monitū: ne quo pacto domū redeat nisi & nos secū adducat. Onerauitq̄ nos multis p̄cibus extorsitq̄ tandē vt secū iremus. Cū prope thaber iter facerem⁹ essetq̄ hora prandendi exeuntes thaborite Henrico & ad se diuertat secūq̄ prandeat preces accumulāt. Is querit ex me iturus ne sim. Dico nolle me ampli⁹ apud hostes fidei diuertere. Tristat̄ Henricus. Nā & visere ciuitatē cupiebat: & me solū relinquere non audebat & accusabant me omnes durumq̄ dicebāt & inurbanū & agrestē qui nollem nobili domino morem gerere. Tum procopius. Quin tu inquit ingrederis ciuitatem. Nūc ea facultas erit dicere que prius voluisti. Nunc tue conscientie satisfacere poteris. Monuerunt me verba Procopii: intrauiq̄ ciuitatem: & neq̄ comedi quicq̄ illic neq̄ bibi. Repetiui tamen vetus hospitium: ibiq̄ mansidum ceteri prandebant: vixq̄ curru descenderam cum sacerdotibus opidi ad me venerant. Nicolaus quē dicūt episcopū plenus ducū malorum Iohānes galeth qui nup ex polonia fugeret igneꝫ timēs: & vuencesiaus torāda vetus diaboli mancipiū. qui sacramētū altaris solam figurā significationēq̄ eē contēdit. Cū his fuerunt scholares & ciues plurimi latinū edocti sermonē. Nam ꝑfidum genus illud hominū hoc solū boni habet

quia litteras amat. Hoc cōsultatio in hūc fere modum fuit qui p̄scriptus est. Gaudeamus pater quia ciuitatē nostrā introisti: nosq; visere dignat⁹ es: suscipimus te libētius animis vtq; nr̄is bonis vtaris cupim⁹. Cū prius hic fuisti nō te accessimus: quia nō eramus p̄ntes. Nūc cū te videm⁹ p̄camur aliquid nobis cōsolationis edisseras fructūq; vt nobis aliquē tu⁹ adnentus pariat. Tūc ego datam mihi occasionē loquēdi letus arripui dixiq; illis. Qz me voluistis accedere. Resq; vras obtulistis vrbana res ē & digna suscipiendi. Sūt em̄ bospites & om̄i humanitate fouendi: sicut ap'us ait: Hospitalitatē aūt p̄sequentes: neq; sine causa verbū persecuti adiecit. vt non leui & vsitato sermone atq; vt ita loquar. summis labiis bospites inuitemus: sed toto mētis ardore teneamus tanq; auferentes se de lucro nostro atq; cōpendio. At ego hic nō facio prandiū neq; cibū ad noctem vsq; recipiā. Quia vero cōsolationē ex me queritis: loquor vobis q̄ mihi consolatoria videbunt ieritq; sermo meus nō in sublimibus humane sapientie verbis: sed in sinceritate cordis puroq; mētis affectu: sobrietatis & veritatis sensa depromā: vtinā recipiant verba mea sicut a me p̄ferent animo bono. Quibus dicētibus et audire libēter et audiri velle. Iussi eos cōsidere. Cupiens certare fortiter: sacramenti mei memor & fidei. Cetera que sequunt quia dialogi formā habent seruabo quē supra ordinē cepi. Tu si aures adhibueris & ineptias nostras audies & inter audaces senes puerilē pugnam spectabis. Eneas. Optatis ex me viri thaborite cōsolationē audire. Est igit aliquid qđ vos p̄mit. Nā miseros tristesq; cōsolari nō beatos solemus. At cuz video vos in ciuitate munita bonis tpalib⁹ abundare: pacē cum vicinis habere: fruiq; sanitate. Nescio cur vobis cōsolatione sit opus nisi fortasse in bis q̄ fidei sunt vacillatis: & affligit sp̄m vestrū dubitatio. Qđ satis mihi veri simile est. Nāq; cū mltis in reb⁹ ab vniuersali ecclesia discordetis: necessariū est mutare credulitatē vestrā & animos tristari vestros. Qz si ꝯsolatoria propterea verba desideratis obsecr̄ petitōi vestre: certūq; solamē ostendā. Dubia q̄ vos cruciant ex sacris litteris oriunt: neq; em̄ scriptura vnq; vlla sic aperta claraq; fuit: vt in diuersos flecti sensus nequiret: traxerūtq; sacris ex codicibus ortuz oia que ab initio surgētis ecclesie vsq; nūc fuerūt cismata. Sed norat hoc futurū de⁹. Idcirco cū per famulū suum Moysen israbelitico populo legē dedisset. & quid sectandū: quidue fugiendū eēt manifesta serie scripsisset. Sciēs tamē futuros esse qui legi sue dissonos sensus accommodarent. Consulturus futuro seculo & obicem positurus beresibus supremum tribunal in terra constituit ad qđ maiores cause & oēs afferri dubitationes de lege deberent. At em̄ in Deuto. dn̄s. Si difficile & ambiguū apud te iudicium eē. prospexeris inter sanguinē & sanguinem: causam & causam: lepram & lepram: & iudicium inter portas videris verba variare: surge & ascende ad locū quem elegerit dn̄s deus tuus venienszq; ad sacerdotes leuitici generis: & ad iudicem qui fuerit illo tempore: & queres ab eis qui iudicabūt

tibi iudicii veritatem: & facies quecunq; dixerint qui presunt loco quem elegerit dñs & docuerint te iuxta legem eius: sequereris; sniam eorũ. nec declinabis ad dexterã vel siniſtram. Qui aũt ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tẽpore miniſtrat dño deo tuo: et decreto iudicꝫ morietẽ homo ille: & auferes malum de iſrael. Sic veteris teſtamẽti ſequacibus dominus impauit: ne quis ſua ſeductus opinione ſcindere populũ peregrinaſq; religiones introducere poſſet. Nam qui ambulant in errore cordis ſuivenient ſup eos mala. Sed nec xp̃s dñs noue legis conditor veritatis magiſter & ſalutis inuẽtor ſuperni refugium tribunalis omiſit. Elegit em̃ petrũ & in petro ceteros romane ſedis antiſtites. qui poſt eius in celum aſcenſionẽ vicariatũ tenuerunt & in eccleſia primũ locum. Cum claues regni celorũ illi promiſit ac ligandi ſoluendiq; poteſtatẽ. & tandez paſturam gregis cõmiſit dicens. Paſce oues meas. Cur hoc. Quid tunc opus erat petrũ fieri paſtorem claues regni tenere: principatũ accipe. xp̃i vicariatum gerere. niſi vt errantes reduceret. ignaros inſtrueret. timidos roboraret. pertinaces eliminaret. fidelibus ſubueniret: hereticis repugnaret. Si iuſti eſſemus ac noſtro ingenio verum videremus & ſequeremur omnes. neq; lege neq; principe opus eſſet. Sed qa inſurgunt ingenia pnitioſa que doctrinas peſtiferas ſeminant. fundunq; venena letalia & occidunt credulas anias. neceſſaria fuit ſupmi tribunalis erectio q̃ inter leprã & lepram iudicaret. Hoc aũt eſt apud apoſtolicã ſedẽ q̃ cardo & caput vt factum eſt a dño. & non ab alio eſt conſtituta fideliũ. Et ſicut cardine oſtium regit̃ eccleſie domino diſponẽte regunt̃. atq; vt calixti pape ſanctiſſimi verbis vtamur. Nulli dubium eſt q̃ apoſtolica ſedes mater ſit omniũ eccleſiarum: a cui? nos regulis nullatenus conuenit deuiare. Vos igitur thaborite ſiqua vos fidei dubitatio tenet conſulite romanã eccleſiam. audite vicariũ chriſti. Facite quecunq; dixerint vobis qui preſunt loco quẽ dominus elegit. Dicite cum yſaia. Venite aſcendamus ad montẽ domini & ad domũ dei iacob. & docebit nos vias & ambulabimus in ſemitis ei? Quis eſt mons dñi niſi aplica ſedes. Que dom? dei niſi eccleſia. Quis locus electus a dño niſi roma. quam beatoꝝ Petri & Pauli martyriũ conſecrauit. Fugiebat Petrus ex vrbe mortẽ timens. ſed cum obuiũ habuiſſet in via dominũ. dixit ad eum. domine quovadis. & dñs ſibi. Vado romã iterum crucifigi. Sic reuerſus Petrus cathedram ſummi pontificatus erexit vbi crucis patibulum ſubiit. Huc ergo recurrẽdum eſt. hinc doctrina ſumenda eſt. hinc veritatis hauriendi latices. Hic fons aque viue ſignat? ſcaturit. hic hortus cõcluſus: hic arcba domini extra quã omnis ſalus reſilit. Non pudeat vos thaborite que de fide ſentitis apoſtolice ſedi referre Nam Paulus vocatus e celo ſegregatus in euãgelium chriſti. ſecuritatẽ non habuit euangelium predicandi. niſi Petri & ceterorũ apoſtoloꝝ qui cum eo erant fuiſſe ſententia roboratũ. Ea propter ad galathas ſcribens. Iterum inquit aſcendi Hieroſolymã cum barnaba aſſumpto tito. Aſcẽdi

P

autem ſm reuelationem & contuli cum eis euangelium. ſeorſum aũt cuꝫ
his qui credebant̃ aliquid eſſe. ne forte inuacuum currerẽ aut cucurriſſeꝫ
Et diuus Hieronymus doctrina plenus & oẽm ſcientiam callens. cum fi
dei ſcripta dictaſſet ad Damaſum. hec ẽ inquit fides papa beatiſſime quã
didici in eccleſia quamqꝫ ſemꝑ tenui. In qua minus perite aut parum cau
te forte aliquid poſitũ eſt emẽdare a te volo qui fidẽ Petri tenes & meri-
tum. Sic & vos facere thaboritas exhortor. Oſtendite vos & doctrinam
veſtram romano pontifici. facite que iuſſerit neqꝫ ad dextram neqꝫ ad ſi-
niſtram declinãtes. Sic conſolationẽ ſpiritus. ſic anime veſtre quietẽ aſſe-
quentur & ſalutẽ. Nicolaus. Obediremus apoſtolice maieſtati & omĩ
deuotione ſubiecti eſſemus. niſi legi diuine contraria iuberet. Eneas.
In his que ſunt fidei nunq̃ repta eſt apoſtolica ſedes erraſſe aut adulteri-
nis acquieuiſſe dogmatibus. Galeth. At fuit in agnete manifeſtus er-
ror. Eneas. Quam tu mihi agnetaꝫ cõmemoras. Galeth. Quam ro-
mana ſedes feminam pro mare coluit. & in apoſtolatus apice collocauit.
Eneas. Iſtic neqꝫ fidei neqꝫ iuris error. ſed ignorãtia facti fuit. Neqꝫ cer
ta hyſtoria eſt. Nicolaus. At plures romani pontifices criminoſi fue-
runt qui nunc dant apud inferos penam. Eneas. Neſcio ſi quis tamen
peccaſſe comptus eſt. fragilitate deceptus. more hominũ lapſus eſt. Sed
hoc auſim dicere romanus preſul indubitatus nemo vnq̃ inuẽtus eſt fal
ſe doctrine publicus aſſertor. Nicolaus. Sepe romanus pontifex le-
gem preceſſoris euertit: aut vnus ergo aut alter errauit. Eneas. Inanis
argumẽtatio tua eſt. Licet em̃ vetus decretum. nouus papa deturbet: nõ
tamẽ primi conditoris ſniam reprobat. qm̃ ſm tpa leges variant̃ huma-
ne. Neqꝫ em̃ q̃ ſemel vtile fuit decretũ: ſemꝑ vtile pſeuerat. Non errauit
eccleſia primitiua que ſacerdotibus pmiſit vxores. Nec errat moderna q̃
ſubtrahit. Et vos q̃uis multis in rebus romanam impugnatis eccleſiam.
Coniugia tamen preſbyterorũ abiicientes neqꝫ primitiuã eccleſiam neqꝫ
grecam ſed noſtram ſequimini. Quia v̄o mores hominũ tpe variant̃. de
creta que ſup his ꝓmulgant̃ ꝑpetua eſſe non poſſunt: ſed vtiliter ſepe cõ
ſcripta lapſui temporis vertunt̃ ad noxam: ex quo fit vt alteruter ſit com
mendandus. & qui prius edidit. & q poſtea decretũ abrogauit. Moyſen
nouimus mãdato domini ſerpẽtem eneum fabricaſſe. quẽ chriſti figurã
fuiſſe doctores noſtri teſtant̃. Hunc tamẽ ezechias lõgopoſt tempore ſi-
ne culpa deſtruxit. Sic & romanus preſul anteceſſoris ſui legem ſup mo-
ribus editam & abſqꝫ ſuo poteſt & abſqꝫ illius erratu caſſare. Qꝫ ſi lex fidẽ
reſpicit & aliquid in fide declarat immutabilis eſt. Nam veruꝫ fidei ſemꝑ
eſt vnum: nec vllo poteſt vel loco vel tempore variari. Ideo decreta que
ſunt de fide a ſanctis patribus inſtituta: ſumma veneratione recepta ſunt
& immutata: atqꝫ inuiolata ꝑdurant. Galeth. Pergis romanã eccleſiaꝫ
ab errore defendere. Incaſſum laboras. Nam contra euangelium chriſti
predicat atqꝫ agit. Eneas. Vbi nanqꝫ quib⁹ in rebus. Galeth. Vbiqꝫ

gentium & in altaris sacramento. Eneas quo pacto effare. Galeth Porrigi calicem populo vetat christus iussit. Eneas. Ostende vbi iussit

Galeth. Apud Iohannē inquit dominus. Nisi māducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnē meam & bibit meū sanguinē habet vitam eternam Magna est audacia ne dicam temeritas aplice sedis que potuꝫ sanguinis populo subtrahit: sine quo negat dominus habere vitam eternā. Sed ac cipe nunc in natali magni huius sacramēti que fuerūt xpi verba. Mathe⁹ sic rem gestam exponit. Ceuātibus aūt illis accepit Iesus panem & bene dixit & fregit deditꝫ discipulis suis & ait. Accipite & comedite hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens. Bi bite ex hoc oms. hic est em̄ sanguis meus noui testamēti qui pro multis effundet in remissionē peccatorū. Videt vt impat oms bibere. Sed audi Marcum & manducātibus illis ait. Accepit Iesus panem & benedicens fregit & dedit eis & ait. Sumite hoc ē corpus meū. Et accepto calice gra tias agens dedit eis & biberunt ex illo omnes: & ait illis. hic est sanguis meus noui testamēti qui p vobis effundet. Lucas primo vo sic ait. Et ac cepto pane gratias egit fregit & dedit eis dicens. hoc est corpus meū qđ pro vobis datur. hoc facite in meam cōmemorationē. Similiter ad calicē postꝫ cenauit dicens. Hic est calix nouū testamentū in meo sanguie qui pro vobis effundet. Ostendūt euāgeliste vt vides: quia iussit dns facere qđ ipse fecit: verbo vsus impatiue facite. Qz si quis existimat circa priorē dumtaxat speciē stare p̄ceptum dñi: sicut Lucas testari videtur. audiat ad chorin. Paulum. quid ille. Ego em̄ accepi a dño qđ & tradidi vobis: qm̄ dns noster Iesus xps in qua nocte tradebat: accepit panē & gratias agēs fregit & dixit. Accipite & manducate. hoc est corpus meū qđ pro vobis tradet. hoc facite in meam cōmemorationē. Similiter & calice postꝫ ce nauit dicēs. Hic calix nouum testamentū est in meo sanguine: hoc facite quotiēscunꝫ biberitis in meā cōmemorationē. Supplet aplus Paulus quod euāgelistis defuisse videt. preceptūꝫ non panis solum sed calicis quoꝫ subiunxit. & Matheus circa panē. Comedite inquit & circa calicē bibite que sunt verba preceptionis. Cum ergo Paulus & euangeliste si mul iuncti māducationis preceptū & bibitionis ostendunt. Quis roma nā huius mādati violatricē non videt. que pplo xpi sanguinē interdicit. viamꝫ salutis cōcludit. His accedit sanctoꝝ aplorū & alioꝝ obseruantia discipulorū. qui noue legis sensum non ab boie: sed ab ore dñi didicerūt. Quorū actio nostra instructio est: quos erasse nephas ē opinari. Grecia quoꝫ lr̄arū mater & oms disciplīne magistra traditionē Pauli imutilatā hucusꝫ seruauit: qui panis edendi bibendiꝫ calicis auctor illi fuit. Sicut eius ad corinthios scripta manifestant. Sunt preterea nonnulli doctores qui Iohannis textum ad nostrum sensum accipiunt. & Leonem papam statuisse tradunt: vt qui sacramenti suscipiat vnam speciem. a calice non

abstineat. Quomodo igit̄ romanā ecclesiam consulere & vocem eius au
dire seruareq; legem possumus. que tāmanifeste diuinis contradicit ora
culis. Nunquid deo magis obedire oportet q̄ bominibus: christo q̄ pa
pe euangelio q̄ decretalibus. Eneas. Multa & magna sunt que dixisti
Nam & fucum veritatis habēt & multos decipere possunt. qui sacre scri
pture sonum audientes sensum negligant cuius mysteria non verbo do-
centur: sed spiritu reuelant̄. Idcirco reuela inquit dauid oculos meos &
considerabo mirabilia de lege tua. Nemo scripturā nisi spiritusancto do-
cente cognoscit. Hinc Paulus ministros ait: fecit nos deus noui testamē-
ti non lr̄a sed spiritu. Littera em̄ occidit: spiritus aūt viuificat. Est ergo ne
cessarium si volumus euangeliuꝫ intelligere vt spiritu ambulemus. sicut
ad galathas doctor gentium scribit. Verū ego quia peccator sum & ini-
quitate circūdatus. non credo mihi neq; me puto sacra eloquia intellige
re & altos percipere sensus. Ea propter responsurus tibi nihil de meo. sed
sancti doctores diuino afflati spiritu tradunt. & quod docet ecclesia dicā
Nam sibi assistit christus & sugerit om̄ia spiritussanctus. Cuius maxima
dignitas est summa potentia immēsurabilis auctoritas. q̄ neq; fallit neq;
fallitur. Quam si quis docentem corripientēq; contempserit vt ethnicus
& publican⁹ habendus est. Atq; vt Cipriani clarissimi & doctissimi mar
tyris sententie consonemus. Alienus est ꝓphanus est hostis est. Habere
iam non potest deum patrem qui ecclesiam non habet matrem. Plurima
sunt sacri codicis verba: que diuersis accōmodari sensibus possunt. Qua
propter non alienum aut extraneū foris sensum querere debemus queꝫ
scripture testimonio confirmemus. Sed ab ipsa scriptura recipiendus est
sensus veritatis quem sola nouit & suis filiis exponit ecclesia: teneo te for
tassis nimis ꝑstringo sermonem & ad rem ꝓpero. Accusasti romanā ec-
clesiam que dum cōmunioneꝫ calicis plebi denegat. euangelium viciat.
christum negat. salutem adimit. Quattuor sunt vt video que non te solū
sed omnes mouent. quos hussitarū opinio ne dicaꝫ rabies ab ecclesia ro
mana se iunxit. Primū est Iohannis testimoniū. Secūdum est institutio sa
cramenti per tres euangelistas relata cum Paulo. Tertium est ecclesie pri
mitiue grecorumq; praxis. Quartū est nōnullorū doctorum ac romano-
rum pontificum auctoritas. Sunt ad hec omnia nobis parata ac clara ce-
sponsa. que de penu spūssancti recipit & ministrat mater ecclesia. Negat
Iohannes vt ait imo negat apud Iohannē dn̄s vitam esse cuipiā: nisi car
nem suam comederit & sanguinē eius biberit. Quibus verbis non min⁹
vtriusq; speciei cōmunionē q̄ baptismatis vndaꝫ mandatā censes. vetus
hec armenorū insania fuit. qui natos vt in lucem veniebant. mox baptisa
tos mox altaris sacramento reficiebant quod & vos aiunt facere. qui de-
mentes atq; infantes ad eucharistie libamenta vocatis: inhonorantes di-
uinissimum sacramentū cōmunionemq; Pauli despicientes. qui ad Co-
rinthęos scribens ait. Probet seipsum homo & sic de pane illo edat & de

calice bibat. Quomodo se paruuli & dementes probare possunt: quibus nec certus nec verus rōnis est vsus. Sed non est in euāgelio Iohānis quē sibi sensus assc̄ribitis. Non bibitio sacramentalis illic precipit sed spūalis insinuat. Nam sanguis xp̄i triplicē potum Alberti magni sentētia tradidit. in eo sermone quē de xp̄i corpe non minus subtiliter q̄ veraciter edidit. Est em̄ potus sacramētalis quē soli sacerdotes accipiūt. Est intellectualis qui plebibus xp̄ianis sub specie panis ministrat. Et est spūalis quo saluandi oms vtunt incarnationem passionēq; domini pia & assidua meditatione recolentes. Et hac bibitione dns apud Iohannem precipit. Sicut verborū euangeliste series luculenter ostendit. Nam cum dixisset dominus. Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Qui mādu cat meā carnē & bibit meū sanguine in me manet & ego in eo. Multi audientes ex discipulis eius dixerunt. durus est hic sermo quis pōt eum audire. Sciens aūt Iesus apud semetip̄m quia murmurauerant de hoc discipuli eius dixit eis: hoc vos scādalizat. Si g̃ videritis filium hois ascendētem vbi erat prius. Spūs est qui viuificat. caro non p̄dest quicq;. Verba que ego locutus sum vobis spūs & vita sunt. Sed sunt ex vobis qui non credunt. Declarat dns his verbis non carnalis esus aut potus illic. sed spiritualis archana mysterii contineri. dum ait spūs est qui viuificat. caro nō prodest quicq;. Et iterū verba q̄ locutus sum vobis spūs & vita sunt. Vis aperte cognoscere q̄m de spūali mādūcatione q̄ fit p̄ fidem loquit euangelista aduerte q̄ dicit dns. Qui mādūcat & bibit instantis non futuri tēporis sunt verba. Erant igit dum sic loqueret dns. qui manducabant & qui bibebāt eum. Nondū passus dns erat nec adhuc institutū fuit sacm̄. Quō ergo manducabāt bibātq; xp̄m nisi spūaliter p̄ fidē & charitatē credentes in eū & facientes opa eius. Nam & prius dixerat ego sum panis vite qui venit ad me non esuriet. & qui credit in me non sitiet vnq;. Qui credebūt in eū & opa sectabant eius: bi carnē edebant eius bi potabant sanguinē. Atq; hic verior est euangelii seusus. qa aliter edit caro. aut bibi xp̄i sanguis nō poterat. Fuit em̄ figurata locutio dni: sicut & samaritane & in cruce sitire se dixit. quia fidē illi? & nr̄am salutē sitiebat. Sic glosator intellīgit hoc euāgelium. Sic magn? Augustinus doctrina & verecūdia iusta nobilis: cuius tāta gloria est. vt nullius laudib? crescat: vitupatione minuat quo postposito. si qs vuicleff rochezanāq; sequit. luci tenebras veritati mendaciū p̄fert qd plura. Nōne dns in textu euāgelii dicit. Ego sum panis vite q veniet ad me nō esuriet. & q credit in me nō sitiet vnq;. Eccum tibi panem cib? et potus est qui esuriez tollit et sitim. Cui tollit et quō. Credēti tollit p̄ charitatē tollit. Nā qui fidē rectaz habet: et opa facit digna fide. hic ē qui carnē dni mādūcat et sanguinē bibit et acquirit vitā eternam: mūdo mortuus xp̄o viues. Sic qd de Iohāne vobis assumitis: nostre sentētie non vestre confert. Nunc ad reliquos euāgelistas transeamus bisq; Paulum adiūgamus. Nam simul omnes integrā referūt cenā.

xp̄i & q̄uis in vna plus q̄ in altero sit. Nulla tñ discordia nlla dissonātia est. Sed qđ vnus obmisit alter admisit. Et q̄uis euāgelistarū nullus dicat hoc facite in meam cōmemorationē nisi solus Lucas: qui post panē bene dictum hec verba ponit. Nec post calicē geminat. Tñ qa Paulus hoc ad vtranq; spēm repetit tenendū est: & post panē & post calicē dixisse dñm. hoc facite in meā cōmemorationē. Ex quibus verbis precepta tibi vtriusq; speciei cōicatio videt̄. Et quia p̄cepta xp̄i seruanda sunt. his qui salui esse volunt. Quicunq; sub specie panis & vini non acceperit sacramentū damnationē incidit & iniusta est apl̄ica sedes hui⁹ inimica p̄cepti. Sed audi responsionē fateor sic locutos vt dicis euangelistas: neq; verbis Pauli quicq̄ demo. Nō tñ idcirco eē preceptū intelligo sub specie panis & vini cōicari plebes. Nam verba q̄ retulisti non oibus fidelib⁹ sed apl̄is solū dicta fuerūt. Quia vt est cōis snia doctoꝝ aut iam sacerdotes. aut tunc sacerdotiū acceperūt. Qꝫ si preceptū id est hoc facite in meā cōmemorationem. p̄ceptū hoc nō sacerdotes nō plebē obligat eccl̄iamq; simul colectā nō quodlibet eccl̄ie mēbrū respicit: atq; vt tecū neruosus agā & argumētationibus fortioribus vtar: aut sacerdotes erant apl̄i qñ mādatum hoc acceperunt. & ad id soli sunt obnoxii sacerdotes: aut adhuc erant laici. & tunc nō sumere tm̄ sed cōficere quoq; sacr̄m laicis est p̄ceptū. Sed hoc taꝫ vobis q̄ nobis absurdum est. Ergo sacerdotes erāt apl̄i & sacerdotes tm̄ p̄ceptio ligat. Galeth. At Paulus ad choꝝ. nō sacerdotib⁹ solū sed vniuerse plebi dericis laicis maribus feminis scribit. Eneas. Non mandat illic Paulus. sed dñi mādatū refert & rem gestā. & quō sacr̄m instituit dominus exponit. Cunq; nullus euāgelistaꝝ verba illa hoc facite in meā cōmemorationē post cōionē calicis ponat. notadū est quō Paulus loquat̄. Quid ille post panē sacr̄m inquit hoc facite in meā cōmemorationē. post calicē aūt. hoc facite q̊tienscūq; biberitis in meā cōmerationē. Addit̄ hic quotiēscunq; biberitis. Quid sibi vult hoc quotiēscūq; biberitis inquit facite. hoc est qñ netessariū erit de calice bibere. Qñ conficietis qñ sacrificium offertis hoc facite in meā cōmemorationē. Qđ solis sacerdotib⁹ cōuenit. Duobus nanq; modis hoc diuinissimū sacr̄m consideramus. vt sacramentū solum vt sacrificiū & sacramentū. In sacrificio vtraq; species exigitur. quia imago est illius sacrificii. in quo xp̄s assistens pōtifex futurorum bonorū p̄amplius & perfectius. tabernaculū nō manufactum. id est non huius creationis seip̄m ꝓ nobis sacrificiū obtulit deo patri in ara crucis. Ideoq; non soluꝫ repñtari dicit̄ xp̄s passus. sed etiā quoq; passio xp̄i in q̄ sanguis fuit a corpe sepatus referenda. In puro aūt sacramēto qđ ad sanctificationē nr̄am requirim⁹; vt inuisibilis gr̄a sub visibili specie nobis tradat̄ sufficit repūtatio xp̄i passi quez panis species abunde refert. Quia & dñs grauo tritici se comparauit qui mortuus est: vt multū fructum afferret. Atq; vt altius de tanto sacramento loquamur. Ttriplex est (vt ait noster aquinas sanctus & ꝓfundissimus doctor) huius excellentissimi

rei significatio triaq; tempora respicit. Ex p̄terito significat nobis dominicam passionem vocaturq; sacrificium. Ex presenti refert ecclesiasticam vnitatem & cōmunio dicit̄. Ex futuro presignat dei fruitionē quam prestolamur in celis: & appellat̄ viatiaum: quia viam prebet ad patriam: & & fm hoc etiam eucharistia id est bona gratia nuncupat̄. Et sacerdoribꝰ quidem sacrificium conuenit: ceteris vo cōmunio atq; viaticū in quibus species panis est sufficiens signum. quia ex multis granis conficit̄ & pulcre denotat ecclesiasticam vnitatē: & illum panem angelorꝝ quo fruemur in celesti bierusalem. Galetb. Multa puoluis & a ppposite questionis statu longe recedis. Hoc facite inquit dominus id est conficite vt ego sacramentū sumite vobis: bibite & aliis date bic nodus est bicvis. Eneas Pulcre de nodo locutus es. Nam tu nodum in sirpo queris. sed non est bic nodus quem ferunt Alexandrū in curru gordii reperisse. quem cum soluere manu nō posset ense recidit. Facilis est huius solutio nodi. Necq; enim inquit dominus quomodo ego feci: sic vos facite. Sed hoc facite. id est hoc sacramentum conficite in meam cōmemorationem. Qz si notā precepti sub illis latere verbis affirmas. Accipite & comedite & bibite. Dico q; prius ad sacerdotes mandata referri: quia tunc apostoli sacerdotium susceperunt. Ceterum sicut mandatum illud. Euntes predicate euāgelium omni creature. Sic est istud. Suscepit ecclesia nō ab omnibus: sed ab electis ministris ac sacerdotibus exequēdum. Sic doctores intelligūt verba domini: sic sancta ecclesia docet. Qz si christus bis verbis communionem calicis etiā laicis imperasset. non solum bobemis sed aliis quoq; gentibus per tot annorū curricula reuelatum fuisset. Sed nulla scola boc sentit nulla ciuitas probat: nulla extra bobemiam collegia tenent. Mirabile dictu est: si multa fercula & mixte ceruisievina & longissimi somni melius vobis scripturam exponunt q; ceteris abstinentie atq; vigilie.

Galetb. Male nos arguis. Non enim nostram sed apostoloruꝫ doctrinam grecorūq; sequimur. Eneas. At illi non dixerunt damnatos esse populos qui de calice non acciperent. Nec nos ad omnia tenemur que in ecclesia primitiua patres egerunt. Complurima illi que ad perfectionis statum pertinebant tanq; perfecti obseruabant. Nec enim quicq; proprii possidebant. Sed vt in actibus eorum Lucas ait. Omnes qui credebant erant pariter & babebant omnia cōmunia possessiones & substantias vēdebant & diuidebant illa omnibus prout cuiq; opus erat. Nos aūt non cogimur oīa vendere: & tamen saluamur. Illi carnem cum sanguine nō edebant nos comedimus & non damnamur. Illis vxores fuerunt nobis desunt & magis meremur. Illi populum a cōmunione calicis non prohibebant: nos arcemus & meritum inde recipimus obedientes ecclesie que communionē sub specie vini subtrabendam multitudini monente spiritusancto decreuit: dicente apud Iobannē domino. Paraclitus autem spiritussanctus quem mittet pater in nomine meo: ille vos docebit oīa &

ſuggerat vobis omia quecunq; dixero vobis: Cum em̃ ex precepto chri
ſti non ſit cõio calicis in populo. Quis non videt in hoc ſicut in ceteris q̃
dominus expreſſe non iuſſit eccleſie ſtandum eẽ iudicio. Cuncta enim q̃
ſub precepto diuino non cadunt regentis eccleſie ſunt diſpoſitioni com-
miſſa. Cuius mandata tanq̃ diuina recipiẽda ſunt & omni deuotione cõ-
plenda: quãdo precepto dei non ſunt aduerſa: vel vtrum ſint aduerſa nõ
eſt certa cognitio. Sed nec tu tibi de grecia blandiaris: q̃uis em̃ non errãt
greci vetuſtam conſuetudinẽ obſeruantes: non tamẽ vobis excuſatio eſt
qui ſub latinis nati educatiq; moribus laudatũ: ſecurum: purum eccleſie
romane ritum: auctoritate propria reieciſtis: q̃uis ordinationẽ eius ſiue
conſuetudinẽ longo vſu probatam infringere peccatum tranſgreſſionis
exiſtat. Nec ſcio quid vos in hac re grecam magis q̃ latinam eccleſiã imi
tari compellat. Latinus certe ſenatus & mundius & rõnabilius & cauti⁹
agit q̃ grecus. Nam tribus de cauſis calicis potum plebibus interdixit.
Prima ne rudis populus ſub duplici ſolum ſpecie contineri xp̃m putaret
Altera ne quod eſt liquidũ multum attrectatum manibus effunderet in
terram. Quẽadmodum nup in praga factum referunt vbi puerulus vix
anniculus ab vbere matris ad ſanguinẽ domini raptus calicem ex manu
minus cõſideranti ſacerdoti arripies: ſacramentũ ſparſit in humũ. Tertia
vt impleret figura veteꝛ legis. Que licet populo miniſtrari de ſacrificio
iuberet: libamina tñ ſolis ſacerdotibus leuitiſq; reſeruat Quid eſt grecam
eccleſiã tantope laudatis. An non latinã eccleſiam multo florentiorẽ eſſe
q̃ grecam cernitis: & noſtram longe lateq; dominantẽ. Illam machome-
ti cultoribus ſeruientẽ. hanc vno ſub capite gubernatã: illam multis ſciſ-
matibus implicatã: hanc templis ſublimioribus exornatã: illam oñi ſplẽ
dore nudatam: hanc ſemp recta dogmata p̃dicantẽ: illam ſepius errori cõ
ſentiẽtẽ. Nolo cũ Cicerone dicere. Romanis aut nihil a grecis ſuſcepiſſe:
aut ab eis recepta feciſſe meliora. Laudo & magnifacio grecos ex q̃rum
fontibus noſtri maiores hauſere doctrinã. Sed ꝯſenuit grecia. frigida eſt
& non habet qui calefaciat eaꝫ. Facta eſt ſub tributo domina gentiũ & q̃
fuit aſianorũ magiſtra: nunc ẽ diſcipula latinorũ. Quid eſt qđ vos bobe-
mos ſub norma latina nutritos in cõmuniõe calicis grecari cõpellit. Cur
non ceteras quoq; grecorũ obſeruãtias amplectimini. Cur non panẽ fer
mentatũ cõſecratis. Cur religiones monachoꝝ quas illi recipiũt aſperna
mini. Cur veſtis ornatus vt illi ſacrificãtes non recipitis. Cur nõ coniu
gio copulamini q̃ cum graca poteſtis & cum primitiua eccleſia facere nõ
decet. Vos partim grecos partim latinos eſſe: aut calidũ fieri oportet aut
frigidum. Sed agite qđ in rem veſtram eſt. Nolite plus ſapere q̃ oportet
Audite docente matrẽ. Amplectimini legeꝫ eccleſie q̃ ſancta eſt & bone
ſte condita. Nolite putare ſemp apl̃os alioſq; xp̃i diſcipulos cõionẽ cali-
cis accepiſſe: quia poſt xp̃i paſſionẽ de calice rarus: de pane frequẽs habe
tur ſermo. vt eſt illud. Cognouerũt eum in fractione panis: & in actibus

apostolorum. Frangētes circa domos panem. Et iterū pseuerantes in fractione panis. Quibus in locis nullam repimus de vino mentionē. Sed nec moueri debetis q nonnulli doctores de cōmunione sacramentali loquētes illamq populo suadētes Iobannis verba recipiunt. Neq enim ppterea illius loci vel talis verus est & proprius intellectus. Sed ex quadam similitudine consonantiq rōne trabit inde sensus magisq ducitur. Et licet doctoribus oratorio more loquētibus nunc figuris: nūc translationibus vti: ex quo fit: vt sepe de signo loquētes trāseant ad signatum. Sed plurimū interest an determinādo docentes an psuadendo cōmouētes loquantur. Et aduertendum est & si plerisq doctores incidenter verba Iobannis ad sacramentū altaris referant: in cōtinua tamē expositione nullus id agit. sicut in libro quē de textura euāgeliorū scripsit zacharias chrisopoletanus affirmat. Quod aūt de leonis decreto cōmemorasti. nihil impedit nostri ppositi cursum. Nanq cum manichei leone sedende xpm non vero corpe sed fantastico & sine sanguine vestitum pdicarent: neq resurrectionē eius crederēt: neq diem dnicum sanctificarēt. Sumentesq xpi corpus sub specie panis vt suū palliarēt errorē. potū calicis renuerunt. Obuiaturus tante nequitie pontifex statuit vt qui sub vna specie cōicasset ab altera non abstineret. Sic plurima sepe statuta sūt ex cā: ex psona: ex loco: ex tpe q cōsiderare oportet qui de illis iudicant ne prius inculpent q intelligant: prius arguant q sensi pquirant. At cū bodie aliq sit rerum status. Cum vri nīq pgenitores sub vna specie cōicauerint. cū multi doctores ab ecclesia recepti & in catbalogo sctorū conscripti miraculis choruscātes retinendū plebi calicē dicant. Cum latina ecclesia id seruet doceat mandat. Suadeovt vos illi obtempetis: custodiatisq legē matris. vt addaē gīa capiti vro & torques collo vro. Sicut Salamonis vba pmittunt bis que sunt matribus obsequētes. Nicolaus. Est ne vllum aplice sedis aut generalis concilii decretū q laicos sub vtraq specie cōicare pbibeat. Eneas. Vultis obtemparē si decretū ostendo. Nicolaus Obtemperabimus si nō erit legi diuine contrariū. Eneas. Lex diuina nulla est cui talis sanctio possit esse contraria. Nicolaus. Tibi sic videē nobis longe alia sentētia est. Eneas. Vos cōmunionē duplicis spēi de pcepto dni dicitis. Nos cōtra. Cui magis credendū est: vobis an sedi romane. Nicolaus. Ei credendū est cui scriptura diuina suffragaē. Eneas. At vos dicitis legem diuinā sentire vobiscum. Nos contra quid mō.

Nicolaus. Qui verbis diuinis legis ppinquior est: bāc fidem diguiorem puto. Eneas. Quid si est boc dubiū. Quis obtinebit. Nicolaus Cbristus dns iudicabit. Eueas. Nullum ergo vt intelligo iudicē: nullū in terra supiorē vultis qui res dubias diffiniat. Sic neq romanū pōtificē caput esse xpiani populi creditis. neq militantē ecclesiaz bonoratis: cuis est magistra fideliū: doctrix veritatis: inimica mendacii: mater nostra que nos cbristo regenerauit & alit atq nutrit in fide. Qz si vos aliud non mo-

ueret: vestra vos paucitas exterrere deberet. Quot em estis qui aduersus
viuos innumerabiles & mortuos infinitos linguas acuitis. Tota xpiani
tas cotra vos est. & tame a sentetia non receditis. Que si vera esset omes
nostri pgenitores cum diabolo & eius angelis arderent: qui calicis exp-
tes fuerunt. Nam regnu hoc postq̄ sacramentis ecclesie relictis idolis ini
ciatum est: semp aplice scdis ritu comunicauit: exceptis paucis annis eui
nostri. in quo monitore Iobane buss atq̄ Hieronymo ab ecclesie vnitate
recessistis. Galetb. Arguis paucitate nostra: sed christus aduersus mul
titudinem iudeoru paucis discipulis circudatus predicare no timuit nec
multi erant iudei considerata gentiliu multitudine quado legem accepe
runt mosaica. Eneas. Christus deus & homo dns & magister: nouam
daturus legem in mundu venit redepturusq̄ populu. Qualis compatio
lucis ad tenebras. Terre ad celum. Christi ad belial. Hon tame dominus
sine miraculis creditus est: neq̄ Moyses absq̄ signis legem tulit. Ad vos
que signa facitis vt vestre paucitati credam? vobiscu q̄ simus. Galetb.
Geueratio praua & adultera signum querit. Nos paucitatis nostre tuto
rem xp̄m habemus: qui apud euangeliu dicit. Vbicunq̄ fuerint duo aut
tres collecti in noie meo: ego cum eis sum. Non indigemus humano fa
uore qui ducimur celesti ductore. Eneas. Apud ciprianu martyre his
sororia verbis nonulli iactabant. Quibus ille sic respondit. Corruptores
euangelii atq̄ interpretes falsi extrema ponunt & supiora pretereut. par-
tim memores partim subdole coprimentes vt ipsi ab ecclesia scissi sunt: ita
capitulu vnius sententia scindunt. Dominus em cum discipulis suis vna-
nimitate suaderet & pacem. Dico inquit vobis: quoniaz si duo ex vobis
couenerint in terra de omni re quacunq̄ petieritis continget vobis a pa
tre meo qui in celis est. Vbicunq̄ enim fuerint duo vel tres collecti in no
mine meo ego cum eis sum. Ostendes non multitudini sed vnanimitati
deprecantium plurimu tribui. Si duo inquit ex vobis couenerint in ter-
ra vnanimitate prius posuit. concordia pacis ante premisit: vt conueniat
vobis fideliter & firmiter docuit. Quo aut pot ei cum aliquo conuenire
qui cum corpe ipsius ecclesie & cum vniuersa fraternitate nouus venit.
Notate verba & signate mysteria. Non est cum eis xps qui ab ecclesia re
cedunt. In vna ecclesia fuimus oms: prius vna fides: vnus deus: vnus ri-
tus & vobis & nobis erat. Non nos a vobis: sed vos a nobis recessistis:
facientesq̄ vobis couenticula diuersa: pegrina dogmata recipietes. q̄ non
audiuerat patres nostri veritatis caput atq̄ origine reliquistis. Qz si xpi
presentia cupitis ad sposam eius redeundu est. Galetb. Nos in eccla
sum? neq̄ ab illa recessim? vnq̄. Trasire aut ad vos du xpi lege violatis
nulla ratio suadet. Quia nunq̄ mystico xpi corpi iugit. qui ab ei? euage-
lio sepat. sed cur nobis retices. si qua est constitutio q̄ sumere calice vetat.
Eneas. Quia noluistis obedientia polliceri. Sed dicam tn. ego ita vos
putos arbitror vt cosuetudine vniuersal' eccle no minoris efficatie celeat?

ꝯ scriptā legē quia vis legis ex cōsensu resultat. Cōsensus aūt minor non inest cōsuetudini ꝯ legi coscripte. Nā cōsuetudinē lōgus & approbatus vsus inducit. Que nullius impedimēta clamore: diuio magis ꝯ humano videt recepra cōsilio. leges aūt ꝯuis dei nutu decerni credant: sepe tñ vl populi vel senatus magna parte dissentiente tradunt. Ob quā rem non minus plectendus ē vetuste cōsuetudinis ꝯ scripte legis ꝑuaricator. Cū igitur iam pluribus seculis obseruarit eccl'ia ne plebes de calice biberent: decebat & vos bobemos huius obseruātie tanꝯ pareme legis emulatores existere: q̄ sicut ante dictū est: neꝯ noui neꝯ veteris testamēti codicibus aduersat sed rōne magna m bonestate subnixa est. Verum quia scripti decreti sanctiorē requiritis: non frustrabor expectationē vīam. Euoluite constantien. concilīū atꝯ eius acta perquirite. Consuetudinē quam modo exposui & approbatam & pro lege rectam & scripto firmam reperietis. In basilea quoꝯ dum generalis synodus illic erat: postꝯ exacte visa sunt & diligēter excussa sacrarum testimonia litterarū: magnorū conciliorum decretis: ac sanctorū patrum & illustrium doctorū traditionibus enucleate pensatis: decretū ꝑmulgatum est: quod aperte declarat fideles laicos siue dericos cōmunicātes & nō conficietes ad susipiendū sub specie panis & vini diuinū eucharistie sacramentū ex ꝑcepto domini nō esse astrictos. In cuius fine subiungit. Laudabilis quoꝯ cōsuetudo cōicandi laicalem populuꝫ sub vna specie ac eccl'ia & sanctis ꝑibus introducta: ac hactenus diutissime obseruata & a doctoribus diuine legis sanctaꝫ scripturarū atꝯ canonū multā periciā bntibus: iā lōgo tpe cōmēdata ꝑ lege habēda ē. Nec alicui licitū ē eā reprobare: aut sine auctoritate eccl'ie ipaꝫ immutare. Sic g̃ & scripta cōciliorū habetis decreta & vetustū eccl'ie ritū

Galeth. Pōt ecclesia vel concilīū q̄ christus instituit sacramēta puertere. Eneas. Non potest. Galeth. At sacramentū hoc sub specie panis & vini xp̃s instituit. Cur puertit ecclesia q̄ panem solum ad laicos defert.

Eneas. Nō puertit eccl'ia sacm̃ sed ritum mutat. Que sunt em̃ de necessitate sacramentoꝝ imutabilia ꝑseuerāt. Que circa ritum sunt immutare eccl'ia pōt. Cuius potestas nō minor est bodie ꝯ sub aplis erat. Potestas aūt & administratio eccl'ie sicut doctores tradunt: tribus in rebus cōsistit. In ordinibus diuersorū ꝓlatorū. In administrationib? sacramētorū In diuersis preceptis subditorū. Ob quā rem non sine rōne putauit doctor insignis aquinas. in arbitrio esse ecclesie diuersos gradus prelatorū instituere & institutos prō reruꝫ diuersitate vel tēporū amouere. Sic sub diaconi sunt ordinati: quos ecclesia primitiua nescuit. Sic prelati p̄sbyteris ep̄i quos olim Hieronymus equalis fuisse potestatis affirmat. Sic cardinalium sacer senatus inuentus: ecclesie magnum decus & stabile firmamentū. Potest etiam ecclesia in administratione sacrorū abolitis prioribꝫ nouos ritus inducere & cerimonias nouas. Qua de re licet dnos discipulos suos facta cena cōicauit: ecclesia tamē neꝯ pransos neꝯ cenatos fra-

tres: nisi necessitatis causa tantũ sacramentũ pmittit assumere. Rursus q̃z
q̃uis amictus lintbea xp̃s: quotidianaq̃ veste indutus. hoc sacramentuꝫ
instituerit: dixitq̃ paucissima verba. ecclesia tamẽ ob eius reuerentiam &
ornamenta vestimentorũ sacerdotibus dedit: & missarum solennia pro-
pbetarum & apostolorum lectionibus & deuotis orationibus adorna-
uit. Sic em̃ in veteri lege rubricatas pelles & rudia tabernaculi sacra subli-
mis gloria templi secuta est. Sic & in nouo testamẽto post illa ecclesie pri
mitiue rudimenta pedetentim splendor in cultu diuino & ritus sacramẽ-
torum expolitior & maiestas sacerdotii maior successit. Tertio loco po-
test ecclesia statuta & ordinationes patrum que de moribus agũt: prout
loco tempori & personis viderit cõuenire immutare & abrogare: sicut &
prius diximus. Sed q̃tum ad sacramentũ pertinet quod necessarium est
tolli non põt. qđ necessitati nõ subest & variari põt & tolli. In eucharistia
v̄o sicut ante prolatuꝫ est non est vsus vtriusq̃ speciei ppl'o necessarius:
adimi ergo altera spẽs nõ inepte potuit: qa non est hoc sacr̃m variare sed
vsum. Galeth. Sacramentũ est sub specie vini quis neget: ergo qui vini
speciem tollit: sacramentuꝫ tollit. Eneas. Haud recte infers. Septẽ sunt
ecclesie sacramenta & si vos quãdoq̃ tm̃ recipitis. ex bis vnũ est euchari
stia p̃tellentissimũ & maximũ hoc semp integrum: & vnũ est siue sub vna
specie sumit̃ siue sub duabus: & licet mille particule panis fiant viniq̃ to
tidem: vnus tamen est vbiq̃ totus & integer christus. Nec subtracta vini
specie subtrahit̃ sacramentuꝫ. quia totum in altera sumit̃. Recte igitur &
sanctissime romana ecclesia in hui⁹ obseruãtia sacramenti sese habet. Qui
bus ex rebus si consolatione spiritus cupitis: si quietem amatis: si verita-
tem queritis: si lucrifacere animas vultis: sedem apostolicam audite: sequi
mini traditiones eius: honorate illam quoniã sancta est immaculata spon
sa christi: colũba pura & albissima: ex cuius ore felicis ramus oliue depen
det: qui pacem hominibus pollicet̃: supbis bello minatur. Finitis ser-
monibus istis assurrexit vnus de primoribus thaboritatũ et animo satis
inflato. Quid tu nobis inquit apostolicam sedem tot verbis amplificas.
Nos papam et cardinales auaricie seruos nouimus: impatiẽtes: inflatos
tumidos: ventri ac libidini deditos: ministros scelerum dyaboli sacerdo-
tes & antixp̃i precursores quorũ deus venter est pecunia celum. Erat hic
homo vẽtrosus crassus & multo abdomine pinguis: quẽ cũ aspexissem
admoni ventri eius leuiter manus ac subridẽs. Vnde inquã tumor hic vẽ
tris est. Cur te ieiunio maceras & affligis inedia. Riserunt om̃s magnisq̃
illum cachinationibus exceperũt. At ego cum aĩaduerterẽ sacerdotes il-
los magis studio cõtradicendi q̃ voto discendi ad me venisse. posui mo-
dum verbis meis subtraxiq̃ disputationi pedem. Intellexi enim quia fa-
cilius & leuius esset turbulenti maris concitos fluctus clamoribus retun
dere: q̃ illorum rabiẽ sermonibus cohercere. Nam labor irritus & nulli⁹
effectus est offerre lumẽ ceco: sermonẽ surdo: sapiam pruto. Cõuersus tñ

ad eos dixi. Collegę mei pransi sunt: & itineri se accingũt. hora est vt a vo bis recedam satis diu simul disputauimus. Vos tamẽ vt video nec meis vrbis fidem prebetis: nec ego vestris argumẽtationibus moueor: remaneamus oẽs qđ ante fuimus. Existimaui hoc priusq̃ inciperem: nolui transilire vt mea taciturnitas opinionũ vestrarũ fieret auctoritas. Nec qs post hac diceret: fuit apud thaboritas seneñ. eps nec quicq̃ aduersus illorum sententiã dixit. aut eos vera sentire putauit: aut eorũ argumẽta posse superare diffisus est. Qz si nihil aliud verba nostra fecerũt: hoc tamẽ prestant q̃ me vestris opinionibus aduersantẽ oẽs qui astant intellexerunt Vos tamẽ amplius & fortasse melius cogitabitis. Tunc illi si tps eẽt affe remus buc libros ostẽderemusq̃ tibi: quia xp̃i sequaces & legis dei zelatores sumus. Sed vale. Ad quos ego. Nec vobis nec mibi ocium est: valete. Atq̃ hoc modo a me eos dimisi & exeunte dño de rosenberg cum eo soboslaniã veni atq̃ in decurnaz insulam & seniorẽ de rosenberg dñm petiui. videbaẽ mibi vltra sauromatbas & glacialem occeanũ fuisse. inter barbaros. inter antropofagos. aut inter monstruosas indie libieq̃ gentes nec sane in omni terra quam circuit ampbitrites. gens nulla est mostruosior thaboritis. Etbiopes eñ quosdã & scitas & trapobanas corpis vicio monstruosos aiunt. Thaboritas vo deprauate mentis vicia & innumerabiles anime macule mõstruosos efficiunt. Ad qnos oẽs bereses migrauere. quos ab initio nascentis ecclesie vsq̃ in hunc diem pestifera ingenia seminarũt. Sũt ibi nicolaite. sunt arriani: sunt manichei: sunt armeni: sunt nestoriani: sunt berẽgarii: sunt paupes de lugduno. Precipui tamẽ apud eos vualdenses babenẽ vnius xp̃i vicarii & aplice sedis inimici. qui dum frena superioritatis abiiciunt: libertatẽq̃ predicant. necessariũ est vt oẽs errores admittãt. A quibus dum exiuissem. ex inferiori videbar inferno reuersus. Nec me prius ad superos recepisse putaui q̃ budvuiseos atq̃ vlricum de rosenberg cõueni. Nam & budvuisei nullis beresib9 inqnati sunt. & Vlricus acerrimus bostis bereticoꝝ verus eccl̃ie filius inter alios bobemie principes qui fidẽ catbolicã vbis armisq̃ tuenẽ: anterior est dignus quẽ sedes aplica inter caros babeat & inter pmos bonoret. Scripsi bec tue pstabilitati festino & currẽti calamo. Propante nanq̃ romã Iobãne meo quem probe nosti: malui te q̃ mibi in bac via contigerant vtcũq̃ narrata cognoscere q̃ penitus ignorare. Res altas de fide disputantes et archanos scripture sensus attingere psumpsimus. Scio quia nõ defuerũt ineptie. Nam rudem et inexptum tyronẽ bec me pugna suscepit. Sed nolui latrãtes impune lupos abire: nolui deserere veritatẽ: nolui ecclie deeẽ et qm̃ imperitie mee tenebras non ignoraui: supne claritatis lumẽ intrepidus expectaui: iactaui sup dñm curam meã et ipse adiuuit: sensi diuinitus assistentiã. nam verba nescio quõ suapte fluebãt. quibus miseri thabo te miserabiliter pmebanẽ benign9 et misericors dns: qui nec peccatorũ voces obaudit. Credo et cert9 sum qa nõ mea vita: sed mea fides meruit

audiri: ne thaboritarũ elenchis intricaret aut sophismatibus caperer: vt cunq; res acta est. Scio me plura tunc dixisse & minimo scripsisse digna correptione. Sed que tunc dixi corripi nequeũt. quia semel emissum volat irreuocabile verbum. Que nunc scribo facile poterũt emendari priusq; edant. Ideo te p veterẽ beniuolentiã & quã mihi sp ondisti charitatẽ precor te & oro huic opusculo vt tuã limã summãq; manũ admoueas. Neq; prius in lucẽ sinas exire q̃ tuo fuerit acri & graui iudicio comprobatum. Vale nostri memor & amans. Quãdo deus & fata volent veniemus ad te. Ex nouaciuitate duodecimo Kalẽdas Septembris. Sub anno domini. M. cccli.

Oratio Eenee de cõstantinopolitana clade & bello contra thurcos cõgregando. EPISTOLA CXXXI

Constãtinopolitana clades reuerẽdissimi patres. Illustrissimi principes: ceteriq; viri genere & doctrina p̃stabiles: q̃ thurcorũ grandis victoria. Grecorũ extrema ruina. Latinorũ summa infamia fuit: vnũquemq; vestrũ vt arbitror tantomagis angit magisq; cruciat: quãto & nobiliores estis & meliores. Quid em̃ viro bono & nobili magis cõgruit: q̃ curam gerere fidei orthodoxe: fauere religioni xp̃i nomẽ saluatoris pro sua virili magnifacere atq; extollere. Sed amissa nũc constãtinopoli tanta vrbe in potestate hostiũ redacta: tanto xp̃ianorũ sanguine fuso tot animabus in seruitutẽ abductis: vulnerata est miserabiliter catholica fides. Confusa turpiter nostra religio: xp̃i nomẽ dãnificatũ nimis atq; oppressum. Neq; si verum fateri volumus: multis ante seculis maiorẽ ignominiã passa est q̃ modo xp̃iana societas. Retroactis nãq; temporibus in asia atq; in aphrica: hoc est in alienis terris vulnerati fumimus: nunc vo in europa id est in patria in domo propria. In sede nostra percussi cesiq; sumus. Et licet dicat aliquis ante plurimos annos: ex asia thurcos in greciã transiuisse. Thartaros citra thanaim in europã consedisse. Saracenos berculeo mari traiecto bispanie portionẽ occupasse. nunq; tamen aut vrbem aut locũ amissim̃ i europa. q̃ constãtinopoli possit equari. Est em̃ ciuitas illa toti9 terre q̃ cõmode colit̃ pene centrũ. Portũq; habet & amplissimũ & tutissimũ: in quo non dicam naues sed numerose classes armari sustẽtariq; possunt. atq; inde per bosforũ: hinc per belespontũ ad om̃ia mediterranii maris siue tuenda siue vexanda littora transmittit. At hic locus tam cõmodus tã vtilis tã necessarius nobis tacẽtibus: ne dicã dormientibus amissus xp̃o saluatori: lucrifact9 machometo seductori ẽ. Quid q; ibi ex duobus impatorib9 xp̃ianis alter occisus ẽ. Nõne ex duob9 xp̃ianitatis oculis alterũ erutũ: ex duab9 manib9 alterã amputatã dicẽ possum9. Additẽ q; ex q̃ttuor sedib9 illis p̃riarchalib9 primis & principalib9: qbus veluti solidissimis basibus xp̃iana subnixa fides i oẽm terrã ramos suos extendit. Maiores nostri duas simul cum bieroſolymitana per ignauiã atq; fecordiã p̃diderunt: nos tertiã & illam quidẽ cui om̃es pruteni: milti ad

boreã multi ad orientẽ: thanaim iacentes ppli seruiebãt. non minori desi
dia: maiori tñ infamia prsus amisimus. Nimirũ principes si doletis oẽs
ac de tanto xpianitatis vulnere: quo cecidisse grecos: supasse thurcos: cõ
fusos esse latinos animaduertitis: consternati atq; attoniti estis. Sed non est
minor diui cesaris Friderici dñi nostri glorioſissimi q̃ vester meror. Vi
disſetis eum cum tanti mali factus est primũ certior: in cubiculo flentem:
in aula mestum: in consilio solicitũ: in ecclesia supplicẽ: in quouis loco tur
batum & anxiũ. Verũ cum res xpiane nõ tam dolorem & lacrimas: q̃ vi
gorẽ & arma requirent. (Nam thurci maiora indies mala minantẽ) ope
precium existimauit sua serenitas: tum principũ: tum ciuitatũ accersiri cõ
uentũ. in quo de tuẽda xpiana republica consilia cuperent. Nam priusq̃
incipias consulta & vbi cõsulueris mature facto opus est. Fuit itaq; conci
lium apud ratisbonã cõuocatũ. que ibi gesta sunt oms tenetis. Ex auctori
tate illius cõgregationis hic nunc cõuentus habet. Cur non fuerit apud
nurẽbergam indicta cõuentia: & cur nequiuerit ad hec negocia cesar ascẽ
dere. satis bis diebus expositum est. Ille quidẽ pro tanta xpianitatis ne
cessitate in hoc cõuentu minime defuisset: si domũ tutam relinquere po
tuisset. Sed cum eius desideriũ ab his impẽdiret. quibus non tam pax &
ocium q̃ contẽtiones & bella sunt vsui misit hosce prestantissimos & ce
leberrimos legatos: qui suum locum tenerẽt: suasq; vices implerẽt cum
plena & ampla ptãte. siue res imperii siue cõmune fidei tuẽde negocium
tractare libet presto erunt. Ceterũ quia sup articulis ratisbone meditatis:
hec potissimũ cõgregatio cõsultura est. vosq; cesaris animũ circa illos co
gnoscere cupitis. que sit eius mens: que sentẽtia: que voluntas. apperire
me nunc collegarũ meorũ auctoritas iubet. Ego qui malo p obediẽtiam
parum: prudens q̃ p cõtumaciã videri sapiens. onus meis humeris pene
intolerandũ subiui confisus in eius auxilio qui victimis obedientiã pre
tulit. Nec timeo sub tanto fasce deficere: quando presto sunt qui cadenti
mihi manũ porrigant. Pareo quoq; in hac re tanto libentius: quanto &
conspectum vestrum frequẽtiorem intueor: & mihi benigniorẽ autumo.
Nec ego de oibus articulis verba faciam: sed illum qui est principalissi
mus aggrediar: hoc est an cõtra thurcos: qui constãtinopolim p iniuriã
inuaserunt: nobilitatẽ cum principe grecorũ occiderunt: sacra nostra oia
polluerunt. & vltra vincula verbera cedes xpianis oĩbus minitantẽ: sit
bellum suscipiendũ. Quo psuaso quãtas habere copias necesse: quõ legẽ
di milites. que stipẽdia danda. que priuilegia cõcedenda: vnde cõmeat?
habendi: que bellica instrumenta paranda. quo tpe qua via sit eundũ faci
le cõcordabimus. Capitaneũ quoq; seu belli ducem quem pristi romano
rum imperatorem appellare consueuerunt: non erit arduum nominare.
Neq; dubitabitis illum eligere in quo sit scientia rei militaris eximia: vir
tus excellens: autoritas euidens: presumpta felicitas qui sit laborio
sus in negociis, fortis in periculis, industrius in agendo, celer in con-

faciendo: cōsultus in prouidēdo: qualem reperiri apud vos minime dubitauerim. Nec de pace domi tuēda multum laborabitis. si foris bellum gerere decreueritis vt postea suo loco dicemus. Intelligitis iaz principes: oño mea quibus in rebus radices agat. & que sit causa in manibus videtis de bello gerēdo tota consultatio est. Ego qui nomine cesaris bellum venio suasurus: nequaq̄ hoc oneris accepissem. nisi rem dignam vestra virtute. vña nobilitate. vestraq̄ natione. manifestissime prius intellexissē Agite igit̄ audite & cognoscite an bellum hoc p fide vestra xp̄iana suscipere debeatis. Omnis senatus omnisq̄ pplus cui bello gerendo cōsultatio est: clarissimi principes tria diligenter ac rigide & presse discutere debeatis. ne quid agat cuius denicq̄ penitudo sequat̄. Turpe est em̄ vt Scipionis ꝓuerbium fuit: postq̄ erratum est dicere nō putarē. Bellum ergo gesturus primo querat an sit iustum. secūdo an vtile. tertio an facile. Nisi em̄ hec tria concurrant. non est cur bonis atq̄ prudētibus viris belligerē dum sit. Discutiamus & nos hec ex ordine principes. Ac primuz debelli iusticia cognoscamus. Bellum qđ pro tuenda religione pro saluanda patria: pro conseruandis sociis: ex auctoritate supioris gereret̄ nemo vnq̄ veterum reputauit iniustum. Hinc moysi. hinc iosue. hinc saulis. hinc dauidis. hinc machabeoz̄ plia cōmendant̄. Hinc illi demoscenis clamores quibus plenū exultabat apud athenas theatrū in marathone in artbemsio in salamina ꝓ patria defunctos cōmendantis. Hinc ex romanis Oratii. Decii. Fabii. & alii pene innumerabiles celebrant̄. qui ꝓ salute suorū ciuium se deuouere. Hinc ex vestris germanis Karoli. Rolandi. Raynaldi. Conradi. Ottonis. Heinrici. Friderici. eternis p̄coniis extollunt̄. Qui pro tutandis xp̄ianorū finibus: maximis se piculis obiectarūt. Nunq̄ tñ vestris ꝓgenitoribus tā iusta pugnādi causa. q̄ vobis obiecta est. Nunq̄ illi tam atrocez iniuriā taminsignē contumeliā ab intidelibus acceperunt quēadmodum ppessa est hec nostro tpe xp̄iana cōmunitas. Repetēda ē breuiter hoc loco cōstantinopolitana calamitas. Si em̄ & iniurie magnitudo nocior & belli iusticia manifestior erit. nulla pulsatus iniuria macbometus. Sic em̄ vocat̄ qui thurcis impat. Bellum grecis indixit. Constantinopolim obsedit. ac male defensam expugnauit. Vbi constātinus grecorū impator intrātibus vrbem thurcis in extremo patrie sue piculo fortissime pugnans obtruncat̄. Caput eius lancea infixum spectaculo fert̄. Fit miseranda grecorū cedes. occidunt̄ non solū qui se tueri conant̄. verumetiā qui ꝓtectis armis sese dedunt. Nec ego hoc magni duco in ipo furore primi introitus trocidatos eē q̄plurimos. Illud horreo illā abbominor illud omnino detestor. Capta ciuitate depositis armis: cōiectis in vinculis ciuibus. tum maxime seuitū est. tum filii añ ora parentum occisi tum viri nobiles velut bestie mactati. tum sacerdotes laniati: tū monachi ex carnificati. tū sacrevirgines incestate. tū matres ac nurus ludibrio habite. O miseraz vrbis facies. O infelicem populū. O sceleratū machometū

Quis talia fando temperet a lachrymis? oia luctu plena cede cruore cada
ueribus erat cernere. Machometus ipe terribili facie: tetris oculis: terribi
li voce: crudelibus verbis: nepbandis nutibus homicidia mandat: nunc
istum nūc illū ad cedē poscit: manus in sanguine xpianoꝝ lauat. Omnia
fedat: oia polluit. Tēpla dei nostri pseudo prophete tradunt: diuina alta
ria pterunt. Ossa martyrū & alioꝝ sanctoꝝ iam cū xpo regnantium. aut
porcis aut canibus obiiciunt: frangunt statue: picture delent. Nec ma
tris dñi regine celoꝝ gloriose Marie virginis imagini parcitur: quin &
ipm saluatoris xpi crucifixi simulacrū cū magno clamore: maiori irrisiõe
precedētibus tympanis ac tubis in castra defert: huc atq; illuc rapit: con
spuitur: luto puoluit. O nepbas inexpiandū. O ignominiā xpiane gen
tis. O dedecus nri nomis sempiternuz. Huic signo in quo redempti & sal
uati sumus: tburcorū fetidū genus illudit: & quasi nos signū non signa
tum colamus. Hic ē inquit xpianoꝝ deus. Sentio quia comouemi prin
cipes dū saluatoris iniuriā refero: dū tante ciuitatis damna cōmemoro: ſz
quis dadez illius vrbis: quis funera fando explicet: aut possit lachrymis
equare labores: borret animꝰ talia meminisse luctūq; refugit. O nobilis
grecia. Ecce nūc tuuz finē: nūc demū mortua es. Heu q̄t olim vrbes fama
rebusq; potētes sunt extincte. Vbi nūc thebe: vbi athene: vbi nicene: vbi
larissa: vbi lacedemon: vbi corinthioꝝ ciuitas: vbi alia memorāda opida:
quoꝝ si muros q̄ras nec ruinas inuenias. Nemo solum in quo iacuerūt
queat ostendere greciā sepe nostri in ipa grecia requirūt: sola ex tot cada
ueribus ciuitatum constantinopolis supat: quē paruo ambitu bizantii a
pausonia quondā edita. per Constantinū primū impatorez eius nomis
in emulatioe romane vrbis erecta: tantū opeꝝ mirabiliū: tantū armorum
tantū lārum: tantum glorie habuit: vt omniū ciuitatum damna hec sola
vrbs recōpensare ac resarcire videret: binc post pacē cum Gratiano factā
& a theodosio confirmatā veniens constātinopolim: rex gothoꝝ Athe
naricus: cū regie vrbis amplitudinez splendoreq; contēplatus eēt veluti
stupens dixisse fert. Vere deus terrenus ē impator hic habitās. Et quis
quis aduersus eū manus mouerit: ipe sui sanguinis reus existit. Et q̄uis
post imperiū ad vos o germani translatū: sepe constantinopolis capta di
reptaq; fuerit: nunq; tamē in potestatē xpi bostiū: nisi modo deuenit: nūq;
basilice sanctorū dirute: nūq; bibliothece cōbuste: nūq; monasteria de
solata: nūq; sacra nra ex toto nisi nūc deleta fuere. Itaq; mansit apud con
stantinopolim vsq; ad nrm tēpus vetuste sapiētie monumentuz: ac velut
ibi domiciliū lārum esset: & arx summe philozophie. Nemo latinoꝝ sa
tis doctus videri poterat: nisi cōstantinopoli aliquādiu studuisset: q̄dq;
florēte roma doctrinaꝝ nomē habuerūt athene. hoc tēpestate nra cōstan
tinopolis obtinebat: vñ & multa veteꝝ sapientū volumina susceperam?
& in futurū suscipere sperabamus. At nūc vincētibus thurcis & oia pos
sidētib? q̄ greca potētia tenuit: vereor ne de lris grecis omnino sit actū.

Neq; em̄ vt pleriq; arbitrant̄ asiani sunt ab origine thurci: quos vocant theucros: ex quib⁹ est romanoꝝ origo qulb⁹ lr̄e nō eēnt odio. Scitarum genus est ex media barbaria ꝓfectū qd̄ vltra ex euxinū pirrichiosq; mōtes vt ethico philozopho placet ad septētrionalē occeanū sedes habuit: gens immūda & ignominiosa: fornicaria in cūctis stuproꝝ generib⁹ que vt tradit vester otto frisingeñ. eps: nō futulis auctor: regnante apud francos pipino mōtes caspios exiuit: ac longo itinere in asiam se recepit: ibiq; posthac morata ē. Et q̄uis submitti celo & mundiori terra ꝑ tot secula parūper excultam se p̄buerit. sapit tñ adhuc multū pristine deformitatis neq; oēm barbariē detersit. Carnes adhuc equoꝝ vesonciū vulturūq; comedit: libidini seruit: crudelitati succūbit: lr̄as odit: humanitatis studia ꝑsequit̄. In cuius manus venisse nūc doctam eloquētēq; greciā: nescio q̄s satis deflere queat. Sed dicitis milites. quid tu nobis lr̄arum detrimētuꝫ cōmemoras: quid nobis de lr̄is: nos hastas gladiosq; versamus. Vos genus ignauū tecto gaudetis & vmbra. Immo vero fortissimi equites nullius q̄ vestri magis interest studia litterarum eē q̄ florentissima. quid em̄ vos viri excellentes aliud queritis: cū prestanti animo & alto corde prelium cōmittitis: q̄ fame dulcedinem laudare vultis scio: et gaudetis cum de vobis bonos esse rumores auditis. Trahimur omnes studio laudis: & optimus quisq; gloria ducitur: inquit Cicero. Sed que laus vestra diuturna eē potest nisi litteris cōsecretur. Breuissima est fama que humane vite spacio terminatur. Viuunt nomine ꝓhemii quos littere insertos habent fortunati ambo si quid mea carmia possunt: nulla dies vnq̄ memori vos extimet euo. In curialū & nisum inquit Maro. Nec nos aut Samsonis aut Gedeonis aut Iepte aut aliorū iudicū fortitudinem: regumq; magnifica gesta sciremus: nisi litteris edocti eēmus. Quanto ergo quisq; vestrū nobilissimi equites aut industrior est aut fortior animosior: tanto fauere ingeniis ac litteris magis debet. Hec sunt em̄ que progenitores vestros virtute prestantes: q̄uis iamdudū mortuos: memorie tamen hominū quasi viuētes exhibēt: & que vestrū nomē si viriles fueritis ad posteros deferre cum laude queant. Senserat hec Alexander macedo. q cū in sigeo sepulcruꝫ vidisset Achillis. O fortunate inquit adolescens q tue virtutis preconē Homerū inueneris. Et vere inquit orator. Nam nisi illi ars illa fuisset: idem tumulus qui corpus cōtexerat nomen etā obruisset. Themoscenes autē ille summus athenis vir: cum ex eo quereret̄ cuius vocē libētissime audiret. A quo summa virtus inquit optime laudatur: quo dicto nimirū humanitatis & eloquentie studia magnope cōmendauit. At nunc cōtrita deletaq; grecia quanta sit facta lr̄arum iactura cuncti cognoscitis: qui latinoꝝ omnē doctrinā ex grecoꝝ fontibus diriuatam nō ignoratis. Quid ergo in tāto dāno in tāta iniuria dicem⁹ principes. An de iusti cia belli aduersus hec mōstra hoīm dubitabimus q uulla hūanitatis studia colūt: q federa nulla custodiūt: qui sanguinē nostrum

situunt: qui cedibus saturari nō pñt: qui sacra dei nri omnia polluūt & exterminãt. Fortitudo inquit Ambrosius in officiis q̄ bello tuet̄ a barbaris patriã vel domi defendit infirmos vel a latronib⁹ socios plena iusticia est. Qz si ordo ille naturalis paci accōmodatus Augustino teste id poscit vt suscipiẽdi belli autoritas atq̄ ꝓsiliū penes principes sit: neq̄ bellū alioquin iustū existimet̄ videte quãta est huius belli iusticia: cui⁹ nō solū papa & impator duo maxima luminaria: duo primi in terra peincipes: sed ipe rector orbis mũdiq̄ fabricator deus ẽ autor: qui sp ōsam suã ecclesiaz matrẽ nr̃am vt pupillam oculi nobis tuendã cōmendat. Mōstrauim⁹ belli iusticiã fortasse pluribus verbis q̄ necesse fuit: sed traxit me iniuriarus acerbitas. Parcite subirato. Date veniã leso. Nūc ex bello que sequat̄ vtilitas breuiter exponendū est. Cur em̄ se bello quis q̄ immisceat: nisi & bello se iuuat. Vos igit̄ principes si fructū huius belli cōtra turcos suscipiendi cognoscere cupitis: damna q̄ toti xp̄ianismo imminẽt: nisi turcoz frangat̄ impetus pensitate. Audiuistis que passi sunt cōstantinopolitani Idem nūc multe ciuitates expectant: nisi dū tempus est opitulamini. Serpit indies hoc virus magis ac magis: nūc vna ꝓuincia: nūc alia nobis deficit. Rascia iam nouissime occupata est. Dispotus eius ꝓuincie cū coniuge & liberis in būgariam se recepit: būgari qui hactenus nr̃i fidei clipeus nr̃e religiōis murus fuere: bis victi bello post mortem Alberti regis: bis capti a turcis sunt centū milia hoim: aut eoplus duobus ꝑliis amisere. Nō tulerūt integri turcoz vires quō fracti ferent. Succubuerūt auxiliantibus polonis quō vincent soli. Magna ẽ turcoz potẽtia & in asia & in grecia. Tartarorū ferocẽ gentẽ fedre iunctam habẽt. Ducenta & tercenta milia pugnatoruz ne dicam plura in armis cogere pñt. Qz̃uis sint bungari strenui & potẽtes viri atq̄ omni laude digni: no tñ tãtis viribꝰ pares habentur. Siue vincitur bungaria siue coacta iungitur turcis: neq̄ italia neq̄ germania tuta erit: neq̄ satis renus gallos securos reddet. At nōnulli quia suis diebus non videre similia nec fieri posse confidunt. Nos autẽ sepe tartaros protrita bungaria germanie fines ingressos ad renum vsq̄ debachatos nouimus. Hungari prius q̄ Christū colerẽt: sepe austriam: bauariã: sueuiam: franconiã: saxoniam pcurrerūt. Attila rex bunorum ab bungaria que tũc pannonia dicebat̄ digressus: quantas italie: quantas germanie: quantas remotiori gallie atq̄ hispanie turbas intulerit: nō ignoramus. quid gothos: quid vuandalos: quid gepidas: qd berulos: quid longobardos: quid burgũdiones referat̄: Omnes hi populi p bungariam ab vlteriori scithia venietes: hanc nr̃am christianitatẽ miris afflixerūt modis. Expectabim⁹ igit̄ & nūc venire turcos: atq̄ accersitis tartaris nobilẽ atq̄ potentẽ bungariã sui iuris efficere: ac deinde reliquam christianitatem locustarum more corrodere. Pugnandum est vobis omnino principes: si liberi. si christiani vitam ducere cupitis. Existimatote nunc: an saluis & integris sociis: an fractis atq̄ dimissis id agere

magis expediat. Romani quos fama sapientissimos fuisse ꝑdicat. socioꝝ tutelā semp suā salutē eē ducebāt: ac foris ꝙ̄ domi pugnare malebāt. Nā foris si qua fuerit accepta calamitas emēdari pōt. Que domi excipiunt̄ clades exitiales babent̄: binc Hauibal maximus ille penoꝝ impator cuꝫ regi sirie antiocbo aduersus romanos bellū suaderet: nō in asia siue i grecia: sed in italia pugnandū eē dicebat. Et vos o tbeutones: si quēadmodum spero sapiētes eritis maiores vros imitabimini: qui remota semper a domo bella gerere: ac vicinoꝝ fines non minus ꝙ̄ suos tueri consueuerunt. Qđ si vos germani boc tempe bungaros neglexeritis: non erit denicꝙ̄ cur vos ex gallis auxilia prestolamini. nec rursus illi apud bispanos opem inuenient. Atꝙ̄ ita fiet: vt cum singulis semp gentibus pugnaturi bostes facile qđ cupiunt orbis imperiū assequent̄. Qꝛ si acceptis armis et bungaris & rastianis & aliis xp̄ianis: qui vicini sunt tburcoruꝫ potentie opem tuleritis: non solum vicinos vestros tuebimini: sed vosipsos vxores ac liberos vestros ex maximo periculo liberabitis. Atꝙ̄ bec est vt mibi videt̄ maxima vtilitas belli gerēdi. Cū exploratum sit ad nos dietim tburcos properare: ꝓius occurrite ꝙ̄ vestros fines ingrediunt̄: & auxilia vicinis afferte. Nam tūc tua res agitur vt ille vt paries cum proximꝰ ardet. Qꝛ si certissimi eētis nūꝙ̄ illos ad vos eē venturos: ꝓ debito tamē baptismi vri quo estis initiati pro maximis bñficiis quibus vos diuia pietas cumulauit: aduersus bos euangelii corruptores & xp̄i perfidos inimicos: eiusꝙ̄ crucis derisores bellum gerere deberetis. Equidem prestantissimi principes cum oīb̄us virtutibus affecti sitis: nibil tamē arbitror vos magis velle ꝙ̄ gratos esse atꝙ̄ videri. Hec est eīm vna virtus non solum maxima: sed mater omniū virtutū reliquarū. Quid est eīm pietas nisi volūtas grata egra parētes? Qui sunt qui libenti animo pro patria gugnant. nisi qui patrie bñficia meruerūt? Qui sunt qui fidem erga principes inuiolatā custodiūt: nisi qui eos in se bñficos recordant̄? Qui sunt q preceptores bonorant: nisi qui se doctrinā ab bis accepisse non sunt obliti? Qui sunt qui amicos omni studio prosequunt̄: nisi qui fructū amicitie tenaci memoria tenēt? Qꝛ si erga patriam erga parētes: principes: preceptores: amicos grati eē debemus: quantomagis erga deū nostrum: & cuius obsecro pignora ꝙ̄ dei nostri bñficia sumus experti? Ille cum nibil eēmus nos in esse produxit: neꝙ̄ lapides aut arbor. s aut equos: sed bomines rōnis ptícipes nos creauit: nobis ingeniū: fmonem: vtutez: vires corpis atꝙ̄ anime dedit. Et cū primi parētis culpa inferni mancipiū facti eēmus: vt nos redimeret descendit de celo: exinaniuit seip̄m formā serui accepit: boiem induit: factus obediēs vsꝙ̄ ad mortē. mortē aūt crucis: inquit apl's. Sub ip̄a aūt passiōe & cruce priusꝙ̄ ad crudelitatē necis & effusionē sanguinis pueniret̄ q̄ cōuicioꝝ probra: q̄ cōtumeliarū ludibria tulit: sputamia insultantiū excepit: q̄ sputo suo ceci oculos aperuerat: flagellatus ē: q̄ ptātem flagellādi demones bz. Spinis coronatus est q̄ sanctos

ſuos floribus coronat eternis palmis. In facie ceſus eſt qui veras palmas mundū vincentib⁹ tribuit. Spoliatus eſt terrena & caduca veſte: q celeſti atq; immarceſſibili candidate aias veſtit. Cibatus eſt felle qui ſe cibū boi prebuit. Potat⁹ ē aceto: q pp'o ſuo nectaria pocula repromittit. Agnus ille innocēs: imo ipa innocētia: ipa iuſticia inter facinoroſos cōputata eſt. Pepēdit inter latrones de⁹ nr̄: viderūt facie eius: & nō erat ſpes neq; decor. A vertice capitis vſq; ad plantā pedis nō erat in eo ſanitas. ſed paſſus eſt vt nos redderet impaſſibiles. Mortu⁹ eſt vt nos redderet imortales. Paſſus quia ipe voluit. Et iniquitates nr̄as ipe portauit. O bonitatē. O clementiā magni dei: miſeratiōes diuine pietatis incredibiles: q̄ maxima & inextimabilia ſint xp̄iano populo p̄ſtita bn̄ficia. Sed coram ſunt hec in oēs fideles doua dei. Vos aūt o germani pecularior quedam bonoris rō reddit obnoxiores. Nā qui vobis imperiū dedit. Is vos oībus populis gentibus: natiōibus p̄tulit. Hec eſt em̄ prima in ſeculo dignitas: cui oēs principes: oēs reges cedūt. Quā ſaluator ſm carnē naſcēdo: pegrinando moriendo dignā cenſuit quouis bonore. Que in ꝓphetis ꝓmiſſa in euāgelio cōprobata in apl'oꝝ ſcriptis magnifice cōmendata exiſtit. Hec eſt illa excellentiſſima dignitas qua ſtante nō eſt cur antixp̄i formidem⁹ aduentū quēadmodū & Terculianus & Ciprianus & Auguſtinus & multi veterū ex verbis doctoris gentiū Pauli colligere videt. Hinc antiqui nr̄i ſpūſancto pleni: q̄uis adbuc idola colerēt impatores p̄ſequerētur q; xp̄ianos. Vitā tn̄ illis ꝓlixam imperiū ſecurū: domū tutā: exercitū fortē: ſenatū fidelē: populū probū: orbē quietē optabāt. Vos igit̄ magni: vos inditi o germani quibus tāta dignitas credita eſt: curare p̄ ceteris debet⁹ ne vobis imperantib⁹ xp̄iane religionis maieſtas intereat. Sed quid vos ad hec deo repēditis: imo quid nos oēs xp̄iani ꝓ tantis bn̄ficiis agimus vbi tantoꝝ bonoꝝ memoria ē. Principes vbi gratitudo eſt viri potētes terrā ſacratiſſimā in qua viſus ē deus nr̄: & annis ſupra triginta bō cum boibus cōuerſatus agareni occupāt: officinas nre ſalutis Machometus obtinet ſacroſanctū dni ſepulchrū: lectūq; illum veneratu digniſſimū in quo ꝓpter nos vita nr̄a obdormiuit in dn̄o ſaracenoꝝ impurate manus obtrectant. loca illa ſancta: loca bn̄dicta: loca p̄cioſa & agni imaculati purpurata cruore: dū nos ſilem⁹ boſtes fidei nr̄e cōculcāt. Et qd ad hec aitis principes: Cur hec accidiſſe putatis: Abbreuiatā ne manū dn̄i creditis: aut impotentē factū qui ē oīpotens: Nunqd nō p̄t mittere plus q; duodecim legiōes angeloꝝ q̄ ſaracenos: thurcos & thartaros ſe blaſphemātes exterminent. Aut certe tm̄ verbo dicere & fiat qd voluerit. An qui ferocitatem Sennacherib angelo dimicante contrinit: qui furibundum Holofernem in manū mulieris vidue dedit: qui percuſſit reges magnos & occidit reges fortes: qui clauſit egyptis mare: qui ſodomitis ſulphur pluit & ignem: qui ventis imperat & mari: qui fecit celos in intellectu: Machometi ſuperbiam frenare n[illegible] poterit: omne ſubeſt ei cum voluerit

posse. Quid igit̃ opinamini: quid creditis principes? Tentat vos dominus deus nr̃: experiri vult an se diligatis. an virtute prestetis: an religiosi: an grati sitis: quid inter nos si sit aliquis qui sapiat & intelligat ac requirat hec & indoleat vicem eis. Quid ergo moramini: quid statis: an non est hic maximus bellādi fructus: maxima vtilitas vr̃a: si pl̃iũ aduersus inimicos crucis cõmittetis: vos bñficii memores ostenditis: deo nr̃o placetis: animas vr̃as lucrifacitis & habitaturi cũ angelis: triũphaturi cum sanctis martyribus: regnaturi cũ xp̃o celũ acquiritis. Omitto hic principes id emolimẽti qđ plericq; oẽs milites nr̃i tpis ex bello querũt aurum & argentum: teuromata: pictas tabulas: equos: vestes: seruos: ancillas. Nam cq̃uis multa bmõi hec expeditio repromittit: nolo tamẽ vos christi milites hec ambire: nolo vos rapinas q̃rere: nolo vos spoliis gaudere. Pusilli est animi lucris inhiare terrenis. Mẽs generosa & alta celestes aspirat in thesauros. Breuis ẽ vita hominis sup terram. Fugiunt anni nostri liciũ vite nr̃e sunt aranearũ tela: cito dirũpitur. Festinat eñ decurrere velox flosculus: angustę miserecq; breuissime vite precio: dum vna cibos somniacq; poscimus obrepit nõ intellecta senectus. Nemo scit quid vespere vehat. Curriculum eui nostri incertum ẽ. Peregrini in terra sumus: spes nostra in celum tendẽda ẽ: vbi euangelio teste nec fures fodiũt: nec tinee rodũt. Multe sunt vie q̃ nos eo deducunt. S; hoc pfecto tẽpore principes nullum iter certius: nullum securius: nullum expeditius: nullum gloriosius est: quo possimus celum scandere: cq̃ si ptra thurcos celestis patrie nostre ciuitatis supne hierusalẽ pfidos inimicos arma sumẽtes puris & cõstantibus animis bellũ geramus. Cognoscitis vt arbitror iam principes huius belli qđ suademus nõ honestatẽ mõ: verũetiam vtilitatẽ. Nunc de facilitate gerẽdi belli pauca subnectam. Hoc ẽ eñ de quo tertio loco dictum me promisi: Frustra eñ iustũ bellu;: frustra cõmo dosum probaueri. mus: nisi etiam factu facileue dicam possibile demonstremus. In hac pte illud meo iudicio aiaduertendũ est: optimi pceres: ne maior hostibus cq̃ nobis sit scientia militaris: ne frequẽtior vsus: ne pecunia: ne copiosior potentia: supior ne deus ipe fauentior: quinimmo neq; si pares vtrinq; vires fuerint bellũ suaserim. Nam teste Octauiano cesare qui prelium sine certa prerogatiua committit simulis est ei qui hamo piscatur aureo: facile nanq; plus amittere cq̃ lucrari põt. At mihi seu noua cõsideranti seu vetera mente repetenti: inter omnes nationes quas bello idoneas iudicant. nulla expeditior: nulla fortior: nulla peritior: nulla audẽtior cq̃ vr̃a videt. Vobis homines: vobis equi: vobis arma: vobis pecunie sunt. Nulla natio tam grandis sub celo ẽ que habeat deos appropinquantes sibi sicut adest nobis dñs deus noster. Et vbi obsecro tot clarissimi principes: tot generosi pceres: tot fortissimi equites: tot potẽtes ciuitates: tot diuitie: tot auri: tot argẽti: tot ferri minere: vbi tãta populi multitudo: tãta iuuentus: tantũ animi: tantũ roboris. Germanie fines vt veteres tradũt ab ori-

ente viscella fluuius & hũgarie limes fuere. Ab occidẽte renus. A meridie danubius. A septẽtrione occeanus & mare balteũ qđ prutenicũ vocare possumus. Nũc quantũ extra hos terminos possideatis ipi videtis vos angliam pulsis britanis occupastis: vos belgarũ belueciorũq; fines eiectis gallis obtinuistis. Vos reciam & norciã inuasistis. vos vsq; in italiam pedẽ extẽdistis: vos bulmerigros qui nũc pruteni vocantur ex manibus infideliũ detraxistis. soli ex alienis in vr̃o solo bohemi sedẽt potentissimi & nobilissimi populi. Sed & illi vr̃o imperio parere se aiunt. Regẽq; habẽt vestri sanguinis nobilissimũ Ladislauꝫ. Vos igitur magni: vos bellicosi: vos potẽtissimi: vos fortunatissimi ac deo accepti germani estꝫ quibus adeo fines extẽdisse licuit: & super omnes mortales romane potentie datum fuit obsistere. Nam terrarũ ille calcator omniũ: & orbis domitor Iulius cesar q̃uis subactis gallis sepe renũ transiuerit resq; maxias in germania gesserit: bellicosam tamẽ & asperã sueuoꝝ gentẽ dimisit indomitam. Augustus Octauianus cui & parthorum & indorum reges munera miserunt qui vnus oim romanorũ fortunatissimus creditus est de quo illa sunt metra. Augustus cesar diuum genus aurea condet Secula qui reuersus latio regnata per arua. Saturno quondam superat garamantas & indos proferet. Imperium iacet extra sydera tellus extra anni solisq; vias: vbi celi fert atlas: axem humero premit stellis ardentib⁹ aptũ Ille inquam felicissimus imperator nullibi vnq̃ nisi apud germanos succubuit. Nam lollianã & varianã cladem in germania perpessus est. Lollianam maioris infamie q̃ derrimenti: varianam pene exitialem: tribus legionibus cum duce legatis & auxiliis omnibus cesis. Longum eẽt referre quas intulerunt romane reipublice molestias germani. qui & si romanorũ fortune aliquando cesserunt. postea tamẽ & ipi de romanis de gallis de hispanis de hungaris deq; aliis diuersis gẽtibus sepenumero triũpharunt. Nec romani cum rerũ potirẽtur res magnas sine germanis auxiliantibus pegerũt: quoꝝ tanta in bello virtus: tanta in domo fides fuit vt cesarei corpis custos cohors ex germanis potissime legeretur. Conferamus nũc thurcos ac vos inuicẽ & quid sperandũ sit. Si cũ illis pugnetis examinemus vos nati ad arma illi tracti. Vos armati illi inermes. vos gladios versatis: illi cultris vtunt̃. vos balistas tenditis: illi arcus trahũt. vos lorice thoracesq; ꝓtegunt: illos calcitra tegit. Vos equos regitis: illi ab eqnis reguntur. Vos nobiles in bellum ducitis. illi seruos aut artifices cogunt. Vestri milites nati atq; nutriti in armis sunt: illi copias suas exceptis quindecim milibus pugnatorum quos expeditos habent ex agris atq; officinis erunt. Vobis flectere ludos equos & tendere spicula cornu. Vos omne euum ferore teritis: vestra iuuentus torneamentis intenta est: aut quatit opida bello: nec tarda senectus vestras vires debilitat: mutatq; vigorem caniciem galea premitis: semperq; recentes bellorum habere causas cupitis: & viuere in armis: illis pictis croco-

et fulgenti mirice vestis desidieq; cordi sunt. Sũma volũtas est indulgere coreis. Solus machometus & quos dixi quindecim milia expediti sunt quos sonus delectat armoꝝ: & animus ĩ bella paratus exhibet audaces. Ceteros inexptos timidos effrenatos nullius precii iudicetis. Qꝫ si manus cũ illis cõferatis nihil est qđ de victoria dubitetis. Si modo quã gesturi estis pro deo pugnam: aduersus deum nõ cõuertatis mala mẽte ꝓcedentes. Cũ ergo maiores vestri principes omnes vicinos ac longe positos populos armorum gloria supauerint cum timentes ipi nullos omĩbus terrori fuerint. Cum vosipsi nihilo minores vestris progenitoribus sitis: cum omnibus his rebus abundetis quas bello necessarias putant: cum vobis fortissimi milites: peritissimi duces: ac satis fortunati sint: cum deum in causa sua ꝓpitium spare par sit: cũ vr̃i hostes lõge inferiores vobis existant nõ est cur tamhonestũ tamq; vtile bellum pro deo vestro gerendũ detractare quo quo mõ debeatis. Dicat hic fortasse quispiaꝫ. Rem nõ esse cum thurcis tm̃: sed cum thartaris simul & saracenis: cũq; omnib⁹ gentibus quas illi subiectas habẽt. Hinc ego cõtra insto: nec ego vos soli theutones inquam pugnabitis. Ex italia: ex gallia: ex hispania mlti cõcurrent: nec hungari deerunt: nec bohemi fortissime gẽtes. Rastiani bulgari omnes illirienses: oẽs greci sumpta occasiõe cõsurgẽt. Vicini quoq; in asia dabunt manus. Nolite existimare principes: ita omnẽ asiam Machometo parere vt nonmulti sint Christo seruientes: multi in cilicia: bitinia: capadocia: ponto: siria christiani sunt: q̃uis iugo seruitutis oppressi: hyberi qui & georgiani vocantur. Trapesuncii: armeni xp̃m colunt: nec cunctabuntur arma sumere si vos viderint audẽtes. Veneti quoq; & ianuenses potẽtes populi q̃uis pacẽ cum thurcis habẽt: partes tamen vestras classibus adiuuabunt. Coacti nãq; ne ciuitates orientis admitterẽt pacẽ facere. At qđ homines inuiti ac necessario faciũt neq; diu neq; diligẽter facere pñt. Veneti certe fidẽ impatori dedere facturos se qđ deceat xp̃ianos si bellũ cõi fideliũ cõsilio cõtra thurcos decernat̃. Ego & si certe scio ꝓceres vobis arma sumẽtib⁹ ex tota xp̃ianitate affutura p̃sidia. nihil omin⁹ & illis domi manẽtib⁹: huic bello solã germania sufficere nõ dubitauerim. Scio em̃ Gotfridũ q fuit lotharinge dux: cuꝫ solis transkenanis theutonib⁹ & aliqbus gallicis paucis italis hũgariã pcussisse greciã penetrasse: helespontũ trãsisse: asiã pmeasse. Ierosolimã ex ptãte infideliũ vẽdicasse. victis ac ꝓstrat⁹ oib⁹ q occurrerẽt in medio gentib⁹ q̃uis & thurci & saraceni numerosi resistere conarent̃. In ei⁹ exercitu ducẽta milia pugnatoꝝ fuisse tradunt̃: atq; multo maiores copias sola germania cogere pot̃. Sed dicitis vt existimo quõ foris bellũ geremus qui domi contẽdimus: nec portio est germanie vlla quieta. Sit pax intus nõ recusabimus extra bellare. Prius thurci renũ attingant q̃ lites oẽs extirpent̃. Idcirco sapiẽtes illi qui ratispane fuerũt: indicẽdas in tota germania quinquennales inducias putauerũt: id nũc explendum est. Oẽs q cõtendũt impe-

rii principes: ac vasalli aut subditi sunt. nisi cesaris mãdata custodiãt: fidem frangũt. bonorẽ maculãt: rempublicã ledunt: sibiipis nocẽt. Q d ego de tanta nobilitate minime purauerim. Nã quis erit adeo durus: adeo obstinatus bonis. adeo aduersus moribus vt treugas ꝓ cõi xp̃ianoꝝ salute indictas p̃sumat infringere. Est hic legatus apl̃icus q censuras ecclesiasticas interponet. Legati cesar⁊ impiale bannũ et alias penas adimẽt. Proch germani nobiles: gens bellicosa: gens alti cordis: an mõ in tãta & vestra & omniũ xp̃ianoꝝ necessitate deficietis: eritis ne adeo incauti adeo ceci: vt rane murisq; fabulã in vobis impleri sinatis: q dum inuicẽ se mordẽt: preda milui fuere. Nõne cernitis dũ simul cõtẽditis venientez thurcũ & omnia rapientẽ: que vos litigare cõpellũt. Expellite prius cõem hostem tũ si pacẽ tenere nequitis de terra: de dominio: de ceteris bonis pugnate q̃ nõ thurcis sed vr̃is filiis relinquere valeatis. Equidẽ si has inducias amplectimini principes: nõ est mihi dubiũ quin validissimũ & copiosuz exercitũ cõparare possitis: quo educto pace in almania necessario relinquetis: latrones em̃ & raptores oẽs exibũt agricola & artifices domi manebunt: paratũ genus hoim quẽadmodũ tpe Cõradi cesaris euenisse cõstat. cuz ille copias aduersus saracenos & thurcos eduxit. Et fortasse hec vna ẽ pacã de germanie via: nescio an vos al's habeatis. Sed dicitis: quid cũ prutenis agem⁹: qui rebellãtes suis dominiis relicta religiõe theutonica: ad magnũ regẽ polonie destinerẽt? Tria hic remedia sunt: duo dicam tertiũ in aliud tẽpus retinebo. Aut seruentur hic inducie: sicut in ceteris germanie lit.bus. Aut si hoc durũ religiõi videt̃: sinite fratres religiosos cũ saxonibus bohemis & aliis quos pñt allicere: suam ꝓuinciam vẽdicare. Neq; em̃ ꝓpterea vester exercitus magnope impedieť. Nam & imperãte Cõrado de quo pauloante dixi: cum tertius Eugenius romanus põtifex xp̃ianos excitaret pro tutela terre sancte: quam saraceni euertere conabant̃ pruteni cum ceteris vlterioribus idola colebant: ac crebris excursiõibus: nũc saxoniã: nũc alios vicinos xp̃i cultores infestabãt. Cõradus autẽ dimissis saxonibns aut ceteris vicinis qui domi cũ prutenis ac reliquis barbaris decertarẽt: ip̃e cũ renensibus: sueuis: franconib⁹: bauaris: hierosolimã penetrauit. Idez & nũc vobis agere licet. Ceteꝝ quia nõnullos esse audio qui Machomemetũ deinceps quieturũ existimant. neq; vt ego dico tantope festinanduz cessent. Reserabo vobis aliqua de cõsuetudine & natura huius homis: que mihi per eos nota sunt: qui secum aliquãdiu cõuersati fuere: vt quid sperandum: quidue timenduz sit eo certius habeatis. Est autẽ Machometus adolescẽs annos natus quattuor & viginti: animo truci & glorie cupido: robusto corpore ac laboris patiẽte: neq; vino neq; cenis indiget: & q̃uis more gẽtis libidinosus nõ tamẽ inter vxores ritu languescit: coreas fugitat: vnguenta deuitat: raro induitur mollibus: nõ cantu nõ sono delinitur: nõ canes alit: nõ aues nutrit: vna ei voluptas est arma tractare. Honorat milites: equos amat: na-

ues:curros:machinas bellicas:formosis mulieribus p̄fert. Et q̄uis ē na-
tura barbarus:abhorretq; lr̄as:gesta tn̄ maioꝝ cupide audit. ac Iuliū cesa
rem & Alexandrū magnū oībus anteponit:quorū illustria facta supera-
re posse cōfidit atq; cōtendit:nec se minus aptū ad subiendū orbē dicit:
q̄ illi fuerunt:cū sua sint lōge maiora principia q̄ illoruꝫ referant̄. Et qm̄
falso ꝓphete suo machometo ex quo Cōstantino subiecit:nō dubitat qn
ad romanū submittere possit barbara temeritate & asiana supbia plenus
Hic ē vester hostis ꝓceres existimatote nunc: an talē naturam quiescere
sit verisimile. Sed quid cōiecturis aut argumētis in rebus vtimur mani-
festis. Nōne hic victa cōstantinopoli mox peram deleuit: ꝓpinquas ciui
tates oppressit. Ciclades insulas maris egei magna ex ꝑte diripuit. Di-
spotū ex rostia pepulit. Et q̄uis eēnt cū hungaris inducie:eorum tamē fi-
nes ingressus:nōnullos agros depopulatus ē. Ecce pacē thurcoꝝ opti-
mi principes. Ecce quietē quam sperare potestis. Nolite cōfidere: nolite
differre. Cōsulite vobisip̄is & vtilitati libertatiq; vr̄e dum tēpus habetis.
Causa belli vt intelligitis & iusta ē & necessaria & maxima vobis ad pu-
gnam oīa q̄ thurcis meliora supersunt. Orat vos cesar ne xp̄iane reipub
lice ne vobisip̄is hoc tp̄e desitis:sed quēadmodū ratispane cōdictum est:
quos potestis milites:equos:arma:currus. instrumēta bellica cōmeatus
preparetis. Nam & ip̄e q̄ sunt in sua potestate ad hoc opus omnia ꝓmit-
tit:quecūq; sibi vt imperatori romanoꝝ: vt austrie duci: vt religioso prin
cipi: vt homini xp̄iano incūbunt exequi: p̄sto ē & valens: tm̄ vos princi-
pes in hoc loco de bello gerendo cōcordes sitis. Nam si vnq̄ pugnandi
tēpus fuit: profecto nunc ē: qn̄ nō solum honor & status vester: sed ip̄a li-
bertas vestra: ip̄a fides: ip̄a vita in dubio ponit̄. Neq; em̄ si thurcos pro-
gredi ad vos sinitis: querēdum erit in quo statu: in qua fide viuere sꝫ vi-
uere debeatis. Memētore patrum vr̄orum generosi ꝓceres: ponite ante
oculos illustria facta maiorum: recolite quotiēs ꝓgenitores vr̄i cum ma-
gnis exercitibus alpes italie transire. Alfonsium lōgobardorū regē Ste-
phano pape molestū Pipinus cohereuit desiderium eius ꝓuincie regem
Adriano insultantē karolus magnus cōpescuit. Romanos formoso pō-
tifici rebelles Arnolfus edomuit. Berēgariū qui se regē italie iactitabat:
vocatu Iohannis pape Otto primus magno bello cōtriuit. Referre qdē
grauius fuerit quotiēs vestri antecessores ꝓ romana ecclesia: pro fide ca-
tholica: ꝓ salute cōmuni decertauerunt. Illi quidē dum ꝑato & forti ani-
mo xp̄ianam religi onē tuerentur romanū imperiū ad se traxere. Videte
nūc quē vobis animū suscipiendū eē putetis: patres vr̄i ꝓ suis nō dicam
ciuibus sed agricolis paulo cōtumeliosius tractatis sepe bella gesserunt.
vos vno impatore cum tota grecia nobilitate crudelissime necato: nō pu-
tabitis eē pugnandum. Illi frequēter suis ministris parū reuerēter cōpel-
latis nō dubitarūt arma recipe: vos deo vr̄o probrose cōtēpto non arma
bimini. Illi pro amplectendis christianorum finibus durissimis se preliis

cõmiserunt. vos ꝓ tuenda religiõe fideq; vestrã recusabitis arma capesse re. Nõ ẽ de rebus leuioribus hoc bellum: ꝓ patria: ꝓ liberis: ꝓ vxorib?: pro sociis: ꝓ libertate: ꝓ vita: ꝓ fide: ꝓ religiõe: ꝓ sanctis martyribus: pro magnis aplis: ꝓ gloriosa matre dei aduocata nostra regina celi Maria: ꝓ filio dei: ꝓ redemptore: pro saluatore: ꝓ maximo & certissimo deo vĩo: pro spiritusancto directore: ꝓ patre eterno: pro diuinissima trinitate: quã spurcidus ille Machometus persequitur: comittendum est prelium. Cogitate principes quo redacta est christiana religio: quantum in oriente: quantum in meridie diminuta est nostra fides: Sumite alta corda: induite fortes animos: defendite matrẽ vestram ecclesiam que vos christo regenerauit. Accingimini gladio supra femora vestra potentissimi: occurrite inimicis christi. Nolite esse vltimi: quos impii dignitas iubet exire priores. Karolus rex francorum & nobilissimus & potetissimus pugnaturum se dicit si vos armemini. Que sit mẽs incliti Ladislai regis bungarie & bobemie ex suis oratoribus audietis. Regis dacie suecie ac norvegie lras babemus: que mentẽ illius optimã exponunt. Alfonsus rex aragonum & sicilie nri seculi clarissimũ sidus: etiam silẽtibus ceteris hoc magnificũ bellum banc glorioſam expeditionẽ ꝓ xpi nomie vltro susceptu rum se pollicẽ. Philippus burgundie dux no minus animo q̃ sanguine clarus: potẽtatu ac dominatu par magnis regibus non mõ se iturum ad hoc bellum promittit: sed alios quoq; vt se accingant magnope adhortatur. Intueamini hos duos principes Alfonsum & Philippum maximos dominos terra mariq; potentes: ambo etate profecti sunt: ambo sexagesimum annũ transiere. Ambo tamen certamini sese offerunt: neq; in propriis personis pro deo suo pugnare recusant. Quid vos faciatis electissimi principes: quibus etas florida est: quibus ebulit sanguis: quibus marcius labor iocundus quidem ludus videri debet. En milites: en duces: en robustissimi iuuenes: finitis ne senibus maiorẽ q̃ vobis animum eẽ: dormietis ne domi cum illi foris militent: marcebitis ne ocio dum illi in negocio vigẽt. Minime de vobis talia suspicor: degeneres animos timor arguit. Vos autem erecto animo alacres intueor. Incipio bene sperare. Sentio iã titillare pectora vestra ac flagrare amore bellandi. Nec miror vos etate integra milicie sectatores huius belli cupidos eẽ. Nam & egoipse q̃uis senio grauis: q̃uis ecclesie deditus: incendor & estuo nimio feruore talis visende pugne. Veteribus illis ex quibus vobis origo est principes: cum essent adhuc gentiles: nullum fuit graue bellu; quod pro patria suscepissent. Nullam illi mortem miseram putauere: que pro republica subiretur. Sed que respublica maior aut melior q̃ nostra xpiana q̃ patria dulcior aut nobilior q̃ nra: illa celestis ad quã cũcti aspiram? formosa bierusalem. Illi cum pro patria morerentur tamen maxime exulabant. Nos cum morimur tum finimus exilium: tum patriam ingredimur. O felix mors que vitã premit tẽporale; cõcedit eternã. O faustum

ac desiderabile bellum in quo si vincis in terra siue vinceris in celo trium phas. quid ni ergo ardenti pugnemus animo quibus tanta promittuntur emolimenta. Ecce dominus noster sanctissimus christianorum summus pater Nicolaus papa quintus: ouium Christi pastor. romanorum pontifex: successor beati Petri Christi dei nostri vicarius: omnibus qui panc expeditionē sequentē delicta remittit: culpas abluit: veniaz prebet; celum ꝓmittit. Nec de ꝓmisso est dubiū quādo is est qui ptātem habet ligandi ac soluendi: qui locū illius tenet cui date sunt claues regni celoꝝ. Ecce nunc celi aperti sunt: ecce nūc iter in patriā: ecce scalam qua sup oēs planetaruz orbes scandere valeatis: atq; ad ipsam galaxiā puenire q̄ nos ad regiam magni dei recto tramite ducat. Qz si omnibus vt inquit Orator qui patriā allexerint: iuuerint: defenderint: certū est in celo esse diffinitum locum in quo beati euo eterno fruantur. Quid de vobis putau duz est principes: nō qui ꝓ terrena sed ꝓ celesti patria pugnaturi estis? Quid dicam? Multa dicere possum: sed hoc tempe apli Pauli doctoris gentiuz verba cōmemorasse satis erit. Quia neq; oculus vidit: nec auris audiuit. neq; in cor hois ascēdit q̄ ꝓmisit dñs diligētibus se. quales vos futuros eē o germani nobiles nemo dubitauerit: si hoc bellū vt impator admonet papa petit: xp̄s iubet ꝓ diuio bonore atq; amore suscipietis.

Gaudet benevalere amicum & se incolumem scribit.

EPISTOLA CXXXII

Neas Bartholomeo massano. Eximie doctor fili amantissime: inuentis tandē alis līe tue ad nos cōuolarunt. Credimus solas timuisse tamlōgum iter. Nam simul epistole tue reddite sunt. Conuenere apud venetias vt arbitramur siue alio in loco italie simul priusq̄ germanie montes penetrarent. Inde facto cuneo fortiores: audaciores q̄ transierunt. Intellexim? te: nostrosq; omnes benevalere. quod nobis voluptati est. Qz vero nostrum reditum suades esse celerem. consulis que nobis in animo sunt. stat sententia medio mense Octobris omnino iter arripere. Sic enim licentiam cesaris non sine labore obtinuimus. Vicarium nostrum speramus non recedere priusq̄ reuertamur: tuam prudētiam nō dubitamus ad id officii sufficientem. Sed nosti dericorum morem: qui non equo animo ferunt: laicos sibi iudices dari. De hoc reuersi latius colloquemur. Anthoniam tibi gratam & morigeram esse gaudemus. Matrem & sorores nostras tue fidei cōmendamus. Bartholomeum cognatum nostrū tuū socerū optimū virū & Franciscū eius filiū saluere iubemus. De calculo cū ꝓcuratore facto intelleximus: quia redire intendimus cito nō plura dicim?. Valete optime. Ex grezio die x. Augusti. Anno. M. ccccliii.

Hortat genitricē suam fouere & amicū studio lrarum cōducere.

EPISTOLA CXXXIII

Venerabilis dilecte noster. Cō questi sumus te non scribere: neq; sine causa. Nam littere tue nobis mime reddebant. Nūc vero intelligim? te scripsisse: sz lras in

via manſiſſe. Nũc em̃ aliquas ex bis accepimus: quibus te plurimũ facis excuſatũ. Suſcipimus verba tua bono animo: & ita cõfidimus eẽ vt ſcribis. Multa haberemus tibi reſcribere: ſed quia menſe octobris ꝓximo ad vos iter arripe cõſtituimus: ſic em̃ ceſar nobis annuit: non eſt cur multa modo dicamus: de cunctis tũc tranſigemus. Cõtentamur tibi & vicario noſtro inſimul bñ eẽ ac faceſcere diſcordias. De frumento quoq; que acta ſunt cõprobamus. Cura vt facis diligẽter negocia domus: vt redeuntes tuã ſollicitudinẽ atq; ſolertiam cõmendare habeamus. d. mariano ſizino vt nos facias cõmeudatos cupimus. Nauẽ cognatũ noſtrũ vt officio ſuo accurate det opam noſtro nomine hortare: de notario apud villas noſtras tenẽdo pro reddenda iuſticia placet: vt que nobis ſcripſiſti. d. Gregorio & dño Bartholomeo de maſſa dicas vel alteri eoꝝ: & vt ipi cõ ſuluerint nauim vti faciat nr̃o nomine impabis. Matri nr̃e que vult q̃q; petit: nulla rõne neges. Scimus em̃ eaz nibil optare: niſi que cõſona ſunt rõni. Anthonius niſi ſtudioſus erit: nullam apud nos gr̃am inueniet & penitebit eũ negligẽtie ſue: ſi redeuntes indoctũ inuenerimus. Thomas capellanus noſter tibi reconciliatus erit ex nr̃o iuſſu. Vale ex grezio ſtirie die. x. Auguſti. Anno. M. ccccliii.

Hortat̃ vices ſuas paulo longius cõplere aduentũ ſuũ citius ſpõdẽs.

v Enerabilis & eximie doctor dilecte noſter. Scimus nõ ſine labore locum nr̃m teneri a vobis. Tamen qa cito redituri ſumus fauẽte dño. Rogamus breue boc tempus equo aio feratis. Ac ſecũdũ annũ officii vr̃i velitis implere. Nos em̃ ad mediũ menſis octobris binc recedere cõſtituimus: domũ reuerſuri. Sic em̃ ceſaris licentiam uõ ſine labore obtinuimus. In rebus que iuſticiam concernunt: ſcitis quia vobis plenũ imperiũ cõmiſimus: hortamur ita faciatis: ſicut de vr̃a & doctrina & ꝓbitate confidimus. Nec plura impreſentiaꝝ. Redeuntes aũt plura vobiſcũ cõferemus. Valete in xp̃o optime. Ex grezio ſtirie. x. die auguſti. Anno quo ſupra.

EPISTOLA CXXXIIII

Scribit nouitates & aliis referre iubet.

EPIS. CXXXV

r Euerẽdiſſime in xp̃o pr̃ & dñe mi colẽdiſſime poſt humilẽ recõmendationẽ. Magno merore confectam eſſe dignationẽ vr̃am: ex clade cõſtantinopolitana nõ ambigo. Quis em̃ xp̃ianus non doleat tantũ vulnus illatũ eẽ catholice fidei: Triſtor & ego vobiſcum colendiſſime pater: & quidez ſi aliquid poſſem: ſtuderem ꝓ mea virili que xp̃iane reipublice putarem eẽ ſalubria. Sed ſum ego priuatus homo: nibil ad me magna ptinent. Vt vr̃a dignatio que inter ſenatores orbis locum habet ſummoq; ſacerdoti & aſſiſtit & cõſulit. Nõ dubito quin modo ſummõ ſtudio ad ea nitatur per q̃ tburcoruz furor ne vlterius ad nos pergrediat̃ reprimi poſſit atq; retundi. Noſco em̃ & zelũ & fauorez animi vr̃i. Quia nõ poteſtis quieſcere du; reſpublica xp̃iana collidit̃. Noui quoq; ſanctiſſimi dñi nr̃i mentẽ ad cõe bonũ & ſolidaz & ardentẽ. Itaq;

non sum omnino spe vacuus. Cōfido adhuc aliquid fieri: ꝑ qđ crudeli & enormi vulneri: nuꝑ apud grecos accepto medeatur. Sane qui sit animꝰ impatoris in ea re suis ex litteris quas aplico culmini scribit plenꝰ intelligetis. Nō est cur multa scribam. Hoc solū dico. Nunq̄ de vlla re cesarē aut frequentius loqui: aut attentius audire postq̄ sibi annis seruio decez animaduerti: ac tm̄ in hoc negocio. De bohemla misse sunt mihi lr̄e ꝑ capitulū pragense. Illas dignationi vr̄e remitto: vt de his dn̄o nr̄o sanctissimo verbū faciatis: & si visum ex vsu fuerit ad consolationē illoꝝ aliqd rescribatis. Res prutenorū cum suis ciuitatibus ad. xv. dies post festū sancti Michaelis suspensa est: propter capturā legatoꝝ ciuitatis. Ego statueram hoc mēse domū petere: & dignationē vr̄am rome visere. Sed tenuit inuitū me Caspar ad eam diē. Exinde ꝓmisit mihi licentiā ad tēpus dare qua domū repeterem: videremq̄ res ecclesie atq̄ paternas. Legati predicti iam redditi libertati feruntur. Axamit qui hungaros p̄mit dicitur in dies maiores clades regno inferre. Recommendo me dignationi vestre colendissime: cui seruire paratus sum. Ex gretz die. x. Augusti. Anno. Mcccliii.

Ladislaum bohemiam introre coronam suscepturus significat.

EPISTOLA CXXXVI

Magnifice & generose comes maior honorande. Nō est mihi dubiū quin res grecoꝝ magnas & tibi & toti romano curie occupationes p̄beat. Ideo te paucis tenebo. Scripsisti mihi pridem vti suaderem cesari ne rem patauien. ecclesie amplius suspensam teneret: sineretq̄ promoueri electum. Id feci magno conatu & multis vicibus. Sꝫ nihil profuit mea sollicitudo. Cesar in suo proposito perseuerat: neq̄ passurus est quantum in se electum ipsum promoueri nisi humiliatum. Ille vero nescio q d secreti habeat suꝑbus ē: neq̄ dignatur principi se submittere. Habes quō res se habeat. Nūc vestrum est cogitare & facere quod magis ex vsu sit. Neq̄ aliud circa hoc: Nos hic neq̄ pacem habemus neq̄ bellum: pendet vtrūq̄. In hūgaria magnos motus: axamit excitauit: neq̄ adhuc repressus est. Constantino politana clades hungar⁊ terrori est. Rex Ladislaus ad festum Michaelis ingressurus est bohemiam: coron e suscipiende causa. Vale atq̄ his paucis esto contētus. Veniam ad te cito: & si per curas tuas licebit agā verbis qđ scripto deest: cupio. S. dn̄i nr̄i pedibus cōmendatū me facias. Ex greizio stiric. x. die Augusti. Anno. M. cccliii.

Expetit sibi statum italie scriptis notificari.

EPISTOLA CXXXVII

Venerabilis vir amice honorande. Magna mihi consolatio est: quia mihi sepe de rebus curie scribitis: q̄uis aliquando que nolim audiam. Sed significare oportet & bona & mala quod vos accurate facere gaudeo. Qꝫ nō succedit de annuata nō miror. Est enim necesse pauperem vt agam vitam: sic mea natura vult. Forsitan propter res grecorū statuet papa ex omni de-

ro decimam colligere id deerit: duplici malo plectar duꝫ vnō cupio liberari. Verū puto me vt pridē scripsi breui ad vos venturum tūc videbo: quid nam eē debeat de annuata & omnē fortunam tolerabo fortiter. Cesar annuit mihi post festuꝫ Michaelis expedita te prutenica vt domū ad tempus repetā. Acceptaui temporaneā licentiā: ac cū domi fuero p litteras aliam manēdi facultatē: vel impetrabo vel extorquebo: ne semp curialem seruitutem seruiā. De patauieñ. ecclesia nō video q̄ ex hoc loco vnq̄ possit haberi cōclusio. Si tñ papa p se aliquid ageret: cupio & dñi Vlrici sonnenberger & mei memoriā habeatis. Sed puto mei infortunii augendi causa nunq̄ ecclesia patauieñ. expedieē. De pace olim tractata vt res se habeat scriptū est a me: pendent adhuc oia. Puthbaim qui nobiscū prius fuit: iam hostis est: propter stipendia que vel nimia petit: vel pauca offerunt. Tractaē tamē de concordia secū: de qua nō est magna spes. Sic semp aut bellū est: aut belli metus. Inquieta est hec terra: & assiduis vexatur turbinibus. Rex Ladislaus adhuc est in ꝓposito petendi bohemiam in festo Michaelis corone suscipiende causa. Scribo aliqua reuerendissimo domino meo sancti angeli de facto capituli pragen. scripsi & priꝰ domino firmano. Rogo petatis vt aliquid respondeat. De bello italie quomodo sese habeat cupio. d. Stephani nri lris instrui. Velitis eum vt scribat cōmonefacere. Alias dixi me habere lras doctoratus. ꝓ amico dñi assissini. eas mecuꝫ afferam sic ei meo nōie dicere nō grauemini. & valete optime. Ex gretz die. x. augusti. Anno vt supra.

Iterum hoc expetit & quid papa & cardinales de clade constantinopolitana sentiant.

EPISTOLA CXXXVIII

Enerabilis & eximie doctor amice bonorande. Que nuper scripsisti mihi de rebus italie cupide legi: notaq̄ cesari feci: expecto ex te plura. Puto nunc de pace apud italos agi: commonitos dade grecorum. Apud nos enim fama est constantinopolim expugnatam esse a thurcis. Peram captam. Naues pluris receptas magnam christianorum factam cedem. Nisi ergo nunc inuicem pacificamur: ac de modo resistendi thurcorum furori cogitamus: actum de nobis est. Quippe cesar ad eam rem q̄ferentissimus est. Si modo papa & alii reges concurrere velint. Oro igitur te ne pigriteris mihi de omni statu italie scribere quid agat in tanta nouitate sacer orbis senatus. Que mens sit summo sacerdoti: quid prudentes italie viri de tali concussione christianorum sermocinentur. Et si res ipsa quo gesta sit ordine scitur apud vos: cupio id mihi communicatum facias. Nos his in regionibus nihil aliud noui habem? q̄ ista de grecia allata nouiter borrenda atq̄ dolenda cuncto populo christiano. Que vtinam tamfalsa essent q̄ vera timeo fore. Vale: & me ama vt soles. Ex grezio die decima Augusti. Anno domini. M. cccc liii.

Congratulatur prolperitati ſucceſſus & petit certior fieri de clade con
ſtantinopolitana. EPISTOLA CXXXIX

Euerende in xp̃o pr̃ & amore frater. Feciſti probe q̃ te poſſeſſio
r nem babiturũ eccleſie ſignificaſti. Jam eñ ſcripta nõnullorum ad
me venẽrãt qui ſe male tibi ſpare aiebant. Que res mibi erat mo
leſtiſſima. Cõgratulor igit̃ tibi & gaudeo mibi: qa te põtificẽ nõ titularẽ
audio. Tua fortuna ois mea eſt: neq̃ ſine me vel triſtari vel gaudere po
tes. Videbo te vt ſpero propediẽ. Nam ceſaris volũtati domũ ad dies a
liquot repetam. Et ſi deus annuet curabo in eccleſia pſeuerare: viuereq̃
mibi & pplo meo. Interdũ & romã veniens te conueniam: & dulcis nr̃e
cõſuetudinis fructũ capiã. Q̃uis talia iaz ex grecia noua ferunt̃: que nul
lum xp̃ianum bonam habere mentẽ pmiſſura vident̃. Apud vos nõ pu
bito illa eſſe q̃notiſſima. Quare mibi feceris rem acceptam ſi vt negocia
cõſtantinopolitana rome dicunt̃ geſta me docueris. Vale optime & re
uerẽdiſſimo dño nr̃o cõmũi cõmendatum me facito. Ex gretz die. x. Au
guſti. Anno. M. cccclii.

Hortat̃ papam vt xp̃ianos cõtra tburcos defendat: & innoteſcit que
pre manib⁹ ſunt inter bungaros & auſtrales. EPIS. CXL

Eatiſſime pater & clemẽtiſſime dñe: poſt deuota pedũ oſcula be
b atoꝝ & bumilẽ mei recõmendationez. Scripſeram nup. S. vr̃e de
perditõe cõſtantinopolis. Deinde noua bic fuerunt que ciuitatẽ
illam adbuc p xp̃ianos teneri dicebant. Id mibi ad tẽpus cõſolatiõi fuit.
Sed nũc inuenio primũ nunciũ nimis verũz fuiſſe. Quibus ex rebus etſi
mibi aliter nõ cõuenit de tãta re loqui: tamẽ vt xp̃ianus tacere nõ poſſuz
Multa cuz ceſare de bac calamitate reipublice xp̃iane ſum locutus. Inue
nio mentẽ eius bonam: ſed impoſſibile eſt predare agere eũ cui deſunt fa
cultates. Qz ſi vr̃a ſanctitas cui principes auſcultant ad boc nauarit opera
ras. Nõ eſt mibi dubiũ quin furor tburcoꝝ cõprimi poſſit: & xp̃iano po
pulo bn̄ cõſuli. Tanq̃ igit̃ vermiculus ſcripſi nup & mõ ſcribo vti ad rẽ
banc vr̃a pietas viriliter aſſurgat oro velit & toto pectore negociũ fidei
ſuſcipiat: ſcribatq̃ ceſari ſuũ propoſitũ qui pfecto volẽs eſt: & aplica mã
data totis conatibus exequet̃: quẽadmodũ ex ſuis lr̃is cognoſcetis. De
rebus barũ partium bec referre poſſum. Hũgari ad feſtũ ſancti Bartbo
lomei pximũ cõuentũ babituri ſunt apud poſſoniũ cũ rege ſuo. Ibi tria
dicunt̃ agenda. Primũ danda eſt opa vt pax cum ceſare tractata ratificet̃
ad id auſtrales cupientiſſimi ſunt. Comes cilie aliũ animũ babet. Plus tñ
valituri q̃ mali credunt̃. Secũdũ eſt vt axamit ex bũgaria eliminari poſ
ſit qui multas ſtrages bũgaris dedit. Ferturq̃ iam. xiii. milia bominũ in
armis et baberead eos iam cõfugiſſe Giſcram nõnulli tradũt: ſed boc nõ
dũ certũ eſt: q̃uis receſſiſſe eũ mali animi a rege Ladiſlao cõſtet. Tertiuz
eſt vt de facto tburcorum cõſiliũ capiat̃. Hec de bũgaris. De auſtria bec
ſunt. Veniũt nũc ad ſanctitatez vr̃am legati regis dicunt̃ acturi de cenſu-

ris & de ecclesia patauien. De hoc vltimo scit vestra pietas quid cesari p̄
missum sit. Durum est offendere tantū principem & ecclesiam semp vaca
re fortasse durius. Nescio quid dicam vestra sanctitas meliorē partem eli
get. Aiunt aliqui legatos illos etiam de compactatis bohemorū cum ve
stra sanctitate acturos. Nam rex illa bohemis p̄misisse fertur. Male vt in
telligo res apud bohemos se habent: quādo hereticī dominant. Comes
cilie parum de fide curat. Rex puer tantū cupit quantū sapit. Nunc apud
vratislauū inter regem polonie & Alberti filiam matrimoniū tractat: cre
ditur q̄ iam cōclusum. Hec habui que modo pietati vestre scribere. Com
mendo me pedibus vestre. S. quā diuina pietas diu sospitē nobis p̄beat.
Ex grezio stirie die. xi. augusti. Anno quo supra.

Constantinopolitana clades veridice refert. EPIS. CXLI

Euerēdissime in christo pater & dñe mi colendissime. post humi
r lem recōmēdationē. Dedi nup dignationi vestre litteras p̄ quas
aiebam noua huc delata esse: q̄ calamitatē cōstantinopolitanā de
negarent. Ita equidē factum est. Nam de venetiis illa vana letitia venit.
Sed nunc ex pluribus locis habemus nimis verum fuisse primū nunciū.
Nam & constantinopolis capta p̄ thurcos in seruitutē redacta est: homi
mum magna cedes facta anie multe abducte sunt: & alia pleraq̄ loca oc
cupata. Quibus ex rebus verisimile est superbum & crudelem hostem nō
quieturū: neq̄ per ignauiā & socordiā: tantā victoriā neglecturā. Incū
bit ergo apostolico culmini: de tāti periculi auersione cogitare: admone
re principes ac populos instare: vigilare: festinare: nihil omittere ex his q̄
ad reipublice salutem p̄tineant. Ad quam rem licet sacrum orbis senatū
ardentē non ambigo. Tamē dignationē vestram p̄ veteri seruitute mea
bis paucis bonorare p̄sumpsi. Quibus me veluti xp̄ianū de talibus noui
tatibus anxium esse: catholice religioni timere & p̄uisione optare. Neq̄
alia sup hoc modo: de rebus bohemicis aliqua nup dignationi vestre si
gnificaui: si p̄ occupationes vestras licet: cupio responsum habere. Meq̄
vestre. P. reuerendissime quoad possum me facio commendatum: qua
cunq̄ in re possum illi seruiturus. Ex grezio stirie die vndecima augusti.
Anno. M. ccccliii.

Auctoritatē absoluēdi impetrat vicario. EPIS. CXLII

Euerēdissimo in xp̄o pater & dñe mi colendissime post humilem
r recōmendationē. Assumpsit alias vestra reuerēdissima. P. ad pre
ces imperatoris in suum vicarium honorabilē & modestum vi
dominū Iacobum plebanū in stain: qui & cesari charus est & oibus acce
ptus. Verum in litteris vicariatus nulla ei facultas cōmissa est: aut confe
rendi beneficia: aut in casibus reseruatis absoluēdi delinquētes. Sed hāc
facultatem habere dicitur episcopus pectinen. que res domino Iacobo
grauis est. Audire enim causas & corrigere excessus odiosum est. nisi &
potestas sit absoluendi & gratias concedendi. Credit autē ipse & mihi sa

tis verisimile videtur dignationē vestram id inaduerdēter obmisisse. Ea propter multum desiderat vt officium suum ampliare dignemini & potestatem sup premissis sibi cōcedere. Ad quam rem quia cesar scribit: nō est opus multa me verba facere. Tm̄ testificor id futurum cesari charissimū & dominū Iacobum pro sua virtute hoc bonoris mereri. Cupiens etiam meas preces apud vestram dignationē sibi vtiles eē. In partibus istis nō habemus alia noua nisi illa horribilia & dolenda de constantinopoli pdita. Quevt nos hic conturbant: sic & dominū nostrum & sacrum collegiū merore afficere nō ambigo. Velit autem pietas diuina oibus christianis regibus mentē dare: vt sup his cogitent: & ad obuiandū turcorū potētie festinent: de qua re parum spero: nisi dominus noster sanctissimus eis rei se principem p̄bens dormientia hominū pectora excitauerit. Recommendo me reuerendissime paternitati vestre: ad cuius mandata paratissimum me semp habebitis. Ex grezio die. x. augusti. Anno. M. cccc liii.

Excusat se cur patriā vt dixit reuisat. EPISTOLA CXLIII

c Xunie doctor amice colēdissime. Qz ad me nō scripseris per oratorem regis tui id arbitror cause fuisse: quia nō putasti me iam redisse in patriam. Nam q̄ mei oblitus sis nō cadit in mentē. Noui enim quia tenaciter amas neq̄ pueroruz more variaris. Miraberis ergo cum scripta hec recipies in quibus me intelliges adhuc germanuz esse ac vitam in exilio ducere: cum tibi me breui domum velle repetere dum penas nos aderas affirmauerim. At causa remansionis mee fuit bellum tuscie quod rex aragonū florentinis intulit. Id em̄ patriam meam in turbine multo tenuit qua de re fuit mihi antiquius abesse. Nunc v̄o quando obnixe sumus: potifex paci faciunde operaq̄ nauat. Spero me breui ecclesiam meam repeturū: ac dulcibus amicis & proximis vsurum: quibus iam duobus & viginti annis caruī: q̄uis aliquando paucis diebus domi fuerim. Hec volui tibi velut amico scripsisse: cui omnia cōsilia cōmunicāda sunt. Que apud nos agantur ex oratore regio plenius intelliges. Cesarea cōiunx bene valet scitq̄ hominibus vti sunt vti: magnūq̄ tota germania pulcritudinis nomen habet. sed maius prudentie atq̄ modestie: vtinam & soror vna ex suis ad partes has nuberet. Sic enim soror sorori consolationi esset: ad id ego quantū valeo tantū nitor & cōsilio. Rogo te serenissimo regi tuo quem nostri seculi decus magnū esse confirmāt: commendatum & deditum me facias. Dominū lupum si redierit. saluum dicas meo nomine: & similiter alterum lupum qui quondā basilee mihi beniuolus & singularis amicus. Vale cum coniuge & liberis si qui tibi adhuc nati sunt. Ex grezio stirie die. xxiiii. Augusti.

Promouet. D. pirckamer contra. D. pe. knorren de ecclesia sancti Laurentii in nuremberga. EPISTOLA. CXLIIII

b Eatissime pater & dementissime domine post deuota pedū oscula beatorum & humilem mei recōmendationē. Qz̄uis meis litte-

ris iampridē ſpectatum & doctum virum dominū Thomam pirckamer in iure canonico licentiatum. veſtre beatitudini cōmendauerim: ſuper lite quam habet de eccleſia ſancti Laurētii nurembergēn. cum aduerſario ſuo. Tamē quia lis ipſa nōdum deciſa eſt. non ab re puto eundem veſtre pietati de nouo facere recommiſſum: vt in ſuo iure confoueat. Necꝫ em̄ aliud is petit cꝫ iuſticie complemētum: quod etſi ſperare omnes de ſumma veſtre ſanctitatis equitate poſſint: hunc tamen nōnulle prerogatiue certum reddere videtur. Nam etſi ambo collitigantes boni viri ſunt docti: & beneficio de quo litigant digni. quia tamen vnius eſſe debet. non duorum hic merito preferendus eſt: qui & poſſeſſor eſt: & ciuis & acceptus populo. Quodꝫ magis ponderādum arbitror. etiam ceſarea maieſtas huic affecta eſt: eumꝫ in ſua ciuitate hoc beneficium obtinere apprime cupit: quēadmodum ex ſuis litteris veſtra clemētia plenius intelliget Quibus ex rebus valde vtile putarem ſi fieri poſſet ꝙ in hac eccleſia predictus Thomas quietus dimitteret & aduerſario ſuo de aliquo alio beneficio per modum concordie puideretur. Sic enim veſtra ſanctitas illis ciuibus nurēbergenſibus de ſede apoſtolica benemeritis ſpecialiſſimam gratiam faceret: eccleſie bene conſuleret: virum bonum promoueret: & ceſario culmini cui res cordi eſt cōplaceret. Hec pro debito meo erga pietatem veſtram volui ſcribere: cui me iterū atꝫ iterum facio cōmendatum Ex grezio die. xiiii. Auguſti. Anno. M. cccclii.

Impetrat cuidam gratiam ceſaris. EPISTOLA CXLV

Neas epiſcopus ſenēn. docto & prudenti ſacerdoti domino Iohanni forſtel amico ſuo ſalutē plurimā dicit. Binas epiſtolas tuas per hos dies accepi. In primis commendaſti amici tui cauſam. In alterius tuum negocium. Primis vt te latere non arbitror abunde ſatiſfeci. Alteris quoꝫ geſſi vt potui morem. Fui cum ceſare de tuo caſu locutus. Oſtendi tuam innocentiam: monſtraui tuam fidem: de tua doctrina ſum locutus. Supplicaui te in gratiam reciperet. velletꝫ te ſuis in dominiis tuto eſſe. Preſentes fuerunt Vlricus ſonnēberger & Iohannes binderbachius viri boni & tui amantes. Reſpondit ceſar nihil ſe habere aduerſum te fauereꝫ tibi quando velles & vbi velles in ſuis territoriis moram faceres. Dominus Iacobus tunc egrotus fuit neꝫ potuit ſermoni intereſſe. Quantū tamē ad hanc partem res tua abſoluta eſt: poteſꝫ cuꝫ voles tuto venire. De ſeruitio autem neſcio vbi nunc id tibi patere poſſit. Si venerit ſaltzburgēn. antiſtes: ero tui memor ſtudeboꝫ tuam conditionem efficere meliorem: apud me non vacat locus. Familia mihi equo maior eſt: & ego indies diſpono domum repetere ſeruilemꝫ hanc vitam relinquere. Hec ad cauſam dicta ſint: tuas litteras probo & commendo & ſuadeo vti perſeueres. Doctus eſt fies breui doctiſſimus: neꝫ virtuti tue locus deerit. Vale ex grezio ſtirie. die. xxv. Auguſti. Anno. M. cccclii.

Significat amico infirmitates suas. EPISTOLA CXLVI

Litteras tuas amātissime frater sanus accepi quibus egrotatus respondeo que res valitudinis genus neq; ab re a deo nullum mihi ignotum est. Nulla sunt corpis aut incomoda aut picula: que nō pertulerim. Febrium mille species sum exptus in vsu veluti quotidiano morbo assignatus sum. Calculi passio familiaris est mihi. Dolores yliorū rome duodecim diebus me vexarunt. Oculos pegi perdidi. Dolui dentes in vltima britanie parte quā nunc appellant scotiam. non sine cruciatu podogra quocunq; terrarū pergo me sequit̄. Quid stomachi debilitatem aut ventris torsiones referam. Nulla mihi molestia corporis nō est nota. Vnum erat incōmodum quod nōdum attigeram. Vrinarum profluuiū ac vesice lassitudo veluti quedam paralysis. Id nunc experior: non sine corrosione carnis & fluxu sanguinis. Credo te cum hec audies credi turum me magnope afflictum esse neq; falleris si ita credis. Crucior em̄ & torqueor non corpore solum sed etiam mente. Cuius em̄ tam ferreus animus est vt dolente corpore non doleat. Cōiuncta sunt hec duo corp⁹ & animus. Neq; dum gerunt hominē alteq; alterius nō turbari molestia potest. Verum ego etsi angor nō tamē ita cōsternatus sum vt nō animū ad mentem reuocē cogitemq; dolores istos aliquando vel sanitati finiri vel morte. Medicus mihi vir bonus & mei amātissimus quē optime nosti. Nobilis eques Iacobus de ladrona spem salutis proximam facit: cui ego multum tribuo. & propcer doctrinam & ꝓpter fidem quam scio in eo summā esse. Itaq; spero me breui cōualiturum. Quod si deus dederit mox equo cōscendo. ad te veniam domi quod supest vite cōsumpturus. Cogito tamē & in alteram partem res posse deflecti. Nanq; cum dubia vita sit beneualētes que nō potest in egrotāte certitudo reperi. Existimo fieri posse vt vel hoc augescēte morbo: vel alio supueniente: vitam ei qui dedit reddam. Neq; in hoc mihi cōsolatio deest. Naꝫ etsi mori extra patriam longe a necessariis nōnulli miserum putent. ego quoq; libētius inter meos q̄ inter exteros morerer. Nescio em̄ quomodo mollius ossa cubent manibus tumulata suorū. Teneo tamē menti quod ille ait: non incelebratus phīlosophus: vndiq; tantūdem eē ad inferos vie. imo etiam ad superos ad quos me transiturū non despero. Nam etsi magna peccatorum farcina premor: maiorē tamē eē diuinā misericordiam q̄ meam iniquitatem nō dubito. In hac confido: in hac me totum resoluo. Nec ego cum illis sentio qui post hanc vitam extingui animos putant. Ac propter rea mortem timēdam negant in qua nihil sit mali: mortēq; dicunt eē totum quod ante nos fuit: & quod nobis desinentibus est futurum. Nam quid homini molestius dici potest: q̄ eum ita desinere morientē vt nihil omnino post mortē sentiat. Sitq; velut extincta lucerna que neq; priusq; accenderetur lumen habuit. neq; cum extincta est habet. Hec enim si crederē terrere: ne ꝓfecto morituru. Sed ꝓsuadeo mihi verum eē qđ magni

philosophi tradiderunt. quod xps saluator pdicauit quod mater ecclesia docet. Exutis corpore animabus vitam esse alterā in qua boni a malis seorsum habitent & alii beatam & alii miseram vitam prout in corpe gesse runt recipientes. Hec mihi vera consolatio videtur: cum vita excedendū sit: sperare in concilium migrare sanctorum ascēdere super sydera: intueri celum: cōiungi beatissimis angelis: diuinitatis infinitatem intelligere cognoscere trinitatem: & omniū que nobis in terra manētibus obscura videntur tenere causas: rationes inspicere: atq; mihi ita nedum in morte nihil mali: sed multū boni esse persuadeo. His tñ quos christus ad se vocat: vocat aūt oēs qui cū vocant libēter eū comitant. Talib⁹ ego inter egrotandū exhortationib⁹ vtor. Preparo me si vocer ad exitū: vt si forte vita pellar seculi hui⁹: non tā hinc eiectus q̄ desup citatus videar. Hec tibi p egrotatione mea sint dicta. Verum quia tibi nihil tacendum est Non me solum valitudo mea cōmouet: sed etiam Petri nepotis qui febribus acutissimis detinet. Iam tamē meliuscule se habet: extra periculum positus fuit: non sine discrimine liberatur: nō sine tēpore. Libratim vt aiunt morbi veniunt: vnceatim abeunt. Sed ista parētibus suis occultanda sunt curandumq; est vt filium prius sanum intelligāt q̄ egrotū fuisse cognoscāt Nunc ad id venio in quo me vehemēter accusas: velut patrie parentum & amicorū penitus oblitum: qui nolim domum redire. Non sum Gregori vt estimas meoq; immemor. Dies noctesq; dulce solum patrie ante oculos habeo. Nunc matrē nunc sorores: nunc nepotes: nunc te mente reuoloo. Necq; aliud cupio q̄ domum q̄ primū expetere. Miror te posse opinari de me. Scribis etenim vbi ego vel dulcius: vel suauius eē possuq̄ ea in terra q̄ me produxit: & vsq; in virum aluit vbi amicorū copiā habeo & propinquoq;. Et quod maximū est cum auctoritate & honore inter meos esse possum. An non putas me cupide ad ea colloquia reuersurum q̄ aliquādo simul amici consuemus. Vbi nunc marianus zosinus Nunc Franciscus patricius: nunc georgius andrentius sermonē habeat. An non me delectabit: modo Franciscum Ptbolomeum: modo Iohannem campaniū: iam mihi episcopali dignitate equatū audire loquentem Preterea dulces cognatos & affines. Festino sane: necq; aliud cogito: nisi vt quantotius ad vos radeam. Sed curo ne dum tuo meoq; desiderio satisfacere conor. Cesaris animū offendam. Decimū sibi iam annum seruio: inueni gratiam in oculis eius. Creui sub eius vmbra multū me sua benignitas extulit. do opam cum bona gratia: ab eo recedam ne malus sit finis: vbi principium bonum meliusq; mediuz fuit. Omniū q̄ rerū exitus extimari solet. Petiui p bos dies licetiam visendi domuz: eamq; cesar ita mihi concessit: si prius inter prutenos iudicium ageret: cui dies. xii. kal. nouembris dicta est. Illum ergo expectare non cesarea solum voluntas: sed etiam egritudo me cogit. Tunc aūt si sanitas aderit: itineri me statim committam. Interea te rogo mearum rerum curam geras. matrē meam

commendatam habeas. Bartholomeus cognatum quem senio grauem accepi: meo nomine visites: vicarium horteris officium ad reditum continuare. Bartholomeū procuratorē domestice cure solerter intēdere. Amicis omnibus ex me multas salutes dicas. Senatui ciuitatis me cōmēdes: cui ex his regionibus paucas nouitates referre possum. Nam dolendus illud & acerbissimū constantinopolitanū nouum: iam vetus apud nos ē. Stulte christiani principes egerint: nisi furentibus turcis occurrere studuerint. Germani modo pacati sunt: & si quis eos ad eam rem excitaret: non apti modo: sed etiam voluntarii reperirentur. Rex hungarie in posonio conuētum regni habet. Tria ibi tractant. De modo expellendi latrones qui regnum infestant. De pace cus cesare firmanda. Ac de modis inueniendis per quos turcorum conatus ne vlterius serpat comprimi possit. Vale ex gretz stirie. iii. die septēbris. Anno. M. cccclii.

Sperat Ladislaum regem hungarie cum cesare pacem confirmare.

EPIS. CXLVII

Neas. ẽ. Henrico senftlebē. Venerabilis amice charissime. Grate sunt mihi semper littere vestre: ex quibus non mea solum negocia quē cursum habeant: sed etiā de statu curie: ac etiam totius italie certus fio. Pro quibus rebus ingētes vobis gratias habeo. Intellexi que nuper egestis i recessu cardinalis sancti angeli circa remissionē annate: obligatis me dietim magis: faxit deus vt aliquando vices rependere possim. De constantinopoli cognoui que scripsistis. Ego quoq; prius in ea re vobis litteras dederam. Calamitosa & deploranda res est. Sic nostre nequitie flagitant discordamus omnes vulneramus nosipsos intus cedimur: & exterius flagellamur: vltio peccatorum est: res male sunt: spes vo multopeior: nam que tanto vulneri medela paretur non intelligo: dormiūt nostri principes de salute cōmuni nemo cogitat nisi pontifex maximus quem de pacanda italia sollicitum ee accipio. Nescio q̄ntum eius votibus itali pareant. Sed & tanta res quanta est turcorum potentia non italos solum: sed omnes contra se christianos exposcit. Nos istis in partib9 quieti sumus. Gregorius de pucbaim cesari reconciliatus est. Rex Ladislaus in possonio conuentum habet regni hūgarie: speratur confirmaturus cum cesare pacem. Nam satis habet per se negocii aduersus Axamit: qui cum magna multitudine latronum sepusinos vexat. Cogitare quoq; de turcis vltra omnes xp̄ianos reges habet: qui eis vicinus est. Promisit etiam bohemis ad festum Michaelis proximum bohemiam ingredi coronam recepturus: que res forsitan facient pacem cum cesare vt libentius amplectat. Hec habui que nunc ad vos scriberem. Finito negocio prutbenorum cuius causa manere me cesar voluit. domum repetam: tumq; vos visere curabo. Eius rei dies est duodecima Kalendas Nouembris. Valete ex gretz die. iii. Septembris. Anno. M. cccclii.

Patauien. episcopus electus prepeditur confirmari propter cesaris in dignationem. EPISTOLA. CXLVIII

Neas senensis episcopus. D. Petro de noxeto. Magnifice comes e maior bonorande post recōmendationem. Susceptis litteris tuis vna cum breuibus. S. domini nostri mox cesaream maiestatē adiui que tunc forte in mēsa sedebat. Expectaui finem prandii: deinde semotis arbitris: reddidi sibi apostolica scripta: fingens me nescire quid illa cōtinerent. Cesar vt aperirē vtq; legerē iussit: quo facto remansit aliquantulum territus: dixitq; alia ista scripta sunt. q̄ q̄ nuper accepimus. Cui ego noua inquam cesar impedimenta. noua remedia querunt. Deinde pse cutus multa in eam partem locutus sum vt mentem cesaream ad voluntatem domini nostri sanctissimi perducerē: petiui quoq; dari responsum. Sed multū animus eius turbatus erat: duo potissime cōsiderans. Vnū q̄ electus contra voluntatē suam in ciuitate impialis feudi obtineret ēpatū. Alterū q̄ tāmanifeste & publice p oratores electi diffamat⁹ isset. Quib⁹ cum mederi verbis studerē: rñsumq; tandē deposcerē. Ait se velle reliq̄s consiliarios hīe atq; cum his plenius deliberare: iussitq; vt cum illis venirem ad se. Res est dilata p aliquos dies vt est modus curie nre: q̄ nihil absoluit sine mora. Cum reuentū esset ad consiliū: magister Vlricus sonnēberger & ego soli fuimus qui partes electi iuuimus: conatiq; magnope sumus cesaris: mentez ad illum inclinare. Sed neq; cesar flecti potuit neq; reliqui cōsiliarii ei⁹ ppositi erant vt electo mos gereret. Sic res impedita est: eo tñ deductuz negociū est vt placet cesari ecclie patauien. puideri de quacūq; psona excepto electo quēadmodū ex lris imialibus plene percipies. Neq; plus hac vice obtinere potui. Facit sibi hoc incōmodū electus ipe: qui nimis nisus est cesarē paruifacere. Misit em̄ huc ex suis vnū secretissimū marescallū. N. curie sue p eumq; nō decē milia vt mētiti sunt oratores sui rome: sed duo milia tm̄ florenoz obtulit si cesar sibi iniurias remittens p eo pape scriberet. Visum fuit cesari graue tantā iniuriā p tā parua pecunia remittere. Ille aūt dixit se ad suum dñm iturū: reuersurūq; post dies aliquot cum maiori potestate: sperareq; bene posse negociū terminari. Sic ille abiit: neq; vnq; reuersus est. Scripsimus magister Vlricus & ego ipi electo sperabamusq; negociū p minori summa posse cōponi: q̄ sex milium florenorū. Neq; putabamus rem illi citam q̄ ille pecuniam daret pro offensa domino suo facta: si gratiā mereri vellet. Est enim modus omniū gentiū vt damna pecuniis resarciant. Ille aūt electus qui pluries mihi scripserat & magistro Vlrico vt causam suam adiuuarem⁹: neq; nunciū ad cesarem remisit neq; ad nos rescripsit. Nescimus q̄ causa eum retinuit: nisi quia putabamus babuisse eum scripta de curia: p que certificatus sit etiam inuito cesare papam sibi posse nocere. Sic bonus vir sibiipi turbas facit. Et nunc pcuratores sui cesarē publice diffamant. Qd q̄ molestē sublimitas impatoria tulerit nequeo exprimere. Vtcunq; sit cesar ad id

deuenit vt placeat ei eccl'ie patauien̄. de q̄uis p̄sona p̄uideri: dūmodo ele
ctus excludat̄: per hanc viam poterit dn̄s noster eccl'iam illam pacificare.
Neq; em̄ difficile erit alium repire q̄ suam eccl'iaꝫ electo tradat & accipiat
patauien̄. vel frisingen̄. vel brixinen̄. ve eystetensis vel augusten̄. vel alius
quiuis requirat̄. Mihi tn̄ hoc mediū videt̄ magis qd̄ subiiciā videlicet:
Q̄z dn̄s noster scissimus onus hoc cōcordādi electū cum cesare in se susci
peret: & faceret q̄ electus ratū se hr̄e p̄mitteret: quicq̄d p̄ suam sanctitatē
determinaret̄ dandū cesari p̄ satisfactione iniuriarū. Putarē em̄ hoc impa
torem nō recusaturū: & sic ille eccl'iam obtineret: alioquin nō intelligo q̄
papa possit sine indignatione cesaris hunc electum p̄mouere: & possent
in hac re nasci multa mala. Nec expediret inter papā & impatorē qui mo
do se summe amant nasci rubiginē p̄pter hāc eccl'iam. Q̄z lr̄as meas legis
& summo pontifici quatenus opus est exponis: maxime mihi voluptati
est: multumq; idcirco tibi sum obnoxius. Neq; expeto vt rescribas semp̄
qui tuas occupationes innumeras esse scio: satis superq; satis est: si scripta
mea dignaris respicere. tua tamē hūanitas oēm laborē vincit. & mihi vel
manu p̄pria rescribere nō refugit. Est in te constans amicitia neq; defluit
amor tuus. Adhuc te basiliensem recognoscis & vsure veteris memoriā
tenes. Scis quātas simul duximus noctes: pauci ex acbademia sup̄sunt:
multi ex amicis veteribus periere. Quāto numerus amicorū restrictior
est: tanto decet amorē esse frequētiorē. Quē te prestare in me summū ne
scio dicere quātuꝫ me delectat. Tu te ipse meli⁹ cogitabis: qui meos mo-
res egregie calles. De patria que scripsisti plene apd̄ me nota sunt: doleo
terram illam tot cladibus affici. Spero tamē sapientiā summi pōtificis id
curare: vt nostris saltem diebus vltimis pacē habeam⁹. Q̄z si xp̄iani prin-
cipes non tm̄ sapuerint vt inter se lites finiant. Inueniēt qui eos docebit
thurcoꝝ impatorē. Et illa de nobis fabula decantabit̄: quā de rana & mu
re scibit Esopus. Deus tantuꝫ facinus auertat. Verum vt de domo mea
dicam: q̄uis hoc tempore non fuissem illic quieto anio vt ais: tamē illi ci
ues frequētibus me litteris vocitant: meamq; moraꝫ tādiutinā egerrime
ferre vident̄. Nunq̄ ex tuscia nuncius venit absq; citatoriis litteris. Sūt
modo preces modo mine quibus ad reditū vocor. Non video me posse
amplius obsistere. Cognosco me senem & morbis q̄pluribus grauem.
Itaq; statuo si deo placuerit in patria mori. Rogauiq; cesarē vt indulgeret
me domum visere. Concessa est mihi licētia circa festum Martini quinde
decim ante diebus: eo tamē pacto vt redeam in curiam. Dico me reuersu
rum si cōmoditas affuerit. At cum domi fuero per litteras me absoluam
Neq; em̄ meum est semp̄ exulem esse: scio non multos mihi annos sup̄-
esse: ne dicam dies eos dignū puto inter dulces cognatos & affines con-
sumere: quorū mihi & magna & honesta copia est. Hic puto multos esse
qui p̄positum meum damnabunt: & illos potissime qui me maiorem cu
piunt. Dicent. Si mansisset Eneas apud cesarem: hoc illi & hoc euenisset.

Fateor Petre amantissime me pluris fieri dum cesari seruio: q̄ dum maneo domi. Sed quid ad me falsa hominū existimatio. Nolo ex alieno pēdere. In me mihi stabilitatē quero. Nolo semp seruire: mihi viuere aliq̄n decreui. Quis preterea nouit si apud germanos manens melius habiturus sim. Ego de meipso iudico quod in aliis inspicio: & que peiora sunt posse mihi accidere non dubito. Preparoq̄ pectus meū aduersus oēs fortune cōtumelias: si contra me velit irasci: cuius in hancvsq̄ diem nō beneo q̄ fortune accusem. Nam siue bonores siue opes siue alia huiꝰ seculi bona inter homies eque distribuanē: scio me plus virili parte assecutū. Itaq̄ nihil mi Petre cur nō bono aio esse debeam. Facio q̄d suades letus sum. Gaudeo bis q̄ possideo bonis: gaudeo in amicis: gaudio in meipo Vtinam in alio seculo mihi secūda sint oīa quantū in pnti fuere. Quis em̄ me miserū dicere possit: qui & summi pōtificis & impatoris gratiam reperi. Magna cōsecutus sum tuo fauore: & sanctissimi domini nri benignitate: neq̄ despero quin alia etiā maiora ex vestra beneficentia suscipiā Non tamē id apud me firmū est: scio posse mutari aplicam mentē & alia multa cōtingere propter que fallaē opinio mea: imo vt verū fatear: pstua deo mihi nihil futurū ex bis que magna voce vel mihi vel cesari sunt pmissa. Non q̄ verba reputem data: sed quia mortales intelligo mores: reuertar atq̄ domum vt bis qui velit inter suos mori & iam se muneribus huius seculi defunctum putet: si quid preter spem euenerit: id cum Therentio nostro deputabo eē in lucro. Forsitan aliquis erit qui cum turbinibus seculi exemptum me viderit. O Enea dicat solus scis viuere. sicut de vaccia dictuꝫ scribit Seneca: & si illud nō pbat. Hec volui apud te dixisse ne mentē me putes graue habere: qui iubes & bene iubes: vt animo bono sim: sum no bono solum: sed etiā iocūdo: atq̄ eo magis leto q̄ te cito visurum me arbitror. De litterꝫ militie tue q̄ primū cesari verbū feci: mox cōmissa res fuit. Amat em̄ te sua maiestas tibiq̄ gratā rem facere cupit: ac de tua virtute grauiter & magnifice loquit̄. Titulus litterarū erit ille quē denotasti. Neq̄ deinceps tibi magnifico scribet̄. Gubernatorē cancellarie nolui in bac re tua onerare: quez neq̄ in meis nunq̄ negociis accedo: neq̄ em̄ mihi amicus est Sed habet cesar duas cacellarias: impialem & australem. Qui australem regant advnū oēs mihi beniuoli sunt. Ibi ego oia expedio. Illic est magister Iobānes binderbachius decretoꝝ doctor singulari beniuolentia mihi cōiunctus: buic puinciam cōmisi. Is rem tuam libēter absoluit & anio volenti. Itaq̄ lr̄e tue p latorē pntium expedite ad te veniēt. Cum bec scripsissem. placuit Iobāni binderbach qui intra decendium ad curiam venturus est: litteras tuas retinere & illas secum afferre: vt cum aliquo munere ad te pficiscereē. Nec ego id sibi negare volui quando nullum exinde piudicium fieri tibi cognoscerē: nisi decem dierū moram interuenire. De beneficiis patauieñ. Ad eum modum distribuendis vt scribis: habeo tibi ingētes gratias: pcorq̄ id solidum esse pcures:

ſi cõfirmari eũ aut puideri ſibi cõtingat. Poſt hec iã ſcripta. Captata hora magis felici allocutus ſum iterũ ceſarẽ ſup facto pfati electi. dixiq; ſibi me timere ne tandẽ papa cogeret electo puidere: quia nõ facile repiret: qui pmouẽdus eẽt ad eccl'iam quã alius poſſideret: durũq; eẽt romano pontifici inſignẽ eccl'iam diutius vacantẽ dimittere & multoꝝ principũ p electo rogantiũ ſpernẽ pces. Qz ſi ille pmouerẽt inuita ſua maieſtate nimis ſibi dedecoroſũ eẽt. Ex alia pte ꝓſiderare me aiebã graue eẽ ſue ſerenitati ꝓſentire q; ſuus inimic⁹ nõ recõciliat⁹ & q nullã ſup dãnis & iniuriis ſatiſfactionẽ impẽdiſſet ad eccl'iaz inſignẽ ſui feudi pmouerẽt. Ob quã rẽ retuli me reperiſſe vnũ mediũ p qđ & ſciſſimo dño nr̃o pape & ſue maieſtati mos gereret. Id aũt bmõi ꝓpoſui ſctiſſimo q; ſua maieſtas remitteret ad dñm nr̃m. S. plenũ arbitriũ cõponẽdi ſecũ ipm electũ: & inducendi eũ ad ſatiſfactionẽ p dãnis & cõtumacia impedietẽ: & quicquid dñs noſter in hoc facto ordinaret: maieſtas impatoria ratũ haberet puiſo q; ſimiliter electus ipſe dñi nr̃i arbitrio acquieſceret. Confirmabaz em̃ ſperare me. S. dominũ nr̃m inducturũ illum electũ ad cõuenientẽ recõpenſam & tũc ille ſine cõtrouerſia poſſet pmoueri. Ad hec dixit ceſar ſe de dño nr̃o clementiſſimo plene cõfidere. Iuſſit tamẽ in concilio rem ꝓponi. quo facto omnes conſiliarii hoc mediũ cõmendarunt: & ita cõmiſſum mihi fuit: vt beatitudini dñi nr̃i ſcriberẽ. Sic ergo dñs noſter digneẽ hoc negociũ i ſe aſſumere & inducere electũ ad humilitatẽ & ſatiſfactionẽ q̃m ceſar de ſuo arbitrio cõtentus remanebit. Alioquin vo ſtante illo cõtumace nunq̃ cõſentiret eũ pmoueri quẽadmodũ plenius & aptius ſup hoc de mandato ceſareo apoſtolico culmini ſcribo. Nõ fuit viſum certis de cauſis q; impator hoc ſcriberet: ſed veniet intra paucos dies ad curiã romanaz ſup vno alio ſatis magno negocio. dominus Iohannes pfatus & ipſe de hoc plenam habebit poteſtatẽ. Tamẽ ex nunc ceſar contentũ ſeſe dicit in eo futurum eſſe. qđ. S. dñi nr̃i inter ipm & electum duxerit ordinandu: ita tñ q; ille de dãnis & iniuriis illatis aliquã faciat emendã: tãtis exceſſibus cõuenientẽ. Habes quid in re patauien̄. p me factum ſit: nõ potui plus ſed per hunc modũ exiſtimo negociũ ipm bñ cõſummari poſſe. Vocet pietas domini nr̃i ꝓcuratores electi qui dicũt multa impatori oblata & dicat eis ſe velle negociũ cõponere. & ſi bñt ptãtẽ iubeat eos ſcribere dño ſuo & facultatẽ q̃rere eo mõ aut res votiuã habebit expeditionẽ aut honeſti⁹ illis reſiſtet. Põt aũt: S. dñs nr̃ ſcribere ceſari ſe bmõi mediũ a me ſibi tranſcriptum eẽ de mẽte & volũtate ſue maieſtatis & dicere q; id velit arbitrium acceptare & tũc res erit planiſſima: & ſi videt bonũ eẽt q; ſup hoc lr̃e aplice ad me mitterent añq̃ hinc diſcederẽ. Sic em̃ magis inſtructus ad vos venirẽ. nec alia modo. Vale optime & me ſummo pſuli cõmendato curaq; vt ſua erga me benignitas augeat potius q̃ minuat. Itidẽ ego p te apud ceſarẽ facio ſedulo de tuis familiarib⁹ teneo q̃ ſcribis. Vale ex gretz die. xviii. Septembris. Anno. M. cccclii.

Gratulatur de promotione amici in episcopum.

EPISTOLA CXLIX

Euerendissimo in christo patri dño Iohanni de agazoria eccleſie
r grosſetane pōtifici. Eneas eps senensis. S. p. d. Fuerunt mihi gratissime lre tue ex quibus factus sum certior non solum de tua dignitate: verumetiā de summa felicitate: q̄ in hac promotione es vsus. Qui celerrime atq; vno impetu ad summū euasisti. Setio me propter ea deo gratum qñ & amici mei sue pietati sunt cbari. Tres vno anno ex bis quos in primis amaui exaltati sunt Nicolaus amidauus ecclesiaz mediolanen. sortitus est. Iohannes campisius ad placentinā vocatus est: tibi grosſetana obuenit. Quis non me felicem dixerit cuius amici sunt fortunatissimi Verum Iohannes amantissime: duobus illis longe a me positis vti non possum nisi litteris. Te frui etiaz presente potero festinoq; vt q̄celerrime ad te veniam teq; complectar & vna viuam tecum. Nec scio quid boc tē pore ex diuino munere magis optare potuerim: q̄ q; diuina pietas in te mihi prescisit. Ago sedulo superis gratias: qui me respiciunt: dum meos amicos extollunt, Intelligo ex tuis scriptis q; necessarius sit meus reditus ecclesie mee. Idem quoq; ceteri scribunt: oēs me vocant amici ne cessarii noti: vincor veniendū est. Nam etsi cesari molestā rem facio: neq; summo pontifici morem gero ex almania recedēs: satis est quod ecclesie quod patri ipsi satisfacio. Facessant omnes alie species mihi viuere cuz Iobanne grosſetano pontifice cum mariano sozino: cum Francisco ptolomeo: cum Gregorio lollio: cum patricio. Cum ceteris amātissimis patrie mee ciuibus: maius duco q̄ pape aut impatoris gratiaz. diu curialem seruitutem seruiui. diu milicia secutus sum: mitti tandem debeo & inter vetera nos computari. Queris quando boc erit. Ante Martini festiuitatez binc abure decreni q̄uis scribis nō esse timendum bellum: quia romanus pontifex paci opam nauat. Ego tamē maxime anxius sum neq; de pace magnam spem babeo: nisi deus oculo mitiori italiā intueat. Accipiam tamen iter etiam cum discrimine. Raro enim res mee sine periculo fiunt: babeo deo grates quia superare soleo quasuis difficultates. Idē nunc mihi suadeo: & si frequēter obiectare sese periculis q̄periculosissimū sit. Qd sponte offers in agendis ecclesie mee tuum auxilium accipio admodum libenter. Nam id erit non vtile solum sed etiam necessariū. Germanū tuū cupio benevalere & tu optime vale. Ex gretz die. xxv. Septembris. Anno quo supra.

Promouit quendā in consiliariū cesaris.

EPISTOLA CL

Ximie doctor amice charissime. Nō babui dudum ex te lras: ne
e scio quo pacto: vales cupio tibi bene esse te memoriā mei babere tui ergo nisi fortasse dormiens immemor eē non posse: bodie de te cesari verba feci qui libēti animo in consiliariū suum te accepit. Litteras eius rei i tua paucos dies accipies: per dominū Iohannē binderbach

qui ad curiã vẽturus est orator impialis ei suis in rebus assistere te oratũ volo: interea viue nr̃i amans & q̃ gerunt̃ in italia tuis lr̃is me scire curato Vale ex gretz die. xxix. Aprilis. Anno quo supra.

Baro de puchaim cesari conciliat̃. EPISTOLA CLI

m Agnifice vir maior honorãde. Scio te magnis vrgeri curis. tum ꝓpter negocia italica. tũ ꝓpter cladẽ ꝯstantinopolitanã. iõ te multis v̄bis tenere nõ audeo: qa tñ necesse ẽ pontificẽ maximũ q̃ apd̃ nos gerunt̃ incelligere. Scribaꝫ tibi q̃ꝫ breuissime haꝝ partiũ statum. Tu deinde sue scitati ꝓut dignũ putabis scripta mea referes. Cesar baronem quẽdaꝫ quẽ vocãt de puchaim supioribus diebus aduersantẽ habuit. Is modo recõciliatus est accepta quadã pecunie quãtitate sup ceteris cõtentionibus arbitrio cesaris se submisit. In hungaria vt al's apostolico culmini scripsi: surrexit quidam latro noie Axamit: qui cum magna predonuꝫ manu regnum vexat: neq̃ gubernator potens est cum regno depellere. Ob eam causam habet ꝑ hos dies rex Ladislaus oẽs regni ꝓceres: apud possonium cõgregatos. Cunq̃ his consultat: quonã pacto regnũ expiare latronibus possit. vualachi quoq̃ cõtra gubernatorẽ arma mouerunt quẽ dñari sibi egreferebant. Est etiã quod de thurcis in eo conuẽtu cogitet: quos ꝓximos habet. & iaꝫ noua elatos victoria plurimũ timet. Que res compulsura hungaros credit̃: vt pacẽ quã diu cum cesare refutarunt vltro deposcant: nisi malicia hoim magis ac magis excreuerit. Idem rex Ladislaus in kl'. Octobris ꝓximis bohemiã intrare ꝓmisit: ibi coronam recepturus: magni ob eam rem apparatus fiunt. Ituri cum eo ferunt̃ Albertus austrie. Ludouicus bauarie duces: ac Albertus marchio brandeburgeñ. Bohemi offerunt q̃cunq̃ bona ad coronã spectãt regi restituere partẽq̃ rerũ ecclesiasticarũ redimere ab his & qui eas possidẽt & ꝓ regis arbitrio ecclesiis satisfacere. Credo res aliquãto minores futuras q̃ꝫ fama ferunt̃. In partibus rheni qui dissidebãt principes compositi sunt pacẽq̃ tenẽt. Ludouicus bauarie dux ei⁹ concordie ductor noie: re aũt marchio brandeburgeñ. Albertus fuit: qui iam principum auctor est. Res prutenicas arbitror te nõ ignorare in nostro cõsistorio pendẽtes eẽ. Ciuitates tamẽ q̃ contra religionẽ fedus iniere non putant̃ iudiciũ subiture. Nam reges polonie vires sibi accedere sperant: & armis magis q̃ꝫ iuribus fidũt Rex ille iam magistro prussie litteras dedi q̃ suum animũ in cõitatũ fauorem erectum significant. Cardinales q̃ꝫ cracouieñ mihi scripta ~~dixerit~~: ꝑ que comp̃hendo polonos ipsos cõitatũ partẽ adiuuare: hec habui que ad te scriberẽ hoc tẽpore: credo consultũ eẽ: ne festinet̃ in processu cõtra ciuitates prussie qui modo apud nos agitãdus dicit̃: ne cẽsure apostolice sicut in austria factum ẽ cõtemnant̃. Nisi em̃ sp̃uale gladiũ materiale seq̃tur: parum est q̃d populi formidẽt. Vale & ap̃lice sanctitatis pedibus me cõmẽdato. Post res prutenicas absolutas te visam. Sic em̃ licentia cesaris habeo. Ex gretz die. iii. Septẽbris. Anno. M. cccclii.

drexii

Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis periculis obiectis dño Franciſco ptolomeo.

EPISTOLA CLII

Ximie doctor frater amātiſſime. Que per nos geſta ſunt in facto
e clari viri Iohannis Petri: cōciuis noſtri ex ipſo cognoſces. Noua
italie que ſcripſiſti moleſto ferimus anio: q̄uis fruſtra augimur.
Ex bis que ſine culpa noſtra fiunt ſperauimus pacem ꝓcurante ſummo
pōtifice non defuturam italie. Nunc accipimus ardentius feruescere bel
la: neq; ſpem eē cōcordie. Cupiebamus domum reuerti & cupimus. Ne
ſcimus tamē qua via penetrem?: vndiq; bella tonant. Peregrinū induere
nō poſſum. Prelatum agere periculoſum eſt. Statuimus tamē ad vos ire
quādo vocibus citamur omniū. neq; lr̄a vlla ad nos venit niſi reditū ſua-
dens. Quid dicamus tantis precibus niſi vincite etiam cum noſtro peri-
culo. Scimus cum quāto incomodo reuertimur offendimus ceſarē qui
licentiā prebet inuitus. Pape rem ingratam facimus. Mille nos boc tpe
viarum piculis obiectamus. Ad patriam redeamus ſuſpitionū plenā. In
ancipiti diu fuimus. At cum videremus tot p̄ces & aliq̄n minas cogna-
tarum expiremur: ſuccūbere neceſſe fuit. Veniem? igit̄ ita ſuadetis oīs
Scimus tamē te cum nos audieris dicturū. Hec ſi ſciuiſſem nunq̄ de re-
ditu ad te ſcripſiſſem p̄ boc tempus. De noſtro ep̄o ſenen̄. Nos em̄ extra
ſenas epiſcopatū babemus. Intelleximus q̄ ſcribis. Redeūtes de cauſa co
gnoſcemus: videbimuſq; ſibi an nobis mitria debeatur. Interea bonum
habe animū & vicariū noſtrum bortarevt viri cor ſe habere demōſtret
Nos etiam ſibi ad eam rem lr̄as damus. Vale Ex gretz die. xxv. ſeptem-
bris. Anno quo ſupra.

Nouitates almanie notificat.

EPISTOLA CLIII

Neas ꝛc. Cardinali ſancti angeli. Reuerēdiſſimo in cbriſto pater
e & domine mi colendiſſime: poſt bumilem recōmendatione. Re-
uocillatus ſum aliquātiſper lr̄is veſtris ex quibus romanū ponti
ficem dare opam intellexi vt & nobis italia pacem recipiat & inſultātib?
tburcis xp̄iane vires reſiſtant. Nam me quidem cōſtantinopolitana da-
des magnope angit. Spero autē ſi vocem aplīcam ortbodoxi principes
audiuerint: tburcorū rabiem retroceſſurā futurūq; vt nedum cōſtantino
polis recupetur: verūetiam vt in ſuis ſedibus: tburcorū p̄fidia cōprimat̄.
Oſtendi ceſari que ſcripſiſtis qui veſtre dignationi gr̄as agit: oratq; vt ad
pacem italie feruenti anio intendatis: qđ in rem fidei ſua ſerenitas p̄ſtare
poterit id nō negabit. Pax illa olim cōduſa inter maieſtatē ſuam & rege;
ladiſlaum nōdum ratificata eſt: modo in poſonio bungari ſunt magnūq;
cōuentum babēt. Agitur ibi de bac pace firmanda: de latronibus regno
pellendis. ac de modis p̄ quos tburcorum conatus reprimi poſſint. Ex-
inde rex iturus in bobemiā ferē: coronā ſuſceptur?: mlta de bonis eccl̄ie
reſtituēdis dicunt̄: q̄ ſil̄ia ſomno videnē. Dur; eſt veteres poſſeſſores ex
pellere. Res prutenica ap̄d nos adbuc p̄det. Timendū tn̄ ē: ne rex polo-

nie contra religionē ciuitatū partes tueatur. Principes reni cōpoſiti ſunt Alia ex bis partibus ſcripto digna non occurruut. Si dabitis pacem italie quā ſperamus: domū eueſtigio repetā & aliquādo dignationē vr̄am videbo. qđ pietas diuina cito faxit. Lr̄as reuerēdiſſimi p̄ris dn̄i aſſiſſinē ſis expeditas penes me babeo. quas p certū nunciū ad eum mittā q̄p primum occurrerit. Recommendo me dignationi veſtre reuerendiſſime ad cuius mandata paratiſſimus ſum. Ex gretz die .iii. Septembris. Anno quo ſupra.

Offerret ſe patronum voluntarium in gerēdis rebus dño vuilbelmo epiſcopo tullen.

EPISTOLA CLIIII

r Euerēdiſſime in xp̄o pater & dn̄e mi colēdiſſime poſt recōmendationē. Gratiſſime mibi fuerūt lr̄e veſtre: q̄s ex vlma ad me ſcripſiſtis. Intellexi nanq̄ dn̄ationē vr̄am. R. bene valere & me veteri ex more diligere. Cognoui q̄z in vrbe roma p me dicta eē a vobis que oportuit. Cōtentorq̄ dato reſpōſo. Circa nr̄as res bic pendētes nibil innouatū eſt: neq̄ innouabit donec dicta dies aſſit. Veſtri aduerſarii nunq̄ bic fuerunt poſtq̄ receſſiſtis: neq̄ quiſq̄ eorū noie bic cōparuit. Ideo nibil eſt cur vereri nouitates oporteat. Nam etſi veniſſent: nibil in vr̄m p̄iudicium ſine vocatione fieret. Ita ceſarē diſpoſitū & inclinatos cōſiliarios inuenio. De me certe poteſtis vobis p̄ſuadere: quia ad vr̄m cōmoduz vigilantiſſimus eēm. Lr̄e ſalui cōductus p familiarē veſtrum. d. vr̄e. R. afferentur. Scribit etiam ceſar comiti tullenſi quēadmodū deſideraſtis q̄uis apud bomines obſtinatos parum valitura ſcripta putē: p verbis verbera eſſent offerēda. Fiet tamē ſpero laudabilis finis p vobis & eccleſia veſtra ſi aduerſarii iudiciū ſubituri comparuerint. Alia nō occurrūt. Recōmēdo me dignationi vr̄e reuerēdiſſime cui ſeruire paratus ſum quoad poſſum.

Paſſagium perſuadet contra tburcos ex clade conſtantinopolitana.

EPISTOLA CLV

r Euerēdiſſimo in xp̄o patri & domino dño. N. ſacroſancte romane eccleſie. tt. ſancti Petri ad vincula preſbytero cardinali ac pontifici brixien̄. domino ſuo colendiſſimo. Reuerendiſſime in cbriſto pater & domine mi colendiſſime. Venit ad me bac ipſa bora q̄ ſcribo vir bon⁹ & veſtri obſeruātiſſimus. Herneſtus p̄tbonotarius impialis: oſtendēs mibi litteras veſtras. in quibus ſibi de quodā tbeolonio eccleſie veſtre tranſmutādo facitis mentionē. De qua re non nibil ſimul locuti ſumus. Nam & meam quoq̄ operā veſtra dignatio requirere videbitur. Non eſt quod nunc ad boc reſpondeam. quia nondum ceſari verbum feci. Decreni cum ceteris ſeruitoribus vr̄is quos in bac curia plures babetis: rem ipſam ceſareo culmini exponere et comendare. Quid reſponſi babebo: illud veſtre dignitati quātotius notum efficiam cui ſeruire in omnibus ſum obnoxius: atq̄ vtinam poſſem quantū vellem. Nec plura de boc. Propero ad alia reuerēdiſſimus pater archiepiſcopus ſaltzburgen̄. quandam pridie capelle fundationem cōfir-

mauit in valle murze in loco non remoto a sancto Laurentio. vbi per inuocationem diuini nominis & per merita sancti Leonardi plurima dicũ tur fieri miracula. Cõfirmaui & ego fundationẽ ipsam ex auctoritate cõ missionis mee. vt qui populi deuotionẽ augẽdam magis ac magis existi maui. Deinde accepi dignationẽ vestram cum per id locorum transitum faceret probibuisse capella vlterius edificareť nec diuina illic officia cele brarenť. Itaq; cum rustici & incole loci ad me redirẽt atq; remedium pe terent. Dixi non decere me neq; posse cõtra tanti patris decretũ aliquid agere remisiq; illos a me vacuos. Ipsi aũt post aliquot dies p nobiles de stubenberg ad pñtiam cesaris introducti. Grauiter questi sunt piũ opus: diuinũ sanctũq; apud eos ceptum impediri: dixeruntq; murmur esse ma gnum in plebe: cuius deuotioni obuiam ireť. Vocauit igiť me cesar ad se petiuitq; votis vt annuerẽ & nobilium & populariũ indulgerẽq; capel lam edificari & diuina ibi celebrari officia addens se magnũ bñe in sanctũ Leonardũ deuotionẽ. At cum ego nõ esse mei muneris affirmarẽ vestre reuerẽdissime paternitatis facta rescindere: petiuit saltez pmittere ad tres meses celebrationẽ ibi diuinoq; bñi. vt interim vña dignatio cõsuli posset & ita feci: nescio an illi rustici adbue miserũt ad vñam pñtiã. Quocũq; aũt sit precor rescribere mihi dignemini: que causa mouerit vñam mentẽ ad bmõi interdictum: vt fm illud ego quoq; excusare me possim; quia non auderẽ neq; vellẽ quis pacto vñis aduersari sentẽtiis. Mihi tñ in valle illa dictũ est & affirmatũ: nihil illic eẽ mali & oia ad laudẽ dei fieri & bonã eẽ ppli rectãq; deuotionẽ. Sed plebanũ scti Laurẽtii eccl'ie vñe canonicũ p suo priuato iure aduersari. Vtcunq; sit meũ nõ ẽ de vñis actibus iudicare qui sequi debeo nõ preire: nec alia de cã certitudinẽ peto nisi vt excusare me cesari & aliis supplicãtibus efficaci? possum. Nũc ad nouitates venio Pruteni de ordine sancte Marie theutonicoq; sunt apud nos in curia: pe tuntq; iudiciũ aduersus cõitates: que ligam cõtra se fecerunt. Pars aduer sa oratores miserat: sed illi apud morauiã latronũ patriaz intercepti sunt: spoliatiq; bonis omnibus in vincula cõiecti propter quam causam dicta dies iudicii necessario cicrũducť. Nescio an illi poterunt in breui reddi libertati. Rex enim Ladislaus sub cuius saluocõductu capti sunt: ad eorũ liberationẽ obnixe operam dat. Petiuitq; iam brũnam psonaliter ppin quusq; est ei latroni qui illos detinet. Puto in curia sua multos esse qui scelus boc ne puniatur adiutanť: vt sunt mores bominum. Alii amicitia alii pecunia muneribusq; deliniunť. Quemcunq; autẽ finem captiui ba beant: non video bac vice terminum cause prutbenorum imponi posse. Rex Ladislaus in bobemiam iturum se ad festuz Michaelis promisit q̃; uis bobemi id citius expetiuerint. Georgius ibi plenaz gubernationem babet. multumq; rochezane fauet. Catholici oppressi sunt. beretici domi nantur. Minores monachi qui tpe Sigismũdi pragaz redierant: instante rochezane denuo pulsi sunt. Dñs de rosenberg & alii qui fideles credũť

parum votis habet. Temporalia regni Georgius. spūalia rochezana gu
bernat. Nescio quid fiet in aduentu regis. Puto quia tenentes tenebunt
Nam puer nō poterit mutare regimē. In bungaria quomodo Iohānes
vaivoda gubernat. Sed ibi latro quidā axamit nomine homo bohemus
cum quattuor milibus hominū infestare patriam cepit. Castella quedaz
expugnauit munitiōes erexit: spolia multa abduxit: resistētes bungaros
aliquot conflixit. Nunc aduersus eum totum regnū est occupatum. atqz
hinc factum est vt nos pacem habeamus. Nam licet bungari tenere con
uenta nolint. Non tamē audent aliis implicati bellis nos inuadere. Au
strales aūt libenter pacem ratificarent: sed non audent inuitis bungaris.
Quibus ex rebus eo deducta res est vt pacē sine pace habeamus. De pa
tauien. ecclesia silentium est: Timeo ne diuturniorē vacationē eius cōtin
gat: quādo electus humiliare se cesari penitus respuit. Ego quid ibi dicā
nescio: malo silere q̄ male loqui. Accepi regē ladislaū in ea re atqz aliis le
gatos suos romani missuz. Trāseo ad maiora q̄ magis vrgēt. Qz̄uis res
oriētis satis notas & nimis heu nimis notas dignationi vre non dubitē.
Nō tn ab re arbitror de illis cū vestra pietate & colloq & cōdolere. Qui
ptes illas vidistis & quantū inde xp̄iane religioi possit emergere preiudi
cium optime nostis. Quō se habeat Grecia ad reliquā europam nō igno
ratis. Tracie situm scitis constantinopolitane vrbis magnitudinē muro
rum molem adiacentis maris & terre qualitatem pulcre tenetis. Que sit
thurcorū potētia: que latinorū negligētia: non latet vestram dignationē
Sed cur hec tam longius p̄sequor. Nempe quia infelix: infaustum: durū:
horrendum ad nos delatū est nunciū. Constantinopolim expugnatā: pe
ram thurcis deditā. Classem xp̄ianorū que opem ferre obsessis ibat victā
interceptāqz esse. Aiūt em̄ q de rascia ad nos veniūt imperatorē thurcoz
prīdie kalendas ianuarii ad vrbem cōstatino politanā machinas bellicas
admouisse: insultusqz trinos dedisse. Primis duob9 succubuisse: mltosqz
suorū amisisse. Deinde iratū omne militū robur. Ducenta em̄ & amplius
milia virorum in exercitu fertur habuisse. Muros adire atqz conscendere
scalas iussisse. Ipsumqz inter pugnatores p̄fectum aliis minatū: aliis pre
mia pollicitum. Tertiū insultum magna vi summoqz conatu aggressum:
tādem fatigatis magis q̄ victis opidanis rupto cuiusdam veteris porte
muro vrbem introisse: datis edictis vt a sex annis supra oms vtriusqz se
xus persone necarent̄. Imperator noue rome captus: mox capite trunca
tus asserit̄. Sacerdotes & vniuersi monachi: diuersis tormentorū generi
bus lacerati necatiqz sunt. Reliquū om̄e vulgus gladio datum: tanta san
guis effusio facta vt riui cruoris p vrbem currerent. Sic nobilissima vrbs
p cōstantinū primū condita in manus infidelium venit. Ab eius conditio
ne anno. M. cxxx. vel circa. Tantoqz tpe paulopluri senior roma steterat:
quando primū a gothis capta est. Athalaricus em̄ anno ab vrbe cōdita.
M. dxiiii. romam irrupit. At hic ne basilice sanctoruz effringerēt edixit.

Quid autē factura sit thurcorum rabies in vrbe regia non scio: suspicari facile est. Inimica gens nre religiōi: nil ibi sanctum: nil mundū relinquet. Aut destruet nobilia templa: aut certe propbanabit. Heu templuz istud Sophie toto orbe famosissimū: noningētis quondam sacerdotibus celebratum: mirabili opere: preciosa materia cōstructum: vel ruine iam patet vel Machometi spurcitie subiacet. Monachorum abdita sanctorum sancta lupanaribus seruiēt. Aut delebitur ciuitas nobilis aut in manus xpiani populi detrimētū thurcoruz sedes efficietur. O insignis grecia: ecce iam tuum finem. Quis nō tuam indoleat vicem? Plurime olim vrbes in grecia fuerunt fama rebusq; potentes. Legimus thebanorum res gestas lacedemoniorum & athenienssium illustria facta. Fuit corintbiorū nō cōtemnenda respublica. Clare olim micene. Lariſſa potēs: pluresq; memorabiles vrbes: quoz si nunc requiras muros nec ruinas inuenias. Nemo solum in quo iacuerit queat ostēdere. Sola ex tanta ruina vetustatis constantinopolis supabat. Que de paruo bizancī ambitu a pausania quondam cōstructa: p Cōstantinū cesarē in emulatiōe vrbis rome ad incredibile fastigiū erecta. Tantū mirabiliū operum: tantū armorū: tantū litterarum: tantū glorie habuit: vt omniū ciuitatū damna bec vrbs sola recompensare videretur. Hinc post pacē cum Gratiano factam & a Theodosio cōfirmatam veniēs cōstantinopolim rex gotboruz Athanaricus: mirato vrbis regie splendorē ac magnitudinē velut stupens dixisse fertur. Deo terrenus est imperator: & quisquis aduersus eum manū mouerit ipe sui sanguinis reus existit. Et licet post diuisum imperiū siue translatū ad frācos vt melius loquamur: sepe cōstantinopolis in manus bostiū venerit. Vt tamē vrām dignationē dicere solitam memini: nunq; illa vrbe xpiani nominis bostes potiti sunt: neq; basilice sanctorū destructe: neq; bibliotbece cōbuste: neq; despoliata penitus monasteria. Itaq; mansit vsq; in hunc diē vetuste sapientie apud cōstantinopolim mouumentū: ac velut ibi domicilium lrarum eēt. Nemo latinorū satis videri doctus poterat: nisi per tēpus cōstantinopoli studuisset. Qdq; florente roma doctrinarū nomē babuerunt athene: id nra tēpestate videbatur cōstantinopolis obtinere. Inde nobis Plato redditus. inde Aristotelis: Demostenis: Xenophontis. Thucbididis: Basilii: Dionysii: Origenis: & alioz multa latinis opa diebus nris manifestata sunt. Multa quoq; in futuruz manifestanda sperabamus. Nunc vero vincentibus thurcis: & omnia possidētibus: q̄ greca potentia tenuit: actum esse de lris grecis arbitror. Nunq; mea sententia maior greco nomini iactura q̄ modo cōtigit. Xerses & Darius q̄ quondam magnis dadibus greciam afflixere: bellum viris nō litteris intulerunt. Romani q̄uis greciam in potestatem suam redigissent: non solum grecas litteras aspernati non sunt sed vltro amplexi veneratiq; referuntur: adeo vt cū quisq; doctissimus haberetur cū grecissimū se ostēderet: nūc sub thurcoz impio secus eueniet: seuissimoz boim bonoz moz:

S.

atq; litterarū hostiū. Non em̄ vt quidam rentur theucrorū sunt soboles neq; persarū qui nunc turci dicuntur. Scithārū ex media barbarie gen⁹ profectū est. Quod vltra eusinū pirrichiosq; montes ad occeanū septētri onalē sedes prius habuisse traditur vt ethico philozopho placet. Gens ignominiosa & incognita fornicaria in cūctis stuprorū generibus: lupanariū cultrix: que abbominabilia quecq; comedit. Ignara vini frumēti atq; solis. Nullū diē festū agēs: nisi Augusto mēse quo cesari Octauiano censum dedit in auro littorico: nō coacte sed sponte sua: vidēs ceteras regiones censum p̄bere. Sapiunt igit̄ adbuc aliqui originis: licet in asia multis morati tpibus aliquid pristine deformitatis amiserint: seq; non nihil excultos reddiderit: deuitant em̄ adbuc vinū: carnes equorū: vesuncīū: vulturūq; comedunt. In libidinē prouoluti sunt: litterarū studia paruifaciunt. Incredibili fastu supbiunt. In quorum manus venisse grecam eloquentiam non scio quis bene mentis non doleat: vbi enim modo facunda ingenia requiremus? Prescisus est fluuius omniū doctrinarum. Musarum desiccatus fons. Nunc poesis: nunc philozophia sepulta videtur Fateor multis locis apud latinos studia litterarum esse illustria: vt rome: parisius: bononie: padue: senis: perusii: colonie: vuienne: salamātice: oxonie: papie: lipt: k: erfordie. Sed riuoli sunt omnes isti ex grecorum fontibus deriuati. A fonte precide riuum: precisus arescit. Quo pacto in riuo reperias aquam cum fontem ipsum inuenias aridum. Nō possum non dolere sancte pater: cū talem fieri iacturam video litterarum maiores nr̄i putabant q̄ lr̄is mandarent̄ eoq; eternam eē memoriā. Inde poeta quidā nō insulse dixerat. Eripiunt quēuis a mortis dente camene. Et nr̄ Naso nunq; se moriturū ope preclaro putauit dicēs. Iāq; opus exegi qđ nō iouis ira nec ignes. Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas. Et infra Nomēq; erit indelibile nr̄m. Virgilius quoq; Eurialo & niso suis versibus eternitatē elargiri posse putauit. Dū ait. Fortunati ambo si qd mea carmina p̄nt. Nulla dies vnq; me mori nos extimet euo. Nec Flaccus aliter sensit: cū de seipso dicit. Exegi monumētū ere pennius regaliq; situ piramidū altius. Quod nō imber edax nō aquilo impotēs possit diruere: aut innumerabilis annoq; series & fuga tpis non ois moriar. Decepti oēs sunt. Moriunt̄ etiaz muse: labunt̄ e memoria poetarū scriptorumq; oim queuis egregia opa. Quot iā poetas cū tēpore nomē amisisse putādū est. Nihil e sub luna perpetuū. Que principiū bnt: bis quoq; finis su⁹ est. Diu viuūt qui lr̄is cōsecrant̄: nō tn̄ imortales fiūt. Surgūt noue secte: fiūt noui lr̄arum caracteres: emergunt ingenia diuersa: q̄ oia tollūt: qcqd añ se se fuit ineptū putant. Ecce nūc turci lr̄arū & grecarū & latinarū hostes: vt suis lr̄is locum faciant: nullū librū alienū eē sinūt. Hi nūc cōstantinopoli capta quis dubitet incēdio queuis scriptorū monimēta cōcedēt Nūc ergo & Homero & Pindaro Menandro & oibus illustrionib⁹ poetis secūda mors erit. Nūc grecoq; philozophoq; vltim⁹ patebit interitus

Restabit aliquid lucis apud latinos. At fateor neq; id erit diuturnū: nisi mitiori nos oculo deus ex alto respexerit: fortunāq; vel impio romano vel aplīci sedi p̄buerit meliorē. Cū sede romana viunt: moriunt latine litere. Sed banc quo in statu videam?: supsedeo dicere de constantinopolitano de roma sermonē incboauimus. Cuius qua cadēte grecas interisse lras & dolemus & angimur. Magnū est boc detrimentū: sed multomaius illud q̄ fidē xp̄iānā cōminui & in angulū coartari vidēm?. Nā que totum olim orbē occupauerat: iā ex asia libiaq; profligata: neq; in europa quiescere pmittit. Multū est q̄ tbartari tburciq; tenēt: citra tbanaym & elespontū. Saraceni quoq; apud hispanos regnū occupant: parū est qd in orbe xp̄iani nomen obūbrat. Terram in qua visus ē deus nr̄ & annis: xxx. & amplius bō cū hominibus cōuersatus: quā miraculis illustrauit: quaq; proprio sanguine dedicauit: in qua primi resurrectionis flores apparuerūt iā diu propter peccata nr̄a crucis inimici cōculcāt. Terra bn̄dicta: terra pmissionis: terra lac fluens & mel: scelerate gētis impio paret. En ipsaq; dei viuētis ciuitatē officinasq; nr̄e redēptiōis: sanctaq; loca agni immaculati purpurata cruore saracenoꝝ iā diu manus pedesq; polluerit. An non ip̄m xp̄iane religiōis sacrariū sanctūq; lectū cōculcant Machometi satellites: in quo propter nos vita nr̄a obdormiuit in morte. Karolus magn? multo sudore primū terrā illā vendicauit: deinde perditā recupauit Gotfridus. Ad quā retinendā etiā Conradus cesar Ludouicusq; rex francorū nō dubitarūt: coactis exercitibus in asiā proficisci. Ac cū postea nostri principes desidie se dederūt: neq; bierosolima: neq; antiochia: neq; accaron in ptāte nr̄a remansere. Quicqd in asia tenuimus turpiter amisimus. Fugiētes victoriā Machometo reliquim?. Ingēs iactura: maximū dedecus. Verū tolerabilius fuit ciuitates quas inter hostes habuimus amittere q̄s bis expelli vrbibus: que nr̄o in solo fundate xp̄ianisq; cincte fuerint. Quid est qd modo amisim?: Quippe regiam ciuitatem orientalis imperii sedem. Grece gentis columna. Secūdi patriarche solium. Heu late patens christiana quondam religio quomodo coartaris & deficis ex quattuor maximis patriarchis: & solus tibi romanus supat. Quo pacto iam scire potes: ex quattuor columnis quibus omne stetit ecclesiasticum edificium tribus ademptis. Ex duobus oculis alterū amisisti. Nisi diuina te miseratio respicit: parum est quod de tua salute speremus. Quippe thurcoꝝ impator cōstantinopolitana potius victoria: nō vt pleroq; veterū fecisse legimus desidie sese tradidit. Sed peram mox aggressus vicinam vrbem: & a liguribus longo tpe possessam in deditione accepit. Classem quam summus pontifex Nicolaus cū venetis ac ianuensibus & catbelanis in auxiliū grecie struxerat. siue tēpestatib? actū: siue p ignorantiā locorū inclausam: siue alio quouis infortunio male defensam vt rumor est intercepit: maximas ibi opes bellicoꝝ instrumētoꝝ vim summā armorum omnis generis ingens pondus adept? est. Puberes omnes occidit. Tan

tiſq; nūc cladibus xp̄ianū populū affecit: quātis antehac multis ſeculis in auditum arbitror. Triplicē ille ſub vno tpe gerit triumphū: nos triplicī cōflictu cōſternati iacemus. Ferūt qui de venetiis ad nos veniunt: oīa luctibus plena eē: nullamq; domū vacare merore. Hinc matrone inde viri lugent. Alie maritos alie filios alie fratres deflēt: nulli nō propinquus adēptus eſt. Priuatim & publice lamenta audiuntur. Cōſternatus ſenat⁹ iam nō ponticam aut ſiriacam ſeu creticam ſolum: ſed adriaticam quoq; nauigationē amiſiſſe videntur. Neq; ab re albanie partē turci tenent. Quid ſi nunc victoriam ꝓſequantur: quo pacto turcoꝝ potentie duracium reſiſtet? Cui cōſtantinopolis pax eē nō potuit. Inde brunduſium ex parte italie vicinū. Quis tuebitur? Claudent adriaticum ſinū. Magna iactura veneti nominis: ſed maior chriſtianitatis: que ſupatis venetis: nō habet amplius maris imperiū. Neq; cathelani aut genuēſes q̄uis potentiſſimi ſunt: ſine venetis pares poterunt eē turcis. Satis erit illis affricanorum moleſtias & aſſiduos cope᷑cere impetus: quibus cum perpetuis cōtentiōibus agitantur. Hec mihi pie pater & acerba & miſerrima videtur: ex quibus habemus de preterito que doleamus: & de futuro que timeamus. Ideo dolenti cōdoleo. Res mala eſt: ſpes multo deterior. Videmus cladem grecorum: nunc latinorum ruinas expectamus. Exuſta eſt vicina domus: nūc noſtra preſtolatur incēdiū. Qui ſunt iam medii inter nos & turcos parum terre: parūq; nos hinc atq; inde diſiungit aquarū. Imminet iam noſtris ceruicibus turcorum gladius & nos interim inteſtina gerimus bella: fratres perſequimur: & boſtes crucis in nos craſſari ſinimus. Theutones cum theutonibus irati furiunt. Italum ſanguinem manus itala fundit. Neq; galli neq; hiſpani inter ſe conueniunt. Inter finitimos viget vbiq; ſimultas: immortale odium & male ſanabile vuln⁹. Oportunum turcorum ductor ſibi tempus elegit. Tuto grecos inuaſit: dum latinos inter ſe diuiſos accepit. Auferat ſibi mentē deus vadendi in nos vlterius: dum ſumus diſcordes. Neq; frater fratri: neq; filio pater fidit. Actum de nobis eſt: niſi diuina pietas adiumento fuerit. Sed vigilantibus atq; agentibus ſuperi fauent: ignaros fugiunt. Niſi ſe quiſq; iuuet fruſtra diuinam petiuerit opem. Audentes fortuna iuuat: timētes negligenteſq; procul abigit. Ob quas res licet ſanctiſſimū dominum noſtrum vniuerſumq; ſacri ſenatus ordinem ad reipublice chriſtiane ſalutē ſummo nunc ſtudio intentum fore confidam: magnopere tamen optarem hoc tempore veſtram prudentiſſimam dignitatem eſſe rome. Scio currentem equum calcaribus vrgeretis: neq; vllam in tanto negocio negligentiam pateremini. Nūc iſtum nunc illum cardinalem alloqueremini. Neq; apoſtolicas aures ſineretis eſſe quietas. Sperarem veſtra ſollicitudine breui prouiſionem fieri: qua non ſolum aduerſus infideles chriſtiana res defendi: ſed ſuis in ſedibus turci queſiti: cōteri atq; deleri poſſent. Puto autem in tanto negocio aut reuocabitur ad vrbem veſtra di-

gnatio cõmuni vtilitati cõsultura: aut certe iubebit. suscepta legatõe germanicam gentẽ ad succurredũ labẽti fidei excitare. Qz si neutrũ borum fieret licet ego mineruam instruere presumam, optimũ tamẽ factũ putarem vltro dignitatez vrãm summo pontifici ac sacro collegio lras dare: vt nunc in tanta rerum asperitate totis assurgant animis. Necꝫ pecuniis necꝫ personis ignoscant. Dum noua sunt vulnera remediũ querant: necꝫ putrescere per incuriam sinant vulnus. Vocent reges & principes incertum aliquẽ locũ: dicant cõueniendi diem: mittant legatos de latere summi pontificis: exponant mala q̃ passa est modo christiana respublica: mõstrent que futura timẽtur pericula: prouidẽdi modos aperiant: inter xpi anos aut pacem aut inducias belli cõponant. Crucem p̃dicent: remissionem peccatorũ polliceantur. Intonet apostolica tuba: nihil negligat: nihil hoc tẽpore omittat. Nõ est mihi dubium si locus rebus accõmodus nominetur: quin reges aut veniant aut mittãt: bonisꝫ animis hoc fidei negocium amplectantur. Ego quidem iam cesari nõ clanculũ: sed in publico consilio de bacĩpa re no pauca verba feci. Inueni mentẽ eius & volũtatem & apprime ardentẽ. Sane multi ex senatoribus qui aderant dum me hortantẽ. Cesaremꝫ respondentẽ audiuerint: vberes lachrymas emiserunt. Vidisletis senes veneranda canicie suas manus in banc expeditionem prompto corde offerẽtes. Et qui se mori beatos dicebant si militãtes aduersus impiam barbariẽ caderent. Taceo robustos viros & feruẽti sanguine iuuenes. Quibus vnius diei mora in tali negocio annus esse videt. Arbitror & in alioruz principum curiis itidem inueniri. Necꝫ renensium nobilitatem necꝫ gallorũ magnanimitatẽ: necꝫ prudentiã italorum: necꝫ hispanorũ fortitudinẽ: aut anglorũ audaciam in tali necessitate defuturam: vel ratio suadet vel animus timet. Quippe bohemos: hũgaros: polonos: ipa loci propinquitas admonebit: fiet mihi credite: fiet cõmuni omniũ xpianoꝝ passagiũ: si romani pontificis hoc tpe surrexit auctoritas ac bonorũ predicatorũ. Inter quos esse vrã pietatem cõmune iudiciu habet: fideles ac diserte voces in fines orbis terre sonuerint. necꝫ necessariuz erit de Matathia vel aliis exempla proponere: qui pro paternis legibus cum paucis aduersus hostium innumerabiles copias pugnando vicerunt: Est terra nostra fecunda virorum fortiũ: exercitum innumerabilẽ cõponere põt. Robusta iuuenũ pectora in armis brẽ: siue viros siue equos siue arma requiras: supiores xpiani sunt thurcis: nihil est qd nobis obsit: nisi vel negligentia vel dissensio nra. Siue mari siue terra pugnandũ est: velimus solũ: victores erimꝰ. Sola quondã italia greciam asiam: libiam: egyptũꝫ armis vicit. Quid nũc adiũctis germanie galliecꝫ viribꝰ agat: Scimꝰ maioꝝ nrorũ memoria quotiesc̃uꝫ latinoꝝ vires conuenerunt orientaliũ populos cõtremuisse: sempꝫ nros exercitꝰ remeasse victores: nisi forsitan aliqñ pctis pplĩ deꝰ iratꝰ vel pestilẽtia nros vel fame cõtriuit. Nã marte manifesto sp victoria penes latinos fuit. Qz si nũc bo-

nis animis xp̄ianus populus: nō tetre auaricie causa: nō inanis gl̄ie cupidus: sed dei solū zelo accēsus: ꝓ fratrū salute: ꝓ lege xp̄i: ꝓ augmento catholice fidei sumpserit arma respiciet nō ē dubiū ex alto dn̄s plebē suam letusq; sup filiis boīm hereditatē suā tuebit̄: ac nō solū de thurcis si ꝑseuerātes erimus: sed de saracenis q̄z ceterisq; barbaris gētib⁹ victrici dextera sua triumphū nobis elargiet̄. Hec habui q̄ nūc dignatiōi vr̄e cōscriberē nimis fortasse p̄sumptuose: sed traxit me feruor animi simulq; putaui dignitatē vr̄am q̄cūq; a me dicunt̄ in partē accipe meliorē. Valete in xp̄o meiq; nōnunq̄ veluti fidelis mācipii memoriā habete. Ex grezio stirie qđ bauaricū vocāt. xii. Kl'. Augusti. Anno. M. cccclii.

Littere promotoriales. EPISTOLA CLVI

Eneas ꝛc. domīo cardinali firmano. Reuerēdissime in christo pater & domine mi colendissime post humilē recomendationē. Venit ad me lator pn̄tium Georgi⁹ mayer: frater ordinis beate Marie theutonicorū: exponens mihi ꝙ ipse al's cupiens dictum ordinem intrare ac prositeri falso fratribus ip̄ius ordinis accolitum se eē dixit. Deinde receptus in religiōe: neglectis minoribus ad subdyaconatum: dyaconatum: & presbyteratus ordines ꝓmoueri se fecit diuq; ministrauit in illis. Suscepit tamen postea minores vt ait ordines ab episcopo gurcensi, Nec dispensationē super p̄missis obtiuuit. Super quibus rebus nūc tristis & dolens: vt sibi de remedio dispensatiōis oportune ꝓuiderē lachrymando me rogauit: qđ cum sibi denegarē quia facultas mea ad id se non extēdit: Petiuit vlterius sibi vt cōsilium quid acturus eēt p̄berem. Suasi ergo ei vt ad romanā curiam se cōferret: ibiq; peccatū suū deflens miseri cordiam peteret. Ait id se libenti animo facturū: sed cū de licētia supiorū suorū id agere nō posset: petiuit vt sibi auctoritate legatiōis mee illā sibi cōcederē. Interrogaui cur licētiam nō possit a suis maioribus hr̄e: dixit quia vellent ꝓfectionis causam agnoscere: quaz si eis aperiret: certus eēt quia ab eis ex ordine repelleretur: cogereturq; deinde perpetuo mendicare. Motus hac rōne dixi me sibi licētiā ei dare quātū possem: quātūq; mea sese facultas extēderet: atq; has lr̄as in ei⁹ rei testimoniū sibi cōcessi, Supplico igit̄ vr̄a dignatio eū recōmissum habeat: sueq; necessitati subueniat. Ex quo dolēs ad cor reuersus pctā sua deflet: pia mr̄ ecclesia non claudit redeuntibus gremiū: neq; mortē peccātis sed cōuersionē querit Cupio p̄ces mee sibi apud dignationez vr̄am ꝓficue sint. Nec alia super hoc mō. De nouitatib⁹ harū partiū nihil habeo qđ scriptura dignū putē. Naz silere cūcta vident̄. Pacē habemus sed incertam de thurcis. Fuerūt hic nup horrēda noua ex rastia atq; etiam ex venetiis missa. Fuitq; vehemens rumor cōstantinopolim perditā classem xp̄ianoꝝ amissam: peram thurco traditā. Id cesari & om̄i curie sue molestissimū erat. Quēadmduz sanctissimo dn̄o nr̄o sup eo negocio nō breuē epl'am scripserim. Nūc feliciora relata sunt: aut nō tamaspera noua. Dicit̄ em̄ p̄sidiū dn̄i nr̄i intrasse

constantino polim ac regiã vrbẽ defensam eẽ. Perditas tñ nonnullas naues. Itaq; mẽte quietiori sumus. Cesar ad inquirẽdũ verũ nũcios misit: quos prope dies expectamus. De bobemia bec sunt que cupio sanctissimo dño nro fieri nota. Rex Ladislaus ad festũ Michaelis eo se iturũ recepturũq; regni dyadema ꝓmisit. Georgiconẽ regni gubernatorẽ vsq; in diẽ coronatiõis & vltra ad annũ recepit. Cõpactata vt aiũt cum basilien. olim cõcilio facta cõfirmauit. Catholici in regno male mẽtis sunt: dolentq; se georgicani vtriusq; speciei fautori cõmissos. Canonici capituli pragẽ. ad me scripserũt vocatos se ad coronationẽ dicẽtes: dicũtq; se nescire quid agat. Si nõ eunt timẽt regis indignationẽ: si ꝓgant formidãt insidias gubernatoris & rochezane. Veretur q; ne cogant cõpactata recipe: & rochezanã in archiepm admittere: petũtq; cõsiliũ meũ: quia tẽpus adhuc longum est. Scripsi eis velle me de tali re. S. d. nr̃m cõsulere. Ideo bec supplico dignemini pietate aplice nota efficere: vt sua sapiẽtia ꝓ suo arbitrio ꝓuideat. Putarẽ bonum eẽ capitulo ecclesie pragẽ. in pilzina cõmoranti: vnũ breue scribi: p. d. n. in quo mandaret illis ne quid in facto cõpactator ad cuiusuis instantiã attẽtarent. Id sufficeret eis pro excusatione. Posset aũt boc breue dirigi Reuerẽdissimo dño meo sancti Petri & is vlterius facili mõ ad pilzinã trãsmitteret. Hec cũ fiducia scribo. R. dignatõi vestre quam rebus piis affectam non ambigo. Cupio me semper esse in mente dignationis vestre reuerẽdissime & illi seruire. Ex gretz die. xxvii. Julii. Anno. M. cccliii.

Consiliatur capitulo pragẽ. ecclesie quomodo se babeant.

Neas ẽ. Decano & capitulo ec- EPISTOLA CLVII.
desie pragẽ. Venerabiles viri amici bonorãdi. Litteras vestras accepimus: magnasq; illas mentium vestrarum fluctuationes cognouimus: que nos impresentiarũ non sine causa exagitant & super quibus nostrum consilium petitis. Respondebimus breuiter prudẽtie vre: que multa ex paucis comprebendere nouit. Affecti fuimus semper ecclesie vestre: vtinam potuissemus aliquando vt optauimus illi prodesse. Certe missi ad partes istas per sanctissimũ dominũ nostrum anno proxime ꝑterito: sperauimus & bobemiam intrare: ad quam regionem legati de latere sancte sedis apostolice auctoritatem babuimus & adbuc babemus: sed interciderũt aliqua impedimẽta: propter que nostro desiderio locus eẽ nõ potuit: neq; nũc in bis terminis sumus: vt cũ sereniss̃imo rege Ladislao ad coronationẽ eius trãsire possum?: nisi aliud sanctitas dñi nr̃i nobis iniũgeret: cuius mãdatis parere cogeremur. Optaremus autẽ vr̃i causa id itineris assumere vt vobis assistere & vr̃is rebus ꝓsulere possemus. At si nos non veniemus de qua re nullum mandatũ babemus: forsitan alius veniet ex dispositione romane sedis cuius directio & auctoritas vobis vtilior erit q; nostra esse potuisset. Atq; bec ad ea dicimus que nostrum in bobemiam transitum respiciunt. Nunc ad cõsiliũ qd̃ petitis

respondere pergimus. Grauis res & ardua que nobis imminet & maior q̄ per nos dirigi possit. Scim⁹ vos eē prudētes nec dubitam⁹: ex duob⁹ malis quin id recipiatis q̄d minus possit nocere. Tñ aliqua ꝑ captu nr̄o bona fide & sincero dicem⁹ aio. Sane ꝓcipimus in vtrāq; partē vobis imminere pericula. Siue pragā intretis vocati siue recusetis ire. Si pgitis duo pericula instāt. Vnū ne ꝑ insidias aduersantiū in mortis aut carceris incō modū rapiamini. Alterū ne cōpactatis cōsentire ac rochezane electōi sub scribere cogamini. Magna sunt hec & animi corpisq; discrimen in se hñt At si vocati nolitis ire: cōtēptus regius opponi vobis poterit: multa cō tra vos dicent. Forsitan & in locuꝫ vīm alii ponent: & implebit nobilis ecclesia scismaticis & hereticis ministris. Quid hic cōsulamus: sane heremus timemusq; ne ille voraginibus immergēdū cupiger euitare carib dim. Vtcunq; sit illud nobis prima fronte suadēdū videt. Si vocat vos regia sublimitas nō existimam⁹ dedinandū imperiū: sed petendū saluum cōductū ad tēpus nō breue: quo recepto poterūt aliq vīm intrare pragā semp aliquibus extra manentibus inuenietis apud regē multos bonos viros q cause vre assistēt: informabitis cōsiliarios eius ius vestrū dicetis. Credimus equidē plures erūt cause vre effecti: q̄ rochezane. Neq; puta mus vos cōpelli ad rem aliquā iniustam: & cōtra statū ecclesiasticū dum publice securitatis lras habebitis. Q̄ si vobis aut de rochezana in archi episcopū recipiendo: aut de cōpactatis amplectēdis verba fiant: poteri tis vos semp ad dñm nīm papā referre dicētes. Q̄ sine eius speciali man dato nihil in talibus vos agere liceat: & ita vobis cōsulimus. Neq; nunc aliud dicendū videt nisi. quia rogamus vt forti animo tēptatiões perfe ratis: qm̄ virtus in aduersitate ꝓficitur. Nos tamē hec que ad nos scripsi stis sanctissimo domio nostro cūcta scripsimus. Supplicauimusq; sue sanctitati vt de vobis vtraq; fidelitate paterno more cogitet. spam⁹ aliquid sua sanctitas meditabit: q̄d ad vestrum ac regni vri cōsolationē pertineat Nam etsi nūc sup rebus grecor̄ afflictis multa disponere habet: nō tamē ortbodor̄ qui sunt in bohemia oblitus ē. Xp̄s dñs nr̄ vos tueat. Valete & in diuina spate misericordia q̄ presto ē cū sinceritate ad eā recurrenti bus. Datū in gretz stirie die. xxvii. Julii. Anno quo supra.

Hortat fortiter aduersa eccl̄ie tolerare. EPISTOLA CLVIII

Neas domino vuenceslao de crumnau decretorum doctori: de
e cano & administratori ecclesie pragen. Venerabilis & eximie doctor amice bonorande: q̄uis litteras vestras libenter accipimus: que vestram memoriam recentiorem nobis fecerint: contenta tamē ea⁹ inuiti audiuimus: quippe dolemus ecclesie vestre insignis negocia non bene ac votiue succedere. simulq; vobiscum timemus ne peiora emergāt Hortamur autez vos: quando vocati estis in arcem sollicitudinis: vt forti pectore cunctis procellis resistatis: vt vim omnem aduersantis inimici solido scuto fidei repellatis: assistat vobis dominus: & q̄uis vrgeri vēto-

rum turbinibus ſuam nauem patiatur: non tamen ſinit ſubmergi. Cum magis tribulatur eccleſia: tunc fortior aſſurgit. Confidite in domio & viriliter pugnate pro cauſa dei. Dabitur victoria legitime pugnātib⁹. Scribimus venerabili capitulo veſtro: quid nobis in rebus veſtris ex vſu videatur. Quia legetis vnacū capitulo noſtras litteras: non eſt cur verbare petamus. Compatimur veſtris laboribus: vellemus & conſilio & auxilio eē: ſed tantū facimus quantum poſſumus. Scripſimus domio noſtro ſperamus ſanctitatem ſuam res veſtras minime neglecturaz. Que nobis reſcribentur curabimus veſtre prudētie nota facere: & vbicūq⁹ poterim⁹ tam veſtre pſone q̄ memorabili eccleſie pragen. vſui ſtudebimus eē. Rogamus nos magnificis dominis de roſenberg: patri & filiis quoruz memoriam colimus & obſeruamus cōmendatos faciatis: & ad vota eoruz offeratis. Valete in chriſto optime. Ex gretz die. xxvii. Iulii. Anno quo ſupra.

Dux venetum reddit certum impatorē romanū de dade conſtātinopolitana.

EPISTOLA CLIX

Ereniſſimo & excellētiſſimo dño dño Friderico diuina fauente
f. demētia romanorū impatori ſemp auguſto ac auſtrie ſtirieq⁹ duci ⁊c. illuſtriſſimo. Franciſcus foſcari dei gratia dux venetiarū ⁊c. Recōmendationē & proſperor⁹ ſucceſſuum incremēta. Nihil nobis attulerunt noui ſereniſſime princeps littere vr̄e ceſarie maieſtatis ſi quēad modū ipa ſcribit: graui moleſtia ac merore cōmota pſtiterit cū primū innotuerit ſibi acerbū & borrēdum nouū vrbis cōſtantinopolis quam pſtiſſimi theucri magna chriſtianorū ſtrage ſuo impio ſubmiſerunt. Eſt ſiquidē caſus iſte infelix: tantū magnificiendus: vt nihil ſupra tēporibus noſtris contingere potuiſſet. At q̄m veſtra ſerenitas neq⁹ em̄ indigne cupere videtur eiuſce nefande rei ſeriem a nobis certius ac particularius intelligere: & ſi hec referētes dolorē & amaritudinē renouemus: vt tñ maieſtati vr̄e morē geramus nunciamus eidē: impatorē thurcorū qui cum maxima potētia incredibiliq⁹ apparatu terra mari cōtra vrbē cōſtantinopolitanā caſtrametatus erat: die. xxix. Maii p̄teriti: ciuitati ipſi quā circūquaq⁹ obſeſſam tenebat omniq⁹ tormentor⁹ bellicor⁹ genere debellauerat: maximū & acerrimū bellū intulit. Tandēq⁹ eā die ipa inenumerabili xp̄iano⁹ clade ſubegit: remq⁹ vtiq⁹ obſcuraz: calamitoſam ac xp̄iano noī ſummū immodū piculoſaz. Hec ſiqdē noua: vtinā tamfalſa eēnt q̄ nimiū vera ſunt. Nā ea accepimus a capitaneo galearū nr̄arū nup buc regreſſo qui ad illud viagium cōſtantinopolis & romanie cū nōnullis nr̄is triremibus: more mercatorio p̄fectus erat. Quiue cū eiſdem galeis ad tutandam vrbē illā vſq⁹ ad vltimū eius excidiū conſtans p̄māſit: ita ut magna pars boim triremiū earundē male pierit. Nā ptim trucidati ptim in miſerabilē captiuitatē abducti ſunt. Multi q̄z nobiles ciues & mercatores nr̄i qui in ea vrbe aderāt cum facultatibus & bonis ſuis magni valoris: aut

gladio perierũt: aut ad seruitutẽ ipsam crudelissimã deuenerunt: nec absq; magno ere redimi poterunt. Preterea subinde nunciatuz est: teucrum ipm occupasse ciuitatẽ pere. & q̃dam alia loco finitima cum magno xp̃ianorum excidio. De qua tamẽ re aliam certiorẽ noticiam nondum accepimus. Enimuero princeps excellẽtissime: hostis iste truculẽtissimus adeptus est vrbẽ precipue constantinopolis nobilissimam: & tam rõne sit: q̃ ex alius dignis conditiõibus aptissimam & mirũ immodũ accõmodatum ad potẽtiam suam augẽdam: ita vt vbiq; terra & mari de hoc potentissimo hoste sit plurimũ dubitandum. Et ꝓfecto nisi christiane potentie aliter excitẽtur: & huic morbo validis ꝓuisionibus occurrant: anteq̃ vlterius ꝓlabatur: videre videmur magna ꝑicula incũbere toti xp̃iane religioni. Quibus nõ facile erit christianis principibus posse resistere. Datuz in nostro ducali palatio die. xxvii. mensis Iulii. Inditione prima. Anno. .M.ccccliii.

Super intendens iconomo instruitur quid agendum.

EPISTOLA CLX

Ximie doctor fili charissime. Sex mẽsibus postq̃ senis scripte fuerunt: restitute sunt nobis lr̃e tue: quas licet veteres: tamẽ auide legimus. cũ loqui tecũ quẽ habemus charissimũ videmur. Est nobis voluptati q̃ anthoniam tibi placere ais: suosq; mores laudas: sp̃amus indies acceptiorẽ tibi futurã: si mõ vestigia parentũ secuta fuerit. Nãq; vt de sorore nr̃a taceamus in qua commendãda posset nos fallere sanguis. Quis Bartholomeo patre modestior: quis suauior: qs amãtior: vtinã iuuenesceret hõ ille. Sed nimis iam senio cõfectus est. Oia ꝑ etatẽ labunt̃: animus quoq; fit tp̃e debilior. Iuuenescũt tñ in filiis & q̃dammõ renascunt̃ hoies: qñ paternos habit⁹ sepe liberi referrũt. Tenes q̃d dicere velim⁹: anthoniam sua virtus & imitatio paterna nõ sinet nõ eẽ gratã. Nec plura de hac. De vicario cognouim⁹ que scripta sunt a te & a dño Gregorio: qm̃ breui ad vos redire studem⁹ nõ ẽ cur multa sup eo dicamus. Habet dñs Gregorius mentẽ nr̃az. Multa tolerare oportet hoies cõpati q̃z alterutrũ cõuenit. Cuiq; suũ viciũ est viuẽdũ sine socio fuerit q viciũ habẽti noluerint cõuersari. Neq; corpora sine macula: neq; animi sine mẽda repiri facile pñt. Cũ dño Bartholomeo ꝓcuratore cupim⁹ cõputũ fieri: ne cũ venerimus eius rei curã habeamus: nouimus eũ bonũ eẽ virũ. Sed nemo ẽ qui nõ egeat adiutore. Ido te hortamur cũ ꝑ occupatiões licet supintẽdas domui nr̃e. De frumento sepe mentẽ nr̃am intellexisti: credim⁹ vos q̃ meliora sunt agere. viuimusq; animo quietiori duz te curare simul cũ manna res nr̃as intelligimus. Cõmendamus tue fidei matrez & sorores nepotesq; ac neptes nostras. Bartholomeo socero vt nr̃o nomie multes salutes dicas bonũq; animũ facias optamus: quem loco patris habemus plurimũq; videri optamus. Franciscum eius filium saluere iubemus. Anthoniũ nepotem si quãdo errat: acriter corripito & ad studiũ incẽdito. Amicis nostris. d. Mariano

fozinō: Georgio andrentio: Frācisco patricio: Thomasio & Anthonio ac Guidoni picolomibus ne tediat nr̄a vice salutes dicere & vale optime Ex grezio die. xiii. Iulii. Anno quo supra.

Rata habet facta ab amico nomine suo.

EPISTOLA CLXI

Neas senensis episcopus domino Francisco de tholomeis cano nico senensi. Venerabilis & eximie doctor amice & frater amantissime. Tuas litteras postq̄ senis date sunt: Sex mensibus accepimus. In quibus de collatione cuiusdam ecclesie mentionē facis: cupisq̄ taum probari factum. Quid ni probemus: aut quid a te fieri potest nō probatu dignū placent nobis omnia que facis: laudamus ꝓbamusq̄ singula. Nāetsi rōnem facti nullā afferas: vides quantum virtuti tue tribuimus: ipa nos auctoritate moueres. Habeto bonū animū: non est cur tua gesta rescindere cupiamus. Viuerem⁹ quippe securiores: si te vices nr̄as semp ducere scirem⁹: tibi nāq̄ nihil honestate & aiarum salute nouimus eē antiquius. Sed mittim⁹ hec q̄m prope diē te visere atq̄ amplecti spera mus. Interea cupim⁹ reuerēdo pri nouello epo grossetano cōmendatos nos facias: cui⁹ ꝓmotionez auide intellexim⁹: etsi nemo ex nr̄is de re illa nobis scripserit. Vicariū nr̄m tue charitati acceptū eē cōmēdatūq̄ cupimus. Cui cū nouissime scripserim⁹: nō fuit mō necessariū lr̄as multiplicare. Vale & nos ama & nr̄a cura vt soles: scitoq̄ te nobis eē charissimum. Ex grezio stirensi die. xūi. Iulii. Anno. M. cccclii.

Ad Nicolaum quintū pontificem summū de clade vniuersalis ecclesie orthodoxe & de situ & fertilitate būgarie & de aduersis prutenorum cōtra cruciferos ordis thetonicoz.

EPISTOLA CLXII

Nuitus quidē beatissime pater quo aduersa sunt scribo: sed compellit me debitum officii mei: qui iussu pietatis vestre germaniā incolens: quecunq̄ accidunt siue secunde siue aduerse sortis nouitates. Apostolico teneor culmini notas facere. Sane per hos dies noua res in hungaria exorta est: cui⁹ mala & aduersa paci bonisq̄ morib⁹: tamen scitu digna & admirabilis. Quam vestre sanctitati referre hac epistola breuiter instituī. Hungaria sicuti vestre beatitudini constare nō ambigo: & vltra & circa danubiū latissimas terras occupat. Quod citra danubium est: olim pannonia fuit: que ab oriēte moesiam: ab occidenti noricum habuit septētrionē ei danubius austrū illirici mōtes excepe. Quo Isidorus magno errore vt mihi videt deceptus apēninos vocitat. Que trans danubiū būgaria iacet: ps scitbie prius erat: duasq̄ gētes habuit gepidas qui contermini germanis fuerunt & dacos. Non qui nūc daci vocant: quoz rex ad occeanū germanicū inter suecia & saxoniaz latissimo regno: sed palustri potiē. Nā hi dani melius appellant. Sed q ea loca tenuerūt q̄ nūc trāssiluani occupāt vicina thartaris in corone speciem mōtibus cincta. In hac parte būgarie: que gippidarū fuit adhuc territorium est: quod sepulū appellant pro gepudio: vbi aque riuus habet: in quo

mersa ferri materia in cuprū vertīt: gleba illic frumēti ferax. Auri & argē
ti diuites vene multū pecoris: aer salubris: terra optimis cōparanda nisi
sua se vbertate corrūperet. Verū latrones ex oībus puinciis p circuitum
depulsos: ipa soli inuitat fecūditas. Illic em velut asilū impunitatis babe-
ant: oēs qui domo vel propter flagiciū vel propter seditiōes exulant: ar-
mati sese recipiūt. Censualesq; sibi accolas reddūt. Sepe illic dū Sigismun
dus impauit latronib? receptacula patuere. Neq; Alberto cesare rapto-
ribus ea regio caruit: sub rege polonie pax miseris incolis ignota fuit.
Hiscbra bobemus nō alto loco natus: multa vi animi & corpis eam pro
uinciam: magna sibi ex parte subegit: multa ibi plia varia fortuna cōfecit.
Sepe cū paucis magnas bostium suoq; copias fudit. Sepe victor raro vi-
ctus. Tandē bungarie proceres ipsumq; regni gubernatorē mortuo re-
ge polonie pacē ex se petere compulit. Ciuitatesq; regiois illius diutine
ac miserande seruitutis iugo cōtriuit. Nouissime aūt cum Ladislaus Al
berti filius paternū regnū suscepisset. Giscbramq; data pecunia sepusinis
opidis cedere suasisset: spes erat quietura terrā: atq; post lōgas belli cala
mitates dulcis tandē ocī suauitatē fruiturā. Sed minime ita visum est su
peris. Nouus latro noua plia miscet. Nempe inter mōtes & siluas: q̄ po-
loniam bungariamq; disterminat: diu latrocinatus est bobemus quida;
obscura domo vilibusq; parētibus ortus: sed audax bomo manu atq; in
genio promptus laboris patiēs. piculiq; contēpto: cuius multa facinora
referuntur. Qui cū sericeam dyploidem dño cui seruiebat olim furat? eēt
cognomēto Axamit appellatus est: qđ latine villosum sericū sonat. Hic
postq; Giscbram sepulio amotū audiuit: terramq; milite vacuā agnouit:
cōgregata nō parua latronum manu: quasi in eius locum suffectus regio
nem inuasit: duabusq; arcibus natura & arte munitis: partim vi: partim
dolo receptis: mox ruriculos in apertis villis cōmorātes: ferro atq; igne
deterritos: mistrare victui necessaria pecunias dare mēstruas ad omnem
q; nutū p̄sto eē coegit. Cūq; munitiōes aliquot locis oportunis constru
xisset atq; in bis p̄sidia collocasset: ciuitates quoq; munitas sibi tributari
as reddidit. Deinde astutus bō quia in potēti regno diu crassari sine ma
gnis copiis se nō posse intellexit. Ad ingeniū bobemicū rediens: pulcrā
fallaciam cōmentatus est: q̄ latrones vniuersos ex proximis regionibus
ad se traberet. Omnibus em qui sub eo militare vellent: stipēdia publica
uit: bomi equestri in ebdomadā aureū nummū: pedestri mediam partē:
ac tributorū & spoliorū oim equam cuiq; distributione;. Quicqd em ex
tributis rapinisq; corradit in cōmuni reponit. Cūq; p̄finitū diuisiois ad-
est tēpus: emerita cuiq; stipendia persoluuntur. Quod supat viritim di-
uidit: atq; vt mos bobemorū ē ad euangelii corticē cūcta referre. Tantū
cōsequunt g vltima die mēlis in societate belli veniūt: quātū qui mēsem
integrū arma tulerūt. Sic em euangeliū velle ait in quo vltimi venientes,
qui prima bora venerant oparii cōparantur. Qua re cognita oēs quos,

flagicium egestas: cōscius animus domo protulit ad axamit cōfugiunt. Ex quibus ille iam quinq; miliū pugnatorū cōflauit exercitū: ac iam nō sepulsinnis tm̄ sed vniuersis hungaris terribile formidabilemq; se prebet Neq; Iohannes himyad gubernator huius homis impetū cōpescere potest. Qui et si maiores sepe motus sedauerit: maioresq; hostes regnū ingressos deleuerit: nō tamē mō latronis huius obuiare conatibus audet. Cui & nōnulli regni barones dam manus porrigere phibent: quib⁹ gubernatio Iohānis diuturnior grauiorq; videtur. Ob quaꝫ rem interpellatus est Ladislaus rex. vt in hungariam aduersus latrones pficiscat nisi regni magnos motus: subditorūq; varias dades audire velit. Hic aūt et si bohemis iturū se pragam pmiserit: tm̄ quia maiori piculo prius occurrendū putauit: exercitū tota austria atq; morauia congregari mandauit. Publice dictitans aduersus axamit psonaliter se velle pficisci. Persuaderi tamē populo nō poterat regē puerū aduersus latronē ductare exercitū. Sed opinabant nōnulli hanc eē comitis cilie & Iohannis gubernatoris hungarie tegnā: qui pacē cū cesare tractatam habere ratam nequaq; volunt. Nec militē cōgregare pnt cupietibus ociū australibus. ideo q̄si axamit exterminaturi: ingētes hr̄e copias studebant. quas cōgregatas in cesarem verterēt. Quida vero altiori consilio rem pensitantes in caput Iohannis cudendam fabam existimabant. qui parū regi paret. necamplius q̄ vigintiquattuor milia florenoꝝ vt aiunt in annos singulos regali erario cotribuit: qd̄ supat sibi retinet: regnumq; p̄ suo arbitratu gubernat. Hunc extollēs: illū humilians: vt imperiū apud eum regni titulus apud Ladislaum eē videat. Iudicabant igit aliqui comitē cilie locum eius appetere: neq; posse ad eū puenire nisi Iohannē fraude circūueniat. Eū igitur cōuentū eē vt cōuocētur omnes ex būgaria: austria: morauiaq; barones in exercitum ad pntiam regis causam cōuocatiōis Axamit abunde prebere nō posse. Iohannē nō cōparere. Cōparentē aut̄ in vincula recipi cōpellicq; regni quecunq; bona sibi vsurpauerit: regi reddere. Tumq; comitē voti cōpotē fieri. Que res mihi haud vero similis eē visa ē. Neq; em̄ facile decipi gubernator pōt oculatus hō & amicis prudētibus circundatus. Frustra quippe iacit retbe añ oculos pennatorum. Vtcūq; foret australes insidias veriti sine cōuētu terrigenarum delectum hr̄e militum negauerunt. Comes aūt qui multis nō ignorat inuisum se eē: cōgregationē multitudinis veluti pestē vitauit: ne vt añ cesaris: sic & tunc suū iugum excuteret. Itaq; carere exercitu maluit q̄ cōuocādo populum regimen suum in dubio ponere. Ne tamē nihil omnino feciss̄e videretur: mercēnarios milites ere publico mille cōduxit atq; in hungariam misit: qui se copiis gubernatoris adiungētes in Axamit vaderēt. Quō aūt res acta inter illos sit nōdum exploratum habeo: timendū est ne fortuna latronibus faueat: vt sepe malis q̄ bonis ē melior. Interea bohemoꝝ legati vuiennā venere: petiuerūtq; regē ad eos q̄ primū iter facere: coronaq;

regni accipe. Nisi hoc ageret: mutatiões in bohemia timẽdas dicentes.
His respõsum ẽ regẽ ad festũ sancti Michaelis iturũ: prius etsi maxie ve-
lit nõ posse: mltis in austria morauiaq; negociis occupatũ & auro excus-
sum: nõ bre comitatũ regi cõuenientez. Cũ tpe fieri oia. Legati q̃uis rñsi
eos tederet: illud tñ in bohemiã relaturos se ꝓmisere. Interea fratres san-
cti Frencisci: q ꝑ Sigismundũ cesarẽ post multas hussitarũ clades ad pra-
gam reducti fuerant: conãte rochezana repulsi sunt. Sacerdotes si qui bñ
de fide sapiunt infinitis contumeliis afficiuntur: omia in manu heretico-
rum habentur: neq; illic christiana religio postq̃ bohemi baptismũ susce-
perunt magis vnq̃ oppressa fuit q̃ modo: neq; predia: neq; corpora tue-
ri possunt. Qui fidem orthodoxam sequunt̃ ex arbitrio perfidi & homi-
num qui viuunt sceleratissimi rochezane cuncta geruntur. Ladislaus em̃
rex Georgio gubernatori potestatẽ regni in cleriros laicosq; cõcessit. Is
vero quia cõmunionis labem induit. Rochezane quẽ maxime timet ni-
hil contradicit. Tẽporalia solum curat. Spiritualia rochezane permittit.
Sic regnũ illud nobile & olim opulentissimũ ab hereticis ex integro gu-
bernatur: quod ante hunc diem inauditũ est. Q̃uis em̃ hussitaruz rabies
primas in regno partes aliquãdo possederit: semp tamen aliquot ciuita-
tes atq; barones ecclesie romane ritũ seruãtes: extra imperiũ illorũ man-
sere. Nunc omnis nobilitas om̃isq; plebs Georgio paret. Hic princeps
hic caput habetur. Nec dubiũ est quin mores dominantis imitari serui-
entes studeant. Inde malũ ingens regno imminet & vicinis regionibus
immẽsa calamitas nisi rex Ladislaus cito bohemiaz ingrediatur: rebusq;
modũ adhibeat meliorẽ: qd̃ futurũ multi sperant. Ego cũ videro tũc cre-
dam. Dolẽda sunt hec q̃ modo narro. Sed ꝓtestatus sum ab initio de re-
bus aduersis me verba facturũ. Pergam vltra non vt molestus sim vestre
sanctitati: sed vti vestrũ soliũ quantũ valeo nihil ignorare sinam q̃ germa-
nos inter agant̃. Dum bohemi atq; hungari q̃ dicta sunt gerunt. Prute-
ni qui aduersum magistrũ ordinis sancte Marie theutonicoꝝ certũ inter
se nõ laudandum fedus pepigerant. Vocati ad iudicium cesaris: legatos
ex se primarios hoies delegerant: qui maiestatẽ cesareã accedẽtes causaz
suam tuerent̃. Sed fuit his iter per morauiã latronibus inhabitatã terraz
vbi tãto quisq; nobilior ducitur: quanto spolia maiora cõmisit: ibi homi-
nes intercepti: excussiq; rebus omnibus aliquibus eorũ occisis: in capti-
uitatez deducti: q̃uis & cesaris & Ladislai regis publice fidei litteras ha-
berent. Sicq; dicta iudicii dies circũducitur: neq; spes est iusticie locum fi-
eri. Procedere nanq; aduersus absentes q cõparere non possunt nulla ra-
tio patitur. Profiteri dies sine consensu partiũ nõ potest: quando ex com-
promisso res agitur. Neq; procuratores magni magistri consensum pro-
rogationi adhibent: quo attamen cesar potest ad concordiam nauat ope-
ras. Sunt em̃ aliqui ex parte ciuitatum: qui & iuri stare non possunt. Cõ-
positionis tamen admittende potestatem habent. Neq; in hac re magna

spes est ciuitates fedus dimittere: religiosi permittere nolunt. Qz si rebꝰ infectis hinc partes abeant: magnũ discidium magnumqꝫ malum instat. Religio potẽs est armis amicis auro abundans: neqꝫ ciuitates nude sunt Quinqꝫ & quinquaginta simul opida iuncta sunt. Ciuitates imperii q̃s vocant stagnales: cum his sentiunt: opemqꝫ pollicentur. Rex quoqꝫ polonie vicinus ciuitatum partes adiuturus timetur: qui sepe religioni & magno magistro fuit infestus. Viri seniores cum vetera mente reuoluũt admodum verentur: ne bohemis pruteni similes fiant. Indeqꝫ magnꝰ ille & clarissimus theutonicoruꝫ ordo pellatur. Hec ad extrema germanie pertinent & ad occeanum versa: parum mediterraneos mouent homines. Sed quid illud horribile nouum modo allatum de constantinopoli tremit manus dum hec scribo: horret animus: neqꝫ tacere indignatio sinit: neqꝫ dolor loqui permittit. Heu miseram christianitatem. Pudet iaꝫ vite: feliciter vtinã ante hunc casum obiissemus ita lia: germania: gallia & hispania magna ex parte salua: prochpudor ab effeminatis thurcis inditam vrbem constantinopolim capi permittimus. Credo hec iam vestre pietatis aures accepisse: egredior germaniam & ad greciam pergo: thurcorum imperator magnis militum copiis constantinopolim proximis his diebus obsidione terra mariqꝫ cinxit. Atqꝫ admotis machinis & insultu ter facto expugnauit: populum omnem gladio extinxit. Sacerdotes diuersis tormentorum generibus excarnificauit: neqꝫ sexui neqꝫ etati pepercit: quadraginta & amplius milia personarum illic occisa referuntur. Que res gestas ad nos ex rastia veniẽtes enarrãt. Paleogolũ q apud eos impauit capite mulctatũ: filiũ eiꝰ ereptũ fuga in pera mõ obsessuꝫ aiũt Nolo ista sigillatim ꝓseq: q̃ ꝑ alios & meliꝰ & veriꝰ sanctitati vr̃e ꝯscripta eẽ nõ ambigo. Satis ẽ mihi cũ vr̃a pietate de tãta xp̃ianitatis ruina dolere. Vrbs q̃ꝫ post cõstantinũ in annos. M.c. & vltra durauerat: neqꝫ vnq̃ꝫ in ptãtẽ venerat infideliũ spurcissimoꝝ thurcoꝝ ꝫ infelici anno directioi patuit. Roma q̃ꝫ post suã cõditionẽ in anno. M.clxiiii. ꝑ gothorũ regem Athlaricũ direpta refertur. Sed hic ne tẽpla sanctorũ violarentur edixit Thurcos aũt in ecclesia dei seuituros quis dubitet? Doleo tẽplũ illud toto terrarũ orbe famosissimũ Sophie: vel destrui vel pollui. Doleo infinitas sanctoꝝ basilicas ope mirando cõstructas: vel ruine vel spurcitie Machometi subiacere. Quid de libris dicam? qui illic erant innumerabiles: nondum latinis cogniti. Heu quot nunc magnoꝝ noĩa virorũ peribũt. Secunda mors ista Homero est. secundus Platoni obitus. Vbi nũc philozophoꝝ aut poetaꝝ ingen ia requirem? Extinctus ẽ fons musaꝝ Vtinam tantũ nobis suparet ingenii vt hãc calamitatẽ dignis vocibꝰ deplorare possemus. Admodũ ista cor meũ vrgẽt atqꝫ expũgũt sanctissime pr̃. Video simul & fideꝫ & doctrinam deleri. Idqꝫ nostra desidia accidit qui solũ pñtia respicimus. Qz si feruẽtiores ad rẽ xp̃i publicam animos adhiberemꝰ: hec ꝓfecto nefanda clades inferri nobis mĩme potuisset. Certus

sum quia merore magno vra sanctitas est affecta: multumq; rei huius deplorat euentū. Neq; ab re quidē. Nemo ē em cui magis tanti mali fama: q; vre pietati sit obfutura. Nam scriptores omes qui apud latinos romanos; potificum gesta referēt: cum ad vm tepus fuerit ventū in hanc sententiam de vra gloria scribēt. Nicolaus papa quintus natione tuscus. sedit annis tot. Patrimoniū ecclesie ex tyrannoꝝ manibus vēdicauit: diuisam ecclesiam vnioi reddidit. Bernardinū senensem in cathalogo sanctorum annumerauit. Palatiū sancti Petri cōstruxit. Basilicā eius mirifice reparauit. Jubileū celebrauit. Fridericum tertiū coronauit. Pulcra hec & decora de vro nomine p̄dicabunt: sed illud oia funestabit: cū in fine adiicietur. At huius tempe vrbs regia cōstantinopolis a thurcis capta direpta; q; est: nescio an diruta incensaue dici poterit: q̄uis in manu hostium data minus exusta nobis q; integra possit obesse. Itaq; luet vra fama sine vra culpa. Q ui et si totis conatibus opem ferre misere ciuitati studuistis: nō tamē xp̄ianis regibus persuadere potuistis vt arma simul capescētes cōmune fidei negociū adiuuarēt. Negabant tantū esse piculū quantū dicebatur: mētiri grecos; mendicareq; pecunias arbitrabant: oia ficta vanaq; reputabant. Fecit vra beatitudo qd potuit. Nihil est qd vestre clementie possit impingi: sed tñ impinget hoc vro nomi posteritas rerū ignara. cuj vestro tempe constantinopolim amissam didicerit. Timui semper hoc: beatissime pater: cū multa ex scientia vestre glorie succedere animaduerterem: ne sinistrum aliquid emergeret: quod felicitatis cursum impediens: lacrimabilem afferret materiam. Ecce quod timui ex duobus christianitatis luminibus alterū iam videmus erutum. Orientalis imperii euersam sedem. Grecam omnē gloriam extinctam cernimus. Maiores nostri hierosolimam: accaron: antiochiam p̄diderunt fateor: ingens malum: sed nulla clades moderne ruine comparanda est. In asia & in aliena possessione nostri veteres vrbes amisere: nos in europa in nostro solo: inter christianos potentissimā vrbem: orientalis imperii caput grecie: columē litterarū domiciliū ab hostili manu sinimus expugnari. Jam regnat inter nos Machometus. Jam nostris ceruicibus imminet thurcorum gladius. Jam nobis clausus est euxinus & thanays inaccessibilis factus. Jam vualachos thurco parere necesse est; Inde ad hungaros: inde ad germanos thurcorū gladius penetrabit. Et nos interim domesticis quatimur odiis. Reges francie & anglie inter se litigant. Germani principes inuicē bella gerunt. Raro hispania tota quiescit. Italia nostra pacis expers de alieno iure cōtendit. O quanto melius tantū armorū tantumq; militie in hostes fidei verteremus. Verū beatissime pater nō scio cui magis q; vre sanctitati hec cura debeatur. Vestrū est iam assurgere: scribere regibus: mittere legatos: monere: hortari principes atq; cōmunitates in aliquē cōmunē locū: aut veniant aut mittant. Nunc q; dum malū est recens christiane reipublice consulere festinent: pacē aut inducias inter socios fidei cōpo-

nant: atq; iunctis virib⁹ aduersus salutifere crucis inimicos arma moueāt Spero equidem si vestra sanctitas suo ex more hoc negocium feruido & ardenti animo totoq; corde ꝓmouendum accepit. & deum & homines assensuros: futurūq; breui vt insolentie sue thurcos peniteat atq; in altuꝫ xp̄iana fides emergat. Hec habui que nunc ad vestram pietatē scriptione digna putarem Et q̄uis de tanto & tamarduo negocio maiores viros q̄ ego sim loqui deceat. quia tamen xp̄ianus sum: nihil a me alienum puto qđ xp̄iane religionis vtilitatē concernat. Nec ambigo que ꝑ me scribuntur: cuncta pietatē vestram in partem accipe meliorē nec alia modo. Recōmendo me vestre pietati: quā pius & optimus deus felicem ecclesieq; sue statum diu ac votiue sospitē & letam cōseruet. Ex gretzio stiriensi die .xii. Iulii. Anno. M. ccccliii.

Impator summo pontifici spondet auxilio esse contra thurcos.

Eatissime pater & dn̄e reue. EPISTOLA CLXIII

b rendissime. Cum nobis renunciatū esset his diebus cōstantinopolim grecie caput & oriētalis imperii quōdam sedē ꝑ thurcorū dn̄m expugnatā & in seruitutē redactam: multumq; ibi xp̄iani sanguinis fusum esse. Grauiter quidē vt debuimus & molestissime tulimus cōmunem xp̄iane religionis calamitatē atq; iacturam: intelligentes nō de preterito solum qđ doleamus: sed de futuro quoq; qđ timeamus tāte vrbis amissionē fidelibus xp̄ianis habunde p̄bere. Nāq; si verus est rumor ad nos delatus: hominuꝫ quadraginta milia cesa sunt. Aie plures in seruitiū miserabile ducte. Templa diuino nomini dedicata funditus diruta. Naues non pauce capte. Amissa ciuitas famosissima & rōne situs & aliis cōditionibus ad tutelam xp̄ianitatis admodū necessaria. In qua ꝑ multa secula & patriarchalis dignitas claruit & impialis maiestatis insignia floruerunt: taceamus de litteris ac bonarū omniū artium studiis: que veluti domiciliū ꝓprium ex tota grecia cōstantinopolim habuere. Quibus mō cum ciuitate cadētibus nullum ꝓfecto credimus esse xp̄iano nomine insignitum: qui de tante vrbis ruina supra modum non angat̄ & doleat. Maximū certe atq; horribile vulnus illatum est ecclesie catholice nostro tempore. ac maiusq̄ scriptis possit aut verbis exprimi. At cū potētissim⁹ hostis crudelissim⁹ imanissimusq; in manu victoriā hāc. locūq; nactus sit: ex q̄ fidei xp̄iane quā ꝑsequit̄ ꝓ sua libidine possit officere: quis non eū indies plura conatuꝝ existimet quibus xp̄ianoꝝ gentem in ꝑniciem desolationēq; ducat. Quippe victoria sui natura insolens. etiam si ad mites venerit. feroces eos impudentesq; reddit. Quid cum his agat qui suapte ingenio soliti sunt seruire: an putare quisq̄ pot iratorū hominū cupidoꝝ atq; acerbissimorū quieturā eē victoriam. Enimuero qui ex illis partibus ad nos veniunt: & peram aiunt xp̄ianis ꝑditam & alia pleraq; loca vicina cōstantinopoli ꝑ thurcos occupata q proximā quāq; victoriam nō desidie aut socordie ducunt. sed instrumentū seq̄ntis habent: studiisq; oībus

enituntur vt christianum nomen ad internitionē redigant. nescimus an vera sint que auctore non certo dicuntur. Timere tamē q̄ sperare multe nos vrgent rōnes. Fama que de venturis turcorū exercitibus erat ciuitas regia pro magnitudine sua parum populosa: hostium ꝓpinquitas: auxilii spes remotior. & infelix ac dolorosum nunciū optato & fausto semp credibilius. Quibus ex rebus & si non dubitemus. S. vestram bis cognitis excitatam esse ad cogitādum inueniendumq̄ modos quibus tam perico & potenti hosti ne amplius noceat oportune resistat. Tamen quia nos quoq̄ velut imperatorem & aduocatū ecclesie res ista concernit: haud ab re credimus eē. Si clementiā vestram pro cōmuni fidelium salute accēsam: magis ac magis inflāmare nitamur. Neq̄ enim res est que vel negligi debeat vel deferri: occurrere oportet priusq̄ vulnus altius infigatur aut veneni labes in corda deeedat. Ceterū cum tanto negocio nō vnius prouincie. aut paucorū principum. sed omniū christianoꝝ regum seu certe magne partis eorum necessarie vires existant. Dicemus confidēter q̄d nobis ex vsu videt: neq̄ dubitamus quin dicta nostra vestra sanctitas in partem recipiet meliorem. Sane pro tanto & tāne cessario ope optimum factu censemus: clementiam vestram que locum tenet in terris saluatoris nostri iesu christi: cui⁹ res agitur: nūc exurgere: scribere regibus: legatos mittere: monere. hortari principes ac cōmunitates in aliquem cōmunē locum: aut veniant aut mittant. Nunc dum malum est recens: christiane rei consulere festinent. Pacem aut inducias inter socios fidei componant atq̄ iunctis viribus aduersus salutifere crucis inimicos arma ꝓmoueāt. Qz si vestra. S. toto pectore suoq̄ more ad rem hanc tampiā & vtilem intenderit: non est nobis dubium quin plures & reges & principes: in quibus zelus domus dei & ardor fidei ortbodoxe non est exrinctus: ad mā datum vestrum voluntarios & obsequentes se prebeant. Nos cerre pietati vestre vt libuerit: & assistere & cooperari pro nostri officii debito minime omittemus. Solum precamur vt vestrum in boc negocio consiliuꝫ & intentū cōmunicare dignemini. Nanq̄ si fuerit opus nostre ratiōis & imperii sacri principes ad boc ipm ꝓuocare: & alia q̄ iuxta consiliū vestrū putauerimus oportuna implere nō negligem⁹. Quia vo ad hmōi negocium maxime ꝓducere arbitramur. Italica bella q̄ primū sopiri q̄uis beatitudinē vestrā ad boc conari & p se sufficere nō ambigam⁹. Tamē qa anno ꝓxime decurso & rome & neapoli & ferrarie & venetiis: de boc plurimū egimus: licet frustra si pietati vre impñtiarū quouismō expedire videtur q̄ oratores aut ad. S. vram aut ad ptes cōtendētes mittamus. siue alio mo p pace celerius cōficienda laboremus. vt vre sanctitati fuerit visum: eo modo faciemus omniq̄ cura & studio proni erimus ad ea intendere. p que pace taz italis q̄ ceteꝛ xp̄ianis data: & furori turcorū resistat & christiana religio in suo statu cōquiescere possit & debito sub splendore foueri. Datum ꝛc.

Spondet se citius patriã visurum. EPISTOLA CLXIIII

Neas seneñ.episcopus dño Geórgio Nicolai exímie doctor fra
e ter amantíssime. Scripsimus tibi nuper de receptione tuarum lit-
terarum que nobis cumulatim reddite sunt. Ex quibus ingratũ
illum & dolendum tue matris amice nostre sanctíssime femine cognoui-
mus obitum. Respõdimus ad omnia que significasti. Non est cur multa
dicamus modo. Solum illud te scire volumus: supplicauimus cesari pau
cis añ hunc diebus: repetendi domum ad tẽpus facultatem vt nobis da-
ret. His autẽ q̃uis iubendi imperiũ habeat: tum rogauit ad.xv. diẽ post
festum diui Michaelis apud se maneremus. Instat enim eo tempore corã
sua maiestate grande iudicium: inter ciuitates quinq; & quinquaginta
prussie & fratres ordinis beate Marie theutonicorum. In quo non vult
nos abesse. Necesse est igitur ad illam diem vt pseueremus. Exinde mox
conscensis equis ad vos veniemus: & anteq; intret aduentus domini si
deus dabit vobiscum erimus: deq; rebus singulis transigemus. Fortasse
medio tempore calamitas constãtinopolitana nostros italos de pace co-
gitare magisq; hacten⁹ admouebit. Ex grezio stirie. v. idus augusti. An-
no. M. cccclíi.

Descriptio vrbis vuiennensis per poetam Eneam siluium edita.

EPISTOLA CLXV

Ienna ambitu murorũ cingit duo⁹ miliũ passuũ: sed hꝫ suburbia
b maxia & ambicioſa fossa & vallo cincta. Vrbs aũt fossatũ magnũ
habet: inde aggerem paltuꝫ. Menia deinde spissa & sublimia: fre-
quẽtesq; turres & propugnacula ad bellum ꝓmpta. Edes ciuium ample
& ornate: structura solida & firma: vbiq; fornices aule late. Verũ his estua
ria sunt loco tridiniorũ q̃ ab his stube vocitant. Nam hyemis asperitatẽ
hoc domitãt modo. Fenestre vndiq; vitree plucẽt & ostia plerũq; ferrea.
In his plurime aues cantãt. In domib⁹ multa & mũda suppellex. Equo⁹
iumento⁹ & ois generis capacia stabula: alte domo⁹ facies magnificeq;
visunt. Vnũ id dedecori ẽ: cp tecta plerũq; ligna cõtegũt: pauca latẽ. Cete
ra edificia muro lapides cõsistunt. Picte dom⁹ & interius & exteri⁹ splẽ-
dent. Ingressus cuiusq; domũ in edes te principis venisse putabis. No-
bilium plato⁹q; dom⁹ libere sunt neq; ciuitatis magistrat⁹ in his ius ha-
bẽt. Celle vinarie adeo ꝓfunde & spacioſe sunt vt sub terra nõ min⁹ q̃ sup̃
terrã edificio⁹ apud vuiennã esse ferant. Platearũ solũ stratũ lapide duro:
vt neq; plaustro⁹ rotis facile cõterat. Sctis celũ tenẽtibus ipiq; maximo
deo tepla dicata & ampla & splẽdida: secto lapide cõstructa: plucida & co
lũnarũ ordinibus admirãda. Sancto⁹ plurime & pcioſe reliquie: argẽto:
auro: gẽmis vestite. Templo⁹ ingens ornatus: diuesq; suppellex. Sacer-
dotes abundãtes bonis pluribus. Q ui clero preest apud sanctũ Stepha-
num solo romano principi subest. Ciuitas in parochia patauiẽsi ẽ maior
filia matre. Plures in ciuitate domus consecratas eccl̃ias habẽt & ꝓprios

sacerdotes. Quattuor ordines mendicantiũ procul a mendicitate ibi absunt. Scoti & canonici regulares sancti Augustini admodum diuites habent. Monialesq; sacre & sancte virgines. Ibi quoq; monasterium est ad sanctum Hieronymũ nuncupatũ. in quo meretrices cõuerse recipiuntur que die ac nocte hymnos lingua theutonica decantant: quarũ si qua redire ad peccatũ comprehẽsa fuerit. in danubiũ precipitat. Sed agunt ibi pudicam sanctãq; vitam. Rarus de his sermo malus audit. Scola quoq; hic est liberaliũ artium ac theologie & iuris pontificii. Noua tñ & ab vrbano sexto papa concessa. Magnus studentium numerus eo confluit ex hungaria & almanie partibus supioribus. Duos hic claruisse cõpertũ habeo p̃stantes theologos. Henricũ de hassia: qui parisius edoctus huc in principio vniuersitatis aduolauit: primusq; cathedrã rexit: ac plurima volumina notatu digna conscripsit. Alter fuit Nicolaus de dinckelspuhel sueuus vita bona & doctrina multa clarus. Cuius sermones hodie auide a doctis legunt. Est & ille hodie Thomas haselbach nõ incelebrat⁹ theologus: quem scribere hystorias non inutiles aiunt: cuius ego doctrinam laudarem: nisi duos & viginti annos ysaie primũ capitulum legisset: neq; adhuc ad calcem venisset. Maximũ autẽ huius gimnasii vitium est q̃ nimis diutiuam operam in dyaletica: nimiũq; tẽporis in re non magni fructus terunt. Qui magisterii artium titulo decorant hac vna in arte maxime examinant. Ceterum neq; musice neq; rethorice neq; arismetrice curam gerunt: q̃uis metra quedam & epl'as ab aliis editas imperite magistrandum compellant. Oratoria & poetica apud eos penitus incognita: quibus om̃e studium in elenchis est vanisq; cauillationiobus solidi haud q̃q̃ multũ qui libros Arestotelis alioꝝ philosophoꝝ habeant raros inuenies: cõmentariis plerũq; vtunt. Ceterũ studentes ip̃i voluptati operam prebent: vini cibiq; auidi. Pauci emergunt docti: neq; sub censura tenent: die noctuq; vagant: magnasq; ciuibus molestias inferunt. Ad hec mulierum ꝓcacitas mentes eorum alienat. Ciuitatis populus quinquaginta miliũ cõmunicantiũ credit. Consulatus octo & decem virorum eligitur. Tum iudex qui iure reddundo preest. Deinde magister ciuiũ qui curam ciuitatis gerit. hos principes assumit. quos in ciuitate sibi fideliores arbitrat: atq; ab eis iusiurandu3 exigit. Magistratus alii nulli sunt nisi qui vini exigunt vectigal ad illos omnia referunt: quorũ potestas annua est. Incredibile videri potest quot p dies singulos in ciuitatẽ victualia ingerunt. Quorũ atq; cancrorũ multe quadrige adueniũt. pistus panis: carnes: pisces: volatilia sine numero afferunt: vbi aduesperascit nihil venale ex his inuenies. Vindemia bis ad quadraginta dies ꝓtendit: nullo non die trecenti currus onusti vino bis terq; inferuntur. Ducentos & mille equos indies ad opus vindemiarũ exercet. Ex villis p̃terea ad festũ vsq; Martini libertas oibus est vinũ in vrbẽ redigere. Incredibile dictu ẽ q̃nta vis inducat vini. Q d̃ vel vuiẽne bibit: vel ad extraneos ꝑ danubiũ

cõtra cursuꝫ aque magno labore mittit. Ex vino qꝫ vuiẽne vẽdit mina tim decimꝰ denariꝰ principi cedit. Ea res auri duodecim milia quotãnis ad camerã defert: in reliquũ parum oneris ciuibus ineſt. Ceterũ in tãta & tãnobili ciuitate multa enormia ſunt: die noctuq; rixe admodũ plũ gerũ tur. Nũc artifices aduerſus ſtudẽtes. Nunc curiales in artifices: nunc iſti opifices aduerſus alios arma ſumunt. Rara celebritas abſq; homicidio p agit. Frequẽtes cedes cõmittunt. Vbi rixa eſt non ſunt qui diuidãt con tendẽtes. Neq; magiſtratus neq; princeps cuſtodiã (vt par eſſet) ad tanta mala adhibẽt. Vinũ domi vẽdere nihil extimatiõi officit. Oẽs fere ciues vinarias tabernas colunt: ſtubas calefaciũt: coquinã inſtruunt: bibulos & meretrices accerſiũt: biſq; cibi aliquid cocti gratis pbẽt vr ampliꝰ bibant. ſed minorẽ menſurã bis dant. Plebs vẽtri dedita vorax quicqd ebdoma da manu qſiuit. id feſto die totum abſumit: lacerũ & in copoſitũ vulgus. Meretricũ maximꝰ numerꝰ. Raro mulier eſt vno contẽta viro. Nobiles vbi ad ciues veniũt: vxores eoꝝ ad colloquiũ ſecretũ trahunt: viri allato vino: domo abeunt cedũtq; nobilibꝰ. Plurimeq; puelle patribꝰ inſciis viros ſibi delegũt. Vidue intra tpa luctus ex arbitrio ſuo nubunt. Pauci in ciuitate ſunt quoꝝ pauos vicinia norit: rare familie vetuſte. aduene aut inclini fere oẽs. Mercatorrs diuites ſenio cõfecti puellas in mrimonium ducũt. easq; breui dimittũt viduas. Ille inter familiares domeſticos cum quibꝰ ſepe cõſuetudinẽ adulterii habuerũt iuuenes viros accipiũt. ita q; beri paup hodie diues inuenit. Cõtra q̃ bi ſupuiuẽtes: vxores alias acci piunt reſq; p circuluꝫ ducit. Raro filiꝰ patri ſuccedit. Lex apd eos ẽ. q̃ ſup uiuẽti ꝓiugi ptẽ defuncti bonoꝝ mediã tribuit. Teſtamẽta libera ſũt. Ita & viri vxoribꝰ & vxores viris bona teſtant. Captatores hereditatũ mul ti qui ſenibꝰ blãdiẽtes ſcribi heredes ſe ſe curãt. Aiunt & mulieres eẽ ad modũ multas q̃ viros graues vxoribꝰ veneno auferũt. Cõſtat ſepe a no bilibꝰ ceſos eẽ ciues: q vxores ſuas vbo terruerũt: quibꝰ amatores in cu ria fuerunt. Viuũt ptẽrea ſine vlla ſcripta lege. Mores aiũt ſe tenere vetu ſtos. q̃s ſepe ad ſuũ ſenſum vel adducũt vel interptant. Ius admodũ ve nale eſt qui pnt ſine pena peccãt. Paupes atq; amicos nudos iudicia ple ctunt. Iuramẽta q̃ publica ſunt tenaciter obſeruãt qd negari iuratuꝫ põt: nullam vim hꝫ. Mutuũ dãtes ad tps ſi quid detrimẽti tulerint. elapſo ter mino iureiurãdo quã ſummã volũt extimãt: maximoq; dãno debitores afficiunt. Pignora q̃ mutui cã dant: ſi quid afferũt nõ extimãt vſuras. Ex cõicationes tantũ timẽt quãtuꝫ infamãt aut dãno tpali ſunt. Furta q̃ apd furẽ inueniunt iudici cedũt. Ad hec feſta parũ religioſe colũt. Carnes oĩ feſto vendunt. Aurige nullo vacãt die. In auſtria reliq̃ multa opida ſunt: nullũ aũt magni nois. Barones multi potẽtes & nobiles. Inter q̃s primũ dignitatis locũ obtinẽt ſchaumburgẽ. & maitburgẽſes comites: oppi bus aũt ſupare credunt de vualſe: de liechtenſtain: de puchau. Nec parũ habẽt nomẽ putẽdorffer ſtarẽberger eberſtorffer eckertzauer bochẽber

ger & alii q̃plures. Eytzinger licet nouissimi sint: potẽtia tñ hodie & auctoritate inter primos habent̃. Monasteria q̃plurima sunt & magna & ditia. Ecclesie preterea cathedrales saltzburgensis: patauiensis: ratispanẽsis: frisingen̄. latissimas possessiones in austria castellaq; plura possident ac domos egregias quas inhabitant. Sunt em̄ om̄es cõsiliarii ducum austrie hosq; veluti maiores honorãt. Siue bellum gerere siue curiam letabundi habere velint austrie duces & prelatos & proceres veluti reges in comitatu habent.

Tractatus pulcerrimus Enee siluii de curialium miseriis.

EPISTOLA CLXVI

Eneas siluius picolomineus. S. p. d. Dño Iohanni aich perspicaci & claro iurisconsulto. Stultos esse qui regibus seruiunt vitamq; tum infelicẽ tum miserrimã ducere curiales: vereor ne qui me arguant mihiq; maledicant: si hac epistola quã tibi sum scripturus oñdero. Nec ei deerunt qui me principibus deferant & hostẽ reddere curẽt: qm̄ videar homines ab eorũ obsequiis arcere. Nam quis post hac inquient illi regũ atria frequẽtabũt: si se futuros illic miseros intellexerint. At ego nõ id ago vt principib⁹ derogem: sed illos potius magn⁹ leuo molestiis. Instant slidue q̃plurimi & nobiles & magni viri: q regũ aures obtundũt dum in curiã p̃cibus recipi postulant: quos cum nequeunt reges aut vtiliter recipe: aut honeste repellere: in magnaq; ꝓpterea sint anxietate: gr̃a mihi non odiũ haberi debebit si quẽ ex his monuero: curie regis vt suapte renũciet. Nec timendũ ẽ meis scriptis id fieri vt regũ aule deserant̃: erit em̄ semp stultoꝝ numer⁹ infinitus: qui vitam beatã apud reges solũmodo iudicent inueniri. Sed caue dicunt alii ne diuinis aduersere preceptis dum regũ suades euitari seruitia: cum Petrus aplorꝝ princeps & caput ecclesie subiecti estote dicat om̄i creature humane ꝓpter deum: siue regi quasi precellẽti siue ducib⁹ quasi ab eo missis. Absit aũt a me scelus hoc vt apostolo cõtradicam vel regibus dicã non eẽ parendũ. cum & veritas in euangelio reddi q̃ sunt cesaris cesari iusserit & q̃ dei sunt deo: cũq; ad romanos Paulus doctor gentiũ dicat. Omnis ania potestatib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit: non est em̄ potestas nisi a deo. Clamo & ego obedite principibus vestris oẽs populi. Subiicite vos sublimioribus ptãtib⁹ oẽs gentes. Sed memineritis quia Petrus propter deum vt subiiciamini iubet. non ꝓpter opes potẽtias vel honores. At ista nõ sunt cõtraria meis scriptis si cum ꝓpheta dixerim nolite cõfidere in principibus in filiis hominũ in quib⁹ non est salus. Preterea q̃plures obiectiones alias quib⁹ te responsorem cõstituo. si qui sint qui velint me amplius impugnare. Ego ad rem ipsam veniam si prius quid hoc me disputare cõpulerit paucis absoluero. Genitor meus siluius q mortuo p̃re posthum⁹ natus paternũq; nomẽ tulit: adolescẽtie sue florem apud antiquũ ducem mediolanẽsem: huius Philippi ducis patrem peregit: affectusq; tandẽ curie tediis: domũ

rediit vxorē duxit: filios genuit & vsq; in hanc diem vitam quietam laudatamq; degit. Is cum ad se duo senenses iuuenes admodum nobiles accessissent: & an regi seruire ꝓduceret pcunctati fuissent: sic respondit. Menippus cum adolescens apud homerū hesiodūq; diuersa deoꝝ scelera legisset: ea licita eē atq; honesta credebat. nam quod dii faciant quis nō arbitretē honestum? Hic vir postea factus: cum illa tanq; turpia ꝓhiberi legibus aniaduerteret. incertus animi pbos adiit: sciscitaturus ab eis q̄ naꝝ esset optima vita: sed neq; pbi satisfecerunt: cum inter se dissentirēt. & alii voluptatē: alii vacuitatē doloris: virtutē alii. quidaꝝ ꝺo animi corporisq; & fortune bona simul iuncta vitam dicerent prestare beatam. Incertior igitur ille multo q; antea. vt verbis vtar Terentii: consulere mortuos decreuit: & ad inferos penetrauit: ac ex thiresia qui & ipe vates diuinatorq; fuit: vbi vita beata esset pquisiuit. Cui cum vates diu nō dere negasset. in aures tandē insusurrans: apud priuatos inquit optimā vitam. hec est felicitatem inuenies. Gyses quoq; lyddoꝝ rex: qui se pre ceteris fortunatissimum reputabat. Appollinē consuluit quis suo tpe felix esset. contēpsit oraculum regias opes & apparatus: atq; aglaū quēdaꝝ arcadē modici ruris cultorē: qui metas agelli sui cupiditate nūq; excesserat: felicem esse respondit. Vos igitur o iuuenes si quo modo viuatis optime queritis: minime reges adibitis. nam cum ipi felicitatis expertes sint: felices qui sibi dicati sunt nullo pacto possunt efficere: quippe q; principibus seruiētes nihil sibi libertatis relinquūt. vt ea cōsequi possint quibus potiti multo sint q; antea miseriores. Virtutes em o iuuenes felicis vite sūt effectrices que a principū domiciliis excluse: si quādo casu aut errore limē ingrediū tur: eueſtigio coguntē fugere: pterrite siniſtris moribꝰ quibus in altis palatiis viuit: q; si tepus differendi daret monstrarē vobis oms boies stultos esse: qui vitam habentes aliā in qua possint honeste versari in curiis principum se precipitant. Sed abest ociū. Ideo vos tm moneo: vt agrum hunc histriones & adulatores & alios nebulones metere sinatis: qui nigrum in cādida vertunt: nullus est viris bonis apud principes locus: nulla emolumēta laborū & vt iuuenalis verba resumā. Minor ē hodie res beri q; fuit: hec eadem cras detrabet exiguis aliquid. Sic siluius genitor. Illi vero ab insano proposito reuocati domi manere & sibi & musis viuere decreuerūt. At paterna vox minus in filio q; in extraneis potuit: nec em me pater ab obsequiis curie valuit auocare: q̄uis sepe multi ne me post principum vesanias ire perditum admonuerit. Sed expertus sum quod prius non credidi: veramq; patris sententiam inuenio: de qualibet me nunc in hac epistola dissertare: grauiq; tuo iudicio remittere cuncta. nam & tu annis cōpluribus inter aulicos canes latrauisti. Vidi te apud Albertum cesarem bonorato in loco: & cum te primuꝫ nouit orator suus in basilieſi cōcilio bñdictionē sibi ex patrū cetu petebas: cum is regni būgarie diadema mortuo socero suo Sigismundo cesare suscepisset: atq; postq; is

quoq; vita functus est. nō em triennio toto impauit: ad nepotē eius Albertum austrie ducē te cōtulisti cuius es adhuc cōsiliarius. Quā rem nō sum nescius apud ignaros rerū mee snie plurimū detrabere. quis em inseliciter viuere curiales crediderit: cum tu qui vir haberis bonus & sapiens solutus semel curie vinculis. iterū te vincieris sed sum ego quoq; in eadē qua tu es causa. qui annis iam. xv. curialem seruitutē seruiui. & nūc eccle siasticos nūc seculares secutus sum principes. & q̄uis liber nōnunq̄ euaserim. mox tamē in vincula meapte redii. Itaq; posset aliquis opinari: vt solus vel cum paucis curie voluptatib⁹ fruar: idcirco memor es curie coram aliis detestari sic apud mediolanū qui bernardino predicatori cōtractus vsurarios accusabat: vt ꝓbibitis ab bis reliquis solus ipse fenerarē. Sed longe aliter est: non em quia placeat mibi curia ideo versor in curia. sed ne leuitatis accuser: qui genus vite receptū nesciuerim prosequi: ideꝫ & te arbitror retinere. Accidit em nobis sicut cōiugatis. Sunt em admodum multi qui viuente cōiuge matrimoniū damnāt: & vxoris obitū cupiunt libertatis amore. sempq; illius ad corinthios Pauli mandati memi nerint. Solutus es ab vxore noli querere vxorem. At bi postq̄ libertatē sunt assecuti. mox alterā ducunt cōiugem vt vix quidā exequias defuncte valeant expectare. Sic em est boīm calamitas: vt vitam quā viuūt diu q; vixerunt etsi malam sciunt. mutare tn̄ aut nequeant aut nesciant: hinc oratius ad eos qui suam vitā damnātes alienā laudant. Iam faciā qd vultis inquit: eris tu qui mō miles mercator: tu consultus mō rusticus. hinc vos bic mutatis discedite partib⁹. eya quid statis volūt. Plurima sunt mi Iohannes q̄ nos cogunt pseuerare sed nulla est rō prior q; ambitio. q̄ tāq; emula charitatis omia fert onera q̄uis grauissima vt bonoribus seculi ac ppl'aribus laudibus efferat. Qz si humiles essemus & aiam potius lucrari q; vanam venari gl'iam studeremus: haud multi ꝓfecto in bec tedia sese recipent. Ad eos igit̄ qui ꝓpterea sequi reges volunt quia p̄latos & doctos in curiis eē ꝓspiciūt, saluatoris nr̄i Iesu vocē obiicia. Sup cathedram moysi sederūt scribe & pharisei q̄ dicunt facite fm opa eoꝝ nolite facere. Non igit̄ qd insignes viri ac magr̄i vite faciūt. sed qd facere debent imitari oportet. Expedat prius seip̄m q se dicare vult regibus an tolerare labores famē ꝓpeti: sitim sufferre:: cōtumelias q; valeat sustinere. Deinde ꝓ spiciat diligeter vtrū ex curia cōsequi possit qd suus desiderat anim⁹: mibi & angustie apud principes infinite intolerabiles eē vident̄: & q̄ boies optant illic nullatenus inueniri q̄ fit vt veram p̄is sniam arbiter de q̄ nūc trāsigemus. Repetēda est igit̄ paterna vox. quid ille stultos esse autumat singulos qui nō coacte principib⁹ seruiūt. Clara vox dura tn̄ fortasse nōnullis videt̄. Sed audiāt quo pacto ꝓbeat̄. Stulti quo ad ꝓpositū nīm tribus modis dicunt̄ boies. Stultus ē qui q̄rit qd negt inuenire. Stultus & qui q̄rit qd nocet inuentū. Stultus q̄z & ille ē qui fine ꝓposito ad quē tendit. cū plures habeat calles. deteriorē deligit & piculosiorē. vt si romā

petiturus cū due ſibi pateāt vie: altera breuis atq; ſecura: altera lōgior plena latronibus pgere vltimā velit. Curiales igit̄ boies aut primā ſtulticiā incidunt aut alterā aut tertiā. Aut em̄ q̄t aſſequi nequeūt inueſtigāt. aut q̄d inuentū detrimēto ſit q̄runt. aut ſemitā peiorē deligūt q̄s res melius longe cognoſcem⁹ ſi q̄ ſint curialiū deſideria & quos ſibi cōſtituant fines preuiderimus. Mibi videnť oēs qui regū vel principū latera ſtipant: aut bonores q̄rere. famamq; ſeculi: aut potentiā aut diuitias aut voluptates. Nec inficias eo nōnullos eſſe qui ſe apd̄ principes lucrari anias arbitrenť: vt meritū tāto maius nāciſcanť quāto cū maiore piculo militauerint. De bis igit̄ quinq; generibus boim dicendū eſt nobis q̄s tantū diſtare vt ſapientes ſint ondemus: vt facile quiuis eoſdē deliros: amentes inſanos ac ſtultiſſimus queat cognoſcere. Prius tn̄ q̄ boc aggrediar: oēs oratos volo ne me quēpiam principū carpe cenſeat: aut quouis pacto ſereniſſimo diuoq; principi meo Friderico ceſari detrabere. Nam etſi dicturus inter diſputandū fuerim vitioſos principes eſſe. & libidinū ac ſtultīcie ſeruos: nō tn̄ id oibus aſcripſerim. nec em̄ me latet inueniri nōnullos virtutuꝫ ac ſanctionis cultores qui a principatu vicia diuino quodā munere ſepent. quēadmodū boni apud gētiles principes Auguſtus Veſpaſian⁹ Titus Traianus & Antboni⁹ pii ſunt babiti & apud xp̄ianos Coſtantinus Arcadius Honorius Theodoſius Carolus magn⁹ & quē bamberga veneratur Henricus ſanctus in quibus ſi vel pietatē vel manſuetudinē vel pacis amorē vel iuſticie zelum vel religiōis affectuꝫ requiris. Fridericū nm̄ nulla in re minorē inuenies. Tantūq; abeſt vt meis ſibi ſcriptis velim detractatū: vt eius laudes illuſtrare. & verſibus quoad poſſim & oſone ſoluta decreuerim: nec me nūc eius curia detineret niſi ſua me bonitas allexiſſet. Sed me quāta ſit curialiū ifelicitas oſtenſuꝝ: nō quid ip̄e & alii pauci q̄s equos amauit iupiter ſed quid cōiter principes agant referre oportuit: q; ſi oīa que inferius mala recenſenť in nr̄i principis inueniri curia dixerim: apte mentiar nec minus mētiar. ſi nibil illoꝝ bic eē contēderim nec ego quēq; momorderim. quia ſic eſt boim vita vt plus mali vbiq; q̄ boni repiať. Noſtra intētio eſt fatuos eſſe qui principib⁹ berent diſputando monſtrare. iam igit̄ illos aggrediamur qui tanq; appetiētes bono rem principibus ſeruiūt. Aduerſus quos cum Iuuenali libet exclamare. O medici media pertundite venam: delirant em̄ qui ꝓpter bonorē principibus famulanť: ad quorū purgandas mentes non meis ſcriptis ſed elleboro potius eſſet opus. quis em̄ in aulis principū verum bonorē dixerit inueniri. Danť bonores in curiis non ſm̄ mores atq; virtutes. Sed vt quiſq; ditior eſt atq; potentior eo magis bonorať. Nam quez vnq; pauperem tāetſi preſtanti virtute preditū: regum aliquis ſublimauit. Audio quod obiicis fuerūt nōnulli dicis obſcuro nati loco atq; inopes quondā qui nunc oīmbus ſunt prelati: ſic enim principes voluerūt. ſed quos oro ſic prelatos ais nempe quos ſuis moribus conformes inuenerūt. quibus

moribus auaritie:libidini:luxurie:crapule:crudelitati. Sic est sane. Placet auaro regi qui pecunias vndecunq; refert. Gratus est libidinoso q virgines atq; maritatas sibi conciliet. Carus est ebrio qui cōbibit. Crudeli iocundus est qui sanguinē q̄multum effundit humanū. Nemo acceptus est nemoq; ex paruo statu prefertur aliis. nisi magno aliquo facinore sese principi conciliauerit. At hic non est verus bonor & stabilis. qui ex radice venit non bona. Vera gloria vt inquit Cicero: est illustris ac patuagata multorūq; & magnorum: vel in suos ciues. vel in patriam vel in oīe genus hominum fama meritorū: quam nec principes assequuntur nec qui seruiūt eis. Cum viciis omnes fere sint dediti. nec bonum aliquid agant nisi fortuito. At transeūti per vrbem tibi indinabunt homines. denudabunt capita: cedent loco: salutes dicent. manus osculabuntur. Ita est certe At vbi transigeris digitos retrotendent: subsannabuntq; tibi. Et ille est inquient: qui principem nostrum seducit. qui bellum suadet: qui vectigalia auget. qui onera nobis importabilia cumulare facit. & etiaꝫ qui verso pollice quos vult ex nobis occidit quem dii deecq; oīes perdant. ne subeius tyrannide diutius simus. Huiusmodi est bonor curialium. qui si te quisquis es oblectat. non verebor te stultum atq; insanum affirmare: qui oblectationes tuas in re fallaci varia atq; omnino falsa reponas. Ac parasitorum vocibus qui te cenarū gratia laudāt. quantū tribui debeat tuipe nosti. Preterea bistriones atq; ioculatores & toti⁹ vulgi laudes. quas vir prudēs pro nihilo reputabit. quia nulla est vera laus. nisi a veris ꝓueniat laudatis Adde q̄ omnes curie sequaces non quibus presint. sed a quib⁹ precedant inspiciunt & altius semp euolare nitunt atq; cum reliqui precesserint ipis etiam regibus incipiunt inuidere. quia inexplebilis est humane glorie appetitus. Cui postq̄ te dederis semper illud Ciceronis in ore habebis. Quicquid est enim q̄uis amplum sit: id certe parum est: cum est aliquid amplius. Est insuper philosophorū sentētia ac presertim Aristotelis in bonoribus non esse finem ponēdum: quia & res incerta ē & in potestate alterius. & qui seruit bonori & buius seculi fame necesse est vt multa faciat inuitus. Interdum plus hominibus q̄ deo seruire cogitur. Duo enim cum sint bonores: alter virorū bonorum: alter multitudinis. Stultus est qui primū apud regem venatur: quia inueniri verus bonor non potest vbi virtutes non regnant. Qui vo alterum multo stultior est: quia & rem pniciosam sequitur: & viciosam & instabilem & incertam Atq; hi quidem perpetuis cruciatibus affliguntur: cum sibi preferri plurimos & sepe indignissimos videant. nec qui bonorum est auidus vsq; magisq; in curiis angitur atq; iam satis de bonore sit dictum. Nūc ad potentiam eamus: pulchrum videtur apud principem esse potentem. tuto remvocari regis: precipere aliis bellum indicere. pacem componere: posse obesse & prodesse q̄pluribus. Sed multi decepti sunt. dum posse apud reges plurimum queliuerunt: apud Tiberium. Neronem Claudiū tā-

potens Seianus fuit vt imperator apud capreas cum rege caldeo sedente: solus hic imperium administraret. secundumq; illud totius orbis caput veneraretur. Et quippe si ante ipsum oppressa cesaris senectus fuisset. hunc vnum populus augustum vocasset. Sed nulla est apud principes diuturna potestas. nullius q; status debilior. nullius incertior. nullius infirmior est. q; ei? qui apud principem videtur esse potentior. Sunt emuli multi: simultates: odia. Omnis potentia magne inuidie subiecta est. Incidunt suspitiones: parantur insidie: perstrepunt vndiq; delatores. Atq; vt oculus parua festuca turbatur. sic principum gratia offensiuncula vel minima cadit. Interdum etiam nullo crimine perditur. tantum apud principes subdola lingua potest. apud adrianum imperatorem delatorum voces adeo valuerũt: vt amicos quos ad summum prouexerat: post bostium loco habuerit. Sed ad seianum redeo: vis ne salutari sicut seianus: & tam esse potens vt ille fuit. At hic vnica principis epistola captus est: per vrbem vnco ductus ad spectaculum: & in tibridis ripa truncatus. Omnesq; ipsius statue ex capitolio deiecte sunt. perlege sacras litteras: quot Saul: quot Dauid: quot Salomon ex his qui apud se potentes erant occidi iusserunt Abimelech quia potentem vidit apud se Ysaac ex regno repulit forsitan: & interfici iussisset. nisi digitus dei cum illo fuisset. Clitonem sue nutricis filium Philippi patris laudes comparare fuisset: Alexander macedo sua manu interemit. Extant nostri temporis admodum multa exempla; que consulto fugio ne cui videar detraxisse. De magno regni appulie seneschallo nemo me dicere prohibet. quia tuta est in mortuos reprehensio. Hinc apud reginam Ioannam primo in loco fuit. potentiamq; suam firmiorem putabat. quia & stupris sese insinuauerat. At regina conuerso in alium amore: percussores ad illum noctu transmisit: quo mortuo alios sibi concubinos substituit. Parati sunt qui apud reges perpetuo sint potentes. Sepe qui beri placuit hodie displicet. nullum est in atriis principum maius studium q; vt alios de gradu precipitent & se erigant. potentum quilibet appetit. nulla inter curiales habitat fides: non frater a fratre tutus inuenitur: nec patri filius fidus est. nec filius patrem seruat. quilibet sibi studet. omnes preferri volunt. omnes mandare. Si quis potens est. mille circa se oculos habet & totidem linguas ad ruinam eius aspirantes: & vnus hinc alius illinc premit. Nimium multos timere habet qui multum potest. & illum ommes oppugnant qui principi gratior existimatur. Ruunt turres que iuxta flumen site perpetuum in se aque cursum recipiunt: quid tu facias qui ex vnius voluntate dependes. in cuius amore nec ferro nec plumbo sed cera fixus teneris: quam vel infrigidatus amor excutiet vel ire feruor eliquabit. Non omnibus tantum arridet fortuna (vti vides) quantum cacellario nostri cesaris Caspari schlick. quem vel miranda fati clementia: vel singularis virtus atq;

prestantia (que in paucissimis hoibus repit̃) apud tres cesares inter primores potẽtem reddidit. Alios v̄o vix vnq̃ vidimus in curia successorẽ tales esse quales apud antecessorez fuere. Sed precipitari cõplurimos ex gradu cernimus. ita vt quanto prius honoratiores & potẽtiores censebantur: tanto exinde debiliores & inhonoratiores fiant & sint inimicis gaudio. amicis v̄o & ꝓpinquis & sibi dolori: molestie atq; dedecori. Est autem vulgatissimus eorum finis qui apud principes vel honorem vel potentiam queritant: quos in errore tãmanifesto cõprehensos stultissimos esse nemo negauerit. nec plura de potentia. Nunc diuitias ꝓsequamur quas minime dubium est cõplures mortales in curiales carceres attraxisse qui cuz Oratio se laborem ferre dicunt senes: vt in ocia tuta recedant: quidam v̄o Iuuenalis referunt verba: quando ego figam aliquid quo sit mihi tuta senectus a tegete & baculo. Aduersus quos possum saluatoris nostri sermonẽ referre: qui tam difficile dicit diuitẽ intrare regna celorum: q̃ per foramẽ acus transire camelum: quo fit vt stultum sit diuitias querere: & spem patrie celestis amittere: nec mihi quisq̃ timorem famis adducat: quasi non habeat christus vnde alat paupes suos. Apostoli nauim & retia reliquerũt inquit Hieronymus: nec tamen illis quicq̃ defuit. Libertas christi pauperũ & olera. Cresi diuitiis preferunt̃: sed ista fortasse nimiũ religiose dicunt̃: nec talia sunt que vulgo ꝓbari queãt. Agamus igitur pingui minerua: cõsentiamusq; Iuuenali & Arestoteli ad felicem vitam opus esse diuitiis: quia non facile emergunt quorum virtutibus obstat res augusta domi. Sunt qui se posse putant diuitias cumulare principibus seruiẽtes: at bi vt diuitias cõparent libertatẽ vendunt: nec tamen diuitias assequũtur: nam si tibi princeps vel beneficia contulit vl̃ feuda concessit: vel res alias: tantomagis seruire teneris quanto maiora sunt dona. Quod si aliũde nescis ex Gregorio discito. Cum enim inquit ille augent̃ dona: rationes etiam crescunt donorũ. Q; si tunc ex curia velis abire cum diues es factus: mox omnia perdidisti. Inuenit̃ causa. Submittitur accusator: cõuinceris reus: etiam non cõmissi criminis auferunt̃ bona: & ne conqueri vnq̃ possis eripitur & vita. Si v̄o in curia perseuerauerís: oportet ad queuis imperia regis esse paratum: ire in bellum: per latrones transire: nauigare in mari: manere in peste: mille capitis adire pericula. Iustum & iniustum exequi mandatum: ridere & flere cum rege: laudare quem laudat. vituperare quem vituperat: nulla tibi in verbis aut in operibus libertas supererit. Quid igitur stultius est q̃ diuitias per tot tormenta cogere: cum sit manifesta frenesis: teste satiro: vt locuples moriaris egenti viuere fato. Nonne preterea deliramentum est cum duo vel tres cumulauerint opes: omnes huius liberalitatis munificentiam expectare: & non potius infinitos respicere: qui dum regibus seruiunt: ad extremam inopiam sunt deducti. iam dabitur inquit Persius iamiam donec decept⁹ & expers ne quicq̃ fundo suspirat mun⁹. in imo diuitib⁹ nõ

nunq̃ dari solent diuitie: sicut in mare feruntur aque. Nemo paup q̃uis diu & admodu3 vtiliter seruiuerit: tantũ premii reportabit quantũ diues ex obsequio paruo. Non em̃ seruicia in curiis principũ: sed ꝑsone põderant. Nam & paruos parua decent & magnos munera magna. Nec donare reges solent: qđ nequeãt cum libido fuerit auferre: itaq; nec rem donatam si velis alienare poteris: nec in aliud regnum transferre: nec ex ea quicq̃ disponere quod regi non placeat. Non sunt igit̃ tue hmõi diuitie quibus nõ potes vti ꝓ arbitrio. Quid ꝙ neq; testandi facultatẽ habebis nãq; si liberis careas nemo tibi nõ princeps erit heres: si adsunt filii: nisi & ipi principi seruiant nõ succedẽt tibi. Taceo quot diuites necati iussu eorũ sint qui eos ditauerint. Solent em̃ principes sic nõnullis largiri multa: sicut & nos sues pascim⁹ vt eos postq̃ impinguati fuerint deuorem⁹. Sic de Seneca. Longinoq; legimus quos propter diuitias interemptos. Iuuenalis affirmat his versibus. Temporibus diris igit̃ iussuq; neronis Longinũ & magnos senece prediuitis ortos. Clausit & egregias lateranorũ obsidet edes. Tota cohors perierũt em̃ & laterani propter diuitias Sancte igit̃ scriptũ est & vere qui amat diuitias fructum nõ capiet ex eis Adde ꝙ paucissimi reges que sua sunt donant: rapiunt em̃ vt donent: q̃ nec vera sunt dona nec iusta possident̃. Cum vix regnũ vllum inueniat̃ quod nõ sit vel partũ vel cõtinuatũ fraude quid est qđ largire iuste principes possint vnde pecunie vnde iocalia veniunt q̃ apud principes sunt. nisi ex raptu vel venditione iusticie: aut ex spoliis ecclesiarũ. At ista sunt iniquitatis premia: que nec regi prodesse neq; tibi vtilitati si donata fuerint esse possint. Relinquamus igit̃ hanc diuitiaꝝ cupiditatẽ quia nõ impletur auarus pecunia. & auaro vt inquit Hieronymus & Seneca prius dixerat: tam deest qđ habet: q̃ qđ non habet Scimus scripturã dicentem quia non proderunt diuitie in tpe vltionis. diues em̃ cum interierit non sumet omnia & nõ descendet cum eo gloria domus eius. Viuamus obsecro tanq̃ nihil habẽtes & omnia possidentes victus atq; vestitus vt iteꝝ Hieronymi verbis vtar: diuitie xp̃ianorũ sunt: & has est potẽs nobis dominus absq; ministerio principũ tradere: diuitias veras apđ reges vel nõ inuenimus: vel tales inuenimus quas longe melius fuerat nõ inuenisse. At hoc de diuitiis libasse sufficiat. Ex quibus ni fallor monstratũ est stultitie opam dare. qui ob opes principibus famulant̃. Nunc tẽpus admonet vt de voluptatibus disseramns in quibus multi mortales beatitudinem posuerũt: Atq; in patris epicurus vir aliqñ magnus quẽ ꝑhi nostri tpis magis verbis q̃ factis reprobant. nam quottus est obsecro vel theologorũ qui voluptatibus nõ inseruiat. Q̃ obrem forte inueueris q aspernetur oculis pulcritudinẽ rerũ: nõ odore vllo nõ tactu non sapore capiat̃ sedudatq; auribus oẽm suauitatẽ: huic hoies & fortasse pauci deos ꝓpitios pleriq; aũt iratos putabũt. In orõne ꝓ marcello Ciceronẽ dñantem. inuenim⁹ quibus in verbis oẽs quinq; sensus tetigit quibus voluptates

bauriunt. Cunq; due vie sint quib⁹ hūana vita cōtinet: altera virtutū: altera voluptatuꝫ: illa deserta inculta atq; intercluſa frondibus & virgultis hec sp boim freqntia terit. nec quisq; ē q voluptati nō obseqt. Sūtq; admodū multi q tanq; voluptatib⁹ fruituri obsega principuꝫ amplectunt: qđq; stultissimū sit opepreciū fuerit ostendisse: ac de voluptate q primuꝫ oculis pcipit primū dicam⁹. Oblectant nōnulli dū splēdidos egtes conspiciūt. dū bella geri exercituſq; ꝓcurrere vidēt: dū formoſas cultaſq; mulieres intuent. dū cetus boim ornatoꝝ: dū ludos: dū iocos: dū pulchros equos: dū picturas: dū sericeos pānos: purpureos: aureos: duꝫ mirificas veſtes: insignes vrbes: egregias domos: alta palatia: marmorea templa: teſtudines: viridātia prata: lucos: fontes. flumia: feras serenū aerē: motes apricos: amenas valles: armēta: canes: & hmōi cetera ꝓtemplant. ad hec oia multo iocūdiora sunt priuat⁹ boibus q̄ curie obligatis. nā q seruicio regū mācipat⁹ ē in bellō nō vt spectator. sed vt miles aderit. & huc atq; illuc cōcurſabit. ac hostē ferire seqꝫ tueri magisq; oblectare oculos cogitabit. Mulieres nō intuebit nisi cū regi placuerit. tūcqꝫ illas videbit q̄ aliis grate sibi molestissime sint. ornativestib⁹ boies plus inuidie q̄ voluptat⁹ pbebūt. & alienos eq̄s & meliores & nitidiores q̄ sui nō letabit ispexisse iocis atq; ludis praro intererit: lateri regio sp assistēs. palatia ꝩo templa picturas facilius spectare mercatores atq; priuati boies q̄ curiales possunt Cunqꝫ reges praro suoꝝ regnoꝝ limites exeant: vrbes inspicere nō nisi vnius regni poteris. nec quid apd alias gētes sit pciosum vidēdi tibi copia dabit: ea q̄ꝫ que in cāpis sunt visu delectabilia rarissime inspicies: domo clausus q̄ si captius nec vnq̄ exibis. nisi cū rex vel venari voluerit: vt aliter animū relaxare: qđ cum fiet cū maxime velles domi manere cuꝫ niues agros cooperuerint: vel cū solis feruore mūdus ardebit. Sed marcet plerunqꝫ sub tecto squalida pulueribus pars maior curialiū. nec in choreis atq; tripudiis feminarū delectatio datur: cum tu illam respicias que in aliam fert: & te nedū spernit: sed etiā odit. Nulla dies est in q̄ res mille non videas q̄ tuū cōturbent animū. Semp tibi ante oculos inimici sunt: oscullariq; manū psepe cogeris quā velles trucatam videre: facileq; plus amaritudinis q̄ dulcedinis visus tuus ex curia repoitabit. At in auditu dices magna est curialiū delectatio dum nouitates totius vrbis viros sapientissimos loquētes: dum gesta virorū magnorū: dum cantus sonosq; audiunt musi corū. Credo & hoc plerosq; decipe. Sed medēduꝫ est etiam huic parti: ne quis oblectaturus aures curie se astringat ac molestiā ꝓ voluptate pcipiat. naꝫ qđ tu mihi de nouitatibus ais abs negocio confuto: cum plura illic dísplicētia q̄ grata audiant. Cum nunc ciuitates capte: viri prestātes occisi: spolia facta rapine cōmisse: victores mali: victi boni sepius referant. Viros aūt sapiētes qui de morib⁹ ac secretis nature dísputant. quiq; hystorias referunt. non nisi ꝓ adulationes apud principes accipies: q; si nōnunq; oratores atq; phi diserti curias adeunt. oīoneſq; cora

principibus habent. non tam dulce est eos illic audire. vbi cum metu magis loquunt q̃ in scolis vbi sunt liberi: & ad veritatē nō cōplacentiā sant̃ Hinc est q̃ athenis dum libera ciuitas fuit & rome dum consoles rēpublicam gubernabāt: lr̃arū studia maxime floruerunt. In curiis v̄o quilibet sermo p adulationē habet̃. nihil ad verū dicit̃. Cōmēdāt̃ mali boniq̃ vitupant̃. Sunt qui veterū narrant hystorias: sed mendose atq̃ puerse: clar̃ auctoribus nō credit̃: sed fabellis inanibus fides adhibet̃. Plus guidoni de colūna q bellū troianū magis poetice q̃ hystorice scripsit. Vel marsilio de padua q trāslatiōes impii q̃ nūq̃ fuerūt ponit vel vincētio morcho q̃ liuio: salustio: iustino: quinto gurtio: plutarcho: ac suetonio p̄stātissimis auctorib⁹ credit̃. Citharistas v̄o ac cātores: q̃uis curia solet optimos hr̃e plus em̄ hoc gen⁹ hoim q̃ ph̄oꝝ vel poetaꝝ p̄ncipib⁹ placet: nō ad tuā s̄ regis audies voluptatē. Cunq̃ dormire aut alid̃ opus agere velles: tn̄ potissime istoꝝ sonis aut cātibus inqetaberis. Om̄ibus hoc viciū est cātoribus inquit. Oratius inter amicos vt nūq̃ inducāt animū cantare rogati: iniussi nūq̃ desistant. Quo fit vt cū nolis audias. cū velis nusq̃ appeant. Et tn̄ bis singulis kl's aliqd cogeris elargiri. Quid q̃ oīa iurgioꝝ atq̃ rixarum sunt plena: vn⁹ alteri maledicit: increpant se inuicē. Blasphemie in deū sctōsq̃ iaciunt̃: oēs in ꝯfuso loquunt̃. tot clamores sunt: vt vix sociū qui ꝓpe te ē valeas audire. quilibet sua facinora narrat cū derogatione alterius. Illi suam patriā laudāt & alienā vitupant. Spurcissima vndiq̃ verba psonāt: nulla in v̄bis modestia: nulla reuerētia nullus pudor. Scurre sp audiunt̃ vel detrahētes vel ructātes. Nam bis solis libertas ē: quicquid vel facere velint vl' dicere. At hec si quis sapiat surdus poti⁹ eē velit q̃ audire. Iā de tactu pgam⁹ in q̄ venus potissime dn̄at̃ qua nō nulli reꝝ ignari blandissimā in curiis eē ꝯfidunt. Ex eo errantes q̃ mulieres eos amare cōsueuerunt: qui vestibus sunt ornati qui crines ventilant: q torneamentis intersunt: q canūt: qui choreas ducūt: qui sp leti atq̃ hilares inueniūt̃: sicut curiales eē vident̃. Sed mime ita ē vt grata sit hic venus: nā si q̃ ē mulier q̃ hos amat: nō tn̄ eis se credit: q̄s loq̃ces agnoscit iactatores istabiles pluriū amatores: nisi forsitan aliqua est que famā paruifaciat: tunc q̃ multi circa vnā cōcurrūt: nec vllam sine riuali diliges. hinc rixe: cōtentōes: odiosa verba: interduꝫ verbera & homicidia: nullam nutrire modico poteris: cui adsint qui multa ꝓmittant. veniet alter te pulcrior & acceptior: nulla tamē fides est q̃ vno contēta sit viro sepe cum amicā petes aut alium cum ea inuenies. aut isse illaꝫ ad alium repies. Q̃ si tibi grata obtigerit & fida puella. non poteris nisi raptim. & p furtum esse cum illa: neq̃ em̄ ſuire regi & amori poteris quia vterq̃ insolens dn̄s est: & qui hoiem totuꝫ vult sibi. Adde q̃ nedū amicā sed nec coniugē in curia pudicā ſuabis: tot sunt vndiq̃ proci. tot formosi iuuenes. tot ꝓmissores: tot lene. vt nec castissima coniunx resistere tot impugnationibus possit. Q̃ si probissima fuerit: deserēda est tn̄: cum indies curie principū moueant̃. Siue ꝯiūx sit siue

contubina tunc anxietates mentisq3 dolor: quia nec cum amica rẽmanere nec illam ducere tecum potes: & instabilitatẽ femine remanẽtis cuius est in boras mutari semp suspectã habebis. Junge irrisiones ac detractiones q̃ fiunt amantibus. Dinumera discrimina: podera suspitiones: oĩa hec cum sint priuatis grauia: curialibus importabilia. nec vsq3 in atriis regum tactus oblectaẽ. Sequunẽ alii duo sensus odorandi & gustãdi qui partim cõiuncti sunt partim disiuncti: nãq3 dũ fercula redolentia sapidaq3 comedimus vterq3 sensus letaẽ. Si quis aut flor& aut vnguẽtorũ sequaẽ fragrantia nõ gustum sed odoratũ iuuabit. & officiũ suu3 odoratus amittet cum in palato cibus masticabiẽ. At hi quibus in solo palato est cã viuendi stulti sunt & pecudum vitã nõ hoim sectanẽ. Nam & apls eos vituperat quor& deus venter est. rem nanq3 dãnatã sequunẽ: q̃uis plurimi propterea velint regibus obsequi: vt bibere atq3 edere maxime possint: & quia principes optimis vtanẽ vinis atq3 cibariis vesci q̃3 se eisdem sperant: potaturosq3 cum regibus se cõfidunt: ac sicut musce pingues mẽsas sic isti vnctas dnorũ popinas insectanẽ: q̃uis regalib9 epulis magis musce q̃ isti potianẽ. Videamus igiẽ apud fastigiũ regale quãta sit curialiũ edendi atq3 bibendi voluptas: q̃ sane tunc optima est. cũ fames adest atq3 sitis: cum nec illa nec ista ꝓtrabiẽ. At in curia praro añ meridiẽ cibaria distribuunẽ: quo tpe nõ famelici sed rabidi sunt homines. quibusdã v9 expectatio longo debilitatis spiritibus appetitũ subripuit: alii modico pane vel caseo pregustato orificiũ stomacbi dauserũt: quo fit vt alii vorent quicquid apponiẽ & ad crapulam impleanẽ. Alii vel minimũ sumere ne queant. Interdum in ortu dei & añ lucem fercula posita sunt. que nisi comederis vsq3 in noctem ieiunabis. nec tñ stomacbus officiũ suu3 fecit nec appetitus adest cum post meridiẽ prãsus fueris rursus post borã cena ponitur. nunq3 in suo tpe cibus afferẽ: binc subite mortes atq3 intestata senectus: & orexis & vomitus & iliorũ dolor & calculus: & morborũ oĩa genera viuũt: qualis cena tñ vinum qđ ficcida nollet lana pati. vt Iuuenalis ait afferẽ: qđ cum biberis insanus fias acetosu3: aquaticũ: corruptũ: pendulum: acerbum: aut frigidũ: aut nimis tepidũ: colore saporeq3 malo. Taceo illos principes qui tm ceruisiaz in potu p̃bent: q̃ cũ vbiq3 amara sit: in curiis tñ & amarissima est. Nec tibi aut in argento aut in vitro dari pocula credas nanq3 in vno furtu3 timeẽ: in altero fractura. Potabis igiẽ ex ligneo cipbo: nigro antiquo: fetido: in cuius fundo fex cõcreta est: in quibus sepe minxisse dñi consueuerunt. nec tibi vni cipbus dabiẽ vt si velis vel aquã misceas vl purũ bibas: sed in cõi potabis: atq3 ibi mordebis vbi nunc vel pediculosa barba vel saluiosum labiu3: vel immũdissimi dentes fuerunt. Interea vinũ antiquũ in tua p̃tia regi ꝓpinabiẽ: cuius tanta fragrantia est: vt eius odore tota domus repleaẽ. Bibetis muscatellũ: maluaticum: ex gallis: ex matrigali: ex riparia genuẽsi: ex bungaria: atq3 ex ipsa grecia sibi afferri vina iubebit: nec vnq3 tibi vel minimũ cyatbu3 cõicauit:

q̄uis cardiaca passione crucieris q̄ si bonū vinum ante te sit nō tñ iocū de
sapiet: cū melioris fragrantiā tue bauserint nares. Velles nōnunq̄ bibere
sed nō audes nisi maiores incipiant: nec famuli vinum apponūt nisi post
mediū mensē: q̄ si ante petieris & importunus & petulās & ebriosus iu-
dicaberis: nec sine ignominia q̄d postulas obtinebis: necad tuam sed ad
maiorū sitim potabis. Vinū post q̄ in mēsa fuerit p̄ multas manus transi
bit anteq̄ ad te veniat: nec speres mūdari c̄ pbū dū pinrerne remiscēt: q̄-
uis in fundo fex bereat vel intus aliqs ructauerit: nā sicut in tēplis aque
bñdicte suuinfunditur: sic in atriis principuꝫ vinaria vasa quibus famllie
potāt in anno semel euacuata mundanē. Nec in vino tm̄: sed in aqua q̄ꝫ
cruciatus inest. Nam si stomachus dñi vt Iuuenalis inquit feruet: potu-
q̄ cibo q̄ frigidior geticis petīe decocta pruinis. Quibusdā in estateꝫ ser-
uatur glacies atq̄ bac in feruoribus vina frigefiunt: nec tibi minima por
tio dabīe maioriq̄ siti cruciaberis: quia videdo nibil gustabis. Quid ti-
bi de mappis dicam: nigris laceris vnctis: q̄ nedum tibi fasti diū moueāt
sed manibus applicanē tecq̄ sequunē: si qñ te volueris tergere q̄ plures
veriti ma didas pingui iure manus in propriis deficcāt vestib⁹: binc est il
lud ab domē q̄ in pectoralib⁹ curialiū cernis: vt satius sit in stabulis por-
corum q̄ in curiis comedere dominoꝝ: nā mensalia illa mūda: sericia du-
plicata: solis principib⁹ seruiūt: & indies mutāe: tua trūcis affixa tamdiu
discerni a mesa possint. Audi nūc cibaria & sume voluptatē si potes: nul
la tibi alia mactanē aialia q̄ boues: capre: porci: vl vrsi. nec ista recētia vel
paululū trita: sed post q̄ fetere ceperūt dispēsatores emere solēt: nā q̄ mi-
noris emūt eo magis furanē. Carnes tue frigide bis cocte immūde: insi-
pide: fetētes fumo & carbonib⁹ plene: nullis codimētis: nullis salsamētis
speciebusq̄ nullis apparate. Caules putridi: rape marcētes & muscide: le-
gumina semicocta: ciceraq̄: pisis: fabis: lētib⁹ interdū puluerib⁹ atq̄ cine-
ribus mixta: Caseus raro ad te venit: aut si veit viuus ē plenus vermib⁹:
vndiq̄ pforat⁹ situ squalidus: saxo durior: butyrū fetidum lardūq̄ ranci-
dū tua fercula condit. Qua tunc apponunē tibi cū iā pullos alūt. Pira &
poma marcida q̄ nisi tu comederis porcoꝝ esca fuissent. oleū quo tibi ex
coquunē fercula de lāpadib⁹ sumīe vel lucernis: cuius fetore fugari serpē-
tes possent: q̄le illud fuisse credendū ē propter q̄d rome cū bocbare ne-
m o lauari volebat. Ego magnifico bero meo caspari cācellario gr̄as ago
q̄ me bac ex sentina imūdiciaꝝ detraxit: & ad lautā ei⁹ mēsaꝫ deduxit: q̄-
uis nisi ipe fuisset iā curiaꝝ tediis renūciassem. Sed p̄sequar ceptū iter: pi
sces tui vel lucii parui vel carpones vel allecia. Si natalicium fuerit poteris
& renkam gustare luti in quo iacuit odore fetentem: & anguillā colubre
cognatā: aut bosce pisces q̄ apd̄ doacas vrbiū nutriunē. Si q̄s tibi nobi-
lior piscis apponet q̄driduan⁹ erit. Panis tuus niger & adeo dur⁹ vt vix
genuinis dentibus frangi queat. Et q̄uis eodem p̄cio se pe niger & alb⁹
panis emāe: ne tamē assuescas semp nigro pasceris. Volūtq̄ dñi assidue:

V.

inter se ac seruos disparitatem notari: cuius nec voluptati nonunc nec usui fuerit. Tua insup fercula eadē sunt: facileq; in annū qd tibi edendum sit scire poteris: q res admodū voluptatē diminuit: que solet varietatib⁹ irritari. Posset forsitan aliqs hoc tolerare: nisi meliora prese ferri continuo cerneret: sicuti curialibus accidit: q dū sordidū panez terunt: dumq; in morem equorū vel ordeū vel speltam vorant: aut quas vocant caseatas. Interea dñi piscem quē corsica misit vel thauromenitane rupes. seuientia nanq; guttura satiare nō sufficiūt nra flumina nec maria: dū piscatores proxima queq; scrutantē retib⁹: nec piscē sinūt in vicinia crescere: ecce mox aliū qui longi latiq; pectoris: necnō squillam defert asparagis vndiq; septā: cuius cauda nedū familiā sed hospites quoq; si qui affuerunt cōuiuasq; despicit ille murenā adducit ex sicilia quā inter scyllā & caribdim cepit: dū auster se cōtineret: quid accipenseres: turtures temulas aut alios pisces enumerare: qcqd in aquis suauius aliē: ante principem atq; id vel assum vel oleo vene frano vel vino coctū optio inter odoriferas herbas intueberis. Maxia inter pisces tibi inuidia accrescit: nec minor inter carnes. Cum ceruū: leporē: aprū: capream: castora: fascianū: perdicē: gruem: pauonē: oricem: gallinam: turdos: merulas: ficedulos: ardeas: anseres bedulos: agniculos: cuniculos: asperiolos & quicqd volat & quadrupedat saporis egregii vorantē principē videas: atq; hec egregie cōdita pulmentariisq; preparata suauissimis: q cum respicis nihil ex his que ante te sunt mordere potes: Sed expectas & ad comitē dicis ecce iam dabit nobis semesum leporē aut aliqd de clunibus apri: iam piscem assum: iam congelatum aromatico iure ad nos mittet: iam pullū gallicenm iam duas auiculas destinabit: sed euanescit omnis cogitat⁹ tuus: nam curialibus nihil horū porrigiē: nisi fortasse ad cruciatū tuū aliqd socio tibi assidēti mitteret: quo scires illū te principi cariorē: nonnūq; & tibi tantillū dabiē non quo te satieris: sed quo magis afficiaris tedio q; suaues sint epule principis: sciens panē an dñm niueū ac molli saligine factū aspicies ad quez pistandū proprius eligitur & magno stipēdio retinet artocopus: quem si tangere volueris increpatus pcutieris: qui panē tui canistri non recepis: nec intactū beri dimiseris: q; si ver fuerit & optata tonitrua cenas maiores reddiderūt: radunt tubera terre & vsq; a libya deferunt. Boleti optimi: quales edere solebat Claudius an illū in quo venenū vxor sibi porrexit. Curialibus aūt viles & ancipites fungi ponunt: & in qb⁹ sepe mors edit. Poma principis talia sunt q̄lia sorores dicunt Hesperides habuisse: & bis solū oblectari potes: tam em odorifera sunt: vt nō solum propinquos: sed longe etiam stantes odore suo perfundūt: tangere tamē illa nō poteris aut quouis pacto gustare. Caseus ex parma placētiaq; deducit. sudans cecus: pinguis ex ouib⁹ factus: q solū serpyllū cū suauissimis herbis depaste sunt. Structorē interea saltantē p domū & chiromāta volanti cultello ante dñm diuersis gestibus leporē atq; gallinā secantē specta-

bis:& qui te nihil horum pmittit tãgere qbus oblectareris. Quis ẽ qui rebus in istis voluptatẽ eẽ curialibus credat:quis nõ potius penã ingentem cruciatũqꝫ maximũ recognoscat:an nõ similimũ est hoc tormentuꝫ illi qđ poete finxerũt de Tantalo, qui nec in aquis bibere nec in pomis edere potest:ꝯuis ad mentũ vsqꝫ vtraqꝫ sibi ptingant. Quid ꝙ in mensa princeps assidue fabulaẽ atqꝫ tacenda dicẽdaqꝫ fatur:cũ tu nec loqui nec biscere audeas:nam si forte nutrire ꝑsumpseris aut nutu aliquid significare:quasi casus per plantas educeris foras:ac vel latro vel fur vocaberis vel adulter. Maxima queqꝫ domus (vt Iuuenalis ait) seruis ẽ plena subis. Ille panem magno cum murmure porrigit:ille indignatur ꝙ se aliquid poscas: & qđ se stante recumbas: aut non vident famuli defectum mense:aut si vident negligunt emendare. Sepe tibi vinũ vel panis deerit nec tamen aliqđ istorum poscere audebis. Si vel aquaꝫ vt vinum dones vel acetum vt piscem mergas vel sal vt carnes aspergas vnqꝫ petieris importunus diceris. Enumero tibi sedentium tedia:sed maiora illoruꝫ sunt qui stantes seruiunt:& quotiens aliquid mordes ipi tecum biant:& aerẽ solum capiunt:qui solis pascuntur cenarum reliquiis. Sed accipe molestias alias. Sunt in curia diuerse dapes:nam raro minus quattuor ferculis cena paratur:at ista nunqꝫ vt optares ex ordine dabuntur: semper quod vltimum velles erit primum cum pane fatur & vrsi plenus dorso fueris: tunc cibaria meliora porrigentur:vt vel stomachatus renuas: vel ad crapulam cũ tuo maximo damno comedas: ꝙ si quis casus meliores epulas initio mẽse cõcesserit:mox ille ex oculis auferentẽ. Est ẽm magna ministris diligẽtia ne diutius res ꝓciosiores eẽ in mẽsa pmittant.nã & in ponendo tardiusculo:& in leuando celerrimi sunt. Aspice insup in parapsidem quot manꝰ enatant circa carnes:quot cultelli festinant:ꝙle piculuꝫ illic manũ apponere nisi qs cirothecã ferreã recepit. Sicut apud strigoniẽsez archiepm illũ qui an pntem secũdus fuit florentinũ quendã fecisse cõmemorant. Cõtigit ẽm vt nõnunqꝫ alienũ qs digitũ vel portiunculã manꝰ accepit atqꝫ momorderit: vituli carnẽ vel bouis existimans. Mense in curiis vndiqꝫ circũdantẽ edentibus. Cibaria supra caput tuũ & humeros asferuntẽ:lepeqꝫ sup te ius totũ effunditur. Hic te premit is raptat & in faciem tuã vomit:inter ferculũ & ferculũ magna fit mora:tempusqꝫ longum expectando cõsumitẽ cũ interim nec spuere nec screare potes:nisi scurra numero velis haberi. Numqꝫ certa comedendi est hora. Si tñ in ipo mẽse initio nõ affueris:cena mulctaberis aut iurgiis afficieꝝ acerbis. Inter hec: nec porros .neqꝫ cepe :neqꝫ allium:quia venenum ab Oratio dicitur comedere poteris. Nec igitur que principes ẽdunt:nam illa tuuꝫ ventrem dedignantur: nec que rustici vorant:quia fetorẽ dominis gustare pmitteris. Crassis igitẽ illis & nullo sapore cõditis vteris dapibus. In quibꝰ si voluptas eẽt aliqua:cessaret tamen:quia cõtinue sunt & immutabiles. nam voluptates vt Iuuenalis affirmat rarior vsus cõmendat. At in bis

rebus tantū deeſt vt gaudiū aliqđ intercedat: vt male iudicare non exiſti
mē: q ſummā in eis miſeriā ſummāq; cordis afflictiōez poſuerit. Sz ſtultū
atq; imperitū vulgus hec tedia nō animaduertit: ſolūq; ſuſpēſas auro ve
ſtes ac ſublimes reſpicit in eq uis milites. Et cū opes argentū: aurū: famu
lorū cateruas & ornatū exteriorē intueť. miſerias interiores nequaq; cō
ſiderat. Aųt Seneca ſumma prudencia vtr. Iſti inquit quos ꝓ felicib⁹ aſpi
citis: ſi nō qua cernunť ſed q̄ latēt videritis miſeri ſunt ſurdidi: turpes: ad
ſimilitudinē ſuoꝝ pareí tū extrinſecus culti: quo fit vt curialib⁹ q propter
irritamēta gule principibus ſeruiūt: nedū ciues priuatos qui cū iocunda
cōiuge inter dulces liberos caſte ac parce comedūt: vel ruricolas q medi
as inter oues caſtaneas molles & mitia poma cū lacte vorantes nitidi flu
minis vndas exhauriunt. Sed ipos quoq; q in crepidinib⁹ petraꝝ vel in
pontib⁹ vl' ad eccl'iaꝝ valuas mēdicāt: ſine cūctationē preponā. Cū ill' nec
ex ſnia ſuccedat qđ appetunt: nec ſi ſucceſſerit meliores propterea beati
oreſue fiāt. Sūt igiť oēs ſtulti qui ob bas cauſas in regiū famulatū ſeſe re
cipiunt. Ceteru cū ab initio dixerim⁹ quoſdā eē qui tanq; aie cōſulturi re
gālib⁹ ſeſe dedūt obſequiis: extimāt em cōſulendo regibus vtilitatez rei
publice promouēdo: pupilli & viduarū tuendo cauſas afflictis & inopi
bus ſuccurrēdo: tanto magis deo placere quanto maiore tedio iſta per
agunt. Reſpondendū eſt etiam bis: ne qui ſtultiores ſunt aliis: ſapientio
res oībus videanť: q̄uis neminē adhuc cognouerim qui nō ſuum aliqđ
temporale cōmodum apud reges inſectaretur. Fingamus tamen aliquē
fore quem ſola ſalutis anime ratio mouerit. An ita eſt vt hoc in curia ſibi
poſſit obtinere: cōſulemus ne nos viro bono in obſequio vt ſe regis im
mergat. Putabimus ne ſic animam lucrefieri. Mihi hercule non fit veriſi
mile in curiis principū vbi tot vicia regnant: vbi tot irritamenta ab exer
citio virtutū ſubducunt vi virum aliquem bonū poſſe perſeuerare. Nam
q; vt ſeſſor bonus in equo retrogrado vel calcitroſo excutietur: dilabeť
q; tandem: ſic vir bonus & iuſtus apud reges diffluet: vel immunitus re
rum licentia ac fluxu: & tot immundiciis tum viciorum tum hominū cir
cūuentus declinabit a via: & in ſcopulos ruet ventorum viribus actus &
tempeſtatū: q cum Plato in athenienſi curia perſpexiſſet: fugere potius
ſtatuit q; inter tot viciorum inquinamenta morari. Cognoſcito igitur te
ipſum qui ſequi curiam ſtatuis: & an Platone ſis maior: animaduertito
an virtū plus tibi q; illi ſit ad reſiſtendū male conſuetudini: oportet in cu
riis obſequi oībus cōicare qđ habes: ſeruire tempibus: verſare naturam
& regere. Necnon teipſum huc & illuc torquere & flectere; cum triſtib⁹
ſeuere: cum remiſſis iocunde; cum ſenibus grauiter: cum iuuenibus co
miter: cum facinoroſis audacter: cuz libidinoſis luxurioſe viuere. Quod
niſi feceris: nec magnus in curia nec diuturnus eſſe poteris. Sed replica
bis mihi fortaſſe illum ipſum Platonem: quem fugiſſe curiam ſuperius
ſcripſi. Poſterius tamen ad Dionyſium ſicilie tyrannū peruenisſe illiq; ſer

uisse. Sic est vt ais. Sed vide quid obtigerit: nanq; vocatus ab illo per do
ctrine speciē: cū tyranni vicia corripuisset: tyranni fraude venundatus est
Nec is solus ex sapientibus iram principis exptus est: nam & Zenonem
pbm senem admodū phararis tyrannus omni cruciatus genere dilacera
uit. Anaxagoras nobilis philozophus ab Anacreonte cyprioꝝ rege oc-
cisus ē. Boetius iussu Theoderici regis interiit. Longa mora eēt si quos
viros bonos necari principes iusserint enumerare voluerim. Necmihi
quispiam vel Moysen vel Helyseum vel aliū quēpiam philozophoꝝ cō
memorauerit: quasi & sibi liceat qđ viris diuinis pmissum extitit: nec eē
cum regibus illi manserunt: sed functi legatione quā deus eis mandaue-
rat abierunt. Solus Ioseph apud Pharaonē moratus est: quez ordinatio
diuina pro salute populi illuc transmiserat & venundatio fraterna: fate-
bor & Maurici ū & Martinum militasse ac principibus seruiuisse: sed ille
q̄primū christianus cognitus est cū tota mox legiōe thebea truncat? est
capite: hic vt vir factus ē & regia castra dimisit: & in obsequium dei se se-
questrauit. Sciebat eē vir sanctus quia pupillorꝝ & viduarū cause ad pn
cipes nō egrediunt: quia nunq; apud reges causa pauperū defendit: qa
venalis est omnis iusticia: quia impudicus est oīs sermo: quia nulla mi-
sericordia: nullus religionis zelus: nulla charitas: sed inuidia & ambitio
tm̄modo dominatur. Quibus obsistere fortissimi fuerit: & plus diuia q̄
humana sapientia. Et q̄uis eēt Martinus ipe sanctissimus: posset q̄ sua vir
tute supare miliciam: amplius tamē maliciam nec per se voluit sequi nec
aliis imitandam suo exēplo demonstrare. Nec saluator noster xps inter-
rogatus quid faciendū eēt ad vitam consequēdam: vade dixit & regib?
seruito: sed vade inquit & vēde omnia q̄ habes & seq̄re me: nō principez
nō regē: sed me: nō curiā sz me inquā seq̄re. Videas igit tibi vir bone qui
propter animā seq̄ris curiā: ne propter curiam illā perdas: qa multi sunt
ibi laquei: multa offendicula: multe insidie demonū. Durum est ambitio
nem frenare: auariciam compescere. inuidiam domare: iram cohibere: lu-
xuriam coartare: dum semp inter ista verseris. Si quis tamē a deo sibi cre
ditū talentū nouit vincere: vt ista possit & tanq; sol imma culatus in luto
versari: si potest picem tangere & ab ea nō inquinari. Si pōt ignem ingre
di & nō vri: non illum curiam sequi prohibeo: nam meritū tāto grādius
assequetur: qnanto piculosius militauit. Sed persuasum est mihi neminē
eē: q ui curie seruiendo nō potius vincat a viciis q̄ vicia vincet. Docles
imitandis vt Iuuenalis verba recenseam turpib? ac prauis omnes sum?:
In genesi quoq; diuinū oraculū est in hūc modū. Sensus em̄ & cogitatio
humani cordis in malū prona sunt ab adolescētia: nō suaserim igit vlli in
curiis immorandū: nā & aia vt dixi discrimini magno supponit: & vita
sepe añ tempus amittitur: quoniam vel principuz desiderio fauebis ac vl
tro suis viciis arridebis: & animam perdidisti: vel increpabis malos mo
res: accusabisq; scelera & in re iram principis expetieris. Cyrus persarum

rex Arpalo familiari ſuo admodum ante charo: ob deprehenſum in ſe vi
cium: filios epulandos in conuiuio dedit. Cambiſes eiuſdem ex chariſſi
mis qui ſe de ebrietate corripuerat: filium ſagitta tranſfixit. Nec tu mihi
Areſtotilem obiicias ſummū philozophum Alexandri magni caſtra ſe
quentem: neſcis em̄ qua voluptate hoc egerit: & an ſibi libertas fuerit ali
ter faciendi. At ſecuti ſunt Alexandrum cōplures alii. Caliſthenes philo
ſophus critus frater collactaneus Lyſimachus miles & philozophus in
ſignis. Caliſtenes dum adorari more perſico Alexandrū prohibet: trun
catis manibus & pedibus: effoſſis oculis & auribus amputatis: miſeram
vitam in carcere ducere cogebatur. Cui cum Lyſimachus in remedium
erumnarum venenum obtuliſſet leoni obiectus eſt. Crito cum Alexan
drum Philippi patris laudibus detrabentem redarguiſſet: ab eodem vt
ſupra retuli in conuiuio eſt occiſus. Sunt igitur ſtulti meo iudicio: & vt
arbitror tuo Iohannes amantiſſime: & qui propter ſuperiores cauſas &
qui propter animę lucrum ſeruicia principis amplectuntur quoniaꝫ vel
quod querūt nō inueniunt: vel per viam ſpinoſam & ancipite pergunt:
cū ad finē quē cupiunt tutiſſimis poſſint & quietiſſimis itineribus profi
ciſci. Eſſet ergo iam ſatisfactuꝫ bis que ab initio propoſuimus: poſſemq;
iam epiſtolam claudere: ſed ſunt adhuc alie q̄plures moleſtie curialiū: de
quibus nō erit ab re q̄breuiter meminiſſe. Plurima inter dormiendum
ſunt tedia. Sepe in aſſeribus dormiendū eſt: in paleis: in lapidibus: nudo
q̄ ſolo: in vēto: in pluuia: in frigoribus. Si plumas fueris aſſecutus: ad pe
diculos: pulices: culices: & alias infinitas vel mordentes vel deterrime fe
tentes beſtiolas te prepara: nunq̄ ſolus dormies: niſi cum ſociū cuperes.
Lintheamina immunda: fetida: lacerata: & quibus nuperrime peſtilentia
ſunt mortui tibi dabunt̄. Comes adiungetur ſcabioſus: qui ſe tota nocte
fricabit: alius tuſſitabit: alius fetido flatu te purgebit. Interdum & lepro
ſus tibi coniacebit. Alius frigidus eſt & veſtimeta ad ſe rapit; alius febre
calidus: & lodicem cum omni tegmēto ſupra te iacit. Semper vel ille tibi
moleſtus erit: vel tu illi videberis tedioſus: dormit̄ frequenter in cōi: vbi
vel. x. vel. xx. vbi vnꝰ ſtertit: alter pedit: alius calces iactitat. nūq̄ ante me
dium noctis ē ſilentiū. Veniūt ebrii dormitū: cōfabulant̄: garriūt: raptāt
rixant̄: pugnāt: & ſeinuicē cedūt: Surgunt mingentes: ſepe apud ſtabula
ſunt cubicula tua: & equos fremitātes vel ſe mordētes audis: nūq̄ ſcies
vbi iacere debeas: niſi dñi dormitū iuerint. Sunt in diuerſoriis multi ad
uene: multi ignoti: & vita curialiū plerūq̄ in boſpiciis publicis ſtatuitur;
vbi cōtinuo fures timēdi vel formidandi ſiccarii ſunt: neq̄ res tuas vnq̄
tam diligēter cuſtodies quin aliq̄d detractū repias: nā & ipſi fures in tha
lamo tuo dormiēt: & te ſopito aſſurgēt: reſq̄ tuas ſub te q̄z iacētes eripi
ent. Adſunt meretrices: ancille: lenones: ioculatores: luſores: paſiti: q̄ iur
gia cōtinuo pludunt, tantuſq̄ clamor exorit̄ vt nedū dormire ſed nec q̄
prope te eſt loquentē ſociū intelligere queas. Adde loquacitatē eorum

qui nocte q̄ longa est nunq̄ quiescūt. Absentē cantat amicaz vt Flaccus
ait: multa prolutus vappa nauta atq̄ viator. Nulla dormiēti quies dat.
q̄ si vnq̄ rumores & alia mala somnus vinceret: ac oculos claudere cepe
ris: euestigio reuocaberis: & aliquo casu surgere cōpelleris: credo te ista
millies expertū: ideoq̄ sum breuior. Sed alia accipe q̄ inter hospitādum
sunt tedia. Marescallus orandus ē ac p̄cio cōducēdus: rogādiq̄ serui ei⁹
& alliciendi muneri⁹: vt hospiciū tolerabile tibi p̄beant: qđ si promiserit
non tñ implebūt. teq̄ vel in remotissimis locis vel in fetidissimis ganeis
collocabūt. Interdū & honestū locū quez dedit vt deseras & alteri cedas
minis & vi coget. Sed eēt tolerabile fortasse marescallo caput inflectere
cuius est officiū nō inhonestū: at sordidos homines sequi atq̄ his supplī
care & offerre pecuniā grauissimū est. Nec tñ hoc potes effugere: nam et
coquis & pistoribus et frumētariis & bladi viniq̄ distributorib⁹ humī
liarē te cōuenit: & ip̄orum beniuolentiam emere. Quid ostiariū referam:
Heu quotiens illevlnas in pectus detrudet tuum: quotiēs te pugno vel
calce repellet: quotiēs vbi te viderit venientez portam q̄ patebat statim
reludet. Quotiēs te excluso q̄uis aurū dederis: vel mimū vel scurrā vel
emulum tuum intromittet: quotiēs tibi vel dormire principem vel in cō
silio eē vel egrotare mētitur. Quid de motu castrorū dicam: quis tormē
ta que nunc incidunt possit enumerare: Quanta equorū est cura: quan
ta armor⁹: quot vrgant angustie: Transeunda sunt alta flumina: pontes
ancipites ascendendi. Equitandum in tenebris: in pluuia: in vento: in ni
uibus: in luto: in glacie: in fluminibus: in spinis: in nemoribus: in saxis: in
precipitiis: in abruptis collium: inter latrones: inter hostes: nunq̄ certus
est principis recessus: fama nonnūq̄ vagatur in crastinū esse castra remo
uenda: cūq̄ accinctus es vie mutatur opinio: q̄ si forte impatus fueris re
pente fiet recessus: ibitq̄ cum paucis: & sequi pene festinātur omnes iu
bebit: idq̄ tunc potissime cum vel egrotabis vel medicinam sumpseris:
vel sanguinez diminueris: aut equi aut famuli tui minus dispositi fuerint.
Si quis & standi vel recedendi certitudinem habere voluerit: ex caupo
uibus vel meretricibus melius instruetur q̄ ex aliis: nunq̄ quo sit eun
dum scies: nisi postq̄ peruenerīs. Creditur summa luce rex abiturus: tūc
q̄ omnes in equis expectant: & ad meridiem vsq̄ tā muli q̄ equi & cur
rus onerati manent: sepeq̄ oneratam q̄ decepti deponūt. cum vero iter
arreptum est in his locis potissime mansio fit: vbi nec vina sunt nec ciba
ria: nec in quibus recipi queas diuersoria: vbi vero vbertim oīa suppe
tūt: nunq̄ post biduum castra manebunt. Est em̄ regibus tedium quoti
ens multitudinē letam audiunt: contra vero ex angustiis afflictiōeq̄ ple
bis solatia suscipiūt: ideo nōnunq̄ mille passus p̄ficiscunt. Interdū quin
quaginta milia passus obambulabūt. Gaudebūtq̄ cū te vel familiarē p
didisse vel equū accipiēt: vel cū te p̄cipitatū in flumia vel frigore obrigu
isse: vel estu defecisse cognouerint: cū ipsi & contra frigus & contra calo

rem armati exierint. In castro& preterea processu. quot pressure sunt: q̃ calces: quot trusiões: quot casus: quot irrisiones: quot blasphemie: nũc tuus equus aliũ cedit: & in te culpa refertur: nũc tuus leditur & afficieris damno. Litigant inuicem famuli & in bellũ descendũt dñi: interdũ seruare ordinẽ oportet: nusq̃ cedere loco licet: festinandũ est cum alii festinant tardandũq; dum alii tardant: nec prope te erit quẽ velis amicum nec ad eũ vbi sit poteris ire. Si quo casu ceciderís nemo te colliget: sed vniuerso exercitu calcaberis: & tam tu q̃ equus in puluerẽ redigeris: nũc in locis palustrib? & in luto castra ponunt: nũc in arena loco q; sterili: ex quo nec lignatũ nec aquatũ absq; magno discrimine p̃gredi queas: tũc aut estas erit & caloribus exureris: cicadis obtunderis: culicibus mordeberis: serpentibus intoxicaberis: fetoribus ac exalationibus pessimis cruciaberis. Aut est byems & tecto atq; vestib? nudus pibis: q̃ si tu forsan euaseris: famuli tamẽ & equi supesse nõ poterũt. Adde cũ prope sunt bostes maiores molestias: nunc vitandas lapides: nũc sagittas timendas: nũc fures formidandos: nũc latrones: nũc insultus ẽ faciedus in bostes: nũc cauendum est ne bostes ipsi officiant insultãtes. In armis edenduꝫ est: in armis dormiendum semper in vallo castrorum in portis excubie sunt babẽde: nunq̃ bora quieta est: nunq̃ in pace manere licet: nunq̃ tube: nunq̃ cornua tacent: nũq̃ insi die cessant. Quotiens itur ad muros vel cũ duo concurrunt exercitus: quãta trepidatio est. quot clamores nũc erigunt̃ machine: nũc ferunt̃ tribuli: cõcurrunt iacula fodunt̃ missilibus scuta. Coruscant enses: sub illo equus occidit̃: hic fossus telo ruinam minat̃. Illi caput auferẽ: huic manus amputat̃: quidã calcant̃ inter equos: quidam in foueis iacent exangues: mille facies mortis vbiq; videnẽ: non hic miseri cordia est: nõ benignitas: nõ humanitas. Sz ille vir bonus: ille miles egregius: ille fortissimus credit̃ impator qui plures sua manu necauit: quisq; cruentũ gladiũ ex pluriũ virorum iugulis eduxit. Sũt equestres pugne sunt pedestres sunt nauales: sunt murales vbiq; res sunt borrende & faciẽs inferni similis [illegible] ibi lucrari absq; iniuria p̃simi potes: nec tua sunt que bellis queruntur iniustis: vt fere sunt oĩa bella q̃ inter domesticos fidei cõmittuntur. Perdere autem illic nedum res sed vitam & animam potes: nec tute vitare bellum confidas in quo tuus rex interfuerit: nemo se mare vitaturum speret cum rex nauigauerit aut comitandus rex ẽ. aut amittẽdus inter tot tantasq; difficultates: aut iuuenis es & sufferre insolitas res non potes: aut antquus & deficientibus viribus nec inediam nec sitim nec laborem sustinere vales. Pretereo morbos qui dũ sic angimur nos aggrediunt̃: quib? coacti vel in via deserimur: vel inter ignotos plerũq; die claudũt: qui domi manentes p multos annos viuere potuissent. Sed redeamus iam in vrbes: simus in amplo spacioso q; loco quiescat curia: deerũt ne propterea cruciatus: an nõ fient indies noua edicta & constitutiones noue: quibus vt te coaptes: singulis diebus de nouo incipi-

es viuere. Siue rex sedeat siue stet: tibi tamen semp erit standū: nec vllam tuis tibiis poteris dare quietem. Sed nōnunq̄ sedes temerarius iudicaberis. Quid vero in stipendiis exigēdis: quāta morositas: quantaq̄ diminutio est: nunq̄ in tpe dat̄: nunq̄ integrū: nūc ad istū nūc ad illū remittens: diuersisq̄ mendaciis eluderis: multa sunt propter q̄ magnifico Caspari cancellario teneor: sed in hoc quoq̄ sue magnificēcie sum obnoxi? quia me nō patiē solario meo frustrari sicut alios video: qui suū gemunt fraudari salariū. Nunq̄ stipendia recipiunt nisi distributorem donauerint: nec vllus est qui tamdara conuētionis sue capitula faciat: & ad volūtatem officialium nō recipiant interpretationē qui sunt omnes auri corrosores. Sed iam de necessariis aliqd dicamus: qui & ipsi curialiū tormēta exaugent: nūc hoc nūc illud impetrari sibi petētes & siue durū sit siue absurdū q̄d optant: tamē impetrare te volūt. Quidā potētes sunt qui ex gra principis ꝓmouere propinquos possent: sed tales sunt eius consanguinei: vt vel eis benefacere nō audeat: vel si audeat infamiā populi & indignationē supra se dei sustineat. Quid q̄ amorē in se principis nemo verum assequit̄: nanq̄ vt socrates in eo quē de regno scripsit libro testatur Principes neminē nisi inconsulto quodam impetu diligūt: q̄ si quem amant: nō vt amicū diligūt. Inter pares em̄ amicitia verset̄: sed eo modo amant quo & canes & equos diligūt: fructuz vt exinde suscipiant. Quid dixi errauī: certe multoplus equus aut canis q̄ homo diligitur: mortuo quippe viro mox vir alius adest qui locuz defuncti magnis p̄cib? sibi dimitti postulat: at canis vel equi mortui vice non supplebit alius nisi vel emptus precio vel gra. Parū adhuc dixi: cū nedū nō dolenda sed optanda mors tua principi sit: qui diutius seruisti: aut em̄ pro lōgis obsequiis nō te remunerauerit: & soluit̄ obligatio morte tua: dulceq̄ suo ex ore sonabit. Ach si mortuus nō fuisset homo ille: magnis eum muneribus donassem. Aut largitus est tibi plurima q̄ te mortuo recupare se sperat: vix enim hodie dues aliquis moritur: cui principes nō succedant. Sed audi iam quot immiuent tibi molestie propter personaz principis: raro nedū inter principes sed inter priuatos quoq̄ vir bon? reperitur. Cicero in diuinationū libris. Si que rarissime fiunt monstra putanda sunt: inquit magis monstrū erit vir bonus q̄ partus mule. Astipulatur huic sentētie Iuuenalis: qui licet prius dixisset. Rari quippe boni: vix numero sunt totidem quot thebarū porte vel diuitis bostia nili. Postea tamen quasi septē reperiri nō possent amplius se restrinxit dicens. Egregium sanctumq̄ virum si cerno bimembri vt monstrū puero & miranti sub aratro piscibus inuentis & fete comparo mule. Nec diuina scriptura remissior est. Siquidem apud paulum propbete verba relata sunt. Est aūt deus verax: oīs homo mendax. Et iterum scriptū est: quia nō iustus quisq̄ non est intelligens: non est requirens deum. Ac rursus: non est qui faciat bonum nō, est vsq̄ ad vnum. Vides vt oratores ac poete cum sacra scriptura concor

dant: vides ne vt rari boni: mali vero infiniti sunt. Si ergo rex tuus ma-
lus fuerit dolebis eius infamiam eiusq; viciis cruciaberis. Si auarus ē an-
geris: quia nec te premiat: nec alios benemeritos & quia plurima negli-
git ne sumptum faciat. Si liberalior est: times ne profusione nimia oblini
et erarium. Si crudelis vereris ne in te tuosq; seuiat. Si pius egrefers: qa
non vlciscitur iniurias. Si audax pericula reformidas. Si vecors hostib9
inuides qui sibi semper insultant. Si loquax multiloquium esse non abs-
q; peccato cognosces. Si tacitus: dicis qa nec amicos nec seruitores ver-
bis scit retinere. Si vinolentus: accusas ebrietatem. Si vino non vtitur:
quia parum sit letus grauaris. Si luxurie cultor est doles: quia plurimis
iniuriatur. Si feminas fugit: dicis non esse virum. Si paucos ad se admit-
tit: displicet tibi inter illos non esse. Si cōmunis est omnibus: irasceris q;
tam reliquis q̄ tibi sit familiaris. Si omni ex parte bonus est quod mon-
strum fuerit: cum tu sis malus doles quia tuis viciis non alludit. Aut si tu
quoq; sis bonus quemadmodum est difficile: dolebis principi bono nō
arridere fortunam: semperq; anxius eris suo statui: egrotabis cum eo:
quoniam non tam filio suo pater afficitur: q̄ bono principi bonus ser-
nus. Cui etsi fortuna fauerit nunc mutationem: nunc insidias times: nec
dormies vnq̄: nec vigilabis in pace. Est insuper magna viroru; recreatio
mētis secessus: cum se aliquis retrabit in solitarium locum ac vel medita-
tur vel legit vel scribit: totūq; se musis prebet. Et nūc Platonem: nūc Are
stotilem: nunc Tullium: nunc Virgilium: nunc alios doctores iamdudū
mortuos: sed fama viuentes & scriptis alloquitur. Sed hac voluptate pri
uati sunt curiales qui semper in ocio sunt: in clamoribus: in tumultibus:
si tibi nonnunq̄ particulam mēse delegeris in qua vel legas aliquid vel
scribis: mox aliquis instabit qui te vexet. Et si alii cessauerint: non aberit
dispensator: qui prope te computum faciat: eraq; moueat: nusq̄ tibi an-
gulus patebit quietus: in quo possis cum Scipione dicere. ~~Nunq̄ min9~~
~~solus q̄; cum solus~~. Oportet te priscis illis sanctisq; viris carere: atq; inter
homines viuere quos rectius bestias omni virtute carentes appellaue-
ris. Sunt qui dicunt filios suos idcirco principibus tradere vt mores edi
scant: fiantq; virtute prestantes. Melius dicerent ad intelligendam mali-
ciam: turpitudinemq; discendam se filios transmisisse. Sunt enim in cu-
riis viciosissimi iuuenes: sermones inhonesti: ille luxuriam cōmendat. il-
le voracitatem: nemo de virtute se iactat: sed aut virginez violasse aut stu
prasse nuptam: aut emulum occidisse aut rapina sese aliquid nactum glo
riabitur: que scelera sic adolescentes imitantur atq; imbibunt: vt nunq̄
postea dimittant. Nec te putes adolescentem pudicum: sobriū: verecun-
dum & bene morigeratum apud principes inuenire: omnes huiusmo-
di sunt quales magistri. Verum est enim qd̄ Terentius ait. Ad peiorem
plerūq; partem animū applicari: si quis ad eam rem magistrum sortitus
sit improbum: sic natura iubet: velocius & citius eos corrumpunt exem

pla mala cum animuꝫ magnis auctoribus subeunt. Refero maximas deo grates qui mihi iam viro sequendi principes animum tradidit: cum iam a parentibus virtutes aliquas sic acceperaꝫ: vt amplus amittere nõ possem: ꝙ si aliud non est: hoc saltem habeo: quia nonnullas didici litteras: quarum essem omnino ignarus: si pueritiam meam curia suscepisset. Est enim in curiis principum viciosum litteras nosse: & probri loco ducitur disertus. Est itaqꝫ magna litteratorũ molestia cum se contemui per omnia viderint: & res maximas ab istis dirigi: ne dicam ego negligi: qui vix inter manus & pedes quot habent digitos norunt. Sed est etiã illiteratis sua turbatio cũ viros in curiam doctos ac latine loquentes venisse vident: quos ipsi nequeunt intelligere. Quid preterea de cõscientia tua dicam que semper inquieta est semperqꝫ te mordet: cum tu te scias multis viciorum illecebris inquinatum: nullum grauius supplicium vt Seneca scribit q̃ꝫ conscientiam: hinc Inuenalis cum tamen hos tu euasisse putas: quos diri conscia facti mens habet attonitos: & surdo verbere cedit. Occultum quotiens animo tortore flagellum: penaqꝫ tam vehemens ac multo seuior illis: quos & cedicus grauis inuenit & rhodamantus: nocte dieqꝫ suũ gestare in pectore testem. Sed audi obsecro Ciceronẽ pro sexto roscio: cuius hec si bene memini verba sunt: sua quẽqꝫ fraus & suus terror maxime vexat: suum quẽqꝫ scelus agitat: amentiaqꝫ afficit male cogitationes conscientieqꝫ animi terrent. Hee sunt impiis assidue domesticeqꝫ furie que diesqꝫ noctesqꝫ penas parentum a conceleratissimis filiis repetant. Quaqꝫ te vertis: oblocutiones de rege: de consiliariis: de teipso fiunt: cum vel nimis subditi grauamur: vel hostes instant dum curia in choreis est: aut in venationibus occupata. Nullum inter res mundanas maius: munus est hominibus a deo concessum: vt Cicero dicit q̃ꝫ amicitia. At hoc bono tamsuaui tamvtili tamnecessario priuati sunt curiales: nanqꝫ viciosissimi fere sint omnes non amicitia inter eos esse: sed factio quedam & conspiratio potest. Inueniuntur nonnulli industri laboriosi curiales: at in his adumbrata non expressa sunt signa virtutum. Videntur quidam liberales: sed rapinam sequuntur. Si sunt casti ambitiosos inuenies eos atqꝫ superbos. Si humiles ebrii sunt & nebulones. In nullo virtus est aliqua: quem mille vicia non comitentur. Arduum est in hac hominuꝫ colluuie: virum amicitia dignum reperire: ꝙ si quis inuentus fuerit bonus: vel regi non placebit vel magnatibus: nec eius vti beniuolentia poteris: quia non licet in curiis habere cõmerciũ inter illos qui non sunt accepti: videbisqꝫ nonnunq̃ꝫ illos quos diligis: et qui tibi sanguine sunt coniũcti ad suppliciũ rapi: et q̃ꝫuis difficile sit tacere cum doleas nec cõqueri poteris neqꝫ hiscere. Sepeqꝫ cũ illo cõuersari cogeris qui tibi vel patrem vel matrem occiderit. Si eius conditionis fueris vt famulatum possis tenere: inueneris seruitores tuos ebrios: gulosos: rixososqꝫ: insolentes: immemores: negligentes: in-

ertes: adulteros: homicidas. Si rursus tu alteri famuleris: dominū auarū
queruloſum: nuidū: temulentū: loquacē repies. Diſcurre p omnes curie
ſtatus ꝯcōtēti cōſiliarii ſunt: ſuis cōſiliis nō acquieſcere principes. Quid
aiūt cancellarii cū eorū lre ad bonorem regis & vtilitatez ſcripte tranſire
nō pñt: niſi correpte & ex bono in malū mutate. Quid magiſtri curie &
mareſcalli: dū obedientiam non inueniūt: qd magiſtri camere dū eorum
cōputa corripiunt: qd capellani dū in celebratione diuinorū officiorū
ſuſpendunt: quid medici dū negligi ſana & nociua recipi cernunt: quid
milites. quid cubicularii: quid tubicines dū ſtipendia ſibi negantur: qd
coqui qui nil parare ſine reprebēſione pñt: Nullus eſt cui non ſint in fi-
nite moleſtie. Atꝯ vt breuiter dicam: p multas tribulationes intrant iu-
ſti in gloriam dei: curiales vero cum multis cruciatibus acquirere ſibi ge
bennam ſtudent. Nihil de clericis & religioſis dixerim qui cum Joſeph
pallium: cum Matheo thelonium: cum Johanne ſindonem: & cum ſama
ritana cupiditatis ydriam iuſſi ſunt relinquere. Taceo & illos qui neceſſa
rio & inuiti ſequunt curiam. Nam vt Cicero pro ſexto Roſcio dicit: qđ
ego inuitus & neceſſario facio: nec diu nec diligenter facere poſſum. Cre
do iam me promiſſioni mee ſatiffeciſſe: quia ſtultos eē probaturum dixi.
omnes qui aliam vitam habentes in qua poſſint ſe boneſte traducere: cu
riarum moleſtias ſequuntur. Quod cū ita ſit relinquamus hoc pelagus
inquietum: noſꝯ in aliam vitam redigamus. Nanꝯ ſi pacem cupimus:
ſi ocium diligimus: ſi nobis viuere volumus: ſi ſalutem anime querimus
fugienda ſunt nobis atria regum & aulici tumultus: in quibus nec requi
es nec bonarum artium exercitatio: nec virtutis amor aliquis regnat: ſed
auaricia tm̄ libido: crudelitas: crapula: inuidia & ambitio dominatur. qui
bus viciis qui ſit deditus: nullo ſe poterit argumento tueri: quin apud
viros doctos & malus eſſe conuincatur & ſtultus. Vale vir niſi ex curia-
libus vnus eſſes meo iudicio prudens. Pridie kl̄. Februarii. Anno ſalu-
tis. M. cccclv. Ex pruch.

Gaudet de reditu amici. EPISTOLA CLXVII.

C Aſpar ſchlick cancellarius imperialis. S. p. d. Reuerēdo patri do-
mino Johāui carnaial iuriſcōſulto & apoſtolici palacii cauſarū au
ditori. Venit ad me nuncius tuus cū lris quib⁹ mihi ſignificas te
ſterū nurēbergā repetere. In q̄ re ꝑbetā me reddis: ſcis em̄ hūc reditu3
tuum me tibi predixiſſe: quia dietas noſtras pretermittere non potes.
Et ſicut arbitror inter nos libenter viuis: nam & nos letis animis te intu
emur. Sed vellem ego aliam ob cauſam te inter germanos commorari:
nec ſemper hoc eccleſie negociū in manibus noſtris nunꝯ expediendu3
penderet. Longe nanꝯ plus mali ſecū affert hec diuiſio chriſtianorū qa
inuicem litigam⁹: ꝯ th:urcorū impugnatio aduerſus quos cūcti ſentim⁹
idem. Sed dabit deus bis quoꝯ finem. Quod de diete curſu depoſcis:
non poſſum cū certitudine ſcribere: hoc ſcio & hoc tibi notū facio noſtrū

regem indies se instruere vt ad dietam ascēdat. Diē certam recessus prescribere nequeo: sed omnis apparitio fit vt q̄ totius iter sumat. quid aūt impedierit celeriorē recessum dicā tibi cū p̄sentialiter verba seremus. nā & bohemor & hungaror res innouate sunt: quas me referēte plenius agnosces. Tum etiā quomō in re frisingeñ. successerit tibi aperiā q̄ q̄ iā audiuisti germanū meū castrosum & aduersariū meū castratū eē. cui iam adēpta sunt q̄ inuaserat castra. Sed multe nobis p basilienses inferunt mi ne aduersus quos opus erit armis tuis ne iuri nro & aplice sedi fiat iniuria. Noua bona q̄ scribis de afferre leto corde intelligā vt illinc fructi aliquis emergere possit qui te nosq̄ leticia compleat. Vale optime. Ex vuienna. xx. Maii.

Reprehendit cardinalem non scribentem. Et iterum cesarem scribit ad vnionem ecclesie tractaturum. EPISTOLA CLXVIII

Aspar schlick cancellarius imperialis. S. p. d. Reuerēdissimo in xpo patri dño Iuliano cardinali sancti angeli. Accedūt nos indies exbuda diuersi nūcii nec vllus est qui me tuis lris cōsolet. Quid cē sit nō scio, solūq̄ mirari me restat interdū etiam cōiecturis vtor sepeq̄ me cum dico. Aut nimis secū de sunt res cardinalis q̄ fuitor obliuionē prestant: aut nimis aduerse quas scribere non vult ne me cōtristet. Sed neq̄ hic quiesco. Nā cū tuam prudētiam & summā sapiētiam mēti reuoluo: scio quia nec p̄speris rebus inflaris: nec cōtrariis succūbis: sed quēadmodum de Socrate suo dicere xantippe solebat: in omni fortuna vultū eundem geris: nec vultū dumtaxat vt ille sed animū quoq̄. Cur ergo aut vnde sit hec taciturnitas nō possum agnoscere. Is nuncius qui mo palatini lras ad me detulit: epl'am meaz inquit se tue paternitati reddidisse. Possz aliquis dicere latere tecū aliquid huc veniūt: id fit quia nō ē inquisitio facta. Nō admitto expurgatiōz: aut altior causa q̄ quiescere faciet: quā nec cogitare possum nec somniare. Vtcūq̄ sit p̄cor tuaz dignitatē ne me deobliuioni neue me tuis scriptis priuatū facias. Cupio scire sospitatē tuaz: regni būgarie statū: & quid aduersus pfidiam Machometi sectam paret. Scis itaq̄ nos eē cōdictos: vt & tu mihi būgarica & ego tibi theutonica facta renunciē. Inter oēs boies seruanda sunt pacta: & hinc fides dicitur: ga fit qđ dictū est. Si nō est apud te papirus: scribe more vetusto in cereis tabulis. & ego abhinc naue nō papiro tm̄ sed etiam pgameno p hystrū tibi onustā mittere curabo. Nūc me qđ repbēdo ipe faciam: signif. cabo q̄ hic fiat. Dilatū est vsq̄ in hanc diem iter ad cōuētuz nurnbergeñ. nō sine magnis & arduis causis possum dicere nō esse itum. Sed cur nō sit itū & si scio causas nō possum dici. Tu scis regibus quāte sint cure. Nō tam facile rex mouet castra q̄ miles equū ascēdit. Nūc iā sumus ad iter accincti. Nō puto me amplius ex his locis tue reuerēdissime paternitati scripturū. Ex nurēberga meas fortasse lras recipies. Illuc sequunt regē Albertus & Sigismūdus austrie duces. Vlric⁹ cilie comes & dns de vualsee

principes theutonie & oratores cõitatum oẽs aderũt. Quid secuturum sit in reb? ecclesie: nedũ scribere sed cogitare difficilimũ ẽ. Sũt em̃ inter se principes admodũ discordes: & alii huc trabunt. Iobãnes carnaial vir tũ doctus: tũ sensatus: & Nicolaus cusanus nr̃i sanguinis oculatissim? illic sunt: & alterius partis oratores. Iã tonitrua & choruscatiões inceperunt Vtinã pluuiã nõ grandinẽ habeam?. Sunt nõnulli qui iudicia sua pluris faciũt q̃ totius orbis sniam. Voluissem in hoc cõuentu tuã reuerendissimam paternitatẽ vt vidisse quale bellũ apud eos verbis gestũ sit. In quo certamine scio quantũ valuisses. Preliũ cõtra infideles: etsi militũ cohortationes desideret: & cõcilia matura manibus tñ q̃ verbis magis gerendum est: nec p̃terea minus ẽ vtile vnionẽ in ciuitate tueri q̃ hostes pellere. Quid em̃ p̃dest eos qui extra ecclesiã sunt ꝛprimere si ab his q intus sunt laceramur. Sed dixi iã satis. Ex italia nihil noui habeo nisi q̃ ille cõtus qui senis p̃ cõi totius ausonie pace diutius sedit: rebus infectis dissolutus est: nec animi principũ cõiũctiores sunt q̃ ante fuerũt. Tibi forsitan certius illius terre noua scribunt̃ vnde tua origo est: mihi qa solo matero genere sum italie cõiunctus nõ t amdiligẽter singula patefiunt. Vale optime & me q sp tuus fui & ero vita comite noli scriptoꝝ tuoꝝ expertem facere. Datũ vuiẽne die. xxiiii. Junii. Anno. M. cccc xliii.

Laudat treugas in regno bũgarie fieri & aliqua de vnione ecclesie ac de passagio cõtra thurcos inserit.

EPISTOLA CLXIX

c Aspar schlick cancellari? impialis. S. p. d. Reuerendissimo in christo patri domino Iuliano cardinali sancti angeli apostolice sedis legato. Eram dubius q̃d causę foret q̃ ad me diu non scripsisses. Verebar nãq̃ neue mei eẽs oblitus vel alia tibi molestia cõtigisset q̃ scribere nõ p̃mitteret: cũ litteras tuas accepi in die ascẽsionis ex buda missas. que mihi non solum dubietatẽ ademerũt sed magnam quippe voluptatem & leticiam prebuere. Ex illis nãq̃ sospitatẽ tuam intellexi: & memoriam mei semp̃ menti tue berem. Agnoui quoq̃ quo animo litteras cernis meas: q̃d certe ex amicitia prouenit vt scribis: cuius aliqui inter seruũ & dominũ non amicitiam sed tm̃ dicant dilectionẽ vigere: nõ est tamẽ de re sed de nomine disputatio: mihi tam seruí qui p̃ salute dominoꝝ q̃ domini qui pro seruorum capite magnis sese obiectant periculis veri videntur amici. Quis em̃ seruũ illum non vere amicũ iudicet: qui ob vindictã necati amici: penoꝝ imperatorem interemit: captus ridẽs crucem sicut et Liuius scribit & Cicero: nisi fortasse dicere volumus seruum eẽ desinere qui domini nanciscitur amicitiam cuꝫ amicus sit alter ego: & amicitia nihil sit aliud q̃ diuinarum & humanarũ rerum cũ summa charitate cõsensio. Inter cuius pomeria nec seruitus intrat nec dominiu: sed siue hoc siue illud sentim?: mihi palam est ex amore fieri q̃ epistolis meis benign? est auditus tuus. Et quia sic confido scribo sepius tue dignationi: nec vereor ineptias meas ostendere: & nunc res leues nunc irrisione dignas si-

gnificare: dum tui non videar oblitus qui semper sum memor. Sed vti-
nam reuerendissima paternitas tua quo vultu quo animo: quaq; iocun-
ditate & alacritate tuas susciperem litteras: certe non semestre sed omis di-
es mihi scripta tua differret: cum me scribere poscis ipe pocius scriberes.
Sed mitto hoc: sperans deinceps frequentiores epistolas ex te me rece-
pturum. Quod de treugis refers cognoui libenter. naz & ego in hac pte
magnam operam prebui vt reciperent: vt qui hungarie tanq; patrie mee
bene ee cupio. & illius videre quietem toti affecto precordiis: nec exerci
tui cotra thurcos ituro vellem aliqd obstare: tum q; subditos meos pa-
cis comoditate potiri desidero: Sed timeo ne meu desideriu euanescat &
plus aliis q; mihi mea stultitia prosit bene fit q; aliis conserimus agros.
Nam Pancracii satellites qui casilii sunt: non abstinent boldis meosq; ru
sticos non sinut quiescere: sed grauiores indies exactiones agitat. Vt iam
videre videar treugas ipas q omnib? sunt accomode: mihi tmmo noxi-
as fore nisi aliter ꝓuideat. Ego certe apud cesare nrm summo studio ni-
xus: vt in agris magnifici palatini boldar cessat exactio. In qua rescriptu
est capitaneo taurini quantu opus e: nec illius agricole amplius vexabu
tur. Cofido igit palatinu ipm mihi vicissitudine reddituru sicuti sibi scri-
bo. Sed proderit etia mihi diligetia tua cu ipo palatino si apud rege po-
lonie & alios ꝓut res desiderauerit mea causam ꝓmoueris. Ad qua rem
no porrigo multas pces: quoniaz viris prudentibus & amantibus satis
est indigentiam denudasse: vulnusq; medico detexisse. Solum peto vt
treuge que publice sunt vtiles priuatim quoq; frugifere sint: qa nec pub
lica sine priuatis sunt: nec sat est erarium ciuitatis vel principis abundare
nisi & domus priuate sint opulente: scrinia ciuium plena. Magnope cu-
randum est vt be biennales inducie rate sint & stabiles: quonia sicut exi
stimas aliquid pariet hec teporanea pax: vt melior possit haberi & logi-
or. Nam sicut ex puo bello maius sequit: sic ex breui pace gigni diutur
nior pot. Mollificabunt boe biennio sicut putandu est truces animi: sub
ibit iniuriaru obliuio: comercia inuicem habita familiaritates parient ex
quibus facile si sic diuine pietate placuerit vniuersalis concordia poterit
inueniri qd deo cocedat. Nuc res ecclesiasticas ingredior. Laudas me q;
in nurebergen. conuentu labores meos pro pace ecclesie & veritatis de-
fensione sim positurus. Hoc non me dignum laude sed indignu repre-
bensione facit: quia obnoxii sumus omnes qui christiano censemur no-
mine: matre nram ecclesiam consolari: veritatem tueri: christi vicariu bo-
norare: apostolice sedi reueretiam atq; obedientia impertiri. Qui secus
agit dignus e obprobrio & anathemate: ac ecclesia labefactat: bos decet
potissime insurgere qui maiori auctoritate & ptate fruut. Et bi maxime
arguedi sunt: si negligetes aut desides crescere malu sinut & virus effun-
di amplius. Me quidez & mei similes oportet hortari: rogare: instare: &
incessabili vocis tuba damitare vt principes euigilet: manuq; opponat.

Apprime vim
laudandus
Romo
Petri
Virtu
martirio
coronatus. Ille
martirio meruit
Hic pauit ouez
Christi. Ille sua
ꝓpria redemptor
Petro. O
Mercurius
Babilon

Quod ego ꝑ mea virili nō negligo: ſperoq; ſi res nō bene iuerit mihi nihil ē imputandū: quia nec clauus nec temo in manu ē mea. Iam ibimus nurēbergam. Nam rex & ſui fratres german⁹ & patruelis itinere ſe accingunt. Puto quia circa iobānis feſtū exibim⁹ auſtriā. Quid ſecuturum ſit nec dicere poſſum nec opinari. Tot em̄ capita ſunt vt nihil difficilius ſit. q̄ vaticinari quo illa diuertant: quot homines tot ſnie. Audio plura q̄ me cōturbant. Vtinā ſicut al's ſcripſi tua reuerēdiſſima paternitas in dieta fuiſſet: qa & cōcilio & auctoritate multū ad pacē valuiſſet. Quicqd ſequet̄ fortī aio tolerandū erit: q̄uis nō putē id obtinere qđ paucorū puidia & ambitio q̄rit: ſed tñ aduerſus bos tua paternitas ꝑſuiſſet & cū regia maieſtate & principib⁹ electorib⁹ de paſſagio tractare potuiſſet. Res ardua & magna. magnos ꝑmotores deſiderat: nec tot principes in vnū cōuenire queūt: niſi facūdia boni viri moneant̄. Ipi ꝑ ſe principes nūq̄ iſta ſomniant: nec fidē ꝑbent ſi q̄s nō maxime auctoritatis velit ꝑſuadere. Ego certe reuerēdiſſime pr̄ egregie qđ ſcribis cupio. nec derideo cogitatus tuos vt ſuſpicaris: ſed probo laudo q̄: nec ſcio in qua re poſſis vtili⁹ q̄ in hac inſudare. Quid em̄ vel honeſti⁹ vel ſanctius ē q̄ nomē xp̄ianū ampliare: q̄ fidē ſeminare catholicā: q̄ alas dyabolica fraude deceptas ad lumē veritatis reducere. Hoc ē ſane qđ cardines decet eccleſie: hoc ē opus eccleſiaſtici viri: hoc dignitati tue p̄cipue ꝓuenit: ſed mihi reuerēdiſſime pr̄ impoſſibile videt̄ tantū op⁹ p lr̄as fieri. Cū atheñ. bello ꝓmouerent̄: Demoſthenes q tūc exul erat nō lr̄is q̄uis ſcribere facūdiſſime ſciret: ſed lingua vniuerſas grecie ciuitates in fauorē patrie nouit. Idē mihi tue reuerēdiſſime pr̄nitati gerendū videret̄. Suſcipiēda legatio foret ad germanie gallie & britanie principes: rogādus rex nr̄ vt ſicuti regū prim⁹ ē ita & belli principē ſe cōſtitueret. Scio q a mineruā doceo ſed nō obeſt. Magna res hungaria ē multos viros habet: multaſq; vires: ſed ad pellendū thurcos: europamq; vindicandā maiori potētia opus ē: nec tu id inficiaris: q & germanos cōcurrere cupis & italos & claſſes. Sed mihi nō ꝑſuadeo tantā rem per lr̄as poſſe moueri. Ideo videre vellē reuerēdiſſimā pr̄nitatē tuā principes nr̄os apire cū mādatis & bullis aplicis & eos q cōſentiūt lr̄is: q̄ caſu nedū de paſſagio grecīā ex vngulis Machometi: ſed aſiā quoq; liberā dā ſperarē. Hec volui dixiſſe cu venia. Cōmendo me tue pr̄nitati reuerēdiſſime. Ceſar tibi & virtuti tue mirūimmodū ē affect⁹. De⁹ ſecundū iter tuū & qđ paras opus. Datū vuiēne. xxiiii. Maii.

Exponit quo pacto eps patauien̄. Fridericū ceſarē honorauit.

Neas ſilui⁹ impialis ſecretari⁹. EPISTOLA CLXX

e .S.p.d. Iobāni cāpiſio p̄ſtanti plō & amico veraci. Iubet lex amicitie omnia inter amicos eſſe cōmunia: ſiue modeſtia: ſiue iocūda que contigerunt. Te hec philozophia iamdudū & a teneris vt aiunt unguiculis edocuit. ideo non agam hoc pluribus ſed ad rem veniam. Magna mihi per hos dies oblata voluptas eſt: ad cuius plenitudinem ſola

tui pñtia defuit que mihi omne gaudiuz solidius reddidisset. Sed cõmunicabo tibi litteris qđ verbis nequeo: cuius & calamus impotens est oia referare. Audi tamẽ & voluptatis mee porciunculam recipe. Fui nuper apud vuiennã plurimũ mestus: quia cesarẽ nostrum res tum ecclie tũ imperii timebã negligere. Nam qđ dictum & scriptum fuerat de cõuentu nurẽbergeñ. videbam quodãmodo postergari. Sed aduenerũt mox regia mandata que nos sequi regem iubebant quoniã is die iouis. ix. iulii ex nouaciuitate recesserat iter suum versus nurẽbergam cõtinuatur?. Letati omnes hoc nũcio sumus. Ego cum magnifico cãcellario Caspare tui amante regiam maiestatẽ biduo sum secutus. Post cum rex opidum suũ quoddam extra viam positum visere vellet. nos anasum preximus vbi olim ecclesia metropolitica floruit laureacẽsis dicta. Fuit. n. laureata vrbs admodum insignis in ampla campoz planicie & super flumen qđ etiam anasum vocitant. Sed postq̃ athilla rex bunorũ vrbem banc deleuit vbi arx erat opidum ex nomine fluminis restructum est. Sedes vo metropolitica in salczburgam translata. Hic vna nocte consedimus. Postera die cũ duo miliaria teutbonica cõfecissemus nemus supra collem transiuimus: castellum conspicimus ecclesie patauieñ. qđ alii aporum planicierũ montem appellant. Ibi prelatus insignis residebat Leonardus episcopus patauiensis. qui susceptur rus regem illic obuiam venerat. Tu bominẽ nosti. Nam & hic vuienne fuit cum tu cardinalem sancti angeli secutus regiã maiestatẽ iam annus est visitasti: vir elegantis state: blandi colloquii: ingenii prudẽtis ac liberalis: qui primũ in concilio regio locum tenet. Hic vbi ex alta specula cancellariũ vidit aduenientẽ: marescallum suum obuiã destinauit qui nos ad secretam viam deduceret. In publicis aũt diuersoriis preceptũ erat ne quid nobis venundaret vel ad bominũ vel equorũ vsum. Et quia dispensator cancellarii preuenerat iamq̃ popinam armauerat omnia iussit eripi. nec vnum ex familia nostra passus est extra arcem eẽ sed equis etiam pabula ministrauit qđ vbertim triduo factum est. Venimus igitur ab eius conspectum: postq̃ hic diuina pegerat non tam letus berculem suscepit euander aut acheates anchisen. q̃ hic nostrum cancellarium. Nam & illum & nos singulos blando vultu & alacribus oculis ad se recepit. modestoq̃ risu quoslibet amplexabat ac dulcissimis verbis cõsalutabat & vt quilibet valeret pcunctabat, nec nos vti seruos q̃ nõ erat impar. sed vt filios vel fratres ptractabat: nemo crede mihi est Iobannes amantissime quem vnq̃ viderim tãbenignus atq̃ humanus in suos bospites. tãmagnificus in edificiis tãsplenditus in couiuiis. tamlargus erga personas miserabiles tam equus in subditos. tam iustus in omnes: q̃ istũ prelatum accepi. Hospitalitatẽ magnificentiaz ac liberalitatẽ egoipe sum contemplatus. Neq̃ hic sicut plerisq̃ bona ecclesie inter necessarios partitur. aut in alios illaudabiles vsus cõuertit: sed elargitur pauperibus christi q̃plurima. Nec princeps ẽ bis in partibus añ cuius ostiũ plures pascanẽ

X

inopes. Taceo elemosynas quas clanculũ facit. Nam̃ & comitibus & ba
ronibus nõnullis occulte subuenit: quos rota fortune instabilis p̃cipita
uit. Patet p̃terea dom⁹ eius p̃claris semp̃ hospitib⁹. Et lꝫ ea resistentia quã
tibi Albertus austrie dux fecit: qui postea rex hũgarie bohemie ac roma
norum fuit: in octuaginta milibus aureorũ suam eccl̃iam dãnificauit: hic
tamẽ postea q̃ꝫ pacem nactus est: in edificiis tum castrorũ tũ eccl̃iarũ repa
randis septẽ & viginti milia florenorũ exposuit. In redimẽdis aũt censi
bus ac prediis pignore datis tria & viginti milia. Vtinã tales p̃latos tri
dẽtina sortita fuisset eccl̃ia. Sed quid ego ista cõmemoro: sequar qd̃ cepi.
Erat iam prãdium opiparis epulis appositũ. Ascẽdimus aulam ibiq̃ iu
xta fenestrã quã leuis aura p̃flabat cõsedimus. Primus erat eps̃. secũdus
cancellari⁹. tertius illustris comes ottenbergeñ. q̃rtus p̃positus frisingeñ.
vir & nobili loco natus & iuris interpres. Sed nec mihi vltimus locus in
tam sublimi mẽsa negatus est. Credo me alienigenã honorare voluerũt.
Nihil lauti⁹ illa quadra fuit. nec tã florẽtes epulas metellus q̃stor hispa
ni dicit̃ habuisse: nec tã exquisita fercula crispinus aut apici⁹ & alii roma
ni vorabant. Postq̃ꝫ abrogatis cibarioꝝ legib⁹ prisca seueritas luxu cessit
maligno: mos germanoꝝ est pisces carnibus admiscere nec felix putat̃ q̃
tm̃ carnibus vescit̃. Suauissimi igit̃ fuerũt pisces appositi; q̃s tũ danubi⁹
p̃pinquus tum trauna p̃terlabens administrabat. Nescio quẽ accipẽserẽ
laudãt antiqui q̃sue murenas. Ego inter edendũ sepe recordatus sum ei⁹
quẽ Arestotiles dicit collum gruis optauisse. vt q̃ꝫ maxima ciboꝝ volu
ptate p̃frueret̃ inter carnes aũt ardeã comedim⁹ turdos altiles orices cer
uum aprũ leporẽ; omitto reliq̃. Nec dum hec legis saliuaꝫ in labra dedu
cas mũdatosq̃ꝫ dentes lactuca fatiges. Inter alias autẽ voluptates iocun
dissimũ erat ſuatas p̃ hyemẽ glacies in feruẽti estu mense apponi; vinaq̃ꝫ
illis reddi frigidiora. Quid tibi de vrbanitate faceciis miroq̃ꝫ dicẽdi lepo
re huius prelati satis potuerim dicere. Sunt nõnulli qui hospites q̃si ve
recũdia coacti vocitant oẽmq̃ꝫ morsum dinumerãt: ac cum agnũ lacerari
dentibus cernunt nõminus tristant̃ q̃ꝫ si ꝓpria mẽbra mãdarent̃. At hic
presul tunc dolebat tunc increpabat hospites cũ cesare videbat nec q̃ edi
lia ponerent̃ sed q̃ nõ esa fuissent q̃rebat̃. Q̃ꝫ si vt dicimus nobilitat mul
tũ frons generosa dapes: quid tunc dicemus cum laute mense copiosisq̃ꝫ
apparatibus & vultus leti & verba gratissima adiũgunt̃. Postq̃ꝫ v̄o exẽ
pta fames epulis menseq̃ꝫ remote sunt: ducit nos potifex p̃ castruꝫ. locaq̃ꝫ
singula monstat: sitũ ostendit & quicqd est laudabile in ap̃to facit. Prebe
aures paululũ: locũ tibi describã vt cum legeris exhylarari etiã possis. Ca
stellum hoc in ea terra est q̃ inter bauariã & austriã iacet marchionat⁹ ana
si: Quidam volunt hanc esse portionẽ austrie postq̃ꝫ ibi ducatus erectus
est. Sedet aũt castellũ in rupe tramie cui ab oriente austria: & ab occidente
bauaria. Boreã sibi bohemia prebet austrũ siria. Trauna fluuius est mire
perspicuitatis qui ex alpibus sirie p̃cipitatus quodam lacus efficit. Exin

de per quinquaginta milia passuũ discurrẽs: planicieq; peramenã secans non longe ab hoc castello ferẽ in bistrum. Habet bic amnis miri saporis pisces. Nec scio an alius ferati or sit. Scripsi iam tibi cursum eius qui admodum breuis est. Ius in eo piscandi multoq; est. Patauiẽsis ecclesia. xii. habet piscatores: quoq; quilibet tres ministros secum ducit. Dux austrie quattuor. Comes de schaumberg totidem. Dominus vualse prepositus sancti floriani. Domini de trauna & de lichtenstein totidem: qui pro libitu suo piscanẽ ac familias suas nutriũt. Preter hos tamẽ qui in horũ manus pisces aduenĩũt: ad teloneũ buius oppidi quadraginta pisciũ modii quotãnis dicunẽ ex bis qui ad mensurã venũdanẽ. Nam grãdiusculi numeratim vendunẽ. Modius autẽ pmagna mensura est & vltraq; reputes capax. Quid plura. Nusq; terrã aut arenã iuxta boc flumen effodies qn aqua intercrescente mox pisces inuenias. Hoc quẽ admodũ vides ad ornamentũ castelli lociq; voluptatẽ plurimũ cõducit. Sed adbibe amplio te mibi totũq; intuere meliꝰ. Mibi si castrũ aliqđ detur inbitandũ vbi ad recreationẽ viuere velim: boc potissimũ placeret. Quid eñ est ad plenã leticiam necessariũ qđ bic desiderareẽ. Fateor nõ esse bic vineta seu oliueta: non ficus: nõ cedros: nõ poma punica & alia q̃dam q̃ apud italos habentur cõplurima. Sed vina bic ex austria q̃gratissima pferunẽ amica nature gustuiq; suauia que nos in prãdio afatim bibimus. Nec ex atbesi desunt aut ex tergesto: quia vbi pecunia est illuc & vina vebunẽ. Qđ si desunt racemi & cuꝫ ficubus: melones sunt pira & poma admodũ gustui sapida sunt ceruſa multimodi generis. Est aer saluberrimus. Vẽtulus suauis. Si nudus incesseris si os aperueris: si ventrem oñderis & quantũuis flantis aure pceperis: nibil exinde lederis. Cum estus ẽ quãtũuis alibi maximꝰ: semp in castro flatus respirat amenus. Prospectus illinc ad nouẽ decẽueteutbonica miliaria ptendiẽ. Videnẽ montes nemora fluuii cãpi colles culti vireta iocunda. Hinc trauna currit: illic hyster plabiẽ. Prata q̃plurima ridentia cum tẽpus fert circũspiciunẽ. Pomeria circa castella tria sunt. Duo altissimis cõmunita foueis: nec actibus oino nuda vbi stationes babenẽ vmbracula cõtra solẽ aptissima. Si piscare velis aque in oculis sunt Si aucupari sepes q̃plurime auiculis referte circũstant. Si tibi venatio placet vix ad mille passus silue distant: quarũuis ferarũ genere plene. Est in colle pximo nemꝰ vmbrosum altissimis quercubꝰ septũ qđ fouea sepsq; cingit in modũ porci seu leporarii. Vbi q̃plurime fere conduse sunt. Illic etiam nisi sunt q̃plures: qs in arboribus bumana diligẽtia ad ordeoq; vsũ custodit: que ibi porrectis cibis nutriunẽ. In planicie feraces sunt agri tãtum frumenti siliginisq; reddẽtes: vt ex eo qđ supereſt castro munito facile possit vinum compari. Hec foris sunt. Nunc arcem ipsam interius cõspice. Est vt dixi super alta rupe cõstructum: castellũ ex tribus partibus ex planicie sursum erectũ ac sua natura defensum. Pars q̃rta duplicẽ bꝫ foueam: pontemq; duplicẽ. Profunditas foueaꝝ altissima ẽ. In hac pte turris ẽ

in celum tendens vndiq; ꝓpugnaculis cõmunita. In cuius summitate custos residet qui cornu tuba ppetue clamitat. Interdũ & rusticã musam exagitat. Murus cancellivndiq; duplex est: & in plerisq; locis triplex. In medio vo platea est arcularis. Ibiq; fons ameniſſimus scaturit ac per fistulas ereas bis sex: aquã ꝓpinat. Fontis ambit9 marmoreus est. Inter colũnas mediũ est tabernaculũ quod desup eminet ereũ mirifice structuꝫ vt elcha noris opus diiudices aut policeti cui9 fabrica trecẽtis & mille aureis empta est: septem circum ꝓcere ac frondosevlmi tendunt in celum q̃ vmbrã grauissimã reddunt. Cena dum estus est in cancellis apud hunc fontẽ paratur. Pisces ex fluminibus in fonte tanq; inviuario reseruant ac dum sedes in prãdio capi pisces & in coquinã deferri cernis: quos e vestigio coctos manducas. Est & alius fons lapideus dulces & plucidas aq̃s effundens. Tertius in coquina est cui9 cãnule limpbas in quaslibet ollas igni admotas inferũt. Est preterea bui9 castri mirũ priuilegiũ siue consuetudo ruricole qui circũbabitant obnoxii sunt queuis necessaria ad vsum castri prebere, exceptis bis que maioꝛ habent sumpt9. dant caseum butyrum lac lignũ & fenum ad cloacas oportunũ: gratis mũdant domũ: ligna scindunt: discos mensarũ exbibent scutellus & cacabos lauant. Post bec capellam vidimus ad diuinũ cultum pornatãvbi tres are consecrate sunt in ambitu supiori post aulam maiorẽ babitatio regi parara eratvbi bec loca notaui: stuba vna tapetibus ornata & attrebatẽsibus pãnis camera pamplavbi & lectus aureis ornamẽtis & apparatu regio relucebat. Ex qua & feneſtra q̃dam in capellam p̃bebant intuitũ: erat & studiolũ ppulcrũ. Rursusq; alia camera ꝓpinqua post babitaculum extra murũ castri pontibus sustentatũ vndiq; patulũ in occiduũ & septẽtrionẽ meridianũq; solem respiciens vbi semp aura suauis respirat cum alibi feruidus estus sentit. Ex inde aditus p pontes in alterã fert camerã q̃ extra murũ trabibus sustentata est: & orientẽ arctoũ & occiduũ solem intuet: quã mareſcallus regi9 inbabitat. Scdm locum dux Sigismũdus obtinuit qui & aulam & stubã & thalamũ in minori cultu q̃ rex babuit ipe sibi pontifex cancellariũ fuauit: vbi rursus alia manſio suis membris ad vsum principis erat ornata cã cellario p pulcbrũ thalamũ in alta turri & sub eo vultero regis cõciliario: locum castri qui respicit orientez meridianũq; solem prefectus arcis cum cõiuge ac nõnullis nobilibus dominab9 occupauit. Nam & ibi mãsiões q̃plures fuere tum ample tũ decore cellaria sub castro pampla & stabula multa. Inter castellũ & flumen traunã villa q̃dam fuit apta quã bic pontifex breui tpe cinxit & ad incolentiũ tutelã armauit: atq; bis in locis roma noꝛ regẽ & Sigismũdũ austrie ducẽ suscepit: bonorauit pauit: atq; oẽm equitatũ peditatũq; recreauit. Neq; ꝓtent9 bis sũptib9 rursus cũ rex linchiã prexisset: cũ cãcellario viã p̃ripuit ac patauie apd regiã maiestatẽ mã sit. Est aũt patauia p̃clara diuesq; ciuitas inf danubiũ enũq; sita quã prisci cesares ecclie tradiderũt. Danubi9 ex mõtib9 sueuie venit ynus ex alpib9

que germaniã ab italia diſtermiat: atq; hoc in loco mixt⁹ danubio nomẽ amittit: vrbs ipa in longũ tendit nec magno negocio formã inſule ſuſci-peret: ſi quis ab eno foueã in danubiũ duceret. Nec yni quingẽti paſſus ſunt ex vna in alterã aquã. Sup yno pons eſt ligne⁹ q ſexdecim b⁹ arc⁹ & ciuitatis partẽ q̃ trãs flumẽ ẽ ciuitati maiori ꝯiungit. Eſt & alius põs ſup danubiũ p quẽ via ẽ ad montes q bobemiã reſpiciũt: poſt hos mõtes fluuius ali⁹ niger admodũ plabit: qui ex bobemia venies oppidulũ iudeorum & tertiã potauie ptẽ diuides ſub caſtro p̃ſulis danubio quaſi ex oppido yno ſe immiſcet. Itaq; tria flumina vno in loco cõiungunt. Ac ppter ea locum iſtũ quidã verbo italico paſſum hoc ẽ tranſitũ vocitant. Nam & p hunc locũ merces italie in bobemiã ferebant. Et ſupiores theutonici auſtriã vel bũgariã petebãt ſicut & hodie fieri videm⁹: in medio vrbis tẽplum eſt diui Stephani primi martyris hui⁹ epatus p̃oni: egregie ceptũ ſed nõdum pfectũ: chorus hic admodũ pulcer edificat: ſed quia parce nimis tum ciuitas tũ capitulũ ad fabricã coferebat. Leonardus eps magnã pecuniã ad hoc opus dedit. Adeoq; iam celeriter edificat: vt quadriennio putet ex integro pfici poſſe. Apud hoc tẽplum edes epi ſunt ad eam partẽ q̃ reſpicit ynũ tu⁹ capaciſſime tũ ſplendidiſſime. In quib⁹ Fridericũ ceſarẽ ac Sigiſmnndũ ducẽ aptiſſime collocauit: eẽt iam admodũ longa epla ſi tibi oĩs ediũ ptes velle deſcribere: ſi vel capelle reliquias ſanctas vel aureos pãnos quib⁹ vndiq; muri veſtiti erãt ondere ptenderẽ neſcio quis princeps nõ ſe is edibus egregie habitare putaret: ego & regib⁹ & ceſarib⁹ atq; ipis eccl'ie romane ſummis paſtorib⁹ cõmẽdatiſſima vel conueniẽtiſſima hec palacia iudicauerim niſi quis forſitan huſſitarũ more nimiũ ſumptuoſa hec ſacerdotib⁹ exiſtimauerit: ſed nec hoc ſolũ habitacula regibus digna ſunt. Trãs danubiũ due q̃⁹ ſunt arces epi: altera in ſummo motis cacumie: altera in radicib⁹ apd aq̃s vbi danubi⁹ & niger bobemie fluui⁹ qui etiã fert vnões coniũgunt: eſt ad ſublimiorẽ arce grãdis aſcenſus atq; difficilis q̃ tm̃ ex vno ãgulo põt oppugnari. Sed ot ibi munitiones addite ſunt: tã muro⁹ q̃⁹ fouearũ: vt expugnari poſſe nulla vi boim videat: ibi & aule ſunt & camere ſplẽdidiſſime q̃s qui viderit nec ornati⁹ aliquid nec muniti⁹ vſq; eẽ putauerit. At vbi deſcederis in arcẽ q̃ infra iacet: ornatũ maiorem videbis: teſtudinatas cameras & aulas q̃plures: lectos ad regiũ cultũ ſtratos. Mirari g̃ potius q̃ cõmẽdari potui. Sũt meo iudicio theutonici mirabiles mathematici: oeſq; gẽtes in architectura ſuperant. At hic epos p̃cipuus eſt ſiue ſuapte natura in hoc inclinatus: ſiue peritiſſimis magiſtris edoctus Vidi ego q̃plurimas arces tũ apud italos tum apd alias gẽtes. Sed & ille vel ad bellũ ſuſtinẽdũ cõſtructe vel ad voluptatẽ parate fuerũt. Has vo Leonardus eps ad vtrãq; rem miro artificio coaptauit: ita vt nec ad iocũ ditatẽ nec ad tutelã vlterius quicq̃ deſiderent q̃ oĩa cancellario & mihi oſtenſa fuerunt dũ patauie regẽ oppe-riremur. Venit ãt rex die lune cũ Sigiſmũdo duce. xũ. kl'. iullas: triduoq;

mansit quē patauieñ.eps cum omi familia taz copiose q̄ splendide pauit: nec aliquē vel principē vel priuatū boiem qui curiaz sequeret passus est patauie obulum exponere: cunctis ipe sumpt⁹ q̄ liberalissime p̄buit. Sed qui fuerūt qui verecundia ducti nollent fercula petere illis vsq̄ in domū vbertim edilia mittebant & vina nec potuit aliquis cibum mordere qui nō ex epi coqna venisset. Cū rex moueret epm ne tantis se sumptib⁹ oneraret. tace inqt rex nolo cū bacvita migrauero p̄ronus me⁹ me arguat stephan⁹; q scit hec bona sibi p tuos ancessores elargita digneq̄ tibi ex illis honorē impēdi. Ministri p̄teterea esculēta & poculēta: equorūq̄ pabulatā volūtarie exhibebāt: vt tūc se q̄ maxime lucrari putarēt: cū effusius dispēsarēt. Ego mi Iohānes nō potui dū ista cernerē nō letari. Videbar videre priscos illos & admirabiles viros q̄s tātope cōmēdat antiqtas: sicut de Seneca scribit pisoneq̄ gneo & cocta quib⁹ & titulis & fascib⁹ maior fuit donādi gloria. Fortunet deus hunc presulē: vitāq̄ cornicis p̄beat & annos nestoris: sapientiā aūt eaz sibi vsq̄ in finē vite p̄stet quā mo habet. Nā etsi mltos sub se pplos tenet & castella vltra triginta possidet: & diocesim ad trecēta milia passuū extēsam a ratispana ꝓpe vsq̄ in posoniū qd est hūgarie oppidū regnat. Tanta ei⁹ tñ est prudētia singularisq̄ virt⁹: vt nihil dubiū sit sub eius gubernatiōe p̄stantissimā hāc eccliam tā in spūalibus q̄ in tpalibus ꝓsperari. Vale campisi optime & huius clarissimi viri laudes reuerēdissimo dño tuo meoq̄ cardinali tarentino & ceteris romane curie senatorib⁹ expone: q̄uis tarētinus ipe prelatū hunc & noscat & amet. Ex patauia. x. kl'. Iulias. Anno. M. ccccxliiii. Consulit que sunt agenda in causa frisingeñ. ecclesie.

EPISTOLA CLXXI

Eneas siluius Caspari schlick cancellario impiali. S. p. d. Pauci admodum sunt dies quibus per Casparem secerdotē nunciū tuum de singulis quoad potui plene scripsi: nec rem frisingeñ. aut aliam scriptura dignam pretermisi. Volui nanq̄ potius scriptis oibus longitudine tediosus: q̄ p̄termissis quibusdam breuitate odiosus esse. Sed aduenit mox germanus tuus Henricus frisingeñ. electus: & cum eo simul reuersus nyeperg. Ipse aūt electus idcirco huc ꝓfectus est: quia lr̄is tuis instructus erat vt pro oppidoꝝ possessione instaret. Nam & tu regi ad eam rem scripseras: sed erat adhuc nescius eorū que gesta erant nondū em̄ lr̄e mee ad eū ꝑuenerāt quas sibi sup his scripserā. Retuli aūt ei seriē reruz & regis respōsum mihi datum & sibi scriptū quo p̄cepto agnouit electus se frustra ꝓfectum huc. Accessit tamen nyeperg tanq̄ singularē amicū: quo cum in via sepe cōtulerat de negocio: narrauit sibi que in causa eēnt acta conciliūq̄ petiit. Is dixit se velle regē alloqui & cuius mētis eēt pscrutari an mutari snia posset. Accessitq̄ illum heri cū iam nox ruisset celo: petiiq̄ vtrum in re frisingeñ. vellet aliquid agere cū frater cancellarii adesset. Rex aūt iussit mox electuz accersiri: quo veniēte surrexit ex cubili & nōnullis passibus obuiam ꝓcessit. Tum electus dixit se huc venisse regratiaturuz

maiestati regie ex cuius munere ꝓmotus esset: supplicaturũq; vt possessio daretur in plenitudine gratie & ad hoc se monitum tuis litteris inqt. Rex v̄o habito concilio dixit se iam tibi in hac re rescripsisse teq; vocasse & postq̄ reuerteris rem hanc absoluendaꝫ. Gratias pro responso electus egit: subiunxitq; se scire nonnullos venturos esse etiam viros magnos qui partem alteram ꝓmouerẽt. Ideoq; se supplicẽ petere ne quid in eius preiudicium illis responderet̃. Ad hec dictum est regiam maiestatem cãcellarium expectare nec sevelle in eius absentia aut illo inscio de hac re ad cuiusuis instãtiam aliquid agere. Dixeruntq; consiliarii Henrice licet scriptum sit cancellario vt veniat: tu tamen sibi rescribito & mittito ꝓprium nuncium omninoq; ipsum adhorteris vt q̄festinãter veniat: tum pro rebus huius ecclesie frisingeñ. tum pro negociis regiis in quib⁹ sua presentia est necessaria. Nam multi casus possunt accidere qui primũ nuncium impedirẽt. Annuit Henricus mihiq; dixit bonum esse vt lator presentiũ anderlimus huic se itinere accingeret: quod mihi quoq; ex vsu visum est admodum necessarium: quia nescio quam diligẽtiam habebunt college tui admittendũ litteras. Dum hec agerent̃ venit ex romana curia osilieñ. episcopus prutenus quẽ nosti: per hunc putabat Henricus bullas sue ꝓmissionis trãsmissas sicut Iohannes tolner sibi ꝑantea scripserat. Accessimus ergo diuersoriũ eius ꝑcontati sumus an bullas auferret. Is retulit se fuisse ordinatũ vt ipse afferret sed cũ expeditio eius longior videret̃ placuisse romano pontifici vt tabellari⁹ suus guido noĩe ad te illas deferret: qui cũ quindecim diebus eum p̃cessisset mirat⁹ est nõ esse nobis traditas bullas deditq; Henrico lr̃as sibi & tibi directas ex roma bononiaq; trãsmissas. Quibus aptis cognouimus verbum ei⁹ verũ fuisse: sicut & tu ex ipsis lr̃is agnosces. Nam ipsas tibi cũ pñtibus destinam⁹. Nos v̄o opinamur bullas easdẽ ad te vel dñm Iohannẽ carnaial cõuolasse. Nam guido ille vt accepimus ad apl̃icos nuncios lr̃as habuit. Quod si sic non est aut venetiis sunt apud mercatores: aut guido corruptus aduersariis eas vendidit: vel sinistri aliud accidit. Tuũ est ꝑcunctari diligẽter nã maxime expedit has lr̃as haberi in quibus fundat̃ ius. Nec putat Henricus australes moueri posse vt castra tradant nisi oñdebant̃ bulle. Ideo curet tua magnificẽtia eas oĩno secuꝫ afferre si apud nurẽbergã inueniri pñt: alioquin opus erit iterũ eas ex curia suscipe. Nunc aũt ne mireris ꝙ nunciũ ꝓpriũ destinam⁹ cãs subiũgemus. Nã prima ẽ ꝙ rex sic desiderauit & cõsiliarii ꝑsuaserunt. Scd̃a est qa videm⁹ regi necessariũ eẽ reditũ tuũ in multis arduis negociis qui egreferet sibi te deesse cũ opus ẽ. Exinde q vult principis gr̃aꝫ is in aduersis ſuiat. Nã in scd̃is plures iueniũt̃ ſuitores q̄ sit necesse. Post hec videm⁹ instare ꝑiculũ in eccl̃ia frisingeñ. nisi venerꝫ cito. Qꝫ si veneris bñ oĩa dirigi posse cõfidim⁹. naꝫ & rex bñ affectus ẽ & nyeperg adiutor. Magister aũt curie scripsit in fauorẽ tuũ: & sicut sepe dicit̃ pñtia recipit: absentia ꝑdit. Vlterius scim⁹ dñm treuereñ. vẽturũ: q cũ sit alt̃ bõ

q̄ꝫ solebat nec multū tibi afficiat̄: timem⁹ ne quid in hac re sicut ꝓ certo in telleximus aggrediat̄: & in aliis q̄ꝫ possit tibi obesse. Scis quid velim⁹ dicere & q̄ al's tēptata sunt. Dn̄s etiā alius vocat⁹ est vt nosti ꝑ alias lr̄as q̄s neutralitat⁹ amator & bauaroꝝ fautor nō suadebit tibi dare possessionē. Dicet ꝑiculuꝫ eē & qd̄ nō poterit publice clam tractabit: nisi fortasse ꝑ te sit nurēberge ꝑsuasus. Accedit ad hec alius tibi notus qui & ip̄e clanculū electo suo fauet & q̄ꝫuis nūc absit cito tn̄ reuertet̄: nam in ꝓuinciā nō patuit sibi & suis collegis accessus. Itaqꝫ oībus his ex causis duximus mittendum esse nunciū vt si alie lr̄e negligant̄ he saltē te cōperiāt teqꝫ ad veniendū inducant quia nullatenus suꝑsidendū est. Intuere aliud qd̄ ingerit ad scribendū. Allocutus est Henricus quēdam regiū cōsiliariū qui se oñdit sibi affectū. Sed q̄ntū ex eius dictis cōprehēdim⁹ is magno impedimento fuit ad possessionē habendā. Inquit em̄ nullatenus se regi consulturū possessionē dare qui parcialis videret̄: sed suadere vellet vt om̄es custodirent̄ introitus hui⁹ eccl̄ie & exinde clam subueniret̄ Henrico ad litem ducendā donec ꝑ iusticiā terminaret̄ cā. Sed cōsiliū q̄ꝫ ꝑnitiosuꝫ sit cernis: q̄si honestius sit principi seculari bona eccl̄iarum absqꝫ vllo titulo detinere q̄ꝫ ius hn̄ti cōcedere. Sed non videt oculatus hō q̄ntuꝫ dedecus rei resultaret & q̄ntū infamie & vt ꝑ hunc modū magis se odiosum bauaris redderet qui se hostē faceret & quātis molestiis se subiiceret. Nam castritenens nūc ꝑ conciliū: nūc ꝑ electum: nūc per principes rogaret̄ restituere & interim quoqꝫ bona ecclesie disparent̄. Sed addidit homo ꝯsiliū magis insulsum. Ait em̄ si castra in manu sint regis: ꝓ quacunqꝫ parte declaratio fiet impetraturū regē vt Henrico eccl̄ia conferat̄. Qua re nescio an aliqua dici stultior possit: nam hoc manifestū est in cōtrariū agere. Solet em̄ qn̄ fiunt declaratiōes obediētiarū illis cōsuli qui sunt in possessione. Et cum aduersari⁹ iam corpus eccl̄ie & diocesis in possessione habeat henricus v̄o nihil: quis dubitat meliorē futurā partis aduerse cōditioneꝫ cum iura semꝑ possessionib⁹ faueāt. Voluit insuꝑ ille cōparationē facere huius eccl̄ie ad patauien̄, ꝓpter quaꝫ Albertus multas expensas subiuit & tandē succubuit. Sed nō aduertit vir meo iudicio nō imprudēs & suo valde sapiēs ibi Albertū ei fauisse qui nullū ius habuit: & se pape opposuisse. Nunc rex habentē ius tuetur & papā secū habet cōcurrentē. Post hoc intelligo quosdā eē qui tractare cōcordiā vellēt vt cederet henricus parti aduerse cum aliquib⁹ emolimētis & spe alterius eccl̄ie: qd̄ taꝫ decet te facere q̄ꝫ famā & nomē ꝑdere. Nam cū grato anio erga te fuerit eugenius ac domū tuā hac ꝓuisione decorauerit: & p̄ter oēm ꝯsuetudinē bullas absqꝫ obligatione miserit: quid tn̄ dicere poterit si eius gr̄a relicta cuꝫ eius hoste durissimo recōcilieris. Plus hic ignominie redūdaret q̄ꝫ ex ꝓuisione receptū sit honoris. Hec nō attingo ꝓfundi⁹ qa melius me nosti: & cum hic eris latius hec agitabim⁹. Post hec mittit tibi henricus ꝓcuratorium ad resignādū p̄bendā suā ratispanen̄. Itaqꝫ rogat vt qn̄ illac redeū

do trãsis capitulũ accedas: rogesq; vt aliũ germanũ tuũ eligat in canonicum & liberãs Henricũ absolutiõe statutoꝝ qescere velit vt solũ Frãcisci noie det̃ pecunia: qđ existimat ꝑ te nõ egere impetrari posse: q apud eos dilectioni es & reuerẽtie. De via v̄o ꝑ quã tibi rex cõueniẽdus sit nõ possumus aliquid certi scribere: sed nobis expediẽtius videt̃ vuiennã vt ꝓficiscaris ad regẽ de nouitatib⁹ scripsi in aliis lr̃is oĩa. Post illa venerũt ex finibus bũgarie regis polonie & dñi cardinalis epl̃e: magnas & felices nouitates referẽtes: sed aliud rex aliud cardinalis scribit: plus ille hic castius Exemplũ eaꝝ tibi cũ bis mitto. De italia nihil est plus noui nisi qđ refert osilien̄. ꝯuẽtũ bñdũ eẽ int̃ oẽs ꝑncipes & cõitates italie papa & aragonũ rege interfuturis: sed nõdum ẽ de loco cõuentũ. Id si fiat nõ parui momẽti erit. Nos illis de rebus nihil olfacimus. Vale feliciter & reuertere absq; mora viarũ discrimina vt nosti astute cauẽdo. Suadet nyeperg vt oĩno venias cito si tuum bonorẽ & exaltationẽ optas. Henricus hodie vuiennã versus ꝑgens a nobis est abiturus. Ex sancto vito die .v. Ianuarii. Anno domini. M.ccccxliii.

De coemendis politicis & aliquid de Petro noxetano.

EPISTOLA CLXXII

Iobannes cãpisius Enee siluio impiali secretario. S.p.d. Lr̃as dedisti pridie idus octobris ex vuienna ad me ꝑferendas ego illas rome idib⁹ nouẽbris Iobãne nr̃o tolner restituẽte accepi: habeo gr̃as bũanitati tue de tua erga me beniuolẽtia qui vti saluti mee timuisti istinc patriã & meas repetẽtis: ita & sospitati mee gratulatus es cũ primũ ex meis ad te lr̃is accepisti: scias me sospitẽ scias aduenisse: res meas fuisse itineri cõmissas qđ non nisi tua diligẽtia & Mathei nr̃i opa pactũ estimo imo certũ mihi ꝑsuadeo me cogit vt ingentes tibi & illi gr̃as & q̃ntas ex anio possu; agam: etsi ex veneciis nõdũ de illis quicq̃ senserim. Scripsisti me parce res tuas apud iusubres attigisse in quo nõnihil accusari a te videor: scripsi causas cur mediolanũ non accesserim: qppe qui sciui gũfortũ apud romanã curiã cũ englino abesse: & itẽ cũ nauariã nõ ierim: rõ apud me fuit & conciliũ nõ condẽnandũ: si mihi credis me excusatũ habebis: si minus dolco te ex mea quam mihi ascribis negligẽtia molestiã vllam accepisse. Tue tñ bũanitatis fuerit & nostre inter nos veteris beniuolẽtie & familiaritatis venia; mihi cõcedere: etiã si minus vti vis in re tua ociosus fui desideriũ tuũ & politica Arestotilis cõuersa q̃ primũ in tãta locoꝝ distantia licuerit asseq̃ris curabo ipsa alia aut alia via vt iubes explere. Neq; me pecunie timor afficiet. Vtinã nõ me magis mea q̃ tibi vtinã soli nota esset: nõ me magis inq̃ solicitaret aut afficeret egestas. A q̃ tñ si me sũmi põtificis dicta & heri mei amor & gr̃a nõ fallũt: magna ex ꝑte leuari puto Et fortassis ipe de hoc aliquid ex me senties priusq̃ be lr̃e hic ad me ascẽdãt. Sed ad rẽ nr̃am venio. Credidi bñ & qđ amici & mei officii eẽt facere si te prius de ꝑcio libri admonerẽ: vt & ipe diligẽtiã meã in ꝑquirẽdo libro agnosceres & ego ꝯstãtis ani tui liberalitatẽ cernerẽ. Si quidẽ isti⁹

modi librū q̄ meus fuisset habuisseꝫ:iā dudū dono ad te mittere curasseꝫ. Proinde ne crediderīs voluisse me aut velle in eo qđ mihi tecū sit negocio indēnitati mee cōsulere. Sed qđ ais si minori p̄cio q̄ scripseris bñ nequit libet id auri cōferre: minus te q̄ voluisse liberalē oñdis:nā v̄bis illis admoneor librū illū q̄nti mioris emā qđ argumentū ē ani pauloplus ad nūmos q̄ oporteat affecti: ego v̄o vt scias q̄ libere in re tua p̄ vsu nr̄e familiaritatis agere possuꝫ:curabo p̄ virib? & ingenio meo vt librū q̄ optimū babeas:ita tñ vt me nō imprudētes emptorē iudicare possis. Tolner nr̄ ita mihi not? ē vt nota magis nulli dom? sit sua: & iā cū eo ea de re locutus sum libro repto & empto consiliū capiem?: & qđ meli? visuꝫ fuerit vt desiderio tuo satisfiat seq̄mur De petro noxetano nr̄o nisi me fallat memoria:scripsi ad te aliqđ posteriorib? q̄s nōdū accepas:q̄sq̄ nūc p̄ matbiā cāpsorē accepisse debuisti:q ad reuerendū dn̄m meū legatū iaꝫ diu reuersus est p̄ si nihil scripsi sil'e certe vt scribis mōstri ē: nisi forte debilitas oculorū meoꝝ id effecerit. Noxetan? nr̄ optime valet:indies ditior & tñ vir melior & magis amicitie cultor euadēs. Heri mortē quaꝫ certe būane & grauiter tulit fert sapiētis. Solus viuit vt idē corpe & anio liber. Edes cōductas nō supbas sed liberales bꝫ:pueros q̄ꝫ & eq̄s quib? eū rome vti nec esse ē. Quid aūt officii gerat me rogas:imo quid officioꝝ rogare oportuit. Et scriptor aplicus est & abbreuiator: est lector contradictarū:causas nōnūq̄ solicitat. Vñ lucra ex bis oibus capit. Est p̄terea in amicos liberalis & ociosus & adeo officiosus:vt inde me cōscio plura iam damna & incōmoda receperit:que tamen idem nibilipēdit. In te v̄o me teste eo p̄seuerat anio quo semp fuit: fortunis tuisq̄ bonoribus tam letus q̄ dici a me non potest. Sepe de te est inter nos amicus sermo: sepe te presentē & cōciliorū nr̄oꝝ p̄ticipem fieri optamus. Sepe dum a laboribus laxare iuuat animos quantū inter nostras occupationes licet fiunt nobis ob tuaꝫ absentiam quam continuo recolimus iocunda solacia. Quod ad te nihil scripserit tuis eplis vt scribis p̄uocatus:miror admodū & apud illā maximā de boc querelā p̄ponā:etsi forte in nr̄a taciturnitatis lege cōfidit. Deinde aduerti que grauitas de generoso anio:scripsisti qualis fuit Alexandri tui exitus. Itē que de Hanibale quoq̄ breuiter scite tñ ad te dicta sūt. Vale feliciter & tibi felicē ac cornicis vitam (qualem theofrastus moriēs & naturam accusans optauit que bomibus taꝫ breuem dedisset) tribuat omnipotēs deus. Post bec noxetanus noster cum apud fratrē Petruꝫ q̄relam quā dixi ex me p̄posita audisset: multa bilaritate fusus a risu vix sibi nē faciēs ac verba tua iterū atq̄ iterū relegens (ostendi em̄ illi tuas ad me lras) excusatum apud me fecit scripturūq̄ oino ad te pollicitus est: cōfessus palam binas dumtaxat ex te lras accepisse. Vegius tuis p̄speris rebꝰ exultans saluū te ex animo iubet. Idem facit & iacobus caluus venerabilis vir centes ciuis & canonicus senēn. bomo: quo natura neq̄ meliorem genuit neq̄ suauiorē: in cuius pectus animaꝫ credo p̄silisse meam: et ita

vt aristophones poeta ait ex duobus corporib⁹ vnã factaz esse inter nos iam. Is inq̃ salutes tot tibi mittit (placet eñ mihi sic apd te loqui) quot sunt auis in corpe plume. Hec ad te scripsi: mõ rebus sic exigẽtibus: & vt tibi parerẽ qui iussisti ne legẽ taciturnitatis nre seruarẽ: & q̃ntum licuerit scribam ad te crebrius eo tn pacto vt lex ipa taciturnitatis firma maneat: que est vt liceat nobis adinuicẽ non scribere. Vale iterum & me sine fine qd etiã atq; etiã rogo atq; obsecro cõmendatũ fac magnifico Caspari in eiusq; amore & gr̃a ppetua conserua. Rome idibus Nouembris. Anno domini. M. cccc xliii.

¶ Dubitat an vxorẽ ducat cũ sit inops. EPIS. CLXXIII

Etrus noxetan⁹ scriptor aplicus Enee siluio poete & amãtissimo fratri. S. p. d. Cognoui ex lr̃is q̃s estate decursa p Nicolaũ castella nũ ad me dedisti: & itẽ ex his q̃s nr̃ cãpisi⁹ ex te nup recepit: admiratum te fore q⁹ tecuz diu tacuerim idq; ppterea factuz putare videris qa vir magn⁹ & diues euaserim; sic eñ scribis: ego vo irrideri scriptis hmoi mererer: nisi tu⁹ erga me singular⁊: amor mihi foret exploratissim⁹. naz p tua i me beniuolẽtiã & charitate maxia quicqd ad me scribis i bonã recipio ptẽ si tn vt tibi psuasuz est vir magn⁹ & diues eẽm: nõ solũ lr̃is sed donis q̃z te sp visitarẽ nec quẽq̃ spernerẽ: & p̃sertim quẽ plurimi facio atq; vt meip̃m colo amo & obseruo: sed quia cõditio mea tam tenuis ẽ vt nec amicis nec mihi pdesse valeã: taceo nec amicoꝝ aures obtundere audeo nil p̃ter verba offerre valens dũ vixit cardinalis sctẽ crucis cui⁹ memoria nũq̃ ex me delebit̃; spes erat mihi nõ mediocris: q̃ tota cũ illo cecidit; scriptoria si cut nosti: & itẽ officiũ p̃dictarũ pecuniis emi: q̃rũ ps amicoꝝ fuit mutuo mihi cõcessa: & eã cuz iã restituissem & sperarẽ aliqd ex is officiis cũmulare: ecce infelix & inopinat⁹ cardinalis obitus quo humi pstratus sum: oportet nãq; ppriis sumptib⁹ me viuere & ex sudore manuũ meaꝝ & p deũ imortalẽ Enea mi suauissime bodierna lucra vix alimonia p̃bent Nosti fluctuatiões curie. Si pacata foret eccl̃ia & integrã dn̄s nr̃ b̃ret obedientiã: viuere ex his officiis posseꝫ. Scribẽs tn ab ortu ad sol⁹ occasũ tãq; copiosta: Incũbũt p̃tera ml̃ta onera q̃ nõ oẽs norũt. Pat adhuc viuit grãdeuus & paup: qui a me nullo pacto ẽ deserẽdus. Est & filia q̃ mihi florẽtie nata est ex puella: quã nũq̃ cognoscere potui cũ eẽt virgo: & optiorũ moꝝ nisi ꝑmissione data mr̃imonii. Et lz nec testis adesset nec anim⁹ occurreret: vrget me tn̄ ꝑscientia: & p̃sertim cũ iterũ grauida sit & ꝑpe partũ inhumanũ puto eam deserere. Est eñ bene nata: honeste nutrita: & oñs bonas ptes b̃ret si adesset opes: sed paup ẽ. Existima nũc bũaniss̃ime frater qbus implicer curis. Equidẽ valeo respirare. Que oia ad te scribere dimiseram ne te dolore afficerẽ. Vtcunq; est non despero tn̄ nec desperabo vnq̃: quia iuuat deus in se cõfidẽtes. Ego te oro saltẽ mei causa qui & aio & corpe sum tuus: & ero dum viuã: parti et nr̃e faueas q̃ntuz potes. Poteris aũt si voles plurimũ: nec te penitebit in posterũ. Quo anio erga te

ſum cāpiſius nr̄ tibi ſcribit. Ego tui tūc obliuiſci potero dū moriar: ſi ſenſus cū morte pereunt. Senis vidi nobilē & clariſſimū patrē tuū optimū & tibi būanitate & ceteris nature atq; ani dotibus ſil'em: multaq; tū ipſe tuq; ceteri neceſſarii quibus abūdas obtulerūt quia me tibi amicum ſciebant: fuiſſemq; is vſus ſi neceſſitas incūbuiſſent tu ſi vnq; bas ptes repetas qđ dii faciant: etiaq; ſi vir maximus ſis cauſulā meā intrare dignaberis: & qđ fuerit appoſitū comedes ſiuevxorē ducā ſiue ipa careā. Interea ſi quid ad me ſcribis in menſa mediocruq; exponi lras iube & vale optime ex roma die. xviii. nouēbris. Anno. M. cccc xliii. Polliceē ſuam diligentiā in rebus apud ſenatū venetū.

EPISTOLA CLXXIIII

Ndreas donatus eques venetus Enee ſiluio poete doctiſſimo. a Salutē plurimā dicit. Nuprime lr̄e tue mihi obſignate fuere q̄s libenter plegi: & eo libētius quo clarius ſalutē magnifici Caſparis cōcepi: q̄ mihi ꝓpe domū clariſſima ē: vidi ꝓterea ex ipis lr̄is qđ de re pecuniaria quā cū boc ſenatu agere bq; ad me ſcribis: qđue nuncii vr̄i buc ꝓfecti ſapiēter attulerint luculētius ꝓcepi: deus quidē mihi teſtis ē: quē animū quā mentē quā diligētiā in oibus cōmodis eius ſp̄ babuerim: babebā & babiturus ſim: cetera ꝓtermittēs modo ſatiſſacere & inſeruire poſſem ſue magnificētie: cui ꝓ eius ſumma in me beniuolentia quā magnifacio obnoxius ſum: nec me vllus labor grauaret aut pōderis quātitas aut verboꝝ platio q̄ paſſim maxima eſt in repu. ex quibus q̄nq; aures aliene obtūdunt. Oīa nā in me cōcurrūt ad rem ipam bene & optime cōficiēdam: quia niſi a me ita magnū fieri poſſit q̄ beniuolentie & dignitati ſue gerere morē mihi ſatis eēt: ſed ſicut ſcit eius magnificētia q̄ nouit mores huius rei pu. cuius volūtati maiores & minores ſuccūbunt ſum ciuis bo ciuitatis & q̄q; & auctoritat & dignitatis locū aliquē teneā: tn̄ deeſt mihi ptās aliq̄d faciēdi ſine auctoritate & mādato buī ſenatus qui regimini oim p̄ſidet: indulgeat g̃ magnificētia ſua ſi ita ſufficiēter votis eī non ſatiſfit: cognoſcit em̄ rerū cās gbus res ipa deferē: qđ tn̄ differē nō auferetur: ſp̄ aūt in ea re & ceteris me ꝓmptiſſimū bēbit: qui oēm opaq; curā & ſtudiū adbibere nūq; deſiſtā: qđ reliquū qđē eſt a nūciis vr̄is ſniaq;: & opinionē meā clari? viue vocis oraculo ſenties quā eius magnificētie referre poteris: cui me obnoxiū cōmēdatuq; facies. Vale felix ex venetiis die. xii. Ianuarii. Anno. M. cccc xliiii.

De politicis Areſtotelis & de vegio poeta & Leonardi aretini morte. EPISTOLA CLXXV

Obānes cāpiſius Enee ſiluio poete doctiſſimo ac ſereniſſimi dñi regis ſecretario. S. p. d. Eram anio nimis ꝓturbato cū mihi bodie mane ad ſcolas baſilice principis ap'lorū noxetanus noſter lr̄as tuas reſtituerit: pñte conte noſtro ſenen. vnico vite mee & anguſtiarū mearum ſolacio atq; refugio. Illis lectis nō potui bilaris ꝓ id tpis nō fieri: tuq; ꝙ ex aliis tuis ex ſancto Vito adviceſimūſextū decembris ad me lr̄is dubius factus extiterā: ne mee & noxitani ad te lr̄e minime pueniſſent: tum

ꝙ ppter ſcripta tua cū te mihi attulerūt quē ſemp optime noui: nā & ami
citiam tuam ſolidā eſſe oſtendiſti & libertatē loquendi inter nos vt libet
conſtitutā eſſe probe atq; egregie declaraſti. Ex ipſa quoq; verboꝝ tuoꝝ
copia & facilitate & rerū pondere quas neſcio an dicam grauius an orna
tius an potius modo vtroq; attigiſti. Exhibitus es mihi rhetor & poeta
nobiliſſimus: debinc quidem grauis doctiſſimuſq; philoſophus. Cū ite
rum atq; iterū epiſtolā tuam relegiſſem: quinimo & vnū dico qđ forte ri
debis: ꝓphetā te certis in locis epl'e tue de meipſo affirmare poſſem q̄rū
locorū ꝓphetiā libenter aperirē: ſed oīa tam lr̄is mandare q̄ coram ex
plicare licebit. Habeo em̄ que vt verbo tuo vtar mihi expuenda eſſent q̄
tamē apud noxetanū nō expuere nō potero: quo cum officiū & oīs bo
nas dicere & licet & iuuat. Nolti em̄ q̄ ſit in celebrando officio & libens
& religioſus. Librū politicorū vt alʒ ad te ſcripſi ſenis inuenerā: ſed rome
nōdum inuenire venalem potui: & ſic non illi inueniēdo exactiſſima dili
gentia intēdere qđ mihi credas velim. Non eſt certe rome illa librorū ve
nalium copia q̄ florētie gentiliū p̄ſertim & horū maxime quoꝝ eſt noua
aretini traductio. Tu tamē certe habe me voti tui implendi gr̄ano quie
turū: niſi faxim vt librū hūc q̄primū licuerit habeas. Et quia difficillimū
expior inuenire venditorē: nec etiam facile eſt habere qui illum mihi niſi
ad breue cōmodet ſtatui ſcriptorē inuenire qui librum ip̄m veloci manu
bona tn̄ lr̄a trāſcribat. Et tranſcriptū mediolanū mittā ad ſigberiū vel an
thoniū vt iubes: aut p aliā viam illum ad te deferri curabo: quēadmoduꝫ
Iobāni tolner melius videbit. Habeo gr̄as humanitati tue qui magna le
titia intellexiſti vt ſcribis concepiſſe me ſpem fortune melioris. Verū ni
mis poeta in poſtremo ſermone fuiſti: p̄ſertim cū dixiſti te mihi min⁹ ſpe
rare. De noxetano nr̄o ſic eſt vt ſcripſi: non muto ſniam: q̄q̄ non illis eſt
fortunis aut bonoribus quib⁹ eū dignū cenſeo. Tu recte potiſſime locū
illum de ip̄o facetiſſimeq; attigiſti. Verū vt verius de boie amiciſſimo no
ſtro accipias: ego & ſi dixerim me non mutare volo tn̄ moderare ſniam:
nam non eſt res ſua tāampla quātū forte ipſe ſupioribus ad te lr̄is ſcripſi:
vel tu ex eiſdeꝫ accepiſti: etſi vt affirmaui pueros & equos paſcit: nā neq;
ſunt hoc tēpore in curia bmōi lucra: ſed abundātia vt aiunt cordis locu
tus ſum. Caluū nr̄m tui noīe reſalutaui vt iuſſiſti. Fuit illi reſalutatio iocū
diſſima & gr̄as habet ingētes & tuū ſe eſſe ꝓfeſſus eſt. Contes nr̄ q̄ iocū
de lr̄as tuas totas legerit & de te q̄uide audiuerit: quātoq; in ſermone
de te fuerim⁹ nō eſt vt vltra tibi aperiā qn̄ quidē iā tibi p me cognitū ex
tat vnā eē illius & meā more ariſtrophanis aiaz vegii nr̄i fortuna ſi ad eū
ſpectes aut admodū tenuis eſt aut nulla: ſi ad tpa nr̄a quibus vere vt ſcri
bis dicere poſſum⁹: exurit intactā paridi ni vēdat agamenē. Eā vl' magnā
dices vel minimā. Nam preter id ꝙ ſacras ſummi pōtificis edes & q̄drā
colit datarius eſt: qđ minus tamē baud eſt illi lucroſum volenti ſe: quod
conſtanter facit bonū virū conſeruare. Que res facit vt ex eo officio neq;

ditior neq; diues fiat: emolimenti tamē aliquid habet q; abbreuiator est:
& nouissime sancti Petri in vrbe canonicus factus extitit. Hecvt dixi ad
hominē parua sunt. Verum tamē vt maiora sint q; que ipse post tot & tā
tos tanq; varios tot annorū labores mereri potuerim qui nihil certe p̄ter
dedecus & rerum omniū quibus reliquam vitam tueri possim tenuitatē
ne dicam indigentiam possideo. Quo nemo certe est philosophior si mo
do phi est bonorū externorum oino nihil habere. Ex his & ex principio
epistole vbi me fuisse anio nimis pturbato affirmaui: scio negaueris me
ph̄m & recte. Nam etsi sapientū amator sim & mihi placeat ipa sapientia
& philosophoruz studia me aliquando delectarint ac delectarent si mihi
adessent facultates: tantū tamē abest vt me ph̄m censeri abvllo abs te etiā
velim vt nihil a me magis sit alienum. Neq; illam stoycorum aut pipate-
ticorum sapiētiam attigisse me vlla ex parte expio r: vt vel nulla q̄ stoi-
corum est: vel moderata quod pipateticorū animi perturbatio mentem
attingat. Sum em̄ de numero mortaliū: quoz vt quidā poeta apud Cice
ronem inquit. Nemo est quē non attigat egestas morbusq; de rebus le-
gati & exercitus p̄nonū in thurcos iocū dissime legi. Tam etsi illa vobis
tam diu vetera sunt: que de euersione sophie ciuitat' in cineres: noua cer-
ta accepimus: apud qs & fama ē sed nō dū certa captā esse andrinopolim
primā citra mare magni thurci sedē: captā q; & ei? filiuz: ac ipos thurcos
adeo in fugā eē cōuersos vt finē nondū faciēt fugiendi. De quib? reb? iā
apud vos nūc fortassis idē rumor vt ita dicā volitat. Noxitan? ad te scri-
bit. Vale rome die septima Februarii. Anno. M. ccccxliii. hec iā diu scri-
pta & ad te ferenda fuerūt. Verum cōperi ex Iohanne tolner nunciū iam
reuertisse. Vnde effectum est vt postea vsq; in banc diem tabellariū nō ha
buerim cui has cōmittere potuerim. Interea vo tēporis cum librū politi
corum venalem nullomō reperirē: tametsi multoz & maxime librario-
aures obtuderim. Vix iuenire licuit qui librū mihi cōmodatū faceret nisi
ad valde paucos dies: decreui vt librū ipm politicorū potius habeas qua
lemcunq; ipm brē possum & id q; cito: q; nimiū differendo expectatione
tuā vehementē & honestissimā offendere. Itaq; a cardinali de colūna exē
plar habui & scriptorē satis eruditū inueni qui celeriter vt fidē dedit hoc
opus absoluet: absolutū curabo adiutorio tolner qui nūcios patrie nouit
& mores vt q; primū illud habeas. Erit aūt liber hic in papiro ꝓpterea q;
scriptorē nōdum brē potui qui in pgamēto ipm scriberet ea lra & eo tpe
quo cōueniret & oporteret. Nam vt dixi nō possum diu exemplar tene-
re. Scriptū g̃ mittā & deinde si malueris aliū pulcriorē brē q; mun? meū
exiguū tenet faciā vt iusseris. Sz reuera nihil mētior dū tibi qs dixi in hac
re difficultates p̄dico. Vt aūt nō ignores quib? in finib? me mea teneāt fa
cta: fui bacten? nauigās inter spem & metū fortune melioris. Verū nunc
q̄driduo spes redire cepit: & quidē paulo maior q; adhuc apd me fuerit.
Nam cum ꝑ me fortuna rogaret audiui āmotas esse seras & talia sunt re

ſponſa vt credi poſſit me poſſe certius q̄ antea ſperare. Sed valē. naz dum tecum libēter loquor inepte ineptius ineptiſſime tibi homini aptiſſimo ſcribo. Verum dabis familiaritati noſtre & mee de te fidētie veniam. Rome ſecūdus marcii ſcriptor iam dimidiū librū politicoꝝ ſcripſit. Cum abſolutus fuerit tolner noſter vir certe bonus curā babebit illum ad te p nūcium fidum trālmittēdi. Vale datū vtſup̄. Clauſis iam lr̄is meis & illis iaz noſtro tolner deſtinatis qui illas ad te deferri curaret: reddite fuerūt mibi lr̄e tue date in labaco vindelico vt ſcribis opido. xviii. februarii. Qd de libris politicoꝝ Areſtotilis ſcrire optas ex lr̄is meis p̄ntib⁹ intelliges. Ex hac cedula mortez Leonardi accipies aretini & in eius officii locuz ſuffectum eſſe pogiū apud illaz florētinoꝝ democraciā. Placuit mibi & bene a te factū eſt: q̄ de receptis bullis eccl̄ie friſingen̄. & de futuro optimo imperialis cācellarii animo cum id rediens reſcierit aliq̄d grauiter certe ſcripſiſti: laudata etiam ſummi pontificis & ſacri ſenat⁹ liberalitate. Fui itaq̄ in ea apud dn̄m meū. Is te vehemēter de multis laudauit & cupe ſe dixit re ipſa oſtendere q̄ ſit plurimū virtuti tue affectus: & q̄ grato erat animo q̄ illum cōſtanter amas. Quare ſi quicquid ex eo cupis fac vt ſciat: inuenies te apud eum non paruū neq̄ poſtremū locū tenere. Et q̄n iubes cauebo ſummope p viribus ne legē nr̄e taciturnitatis obſeruē: p̄ſertim cuz ſciam te multum banc abiecisſe cur a me ſeruare non debeat. Vale. Datuz rome feria tertia poſt diem palmarū qua die lr̄as tuas accepi. Ex conte nr̄o infinitas & gratias & ſalutes babe. Apud vegiū nōdum fui. Ad noxetanuz noſtrum nuuc pgo vt ab eo lr̄as ad te capiam ſi paratas babuerit: quas cū bis meis ad te mittam. Vale iterum. Nō poteſt non p̄deſſe mibi cum ad me ſcripſeris vt in lr̄is tuis aliquid adiicias verboꝝ quibus veluti calcaribus quibuſdam berus meus ad mibi bñfaciendū vrgeri a te velle videat̄ & ſi optimo ſit erga me anio. Vale vtſupra. Fedus inter venetos & duc̄ mediolani factū eſſe.

EPISTOLA CLXXVI

Acob⁹ de arzimboldus doctor. Enee ſiluio poete ſingl̄ariq̄ amico. S. p. d. Gratiſſimū fuit nup ex tuis intellexiſſe lr̄is te eſſe ſoſpitem: & eo dignitatis gradu prouectum eſſe quo ſereniſſimus dominus noſter romanoꝝ rex dignū te officio ſecretarii iudicauit. Et recte quidem vt cetera omnia p ſumma ſua prudentia ſiue fidem ſiue doctrinā ſiue multarū & maximarū rerum experientiam fuerit cōtemplatus. Ego certe ita hoc augmento tue dignitatis gaudeo: acſi eodem mecum paren te genitus eſſes: quando quidem ex ipſo preſertim tēpore vna viuentes familiaritatē & beniuolentiaz diutina conſuetudine & boneſtis autorib⁹ bauſimus. Te ſemp germani fratris loco dilexi. Potes igitur ſumma cōfidentia omni opera mea vbicunq̄ ſenſurā illam cognoueris ad augmētum aut cōſeruationē rei vl̄ honoris tui nō minus vti q̄ fratre & optimo amico faceres. Ego q̄d de p̄poſitura mibi addidiſti onus libens & ample ctor & ad exitū vſq̄ p̄ducā vires aut ingeniū mō non defuerint. Interim

curabo ea sarcina que reliquias quasdam mee legationis habet me explicare. Debinc quicqd fieri poterit quidue facto fuerit: opus te meis reddam certiorem lris. Vale & vbi aliquid ocii fuerit si res digne occurrerint quas dietim cumulatiores euecturas confido fac me participē. Ego quid scribam nūc nihil aliud dignū habeo q3 esse deo iuuāte inter illustrissimū dominū meum & ducem illustrē liga3 factam: nō reconciliationis mō oim preteritarū iniuriarū rubiginē extergentē: sed societatē amicitiā: & quod ipse ego desperabam talem anio& vnitatē vt vnius incōmoda ab alteri9 damnis secerni non possunt. Vale ex mediolano die. xiii. Octobris. Anno. M. ccccxliiii.

Epistola iocosa. EPISTOLA CLXXVII

Iobannes pegallus scriptor apostolicus Petro gemigero. S. p. d.

i Philorciū quā hic amasti tumidū ventrem gerit: siue is ventus ē siue cibus nimius Iobannes nurēbergen. secretarius vtrē putauit illius ventrē vino plenū: ascēditq3 supcalcauit pressit omiq3 studio nixus est vt vinū deprimeret: sed nihil preter ventū exuit. O si lacrimas cerneres & planctus audires quibus misera post tuū abitum se macerauit. Certe nisi Iobānes opem tulisset: aiam exalasset misella: quia nesciunt mulier cule vt viri flāmas amoris ferre. Sed abiit nunc q3 Iobānes: nescio quid actura sit infelix: mihi si esset teutbonicus sermo adirē feia3: solarer & blādis verbis recrearē. Sed nihil mihi cum viris alemanis preter tactum est. Ipse insipidus est nisi & verba sint. Subdelegabo igit Michaelē nostrum qui & verbis vlixes & factis achilles. Tu vale & mei memoriā gesta. Ex basilea. Anno dñi. M. cccdiiii.

Petit confirmari priuilegia beremi camalduleñ. EPIS. CLXXVII

Ambrosius camalduleñ. sereniss̄imo ac sacratiss̄imo impatori Si-

a gismundo semp Augusto: felicitatē & subiectionē. Q2 ferraria tā repente discessi: ne queso negligentie ascribat aut cōceptui maiestas tua. Fuit em rōnabilis pfecto causa q̄ me vrgeret ad exitum: satisq3 fecisse & officio & affectui meo visus sum: qui & augustā faciē tuam videre & mitti illo tuo ac suauiss̄imo eloquio frui meruissem. Accedebat q3 singularis amoris tui vadem acceperā: cum priuilegiū auguste memorie karoli patris tui sumptu3 ex manibus meis quo tantus ille vir camalduleñ. beremū & ordinē sub ptectionis sue cura suscepat imitatus maioresq3 suos cōfirmare: atq3 innouare velle tua sponte benignissime pollicit9 eras: cum vicissim dulce amoris nostri pignus Crisostomi vitam a me cōuersam ex greco benigna suauitate suscepisses: nihil dedignatus exiguū munus quod pro dignitate materie maximū existimares. His ergo rōnib9 Auguste cesar inductus: cūctatus non sum necessitate repellente matura re ad reditum. Litteras tamē dare ad clementiā tuam cōsiliū fuit quib9 & officiosiss̄imū in te animū meū tuecq3 maiestati deditū & penit9 obnoxiū declararē: & postularē supplex vt innouationē illā paterni priuilegii quā

tanta liberalitate promiseras accelerari gratisq; expedire iuberes: neq; em̃ vt coram excusaui argentũ aut aurũ mihi est emulo apostolice pauptatis quo lr̃as illas tam gratis indultas queam redimere si p̃cio taxet̃ ea gra. Abs te igit̃ p serenitatẽ tuam dulcemq; clemẽtiam peto cesar inuicte: vt id qd̃cũq; est muneris imperii tui famulo digneris elargiri: quo fit et pietas notior & vberior. Decet em̃ regiam maiestatẽ dono singularis libertatis excellere: id te institutũ p̃ter ceteros maiores tuos imitari solitum: atq; amplexari magna cõstantia pgere: qa mihi persuasum est ne agã plurib⁹: vt q̃d cupio impetrẽ ne diffusus videar eximie pietati tue. Serenissimũ dñm meũ tranquilla romani impii pace fruentẽ & barbarice feritatis domitorẽ xp̃s dñs nr̃ oipotẽs seruare diutissime dignet̃ incolumem & euo donare felici: & ex corde petim⁹ & oram⁹. Bononie. xiii. Septẽbr.

Lr̃e pmotoriales & pmẽdaticie. EPISTOLA CLXXIX

v Enceslaus bobemus. S.p.d. canonicis vuratislauien. ecclesie. Nihil dubii apud nos arbitror qn Iobannes ploso vir bon⁹ et frugi plenũ ius & certũ habeat in altari q̃d sibi resignaui. Sũt tn̄ quidã adeo sitibũdi bn̄ficior⁹: adeo ambitiosi atq; nepbarii: vt nihil pacificũ velint dimittere: sed nũc bos nũc illos molestẽt quor⁹ conatibus tanto diligẽtius ẽ resistendũ: quãto iniurias fieri ab eis noscimus iniqores. Idem agere vos sentio circa ecclesie vr̃e bn̄ficiatos: quos aduersus molestator⁹ cõsueuistis: semp tueri. Si tn̄ aliq̃d p̃ces mee apud vos valẽt oro: precor: obsecro: vt Iobãnis iuribus faueatis: eũq; defendatis ne opprimi iniuste queat: qua in re & ip̃m & me cõsolabimini et in immẽsum obligabitis. Nametsi teneor vobis p vr̃is in me q̃plurimis bn̄ficiis: placitũ tamẽ est vt etiã Iobãnis causa vobis obnoxius maneã: quẽ veluti patrẽ optimũ diligo amoq;: & cuius intutu q̃cũq; possem facere3. Nec plura circa boc. Noua q̃ bic sunt libẽter vobis cõico. Hic ẽ vn⁹ legat⁹ sacri basilien. cõcilii Alexãder dux mazonie in cardinalẽ p felicẽ creatus. Intra nõ multos dies vẽturus ẽ alius ex pte Eugenii cardinalis sancti Angeli. Debet em̃ in festo ascẽsionis dn̄ice de pace regni bũgarie transigi. Eugenius senis est recessitq; ex florẽtia cũ magna venetor⁹ et florentinor⁹ indignatione: intantũ vt p̃latos ab eius curia reuocarint. Bobemi bic sunt vt scitis. quid egerint ab eis postmodũ redeuntibus pnoscetis. Rex nr̃ ad vnionem ecclesie reintegrandã paratus est: totis conatibus laborare. Valete optime me vt seruitorem vr̃m cõmẽdatũ susciptẽtes ex vuienna.

Dolet de amici absentia. EPISTOLA CLXXX

c Aspar nouarien. S.p.d. Enee filuio p̃ceptori suo. Nihil lr̃is meis preterq; singularẽ quandã dilectiõe3 quã in te babeo significare studeo. Intellexi tn̄ pfecto vt opinor iãdudũ me tibi illã babere: tametsi nullo effectu indicauerim. Sed quid res mea atq; cõditio vsq; in bãc diẽ effici passa fuit: vt effectu ipo volũtatẽ meã patefacerẽ. Solus boc mihi de te pmissu3 fuit: vt ad te nũq; venirẽ quin doctior abierem. Idcir-

co te summope accedere sepius conabar: & id mihi opeprecium fuit: tuo quoq; sruor consilio vsq; oblectatus sum: & me vt ita dixerim te magistro versificatorē putē. Nec quidē recessum tuū videre mihi facile fuit q & cōcilio & re ipa ꝓderas. Nēpe vt pñs mētis mee suauium eras: ita absens tristicia factus es. Atq; vt comici nr̄i verbis vtar. Haud veruȝ est qđ vulgo dici solet: diem adimere egritudinē homini. Nam mihi quotidie non de filio vt ipe ait: sed de te magistro ac ꝑte integrascit dolor. Vnum tamē est qđ mentē meam letatur: tui videlicet status angmentū: qđ incōmodo meo interdū equiparo & in ipo mee mētis archano tibi stationeȝ facio. Mecū taliter manducas & bibis. Et quoniā de tuis versibus quos indies suauiores facis: nullus ad me venit: expedit me qñq; quos feceris fingere: & inde tanq̄ tuipse eos feceris gaudere. Nouissime aūt vnam et illam voco eglogam feci: in qua Martinū gallū felicianū cōsecretariū tuū tecū altercantē merito quidē introduxi. Illū quidē post te in magistrum meū assumpserā: illoq; pauculos dies potit' sum qui confestim cū felice nostro ab hac vrbe decessit. Stephanū deinde auunculū meū altercatiōis nostre iudicem sta'ui. Et id duas ob causas factū ē. Prima equideȝ vt nec ipe arbitraret memoriā eius apud me prorsus perisse siue vilem effectaȝ eē. Alteram vero vt illos versiculos nō tanq̄ a me sed a discipulo tuo editos eē corrigeret priusq̄ in alienas partes diuulgarent. Habes nūc oēm vsq; a principio causaȝ: quare hec cōdita sit in hunc modū. Vale & opto & me ama vt soles: atq; age vt non diu respōsum expectem. Si quid tibi qđ rei mee euenire iudices euenerit: mei memineris queso. Cupio qdeȝ tecum eē. Iterum vale ex basilea.

Grates refert de promotione & reddit certiorem de munere & litteris non presentatis.

EPISTOLA CLXXXI

b Artholomeus episcopus cornetanus. S. p. d. Enee siluio prothonotario. Iocūdissimis lr̄is tuis vir clarissime quibus generosi militis ac tua opa me assumptū eē ad cōciliariatū cesaris nūciabas: a duobus mēsibus responderā ꝑ alias superiores meas lr̄as quas si habueris letor. Cognosces em̄ quantā ex eo mihi iocunditateȝ attuleris: videbis & gratias quas huiusce rei nobis coopatoribus offerebā ob hoc insigne munus qđ nosti: quāto ego cū studio flagitarim: dum vna eēmus in germania apud regē. Post hoc nullis alteris tuis lr̄is quicq̄ de te concepi: nisi quēadmodū enūciat peregallus noster te valere & apud eū cesarem indies pluris existimari & ad vtranq; cancellariam in ꝓthonotariuȝ iussu regio assumptu. Quo gratulor cupioq; vt indies feliciores, successus de te sentiam. Vnde ne hoc meū desideriū frustra sit: stude p̄cor semp vt cesareis rebus intētus sis ac illi cōtinuo morem geras. Qđ si effeceris crede mihi melus secūdaberis: & eos omnes quos tibi amicos habes letos & piocundos efficies. Verū vt ad rem meā regrediar: vereor ne lr̄as super cōciliariatu quas ex litteris Iacobi ad me nuperrime obsignatis in

telligo: fuisse traditas vuilhelmo de cõstantia: vt illas aut ad me mitteret aut daret: ob ipius amiserim fortasse portitoris inuidiã: cum nũq̃ eas ad me miserit: & quod me magis excruciat nec mittet ex causis quas tu tecum ipe cõiectaberis. Nam ipe apud constantien episcopu3 & nos abnegauit. Intelligis iam quid in ea re actũ sit: & nisi tu iterũ iuueris priuabor munere hoc ingeti. Quare velim sic q̃ oro te: vt eas litteras vnacum Iacobo cui scribo renouari cures: quod facile impetrabis. Et cum donũ ad me mittes secretiori modo ad manus hominis boni assignari mandabis nec vs q̃ hoc ingẽs obsequiũ oblitterabũt tpa nec etates. Nulla ex regionibus italicis altera noua apud nos sunt que ad te scribã: nisi venetos & florẽtinos pare maritimas & terrestres copias q̃ ingẽtes. Rursus apud põtifice3 maximũ due practice sunt serenissimi regis aragonũ p quo ad mensem hic fuit reuerẽdissimus nicenus ac illustris comitis Frãciscinuncius: a quo missus ẽ Thomas reatinus quẽ noscis & eũ vidisti apud cesarem: quos tractatus & practicas pontifex nr̃ ex animo & corde cõplectit: vt ex vtrauis barũ q̃bñ sperẽ & quẽadmodũ res ipa succedit etiam post intelliges. Rei Iacobi nõ secus q̃ mee intẽtus sum & ei scribo vbere A quo scire valebis oia: aspicies q̃ ex bullis desup cõfectis. Scito tñ peregallum nostru3 p minuta & grossa prime lre dedisse pecunias. Sepius ac ac sepius me cõmendatum facias cesari: & iterato gratias pro consiliaria tu sue maiestati reddes nomine meo cui ero obseruantissimus: & generosissimi nominis sui predicator indefessus. Itidẽ & facies apud reuerendum patrẽ meum dnmeñ. Et tu vale ac amorẽ nostrum & amicitia3 obserua in corde. Vale iterum ex dausano.

Gratulat de scripto p̃mone etrusco: & pollicet p̃mouere ipsum.

EPISTOLA CLXXXII

Vlianus cardinalis sancti angeli aplice sedis legatus doctissimo viro domino Enee siluio de senis amico charissimo serenissimi domini regis romanorum secretario. S.p.d. Optime Enea non minus iuuit me videre epistolã tuam etrusco sermone consariptam q̃ si latina fuisset. Et cum rara sepe delectet quia diu huiusmodi litteras nõ vidi delectatus sum in eis non parum. Multũq̃ diligẽter cõmissa mihi facis negocia magnifici cãcellarii. Recte agis & debito tuo facis satis. Dignus est em̃ pro meritis suis vt & tu & oes alii res eius cordi habeatis & eas totis promoueatis viribus. Q̃tu3 aũt ad personam meam attinet id minime necesse erat. Cum em̃ vt fratrẽ diligam: negocia sua mea eẽ existimo: & mea sponte sine hortatu cuiuspiam illa curare merito debeo. Q̃ si huius regni negocia in meliori eẽnt statu: & maior eẽt obedientia erga illos quibus seruitur: plus ipi cancellario facere possem. Et quia sibi super his plene scribo: & tibi innotescũt omnia: non est opus ea repetam. Certum enim facito q̃ nihil ẽ tamgrande quod pro ipso & eius honore non facerem: non secus q̃ si meus germanus essem. Vale fideliter. Datum bude:

Aspar schlick cancellari⁹ impialis. S.p.d. dño Iuliano cardinali sci
c angeli aplice sedis legato. Scripsit mihi crebro tua dignitas & in oib⁹ q dē lris bñanis nūc seria nūc iocos interserēdo qb⁹ ita oble lector vt sepe fastidiis curie stomachat⁹ ea⁹ lectōe recreer & illa⁹ pser tim que penultime apd me sunt qb⁹ nūc paucis rñdebo. Primūq res graues attingā: post si videbit satisfaciā salib⁹. Tria sunt q̄ pōdus bnt mai⁹. Primū e qp in factis meis actū scribis: tū de donatōe scole reuocata: tū de ver bis Pācratio factis. Pro qb⁹ rebus gras agerē tibi ex cuius hec officina pdisse nō ambigo nisi ius beniuolētie violare videar q̄ gras nō vbis sed factis repēdi vult. Scio pterea tuā dignitatē altiorē expectare mercedem q̄q ego possum referre. Nā cū rem dei agas in eo q̄z spem tuā iactā eē qs dubitet? Hoc sapiētes faciūt quo⁹ extra numē⁹ nemo te ponit. Agnoscо ego qa prudēter cogitas faciscq spem in dño reponēdo. Ille nāq abū de retribuit nec vllo frustratē pmio vtutis. Nō tñ idcirco imemorē me eē decet erga tuā pñitatē: cui⁹ affectū mag⁹ pēdo q̄q rem. Scdm ē qd lre tue deposcūt vt apd regiā maiestatē supplex lras impetrē apd capitaneū iaurinen: ne molestiā comiti palatino in suis possessiōib⁹ inferat. Ipmq fuisse & eē amicū meū significas. Et pmo loco apd serenissimū polonie regem bñi. Multūq expedire putas ad pacē būgaricaz ptractādā sibi cōplacerī: cū nauis hec clauū regat & q̄ velit ratē impellat. Cōsona bis vbis maiestati regie scribis. Ego tibi fateor postq̄ noui palatinū (q̄ res iā est vetusta) me sp ei⁹ vtute fuisse affectū illūq fratris loco & amasse & cōplexū fuisse. Nec ab hoc aio suz alien⁹: memor & suo⁹ erga me meritoz: nec meoruz erga ipm oblit⁹. Itaq pnus suz desideriis ei⁹ quoad possuz parere. Ac eā ob cām regiā maiestatē sup re sua nō cōib⁹ vbis sz qb⁹ pmoueri res amici solet suz allocut⁹. Nec maiestatē ipaz abborrentē inueni sz auidā: tū palatini cōmodis subuenire tū pcib⁹ tuis annuere. Ioq accersitis mox iaurinēsib⁹ qbusdā q forte aderāt: scrutiniū sup negocio illo habuit: repitq nō posse ee de reb⁹ q̄s poscis ad pns intromittere. Possessiōes nāq palatini antea sibi sublate fuerāt q̄q regia maiestas pupilli noie de regno se itro mitteret: q tpe pmisit būgaris & theutonicis ad suā obediētiā venientib⁹ tueri eos i possessiōib⁹ vniuersis q̄s tūc tenerēt. Nec aliqd innouarevelle qd vel eis vel pupilli iurib⁹ pīudiciū afferret. Nō posz igit rex pmissis suis cōtrari⁹ eē. Verbū em regiū q̄si oraculū bī: firmūq sp & cōstans dz eē. Nā cām b3 palatin⁹ aduersus regē q̄rele de gest⁹ an regimē sum. Sz dz poti⁹ tolerare donec illa quētio fiat inter reges quā tua pñitas excogitauit Tūc em aderit ipe: aderūt alii & ad cōcordiā nouabit opa. et si pax regni cōcludi poterit nō deerūt mōi qb⁹ ipe palatin⁹ reddat cōtētus, Interim maiestas regia nihil inouare: sz cum fratre suo rege polonie bonaz tenere amicitiā deposita ē nisi fuerit (vt scpt⁹ dictū ē) puocata. Q2 si rē meā cum hac parificare velles equūq diceres: itidē mihi fieri rñderē nō eē parem

cauſam eius qui bellis interfuit vt alterā partē ſecutus alterā impugnauit cū illo q ciuili bello frāgrāti ſe ſubduxit: nec videre voluit ignē q̄ regnuz in cēdereē ſtudio pacis ſp intētus. Tertio loco tuaz lrarum poſcebas comitatū palatinū Alberto de bonacoſſis ferrarieſi ex regio cōcedi munere. Sūme p̄ces tuo noie ſerenitati regie facte ſunt. Sed nihil ē q̄d ab ea difficilius impetreē. Nemo adhuc dignitatē iſtam obtinuit niſi viri magne nobilitatis regiq̄ viſi & bi nōdū quattuor fuere. Vult in hac re p̄fulam (vt opinor) Sigiſmūdi ceſaris cōceſſiōez reſtricta & p̄ca donatiōe cōpēſare. Nec ſane indigne. Nā (ſi verum fateri volumus) nimis paſſim hec honeſta & ampla dignitas repitur cōceſſa. Nō tm̄ ꝓpterea deſperandus amico tuo dixerim. Nā ſi cōtigerit te rurſus eē apud hunc principē non negabit̄ (vt eſtimo) tibi q̄d lr̄is tu is non ē cōceſſum. Idcirco rem hanc in aliud tēpus differas: quia nō eſt q̄d eplis tuis valeat impetrari aut per domeſticos obtineri. Jā q̄ de ſeriis ſat quoz ſcopulis intromiſſet planuz pelagus ingredimur facetiaz. Jocat̄ mecū tua paternitas. Audio libēter iocos: id q̄ nō improbari a p̄bis didici: q medios inter ruſticitatē & ſcurrilitatē iocos poſuere ac damnatis extremis media ꝓbant. Jocemur igit̄ audacter. Exercitus inquit indies ſtruitur ſed adeo lente vt verear ne adueniēte Michaelis feſto improperes mihi q̄d al's vuiēne dixiſtivt cū tempus venerit memineris eoz q̄ dixi tibi quid ego dixi tibi. Nempe non exiturū hac eſtate aduerſus tburcos exercitū. Tu cōtra tanta ſpe ducaberis: vt vix crederes tamcito budā attingere quin prius in armis ois bungaria ſurrexiſſet hec tibi improperari times. Queris an potius mendax velim q̄ verus inueniri propheta. Vtiliuſq̄ hic mēdaciū q̄ veritatē putas. Nec ego alterius ſum opinionis. Nā q̄ (vt animi mei nucleum pandam) cur ego nō potius falſus cū xp̄ianitatis vtilitate & bonore velim videri q̄ verus cum damno & dedecore nomis xp̄iani. Nō ſum tamauarus fame mee nec rumores pono añ ſalutē publicā. Vtinam falſus vates: vtinā falſus p̄dicator huius rei cōperiar. Sed noui ego mores quorūdaz. Scio me multos habere amicos: quib⁹ carior q̄ mihi ſum. Vereor ne illi plus mee q̄ ſue cupidi fame ſint: timeo ne vt meū nomē illeſum ſeruent ſuum cōmaculēt. Ego illis afficior & illi mihi quaſi pilades & oreſtes. Ita ſuū ſeruare oreſtem pilades a piladē mallebat oreſtes cū alterum occūbere oporteret. Inter nos nō fame: nō vite certamen ē. Et alter alterius magis caripendit bonorē: & ſane magis me obtinere expediret: tum regno bungarie tum xp̄iane reipub. q̄ latiſſima ſit: nec ego q ſepe in expeditionibus bellicis aduerſus tburcos p ſalute bungarie & facultates & corp⁹ cum effuſiōe ſanguinis preſto fui exponere: nūc parcerē fame duz res agitur eadē. Sed cogor inuit⁹ vt video videre & vates b̄ri & p̄dicator veritatis admirādus q̄d ne in hac re fiat dum ſupplex iterum atq̄ iterū poſco. Subiungis magnificum Iohannez vaynodam et ſi omnes deficiant ſolum velle cum tranſiluanis aggredi boſtes. Illūq̄ tam equites curruſq̄

bohemico more instructos hr̄e: ꝓ quoꝝ expeditiōe q̄draginta milia florenoꝝ exposuerit. Ad quē iā interfecisses nisi peditū cōparandoꝝ curaꝫ tibi mādasset. Quos nō facile apd̄ nos dicis repiri. Subdelegaresq̄ mihi diligētiā hāc nisi breuitas tp̄is ipediret: qa stat sn̄ia q̄ celerit̄ castra mouere. Nec rursus ī me fidē habes ꝙ in rē eēm ꝓnus. Tu vuiēneñ. times qui tres galeas & loricas totidē dū ab eis recederes egre asp̄tari tulerūt. De meo aīo iā dictum ē nihil ē qd̄ inde dubitare te oporteat. Crede mihi ꝙ nemo poloꝝ q̄ ego in eā rem ꝓnior eēt. Nec vuiēneñ. obstarēt qñ pecunias vbertim afferri viderēt. Sꝫ noluerūt ꝓ re modica se intromittere. Hi em̄ iō tuis armis molesti fuerūt: qa videbāt trib⁹ loricis nō posse europā tutari: sꝫ aduersus australes arcus tres hungaros reddituros. Qd̄ v̄o de tp̄e interseris: id ego in cōtrariū suscipio: qa meā sollicitudinē & affectuꝫ quo ducor in hoc op⁹nosti. Nō audes mihi mādare vt pedites cōducaꝫ: times nāq̄ ne pri⁹ venirēt q̄ ceteri eēnt instructi exercit⁹: excusariq̄ poti⁹ sup̄ peditib⁹ nō inuētis q̄ impatis arguivis. Libet iocari: libꝫ ridere et aīm his comitatib⁹ relaxare. Nec int̄ sales intēpestiue nouitates erūt: tu lr̄is qb⁹ ꝑ supiora satis rn̄sum ē narras cardinalē venetiaꝝ apl̄ice sedis legatum ꝓ classe maritima venetias applicuisse: iāq̄ nauare sue cōmissioni opam: mihi ex romana curia lr̄e misse sunt quib⁹ significat̄ parū spei fore in venetis. Eaꝝ exēplū cū pn̄tibus mitto vt plene oīa pōderes. Videt̄ em̄ in regē aragonū spes cōuersa nauigii ducēq̄ burgūdie ex nicia missurum classem putāt. Ante cuius aduētū satis spacii erit ad inueniēdos pedites siue apud nos eos velis q̄rere siue apud polonos. Oportet nanq̄ ex nicia ituros in helespontū inferū mare ꝑtransire scilleis se gurgitibus credere: tum creticū: tum ioniū: tuꝫ egeū ꝑcurrere pelagus. Multi scopuli vitādi: ceraunia fugiēda: radēda epyrus: circuēda peloponesus: tuꝫ plyades hyadesq̄ timēde & sydus helene ꝑniciosissimū nauigātib⁹. Et nihil in hyeme formidabilius mari: qd̄ qui ingressus nō est: nescit quid est sic periculū. Et frustra. Neptunū accusat q naufragiū patit̄. Vides q̄ntū temporis ad cōducēdos pedites tibi elargior. Mitte aurū mihi si nō ante aduētū classis ingentē misero peditatū cruci me obnoxiū dedo. Ex basilea q̄ꝫ nobis nō deest materia ioci. Illi em̄ cardinales qui tāto tp̄e autoritatē eccl̄ie ac generaliū p̄dicabant cōcilioꝝ vt mori ꝓ illa velle viderent̄: vnis sui regis lr̄is qb⁹ nō mors sed priuatio bn̄ficioꝝ mandabat̄. Basileā dimisere. Sapiūt qppe fide potius q̄ plebe volūt carere. Nō tn̄ ꝓcul abierunt sed apud solotrū residēt secūdos iussus expectātes. Recedūt em̄ inuiti: sed magis stringit bursa q̄ bonor. Quid enim saluis infamia numis. Credo iaꝫ satis lusum eē ideo & nouitatibus & iocis facio finem: supplicans omnia salibus ascribi nihil scō matibus: quia procul ab his sum: nec mihi animus nisi sale conditus est. Cōmendo me paternitati tue reuerendissime: ad cuius mandata sum meo ex corde atq̄ debito promptissim⁹. Datum in noua ciuitate. M.ccccxliii.

Acceptat Anthoniũ luscũ dono mittẽdũ. EPIS. CLXXXIIII

Neas siluius. S.p.d. Francisco de fuste theologo & oratori opti-
c mo Anthoniũ luscũ sup orones Ciceronis q̃tuꝫ desiderauerim
basilee dum eẽmus intellexisti quẽ etiam manu mea transcribere
statuerã si ociũ fuisset. Sed obstitit repẽtinus meus recessus. Postea cura
ui vt p aliũ mihi rescriberet. Id q̃ꝫ negatuꝫ ẽ quia liberarius nusq̃ apud
nos peritus inuẽtus ẽ qui hoc opus recte absoluere posset. Nup vero
scripsit ad me pegallus velle te mee auiditati satisfacere librũq̃ mihi do-
no mittere. Quã oblationẽ si coraꝫ te eẽm nõ auderẽ suscipe: graue ẽ em̃
bmõi prudẽti ab his donari de quibus nihil se meritũ putet. Veruꝫ quia
epistola vt Cicero dicit nõ erubescit absens acceptabo qđ rẽnuissem pre
sens. Nec verebor a te p lr̃as recipe qđ maxie cupio & aliter hr̃e nõ pos-
sum. Nec timebo ne sustinere tua vl' innumerabilia in me bñficia possim
Et quia animi ẽ ingenui cui multũ debeas eidẽ plurimũ velle debere: am
plector libẽs tuũ munus qđ apud me piguus erit perpetuũ amicitie cha
ritatisq̃ nr̃e: Tu si ex me aliquid volueris qđ possem prestare nunq̃ fru-
stra postulabis. Noua que apud nos sunt ex pegallo cognosces quẽ vo
lo tibi oĩa cõicare. Vale optĩe & reuerẽdissimo dno nr̃o cõi ac mgr̃o An-
dree si qñ mei mẽor ẽ me totũ dede. Ex vuiẽna kl'. iulii. ãno. M.ccccx liii.

De transitu impatoris in italiam. EPISTOLA CLXXXV

Aspar schlick. S.p.d. Nicolao de azimboldis amico optimo. Re
c cepi lr̃as tu as q̃s sup facto plumbini ad me misisti petendo vt p
uiderem q̃ aliqđ fundamẽtũ haberes quo media nte tractare de
feudo plũbini posses: ne inuanũ inciperes. Ostẽdi lr̃as tuas regie sublimi
tati: obtinuiq̃ vt tibi scriberet quẽadmodũ ex lr̃is regiis intelliges quas
tibi cum presentibus mitto: suadens vt rem istam inchoes videasq̃ an vr
sinus velit summã quam rex petit exbursare: cui hoc persuadere potes
pluribus modis. Nam cum dominiũ illud ad imperiũ deuolutũ sit: non
est dubiũ quin oẽs redditus regie maiestati debeantur. Itaq̃ reueret pro
pluribus annis. Exinde debet ip̃e considerare q̃ & seneñ. & florentini &
alii illud dominiũ petunt: nõ paruam pecuniarũ summam offerentes. Et
si rex illis cõplaceret bñ scirẽt ipsi possessionẽ adipisci. Et plura alia dice-
re potes que animũ eius mouere habeant: cũ nulla potestas sit diuturna
que iuris careat fundamẽto. Si tñ oĩno vides summã p regẽ petitã obti-
neri nõ posse. videas an. xvi. vel. xv. milia ad minus possint haberi: quia
ego modũ reperiã q̃ regia maiestas quiesca: & curabo q̃ tibi exinge sa-
tis fiat pro tuis tribus milibus floreñ. sicut al's tibi scripsit. Ideoq̃ velis
in hac re tuas operas & solitam diligentiam imptiri: quia & regi compla
cebis & tue vtilitati cõsules. Nec desperes regiam maiestatẽ in italiã vẽ-
turã: qa hoc sibi multũ cordi ẽ: nec res italrs spernit sed videbis q̃ primũ
res ecclesie ꝯposite fuerint. Et licet tu putes germanicos nõ curare italiã
& propterea italos germaniã nihilipẽdere dic. Aliter res se hꝫ. Nos ger

mani tardiores sumus ad motū q̄ itali: sed vbi incipimus non tam facile desistimus quēadmodū itali. Hec nostra natura est. Vt homines sunt sic vti eis debemus. Mihi spes ē magna in rege nostro nec ambigo ip̄m italiam petiturū: & iura vēdicaturū impii & totius xp̄ianitatis p̄spitatē. Tu vale & me vt soles ama. Datū vuiēne. xvi. octobris. Anno. M. cccc xliii.

Excusatoria ducem mediolanum non vocatum ad congregationem pro concilio decernendo. EPISTOLA CLXXXVI

Aspar schlick impialis cancellarius Magnifico vnguetoni de contrariis ducatus mediolani gubernanti amico p̄cipuo. S.p.d. Nō putabam me nunc tuas līas susceperturū. Nam cū regimini ducali presis: innumerisq̄ curis detinearis satis eē supq̄ satis censebā inter tot occupatiōes rem meā tibi fuisse studio: quaz licut ex līis de azimboldis agnoui egregie absoluisti: ita vt post illustrissimū meū principē dominū meū duce nulli magis q̄ tue magnificētie grās debeam. Sed supat omnē humanitatē tua benignitas: q̄ no contēta est desideriū meū impleſſe: nisi etiā suauissimis līis suis me visitet: quas cū magno munere penes me habeo tanq̄ tui erga me amoris ꝑpetuos testes. Illud tamē in his mihi molestum ē: q̄ tue magnificētie digne regratiari nō possum. Nāq̄ vt omittam facta: vix verba repio q̄ mihi ad reddendam gratiā idonea videant. Sed scio tuam prudētiā animū magis q̄ vires intueri: q̄ certe talis ē vt nihil possibile sit neglecturus q̄d tibi eē nouerit cōmodo vel honori. Idēq̄ velim semper de me tue magnificētie persuasum fore. Nunc eam partem epistole tue attingam qua mirari videris serenissimū regem nostruz ceteris christianitatis principibus scripsisse: pro conuētiōe in festo sancti Martini iam proximo tenēda & solum principē ducez mediolani neglexisse: circa quam rem ego quoq̄ miratus sum illū esse neglectū qui inter primos & nominatos & apud regiam maiestatem dilectus ē. Sed stupui regios apices sibi non eē redditos. Nanq̄ cum līe in orbē mittende scriberent: tanq̄ p̄ceptum eēt potissime prefato duci scribi: affuit Laurētius de rotella canonicus tridentinus qui se laturū regia scripta spopōdit: & intra dies. xv. mediolani futurū: respōsumq̄ remissurū. Qui si līas nō reddidit aut malo cōsilio fecit aut aliquo impedimēto p̄uentus fuit. Et certe nos hic valde turbati sumus rūsum non eē habitum: cū ille illinc circa vicesimū diem Iulii recesserit. Effectus aūt līarum erat: q̄ & dns dux prefatus ad tollendū scisma quod nūc viget per viam concilii generalis nouiter congregandi cum maiestate regia et principibus et electoribus concurreret: tāq̄ imperii principis et comunis vtilitatis zelator de sua intentione ante festum predictum respondendo. Quod si postea non habuerit prefatus dux rogo vt ista sue celsitudini referes: ne se vel neglectaz putet vel spretam: cum regia maiestas sibi vltra oēs imperii principes tanq̄ cōsanguineo et imperii fidelissimo afficiat. Eūq̄ adbortari velis vt oratores quos preelegerat transmittat et in facto eccleſie cuz voto regie ma

ſeſtatis quod purũ & ſincerũ eſt ad vnionẽ eccl'ie ꝓcurandum cõcurrat. Exinde cum videam tuam magnificẽtiã rogatibus meis ꝓniſſimã: non erubeſcam poſtq̃ meã rem ꝓfeciſti vti humanitate tua regios ſeruitores & amicos eidẽ recõmẽdando. Eſt em̃ in cancellaria nr̃a regius ſecretarius Eneas ſiluius ſenen̄. mihi admodũ dilect⁹ & regie maieſtati ꝓcarus: quẽ Leonardus de laſſarrata clericus vercellen̄. ꝓpoſituræ ſci Laurẽcii maioris mediolani ſpoliauit ipm̃ baſilee figẽdo. Scripſit ꝓ ꝓfatũ Laurẽtiuꝫ regia ſerenitas duci: & eidẽ Enee ſua ꝓpoſitura reſtitueret. Neſcio qd ſecutum ſit. Nanq̃ ſi l'r̃e alie reddite nõ ſunt: neq̃ iſte veriſimilius pñtate. Ideo p̃cor tuã magnificẽtiam vt Eneã ipm̃ recõmẽdatũ ſuſcipiẽs ducalẽ excellẽtiam informare de hac re velit & regie maieſtatis intuitu: q̃ iam ꝓ Enea ſcripſit: & meũ ob reſpectũ rogare vt ꝓpoſitura reſtituat. Nouitates vero harũ partiũ al's in pñtiarum ſcribere nequeo: niſi q̃ hic bohemi ſunt in magno numero: petẽtes q̃ maieſtas regia adminiſtrationẽ regni nomine regis Ladiſlai pupilli ſufficiat: cũ quibus in tractatib⁹ ſumus cõduſionẽ bonã auctore dño pſtolãtes. Vale optime & me ducali amplitudini facias recõmiſſum: qui ad ei⁹ & tua mãdata ꝓnus ſum & ero quoad vixero. Datũ vuiẽne die. xii. decẽbris. Anno. M. ccccxliii.

Suadet regni bungarie pacẽ. EPISTOLA CLXXXVII

Aſpar ſchlick cancellarius impialis. Magnifico viro Laurẽtio patauino bungarie: veteri & p̃ſtanti amico ac fratri. S.p.d. Intellexi tum ex l'r̃is tuis mihi directis: tum ex his q̃ regie maieſtati ſcribis querimoniã tuã quã facis de damnis tibi ꝑ capitaneos laurinen̄. illatis. Et pro iure veteris amicitie nr̃e que in me nunq̃ extinguet viuo. Regie ſerenitati ſupplicaui vt ſup his vellet ꝓuidere magnificẽtiã tuã cõmẽdatam ſuſcipiẽdo. Diſplicuit regi audiuiſſe damnũ tuum ſummeq̃ ſibi hec genera iniuriarum bincinde facta moleſta eẽ rñdit: doletq̃ ſe nõ poſſe vt vellet ꝓuidere. Aut tñ in facto tuo velle ſe ſcrutiniũ b'r̃e. Et quicquid boni ꝓ te poſſit libẽti animo facere. Ego aũt ſicut al's ſcripſiſſe me memini: video ſic res illius indyti bungarie regni ſe habere: vt impoſſibile putes ſingulares homines pace gaudere niſi cũ vniuerſo regno: qm̃ hoc tẽpore dũ iſte diuiſiões ſunt: mãdata regũ contẽnunt. Nulla obediẽtia ẽ: ſed quilibet ſibi vult eẽ dñs. Quod ego quoq̃ cuꝫ magna iactura experior. Licet em̃ ſerenitas regis polonie Pancratio & ſcole mãdauerit: vt a reb⁹ meis manus retraberent ego tamen per illos maiora indies patior detrimenta: nec aliquis ẽ bis in partibus ſupioribus: quẽ illi magis vexent q̃ me: quaſi mandata regis in cõtrarium interp̃tent iuſſiq̃ ſint me vnũ impetere moleſtare: ꝑſequi: extirpare. Ego tñ ſup his nõ regi polonie ſuccẽſeo ſed cõditiõibus teporis. Sic & magnificẽtiaꝫ tuam hortor facere: qm̃ alia via nõ eſt ꝓ quam poſſumus quieſcere niſi per pacẽ vniuerſalẽ toti⁹ regni: quam procurare & pro noſtro priuato & pro cõmuni bono tenemur. Ad quam rem tantomagis te rogo quanto ſcio cõſilium tuum pre

ceteris magis audiri. Ego idipm ex hac parte facia semp ad tua prompt? beneplacita. Datum vuiene die. xx. Octobris. Anno. M. ccccxliii.

Consolat principem infirmu. EPISTOLA CLXXXVIII

c Aspar schlick. S.p.d. Illustri Iohanni Francisco marchioni matue dno & affini charissimo. Affers mihi liis tuis singulare gaudiu3 quoties ad me scribis: quia & amore erga me tuu & humanitate qua me prosequris quasi vides in illis lego. Velle tame letiora audisse de sospitate tua. Na cu scribis te superioribus dieb? egrotasse nec adhuc pristinam recupasse sanitate: no leue molestia capio: qui omne tuu incomodum meu dico. Scio tn necessariu ee oes qui viuut nuc valido nuc debiles fieri: nec status homis firmus e: nec vlli datur perpetua frui alacritate. Nostru itaq est armare mente contra omne fortune impetu3: scireq & sanitate ferre & egritudine. Et cu3 patie corpus adiumeta q possumus illi coferre. Qd maxie decet principes facere ex quor vita salus multor pendet. Et qq no dubite te nihil omittere ex necessariis: hortor tn qa amor impellit vt coualescetie tue tato amplius studeas qto plures sunt in sona tua qui dirigut oculos: quos tua sospitate velis reddere cosolatos. Inter quos me letu efficies qui optima tua valitudine no minus libeter audiam qs sentio mea. Vide pter hec qa diligentia3 facis vt regia maiestas de nouitatibus italie reddat certior: in q re plurimu sib i coplaces: q tuo statui tuoq honori admodu afficiat. Recepi em capitula federu inter .L. duce mediolani ac venetos florentinos. Eaq serenissimo dno nro plegi: qui tibi gratias agit ex instructioe hmoi. Cupide naq agnoscit res italas: vt q suo tpe sperat iura impii vendicare. Cur aute dux mediolani ad hoc coadescederit nec scire possum nec imaginari q causas vrgentes nullas intueor nisi ad hec pala veniant. Ille tn sapietissimus habet: nec putadu3 est eius prudentiam absq rome moueri. Aliquid latet alios qd est illi notum. Sed velit deus vt bn omnia cedant. Nos hic non habemus alia noua nisi q bis diebus magni tractatus habiti sunt cu bohemis qui huc venerunt. Res optime absoluta est: ita vt maiestas regia tutoris nomie dns illius regni censeat. Sup factis ecclesie mittuut oratores ad nurenberga inter quos etia3 sum vnus designatus. Eroq ibide deo dante cum aliis in festo sancti Martini pximo. Quid sequet sciri adhuc no pot: quia varie sunt voluntates. Ibi tame aliqua coclusio repiet que vtinam salubris sit. Regie maiestati facio sepe de te mentione sp tibi illa affecta3 inuenio. Me no expedit vt offera: quia iamdudu sum tu?. Madare potes in oib? parato parere. Comedo me tibi supplicas vt me sepe de occurretibus instructu efficias. Ex vuiena die. xxiiii. Octobris. Anno. M. ccccxliii.

Hortatur ad pacem hungarie. EPISTOLA CLXXXIX

c Aspar schlick imperialis cancellarius. S.p.d. Marikombano sclauonie & Laurencio palatino hungarie magnificis fratribus & amicis charissimis. Gauisus sum non modice vestris ex litteris mihi

nouissime redditis internam illam & vetustam cognouisse beniuolentiam qua me prosequi solebatis nondum eē extinctam: sed potius tempore auctam. Nam id quod ex parte mea contigit qui vobis indies magis ac magis afficior & ardētissimi amoris erga vos repēdo vicissitudinē singulares virtutes vestras tantū amans quantū demiror. Hinc certissimus sum statū & locum quē apud serenissimū dām romanoꝝ regē teneo vobis cōplacere ac fore gratissimū: cū optimoꝝ sit fratrū & amicorum fraternos optare & libēter videre successus. Nec dubitare debēt magnificētie vīe me in quocūqꝫ statu ad inclyti regni būgarie pacē & cōmodum inuigilare & omne meū studiū ad eius vtilitatē cōuertere. Nanqꝫ cū diu illo in regno fuerim multaqꝫ beneficia illic susceperim ingrati viri officium foret no eē ad ipsius cōmoda studiosum: & p̄cipue cū regnū illud xp̄ianitatis dipeus ac murus aduersus fidei hostes existat. Ex quo sicut cuꝫ bene habet: omnia christianorū regna fructū p̄cipiūt: sic cum opprimit detrimentū cōmune eē videt. Hoc & maiestas nr̄i regis apte cognoscit: atqꝫ idcirco operam dat: vt dissensiones & intestina bella ex regno tollantur Quod maxime possit fieri confidit si ad dietaꝫ illam p̄ suam serenitatē in cōfinibus bungarie aut austrie institutam vtriusqꝫ partis barones ac prelati cōuenerint prout & vocati sunt per regias litteras: que iam erant expedite & tansm isse antecꝫ ego ad regiam curiam de domo mea redirem. Itaqꝫ deliberatōib⁹illis nequaqꝫ interfui: sed cū rem vniuersam intellexi iustissimā illā sanctissimāqꝫ iudicaui. Quid em̄ vtili⁹: qd rectius: qdue honestius fieri p̄t q̄ꝫ pacē inter xp̄icolas p̄curare. Nō latēt vos quot rapine tumultus incēdia vastitatesqꝫ in būgaria fiant propter hanc q̄ p̄dbdolor orta est de regno discordiā. Palā ē quō oppidū cōtra oppidū & nobiles cōtra nobiles insurrexerunt: q̄qꝫ mo inimicitiarū gladii crassent vbiqꝫ Quib⁹ malis obuiatur⁹ rex cōuentū indixit. vt q scit se ex debito. Romane regie dignitatis orphanos ac pupillos debere p̄tegere: & vniuersoꝝ regnoꝝ paci & trāquillitati cōsulere: spans p cōuentionē ea oia fieri posse ad q̄ bono aio magnificētias vras audio exhortari vt p̄sonaliter venire velitis: vobisqꝫ potestis q̄ꝫ plurimos p̄latos nobilesqꝫ trahere vt tanto illic melius firmiusqꝫ bungarie vnio: perfici possit vt vnusquisqꝫ in iustitia sua manuteneri quo plures dignioresqꝫ cōsenserint. Vos p⁹esertim qui vnamecum ab auo & patre domini nr̄i regis Ladislai & bonores & bn̄ficia immēsa suscepistis. Hec em̄ cōuētio ē p quā p̄t regnū illud pacari & ad pristinā reduci fortunam. Vt nō solum resistere thurcis: sed eos laceſſere queat Nec ego vobiscum sentio qui propter conuentū bm̄oi turbari passagiū aduersus thurcos inchoatū dicitis. Nā longe aliter ē: cū nisi cōuentio hec fuisset indicta iam maximus ignis arderet in būgaria. Jamqꝫ nō latrocinia: singularesqꝫ cedes sed grauissima prelia cū seuissimis stragibus exarsissent. Sunt em̄ plurimi germanie barones & principes: qui videntes serenissimū regē Ladislaū propterea quia puellus & pupillus

et orphanus in ſuo iure opprimi: miſeratione cõmoti & tam amore iuſtitie q̃ ſanguinis propinquitate excitati: cuz validiſſimis auxiliis bũgariam petere diſpoſuerant. Similiter quoq; & bohemi qui iam in maximo numero barones & nobiles ad maieſtatẽ regiã in legatione miſerũt: que nũc vuiẽne ẽ ab illo ꝓpoſito nõ diſſentiunt. Quos oẽs cõuentionis nomen retinuit & vſq; in eius exitu retinebit: quia cũ rex romanoz (vt dicitis & veritas eſt) totius xp̃ianitatis ſit caput: & ad eũ potiſſime ptineat xp̃ianoz iniurias propulſare: vidẽs ſua maieſtas thurcoz inſolẽtias non poſſe cõpeſci: niſi xp̃iani prius vniti extiterint: ad pacẽ vt p̃dictũ ẽ in bũgaria reintegrandã p̃dictã cõuentionẽ indixit. rem iudicio omni q abſq; partialitate exiſtũt paſſagio de quo facis mẽtionẽ nõ vtilẽ tm̃ ſed penitz neceſſariã: cũ nulla potẽtie reſiſtere boſtibus poſſit niſi munita fuerit vnitate. Pulcre ſiquidẽ apud Criſpũ legimus ꝓcordia pue res creſcũt: diſcordia maxime dilabunt. Verũ de mantina claſſe p ſanctiſſimũ Eugenium parãda facitis mẽtionẽ. Ego ita illius mẽtẽ fuiſſe diſpoſitã cõcedere poſſum: ſed doleo quã modũ executionis nõ video. Claſſis eñ ſi fieri dz venetiis parãda eſt: ſed iam inimicicie inter Eugeniũ & venetos orte ſunt: propter receſſum ex florẽtia factũ. Intantũ vt ꝓbibli ſint ꝓlati venetorũ curiã ſequi. Que res maritimã expeditionez ꝓculdubio pturbatura eſt. Exercitũ aũt fieri vt ſcribis maximũ in bũgaria contra thurcos apprime laudo: cupioq; vt felicẽ ſortiat euẽtũ. Qd ſi fieri poſſet itez atq; itez vos oro & obſecro vt de pace bũgarie prius cogitãtes cõuentũ accedatis prẽdictum inteſtinas diſcordias vnacũ aliis qui aderunt ſublaturi. Ad quaz rem & ad paſſagiũ poſtea peragẽdum maieſtatẽ regiam animataz & me puſillum paratiſſimũ ſemper habebitis. Datum in noua ciuitate. xvii. kl̃. decẽbris. Anno. M. cccc xliii.

Hortatur ad reſcribendum. EPISTOLA CXC

Ichardus valãtinus ſcriptor ap̃licus Enee ſiluio amico optimo. r .S.p.d. Tanta ẽ vis amoris in te mei vt iterũ ad te ſcribere cogar Quod tamã plibẽter facio q̃q̃ tu ad me nunq̃ ſcripſeris vl̃ meis lr̃is ꝓpulſatus vl̃ tuo nutu motus poſtq̃ & bonore & dignitate & emolimẽtis ampliꝰes decoratus. Cui nõ equidẽ inuideo: ſed cõgratulor potiꝰ felicitati tue. Precor aũt ſi aliquãdo p ociũ licet ſaltẽ tua manu ad me ſcribas ne inter nos ꝓbari videaẽ qd noſtra in patria vulgatũ eſt. Remotus ab oculis remotus a corde. Reuerẽdiſſimus patriarcha aquilegien. q me ſuũ cõmẽſalẽ & ſecretariũ fecit hinc breui ẽ receſſurꝰ ad ſerenitatẽ romanoz regis recta via primo: ac deinde in regnũ polonis ac bũgarie ꝓfecturus: functuruſq; ibidẽq; legatione ſua. Reqniritq; me aut vnaſecũ abeam aut pro quibuſdam eius negociis mediolanũ accedam. Quam profectionem arripiam nondum decretum eſt. Cum dominatione eius libentius irem vt in tuum complexum veniam. Attamẽ vbiuis gẽtium fuero tibi penitus deditus ſum: Ex baſilea. xxi. Aprilis. Anno dñi. M. cccc xliii.

De vtilitate litterarum EPISTOLA CXCI

Regorius lollius seneñ. S.p.d. Enee siluio patrueli suo. Hierony
g mi vetus admodũ sñia ē ꝓbatissima: lr̃aꝝ inter ceteras hãc eē vti-
litatē: vt absentes pñtes faciãt. Preclare qdē. Nã absentes his lo-
quimur videm⁹ trãsmarinos: animiq; nr̃i cogitatio sine voce: notarũ pi-
cturis atq; lineamẽtis denũciat̃ q̃ certe vtili⁹ qs q̃ aut hũano generi anti-
qui⁹ nõ facile iuestigari posset. Veꝝ cũ hmõi vicissim ꝑfrui possum⁹ vtili
tati aut alteri⁹ fortũe cõscii letarẽt̃: altero tm̃ satis habes te. s. virũ hui⁹ ꝓ-
gatũ participẽ. Est id qdē mihi carũ. Sed multo carius si alternas mutu-
asq; exaraueris vt & tuas duꝫ legerẽ te alloq̃rer: tuisq; pictas notulas di-
gitis parentũ oculis offerrẽ q tantope obseruaui vt filiũ tum vt pium de
cet. De his hactenus. Vale ex senis.

Laudat Fridericum cesarem. EPISTOLA CXCII

Ranciscus de picciolpassis dei gr̃a scẽ mediolaneñ. eccl'e ꝑsul. Or
f natissimo viro dũo Enee siluio poete laureato. S.p.d. Ingẽti vo
luptate & gaudio eloquẽtissime Enea mi i xp̃i charitate dilectis-
sime afficit me epl'a tua data in feltkirchen nonis decẽbris: mihi reddita
idib⁹ eiusdẽ cũ recẽsione veteꝝ tũ ꝓ more inter nos mutuaꝝ scriptionũ.
tũ ip̃a serie cõtẽtoꝝ. Cũq; ꝓ lepore stili serie ac facultate dicẽdi & extima
tione quã de te facim⁹: ꝓq; cordiali erga te amore nr̃o tua scripta sꝑ lege
rim: nõ min⁹ auide q̃ libẽterẽt vbi fortasse nõ qñq; rñderi. Hic maxie nũc
qñquidẽ intelligã opante diuia gr̃a eo te loci euectũ: vbi sicut v̓tute con
scẽdisti: ita poteris ip̃a v̓tutis via ꝓficere plurimũ ad rei publice eccl'ieq;
pacẽ gl'iosissimo ꝑncipi: nõ mõ tuũ veꝝ & vniuersoꝝ: ac plurimis tibiq;
ip̃i & honori tuo cõferre nõ modicũ. Atq; qm̃ te nouim⁹ tuũq; ingeniuꝫ
desideriũq;: nõ te supuacuo exhortamur ac ꝓ ista trãslatõe tua & ai dispo
sitõe cõgratulamur. Iteꝝ atq; iteꝝ colletemur tibi cui cõcessuꝫ ē ex loco
et officii dignitate vt te valeas demõstrare: si quã dabis opam fideliter et
prudẽter spero expeto & expecto. Aio em̃ rõne disposito & diligẽter ad
bona vadẽti oia ꝓspe cedũt. Iusta nãq; desideria diuia sꝑ pietas comitat̃.
Age itaq; & ꝑseuera feliciter vt magno cepisti ꝑncipio. Exerce ad pieta-
tẽ q̃ s̃m apl'm ad oia vtilis ꝓmissiõeꝫ hꝫ vite q̃ nũc ē & future: vt asseq̃ris
laureã verã. s. coronã iusticie & eternitatis. Dicas & cũ apl'o ad festũ. Nõ
insanio optie feste sꝫ v̓itatis & sobrietatis verba eloq̃r. Ad q̃ maximũ in
citamẽtũ tibi & hoi xp̃iano & lr̃ato corona laurea quã assumpsisti vl' ac-
cepisti. Ego v̓o deinceps crebriores expecto lr̃as tuas reruꝫ iudices tuiq;
successus: neq; tardus ero in reddẽdo meas: dũmõ intelligas ad te posse
deferri. Nũc em̃ ad fortunã scribo: iõq; tardi⁹ q̃ debuerã. Nõ facile em̃ ꝓ
ducunt̃ incerta & fortassis etiã multo seri⁹ ad te ꝑueniũt. lꝫ variis & mlti
plicatis lr̃is enitamur: vt vel saltẽ hmõi rescriptionũ nr̃arũ qcq̃ reddatur
qñq; tibi. Nã sicut ambiguitas frustrãdi laboris reddit hoieꝫ pigriorem
ita ꝑ diligẽtiã supet̃ necessa sit. Et qdẽ libẽter scribo & scriptitabo intelli

gens & considerans tum ex epistola tua tum ex aliis conditionem dotis
tam nature q̄ virtutis & sacratissimam angustissimamq̄ intentionem ce
saris nostri presentis qui velut nouū quoddam sydus emicuit: hac tem-
pestate necessariū vt speremus: velut Augustus illi suo seculo pacem red
didit & fundauit: sic istum suo. Ego quidem ita mihi suadeo non incerta
spei ratione. Est em̄ vt in primis audio princeps iste catholicus & pius:
etate florida: quam sapientia grauitas & vite integritas comittant̄. Cani
sunt em̄ sensus hominis & etas senectutis vita immaculata. Corpe stren
nuus vegetusq̄ & robustus aptus & patiens ad labores: fortis constās q̄
animi: sobrietatis cultor precipuus. Cum vt scribitur in sapiētia sobrieta
tem em̄ docere prudentiam & iusticiam & virtutes: quibus vtilius nihil
est in vita hominibus. Attēde quia premittit sobrietatē que huic princi
pi maxime insita ē: cetere subnexe sunt virtutes. Et Catho inquiebat nō
legisse se nec vidisse hominē sobriū inuadentē rempublicam preter cesa-
rem. Audio & hunc nostrum princi pem obseruantissimū ac parcissimū
ita esse temporis & vtilem locatorem: vt ne quide; punctum terat quod
potissime parat sobrietas. Estq̄ memor sapientis. Nihil em̄ precios̄ius
tempore: quod nec auro nec vlla potētia redimi potest elapsum. Solusq̄
sapiens eo scit vti & in suam redigere potestatē: & efficere quecunq̄ ma-
gna: etiam atq̄ etiam cū vulgo seu indoctis ociosus apparet. Est p̄terea li
beralis iuxta exigentiam rerū & tēporū & cōsequēter promissorū suorū
tum in re dapsili tum ceteris: & obseruantissimus & vtilis dispēsator. q̄d
vtrunq̄ requiritur precipue in principe. Nam bn̄ facta male locata Cice
rone probāte malefacta arbitrantur ennius. Quid est em̄ violari predari
oneribus intolerabilibus subditos torquere: q̄ effusione splēdeas sper-
gas & dissipes nisi glorieris in malis: & Roboa; filii & regis successoris
Salomonis more pares ipse tui ruinam. Mēdax vero omnis cum impro
betur vt scribitur execrabilior multo princeps. Iusti & magnatū & prin
cipis est verbū tenere suū vt scriptū est. Verbū regis verbu; veritatis sub
ditos regere confouere ac tueri velut bonus paterfamilias: vectigaliaq̄
eo ordine dispensare ne cogatur inicere manus in aliena: quod semper
euitauit Traianus cesar ille augustissimus atq̄ piissimus: gratisq̄ seruire
in proprios vt facile glorios̄us apud alienos efficiatur. In malis sesq̄ si-
mul condemnet deo & mundo magis inglorius & impotens ad omnia
factus. Impossibile nanq̄ est vt inquit Arestotiles in etbicis aut certe nō
facile: predara ab eo agi cui desunt facultates. Nec dubium quin magno
sint adiumento diuitie in gerēdis grauibus ei qui liberaliter & probe sci
uerit vti: suisq̄ locis & temporibus exinde dispēsare. Quinimo secus ab
omi conatu & gloria inchoatorū coget̄ cū ignominia resilere. Q̄d sig dē
prudēs & magnanimus nr̄ cesar euitabit vt pestē tam proprio cōsilio q̄
suoq̄: quibus vt audio cōmuniter & ecclesiasticorū & secullariū excellen-
tiū insigniū & lr̄atoq̄ quos venerat̄ & lateri cōgregat suo iuxta morem

cesarũ & priorũ principum p̃decessoꝝ suorũ: ne sibi obiiciat̃ euangelicũ illud. Ecce homo qui cepit edificare & nõ potuit cõsumare: cũ sit ip̃e prouidẽtissimus atq; ordinatissimus in vita & in oibus gestis suis. Que cuꝫ ita sint suauissime mi Enea: cesarq; opibus abũdat: potẽtiaq; numero hominũ & copia gentiũ: etasq; prudẽtia & magnanimitas ꝯueniat: que p̃cipua sunt ad res arduas capescẽdas: cõditioq; tẽpoꝝ & plurima se offerãt que suffragentur: non dubito si voluerit dũmodo duret superstes iuxta dies nature futurum in potestate sua vt pacẽ det ecclie: & ꝯponat nõ modo principatus & omnẽ populũ xp̃ianũ sed & vniuersum orbẽ ad vnicã veram fidẽ xp̃ianam & sanctã deducat ecclesiã ad altissimi dei gloriam & honorẽ sublimitationẽq; throni sui cum laude perpetua & eterna salute. Qđ vt diebus nostris cõspicere valeamus pietas diuina concedat. Sicq; culmẽ diuine maiestatis exhortare nomine meo & me nimiũ cõmẽdatũ fac sue clemẽtie: deuotissimũ quidẽ seruulũ virtutũ suaruꝫ & effice tante: tamq̃ sancte spei auidissimũ expectatorẽ. Preterea de re tua cum serenissimo ac doctissimo Gũforto nostro secretario ducali: verbũ habuit Nicolaus tuus nr̃q;. Cõuenies eũ domi q subsequẽter nobiscũ fuit. Agitauimusq; qua eẽt incedẽdũ via: ꝓ honesti tui desiderii cõplemẽto: qui ita se promptũ vt in re ꝓpria offert. Deindeq; arbitramur simulq; arbitrati sumus vt lr̃as cesaris q̃s ei ꝓponis impetres ad illustrissimũ principẽ nr̃m: nec tua cõfectas manu nec scriptõe nr̃aꝝ: & mittere studeas ad man⁹ ip̃i⁹ Gũforti q cõmodi⁹ materiã ingrediat̃. Meq; vl' Nicolaũ cõmonefacito cũ lr̃as ip̃as dederꝫ q̃ sollicitatõe nõ desit nec diligẽtia. Ea em̃ ẽ q̃ adẽpta ꝑrara ipetrari queũt. Libꝝ demũ tuũ dyalogoꝝ hũim⁹ et penes nos ꝯseruam⁹. De reb⁹ italie accipe q̃ ad p̃ns sic se hnt: roman⁹ põtifex nõ obstãti b⁹ publicis edict⁹ seu enũciatõib⁹ cõscript⁹ de trãslatõe ad vrbẽ romanã q̃ debuit eẽ. vii. ianuarii ꝓxie lapsi ẽt florẽtie sedet: nec motui suo sil'e videt̃ quicq̃. Rex aragonũ victor i regno neapolitano copias congregat tam eqtes q̃ pedestres: lõgo vt dr̃ nũero viginti miliũ equitũ et peditũ in copia. Idẽ et hic illustrissim⁹ p̃nceps nr̃ etiã p⁹ victoriã ꝑcusserãt inuicẽ fed⁹ seu poti⁹ renouarũt. Et manẽt veneti iuxta cõsueta mgr̃i militie: reliq vt pri⁹tã iuxta insubriã seu ꝑ lõgobardiã q̃ ꝑ picenũ et tusciã. Duo tñ militie p̃ncipes absunt vt diu ex p̃ria ista adinuicẽ cũctãtes seu male ꝯcordes apđ picenũ et patriã ꝑusinã ꝓxio vere detegent̃ ea q̃ ꝓducere cõsueuit. Duꝫ apđ nos interi bella cessant: et p̃ria ista italie flos respirat: ciuitas tua quiescit. Reuerẽdissim⁹ cardinalis placẽtin⁹ vl' mortẽ obiit vl' ptope febrib⁹ et etate decrepita corrept⁹ apđ castellionẽ suũ desideratũ immo heri vt ordinatũ xp̃ianũ decet obdormiuit in dño. Vale felix in dño amãtissime in xp̃o fili. Datum mediolani. iiii. Februarii. M. ccccxliii.

Petit rescribere litteras.

EPISTOLA CXCIII

Obãnes de bogonia cardinalis sci Calixti. S. p. d. Enee siluio viro clarissimo. Trinas supioribus diebus tum ad nos tum ad dile

ctum nostrũ Iohannẽ peregallũ vidim⁹ lr̃as tuas: que nobis ꝓut sp̄ con-
sueuerunt scripta tua gratissime fuerũt: et rei quã dirigi feliciter vterq̄ no-
strum exoptat nõ parũ ꝓficue. Quare ꝓpter diligẽtiã atq̄ virtutez tuam
summope cõmẽdãtes: p̄cordiales tibi agim⁹ gr̃as qui sp̄ vt cõsueuisti me
mor es nr̃i. Nec distãtia locoꝝ aut vllis occupatõib⁹ seu laborib⁹ ascribẽ
do retrahere: sed assidue intimare ꝓcuras qđ ad rẽ conducere possit de q̄
nũc agit̃. Vñ clarissimũ de illa quã in te eẽ nũq̄ dubitauim⁹ fide capim⁹
expimentũ. Rogamusq̄ vt queadmodũ cepisti ita in posteꝝ agere ꝑgas.
Neq̄ te retrahat ab assumpto ope multitudo imẽsa laborũ: quos subire
indies & pati te oportet: qm̃ ad hoc oẽs nati sum⁹: & eoꝝ p̄cipue virtus
extollit̃ q pectore firmo ꝑsistũt. Sed ne inter maximas occupatões tuas
nos hic eẽ ociosos existimes mittimus cũ pñtib⁹ glosaz aurelianeñ. q cõi
prouerbio cõtradicit textui ad rñsionẽ Eugenii datã regiis oratoribus
atq̄ aliis ꝑ nos editã: q̄ iudicio nr̃o nõ modicũ ad rem facit: et ꝑ quã emu-
lis rñdere ꝑtesq̄ nr̃as tueri ac al's ꝓut expediens fuerit te iuuare poteris:
publicãdo & cõicãdo eã sicut videbit̃. Alia hic occurrẽtia ꝓnũc reticẽda
cẽsem⁹: cũ nudiusquart⁹ ex mediis vt ita loquamur reb⁹ ad te accesserit re
uerẽdissim⁹ cardinalis aqlegieñ: ꝑ illas ꝑtes legat⁹ de latere: & cũ eo plu-
res de his oib⁹ informatissimi. ex qb⁹ intelligere poter⁹ qd apđ nos agat̃
quidue de reb⁹ sp̄andũ sit. Vale feliciter. Ex basilea. Anno. M.ccccxliii

Excusat se q̄ non scribat. EPISTOLA CXCIIII

v Encessa⁹ bohem⁹ Iohanni canonico vuratislauieñ. amico ꝑcaro.
.S.p.d. Debes veniam dare occupatõib⁹ meis si ad te vt cupis &
ego optarẽ nõ sepe scribo: vix em̃ spaciũ somni cibiq̄ sumẽdi ha-
beo. Ita me sup̄m⁹ cãcellari⁹ fatigatũ reddit. Inter oẽs tñ la bores suz me-
mor sp̄ tui: nec vnq̄ ex corde recedis meo. Et si posseꝫ in aliquo tibi pro-
desse ambab⁹ manib⁹ facerẽ: nouitates aũt & ista leuia scribere nec ocium
habeo nec curo. Si qd eẽt qđ te vellẽ mei cã facere: stati reb⁹ omissis aliis
tibi significarẽ. Idẽ & facere te vellẽ erga me. Sz sumere calamũ g̃tis cũ to-
ta die inuitis sit in manib⁹ nõ video cur me debeas adhortari: nec tñ hac
vice retrogradus tibi sim hec de nouo ad te deducã: bohemos. s. cũ maie
state regia diuersos habuisse tractat⁹: tandẽq̄ cõuenisse vt in festo sc̃i Mi-
chaelis alia hic teneat̃ conuentio cũ eis: vt res oẽs ꝑficiant̃ qa vt spes est
omnia bene terminabuntur. Oratores regis polonie hic sunt: & cuz eis
cardinalis sancti angeli. Ianq̄ tractari de rebus hungarie hic debet. Vale.
ex vuienna. Anno dñi. M.ccccxliii.

Excusatoria taciturnitatis. EPISTOLA CXCV

n Icolaus amidanus. S.p.d. Enee siluio poete p̄stanti & amico sin-
gulari. Credo te vehemẽter admirari Enea dulcissime: q̄ postq̄
istinc abiisti lr̃aꝝ meaꝝ nihil suscepis: p̄sertim cũ & ego antea pol
licitus sepe fuerim me crebro ad te scripturũ de his que apud nos indies
agerent̃: & tu iam pridem vnas ad me lr̃as dederis. Ego qm̃ reuerẽdissi-

mus cardinalis ſancti Laurẽtii in damaſco ad ſereniſſimos romanorũ & polonie reges legatus p bãc ſacrã ſynodũ deſtinatus craſtino mane a nobis eſt receſſurus & vna ſecũ Laurẽtius noſter cui pñtes cõmiſi. Iãq; maxima pars noctis effluxit nõ poſſum excuſationes meas & ſilentii cãs ad te ſcribere: p̃cipue cum multarũ rerum plenus ſum q̃s p lr̃as tecũ cõicare libenter vellẽ. Sed quia ꝓbibẽte anguſtia tp̃is id efficerevllo mõ nõ poſſum: malo hoc modicũ tp̃is q̃d mihi ſupeſt in aliis ſcribendi q̃ in excuſatione mea cõſumere. Scio em̃ q̃ tu oĩbus in rebus grauiſſimo ſemp iudicio vſus es: ſilentiũ meũ in bonã partẽ accipias. Q̃d ſi forſitan & culpabilem & punitione aliqua me dignũ iudicaueris paratus iam & ꝓmpt⁹ ſuꝫ correctionẽ tuã oẽm ſubiire. Quã etſi aſperrimã anio tuo forſitan ꝓceptu rus ſis: eam vnica pegalli interceſſione leniri poſſe confido. Quare non eſt q̃d ſerenitatẽ tuam multũ formidẽ: q̃n quidẽ certiſſimus ſum arma mihi parata quibus ſupare te facillime poſſim accipe igit̃ ex multis hec pauca Vale ex baſilea. M.cccxliii.

Cõmẽdat cauſam friſingeñ. eccl̃ie.

EPISTOLA CXCVI

Neas ſiluius. S.p.d. Reuerẽdiſſimo in xp̃o patri et dño colẽdiſſimo Ludouico cardinali arelateñ. Recepi nup lr̃as tuas admoduꝫ longas: et cum bis fuerunt capl'a pacis et lige inter eugeniũ et regem aragonũ cõcordate. Poſt hec ſignificabas receſſum illorũ cardinaliũ ex baſilea quos abiiſſe inuitos aſſeruiſti. Cupiebaſq; vt oĩa maieſtati regie reſerarẽ. Sed iam oĩa ex italia erãt ſibi nota: nec latet regẽ nr̃m pleroſq; principes eẽ: qui magis ſua q̃runt q̃ illa q̃ ſunt ieſu xp̃i: nonulli tñ miranẽ in quor⁹ numero mei p̃m pono: q̃m gallici qui ꝓpter regimẽ ſicilie ptẽ alteram ſeq̃banẽ. nunc illa pdita in priſtina ſnia pſeuerãt. Cum dici ſolet effectum tolli ceſſante cã ſenſiſſem⁹ nos gallicor⁹ mẽte ſi Iobãnes oſſenburgeñ. lr̃as in francĩã deferẽdas diligẽter miſiſſet. Sed timeo ne fuerit piger in republica qui ſolet in priuata diligentiſſimus eẽ. Scripſit nup ſerenitas ce'area ſacro cocilio in fauorẽ Henrici viri optimi et lr̃ati: vt eũ friſingeñ. eccl̃ie p̃ficeret ep̃m. exiſtimaui tantũ principẽ exauditũ iri p̃ter ſpem accidit vt p̃ces eius reiecte fuerint. Interim electus eſt p capituluꝫ ſiue iure ſiue iniuria cardinalis ſcti Martini. Is recurſum ad vos habebit cõfirmatio nis cauſa: rurſus ſcribit ceſareũ culmẽ vt ſupſedere velitis cõfirmationẽq; differatis. Ego itidẽ ſuadeo et p̃cor itidẽ propter bonum ſacri concilii: ne ſpernatis banc petitionẽ ſicuti primã: debetis em̃ bunc tantũ principẽ ad quẽ ceteri oẽs oculos dirigunt: quiq; nec munerib⁹ nec p̃cibus ad aliquã iniuſticiã mouẽ: vobis et concilio fauorabilẽ facere. Ne irritantes ſuam clementiam cogatis eum iter flectere. Scis p̃terita quantũ apud eũ poſſit magnificus Caſpar cancellarius qui ſi vobis fauerit: nihil eſt q̃ alios timere habeatis. Allicite igitur bunc virum et beneficiis deuincite: maxime boc tẽpore quãdo cõuentus nurẽbergeñ. inſtat qui p totam xp̃ianitatem eſt vulgatus: quando et carnaial et alii inſtant vt rex ſe ꝓ altera pte

declaret. Et cardinalis ſancti angeli apud hungariã ꝑ viribus dñm ſuum tueꝫ: qñ eugenius nec cõgregari aliud cõciliũ nec fieri declarationẽ vult niſi ꝑ ſe fiat: nec eñ ambigo quin rex aragonũ aliter rñdiſſet i factis eccleſie niſi p ipm fuiſſet pturbatus. Videbitis in breui cõuentũ fieri ad quem ſi rex non iuerit ꝓut timeꝫ ſaltẽ mittet plenũ mandatũ ſicut eius lre in orbem miſſe decantant. Etſi vota venientiũ cõſonauerint ad cõgregationẽ indubitati cõcilii ꝓcedeꝫ. Id ſi neq̃at obtineri: declaratio fiet quã deus bonam det. Sed ad hoc oportet nos principẽ hunc affectum habere: eius ꝑces exaudire & ſeruitores ſuos ꝓmouere. Maximeq; vobis eſt opus cancellarii votis annuere: vt eius frater obtineat eccleſiam friſingeñ. nã ſi cõfirmatio cardinalis nõ matureꝫ: aderunt vie q̃ vrã partẽ iuuabũt plurime: & vos poſtea in cõuentu nurẽbergeñ. maiorẽ fauorẽ habebitis. Et ꝑ ſertim ſi eo miſeritis oratores qui poteſtatẽ habeant regie maieſtati complacere non aũt verba dare q̃ ventrẽ non implent. Qd aũt ſuades vt facta eccleſie regi cõmendẽ: ego non ſum tanti. In eo tñ gaudeo q̃ hunc principem religioſum video & nullius mali auidũ. Electores eẽnt in banc rem hortadi qui cõſultores ſunt & membra impii: non eneas qui vermiculus eſt & cuius verba in fumũ tranſeant. Vale & me vt ſoles inter ſeruitores ama. Ex gretz.

Offert opas ſuas in cauſa friſingeñ. eccl'ie. EPI. CXCVII

Rancíſcus q̃dratius aduocatus cor: ſtorialis Enee ſiluio. S. p. d.

Recepi mi Enea lras tuas longo tpe expectatas quib⁹ plectis ex earum principio ꝓcepi nil aliud niſi te credere me falſa ꝑſuaſione vſum. verſuciiſq; vacare. Ha mi enea ſi ceteros verſutos appellas qui cuꝫ veritate nitunt verſutus ero & in banc partẽ verſucias traxi. In pntiaruꝫ aũt cũ & vatũ nũero aggregatus ſis non verſucias ſed delie ſciam me captas ſe excogitare debes: q̃ ſi ui ego illa ipſa poemata q̃ mime repire qui. Credo deliam oñia traxiſſe q̃ vt primũ affuerit lyraꝫ reaſſumã tuãq; gloriam lauree immortalẽ reddaꝫ. Ceterũ mi Enea licet tua epla in cauſa quã noſti nihil lucri aſſereret: ego tamen q̃ primũ vidi lras regis ſereniſſimi a nemine ꝓmotas: expeditionẽq; rei pro cardinali futurã: ac tres ſacras diſputationes pro eo in vnum cõcurriſſe pro ſereniſſimo rege memet licet irrequiſitus oppoſui cauſamq; ſic porauiv t ibi effectum ſit: vt expeditio que celeris credebaꝫ retardationẽ ſortiret indies & poſt factuꝫ totaliter hic impedimentũ eſt vſq; ad aduentũ lrarum cõfirmatiois facte p metropoliticũ. Si rõnes aſſignate in lris regis vere ſunt: electio & cõfirmatio nihil opitulanꝫ oñia ruunt. Quã rem copioſius & ſerioſius ſcribo Caſpari cuius negociũ agiꝫ. Idcirco mi Enea etſi indicta cauſa nulluꝫ lucrũ eſt: tñ reſtiti ſine lucro quia non oñia lucrum petunt. Sed illud vetus ꝓuerbiũ te mihi excuſatuꝫ reddit: neptunũ nayades petunt in futurũ. Sis memor tui Franciſci qui te ad animã dilígit. Deum teſtor q̃ primũ ingeniũ reaſſumam: tibi inſultum dabo. Recomiſſum me velim regie maieſtati ſere-

nissime cui me vt romanū indies offer & strēnuo militi caspari cui ad plenum scripsi necnō eximio artium medicine doctori Iacobo cesareo medico: vale & me ama vt soles. Ex basilea. Anno. M. ccccxliii.

Cōmemorat opas suas & italas nouitates. EPI. CXCVIII

m Arianus sozimus Enee siluio. S.p.d. Olim nullas ad te dedi lras quia nec intellexi aliquem de te rectavia venientē. Tuas tamē ex gregorio frequētes salutationes accepi a quo etiam intellexi felices successus tuos qui mihi gratissimi & iocūdissimi extitere: felicioresq; milies expecto. Ceterū hic Ludouicus qui sereníssimū impatorem accedit: tui cognitionē asseruit habere: quare q̄dam tibi exponenda cum eo contuli. Tu igitur fidem adhibebis: meiq; amore & cōtemplatione si illi officiosus esse potes id agas exoro Ego isto anno lecture renunciaui: qm̄ aliquādo viuere non semper degere instituī: tu vo cogitabis & operam dabis his que ab isto Ludouico mei ex parte erunt exposita. Post tui vltimum discessum tres filii masculi mihi nati sunt. Ex quibus duos habeo & indies alium expecto. Sup decretalibus cōmentarios edidi: &. xxiiii. tractatus composui: & nouissime opusculum de fortibus ad reuerendissimu & cardinalem nicenū transmisi que omnia si tempus cōcessium fuisset ad te dedissem: sed dabo q̄primuz potero. Postremo nil aliud supest nisi vt valeas & nostri memor existas: noueris clarissimū regem aragonū & victorio sississimū ducem Nicolaum picinimuz pro sacratissimo domino nostro Eugenio totam marchiam & patrimonium recupasse. firmo atq; esculo dumtaxat exceptis: partemq; romādiole: plures enim ab eo conductores defecerunt ex his quos fidelissimos arbitrabat: sanctissimꝰ dominus noster. xvi. kl'. octobris hinc iocūdissimus & letissimꝰ abiit: eritq; rome infra paucos dies. Vale ex senis.

Exhortat ad respōsum rescribēdū. EPISTOLA CXCIX

a Dam de mulin anglicus apostolice sedis ptbonotarius Enee siluio poete. Salutē plurimū dicit. Amantissime socie modico iam supiori parte delatas ad me presentiū p latorē dulcissimas epistolas tuas libentissime recepi: earūq; exigentiam pro virili mea sum secutꝰ ita q; regia celsitudo impātiaruz bene inclinata est: habitoq; auisamento sui magni concilii: id plene spero fiet de quo animus tuus contētus erit. Aperui mentem meam latori huius: cuius grauitas & industria plenam vendicat adhiberi sibi fidē: quā mei ex parte sibi queso dare velis & noie meo ab eo dignanter recipere bursulam paruulam quā tibi mittit de manu sua laboratam virgo nobilis neptis mea. Optime mi Enea significare queso digneris mihi ade tuo: si quid in anglia tibi gratum fiendum erit & ante omia accōmoda mihi sepe epistolas tuas quas potero ad tui memoriam in conspectu principis ostendere qm̄ tali adiutorio digne sunt. Rogo & iterū rogo mihi sepe scribe & vale felix optime & antique socie Ex londoniis. Anno dñi. M. cccc. xlii.

Agit gratias ꝓ consiliariatu. EPISTOLA CC

b Artholomeus eps conetanus. S.p.d. Enee siluio seneñ. poete clarissimo & amico prestanti. Dulce mibi admodum & suaue est vir clarissime ꝙ valeas dũmodo rectevaleas: qñ te apud tuũ cesarem bonore primũ & comodis nõ carere existimẽ. sed apud eum indies te ob ingẽtes virtutes tuas & doctrinã magnipendi sciam & intelligã. Scripsissem ad te crebrius nisi ꝓuolutus visitationi epatus gebeneñ. quã ob grauem meam penuriã vt viuerẽ sumpsi inuitus. Cum em̃ vt solent visitatores ipo in exercitio ꝑ eam diocesim currerẽ discolus: nõ potui nec crebri⁹ nec plus scribere ad te cui in scribendo ac oĩbus ferme more ferreo stringor. Scias itaq; me valere cum om̃i familia q̃q̃ misere: suscepisseq; cõciliariatus regii ad q̃s tu tãtope laborasti: mibi quidẽ caras & gratas & inter res alteras cariores. Et ea ꝓpter cesari tuo primũ qui tãta in me humanitate vsus est: tibiq; ac iacobo qui & initiũ & incepte rei finem p̃buisti ago gr̃as indefessas: nõ recusans si modo possim vr̃is: bonori & comodo prebere vices. Restat aliud vt cõmuni rei nr̃e tractãde nũc admotis calcarib⁹ totis viribus te exhibeas in mediũ ꝓ veritate neminẽ extimescẽs. Potes em̃ nunc quo gratulor rei nr̃e apprime fauere: & vales ad cesarẽ & om̃es suos. Idcirca tanq̃ fortis athleta ac certator in mediũ campũ occurras: & vt res successerit: ne certũ reddas. Etsi vt gliscim⁹ successerint apud regẽ & suos rem meã q̃ tua ẽ singulari affectu cõmẽdatã suscipies vt sic videã te alterũ eẽ in re mea quẽadmodũ & in tuis agerẽ indefessus. Vale & me ama vt cepas licet absentem & insudes gratificari tuo humanissimo cesari. Ex gebennis tertia die octobris. Anno. M.ccccxliii.

Refert quõ ab imis ad altiora cõscendit. EPISTOLA CCI

e Neas dei gr̃a eps seneñ. dño Petro noxetano equiti & comiti palatino amico singulari. S.p.d. Pupugerũt cor meuꝫ lr̃e tue q̃s nudiusquart⁹ ex Oratore florẽtino accepi lacrimasq; meis ex oculis nõ paucas excusserũt. Nam & tristes videbent̃ miseriã quãdã p̃se ferẽtes & manu tua scripte nescio quid latentis energie ad cõmiserationẽ ꝓuocandã amplius attulerũt. Videbar cum illas legerẽ teip̃m videre & alloq cui p̃fero neminẽ & ante sex annos nõ vidissem. Legi g̃ scripta tua nõ sine lacrimis: quas partim iocunda recordatio mutui amoris ꝑtim cõmiseratio tuarũ aduersitatũ ꝓuocauit. Lacrimas nobis aliqñ insperatũ gaudium aliqñ inopinat⁹ meror extorquet. vtrũq; in cã fuit. Nam suauis epl̃a tua nõ spanti mibi reddita est q̃ absentẽ charissimũ amicũ pñteꝫ reddidit: sed te p̃ter opinionẽ mestũ atq; afflictuꝫ ostendit. Itaq; cuꝫ primũ tue manus caracteres inspexi aborte lacrime testimoniũ leticie p̃buerũt. Cũ tuã cognoui calamitatẽ merori meo astipulate sunt neq; em̃ cum flente amico non flere & cum dolente non dolere fas fuit. At postq̃ melius ad me redii cum aĩaduerterẽ te respõsum exigere statui satisfacere desiderio tuo imo verius meo. Nam quomõ fieri potest vt ego scribenti amico nõ re-

scribā qui neq; bis respōnsionē soleo negare qui me oderūt. Multa sun Petre amantissime in tuis lr̄is rn̄sione egentia quib⁹ capitulatim annotatis: & tibi & mibi q̄ breuius potero morē geram. Ais g̊ in primis pmolestum tibi fuisse q̄ me alloqui florentie nequiueris. Credo equidē & eo mibi acerbius fuit quo magis p̄ter spem tuo colloquio sum priuat⁹. Acperam nanq; bononie te roma reuersum florentie morā agere: atq; ideo spe plenus iter acceleraui. Cum veni florentiā didici ex roberto martello cōmuni amico te valitudinis cā in villa lanari. Scripsi ad te si cōmodo tuo posses in vrbem redires dum mandata cesaris apud magistratū ciuitatis exequerer. Demorat⁹ sum illic biduo sed neq; tu aduenisti neq; rescripsisti quicq̄. Venissem ad te in villa nisi putasse; oneri me futurū homini q̄ cum cōiuge ac liberis secessisset. Abii g̊ rursum. Postea cognoui martellū cui lr̄as credidi non fuisse in reddendis illis vt ꝓmiserat diligentē. Senis aūt mansi apud necessarios meos dies octo: neq; me tuus homo cōuenit quē dicis a te missum qui me alloq̄ret̄. Cum essem rome paucis q̄ ad me scripsisti abunde respōdi. Et iterū post rn̄sum alteras ad te lr̄as dedi q̄s cōiectio tibi fuisse nō redditas qui nullam earū mentionē facis. Existimaui deniq; cum redirē in germaniā te mibi nullo mō eripi posse quin florētie cōueniremus. Vale dixi romane curie & collectis sarcinulis: senas repetii eo anio vt ordinatis ecclesie mee rebus ad impatorē qui me reuocauerat q̄ primū redirē teq; in transitu florentie viserē. Sed q̄ cōsilia hoīm certa q̄ cogitationes rate: obsistit votis mei charitas patrie q̄ diutino afflicta bello: pacis egena: quietis auida alphōsum regē aragonū me petere hortata est ab eo vt salutē sibi impetrarē. Fridericus quoq; impator qui cum nouisset iniusto bello senen̄. circūuentos eē mutato reuocationis mee ꝓposito de cōponendis tuscie rebus mibi mandatū dedit. vtq; romam & neapolim me conferrē ea de cā iussit. Ego q̄uis in me nullum eēt in tanto negocio momentū. patrie tn̄ nō misereri non potui: neq; impatori nō obedire licebat. Redii romā ibiq; mensibus q̄ttuor sum retētus añq̄ hinc daretur exeundi facultas: nunc hic menses duos ago. Nescio quis erit rerū finis scio: quid vellem: video qd̄ nollem. Semp illd̄ virgilianū añ oculos mentis mee versat̄: bella horrida bella & tybrim multo spumātē sanguine cerno. At q̄ iā vis hec syderū tam iniq̄ q̄ fatorū diritas cum quiesceret oīs italia patria mea qetē hr̄e nō potuit: quinq; male bellū senen̄. ducunt. Et q̄ ciuitas tā opulēta est q̄ nō exhauriant̄ exinaniat̄ tā diutino belli malo. Nemo tā robustus est quē nō atterat ꝯtinua febris. Dicat aliqs. Dabit deus his q̄ꝫ finē. Scio em̄ ~~neq; tēpestas ē quā nō sequit̄ trāqllitas~~. At mlti pereūt prius q̄ positis vētis sternat̄ eq̄r. ~~Oim rerū vicissitudo ē~~. Fateor sed nos interea patimur. Verū hec mora nō solū patrie cā mibi molestissima ē sed ea q̄ꝫ rōne q̄ tūc pacē q̄ro neq; illā neq; te īuenire possim: fero tn̄ patiēter q̄ sine mea culpa accidit te q̄ꝫ ꝓ sapia tua idē facere velim. Sed pgo vlterius. In tuis lr̄is dicis te oībus in rebus erga me vere amicitia offi

179

tio functū. Confiteor istud. Neq; ego me amicū habuisse vnq; scio qui te verior aut sincerior fuerit. Nam etsi solent res scde immutare boies te tn̄ nulla fortūe amplitudo mutauit. Fuisti Enee tuo semp idē. Nescio quid de te alii dicant: ego te mihi alterū Scipionē alterū Piladē atq; vt nr̄is vtamur exēplis alterū ionatbā sum exptus. Quecūq; volui ex romano pontifice te adiuuante sum consecutus. Foreṣ tue que pre magnitudine negociorum quibus destinabantur sepe cardinalibus obserate fuerunt: nō mihi tm̄ verum & internunciis meis omni tēpore patuerūt. Cunq; ego me satis a Nicolao papa euectum superq; satis existimarem nihilq; vltra peterē: tibi nullus in me collat? bonor sufficiēs videbat̄ cuis eps ab illo creatus eēm & inter principes eccl'ie sederē. Cardinalatū quem ego mihi neq; arrogabā neq; optabā quidē Enee tuo cepisti q̄rere. Cum tuipse credo cōiugio alligatus id consequi nō posses me vnū a te dilectū eē qui eo puebereṫ q̄ tua te virtus extulisset nisi mr̄imoniū cōtraxisses. Arbitrabaris igit̄ quantū sentio bonorē q̄ ego fungerer tuū eē: & te dici cardinalē si tu? Eneas rubeo pileo donaret. Effectū ē igit̄ tua opavt impatori a Nicolao ꝓmissum sit. Nā & is me ꝓmoueri optabat inter primos qui creā dī cardinales essent Eneā nullo pacto p̄teritū iri. Idq; Nicolaus ip̄e cesari affirmauit & mihi. Idē quoq; duo vberrimi testes impatori suis lr̄is asseruerūt scti Petri & scti āgeli cardinales quoꝝ scripta & qdē signata impator ip̄e mihi restituit. Sed obiit ille ꝓmissi plenus. Credidit plus sibi vite supesse vt aiunt poete plus statuim?. Deceptus ē nō decepit pius & optimus p̄r. Quē ꝓ sua integritate non ambigo celicolaꝝ choris annūeratū. Iāq; nō cū ioue illo quē sūmū ceca dixit antiqtas. sed cū xp̄o maxio & singulari deo nectaria pocula siccare & de genimine vitis i regno p̄is bibere: sessurū in iudicio. cū. xii. aplis. xii. tribus isr̄l' iudicaturꝝ. At cuis ꝓmissa irrita sint inuanūq; tui conat? ierint: nō sum tm̄ min? obnoxi?. Volūtatē nō factuꝫ metior. Teq; vt ip̄e dicis amicitie sctē legib? omi tpe satisfecisse nō eā insicias. Sed q̄rsuꝫ hoc mi Petre: nūq; te accusaui nūq; de te male sensi. Quid igit̄ an tu forte ingratū me iudicas qui nō sum tui mēor: qui cū fortuna a te recesserim. Naꝫ cur te ius amicitie fuasse dixeris nisi illud me violasse contēdas. Nolim Petre ita de me opineris: & ip̄e leges amicitie inuiolatas custodio. Sed times fortasse ne mō in vr̄am beniuolentiā peccare incipiā: nec seq̄r alios q tua ope magni potentesq; facti nūc te pse quunt̄. Pessimū genus boim genimia viparū: semen diaboli. Sed late ptz vicīū. In deū xp̄m qui nos creauit ingrati sum?: quid miri ē si boies fallimus. Ferre nos oꝫ q̄s deus ip̄e sustinet. Nō sunt oēs accepti bn̄ficii mēores. Magna ps boim eos periisse expetunt ex quib? bn̄ficia cōsecuti sunt Sic em̄ se vinculo solui quo tenereṫ. Neq; id falsum oino est qd Sigismū dū impatorē frequēti ꝓmone vsurpasse ferunt. Pecunie vel gratuitū mutuū multos immeritos fecere. Pauci quos equ? amauit iupiter aut ardēs euexit ad etbera virtus bn̄facti mēores extitere. Inter q̄s ego meū nomē

dare aut dubitò. Nãetsi mlta me vicia occuparũt diua tñ mibi coopante gr̃a ingtitudinẽ tñ sp̃ odiui: bisq̃ totũ me dedi q̃s mei amãtes noui. Nũc tu me illis annũeres q te post casuz reliq̃re. Dispar ẽ illoꝝ & mea rõ. Illi tũ primũ te colere atq̃ obseruare ceperũt cũ prim⁹ eẽs in aplico palatio: pinguedinẽ mellis tãq̃ musce seq̃bant̃ amicũ põtificis nõ Petrũ amauere officio nõ boi alludebant. Mutati sunt te mutus abierũt vbi cessauit stillare fauũ nõ sunt iniurii nibil est qđ illis imputes. Quesiuerũt in te magnũ secretariũ & cũ nõ inuenissent alia de nocte. Ludus hic fortune ẽ & b⁹mundi ꝯsuetudo. At ego te dilexi añq̃ palatiũ ingrederis. Dilexi pauperẽ dilexi diuitẽ: quõ nõ diligã ad priora reuersuz: q̃q̃ nec ista priora sunt nec tu paup es. Cur me tu⁹ casus alienauerit cũ tu⁹ ascẽsus te minime trãsmutauerit. Nibil apđ te Petre variatũ ẽ. Solida & incorrupta charitas q̃ tibi me semel cõiũxit: nũq̃ dissoluta beniuolẽtia est. Sum bodie qđ olim fui: nibil est imminut⁹ amor nibil ignoro: nibil imemori de tuis erga me officiis narras. Om̃ia sunt añ oculos veterꝫ cõuersationis illius cũ e plũbino soluẽtes corsicã circuiuim⁹: cũ nos pene in affricano tẽpestas littore illisit. Subit adbuc recordatio q̃ tedio inter nautas apud spediã & in portu veneti pnoctauim⁹ cuz sentine correpti sub dumo dormire maluim⁹ q̃ sub tecto q̃uis horrida seruiret hyems. Vidimus vna genuã ligurũ metropolim. Supauimus appẽninũ ac trãsmisso pado Philippũ illum inclytũ longobardoꝝ ducẽ apud mediolanũ ducẽ adiuimus Ttansmisim⁹ celo vicinas alpes & formidabilẽ pontẽ & lucrinũ lacũ & campos eluetioꝝ. Venimus basileã & sub dñio cardinalis tui q̃ tunc sctẽ Marie inuiolate cognomine fuit: nunc sctẽ crucis appellat̃. In ꝯcilio magno fuim⁹: q̃dulcis conuersatio nostra fuit q̃suauis in omni fortuna societas: nibil mibi graue te comite videbat̃. Memini memini adbuc Petre cum simul vno cubiculo dormiremus quotiẽs mibi ad multã noctẽ vigilanti ac nũc vnũ nũc alterum poetã legenti subridẽs dixeris. Quid te maceras Enea: doctis eque ac indoctis fortuna cõsulit. At cũ dñico q̃uis eẽt is benignus & optim⁹ patercum pauptate eo tpe p̃meret̃ pseuerare minime potum⁹. disiuncti aliquot annis fuimus: sed iterũ nos fortuna cõiunxit apud Nicolaũ sancte crucis venerandũ patrẽ & omniũ opinione sanctissimũ. Qui cũ e florẽtia rursus mediolanũ petiuim⁹ & supato iouis mõte p locũ lemãnũ tonomũ venim⁹: memorãdamq̃ illã repallie heremũ introiuim⁹. In q̃ dux sabaudie amede⁹ detulit: habitu cultoq̃ sctõ cuipiã heremite sil' quẽ viri decet eq̃stri ordine seq̃bant̃ q seculo renũciãs ꝓmissaz barbã & hospiduz palliũ & retortũ bacillũ mũdanis opibus p̃tulerat. Inde basileã rediuim⁹ coloniã agrippinã petẽtes p belgas atrebatũ venim⁹ ibi cõuẽtus ille maximus celebrat⁹ est. In q̃ pace galliarũ cõstituta Philipp⁹burgundie dux a britãnis qui nunc auglici appellant̃ ad regem francie defecit. Viximus ibi sicuti & alibi concordibus anis: nec nos lucelli cupido disiunxit: q̃uis ambo idẽ officiũ idẽ lucꝝ sectaremur. Inde ego ĩ vltimã britãniã q̃ bodie

scocia dicit missus sum: quo in itinere multa pericula aduersa quippe qui duodecim diebus in pfundo occeani fui terris nusq̄ apparētibus acvi tē pestatis invltimā ad septētrionē norvuegiā actus vix tandē bonitate dei destinatū iter tenere potui. Sed nihil mihi grauius videbat q̄ q̄ carebam cuius consolatione in oīi aduersitate leuari solebā. Reuersus ex britānia te basilee cōuēni neq̄ ibi diu māsimus p sueuos rhenos lacū brigantinū & tridētinas alpes bononiā indeq̄ mediolanū repetiuim? cardinalē nostrum sicuti q de pace italie inter senatū venetū & mediolanēsem principem acturus erat. Illic tertio disiuncti sumus & tu quidē romanā curiam secutus es: ego basileā reuersus in cōcilio pluribus annis pseueraui. Et licet inī romanū pontificē & basilieñ: synodū graues inimicitie maligneq̄ lites intercidissent & tu pōtificis & ego synodi partes seq̄remur: nihil tñ beniuolētie nr̄e detractuz est publicā illaz finim?. Cuius rei epl'e nr̄e vltro citroq̄ misse testes sunt in quibus noster amor expssus est. Itaq̄ nō dubito te cōfessum hr̄e dum latuim? duz fuimus ambo paupes incōcussam stetisse amicitiā nr̄am. Tolerāt em̄ se facile tenues neq̄ miseriā cognoscit inuidia. Cum vo ditatus es atq̄ in te vnū quantū pōt fortuna ostendere voluit vnusq̄ palaciū aplīcū gubernasti: scio nō arguis me leges amicitie reliquisse. Quis em̄ letam amici fortunā deseruit. Illud vereor ne me tibi cum multa posses obsequentē adulari crederes. Est em̄ ois beniuolentia suspecta potētibus. Minime igit̄ oblitū me tui fuisse dices cum felix babebaris. Sed accusas me forsitan quia post euersaz potētiā tuā te obfuare desierim: imo vo nihil est em̄ a me p̄termissum q̄d boni amici eēt: qui vt primū cognoui nicolaū papā quo cū creueras nature debitū psoluisse mox ex nouaciuitate austrie ad te scripsi bonoq̄ vt eēs animo iussi. Nā etsi pōtificē maximū fortuna tibi abstulisset. Fredericū tñ impatorē reliq̄sset apud quē si velles locum te dignū inuenires q̄m is te maximum faceret. Idq̄ non ex meipso sed ex ore cesaris astruebā receptū esse qui ita me scribere iussisset cum te illi cōmēdassem. Nescio an hmōi lr̄e tibi reddite fuerint: nam de illis nihil significas. Cum veni florentiā q̄siui de te diligēter vt supra relatum est. In roma vo btissimo Calixto pape de te dixi que de viro bono & amico optimo dicenda fuerunt. Et vbicūq̄ de te sermo habitus est tuas ptes egregie defendi: q̄uis pauci me coram te accusarint: sīue quia g̃ue est innocentē criminari sīue quia sciunt oīs tuū bonorē ad me tangi: tuāq̄ ledi quoquo mō famā: me minime passuruz eē. Persuade igit̄ tibi Petre amātissime dum spūs bos regit artus animū erga te meū immutare non posse. Nāq̄ neq̄ tu cōmittes vt mutari oporteat: neq̄ is sum qui quinq̄ & viginti annoꝝ amicitiā sine cā dissoluā. Nec me turba tū fugientē videbis quocunq̄ me in statu fortune tenuerit. Is ero erga te qui fui cū eēmus basilee. Neq̄ tu dū P̄etrus eris: Eneas esse desieri. Neq̄ plura in accusationē tuā dixerim. Seq̄r alias epl'e tue pticulas. Ais te putare q̄ cū Nicolao pōtifice de me cepta sunt apud calixtū pfici debere. i. in

cardinalat⁹ ordinē me ſuſceptū iri. Idq; cupis & qa futurū ſperas gaudes
meq; rogas poſtq; id factū ſit vnū ex tuis neceſſariis vti capellanū admit
tā. Fortaſſe oia q̄ ſcribis hunc tēdunt. Amico voluiſti ſatisfacere. Et qa nō
es ea potentia quā olim fuiſti ſcribis multa & impetres pauca. Opinaris
em̄ q̄ prius vno vbo obtinuiſſes nūc vix plurib⁹ obtineri poſſe. Hoc for
taſſis apud alios ita vſui euenit: apud me tua tanta ē auctoritas quāta oī
tpe fuit. Rndebo tñ ad hec aliquid. Cardinalatuz ego nō q̄ro nō expecto
q̄uis ceſar mei cā ſolicit⁹ ſit. Si tñ qđ neq; q̄ opinor id bonoris ſors aliq̄
ad me detulerit: nō eſt qꝰ roges hoc aut illud. Nō min⁹ tibi q̄ mihi mea
domus obediet. Qđ aūt arbitraris in fūdamētis apd Nicolaū factis edi
ficium ſupducēdū ee faller⁊ mea ſnia. Lōge em̄ aliter ꝓterita docēt. Nou⁹
rex vt in ꝓuerbio nouā legē edit. Nā quotus ſucceſſor inuētus ē q ꝑde
ceſſoris amicos dilexerit quippe adeo nr̄os añceſſores odimus vt certiſ
ſimū argumentū puteē. Hunc pōtifex amauit qui nouiſſime mortu⁹ eſt
igiē buic odio ē qui viuit. Et creaſſet būc cardinalē ille ſi ampli⁹ vixiſſet:
no igiē inter eos noiabiē qui mō creādi ſunt. Qđ ſi fuiſſet aliq̄ cā q̄ me in
eū ordinē aſſumēdū ſua deret: hec ſatis ē ne aſſumat qm̄ ex illoꝝ nūero fui
quoꝝ dignitas apd Nicolaū āplificāda credebaē. Qđ aūt mei bonoris
augmētū cupias baud ē apud me dubiū. Quis em̄ amicus ē & amici glo
riam nō expetit. At ego mi petre ſi banc dignitatē expectē demēs ſuz g
maiora meis būeris imponi onera exoptē q̄ illi ferri queāt. Videarq; no
dico erga fortunā ſed erga magnificentiā dei ingratus qui longe magis
bonorat⁹ q̄ par ſit nō quieſcā. Etem̄ mi Petre ſupos oro vt ſileā de maxi
mo deo a q̄ eſt oē datū optimū & oē donū pfectū: quid ē qđ ego de lege
fortune aut fatoꝝ q̄rar. Nā quē domū egredientē meliori ſtatu q̄ me for
tuna ꝓſecuta eſt. Nā q̄uis annos ſex &. xx. natus cū darē iuriciuili opam
exorto bello patriā & ſtudiū coactus ſum relinq̄re. Acceſſi tñ grāde illud
baſilieñ. ꝯciliū inueniq; gr̄am in oculis patrū. Scriba in ſynodo fui & lr̄arū
abbreuiator: & vn⁹ de duodecim viris q mgr̄atus illic q̄ſi cēſorius habe
baē. Neq; em̄ ſine duodecim viris ad cōſultādū de rebus cōſiliarib⁹ qſ q̄
admittebaē & admiſſi qui nō inuenirenē idonei bis iubētib⁹ cōmouebā
tur. Erant in cōcilio q̄ttuor ꝓuētus qui deputatiōes appellabanē de fide
& pace: de reformatorio: de coibus pſidētes. He ſuos ſingule ſingul' men
ſibus elegerūt. In deputatione fidei in q̄ erā inſcriptus ſepe pſedi. Inē col
latores quoq; beneficioꝝ bis ſum electus. Legatus ab ipo cōcilio ad cō
plures principes miſſus. Cum pōtificatū amede⁹ dux ſabaudie ſuſcepiſ
ſet felix nūcupatus in ſecretariū ſum ab eo accitus. Nec diu poſt vocatus
ad Fredericū impatorē ptbonotariat⁹ officiū ab eo ſum adeptus (ſic ger
mani ſecretariatū appellāt) dū legatiōes ceſar⁊ ab eo vniuerſaz ferme ger
maniam circuiui. Diſſidebāt theutones cum eugenio maximo pontifice
At neq; illi neq; felici obediētes neutrales vocabanē. Concordia plurib⁹
in conuētibus agitata eſt quibus iubente ceſare ſemper interfui. Bis cum

tractatu pacis ad eugeniū veni: tertio nationis illius apostolice sedi obe-
dientiā attuli. Secretariat⁹ & subdyaconatus honorē ab eugenio & mox
illo defuncto a Nicolao suscepi. Cuius cōclauis cum eligeret cum ceteris
principū legationibus custodie prefui. Lapsum est postea breue tempus
in quo me Nicolaus tergestine ecclesie nibil tale merentē prefecit episco
pum: quadriennioq; abinde decurso senensis vrbis vnde mibi origo est
pontificatū ad me detulit. Cesar vo a quo in consiliariorū ordine suscept⁹
essem neapolim me petere iussit. Quo in loco mīmoniū inter ipsuz cesa
rem & leonorā portugalie regis: sororem alpbonsiq; neptē contraxi: eā-
demq; impatricē anno post nauigio vectaz e pisis ad impatorē senis agē-
tem conduxi. Cum id mibi vni cōmitteret. In coronatione casaris q̄ ro-
me celebrata est nostī que mee partes fuerint. Quippe qui me sepius im-
peratorio noie apud romanū pontificem & publice & priuatim loquen
tem audiuisti. Reuerso in germaniā legatio mibi apostolice sedis p bobe
miam & omnes punicias austrie ducum cōmissa est. In conuentu germa
norū qui ratispone babitus ē: quo & Pbilippus burgūdie & ludouicus
bauarie duces & alii q̄plures p̄ncipes & reguli cōuenerūt de salute xp̄ia
ne reipublice agētes: impatorias vices tenui. Simili modo & in frāckfor-
den. concilio vbi & germanos aduersus tburcos decernere bellum dicta
oīone suasimus q̄uis postea negligētia & insscicia eoz qui cuncta sibi de-
cere putant germani tepuerūt. Mortuo Nicolao calixtū succesorē eius
quem nunc impatorio noie tanq̄ succesorē verū xp̄i vicariū cognouim⁹
In bisce nos bonoribus Petre versati sumus. Nec tamen intelligim⁹ cur
adeo diuina pietas nostrā prauitatē extulerit: non doctrina: non vite bo
nitas bec meruit. Cognoscimus impfectum nīm & nosipsos sepe cogitā
tes non extollimus quidē: sed magis erubescimur & cōfundimur: qui p
tantis beneficiis nō sumus grati. Respicimus aliquādo retro: & q̄m mul
ti viri nobilibus orti natalibus: virtute & doctrina p̄stabiles abiecti & in-
cogniti iaceant cōsideramus. Fateor q̄plurimi sunt qui opibus & bono
ribus antecedunt sed mlto plures sequunt. Pluribus cōmisereri q̄ inui-
dere possum. Et illi quidē qui me dignitate precedūt etiā virtute supant
Ego bis q sequunt nulla rone sum melior. O quot viri sunt qui nō cētū
aureos annuis ex bñficiis eccliasticz baurire possunt. Iurz diuini atq; bū
ni interpretes: quorū non eem dignus corrigia calciameti soluere. Atq;
ego ignarus bebes atq; vitiorū mole pressus atq; iniquitate circūdatus:
qui aliq; beneficiolo cōtentus extitissem: vel minimo: iam annos mille au
reos possideo: quodq; magis mirere dum germaniā petii episcopatū in
patria consequor. Magna bec mi Petre in quibus non mea solum parui
tas sed magna virtus quiescere possit. Apud tres episcopos & totidē car
dinales dictandaz epistolarū officium exercui. Hi tres quoq; pontifices
maximi secretariozz collegio me ascripserunt: eugenius: nicolaus & felix.
q̄uis bunc adulteriū dixerint. Apud cesarem non secretariat⁹ modo sed

consiliariatus & principatus honore auctus sum. Neq; ego ista fortune imputo q̄uis nescio causam: sed ipsius rectori & dnatori oim deo cuius est in quecunq; voluerit vsum vasa formare. Neq; humane corruptioni subiiciunt q̄ libera sunt eiusq; libertati gras agere decet qui dat oībus abundanter & non improperat. An nos igit tāta miseratione p̄uenti cardinalatū anxii expectauimus. atq; hunc quoq; nobis honorē deberi putabimus. Vtinā dignitati quā consecuti sumus pares inueniamur: & ita qđ supest eui traducam?: ne q̄ possit in nobis ingratitudo notari. Porro cardinalatus fastigiū maius existimam? q̄ nīs humeris cōmitti debeat. Vtinā ea dignatio bis credat qui afferre illi potius q̄ ab ea recipe gliam possint: quales nos esse nullo pacto cognoscimus. Restat vltimo loco de cōsolatione aliquid dicere. qn & te illius egentē ostendis. Duo fuerūt vt scripta tua edocet q̄ te cōturbauerūt: mala valitudo tua: & obitus Nicolai pontificis: quo cū ipse cecidisti: qua in calamitate cōstituto nemo tibi amicorū affuit. Egritudinē corporis & oneroſam tibi & molestissimā fuisse non miror. Vix em̄ quisq; reperitur qui non morbo succūbat dolori busq; vincat: belle quidē tum multi cū valent recta cōsilia egrotis p̄bent: ac ipsi si doleant mente excidant. Ita natura cōparatū est vbo q̄ multi phisosopbant: re ipsa admodum pauci. Vtcunq; sit nō oportuit vitam optare diuturnā nisi & senescere vellemus. Cum senio autē circūsilit agmine facto morboꝝ om̄e genus: quoꝝ si noia queras: p̄mptius expediaz quot amarit ippia mebos. Parati ergo ad bec esse debemus: & nūc ylīū & nūc capitis dolorē expectare: & ad oia mala nosipsos armare quibus cōtribules nostros affligi cernimus. Si quid min? accidat in lucro deputare. Cuz vo dolor incipit. nō ab amicis sed a nobisipsis solatia expetere. Nibil babent certi qui sunt in aliena ptāte: q̄ nosipsi possumus mutui nro nunq; desunt: Tibi ergo cum egrotares a teipso & consilium expetendū & auxilium requirendū fuit q̄ te video non neglexisse cum deum tibi affuisse consolatorē dicas. Optimus bic p̄culdubio & certissimus in om̄i egritudine medicus qui no corpis tm̄ sed mētis morbos expellit. Estq; deus si senece credimus quisq; sibi. Nanq; dū nobisipsis recte cōsulimus mentē nīam diuinitas incolit. At tu quāq; corpe vales nō tm̄ adbuc mētis egritudinē posuisti. Est vulnus adbut ani recēs & amissi regi fortuna merens Monstri sile mibi est: te virū qui multa legeris & mundi vices sis contēplatus: idcirco angi quia blandus fortune vultus tibi mutatus sit. Cogitare te oportuit q̄ primū ascenderes. Neq; em̄ fortuna quēq; extollit: de quo reiiciendi potestatē non sibi reseruet. Hac cōditione ascendimus vt cum illa velit e vestigio descēdamus. Nunc longū tenet vua comas nūc pplus vmbras inquit ille. Caduca omnia sub luna: quāto altius extollimur: tāto piculosius cadimus. Volubilis rota fortune est: nemo illi clauū affixit. Incostans & infidelis bera fortuna nulli ppetuo bona est. Alexandrum illū macedonē quē mūdi dm̄ fecerat: in ipo iuuētutz floreveneno

extinxit. Pōpeius magn⁹ cēties vicies semel octuagintatria hoim milia
fudit:fugauit:occidit:in deditionē accepit. Naues octingētas q̄dragintā
sex piratarū depssit aut cepit. Castella aut oppida mille & quingēta trigi-
taocto in fidem recepit. Terras oēs a meoti ad rubrū mare subegit. Sed
huic quoq; fortuna (cuius seni) abstulit caput. Cesarē dictatorē in senatu
trucidauit cuius eius ductu vndecies centena nonaginta duo milia viro
rum in prelijs interijssent non cōputatis illis qui bellis ciuilibus interie-
runt. In gayo mario quantū fortuna luserit non ignoras:quē mōvictum
apud minotauros expectare supplicijū: mō victorē truci vultu quātū ne-
ces imparet legisti. Magna de lucio marcello est opinio quasi fortuna bu
ic vni semp arriserit. Fuit em̄ bis consul:dictator:magister equitū: elepbā
tes primus ex primo punico bello duxit. In triūpbo primarius bellator
babitus:optimus oraror: fortissimus impator: auspicio suo maxime res
geste:magno bonore vsus summa sapiētia:summus senator pecuniā ma
gnam bono mō inueuit:liberos m⁹tos reliquit:clarissim⁹ in ciuitate fuit.
At is orbā luminib⁹ egit senectā amissis incēdio cū paladiū rapet ex ede
feste:memorabili casu sed euentu misero:vt Plinius ait. Huius q̄z nepos
metellus macedonicus fortunati nomē babuit qui a quattuor filijs illat⁹
est rogo:vno p̄tore:tribus cōsularibus:duobus triūpbalib⁹ vno cēsorio.
At bi in flore dignatiōis sue a catino labione tribuno plebis quez senatu
censor eiecerat e capitolio ad tarpeiā raptus ē vt inde p̄cipitaret. Sed in-
tercedēte altero tribuno alūne erept⁹ alieno bñficio postea vixit. Sz octa-
uianū augustū fortasse obiiceres q victor orbis ānis sex & qn̄q̄ginta im-
pauit:q sup garamātas & indos ptulit impiū. Exēplū bic vnicū būane fe
licitatis esse videt. bis qui ei⁹ secreta ignorāt. Sed m⁹ta buic aduersa apd
auūculū in magisterio equitū:repulsam tulit ꝯ petionē ei⁹ plato lepido in
prelio filipeo fuga notatus est: & in palude triduo latuit. Vita ei⁹ sepe in
fidijs petita est:luxit liberoꝝ mortes:& adulteriū neptⁱ ac filie: afflixit eū
rebellio illirici:pestilētia vrbis:varia clades:fames italie:q̄driduanā inedi
am sustinuit: moriēdi cupidus berede non suo filio vita excessit. Et vt ad
nostra redeamus saul regno potitus:victorijs clarus:ad extremū insanie
& in prelio victus seruj manū q̄ pcutiat̄ supplex orat. Ab ouiuz custodia
vocatus ad regnū Dauid:post claras ex boste victorias a filio pellit̄:con-
tra quē sumptis armis nō satis intelligit vincere velit an vinci: Dicat ali-
quis Salomonē sapientē ac pacificū regē ꝑpetuo fortune afflatu beatū:q
vsqz ad mortē quieto trāqlloqz regno potit⁹ ē. Sed neqz bic regnare sine
fratricidio potuit & amicoꝝ sepe neces impauit ac postremūqz ꝑcubino
seruicio p̄ssus:diis alienis atqz ipsis demonib⁹ sacrificauit. In q̄ re miserri
mū eum vel suo iudicio nemo dubitauerit. Euo nō vnū oēs felicem phi-
lippum marīā mediolanen̄. ducem iudicauim⁹ qui nō florētinos modo
sed venetos & vniuersaz italiā cōtriuit & regē alphōsum frēsqz cū vniuer
so ꝑcerū comitatu:nauali p̄lio supatos captosqz domi sue vidit. Verū bic

ante obitum ianuā amisit: agri magna pte mulctatus: adeoq; venetoꝝ ar
mis attritus est vt vix mediolani sese tueret. Et q̄uis vltra citraq; mōtes
regum auxilia imploraret nullius tñ opem sensit: amisso visu: rege quem
captiuū habuerat: herede instituto decessit. Francisco fuscaro duci vene-
tiarum diu adulata fortuna est: sub quo supra quinq; & viginti annos se-
natus ille ppl'usq; venetus mirūimodū auctus brixeam bergamū & ma-
ximā partē gallie trāspadane in suam ditionē redegit. Sed gl'iam ei⁹ ob-
fuscauit: felicitatēq; obrupit filius ob turpem cām bis in exiliū actus. Hec
cū tibi notissima eēnt Petre non debuisti vel dolere vel admirari & si te-
cum suā cōsuetudinē fortuna seruauit q̄ iure suo veteri & in oēs etates p̄-
scripto vsa est. Nihil de tuo tibi abstulit: qđ suum erat repetiit: potentiaꝫ
quā ad tēpus cōcesserat: in eo quē statuerat termino subtraxit. Quid ob
secro est qđ de fortuna cōq̄raris? Quid tecū illa dure egit? Nicolao pape
vitā eripuit. At moriturū eū iāpridē noueras. Illo mortuo & tua potētia
mortua est. At Nicolao cadēte sciebas te stare nō posse. Nihil tibi aduer
si accidit qđ nō p̄uideris. Preter spem v̄o si recte iudicas nō pauca bona
tibi fortune bñficio: siue vt melius loq̄mur diuia miseratione relicta sunt
Ex palatio saluus exiisti collegisti sarcinas tuas. Secretariat⁹ officiū cū cō
iuge cum liberis absq; vlla cōtumelia dimissus es. Hoc tu bñficiū nō pon
deras: qđ tanto maius est q̄nto rarius accidit. Eetem̄ q̄t mēorant̄ qui po
tētes in palatio post obituꝫ pōtificis nō maximas calamitates inciderint.
Nepotē Bonifacii noni mēdicare panē nr̄a etas vidit: quē vt editus in lu
cem fuerat in calatis rosaruꝫ obtulerāt patruo Martino q̄nto satis functo
qui fuerūt apđ eū potētes: alii bonis oibus excussi sūt: alii in carcerē rapti
alii in exilio missi: alii in crucē sublati: alii alio mō necati. Neq; ego credi-
deri oēs qui Martino placuer̄t pena fuisse dignos. Sed ita mos inoleuit
odio habet̄ successori quisq̄s ancessori accept⁹ fuit. At te calixti clemētia
cōseruauit: q de te sinistre credere noluit: q̄uis eēnt q te accusarēt: nō pau
ci bostes. i. minimi tui corona tua & q̄dē p̄ciosissima. Hoc ē Petre ꝙ inte
ger credit⁹ intact⁹ abiisti. Hāc tu laudē ad posteros pene sol⁹ trāsmittes:
nomēq; tui mīores ex te claꝝ habebūt. Vn⁹ em̄ ex palatio pōtificis oī iu-
dicio existimat⁹ es q salu⁹ euaderes. Fateor nō tanta tibi erūt lucra quāta
fuerūt Hicolao viuēte. Neq; iā tibi assurgēt boies q̄cūq; ieris. Sed ego ti
bi satis pecuniarū eē arbitror si ad v̄itatē nō ad opinionē vitā ducē volue
ris. Querēde pecūie nullus ē finis bis q vulgo viuāt. Crescit amor nūmi
quantū ip̄a pecunia crescit. Si volum⁹ eē diuites nō pecunie adiiciēdū est
sed cupiditati detrahendū. Cum ꝓpha dicēduꝫ ē. Diuitias et pauptates
ne dederis mihi sed tm̄ victui meo tribue necessaria. Nō habes opes cos-
mi: at marcelli bēs. Nō eris florētie prim⁹: at vl'luce vl'senis eē potes tuo
q; cū Oratio. At p̄cor integra cū mēte nō turpē senectā degere nūc citha
ra carentē. Nec v̄o tu tibi subtractos bonores dixeris. Adulatōes ille nō
bonores fuer̄t. Potētie tue non tibi detexit turba caput: sepe manū tuaꝫ

oſculata eſt que tunicam illam optauit. Fumus ille ac ventus fuit qui cuꝫ fortuna non cuꝫ virtute decurrit. Acb quid illa tua potentia miſerabilius fuit quã te tantope amiſiſſe doles? Recogita obſecro qui ex loco ſis dela pſus: non tu ex paradiſo delitiarũ cum primo parẽte in terram erũnoſam deſcendiſti: ſed verius ex ꝓcelloſo mari tranquillũ portũ enauigaſti. Naꝫ quid eſt romana curia bis qui ſummã tenẽt: niſi turpiſſimũ pelagus ventis vndiqꝫ duriſſimiſqꝫ tẽpeſtatibus agitatũ. Auaricie ibi atqꝫ inuidie procellavix quẽqꝫ intactuꝫ ꝓterit: laudãt in faciẽ: a tergo ciconia pinſit. Quis tela enumeret q̃ in potentes iaciunt̃. Tot tibi rbetia mi Petre: tot inſidie tendebant̃: vt mortuo Nicolao iure dicere poſſes. Laq̃us cõtritus eſt & nos liberati ſumus. Nam obitu illius carcere exiuiſti. Nam curiã miſerã reliquiſti non potentiã: ſeruitutẽ poſuiſti nõ gloriã: bellum effugiſti non pacẽ. Eras em̃ mancipiũ Nicolai: nulla tibi edendi nulla dormiendi certa bora fuit. Nõ comites allog nõ exire in lucẽ poteras. In aere tetro in puluere in calore in fetore latebas. Nunc q̃uis libertate donatus ex tuo arbitrio viuis. In bac vita nemo mortaliũ felix. Bene atqꝫ indulgẽter cuꝫ eo agit̃ qui vere dici nõ infelix põt. Nam q̃tus ẽ cuius nõ plura mala q̃ bona inuenias: cuius leticiã nõ ſupauit meror: nemo viuit qui feliciter optet Q̃multos afflixere impia q̃multos pdidẽ diuitie & vltimis iniecere ſupplicijs. Moriendũ eſt tandẽ nobis vel inuitis. Duo nobis ex bac luce migrantibus itinera occurrũt: altero celũ petim?: altero inferos. Illic cuꝫ diis bic cum ſceleratis deputamur. Illic regnũ: bic ſuppliciũ expectamus. Iter eligere licet dum viuimus. Ex vite merito pꝫ via: poſt mortẽ nulla merẽdi facultas. Et nos ḡ amãtiſſime Petre dum vita comes ẽ ad opa pietatis exerceamur. Abſint voluptates: illecebra odia ſimultates. Abſit auaritia & bonoꝝ immẽſa cupido. ſatis nobis deus ipſe: ſupq̃ ſatis elargitus eſt. Nec tu mibi cardinalatũ cupias: nec ego tibi optẽ potentiã curialẽ. Nimis em̃ potentes & bonorati fuimus: tu apud romanũ pſulem: ego apud impatorẽ. Nã ſi virtutũ ex equo q̃ vocant̃ bona diſtribuãt̃: nõ tu mediũ eius qđ obtinuiſti accipias: nec ego q̃rtã partẽ eius qđ mibi diuina bonitas elargita eſt ꝓſeq̃r. Vale ex neapoli nonas maii. Anno dñi. M.ccccl vi. Indictione q̃rta Põtificiatus ſctiſſimi in xp̃o pris & dñi nri dñi calixti pape tertii anno ſecundo.

Enee Seneñ. tituli ſctẽ Sabine cardinalis epl̃e feliciter incipiũt. Grates refert de ꝓmotione ad cardinalatũ. EPISTOLA CCII

Iuo impatori Friderico auguſto dño ſuo. Eneas ſacroſanẽte roane eccleſie tituli ſanẽte Sabine p̃sbyter cardinalis & eps ſeneñ. Salutẽ. p. d. Qđ iam dudũ optaſti ꝓcuraſtiqꝫ ceſar in pſona mea nũc demũ cõpletũ eſt. Habes tota qđ mente petiſti. Naꝫ qđ ſctẽ mẽorie Nicolaus papa quint? tue mãſuetudini ſepe pollicit? eſt: btiſſimus pontifex maximus calixtus terti? impleuit. Qui nõ meis meritis: nulla em̃ me virtus bonore dignũ effecit: ſed ſua incredibili bonitate q̃ vſqꝫ ad indignos

ꝓtendit: & tua potissimū intercessione his diebꝰ ad cardinalatꝰ ordinē cū quinq; aliis venerabilibꝰ & magne auctoritatꝫ epīs me ꝓduexit. Intelligo quantū debeo tue sublimitati: & vn ꝓsoluere possim debitū nō intelligo. Conabor tñ duꝫ spūs hos regit artus: ita me gerere vt oms intelligāt ad hanc me dignitatē tuo fauore & ex tua curia ꝓuenisse: meq; theutonicū magistq; italicū cardinalē eē. Tuū erit nihil mecū remissius agere q; prius Nam ego ꝓ tua maiestate: ꝓ sacro impio: ꝓ indyta domo austrie: ꝓ tuis quibuscūq; caris nll'os vsq; labores: nullas curas effugiā. Nihil em̄ vnq; tue mansuetudini negabit: quod mea opa effici possit. Vale ex vrbe die xxii. decembris. M. cccclvii.

De eodem. EPISTOLA CCIII

Erenissime imperatrici Leonore auguste dñe sue. Eneas sacrosctē romane eccl'ie tituli sancte sabine ꝑsbyter cardinalis & epūs seneñ. S.p.d. Nō meis meritis q̄ nulla sunt sed tua ac ꝓsortis tui diui fri derici romanorū impatoris augusti intercessione ad cardinalatꝰ bonorē supioribus diebus pietas aplica me ꝓduexit. Multa extāt tua in me bñficia: sed hoc maximū ē: q; hac dignitate me dignū iudicasti: & vt illa cōsequerer nihil omisisti. Qñ & summo pontifici & sacro collegio & auūculo tuo regi aragonū potētissimo me sepius comēdasti. Habes igit̄ apud sedem aplicā hoiem tue magnitudini deditissimū: qui ꝓ te tuoq; splēdore gloria amplitudine oi tpe curiosus erit. Neq; em̄ vllus me vnq; grauabit labor: quē tua cā suscepерim. Tue maiestatis deinceps erit ita me vti: quē admodum ingētia q̄ mihi cōtulisti bñficia deposcunt. Vale ex vrbe roma na die quo supra.

De eodem. EPISTOLA CCIIII

Erenissimo & potentissimo principi Ladislao bungarie atq; bo hemie regi Enas cardinalis seneñ. Salutem plurimā dicit. Qz me summus pontifex his diebus ad cardinalatus ordinē accersiuerit tua intercessione magna ex parte factum eē nō ambigo: cum sepenumero & litteris & nunciis apostolice pietati me cōmendaueris. Scio igitur me obnoxiū quo ad viuam & facultas adsit: tuis oībus desideriis morez gerere. Neq; id negligam quidē. Nam si quid est qđ noua dignitas mihi credita: vel tue amplitudini: vel subditorū tuoꝝ vtilitati cōferre possit: ad tantā negabit̄ quantuꝫ ipe requirere postposueris. Nec mihi res vlla iocundior fuerit q; tue voluptati complacuisse. Tuisq; regnis & reliquis principibus vsui aliquando fuisse. Ex vrbe roma. die. xxii. Decēbris. Anno domini. M. cccclvii.

Promotionē suam amico notificat. EPISTOLA CCV

Neas cardinalis seneñ. Iacobo picholomeo. S.p.d. Diuine boni tati cuius cōsilia nobis impscrutabilia suntvisum est bonores augere nros: atq; in corde summi poncificis ponere vt nos ad cardinalatus ordine assumeret: & ita factum est. Scimus tibi id futurū gratum.

Illud nobis tñ molestũ est q̄ nos impares tanto muneri cernim⁹. Vtcũq̄ sit fratrẽ ista latere nolumus. Tu deũ rogabis vt qui dignitatẽ tribuit. id quoq̄ prestet p qđ dignitati satisfaciam⁹. Insup qm̃ illustris dux mutine semp nobis amicus fuit singularis vt nos sibi cõmendes rogamus. Et q̃ possumus aut in futurũ poterim⁹ excellentie sue pleno offeras ore: quia nos sibi pleno corde cupimus cõplacere. Et hanc cardinalatus dignitatẽ si quid habet vtilitatis magis suam eẽ volumus q̄ nr̃am. Vale cum ꝓsorte & liberis. Ex vrbe roma die. xxii. decẽbris.

De eodem & se totũ offert. EPISTOLA CCVI

Neas cardinalis Iobãni cardinali sancti angeli. S.p.d. Q đ annis tam plurimis reuerendissime pater tuo filio cõcupiuisti q̃siuistiq̄ nunc demũ completũ est: summa cum cõcordia sacri collegii calixtus pontifex maximus ad cardinalatus ordinẽ me vocauit atq̄ assumpsit. Scio quãto altius euectus sum q̄ merui. Sed ita suasiones tue p̃cesq̄ cesaris effecerũt. Nõ sum ego qui gratias agere possum tue erga me charitati. nam quid p̃stare tanto dño seruus possit voluntas mea iamduduꝫ tua est: q̃cunq̄ postmodũ accessere illam sequunt̃. Fui tu⁹ cum eẽm pauper presbyter: neq̄ me manu tua ep̃atus eripuit. Sum tuus etiam cardinalis. Habes in collegio cõplures amicos & me seruum: nisi meveluti mãcipio vtaris nihil in me culpe fuit. sed velut emãcipatus filius aut manumissus seruus non minus agã q̄ par fuerit. Vale optime ex vrbe roma. die. xxii. decembris. Anno. M. cccclvii.

De eodem. EPISTOLA CCVII

Neas cardinalis Alphonso regi aragonũ. S.p.d. Serui q modo quocũq̄ peculiũ augent rex serenissime ac potẽtissime infideles dãnandiq̄ fuerit: nisi dñis suis rõnẽ lucri reddiderit. Eam ob cãm cum hodie maximus põtifex Calixtus tertius me vel minus merentẽ ad cardinalatus bonorẽ ꝓuexit: peculiũq̄ meũ adauxerit. Officiiq̄ mei esse putaui id tue maiestati cuius sum mancipiũ q̃uis inutile tñ fidele notum efficere. Vt si quid est in ea dignitate mihi credita vel decoris vel vtilitatꝭ id totũ tuũ eẽ noueris. Ad me labor tm̃ molestiaq̄ suscepti officii ptinebit. In quo tanto magis affligẽdum me scio: quãto indignior hoc muneris: sum consecutus. Ex vrbe roma die. xxiiii. Decembris. M. cccclvi.

Auxilio amici sperat on⁹ impositũ cõgrui⁹ ferre. EPI. CCVIII

Neas cardinalis Iobãni cardinali papien. S.p.d. Si q̃ mihi voluptas est ad cardinalatus bonorẽ eẽ assũptũ. Inde tm̃ est q̄ tua dignatio mihi collega & pater & dñs traditus est quo cum viuere dulcissimũ erat. Nunc tui labores p̃mia suscepũt: nũc tue virtuti q đ suũ erat creditũ ẽ. Scio qd lucri accepit sacer senat⁹ ex tua ꝓmotiõe. Magnũ lumẽ romana suscepit eccl̃ia. Tua nobilitas tua doctrina meã ignorantiã & ignobilitatẽ obteget. Sub scuto tuo indignus ego secur⁹ militabo. Veni igit̃: s. t. bũdi expectem⁹ oẽs reditũ tuũ. Iã satis alemania galliaq̄ & bũ

garia te tenuit. Italia nūc & ipa mater orbis roma te pfrui vult. Nisi redieris cito & ipe tybris maledicet absentie tue. Nō fuisti in bello & vicisti. Scies que pugna facta ē cū redieris. Nulli vnq̄ cardinales egrius q̄ nos collegiū intrauere. Jaz em rubigo cardines ita obduxerat vt verti ostium & apiri nō posset. Arietib? & omni machinaꝝ genere vsus ē Calixt? pōtifex vt valuas apiret domūq̄ arte nō modica belli seratas postes portasq̄ refregit. Vale ex vrbe romana. xxvi. die decēbris. Anno. M. cccclv.

Promotionē suā notificat amico singulari. EPIS. CCIX

e Neas cardinalis Nicolao liscio legum doctori. S. p. d. Q̄uis cognoscimus nosipsos impares dignitati cardinalatus ad quā vocati sumus. Qua tñ amicis oīa cōicare solemus q̄ nobis accidunt siue secūda siue aduersa sint. Et nos te inter amicos habemus p̄cipuum hoc te latere nolumus. Vt si qd est in ea dignitate nobis credita vel bonoris vel vtilitatis. Itēq̄ dedecoris vel damni: id tibi nobiscū cōe eē non nescias. Nā nos legē amicitie q̄uis altius euecti nullatenus p̄terire intendimus. Nec nobis cardinalatus aut tuaz aut alterius cuiuspiam beniuolentiā minorabit. Datū rome. xxviii. die decēbris. Anno. M. cccclvii.

De eodem. EPISTOLA CCX

e Neas cardinal' Nicolao cardinali sc̄i petri ad vincula. S. p. d. Placuit altissimo & dño nro pape Calixto p bos dies me longe ime ritū ad cardinalatus ordinē assumere. Vestroq̄ sacro cetui aggregare. Scio quantū pōderis subiui. Nec video quo pacto credite mihi dignitati satisfaciā nisi fortasse tua reuerendissima paternitas ad curiā rediret. Tūc em instructus ab ea securius in hoc procelloso mari nauigarem. Precor igit̄ si p̄ces seruitoris audiēde sunt vt iam demū in patriā redeas Nā cardinali sola roma patria ē. Etiā si apud indos is natus fuerit: aut recusasse pilleū oportuit aut certe receptū rome gestare: & matri olim sedi cōsulere. Neq̄ illa excusatio idonea ē. Nō audior recta monēs. Mutant̄ em tpa: & qui olim contēptui fuit nūc precipue bonorat̄. Veni igit̄ obsecro veni. Neq̄ em tua virtus ē que inter niues & vmbrosas clausa valles languescere debeat. Scio cōplures eē q te videre audire & sequi cupiunt inter quos me semp auditorē discipulumq̄ obsequentē inuenies. Ex vrbe romana die. xxviii. decembris. M. cccclvii.

Promotionē suam amico notificat. EPISTOLA CCXI

e Neas cardinalis seneñ. Iobānī varadiensi epō. S. p. d. Quod ex Nicolao pontifice maximo magnope efflagitasti ad nīi bonoris augmentū iam nūc Calixtus successor eius executus ē. Is em p̄ximus quattuor tēporibus exactis ad cardinalatus ordinē nos assumsit Qua de re longe magis tuaz paternitatē letari q̄ nosipos nō dubitamus Neq̄ ab rē quide. Nam nos parum gauisi sumus ex hac promotione. Cum intelligamus honore; non merenti creditum ignominiam potius eē q̄ decus. Tua vero dignatio que me pluris existimat longe q̄ valeo.

a

Non mirū si amicum libenter audit subleuatum. Vtcunq; sit id sibi persuadeat tua amicitia volumus qđ re ipsa comperiet nos suos esse. Nec aliam ob causam magis cupide banc dignitatē cardinalatus accepisse q; vt sibi aliquādo in aliqua re digna morem gerere possimus. Datū rome die. xxvii. decembris. Anno. M. cccclvii.

Nouitates. EPISTOLA CCXII

Neas cardinalis senensis senatui senensi. S. p. d. Que credim⁹ ex
e pedire vt vester senatus intelligat nō tacebimus dum poterim⁹ honeste lr̄is aut nūciis cōmittere. Nunc quod significemus hoc est. Rex aragonū grauiter egrotauit deinde cōualuit. Nobis relatum est eum recidiuasse nescimus an verū sit id. Comes tolocenus pridē mortē obiit: que res nō nihil nouitatis paritura videt. Nā comes euersus bere ditatem petit. Abbas vrsinus cōtra nititur. Comes vrbinas bellū fertur indixisse malatestis. Hec ad alios ptinēt. In rebus vr̄is hec sunt. Orator ducis mediolani cōmunicato nobiscū consilio euixe cōmunitatē vestrā summo pontifici cōmendauit. Quod habuerit ab eo responsum scietis, Dominus r̄bias p custodia mōtis acuti petit aureos trecētos. Dicit em̄ se tenuisse famulos plures p custodia. Cui cum diceremus non fuisse necessariū. Replicauit penitus oportuisse p securitate pascuorū at quid significet ipse intelligitis. Nunc de nouo reuerēdissimus cardinalis de vrsinis petit a sanctissimo domino nr̄o aureos trecentos quos mutuauit sibi tēpore exercitus. Papa vero respōdit illos ptinere ad ratiōes vestras. Scitis quid in hac re agere debeatis: nobis consultissimū videt vt oratores vestros hic habeatis qui loqui apte valeant: nobis non licent omnia Inuabim⁹ tn̄ oratores ipos cū fuerint summa fide vr̄eq; reipublice q̄ntus facultas tulerit nūq; deerim⁹. Datū rome die. xxix. decēbr̄. M. cccclvii.

Refert grates & agere spōdet. EPISTOLA CCXIII

Neas cardinalis senen̄. Iobāni bicbio senensi. S. p. d. Sciētes q̄n-
e tum p nobis conatus es in magistratu tuo illo capitaneatus populi: repbensibiles fuerimus nisi nosipsos gratos ostēdamus. Sz hoc modo prestare nō possumus. Quippe qui nō verbis sed rebus reddendas eē gratias nō ignoramus. At si quando facultas se obtulerit cognosces nos tui amātes esse & accepti bn̄ficii memores. Nūc nō est aliđ quod scribamus nisi qđ p republica vestra cēsemus expediens apd hūc pontificē oratores vr̄os cōmorari. Quia multa indies occurrūt poderosa & vtam ciuitatē tangentia. Scis quia non omnia nobis li.cent sed oratoribus vestris fideliter assistemus. Ex vrbe romana die. xxiiii. decēbris. M. cccclvii.

Indignū officii se agnoscens exora deum pro vita que tante dignitati par sit. EPISTOLA CCXIIII

Neas cardinalis senensis. A. bindio senensi. S. p. d. Credimus vt
e scribis promotionem nostram tibi iocūditati fuisse. Ita em̄ expo-

ſcebat vetus amicitia noſtra. Nos autem ex hac dignitate neſcimus triſtari an letari debeamus. Nam ſublime decus non merenti traditū oneri potius q̄ bonori eſt. Venit in mentem illud apolinis preceptum quo iubet vt noſipos cognoſcamus. Conſideramus imperfectum noſtrum. Et dum hinc paruitatem noſtram inde altitudinem dignitatis adepte metimur horreſcimus & trepidamus. Nam quanto altior eſt aſcenſus: tanto periculoſior caſus. Inter hec tamanxie mentis dubia nullum occurrit nobis aliud remedium niſi ad deum ip̄m recurramus: & ei ſupplicemus vt qui dedit honorem & ip̄e cōſeruet: & nos eam vitam ducere donet que tante dignitati par ſit. Tu vero de nobis perſuadeto tibi quoniam illi erga te ſumus qui ſemper fuimus & amicitie iura incōminuta ſeruabimus. Vale & amicos illos noſtros metropolitanos noſtro nomine ſaluere iubeto. Anthonium panormitam. Matheum malſeritum. Bartholomeum facium. Matheum iobān̄em & reliquos quibus nos offerto & dato. Ex vrbe romana die. xxviii. decēbris. Anno. M. cccclvii.

Amicitiam nō abſtulit dignitas adepta. ſed aucta conſtans eſt.

Neas cardinalis ſenenſis Le- EPISTOLA CCXV

e onardo beneuolenti ſenen̄. S. p. d. Si quicq̄ amicitie noſtre detractum arbitraris q̄m aucti honore videmur lōge falleris. Nam veram amicitiam nulla dignitas tollit. Sumus qui fuimus dū pedib⁹ ſimul peteremus romā. Si potuiſſet adiici beniuolētie noſtre aliquid cardinalatus noſter pfecto addidiſſet. Sed plena que ſunt vaſcula nihil amplius admittūt. Nos igitur erga te idem erimus vita comite. Nec de te aliter arbitramur. De dño dñico p̄poſito nepote tuo ſum⁹ memores. et qa breui ſenis venire nō poſſum⁹ cogitabim⁹ quō rem illā hic diffiniam⁹. Erimuſq̄ illi fauētes q̄ntū fert equitas q̄ comes amicitie inſepabilis ē. Vos viri ſenenſes more vſo, puidi fueritis ſi hac in curia ſedulo habebitis oratores. Quib⁹? & nos magna fide aſſiſtem⁹. Vale Laurentiuſ nim iube ſaluere. & nos ſibi offerto & dñm Galganū pari mō: quia ſcribere nō poſſumus oibus. Ex roma die. xxix. decēbris. M. cccclvii.

De eodem & ſeruatum locum pro ſuo aduentu pollicetur.

Neas cardinalis ſenen̄. Nico- EPISTOLA CCXVI

e lao piſtorienſi doctori vtriuſq̄ iuris. S. p. d. Nihil nobis eſt dubii tevt ſcribis noſtra promotione letatum eſſe. Quis em̄ amicus amici bonorē non libēter intuetur. Scis quo te loco habem⁹: & quāti te facimus. Quid ni ergo leteris nos auctos dignitati eſſe. Cum & tu vna creueris: ſi modo creuimus: etem̄ nobis nōdum liquet an letari an flere potius debeamus ad tante dignitatis culmen euecti. Nam quid miſeri⁹ eſt q̄ id officii gerere cui neq̄as ſatiſfacere. Onus grauiſſimū & humeris nr̄is oīno impar ſubiuimus niſi miſerator dominus qui dedit bonorem & retinendi facultatem prebeat. Intelligimus quantū imminet precipitiū: atq̄ idcirco de nobiſip̄iſs neſcimus iudicium: vtcunq̄ ſit noſtra erga

te beniuolentia nunq̃ minuet̃: nam q te dileximus in episcopatu in cardinalatu magis ac magis amabimus. Famulos quos polliceris recipere nõ possum⁹ supra q̃ nostra ferat facultas onerati. Tibi vero sp erit in domo nr̃a seruatus locus: si saltẽ dignaberis apud nos eẽ: & nos illi sumus qui tibi vsui possumus eẽ. Optamus mulam aliquam pquiras p nobis: & requiras preciũ anteq̃ emas: vt tibi p bancum de miraballis pecuniaz mittamus. Vale & dñm Ambrosiũ ac dñm Allexiũ nostrũ iubeto salutare: nosq̃ illis offerto & dato. Sileucio amplius dicito ne omnino fidei renũciet q̃uis indies indignos ad maiores assumi dignitates aduertit. vt nobis modo factũ est: nam diuina potẽtia tũc potissime demonstrat̃ cuz subleuãt q̃ sunt minima & cõsilia eius nr̃a nõ pñt ingenia attingere. Iterum vale. Datũ rome die. xxiii. decẽbris. Anno dñi. M. cccdvi.

Offert se ꝓmotorem quantũ possit. EPISTOLA CCXVII

Neas cardinalis senen̄. Alexio epo dusino. S. p. d. Cognoscim⁹ ex bis qui senas ad nos venerũt ꝓmotionẽ nr̃am tibi iocundam fuisse: idq̃ multis signis monstratũ eẽ. Multa hactenus tibi debu imus pro tua erga nos solita charitate sed nunc magis ac magis obligamur. Erim⁹ itaq̃ tui semp memores: & q̃uis dignitas nobis credita parum merentibus oneri potius q̃ bonori sit. Si tamen in ea boni aliquid erit id cõmune nobis cũ tua dignatiõe futurum est atq̃ ita cupimus persuasum eẽ. Vale ex vrbe die. xxiiii. decẽbris. M. cccdv.

Confidit in deo qui dignitatem dedit: insufficienti vires tribuat.

Neas cardinalis senen̄. Iobanni epo grossetano. S. p. d. Si cui ꝓmotionẽ nostram placuisse credimus; id ꝓfecto de tua reuerẽda paternitate nõ dubitamus. Scimus em̄ quia nos solide amas. At propterea nr̃i bonoris augmentũ veluti tuã gloriã ducis: neq̃ falleris. Minime em̄ honorari possumus qn particeps nobiscum sis; nos tm̄ ignoramus an hec dignitas nobis credita cardinalatus decori sit cũ impares sumus tanto muneri. cõfidim⁹ in deo qui dedit vt vires tribuat ad cõseruationẽ huius status. vtcũq̃ sit tibipsi persuadere volum⁹ nos erga te eẽ qui olim fuimus ad emolimẽta & honores tuos omni tẽpore volẽtes. Tm̄ rogamus vt si qui sint qui episcopatum senensem desiderent id ex capite coneris detrabere: qm̄ viui non intendimus ecclesie senensi dulcissime matri & spõse nr̃e renũciare. Vale ex roma die. xxix. decembris. Anno. M. cccdvii.

Cohibet vlteriorem promotionem quia mauult pauper amari q̃ diues odiri. EPISTOLA CCXIX

Neas cardinalis senensis Petro cardinali sancti Marci. Salutem plurimam dicit. Refero gratias humanitati tue: que se tambeni gne obtulit in materia comerariatus sacri collegii. Voluntatem pro facto suscipio. At cum intelligam id alteri officium baberi. supplico: ne vlterius rem promoueas quia nulli reuerendissimorum dominorum

meorum vel grauis vel iniurioſus eſſe volo. Maloq̄ pauper amari q̄ diues ogiri. Spero tamen tuo auxilio et ſanctiſſimi domini noſtri clemētia ita mihi aliquādo ꝓuiſum iri vt boneſte vitam traducere poſſim. Ex vrbe die. xxix. decēbris. Anno dñi. M. cccclvii.

Nouitates de terremotu cometa & turcis.

Neas cardinalis ſenen. Diuo Fri- EPISTOLA CCXX
e derico ceſari. Salutē plurimam dicit. Audies ex latore p̄ntium q̄ mirabilia & incredibilia damna fererit terremotus in regno apulie. Nam multa oppida funditus corruerunt. Alia magna ex parte colla ꝓſa ſunt. In neapoli oēs fere eccleſie & maxima palacia ceciderūt pluſq̄ triginta milia corpa oppreſſa ruinis traduntē: populus omnis habitat in tētoriis. Rex aragonū qui aberat audito nouo incidit in febrem & colicam paſſionē ferebatur curatus: nunc dicitur recidiuaſſe: & vita eius in periculo eē creditur. Qz ſi moriatur tantus rex (quod abſit) non fruſtra cometam vidimus: cum turci fugati & magna ex parte ceſi fuerunt gubernator būgarie & frater Iobānes obierūt. Comes cilie inrerfectus occubuerit. Et p̄fectus vrbis comes taglotonus vita functus ſit. Sed velit pietas diuina tantum regē adhuc diutius terris concedere: cuius obitus magnam italie & hyſpanie partē conturbaret. Datū rome die. xxviii. decembris. Anno. M. cccclvii.

Pollicetur ſe ꝓmotorē in requiſitis. EPISTOLA CCXXI

Neas cardinalis ſenenſis Mariano zozino ſenen. S.p.d. Promo
e tionem noſtram ad cardinalatus ordinē iam te accepiſſe nō ambigim⁹: aucti honore p̄ter merita ſumus. Pondus longemaius im poſitum nobis eſt q̄ ferre poſſumus. Siquid tamen eſt in hac dignitate nobis credita quod tibi tuiſq̄ cōducere queat: niſi libere nos requiſueris amicitie nr̄e veteri iniuriam feceris. Nam beniuolētia que vera ē ſupueniēte quouis bonorū cumulo plus augeri q̄ minui cōſueuit. Nos te tuiſq̄ rebus deinceps ita vtemur quēadmodū olim ſoliti ſumus. Tu ſi erga nos ſecus feceris bois officio fungeris baud recte de amicitia ſentientis. Vale ex vrbe die. xxx. decēbris. Anno. M. cccclvii.

Promotionē ſuam notificat. EPISTOLA CCXXII

Neas cardinalis ſenenſis Magiſtratui Balie. S.p.d. Nō mea vir
e tus que ſcio q̄tenuis eſt: ſed bonitas ſummi p̄ſulis Calixti & interceſſio diui ceſaris Friderici ad cardinalatus bonorez bodie me proꝓexit. Non eſt cur ex boc meus turgeat animus. Nam dignitas munus merenti credita oneri potius eſt q̄ bonori. Itaq̄ nō veluti iactabundus collegio vr̄o ꝓmotionez meam ſignifico. Sed quia dignū exiſtimo quecūq̄ mihi obueniūt vobis nota efficere. Naz ſiquid erit in bac noua dignitate mea vel bonoris vel emolimēti id totū deſugat dulciſſima patria volo. Ad me nibil niſi labores moleſtieq̄ ptinebūt. Datuz rome die .xxvii. decēbris. Anno. M. cccclvii.

Congratulatur promotioni. EPISTOLA CCXXIII

f Rancíscus pychoninus Enee cardinali ſenenſi. S.p.d. Gratulor Italie & reipublice xp̃iano⁹ & nr̃e ciuitati: quibus ob tuam promotionẽ bn̄ eueniſſe putaui. Cōmune eſt bonū & communis de te eſt omnibus leticia nunc̄ fuit hic ciuitati tantus animorū cōſenſus in idem gaudium. Hec diuinitus inſtituta credendum eſt. Nā de ſua eccleſia deo cura eſt. Videt quanta eſt hominis id eſt tue reuerendiſſe paternitatis preſtantia: cui benigna eſt mens hominū deorūc̄. Ego quāto gaudio afficiar nō poſſum litteris exlicare: quādoquidē vincit gaudiu⁹ magnitudinē omniū epiſtolarū. Domini de balia elegerūt me oratorē: nec dū me mittunt. Spero tamē ante feſta natalis iter arripe. Interea rogo tu am reuerendiſſimam dignitatē digneris me auditorē tuū elígere. Potes apud te boiem me peritiorē inuenire: hominēvero deditiſſimū tue reuerendiſſime paternitati vt ego ſum; qui te tuaq̄ omnia diligat inuenire; nec in italia nec in germania poteris. Recōmendo me tue reuerēdiſſime pñitati. Ex ſenis. die. xxii. decēbr̄. M.cccclv.

Notabiliter de eodem. EPISTOLA CCXXIIII

g Eorgius ſollius doctor Enee cardinali ſenenſi. S.p.d. Gaudeo reuerēdiſſime pater domine mi ſacroſancte romane eccleſie q̄ talē virum in ſacro admiſit ſenatu per quē res ſua ſumma in agedo induſtria & optimo in puidendo cōcilio guberneť. Gaudeo reuerendiſſime dominatiōi tue: cui maximis in negociis labor & ſummis in piculis fortitudo: innumereq̄ ac ingētes virtutes partim debitis boneſtanť premiis: etſi nō ignorē labores cū gloria augeri: letor patrie que tantū glorie aſſecuta eſt quantū ferre petere decuit. Qd etiā ad ſummū reipublice maxime pfuturū nō dubitat: pſertim in hac tāmaxia tēpor⁹ difficultate. Gaudeo letorq̄ oīibus bonis quibus vehemētius adauctam cē bene agendi auiditatē quis non putet. Cum virtutes extolli premiis adornari vident: precipue litterarū ſtudiis dediti cum talē pre ſe ſtudiorū ſuoru⁹ ducem intueantur. Letor ſummopere mihipſi. Cui tota ciuitas gaudet: vniuerſus populus letatur: ſinguli ciues cōgratulantur. Cateruatim domum ventitant: quaſi hec omnia ipſe ſim adeptus. Et id quidem iure. Quid em̄ maius hoc in ſeculo aſſequi poſſim q̄ ſumma gloria extolli cū qui me ab incunabulis vſq̄ ſeu a teneris vnguiculis ſemp atq̄ vnice dilexit. Cui magis q̄ genitori ſum obnoxius niſi reus ſim ſumme ingratitudinis: quo crimine apud perſas nil olim deteſtabilius. Etſi non ignorem ſortem & conſtantem reuerendiſſime dominationis tue animū: huiuſmodi rebus minime efferri: ſed inconcuſſam geri vt magnanimum decet. Onus autem quodcunq̄ pro Chriſti religioe: & ſacroſancte eccleſie ſtatu equo animo ac libenti ſubire. Hoc tamen totum vt tibi bonum felix faūſtum⁹q̄ ſit deum immortale; oro obſecroq̄. Sitq̄ reuerendiſſime dominationi tue ſemper propitius. Ego aūt & ſibi & reuerēdiſſime domi-

nationi tue cōmendatus optime ac feliciter valeo. Ex senis die. xx. decē-bris. Anno domini. M. cccclvii.

Promotionem suam notificat. EPISTOLA CCXXV

e Neas cardinalis senensis Petro noxetano. S.p.d. Quod ce pisti apud Nicolaū pōtificē maximū nunc diuus Calixtus cōsumma-uit sacro collegio cardinalium sumus aggregati immeriti & indi gni quidem. Sed tunc ostentant principes suam potentiam cum ex infi-mis sublimes faciunt. Quod a duertēs Alexander macedo. in asia ortula num quendā ad regni fastigiū euexit. Et nos igitur summus dominus noster erexit ex puluere: fecitq; cuz principibus ecclesie sedere. In qua re siquid boni est id cōe tibi nobiscū eē volumus. Nā si quando te basilee dilexim⁹ nunc maxime amamus: hoc te scire voluim⁹. Vale ex vrbe roma die. xxviii. decēbris. M. cccclvii.

Se offert vsui tanq; frater. EPISTOLA CCXXVI

Neas cardinalis senensis Iohanni cōpisio episcopo placentino. e .S.p.d. Audisti ex aliis opinamur nos cardinalatus ordinez adep-tos. Et q̄uis indigni hoc honore sumus: id tamē tibi gratū esse cōfidimus. Quis em̄ amicus est & amici exaltationē non qnerit? At pro meritis dices amicum amici dignitatē expetere. Istam amicitiā Poicoruz fortasse sententia dictauit. Amicitia nostra ex mera philozophia est: & pingui quadā minerua res metitur suas. Vtcunq; nobiscū actū est: nr̄am promotionē tibi dulcissimā fuisse ꝓfidim⁹. Cū ad nos nūciū eius delatuz est: vellem⁹ id primi enūciasse p̄ri amātissimo. Sz nulla l̄rarū velocitas est que famā imitari possit. Audisti ex aliis nobis cardinalat⁹ creditā dignitatē audi & nūc ex nobis. Et psuade tibi nos eos eē erga te q papie mediolani basilee romeq; fuim⁹. Et nobis p veteri amicitia tanq; fratre amā tissimo vtere. Ex roma die. xxviii. decēbris. Anno. M. cccclvii.

Refer grates congratulatori. EPISTOLA CCXXVII

Neas cardinal' senēsis Comiti Iacobo piccinino. S.p.d. Illustris e & magnifice comes amice chariss̄ime. accepimus humanissimas litteras tuas quibus de promotione nostra ad cardinalatū congra tularis. Offers officia & operas tuas ad bn̄placita nr̄a & teip̄m effici nos bis cōmendatū: rogans vt negocia tua cū frequentius requiramur gra-cioso fauore exequamur. Respondimus breuiter huiusmodi argumen-ta tractanti qui facta magis q̄z verba requirit. De gratulatione quaz sin-cero ex animo prodire no ambigimus gr̄as agimus ideoq; p tuis oblati-onibus dicimus sentiētes nos propterea tue magnificētie plurimū obli gatos. Honori tuo & cōmodo vbi per nos aliquid agendū occurrat bo no aio fauebimus. Vellemus inter te & senen. eā vigere beniuolentiam que inter eos clareq; memorie genitorē tuū olim viguit. Sic em̄ liberio-ri & promptiori animo & loqui & scribere & subuenire alter alteri vale-remus. Datū rome die. xviii. Ianuarii. M. cccclvii.

De consolatione super morte. EPISTOLA CCXXVIII

Neas cardinalis senesis Iohanni Miraballio equiti neapolitano
e S.p.d. Nō scripsimus tibi statim cū audiuimus dilectissimū filiū tuū mortē obiisse. Neqꝫ em̄ cōsolari magnificētiā tuā poteram⁹: ipsi cōsolatiōe indigētes. Nihil em̄ minus me afflixit prudentis & ornatissimi viri raptus q̄ te eius parentē: quippe tu filii mortē (vt natura iubet) grauiter et acerbe tulisti nos & illius obitus & tuus meror nō mediocri dolore affecit. At nūc paululū ad nos reuersi: & humanarū rerū cōditiōes animo reuoluētes arbitramur te p̄ tua sapientia finē luctui posuisse: neqꝫ amplius velle augi sup bis que mutari non p̄nt. Omnibus vna cōditio posita est tandē mori lex nature immutabilis & ineuitabilis: que licet vnū q̄ alterū serius apprehendit: bono tamē viro nunqꝫ tēpestiuior putanda est qui ex tenebris transit ad lucē: & ex laboribus ad quietem: ex miseria ad felicitatē. Cū ergo filius tuus vitam mundā atqꝫ optimam duxit: cōgaudere illi debemus: quia terrena & transitoria p̄ celestib⁹ atqꝫ eternis pmutauit. Oramus igit̄ vt questibus & lachrymis modū ponas tibi & reliquis filiis tuis hilaritatē sumens cōsulas: neqꝫ em̄ nobis & ipsi proli tue quicq̄ gratius aut acceptius prestare potes q̄ tuā vitam cū iocunditate & letitia traducere: quod certe facies cū cogitabis diuinā pietatē de donis innumerabilibus cumulasse. Nam & vitam lōgaz & opes amplissimas & regū gr̄am & sobolē electissimā & nomē bonum: & inter omnes italos atqꝫ externos maximā reputationē deus ipe magn⁹ & misericors cū sapiam ante donasset liberaliter elargitus est. Datuz rome die .xviii. Ianuarii. Anno dn̄i. M.cccdvii.

Cōgratulatio sup p̄motiōe amici. EPISTOLA CCXXIX

Ogius floretinus Enee cardinali senensi. S.p.d. Cū audissem pa
p ter mi reuerēdissime te factū eē sancte romane eccl̄ie cardinalez gauisus sum. Sane maiorē immodū, put amor in me tuus & mea erga te obseruantia postulabat. Id vero maxime mihi fuit voluptati cernere eam dignitatē (que maxima est) in te collocatam: que non ambitu vel gr̄a sed virtutuz studiis quesita eē videret. Accedit ad cōsolationem meam & summam iocunditatem q̄ vir eloquentissimus optimisqꝫ artibus eruditus fructum eloquētie & doctrine sit (quod perraro accidit) consecutus. In quo gloriari quodāmodo mihi merito videor posse nostri quondam ordinis virum: boc est eloquētie studiis & dicendi exercitio prestantē eo in statu eē collocatum: vt sue doctrine emulos extollere & eis presidio atqꝫ ornamēto eē possit. Magnum p̄fecto eloquentibus viris suffragium ex bac tua dignitate propositum eē videtur: cū sint babituri veluti certum refugium in quo illoruz desideria cōquiescant. Ego quidem primum tua tum vero mea: tum eloquentium omniū causa gratulor & exulto te tam in insigni loco positum non secus ac si aliqua mihi prospera fortuna accessisset & illum mihi diem illuxisse felicē puto q̄ de-

claratus es cardinalis cum palam factum sit locum eē probitati & doctri
ne & nō semp neglectā iacere virtutē. Quod vero ad me attinet magnū
rebus meis existimo eē fructū. Scio em̄ te maiori animo ac pmptiori di-
ligētia curaturū que ad me ptinent: q̄ bi quor̄ mens & volūtas remissi-
or est in doctis viris subleuādis. Sentiant alii qđ velint: virū doctissimuz
& ornatū virtutibus necesse ē doctos diligere ac bonos. Nō mihi tamē
tm̄ arrogo vt pfitear me doctrina & virtute preditū eē. Id dicam dedis-
se me opam quoad facultas tulit vt nō in postremos eem reiiciēdus. no-
lo (vt plures solent) cōmorari in tuis laudibus aut meritis enumerādis
Ne videar (qđ vicium pcul abest a meis moribus) adulatoris officium
assumpsisse. Hoc tamē pfitear tante dignitatis tibi gradum tanq̄ tuarū
virtutum premiuz fuisse tributum. Vale & Pogii tui memor. Florentie
die. iiii. Ianuarii. M. cccclvii.

Suadet fedus inire cū summo pōtifice. EPISTOLA CCXXX

Neas cardinalis senen̄. Magistratui balie. S. p. d. Decreuerat per
e bos dies sanctissimus dn̄s nr̄ certum oratorē suū ad vos trāsmit
tere. qui vobiscū ad ea intercedat: p que pax vestre ciuitatis & se
curitas libertatis & regiminis vr̄i solidari posset. Et quantū eius mentē
cape potuimus: sua sanctitas aliena no eet ad certam vobiscū intelligētiā
habedam: per quam & vra erga eum deuotio & sua in vos ptectio cōfir
maret augeretur q̄. Ad quā rem etiā nos suam pietatē hortati sum⁹. Ve
retur tn̄ ipe pōtifex maximus: ne suus orator frustra de bis apd vos age-
ret: que res nō eet aplici sedi honorifica: atq̄ ideo suspendit illius missio-
nem. Qz si vre magnificētie ad hoc animate sint cupiantq̄ verā & effica-
cem habere intelligētiam cum ipo summo pastore: idq̄ nobis significa-
uerint: speramus ita efficere q̄ orator predictus ad uos transmittetur: &
ad effectus predictos operas suas interponat. Nos autē aduertētes ani-
mo quantas superioribus diebus vestra respublica passa est calamitates:
& ad ea sedulo intendentes: per que vestrum regimen patrie vestre (vt
quidem putamus) saluberrimū confoueatur & stabiliatur: nihil arbitra-
mur vtilius q̄ hoc tēpore ciuitatem vestram cum omnibus bonam ami-
citiam & vicinitatem cum summo vero pontifice specialem habere intel
ligentiam qua illa vos vt filios tueatur & vos eum vt patrez reuereami-
ni. Super qua re vestrum responsum prestolamur. Datum rome. xxii. Ia
nuarii. Anno. M. cccclvii.

De eodem & credita reposcit. EPISTOLA CCXXXI

Neas cardinalis senensis Iohanni bichio ciui senēsi Salutez plu-
e rimam dicit. Videbis que scribimus magistratui balie cogita su-
per illis & nobis rescribe. Nos salutez vestri regimiuis in eo con
sistere arbitramur: vt cum vicinis omnibus bonam amicitiam tenentes:
cum summo pontifice specialem intelligentiam habeatis. etem̄ vos cum
papa patre omniū specialiter colligatos nemo infestabit. De aliis autem

vestrum sit cogitare. Preterea non babebunt locum rebelles vestri vnde quouis pacto vos offendant si pape vniti eritis. Verū bec cogitari nullo modo qucūt nisi res pecuniaria a vobis absoluatur. Suademus ne cū illo qui vobis libertatem tutatus est & in futurum tueri potest: & vult si vos volueritis de pecunia modica contendatis. Nos insuper scientes tibi commissam esse expeditionem crediti nostri cōmendamus eam rem amico optimo & singulari quez scimus nobis non defuturum. Ex vrbe .xxii. ianuarii. M. cccclvii.

De eodem. EPISTOLA CCXXXII

Neas cardinalis senen. Cristofero gabrielis ciui senensi. Salutem plurimā dicit. Scribimus magistratui balie aliqua que credimus ad vtilitatem reipublice pertinere. Ea videbis & intelliges. Scimus magistratus vestros omnia melius intelligere per sese cū nos cogitare possumus. Tamen vt bi qui patrie nostre tenemur consulere cogitauimus que credimus esse salubria eidem. Rogamus examines omnia & que vobis meliora videntur nobis significes. Nos em̄ vbi videmus patrie vestre & presenti eius regimini posse bene cōsulere non deerim⁹. Insuper quia tibi cōmissa est & aliquibus aliis expeditio nostri crediti petimus vt tancū amicus noster (de quo plurimū confidimus) opas tuas impartiaris cum effectu nobis fiat satis: quia multis vrgemur oneribus. Datuz rome. xxii. ianuarii. M. cccclvii.

De eodem & petit responsum. EPISTOLA CCXXXIII

Neas cardinalis senensis Leonardo de bñuolentibus ciui senensi. S. p. d. Sepe simul locuti sumus de republica senensi. Fuitcū nostra (si recte meminimus) sententia expedire ciuitati senensi cuz vicinis omnibus pacem babere illisc̄ morem gerere: vbi sine detrimento magno id fieri possit: cum papa vero omniū cōmuni patre amplius atcū amplius sese intelligere. Nam pape collegatos nullus italie potentat⁹ vexare audebit. Secus si alterius principis aut populi vestra respublica sederibus implicetur perfeueramus nos eoipso in proposito atcū ideo dominis balie sup ea rescribimus. Fac rogamus vt responsum detur. Nancū si vestros animos ad eam rem volentes inuenerimus arbitramur salubrem rem procuratum iri ciuitati & patrie vestre: & potissime regimini presenti: auferetur cū vestris hostibus nocendi facultas. Verum difficile est de bis aliquid tractare: nisi res pecuniaria componatur: & que pape & que piccinino debet. Nec nobis aut honorificuz aut vtile videt vris magistratibus cū eo de pecunia cōtendere qui ciuitatē ipsaz vīaz de morte reuocauit ad vitā. De proposito tuo curabim⁹ ea fieri que digna sunt. Iamcū capitulo vestro scripsimus responsumcū prestolamur. Datū rome die. xvi. Ianuarii. M. cccclvii.

Congratulatur promoto optans salutem plurimam confisus de patrocinio. EPISTOLA CCXXXIIII

b Orcius dux mutine Enee cardinali senensi. S.p.d. Cũ primũ nobis nunciatũ est cardinalatus dignitatẽ ad te reuerendissime pater esse delatã maximũ in modũ gratulati & gauisi sumus. Nam cũ tua virtus: doctrina: morũ elegantia: & vite sanctimonia nobis iã pridem cognita & perspecta esset: eam tibi iure optimo deferri cupiebam⁹. Augebat hmõi desideriũ nostruꝫ mutua charitas & singularis beniuolentia qua inuicẽ obstringimur. Itaqꝫ certo teneas maiorẽ etiã quã declarare possumus ex tanto munere voluptateꝫ cepisse. Sic ipse deus noster a quo omnia bona procedunt longeuũ te faciat prestetqꝫ vt eo bene beateqꝫ semper vsqꝫ ad extremũ perfrui possis. Referente clarissimo iurisconsulto dño Iacobo nr̃o intelleximus q̃ꝫ pleno cordis affectu tua reuerẽdissima dominatio nobis afficiatur. Et quod de ea deqꝫ statu suo oim quantumuis amplissimo non minus q̃ꝫ de nobisip̃is ac nostro disponere possemus. Et ita hac spe & fiducia freti decetero in his que nobis rome semper tractanda erunt ad tuam reuerendissimam dominationem: vt ad dominũ & presulem in quo summã fidem & spem locauimus audacter recurremus. Quod vero reliquũ est tue reuerendissime dominationi nos nostraqꝫ om̃ia plenissimis manibus offerimus: ita vt eis vti & abuti possit ꝓ sua voluntate & arbitrio. quod quãto liberius id fecerit reuerẽdissima dominatio tua sciat nobis tanto gratius esse futurũ. Datũ die. xvi. ianuarii. M. ccccl vii.

Denũciat̃ ꝓmotio vtrorũqꝫ amici. EPISTLOA CCXXXV

p Riores & gubernatores ciuitatis senarum Borcio duci Mutine. Salutem plurimam dicit. Nũcius hodierna die nobis allatus est quosdam nuper cardinales eẽ designatos immortalis dei gratia: inter quos vnum esse reuerendissimũ in Christo patrem & dominũ: dominũ Eneam ciuẽ & episcopũ nostrũ dignissimũ. Quẽ virũ iamdudum cognouimus integerrimis moribus: summa probitate: mirificisqꝫ virtutibus & doctrina preditũ: natũqꝫ claris parentibus & ex modestia & antiquissima familia nostre ciuitatis. Quod quidem non modo vrbi nostre verũ vniuerse reipublice salutare admodũ faustumqꝫ fore existimauimus. Idcirco cũ oĩa que accidãt cõmunia nobis eẽ cũ tua illustrissima dominatione arbitremur: significandũ duximus congratulanduꝫ quoqꝫ eidem dominationi tue quã perpetuo felicẽ eẽ vehementer cupimus. Ex senis die. xix. decẽbris. Anno. M. ccccl vii.

Pollicet̃ diligẽtiã sup cõmẽdatis. EPISTOLA CCXXXVI

e Neas cardinalis senensis Iohanni frundt protbonotario coloniensi. Salutẽ plurimaꝫ dicit. Accepimus litteras tuas quibus rem tue prepositure nobis efficis cõmendatam. Amamus te & semp loco fratris amauimus. Nec modo de nostra mente decidisti nec decidere potes dum fruimur aura: obtulimus procuratori vestro nostras operas. Siqd erit qd̃ ille nobis expetierit haud quicq̃ꝫ frustrabit̃ si modo res

erit que vires nostras non superet. Cupimus te videre atq; amplecti aliquando (si deus dederit) anteq; hac luce migremus. Ex veteribꝰ em̃ veris ac solidis amicis quos basilee dileximus pauci tecum supsunt: & vita nr̃a instar fluminis rapidi abit. Nō possumus tenere lachrymas cū prisce beniuolētie nr̃e mētio incidit. Itaq; iā vale & reuerēdissimo dño coloniensi cōmēdatos nos effice: nā sui sumus. Tilmāno preposito sancti Florini & Iobāni polart nr̃o noie salutes dicito: simulq; Iobāni vuinderos noscq; illis ad queuis bn̄placita offerto. Iterū vale.

Grates refert de cōgratulatione promotionis sue.

Neas cardinalis senensis EPISTOLA CCXXXVII

e Antbonio petri colleñ. S.p.d. Tāiocunde fuerunt nobis lr̃e tue quibus de suscepto cardinalatus bonore cōgratularis q̄ tibi gratam respōsionē nr̃am esse cōfidimus. Nibil nobis dubii est & Antbonio & tibi nr̃m om̃e decus sumope acceptū ee. Sed vtinā dignitati satisfacere possimus & ita nobis deus agere vitā tribuat ne munus qd̄ nobis splēdori est ex nobis polluat. qnquidē impares sumus qui hoc gradu potiri debeamus. Spamus (si deus annuerit) estate ꝓxima patriam reuisere. Tumq; & Antboniuꝫ & te illic cōuenire & amplecti. Quos amamus & amabimus dū pn̄ti fruimur aura: neq; vera beniuolētia supuentu dignitatis auferet. Rogasti vt rescriberemus: fecimus non inuiti et manu propria qd̄ iā nobis prarū est breuē banc epl̄am exarauimns. Sumus in scribēdo breues: in loquēdo lōgiores erimꝰ. Vale & noie nr̃o Antbonium valere iubeto. Ex vrbe die. xxii. Februarii. Anno. M. cccclvii.

Petit moniales pro se deum exorare vt collato bonore digne preesse possit. EPISTOLA CCXXXVIII

Neas cardinalis seneñ. Dorotbee sanctemonioli sue consobrine

e S.p.d. Charissima soror & filia in xp̄o amātissima. Letati sumꝰ in tuis lr̃is quas tua vice videmus. Cosolatur nos tua vita deo (vt cōfidimus) accepta. Perge & seruito deo qui seruos suos sui regni consortes facit. Cōgratularis nobis ꝓ dignitate cardinalatus. Graue pōdus accepimus & magis q̄ nr̃i queant bumeri ferre. Tu ancilla dei fac qd̄ dicis roga deū ꝓ nobis. Idē q̄ vt relique sorores tue faciāt exbortare: nisi em̃ diuina opitulet gratia nō est q̄ tantā ferre sarcinā valeamus. Cōfidimus in tuis orationibus & aliarum psonarū deo dedicatarū. Priorissam tuam vt nostro nomine salutatam reddas volumus: quam sanctam esse virginem & matrem accepimus & optime filias suas in monasterio gubernare. Placet deo: placet ciuitati & nobis perseuerate. Omnis breuis est vita. Et q̄uis est labor esse inclusum: non sunt tamen passiones buiꝰ seculi que comparari possent ad futuram gloriam: que reuelabitur in nobis. Gregorius lollius frater tuus & noster nobiscum est: & bene habet: noli eius causa te afflictare. Bene vale. Ex roma die. xxii. Februarii. Anno. M. cccclvii.

Expedire ſcribit oratorem apud ſanctiſſimū baberi: & incarceratum emancipare.

EPISTOLA CCXXXIX

Neas cardinalis ſenen. Magiſtratui balie. Salutē plurimam dicit

e Retinuimus tabellariū veſtrū in banc vſq; diē vt (ſi poſſemus) rei vr̄e melius cōſuleremus: & circa negocia tritici et circa montē acutum: ſed nō potuimus aliud obtinere q̄ pridē: imo neſcimus vnde p cedat ſanctiſſimus dn̄s noſter qui prius ait velle pecunias ex paſcuis p uenientes cōuerti in ſolutionē caſtri cuſtodie: nūc mutatus eſt: neq; audi re vult verbum. Itaq; (ſicut in aliis l̄ris vobis ſcripſimus) vtile videtur nobis mitti buc aliquē oratorē laicū qui audacter loqui poſſit. Nā ſua ſanctitas ſtatim nos tacere iubet cum de bac re loquimur. Et dignum eſt nobis obedire. Oratori veſtro aliter eueniet cui nos etiā aſſiſtem⁹. Et p fecto quāto plus bec materia mōtis acuti differtur tanto peius eſt. Spera mus ſi mittetis oratorē fortaſſe dominus de vrſinis cōtentabitur de paſcuis ſi tamē proueniat ſolutio eorū. Alioquin de burſa pape nibil extra betur: in mora periculū eſt multis reſpectibus. Videbitis que ſcribit do minus noſter in breui ſuo & de paſcuis mutatū eſt vt prefertur. De tritico non eſt mirū ſi baberi nequit. Nam nec per vſum ſubditi eccleſie triti cum (vt petebāt) habere potuerunt. Et Franciſcus venerio ob rem frumentariam male adminiſtratam in carcerem coniectus eſt: itaq; deſpera ta eſt buiuſmodi materia. Scripſimus nuper de domino Gregorio. Faci etis nobis rem gratiſſimā ſi eum abſoluatis ab impoſitis ſibi calumniis: neq; dignum eſt vt ad relationē nepbarii bominis & in tortura loquentis ac de auditu aſſerentis: non de viſu vir bone fame doctor inſignis & ciuis non ex vltimis deboneſtetur. Cum ſi ceteri deeſſent illud ſuffragari deberet q̄ noſter frater eſt & viuit nobiſcum qui vere reipublice: nō vulgariter ſeruiuimus & in futurū (ſi vita comes fuerit) poſſimus aliquādo prodeſſe: quod fecimus & faciemus omni tēpore animo volenti. Mittimus vobis quitantiam pape per ſuū breue nobis directū & comitis Iacobi p publicū inſtrumentū. Supeſt vt de futuris ſolutionibus in tpe p uideatis. Datū rome die. xxii. Februarii. Anno dn̄i. M. cccc dvii.

Notificat ſuam promotionē & offert ſe ad beneplacita obſequioſum.

EPISTOLA CCXL

Neas cardinalis ſenenſis Tbe-

e odorico archiepiſcopo colonienſi. Salutem plurimam dicit. Scio ſemper me charum ac acceptum fuiſſe dignationi tue poſtq̄ germaniam incolui: a quo tempore iam quattuor & vigínti anni decurrerunt. Plurima em̄ beneficia plurimoſq; fauores impendiſti mibi: ſed non valui rependere vicem. Quid em̄ ego vermiculus cōtra tantum principem preſtare poteram. Non fui tamen ingratus (ſiquidem gratia etiam ſolo animo impenditur) colui ego dignationem tuaz amaui obſeruaui ſupra ceteros noſtri ſeculi principes & cum aliud nibil poſſem nomē tuū quocunq; diuertebam: etſi non paribus virtuti tue at ſaltem quibus po

teram laudibus extollebam. Nihil est quod vltra tunc principi de me optime merito exhibere quirem. Nūc fortasse etsi minimū est quod valeo aliquid tamen plus dignationi tue conferre: q̄ prius licebit quando cardinalatus bonorē non meis vllis meritis: sed diuina charitate & summi presulis benefitia sum obsecutus. Atq̄ hoc est quod his litteris tue dignationi notificare libuit: nam ego qui tuus clericus: presbyter & episcopus fui: tuus quoq̄ cardinalis esse non desinam. Vtatur me igitur dignatio tua neq̄ mihi vllo in tempore vllo in labore ignoscat. Nam tunc me viuere iuuabit cum pro te tuis consanguineis: amicis: beniuolis exercebor. Datū rome. xxiii. Februari. Anno. M. cccclvii.

Consiliatur amico quomodo consequatur notabile commendatum monasterii. EPISTOLA CCXLI

Neas cardinalis senēsis Roderico cardinali sancti Nicolai. S. p. e .d. Trine iam mihi reddite sunt littere tue suo more suauissime et ab amantissimo pectore prodeuntes: prioribus respōdi nō vt debui sed vt potui. Quis em̄ tam euiscerate charitati satisfacere possit: Scio quid debeo: facio quod valeo. Ad vltima scripta propero no repeto qđ de beniuolentia vltro citroq̄ dici posset: meus animus tuus est: dabunt aliquādo testimonia nō verba sed opera. Sūmo pontifici non desino. de charissimo sibi nepote cuj se offert occasio loqui: nec preterco intactam cancellariam: nihil adhuc solidi est manet arbitror alta mente repositum concilium. Non omnia prodit senex que facturus est: cū negat tunc maxime cupit. Non cessabo cum licebit iterum atq̄ iterum perloqui: fama hic est vacasse episcoparum tulensem. Episcopus eius loci monasterium commendatū habuit: cuius animus valor mille & quingentorum aureorum esse fertur sub ditione ducis burgūdie. Dominus noster id tibi cō mendaturum se ait: rotbomagensis eius rei promotor fuit. Ex vsu erit illi scribere & rogare eum: vt rem peragat. Quod si feceris noli me quoquo modo nominare atq̄ hec secreta sint. Ita enim expedit. Intellexi que scribis de presidatu fabriani & ego velis hortari ciues eius oppidi vt ex nunc eligant Bartholomeum massanū illum doctorem & affinem meum neptis mee virum pro sex mensibus sequentibus amicum magistri Symonis. Electio em̄ solet fieri post introitū potestatis noui inter duos mēses. Itaq̄ vtile fuerit preuenire. Scio illos complacituros dignationi tue. Summus pontifex bene valet. Datarius (vt fama est) thesaurari? creabitur: & Bartholomeus regnatius protbonotarius dignitatem assequet̄: cardinalis papiensis infra biduū aduenturus fertur. De neapolitano nihil est certi cum rex ille non omnino cum pietate apostolica cōsonet. Florentini arbitrali domini nostri sententia in. xviii. milibus aureorū damnati sunt dominis de gābatritis ob certa que illis oppida abstulerunt nihil plus noui est. Cōmendamus nos tibi cui seruire presto sumus. Ex vrbe die. xxiii. Februarii. Anno dñi. M. cccclvii.

Refert grates clero suo per procuratorem suū de charitatiuo subsidio et precipue satagere vt detēt⁹ emācipet. EPISTOLA CCXLII

Neas cardinalis senensis Francisco picholomeo. Salutem plurimā dicit. Accepimus tuas litteras triplicatas. Ad priores responsum quibus de locatiōe episcopatus mirari videris. Nihil est q̄ inde cōmouearis. Nos clero nostro nunq̄ oneri fuimus: nec volum⁹ esse. Quippe qui plebem non modo clerum affectu colimus singulari. Non disponemus vt putamus de illo regimine ante aduentum vestrū. Et tunc faciemus vt bonum pastorem decet: qui non commendat oues lupis. Placet quod feciſti cum clero. Sumusq̄ de ducentis ducatis cōtentissimi scientes inopiam in qua estis. Placet quoq̄ differre ad tempus exactionem medie partis. Volumus vt nostro nomine ipsi clero gratias agas & dicas nos semper futuros ad ea que illis conducant paratos. Miramur capitulum in facto prepositi non aliter de nobis q̄ scribat fidē adhibuisse: nec scimus an velimus hoc onus iudiciale accipere & strepitum illum audire. Cupimus Leonardo beniuolenti becipsa referas. In facto Gregorii laudamus diligentiam tuam vtq̄ continues hortamur donec bonus alsit exitus. Nam Gregorius vt vidimus ex copia citatiōis prorsus est innocens. Ait em̄ qui eum criminatur Anno domini. M. cccclviii. mense aprili locutum eē Gregorium cum aliquibus in sancto desiderio Iterum eodem mēse paulopost fuisse in domo omnimode bellantibus. Iterum eodem mense paulopost fuisse: vt audiuit accusator ipsum Gregorium in domo oratoris veneti: & ibi scripsisse cum aliis cum Iacobo piccinino. Vides cum non ponatur dies mensis rem protendi verisimiliter ad quindecimū & vicēsimū diem Aprilis anteq̄ scriberetur piccinino. At Gregorius quarta mensis die ex senis abiit ad regem aragonū: accusator insuper de audito loquitur. Ista non coherent. Preterea velis hominem innocentem iuuare: & potissime nostro intuitu immo iussu. Tibi enim precipimus vt prelatus tuus ne quo pacto bant defensiones pretereas. Scimus viros magnificos Iohannem gucci & Franciscum luctium & Cristoferum nantis amicos eē nostros nobisq̄ fauere. Hos aūt alios adito & cura banc causam p nostro desiderio terminari quādoquidem nos semp ad ea tēdimus que sunt illi regimini vtilia & honorifica. Vale ex roma die. xxiii. februarii. Anno. M. cccclvii. De nepte nostra dicito cū parētibus nos manus lauimus.

Gratanter suscipit carmen de eius preconiis compositum.

Neas cardinal⁹ senen. Lodusio cre EPISTOLA CCXLIII

e bello mediolanensi. S.p.d. Arcepimus carmē tuū Lodusi nobis amātissime nō sine animi singulari voluptate: q̄uis nobis plura tribui vis q̄ debita sunt. Scimus imperfectum nostrum & q̄ procul ab eo sim⁹ boie quē describis nō ignoram⁹. at si peccari erga nos aliquē oportet: malimus laudādo q̄ vituperādo metas ab illo transgredi. Feciſti qđ

amantes consueuere. Dixisti de nobis non que modo sciebas: verũetiaꝫ que voluisses eẽ vera. Permittimus omnia dilectioni tue. Nesciebamus ante hos dies vbi locorum eẽs vel que te fortuna teneret: nũc certiorati sumus & tuis scriptis & ducalis oratoris verbis. eẽ te optimo loco apud illustrissimũ & magnanimũ ducem mediolani ab eoꝙ diligi. Id est supra modũ nobis gratissimũ. Videmus emꝫ tue virtuti quam semp magnifeci mus suũ locũ eẽ tributum. Dignus est ille cui seruias. Nam cui hoc tẽpo re honestius famuleris ꝙ̃ ei qui totius italie splendor eẽ & decus singula re oim iudicio existimaẽ. Perge oramus & illi vt tua probitas te hortaẽ indefesse tuos prebe labores. Neꝙ emꝫ sinet ille tuam virtutem iacere. Cũ aũt facultas aderit nos illius excellẽtie cõmẽdatos efficies. qui ꝓ singula ri munere feremus siqñ aliquid accidat in quo sibi seruire ac ꝓdesse pos simus. Vale ex vrbe die. xvii. Februarii. Anno. M. cccdv.

Amicitiam suam notificat & se cõmendari exorat principi.

EPISTOLA CCXLIIII

Neas cardinalis senensis. Ste e pbano de curte. S. p. d. Expectauimus insignis eques post nraꝫ ad cardinalatũ assumptionẽ duos menses si forte aliquid nobis scriberes. Videbatur emꝫ nobis a te scribẽdi initiũ sumendũ: ne gloriabũ de nouã dignitatẽ nobis creditaꝫ significare videremur: nescimus quid factũ sit: nulle ad nos tue lre allate sunt: nec de te quicꝙ audiuimus. Fate mur nos victos eẽ silentio tu o: neꝙ posse tamdiu tacere ꝙ̃ diu ipe taces. Fortasse tibi equius videt nos antescribere debuisse. Credim⁹ tibi & ab optimo singulariꝙ amico nõ egre vincimur. Habeto igitur has litteras quibus non promotionẽ nraꝫ (quã per multorũ cognouisti lras) sꝫ aim nrm erga te illũ eẽ scias q sp fuit. Amauim⁹ te vnice i epatu. Ama m⁹ & i cardinalatu non minus: tu nosti naturam & mores nostros: nõ tumem⁹ nouis honoribus quos nobis oneri cognoscimus: borrescimus: cum eo loco nos euectos cernimus quem viris clarissimis debitum intelligim⁹. Veremurꝙ ne gradus nostra virtute altior ad ruinam nobis sit atꝙ ideo si vnꝙ amicis eguimus nũc potissime illorum nobis cꝯpia necessaria est. Et quoniam te veracem & amantissimuꝫ experti sumus: non possumus te pro veteri consuetudine non colere & obseruare. Cupimusꝙ idem er ga nos te agere & eundem eẽ modo qui fuisti actenus. Expectamus tu as lras quibus de tua fortuna & tui principis optima valitudine atꝙ fe licitate certiores nos efficias. Gratum autem nobis fuerit si nosipos do mino duci cõmendaueris: & quanta sit nostra in eum deuotio demõstra ueris. Est emꝫ siquis principum & italici nominis cuius prosperitati fauea mus: is vnus est cuius ingenti virtute & clarissimis rebus gestis nostruꝫ seculũ illustrabitur. Cũꝙ ille in hac curia plurimos habeat seruitores no bis quidẽ circũspectiõe: doctrina: autoritate ꝑstantiores. At fide & effe ctu qui nos erga eũ supet neminẽ. Atꝙ hoc te illi noie nro dicere & affir mare optamus. Vale ex vrbe die. iii. Februarii. Anno. M. cccdvii.

Congratulatur promoto ex virtutibus enarratis e merito.

EPISTOLA CCXLV

Ndreas cõtrarius venetus Enee cardinali seneñ. Salutẽ plurimũ
e dicit. Postq̃ mihi neapoli allatum est reuerendissime pater & domine sacrosancto collegio te associatũ. Sane (vt debui) cõgratulatus sum ecclesie dei. Debine vt tui amantissimus atq̃ obseruatissim⁹ maximo gaudio ita me deusamet atq̃ incredibili letitia affect⁹ sum. Tu em̃ reuerẽdissime pater cũ p̃ virib⁹ de sacrosctã romana eccl̃ia nunc publice nũc priuatim semp benemeritus sis, pfecto nunc egregie tue virtutis premia cum ingenti laude & gloria pulcerrime es consecutus. Presertim cũ semper ea de te omniũ esset opinio pro tuis amplissimis atq̃ maximis in rempublicam xp̃iana meritis & officiis pro gloria rerum ad te gestarum pro tua summa integritate: cõstantia: religione: sanctimonia: prudentia: doctrina: eloquentia: & (vt vno verbo pstringam) diuinarũ atq̃ humanarum scientia vt ab omnibus summo sacerdotio dignissim⁹ habereris. Non scribo hec temere: noui animũ: noui ingeniũ: noui cõsilium tuum: nempe quanti te fecerit vir ille diuinus Nicolaus quintus pontifex maximus qui quidem cum esset (vt ita dicam) spectator personarũ vt oĩbus notum est. mirũ in modum delectatur suauitate ingenii tui: p̃bitate: virtute: innocentia atq̃ incredibili sapientia. vt te non solum dilexerit verumetiã amauerit ardentius. Argumento sunt suis in rebus maximis & grauissimis ad mũdi reges & principes tot clarissime legationes quibus quidem p̃ repu. pro eccl̃ia dei ac pro totius xp̃iani populi pulcerrime. integerrime atq̃ sanctissime functus es. Quid dicam de illustrissimis atq̃ inuictissimis orbis principibus sc̃z Friderico cesare augusto romanorum impatore: atq̃ aragonũ rege inclito alphonso: quorũ alteri tuis p̃stantissimis rebus gestis q̃ carus q̃ iocundus q̃ q̃ gratissimus fueris. quippe amplissima atq̃ maxima ista tua fortuna atq̃ dignitas declarat. Alter v̊o sepenumero multis audiẽtib⁹. ita regie: ita honorifice: ita generose: ita magnifice atq̃ splẽdide de te loquitur: & quidẽ cum summo omniũ fauore atq̃ assensu vt & mihi dictu fortassis & tibi suasu difficile esset. Sed quid ago respu. sane cum imp̃sentiarum cõgratulatione vtendum esset abundantia quedã amoris mei erga te vt tibi animus meus multo notior atq̃ illustrior esset hoc tempore facere non potui quin parum de tuis laudibus scriberem. Verum consultius eas in aliud tempus differamus. Dein deq̃ ne longior sim excellẽtiam tuam oro. vt postq̃ fauente deo immortali ad tante dignitatis culmen euectus es. hoc est ad apicem cardinalat⁹ q̃ humanissime quẽadmodum superiori parte solebas me animo cõplectare. Is enim sum reuerẽdissime pater & domine qui pro mea vice: fide: charitate ac beniuolentia vehementer cupio excellentiaz videre tuam & alloqui quod breui spero me cõsecuturũ. Valeat excellentia tua. Ex neapoli pridie idus Ianuarii. Anno. M. cccclvii.

De eodem. EPISTOLA CCXLVI

Artbolomeus factius Enee cardinali senensi. S. p. dicit. Et litteras
b meas reuerendissime pater dominationi tue a legato senensi red
ditas & congratulationē meam tibi gratam extitisse letor. Teq; existimare magne mihi voluptati fuisse dignitatis tue ascensionem. Ego enim nullum meum in te officium sine magna reprehensione videor mihi posse preterire. Tāta est enim tui erga me amoris magnitudo vt queuis maxima tibi optare atq; amplitudini tue seruire debeam. Habere te multos existimo qui dignitati tue faueāt: quiq; te in amplissimo statu cupiant. Sed certe non cōcedam vt eorum quis q̄; tibi aut vehementius affectus aut bonoris tui cupidior sit. De quo plura ad te scribere vereor. ne dubitare videar animū in te meum dominationi tue non satis exploratū esse. Policitationes tuas mihi gratissimas fuisse scito presertim q̄ eas ab optimo animo profectas scio ac pro bis dominationi tue gratias ago. Vbi opus fuerit & opera tua libenter vtar & quid a te agi velim prescribam. Expectamus regem breui ex apulia beneuentū iam profectum. Ego ad vrbem redii cuius de terremotu nonnulla adbuc suspitio sit. Librum quem de viris illustribus scripsi regi dedicaui ac tradidi. In quo ope vt aliquando videbis si non quātum virtutum tuarum magnitudo postularet. At quātum ingenii mei paruitas potuit quātumcunq; res ipa passa est tibi a me tributum cognosces. Si quid vero est quod a me agi dominatio tua cupiat iube. Vale pater reuerendissime & domine mi precipue Ex neapoli die.

Iniuste damnatum excusat. EPISTOLA CCXLVII

Neas cardinalis senensis Bartbolomeo massano. Salutem plu-
c rimam dicit. Intellexim⁹ eximie doctor & fili noster amantissime que ad nos scribis de fratre nostro Gregorio. non tuo ex indicio prodiisse sed alium quempiam vt ad nos ea scriberes suasisse. Respondebimus tamen tibi breuiter. Gregorium nos iniuste damnatum: non arbitramur modo sed scimus. Si tamen pena ea esset que tolerari ab eo posset suaderemus collum summitteret & fortune nouercanti cederet. Sed quid tibi vt videt ducētos aureos soluere & viginti ānis relegari. Quo argento papiam Gregorius petet omni ere vacuus & nibilominus auro mulctatus. faciet quod sibi libuerit impossibilia non suadebimus. Qd si patria idcirco nobis indignabitur si populi senēsis fauore priuabimur si maledictis & obprobriis subiiciemur. Non erit boc primum. Sufficit nobis conscientia nostra. Scimus indigna nos esse passuros. Et id quidē verum est. Omnes qui pie ac iuste viuere volunt persecutionē patiunt. Seruiuimus hactenus patrie magnis in rebus & fideliter & vtiliter. non meremur bec premia fratrem nostrum in domo nostra manentem virū bonum atq; innocentissimum de re publica optime meritum tamatroci sententia opprimi. Putabamus etiam si noxius idem fuisset ob nostra tñ

in patria merita eundem nobis condonari. & tu bone vir times ne popularem auram & plebis rumusculos admittamus. Vtentur arbitrio suo senensi. Nunquid in nobis causam inuenient cur nos oderint? Si gregorius ius suum apud romanū pontificem prosequatur & auxilium petat. oppressus vir est. etatem habet pro se respondebit. Nos nihil male eum agere arbitramur que iudiciali via suam innocentiam ostendere conatur Scripsimus balie & ciuibus pluribus. nihil valuere p̄ces nostre. patimur nec propterea populo indignamur. At si populus cōtra nos ipse mouetur: deus inter nos disiudicabit. tu (vt videris) senis perseuerare vis procul a ꝓposito de quo olim locuti sumus. & ad Stephanum scribis. Vincat tuus sensus & tibi habe delicias seneñ. nos rome etiam sine te tuisq; viuemus. nunc ꝓficiscitur ad vos episcopus aretinus legatus pape. Iube eum in domo nostra recipi & sibi cuncta ministrari pro persona ac iumentis dū ibi manserit. Vale ex roma die. iiii. Marcii. Anno. M. cccdvii.

Demandat ꝓcuratori vt legatuꝫ summi pontificis ꝓuisum recipiat & audacter illi assistat.

EPISTOLA CCXLVIII

e Neas cardinalis senensis Bartholomeo procuratori suo. Salutem plurimaꝫ dicit. Venit impresentiarū ad ciuitatem seneñ. reuerendus pater dominus Angelus episcopus Aretinus sanctissimi domini nostri nostri legatus pro nonullis rebus arduis. Et inter cetera etiā de Gregorio nostro verba faciet. Volumus igitur vt eum in domo nostra recipias sibiq; & familie sue iumētisq; honestas ac decentes ministrare studeas expensas dum ibi manserit. & ita secum te & cum suis habeas vt in reditu eius optimā de te relationem habeamus. Tu quoq; & vicarius noster sibi in agendis assistetis. ita tamen vt non meticulose (vt soletis) sed ardenti animo. & audaci mente causam iustissimā Gregorii tueamini & ita nostro nomine ipsi vicario dices. Scripturas insuper de quib⁹ scripsisti nostras per ipsum episcopum ad nos remittere poteris. cogitauimus de tritico somtille. vtile videt id adhuc non alienari nisi aliud scripserimus & ita illi presbytero iubebis. Datum rome die. iiii. Marcii. Anno. M. cccdvii.

Scribit ne affectionem taciturnitatis diminuat.

EPISTOLA CCLIX

e Neas cardinalis seneñ. Ludouico cardinali sanctorum quattuor coronatorum legato bononie. Salutem plurimam dicit. Nihil scripsi reuerendissime paternitati tue ab ea die de qua hinc receßisti vsq; nunc. Nihil enim erat scriptione dignum. Fuit tamen animus meus erga dominationem tuam semper intentus memorq; suauissime conuersationis nostre. nec modo quicq; est quod magnopere memorandum sit. Sed vincendum fuit silentium ne taciturnitas affectionem diminutam significaret. cupio nosse qui sint tue reuerēdissime dominationis successus. Neq; ego quicq; audiam libentius q̄ provoto

cuncta tibi succedere. Hinc qđ scribam nihil aliud est nisi sanctissimũ dominum nostrum bene optimeq̃ valere & reipublice p̃ sua consuetudine vtiliter preesse. Si qua sint in quibus dignationi tue aut voluntati vtilis esse possem. cupio p̃ impio tuo me vtaris ad mandata paratissimũ amicum ambrosii nostri Io. de spannocbiis digneris cõmendatũ habere qui ambo tui sunt. nec plura. Recõmendo me iterum atq̃ iterũ tibi. Ex roma die. viii. Marcii. Anno. M. cccclv.

Nouitates refert & dire cũ captiuo egisse rep̃bẽdit. EPIS. CCL

Neas cardinalis senen. Magistratui balie senesis. S.p.d. Que de Iacobo piccinio scribitis accepimus etiam aliunde. sed absq̃ fundamento neq̃ putauimus dignã rem esse quam scriberemus. nũc quoq̃ non arbitramur futurum bocip̃m sed accepimus aliquos ex comitiua illius venturos in auxilium comitis euersi cõtra vrsinos q̃p̃primum herba vireat pazalia & nescimus. quis alium peditũ ductores multi sunt. dies cassi sunt nõ a capitaneo sed ab ipso dño nro cum nimis multa peterent. An bi sunt qui cum luca sclauo territoriũ vestrum inuadere conent̃ ignoramus. Vtile est oportune p̃uidere & reipu. bene cõsulere. nos papam alloq̃mur (vt petitis) & respõsum significabim⁹. Gaudemus de aduentu Leonardi oratoris vestri quẽ virum & solertẽ & circũspectum nouimus. Vtilis erit eius mora in hoc loco. De gregorio nro lõge aliter q̃ nos sentitis. Nõ enim misericorditer sed seuere & dire secum egistis. nec satisfacit q̃ dicetis: mẽsem datum ad purgationẽ si qui velint se innocentes ostendere nisi id fieret in loco tuto. Videbimus tamẽ quõ respõdebitis oratori aplico. Et siquid valent dicta pape & preces nre. Datuz rome. viii. die Marcii. M. cccclv.

Cõmendatoria cum clausula credẽtie. EPISTOLA CCLI

Neas cardinalis senensis sacre impiali maiestati. S.p.d. Reuertit̃ ad maiestatẽ tuaz vir bonus & bonore dign⁹ Henricus senftlebẽ sublimitati tue & impio sacro deditissim⁹. mihi autem singularis amicus. Et qui iussu tuo p̃motionẽ meam magna fide extacta ac singulari prudentia p̃secutus est. Nõ est cur eum tuo culmini cõmendem quem scio acceptissimũ. His referet que apud nos agunt̃ oñia & habet in mandatis exhortari vice oratoris serenitatẽ tuam in expeditione cõtra thurcos. Persuadeo mihi eã rem tue glorie p̃suasam eẽ. Nam p̃fecto nihil est qđ nomini tuo autoritatiq̃ augustali magis cõueniat q̃p̃ p̃ defensione fidei catholice & xp̃iana salute arma & scutum sumere. Cum oñs in tuam maiestatẽ oculos ita intentos habeant vt ea p̃ficiscente p̃fecturi. ea quiescenti quieturi videant̃. Scribo hec p̃ fide q̃ tuo solio sum astrictus. nihil besitans omnia in partẽ recipi meliorẽ. Verũ sereniss̃ime cesar cũ ego tuo munere ad cardinalatus bonorẽ assumpt⁹ sim. nihilq̃ magis mihi in hoc officio incumbant q̃p̃ ea regere q̃ putem glie tue conducere. Reliquuz est vt de meo statu cogitare digneris vt habeam vnde viuam. Nam ego ba-

ctenus fui diues satis & quãq̃ pauca possideam erant tamẽ illa dignitati mee sufficientia. Nunc v̄o pauprimus sum & iam primũ quid sit miseria experior. Tua sublimitas absq; damno suo inopie mee consulere potest si patitur aliqua beneficia ex suis territoriis me impetrare quemadmodu3 prefatus Henricus latius mansuetudinẽ tuam alloquetur. Cui precor in his que nomine meo direxerit plenã digneris fidẽ & benignas aures ad bibere. Ex roma die. viii. Marcii. M. ccccl vii.

Decima & indulgentia p̄dicat̃ cõtra thurcos. EPIS. CCLII

e Neas cardinalis senensis. Iohanni cardinali sancti Angeli. Salutẽ plurimã dicit. Persuaues (& vt optaui) per longas epistolas tuas redditas nobis. xi. ianuarii die cognoui quas ꝯscribis de cõflictu thurcoꝝ. illum. s. non sine cura & diligentia tua diuinitus datũ. Nec ego secus quid arbitrabar. q̃uis scripserim dignationem tuam mea opinione egreferre ꝙ vbi gesta res est non interfuisti: non est ꝙ his addam aliqd doleo obiisse illum xp̄iani exercitus ducem vaynodaꝫ siue (vt aiunt) buniatẽ. Nam morte illius spes quoq; nostra interiisse videt̃. Nil enim reli qui xp̄ianorũ principes cogitate vident̃. nemo opponit ꝓ nostra salute manũ. Pontifex maximus clamat & non audit̃. minat̃ & non timet̃. Et quod sua. b. põt non sufficit tante bellorũ moli. Rex portugalie aduentu rus fertur. Sed timeo ne alioru3 desidia illius diligentiã impediat. Quid enim solus agat ex vltimis terrarũ & occidẽtis finibus in greciã asiamq; profecturus. nisi data opera vt theutones bohemi hungari cõmuni animo copias parent. Nõ intelligo quid alii acturi sunt. Hec dixi patri optimo. Papien. cardinalis ex alemania decretaq; sibi prouincia reuersus ait theutones ad expeditionẽ inclinatos esse sua opa si modo cõuentus agere ꝑmittant̃ sine cõuentibus nihil putat eos acturos. Cardinalis neapolitanus prope diem ingressurus credit̃. cum rege aragonũ non est ea sinceritas quam negocia nostra requirerent. Ex francia multa referunt̃. que mihi pro nugis sunt. Rex vester castele in granatã ducturus copias dicit̃. Patitur & decimas & indulgentias in suis regnis predicari. medietatem pecuniarũ inde proueniente si in id bellum recipit. Alterã medietatẽ cõtra thurcos pape largit̃. Dño sancti Marci cardinali cõmissum est vt de vacatione ecclesie pragen̄. se informet vt ille preficiat̃ in archiep̄m datari9 pape. Hec habe ex nobis & dilige tuũ Eneam vt soles. tuam omnem familiam cum dignatione tua optime cupio valere. Ex vrbe. viii. die Marcii. M. ccccl vii.

Se offert ꝓmotorem. EPISTOLA CCLIII

e Neas cardinalis senen̄. Vlrico ep̄o Burcen̄. Salutẽ plurimã dicit. Reuertit̃ ad te Henricus senftleben vtriusq; nr̄m amantissimus. Non est cur multa scribamus. ipse nostra erit epistola qui nouit animi nostri secreta. Qui fuimus olim erga te. illi idem semp erimus. nec obliuiscemur vnq̃ suauissime consuetudinis nr̄e nec immemores erim9

195

tuo⁊ erga nos meritorum. Cupimus ſi qua ſunt que tibi grata poſſu/
mus ne nobis ignoſcas. Cōfide i hac curia nullū habes q maiori affectu
tua negocia ſit acturus q̄ nos q̄uis plurimi ſint tui amātes qui plura q̄
nos pnt. Sed quid agimus. Iniuriā Henrico facimus duz tot ſcribimus.
ipi oia cōmittim⁹. illud tm̄ addimus vt nos diuo ceſari & mō & ſp cōmē
dare velis. cui oia debemus cū ab eo oia habeamus. Datuz rome die. iiii.
Marcii. Anno domini. M. cccclvii.

Se gratū refert obſequia preſtare. EPISTOLA CCLIIII

e Neas cardinal' ſeneñ Diue leonore impatrici. S. p. d. Nihil ē ſere
niſſima Auguſta q̄d nunc aliud velim: niſi mā ſuetudinē tuaz bñ
valere: & p ſuo deſiderio felicitate potiri. Ego qui cōſortis tui di
ui ceſaris rogatib⁹ ad cardinalatū nil meritus ſum vocatus: debeo tāti do
ni tanticz boni om̄i tpe memoriā tenere: & ita facio quidē atcz idcirco et
ſibi & tibi ſepius ſcripſi & nūc ſcribo: ſcribācz frequēter vt opa mea fide
liſſimi mācipii oibus in rebus vtamini. Nā beatū tūc me exiſtimabo cuz
vris negociis exercebor. Nil aliud bis lris volui cōmendo me ſublimita
ti tue: quaz vt diuina pietas ad vota dirigat feliciter obſecro. Ex vrbe ro/
ma die. x. Marcii. M. cccclvii.

Hortatur bono xp̄ianitatis conſulere & impatorē ad id inducere.

Neas cardinalis ſeneñ. Iobanni EPISTOLA CCLV

e vnguardio impiali camerario. S. p. d. Reuertit ad ceſarē venerabi
lis vir Henricus ſenftleben. Cui papa nōnulla commiſiit ceſareo
culmini referēda ſup expeditiōe cōtra thurcos ducēda. Velis ſuadere ce
ſari vt circa rem illā aim intēdat ſuū: q̄m ita gl'ie ſue cōpetit. Oēs em̄ in ſu
am maieſtatē oculos direxere & niſi ſua maieſtas aliquid agat: timēduz
eſt ne xp̄iani plaga affligant̄. Inſup aliq̄ nō noie dicet tibi Henricus. Ve
lis ei benignas aures & fauores vt ſpamus gratos impertiri. Datum ro/
me die. x. Marcii. M. cccclvii.

Cupit ſcire quomodo valeat. EPISTOLA CCLVI

Neas cardinalis ſenenſis Iobāni nibili aſtronomo bohemie. Sa
e lutem plurimā dicit. Ex Henrico ſenftleben intelliges que ap̄d
nos aguntur. Et quid roratus ſomniet in eccleſia pragēſi: & que
in tua diſpenſatiōe acta ſunt: nos tui cōmodi ſemper erimus auidi eque
ac tuipſe. Perge vt nos ama & vt ſoles. Si quid Henricus noſtro nomie
ex te petierit aſſiſtito ſibi & facito p nobis vt conſueuiſti. Vale ex roma
die. x. Marcii. M. cccclvii.

Promotionem ſuam notificat & ſe commendatum haberi exorat.

Neas cardinalis ſenenſis Diony- EPISTOLA CCLVII

e ſio cardinali Strigonienſi. Salutem plurimam dicit. Que fuerit
mens mea quis antebac animus erga te non ignoras: naz ſemper
dignationem tuam optimi patris & benigniſſimi domini loco venera/

tus sum. Ita tua bonitas merebatur. Verum si vnq̄ fui tuus vl' filius vel seruus: nunc me potissimū id prestare oportet quando ad eum ordinem sine meritis sum vocatus: in quo tu iure optimo iamdudum sedes. Placuit apostolice pietati me cardinalium collegio nil merentem aggregare. Sentio quantum & tue dignationi & ceteris reuerēdissimis patribus debeo. Precor igitur meam voluntatē amplectaris. Et me veterem seruitorem iam factum nouum mancipium tuum intelligas. Imperes mihi omni tēpore si quid est in quo tibi obsequi possim. nam mihi voluptas erit quotiens videro in tuis aut in tuorum amicorum negocijs me posse exerceri. Cupio insup sereníssimo regi & domino communi aliquādo me cōmendes. vt sit memor sua maiestas: que deuotio fidei erga se mee quia oībus meis scriptis & verbis vbicunq̄ fuerius suum in regno bungarie contra polonos tueri sum conatus. Valeat optime dignatio tua. Cui me humilime cōmendo. Ex roma die. x. Marcii. Anno domini. M. .cccc vii.

Pollicet gratitudinē promotionis sue. EPISTOLA CCLVIII

e Neas cardinalis senensis Varadiensi episcopo Salutem plurimā dicit. Scripsimus nuper de nostra ad cardinalatum assumptione quam tua promotione factam non ambigimus quantum tibi teneamur id etiam tunc diximus. Non est cur modo iam dicta repetam? Nos in hac dignitate constituti quantum bungarie regno quantum regie persone quantum dignationi tue debeamus ante oculos semper habebimus. Tuum erit opera voluntarii hominis vti: nobis in tuis negocijs exerceri voluptas. Interea rogamus regie sublimitati nos commendes: studeasq̄ vt de nostra promotiōe summo pontifice & sacro collegio gratias agat: cum pro nobis sepius scripserit. Vale optime: & nos vt soles ama. nam nos dignationem tuam vti patrem colimus & obseruabimus. Ex vrbe romana die. x. Marcii. Anno. M. cccc vii.

Hortatur vt rex bobemie grates referat summo pontifici & cardinalibus de sua promotione. EPISTOLA CCLIX

e Neas cardinalis senensis Nicolao listio Salutez plurimam dicit. Gratissime fuerūt nobis littere tue quas de nece comitis cilie ad nos scripsisti: nō q̄ mors illius nos letificaret: neq̄ em̄ alicui? malo gaudemus: sed q̄ rem gestam ex ordine narrasti quaz prius confusam accipiebamus. Ecce q̄uana est huius seculi pompa: q̄ caduca gloria: q̄ breuis potentia. Cecidit qui suo nutu maxima regna rexit. At qui sanguinem sitiuit: in sanguine periit. Percussit gladio alios & ipse gladio percussus interiit. Non potest veritas nostra mentiri que ait: gladio ferientes: gladio perituros. Sed ignoscat illius anime deus: & regno būgarie cōsulat ne discidiis agitetur. Scribimus dño procopio aliq̄ de archiepatu pragensi fac vt ipse ad nos rescribat. Res em̄ in periculo est Insup cupimus des operam vt regia maiestas sanctissimo domio nostro

196

& ſacro collegio gratias agat de noſtra promotione q̄ ad ſuas p̄ces nos extulerint. Cupimus etiaꝫ aduertas vt quādo ſcribitur de negociis hungaricis domino noſtro & cardinalibus ita efficias vt videamur q̄ ſumus ipſi ſcꝫ regi etiā affectiſſimi. nam ſunt quidā qui nos ſupare nitunt̄ tanq̄ magis regii ſint q̄ nos. Putamus tamē ſuam maieſtatē non eſſe oblitam noſtre erga ſe deuotionis ac fidelitatis. & eorū que ſibi puero ſcripſim⁹, & quomodo contra polonos omni tempore ius ſuum defendimus. Impar fuerit ſi noui recenteſq̄ locum noſtrū inuaſerint. Hec rogamus agites cum reuerendiſſimis dominis noſtris ſtrigonien. cardinali & epiſcopo varadien. quibus nos cōmendatos reddas. In eccleſia colocenſi fecimus quecūq̄ potuimus: vt plane referre poterit nuncius ad cām miſſus. Iterū vale. Ex roma die. x. Marcii. Anno dñi. M. cccclvii.

Poſtulat̄ eccl̄ie pragen. ſponſus dari. EPISTOLA CCLX

Neas cardinalis ſenenſis Procopio cancellario bobemie. S. p. d.

e Perraro ſunt littere ad nos tue: vellemus frequentius ſcriberes q te vnice amamus & tuas epiſtolas veluti appollonis oracula ducimus. ſcripſimus tibi quid egerimus in re bobemica neq̄ a te reſpōſum babem⁹. Interea tu⁹ roratus: bō multiuolus & magnuolus ex bobemia procurauit offerri poſtulationē ad pragenſem eccleſiam cuiuſdaꝫ datarii aplici boni quidē viri ſed catbelani & ſermonis bobemici prorſus ignari Poſtulationē attulit lucas tibi notus monacbus queꝫ lucriſaſium appellare ſoles. impediuimus bucuſq̄ promotionē buius rei: ne rei noſtre nocumentū inferret. Timemus ne diutius impedire poſſimus. Nam datarius plurimos fauētes babet. Et roratus die nocteq̄ bos illos addit: ſuadens nil regno eſſe vtilius q̄ promotionē banc fieri. Velis de bis & regem & gubernatorē cōmonefacere vt ſciāt quibus in terminis res ſunt. Et an iſta placent eis nos certiores facito. Nam regi & regno veſtro ſeruire preſto ſumus. Cupimus deo opam vt rex de noſtra ꝓmotione ſummo pontifici & ſacro collegio gratias agat. Idq̄ q̄primum. Et quotiens aliquid emergit vt nobis ſcribatur quia maieſtati ſue ſemper erimus ad ſeruiendum proni & voluntarii. Ex roma die. x. Marcii. Anno domini ,M. cccclvii.

Spondet facile obtinere qđ preſtare pōt. EPIS. CCLXI

Neas cardinalis ſenenſis Iobanni troſter theutonico. Salutē plu

e rimam dicit. Ingrata eſt nobis eque ac tibi que te fortuna exagitat. Vellemus tibi quietuꝫ eſſe locum in quo tibi & muſis viuere poſſes: & aliquando nobis: nūc tamē quod apud archiep̄m ſaltzburgen. diuertiſti: ſperamus rem tuam meliorē futuram. neq̄ em̄ ille eſt qui ſuos amicos iacere ſinat. Dabit̄ tue virtuti premium. & poſt tenebras ſequit̄ aliquando lux. Cupimus ipſi archiepiſcopo cōmendatos nos efficias & offeras quecunq̄ poſſumus ad eius nutū parata. Tu vero ſiquid vides poſſe nos tibi p̄ſtare. ſcito illud facile obtentū. & ꝑſuade tibi te nobis cha

rissimū esse. Iohannē quoq; Lauterbaceñ. nostro noie saluū esse iubeto
Ex roma die. xiii. Marcii. Anno. M. cccclvii.

Littere credentiarum. EPISTOLA CCLXII

e Neas cardinalis seneñ. Ladisslo bungarie atq; bobemie regi sere-
nissimo. Salutez plurimā dicit. Nōnulla meo nomine referet ma
iestati tue venerabilis Henricus senstleben decanus vratislauieñ.
que cōcernūt partim regnū tuum bobemie partim meipsum. Rogo vt il
li plenam credentie fidem ptestare digneris: & in agendis eum fauorem
de tua sublimitate mibi psuadeo. Postremo meip̄m regie mansuetudini
& do & cōmendo. Ex roma die. x. mensis Marcii. lvii.

Cōgratulaē ꝓmotioni sue in cardinalē. EPIS. CCLXIII

f Redericus diuina fauente clementia Romanoꝝ impator semper
augustus & austrie stirie carinthie & carniole dux & comes tiro-
lis Enee sancte romane ecclesie cardinali. Episcopo seneñ. principi
ac consiliario nr̄o carissimo. Salutem ex litteris Henrici senstleben conci
liarii nostri Vlrico episcopo Gurceñ. etiam principi ac consiliario nostro
pridem ex vrbe destinatis accepimus paternitatē vestram nuper in pro-
ximis quattuor temporibus p̄ sanctissimuz dominū nostrum papam ad
dignitatem cardinalatus ꝓmotā extitisse: de quo profecto leticiam & cō
solationem babuimus valde singularē. presertim cum id multo iam tem
pore desiderauimus & summope expectauim⁹. Gaudemus em̄ nos vo-
ti nostri compotes effectos. at tot preces & scripra nostra non vsq; quaq;
incassum porrecta fuisse. Qz̄q; paternitas vestra hmōi gradum in eccleśia
suis etiaz meritis & laboribus pro sede apostolica multipliciter pspectis
digne fuerit cōsecuta. Optamus itaq; vt ea dignitas vobis felix fausta ac
longo tempore duratura existat. Sperantes per banc apertā esse viam pa
ternitati vestre ad maius aliquod fastigiū domino cōcedente cōscenden-
di quēadmodum & sepius sumus auguriati. Nec dubitam⁹ eam quidez
dignitatē in primis sancte romane ecclesie & vobis plurimuz decoris &
ornamenti. nobis vo & sacro romano impio ac indyte domui nostre au-
strie (cui in minoribus semp fructuose & vtiliter prefuistis) nō mediocri-
ter cōmodum & vtilitatē allaturam. cum id longe magis efficere poterit.
Confidimus em̄ ac pro certo tenemus paternitatē vestram in ea dignita
te & loco ea que personā nostrā statum atq; dignitatē nostram & sacri im
perii necnon dicte iam domui nostre ac nostrū ac nostroꝝ bonorē cōmo
dum atq; vtilitatē respicē videbunt pro sua solita in nos fidelitate & con
suetudine: necnō singulari prudentia vestra tam apud sanctissimū domi-
nuum nostrū: q̄ etiam sacrum collegium cui modo scripta est: diligenter p
moturam & vbicunq; opus fuerit optime defensuram. Rogamus aūt &
bortamur paternitatē vestrā quatenus nos suis lr̄is nobis semp iocūdissi
mis crebro visitare nec suum circa nos officiuz intermittere velit. Et nos
pro occurrētibus singulis ad vos tanq; patronū & ꝓmotorē negociorū

apud sedē apostolicam agendorū continuo recurremus. Paternitatē ve-
strā bene valere & optimis successibus ꝓsperare desiderantes. Datum
in Gretz die dñico. xxx. mensis Ianuarii: Anno. M. cccclvii.

Cōstantiā sue amicitie refert. EPISTOLA CCLXIIII

Neas cardinalis seneñ. Bartholomeo factio genuensi. S. p. d. Io-
e cūdissime fuerūt nobis lre tue quib⁹ amicitiā inter nos apud nea-
polim contractā ex tuo latere affirmas incōcussam solidāq; ꝓma-
nere. Idem tibi ꝓsuadeas volumus ex parte nostra fieri. Neq; em̄ sumus
qui more adolescentulo⁹ nūc amemus nūc odio habeamus. nō sum⁹ in
contrabēda amicitia faciles. at neq; postēq; cōtracta est illā leuiter dissolui-
mus. Dileximus te postēq; nouimus q̄nti eēs neq; decepti sum⁹ in eo qđ
de te iudiciū fecim⁹. Itaq; par est. amorē erga te nr̄m dum vixerim⁹ dura-
turum q̄ñ & tua virtus te minime relictura est. Qđ scribis in eo quē de vi
ris illustribus eui nr̄i cōposuisti libro datū nobis esse locū nō meritis no-
stris sed tue charitati ascribim⁹. Et in hoc quidē cōfitemur imbecillitatē
nr̄am non tam inuiti supra meritū laudamur q̄ vituparamur. Ita em̄ natura
cōparatū est vt nulli laus onerosa videat̄: nos em̄ librū cum volueris cupi
de videbimus legemusq;. Nunc qđ tibi aliud scribam⁹ nihil se offert. Cu
pimus Anthoniū panormitā illustrē poetā & matheū malfericū Iurisco-
sultum egregiū. etsi q̄ñ candidū oratorē p̄stabilem offenderis nr̄o nomie
saluos dicas. Charissimū quoq; fuerit si quādo maiestati regie nos com-
mēdaueris. quā ꝓ ceteris nr̄i seculi potestatibus & veneramur & colim⁹
Ex vrbe ro. die. xxv. Marcii. M. cccclvii.

Gratissimus est de amicitia regis adepta. EPIS. CCLXV

Neas cardinalis senensis Ludouico putio magistro de mōtesio.
e S. p. d. Q̄uis ex vulgato ꝑmone & rebus hispanicis ad nos scri-
bis. plurimū tñ oblectant nos lre tue: multū em̄ salis in illis multū
beniuolentie ad nos ostendit̄. Scimus nos amari a te. & id quidē nobis
est iocundissimū. diligimur em̄ a magno & ꝓbato viro. Et ab ipso quem
nos pro sua ingenti virtute proq; suis in nos meritis & amam⁹ & obser-
uamus vnice: qđ refers de charitate erga nos regia q̄uis respōso egeat.
respōsum tñ non inuenit: nam quid nos vermiculi dicam⁹ cur tanti regis
gr̄am adepti sumus. Supat hoc non verba solum verūetiā cogitationes.
Vtinā possimus aliquādo vna saltē in re mōstrare quantū nos illi excellē
tissimo regi debere fatemur. Verū cuz sciam⁹ nihil eē in nobis cur ab eo
culmine diligamur. petimus rogamusq; vt tu banc nobis gr̄am cōserua-
re studeas. Et si em̄ indigni sum⁹ quos primus nr̄i seculi rex amet: nolle-
mus tñ nō amari: & tantū bonū ꝑdere. Q̄z suades eius maiestati sepi⁹ scri
bamus: parebimus consilio tuo. Et nūc quidē cum bis lras nostras babe
bis: quas regie mansuetudini nostro nomie restituas. Eiq; nos & cōmen
des simul & des: nam mancipii loco nos semp̄ habebit nepoti tuo nobi-
li & modestissimo viro q̄tiens ab eo requisiti fuerimus, nunq; deerimus

nec minus in eis curiosi erimus q̃ tuipse. Vale optime. Ex vrbe romana die. xxv. Marcii. Anno. M. cccclvii.

De morte comitis Cilie & p̃stigio cometes. EPIS. CCLXVI

Neas cardinalis senensis Alphonso aragonũ cecilie regi. Salutẽ plurimam dicit. Si maiestati tue rarius scribo. nihil obsecro vel negligentie vel aduerse voluntati ascribatur. Cupio siquidẽ frequẽtes lras meas in manus tuas dari. nam sic potẽtissime memoriã mei tua mansuetudo tenatius apud se haberet. Verũ materia quam ego scribere vellem non occurrit: que occurrit banc scribere nolo: necq̃ enim tutum est omnia mandare litteris & hoc presertim tempore quo nec qui via recta incedunt careant suspitione. Ceterum que hac in curia geruntur sunt q̃plures qui tue sublimitati ea conscribunt. Et nonnulli quidem multo plura & secretiora q̃ ego nouerunt. De germania tantũ est sic arbitror q̃ emulante nullo significare possum. Curabo igit̃ quotiens illis ex regioibus ad me aliqua referant̃ nota digna: ne p me tuaz maiestatẽ lateãt: nũc vo que habeam paucis explicabo. Vlricum cilie comitẽ apud albãgrecã quam vocant alii albam occisum: iam pridem accepisti hoc oppiduz nostri belgradum vocitant: apud veteres taurinũ dictum inuenio. qui fauũ flumen misceri danubio apud tharinũ tradunt. In quo loco nunc belgradum iacere constant. Occisorem comitis nõ est ambiguum ladislaũ fuisse filium iohannis bumatis: eius qui sepe thurcos debellauit. Et hoc anno superbiam machometis apud eundem locum confregit. Creditus est non minus filiuz ꝓfuisse reipublice christiane in occisione comitis q̃ patrem in profligatione machometis: cum machometes & comes hostes religionis essent. Ille externus iste domesticus. Memorabilis hic annus est quo thurci debellati sunt & magnus comes magni regis gubernator obtruncatus est. Cometes qui visus hoc anno est: opinioni que de se fuit abunde satisfecit. Apud thaurinũ nanq̃ que dicta sunt patrauit. Terram in regno tuo supra auditũ antea sic horribiliter mouit. Impletisq̃ ciuitatibus seditiones excitauit. maxime apud senam vrbem. vnde non parua ciuium pars exclusa est. Pestis multis in locis debachata magnaz populi partem & presertim in bungaria deleuit. Caritas annone non italiam modo sed germaniã greciam & orientis plurimas regiones afflixit. Sed maiora sunt que astrorum periti vel vates timenda predicant. Quos vt deus ipse mendaces arguat optandum est. Sed vt ad germaniã redeam: morte comitis apud austriam cognita: non parua de hereditate eius controuersia suborta est. Que fuerunt illi bona sub corona bungarie ad regẽ Ladislaum sine contentione pertinent. Que sub imperio iacent multi sibi pertinere asserunt: alii ab intestato: alii ex testamento heredes se dictitantes: vt Albertus & Sigismũdus austrie duces: tum Michael comes magdeburgen. & Vlrice comitis georicie filius. Sed potissimum ius ad imperatorem spectare visum est. Concilium prelatorũ baronũq̃ & ciuitatũ

stirie carithie carniolecq̃ & marchie sclauonite haberi placuit apd̃ gretziũ baioraricum. In eo auditi sunt om̃s qui comitis ciliensis hereditatẽ ad se dixernnt pertinere. Denicq̃ diffinitũ est oppida castella arcesq̃ que comitis cilie sub imperio fuissent in manu impatoris tradi. Tum si quis ius in illis sibi competere dixerit ab eo petendũ esse: atq̃ hoc pacto prefecti vrbium locorumq̃ quorũcunq̃ possessionẽ impatori tradidere. Ita multo melior hodie cesaris conditio est q̃ pridem fuit: quãdo nõ solum ab hoste liberatus est pessimo: sed & que fuerunt illi vires sibi accesserunt. Hec volui scribere serenitati tue: haud ignarus cuncta ei eẽ gratissima que ad gloriã cesaree maiestatis cedunt. Impatrix ipsa augusta optime valet. De apparatu cõtra thurcos in hungaria cũ nihil certi habeã nihil scribo. Sanctissimus tñ dñs noster & germanos & hungaros nunc litteris & nũc nũciis excitare atq̃ vrgere conat̃. Mihi non magna spes fuerit nisi viderim celsitudinẽ tuam classe instructa in magne illius memorãde nauis puppe armatã: signũ ꝓfectionis contra thurcos dare. Nam reliquis orbis principibus: etsi voluntas est: nõ adest facultas qua greciam inuadere possint. Tue sublimitati si volũtas affuerit nihil deerit: neq̃ plura mõ me tue mãsuetudini dedo: a cuius mandatis nunq̃ discedam. Ex roma. vi. kl'. Aprilis. Anno dñi. M.ccccl vii.

Regi neapolitano petit cõmẽdari. EPISTOLA CCLXVII

Neas cardinalis senensis Iohanni soletio electo barthinonensi. c .S.p.d. Q̃uis raro pñtia tua fruamur: eius tamẽ memoria apud nos dulcissima est. quotiẽs eius cõsuetudinis que inter nos neapoli fuit: recordamur: quod quidẽ sepe cõtingit: neq̃ enim obliuisci possumus amicitie suauissime: que & lucrum est quod ex neapoli reportauimus: existimamus enim magni tuam beniuolentiam nos esse cõsecutos cupimusq̃ ea vt ꝑpetua sit q̃uis non aliter credere debeamus: cum vera sit amicitia nostra ex honesta cõuersatione nata. Amicitia ṽo que desinere potest: vt Hieronymo placet nunq̃ vera fuit: sed de hac satis. Cupim⁹ nos aliquãdo regie mansuetudini cõmendatos efficias. Sui em̃ non minus sumus q̃ illi qui ex aragonia vel cathelania nati sunt: q̃uis quoddaꝫ naturale ius eos regie maiestati obnoxios teneat: nos beneficia que ab eo recepimus obligauerint. Verum illoꝝ aliqui fortasse absq̃ scelere se nihil regi debere dixerint: nos absq̃ ingratitudine quod est viciorũ pessimũ id dicere nõ valemus. Sciat ꝑ te clemẽtia regia nos fateri debitũ & cupidos eẽ id ꝑsoluere etsi obligatio maior est q̃ per nos dilui possit. Insuper dominũ de montesio amamus ardenter qui nobis amicissimus fuit. Rogamus vt illi nostrã operã ad queuis eius beneplacita offeras. Postremo si quid est quod tui causa efficere valeamus scis nos esse quibus vti ꝓ voluntate possis. Ecclesiam barthinoneñ. cõfidimus tuã eẽ futurã. Etsi modo aliquid subest impedimenti: tempus omnia donat. Vale ex roma .xxvi. Marcii. M.ccccl vii.

Reprehendit consolari nolentem super morte filii.

Neas cardinalis senensis Io- EPISTOLA CCLXVIII
e banni miraballio equiti neapolitano. S.p.d. Referunt qui ex nea
poli ad nos veniunt: magnificentiam tuam adhuc mestam esse & consolationē nullam accipere de morte filii: id nobis molestum est. Roga mus ne temet affligas: no est super ea re dolendū que amissa nequit recu perari. Sunt tibi alii filii virtute fama bonore p̄stantes. Isti tibi in terra ser uiunt. In celo ille locum parat: age: cogita: quid est huius mundi gloria. Caduca sunt omnia que in terris acquirimus: nihil stabile: nihil certum: nemo sibi horam vite promittere potest: nemo de crastino habet noticiā fugit etas: fugit oīs terrena voluptas. nihil habemus nisi presens & id momentaneū est. Quid igitur tristamur si priuamur momentaneo bo no. Dicimus hec sapienti viro & qui ista optime nouit. libet tamen dice re homini amico & bene de nobis merēti. Precamur ne deinceps in hac re scribere cogamur: quod tunc fiet cum magnificentiam tuam hylarem atq; iocundam esse audiuerimus: alioquin no possumus tacere. cum tua mestitia nostra sit molestia. Cupimus te indulgere bone valitudini & vi uere animo leto. Sic enim & nos & reliquos amicos tuos consolaberis Albericum filium tuum optamus bene valere. Alexander florentie be ne valet vir magni precii & verus tuus filius in quo tui mores expresse sunt. Vale ex roma die. xxv. Marcii. M. cccclvii.

Refert grates congratulatori promotionis sue.

Neas cardinalis senen- EPISTOLA CCLXIX
e sis Vrbano episcopo Sabineñ. Salutem plurimā dicit. Ex aladia
ad nos tue littere deuenerunt quibus de nostra ad cardinalatum vocatione congratularis: non est noua erga nos tua charitas. Scimus te nos amasse ab eo tempore quo vuienne simul versati sumus vsq; hodie absq; simulatione: nec nos minus te dileximus & diligimus. Itaq; si quid bonoris nobis accessit & tibi aucta dignitas est. quando inter amicos ve ros oīa esse cōmunia decet. Tu itaq; deinceps cardinalatum nobis cre ditum & tibi cōmunicatū pro nostra inuicem charitate iudicabis. Quod speras amplius de nobis: rogamus ex cerebro tuo procul amoueas: nam q̄ huc euecti sumus plus est q̄ meruimus. Et vtinam nos geramus auxi liante deo ne dedecori dignitati sumus. Liberationē tuam audiuisse pri usq; capturam voluptati fuit: nam si prius te captum accepissemus non caruissemus grandi molestia. nunc euasisse te periculum dulce est & ali quando suaue tibi fuerit meminisse laboris. Vale & nos amavt soles. Ex roma.

Laudat industriam & nouitates rescribit. EPIS: CCLXX
Neas cardinalis senensis Roderico cardinali sancti Nicolai. Sa
e lutē plurimā dicit. Quod nihil tuaq; lrarum iampridē acceperim causam esse arbitror ingentes ac grauissimas occupationes tuas

& illarũ terraruꝫ ꝑicula. Ego tamẽ gaudeo ꝙ in aduersis & arduis rebus tua virtus elucet. nam qui ex agro piceno veniũt: tua cura: diligentia: studio & singularissimo ingenio ex grauissimo discrimine seruatã ꝓuinciã aiunt. In senatu aplico magnifice summi sacerdotis verbis tua dignatio cõmendata est. Senatus ipse omnis se obnoxium ꝓbitati tue fatet̃. cum tua opera ciuitas esculana saluata sit: qua perdita: non marchia solum sed omne patrimoniũ beati Petri ibat pessum. Perge igitur incũbe cõmuni cure: intẽde neruos pro cõseruatione rerum ecclesiasticarũ vt facis. Hinc em̃ gloria hinc sempiternũ decus. non tue solum dignationi sed vniuerse burgiorũ familie redundabit. Prothonotarius tuus allocutus me est tuã qꝫ erga me charitatẽ mihi quideꝫ notissimã conatus est amplius atqꝫ amplius inculcare. Sed ita mihi ꝑsuasus est amor tuus vt persuaderi magis non possit: ait ille cupere dignationem tuam huc reuerti. vtinam id detur & q̃celerius. Etenim vtilissimus esset reditus tuus. Cõsulareris grandeuum illum summũ pontificem patruum tuum: qui assiduis curis intẽtus nullum habet leuamen. Presentia autẽ tua in primis letificaret eum: neqꝫ enim sine dulcedine quadam mentis & anime: suo sanguine sanguis heret. Exinde partem curarum susciperes nec oporteret illum omnia soluꝫ subire onera. Curia quoqꝫ vniuersa tuo aduentu exultaret habens hominem ad quem posset vrgente necessitate recurrere: nam modo multi frustrantur nõ valentes aditũ habere pontificis: q̃uis audientie die nocteqꝫ sua sanctitas sine intermissione intenta est. Nescio quid deliberabitur de tuo reditu. Ego quidem si quid in eam rem potero non ero deses. Scripseram vsqꝫ huc cum tue nihil littere reddite sunt eloquio plene suauissimo. Mirabar prius non te scribere: nunc demiror in tanta rerũ mole qua premeris id ocii fuisse vt ad me dare litteras potueris. Sed nihil est amanti difficile. Omnia vincit amor: nullus grauis labor qui nõ leuissimus ei videat̃ qui ex amore opat̃. Intelligo igit̃ esse nõ vanam opinionẽ meam qui me amari a te arbitror & mihi ip̃i ꝓrsus suadeo: sed de hoc fortasse nimis inter veros amãtes. Queris q̃ apud nos nouitates eas rescribã & dicam breuiter qđ audeo. Iacobus piccininus ad pontificẽ misit qui se purgarent in esculanis insidiis nihil a se ꝓdiisse. Pontifex respõdit id magno regi aragonũ suadẽdum esse qui eius expromissor fuit. Sunt qui putant comitẽ Iacobũ velut indignabundũ (nam ei stipẽdia negata sunt) aliqd noui patraturũ incẽdii. Alii referũt eum ad maiestatẽ regiã ꝓfecturũ: siue vt se expurget siue vt aliqua expuirat in rem suam. Vtcũqꝫ sit vigilandũ est ne qd detrimẽti ager ecclesie patiat̃. Inter comitẽ euersuꝫ & vrsinorũ dñm feruet discordia. Cõcordia sepius agitata in lucem nõ ꝓdiit. Nocte ante hanc diem tertia trãsiuerũt copie comitis euersi ꝑ hanc vrbem deceptis portarũ custodibus. Premiserũt enim quattuor viros qui se germani tu illustris capitanei famulos dicerent: sumptis vestibus que fidem facerent admorẽ eorũ qui capitaneo seruiũt: & hi intromissi captis custodi

bus ianuas aperuere vehementi exercitui comitis euersi. He autē copie ꝓfecte sunt ad oppidum cui monticello nomen est illud cum arce ferunt occupasse. Non habemus rem comptam. Sepe em̄ plura referunt in hac vrbe que ab ipso vero ꝓcul sunt. Et id quidē vicium late patet apud oēs gentes. De turcis hec ferunt dispotus rascie senior mortē obiit: filii ei? ad turcos defecere: turci magnas parant copias rursus bungariam inuasuri. In bungaria nō est paratus exercitus: nec auxilia expectant ex alemanis qui cito illuc pergere possint: In gallia & super rhodanū triremes fiunt breuiq; armande credunt vt in turcos eant. Rex portugalie in ꝓposito pseuerat: nescio tamen quid facturus sit vbi viderit paucos secum principes ituros. Dominus noster ꝓ suo more feruet desiderio exterminandi machometicā supstitionē: & que ab eo pendent summa cura ꝓsequitur. De beneficiis sum curiosus & tibi & mihi consulam. Sed decipimur & fallimur falsis rumorib?. His qui nup apud nurembergā obiisse ferebatur: proximis diebus hic fuit & mecū prandit fuit. Similiter & tulen. eps qui apud nouamciuitatē austrie defunctus vita affirmabatur. ad ducem burgundie incolumis rediit. Ero tamē attentus si quid vacet: sed tua dignatio habet optimū ꝓcuratorē dominū nostrum sanctissimū. Et puto iam tibi aliqua monasteria cōmendanda esse per curatorē cuiusdaz protbonotarii de monte ferrato ad quandam abbatiam ditissimā. Spero etiam cum rege aragonum si vera sint que ferunt concordia fiet dignationi tue admodū vtilis. Nec plura modo. Cōmendo me dignationi tue cui cupio cōplacere omni tpe. Ex roma die. i. Aprilis. M. cccc lvii.

Refert summū pontificē bñ valere.

EPISTOLA CCLXXI

Neas cardinalis senensis Iobanni cardinali sancti angeli. Salutez plurimam dicit. Quis nibil modo scriptione dignum offeratur. ne tamen sine meis litteris ad te nuncii ex boc loco pertingant: scribam pauca ex bis que apud nos agunt. Summos sacerdos corpore & mēte ita valet vt ante complures annos Animus illi ad exterminationem machometice secte magnus est & ardens. Nibil ab eo pretermittit ex bis que suo arbitrio pendent. Vtinam principes eius desiderio satisfacerent. Sed quid germani: galli: bispani: bungari: poloni: faciant tu melius q̄ ego nouisti. italia ipsa pace fruitur duobus tm̄ in locis fremunt: apud genuam liguris caput. Et circa nos inter comitem euersum & familiam vrsinorum. Questa concordia nondum est inuenta. Summi tñ pontificis sapientia banc rem optimo sedabit termino. Comes iacobus piccininus bis diebus delatus est ad pontificem tanq̄ esculum furto voluerit occupare. Is sese multis argumentis purgat nodum tamen pontifici fidem fecit. Timor ē ne quies italica turbet: nimis em̄ diu quieuimus: & a nostro more procul fuimus. Hec est italia. Cupio dignationi tue ita bene esse vt cupis. Scio durum esse prouinciaz tuam neq; aliud ab initio putaui: nunq̄ iudicio meo res bungarica bene a turcis defendet nisi &

impatorvnū sapiat. Pereant qui discidii sunt auctores. Hec volui scripsisse. Vale optime ex vrbe ro. kl. aprilis. Anno. M. cccclvii.

Suadet regem bohemie postulare vt cācellarius suus ecclesie pragēn. episcopus preficiat. EPISTOLA CCLXXII

Neas cardinalis senensis Nicolao liscio volaterano. S. p. d. Scripsimus ad te iampridē. Itidē procopio cancellario de re bohemica: exinde sperauimus nō nihil in eo negocio fieri posse. nihil audiuimus. Miramur & feremus molesto animo tot nos incassum subiisse labores: periisseq; salutiferū & necessariū opus. Fortasse ita deo placitum est. De pragēn. ecclesia: multi sermones habiti sunt: admittenteq; roratu nostro causa cōmissa fuit cardinali sancti Marci: vt plebi bohemice datarius pape preficeret episcopus. Et ille quidē vir bonus & doctus & quē dignū hoc honore putamus: nobis tamē nō est visum ad talem ecclesiam quēq; ꝓmoueri nisi cōsulto rege. Ideoq; quoad potuimus differri ꝓmotionem conati sumus. Tu hec ꝓcopio dicito & curato vt respōsum habeamus: vellemus regia sublimitas ꝓ ipso cancellario instaret. Arbitramur em̄ nō frustra conaret. Que nobis de comite cilie scripsisti cognouimus & cōunicauimus non sine tua laude. Plurimum optamus sepe ad nos scribas & nihil subticeas de tburcis & de rebus aliis cognitione dignis. Apud nos timor belli est futuri. Credimus tamen summi presulis sapientia obuiam ibit. Rogamus ꝓcopium regie maiestati nos efficiat cōmendatos. Tu, vo reuerendissimis dominis Strigonen. cardinali & varadiēsi episcopo commendabis. Ex vrbe roma Kalendas. Aprilis. Anno domini. M. cccclvii.

Admouet cōmissa diligēter exequi. EPIS. CCLXXIII

Neas cardinalis senensis Henrico senftleben. Salutem plurimam dicit. Credimus te ad curiam cesaris incolumen peruenisse. Idq; cupimus. Rogamus igitur imperatorie maiestati nos cōmendatos efficias. Cesar enim est quem in terra vnice colimus. & illi pre ceteris qui viuant obligati sumus: loquere secum de rebus cōmissis diligentie tue. Maxime autē borteris suam excellentiam ad bellum contra tburcos gerendū. Excitādosq; germanie populos quoniā ipe primus est quē xpiani respiciunt. Hic enim rumor est non sine auctore certo: magnas apparare copias tburcorū dominū vt rursus bungariā inuadat. Quod nisi tbeutones presidio fuerint: actum de regno illo nō dubitatur. Hec agito cum reuerendissimo patre nro episcopo Gurcensi & singularissimo amico ꝓposito frisingensi quos nostro nomine iube beneualere. Rem variensem curabis ꝓ tua prudentia expedire: nescimus quomodo ad aures ꝓcuratoris dilata est prutenor: illi tamen nō ostendit se credere: mora periculosa est. Nos si difficultas eēt in reseruatiōe ꝓpterea quia in cardinalatu sumus offerimus apostolicas litteras obtinere quibus reseruatio auferatur: quēadmodum & plures alii fecere cardinales in gallia & alemania

Reliqua cõmittimus prudentie tue. Vale optime. Ex roma. iiii. Aprilis. M.cccdvii.

Offert opam suam quoad potest. EPIS. CCLXXIIII

Neas cardinalis senensis Vlrico episcopo gurcẽsi. Salutez plurima dicit. Que sunt apud nos nouitates scribimus cesari: nõ repetimus que illis in litteris videbis. Precamur nos ceſareo culmini cõmendes: eicꝫ contra thurcos expeditionem suadeas. Ita enim exposcit christiane religionis necessitas. Dilationem a creditoribus tui predecessoris obtinuit Henricus senftleben sicut ab eo relatum tibi non ambigimus. Siqua amplius sunt que cupias ex nobis: tantum aderit voluntas: quantum sinet potestas. Scimus enim nos tibi esse obnoxios: & cupimus aliquando partem debiti persoluere. Vale ex roma die. iiii. Aprilis. Anno domini. M.cccdvii.

Petit cesarẽ induci ad bellũ cõtra thurcos. EPIS. CCLXXV

Neas cardinalis senen. Vlrico ridrer Salutẽ plurimã dicit. Henricus senftleben tuus & nr̃ apud te est: & que sunt apud nos scitu digna tibi exposuit. Nõ ẽ cur fatigem⁹ aures tuas: cũ post ie⁹ abitũ nihil noui emerserit scitu dignũ. Rogamus vt exhorteris cesareaz maiestatẽ ad bellũ cõtra thurcos. Ita eñ suus honor et reipublice xp̃iane salus exposcit. Nã thurci vt fama nõ vana est proxima estate rursus bungariã sunt inuasuri. Siqua sunt que cupias ex nobis scis nõ eẽ tui amantes & cupere voluntati tue morẽ gerere. Velis nos magistro camere cõmẽdatos facere. Et Artbongũ nr̃o nomie saluũ dicere. Ex vrbe die. iiii. Aprilis. Anno dñi. M.cccdvii.

Nouitates italie scribit. EPISTOLA CCLXXVI

Neas cardinalis senensis Diuo Friderico impatori Salutẽ plurima m dicit. Que nunc scribam pauca sunt: fama hic est: dispotuz rascie seniorem obiisse mortem: filios eius ad thurcos defecisse. Iamqꝫ christianis insidiari: si ita est: credimus non latere maiestatem tuã. Accipio illorum sororem esse in castro cilie que fuit vxor comitis. Cauendum est ne mulier fraternam labem sequatur. At puto sublimitatem tuam id non negligere. Quia tamen aliqui iusserint me hoc scribere: non fuit consilium vt reticerem. In partibus motus est futuri belli. Et multa eius rei signa sunt: deus melius consulat. Ciuitas senensis discordiis ciuilibus agitatur. Rex aragonum suo more venationibus operã dat: fuitqꝫ (vt aiunt) in periculo proximis diebus ne per aprum interficeretur: cum cecidisset in quo sedebat equus. Rex portulagie venturus cum classe affirmatur mense proximo: quod mihi non sit verisimile: cum nec terrestris per bungariam paretur exercitus: nec ex italia classis alia parada putet nisi aplica. Indigemus dei auxilio si bn̄ optamus nostras res dirigi. Cõmendo me tue sublimitati ad eius mãdata promptissimũ. Ex roma die. iiii. Aprilis. Anno. M.cccdvii.

c

Informat amicū de gestis i reb⁹ suis. EPISTOLA CCLXXVII

Neas cardinalis senen. Iohanni binderbach. S.p.d. Et fratre tuo credimus te nosse que hic agunt: nos rem tue prepositure accepimus apud dñm nr̄m: de p̄benda ratispanen. faciemus q̄ poterimus. Sed durus est aduersarius tuus: & fauorem habet cardinalis zomeren. quē nosti dñm: eē immutabilē nos tñ vt amicū decet tuas p̄ces iuuabimus: nouitates q̄ apud nos sunt scribimus cesari: videbis lr̄as nr̄as: nō est cur labor⁊ sumamus inanem. Vtinā annus iste p̄terito & quietior sit & melior: mendaces⁊ vates & astrologos faciat: quoruz iudicia raro aliquid boni p̄sagiunt: nos ea tpa optauerimus q̄ aduersa sint prophetarū & astrologoꝝ iudiciis. Cupimus amicos nr̄os Iacobū de lodrano nobilem equitem: Iohannē nibili astronomū p̄stabilez nr̄o nōie saluos dicas. impatrici aūt augustę nos humilime commendatos facias: cui parere & voluntarii & accincti sumus quotiēs nobis aliquid impauerit quod in nr̄a fuerit facultate. Vale ex roma die. v. Aprilis. Anno. M. cccclvii.

Preconia regis aragonū enumerat. EPIS. CCLXXVIII

Neas cardinalis senēsis. iobāni soletio. S.p.d. Pergrate fuerunt nobis lr̄e tue quibus bonā valitudinē tuā & animū tuū erga nos eū esse qui prius fuit abunde intellexímus. illud quoq⁊ nobis iocundissimū fuit q⁹ regiam maiestatē paruitatis nr̄e memoriam tenere: & nos amare assueras. Nihil est em̄ q̄d magis cupiam⁹: q⁊ inter seruitores suos cōnumarari: qñquidē ip̄e rex vnus e qui nr̄m exornat seculū. Vn⁹ aūt inter principes doctus ē: & terrarū cultor: vnus liberalissimus: vnus in armis pitissimus. Vn⁹ qui domi bellicq⁊ magnus euo nr̄o videri possit. Vnus denicq⁊ qui religioni indefesse seruiat. Q⁊ si animū ad perdēdū thurcorū p̄fidiā intenderet: vt sepe p̄fessus est: nō modo qui nūc viuunt regibus p̄ferēdus erit: ſz oēs ꝑculdubio antecedat quos prisca secula inclytos comemorant viros. Est igit̄ nobis dulcissimū cū tāti regis seruitores sumus & credimur. De re tua nō minus cupidi sum⁹ q⁊ tuipse: immo vel tantomagis quāto tu p būilitatē tuas virtutes extenuas nos p veritatē illas magnificamus. Scimus em̄ q̄ sunt merita tua & q̄ tibi debeant̄ premia & que p̄nt tibi dignitates cōmitti. Q⁊ si aliquando vt spam⁹ res tua in mediū adducet̄: audiēt cardinales quale de te iudiciū faciam⁹. nullus tñ est qui pbitate ac doctrine tue nō sit affectus. illud solū impedimēto est ꝓmotioi tue: q⁹ alia negocia nō cōponunt̄. Atq⁊ ita fit vt vtile per inutile vicięt̄ q̄d leges abhorrere solēt. Putamus tñ his rebus breui modum imponi & honori tuo consultum iri. Suadendum est sublimitati regie vt in ꝓmotionib⁹ eccłesiarū ea media cōplectat̄ que tolerari possunt. Valde autem conducit christiane rei bos duos principes esse charitate coniunctos. Et qui dissidium querunt neutrum amant: Audimus libenter que scribis de voluntate regia erga senenses. Alteruz vero quod subnectis vt senenses ipsi cauti sint neq⁊ seipsos implicent malis: quibus cū

velint explicare nequeant: salubre consilium est. Sed nos multum illi rei publice timemus: tum q̄ ciuilis discordia populū exagitat: tum q̄ presidia querunt qualia fugienda ēnt. Sed ipsi viderint nos patrie & si bene volumus illi tamen consulere non possumus: quia nobis non creditur. Cardinalis sancti angeli scribit thurcum proxima estate in hungariā maiori conatu q̄ prius venerit rediturum. Non esse hungaros ad resistendum potentes: nisi externa habeant auxilia. Petit dassem apostolicam augeri & infestare maritimas thurcorum oras: nostro iudicio regis op⁹ hoc magis q̄ pape fuerit: nec plura modo. Rogamus sublimitati regie iterum atq̄ iterum nos commendes. Et dominum de montesia singularem amicum nostris verbis saluere iubeas. Ex roma die. v. Aprilis Anno domini. M. cccc lvii.

Recitat metū de thurcor⁹ feritate.

EPISTOLA CCLXXIX

Neas cardinalis senensis Alphonso aragonū regi cecilieq̄ Salutem plurimam dicit. Hac ipsa die rex inclyte ac potentissime allate sunt littere ex hungaria summo pontifici: omnēq̄ curiam conturbarunt. Referunt ēm Machometē thurcorum dominū cum Soldano egypti: cum Caramāno cilicie: cum Tarcaro scithie inito federe coactis ingentibus copiis rursum ad hungariam properare albam: quod alii castrum belgradum vocant summis viribus obsessurum. Iamq̄ iter accepisse: nec dubium est quin diebus quindecim cuz toto exercitu ante oppidum sese collocet. Ferunt quoq̄ iurasse eum etiam si asie maiorez partem amissam audierit non sese retro abiturum. Hec albenses legato apostolico scribunt pleni metu. Quippe quibus sola spes de celo est: neq̄ ēm tamsecuri homines dei: quin humanū expectant auxilium. incredulum est mortale genus neq̄ illud ponderat quod scriptū est in sacris eloquiis Naledictus homo qui confidit in homine. Sed miserandus illis est: si se mel diuinitus liberati: rursus pietatem diuinam tentare verentur. Percussit de celo deus hoc anno thurcos: neq̄ enim humana victoria fuit. que apud albam parta est. Voluit experiri deus quidnaz reges agerēt: ceteriq̄ christiani populi rectores profligauit hostes: occidit qui ferocio res videbantur. Abstulit innumerabiles machinas: spacium dedit quo si vellent christiani populi sese accingerēt: redituroq̄ thurco armati occurrerent. Sed quātomagis indulget deus: tanto negligentiores sumus abutentes ocio. Ecce redit hostis & nemo est qui laborāti hungarie opem ferat: & vereor ne hungaria pessumeat: & nobile illud regnum hostilis gladius euertat. Quod si deus tulerit cadit murus nostre religiōis: & itinere plano plano per carnos & forum Iulii in italiā thurcoruz turme decurrent. Ad hec accedit filiorum olim gubernatores hungarie captura: qui p regē in arce budensi depbensi custodiunt. Cunq̄ is nō parui nominis (vt ita dixerim) prelatus interceptus est Iohannes varadiensis episcopus. Feruntq̄ & aliis plerisq̄ nobilibus inclyta vincula. Incōper-

ta est adhuc causa: sed vero simile est necē comitis cilie hoc peperisse. Infelices xp̄iani quos tanta cecitas exagitat: vt nec premētibus hostib⁹ domestica deponant odia Surgat igit̄ tua serenitas: & q̄d potuerit huic periculo remediū adhibeat. Ceteri principes in tuā sublimitatem cūcti fere cōtorquent oculos: eāipsam quicquid egerit secuturi. Nec⁊ em̄ rex ē in orbe xp̄iano apud quē plus auctoritatis q̄⁊ apud te sit: qui regnoru⁊ potentia: rei militaris peritia: experientia rerū multarū: & incredibili sapientia ceteros europe principes antecellit. Hec per me ad tuā māsuetudine⁊ fide dicta sint. Datū rome die. vii. Aprilis. M. cccclvii.

Refert noua regi scripsisse. EPISTOLA CCLXXX

Neas cardinalis senensis Iobāni soletio. S.p.d. Scribim⁹ aliqua
c de turcis sublimitati regie: que cupim⁹ sibi offeras legasq⁊. Nisi em̄ ip̄e laboranti xp̄iane religiōi opem ferat: id imminet discrimē ex quo vir alius liberare nō possit. Nunc opus est arte ingenio & viribus vti. Nec apud eū nisi inueniamus vbi perquirēda sint ignoramus. Vale ex roma die. vii. Aprilis. M. cccclvii.

Equo aio sert fortune ludum. EPISTOLA CCLXXXI

Neas cardinalis seneñ. Iobāni binderbach. S.p.d. Ad nos de statu curie cesaris nouitas puenit. Ita se hūane res hnt: nūc iacemus nūc in alto sumus: deo laus qui cesarē o m̄i piculo liberauit. Dole
c mus vicē gurceñ. ep̄i nr̄i amici optimi: cōmiserati sum⁹ & vnguodio cui nō dubitam⁹ admodū nocere diuitias. Facta sunt hec q̄ fieri potuere executoriales misse lr̄e: & mō nūcius aplicus eo pergit sacre theologie professor Laurētius rauarella: quē tibi cōmendamus si eū videris. Ambrosio nr̄o diximus que misisti. Expectabit adhuc aliquantulū. Et si molestū fert tādiu suspensum teneri de prepositō barteschadeñ. expectabimus q̄d agas. Cupim⁹ si q̄d monasterio⁊ vacare cōtigerit id nobis significees: vt tandem aliquid consequi possimus: quo leuior fiat nostra paupertas. In causa prebende tue vexamur maxime ob dñm zamoreñ. qui tuū aduersariū tuet̄. Iuuamus tamē te quo ad possumus. Vale & senatui tergestino ep̄oq⁊ ac prepositō pisini nr̄o noie salutes dicito. Ex vrbe romana die .iiii. Iulii. Anno dñi. M. cccclvii.

Nouitates italie. EPISTOLA CCLXXXII

Neas cardinalis senensis Iohanni cardinali sancti angeli Salute⁊
c plurimam dicit. Scripsi nuper reuerēdissime pater & domine mi colendissime non paucas litteras dignationi tue: nescio an potuerint ad te penetrare cū audiuerim: & te postea dimissa bungaria bosna⁊ petiuisse: nunc pauca subiiciam: & casui mea scripta committam: na⁊ que littere tot montes: tot flumina: tot barbaras nationes: nisi casus inopi natus pertransire iubebat. Scripsisti mihi de pragensi ecclesia tuo more paucissima verba: sed preter consuetudinem mordentia. Dicis em̄ nos hic omnia bene expedituros: nec dubium est quin sermo tuus ironicus

fuerit:non dicam amplius:etſi opinor quorſum ea verba tendant me nō ignorare. Et pro mei animi libertate ſemper aperte cum dignatione tua ſum locutus. Et ita faciam ſi quando redieris quod deus breuiſſime cō cedat cum ſoſpitate & honore. Tunc ſi quid erit quod mihi velit tua paternitas obiicere:audiam patienter. Et vel obiecta purgabo: vel petam veniam:niſi quod plericꝫ agunt alta mente arcbanum tuuꝫ includere vo lueris. Et de boc ſatis. Audiui vt dictum eſt de tuo tranſitu: credo fuiſſe vrgentem cauſam. Sed doleo armis plenaꝫ eſſe bungariam quibus non in tburcos ſed in ſeſe barones eius terre depugnent. Illud quoꝫ moleſtiſſimū eſt qꝫ inter imperatorem & bungarie regem vetuſte contentiones reuireſcūt. Mallem tua ſtudia buic morbo mederi:& que ſunt in viſceribus noſtris auferre mala conari potius cꝫ que cutem attingunt. Sed cuncta optime nouit prudentia tua: cuius iudicium nuncꝫ meo poſtpoſuerim. Venio ad res italicas. Dominus noſter bene valet ad cruciatam totis intentus animis. Apud eſculum latrones cum Ioſia & Octauiano arcem munitiſſimam eccleſie occupauere. Legatus adductis eo copiis omnes in deditionem accepit. Vrſini cum comite euerſo cōtendunt: & colūnenſes qui bactenus quieuere: nouiſſime ſe bello miſcuerunt. Rex aragonum cum genuenſibus bellum gerit. De pace nulluꝫ verbū. Dux mediolani quieſcit & veneti: cꝫuis nuper nonnulli ciues in exilium acti ſunt:& aliqui manus amiſerint. Senenſes inteſtino morbo laborant:picinīnus regis bomo eſt nec putatur boc anno arma ſumpturus. Ex reno audiuimus aliqua que non placent:neſcio an erunt vera:papa nuper interrogauit cur non impedires:reſpondi vt ſoleo libere ſuam ſanctitatem cu m eſſet in biſpania:italica negocia curare uon potuiſſet: tuam reueren diſſimam paternitatem in boſnavalde reno diſtare. Camerarius legatus orientis duos pape nepotes in vincula coniecit qui cyprum populati fu erant. Que ſcribam alia non babeo. Ex vrbe die.iiii. Iulii. Anno domini. Mcccclvii.

Pollicetur rogatu operam dare.

EPISTOLA CCLXXXIII

Neas cardinalis ſenēſis. Illuſtri principi Ludouico duci bauarie
e Salute;plurimam dicit. Reddite ſunt nobis littere tue bumanitatis & beniuolētie plene:quibus rogas vt illuſtri principi Ruperto nepoti tuo ad conſequendam eccleſiam ratiſpanenſem:noſtros ſauores impertiamur. Reduciſqꝫ nobis ad memoriam dare memorie genitoris tui erga nos charitatem:& tuam illam quam ſimul babuimus in noua ciuitate conſuetudinem. Vidimus libenti animo epiſtolam tuam: & mirati ſumus ſubſcriptionem proprie manus. Scribis eñ optime quod eſt in tanto principe valde laudabile. Recordamur quotiens in curia ceſaris ſuaues babuimus ſermones inſimul & cuꝫ de lapide inuiſibilitatis inquiſitioneꝫ faceres. Tenemus memorie in ditione tua poſſediſſe nos eccleſiam biſpacenſem. & fuiſſe a genitore tuo benigne tractatos. Scim?

ꝯnobilissima est inclyta domus bauarie: & ꝯ illi sedes apostolica tenet. Intelligis vti confidimus nos non eē ingratos: de nepote tuo sunt egre gia testimonia quia tamen cōmissarii sumus in causa huius ecclesie ratis paneñ. nō possumus aliud dicere nisi q̄ inuenies nos veram relationem fecisse & paratos eē nūc & in futurū vt tue volūtati morē geramus. Datum in vrbe romana die. v. Iulii.

Refert bella italie. EPISTOLA CCLXXXIIII

Neas cardinalis senensis Nicolao missio vollatriano Salutē plurimam dicit. Audiuimus vario relatu inclytum bungarie regem vuiennam rediisse. Et nobis placet pro quiete illius regis: vt sit extra turbinem bungarie. Dolemus tamen regnū illud inter se diuisum eē: veremurq̄ nec christiani inter dissentiones turcis aperiant ianuas: deus meliora permittat. Nos in italia magnis etiam afflictamur malis. Rex aragonum cum genuensibus bello implicitus est. Magnam romani agri partem vrsini & comes euersus vastant. Seneñ. discidium indies augent: nouiq̄ indies ciues aut plectunt̄ aut in exilium aguntur: nec videmus quo pacto quiescere possint. Aiunt cancellarium ad vos ex bohemia rediisse dicito illi multas nostro nomine salutes. Commēdamus tibi Laurencium rouarellam nuncium apostolicū qui bas tibi restituat: nō fuit in austria prius. Cōmonito eū atq̄ instruito in agendis. Si nō est dimissus epūs varadieñ. pro eo verbū faciet & litteras affert: quaru; nos promotores fuimus p veteri amicitia & quia innocentē eē cōfidimus. Vale ex vrbe die. iiii. Iulii. M. cccdvii.

Commendatur nuncius pape captos redimendos.

Neas cardinalis senensis EPISTOLA CCLXXXV

Henrico senfeleben Salutem plurimā dicit. Dominus noster sanctissimus mittit Laurencium rouarellam: qui bas litteras secum affert ad serenissimum bungarie regem. Non fuit homo als in austria. Necessaria erit ei instructio & directio tua. Cōmendamus eum tibi. bonus vir est: doctus theologus. Cura eius erit vt captiui imperatoris dimittantur: varadieñ. relaxetur. Et pax si fieri potest illas demum partes inspiciat. Ab eo intelliges italicarum rerumi & huius vrbis statum: plus mali q̄ boni audies. Neq̄ eñ italia quiescere consueuit; vosq̄ germani didicistis mores nostros: & non modo vicinos sed fratres atq̄ ipsos parentes bello premitis. Nihil est vsq̄ tutum. Damnosissimū est q̄ austrie inclyta domus in seipa discidium habet. Deus illos principes aliquando meliori respiciat oclo. Et quos fecit maximos faciat amicissimos. In causa varinensi. expectamus quid sequatur: quia ibi multum spei collocaui mus: alioquin ad mendicitatem redacti sumus. Sed si quid in partibus illis vacat quod obtineri posse confidas: velis nobis significare: gratias agito regie maiestati pro litteris missis pape regratiādo de mea promotione. Bene vale. Ex roma die. iiii. Iulii. Anno. M. cccdvii.

De eodem. EPISTOLA CCLXXXVI

Neas cardinalis senensis Iohanni nibili Salutem plurimam dicit. Que scripsisti de curia nostri cesaris iam pridem noneramus. Fuit nobis res permolesta agimus deo gratias qui personam cesaris custodiuit. Credimus imperatricem animo conturbatam esse: eiusq; compatimur adolescētie: que ad calamitates in germaniam venit perferendas. Putamus tamen eamipsam sibi cō.ulere: & consolationes quere. Conflictiones bungarie didicimus: omnia sunt ad turcorum potentiam augendam: ferenda sunt que deo volente fiunt. Ille ex malo bonum elicit. Si dabitur aliquando facultas: cogitabimus de te non aliter q̄ de nostro fideli & singulari amico. Laurencium rouarellam qui cum presentibus ad te veniet: nuncium apostolicum tibi commendamus vt assistas ei & consulas si qua ex te quesierit. Tu quoq; si aliquod monasterium vel preposituram bonam vacare perceperis: fac nos q̄primum certos. Potes per venetias mittere litteras. Illinc em̄ frequentes ad nos currunt tabellarii mercatorū: querenda suffragia sunt. Vale ex roma die .iii. Iulii. Anno dñi. M. cccclvii.

De eodem & consolatur super morte amici: EPISTOLA CCLXXXVII

Neas cardinalis senensis Procopio rabensteyno Salutem plurimam dicit. Ex vuienna tuas accepimus litteras cum bobemiam peteres. Nescimus an redieris. Audiuimns insignem fratrem tuum & amicum nostrum singularem Iohannem equitem extremo die functum. Credimus te turbido & amarulento esse animo. Nam & nos tali socio priuati non dolere vehementer non possumus. Sed quid agamus trita est hec via: aut non nasci oportet: aut natū mori. Nos parentes preire: fratres: sorores: amici: pauci admodum sunt cum quibus iam viuere delectet. Nam etate graues: parare nouos amicos nescimus. Et veteres paucis demptis mors abstulit. Nec modo aliud expectamus: nisi aut eripi nobis eos quos amam? reliq̄s ant nos auferri ab illis. Atq̄ quando cūq̄ dies illa venerit non erimus inuiti vt olim: quibus ad maiorem amicoru3 cumulum erit eundū. Credimus te ista etiam meditari nec egere consolatione: ideo preterimus hec. Accepimus turbulentas esse res germanie neq̄ imperatori bene esse cum rege bungarie. Dolemus. Nam res pessima est & noxia: nō modo austrie sed vniuerse reipublice christiane. Deus meliora permittat Cupimus de rebus bobemicis fieri certiores: sed & quid sperandum sit Laurencium rouarellam qui bas ad te defert. Cupimus tibi commendatum esse frater est archiepiscopi rauennatis tibi amicissimi consiliū tuum optabit in rebus agendis. Ne desit sibi rogamus prudentia tua. Vale & Nicolaum nostrum pro tua consuetudine commendatum habe. Ex vrbe die. iii. Iulii. Anno. M. cccclvii.

Petit ad possessionem epatus varimen. p procuratores suos induci pleriscp captas beniuolētiā regē. EPISTOLA CCLXXXVIII

Neas cardinalis senensis Casimiro regi polonie. S.p.d. Cū vacaret nuper ecclesia varimen. cōuenientes canonici eius in glogonia maiori: & cogitātes de futuro pontifice: vota sua in me direxerūt postulātes a summo pōtifice vt ecclesiā illā mihi cōmiteret. Idēcp fecerūt serenissimi principes dñi impator & rex bungarie atcp bohemie consanguinei & affines tui. Annuit beatissimus pōtifex pcibus eorū: & summo cardinaliū cōsensu ecclesiā illā mihi cōmendauit. Mittā prope diē procuratores meos ad serenitatē tuā cū lris aplicis: quibus precor vt ad possessionem capiendā necessarios vel imptiri fauores. Scio em̄ quia sine tua opa parū proficerēt: cuius iam prusia in manu tua pene tota eē ferat. Intelligo me magno munere donatū a tua mansuetudine: si mei procuratores vt nō ambigo tuis adiuti presidiis ecclesie possessionē cōsequant. Facies rem gratissimā summo pōtifici & sacro collegio: simulcp impatori & regi bungarie quos nō dubito maiestati tue p me scripturos eē. Ego vero conabor nocte diecp omni studio & diligetia tue serenitati me gratū ostendere: atcp ita efficere vt mihi pfusse tua clementiā nō peniteat. Iamcp p mea virili in sacro collegio bonorē tuū tutare cepi. Nancp cū ageretur de culmine ecclesie pro qua scripseras: erantcp qui omnino illā comittendā esse dicerēt procuratori magni magistri ordinis beate Marie teutbonicorum. Ego prorsus restiti: meacp suasiōe factū est vt res suspensa sit: cū tue maiestatis pconia: simulcp genitoris tui & germani qui pro fide catholica in bello cōtra thurcos obiit clarissimas virtutes retulissem. Quibus auditis sedes apostolica que prius inclinata erat ad promouendū procuratores ordinis: mox sententiam mutauit: decreuitcp supsederē: vt interea tēporis aliquid de cōcordia & pace illarū partiū tractari possit: & medio tempore rectorem aliquem siue administratores illi ecclesie dare: qui tue serenitati merito displicere nō debeat: Verū ego pro ea qua tuo culmini deuotione afficior: audeo suadere: idcp vtile arbitror: vt tua serenitas simul cuius illis de terra prusie oratores suos ad sedem aplicam mittere cōtotius studeat: viros prestabiles & autoritate insignes: qui offerētes viam iuris ac cōcordie cum aduersariis corā sanctissimo domio nostro censuras ecclesiasticas in terra prusie quomodolibet fulminatas aut tolli aut suspendi petant. Spero em̄ eo modo res magnifice ad bonorem tue sublimitatis & illarū partiū tranquillitatem cōduci posse: cum sanctissimus dominus noster ad hec optime sit inclinatus. Et multi sunt in sacro collegio cardinales reuerendissimi qui maiestati tue sunt affectissimi. Inter quos est reuerendissimus dominus rothomagen. Ego vero minimus inter omēs nihil omittam ex his que ad augmentū status & glorie ptineāt tue sublimitatis. Cui me humillime recommendo. Ex roma die vltima augusti. Anno domini. M.cccclvii.

Recommendat illis ecclesie ratispanen. prouentus.

Neas cardinalis seneñ. EPISTOLA CCLXXXIX

e Ottoni & Ludouico bauarie ducibus. S.p.d. Obtinuistis tandē ecclesiā ratispanen. reuerēdo patri Ruperto filio & nepoti vīo cō mendari. Satisfactū est desiderio vīo. Merebat indyta domus vīa exaudiri in suis precibus. Nec talis est ecclesia ratispanen. que vel ꝓbitati vel nobiliteti eiusdē Ruperti satisfaciat. Duo tñ obstabant petitionibus vīis etas scz ꝓmouēdi minor & capituli ipius ecclesie desideriū a quo erat alius electus nō indignus neqꝫ ignobilis. Sed cū reperisset pietas dñi nīi electionē ipam minus canonicam eē & hinc Rupti merita libraret pretulit nobiliorē. Nec putauit in etate momentū eē faciendū: quā tante domus claritas cōmunisset. Est igit vestrū recognoscere hoc bñficiū ab ipo dño nro sanctissimo. Qui etsi fecit qđ debuit: bonorādus est tñ iuuādus & extollendus qui hoc tempore nobilitatis cultor & cōseruator existit. Verū cū ecclesiā ratispanen. que olim florētissima fuit: & a ꝓgenitoribus vīis fundata: magnis opibus abūdauit: iam pauperem: ac pene ruentem & vndiqꝫ laceram eē intelligamus: nobilitatē vestrā rogamus obnixe vt postꝫ ad manus vestras rediit & caro vestra illi ꝓest: ita efficere velitis vt palā oībus fiat vos nō verbo sed ope ipius ecclesie ꝓtectores & aduocatos existere. Sit vobis cōmendata cleri libertas: date opam vt distracta et impignorata bona ipsius ecclesie absqꝫ grauamine cleri recuperent. Sit ipe Ruptus ouiū suarū nō lupus sed pastor: sit canonicorū & aliorū clericorū no tyrannus sed pater. Meminerit quia iubet apls vt nō dominemur in clero: sed tanqꝫ forma facti gregis ecclesie presideamus. Nouerit nō se ecclesie sed ecclesiā sibi cōmendatā eē. Cōmendamus deniqꝫ etiam excellētie vre venerabilē Henricū de babsperg. cuius electio nō suis demeritis: sed propter omissas turis solennitates reiecta est: dignus est certe cui Rupertus & qui res suas gerunt non insultēt sed cōpatiantur: non iniurientur sed faueant potius & ipm ament. Est em vir bonus cuius nobilitati ingenui correspondent mores. Et em manifesta est nobis eius probitas. Nam licet multa in eū quesita sunt testimouia ad eius famam deni granda: nemo tamē repertus testis est qui eius honori detraxerit. Passus est vir bonus nō modicā iacturā. Venit romā cū grauibus expensis fuit hic ea parte anni quādo est ardentior & piculosior aer: & perpessus est complures labores: & tandem succubuit. Prosequebatur caulam suā quesierat honorem quē sibi debitū existimabat. Fecit quod ceteri mortales agunt. Nam quis est qui electus in episcopum alicuius ecclesie nō conetur electionem suam tueri: & a summo pontifice confirmationem suam obtinere: Qui episcopatum querit inquit apostolus bonū opus querit. Verum ea vsus est modestia: ea grauitate in suo iure prosequēdo vt nullius vnqꝫ honori detraxerit: nullius fame preiudicauerit: nullius personam in discrimen adduxerit. Idem fecere & qui cum eo missi sunt a

capitulo. Testes nos sumus corā quibus causa agitata. Tantum ē q̄uis in electum ipsum & eligentes nōnulla crimina obiicerentur per procuratores Ruperti. Ipse tamen electus & sequaces nihil aliud quesiuere q̄ se purgatos atq̄ innocentes ostendere. De Ruperto nihil vnq̄ reprehensione dignum dixere. Sed tam ipsum q̄ progenitores suos & excellentias vestras: ipsamq̄ bauarie domum cum magna veneretione cum summa reuerentia: & singulari quadam maiestate nominauerunt. Quibus ex rebus iustum & supra q̄ iustum eē putamus: vt eundem Henricum & qui cum eo venere cōmendatissimos suscipiatis: eisq̄ fauentes ac consiliis assistentes & auxiliis quod est vere nobilitatis erga eos ostendatis que vicisse contenta nō insultat victo sed victū sepe iacentes eleuat & in partem felicitatis assumit. Hec pro nostra erga vos charitate & indytam domū vr̄am affectione dixisse volumus: q̄uis sciremus nobilitatē vr̄am quod scripsimus p seipsam id fuisse facturam. Datū rome die. iiii. septembris. Anno dñi. M. cccdvii.

EPISTOLA CCXC

De eodem.

Neas cardinalis senensis Ottoni & Ludouico bauarie ducibus
e Salutē plurimam dicit. Annuit sanctissimus dominus noster pre
cibus vestris: ac ratis panen eccliam reuerendo patri domino Ru
perto filio & nepoti vestro commendauit. Voluisset apostolica pietas
eam ecclesiam multo maiorem & ditiorem fuisse: & talem que nobilitati
& moribus ipsius Ruperti satisfaceret. Sed qualiscunq̄ est recipi debet
alacri animo: & habende sunt ingētes gratie eidem domino nostro: qui
valde libere desiderio vestro studuit complacere. Cōmendamus igitur
excellentie vestre ecclesiam ipsam & clerum eius: q̄uis certi sumus fun
dationem progenitorum vestrorum in manibus vestri sanguinis consti
tutam felicibus incrementis augendam esse. Insuper quia venerabilis
vir Henricus de babsperg qui fuit electus a capitulo in prosecutione iu
ris sui modestissime se habuit: idemq̄ fecerunt qui cum eo missi fuerunt
ad confirmationem electionis petendam: dignum censemus vt eos be
nigne recipere & tractare velitis: non permittentes eis aliquam inferri
molestiam vel iniuriam. Nam cum ipsi tam de p̄fato Ruperto q̄ de vo
bis & indyta domo bauarie cum summa semper veneratione locuti sint
& prosequendi ius suum honestam modestiam habuerunt. Non esset
propterea iustum eos iacture aliquid ferre. Scimus hec per se nota esse
prudentie vr̄e: ideo non plura scribimus. Tm̄ rogamus vt si qui sint qui
eos in conspectu vestro criminari voluerint tanq̄ litigando in hac curia
honori vestro detraxerint: nolite illis credere: sed nobis potius fidē pre
bere coram quibus ē causa agitata & qui vobis scripsimus. Datū rome
die. vii. septēbris. Anno dñi. M. cccdvii.

EPISTOLA CCXCI

Grates refert de promotione & eflagitat iterum promoueri. Refert
etiam nouitates vrbis.

Neas cardinalis senensis Imperatori Friderico Salutē plurimā
e dicit. Accepi superioribus diebus litteras tuas super negocio con
cernente reuerendum patrem episcopum laurien̄sem. Introduxi
ad sanctissimū dominum nostrum nuncium tuum: obtinui litteras fieri
fm desiderium maiestatis tue: quas idem nuncius apportabit. Supplico
co serenitati tue digneris ita facere: vt capitaneus in vorchtensteyn non
sit nimis onerosus illi eccl̄esie laurien̄. quia reuera multum exorbitat &
grauat derum: tua maiestas semper pia fuit & sacre religiōi affecta. Con-
tinuetur in hac sua gloria tua pietas nec patiatur a suis officialibus vexa
ri derum quem semper misericorditer tractauisti. Hec dico: quia cupio
semper bonori tuo bene consultum esse. Accepi & alias litteras quas in
facto ratispanen̄. eccl̄esie transmisisti Ruperto fauētes iam ille promotus
erat ad ipsam eccl̄esiam quia reperta fuerat electio capituli inualida. Cau
sa mihi cōmissa erat. Et ego in cōsistorio relationē feceram. Postēȝ domi
nus noster cōsiderauit scripta q̄ prius tua maiestas miserat fundata super
electiōe canonica: nō dubitauit quin ea reperta inualida ꝑmotionē Ru-
perti cōmendares qđ ego etiam ita putaui futurū. Et ita cōplacitū est illi
nobilissime domui. Insup gr̄as ago maiestati tue ꝑ lr̄is sanctissimo do-
mino nr̄o & sacro collegio sup facto varien̄. eccl̄ie in meū fauorē missis.
Nūc cū idē dn̄s nr̄ eccl̄ias illā mihi cōmēdauit: supplex oro vt digneris
lr̄as oportunas in bona forma scribere ad serenissimū polonie regē: sub-
scribēdo illas manu propria: vt maior videat affectio: rogātes eū vt pro
curatoribus meis possessionē ip̄ius eccl̄esie assignari faciat. Veniet enim
infra paucos dies vnus ex ꝓcuratoribus ip̄is ad serenitatē tuam ꝑ lr̄is
accipiendis quē cupio celeriter expediri. De nouitatibus harum partiū
hoc tm̄modo scribere possum. Rex aragonum maximam et potētissimā
habet in mari dassem minatur genuensibus. Sed & aliis ꝯpluribus ter-
rorem incutit. Comes Iacobus piccininus cum exercitu regnum apulie
exiturus est prope diem. Dicit se cōtra Sigismundū maletestā arma sum
pturū: sunt tamē qui senensibus & qui eccl̄esie romane timēdum putāt.
Vrsini & comes cuersus inter se contēdunt: nec finis pōt inueniri discor
die. Cardinalis de vrsinis quasi papā timeret ex vrbe iam pridem recess-
sit: & inde simultates nō pauce exorte sunt inter ipsum & romanū p̄sulē
Missus ētē modo p collegiū cardinalis sancti Marci qui eū aplice pieta
ti reconciliet. Nescio quis fructus sequetur. Nō sumus sine periculo inte-
stini belli si vrsinorum domus implicata remanserit. Ex oriente nouitas
allata est fratrem cardinalis portugalien̄. veneno periisse in cypro: qui re
gnaturus eo profectus erat ac filiam regis duxerat. Thurcorum classis
mitbelenē insulā conatu vexatura fert: sȝ auxilio illi erit legatus aplicus
cū triremibus suis & rhodiēsi manu. Alia q̄ scribā nō habeo. Cōmendo
me bumillime sublimitati tue: ad cuius mādata semp ero paratus. Exro
ma die. xi. septēbris. Anno dn̄i. M. cccclvii.

206

De eodem. EPISTOLA CCXCII

Neas cardinalis senensis. Ladislao regi bũgarie Salutẽ plurimã di. Que scripsisti mihi sup negocio vuratislauien. electi: curaui atq; diligẽter pegi: cuius res esset difficilis & pecuniaria. Gestus est mos tue serenitati & remissa est electo magna pecunie pars. Laboraui vt satisfieret desiderio tuo circa ratispanen: ecclesiam & obtenta ẽ tua volũtas. Prefectus ẽ em illi ecclesie illustris princeps Rupertus bauarie dux cõsanguineus tuus: fui ego in ea causa cõmissarius: & quẽadmodũ debui conatus sum eam relationẽ facere que cũ veritate eidẽ Rupto vtilis eẽt. Feci id libẽter quia intelligebam me sublimitati tue: simul & inclyte domui bauarie cõplacere: & ecclesie illi bñ consulere: nec de hoc plura. Verũ sereniſſime rex cũ tua pietas dignata fuerit dño nro pape pro me scribere atq; iustanter supplicare: vt ecclesia varimen. mihi cõmendareẽ: id q; iam factũ est rogo & supplico vt ceptũ continuans bñficiũ: sereniſſimo regi polnie sororio tuo vrgentẽ scribere digneris, p possessiõe ipius ecclesie meis, pcuratoribus danda quẽadmodũ Henricus senftleben de canns vuratislauien. tue sublimitati latius declarabit necessariũ eẽ. Idem etiam celsitudini tue nouitates barũ partiũ quas sibi scribo seriosius exponet. Nec aliud impresentiarũ nisi q; me tue sublimitati iterum atq; iterum cõmendo ad eius semper mandata paratum. Ex roma die .xi. septẽbris. Anno domini. M. cccclvii.

Hortatur vice sua promotiones principũ ad regẽ polonie impetrare.

Neas cardinalis senẽsis. Henrico senftleben Salutẽ plurimã dicit. Scripsisti nobis bis diebus frequẽtes litteras, p quibus gratias agimus tibi: qui veri & optimi amici officium imples. Intelleximus illarum disturbia partium. Dolemus principes vestros non tam se beniuolentia q; sanguine contingere Cuius rei causam non ipsis ascribimus sed illis quarum voces preteris audiuntur. Infortunium est hoc nostri temporis vt tunc potissime diuisi simus cum expediret maxime esse vnitos: sed dabit deus bis quoq; finem. Pro electo vuratislauien. laborauimus diligenter: & tandem confecimus quod petebatur. Nam tria milia ferme ducatorum remissa sunt. in qua re intelliges ex vuenceslao que fuerint partes nostre. Rogamus velis esse cum maiestate regia: & ab ea litteras oportunas impetrare ad sereniſſimũ polonie regẽ & alios vt opus esse putabis duplicatas. Nam ipse vuenceslaus offert se iturum nomine suorum dominorum in poloniam: & nos statim mittemus Bartholomeũ canonicũ varimen. cuius litteris & procuratoriis oportunis: & necessarium est q; ambo habeant litteras regias. Nam nos eisdem ducibus per bos dies non paruũ obsequium fecimus: qui pugnãtibus fere ceteris cardinalibus: sanctissimo domino nostro suasimus consanguineum eorum Rupertum ad ratispanen ecclesiã, pmoueudũ eẽ: cũ essemus cõmissarii & alterius electionem

inueniſſemus non valere. Mittimus tibi litteras credentiales quarū vigore poteris eis ſupplicare vt tibi aſſiſtant ad regias litteras impetrādas Procopio & Nicolao ſcribimus quos arbitramur ſuos fauores non negaturos. Cardinalez ſancti Angeli vellemus apud ſe eſſe vt eius ſumma prudentia lites auſtralice cōponerētur. Rogamus vt noſtras litteras ſibi tranſmittas. Et deniq; cures vt veniētibus dictis vuenceſlao & Bartholomeo littere que neceſſarie ſunt in promptu habeanē. De nouitatibus harum partiū pauca ſunt que ſcribere poſſum⁹. Eaq; ſunt hmōi vt ſupra in littera imperatoris. Vale optime ex roma die ſeptima ſeptembris. Anno.M.cccdvii.

Petit patrocinari vt ꝓmotio regis impetreē. EPIS. CCXCIIII

Neas cardinalis ſenenſis Procopio cancellario bobemie. S.p.d.

Q̄uis raro nobis ſcribis. Ex Nicolao tñ ſimulq; Henrico ſenſtleben intelligimus te veterem erga nos beniuolentiam retinere & omni officio veri amici ſatiſſacere: non repetimus que pro nobis feciſti. Sunt em̄ plurima: nec nos bi ſumus qui referre gratias valeamus. Illud tamen quod poſſumus facimus: redamamus magnificentiā tuam: & animum habemus paratū omnia facere que tibi grata ſunt & nobis poſſibilia. Id oſtendemus ſi quando ꝓ venerabili germano tuo prepoſito vice grandeñ. aliquid acciderit quod ſibi vtile futurum putemus & in noſtra poteſtate cōſiſtat. Interea rogamus te vt pſeueres in officio charitatis & tui Enee ſemper memineris. Inſup quia mittemus propediem procuratures noſtros cum lr̄is apoſtolicis ad capiendaz poſſeſſionē varinieñ. ecdeſie ſi ſaltē baberi poterit. Rogamus amicitiā tuam vt eas litteras impetrare velis a regia maieſtate quas Henricus p̄dictus dixerit oportunas. Nam tantū pondus buiuſce rei cōſequēde in ſereniſſimo rege ipſo bungarie atq; bobemie conſiſtit: & qui cepit perficit. Erimus ineternum ſue maieſtati & tibi obligati. Quippe qui eccleſiaz eam ſuo & tuo fauore obtinuerimus. Conati inc̄ſ ſemp ſumus nos gratos oſtendere. Credimus cardinalē ſancti Angeli iam apud vos conſtitutū eſſe. Quod ſi ita eſt cōmēda nos ſue dignitati tanc̄ patri veneratu digniſſimo. Que ſunt apud nos noua ſcribimus ipſi Henrico tibi communicanda. Feruet apoſtolica mens deſiderio exterminandi tburcos ſed principes xp̄iani inter ſe diſcidentes pium propoſituz prorſus deſerunt. Deus meliora prebeat: quod ſperamus. Vale optime. Ex roma die .xi. Septembris. Anno domini .M.cccdvii.

Hortatur concordie imperatoris & regis bungarie intendere.

Neas cardinalis ſeneñ. Ioban. EPISTOLA CCXCV

ni cardinali ſancti angeli. Salutē plurimā dicit. Breues more tuo ſcripſiſti ad me nup epiſtolas. Vidi eas libenter quia ſignificabant te ex boſna reuerſum prope bungariam degere: ac benevalere quod preceteris mibi iocundiſſimū fuit. Spero bec ſcripta mea repertura eē in au-

stria personam tuam: inter mitiores gentes. Vtinaꝫ ita fiat. Nam presentia tua futurum opinor vt principes illarum partiũ prorsus componant. Ait em̃ cardinalis papien̄ se cum anno superiori ageret in austria omnes lites inter impatorem & regem hungarie adeo attenuasse: vt parũ ad integram concordiam superfuit. Composuisset omnino partes ipsas vt est opinio: nisi coactus fuisset nurẽbergam ascendere. Existimo igitur baud dubie dignationem tuam fide debito terminaturam quod ille infectum reliquit: si tamen ita est vt compositioni tamparua vt referũt res defuerit. Vtcunqꝫ sit elaborandũ est eo negocio. Nec minus erit composuisse imperatorem & regem cꝫ thurcũ del euisse. Et ego quidẽ banc coronam tue dignationi auguror & opto. Nouitates harum partium non dubito intelligis ex aliorum litteris. Ex me tamen hec pauca habe. Rex aragonum maximam habet in mari classem galearum supra. xxx. magnarũ onerariarũ septem: minorum nauigiorum cꝫplurium. Dicit se iturum in catbaloniam vt inde fortior redeat contra thurcos. inde factuꝫ est vt rex portulagie aduentũ suum suspenderit. Genuenses bãc regis classem contra se armatã putant: simulqꝫ cũ eis florentini & senenses timent: certitudo nulla est quid tandem rex intendat. Comes Iacobus piccininus cuꝫ exercitu circiter duorum miliũ bellatorũ exiturus bellũ fertur. Territat ecclesiam simulqꝫ senenses: cũ se contra Sigismundũ maletestã profecturum minatur. Vrsini & comes euersus adhuc inter se litigãt. Cardinalis de vrsinis iam pluribus diebus e curia recessit: veritus ne quid sibi sinistri accideret: cum papa exercitum misisset aduersus fratres eius. Nunc rex aragonum vrsinorum familiam in suam protectionem recepisse fertur. Timor est ne romanus ager nouis inuoluatur litibus. Missus est cardinalis sancti Marci ex parte collegii ad ipsum dominuꝫ de vrsinis vt si possibile est controuersie componantur. Dominus noster sanctissimus iterum duas galeas cum pecunia ad legatum mittit in orientem facit pius pater quod potest: sed relinquitur a principibus nec solus potest tanti belli molem sufferre. imperator thurcorum contra mitbelenam missurus classem fertur non modicam: sed dominus insule spe legati fretus & auxilio genuensium nauale bellum instupidus manet. in albania dicunt scanderbechium magnalia perpetrasse contra thurcos. Quod si veruꝫ est melius tua paternitas reuerendissima que per id temporis prope fuit exploratum habuit. Cupio vt tandem redeas nec velis trienniũ complere nisi principes contra thurcos excitari posse confidis. Recõmendo me dignationi tue ad eius mandata semp paratũ. Ex roma die. xi. septẽbris Anno. M. cccclvii.

Petit auxilio esse vt promotiones impetrentur.

Neas cardinalis senensis Nicolao listio Salutem plurimam dicit. Grate fuerunt nobis littere tue quibus germanica negocia nobis significasti vtinam melius

EPISTOLA CCXCVI

ſeres̄ baberent. Sed ferēda ſunt que nobis tempora dantur. Faxit deus vt principes illi veſtri aliquādo cocordes ſint: ne qui ſunt ſanguine proximi odio diſſiungantur. Gaudemus procopium conualuiſſe: & noſtri memorem eſſe. cupimus nos ſue magificēcie ſepius efficias cōmēdatos Scribimus regie maieſtati & ſibi de litteris neceſſariis: ad obtinendam eccleſiam varinienſem. Rogamus in ea re tuo more ſis vigil. Et ita efficias quemadmodum Henricus ſenftleben expetierit qui conditiones illius patrie nouit: & noſter eſt fideliſſimus amicus. Ab eo ſcies que ſunt hic noua. Fluctuamus & nos more hominuꝫ nauigantium. Frater tuus vulterras repetiit italia multis in locis peſte laborat: ſed potiſſime ſena. Nam que bello afflicta fuit & caritate annone: nunc quod tertium erat morbo langueſcit. Vale & nobis ſepius ſcribe. Datum rome die. xi. Septembris. Anno dñi. M. cccdvii.

Pollicetur pecuniam concedere pro redimendis litteris.

Neas cardinalis ſenenſis EPISTOLA CCXCVII

e Vlrico ridrer Salutem plurimam dicit. Recepimus litteras tuas quas reddidit nobis Iacobus imperatorie maieſtatis nuncius. Agimus tibi gratias pro litteris ſcriptis in facto eccleſie varinienſis. Scimus enim te eas dictaſſe & expediri feciſſe. Nunc opus eſt vt alias iterū expediri facias ad ſereniſſimum regem polonie & alios prout opus fuerit. latius te admonebit procurator noſter queꝫ ſtatim mittemus ad poſſeſſionē capiendam. Super facto laurionen. expediuimus litteras iuxta deſiderium maieſtatis imperatorie: quas ipe Iacobus ſecum apportabit Rogauit enim nos vt concederemus ſibi pecunias. Cōceſſimus primo ſex aureos. Et deinde iterum rogauit nos vt alias ſibi pecunias mutuaremus pro reditu neceſſarias. fecimus ſibi illas per bancum concedi. Et obligauimus nos pro eo intuitu maieſtatis imperatorie: cui debemus omnia. Voluiſſemus qꝫ ipe habuiſſet aliqua ſcripta vel maieſtatis eiuſdē vel tua. Libentius ſibi ſubueniſſemus: tamen quia nuncius imperatoris: noluimus eum derelinquere ſicut ab eo intelliges. Rogamus des operā cum eo poſtq̄ redierit vt nobis ſatiſfaciat. Intelleximus de diſpenſatione tua: erimus cum correctore: & videbimus quid faciendu ſit: ſcito qꝫ littere nulle poſſunt obtineri gratis ab iſto papa: niſi pro perſona imperatoris. Si vis qꝫ exponamus pecunias pro te ſcribe nobis & libenter id faciemus: cuius pauperes ſimus: adbuc tamen pro te inueniemus centū aureos cum opus fuerit. Habebis cum preſentibus litteras ad Iobannē binderbachium. Rogamus eas ſibi mittas vbicunqꝫ fuerit. Et nos ſublimiatti impatorie cōmendes ad cuius mandata paratiſſimi ſumus. Ex vrbe die. xi. ſeptembris. Anno dñi. M. cccdvii.

Significat concordiam factam: & exorat auxilio eſſe p ro poſſeſſione eccleſie aſſequenda. EPISTOLA CCXCVIII

Neas cardinalis senensis Iohanni binderbachio. Salutem plurimam dicit. Laborauimus diu tui causa aduersus aduersariū tuū super prebenda ratispanen. & deinde peperimus tibi pacem. Obtinuimus nanq; prebendam prouisi ratispanen. dari domino humano vt tibi quies esset. Et ita factum est. Hoc scribimus ad consolationem tuam Rogamus vt nos imperatorie maiestati cōmendes & iuues nos ad possessionē habendam ecclesie varinien. Vale optime. Ex roma die. xi. septēbris. Anno. M. cccclvii.

Credentiarū littere. EPSTOLA CCXCIX

Neas cardinalis senēsis Ludouico bauarie duci. Salutē plurimā dicit. Veniet ad excellentiaꝫ tam venerabilis vir Henricus & aliqua nostro nomine referet. Cui rogamus vt plenam credentie fidem prestare velis. Et in his que vice nostra petierit benignuꝫ impertiri fauorem quēadmodum de tua erga nos charitate plene confidimus. Ab eo etiam scies negocium ecclesie ratispanen. pro tuo desiderio expeditū esse. In qua re fecimus quod vires nostre potuere vt honori tuo satisfieret. Ex roma die vndecima septēbris. Anno domini. M. cccclvii.

Littere cōmendatorie. EPISTOLA CCC

Neas cardinalis senen. Ludouico duci bauarie. Salutē plurimam dicit. Sigismundus scbretel bone indolis adolescēs primus huc venit in causa ecclesie ratispanen. Primusq; lras tuas nobis reddidit. Institit die noctuq; diligentissime laborans vt desiderio tuo satisfieret. Cum res sit ad votum expedita dignus est qui digno fauore tractet. Rogamus igitur vt ruperto administratori ratispanen. cōsanguineo tuo eum commendare velis: atq; ita efficere vt de primo beneficio vacaturo & cōuenienti: sibi omnino prouideat. Reddes enim mercedē condignā suis laboribus: & nobis singularē complacentiā facies: qui eum iam pridem nouimus: & pro sua virtute dilexim⁹. Datū rome die. xi. septēbris Anno dñi. M. cccclvii.

Contra negantes auctoritatē summi pontificis a xp̄o institutam esse.

Neas cardinalis senensis Martino mayer. Salutē plurimā dicit. Sunt nōnulli nationis tue homines parum pensi habentes: quibus romani pontificis auctoritas neq; necessaria esse videt neq; a christo instituta. Contra quos hanc epistolam scribere & tibi transmittere decreuimus: vt si quando tales homines te adierint: habeas ex nobis quo gladio eoruꝫ temeritatē confodias Nam quando eos non solum scripta iura reuellunt & auctoritas ecclesie longe lateq; diffusa: sed ipsa quoq; naturalis ratio eis aduersa est: que lex nature immobilis & inuariabilis adeo fixa est: vt neq; epicheiā ferat. Audi ergo quo modo istos reuincimus: reuellimus: pternimus: cum xp̄ianis nobis questio est qui euangelium recipiunt & christum filium dei p nostra salute incarnatū & passum fatent. Hi nobis baud quaq; negabūt

Et iste sunt
oēs est qui dixit Non relinquā vos orphanos. Quib⁹ se spūm
sum g̃ solaꝫ alter misit paracletum. atq; usq; ad cōsummationem
seculi permansurum dixit. Ille qui assumptus in celum est
ꝑ q̃ dos.

sacrāmenta in ecclesia ab ipso filio dei instituta: quibus ad salutē nostram vtimur: baptismi cōfirmationis: eucharistie: penitentie: ordinis: matrimonii & vnctionis extreme: quoꝝ vnū quod est principalissimū scz ordinis aliorū duoꝝ que potissima esse videnē: eucharistie ac penitētie mysteriū in se continet. Nam sacerdotes hac potissimū causa sunt instituti. vt purgantes p penitentiam homines a peccatis suis & in gratiā dei redeūtes: idoneos faciāt ad corpus xpi participandū. Deinde corpus xpi consecrātes illud eis administrent. Videmus aūt natura ita compatum esse vt ois potestas que ad principalem aliquē ordinata est effectum: inferiores ordines sibi subseruientes habeat qd maxime in artibus apparet. Nam arti que formam materialē inducit alie subseruiūt que materiam disponūt. Et rursus ars illa que formam inducit alteri seruit ad quā pertinet finis p fecti operis. Nam qui ligna cedit arti nauifactiue deseruit. Et hec rursus gubernatorie illa vo militari vel ꝛconomice quēadmodū ad diuersos ordinanē fines. Cum ergo potestas ordinis in eum finem constituta sit vt purgatis hominiḃ corpus xpi ministret palam est inferiores ordines ei deseruire: ea pparantes que ad hoc opus necessaria sunt. Et infimi quidē ordines sacerdotali deseruiunt populū preparantes. Ostiarii quidē arcēdo infideles a cetu fidelium. Lectores instruēdo catbecuminos elemēta fidei tradentes: propter quod eis scriptura veteris testamēti legenda cōmittit. Exorciste vo eos purgant qui per demoniorū vexationes a sacramentoꝝ perceptione impediunt. Atq ita bi tres ordines disponēdi populi curam babent. Est & quartus accolitoꝝ ordo: cui vasa non sacra credita sunt in quibus sacramenti materia preparat. Subdiaconi vo ministerium babent supervasa sacra & sup dispositione materie nondū cōsecrate Diaconi vo vlterius procedunt: administrant em atq contingunt materiam iam consecratā xpi sanguinē populo dispensantes. Subseruiunt aūt bi ordines sacerdotali etiam pparatione populi. Nam dyaconibus committit euangelica doctrina pparanda populo. Subdiaconibus epistola. Accolitis luminis cōmissa est cura. quod ad solennitatē doctrine procul dubio pertinet. Atq ita bi sex ordines ad septimū referunt qui sacramē talis appellat. At cum ordinū horū collatio cum sacramento quodā pficiatur. sacramenta aūt ecclesie dispensatores requirunt idoneos: necessarium est supiorē aliquā potestatē esse in ecclesia altioris ministerii que ordinis sacramenta dispensent. Hanc aūt maiores nostri epalem appellauere: que q̄uis in cōsecratione corpis xpi sacerdotalē non excedat: superat tamē in bis que ad regimē populi ptinent. Nam & ipsa sacerdotalis potestas ab epali diriuat. Et que sunt ardua circa populi curam epis reseruā tur. Nec sacerdotes ipi dum corpus xpi conficiunt rebus aliis vtunt q̄ per epm consecratis vt altari calice vestibus. Est igitur manifestū summā regiminis quod in populo xpiano gerit ad epalem pertinere potestatē. Verum q̄uis populi per diuersas dioceses ac ciuitates distinguāt: sicut

n vna est ecclia spōsa xpi: ita & vnū oportet esse ppl'm xpianū. Et sicut in vno ppl'o spāli vnus requirit ēps ad quez sūma rei deferat: ita & in toto ppl'o xpiano pnecessariū ē vnū ee totius ecclie caput: vnū pceptorē atq; magistrū ad quē maxia queq; & difficilia referant. Cūq; ad vnitatē ecclie conseruādā illud potissimū requirat vt vna sit oīm fides: circa ea vo q fidei sunt qstiones varias suboriri contingat: vnū ee principē vnūq; caput oportet & supremū iudicē qui qstiones ipas dissoluat. Alioqn sniarū diuersitas eccliam ipaz diuideret atq; solueret vnitatē. Quē admodū factuz esse videm? añ cōsiliū nycenū duz sibi quisq; viuebat & ad romanā eccle siam puus habebat respectus. Et nos quidē palā videm? oēs qui tēpesta te nra pegrina inuenerint dogmata: & errores pdicāt illud in primis sibi vsurpare vt romane ecclie auctoritatē & principatū diffiteanē. At cū xps deus nr spōsam suā eccliam tāseruēti amore dilexerit vt sanguinē suuz p ea effuderit crucis tormentū ppessus. Nequaq; credendū est eū in bis q necessaria sunt ecclesie nō oportune cōsuluisse: cuz de synagoga p ysaiam dicat quid vltra facere debui vinee mee & nō feci. Itaq; cum necesse sit ad pfectum regimē vnū pesse a quo ceteri dependeant: minime dubitandū est quin ex ordinatione xpi vnus ecclesie presit. Et nos hunc romanū p- sulem appellamus: vulgus papam nominat. Insup cum ecclesie regimen ab eo institutū sit p quem reges regnant & legis conditores iusta decernunt: non est ambigendū quin ecclesie regimē optime sit ordinatū. Optimū aūt multitudinis regimen illud est quod ab vno regit. Id aūt ex fine patet. Nam finis optimi regiminis pax est & vnitas subditoz. Vnitatez aūt que pacis est nutrix nemo dubitauerit longe melius ab vno seruari q; a pluribus. Vnus em dignitati cōgruit. Ob quaz rem nō est ambiguū quin ecclesie regimini tanq; optimo presit vnus. Huc accedit qđ in apocalipsi Iohannes ait se sez vidisse bierusalē descendentē de celo. Et moysi mandatū est vt oīa faceret fm exemplar ei monstratū in monte. Quib? ex verbis quid aliud colligimus q; militantē in terris eccliam: instar esse triūphantis eccle in celo. At cū in illa vnus sit domin? dicente eo dē Iohanne rursus in apocalipsi: ipsi populus eius erūt: & ipe deus cuz eis erit eoz deus. Quis non intelligit eccle militātis vnū ee principē oportere. Recte igit osee primo scriptum est. Congregabunt filii iuda & filii israel pariter & ponent sibimet caput vnū. Dominus quoq; apud Iohannē ait Fiet vnū ouile & vnus pastor. Et ad ephesios doctor gentiū Paulus. Solliciti inquit sitis seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Vnū corpus & vnus spiritus sicut vocati estis vna spe vocationis vestre. Vnus dns: vna fides: vnū baptisma: vnus deus. Sed dices fortasse vnū caput: & vnus pastor ecclesie xpus est qui est vnus & vnius ecclesie sponsus: & hic cuncta gubernat: nec opus est alium adhibere pastorem. Vana est argumētatio tua. Nam cum oīa ecclesiastica sacramenta xps ipse perficiat. Ipse ē em qui baptisat & peccata dimittat: ipse est enim verus sacerdos qui se se ob

tulit in ara crucis: & cuius virtute corpus eius quotidie consecrat: posse mus dicere minime necessarios sacerdotes quod quãte sit absurditat? ne quaq̃ te latet. Scimus em̃ xp̃m cum ex hoc mundo trãsiturus eet ad patrem: cum corpore affuturus erat: elegisse ministros p quos sacramẽta fidelibus dispensaret. Eadẽ enim ratione necessariuz fuit aliquẽ eligere cui vniuersalis ecclesie curaz cõmitteret qd fecit. Dixit enim Petro ante ascẽ sionem suam. Pasce oues meas & ante passionẽ tu interim confirma fratres tuos. Et tursus Petro ait. Tibi dabo claues regni celorum. Quibus verbis palam ostendit potestatez clauium per Petrũ ad alios diriuandaz vt ecclesie seruaret vnitas. Nec vas est dicere hanc dignitatẽ Petro datã ad successores eius non diriuari. Nam xp̃s ecclesiam vsq̃ ad finem seculi duraturã instituit fm illud Isaie. ix. capitulo Super solium dauid et super regnũ eius sedebit & confirmet & corroboret in iudicio & iusticia amodo & vsq̃ in sempiternũ. Nam potestas apud eos qui cuz xp̃o vixere: ita instituta est vt ad posteros diriuaret p vnitate ecclesie vsq̃ ad finem seculi. Et hoc est qd ipse Saluator ait Matẽ. vltimo. Ego vobiscũ sum vsq̃ ad cõsummationẽ seculi. Itaq̃ liquet vnum esse pontificẽ qui presit ecclesie vniuerse. Et hic post xp̃m Petrus fuit: illo aũt vita functo successores eiz vsq̃ ad calixtum tertium xp̃i vicariatũ tenuere. Nec põt dici aliã quẽpiã ecclesiam hoc prerogatiuo gaudere. Nec ipsa quidẽ hierosolomitana in qua fuit officina nostre salutis: & cui Jacobus frater domini magnus pre fuit apl's. Nam xp̃s cum vicariũ suũ Petrũ elegit: ei loco banc dignitatez concessit quem Petrus ipse suo sanguine consecraret. Hierosolomitanã aut̃ ecclesiam q̃uis nycena synodus ab oñibus bonorandã esse voluerit saluũ tamẽ esse decreuit ius cesaree palestine: que tunc eius erat metropolis. Romana igitur ecc'ia vt sacri canones aiunt caput omniũ ẽ: q̃ principis ap'orum & doctoris gentiũ sanguine dedicata ibi apud se celeste regnum habere meruit: vbi terrenũ vsq̃ ad summũ creuerat imperiũ. Nam sicut romulus & rem?initiũ ibi mortalis imperii fecere: ita Petrus & Paulus celeste regnũ fundauere.

Preconizat scripta eius. EPISTOLA CCCII

Neas cardinalis senensis. Episcopo oneten. Salutẽ plurimã dicit

e Litteris tuis & letati & oblectati sumus. Letati quidẽ q̃ tempora nostra claris florere ingeniis & vim eloquentie passim crescere atq̃ ad exteras penetrare nationes animaduertimus. Oblectati autem q̃ in epistola tua multum leporis: multumq̃ salis inuenimus. Et cum omnia que scribis grauia dignaq̃ pbilosopbo procul dubio sint: tum nobis illud precipuam quandam exbibuit voluptatem: q̃ in exemplis Ietro & Moyse quibus impugnabaris: quasi armaturis tuis quibus & defendereris & aduersarium tuum ferires vti nouisti. Est enim simile boc illi quod de Virgilio legimus: qui cum crimini sibi daretur: q̃ homeri versus operi insereret suo. At hoc inquit quod vituperat? laude

preeipua dignũ est:tãq̃ ego dauam ex manu Herculis arripuerim. Hoc itidem & nos de tuo ingenio dicimus. Perge igit̃ & florẽtes eloquii tui vires sepe exerce. Sic em erit inter disertos oratores nõ vulgare nomẽ tuum. Vale quãti es. Ex vrbe tertio octobris. Anno dñi. M. cccdvii.

Ex humilitate se indignũ cardinalatu cõfert. EPIS. CCCIII

Neas cardinalis seneñ. Leodrifio cribello. S. p. d. Affecerũt nos
e baud modica voluptate prestans vir & amice singularq̃ littere tue quas ex mediolano. xvii. kl̃. septẽbris ad nos scripsisti: legim⁹ Iohannis crisostomi epl̃am: quam ex athica romanã fecisti. Nesciebam⁹ te ante greci ꝓmonis gnarum esse: prius translationẽ bãc vidimus q̃ te grece doctum audirem⁹. Tanto te magis extimamus quãto magis est duas linguas q̃ vnã nosse. Non ẽ nobis iudiciũ de grecis. At qđ latine scriptũ est ex greco versum: si quid est qđ sentim⁹ admodũ laudabile est: tersum: suaue: nitidum. Gaudemus de huic doctrine ꝓfectum vt laudari ab oĩbus tua scripta debeant. At qđ de nobis iudicium facis. Lõge maius est q̃ nostra exigant merita: noscimes nosipsos nec fallimur cum laudamur. Q̃z ad cardinalatũ euecti sumus diuine miserationis est non nostre virtutis. Nec oĩa consilia dei humana põt inuestigare cogitatio. Sepe ad nr̃az ruinam tendunt que nos quasi felicia vel cupimus vel admiramur. Neq̃ dignitas cardinaliũ tantũ in se boni habet quantũ p̃ se ferre videt̃: & quidem nobis qui tante glorie impares sumus instar est potius miserie q̃ felicitatis. Itaq̃ probe ad nos epistolam de exilio militis misisti vt solamẽ nostre calamitati afferres aliqđ: egemus em̃ ꝓsolatione nõ parua. Nam sicut p̃stantissimi pres inter viles exulant boies: itaq̃ & ignari nostriq̃ similes quasi a patria fugati sunt cum cetui admiscent̃ ꝓbatissimoruz. Idq̃ nobis accidit in sacrũ collegiũ accersitis in quo tremẽtes viuimus. Faxit deus vt si nõ implemus opiniones hominũ: at saltẽ ne cõfundamus eos qui de nobis bona predicant. Viri p̃stantes & euo nostro singulares Nicolaus arcemboldus & scenacortẽsis dum nos cõmend t faciunt magis quod se decet q̃ quod meremur. Stephanus cacia nouarieñ. ad quẽ scribebas diẽ obiit. Nos loco suo tuas legimus lr̃as. Amauit te ille & amat ꝓculdubio in paradiso viuens. Non em̃ perit ania cum a corpe abit: neq̃ viri boni & Stephano pares ad inferos migrant: dum satis funguntur: sed rectavia celum petunt ei seruituri: eoq̃ fruituri a quo receperunt esse. Ex vrbe romana die. xxii. octobris. Anno. M. cccdvii.

Sondet cõmendato ꝓficere. EPISTOLA CCCIIII

Neas cardinalis seneñ. Nicolao arimboldo. Salutẽ plurimaz di-
c cit. Mille annis si tacuisses nihil ad me aut de me scribens: nihil tamen de nostro erga te amore diminuissemus. Neq̃ em̃ nos latet quocunq̃ in statu simus nos caros esse & amatos in mente tua. Accepimus modo litteras tuas quibus amicum comariũ nobis cõmẽdas. Erit nobis cure causa sua: & intelliget si opus fuerit tuas cõmendationes sibi

fuisse vtiles. Hic cardinalatus quē sine vllis meritis cōsecuti sumus: nulla in re nobis voluptati est: nisi vt aliquādo prodesse possumus amicis nostris inter quos tua probitas precipuum habet locum. Tuum est igitur vt opera nostra confidenter vtaris. Cupimus tibi consortiq; & liberis bene esse. Vale optime: & nos quando facultas sese exhibet domino duci commendatos effice. Ex roma die. xxii. Octobris. Anno. M. cccclvii.

Leodrisius crebellus ad Eneam siluium cardinalem senen. in epistolā Iobannis crisostomi prologus.

EPISTOLA CCCV

D patrem reuerētia cultuq; dignissimū dominuz Eneam siluium
a episcopum senensem & sacrasancte romane ecclesie presbyterum
cardinalem benemeritissimū leodrisius crebellus. Salutem plurimam dicit. Existimo dignissime presul ingentem iam esse litterarum acerruum: carum que ex omni italia germaniaq; & ab optimo quoq; viro studio congratulandi per bos menses ad tuam dignitatem sunt conscripte. Et q̄uis virtutes alias: alia merita: spes etiam in futuruz vberiores singillatim & facile & vere: ex magna copia vt cuiusq; animus tulit (etsi non iisdem verbis) annotauerit: eandem tamen seriem eandemq; voluntatez videre videor omnes imitatos esse. Quo numero cum & ipse fuerim ab amplitudine tua non ab ingenio meo vires capiens. statui impresentiarū nouo ac diuerso scemate felicitatem tibi tuam & diuine maiestatis propitium numen ante oculos ponere. Hest est epistola Iobannis crisostomi; qui cum ex pontificiali throno suo pulsus & exilio damnatus esset amicisq; exinde suis sese; sanctitatis & eloquii diuini cultores merore & cruciatibus afficerent: ad ciriacum episcopum & ipsum exilio damnatum banc epistolam luctus & miseriarū primo: deinde consolationis plenā scripsit. Quam ego dum e greca latinam fecissem statui p̄stantissime dignitati tue ea potissimū causa dare: vt intelligas quāto meliore conditione te cum diuina pietas agat. Illum em̄ virum sapientia & sanctitate primarium: inimicorum fraus potentiaq; pessundedit: tu omniū aduersantiū inuidiam mirabili ingenio & vite candore superasti. Ille ex patria crudeliter pulsus est tu a remotis regionibus q̄uis ibi etiam feliciter degeres felicius tamē in patriam es reuocatus. Ille de throno suo eiectus est: tu ad maiorem sublimatus es. Illius ruina suos omnes miserabili calamitate inuoluit: tua v̄o felicitas tum ceteris om̄ibus amicis & clientibus tuis: tum mibi maxime perbennis leticie materiaz prebuit. Itaq; leges bec diui crisostomi scripta non ingratis oculis. Sed ita tamen vt scribentis grauitas interpretis nouitate non ledatur. Tuam v̄o reuerendissimā paternitatē diutissimo bene valere precibus precor: cuius grauissimi precones: nicolaus archemboldus & scenacurtensis non in boc clarissimo senatu tm̄ sed in omni italia primarii viri eidem sese summo affectu cōmendant. Mediolani. xvi. kalendas septembris.

Iohannis crisostomi archiepi constantinopolitani in exilio constituti ad ciriacum epm & ipm exulem. Epistola e greco in latinū traducta a leodisio crebello.

EPISTOLA CCCVI

Gerursus exbauriā merorem tui vultus & dissipabo cogitationes que hāc nubem efficiant. Quid em est q cōtristaris & meres: quia grauis est pcella & acerbū naufragiū quibus ecclia pturbat. Hec & ego scio nec quisq̄ inficiabit. Sed si velis harū tibi rerū imagines fingam: mare cum videt ab ymo fundo ventis conuelli: nautas vo ipsos & clauis & remis manus genib⁹ complicare: & ppter tempestatē desperatione deficere: nō celum aspicientes: nō pelagus: non ariā: sed p trāstra iacentes lamentari & flere: atq̄ hec quidē in mari pueniunt. Nunc aūt in nro mari peior tumultus peiores etiā fluctus: sed tu roga dnm nostrum iesum xpm qui nō arte supat tempestatē: sed spūsctō pcellaz dissoluit. Et quis rogaueris necq̄ exauditus sis ne deficias anio. Hmōi em cōsuetudinem seruat benignus deus: nec em ille tres pueros liberare nō poterat ne in fornacē ignis mitterent: sed cū captiui facti essent & in barbarorū regionē deportati: nudati insup paterna hereditate: & ab oīmbus derelicti: nihilq̄ eis reliquū supesset: tum subito xps verus deus repetino miraculo dissipauit ignē. Cum em sctorū virtutes ignis nō pferret: exiliit foras: & quotquot circa fornacē inuenit chaldeos absumpsit. Ecclia igit illis fuit fornax: xpi vo creaturā oem inuocabāt visibiliaq̄ angelos & ptates atq̄ ita oīa colligētes dicebant. Bndicite oia opa dni dnm. Vides vt sctorū patietia & ignē & rorē mutauit: & tyrannū cōuertit. Lris em inuniuersuz orbem dimissis: magn⁹ inquit sydrach misac & abdenago. Quātā insup q̄q̄ acerbā penā imposuit si quis verbū aduersus eos ptulisset: publicet eius domus oisq̄ substātia diripiat. Ne igit deiecto atq̄ pusillo aio esto Nam & ego cū a ciuitate expellebar nihil borū non cogitabā sed mecum ipse dicebam. Si quidē voluerit: impatrix me exilio dānare dānet. Dni ē terra & plenitudo eius: si mediū secari voluerit, Secet. Isaiā habeo in exēplum. Si in pelagus me pīici iubeat: ionā reminiscor. Si me velit in fornacem mitti: tres pueros habeo hoc ppessos. Si me vult feris obiicere Danielem in fouea leonibus appositū recordor. Si me lapidare voluerit lapidabit: Stephanus mecuz est pthomartyr. Si caput auferre auferat: habeo Iohannē baptistam. Si facultates arripe arripiat: nudus exiui de ventre matris mee & nudus reuertar. Hortat me apls dicens. Persona bomis deus non accipit: sed si hoibus placerē xpi seruus non essem. Armat me Dauid inquiens. Loquebar in cōspectu regū & non cōfundebar. Multa aduersus me cōfinxerunt dicētes me in cōionē quasdā accepisse postq̄ ia comedissent. Qd si quidē a me factuz ē: deleat nomē meū de libro aplorum: necq̄ scribat in libro fidei orthodoxe. Naz si hmōi quippiā a me factum sit eiiceret me xps de regno suo. Sivo maxie hec dicētes cōtendūt: cōdēnet & paulū qui cena facta integrā domū baptizauit: ꝯdēnet & ipm

xp̄m q̄ postq̄ cenasset aplis cōionē dedit: dicūt me cū muliere iacuisse nu
date corp⁹ meū & inueniet mēbroꝝ meoꝝ mortificationē. Verū hec oia
liuore impulsi fecerūt. Tu aūt valde ꝯtristaris ciriace frater ꝓpterea ꝙ bi
quibus auctoribns in exiliū pulsi sum⁹ summa fiducia ꝑ foꝝ ambulāt sti-
pati satellitū turba. Verū & tu rursus diuitē & lazarū mēoria repete: vtri
eorū in presenti seculo afflictionis vtri gaudia cōtingēt. Quid illi nocuit
pauptas nunquid velut athleta & victor in sinu abrahe deportatus est.
Quid aūt illi ꝓfuere diuitie in purpura & bysso supbiēti vbi lictores. vbi
satellites: vbi in aureis frenis equi: vbi parasiti & regalis mensa: Nūquid
tanq̄ latro ducebat̄ ad monumentū nudā aiam de mundo efferens & ex
clamat inani voce. Pater abraham mitte lazarū vt irriget extremū digiti
& refrigeret mihi linguam. Vror enim vehementer. Quid patrem vocas
abraham cuius vitam non es imitatus: Ille domus ve cunctis hominib⁹
hospicium prebuit: tu autē nullius paupis vnq̄ curam egisti. Non est ꝙ
lugeamus aut defleamus. Nam qui tantarū erat diuitiarū dn̄s: aque gut
ta dignus non fuit. Cum participē micaruꝫ non faceret pauperē: guttam
aque nō recepit. In hyeme nō semiauit miscdiam veit estas & nō messuit.
Et hec dn̄i ē dispēsatio q̄ ex aduerso statuit ꝑditionē impiis & iustis retri
butionē. vt sese respiciāt & inuicē cognoscant. Tūc etenim q̄libet martyr
ꝓprium tyrannū cognoscet: & tyrannus ꝓprium martyrem queꝫ afflixit
sed nequaq̄ hec mea verba sunt. Tu audi sapiētiam dicentē. Tūc in mul-
ta fiducia stabit iustus in conspectu tribulantiū se. Quēadmodum em̄ via
tor in estu ꝑambulans sitiq; ardens si limpidissimū inuenerit fontem: &
multa correptus fame si ad mēsam omnibus repletam cibariis cōsederit:
prohibeat̄ autē a potentiore aliquo mensaꝫ attingere aut cibis vesci tor-
quebit̄ vehementi animi dolore: & affligetur quoniā iuxta fontem con-
sederit aque vsus negetur. Sic in die iudicii videbunt impii exultantes
sanctos: a regalis autem mense fruitione acerbunt̄ & bona tantūmodo
videntes eorum vsu carebunt. Etenim cum vellet deus vlcisci adam: fe-
cit e regione paradisi terram: vt per singulas horas ad illam respiciens
optatam regionem vnde exierat animi dolore torqueretur. Sic & nos
hic inuicem non congredimur: illic enim nullus nos a mutua conuersa-
satione prohibebit. Videbimus autem illos qui nos in exilium dede-
runt quēadmoduꝫ lazarus diuitem & martyres tyrannos suos. Ne igit̄
desperaueris sed recordare ꝓphete dicētis: subsannationē hominū ne ti-
mueritis & eorum contēptu ne vincamini. Sicut em̄ lana a tinea sic corro
dent̄ & tanq̄ vestis inueterascent. Aniaduerte aūt & ip̄m dominū quē-
admodum statim ab incunabulis ꝑsecutionē patit̄: & in barbarā terram
eiicitur is qui mundū continet: exemplū nobis factus ne moleste aduer-
sa feramus. Memoria repete saluatoris passionē quāta obprobria ꝓpter
nos sustinuit. Quidam enim eum samaritanū vocabant: quidam vo de-
moniacū & gulosum & pseudo ꝓphetā. Dicūt em̄. Ecce hō edax & vini

potator & qui in principe demoniorū demonia eiicit. Quid aūt cum eū ad patibulum ducerent. Quid etiam cum aceto & felle potarēt eū. Quid cum caput eius arundine pcuterent. Quid insup cum damidē induerēt & spinis eum coronarēt & pcidentes eum illuderēt. oēmq; in illum cōtumelie speciem exercētes. Cunq; circūducerēt illum sanguinarii illi canes tunc cum nudus ad passionis locum cōduceret. Cunq; illum oēs deseruissent discipuli: & vnus quidē ipm negauit: alius vo eum pdidit: ceteri fuga sese occultarēt: & solus stetit in medio turbe illius: dies em festus tūc omnes cōgregauerat. tanq; maleficū in medio sceleratorū eum crucifixe runt. Cunq; insepultus penderet. non ante eū a cruce deposuerūt q; ipm quidē expetiit: qm sepultura cum ceteris dignus nō videbat: cum tamē nullā in eum culpā adinuenissent. Et dixerūt q; non resurrexit sed furati sunt eum discipuli eius. Recordare rursus & apl'os quēadmodū oībus ex locis psecutiones patiebant. abscōdebant q; p ciuitates cū nō possent in publicū prodire quēadmodu; Petrus apud Simonē coriariū latuit & Paulus apud venditricē purpure mulierem. Nec em diuitibus fidebant Postmodū aūt omnia plana facta sunt eis. Tu quoq; non tristeris. Audiui em & ego de illo delirante nectario: quē constituit imperatrix in throno q; fratres & virgines afflixit: qui cōmunicare secum noluerint: multi etiam eo; ppter me i carcere mortui sunt. Etenim sub specie ouis lupus ille figurā ostendit epi. Mecbus aūt existit. Sicut em mulier adultera est q; viuente marito alteri iungit: sic & ipe adulter est nō carnis sed spūs: viuente me ecclesie mee thronū inuasit. Hec em tibi scripsi a syracuso cecilie vbi nos regina mandauit exulare. Multe vo tribulationes in via nobis acciderunt: at nos nullius curam fecimus. Cum aūt venissemus in regione; capadocū & in thauro cecilia: coree inq; nobis obuie fuerunt patrū sctorum virorū: nec solum bi sed & multitudines monacho; & virginū immortales lacrimaru; fontes effudentiū. Flebant cum viderent nos exiliū abeuntes dicebantq; secū vtilius solis radios obscurari q; a Iohannis ore silentiū agi. Hec me pturbauerūt & afflixerunt cum videre oēs flentes circa me qui cetera oīa paruifecerā. Valde aūt benigne nos suscepit eps ciuitatis huius multāq; in nos charitatē ostendit vt etiam si possibile eēt thronū suum nobis concessisset nisi nos lege teneremur. Obsecro & tua genua tangendo obtestor abiice huius mestitie luctum p nobis memoriam habens ad deū. Vt hec nobis scribas obsecramus.

Preconizat scripture ornatū. EPISTOLA CCCVII

Neas cardinalis seneñ. Pogio florentino. S.p.d. Rure datas pogi amantissime lras tuas accepimus q; nobis & iocunditati & voluptati fuerunt. Neq; em est alius quis q; hominū cuius scripta libentius q; tua legamus. Est em in eis & dicendi ornatus & sine quo sacrificium veteres fieri noluerunt debiti salis condimentū. Gaudemus te bene valere. Et inter rusticandū philosophari. Vtinam & nos par vita te-

neret. Sunt qui egreferūt inter ruſticos vitā agere ex quibus nihil queāt diſcere. Nobis aūt moleſtum eſt inter eos verſari quos nihil docere poſſumus. Tedet ſemper diſcere & magiſtri voces omnibus boris auribus inculcari noſtris. Q2 ſi alterū eligendū eſt: auditores libentius q̄ doctores feremus. Nam ſi pueris moleſtū eſt ſemp audire: quid ſenes agant. Poeta inſignis in opis ſui initio. Semp ego inquit auditor tm̄ nunq̄ ne reponam vexatus totiēs rauci theſeide codri. Multi ſunt hodie & codri & traſones q̄s audire inuite cogimur & nihil diſcentes diſcere. Nos igit̄ te felicē dicimus qui apud eos euum traducis qui te plane ſapientē fatentur & audiunt p̄cupide. Q2uis alio in loco fuer̄ idem tibi accidat neceſſe eſt: cuius etiam apud patres noſtros nomē laudatiſſimū fuit. Ad oblationes tuas nihil modo reſpōdemus. Cum prioribus lr̄is & quo te loco habeamus & quales erga te ſumus abunde a nobis ſcriptū fuerit. Credim⁹ te arbitrari nos & tibi & tuis eſſe deditiſſimos q̄ ſi eo es anio nihil falleris. Nos omnia de te nobis p̄ſuademus. Vale ex vrbe. xv. kl̄. decembris Anno domini. M. cccclvii.

Refert nouitates italie.

EPISTOLA CCCVIII

Neas cardinalis ſeneñ. Iobāni cardinali ſancti angeli. Salutē plurimā dicit. Ex buda iterum lr̄as tuas accepi pater colēdiſſime. Ex quibus didici non cōperto cōuentu auſtrales reges dignationē tuam cum iaurinū veniſſet retroceſſiſſe. Non eſt mihi dubiū quodcunq̄ facis optimo conſilio fieri. Turbines illarū partiū nondū eſſe ſedatos: & publica & priuata cauſa moleſte fero. Sed nouit deus (ſine cuius nutu nihil agitur) quid rei chriſtiane expediat q̄d redeas in germaniā pragamq̄ petes & probo & laudo. Quod times in re bohemica: credito nihil ego temptabo: ſileo & ſilebo q̄ diu volueris nō tamen adulabor. Non ſum in opinione tua vt ſcandalizari teutbones illa in re putem. Sed q̄uis mihi non p̄ſuadeas. Non tamē plus mihi q̄ tibi credo. Cedo & captiuo ingenium meum: & vbi non eſt ratio auctoritati conſentio. Illud tñ vaticinor Nunq̄ vel tua dignatio vl̄ mea paruitas bohemiā ex integro apoſtolice ſedi vnitam videbit. Atq̄ ego vtinam fallax ſim vates & inueniar in hac prophetia ignauus. De rebus noſtris nihil eſt quod ſcribam memoratu dignum. Vr̄ſini cum comite euerſo, ſicut heri & nudiuſtertius bello ſeſe agitant. Concordia ſepe queſita nunq̄ inuenta eſt. Cardinalis eius familie abeſt neq̄ ſe tutum rome arbitrat̄. Apoſtolica pietas eo eſt vultu qui fuit dum abiiſti. Prefectus vrbis e grauiſſima febre cōualuit. Piccininus e regno neapolitano cum copiis ſuis in agrum picenū p̄fectus Sigiſmūdo malateſte bellu; intulit: caſtellaq̄ nōnulla ei ademit. Genuēſes a regis claſſe admodū opprimunt̄. Legatus marchie indies expectat̄ cācellariā intratur⁹. Que ſcribā nō habeo plura. Cōmēdo me reuerēdiſſime dignationi tue rogans vt ſi regem hungarie adeas. Apud eū cauſa; eccl̄ie mee varinien. adiuues. Nam is cum rege polonie plurimū pōt.

213

Refert grates de reſcripſ? materiã ſcribẽdi ẽrẽs. EPIS. CCCIX.

Ogius florentinus Enee cardinali ſenen. S.p.d. Cum quererem
p aliquod epiſtole argumentũ pater & domine mi reuerendiſſime
nihil ſane occurrebat qđ aut mea ſcribere aut tua ſcire maxie in-
tereſſet. Et tamẽ cum ſcribere cupiam recurrã ad illud quod teip̃m crede-
re arbitror: me penitus tuum eſſe tibiq̃ ſatiſſaciendi cupidum: ſi qua in re
mea tibi cura ſtudio ope diligentia opus eſſet: q̃uis hec mea pollicitatio
inanis eſſe videẽ cum rure habitẽ vbi nec mihi quidem videor ſatiſſacere
poſſe: nedum aliis meam operã polliceri. Receſſi iam duduz cum familia
ab vrbe: declinandi morbi gratia. Vbi ſuffultus libris inter bos ruſticos
aliquid mihi ſapere videor: legens tamẽ ſepius mitigo ſolitudinẽ q̃ hoc
tempore videẽ eſſe ſalubris: ſed legendo aſſequor vt minime videar eẽ ſo
lus ſed in preſtantiſſimorũ virorũ cetu quorum vocibus melior fio: & ab
inani appetitu remotior. Verum quod in primis ſcribi oportuit: poſtre-
mum erit. Ago tibi gratias quãtas poſſum maximas pro lr̃is quib? mee
epl'e tãeleganter tã humaniter tãamice reſpõdiſti atq̃ adeo ſuauiter & be
niuole vt nẽ filio quidẽ parens aliquis tãta charitate ac beniuolentia ſcri
bere potuiſſet. Hec ſcripſi paucis tecũ loquẽdi materiã querẽs. Ne forte
mea taciturnitate antiq̃ erga me beniuoletie obliuiſcaris. Vale diu & fe-
lix & me vt ſoles ama. Die tertia. Nouẽbris rure.

Cõqueriẽ de odio cancellarii impialis & petit pmotiones p cancella-
rium auſtrie cõmitti. EPISTOLA CCCX

Neas cardinalis ſenen. Friderico impatori. S.p.d. Accepi litte-
e ras a Bartholomeo canonico varinien. pcuratore meo: qui ſcri-
bit mihi ſe circa negociũ meum benigniſſimũ & bũaniſſimuz ha-
buiſſe reſponſum. Nam vt retulit ſibi Henricus riedrer: tua maieſtas lit-
teras requiſitas ad ſereniſſimũ regem polonie mei cauſa ſcribi iuſſit. Fe-
cit tua clementia vt conſueuit erga me ſeruulum ſuum cuius auxilio atq̃
fauore ad cardinalatũ eleuatus ſum. Sed ſeruauit etiam ſuam in me cõſue
tudinem cancellarius Vlricus qui rogatus & interpellatus multis vici-
bus quas iuſſus erat litteras expedire cõtempſit. Expectauit procurator
meus ſex diebus & tandem ſine litteris tue maieſtatis receſſit. Ob quam
rem negocium meum magnũ patiẽ detrimentũ cum videbor tuo fauo
re priuatus. Neſcio cur me ille adeo pſequaẽ. Nam ſi ego illam eccleſiam
non obtinuero non tamen aliquis amicus ſuus eam adipiſceẽ. Supplico
igitur vt tua clementia per aliam cancellariam litteras requiſitas expedi-
ri iubeat. Et deinceps ſi quid occurrat mea cauſa ſcribẽdum: in cancellaria
auſtrie digneẽ manſuetudo tua id cõmittere expediendũ. Nam ego vlri
ci gratiam inuenire non poſſum neſcio ſua'an mea culpa. Ego bis diebus
ſuum conſanguineũ apud pontificem mrximuz adiuui & cum illi deeſſet
pecunia in domo mea alui donec expediret. Deus ſibi meliorẽ mentem
prebeat. Noua iſtaruz partium hec ſunt. Vrſini & comes euerſius adhuc

bello se vexāt. Comes Iacobus piccininus Sigismundū malatestā armis lacessit. Rex aragonū genuēses classe premit: & in riparia genue plura op pida vi & tactatu cepit. Papa sospes est & in rem cōtra thurcū feruentior indies assurgit. Ex oriente certū est nunciū allatum thurcos apud mitele nam bello victos fugatosq; eē. Alia non occurrunt. Facio me cōmendatū sublimitati tue ad eius semper mandata paratum. Ex vrbe. xxii. decēbris Anno. M. cccclvii.

Excusatoria q̄ p̄positurā non impetrauerit. EPIS. CCCXI

Neas cardinalis senensis Iohanni nibili. S. p. d. Accepimus līas
e tuas quibus rogas p̄positurā brumeñ. tibi impetrem⁹. Voluisse
mus non preuentā amicitiā tuam. Fecissemus p te qđ nr̄e vires potuissent. Nam te sincere amamus & fratris habem⁹ loco. Sed iam cir citer menses tres elapsi sunt: q̄ dñs vicesslaus bohemus: cum hic eēt ora tor dñor̄ de rosis: eā in nostra p̄sentia a dño nr̄o petiuit & papa nobis cō misit vt adueniente tpe sibi ad mentē deduceremus. Itaq; no poteram⁹ fidem nō seruare. Heri ea p̄positura vicesslao collata est cuius maiestas re gia reseruari illā postulato cuperet. Rogamus igit̄ vt equo aīo feras qđ factum est. Nos deinceps curabimus p viribus tue voluntati morē ge rere: si quid occurrat in quo possim⁹ tibi adiumēto eē. Nam certe auxii sumus p tua virtute tibi nō esse puisum. Si obtinerem⁹ varinieñ. eccl̄iaz ibi aliquid pingue tibi cōcederemus. Sed res longa est atq; pplexa. Agi mus tibi gr̄as q̄ nouitates illarū partiū nobis sepenūero scribis. Idq; vt sedulo facias rogam⁹. Datū rome. xxii. die nouēbris. Anno. M. cccclvii.

Arguit̄ de negligentia. EPISTOLA CCCXII

Neas cardinalis seneñ. Iohanni binderbachio. Salutē plurimam
e dicit. Accepimus ex litteris Bartholomei canonici varinieñ. pcu ratoris nostri litteras in causa nostra petitas q̄uis a cesarea maie state cōcessas: non tamē obtentas fuisse: q̄m cancellarius eas expedire suo modo neglexisset. Ob quā causam Bartholomeus q̄uis sex diebus ex pectasset sine illis recessit. Et licet artongus illas ad nouā ciuitatē deferre debuisset nihil tamē factum est. Non miramur de cancellario. Ille em̄ er ga nos seruat suam consuetudinē. Sed miramur te passu⁹ esse res nostras in manus illius peruenisse qui nosti: & nos & illum. Poteras insup cum eius pcrastinationem videbas cesarē accedere & rei nostre alio modo cō sulere. Nos hic nullam habemus curam aliam q̄ cesari & suis morē gere re: & scimus nos id obnoxios facere nec cessabim⁹ vita comite. Equū tn putam⁹ aliter nos in curia cesarea tractari. Et cum nō dubitem⁹ principis gr̄iam nos habere: nō possumus nō vehemēter admirari rem ita nr̄am eē neglectam. Ceterū cum p̄terita rep̄bendi facilius q̄ corrigi queāt. Roga mus deinceps nō patiaris: qđ nos tangit ad imperialē deferri cācellariā & cum nos hic vestri sim⁹ vos illic nō sitis nobis alieni. Si videt̄ aliq̄ via q̄ adhuc littere mitti ad regē polonie possint: facito q̄ amico credis esse

vtile & purga morã. Vale ex roma die.xxii.octobris. Anno.M.cccclvii.

Hortat in rebus suis nõ ita negligẽter agere. EPI. CCCXIII

Neas cardinalis seneñ. Vlrico ridrer. Salutẽ plurimã dicit. Litte-
e re cesaree ad regem polonie nostri causa scribende vt ex Bartho-
lomeo sumus edocti q̃uis a cesare cõcesse benigne: obtineri non potuerunt. Nescimus an vel Vlrici culpa rẽnuit expeditionẽ an tua qui homini nobis parum amico expeditionẽ cõmisisti. Nos certe non sine grandi damno frustrati sumus. Si quid a nobis est ꝓpter quod ita debea mus in curia vestra tractari rogamus nos certiores efficias. Etsi peccatũ nostrum est id emẽdabimus. Nos certe qui a cesare veniunt summa eos diligentia ꝓsequimur: ac non solum verbis sed etiam pecuniis adiuuam⁹ velit deinceps tua amicitia negocia que nos concernũt ad aliam deferre cancellariã vbi amicos habemus. Et litteras nras cesareo culmini legito. Datum rome.xxii.nouẽbris.M.cccclvii.

Conqueritur promotiones suas a cancellario neglectas.

EPISTOLA CCCXIIII

Neas cardinalis senẽsis Vlrico episcopo gurgeñ. Salutem pluri
e mam dicit. Gaudemus de reditu tuo & ꝙ maluisti magnã pecu-
niam q̃ corpus negligere. Si potuissemus tibi esse adiumẽto id quidẽ cupide egissem⁹: neq̃ negleximus quod in nobis fuit q̃uis ꝓfuit nihil. Ita nũc res se habẽt: neq̃ bũana neq̃ diuina iura põdus habẽt. Sed putamus adhuc illũ daturũ penas qui tantũ admisit scelus. Nũc qđ scri-bamus nõ est aliud nisi qđ tecũ cõquerimur nõ potuisse nos in curia cesa rea lras obtinuisse ad regẽ polonie cõmendatiuas. Qđ quidẽ nõ de cesa-re dicimus nam sua mãsuetudo benigne annuit lras scribi debere. Sed cã cellaria impedimẽto fuit. Cuius rector ꝓcrastinando negauit expeditio nem & ꝓcurator noster delusus abiit nõ sine dãno magno nõ: qui lras cesareas nobis admodũ ꝓfuturas arbitramur. Rogam⁹ te vt cesareo cul-mini exponere velis. Et si quis est ꝓuidendi modus rei mee consulito. Ex roma die.xxii.nouẽbris. Etsi se tãta laude indignũ sciat mauult laude q̃ vituperio transgredi.

EPISTOLA CCCXV

Neas cardinalis senẽsis Francisco pbilepbo. Salutẽ plurimã di-
e dicit. Litteras tuas Francisce amãtissime & quidẽ suauissimas ac-
cepimus mediolani ad .viii. kl's. nouembris scriptas. Cunq̃ bis dulcẽ carmen sale cõditum optimo. Priores quoq̃ nobis reddite fuerãt & versus impes ex officina tua pio cũdi tersiq̃: qb⁹ iãpridẽ rñdim⁹. Nũc pauca ad noua scripta dicem⁹. Iobes papa terti⁹ & vicesim⁹ cũ plus ẽ quo laudaret: scio inquit me ludi: sed falsa q̃s laus me delectat. Idem & nos di xerimus: nõ sunt nre q̃s nobis attribuis laudes. Scimus q̃ pede claudica mus quẽ dolem⁹ dentẽ. Laudari tñ falso q̃ vero vitupari malimus. Tibi gras habemus qui nos immortales facis. Librũ tuũ iam dudũ in catha-loniã abiisse putamus. Nihil est qđ de illo speres. Vacua bibliotheca est

preter verbosas leges nihil habet: zenophontē filium tuū optimū adole scentē & tuis imbutū disciplinis in familiā nr̄am recepissem⁹ & sui & tui causa libenter si facultates nostre tulissent. Sed non sunt opes nr̄e qui lon gum ferant famulorū ordinē & curiam splendidā. Viuimus tenui mensa & inter vltimos haberi cardinales satis esse putamus. Vale & nos perge amare. quādoquidē id reciprocū sit. Ex vrbe romana. vii. kl'. decembris. Anno domini. M.ccccl vii.

Conquerit̄ ꝓmotoriales litteras per cancellarium neglectas.

Neas cardinalis senensis. EPISTOLA CCCXVI

e Henrico senftleben. S.p.d. Negligēter factum est ꝙ lr̄e impiales non sunt habite. Ita illi amici sunt nos aliter cum eis agimus. Cu randum est ne desint. Fortasse ita placet deo: regi tamen sumus obnoxii Scimus impatorē non eē in culpa cuius benignitatē expti sumus: vlrici ea malignitas est. Cura experiende rei tua est. Qđcunq; mandatū ꝓcura toribus nostris dederis: id volumus ratuꝫ esse. Credimus tn̄ necesse erit paulū eo ꝓficisci: alioquin parū speramus cum te huc rediturū audiam⁹. Alia que modo scribam⁹ non occurrūt: italia ita se habet sicut heri & nu diustertius. Nepos pape adhuc egrotat & putat̄ euasurus. Legatus ex marchia ꝓpediē rediturus expectat̄. Vale optime. Ex vrbe romana die .xxii. nouembris.

Prepositurā amico impetrauit. EPISTOLA CCCXVII

Neas cardinalis seneñ. vuencesiao bohemo. S.p.d. Seruauimus e quod ꝓmisimus & annuēte deo satisfecimus tue voluntati. Pre positurā brumeñ. cōsecutus es & munere apl'ico & nostra potissi mū sollicitudine qui iuuāte reuerēdissimo dn̄o rothomagensi cardinalē papieñ. alteri cōsulentē vicimus. Tuū nunc est vt possessionē assequi stu deas & pro nobis in eccl'ia varimieñ. tuas opas imptiaris in qua re noue indies difficultates emergunt. Faciūt domini de rosis rem nobis gratissi mam si hac de causa ad regē polonie te miserint. Vale. Ex vrbe romana. .viii. kl'. decembris.

Excusat quare non scripserat. EPISTOLA CCCXVIII

Neas cardinalis seneñ. Latino cardinali de vrsinis. S.p.d. Q̄uis e non scripsi hactenus pr̄nitati tue: nō tn̄ minus illi & deditus & af fectus fui. Sed cām mee taciturnitatis tua singularis prudentia ꝑ sese optime nouit. Non sunt ea tpa q̄ missitationes lr̄arū exposcant. Nec vidi meis lr̄is aliqđ afferri posse p̄sidiū rebus tuis qđ si vidissem etiā cuꝫ piculo scripsisseꝫ. Ita.n. dignatio tua de me merita ē. Nunc vo taceo & sil' supos oro vt finē aliqñ tuis tēpestatib⁹ tribuant: & reddāt nobis ꝑsonaꝫ tuā: que nō sine incōmodo sacrū collegiū caret. Nouitates nullas habeo scribēdas q̄s nō putē dignationi tue notas: nisi forte germanicas: sed im pliciti bello ꝓprio boies nō solēt externa curare. Hec scripsi ne ꝑpetuū si lentiū meū accusares q̄uis scio tua circūspectionē ita me suū ꝓuitorē ama

215

revt nihil in siniſtrã ptẽ recipiat. Cõmẽdo me iterũ atq; iteq; pñitati tue ad eiꝰ mãdata patissimũ. Ex vrbe die.xxvi.mẽsis nouebris.M.cccdvii.

Cõsolat cõquerẽtibꝰ guamia vrbis õ alamanos. EPI. CCCXIX

e Neas cardinalis seneñ. Theoderico archiepo colonieñ. S.p.d. Ex liis quas mihi quasq; sanctissimo dño nr̃o scripsisti serenitatẽ tuam erga sanctaꝫ romanã primãq; sedem plane cognoui: neq; ambigo vbi tua dignatio sit: ibi nihil concludi posse non iustum sanctumq; Ago gratias benignitati tue que palam mihi dignata est aperire qđ sentit. Verum quia certificatus est dns noster in cõuentionibus que in germania fiunt aliqua tractari que banc sedem cõcernũt. Oro ne tua circumspectio bis aures adhibeat qui nouitates efficere cupiunt vt vel sic emergant. Nanq; si romane sedis autoritas deprimereť credito quia nec tua nec aliorũ epoꝝ salua manebit. Audito tñ que cõsulis vt hic quoq; ea reformenť q̃ odiũ tue nationis pariũt: & ego si mea vox audieť ad id operam dabo. Nã & hic aliq̃ committunť: que nõ laudo oñia. Verũ illud saluberputo vt sup grauaminibus q̃ vestri allegant ad romanũ pontificẽ recursus habeat: qui non negabit assensum iusta petẽtibus. Mihi ea cura est vt ea semp agã q̃ nationi tue de qua quodãmodo vnũ me puto & honori & vtilitati sint. In rebus aũt q̃ tue ꝓprie sũt ita me habeo & habebo quoad vixerim tanq; mee sint. Scio em̃ q̃ntum dignatiõi tue debeo cuiꝰ. bũanitas multis me affecit beneficiis. Ceterũ quia ꝓpositura santensis q̃ nunc mihi cõmendata est in dioceſ. ac dominiis tuis sita est: placeat patetibus lris mandare vt officialibus meis quatinꝰ consuetũ est absq; cõtrouersia pareant: ita vt gaudeat ea dignitas se mihi cõmissam esse. Et cardinalẽ seneñ. apud ꝑsulem: colonieñ. intelligat non esse invltimo loco. Nec alia modo. Cõmendo me tibi ex romana vrbe quarto nonas decembris Anno. M.cccdvii.

Petit se cesari cõmendatum fieri ob neglectas litteras ꝓmotoriales.

Neas cardinalis seneñ. Vlrico EPISTOLA CCCXX

e epo gurgeñ. S.p.d. Susceptis lris tuis vocauimꝰ ad nos eueſtigio ꝓcuratorẽ berfordensiũ cum quo plura locuti sumus. Illud ab eo tandẽ obtinuimus vt in cã illa testamẽtaria nõ ꝓcedat nobis insciis Et putamus eum quieturũ iuxta desideriũ tuum donec aduenient noster senftleben. Est enim hic procurator vir bonus & infortunio tuo cõpatitur. Solum timet ne principales sui eum tergiuersari suspicenť. Nec alia modo rogamus vt nos maiestati cesaree cõmendes & nos in gratia eius retineas quia ipse est cui pre ceteris qui viuunt obligati sumus Displicet nobis non habuisse nos illam fortunã vt pro nobis cesarea maiestas regi polonie scripserit in cã varinieñ. ecclesie. Fecit hec vetus Vlrici consuetudo qui gratiam cesaris nobis impediuit. Id nobis est non damno solum sed etiam infamie. Nam qui nos annis. xv. seruisse cesari sciunt nostram paruifaciunt existimationẽ: cum litteras cõmẽdaticias ex curia eius obti

nere nequiuerimus. Deinde rogamus aliter agatur nobiscum qui dies noctesq; cesari seruire & suis curialib⁹ morē gerere studemus. Vale optime. Ex vrbe romana die sexto decēbris. Anno. M. cccc vii.

Denegatam dispensationem vt in sacris constitutus nubat significat.

EPISTOLA CCCXXI

e Neas cardinalis seneñ. Iobanni frunt. Salutē plurimā dicit. Affecerunt nos littere tue nō paruo gaudio vir prestans & amice singularis: quando nude scribis & interna animi tui pandis. Credimus tevti nō insulso consilio si cum nequeas continere coniugium queris q̄uis id prius cogitandū fuerat anteq̄ initiareris sacris ordinib⁹. Sed non sumus dii omnes qui futura ꝓspicere valeamus. Quādo huc ventū est vt legi carnis resistere nequeas melius est nubere q̄ vri: non tamē hec pontificis snia vt dispensandu⁹ censeat: stat in sua serenitate: nec putat vni concedendū qđ multos in noxiū vertat malū: & vnū pati ꝓ multis non incōueniens arbitrat̄. Expectādus est g̃ vt tute agas alteri⁹ apl'atus qui mitior sit. Nescimus tn an vita tādiu comes erit. Nam sepius agni pmoriunt̄ ouib⁹. Tu quā de nobis geris opinionē vt deponas rogam⁹: neq; em̄ nos bi sumus q̄s arbitraris. Vtinā ita viuam⁹ ne cardinalatū indigne videamur adepti. Cupimus nos sepe reuerēdissimo patri dño nr̄o colonien si facias comendatos cuius vitam diuturnā cupimus & sue dignationi rem gratā facere optamus. Preposito sancti Florini & tilmāno vt nos offeras petimus quos inter amicos obseruamus. Nec secus de Iohanne polart dicimus. Sumus enim omnibus obligati. Vale & procuratores nostros vt aliquid cōsequamur adiuua. Datum rome die. vii. decembris Anno domini. M. cccc vii.

Committit diligentiam profectus sui & indulgentias impetrauit.

EPISTOLA CCCXXII

e Neas cardinalis senensis Iohanni tolner. S. p. d. Que scribis oia cum voluptate legim⁹ aduertētes q̄ nos ani sinceritate & amore ꝓseqūris. Tua nobis & fides & ꝓfidētia magno emolumento est. Circa rem p̄positure expectamus decanu⁹ ꝓcuratorē. Sed ille fortasse iō tardior est quia sperat nouis q̄ cudunt̄ legibus sese magnū fieri. Vtinam magnus sit cū reipublice vtilitate xp̄iane. Intelligimus eccl'iam quā nobis ꝓ p̄positura dimittere intēdit domū b̄te ruinosam quā Palatin⁹ comes eccl'ie sumptibus repari vult. Qđ si forte reddit⁹ pluriū annor̄ in eā cōferant̄ id nobis eēt oneros̄um. Rogamus igit̄ attente ista penses & cū ēta nobis rescribas. Pro eccl'ia collegiata impetrauimus septē annor̄ indulgētias plures obtinere nequiuim⁹ & illas ad .x. annos duraturas. Si volunt expedire poterunt bi quib⁹ ea cura cōmissa est. Nos q̄ possumus cum honestate ꝓ eccl'ia varinien. efficere voluntarii sumus. Cōmēda nos epō & decano ac Iohanni de pakenstein amicis optimis. Et vale in dño semp. Ex roma die. vii. septembris. M. cccc vii.

Notificat animū de se sentientiū. EPIS. CCCXXIII

Neas cardinalis senen. Iobanni cardinali sancti angeli. S.p.d. Ac
e cepi ex Laurino lras tuas. Scripsisti nos hic oīa bene agere. Pu
taui id yronice dictum esse: nunc yroniā oēm abfuisse contendis.
Cedo vincentiꝯ do manū. De re altera bohemica non est q modo dispu
temus: libris non lris eēt agenda & tandē sua cuiꝯ sinia remaneret. Vellē
dignatio tua in germania potiusꝯ in bungaria degeret. Idꝯ putarē vti
lius. Res pniciose agitant: qui contra nos sunt gallicanā appetūt sanctio
nem qui nobiscū sentiunt papatū ex aplica sede requirūt. Tua prudentia
multū vtilis est ad obuiandū priusꝯ vulnus infligat. Sunt quidā de hic
stantibus qui se oīa vno verbo modificaturos aiunt si cū impio ad par
tes illas emitterent. Sed ita est būana cōditio oīs pluris apud nosipos
ꝯ apud alios sumus. Cum verba fiunt de tua puisione apud pontificē
maximū abunde se sua sanctitas tue dignationi necessaria ministrare affir
mat. De bñficiis bispanicis scis non dubito meaz vocē esse tenuissimā q
nec senensia impetrare valeo. Noua sunt apd nos sicut beri & nudiuster
tius. Rex aragonū classe ingenti liguribus minat & tuscos territat. Iaco
bus piccininus obsidionē tenere fertur cōtra pgulam sigismūdi oppidū.
Sed metus est maximus ne Sigismūdus & ipe simul cōueniētes iussu re
gis cōtra senā pficiscant diuisionibus laborantē. Nam finito octobri nō
est iacobus amplius senēsibus obligat9. Nec alia modo. Cōmēdo me re
uerēdissime paternitati tue ad eius mandata paratū. Ex roma die. ii. nouē
bris. Anno. M. cccclvii.

Excitat ad satagēdū tpe cōgrue & instanti. EPS. CCCXXIIII

Neas cardinalis senensis Procopio de rabenstein. S.p.d. Presū
e ptio nra fortasse est q tibi in patria inter necessarios inter dulces
amicos constituto lras dantes ab illis te vertere ad scripta nra cō
fidimus. Sed nos sumus etiā amici & timemus ne inter delicias tuas ob
liuioni demur: q si presumimus nimis: psumptionē charitas pepit. Tibi
certe non erit facultas quin viso epigramate nro ad interiora trāseas in
quirēda. Scis em quia non frustra solemus scribere. Sed quidē dicis ma
gnum est. Scis quāto labore cōdusionē in re bohemica deduximus: scis
quot sint aduersantes & magni & rubri capitis. Nunc tēpus ē neruos in
tendas tuos & opam naues dum rex apud te est: cudito ferrū dum calet
& nobis ꝯcelerrime scribito qui nunc in facto illo deerimus. Nescim9
an cardinalis scti angeli pī optim9 ad te vēturus sit quēudmodū papa si
bi mandauit: crederem9 dignationē tuā vtilē eē in tāto cōuētu qd deus
cōcedat. Rogam9 te vt in cā varinien. eos fauores nobis pbeas qs spera
mus. Nā luko tibi not9 nobis aduersat & bz fauorē regis polonie: italia
satis qescit. Sed metus maxim9 ē ne finito mense octobri: rex aragonum
etruriā infestis signis terra mariꝯ petat. Nā & classem bz ingentē: & iaco
bū picciniū cum exercitu misit in marchiaz. Deus meliora pmittat. In cā

olonunerensi faciemus cōtēplatiōe tui quecūq; poterimus. Tu aūt dein ceps curato vt lr̄e regie ad papā dirigēde in causis ep̄alibus ad nos trās mittant̄. Et sic poterimus magis ꝓdesse. Nā cause illis comitti solent q lr̄as regias pn̄tant. Et ita nūc factuꝫ est cū dn̄s papien̄. illas babuisset. Expedit igit̄ post bec cōsiderare qui sint illi quib⁹ lr̄e cōmittūtur afferēde. Cupimus vt nos maiestati regie & magnifico gubernatori sepius cōmēdes. Vale optime. Ex roma die .ii. nouēbris. Anno domini. M.cccclvii.

Hortatur vt rex cōuerset̄ fidēs bis quos lōga expientia nouit.

Neas cardinalis senen̄. Henrico senftleben. S.p.d. Lr̄e tue. xxvii. septēbris scripte bodie nobis reddite sunt. Cognouimus rerū gestarū apud vos ordinem. Omnia placēt preterq̄ discordia q̄ principes exagitat. Sed post bellum erit aliqn̄ paci locus. Rouarella si comēdauit amicū non miramur: ambo gallizant: ardet bomo incredibili desiderio: vt thetonicus videat̄ & theutonice rector. Rex si sapiat bis vtet̄ cū quibus salis comedit modiū. Cardinalē sancti angeli ꝓbatissimū patrē cupimus albaniā reuisere & cōsulere rebus agendis: mitto sibi lr̄as aplicas sup facto varinien̄. ecclesie in fauorē nostrū & cōtra lutikonē curato vt sibi q̄ celerrime tradant̄: ne nostri ꝓcuratores impediant̄ circa possessionē si quis ꝑ mēdacia regē detineret: scribēdo q̄ papa spem daret ꝓ lutikone: cōmendamus tibi Pauluꝫ lengendorff vt iuues eum in adipiscenda possessione decanatus glogouie maioris quam sibi conferri fecimus: bonus vir est & oī fauore dign⁹. Si placuisset tibi olomunzen̄. ecclesia: idq; tuis lr̄is intellexissem⁹ omisissem⁹ ad bonorē tuum procurandum: sed uisum est reuerētiam tuam nō babere in ea re animū: ideo supersedimus: ne credētes placere displiceremus. Hic non sunt noua memoratu digna: nisi q̄ Piccininus iam est in marcbia & obsidet locum cui nomen est pergula Sigismundi malateste. Prefectus vrbis egrotat sed cōualiturus creditur. Vale optime. Ex vrbe romana die. ii. nouēbris. Anno. M.cccclvii.

De eodem & petit regis nuptias esse faustas.

Neas cardinalis senensis Iobanni rbode secretario regio. S.p.d. Facis ꝓbe q̄ ad nos sepe scribis. Ostendis em̄ te nr̄i amicū: & voluptate nos afficis ornatissimo dicēdi genere regiam maiestatē nibil credimus non iuste nō prudenter agere. Tum quia sua natura in bonum fertur. Tum quia stipatus est consiliariis optimis. Cupimus eius nuptias faustas esse & orbi futuras: quales sperantur. Cōmēdasse rouarellam in suo recessu bominē de quo scribis nibil miramur ambo parisius studuere: ambo gallizant: sꝫ maior ille rectorē se germanie & patreꝫ regis videri vult. Regia v̄o maiestas si more patrio vtetur illis se credet quibus cū salis modium edidit & amicitias veteres preponet nouis. Gaudemus te cōsecutuꝫ esse beneficium: & iam deniq; obligatum ecclesie: videbimus te proculdubio magnum

e

si vixerimus. Es em̃ apud eum regem qui tue virtuti debita nō denegabit premia: tm̃ perge vt cepisti & ab optimo regis latere nunq̃ discedito Cui si nos aliquādo cōmendaueris facies: qđ de tua erga nos charitate nō dubitam⁹. Datū die. iii. nouēbris. Anno. M. cccclvii.

Commendat se foueri in causa varinien. episcopatus.

Neas cardinalis senensis EPISTOLA CCCXXVII

e Nicolao listio Salutē plurimam dicit. Credimus te miro perfrui gaudio in bohemiam reuersum. Rogamus ne diuitie pragenses memoriam tibi nostri auferant: sed cures potius quomodo res inchoata concordie suū teneat cursum: & nobis rescribas persepe; Cām quoq̃ varinien. ecclesie tanq̃ tuam tibi commendamus: neq̃ em̃ nobis sine te frugifera erit: stude vt frequētibus litteris ex curia regis ꝓcuratores nostri ad possessionē capiendam missi iuuamen habeant: & confundantur tuo patrocinio qui nobis aduersi sunt: videbis que scribimus magnifico cancellario. Cura ita fieri vt cupimus ne plus apud regem videanē valere qui iuniores sunt in eius gratia: Credimus te plane intelligere que dicimus. Nostra italia nūc quiescit: soli genuenses cū rege aragonū lites habent & Sigismundus malatesta contra quē missus ē Iacobus piccinus sed magnus timor est ne Sigismūdus ipse cū comite Iacobo cōueniens aduersus etruscos nostros incendiū vertat: & regia classis thelamonem aggrediatur. Nam id iaz homies auguriari videntur. Cetera apud nos quiescunt. Vale optime & serenitati regie simulq̃ gubernatori nos aliquando cōmenda. Ex roma.

Petit creditum restitui. EPISTOLA CCCXXVIII

Neas cardinalis senensis Vlrico riedrer Salutem plurimam di-

e cit. Miramur nō eē reuersum eum cui mutuas dedimus pecunias cū in causa laurimen. ab impatoria maiestate fuisset missus. Si quid de eo audiueris velis ꝓcurare vt nobis fiat satisfactio. De tua dispē satione faciemus cuz domio correctore quantū erit nobis possibile. quia cognoscimus nos esse obligatos in omibus morē gerere voluntati tue quantum facultas adest. Fuisset tamē necesse vt alias cum de prioribus dispensationibus noticiam non habeamus. In causa varinien. credimus iam te expediuisse nunciū nostrum: si quid fiendu⁹ deinceps est causam illam amicitie tue cōmendamus. Gaudemus reuerēdū patrez dm̃ gurcen. libertati restitutū eē. Sed dolemus graui eū pecunia mulctatum: sue sapiētie fuit equo aīo tolerare huius mūdi consuetudinē in quo nihil est certi cupimus tandē pacē esse inter cesarē & regē quam deus ipe largiat. Nos hic alia nō habemus noua: nisi ꝙ rex aragonū comitē Iacobū piccininū contra Sigismundū malatestā misit: sed multoruz opinio est illos duos duces inter se concordiam habituros: iunctis viribus cōtra senam ituros. Nescimus de futuris iudicare. Classis magna regis: tyrenū nauigat equor: & dū genuēsibus minat: genuen. & florētinos simul territat:

reliqua omnia quiescunt. Hec imperatorie maiestati significare poteris noscq; sibi cōmendare ad eius semp mandata paratū. Datum rome die. ii. nouēbris. Anno dñi. M. cccdvii.

Creditum repetit vt fideiussoria liberetur.

Neas cardinalis senensis Io- EPISTOLA CCCXXIX

e banni binderbach Salutem plurimam dicit. Accepimus litteras tuas que nobis gratissime fuerūt. Cōgaudem⁹ tibi bñ succedere: vtinā & pacē in cōi baberes. Expectam⁹ fratre tuū vt q̄cito redeat & ambrosio satisfaciat: qui nos sepe in causa pecuniaria molestat. Expectamus tandē aliquid grati audire. Cōmendam⁹ tibi ecclesias nras in gretz: & in birninge vt tuo fauore iuuent̄ & nobis deniq; vtiles eē possint. Similiter & Iacobū nrm sucher tibi comedamus in agedis suis. cupim⁹ vt nobis sepe scribas & nos impatorie maiestati cōmēdes. In prepositura tua vsq; mō nihil sentim⁹ aduersi: si quid senserimus erit nobis amici curavt dicē. Alia nō occurrūt. Vale optie. Ex roma die. ii. nouēbr. M. cccdvii.

Cōgaudet redēpto ex vinculis & se totum pollicetur.

Neas cardinalis seneñ. Vlrico EPISTOLA CCCXXX

e epō gurceñ. S. p. d. q̄uis p molestū nobis est q̄ audiuimus de magna pecunia tibi impositā: gaudemus tamē q̄ carcerē euasisti: & tandē libertas parta ē. Siq̄ sunt q̄ tui cā facere possum⁹ habes nos in oē desideriū tuū & pnos & volūtarios: & illi sum⁹ in amicitia q sp fuim⁹ Rogam⁹ vt equo aio feras fortune nouercātis impetū: qa hic ē mūdi cursus & is recte vtē eo qui min⁹ mouet aduersis. Vale optie. Ex roma vt supā.

Pollicetur promotionem. EPISTOLA CCCXXXI

Neas cardinalis senēsis Iobi nihili. S. p. d. Iocūda sunt nobis oia

e scripta tua q̄bus garmanica negocia patefacis: q̄uis nō ea sunt, q̄ vellemus. Deus aliquādo finē imponet diutine calamitati & consanguineos reges non sinet inter se odiis amplioribus deflagrare. Italia nostra nō minus q̄ germania discors est: vbi semp aut viget bellū aut bellī metus instat. De beneficiis postulati olomunzeñ. non videmus quid pro te fieri posset cum postulato reseruata petantur ob ecclesie tenuitatē Curauim⁹ cōferri tibi iam pridē canonicatū vuratislauien. qd tibi vuencesslaus exposuisse debuit. Si varinien: consequimur ecclesiā erim⁹ tui in primis memores & dices nos te p culdubio amauisse. Vale & serenissime impatrici cōmēdatos nos facito. Datum rome die. ii. nouēbris.

Excusat se de gestis cōtra varadien. EPISTOLA CCCXXXII

Neas cardinalis senēsis Iobanni troester. S. p. d. Scrissimus tibi

e per Nicolaum creul quid fecerimus in re varadiensi patris optimi. Respondisti nobis oia bñ se babuisse fuit nobis id gratū. Sed accepimus postea rouarellā verbis suis oia in bonorē alterius trāstulisse que nos ipsi feceramus & pomposum illū ventosum ac fumo plenū qnē optime nosti omniū rerū auctorē dixisse credimus patrē illuz sapientem

non plus credere q̃ necesse sit: & optime nosse q̃ sit natura gallorũ quos necesse ẽ cacumina petere: vt inde clamãtes melius audiant. Sꝫ ista quorsum velint ꝓrũpant dilabanturq̃. Nos qđ fuimus id erimus erga varidieñ. Tu cura vt valeas & nobis q̃sepissime scribas cuius lr̃as scimus veraces eẽ. Datũ rome eodẽ die quo supiores.

Cõmiseretur cõpatitur merenti super morte amici.

Neas cardinalis seneñ. EPISTOLA CCCXXXIII

e Andree vicecomiti. S.p.d. Accepimus bodie lr̃as tuas antea vo nullas. Obitum reuerendi patris episcopi nouarieñ. vnatecũ deploramus: deus illi misertus sit & locũ pacis dederit. Vellem⁹ audire de te meliora & omnia tibi ad votum succedere. Nam te loco fratris amamus: cuius nobis amicitia quondam dulcissima fuit: & nũc gratissima recordatio. Miramur magnificũ scaraumã non te fraternis oculis intueri. Scribemus sibi & ꝓ virili nr̃a hortabimur ne carnẽ suam deserat. Laudamus magnificum Alexandrum qui tibi nõ deest & nomini suo satisfacit, cuius est eẽ liberalẽ. Nos si quãdo pinguior fortuna respexerit: nõ dabimus obliuiõi Andreã nr̃m cui & ꝓ sua virtute tenemur. Et quia ex illa domo natus ẽ cui debemus oia ꝓ bñficiis q̃ inde accepimus. Vale.

Dispensationem super bigamia obtinere non potuit.

Neas cardinalis senensis EPISTOLA CCCXXXIIII

e Iohanni de lisura Salutẽ plurimã dicit. Nõ potuimus dispensationem pro amico tuo obtinere sup bigamia. Difficilẽ hanc rem summus pontifex arbitratus est: pro eo quia contra cõcordata vexari dicebat̃. Fecimus verbum domino nostro mandauit sua sanctitas vt vocato iudice cause preciperemus ne vlterius procederetur. Iudex erat Bernardus de busco quem nosti: vocauimus eum & volũtatem summi pontificis notam sibi fecimus. Is pariturum se ait: vbi cõstiterit illum contra concordata vexari: & nunc id discutitur. Quantum nostre facultatis erit non violabitur cõcordia nationis pro cuius honore semper pugnabim⁹. Per vigandum secretarium moguntini misimus tibi alphabetũ & nunc duplicamus si forsitan illud nõ recepisti: poteris scribere mentis tue conceptum: & consulere ecclesie necessitati. Notum est nobis acumen ingenii tui multumq̃ tuo iudicio deferimus. Labore tuo nostroq̃ quietam consecuta est ecclesia nostris diebus apud germanos. Faxit deus ne lacerari videamus quod aliquando resarciuimus. Multa rumor affert & germanos fieri gallos imitatione contendit. Nobis illa via salubrior eẽ videtur qua patres nostri ambulauere. Si noua tentabuntur itinera nouaq̃ pericula inuenientur. Nec facile sua in dyocesi quisq̃ pontifex papatum habebit: & sunt qui querunt & eius rei causa nigrum in candida vertunt. Sed tu bene vale. Audies vocationem oratoris principum que hic facta est. Vtinam ea aliquid boni pariat. Datum Rome. iii. die Nouembris.

Pollicetur se germanice,pficere. EPISTOLA CCCXXXV

Neas cardinalis seneñ. Iobāni tolner. S.p.d. Accepimus lras tuas pro quibus gratias tibi agimus qui nostris in rebus fideli solicitudine vteris: grauam?te: sed nō potest fieri quin amicoꝝ vtamur opa. Et nos aliqñ si deus dabit aliquid ꝑ te faciemus. Expectamus cyriacū qui veniet in facto prepositure & quantū in nobis erit concordabimus cū decano: quia postꝯ ꝓmissuꝫ est nolumus retrocedere. De prebēda vuormacieñ. scripsimus vt Petro morē gereres. habita aliqua recōpensa: nescimus quid ille fecerit tecuꝫ. Idem quoꝯ de pbenda collegiata sentire cupimus quō se habuerit ille cui promisimus cedere. Qđ nouissime accepta sit alia prebēda noīe nr̄o non placet. Volumus eē in pace cuꝫ istis paruis bñficiis: nec intēdimus si possumus cuipiam eē molesti: bñficio quoꝯ cōtra cōcordata nolumus acceptare id est monasteria: & vtinā possemus facere etiā sine prepositura: quia nolemus illi nationi quouis modo displicere: sed necessitas vrget si statū tenere debemus cōueniētē: & reputamus nos eē germanos qui tanto tēpore illi natiōi seruiuimus. Qđ si natio illa nos prorsus excludere vult: equo feremus aīo: nec minimū bñficiū amplius in illa queremus. Qđ de benignitate illoꝝ ꝓlatoruꝫ nō arbitramur eē. Vale ex roma. iiii. nouēbris.

Magnifacit xenia ex amore mittentis: & mallet facto ꝯ verbo gratus esse.

EPISTOLA CCCXXXVI

Neas cardinalis senensis Ludouico beatoꝝ quattuor coronatorum cardinali legato bononien. S.p.d. Et oliuas tutera quib? me bonorare voluisti cupidissime accepi: tū ꝙ hoc genus alimēti bic rarū & pciosum est. tū ꝙ id gen? alimēti ex amātissimo & mihi ꝑcipuo & bñfactori singulari venerit. A quo quecūꝯ venerint non possint mihi nō eē gratissima & xenia quidē tanto accepti ora sunt quāto is qui mittit amantior ē. Qua rōne nō potuissent munera tua apud me eē iocūdiora ꝯ sunt quā & me amari a dignatiōe tua nō vulgariter sum exptus & ego tue reuerēdissime paternitati tāꝯ patri optimo & dño benignissimo suꝫ affectus. Vellē aūt ea in me facultas eēt q̄ possem me gratū ostēdere nō verbo sed facto. Scio tamen prudentiā & mā suetudinē tuā ex me nihil amplius expectare ꝯ possim & in redditionē bñficioꝝ animi tm̄ inspicere ꝓmptitudinē. Sed ne multis dignationē tuaꝫ morer qđ semel dictū ē id nūcꝯ indictū erit. Nosti q̄ fuerūt inter nos verba dū agereꝫ de me ad cardinalatū ꝓmotiōe: nūcꝯ ex aio meo illa cadet: nec vnqꝯ id committā vt tāti bñficii immemor dici possim. Qđ si nō scribo ad tuam benignitatē nō minor est mea deuotio nec minus amo. Id tua reuerēdissima pīmitas experireꝫ si qua in re mihi possibili mea npa vti dignabit. Nec plura mō. Datū rome die. viii. marcii. Anno. M. cccclvii.

Excusat ꝙ contra commendatum sententiam protulit iusticia exigente.

EPISTOLA CCCXXXVII

Neas cardinalis senen. latino cardinali vrsino, S.p.d. Reddite fu-
e erunt nobis lre tue: quibus gundissalui familiaris tui causam cō-
mendas. Legi tua scripta nō sine iocūditate cū plena eēnt charita
tis & beniuolētie. Illud aūt molestū fuit cp desiderio tuo morē gerere nō
potui: Nā iudex in causa cōstitutus solū verum sequi debui: neqz fas fuit
ad dexterā vel ad sinistrā declinare quoad tn licuit partē familiaris tui iu
uare nō destiti. Accersiui ad discussionē negocii tres ex rota viros presta
biles quos partes ipe delegerūt cū bis fuit & auditor meus & Iobānes
de cesarinis nō indoctus legū interpres: viderūt bi registra: & pluribus
inter se diebus de meritis cause cōsultarūt. Postea corā constituti retule-
runt familiari tuo baud quoqz ius cōpetere. Idqz preter vnū oēs affirma-
uere. Volui & ipse cognoscere causam ne lippis oculis iudicarem. Ne-
qz bis cōtentus seorsum aduocaui aliquos inrisco sultos & denicz nemo
fuit qui gundissalui partes tuendas diceret. Eapropter interpellatus pro
sententia feci quod iudicis fuit. Si tua reuerēdissima paternitas iudex fu
isset: baud aliter sese habuisset qz ego. Vnum quod potui non omisi. In-
duxi aūt partē aduersam ad expensarū dimissionē: si familiaris tuus non
appellauerit. Hec acta sunt per me in causa gundissalui. Doleo nō fuisse
ius pro eo: secutus sum iudicia collectorū auditorum. Scio dignationez
tuam non plus ex me velle qz ferat honestas. De reliquis que apud nos
agunt nō scribo paternitati tue quia nihil hic fit quod te fugiat. De ger-
mania credo audiuisti Mathiam vaynode filiū in regem electū hungarie
annis. xviii. natū cuius in bohemia eēt captiuus: sed quinquaginta mili-
bus aureis redimit. Bohemie regnum adhuc pendet & status austrie ad
bohemiā aspirat simulac dux saxonie vuilhelmus: & gubernator regni
Georgius dispotus rascie mortuus est. Cardinalis auinionen. reuersur?
breui credit. Vtinā idem faceres cū tuo honore & cōmodo tuipse pos-
ses. Ex roma die. ix. Marcii. Anno. M. cccclvii.

De morte diui Ladislai regis. EPISTOLA CCCXXXVIII

Neas cardinalis senensis Iohanni roet Salutem plurimam dicit.
e Calamitatē illam lugubrem deplorandāqz regis Ladislai mortē
aliorum officio tue dignationi innotuisse autumo. Ob quaz rem
pro tua erga ipm deuotione iam plene inuetcrata: incredibili te dolore
affectum esse certum scio. Nunc autē te praga ad quam infausto toti? or-
bis auspicio cum regia celsitudine concessi vuiennam remigrassem pu-
taui mihi de hac re ad te aliquid scribendū eē: conantē tamen id facere su
spiria la bryme & singultus ita impediunt; vt mihi ex ea morte cocept?
dolor non modo reuouari: sed augēri videtur. Quid autem potissimū in
hac publica clade explicem nescio. Magna est varietas sermonū quo ge-
nere mortis fatum obierit. Ego vero etsi scio nemini prorsus me cedere
oportere habitudine noticie huiusce rei: qui qz creberrime apud regez et
egrotantē sim versat?: tn siliendū potius esse dico hoc tpe qz loquendū;

sciam rem illã indies magis clarescere. An adolescentẽ regẽ robustissimũ nullũ prorsus vel doloris indiciũ sentientẽ: cum quo die lune ꝓtereunte morte: vsqꝫ ad noctis horaꝫ terciam summa postrema & facili leticia fui. .xxxvii. horarũ interuallo aliqđ genus mortis naturalis ꝓsternere potuisset ante quẽ vel minimus quisqꝫ ex eius familia neqꝫ post eũ vllus: etiã eoꝝ qui ei egrotãti quotidie astetimus: aut aliorũ quispiã minime sortꝫ hoc genere mortis interiit. Sed reprimã ego me ne dolori nimiũ indulgere videar. Scio ꝓcopiũ & Nicolaũ tuũ aliter ad te scripsisse quib⁹ certe nihil cedo huius rei noticia. Nam neuter eoꝝ regẽ egrotantẽ als vidit. Et vt quisqꝫ optime de bohemis sentit: ita banc rem maxime dissimulat. De hoc satꝫ ego hic ago dies admodũ molestos: ita & legati illi q omnẽ franciã petierũt pro regio thalamo. Legati illi q infelici boi franciã petierũt ꝓ regio thalamo ad nuptias sepulchrũ cõperirẽt. O inanes nras cogitationes. O caducã fallacẽqꝫ spem extẽto & tãmagnifico nuptiarũ apparatu & splẽdore: tãincredibilẽ merorẽ subito interuenire posse qs credere quiuisset: Sꝫ illã cladẽ qua totus orbis pculsus ẽ in salutẽ mutare nequiuim⁹. Et tantũ de publico detrimẽto. De priuatis reb⁹ nihil ẽ qđ magnope tue pietati scribere queã. Ea q̃ mihi nũc scribis de electo olomunzeñ. curare vt mihi mos geratꝫ: magna voluptate ꝓcepi. De⁹ faxit vt sedulitas tua voto potiatꝫ. Dux Albert⁹ hic agit expectãs portionẽ heredita tis ex regia morte ad se deuolute: satis modest⁹ ẽ in petitione sua quãtuꝫ ad se ꝓtinet. Cesar in noua ciuitate expectatꝫ. Post hec de ipis cõponẽdis cardinalis sancti angeli aget & meditabitur. Qm̃ Sigismũdus dux in itinere eẽ dicitꝫ: ego rationibus meis ita perspiciam vt regia morte nõ omino attenuatus aut fractus videar. Que dũ cõfecero non patior id tuã dignationẽ diu latere quam immortalis deus diutissime incolumẽ conseruare digneꝫ: in quã etiã spes mea nititꝫ. Ego ad ecclesiã meã me recipiaꝫ donec turbationũ australiũ euentuꝫ serenitas illuxerit: ego quoqꝫ emergam vuienne die. xx. decẽbris. Anno dñi. M. cccc lvii.

Hortatꝫ circa plura de diligẽtia & sollicitudie. EPIS. CCCXXIX

Neas cardinalis senensis. Henrico senftleben. Salutẽ plurimam dicit. Gratissime fuerunt nobis littere tue quibus regium in bohemia tran⁹tum significasti: & nuptias excellẽtes in praga futuras. Retulimus singula sanctissimo domino qui mox litteras scribi iussit ad cardinalẽ sancti angeli legatum mãdans ei: vt eueſtigio hũgariaꝫ ꝓ ost babita ad regiã maiestatem se conferat eius nuptias bonoraturus. Mittimus tibi lras ipsas siue breuia sunt rogantes ne graueris ẽ totius ea sibi transmittere: quia pondus habent in se non modicum de roram nostro fecimus verbũ apostolice pietati negat ipse dñs nr decimarũ aliquas bullas illi cõcessas esse. Laurentio rouarelle bñ a te consilia & auxilia prestita sunt: eum charitati tue magis magisqꝫ cõmẽdamus. Rem vuratislauiẽn. epi oportune absoluimus sicut ex vuẽceslao cognosces: restat episco pũ

ipsum nobis in agendis nostris fauorabilem fore. Audies ex Bartholomeo canonico nostro quid actū sit in ecclesia varinien. Rem totā suis cō misimus humeris vt ab eo finis habeat qui dedit initiū. Gaudem⁹ te de reditu cogitare. Sed prius cupimus negociū nr̄m ep̄atus absoluí q̄ redeas: qđ facile fiet si quēadmodū fama ē rex polonie ad pragam se cotulit. Cura inter cetera vt ea obligatio habeat in qua magn⁹ magister prusie antecessori nr̄o in quinq̄ milib⁹ florenor̄ quos mutuo receperat tenet ob noxiū fecit quēadmodū Bartholomeus p̄fatus plene instructus est. Nouā alia hic no sunt nisi q̄ inter vrsinos et comitē euersu3 beri treuge vsq̄ ad annū pmāsure indicte fuerūt & ab vtraq̄ pte recepte qđ saluberrimū & rebus agēdis apprime ꝺducit. Inter aragonū & Sigismūdū malatestā cōcordia tractat: q̄ si quereret vt spes ē res italicas admodu3 quietabit. Vale. Ex roma die. i. octobris.

Amonet promotionē regis sponsi exigere ad regem polonie vt episcopatum varinien. cōsequat. EPISTOLA CCCXL

Eneas cardinalis senen. Nicolao lisio. S. p. d. Iocūde fuerunt nobis lre tue quibus regiā maiestatē in bobemiā transituram eē cognouimus p̄daras ibi nuptias pacturā. Vtinā oia piissimo illi & serenissimo regi ex sñia cedant. Credimus cōueniēte secū potētissimo regē polonie & aduenientib⁹ principibus vt fama est cōpluribus: in eo cōuentu aliquid tractari debere qđ religioni xp̄iane saluberrimū fiat. Legatus ap̄licus sicut sibi mandatū est ad vos si coualebit prorsus se cōferet: quo cū sapiēter erit de re tibi nota tractandū nam ei nō omnia q̄ aliis placent. Rogamus rem nostri ep̄atus varinien. si rex polonie affuerit curandam suscipias: nā verbo vno sublimitas nr̄i regis eam absoluet. Stude vt magnificus cācellarius bocip̄m cordi habeat: nihil ē em qđ dubitemus fieri nō posse: in quo sua magnificētia neruos intenderit suos. Cōmēda nos probitati sue: eiusq̄ bone valitudini cōsule. Nam eius sanitas & nostra & multorū prosperitas est. Cōmenda nos etiam veteribus amicis & p̄sertim varidien. si affuerit gubernatori dominis de rosenberg & dominis de cleua: similiterq̄ selenchoni & aliis illius regni p̄ceribus quor̄ cōmoditatibus semp studere & proni erimus & volūtarii. Bellū qđ i foribus vrbis huius accusabas tādiu māsisse: beri p inducias annales sublatum est interea pax integra cōponet. Turbide fuerunt res nostre hactenus nūc sereneścūt & vie secure fiunt Iacobus piccininus in marchiā petit transitū Sigismūdo malatesta illaturus bellū. Sed hoc quoq̄ incēdiū extinguere amittit p̄tifex maxim⁹ qđ si p spe fecerit tota ferme italia cō quiescet: & ad tutandū cōtra thurcor̄ pfidiā verā xp̄i religionē liberius intēdere poterit. Hec Procopio & cardinali si assit cōicata eē cupimus. Tu vale p tua cōsuetudine nostri memor. Ex vrbe tertio kl̄. octobris.

Indignatur papa episcopo berbipolen. propter pecuniā sublatam: & beseler iniuriatum. EPISTOLA CCCXLI

Alixtus eps seruus seruorum dei Theoderico archiepo mogũ-
c tino Salutẽ & apostolicã bñdictionẽ. Ex lr̃is tuis quas in fauorẽ
venerabilis fratris nostri Iobãnis epi herbipoleñ. nup ad nos mi
sisti: plane pcepimus fraternitatẽ tuã de gestis ipis epi aliter instructã esse
q̃ veritas ipa requirit: nunq̃ em̃ tua moderationis integritas tamefficaces
apud nos p̃ces p eo porrexisset: si facta ipius apta tibi cognitaq̃ fuis-
sent. Intolerãda nãq̃ & detestanda prorsus est eius p̃sumptio: qui pecu-
nias auctoritate apl'ica collectas & apud fideles man⁹ reconditas: aucto-
ritate propria violenter eripe & in vsus suos cõuertere nõ erubuit. Et cũ
nr̃o nomine ad restitutionẽ ipar̃ũ pecuniarũ requireret: nõ solũ mãdata
nostra cõtempsit: sed in nos quoq̃ probra iacere & maledicta cõferre nõ
dubitauit: nũciis quoq̃ nr̃is quos honorare tenebat minas inferẽs eos
ex territorio suo nõ tam recedere q̃ fugere cõpulit: cũ nr̃a & apl'ice sedis
iura requirerẽt. Nec ẽ cur sub colore charissimi in xp̃o filii nr̃i regis cipri
illustris excusationẽ protendant: tanq̃ ad illũ ex ordinatione nr̃i p̃deces-
soris dicte pecunie ptineant. Scimus em̃ abũde quid cũ ipo rege sit agẽ-
dum: nec quis q̃ est tamparũ habẽs ingenii qui romanũ pontificẽ de ta-
libus pecuniis liberã habere dispositionẽ ignoret que cũ ita sint: tolera-
uimus tamẽ iam septẽ mensibus epi contumaciã & rebellionẽ: expectan
tes nõ sine mãsuetudine si forsitan ad cor reuersus cũ debita humilitate
errorẽ suũ recognoscens oportune satisfaceret: sed quanto mitius secum
agimus: tanto duriorẽ eius contumaciã experimur. Miraremur certe si
quis q̃ alius eps eo mõ erga nos se haberet. Sed multomagis in isto mi-
ramur quẽ nosipsi p̃mouimus. Et nisi fallimur primus eps est quẽ nos
in pontificatu nr̃o pronũciauerimus. Dolemus tales eẽ primitias nr̃as:
eum potissime nobis infestũ esse quem nostri honoris p̃ ceteris cupidissi
mũ eẽ decebat. Omittimus iuramentũ ab eo nobis prestitũ et verba que
sui p̃curatores nobis de eo fecerũt: cũ presulatũ cõmisimus: lõge aliter se
se habet q̃ vt putauimus vel nobis de ipo persuasum fuit. Verũ q̃uis p
tanta & tamnotoria dicti epi rebellione merito ad vlteriora procedere &
cõuenientis animaduersionis in eũ censuram extẽdere deberemus: vt ta
men p̃cibus tuis quantũ cũ deo possumus deferamus: & quanto maior
est dicti epi contumacia: tanto clemẽtia nr̃a lucidius ostẽdat: mãdauim⁹
in causa ipa sic pedetentim procedi: vt posset interim: si velit tua fraterni-
tas dictũ epm ad debitã satisfactionẽ inducere: ipse vero sese corrigẽs cuz
camera nostra sicut tenet cõcordare. Qz autẽ causam aliam dilectum filiũ
Iobannez hefler: & liberos eius concernentẽ ad partes alemanie remitti
petis: non est q̃ tuo desiderio concedere valeamus: nosti em̃ vt arbitra-
mur q̃dure q̃q̃ acerbe seuitum esse dicitur per dictum episcopũ in scul-
tetum vxorem & liberos. Quos postq̃ diris carcerib⁹ mancipauit: & ali-
q̃diu grauioribus afflixit molestiis: vix tandem cum promissione vt ad
mandatum suum redirent extra territorium suum dimisit: bonis omni-

bus excussos paupes & miseros: nullo q̄ nisi amicorum leuamie sustentandos: quibus q̄ difficile sit in partibus illis cum tali episcopo iudicialiter contendere non ignoras. Sed agitur causa ipsa coram iudicibus rote nostre inter graues & optimos iuris interpretes: qui tam pauperi q̄ diuiti iusticiam ministrare consueuerunt: apud quos non potentia vel gratia sed solum veritas valet. Si iusta est episcopi causa poterit per procuratorem idoneum se defendere: si minus tolerandum erit iudicium quod nte proculdubio in hoc negocio statuetur. Nos aūt fraternitatē tuā exhortamur: vt p̄missis cōsideratis ipi epo ea suadeas q̄ sibi ad salutē & bonorē cedant: nec velis eius opa qualiacū q̄ sint ita tueri vt illi magis, errāti q̄ nobis et aplice sedi recta monēti fauere videaris. Datū rome die. xv. octobris. Anno. M. cccdvii. Dictata p Eneam.

Si vtrum esset laudandus iudicium

Littere credentiarum. EPISTOLA CCCXLII

Neas cardinalis seneñ. Iodoco electo vuratislauiēn. Salutē plurimam dicit. Commisimus aliqua paternitati tue referēda nostro nomine Bartholomeo canonico ecclesie nostre varinien̄sis. super rebus ecclesiam ipsam & antecessoris nostri bona concernentibus. Rogamus igitur vt sibi in his que nostro nomine dixerit plenā; credentie fidem & in agendis oportunū fauorem prestare velis: sicut de tua erga nos singulari charitate plene cōfidim⁹. Nos ad b̄nplacita tua oī tpe parati & volūtarii sumus. Ex roma die. xv. octobris.

Laudat diligentiam legati & mandat concordiam inter impatorem et regem bungarie conari. EPISTOLA CCCXLIII

Alixtus episcopus seruus seruorū dei. Dilecto filio Iohanni cardinali sancti angeli apostolice sedis legato. Salutē & apostolicam benedictionem. Ex litteris tuis diuci. xvii. Iulii datis intellexim⁹ te in partibus illis moraturum per aliquot tempus: vt quid thurci agāt quidue parent facilius intelligas: ac nobis & filio charissimo nostri regi bungarie q̄celerrime significes. Intellexim⁹ & antea que gesseris in regno bosne. Laudamus opera tua & omnia per te gesta prudēter & accurate recognoscimus. Cōmendamus quoq̄ circūspectionem tuam & animi cōstātiā ac bonitatē que dū xp̄i dei nr̄i negociū agit: nec labore frangit nec timore deiicit: neq̄ periculo vllo a sco ꝓposito detinet. Multa tibi debet apostolica sedes: & quidē p singulari virtute tua: proq̄ grauibus laboribus quos perpessus es scimus nos plurimū tibi obligatos: cohabimurq̄ vita comite p tuis meritis psonā tuā bonorare: nūc tamē necesse ē vt pseueres in sancto ope: psonāq̄ tuā a labore cepto nō retrabas: sed pro tua excellēti prudētia in his cōtinues q̄ salus ecclesie ex te deposcit. Cūq̄ ad res fidei cōtra thurcos pspecte dirigendas maxime necessariū sit. vt charissimi in christo filii nostri Fridericus imperator romanor. & Ladislaus bungarie atq̄ bobemie rex inter se conciliati: in thurcos arma conuertant: sitq̄ modo quedam dieta inter eos indictaad pacem tra

ctandam: in qua dilectus filius nobilis vir Ludouicus bauarie dux tam/
q̃ mediator futurus asseritur: vtile nobis videtur & quodammodo ne/
cessarium: vt & tu quoq̃ eo te conferas in tamsancto opere nostro nomi
ne tuas partes adhibiturus. Eapropter mandamus tibi vt nisi alia causa
magis necessaria in bungaria te retineat ad imperatorem & regem presa
tos gressus tuos q̃totius dirigas eos ad pacem ducere coneris: & oīa
facias que tibi videbuntur ad reconciliationem ipsorum principum ne/
cessaria. Etenim videtur rebus agendis omnino conducere q̃ tu dictos
principes adeas: siue per ipsum ducem ante tuum aduentum pax cōclu
datur siue non: nanq̃ si pacem factam inueneris quod deus pro sua mi/
sericordia largiatur: habebis expeditam viam qua principes ipsos ad du
cendū contra thurcos exercitum efficaciter inuitare possis: & alia multa
sunt in alemania gerenda que tuam presentiam exposcunt. Sin vero q̃d
absit concordiam nondum factam inueneris: laborandum tibi erit totis
viribus vt eam perficere possis. Nisi enim principes ipsi depositis inter
se discordiis ad cōmune bonū vnanimes fiant: non videmus quid p bun
gariam contra thurcos patrari possit laude dignum aut existimatione.
Verum quia sepe occurrunt in quibus personaliter adesse non vales &
tamen tuam diligentiam exposcunt: misimus ad te dilectum filium Lau
rentium rouarellam sacre theologie professorem & subdyaconum no/
strum: quem mittere possis ad ea loca que tuipse adire non vales. Is em̄
sicut in mandatis a nobis habet quicquid iusseris exequetur: & a tua vo
luntate nullatenus deuiabit. Insuper vt intelligas que nunc in partibus
rbeni per electores imperii tractātur: facimus tibi copiam litterarum no
strarum quas imperatori transmittimus: vt p̃m scripta nostra & tua3 sin
gularem prudentiam eo te melius gerere valeas: quo fueris de singulis
occurrentibus plenius informatus. Datum rome die. xvi. octobris. An
no. M. cccdvii. Dictata per Eneā.

De liberatiōe bita rn̄dere pollicet. EPISTOLA CCCXLIIII

Alixtus ep̃s seruus seruorū dei. Cbarissimo in xp̃o filio nr̄o Ka
c rolo regi francie illustri Salutē & apostolicā bn̄dictionē. Audiui
mus eaq̃ dilectus filius Nicolaus parui secretarius tuus ex parte
tua serioſe nobis exposuit: sup nōnullis negociis venerabilē fratrem no/
strum vuilbelmū ep̃m ratenen. & quendam Iobannē de albiest militem
nouaten. dioceſis ac nōnullos officiales tuos p̃cernētibus. Intellexim̄uſ
q̃ plane desideriū tuū eo intēdere vt p̃fatus miles simulq̃ dicti officiales
tui a nōnullis excōicatiōis & aliis cēsuris ecclesiasticis p dilectū filiū Io/
bannem tinctoris causarum sacri palatii nostri auditorem & capellanum
nostrum: ad instantiam dicti episcopi fulminatis absoluantur: & nihilo/
minus aduersus dictū ep̃m causa cōmittat̄ sup nōnullis excessibus: q̃ ab
eo siue eius ꝓcuratore in p̃sonis executoꝝ quarundā lr̄arū nr̄arū ad pe/
titionē tuā venerabili fratri nr̄o archiep̃o turonen. directaꝝ ꝓmissi et per

petrati dicuntur: voluimus pro nostra informatione etiam ipsius episcopi curatores quid dicerēt intelligere & cōsideratis oibus hinc inde relatis: q̄uis causa nobis perplexa videat ac difficilis: serenitati tu tue q̄ de nobis & aplica sede plurimū merita est cōplacendū duximus quēadmodum secretario tuo p̄fato plene rn̄dimus. Datū rome. iiii. kl's. decembris Anno. M. cccdvii. Dictamen Enee.

Hortatur rationibus notabilibus ad concordiam cum imperatore & excusat se de rumoribus aggrauationis germanice nationis.

EPISTOLA CCCXLV

Alixtus ep̄s seruus seruorū dei. charissimo in xp̄o filio Ladislao
c regi būgarie illustri. Salutē & apostolicā b̄n dictionē. intellexim⁹ nō sine g̃ui displicētia mētis nr̄e & amaritudie cordis: q̄ adhuc inter charissimū in xp̄o filiū nr̄m Fridericū romanor̄ impatorē augustū & tuā serenitatē: nō solū discordia ꝯ apertū bellū pduret: & hincinde sub diu vestri vexant̄ & lacerant̄ Que res tanto molestior nobis est quanto maius exinde xp̄iane reipublice detrimentū resultat. Est profecto res detestabilis q̄ vos qui vna ex familia nati estis p̄xim̄i sanguine: fratresq̄ patrueles: tantis adinuicē odiis feruetis: vt etiā armis decertetis. Dolenduꝫ est q̄ opulentā & nobilē patriam vestraꝫ nūc ferro nūc igne dissensio vestra deuastat: & illas vires inter vos cōsumitis quas deberetis in hostes fidei p̄ tutela xp̄iane religiōis effundere. Et q̄uis impatori prefato tanq̄ primo inter seculi principes aduocato ecclesie & p̄tectori fidei catholice potiss̄ime incūbat: pace in suo imperio procurata: totis conatibus in eos militaria signa transferre qui nomini christiano insultare nituntur. Tibi tamen nō minor cura esse debet ad hostes fidei propulsandos: & maxie thurcos qui regno tuo hungarie latiss̄imo & quondaꝫ florētiss̄imo non solū vicini sunt: illiq̄ molestias indies inferunt: sed etiā nō paruas ei⁹ p̄ uincias sibi vsurpauerūt: Dolemus certe & angimur vehemēter: cum indies ex illo regno xp̄ianos capi & in barbaricā deduci captiuitatē accepimus: miramurq̄ te nō maiori studio teneri p̄ defensiōe ip̄ius regni q̄ videam⁹: qui dū in austria cū patruele tuo cōtendis p̄fati regni curā postposuisse videris: tanq̄ plus doleas vnā tibi p xp̄ianos villaꝫ auferri q̄ si per thurcos vna p̄uincia surripiat̄. Certe illud palam est q̄ cum tu & dictus imperator inuicem discordes estis: & domestico bello impliciti non solum hungaria sed tota fere christianitas in periculo ponitur. Nam quomodo gallici & hispani vel anglici contra thurcos exercitum ducere curabunt in remotis agentes: quando vos qui prope estis: & quorum potissime res agitur: inter vos dissidētes nihil cogitare videmini: super his que thurcorum perfidia gens aduersus christianos indies molitur. Est igitur super q̄ dicere possumus periculosa hec vestra discordia: nec vidimus quin mala infinita prorumpant: nisi q̄ celerrime tu & imperator prefatus simul concilieminī. Audiuimus tamen vnum quod nobis con

solationi est: dilectum filium nobilē virū Ludouicū bauarie ducem in austriam descēdisse: concordiam inter vos tanq̄ cōmunē amicum practicaturum: nos aūt dilecto filio nostro Iohanni cardinali sancti angeli aplice sedis legato: qui iamdudum p̄ salute regni tui hungarie: proq̄ cōmuni christianorum vtilitate nō sine magnis laboribus & expensis ibidē cōmoratus est: litteras dedimus vt ad imperatorē & tuam serenitatē confestim se conferens: omne studiū suum ad id conuertat vt tandem lites vestre tollant̄ & penitus sopiantur: redeatq̄ ea inter vos beniuolentia quā propinquitas vestra requirit: & nos desideramus. Interea dilectus filius Laurētius rouarella sacre theologie professor nuncius & subdyaconus noster: simul cum dilecto duce ad eam pacē pro viribus se agitabit. Velit igitur tua serenitas ad ea que pacis sunt animū inclinando ita se habere: vt iam deniq̄ finis imponatur domestice dissentioni vestre: nec velis audire eos qui fomenta suggerunt dissensionum: sed modos quoslibet idoneos perquire: vt in austria ceterisq̄ tuis dominiis pacificatus ad defensionem hungarie predictorūq̄ thurcorum exiciū insurgere possis & ita efficias vt imperator tuam erga se charitatem intelligens vnatecū vocatis ex alemania subsidiis exercitum pro tutela fidei & regni tui salute ducere inuitetur. Insuper quia nōnullos p̄ germaniā rumores eē audiuimus tanq̄ nos nationem ip̄am diuersis modis aggrauemus. mittimus copiam litterarum nostrarū quas imperatori dirigimus tam super pace tecum habēda q̄ sup rumoribus hmoi: vt si forte ad aures tuas oblocutiones istiusmodi puenerint: habeas ex nobis vnde sereuitatem & innocentiam nr̄am tueri atq̄ ostēdere possis: hec scribimus tibi pro ea charitate qua p̄sonaz tuā prosequimur: qui postq̄ te hic rome in minoribus cōstituti vidimus: & tuā indolem adhuc in etate tenera considerauimus ab illo tēpore personā tuā tamsingulari quodam affectu dilexim⁹: & existimantes te pro magno aliquo christianitatis bono ad maxima reseruari. de bona valitudine tua ac felici statu semp curiosi fuimus. Tuū nūc est que a nobis scribūtur bona mēte recipe: & spem quā de tua p̄bitate concepimus adimplere. Datū rome. Anno. M. cccdvii. Dictamen Enee.

Consulatur meliorem eē pacē certam q̄ desperatam victoriam.

EPISTOLA CCCXLVI

Neas cardinalis senensis

e Sigismūdo malatesta Salutē plurimam dicit. Fuimus hoc mane cū sanctissimo domino nostro dum cancellarius tuus audiretur: & intellexim⁹ que dicta sunt tam p̄ sanctitatē domini nostri q̄ p̄ ipsum cancellariū sup cōtrouersia que inter serenissimū regē aragonum & te ē. circa quam rem etiā seorsum dn̄s nr̄ nobiscū locutus est. In summa videmus ip̄m dn̄m nr̄m affectū eē statui tuo: velletq̄ ei sp̄ bene consultū esse. Oportet tamē suā sanctitatē habere respectū no modicū ad p̄fatū regem aragonū & b̄re oculū ad terras ecclesie: & iō necesse ē vt prudēter se habeat: nec pōt semp oia facere que vellet. Quib⁹ ex reb⁹ cōsideratis oībus

pro directione rerum tuarū ad euitandū pericula que possunt emergere videtur nobis consultū eē q̄ tu de summa pecuniarum quas regia maiestas a te petit offeras illā quantitatem sine vlla dilatione p̄soluere que liquida est. De parte aūt alia sup qua p̄tendis non teneri: prebeas mensaz in qua dicta pecunia parata sit ad requisitionem regis casu quo sanctissimus dominus noster decerneret te obligatū eē: & affirmes te velle stare determinationi dñi nostri. Et hec videtur nobis via rationabilis: nec putamus alio modo rem bene sopiri posse. Rogamus vt consideres oīa: & recipias cōsilia eorū qui te amant: nec velis pro modica pecunia te in periculo ponere: qa non est paruus aduersarius tuus: nec res bellice semper ex opinione succedūt. Melior est multo certa pax q̄ desperata victoria. Scimus te non libēter audire consilia. Quia tamē periculum prouincie timemus: non possumus facere quin ea q̄ nobis videtur vtilia significemus. Tuū est in bonā partē recipe q̄ a nobis sincera mēte scribuntur. Datū rome sexto kl̄. decēbris.

Petit adiuuari ad consecutionem episcopatus varinieñ.

Neas cardinalis senensis. EPISTOLA CCCXLVII

e Iacobo lodonio medico. S. p. d. Habuim⁹ ex ferraria litteras tuas libētius te vidissemus p̄ charitate qua sumus tibi affecti. Det deus vt aliquādo simul reperiamur. Faceremus libēter oīa que possemus pro tuo bonore & vtilitate: sed nō videmus modo cōmoditatem: tēpora eē mala sunt: sed si quid occurrat nō erimus tui immemores. Rogamus vt cōmendes nos imperatorie maiestati & iuues latorem presentium ad expeditionē suam in facto nostre ecclesie varinieū. quam si obtinere poterimus: nō erit quin vtilitas tibi redundet. Salutes ex parte nostra Vlricū ridrer & vualterum zebinger ac cancellariū imperialem & alios amicos nostros. Dolemus multuz de captura episcopi gurgeñ. & Iobannis vngnad & aliorum vtinā possemus eorū liberationē procurare: nibil omitteremus ex nobis possibilibus. Iobannē binderbach cupim⁹ nostro nomine salutari: simulq̄ dilectum filiū nostrū Fridericū cū coniuge tua honestissima. Vale in christo optime nr̄i memor & amās vt soles. Datū rome. vii. kl̄. decēbris.

Emittuntur plura apostolica scripta cōtra murmurantes de grauamine nationis germanice. EPISTOLA CCCXLVIII

Neas cardinalis seneñ. Laurentio rouarelle. Salutē plurimā dicit A latore presentium recipies quattuor bullas apostolicas & vnū officiū transfigurationis. Ex bullis vnam reddes imperatori simul cū officio & breui sibi directo. Alias bullas curabis mittere tribus principib⁹ electoribus simul cuz breuibus suis. Extant & alie tres bulle apostolice simul cum duobus officiis ac tribus breuibus. Officia dirigentur regi bungarie ac domino legato: bulle quoq̄ eisdem: tertia vero strigoñ. sed bec oia mittimus per alium nuncium qui post biduum recedet. Si te inueniat in

curia regis bungarie assignabit tibi ea: sin autē tradit per seipsum regie maiestati que tibi diriguntur. Alia vero curabit trāsmitti archiepiscopo & legato. Nec alia circa hec. De negotiis rheni multa referunt nō bona: propter que necessariū erit vt q̄primū cū consilio impatoris & cuz litteris suis ad partes illas te transferas & labores iuxta cōmissionē tibi traditam. Interea bonū est vt pcures q̄ imperatoria maiestas scribat arebiepiscopo magdenburgen. simulq; rigensi: & in primis treuerēn. & saltzburgen. vt si q̄rant ad aliquā conuentionē in factis ecclesie non cōsentiant: sed ad seipsam omia referant que queruntur. Et suadeatvt si qui sunt qui nouitates querant illis nō assentiant quia periculū est in mora. Habebis mox alias litteras domini nostri qui plenius de hac materia ad te scribet & intelliges rei grauitatē ac periculū bonū est etiā laborare apud ducem bauarie Ludouicū: vt scribat palatino rheni consanguineo suo ne se implicet conuentionibus eorū qui contra sedem apostolicaz aliquo modo moliunt: persuadendo sibi q̄ multo facilius filii principū promouebuntur per sedem apostolicam q̄ per capitula vel ordinarios. Et hoc bn̄ cura in aūribus principū cōculcare quia veritas ē. Vale & scribe sepi? quomodo tibi succedat. Datū rome. viii. kl'. decēbris.

Hortatur ad excusationem grauaminis germanice nationis.

Alixtus episcopus seruus ser- EPISTOLA CCCXLIX
uorum dei. Dilecto filio Henrico leubing notario nostro. Salutem & apostolicam benedictionem. Intelleximus veridico relatu nonnullos esse principes germanie nationis ecclesiasticos & seculares qui de nobis & de nostra curia murmurantes nationem germanicaz nimiū per nos grauari pretendūt. Id faciunt more hominū qui sepe bonū q̄d habēt nō cognoscūt: nec sub alicuius regimie quātūcūq; optimo quiescere p̄nt. Scimus te deuotū esse sancte sedi aplice: & nostri honoris cupidū: nec placere tibi ea que p̄ter ordinē fiūt. Eapropter mittimus tibi copiam nōnullarū litterarū quas charissimo in christo filio nostro Friderico romanorū impatori semp augusto sup hac materia dixerimus vt intelligas plenissime mentē nostrā. Et habeas ex nobis quō bis respōdere possis qui nobis detrahūt. Hortamur etiam pro zelo quem geris ad romanā ecclesiā: vt sumpta oportunitate venerabili fratri nostro archiepiscopo magdebur. qui sicut accepimus ad nouitates mutat'. que imperatori prefato scribimus: aut litteris aut verbo cōmunices; ipsumq; borteris ne peregrinas sequat' opiniones: sed more p̄decessorū suorū in solida sancte sedis aplice doctrina conquiescat: Idem etiā facies apud dilectū filiū nobilē virū Fridericum marchionē brandeburgen. sacri romani imperii electorē & apud alios vbi videris esse necessariuz. In qua re non solum nobis sed ipsi deo cuius res agitur plurimū complacebis. Datuz rome. Dictata p Eneā.

Hortatur audire suo noie loquentē. EPISTOLA CCCL

c Alixtus eps seruus seruorũ dei. Charissimo in Christo filio Ladislao regi hũgarie illustri. Salutẽ & apostolicã bñdictionẽ. Audiuim⁹ ea que dilectus filius vuenceslaus canonicus vuratislauiensis tuo nomine nobis exposuit: & quantũ cũ deo potuimus & vt semper in animo gerimus: desiderio tuo satisfecim⁹. Diximus eidẽ quanto desiderio cupiamus te cũ charissimo filio nr̃o Friderico romanorũ imperatore reconciliatũ ad ea tendere que pro defensiõe fidei catholice & tui regni hungarie tutela necessaria eẽ videnẽ. Et quanto cũ ardore cupim⁹ regnũ illud bohemie sub tuo regimine extirpatis heresum dogmatibus ad vnionẽ veraꝫ sancte matris ecclesie reuerti: super quibns rebus velis ip̃m vuenceslaum nr̃o noĩe loquẽtẽ audire: & sicut de tua in cõe bonum affectiõe cõfidim⁹: nos tandẽ in p̃missis cõsolari. Datũ rome kl̃. decẽbris .M.ccccl xvii. Per Eneã dictata.

Excusatoria grauaminis germanice natiõis. EPIS. CCCLI

c Alixtus eps seruus seruoruꝫ dei. Dilecto filio Nicolao cardinali sancti Petri ad vincula Salutẽ & apl̃icam bñdictionẽ. Cõsiderauimus diligẽter ea que nobis scripsisti sup practicis quas nõnulli principes ac prelati in partibus rheni tenere dicũtur in negociis ecclesie: perpẽdimus quoqꝫ consiliũ tuũ salubre & optimũ eẽ. Eapropter scripsimus charissimo filio nostro Friderico romanoruꝫ imperatori semper Augusto: sicut per copiam presentibus insertam videbis: cuius tenore perlecto habebis ex nobis quomodo bis obuiare possis: qui nostruꝫ & apostolice sedis honorẽ confundere nituntur. Hortamur igit̃ vt scripta nostra vbicũqꝫ necessariũ esse videris publicari & mentis nostre serenitatem sicut teneris & de tua in cõe bonũ affectiõe non dubitamus manifestari procures. Datũ rome. Per Eneã dictata.

Murmur grauaminis germanice nationis referatur: & notabilibus rationibus eneruatur. EPISTOLA CCCLII

e Neas cardinalis seneñ. Martino cancellario archiep̃i moguntini .S.p.d. Fuit nobis epistola tua nõ minus iocũda q̃ꝫgrata: ex qua valitudinẽ tuã simulqꝫ cõiugis tue bonã eẽ cognouimus. & natum tibi esse filiũ quẽ archiep̃s mogũtinus pro sua benignitate de sacro fonte leuauit: quod tibi & honori eẽ & vtilitati nõ dubitamus. Faxit deus vt filius superstes sit: & tue virtutis heres atqꝫ doctrine. Audiuimus deinde que vir probus & modestus vigandus eiusdeꝫ archiepiscopi secretarius tuo nomine nobis exposuit: que duo principaliter fuere. Primo em̃ que fiunt apud moguntinuꝫ de sanctissimo domino nr̃o & ip̃ius curia indies querele narrauit ex ordine. Secundo retulit quo animo sit idẽ mogũtinus contra romanã ecclesiam & ip̃m sanctissimũ dominũ nostrum: & quomodo ad obuiandũ peruersorũ hominũ machinationibus necessariũ tibi videtur intelligẽtiam quandam fieri inter sanctissimũ dominũ nostrum & ip̃m archiepiscopũ. Intelleximus etiam per que media

eandem intellígentiã recipienda3 eſſe putas. Sunt non parua que nobis ſignificas neq; illotis attingẽda manibus. Facis nobiſcum vt amici cum amicis ſolent: libere atq; apte loqueris & confidenter que geris in anio patefacis. Id vo ex amore fieri cognoſcimus teq; veteris amicitie memorem antiquũ ſeruare morẽ aiaduertimus. Cum ſimul in nouaciuitate degeremus nihil tunc tãarduum fuit: nihil tãabditũ atq; ſecretũ quod alter nm non cõicaret alteri: facis probe qui longo licet locorũ interuallo diſiunctus nobis nihil putas reticendũ eſſe. Faciemus & nos idem erga te. Aperiem9 tibi omi ex parte animũ nm atq; (vt amicitie noſtre cõuenit) ſumma cum libertate loq̃mur. Cõſiderauimus igit in primis que dicuntur cõtra ſummũ põtifice apud germanos fieri murmura. Nec miramur ſiquidẽ nullus vnq; locum beati Petri tenuit qui non latrantiu3 dentib9 impetereꝫ. Nec magnũ putamus ſiquis detrabit calixto cum magro ei9 ſciamus detractum fuiſſe xpo. Verax eſt em ſaluator ipſe nec poterit veritas noſtra mentiri quia non eſt diſcipulus ſup magm nec ſeruus maior domino germani tn (ſi verũ fateri velint) ſimiliterq; reliqui xpiani nihil habent cur de calixto murmurare poſſint. niſi q eũ pontificẽ tradidit nobis deus quo digni nõ fuimus. Neq; em buius ſanctiſſimi preſulis mores plebi ſue conformes exiſtunt: qui cum diuinã in terris agat vitam: angelis potius debuit prefici q̃ hoibus. Nihil pius pater quod ſuum eſt q̃rit. cogitatus ſuos oes iactauit in dño. bonorẽ xpi ſaluatorꝫ noſtri: defenſionem fidei: decus eccliẽ: ſalutẽ plebis toto conatu: toto ſtudio: tota mẽte pquirit. Niſi fuiſſet exacta ipſius ſolertia & incredibilis ad cõe bonu3 iam thurcorũ feritas nõ bungariã modo ptriuiſſet: ſed ipſam quoq; alemaniã infeſtis armis petens: xpianis omnibus terrorẽ ſimul ac laborẽ incuſſiſſet. Nam ſi victi apud bungariã & pſtrati ſunt magni thurcoꝝ exercitus: non eſt cui poſt deum alteri gratias q̃ calixto xpiani debeant. Ipe em ſolus fuit qui torpentibus ac pene dormientibus xpiani orbis principibus legatum in bungariã miſit bungaros cum thurcis induciarũ federa querẽtes probibuit: labentes animos erexit: copias congregauit: bellumq; illud cõmittere ſuaſit: in quo primũ etate noſtra thurcorũ domin9 turpiſſime fugere viſus eſt: & ſalus xpiano populo parta. Tacemus que geſta ſunt in oriente p daſſem aplicã: & que in albania & aliis q̃pluribus locis ipſius domini noſtri pecuniis p tutela fidei indies geruntur. Nihil aliud ſua ſanctitas in anio gerit q̃ ſuo tpe ita inimicos ſalutifere crucis bumiliare. vt tandẽ vocatus a dño creditã ſibi eccliam in ſtatu ſecuro ac trãquillo relinquat. Ob quã rem neſcimus pfecto quid ſibi velint qui tam ſanctum preſulẽ & tm de cõmuni vtilitate ſolicitum calũniari pſumunt. Nam q aurum a vobis extorqueat iniqua eſt prſus accuſatio. Nibil em preter conſueta iura recipit niſi fortaſſe ſponte ſua nõnulli in daſſem contra thurcos offerãt q̃s paucíſſimos eẽ conſtat. Vtinã tot eẽnt qui tãte rei ac neceſſarie optime ſubuenirẽt. Eccleſiaꝝ electiões canonicas qui dicũt

a ſua ſanctitate ꝓtẽni. aut eccleſias metropoliticas ſeu cathedrales in alemania reſeruari longe a veritate recedunt. Nulla electio reiecta eſt quam cõſiſtit fuiſſe canonicã põtificialis eccl̃ia in alemania nulla reſeruata ẽ: ſpecialiter a dño nr̃o cõtra cõcordata vr̃a. nec eſt eius ꝓpoſitũ neq; fuit hactenus quicq; agere. Et cuius nemo imputare poſſit ſi ſua ſanctitas dignitates principales in collegiatis eccleſiis ſiue primas poſt pontificiales reſeruauerit: neq; enim cõcordata in hoc aduerſant̃ non tñ inuenient̃ facile reſeruationes beneficiorũ niſi ꝑ cardinalibus aut aliquibus fortaſſe maximis viris ab eadẽ ſanctitate emanaſſe. Itaq; neſcimus quo vultu quo ore qua denicq; audacia preſumant aliqui ſanctiſſimo preſuli noſtro detrahere. tanq; nationi veſtre oneroſus exiſtat. qui ꝓfecto non tantum nationi hiſpanie vnde ſibi orig̃o eſt: quantũ germanice affectus eẽ videt̃: & qui diuinitus nobis datus eſt vt hoc piculoſo tempore ab infidelium incurſione maximeq; thurcorũ impetu orthodoxam xp̃i religionẽ non ſoluꝫ tueret̃ ſed etiam eleuaret & ꝓpagaret. Laudamus igit̃ & oĩ bonore dignum reputam⁹ archiep̃m moguntinũ: qui reiectis malignantiũ inſidiis apud ip̃m dñm noſtrũ ſanctamq; ſedem ap̃licaꝫ omniũ fideliũ matrẽ atq; magiſtrã pmanere decreuit. Facit qđ doctum quod prudentẽ qđ bonuꝫ prelatũ decet: qui peregrinas reſpuens opiniones: in ſolida ſancte romane eccleſie doctrina: & in ipſa xp̃i petra pedes figit. Facit modo qđ fecit dum al's eadẽ quererent̃ que modo tentant̃. Nunq; em̃ Eugenio ſancte memorie ſummo pontifici defuit; cuius multi ex germanis in illuꝫ deſeuirent. nouit oĩa noſter pontifex. eiuſq; ꝓbitati miro mõ afficit̃: nec vnq; eius nois abſq; ſingulari laude meminit: ita vt certiſſimi ſumus nũq; ipi⁹ petitiones in conſpectu huius preſulis vanas fore: que digne audire videant̃. Ceterũ quod ſecũdo loco ſecretarius antedictus expoſuit: nobis alienuꝫ viſum eſt q; ex viro docto ex iuris interprete & magnis verſato cauſis prodire debet: nouiſti em̃ romanũ p̃ſulem vnicũ eẽ principem cui oẽs obedire tenent̃: petri & pauli locũ tenere qui ſedet in ap̃lico throno xp̃i vicarius eſt qui romane preſidet vrbi. non eſt igit̃ cur ſe cuipiã intelligentie nomie vel federis obliget neq; ſubditorũ eſt cum dñis ſuis federa querere: nec tamen forttaſſe ita loqueris vt romanos; preſulem ex intelligentia queras obligare quod noſti quantũ iura pmittant. Sed aduertimus que petis intelligẽtie iam magna profecto & que nos aliquantuluꝫ de tua compulerint admirari. Scimus quia cum amico oĩa confidẽter agis. Idem & nos facimus. Vtimur reſpondendo ea fiducia qua tu interrogãdo es vſus. Equidem indigna putauimus que nomine archiep̃i peterent̃. nec arbitramur eos bene agere qui archiep̃o ea petenda ſuadent; cuius nec ſue menti que ſemper modeſtiſſima fuit talia credimus eẽ pſuaſa. Sue nanq; dignationi id ſatis eſſe debet vt añceſſorib⁹ ſuis equalis exiſtat. Neq; illa querit que ante centum annos nullus obtinuit archiep̃us. Rectum & laudabile fuit ꝓpoſitum eius: ſi neq; romanũ pontificem mi-

norem nec se maiorem suis antecessoribus esse velit. Illud quoq; attente cōsiderabit quisquis ecclesie moguntine prefuerit vt neq; romana sedes conculcetur aut quouis modo damnet̄. Certum est enim quia languēte capite nequeūt membra consistere: neq; possunt riuuli non arescere fonte siccato. Salus ecclesiarum omniū profecto ex romane sedis precellētia & summa auctoritate dependet. Quibus ex rebus non essemus ausi ea quo quo modo aperire domino nostro que nobis pro intelligētia contrabē da significasti. Sunt enim eneruatiua apostolici iuris & non minus profecto preiudicii pre se ferentia. Et illa presertim que de confirmationibus pontificialium ecclesiarū attigisti: non ignoras vt credimus qualis sit ip̄e dominus noster: quanta est in eo circūspectio. quanta omniū rerum noticia: quanta grauitas atq; constātia. Etsi enim omnes laudandi sunt quos nouimus romani presules: hunc tamen omnibus preferendum putam⁹ qui cum vite mundissime sit & omnia gerat cōmendatione digna: tum v̄o his conditionibus preditus est vt falli non queat. Est enim etate gaudeuus. Versatus est in arduis & magnis negociis. Doctrina ea p̄fulget cui similis nemo est qui audierit in antecessore fuisse. Itaq; non facile decipiendus qui tum multa per etatem viderit: tum conscientie lumen cum rerum magnarū experientia cōiunxerit. Rideret nos sua sanctitas siquid ei preponeremus doctissimis eius auribus quoquo modo indignū: atq; ob hanc causam nō presumpsimus ea sibi referre que tuo nomine exposita sunt. Neq; em̄ sua pietas eos probare solet qui res minus iustas sibi preponunt. Verū vt ad grauamina nationis vestre redeamus: si quid est quod emendatione egeat laudamus id sanctissimo dn̄o nr̄o significari. Nec dubitamus quin sua sanctitas debito modo ꝓuideat. Illud aūt nobis exploratissimū est. archiep̄m. s. prefatum in optima reputatione apud sanctissimū dn̄m nostrum eē: fauoremq; sibi & oportunū presidiū ab eo nunq̄ defuturū. Certo scimus aduersus om̄es qui sibi molesti fuerint: ꝙ si eorum oratores huc venerint recipient̄ ꝓfecto benigne & humaniter tractabunt̄. nec duras inuenient apl̄icas aures in his que concessu digna petierint. Qd̄ v̄o dicis serenissimuꝫ impatorē & ip̄m archiep̄m si se cum sancta sede apl̄ica intellexerint facile impedituros aduersantiā machinamenta. Id quidē credim⁹ & ita factuꝫ esse nouim⁹ in supiorib⁹ annis. At cum impator prefatus cum sanctissimo dn̄o vnanimis sit: nec vnq̄ ab b⁹ sctē sedis deuotiōe declinauerit: curandū est vt ip̄e archiep̄s idē agat. In q̄re cum multa tua consilia possint: rogamus vt in hoc tuos intendas neruos velisq; doctrine tue nomē in defendēda romāe eccl̄ie auctoritate potius q̄ impugnāda darum facere. sic enim & moguntine ecclesie recte cōsules: & tibi & tuis amicis vtilitates crescēt & accumulabuntur honores Datum rome. xii. kl̄. octobris. Anno domini. M. cccclvii.

Destinat̄ legat⁹ apl̄icus ad nuptias ladislai regis. EPIS. CCCLIII

Alixtus epʃ ſeruus ſeruorum dei. Dilecto Iohanni filio cardinali
e ſancti angeli. S. & a. b. Ex litteris que de partibus auſtrie ad curiã
noſtram indies deferunt: intelligimus dilectionem tuam cum lit
tere ille ſcriberent adhuc fuiſſe in bungaria: de qua re plurimuꝫ admirati
ſumus: cum iam pridem tibi ſcripſimus vt ad partes alemanie te confer
res: eam diſcordiã pro tua facultate ſedaturũ: que inter chariſſimos filios
noſtros fredericum romanorũ imperatorẽ: & ladiſlaum bungarie & bo
mie regem verſat: que quantũ periculoſa ſit & quantũ reipublice xp̃iã
ne damnoſa pro tua ſingulari prudentia non ignoras. Neſcimus que te
res tamdiu retardauerit: cum nõ lateat non minus vtile fore dictos prin
cipes adinuicem reconciliare cũ thurcorũ pernicioſis obuiare conatibus
Si quidem noxiora multuꝫ ſunt inteſtina bella cũ externa: & fruſtra bis q
foris ſunt reſiſtimus ſi aliis qui intus ſunt vulneramur. Itaq; voluiſſemus
te cũ primuꝫ recepiſti litteras noſtras ad impatorem & regem p̃ſatos iter
arripuiſſe, quod quidẽ fuiſſet noſtro iudicio expeditiſſimũ. Verum cum
nouiſſime nobis relatum ſit dictum bungarie ac bobemie regem circa feſ
ſtum ſancti Martini pxime futurum decreuiſſe bobemiã petere: vt ſibi
ſponſam ſuam chariſſimi filii noſtri Karoli regis francie natam cõduci fa
ciat: & cum eadem ibidem ſolẽnes nuptias celebret: pro qua iam fertur
oratores miſiſſe. Cõmittimus tibi & baruꝫ ſerie mandam9: vt omnibus
aliis poſt habitis ad ipſum regem cũ celerrime te conferas: eiuſq; nuptias
tam ſui cũ dicti regis francie conſideratione nr̃o & apoſtolice ſedis nomi
ne vt dignũ eſt tua preſentia honores. Erunt em̃ vt fama ẽ he nuptie plu
rimum excellẽtes ac magnifice tam reſpectu p̃ſonarũ inuicẽ cõtrahentiũ
cũ principũ qui cõuenturi eo dicunt: cum non ſolum dilecti filii nobiles
viri bauarie & ſaxonie: duces marchioneſq; brandeburgen. cum cõiugi
bus. Etiam chariſſimus filius noſter caſimirus rex polonie: ſimulq; conſors
eius regina earundẽ nuptiarũ celebrationi aſſerant interfuturi. Con
ſideramus aũt q; in tantorũ cõuentu principũ multa tractabunt: in qui
bus erit tua preſentia nedum vtilis ſed etiam neceſſaria: per quos religio
noſtra cõtra thurcorũ impetus defendat commode tractare. Et cum ſint
ibi nõnulli male de fide catholica ſentientes eorũ malicia ne quid in tanta
congregatione nocere poſſit oportune obuiabis. Quibus ex rebus ne
ceſſe eſt vt eidẽ cõgredationi prorſus intereſſe cures: & ita nos dilectioni
tue iterum atq; iterum cõmittimus & mãdamus: reſpõſum tuum ſuper
his cũ celerrimũ expectantes. Datũ rome die prima octobris Per Ene
am dictata.

Hortatur legatum cũ celeriter nuptias regis adire.

Neas cardinalis ſenenſis Io- EPISTOLA CCCLIIII
e banni cardinali ſancti angeli. S. p. d. Cognoſces ex litteris ſanctiſ
ſimi domini noſtri cũ neceſſaria ſit p̃ſentia tua in nuptiis. quas ſere
niſſimis rex bungarie celebraturos eſt in praga. Ob quã rem cũis non

puto neceſſariū dignationem tuam adhortarivt q̄ celerrime eo ſe cōferat quia tamē eius rei vtilitatē non ſolum animo percipio ſed manibus quo damodo vt ita loquar palpare videor: non poſſum facere quin tanq̄ ſeruitor & filius tuus ea ſcribam que bonorē tuum cōcernere aiaduerto. Sane q̄uis pietas dñi noſtri id iudiciū de tua dignatione faciat. quod de viro prudētiſſimo & optimo habēdum eſt: q̄uiſq̄ oīa que p te facta ſunt miro modo cōmēdet. Illud tamē plurimū admirat̄ q̄ diſſidētibus inter ſe ſereniſſimis principib⁹ romanor⁹ impatore & hungarie rege nō ſtatim te ad ſedandas eorū diſcordias ſepoſitis aliis negociis p̄parauiſti. cū certum ſit illis inter ſe contēdentibus non ſolum nobilē illam auſtrie ꝓuinciam cōturbari: ſed etiam turcis viam p̄beri qua facilius ad xp̄ianitatis inuaſionem ꝓrumpere poſſint. Videt̄ igit̄ mihi admodū expediens q̄ tua dignitas ad p̄fatas nuptias iter ſuum accederet. que vt extimat̄ mense ianuario aut tardi⁹ februario celebrabūt̄. Erit cōuetus ille celeberrim⁹ in quo duo reges & tot principes cōparebunt. Nō dubito quin magna ibi tractent̄: & vt arbitror quin principaliter agitabunt̄ in eo loco negocia. nanq̄ cum lites impatoris & regis nōdum cōpoſite ſint: erit cura illorum principum in primis illas ſedare. Inter polonie regem & fratres ſct̄ Marie theutonicor⁹ aget̄ de ꝓcordia. Bohemi de ſuis articul' curioſi erūt Illi qui ſunt in rheno & res nouas cōtra ſedem apoſtolicā practicare nitūtur nō omittent p oratores ſuos ex cōuentu aliquid attētare. Poſtremo etiā de defenſione fidei cōtra thurcos vt mea fert opinio inter tātos proceres ſermo fiet. Magna ſunt hec & ꝓfecto tuaꝫ preſentiā merito exigūt Itaq̄ tanq̄ ſeruitor tuus ſuadeo ne quo pacto ei cōgregationi abſis: q̄d eſſet & inhoneſtū & incōmodū aplice ſedi. q̄ ſi interfueris cōplacebis ꝓculdubio non ſolū regi hungarie: ſed etiam regi frācie cuius filie nuptias honorabis: obuiabis malis que per nonnullos ꝓcurant̄. Et multa bona opera ꝓcurare poteris tam pro pace xp̄ianor⁹ q̄ p defenſione fidei contra inimicos crucis xp̄i. Piumq̄ ſanctiſſimi dñi noſtri deſideriū hoc potiſſimuꝫ modo adimplebis. Et rem facies tua virtute dignam. Duabuſq̄ maximis nationibus gallice & germanie ſimulq̄ duobus maximis principibus hoc eſt impatori & patruelis ſui: & regi francie in filie ſue honoratione rem gratam faciens demulcebis capita. Datū rome die prima octobris. Anno. M. cccclvii.

Scribit ſe bene valere nec ſuperfluis curis angi velle.

EPISTOLA CCCLV

Neas cardinalis ſenen. Petro
c noxetano. S. p. d. Si non ſcribimus ad te ſepius id facit negocio⁹ multitudo quibus deſtinamur: ſimulq̄ tua humanitas qua non veremur abuti. Extant apud nos ſcripta tua quibus ſatis eſſe dicis ſi quater tibi ſcribamus in anno. Hoc nos pigros reddidit: dabimus & ſex & octo epiſtolas in annos ſingulos amicitie tue: nunc hec prima ſit anni huius q̄ nos bene valere & animo & corpore intelligas q̄uis multa indies

227

emergunt q̃ cõturbare cuiuſuis hois mentẽ queant: ſed nolumus affligẽ re cor noſtrum quãdo nihil eſt quod meſticia noſtra reipublice ꝓſit. Fa ciemus quod noſtris ſubeſt viribus reliquũ deo relinquimus: cuius eſt & nos perdere ſi velit: & ſaluare bancipam mundi machinã quam de nõ eſſe in eſſe ꝓduxit: cum dubiũ nõ eſt ei curam eſſe operum que ſue fece runt manus. Hec tibi pauca ſcripſiſſe voluimus rogantes vt tu quoq; le to animo id vite traducas quod ſupeſt. Optam⁹ te aliquando viſere atq; amplecti. Benevale. Ex vrbe romana octobris.

Negat ſe altiorẽ gradum ambire & collaudat poetice metrificantem.

Neas cardinalis ſeneñ. Fran EPISTOLA CCCLVI
e ciſco pbilelpho militi & poete. S.p.d. Carmen tuum inſignis eq̃s & optime poetarum accepimus ſimulq; lras maturo ſcriptas elo quio. Fuerũt vtraq; iocunda ab amico miſſa & condita ſalibus. In carmi ne plus aliquid eſt q̃ nobis cõueniat: nunq̃ id ſomniauimus q̃d tibi de nobis polliceris: neq; gaudia bec ſine preſagio vel fatum vel ſomnioruꝫ ſolent euenire. nr̃a ſors maior eſt virtute noſtra: ſtulti ſumus ſi volare alti⁹ ambigiamus. Sed ineſt tuis verſibus incredibilis ſuauitas que nos etiaꝫ adulando delectauit. Quod queris de pararellis plutarci: vanum eſt pe rierunt omnia. nemo eſt qui de bis loqui norit naufragiũ paſſe ſunt litte re: & quidem apud rbodum vbi neq; reliquias relegere nautas licet. Tu ſi more tuo ſapias amiſſo libro non adiicies vt animũ crucies. Apud re uerendiſſimũ cardinalẽ de colũna vidimus & legimus forſiadam tuum opus terſum & dignũ quod priſcis poematibus annumeret. Et tu Fran ciſci ducis geſtas res decantare dignus eras: vt illius virtuti tua muſa de bebatur. Si tamen dignis ille te premiis proſequit̃ & egere vetat. ſi ſecus bortamur fiſtule vt ceram amoueas: nam magis illi tua taciturnitas q̃ ſi bi tenacitas detrimentũ preſtabit. Vale & nos ama vt ſoles. Ex vrbe die xxv. octobris.

Meſtus ex morte amici ꝓſolat̃ bis mediis. EPIS. CCCLVII

Neas cardinalis seneñ. Iobanni cãpiſio epiſcopo placentino. Sa
e lutem plurimã dicit. Si non ſcribimus ſepe dignationi tue das ve niam nõ ambigimus. nam & nos vegio poete ignoſcimus q̃uis nunq̃ nos adierit nec nobis quicq̃ ſcripſerit poſtq̃ cardinalatuꝫ ſuſcepi mus. Sumus memores legis noſtre quando cõmendas nobis aliq̃s huc venientes: & ſi non reſpondemus operas tamen noſtras illis offerimus: eſtq; nobis iocundiſſimũ litteras tuas legere & illas audire que a teveniẽ tes bonam valitudinẽ tuam nobis enunciant. Cupimus te aliquãdo hic videre etſi parum ſpei ſuper aduẽtu tuo babemus quãdo iam ſedem ele giſti & vite ſimul & morti. Nos modo quod ſcribamus non babem⁹ ni ſi obiiſſe Stepbanũ catiam nouarieñ. communẽ amicũ: quo cum magna pars amicitie a nobis abiit. Afficit nos incredibili merore ſuus obitus: illud tamen conſolationi nobis fuit q; fortẽ eum in tranſitu cognouim⁹

nunq̃ em̃ eiulauit: nunq̃ verbum admisit non xp̃iano nam sapiente viro dignum ecclesiasticis sacramentis deuotissima mente susceptis ad extremum vsq; anbelitũ intellectum & verba prudentis hominis retinuit. Sepultus est apud hospitale sancte Marie teuthonicorũ die.xi. huius mensis. Vale optime & amici aniam in orationibus tuis recõmendatã habe. Datum rome.xx.octobris.Anno.M.cccclvii.

Mortẽ amici denunciat. EPISTOLA CCCLVIII

Eneas cardinalis seneñ.scene. Salutem plurimam dicit. Stephanꝰ noster catia nouariensis.cõmunis amicus animaꝫ creatori reddidit. Hec scribimus vt non doleas amici obitum qui more christiano & vt sapienteꝫ decuit ordinatis rebus ex hac luce migrauit. sed vt congaudeas illi ad meliorem vitam profecto: nobisq; compatiaris tali orbatis societate: cogitesq; aliquãdo de nobis qui hoc in pelago sine velis remisq; nauigamus. & fluctuantes ab ipso naufragio non longe absumꝰ. Vellemus hic esses & rerum nostrarum cursus intuereris. Sed quid querimur ferenda est fortuna quam deus mittit: neq; enim dubitandum est quin deo sit cura huius mundi quem sue condidere manus si curat igitẽ quecunq; accidunt aut volente illo aut permittente fiunt. hoc nos consolatur & equo iubet animo expectare tempus in quo & ad Stephanuꝫ & ad reliquos qui nos precesserunt amicos euocemur. De re tua audiuisti que sit pontificis sententia: non est que modo alia queras. deus ipse operam ferat Iohanni caimo optimo viro & amico tuo nostroq; diximus de scutifero nos esse facturos quod tua iuberet amicitia nec mutauimꝰ opinionem: rogamus te principi simulq; Nicolao azimboldo nos cõmendes: cuius benignas litteras his diebus accepimus: nec dubitamus eum pro veteri consuetudine nos amare. Vale optime. Ex romana die.xx. octobris.M.cccclvii.

Pollicetur operas suas amico & concordatis minime derogare. EPISTOLA CCCLIX

Eneas cardinalis senensis Martino mayer. Salutem plurimã dicit Scribimus tibi non sine fiducia singulari litteras breues. non scimus dare inania verba. Amamus ex corde amicos & his adulari nescimꝰ Crede optimo corde loquimur: si facultas assit nunq̃ deerimus votis tuis & id certo certius habe. quia vetus amicitia nostra solida est. In facto ecclesie romane illud tibi dicimus quia non lediẽ caput sine membris: nos hic curabimus ne concordatis deroget̃. Deinceps non credimus nationem vestram habere causam querele si pacta seruent̃. De gratia nostra siue reseruatione scripsimus & nunc repetimus: non est animus noster vexare quẽq̃ occasione illa nec intendimus cõcordatis per gratias nostras in aliquo derogare. Vale & nos vt soles ama. Er vrbe die.xx.octobris.

Deo gratias

228

Denunciat desideriis amici satisfactum. EPISTOLA CCCLX

Neas cardinalis senensis Theoderico archiepo maguntino. Sa-
e lutē plurimā dicit. Ex vigando secretario tuo accepimus litteras
dignationis tue. Cognitis bis que cupiebas mox audiuim⁹ san-
ctissimum dominū nostrum qui leto animo votis tuis annuit. Nouit sua
pietas quo animo quaue opera tua dignitas superioribus annis romanas
adiuuerit ecclesiam: & vbi occasio detur monstrabit se diligere tuam vir-
tutem. nos aūt in quacunq; re poterimus erimus semper & voluntarii &
proni desideriis tuis morem gerere. Datū rome die vicesima octobris.

Pollicetur sexingentos florenos amice pro dote aut ingressi religio-
nis. EPISTOLA CCCLXI

Neas cardinalis seneñ. Iacobo picholomeo. Salutē plurimam di
e cit. Litteris tuis quas de montamia & Audrea filiis tuis nepoti-
bus nostris ad nos scripsisti: respondimus semel & iterum: nesci-
mus an nostra scripta in manus puenerint tuas. Ideo hec pauca repetim⁹
vt non putes mēte nostra excidisse quod illic immobiliter sedet. De mō-
tamia ob res que geste sunt difficile est rectum ferre consilium. Intelligi-
mus em̄ eam monasteriū abborrere: matrimoniū aūt reperire sua condi-
tione dignum difficile est: nos igit̄ relinquimus tibi banc prouinciā vt si
bi persuadeas q̄ in rem suam sit prudens. Si essemus pecuniosi; & more
quorundā cardinaliū abundaremus: daremus illi & virum & dotem. Ac
cum tenuis sit conditio nostra: volūtatem potestas impedit; vtcunq; sit
ex paupertate nostra sexingentos illi aureos spondemus quamcūq; viā
ingrediat. Scriptoriā apostolicā Andree tuo & si optamus acquirere ta
men nō valemus: nemo enim est qui absq; mille aureis eam consequi po
test. Oportet igit̄ illas ingredi vias: nos vbi poterimus non deerim⁹ ne
cessitati tue. Et si deus dabit vt possessionē varinien. ecclesie ꝓsequi pos-
simus: ita nos geremus vt intelligas nos amātissimi fratris locum tenere
Datum rome vicesima octobris.

Refert mortē amici & se cōmendari orat. EPIS. CCCLXII

Neas cardinalis seneñ. Latino equiti ciprio. Salutem plurimam
e dicit. Duabus epistolis tuis gratias nobis egisti sup bis que tui
cause fecimus. Cognoscimus nos nec pro debito: nec pro volun-
tate satisfeciisse: sed tua benignitas parua pro magnis accipit. Gaudemus
obtigisse tibi desiderium tuum: nam & tua virtus maiora meret. Afficiet
tibi summ⁹ pontifex & desideriis tuis vbicunq; poterit faciet satis. Ami
cus tuus & noster Stephanus cacia: cuius fine lachrymis non possumus
meminisse creatori deo animam reddidit: rogamus te vt eius nepotes
apud illustrissimū ducē cōmendatos habeas quibus beneficia sua collata
sunt: Et nos etiam vnam prepositurā tenuē obtineamus: velis nos prin-
cipi & consorti eius cōmendare qui ad eorū bñplacita semp inueniemur
attentissimi. Datum rome. xx. die octobris.

Concordatis ecclesie operam dare promittit ne violentur.

Neas cardinalis seneñ. Iobã. EPISTOLA CCCLXIII

e ni lesure. Salutem plurimam dicit. Amauimus probitatem tuam ante promotionem nostram & nunc potissime colimus obseruamusq;. Inuenimus enim in te & veritatem & prudentiã. Credimus plene illud esse scz aliquos qui vulnerent: vt medendo lucrent̃: sed nõ patietur caput sine dolore dãnoq; mẽbroꝝ. Mittimus tibi cum p̃sentibus alphabetum quod optasti: quod signatũ recipies: poteris illo vti & nobis que grauiora erunt significare: habebisq; responsa ex nobis que res ipse exiget. Decet bonos viros curare ne vnitas ecclesie magno parta labore iterum scindatur. De cõcordatorũ obseruatione soliciti sumus. damusq; operam ne violent̃. Amideus pro quo scribis si inueniet̃ fuisse in possessione tempore concordatoꝝ habebit pacem: idq; dñs noster nobis commisit inquirere: vale optime & scribe nobis frequẽter. nam lr̃is tuis quasi p̃sona tua tuemur. Ex roma. xx. octobris.

Excusat se contra concordata eccl̃ie fecisse. EPIS: CCCLXIIII

Neas cardinalis seneñ. Petro knorren doctori. S. p. d. Grate fue-

e runt nobis lr̃e tue quib⁹ nouitates germanicas significasti & dictarum institutiones. Scimus nos eẽ tibi charos qui om̃ia vt amico communicas. Estq; nobis non parua voluptas te tenere memoriã veteris amicitie: vellemus nationẽ tuam vti sano. consilio & nõ repente ad nouitates prorumpere: multo labore parta est pax ecclesiastica: facile rũpetur si volueritis. At erit non nobis solum dãnosa sed etiam vobis. Cũ volueritis resarcire non poteritis leuiter. Quod nobis dicis imputari de reseruationibus ac pensionibus: nescim⁹ quid id sibi velit. nisi fortasse de vno monasterio prope cõstantiam quod impetrauit ꝓthonotarius de lapide: de quo nobis pensio centum florenorũ assiguata extitit: id ille aiebat placere principi patrie: nec erat cõtra cõcordata cum electio ibi canonica nõ fuisset. De alia pensione nunq̃ nos intromisimus. De reseruationibus est verum ꝙ habemus bullam pro duobus milibus florenis. Credebamus nationem illam nõ egreferre si nos qui in ea nutriti sumus tantum in beneficiis haberemus. Et nihilomin⁹ diximus pape: & scripsim⁹ archiepiscopis moguntino: treuereñ. & coloniensi: nos illa bulla nullatenus vti velle: vbi cõcordatis cum natione aduersaret̃. Itaq; nescimus cur nobis aliquid imputari posset. Cõmendamus tibi vnionem ecclesie vt facias quemadmodu3 cõsueuisti quia nihil pace melius. Contra prutenos sedes apostolica vsa est suis armis: restat vt vestris vtamini. Si qua in renatio ipsa grauet̃. potest recurrere ad sedem apostolicam. Credo nõ spernentur preces sue. Fuimus locuti sanctissimo domino nostro de iuramẽto tuo. sanctitas sua viue vocis oraculo nobis dixit ꝙ iuramentum illud suspendebat ad effectum vt posses romane ecclesie vtilius seruire. Et ita poteris affirmare te non eẽ obnoxium iuramento. Age igitur vt cõsue-

229

uisti: nos semp inuenies paratissimos ad ea que tibi grata sint & inclyte nationi vtilia. Cupimus vt nos commissos facias principi marchioni alberto cuius eximie virtuti omnia debemus. Vale ex roma die. vii. nouembris.

Captata beniuolentia petit amicum suo nomine audire.

EPISTOLA CCCLXV

Neas cardinalis senen. Francisco duci mediolanensi illustri. Salutem plurimaz dicit. Quis in curia sereniss imi imperatoris & aliis in locis vbi moraz traxi: semper bonoris & glorie tue cupidus fuerim: illisq; pro mea virili consulere studuerim: vt testes sūt magnificus eques scena de curte & alii quos tua excellentia ad imperialem maiestatem & romanā curiam aliquando trāsmittit: fateor tamē me nunq; aliquid egisse propter quod presumere debeam gratiam quātumcunq; minimam ex tua mansuetudine deposcere sed audaciam petenti quam mea non prestant merita tua liberalitas & in omnes beneficia concedit: que cum vel ignotis prodesse solet: mibi vt existimo non daudet aures: neq; ego illam implorare auderē nisi me necessitas vrgeret: sed cum vocatus ad cardinalatus bonorem eos non habeā: redditus qui buic dignitati cōueniant: cogor ad eos recurrere quos pro sua singulari bonitate mibi bene velle arbitror. Inter quos excellentiam tuam veneror. nam & amici quos mediolani babeo hec mibi & literis & nunciis indies confirmant. Quibus ex reb⁹ cōmisi prefato scene integerrimo amico meo. vt aliqua meo nomine mansuetudini tue exponat. Cui precor & benignas aures impertiri & pces suas quas vice mea attulerit bono animo exaudire velis: nam & opus pietatis exercebis & me seruitorem tuum magis ac magis obligatū babebis. Ex roma quarto nonas decembris. Anno. M. cccclvii.

Instruit de mente sua apud principem exequenda.

EPISTOLA CCCLXVI

Neas cardinalis senensis scene de curte. Salutē plurimam dicit. Raphaelem capinū nobilem adolescētem (quem ad nos misisti) recepimus in familiam nostram: & tui causa & sui libenti animo: nam & nos tibi obnoxii sumus & in omnibus morem gerere cupimus: & ipse pre se fert modesti & prudentis indolem iuuenis. Vtinam bi sim⁹ qui virtuti sue satisfacere possimus. Quod pmittis te apud illustrissimuz ducem procuraturum nostri causa non est apud nos dubium: nouimus animum erga nos tuum & amicum verum te esse nō ambigimus. Si bona principis mens in ea re fuerit tua non deerit opera. Ita nobis psuasum est. Scribimus excellentie sue litteras quarum exemplaria cum presentibus ad te mittimus. Si putas reddendas esse reddito: si minus vtere cōsilio tuo & rem nostram pro tua circumspectione curato: nos tantū volumus q̄ntū licet. Pauperes nati sum⁹ & in banc vsq; diē viximus tenues: nunc si aucta est dignitas non tamen accreuerunt opes. Confidimus in

bonitate summi vt q nos nunq̃ destituit neq̃ in cardinalatu deseret? qñ non bi sumus qui Maria montesq̃ cupimus. Satis nobis fuerit non egere. Quod illustrissimi ducis auxilio futurũ confidimus & tua solicitudine. De maxima illa concubina non est q̃ mirere: lata est romana curia & omniũ rerum capax: boni & mali apud nos versantur: hic superbia & humilitas: hic auaricia & largitas: hic luxuria & frigiditas: hic libido & continentia. hic summa virtus & summum vicium. Sagena hec est in mari missa omnium genere piscium plena. Triticum adhuc simul & palea in area est: & magna fatuitas & summa sapientia simul habitant. Quid mirũ si opa aliquando predara efficimus digna laude: aliquando sic agimus vt reprehendi vel a minimis valeamus.

De palatio budeñ. & aliquid contra basilíense consilium.

EPISTOLA CCCLXVII

a Mbrosius camalduneñ. Reuerendissimo ac sacratissimo impatori Sigismundo semper augusto fidelitatem & subiectionem. Habeo gratias ingentes maiestati tue demẽtissime princeps q̃ priusq̃ pannonia discederem pulcerrimi & magnificentissimi omniũ quod vnq̃ viderim spectaculi te esse participem voluisti. Inspeximus summa cum admiratione precipuoq̃ stupore edificatum abs te palacium tãtaq̃ occurrunt singulariter miranda vt quod magis mirari quod primũ predicare debemus non occurreret. Tam multa ad se trahebant atq̃ in se rapiebant obtutum effectumq̃ nostrum. Deniq̃ structure moles tam vasta est vt nullam toto orbe maiorem reperire posse arbitremur. Eius omnia membra adeo magnifice tamdecenter instructa sunt vt ad gratiam nihil possit accedere: singuleq̃ vt dictum est partes secum de pulcritudine & magnificentia certare videnẽ vt quod primũ admiremur non occurrit: nisi q̃ simul omnia inspecta excedunt omnẽ admirationẽ: vixq̃ arbitremur persis illam formosissimã regiam de qua tam multa predicanẽ huic tue coferendam. Transimus ad contuendũ peripatũ illum spaciosissimũ prospectum omnino mirabilem plerunq̃ voluptatis. Neq̃ his contenti piscinas quoq̃ & hortos circuire plena occurrebãt oculis. Pauca de multis que me mouent in vnum congressi execratione digna tueq̃ serenitatis oculis legenda subiecti. Equidem consideratis scandalis que indies ex huius perpetuatione concilii prodeunt huius sententie sum vt pro firmo & rato habeam nihil a tua pietate posse fieri vel deo gratius vel acceptius seculo vel ecclesie matri vtilius q̃ huius eneruationẽ abbominationis pro viribus moliaris. Et oro ne tua me pietas temeritatis arguat ita sentientem. Nam si ex abundantia cordis os loquitur ego istam sententiam ex altu cordis eructo. Deus aũt noster omnipotens serenitati tue q̃ ad pacẽ sunt inspirari digneẽ annosq̃ tuos bñdicere religiosissime princ & auguste piissime. Ex vuienna. Anno. M. cccc vii.

Commendat causam suam & spondet operas suas in reciprocum.

Neas cardinali seneñ. S.p.d. EPISTOLA CCCLXVIII

e Gumforto iurisconsulto ac serenissimi dñi ducis mediolani secreta rio. Ex leponsiis hac pterita byeme sup re prepositure mee lras ad te dedi vt illustrissimo principi duci mediolani p me loquereris te rogans obsecrās: nihil exinde respōsi a te suscepi: qđ non tibi sed tuis occupationibus imputo. Scripsit aūt mihi paucis ante diebus cū moreret me diolaneñ. antistes de tua erga me optima voluntate dixitq; tuum esse cōsilium vt cesaris lras ad ducem impetrarē. Factum est vt ambo suasistis. Lras defert vir vrbanus & tuus meiq; amātissimus Laurētius de rotella cōcanonicus meus tridentinus. Is te alloquiē & meam agitabit causam. Precor illi cōsilio & auxilio vt sis. Vtq; reprobes quod eplis de te mihi prefatus repromisit antistes. Habeo in te quicquid spei habeo. Fiam vo ti campos si me iueueris. Sin deseras nil est qđ sperem. Scio mores curie vestre & aliarū. Nemo aliquid obtinet nisi magnis fultus amicis. Ego & si iusticiā prosequar: nisi te habeaz ad quem recurrā habeo neminē. Nec te quo iure teneam video qui nullis beneficiis mihi obligaris. Sed confi do in tua humanitate. Similiterq; studia & officia quibus debiti sumus paria fiduciam prebent vt opera consilio: auctoritate & gratia tua amice vtar. Ego si quid intelligam aut ad voluptatē aut ad cōmodum: aut ad amplitudinē tuam ptinere: etiam non rogatus faciam nec ad me vnq; p te vel pro tuis frustra scribes: si modo qđ petieris in mea fuerit potestate. Vale & spem meam imple. Ex vrbe sexto idus Iulii.

Excusatio precū non exauditarū. EPISTOLA CCCLXIX

Neas cardinalis seneñ. prepositio spirensi. Salutez plurimā dicit.

e Accepimus litteras tuas quibus rogas vt ius nostrum in pbenda ecclesie maioris vuormacien sis in nepotē tuum transferre velimus. Complacuissemus certe tibi cui libenti animo tanq; singulari amico & homini virtuoso gerimus morem: nisi preuenti fuissemus. Scripserunt eñ nobis. Decanus & cantor vuormaciēsis: qui negocia prepositure nostre gerunt de vacatione prebende hmōi: multumq; suaserūt vt ius nostrum illi dimitteremus qui per capitulū ad possessionē cuius de facto erat admissus: cui iam prepositurā nostrā arendauerāt. Deinde etiā supuenerunt lre illustris principis comitis palatini p eodē dictam pbendaz petentes. quibus inducti aim indinauim? ad coplacēdū pfato possessori siue vt rectius dicamus intruso. Nā cuis spreti fuerim? a capitulo: ga tñ natura litigiosi non sumus: decreuimus bonū p malo rependere. Rogamus aūt te vt equo anio feras: si hac vice precibus tuis non annuim?: cuz sicut pdiximus aliorz scripta preuenerint: deinceps si quid occurrerit qđ tui causa facere possimus: nō erimus requisitioni tue quoquo mō aduersi. Sed quantū vires nostre tulerunt & tibi & amicis tuis conabimur rem gratam facere. Datum rome die. xxii. Iulii. M. cccclvii.

Annuit precibus & petit se excusare de grauamine germanice nationis.

EPISTOLA CCCLXX

Neas cardinalis seneñ. decano vuormaciēsi. S.p.d. Cognouim⁹ que scripsisti de prebenda que nup vacauit in ecclesia vuormaciēsi. Suades ne nos de illa intromittamus & ius nostrum possessori tradamus: cum neq; vtile nobis sit dictam prebendā obtinere ꝑm statuta ecclesie: neq; dispensari aduersus ea cōsuetum sit. multū tribuimus cōsilio tuo: & crede quia non est mens nostra grauare eccl̄iam illam: nec litigiosi sumus vt velimus supra modum cōtendere. Nos si eam prebendā obtinuissemus non ꝓpterea violare statuta vestra voluissemus aut aliqd̄ vobis afferre grauamen: sed iuxta cōsilium tuum fecissemus: & confidimus ꝙ non fuisset capitulū vestrū de nobis male contentū. Verū vtcūq; res se habet: q̄uis cōsiliarius. Palatini nullum ius habeat in predicta prebenda & nobis spretis in ea se intruserit: tamē quia vir nobilis est & illustris. Palatinus pro eo scribit: tuq; plurimū id suades. & Iohannes tolner etiam hortatur: erimus contenti transferre ius nostrum in predictuꝫ consiliarium si cum eius procuratore qui hic est cōuenerimus: & deniq; cōfide quoniā ecclesiam vestrā iuuare atq; extollere: nō deprimere aut quoquo modo ledere intendimus. Verum quia capitulū ecclesie sancti Andree animo deliberato nobis spretis & litteris nostris contēptis ad possessionē prebende per nos acceptate alium intrusit. intendimus experiri de iure: quis sit potior. Itaq; rogo ne mireris si litem pro parua re ingredimur. quia contemptū potius q̄ prebendā animo metimur: quā etiam si obtinuerimus alteri eiusdeꝫ nationis resignabimus. Postremo scribit nobis Iohannes tolner querimonias factas esse apud aliquos germanie prelatos de reseruationib⁹ cardinaliū quas habent in partibus illis: nescimus an ꝓpter nos & gr̄am nostrā is rumor fiat. Nos quideꝫ sup̄. xxiiii. annos in alamania seruiuimus & semp honorē illius nationis ꝓ virili nostra ꝓmouimus: & nunc ad cardinalatū q̄uis infufficientes vocati: id conamur: id studemus: id tota mente querimus: quod illi nationi vtile decorumq; esse putamus. cum nōnullis aliquando vehementer contēdentes ita vt in sacro collegio nos magis germanū q̄ italum esse dicāt. Quibus ex rebus non sumus arbitrati germanice nationi futurū odiosum. si beneficia in ea ꝓ duobus milibus ducatoꝝ in annuis redditib⁹ obtinuerimus. Et q̄uis in bulla reseruationis nostre fiat mentio de monasteriis. nunq̄ tamē intentio nostra fuit ad ea monasteria litteras trahi que ꝑ cōpactata reseruari nō possent: & ita sanctissimo dn̄o nostro diximꝰ adiciētes ꝙ pro nullo monasterio vnq̄ litigaturi eēmus: sed solum id reciperemus quod cum bona gratia principum in quoruꝫ territorio esset habere possemus. Itaq; non existimamus aliquos prelatos occasionē habere vt de nobis conqueri possent. Quapropter rogamus te qui soles cum pluribus cōuersari: vt mentē nostram omnibus declares: & presertim archi-

honori decorumq; et nobis vtile esse dicere debuit

231

episcopo moguntino: apud que non dubitam⁹ nos haberi cōmendatos cum & nos sui status & bonoris quātū vires nostre ferunt semp defensos sumus. Datum rome die. xxii. Julii. M. cccd vii.

Frustra conatur impetrare vt derus cōmunitatis seneñ. p confirmatione studii vniuersalis contribuat & auisat de exercitu congregato.

EPISTOLA CCCLXXI

Eneas cardinalis seneñ. Balie seneñ. S. p. d. Que ornamēto splendori glorieq; isti ciuitati vestre patrie nostre esse possent: nūq; tedio nobis eēt aut q̄rere: aut si in ptāte nr̄a eēt exhibere. Eapropt̄ cum nup nobis scripsisset⁊ vt p studio legū aliarūq; facultatū in vrbe vr̄a reformādo. Sanctissimo dño nr̄o verba faceremus vtq; clerus vr̄e ditionis ad eam rem certā pecunie quantitatē cōferret impetrare conaremur. Fuimus euestigio cum eodem sanctissimo domino nostro Oratore vestro spectato viro leonardo ad id accersito. Perorauimus causam: vt arbitrati sumus oportere: sed non exorauimus. quō aūt pietas dñi nostri ad eam rem responderit non ambigimus Leonardū prefatū collegio vestro significasse. Itaq; non est cur plura circa hec dicamus: Illud adiicimus qđ nosse magnificētias vestras non inutile arbitramur. Hodie lr̄e ex neapoli aduenerūt: quibus certior fama sit. Comitē Jacobū piccininū ab inclyto rege aragonū pecunias non paucas accepisse: quibus copias suas instruere possit ad regni metas exire. Ferunt eum aduersum Sigismundū malatestam arma moturū instate vrbinate comite. Sed mille sunt hominū insi die: nec sagitta semp eo tendit qui directa videt. Sapiunt magnificentie vestre & qđ ex vsu fuerit cogitabunt. Nos pro debito nostro hec reipu. vestre significando putamus: cuius trāquillam quietē indesinenter optamus. Datum rome die. xxii. Julii. M. cccd vii.

Petit pro captiuo vt benefacta cum malefactis pensatis liberum emittant.

EPISTOLA CCCLXXII

Eneas cardinalis seneñ. balie seneñ. S. p. d. Accepim⁹ lr̄as vestras quibus cognouim⁹ que de comite Jacobo piccinino & eius trāsitu suspicamini. Fuimus sepe cum spectabili oratore vestro de eadem re locuti & eadem videbant̄ nobis formidanda quevobis si homo ille regnum exiret. Nūc scriptis vestris cōmoniti statuimus de re illa certiorem pontificem facere. Sed cum podogra nos impediret ne presentiā dñi nostri accedere possemus: scripsimus q̄ nobis videbant̄ apostolice maiestati: & rogauimus vt oratori vestro audientiam preberet qui latius loquereť. Placuit id clementie sue. Oratorēq; vestrum mox post cedulā nostram audiuit: & ita semper omnibus respondit quēadmodū de patre optimo & diligentissimo conseruatore vestre libertatis sperandum erat Scribet omnia serioriſius senatui vestro leonardus orator. Itaq; non ē cur nos ea repetamus. Sumus & erimus soliciti in bis que vestre reipublice trāquillitatē respiciūt. Postremo quia frāciscū patriciū in vinculꝰ cōiectuꝫ

accepimus: virtum fama clarum & qui ornamentū ciuitatis vestre nō par bactenus fuit. Rogamus in eius iudicio benefacta eum malefactis pensare velitis, & boiem in vita relinquere qui suis scriptis vestrā vrbem illustrauit & in futurū splendorē ei maximum adiicere potest. Quod si feceritis omnes collegiū nrm cōmendabunt in quo plus beneficii q̄ iniurie recordatio valuerit. Datum rome die. xxiiii. Iulii. Anno dni. M. cccdvii.

Captat beniuolētiam & offert cōmendatum nepotem suum.

Neas cardinalis seneñ, epo tridētino. S.p.d. Redeuntē in alemaniā Nicolaū crevul capellanū nrm & cōpatriotā: tuz cū tridēto trāsitur? sit: noluim? sine nris ad te lris dimittere: quib? inteligas nos veteris amicitie & quō sil' ad sacros ordines ꝓmoti fuimus: memores eē. cupidosq̄ magnope aliqñ aliquid agere qđ tibi gratū existat. Reliqua de nostra erga dignitatē tuā volūtate & de statu romane curie: idez Nicolaus plenius referet: cui velis tanq̄ nobis plenā credentie fidē prebere. Insup quia nepos noster Franciscus gr̄am expectatiuā habet in ecclesia tua. Rogamus vt in euentu vacationis alicuius p̄bende auxilio sibi esse velis ad obtinendā possessionē: quē admodū de tua erga nos beniuolentia & amicitia veteri plene cōfidim?

Datum rome kl'. Augusti. Anno. M. cccdvii.

Refert noua italie & vrbis romane. EPIS. CCCLXXIIII

Neas cardinalis seneñ. Nicolao cardinali sancti Petri. S.p.d. Reuertitur ad partes germanie. Capellanus meus Nicolaus crevul quē in agendis suis dignationi tue quantū valeo cōmendatum efficio: diu nihil noui de tua dignitate accepi. Puto eam bene valere quādo in contrariū nihil accipio. De p̄latis germanie & dietis eorū multa hic dicunt non bona. Tuam dignationē nihil latere opinor. Nisi tua circūspectio illis obuiet rebus: nescio quis alius occurrere possit. Ego tamē te in hac curia presentē potius esse vellem. q̄uis parum est q̄ cardinales reipublice consulere possint. Sed iuuaret me sepe in p̄ntia tua esse. & pro veteri more dulces miscere sermones. Fortasse aliquādo nō tederet dignationem tuam in curia moram traxisse. Quis sit status harum partiū non dubito per familiares tuos dignationi tue scriptum esse. Referam tamen paucis quomodo res se habeat. Dominus noster in primis bene valet. Roma quoq̄ preter solitum bucusq̄ sana esse videt'. Obiit cardinalis neapolitanus in curia potius medicorū q̄ aeris grauitate. Vrsini & comes euersus adhuc inter se armis contēdunt: q̄ res facit vt annus vberrim? sterilis videat'. Huc accedit idignatio quā pōtifex cōtra vrsinos accepit: tractatur concordia nescio q̄ facilem habebit exitum. Comes iacobus piccininus qui hactenus in regno fuit nunc susceptā a rege aragonuz magna pecunia exiturus regnuz dicit': & contra Sigismundū malatestā quē rex odit arma motur?. q̄ cū ꝓfecturus ē comes vrbinas. alii arbitrant' hec fingi ꝑ malatestas: vt improuisi seneses inueniāt'. Quicqd egerit piccinin?

si regnū exierit: arbitrant omnes totā italiā rursus in arma tuiturā. Atq; hoc mō gerēt bellum cōtra turcos: nec melius in germania res se habet quādo imperator & rex hungarie sicut nosti inter sese acerrima cōtentione depugnant: deus ecclesie sue melius consulat. Cōmendo me dignationi tue ad eius mandata omni tempore paratum. Ex roma kl's. Augusti. M.cccclvii.

Cōmēdatoria singulariū amicoꝝ. EPISTOLA CCCLXXV

Neas cardinalis seneñ. archiepo salzburgeñ. Salutē plurimā dicit. Nicolaus creul capellanus nr̄ dilectus vēturus est ad dignitatem tuam quā rogamus in agēdis suis cōmendatū habere velis ab eo intelliges romane curie statū & quō res italie sese habeāt. Itaq; nō est opus de his aliq̄d scribam⁹. Nō sum⁹ immēores bñficioꝝ q̄ a dignatione tua pcepim⁹ duz in germania essem⁹: & quō in salzburga sepius a tua dignatione gratanter accepti & bonorati fuim⁹: ob quā rē erit nobis semp curavt tibi & eccl'ie tue p nīa possibilitate vicē repēdam⁹. Insup ga duo sunt in tua curia nobis a longo tpe dilecti Iohannes lauterbachi⁹ & Iobānes troster viri boni & fidelissimi: eos dignationi tue quoad possumus efficim⁹ cōmēdatos: reputaturi nobis impēsum quicq̄d in eoꝝ pso nis boni p te collatū fuerit. Datū rome kl'. Augusti. Anno. M.cccclvii.

Gratulat̄ de liberatione epi varadieñ. cuius nomine regi scripsit & ab aplico scribi impetrauit. EPISTOLA CCCLXXVI

Neas cardinalis senēsis Iohanni troster. S.p.d. Feciſti pbe q̄ nobis ex hungaria vuienaq; singula scripsisti q̄ tum gerebant̄: audiuimus inuiti illarū partiū tribulationes velit deus vt tandē principes inclyte domus austrie inter se reroncilient̄. Illud aūt libenter intelleximus q̄d de epo varadiensi viro optimo significasti: cuius innocētia libertatem cōsecuta est. Nihil pfecto boc tpe nobis iocūdius significari poterat: tu de nobis sibi oīa vera dixisti. Nam cum audiuim⁹ capturā ei⁹ vehemēter pbatissimi pris fortunio cōmoti fuim⁹. scripsimusq; mox regie maiestati q̄ nobis de patre sincero & optime merito testificāda videbant̄. Rogauim⁹ etiā pontificē maximū vt lr̄as ad regē daret quibus relaxationē epi peteret: easq; bis obtinuim⁹. Primas p casualē quendā tabellariū misim⁹. Secūdas vo p Laurētiū rouarellā destinauim⁹ qui nūci⁹ aplicus ad regē pfectus ē: q̄ q̄nis tarde hinc venerint testimoniū tñ prebebūt nr̄e in epm charitatis. Postremo q̄ suades fecim⁹. Cōgratulatorias em̄ epl'as eidē epo & misim⁹ & mittem⁹. Itaq; nō est cur verearis officiuz nr̄m requiri posse. De rebus curie nr̄e supsedim⁹ scribere: cū Nicola⁹ nr̄ crevul te cōuentur⁹ sit: ex q̄ cuncta vel minima q̄ in italia gerunt̄ babunde cognosces. Reliquū est vt bene valere studeas. archiepoq; fideliter seruias apud quē tua obsequia non erunt sine p̄mio. Nos aūt semp tui memores erimus. Vale & ī Iacobus lotron⁹ istic est: mille ei salutes nr̄o nomine dicito. Ex vrbe roma kl'. Augusti. Anno. M.cccclvii.

Familiaris vt bene valeat. EPISTOLA CCCLXXVII

Neas cardinalis seneñ. Iobāni lauterbachio. S.p.d. Ex Nicolao nō creul tibi amicissimo cognosces q̄ apud nos gerunt: & quo nos in te animo sumus. Nā quēadmodū te iampridē dilexim̄us ita & nūc amamus: cupimusq; tibi bene eē: & si quādo aliquid p te face re possemus: nō eēt in nobis mora: cōfidimus tibi bene futurā apud archiepm̄ saltzburgeñ. Qui p̄ sui singulari virtute seruitiis tuis debita premia nō negabit. Vale igit̄ & nos eidem archiepō ita offeras vt intelligat nos sibi cōplacendi cupidos eē. Datū rome kl̄. augusti. M.cccclvii.

Cōsolatoria sup morte filii. EPISTOLA CCCLXXVIII

Neas cardinalis senēsis dño de rosenberg. S.p.d. Magno mero re affecerūt nos lre amicorū quibus clarissimū & spectatissimum filiū tuū Henricum diem clausisse extremū cognouimus. Dolui mus certe illū in flore sue iuuentutis ex hac luce migrasse: cuz multa & p domo tua & p̄ indicto regno bohemie facere poterat: tuz vero istud molestissimū fuit q; senectuti tue & baculū & solamen ereptū eē videbamus Sed cum cogitamus animi tui sapiētiam: nō dubitamus quin consolationem ipe rerū mortaliū vsus tibi prebeat. Frequēter accidūt hec: sepe filii patres in morte precedūt: raro est senex qui plures ex suis filiis no premiserit. Toleranda sunt hec: nec dolore contiliū est: vbi dolor nihil affert presidii. Acquiescendū est diuine voluntati omnia deus in vsum meliorem cōuertit: nihil ipe perperā: nihil temere agit. Ille sapiēs homo ē qui ea vult q̄ velle deū nouit. Nos filiū tuū in eo statu in eo tpe vocatū a deo nō ambigimus: in quo illi melius fuit exuisse hominē. Itaq; q̄tuis nō dubitamus magnificentiā tuā quieto eē aio: & ea velle q̄ deus voluit: tamē pro nro officio rogamus vt hec humana equa mēte feras: & quod restat eui cū reliquis tuis filiis dulciter ac suauiter traducas. Id erit nobis supra q̄ dicere possumus acceptū. Diligimus em̄ summope personam tuā: nec obliuioni dare possumus quāta nos charitate in vuienna quondā complectebaris: & denicq; semp nobis ante oculos est humanitas illa atq; vrbanitas: quā nobis & Procopio rabensteino oñdisti in crūmenau: ita em̄ nos ardeti charitate & vt aiunt euiscerata dilectiōe susceptisti: vt oīm tempore nos & tibi & natis tuis & bis qui nascent̄ ab illis obnoxios eē putem?: & hoc quidē ostendem? si vnq; sese facultas obtulerit. Reliq; referet nicola? creul capellan? nr̄ dilect? que tue magnificētie cōmendam? cui tāq; nobis credētie fidē plenē adhibē vel̄. Datū rome kl̄. augusti. M.cccclvii.

Post regiā maiestatē recommēdatam refert grates episcopi varadien. de emancipatione. EPISTOLA CCCLXXIX

Neas cardinalis senensis. Ladislao regi bungarie. Salutē plurimā dicit. Cū superioribus diebus Iohannes varadiensis episcop? apud budam in vincula coniectus eēt. Idq; tuo iussu factum dicere tur: egre id mihi duplici de causa fuit. Nam & presulis integerrimi ac

mihi amicissimi infelicitati compatiebar: & honorem tuū parumper obnubilari dolebam: cū episcopū de tua serenitate optime meritū & doctrina preditum singulari tua sublimitas in carcerem retrusisse affirmaretur. Scripsi itaq; mox excellētie tue que mihi in ea re facienda videbatur progloria tua: quēadmodū fideles famuli benignis dominis suis consulere aliquando solent. Scripsit etiam sanctissimus dominus noster semel atq; iterū. Nam qui varidiensem pōtificē & virtute & nomine optime p̄ditū intellexisset: nō poterat ei (cum indigna ferret) nō opitulari. Nescio an huiusmōi lre tuam sublimitatē adierint. Illud nunc relatū est q; tuā banc curiam gaudio repleuit nō sine precipua & ingenti laude tue sublimitatis. Nam cum eps idem nō tuo motu: sz aliquorū potētum impulsu. quibus nō facile resistere poteras in captiuitatē ductus affirmaretur: nunc illud plane dicitur quod innocentē p̄latum quē alieno impulsu cepas: tua sponte solūmodo relaxasti: ex qua re patefacta ē animi tui innata probitas & epī innocētia liquefacta. Quippe sanctissimus dñs nr̄: totusq; cardinaliū cetus rectitudinē animi tui & singularē prudentiam magnis extollunt p̄coniis. Ego vero qui eundez ep̄m iamdudū virum pbatissimū eē cognoui eiq; singulari amicitia sum cōiunctus non solum laudo circūspectionem & bñficentiam tuam: sed gratias quas possum tue serenitati ago p salute boi amicissimo restituta. Intelliges nō me minus ea de causa tue glorie obligatū q; ip̄m ep̄m. Eram etiam ante seruitor sublimitatis tue multis de causis obnoxius: sed accedēte hoc bñficio: nihil est qđ iam mihi reliqui sit: quin totum qđ possum maiestati tue debeam. Ex roma nonis augusti. Anno dñi. M.cccclvii.

Captat beniuolentiam & capellanū suum cōmendatum faciat.

EPISTOLA CCCLXXX

Neas cardinalis senensis.

Electo vuratislauiensi. Salutē plurimam dicit. Reuertitur ad partes istas dilectus capellanus nr̄ Nicolaus creul: canonicus vuratislauiensis: tibi iam pridem notus: ab eo senties quecunq; apud nos geruntur: & quis animus noster erga te sit: qui & tibi et domui tue nobilissime tāto magis afficimur: quāto indies patris tui fratrū & tua erga nos merita magis recolimus. itaq; nō erimus in scribēdo longiores. Tm dignationi tue Nicolaū cōmēdamus. Rogantes siqua sunt que p nos tui causa fieri possint: ita de nobis confidas: quēadmodū veri amici inter se cōsueuerunt. Datum rome nonis augusti. M.cccclvii.

Mere familiaris.

EPISTOLA CCCLXXXI

Neas cardinalis senensis. Henrico senftleben Salutē plurimā dicit. Per Nicolaū nm̄ canonicū vuratislauiēn. qui nunc in alemaniam reuertitur: non putamus necessarium eē multa scribere. Ita em̄ repente facturus est iter vt multi eū precessuri sint. Visitabit em̄ quo cūq; in loco suo ex more cōpatres atq; cōmatres. Nec dubitamus eū cū ad te venerit quin volūtates italicas melius referre q; ab eo discere vale-

as. Itaq; parcimus verbis. Tm̃ rogamus vt in re illa varinensis ecclesie si quid ei committendum videtur id pro tua prudentia facias. Est enim vuratislauiam petiturus vt ait: & a nonis habebit litteras ad episcopum illum credentiales: vt si opus fuerit eis vti possint. Reliqua ex eo audies quem fortasse licentiatum in decretis habebis. Vale: & amicis nostris nos effici cōmendatos. Datum rome nonis augusti. M. cccd vii.

Refert noua italie & se q̃ntulus siti toto pollicet.

Neas cardinali senen. Iohi cardinali EPI. CCCLXXXII

e sci angli. S. p. d. Que supiorib⁹ dieb⁹ apd nos gesta sunt: ea ia p alias lras tue dignaoti significaui. Nūc subiicia q̃ secuta sunt: exin de scies quid sperandum sit: quidue timēdū cōmuni christianoruz cause. Dns noster sanctissimus nonnullam aduersus vrsinos indignationem induit adeo vt etiam nepotem suum ecclesiastice militie ducem cōtra illos miserit: castrūq; sancti Gregorii ab eis extorserit: nunc concordia tractatur. Expectamus exitum rei pacemq; magnope cupimus. Nam bella huic ciuitati caritatez annone non paruam inducunt. Fuit ipse sanctissimus dominus noster bis diebus aliquantisp egrotus: nunc diuino munere cōualuit: cuius prudentia nō est dubium: quin reipublice salubriter cōsulat. Nepotes eius q patriarchā legatū in orientē secuti fuerant: atq; sibi ob quedā malefacta coprehēsi nudiusquart⁹ redire: vtq; se crimie purgent patriarchā criminant: sed dño nro & sacro collegio cognita est illi⁹ legati integritas atq; cōstantia: nec sinistri quicq̃ de eo facile credit. An aūt nepotes ipi culpabiles sint vt legati nuncii tradūt: id alii inuestigent. Ego & accusatores & excusatores eorū equis auribus accipio. Rex aragonū bellū habet cōtra ianuenses acerrimū: & nūc vna nūc altera pars naues in mari pdit: sed ipa ianua miro afflicta est: que nō regis tm̃ sed etiam suoz exulum armis premit. Permus dux eius magno vir animo & manu pmptissimus: miseros ciues territat: qui se nō alio mō q̃ morte imperiū positurū affirmat: & nunc būc nunc aliū ciuem ad necē rapit: qui suis cōsiliis aduersat. Rex aūt p bos dies vt fama est insigne opidū Scarlinū nomine in tuscia lucratus est: si verū est q̃d bodie mrcatoribus scriptum ferunt. Id erat in potestate dñi plumbanensis. Ob quam rem sunt qui arbitrant nō quieturū regē nisi & plūbini dominio potiat. Qd si obtinuerit totū habebit oportunissimū vn senen. florētinos ac ianuenses cū velit lacessere possit: atq; vtina nō ex boc pax italica ꝓturbet: boc est italia. Que aūt in germania gerunt optie nouit dignatio tua. Cupio scire vbi locoz atz getiū sis qd agas q̃bn valeas & q̃ spes sit reb⁹ agendis. Sūt em̃ q dignatioez tuā egrotantē se reliqsse affirmant q̃ res mihi molestissima est. Eapropter suadeo hortor & obsecro vt sanitatis curam geras: curesq; vt aliqn reuertaris huc letus & sospes: quod oēs amici tui maxime cupiunt. Ego vero nihil magis desidero q̃ te in domo tua rome sepe videre & allog: acp veteri cōsuetudie mālsuetudie tua & benignitate pfrui

Non offero me dignationi tue: aut familie tue vel amicis aliquid apud summū pontificē procuraturū. Nam & minimū est quod possum & dignatio tua potētissimos cardinales babz qui eius negocia fidelissime gerunt. Itaqꝫ non est cur mea indigeas opa. Ego tñ quantulus sum & tuus semper fui & ero. Ex roma nonis augusti. Anno dñi. M.cccdvii.

Excusatio contra murmur grauaminis germanice nationis.

Neas cardinalis senen. EPISTOLA CCCLXXXIII
Martino mayer. S.p.d. Iocūde nobis fuerūt lre tue: quas in causa decani moguntini ad nos scripsisti: erāt in eis plures ptes quibus breuiter rndebimus. Congaudes de nra ad cardinalatū promotiōe nō est ea res nobis dubia. Siquidē noster bonor est: & bāc dignitatē nō minus tibi creditā ꝫ nobis ee: equū est te arbitrari quando inter nos vera est & stabilis amicitia que iubet inter amicos oīa estimari cōmunia. Quippe si quando aliquid occurrerit in quo vel tibi vel cōsanguineis aut amicis tuis prodesse possumus oñdemus nos memores ee veteris beniuolētie & dulcis vsure quam simul in multis locis babuimus. Que scripserunt nobis principes electores: & tu etiam pro decano moguntino non obaudiuimus: nametsi prepositurā vuormacieū. apud nos libēter retinuissemus: concordauimus tamen cum procuratoribus eiusdē decani de pmutatiōe vt tam dictis principibus ꝫ tibi & ipi decano quem iādudum cognouimus & amauimus: rem gratam faceremus damus nūc opam vt lre expediant oportune. Illud aliquantulū durum est qd in calce lrarū tuarū scribis querelas. s. magnas fieri de romana curia q̄ nationē germanicā multis incōmodet modis. Quattuorꝫ capita tangis. Vnū e ꝙ decreta cōstantien. & basilien. cōciliorū cōpactataꝫ nationis minime obseruētur: & q̄uis in hoc articulo oia cōtineri videātur: tamē specificas ꝙ electiōes canonice facte nō cōfirmēt ꝙ magna vis pecuniarū ab his qui bñficia cōsequūtur extorquet ꝙ sub colore indulgētiarū & decimarū variisꝫ modis ex alemania pecunie hauriunt: & denicꝫ subiūgis de gīa nra quā obtinuim⁹ de bñficiis in cōmēdam habendis quā insolitā ee asseueras. Cogimur ad hec non nihil rndere: & in primis quidē fatemur ꝙ scribis indytā. s. nationem vīam olim fuisse florentē & suis virtutibus romanū imperiū meruisse. Adiicim⁹ tñ & illud excellentissimā bti Petri sedē postꝫ ille martyrio coronat⁹ e: sp rome fuisse in q̄ q sederūt: vicariatū xp̄i tenuere: dauesꝫ ligā di atꝫ soluēdi penes se babuere: sive greci: sive itali: sive germani aut ex alia gēte fuere: nec nūcꝫ regni celestis introire ianuā potuisse qui romanorū pontificū auctoritatē cōtumaciter contempsere; nec hodie illis gloriandū esse qui auctoritate propria leges sibi cōstituunt: quib⁹ ꝑ suo libito romane sedis iussiones sperpere possint. Hos em catholica veritas nisi resipuerint ante obituz ignis eterni mancipio sine intermissione deputat. Fatemur insuper aliquando in romana curia quam regunt homines aliqua fieri q̄ digna eēnt emēda

tione:nec dubitamus ip̄os romane vrbis presules etiā inq̄tum homies falli errare:labi ac decipi posse. Sed vt ad q̄relas tuas veniam⁹ dicimus tibi:dignū eē vt cōpactata cū vr̄a natiōe seruent̄. Idq; sp̄ predicauim⁹ & in futurū p̄dicare nō omittemus. Siquidē natiōi tūe a q̄ plurimū sum⁹ bonorati:nō minus q̄ nr̄e afficimur. Verū cū dicis decreta basilien̄. concilii nō custodiri. Idq; putas iniuriosum eē natiōi indignā dicimus eē querelam tuā. Propter decreta em̄ basilien̄. cōcilii inter sedem apl̄icam & nationē vr̄am discidiū cepit:cū vos illa prorsus tenēda diceretis apl̄ica vero sedes oīa reiiceret. Itaq; fuit deniq; ꝯpositio facta:in qua nos impatorio nomine interfuim⁹:eā certā legē dedit deinde inuiolabiliter obseruandā per quā aliq̄ ex decretis cōcilii p̄dicti recepta vident̄ aliqua reiecta. Itaq; nō iuste agis:si p̄ omnia seruāda eē decreta cōtendis. Sed venio ad electiones quas passim cōtēni refers hoc nos non inuenimus ita eē vt asseueras:nā postq̄ ex alemania huc venimus plures ecclesie cathedrales eiusdem nationis vacauerūt:in quibus vel postulationes facte vel electiōes fuere. De postulatiōibus nihil ē q̄d obiici possit:nam ille ex gr̄a pendent etiā vetusto iure:liberūq; ē pontifici maximo eas admittere vel reiicere. Electiones aūt si canonice fuerint cōpactatorū vigore confirmationem merent̄:nec repelli pn̄t:nisi devtiliori p̄sona. Romanus pontifex de consilio fratrū suoꝝ sancte romane ecclesie cardinaliū duxerit ꝓuidendū:sed neq; hic ē aliquid q̄d rep̄hendi merito possit. De tp̄e dicimus quo romanā curiā sequimur. Neq; em̄ (iam biennio tm̄ est ꝙ hic sum⁹) vlla electio huc allata est:que rite et canonice facta cōperta sit. Nam traiecten̄. electio de qua magni rumores habiti sunt:in p̄sonā excōicatam ceciderat. Alie vero alios defectus habuere. Itaq; vides nō eē cur vr̄a natio circa electiones iustā querelaꝫ habeat. Q̄d deinde subiungis extorqueri multū auri ab his qui dignitates vel alia bn̄ficia assequunt̄:nō est cur de hac sede cōqueramini:sꝫ potius de cupiditate & ambitiōe vr̄oꝝ hoīm:q̄ currētes ꝓ ep̄atib⁹ iueniētes ꝯpetitores his q̄b⁹ palatiū pꝫ certatim pecunias offerūt Illi vero q̄ alloqui pontificē pn̄t:nō sunt oēs sil̄es angelis:sed q̄les in alemania. Galliaq; multos repias:racipiūt em̄ q̄d offert̄ nō extorquent:romanus aūt presul solus in thalomo suo nūc hos nunc illos audit: & illos promouere solet q̄ magis cōmendant̄:nec scit nec etiā arbitrat̄ pecunie causa hos aut illos comendatiōe p̄ferri. Nec sibi plus auri dat̄ q̄ concordata p̄mittant:nisi fortasse aliq̄n occasiōe expeditiōis cōtra thurcos: aliquando sup̄ annata recepit:quod sibi ꝓfecto non fuit in tanta necessitate negandū:habes ergo in hac p̄te rn̄sionē nr̄am de pecuniis indulgētiaruꝫ miramur fieri q̄relā. Nā ille postq̄ collecte fuerāt ꝓfecto romani pōtific̄ arbitrio nō alteri⁹ erāt distribuende. De decimis q̄ꝫ credimus nō eē indignum q̄d refers. Nam si alie natiōes ꝓ expeditiōe cōtra thurcos habenda decimas exhibent:non videmus cur etiam teuthones nō cōtribuant Laudam⁹ tn̄ in ea re debitos adhiberi modos. Ceterū cū tota questio de

pecunia vertatur: dicimus hanc vetustissimā esse querelā: q̄ nunq̄ auferri potuit: semp em̄ sunt boies pecuniarū auidi: & quodāmodo insatiabile: qui cū multa lucrari velint: exponere aliquid sacrilegiū putāt: nec vlla gens ē que aio equo ex regiōe sua asportari aurū ferat. Hūgari alemanos ea potissimū causa detestant: q̄ in regno suo negociantes multū auri asportāt. Eadē querela est polonoꝝ: eadē danoꝝ. In alemania q̄z q̄plures gētes reperiem⁹ quaꝝ altera incusant alterā quasi argēti sui extortricem: nec curie vestroꝝ pōtif. cū accusatiōibus caret. Patet itaq̄ lōge lateq̄ hoc genus q̄relarū. Verū quia dicis germaniā vīam quondā ditissimaz fuisse: nūc vero prorsus exhaustam: & omni ere vacuam eē: nos cōtra sentimus illudq̄ audacter dicimus: nunq̄ germaniā ditiorē fuisse q̄ hodie; nunq̄ ornatiorem: nunq̄ armis potentiorez: si vni dño paruerit. Nanq̄ si legamus vetusta tpa: inueniemus germanos olim ritu vixisse barbaro: vestibus vsos laceris. Venatiōi tm̄ & agrorū culture dedisse operam: feroces quidem homines & belli appetētes: sed argenti prorsus inopes: quibus quippe nec vini vsus erat. Ipsaq̄ germania intra mare & danubium: rursusq̄ intra rhenū & albini cōtinebatur: nūc vero quātū transgressa sit suos limites nō ignoramus. Nam plus fere ē q̄ extra nacti estis in gallia: retia: notico: vindelico atq̄ in ipsa scithia seu sarmatia q̄q̄ ant⁹ habuistis. Quid memoremus nobilissimas vrbes vīas & splendidissimas: ditissima tēpla: opulentissimos principes ac prelatos: certe nō videmus prouinciā eē que cōputatis oīmbus vīam supet: q̄ si resurgeret aliquis illoꝝ theutonū qui tpe Iulii cesaris vixit: germaniā pagraret: vt ario nistis: profecto diceret nō eē eam terram quā olim viderat: negaretq̄ suaz eē patriā: cū vinearum & arborū fructiferarū consitiones: vestitus hoīm: vrbanitatē ciuiū: splendorē vrbium: tantāq̄ nitidam politiam apud vos contueretur. Verū hanc mutationez quis fecit in vobis nisi religio xp̄i. Cultus quippe xp̄iane religionis a vobis barbariem omnē expulit: atq̄ ita expoliuit: vt iam greci ipsi barbari: vos aūt recti latini appellari mereamini. Cultū aūt salutifere religionis si verū fateri vultis. Roma vobis & apostolica sedes dedit que predicatores ad vos mittens idolorum relinquere cultū: & verū deum colere docuit. Plus ē hoc Martine q̄ auruz & argentū: plus est q̄d accepistis q̄ quod datis. Itaq̄ decet vos accepti beneficii memores eē: quod quidē tantū est vt nulli possit thesauri cōpensari. Trāsimus modo ad eam epl'e tue partē q̄ nos cōcernit: dicis nos & alios plerosq̄ sancte romane ecclesie cardinales insolitas apud nos reseruationes habuisse: indeq̄ multos exoriri rumores. Nos & metensem olim cardinalē: & alios nōnullos similibus vsos gratius comptum habemus: & ab illis litterarum nostrarū formam extraximus. Reprehēdis q̄ he littere compactatis aduersari videant: dicimus nihil in eis eē cōtra ea que coucordata vocantur: nisi fortasse illud recensetur: q̄ etiā monasteria reseruari videntur: in quibus electioni locus eē debet. Nos de hac

parte abunde satisfecimus domino nostro. Duo em̄ diximus eius beatitudini. Primū ꝙ nullius monasterii electionē impedire vellemus. Alterꝝ ꝙ nullum monasteriū acceptaturi essemus contra voluntatem eius principis in cuius ditione situm eēt: & ita procuratoribus nostris dedimus in mādatis. Quod si putas etiam collegiatarum prepositurarum electiones confirmandas eē: neqꝫ debuisse nos earū reseruationes acceptare: longe falleris: nam concordata ipsa dignitates primas post pontificales & in collegiatis ecclesiis principales apostolice sedis dispositioni ꝑmittunt: in aliis autē bn̄ficiis inferioribus habet ipsa sedes suos menses ꝙ si sup̄ huiusmodi bn̄ficiis ac dignitatibus reseruationes obtinuimus: accepimus a summo pontifice quod nobis concedere potuit sine cuiuspiam iniuria. sed arbitraris fortasse bn̄ficia que in germania sunt: germanis potius cōmitti debere q̄ꝫ extraneis nec nos aliter sentimus. Sed cū nos iam annis supra. xxiiii. germaniam incoluerimus: nō reputamus extraneus existimari debere: cumqꝫ imperatori ipsiqꝫ nationi longo tempore summa fide magnis laboribus seruierimus: & nūc ad cardinalatum recepti: ea curemus q̄ nationis ipsius bonori atqꝫ vtilitati conducant: & ita prorsus agamus vt nationi germani potius q̄ꝫ itali putemur. Non iudicauimus tribus illis prouinciis moguntine: coloniensi: treuerensi: indignuꝫ videri aut graue censeri: si annuo duo milia ducatorum in eis obtineremus ex illis beneficiis que sedes apostolica conferre haberet. Putauissemus etiam maiora in eadem natione cui semp̄ seruiuimus sponte offerri sed nō sumus nos insatiabiles. Cōtentamur eo qd̄ pro debiti status conseruatione sufficiat: nec plura circa hoc. Qꝫ autē opas tuas ad id offers vt gr̄e nr̄e fructū consequamur: agimus tibi gr̄as qui partes amici non negligis. Idqꝫ rogam⁹ vt interueniēte casu oportuno ꝓrsus efficias. Scis q̄ sit mēs nr̄a & quō gr̄am nr̄am restrictā eē volumus: si qua p̄posituta vacauerit aut ecclesia parochialis magni redditus velis ita efficere vt ad cōplemētum gr̄e nr̄e ꝑuenire possimus. Deniqꝫ requiris an aliquid dicendum faciēdūue sit circa eā partē q̄ nationē vr̄am & apostolicā sedē cōcernit. Rn̄demus futurū eē ad principes electores nunciū apl̄icū Laurentiū rouarellam cū eo poteris sup̄ hac re plenius loqui: sibiqꝫ cūcta cōicare: q pro sua circūspectiōe nō ignorabit: qua via sit in talib⁹ incedēdū. Nobis tn̄ illud cōsiliū videret̄ ꝙ p̄lati & principes vr̄i si qua in re grauamīa sibi nō digna inferri putāt: legatos suos ad romanum pontificē mittere non postponerēt. Et q̄ sunt illa in quib⁹ grauarētur exponerēt: peterētqꝫ debitam fieri reformationē. Nam sedes ista pro sua insita māsuetudine vestris votis (q̄ quidē rōne subnixa eēnt) nunq̄ꝫ denegaret assensuꝫ. Nos aūt etsi paruꝫ valemus: studia tamē nostra sp̄ in eo dirigemus: vt inclyte natiōi germanice dum equa postulauerit mos gerat̄. Vale optime archiep̄o moguntino cui pro veteri noticia sumus affectissimi effice cōmēdatos. Ex roma die. viii. augusti. M. cccclvii.

Congratulatur epi̅scopo varadienſi e vinculis emancipato.

Neas cardinalis ſeneñ EPISTOLA CCCLXXXIIII

e epō varadieñ. S.p.d. quantū de captiuitate tua indigna et acerba doluimus tm̄ modo de liberatiōe gauiſi & ſummope exhilarati ſumus. Quippe nō ſolū dignationi tue cuius bonitas ac innocentia magnifice patefacta ē: verūetiā ſereniſſimo regi Ladiſlao cōgaudem⁹ cuius bn̄ficētia & animi rectitudo indies magis ac magis eluceſcit. Nāq; ſicut nobis relatū eſt: cū pſona tua in arce budenſi reteta fuit: minime anim⁹ regius ad eā rem inclinatus erat: ſed ſeduxerūt eū eo⁹q; cōſilia qui tue virtuti inuidebāt: nec rex adhuc iuueniculus & in regno nouus magnis conſultoribus aduerſari audebat: ceſſit furori loco & tpi. Illud tm̄ cauit ne quid in corpus tuū emuli tui molirent̄. Sed nūc q̄ ſua mens fuerit apte liquet Nam qui alieni cōſilio atq; importunitate dignationē tuā in carcere cōiecit: idē ſuapte ingenio libertatē tibi reſtituit. O quā rem nemo ē qui nō intelligat capturā tuā ab emulis tue probitatis. Liberationē vero ac ſalutem a ſolo rege ꝓceſſiſſe. Eſt igit̄ qđ & tu ſerenitati regie quēadmodum hactenus feciſti: ita & in poſterū ſumma cū integritate ſeruias. Nos autē & ceteri qui te amamus gr̄as referam⁹ qđ nos quidē minime negligemus. Eram⁹ hactenus occupati vt liberationē tuā lr̄is aplicis & nr̄is ꝓcurarem⁹ quas bis regio culmini trāſmiſimus: quaruꝫ primas mox intellecta nouitate trāſmitti curauimus. Alteras vero Laurētius rouarella nuncius aplicus ſecū attulit, Cui etiā verbo ꝓcuratio tue ſalutis nobis annitētibus cōmiſſa fuit. Sed intelligimus eū tuā dignationē iā reſtitutā liberati inuēturū qđ quidē gratiſſimū eſt: nā & regratiari regi q̄ ſupplicare lōge eſt pſtantius & bonor tu⁹ maior ꝓculdubio reddit̄: cū nō pcib⁹ ſed innocētie libertatē tuā cōceſſam ēe manifeſte liqueat. Rogamus igit̄ deinceps bono aio ſis & iocūde viuas de nobis vero tanq̄ de veteri & fideli amico fiduciā obtineas ſciens q⁹ votis tuis que quidē nr̄a in pt̄ate fuerit nunq̄ deerimus. Vale & reuerendiſſimis patribus ſtrigonienſi & ſancti angeli cardinalibus aplice ſedis legatis ſi qñ cū eis cōueniēs memoriaꝫ nr̄i facito. Datum rome die. x. auguſti. M. cccclvii,

Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate: & precatur pacē cū Ladiſlao inire & cōtra turcos gladium vibrare.

Alixtus ep̄s ſeruus ſeruo EPISTOLA CCCLXXXV

c rum dei. chariſſimo in x̄po filio Friderico romanoꝝ imperatori ſp auguſto Salutē & apoſtolicā bn̄dictionē. Q̄uis aplice ſedi ſicut placuit altiſſimo p̄ſidētes: ea nos ſp cura tenuerit: vt inclyte natōi germanice ꝓ nr̄a poſſibilitate cōplacerem⁹: & oīb⁹ illic ad nos cōcurrentib⁹ faciles ac benignas p̄beam⁹ aures. nup tm̄ ſicut nobis relatū ē: nōnulli ex venerabilib⁹ fratrib⁹ nr̄is ac dilectis filiis nobilib⁹ viris romani impii electoribus & alii plerique principes ac p̄lati natiōis eiuſdē dieta quadē ſine cōuētu inter ſe celebrato oratores ſuos ad te miſerunt: qui de nobis deniq; cu

ria nostra non paruam querelaꝫ facientes inter cetera exposuisse ferũtur
q̃ nos diuersis modis nationẽ ipsam aggrauãtes que inter te nomĩe na
tiõis & añcessorẽ nr̃m felic' recordatõis Nicolaũ papã .v. cõcordata fue
runt: minime adimplere aut obseruare curemus. Quibus ex rebus & si
nõ dubitem⁹ serenitatẽ tuã ꝓ sua erga romanã ecclesiã eximia deuotiõe:
illoꝝ q̃relas acriter ac debite cõfutasse: dignũ tñ putabimus sup bis que
nobis obiiciunt̃ sinceritatẽ & innocentiã nr̃am tue sublimitati ꝑspicuaꝫ
ac manifestã efficere vt si qñ postbac similes q̃rimonie ad tuas aures de
ferant̃: habes ex nr̃is lr̃is qđ murmurãtibus ac detrahentib⁹ hoĩbus re
spondere atq̃ obiicere possis. Equide cũ nos oẽs xp̃iani orbis nationes
benigne quantũ cũ deo possum⁹ tractare curem⁹: p̃cipue tñ germanicos
principes ac p̃latos singulari quadaꝫ charitate & p̃cipuo ꝓsecuti sumus
affectu. Neq̃ em̃ nos latet quo fauore amplectendi sunt ecclesiarũ presu
les: & seculi principes honore p̃ueniendi: vt illos fratrũ & istos filioꝝ lo
co sua cuiq̃ dignitate seruata habere debemus. Sunt euãgelia sacra sem
per añ oculos mẽtis nr̃e: sanctorũq̃ patrũ decreta sedulo in aĩo voluim⁹.
Nouim⁹ quid ep̃is liceat: quid principes deceat: quid officio summi sa
cerdotis incũbat. neq̃ cordi nr̃o quicq̃ tenatius heret q̃ ita sacros cano
nes obseruare: vt idonei ministerioꝝ xp̃i dispensatores inueniamur. No
ta est oĩbus ap̃lice sedis auctoritas: manifesta cuiq̃ prime sedis dignitas:
vulgata ꝑ orbẽ vicarii dei potestas. Cui dictũ est a dño. Pasce oues me
as: & qđcũq̃ ligaueris sup terrã: erit ligatũ & in celis: & reliqua quib⁹ in
euangelio. Romani presulis eminẽtia dininitus declarat̃. Quibus ex re
bus nõ est: cur aliquis opa nr̃a criminari possit tanq̃ latius euagemur q̃
nobis liceat. aut tanq̃ in alienã messem falcẽ mittere videant̃: cũ nõ hui⁹
aut illius ꝓuincie sed vniuersi orbis p̃sulatũ in ap̃lice sedis specula conse
cuti sum⁹: que cũ ita sint: scim⁹ tñ eos q vocati sunt in partẽ sollicitudinis
nõ eẽ turbãdos: suamq̃ cuiq̃ iurisdictionẽ nisi forsitan abutant̃ seruãdã
eẽ nõ ignoramus. Eapropter ita nos gerere in hãc vsq̃ diẽ curauim⁹: ne
qua de nobis cuiuis hoĩm querela cõpetere possit: nec putamus aliquos
eẽ qui se lesos aut spretos a nobis dicãt: nisi fortasse aliqui fuerint q desi
deria sua nõ recte metiẽtes: tũc se cõtẽptos ac grauatos arbitrant̃: cũ pe
titiõib⁹ eoꝝ iniustis nõ annuim⁹. Sꝫ audiuim⁹ rumorẽ eẽ tanq̃ nos aurũ
ex natiõe tua supra quã deceat extorqueam⁹. Iniuriant̃ ꝓfecto nobis: &
a vero lõge recedũt: qui talia dicũt nihil vnq̃ nr̃o noĩe ab bis extortũ ẽ:
quib⁹ bñficia cõtulim⁹ vt illi garriũt. Nihil exactũ: nihil petitũ: p̃ter ama
tã vetusto iure debitã. At si q contra tburcos pecuniaria nobis subsidia
obtulerũt: nõ recusauim⁹ nec recusare quidẽ debem⁹: ꝓ tanta xp̃iane reli
giõis necessitate. Pecunias aũt hmõi & al's vndecũq̃ veniẽtes: non vsur
pam⁹ nobis. Nõ recõdim⁹ in archa: nõ exponim⁹ in iocalib⁹: nõ consumi
m⁹ in deliciis: sꝫ in defensionẽ fidei cõuertim⁹ & in oppressiõe ꝑfide tbur
coꝝ gẽtis ad nr̃m exterminiũ sp̃ intẽte. Innumerabiles sunt et intolerabi

237

les nobis q̃s indies subim⁹ expẽse. nũc in orientẽ legato classis nr̃e: nunc in albaniã scãderbechio fortissimo xp̃i athlete indefessoq; bellatori: nũc legat⁹ & oratorib⁹ i diuersas mũdi ptes emissis nũc istis nũc illis p greciã & asiã laborãtib⁹: ne destituti pciditarent̃ pecunias mittim⁹: nec fuerunt inanes huiuscemodi sumpt⁹. Licet em̃ nobis in dño gl̃iari q p mistros suos torpẽtib⁹ ac pene dormiẽtib⁹ cunctis ferme xp̃ianis principib⁹ nobis tm̃mõ instantib⁹ atq; vrgẽtib⁹ turcorũ supbissima cornua & insolẽtissimas acies apud bũgariã cõfregit: magnũq; illũ et potẽtissimũ exercitum pstrauit: q̃ sibi nũ bũgariã mõ: l3 germaniã totã galliã at3 italiã pterere: legẽq; xp̃i fundit⁹ euertere ꝓmittebat. Itaq; liberauit dñs pp̃lm suũ sub p̃sulatu nr̃o: plebẽq; suã ex ip̃is q̃dãmõ faucib⁹ crudelissimi siue imanissimi draconis eripuit nũc q̃3 classis nr̃a rhodũ tuet̃. Cyprũ mithilenẽ chiũ & omnes in orienti xp̃iani nominis insulas q̃ sine tali p̃sidio baud quoq; turcor⁹ nauibus indies incursantib⁹ resistere potuisset: qđq; laudabilis⁹ est ac diuino nobis munere cõcessum: nõ tm̃ quas diximus insulas: legatus noster sua prudẽtia & armorum robore tutatus est: sed alias pleraſq; turcor⁹ dño seruientes: ad ap̃lice sedis deuotionẽ obedientiãq; redegit nouissimeq; nõ pauca eorundẽ turcor⁹ nauigia ad oppugnandas chr̃istianor⁹ insulas exeuntia: potẽter inuasit. debellauit: in potestatẽ recepit Nec albania ingruẽtes barbaror⁹ impet⁹ ꝓximis dieb⁹ inclinare potuisset: n si nr̃a⁹ interueniss̃ent ecunia⁹ auxilia. q̃ scãderbechio mis̃im⁹. In his nos eb⁹ pecunias cõsumim⁹: in his ꝓfundim⁹ quicqđ vndecũq; corradere possimus auri vel argẽti bonorẽ dei nõ nr̃m q̃rimus ꝓ salute populi nobis cõmissi laboram⁹: nõ ꝓ priuata vtilitate nr̃a. Curamus ne nostro tpe xp̃ianũ nomẽ spurcissimi turcor⁹ pedes cõculcare possint. S3 nõ sunt hec onera que nos soli portare queamus: vl̃ sedes ap̃lica va et p seip̃am tolerare: facim⁹ tm̃ qđ possumus: & quiescẽtibus aliis q nobis auxilio eẽ deberẽt: instam⁹ acceleram⁹: vrgem⁹: nihil omittimus ex his q̃ facultates nr̃e pmittunt. Necessaria nobis detrahim⁹ vt incũbẽti necessitati pro pte nobis possibili subueniamus. Que cũ ita sint audẽt tm̃ nõnulli parũ quidẽ religiosi & ad cõe bonũ minus intenti nos redarguere q ab his pecunias recipimus qui ꝓmouẽt̃ q̃uis sponte ablatas in classem cõtra turcos emissam. Qđ q̃inique agũt iam plane prospicis. S3 aiũt pleriq; cõcordata de quib⁹ mentionẽ supra fecimus p nos minime obseruari: affirmãtes electiões. Eporũ aliorũq; p̃latorũ nos puipendere: ac prorsus abiicere: qđ pari mõ neq; vere neq; iuste nobis obiicit̃: neq; em̃ electiones prelator⁹ in germania factas quouis pacto cõtemnim⁹: neq; ex cõcordatis oẽs passim electiões cõfirmare tenemur: sed illas tm̃mõ que ca canonice expiuntur: qđ quidẽ a nobis diligẽter custoditũ ẽ. Nũq; em̃ aliquã electionẽ repim⁹ quã repim⁹ eẽ canonicã. Viros aũt q̃plures illis ecclesiis siue monasteriis p̃fecim⁹ in quib⁹ electis etiã min⁹ canonice p̃tẽdebant̃. Q3 si alig sunt q cõfirmationẽ petẽtes nõ obtinuerit: sunt aũt pau-

cissimi: sciant se idcirto ex sua petitione cecidisse: quia nec canonica fuerat
coꝝ electio nec ꝓmotio ecclesiis ad quas vocabant̃ fuisset vtilis. Potesta
te aũt illa q̃ nobis ex diuino atq; hũano iure simulq; cõcordatis ex predi
ctis cõpetit ꝓuidẽdis ecclesiis de ꝑsona magis idonea etiã si canonica in
illꝰ electio facta repiat̃: adhuc nõ sum⁹ vsi: nec vti ꝓponim⁹: nisi ex magna
et vrgẽtissima cã. Sup reꝑuatiõib⁹ aũt ceterisq; bñficioꝝ ꝓuisiõib⁹ de qb⁹
siliter accepim⁹ q̃relas corã tua serenitate fuisse ꝑpositurãs: nõ sum⁹ me-
mores aliqd a nobis eẽ cõcessum cõtra cõcordata ꝑdicta. Q; si quid tale
factũ est vt sepe in multitudine lr̃arũ ac negociorũ aliqua transeunt: neq;
bñ gesta neq; bñ reuisa: nõ est intentiõi nr̃e aut ordinarioꝝ mensibus de
rogare: aut cõcordatis ipsis cõtrauenire. Quinimmo q̃uis liberrima sit
apl̃ice sedis auctoritas: nullisq; debebat pactionum vinculis cobereri: ex
mera tamẽ liberalitate nostra: ex zelo quẽ gerimus ad pacẽ: ex charitate
qua te tuãq; nationẽ ꝓsequimur: concordatis ipsis locũ eẽ volumus: ne
patiemur ea temere violari dũ romana sedis gubernacula retinebimus.
Si quid ꝑterea est qđ ipsi natiõi molestũ videat̃. ex his q̃ prodeũt ex no
stro solio. Idq; fortasse dignũ emendatione censet̃: possumus em̃ & nos
vt hoies aliquãdo labi atq; errare in his maxime q̃ fati sunt nõ decet epi
scopos aut alios quosuis mortales sup apl̃icã sedẽ auctoritatẽ sibi vẽdi-
care: aut illos imitari quoquo mõ q pessimo more detestabiliq; exẽplo
in ꝑniciẽ ecclesiastice hierarchie in cõfusionẽ mystici corꝑis xp̃i in aĩarũ
suaꝝ ruinã: leges sibi cõstituũt: ꝑ q̃s licitũ sibi eẽ arbitrantur apl̃ice sedis
mãdata cõtẽnere: ac ꝓ suo volũtatis arbitrio ecclesiastica disponere spũa-
liaq; negocia. Nã qui talia ꝑsumũt alieni sunt: deũ patrẽ suum appellare
nõ possunt: qui matrẽ ecclesiã recognoscere nolũt: sꝫ tanq̃ mẽbra vel pu
trida vl̃ arida a reliquo corꝑe recidi debẽt. Nulli em̃ ꝑmissa facultas est:
vt cõtra romanã eccl̃iam oĩm fideliũ matrẽ ac magistrã recalcitrare possit
vl̃ se ab illius impio subtrahere. Comedendus est vna in domo pascalis
agnus: manere oportet in archa regnante diluuio: cui cura est ne pereat.
Vnus deus: vna fides: vnum baptisma. Vnus xp̃i vicarius in terris ẽ: q
celos bñ merẽtibus apit: claudit aũt malignantibus. Siquis aũt arbitrat̃
secũ nõ bñ agere apl̃icã sedẽ: recurrere ad eã dꝫ: grauamẽ suũ exponere:
remediũ petere: nũq̃ pia mr̃ filioꝝ desiderio deerit: qđ viderit ad salutez
eoꝝ ꝑtinere. Et tu ergo serenissime impator: si quid arbitraris tue natõis
ꝑlatos br̃e qđ ꝑ nos emẽdari debeat: admone eos: hortare & vrge vt ad
nos veniẽtes suas nobis necessitates exponãt: grauamĩa referãt: deside-
ria ꝓferãt. Nã votis eoꝝ q̃ a rõnis tramite nõ discordẽt: tãto libẽtius an-
nuemus: q̃nto cõfidẽtius eos ad nos recursum br̃e videbim⁹. Ceteꝝ qa
charissimũ in xp̃o filiũ nr̃m Ladislaũ hungarie ac bohemie regez illustrẽ
nõdũ recõciliatũ tibi eẽ ꝑcepimus: sed adhuc inter te atq; ip̃m lites eẽ fe-
runtur ꝑingẽtes: q̃uis non dubitamus ꝓ te te sapĩa ea dũtaxat seu q̃rere
seu velle q̃ sint equitati ac iusticie cõsona: qa tñ discordia vr̃a tãtomagis

non angit: q̄ntomagis xp̄iane reipublice damnū resultat. Serenitatē tuā rogam⁹ vt ante tuos ponas p̄mū cū q̄ cōtēdis. & vbi p̄tēdis: qa cū carne tua cū sanguie tuo: cū fratre tuo: & in ḋomo tua: in agr⁊ paternis: i hereditate auita bellū geris: in quo nec p̄dere nec vincere tutū est. Cōsidera q⁹ tu impator es aduocatus ecclesie: p̄tector fidei catholice: primus inter seculi principes. Primus q̄ arma p̄ defensiōe religiōis nr̄e induere debeas Considera q⁹ tu ille es in quē omniū xp̄ianorū oculi conjecti sunt: qui si (quēadmodū tibi ex officio incūbit) aduersus impiā turcorum gentē arma promoueris: vniuersos ferme reges ac principes vt te sequant̄ p̄uocabis: labentemq⁹ rem christianaz magnifice subleuabis. Sin vero domi māseris aliis occupatus curis: nemo erit qui bellū xp̄i gerere velit: eriscq⁹ tuip̄e causa cur nostro tēpore fides catholica negligat̄. Intellexisti q̄ fecerunt turci superioribus annis: vt constantinopolim orientalis imperii caput: ac totius grecie colmē inuaserunt: vt vrbes q̄plurimas incēderūt: vt xp̄ianū sanguinē effuderūt: vt altaria euerterūt: vt sanctoz reliqas canibus obiecerūt: vt imagines dei nr̄i glorioseq⁹ matris eius aut lāceis effoderūt: aut sputis lutoq⁹ deturparūt. Scis q̄ nūc cogitāt q̄ parant q̄ molliunt̄: nullū illis studiū ardentius: nulla cura p̄penſior est q̄ vt ea agūt p̄ que possint xp̄ianā gentē funditus perdere: vincula: verbera: neces: fidelib⁹ oibus cōmināt̄. Prope ē eoz gladius & adesse festināt tpa: & tu interim ac patruelis tuus: arma q̄ merito in hostes fidei verterent̄: cōtra subditos & vasallos vr̄os exercetis. Dices fortasse quieuissem nisi me magna necessitas impulisset: sed parate fuerunt insidie mihi: hereditas mea in piculo posita est. Coactus sum arma p̄ defensiōe capescere. Inuit⁹ pugno cū sanguine meo: possibile est q̄d ais nihil inficiamur age: sint vera que refers oia sit iustissima tua causa: at iustius ē p̄ xp̄o pugnare et maior necessitas ē hereditatē xp̄i q̄ tua defendere. Si tua perit est adhuc vbi saluēris. Si perit xp̄i hereditas (q̄d tñ nullo pacto futuz putam⁹) & tuam hereditatē perire oportet: & xp̄iane reipublice fundamēta corruere. Cogita igitur de cōmuni piculo prius: & maiora minoribus antepone. Exquirito omnes vias quibus cuz patruele tuo quantū sanguine iungeris: tantū dilectiōe & affectu sincero copuleris: nec illi imputes quoquo que per alios etati tenere subgeruntur. Audiuimus dilectum filium nobilez virum Ludouicū bauarie ducem inter te & ip̄m patruelē de pace acturū in austriā descēdisse. Credim⁹ & dilectū filiū nr̄m Iohannem cardinalem sancti angeli apostolice sedis legatū quēadmodū sibi scripsimus eisdem tractatibus inter futurū. Age flecte animū & amplectere bona mēte cōcordiam: noli oia que tibi debentur exquirere: esto contentus bis que potes obtinere. Nec graueris pro bono pacis de tuo iure pauca dimittere. Deus p̄ cuius causa pacē accipies: maiora tibi retribuet. Cōmēdabūt oēs tuā sapientiā que furori temperantiā arrogantie humilitatem: duricie mansuetudinē: tenacitati largitatem obiecerit. Sit finis aliquando ci

uilis & inteſtine diſcordie vt tandē cū patruele tuo recōciliatus: & tu & ipe ceteriq; germanice terre ꝓceres: quoꝝ conſueuit in armis eē inuicta virtus vnitis iam viribus ac cōcordibus animis in turcos militaria ſigna feratis. infelices xp̄ianos qui p greciā captiui merent: a iugis ſeruitutis eximatis ac regiā ciuitatē que de Cōſtantino ceſare nomē habet cū turpiter pridē amiſſa fuit: tam glorioſe recuperetis. Hec ſcripſimus tue ſe renitati nō ſine fiducia ſingulari: pro ea qua tibi & indyte nationi tue ingenti charitate ſumus affecti. Tuū eſt vt hec tam bono animo recipias cū ſunt a nobis optimo corde ꝓlata. Datū rome apud ſanctū Petrū pridie kl's. Septēbris. M. cccdvii. Dictata p Eneā cardinalē ſenen.

Excuſat rōne ſe p̄ces nō poſſe exaudire. EPIS. CCCLXXXVI

Neas cardinalis ſenenſis. Bartholomeo etenſi artium & medi-
e cine doctori phiſico archiep̄i moguntini. S.p.d. Reddidit nobis vigandus lr̄as tuas que gratiſſime fuerūt tuā bonā valitudinem indicantes. Voluiſſemus petitioni tue morē gerere: ſed nos nō decet cōtra primarias preces impatoris aliquid attentare: quia illas impetrauimus & ſepe defendimus: & impatorie maieſtatis honorē tueri debemus qui ab illa ꝓmoti & magnificati ſumus. Si qua alia in re poſſem tibi cōplacere eēt id nobis voluptati. Vale ex roma die. xxviii. octobris. Anno. M. cccdvii.

Certiorem reddit amicū largum eſſe animū ſibi complacēdi.

Neas cardinalis ſenen. EPISTOLA CCCLXXXVII

e Nicolao arzimboldo. S.p.d. Q̄uis raras ad te lr̄as dederimus. Nam be ſecūde ſunt: poſtq̄ cardinalatus honorē cōſecuti ſumus Nihil tamē minus te amam⁹ & reueremur. Eſt indelibilis memoria illius dulciſſime conſuetudinis quam ſimul florentie habuimus. Recordamur quanto fauore nos mediolani: dum legatione ceſarea fungeremur: proſequebaris. Neq; oblīti ſumus eorum que rome in coronatione imperatoris vna agitauimus. Que omnia ſuauiſſimam mihi reddunt recordationem tui nominis. Ad hec accedūt ampliſſima in me merita Caſparis ſchlick cancellarii ceſarei: que ſuis neceſſariis & amicis mirumimmodum nos obligatos tenent. Hec ſcribimus ſemel pro multis vicibus: vt ſcias nobis animū eſſe complacendi & tibi & tuis omnibus. Nam quotiens tuo nomine requireremur: totiens in memoriam chariſſimi amici non ſine voluptate quada; reuocamur. Ex te aliud nihil petimus niſi vt nos ames ex veteri conſuetudine: & illuſtriſſimo principi duci mediolani cōmendatos efficias. Cuius clariſſima virtus omnē inuidiā ſupauit. Vale ex vrbe romana. iiii. nonas decēbris. M. cccdvii.

Reſpondet francorum regi ſuper materia epiſcopatus tornaceñ.

Jus epiſcopus ſeruus EPISTOLA CCCLXXXVIII

p ſeruorum dei. Chariſſimo in chriſto filio Karolo regi francie illuſtri Salutem & apoſtolicam benedictionem. Que ad nos de con

ditionibus tornacen. ciuitatis tua serenitas scripsit: nō diffitemur ita esse vt scribis: abundans em̄ multitudo populi est in regni tui ꝓfinibus: que mā sit in tua & ꝓgenitoꝝ obediētia seculis multis: ꝑbetq; tibi oportunitate loci cōmoda pmulta & magna. Qđ vero adiūgit ecclesiā ipaꝫ ꝓmissam tibi in psonā cardinalis cōstantien. fuisse in eo vel tua maiestas informata vere nō est: vel qui de ea nos cōpellarūt rnsa nra interptati bene nō sunt. Viuentiū beneficia cuiq; promittere mos nr nō est: nec fuisse in būc diē (adiutore deo) meminim⁹. Recordamur oratorib⁹ dixisse cū vacare illā cōtingeret: rem facturos de qua cōtentari merito posses: daturos aūt cui velles eā ecclesiā nec diximus vnq; nec cogitauimus. Adueniēte tn obitu translati epi facere maiestati tue rem gratā in animo gessim⁹ꝓ obitum nō vacauit. Senex grandeuus incōmoda multa pferre in ea ciuitate nō valens: ꝑcatus ē illuc robustiorē transferri. fuit iusta & pia eius petitio Rare vel nulle supplicatiōes hmōi a sede aplica solēt repelli. Si doles hominē duci burgū die subditū illic eē prepositū: minor culpa hec nra est q; fuerit ꝑdecessoꝝ nroꝝ qui plures burgūdos illic statuerūt. Nos rem nouam nō fecimus: veterē & vsitatā sumus secuti. Hoc quoq; ad transferēdum tullen. proniores nos fecit: q; sicut serenitas tua intelligit: tota tornacen. dyoc̄ s sub dominatu ē burgūdoꝝ: nec putamus videri incōueniens posse: si ex dominio illo daret epūs: intra cuius limites maior est & amplior iurisdictionis illius pars. Nā q; tua serenitas q̄rit & bis & aliis rebus secernere cōmoda regni tui & cōsanguineoꝝ tuoꝝ nobis parum cordi eē. In boc credimus euenire tibi quod nobis: vt em̄ tu cōplaceri tibi a nobis sepe nō putas: sic nos sepe exaudiri a te vota nra nō cernimus Nō tn propterea de tua in nos volūtate siniſtrū aliq̄ credimus: cogitamus semp causas tibi aliquas eē ꝓpter quas nō forta posses que volumus. Accusamus necessitatē mente: & animo equissimi sumus. Par officiū a te requirimus charissime fili nec vellemus quotiēs tibi obtempatū nō est: totiēs de aīo nro iudiciū faceres. Meminimus in gr̄am tuā multa fecisse honore tuo multa multis dedisse. Si sp nō dedimus nō sp eē apostolica sedes pōt vt vult. Multa illā circūspicere oportet: multa metiri. ita semp actiōes suas dirigere: vt reddere illarū rōnem deo & hoibus possit Postremo q; nobis denūcias te pmissurū nō eē vt idē tullen. tornacen. ecclesie presit. Nihil in boc aliud rādem⁹: nisi maiestatē tuā sane intelligere qđ regē catholicū deceat. Et nos cōstanter sperare te si factū nrm diligentius cōsiderare volueris: nihil dissimile a claris ꝓgenitoribus tuis eē facturū: quos nō minus veneratio in ecclesiā dei & obedientiā in sanctā sedē aplicā q; cetera glorioſa facta illustrarūt. Ipsam aūt translationē cum facta solēniter sit: mutare sine rebensiōe nō possumus. Vnum a te petimus charissime fili: vt detractoribus sedis aplice semp non credas: multa illorū passionibus tribuas ꝓ certo habeas nos serenitatem tuam amare. Illi cum possimus obsequi cupere nec pretermissuros vnq; occasionem

aliquã eẽ in q̃ tue bonitati placere eũ deo possem⁹ q̃ si in aliq̃ p̃iudicatus tuis iurib⁹ putas: pati sum⁹ tue celsitudini iusticiã cũ oi benignitate admi nistrare. Datũ ro. ix. decẽbris. Anno. lx. põtificat⁹ nr̃i anno tertio.

Ad eundẽ in eadem causa. EPISTOLA CCCLXXXIX

Ius episcopus seruus seruo⁹ dei Charissimo in xp̃o filio karolo p regi francie illustri Salutẽ & apostolicã b̃dictionem. Nisi tua si gnata manu & tua fuisset impressa sigillo: nũq̃ tua putauissem⁹ epistolam quam tuo nomie Michael secretarius tuus nouissime ad nos detulit. Multa em̃ continet que a tua prudentia & tuo scribendi more vi dentur aliena. Sed neq̃ portitor neq̃ signum neq̃ subscriptio patitur vt tuas litteras esse dubitemus: que tanq̃ abs te misse reddite sunt: eas ob res cogimur respondere & nostram excusare innocentiaz. Neq̃ em̃ nos sumus qui vel tuam serenitatem vel alium quẽpiam odio persequamur aut odii causa quicq̃ agamus. Nos quidẽ tuã mansuetudinez sp amaui mus: semp magnificauimus: semp obseruauimus. Tũ propter maio⁹ tu orũ gloriã & magnifica gesta. Tum propter modestiã & religionẽ quas in te fitas didicimus. Neq̃ sane vnq̃ in aio nr̃o fuit quicq̃ agere q̃d tibi aut incõmodũ eẽt aut molestũ: sed aliter tibi psuasum est vt scripta tua o stẽdunt tam nobis q̃ sacro collegio nr̃o directa. Ignoscat bis diuina bo nitas qui talia suggerũt quo⁹ magnũ est peccatu: summa iniqtas: mala mens: malus animus. Illo⁹ ẽ qui tua: excellẽtiam aduersus nos irritare aut cõmouere nituntr̃: similes illis sunt qui filiũ tuũ a te alienauerunt. illi em̃ carnalem patri filium abstulerunt: hi nobis spũalem auferre nituntur sed minime obtinebũt si tua constantiã & moderationẽ retinebis: & no stris vocibus auscultabis que non tã nr̃e sunt q̃ dei & filii eius xp̃i cuius vicariatum non nostris meritis sed sua dispensatiõe in terris gerim⁹. Au di ergo nos fili & in charitate accipe que ad tua scripta respondem⁹. Scri bis de tornacensi ecclesia ad quaz translatum esse: tulleñ episcopuz baud equo animo fers: putasq̃ tibi iniuriam factam q̃ preces tuas no exaudi uerimus quas pro cardinali cõstantie ad nos porrexisti: & plurima sub iungis que paulopost capitulatim attingemus: sed priusq̃ hoc agimus rem gestam accipe: sic em̃ & tua & nostra causa melius cognoscetur. Fue runt oratores tui vel bis vel ter priusq̃ vacaret ecclesia tornacẽsis: dixe runtq̃ nostrum antecessorem ecclesiam ipsam dispositioni sue reseruas se. vt contingente vacatione illi prouideret de persona tibi accepta: petieruntq̃ vt nos idem efficeremus: cum tue solennitatis plurimum interesset in ea ciuitate que tua esset. episcopum presidere tue maie stati fidum & acceptum. Idem egere nobiscum ducis burgundie lega ti non semel sed iterum atq̃ iterum: dicentes dyocesim tornacensem fe re totam & reddituum maximam partem in potestate ipsius ducis con sistere: ad quem magnopere pertineret episcopum tornacẽ. eũ creari q̃ sibi amic⁹ & charus esset: propter magnas & opulentas flãdrie ciuitates

vicinas anglicis: in quib⁹ status sui robur cōtinetur: a diuicietes retroactis tpibus maxime a. lxx. annis citra nunq̄ in ea ecclesia pfuisse: qui non ex charis ducis burgūdie fuisset. & cp vnus alter pmotus ab Eugenio tandem trāslatus extitit ad ecclesiā narboneñ. cū pace illic potiri nō posset. Intellexim⁹ rem vtcūq̄ arduā atq̄ perplexā: nec vel tuis vel ducis oratoribus quicq̄ certi pmisimus: sed negātes nr̄i moris eē p aliquo nominatim ecclesiā cathedralē reseruare: rndimus cōtingēte vacatiōe nos ecclesie illi ita puisuros: vt nulli causa q̄rele merito eē debeat. Cūq̄ tui oratores p cōstantieñ. cardinali reseruari ecclesiā peterēt: burgūdi vero p epo traiecteñ. dixim⁹ apte nulli duas ecclesias comissuros prout ipi efflagitabant. Hec sunt pmissa nr̄a: hec acta vobiscū sunt an̄ vacatione: eratq̄ nostrum desideriū vt nunq̄ hec vacatio nr̄o tpe intercideret: cū videremus absq̄ turba & molestia huic ecclesie puideri nō posse. Verū nobis senas ex mantua reuersis reddita sunt autētica scripta & mādata: p q̄ tornaceñ. & tulleñ. epi ex iustis causis desiderabāt inuicē ecclesias suas designare: & ad alterutra transferri: admisimus nos resignatōes: & translatiōes fecimus de fratrū nr̄orū cōsilio. Deinde cū viterbii eēmus: anteq̄ translationes p dicte effectū sortite fuissent: nūciatus ē nobis obitus epi tornaceñ. cōmisimus causam vt fit vni cardinali: & facta ē relatio in cōsistorio libere & graniter oēs fratres nr̄i sniam suas dixere: placuit oibus tulleñ. epm ad ecclesiā sic vacantē transferri: nihil sine cōsilio & matura deliberatiōe fratrū egimus: omnia eis aperuimus: que vel tui vel alii oratores in hac cā exposuerāt: q̄q̄ p sese cūcta nossent: fecim⁹ hāc trāslationē suadentib⁹ fratrib⁹ quoq̄ aliq affirmauerūt tulleñ: olim epm tue serenitati et fidelem & acceptū eē: ac p ei⁹ mediū tibi vt duci burgūdie cōplacitū iri. Cūq̄ pater ille antiquus qui multis annis cū laude tornaceñ. administraret ecclesie: in extremis vite spōse sue de hac psona puidendū eē cēseret: non videbat eius vel votū vel cōsiliū spernendū: Fecim⁹ ergo hāc puisionē: nec vidim⁹ aut fratres nr̄i viderūt pēsata loci & tpm qualitate vtilius posse puideri: q̄ si hec tue serenitati nō placēt: nō est trū q̄ ea in tuā cōtumeliā facta eē diudices: cū nos te amemus & honoratū semp eē velimus. Si iam ad partes tue ep̄le reuertamur eisq̄ quoad possumus satisfaciam⁹. Dicis in primis te nunq̄ cessaturū quousq̄ tua dep̄catio exaudiat: nō oportebit te diu contēdere si ea petieris q̄ cum honestate concedere valeamus. Est em̄ lucrū nostrū cū tibi ceterisq̄ regib⁹ iusta petētib⁹ cōplaceam⁹. Dicis te loq de re tui dominii. Iurisconsulti duplex dominiū tradūt. alterū directū: alterū vtile. Ciuitas (vt aiūt) vtroq̄ iure ad te pertinet. diocesi dircio tm. Nā vtile ducis ē q̄d multipluris faciūt: nec tua excellētia ep̄atib⁹ bactenus vim fecit q in ducatu burgūdie vacauerūt q̄ruis asseras et vere asseras principatū illū sicut & flandriā a tua corona depēdere. Dicis te instare p cardinali p psona digna et bñ merenti. Nihil contra personam eius dictum est. Laudamus hominem & quouis honore dignū censemus: cui cardi-

nalatus insignia misimus. Rubrum pileum. q̃uis egreferimus. si verũ est
qđ aliqui retulere eum. s. in tua curia nõ vti cardinalatus insignib⁹ quasi
non acciperet̃ cum bonore decẽti. qđ si ita est. decet tuam excellentiaꝫ q̃
dicit se cardinales amare in hac re ita prouidere. ne dignitas cardinalatus
in tua curia minor vel abiectior q̃ in aliis videat̃. Dicis non decere cardi
nalem pati repulsam. nõ patiet̃ si ea petierit q̃ absq̃ alterius iniuria cũ dei
beneplacito concedi pñt. Dicis eccl̃iam fuisse reseruatã & rem hanc a pre
decessore nr̃o Calixto p̃concessaꝫ. cum Calixtus obiit om̃ia eius ꝓmissa
interierunt. si vixisset in hanc diem tui mos gestus esset. nunc de eo nihil
possumus iudicare. sciunt docti reſuationes suas ad nr̃a tp̃a non extendi
Dicis tuos oratores ĩpatiẽter a nobis auditos fuisse & vacuos remissos.
Si legati nr̃i ita ĩ tua curia benigne viderent̃ & audirent̃ sicut tui in nr̃a:
multo frequẽtius q̃ faciant nuncii nr̃i ad te accederẽt. sed tui q̃tiẽs volũt
die noctuq̃ nos adeunt & q̃ volunt dicunt. nr̃i vix plurib⁹ in mẽsib⁹ tui
copiam habent. nec a tuis curialibus benigne visunt̃. quãq̃ tua maiestas
in om̃i audiẽtia modesta est & p̃humana. Nescimus quis ille est qui se di
cat a nobis impatienter auditum. Duo cardinales ex tua natiõe interfue
runt quãdo vltimũ in hac re oratorẽ audiuim⁹ Rothõgeñ. & auinioneñ.
ipsi testari pñt quia vsq̃ in finem om̃i cum mansuetudine hoĩem audiui-
mus. q̃q̃ respondẽdo aliqua eius verba parum moderata reprehẽdim⁹.
Remisimus illum vacuũ in petitione tua. sed plenũ in suis. Nam gratias
quas a nobis petiuit cunctas intuitu serenitatis tue cõcessimus. libentius
tuas q̃ suas audiuissem⁹. sed rei difficultas non patiebat̃. Ille cum satisfa-
cere tibi nõ posset satisfecit sibi. & immemor accepte gr̃e nos criminatus
est. Dicis neq̃ adrianũ Karoli magni neq̃ leonẽ ottonis ita intercessiões
rẽnuisse. vt nos tuas repulimus & ꝙ nemo cõsecrabat̃ ep̃s nisi laudatus
& inuestitus a tuis p̃decessoribus. Quid fecissent illi duo romani pontifi
ces in hoc casu nescim⁹. qđ fecim⁹ ipsi scimus & facti nr̃i rõnem reddere
possumus. Karolus & Otto romani impatores fuere. & hoc priuilegiũ a
romana sede obtinuerũt qđ refers ꝓpter ingentia merita. & quia ita tp̃a
poscebant & arrianorũ aliorũq̃ hereticorũ factiões quas impatoris mal
leo cõterere oportuit. sed cum priuilegiũ vergeret ad noxam reuocatum
est. & successores illoꝝ impatoꝝ illi renũciauerũt in cõuentu vornatieñ.
Nam sicut Ezechias serpentẽ Eneũ a Moyse erectuꝫ in heremo abstulit.
idq̃ conflauit qm̃ ydolatriã inducebat. Ita & priuilegia auferenda sunt q̃
ꝓpter vtilitatẽ publicaꝫ concessa inueniunt̃ esse damnosa. Subiungis ꝙ
neq̃ Calixtus neq̃ Nicolaus neq̃ alius simile aduersus te agere attẽtas-
set eius qđ nos fecimus. De mortuis nõ est nostruꝫ iudicare quid facturi
fuissent in humanis agentes. nos certe aduersus te nihil ex ꝓposito egi-
mus. nec tibi aduersi sumus neq̃ acta nostra attẽtata dici debẽt q̃ fiunt in
senatu apl̃ico. in loco queꝫ dñs elegit in prima mundi sede in beati Petri
auditorio. in ipsius saluatoris tribunali. Videant ne ipsi attẽtatores sint

qui nobis resistunt. & decreta nra impugnāt & aplicis aduersant mādatis. Dicis pter spem tibi euenisse q in re tam honesta aduersante romanū pontificē ꝛc. Vide quid dicas. si tu id vis q papa non putat faciendū. nō roman⁹ pontifex tibi aduersat. sed tu ei aduersaris & pīi ac mgīo tuo cōtradicis. cuius est de honestate iudiciū longe magis q̄ tuum. Dicis si tādem ita fiet vt ceptū est. te nō ab re putaturū aduersus te cōceptū odium absit a tua bonitate ista hec cogitatio. quecūq agemus in iusticie trutina suspendemus. & nos non vnq aut odium aut gīa ex tramite recto deturpabit. mitte has suspitiones. neq his aures adhibeto qui pessimum virus tuis auribus instillare conant. velis cuncta pensare. neq homibus sue rei affectatis neq etiā tibipsi credito. Audi viros deum timētes. & an liceat tibi iudicare sedis aplice iudicia. plene cognosces & intelliges. nihil nos in tuā ignominiā aut molitos esse aut molirivelle. Adiicis tandem bona & digna bono regi verba. Absit inquis inter quos decreta patrum pacem & charitatē seruari volunt scintillam crescere dissidii. Idem votū nos facimus. nec nostra culpa inter te nos q. vnq suborieꝝ dissidiū. Faxit diuina pietas ne castam tuam & piam mētem delatores eludant. & ne tibi falsa proueris ostendant. Dicis te obsequētissimū & obedientē sancte sedis romane filiū. hic petimus ne molestē pauca feras patris verba. audies verba charitatis & fidei neq mouearis. si amaritudinis aliquid habent. dulcia sient & suauissima si bono corde audient. Dicis te filiū obedientē pce sili si hoc parum pnegamus: si filius obediētie es. cur pragmaticā sanctionem tenes atq defendis. Eugenius te hortatus est vt illam dimitteres que non est fm deum. Idem petiit Nicolaus. idem rogauit calixtus. tres romani pontifices sancti ac venerandi pres mō nūciis & legatis. nūc līis te rogauere. vt pragmaticam relinqres magni in eccl̄ia dissidii ac mali. tm nunq audiuisti in hac parte vocē eccl̄esie romane. Vbi ergo tua obediētia vbi deuotio vbi religio. plus regni tui aliquib⁹ platis q̄ rone fidei auscultasti. loquimur cū fiducia sine felle sine arrogātia. amor in te nr loqui vrget. deus in terris p filium suum iesum xp̄m crucifixum aplicam sedem erexit. & primum ac summū tribunal esse voluit. nulla potestas est q̄ huic equari possit. hec de oibus hoibus ac dignitatib⁹ iudicat. eam solus iudicat deus. Nō est de grege dnico qui romanū pontificē suū eē pastorē negat. Audi quid dicat dns. qui nō colligit mecū dispgit. Certe cū xp̄o nō colligit qui cū vicario eius nō seminat. Pragmatica sanctio quā tui subditi obtuant. nō est ex aplico semine. quippe q̄ neq auctoritate aplica neq cōsilii generalis alicui⁹ auctoritate firmata ē. Nāetsi decreta aliquor cōsiliorꝝ in ea inserta sunt & pontificū sanctiones. nihil tm ita reptum est vt pmulgatū fuit. sed vel additiones facte sunt vel mutilationes. qd̄ platis tui regni facere baud q̄q licuit & sine damno aiarum suarū illis vti non pnt. Tacemus q multa laicalibus manib⁹ pragmatica cōcedit. q̄ neq būana neq diuina iura permittunt. Patere hoc dici fili. neq inuitus audias veri

tatem. tui aliqñ anceſſores pragmaticã ferme ſilem ordinauerũt. videtes id ſine ſede aplica facẽ nõ poſſe abſtinueſt. Seqreveſtigia maiorũ tuorũ: et dimitte hãc pragmaticã quã xpianiſſimi tui anteceſſores ignoraueſt. & ſiquid eſt qđ reformãdum ſit in eccliaſtico regni tui ſtatu. coſule aplicam ſedem q̃ tuis boneſtis deſideriis nunq̃ deerit atq; hic modo filiũ te obedientem & obſequentiſſimũ appellare veriſſime poterimus. ſimulq; tibi conſules & regno. Dicis te nunq̃ preces porrexiſſe nobis niſi boneſtas mutanẽ tpa & neganda reddunt multis ex cauſis. & multa faciem bone ſti habẽt q̃ diligẽtius inſpecta iniuſticiam continent. Addis te ad iniuriã recepturũ niſi q̃ poſtules impetres. Iniurius eris ipſe. ſi ſine cauſa te paſſum iniurias dixeris. et p̃ſertim ab ea ſede que mater eſt iuſticie et equitatis. Poſtremo p amicitiam p charitatẽ p pacem quam erga te ſeruare debemus multope rogitas. vt precibus tuis annuetes tornaceñ. ecclesiam cardinali p̃ſtantieñ. comittam?. & tulleñ. epi tranſlationẽ reuocem?. Nõ egemus tot adiurationib? aut tot p̃cibus. noſtrapte natura tibi morẽ gereremus. ſi res ipſa ferret (ſed audiuiſti quõ res geſta eſt) iã tulleñ. trãſlat? eſt ex cõſilio vniuerſi ſenatus aplici. & ſue eccl̃ie alter p̃fectus. quõ fiet qđ petis ſine iniuria. Iam vo ventũ eſt vt pti queſitũ ius ſit. id ſine cauſe cognitione auferri nõ debet. q̃ ſi (vt oratores tui dixere & lr̃e tue ſonant) preiudiciũ tibi factum putas. & banc trãſlationẽ iure eſtimas reuocandã iudiciũ tibi rectum equũq; offerimus. Cauſa hec de maioribus eſt & ad ſedem romanam p̃tinet. perſuade tibi. & nullatenus dubites. ſi cã cognita inueniremus ita eſſe vt arbitraris. facile obtinebis ab hac ſede q̃ voles. Nihil em̃ magis optamus q̃ tue ſerenitati p iuſticiam cõplacere. Hec ad tuas lr̃as. ad ea q̃ ſecretarius tuus expoſuit nõ cenſemus rn̄dendũ. Ea em̃ dixit que de tua mente nullo modo eſſe putamus. Datũ rome. apud ſanctum petrum. Anno incarnationis dominice. M. cccc. lxi. viii. kal'. aprilis pontificatus noſtri anno. iii.

Hortat burgundie ducẽ oratoribus principũ aſie votiuũ p̃beat auditum de paſſagio cõtra tburcos conãter. EPIS: CCCXC

Ius eps ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgundie. Salutẽ &. a. b. Inualeſcente magno tburco fidei xp̃iane aduerſario, & infinitos pene chriſtianos ſaluatoris noſtri ieſu chriſti ſanguine in crucis patibulo abunde effuſo liberatos in ſuam ſeruitutem redigente. fellcis recordationis preceſſores noſtri. maxime Nicolaus quintus & Calixtus tertius curam aſſumpſerunt. ne tburcus iſte p̃ualeret p viribus p̃uidendi. & quia ſperabant in europa poſſe tantũ efficere. q̃ reges & principes xp̃iani ſe voluntarios & fideles xp̃i milites in hoc neceſſario tpe oſtenderent. quiſq; eorũ ad aſiam & orientis ptes miſit dilectum filiũ Lodouicũ de bononia. fratrẽ ordinis minorũ de obſeruãtia regulari. vt is p ſua prudentia rerũ locorũ hominũq; noticia xp̃ianos orientis & alios xp̃ianorũ amicos excitaret. ad faciendũ ſimiliter arma p̃

242

turcum. Nos aũt etz in ꝑdeceſſorũ ꝑdictorũ labores diuina ordinatio ne ſucceſſimus mantuã accedẽ. ſimili ſpe ibidem xp̃ianorum exercitum adunandi. eundẽ fratrẽ Ludouicũ miſimus cum inſtructionib⁹ oportunis xp̃ianos & amicos xp̃ianorũz cõcordandi & vt in turcos eos vires cõiungerent incitandi. data ei ſpe nos in europa nullatenus defuturos. accedens frater Ludouicus oĩa ſibi ꝑ nos cõmiſſa diligentiſſime & prudentiſſime eſt executus. qui vt optimã illorũ regum & principum obedientiam & deuotionem quã habent ad hanc ſedem aplicam intelligere poſſemus curauit ſecum aduenire dilectos filios Michaelem impatoris trappeſſundarũ Nicolaum regis ꝑſarũz coſtopam ducis georgione mãnethem aſſenbech ſoldani meſopotamie moratbum verbrecht in armenia dñm. oratores & nũcios. qui nobis lr̃as attulerũt ſuoꝝ dn̄orũ. exprimentes fauorem ad ꝑſumptuoſiſſimi turci deſtructionẽ & ſimul motiuam noſtroꝝ deſideriorũ executionẽ. Qm̃ vo taliũ regum & principũ cõcluſiones ad honorẽ dei & fidei noſtre tuitionẽ tendunt. ideo volumꝰ tuam ſerenitatẽ participem fieri ipiſcz iniunximus vt cum prefato fratre ludouico nuncio & oratore noſtro ad tuam veniant celſitudinẽ. & ſingula que nobis verbo & ſcriptis reſponderunt plene referãt. Deſideramus itacz a tua excellentia vt tam ipm Ludouicuz cz ipos orientaliũ oratores etiam noſtra cõtemplatione ad tuaz admittas audientiã. & ſuorũ dn̄oruz ad ea que xp̃i ſunt deuotionẽ attente cõſideres. attendatcz tua nobilitas cꝙ non minus cz oriẽtis reges obligãt ad ſimilia & maiora in ꝓſequentis boſtis deſtructionẽ ꝓviribus impẽdenda. & de hoc nos ac ipos ſimul & totam eccliam ratam & conſolatam reddes. eoſdẽcz ꝙntotius ad nos remittas votiue expeditos. Cõmiſimus aũt dicto fratri ludouico vt noſtro nomine celſitudinẽ tuam reddat certiorẽ. nos in oĩbus mãtue ordinatis ꝓnos & paratos ſine defectu futuros ꝙntum ad nos attinet quinetiã vltra ꝙ ibi cõcluſa ſunt & nos cõcernunt oĩa nobis poſſibilia in dei laudẽ adiiciemus. Datũ ro. apud ſanctuz Petrũ. Anno incarnationis. M. cccc. ix. ydibus Ianuarii pontificat⁹ nr̃i anno. iii. ſic ſignatũ A de birſpato.

Hortaẽ contra turcum agere bellum & refert ꝙnto auxilio potẽtiſſime hieruſalem obtinere & eum regem terre ſancte conſtituere.

Lluſtriſſime dux burgundie. EPISTOLA CCCXCI

Ego Dauid impator trappeſſundarũ poſt plurimã ſalutẽ. libẽter ad te ſcribo de bis ꝙ bic apud nos occurrũt vt cum certior factus ꝓ tua religiõe & amore erga fidem nr̃am poſſis deliberare quid tibi agẽdum ſit. Nup em̃ ego & reliqui xp̃iani principes qui in iſtis ſummis regionibus fedus atcz ligam iniecimus inter nos. bellum gerẽdi ꝰ turcos & ego filiam catonianis fratris & ꝑdeceſſoris mei vxorẽ dedi aſambech qui filius fuit carailuch potentiſſimi principis. Et hoc feci vt ipſe firmus ſit & fidelis in liga quam nobiſcum fecit. & vt ꝑſeueret in bello gerendo contra turcum qui tenet cõſtantinopolim cum quo bellum iam gerere

incepit multaſq; illi regiones & opida pugnando cepit q̄ ꝓpe cōfinia ſua erant. nunc vo reuerſus eſt in patriā ſuam. Itaq; nos ipſi pati ſumus & expectamus aduentū veſtrum cōtra infideles. quēadmodū dñs papa ad nos ſcripſit & p ſuum oratorē nobis ſignificauit. q̄ vos latini principes debeatis inire conſiliū in ciuitate mātuana vt faceretis exercitum ꝓtra infideles. Quod ſi facietis nos pati ſumus. Ego cum. xxx. biremib⁹ & cum .xx. milibus hominū. Aſambech ꝓmptus eſt exire ad bellum iſtud cum quinq̄ginta milibus boim ad bellandā & ſubiungādam burſiam & totā nataleam. Quapropter rogo illuminatiſſimā dominationē tuam vt placeat tibi dare aliq̄d principiū huic bello ex ptibus bungarie. Nam ſi vos aliq̄d impedimentū etiam paruū turco inferetis. vt ipe ad diuerſas partes diſtrahat nos adeo ipm vrgebimus ex latere nro vt facile deſtrui & debellari poſſit. Et ſi dñatio tua deliberat ad hoc intēdere & venire & alī quem tuoꝝ mittere. nos oēs orientales principes ꝓmittim⁹ tibi preſtare omne auxilium opem & quicquid in nobis erit ad recupandā bieruſalē. & te illius regem cōſtituemus. Et vt ſcias qui ſumus qui cōfederati ſum⁹ & hoc tibi ꝓmittim⁹. Ego in primis qui paratus ſum (vt dixi) cuꝫ. xxx. biremibus. & .xx. milibus boim. Georgi⁹ rex pſarū ꝓmptus eſt cum. lx. milibus boim. Gorgora dux georgiane patus eſt cū. xx. milibus equitū Bendian rex mirigrelie cum ſuo filio ꝓmptus ē cuꝫ. lx. milibus boim q̄d illī facile erit. Rabia cū ſuo fratre & ſuis baronibus cū. xxx. milibus boim Natio githorū & aranorū. ꝓmittūt militare ſub vexillo georgii regis pſarum. Dardebech dñs armenie minoris cū. x. milibus boim. Aſambech affinis meus (vt dixi) infidelis ꝓmiſit nobis dare tranſitum & pſonaliter venire cum quinq̄ginta milibus boim. Sunt etiā nobiſcū cōfederati duo alii infideles dñi. Caromanus & dñs Sinoppi qui cōtinue querunt quō poſſint ſe vindicare de turco cōſtantinopolitano & terras ſuas recuperare. aliud impñtiarum ad dñationē tuam non ſcribo. niſi q̄ cōmendo tibi Michaelem de algeorii baronē & oratorē meū quē ad te mitto. cui fidez plenam ſup iſtis rebus adhibeas qui verbis oēm intentionē & deliberationem nrām exponet. Iterū te oro vt ne ꝓmittas hoc nrm. piuz negociū & inceptū fruſtra fieri. q̄m a deo factū credim⁹. Ego ex illo tpe q̄ amicitiā cōtraxi cū boib⁹ tuis qui ad bas partes puenerūt. ſp mihi agnit⁹ es. tuiq; bonoris. & dignitatis fautor ſp fui eroq;. Vale in xp̄o. Data trappeſſunde in palatio nro reſidētie. Anno dñi. M. cccc. lix. die. xxii. Aprilis.

Aſſertio ꝓmiſſorū. & declarat ligā orientaliū principū cōtra turcum.

Lluſtriſſime dux burgundie. EPISTOLA CCCXCII

Ego gorgora dux georgiane mitto ad te plurimā ſalutē. Q m intellexi te eē fideliſſimū xp̄ianū & deſideraſſe ſp aliquid agere q̄d honori & amplitudini eēt ſancte fidei nre ſicut tui fecerunt anteceſſores. Ideo multū deſidero tuā hre amicitiā. Naz ego xp̄ianus ſum & p defenſione & āplitudine illi⁹ ſcīſſime fidei mori cupio: nec quicq̄ libenti⁹ facio

243

q̄ꝫ bellum cum infidelibus gerere. maiorū meoꝝ. vestigia & cōsuetudinē imitando. Post enim obitum patris mei multa cum illis bella gessi. & sepissime gratia dei de illis victoriam habui multas ciuitates ipsorū debellando cepi. & nisi his supioribus annis bella q̄dam inter me & aliq̄s principes xp̄ianos finitimos meos orta fuissent. maiora ꝓfecto cōtra infideles gessissem. Sꝫ impn̄tiaruꝫ qm̄ mdato dn̄i videlicet Ludouici nr̄i pr̄iarche pacem feci cū oībus xp̄ianis finitimis meis. oīno decreui oēm meā facultatē & vires oēs adhibere contra thurcos & quēadmodū ꝓmisi dn̄o patriarche nr̄o. ego ꝑsonaliter cum. xx. milibus equitū ad hoc bellum cōtra infideles aggrediar q̄d vt facili⁹ fieri possit. nō solū pacē sꝫ fedus & ligā feci cum oībus principib⁹ xp̄ianis qui in istis sunt regionibus. vt cōibus copiis thurcū q tenet cōstātinopolim inuadamus. Confederati em̄ sum⁹ ego & georgi⁹ rex ꝑsarū. Dauid impator trappessunde. hendian rex mirigrelie. Rabia dux anocasie: Bedebeth dn̄s armenie minoris. & alii dn̄i orientales. habemus etiā nobiscū in nr̄a cōfederatiōe. iii. potentes principes infideles qui thurci cōstantinopolitani sunt inimici. caramanū. s. et ismailberch filium quondā dispendiarii. & assembech filium quondaꝫ carailuci. qui assembech cum confinia habeat ex ista nr̄a parte cum thurco cōstantinopolis ꝓmisit nobis dare aditum ad inuadēdum nataliā. et nobiscum ꝑsonaliter venire cum omni sua potētia. et in primis cape ciuitatē bursie. et illam possideat ꝓ se et potiat̄ oēs nos capitulis et pactionib⁹ cōclusimus cū hac. s. cōditione. vt ipse sit semp amicissim⁹ xp̄ianoꝝ. Et si vos latini principes et ppl̄i venietis ad recupandā domū sanctaꝫ hierusalem. ipse debeat prestare vobis oē quod potuerit auxilium et fauorē. Q̄ꝫ obrem nos hec om̄ia pacem ac ligam ex parte nostra fecimus q̄ a quingētis annis citra in his nr̄is regionibus nō sunt audita. idq̄ꝫ fecimus ꝑsuasi. tuꝫ autoritate dn̄i patriarche nr̄i. tum lr̄is dn̄i pape quibus ad nos scripsit se. et omnes principes latinos in ciuitate mantue debere cōuenire. et ibi cōgregato consilio in exercitum prepare contra infideles. Nos v̄o quia id vehemēter cupimus. vt possimus vos vna nobiscum vnire ad hanc rem ꝑficiendam mittim⁹ nr̄os oratores cum dn̄o patriarcha nr̄o. ad vos om̄s principes latinos. et presertim ad te qm̄ accepimus te et om̄es de domo tua diu multumq̄ꝫ desiderasse terram sanctam recupare. et vt possitis ex ipsis nr̄is oratoribus intelligere quem animū habeamus omnes ad hoc negociū fidei. et quid ꝑ nos actum sit hoc tp̄e. Cupim⁹ etiā et rogam⁹ vt nr̄os oratores certiores faciatis vt ipsi postea referre possint an pati sitis et ꝓmpti sumere hoc bellum iustissimū vt sciamus quo tp̄e ad arma ꝓgredi debeamus. Hoc vnum vobis pollicemur in vna estate debellare et auferre totam nataliam et quicquid dn̄s othonianoꝝ. i. ip̄e thurcus constantinopolitanus possidet ex nostro latere. Alteram v̄o partem dominii sui que grecia est quam mare euxinū diuidit vobis expugnandam relinquimus. quod vobis facile erit. nam ipse thurcus in medio positus

duorum exercituum cum resistere minime poterit cito succumbet. & no men suum e terra delebimus. Quas ob res te ante omes alios principes latinos oro. vt super hoc velis cogitatione & curam suscipe. & non sinas hanc comoditate quam vobis offerimus pterire. nec dedigner nos imitari qui omibus rebus postpositis fidei vtilitati intendimus & vacamus Quod si hanc rem (qd absit) neglexeris. nihil a nobis actum esset. nam hac coditione nos obligati sumus ad hoc bellum si vos dni latini vna nobiscum eritis. Alioquin soluti sumus ab ista liga & cofederatione. Omia enim nostra concilia & rationes dependent a lris dni pape. p dnm patriarcham ad nos allatis. quas veras esse psuppositum. Et finaliter hoc vno considerato qp si hoc tpe cum a nobis sitis. iuuati & adiuti nihil facietis. hic iniquissimus thurcus interim tantas vires & animos sumet. vt quando ipsi resisterevolueritis. nullo modo poteritis. & omnes nostri conat si vos non respondeatis inanes forent. eritq; fere impossibile iteruz nos in istis regionibus tam pnis voluntatibus vnin sicut nunc sumus. Multa eent dicenda que p meum oratore poteris agnoscere. cui fidem indubitatam pstare poteris. habeasq; eum oro comendatu. Vale in xpo. Data in carcere. Anno. M. cccclix. nouebris.

Assertio predictorum.

EPISTOLA CCCXCIII

Illustrissime dux burgundie. Ego georgius rex psarum te plurimum saluto. & vt intelligas que res geste sunt impntiarum p nos in oriente istas lras ad te scribo. Scias igit me & omes principes xpianos qui moramur in istis regionibus fecisse inter nos pace & fedus ac ligam. et coiurasse inuadere cum omi nro conatu et potentia thurcos: sed pstertim illos qui sunt in costatinopoli. qm sunt xpianor inimicissimi In qua quide liga nos singuli apparatu et copias nras obtulim. Ego p̄missi psonaliter exire cum. xl. milibus boim. Dauid impator trappesundarum obtulit et patas habet. xxx. biremes cum viginti milibus boim. Bendian rex mirigrelie oem suam potentia exbibuit. Gorgara dux georgiane psonaliter veniet cum. xx. milibus equituz. Rabia dux anocasie cum suis fratribus et baronibus pmisit nobiscum. et ipse veniet cuz omi sua potentia. Berdebecb domin in armenia minori pollicitus est ad hac nostram expeditione. xx. milia hominu. Sunt etiaz in dicta liga. et alii populi gitbiarani et sasoni et tres domini potentes thurci. qui pmptissimi sunt mouere bellum domui otbonianoru hoc est thurco dno costantinopolis quor vnus est Garamanus. alter Ismailbecb filius qndā stipendia rii. tertius aliembecb rex mesopotamie filius quondā carailuci. qui et potens et capitalis inimicus thurci costantinopolitani e paratissimus adimplere omnia que pmisit. Que quidem omnia supradicta inter nos capitulis penis et aliis vinculis promisimus. ratacq; fecimus hac. s. coditione adiecta. si vos latini vos mouebitis et nobiscum vna eritis ex vestris ptibus bellum thurcis inferendo. alioquin si vos no intēditis hoc bellum

249

fusdpe. nos ad exoluenda ea que promisimus nullo modo sumus obligati. ꝙobrem rogo vt omnibus rebus postpositis. velis ad hoc bellum intendere. nec te distrabāt aut diuertant a tam sancto ꝓposito alia ꝙcunqꝫ sint obstacula quemadmodū ego feci. qui si difficultatibus q̄ mihi occurrebant intendere voluissem. nūqꝫ domino patriarche nr̄o paruissem. cui⁹ opera & mādato hec nostra liga & cōcordia inter nos facta est. Nuncvo licet in quibusdā rebus tpalibus mihi dāno hec cōcordia fuerit. tn̄ cōtentissimus sum illud pegisse. cum spirituale a deo premium propter hoc expectem. Impn̄tiarū aliud ad te non scribo qm̄ mitto ad te oratorē meum vnacum dño patriarcha nr̄o cuius verbis fidem adhibeas. qm̄ ex ipso oia poteris cognoscere habeasqꝫ eum cōmendatu3. & vt des illi tuas lras responsionis te oro. vt possim intelligere tuam sentētiam & opinionē. Vale in xp̄o. Data in castris nr̄is prope tentorium. Anno. M. cccc. lix. die. v. nouembris.

Oratio legatorū orientalium principū ad ducem burgundie ad bellu3 cōtra thurcum cōgregandum. EPISTOLA CCCXCIIII

Cce magi venerunt ab oriente ad stellam quam viderunt in occ
e dēte. Si hodierna die xp̄ianissime princeps de priuatis rebus aut parum necessariis eēm apud tuam dn̄ationem verba facturus. nō auderē profecto sine animi cōmotione quadā aut formidine dicere. Nō enim ignarus sum q̄nta tue celsitudinis diuina sapiētia toto terrarū orbe celebrata ac diuulgata. & mee tenuitatis minime sum oblitus. Ceterum quotiens breuis huius or̄onis nostre necessitatem & publicam sanctissime religionis vtilitatem mecum consi dero. totiens animi timorem atqꝫ formidinem abiicio. Vellem noster religiosissime princeps. vt dignitati ac magnitudini rerum de quibus impresentiarū agitur par eēt oratio & ingenium. Sed qm̄ necessitate muneris mihi iniuncti id recusare non potui. fretus incredibili benignitate ac sapientia dominationis tue. que acumine ingenii ex paucis multa pcipere solet. vtcunqꝫ potero dicam. Et dicam breuius q̄ tanta res dici possit. quid scꝫ afferant quid petant bi clarissimi orientalium principum oratores. quos apud dominationē tuā astare vides. & tuā presentiā augustissimā intueri. Magnificus dn̄s Michael de alguri orator sereniss̄imi domini Dauid imperatoris trappesſundarum excellentissimus consul. Nicolaus orator georgii Alexandri magni regis persaruꝫ diligētissimus in rebus agēdis. machometus machometista orator asserimbrech thurcumani regis mesopotamie infidelis strēnuus miles. Custodam orator bellicosissimi gorgore ducis georgiane litteratissimus. moratus vautberch armenie minoris orator. Et in primis religiosissimus pater & dn̄s dn̄s frater Ludouicus patriarcha antbiocenus. orator sanctissimi dn̄i nostri pape. qui quoniā ab ineunte etate in regionibus orientis versatus sit. tanto vsu rerum diuinarum & humanarū pol ꝑt, vt consilio & auctoritate sua (qua plurimuꝫ valet) apud illas exteras

nationes effecerit. vt omnes vniuersalem pacem & vnitatē amplecterenē & huius legationis potissima causa fuerit. Sed quia propter moram diu turni tpis q̄ apud illas gentes versatus est. non recte tenet vsum & cōsuetudinem latini ſmonis. licet in aliis linguis sit peritissimus. & ipsi oratores sint latine lingue penitus exptes. Idcirco voluit & mandauit vt ego vice ommiū mea voce latine eorū ſniam explicarē. mihi vō causam aduētus eorum ad. d: tuam diligentius consideráti. nimirū illud euangelicum dici posse videt. Ecce magi venerūt ab oriente ad stellam quam viderūt in occidente. non aurū nō thus. nō mirram (que caduca sunt) afferentes. sed alia quedam multo maiora deferentes. pacem scz & vnionē cum occidentalibus denūciantes. xp̄ianos ad cōmunez fidei nostre defensionē & amplitudinē exhortantes. & te ad decus & ad gloriam & immortalitatē tue domus illustrissime exustitantes. Ad stellam inquā veniunt occidentalem hoc est ad tuā dn̄ationē que cum fidei lumē xp̄istianissimū semper extiterit. tum vō istis diebus tanto splendore effulsit. ad orientē vsq̄ choruscans. tunc fama puulgatissima oim gentium & nationū. tuz p̄dicatione. Reuerēdissimi dn̄i patriarche vt orientales principes & nationes illuminans. noua consilia inire nouasq̄ res moliri. p amplitudine sanctissime fidei xp̄iane docuerit & oratores suos dariſſimo lumine ad tuam vsq̄ p̄sentiā augustissimā p̄duxerit & (vt speram⁹) amplissimo lumie vniuersū orbē illustrabit. Nō em̄ casu aut repetino quidē cōsilio vel temeritate aliqua ducti bi oratores ab illustrissimis principibus eoꝝ & pp̄o missi veniunt ad. d. tuam. sed matura deliberatione & diuina dispositione ducuntur. Nam quēadmodū magi illi ab oriente ad saluatorē nr̄m deū verum & autorē religionis xp̄iane puenerūt. initiū ipsius surgētis fidei significantes. sic ex bisdem regionibus principes ad te dei nr̄i verū imitatorez pium pacificū & religiosum principē patronū & conseruatorē illius sanctissime fidei cōfugiunt. p̄clamant. & inuitant. vt p̄ vetusta cōsuetudine tua vna secum nō solum illam tuearis q̄ a barbaris ignominose vexat̄ & lacerat̄. sed ex onerare & amplificare velis & domum sanctam hierusalez a fedissima infidelium seruitute liberare. quēadmodū eam supioribus tēporibus religiosis viris coli inhabitariq̄ curasti. Nam licet nōnulli principes xp̄iani pace eorū dixerim regio nomine ieroſolomitano soleāt insigniri. tu tamē ne vbis sed re illum titulū iam pridē tibi attribuisti ac vēdicasti. tum aspera contra infideles gerendo bella. tum xp̄ianos boies ibi degentes ac cōmorātes opibus annuisq̄ sumptibus sustentādo. Sed cuz hec luce meridiana dariora sunt. & in ore omniū gētiū & nationū versentur. non ero in presentiarū in bis exponēdis occupatus. Veniā ad sanctā piamq̄ deliberationē principum orientalium qui supioribus annis tum propter antiqua odia que inter se exercebāt accerrima gererent bella. tuz autore & p̄suasore. R. d. patriarcha pacem & vnionē expetiuerunt. fedus ac ligam oēs iecerunt. & tum cōtra ceteros xp̄iane religionis inimicos

tum maxime contra thurculentissimũ & immanissimũ thurcum cõstanti
nopolitanũ xp̃iani nominis inimicissimũ. admirabili quodã consensu cõ
iurauerunt. q̃facile se deliberaturos hoc tempore ꝓ cõpto habent. si mo
do ex istis occidẽtis ptibus bellum vel paruum illi moueat. Cogitantes
igit̃ ipsi principes diu multumq̃. ad quem potissimũ occidentis princi
pem ꝓ tanta re pagenda mittere deberẽt. occurrebat in primis illustrissi
ma. d. tua que multa ꝓ fide & xp̃ianorum vtilitate cõmuni clarissima san
ctissimaq̃ facinora pegit. Itaq̃ cõmuni omniũ vtilitate atq̃ sniа postq̃ rẽ
mature inter se examinauerũt. cõmunibusq̃ copiis maximũ exercitum
compauerunt. nonnullisq̃ principibus infidelibus thurci tñ cõstanti
nopolitani inimicissimis onera secum adscitis. ac confederatis. decreue
runt tandem mittere suos oratores cum litteris & nunciis ad oẽs prin
cipes occidentis. sed in primis ad illustrissimam potentissimãq̃. d. tuam
tanq̃ ad autorem & principem huius belli felici auspicio gerendi. Man
dauerũtq̃ ipsis oratoribus. vt primo denũcient tibi quid ipsi principes
in oriente perfecerint. Deinde te orent & ꝓtestent̃ vt cum sis sacri baptis
matis fonte renatus. & christi saluatoris nomine insignitus. & inter xp̃ia
nos principes maximus ac potẽtissimus. tante cõmoditati tibi diuinitus
oblate deesse noli. imo ad defendẽdum & amplificandũ xp̃ianuꝫ nomen
cũ summa laude & gloria nois tui te ꝓmptissimũ ac benignissimũ ꝓbeas
Hec magnanime princeps oblatio nõ ẽ ꝓfecto cõtenẽda. nec vllo pacto
negligẽda in tãta p̃sertim aniorũ gentiũ omniũ orbis terrarũ cupiditate
atq̃ ardore belli suscipiendi. contra impiissimos hostes saluatoris nostri
iesu xp̃i & violatoris gentium. Verum quia xp̃ianum nomen e terra de
lere & penitus extinguere omni conatu viribusq̃ nituntur. nec aliud cõ
modius tempus expectare oportet. ecce remotissime gentes a nostro cli
mate se offerunt. orant. obtestant̃q̃ (quod nunq̃ auditum nec lectum su
periori tẽpore ausim affirmare) teipsum eligunt orietales. inter tot prin
cipes occidentis. te omnes principes. te omnes populi & nationes occi
duarum partium sequent̃. te denicq̃ oms xp̃iani sitibundo pectore & ac
cincti armis expectant. tm̃ principio opus est. Adeo em̃ xp̃ianoꝝ omniũ
animi quos audiuimus ad hoc iustissimũ bellum susciped̃um sunt para
ti atq̃ inflãmati. vt si principium aliquod fiet. ingens & incredibilis ho
minum multitudo confluet ad militandum sub fortissimis signis ac ve
xillis illustrissime. d. tue. Quid dicã de sanctissimo nostro põtifice pio. ii.
homine (vt omnibus p̃spicuum est) ingentis animi ac sapientie. qui pro
suis in repub. xp̃ianam meritis. nunc in terris pro altero colit̃ deo. profe
cto dies noctesq̃ nil aliud cogitat. nil alid molit̃ nisi quo modo: qua via
quibus mediis thurcum ipsum immanissimũ aggredi possit. cuius qui
dem rei testimonio sunt & clarissime legationes. quas vt primũ põtifex
maximus declaratus est ad omnes orbis terrarum principes & nationes
diligentissime misit. & ipse preter valitudinẽ suam asperrimo hiemis tpe

dimissa vrbe mantuam se contulit. quo facilius ibi celebrato consilio. cõ paratisq; singulorũ principum & populorũ copiis contra conatus impii turci insurgeret. Principio itaq; opus est. qui igitur hoc principium faciet non principium tm̃ sed totam rem pfecisse videt̃. Sed hec & hmõi illustrissime princeps. d. tue p tua singulari sapientia consideranda relinq;. Reuertar nunc ad oratores nostros. nihil ipsi poltulant. nec pecuniã nec subsidium regionum suarũ. sed vt tu quem occidentales sequent̃ ex bũgarie oris atq; cõfiniis turco cõstantinopolitano bellum inferas. Ipi vo orientales ex alio latere turcie (quam nataliam appellant) ipm vrgebũt adeo vehementissime. vt virtute duorũ exercituum ex diuersis lateribus pressa ceruice manus victas pbere cogat̃. sed de hoc satis. Nam quid ipi petant quid offerant quid polliceant̃. q̃ etiam res sit facilis. si mõ aliqd principium iaciat̃ satis certioratam. d. tuam & lris & verbis arbitramur. Itaq; ne idem sepius recensendo aures tuas in rebus arduis occupatas vi dear obtundere. illa cõsulto ptereo. Illud vo qd ppriuz est huius oronis nre & votum ac desideriũ omniũ xpianorũ minime ptermitto orare. s. & obsecrari vt animi tui religionem & pietatem erga deum nr̃m (quam sp in pluribus difficilibusq; rebus oñdisti) nunc gloriose princeps p fide. pro salute omniũ xpianorũ animũ ostendas. suscipe patrociniũ fidei sanctissime. Sentiant & male expiant̃ hostes. crucis potentiam & felicitatez tuam in re militari. Et vt finem aliquãdo faciam. cum nullus sit preter te cui huius belli gerendi pnuncia sit demandanda. qui pietate. religione. qua nõ minus fortuna & potentia cũ sapientia. & ingenio atq; magnitudine excellis. qui deniq; rei militaris gria omnes facile supas qui scis paci imponere finem & parcere subiectis. & debellare supbos. Incumbe oramus p immortalem deum ad hoc suscipiẽdum. defende religionẽ & fidẽ xpianam ab incursibus barbarorum. Vindica sanguinẽ tot xpianoz bumi sparsum. & qd magis dolendũ animas tot fidelium xpianorũ inspurcissimam ac fedissimã sectaz Machometi plapsas atq; imposterũ euenturas ad fidem sanctissimã reuoca barbaricũ impetum ac rabiem inauditaz qua ritu ferarumq; omni bumanitate sublata in xpianos turculentissime seuitum est. compesce atq; cõtere. Neq; eo aio quo aduersus alios hostes pugnare soles. sed cum indignatione quadã atq; ira. velut si seruos tuos contra. d. tuã repetere videres. Vlciscere etiam aliquado princeps iustissime tantã ignominiã immissam xpiano pplo & saluatori & deo nr̃o. q vt nos redimeret pciosissimũ ac sanctissimũ sanguinẽ effundere nõ dubitauit. in direptione indyte olim vrbis & nũc infelicissime cõstantinopolis. Expugnata em̃. & in seruitutẽ redacta ipsa vrbe. q̃ fedissime ac crudelissime geserũt truces canes. q̃nta cedes & cruor manauerit dictu icredibile est. boies ptim trucidati. ptim acerbissimo seruitutis iugo subacti sunt. tẽpla dei religiosissima polluta. & tetro machometi ritu fedata. sctoz statue in frusta diuise. Imagines vo pietibus depicte parti luto pti stercoribus

246

deturpate. & in primis ipsius beate Marie virginis & mris. vt fide digno testimonio accepturus es imago. p hoc nefas ignominiose tractata. altaria diruta. relige martyrū porcis obiecte. sacerdotes occisi. matrone & puelle ipeq; sacre virgines rapte. Nobiles vrbis intervina & epulas ipsi⁹ tburcorū ducis crudelissimi iugulati. simulacrū saluatoris nostri in cruce pendentis. in derisionē atq; contētum sputo. luto ac feditate iactatū. O fides o pietas. quis hec credet. Sunt tñ & hec. & multo nephandiora in obprobrium fidei nostre ab illis canibus gesta. nec quicq; augēde crudelitatis cōfictum est cā. Sed sic se res habuit. vt ab his qui tantis facinorib⁹ interfuerunt fideliter est relatū sanctissimo. d. nro summo pōtifici & sacro collegio cardinalium. Sed quid vetera recensemus. q̄si desit aliqd indignum recenter & nudiustercius ab ipsis ppetratum. q̄tidie de xp̄ianis triūphāt. nouas villas opidaq; nāciscunt. non em̄ cōtenti sunt victoria miserrime vrbis cōstantinopolis. vbi ꝓtra ius fasq; supbe impant. crudeliter dñant. sed in nos nephanda dictu moliunt noua cōsilia in pectore suo volutant vt ꝓprium sibi cōstituant impium. leges cōmutāt. & sua sanxiunt. oia iura diuina & humana puertunt atq; cotaminat. xp̄i vo cultores & ei⁹ morte & sanguine redempti ad decus & ad libertatē nati. & aio quo victi esse solent. q̄q; turpissime pervim p arma sub seruili atq; intollerabili iugo premunt. Quas ob res inuictissime princeps si cōtra furorē & rabiem insurgas. primū a deo immortali cui⁹ res agitur supra q̄q; humana lingua dici possit. mirū immodum glorificaberis. Deinde amicis tuis. & his qui pro tua celsitudine te colunt & obſuant charior indies efficier. Inimicis vo tuis (si qui fortasse sint) terrorem & formidinē non paruam incuties. Et demum deo nihil acceptius. nihil in terris p̄stantius. & maximo xp̄ianissimoq; principi dignius agere posses. q̄q; omnia missa facere & omni cura & cogitatione de omni republica xp̄iana bene mereri. Omnes ꝓfecto xp̄i cultores qui sunt. quiq; futuri erūt vt grati vt memores vt iure optime esse debebunt. glorie ac sapientie tue fauebunt. & q̄ reipublice xp̄iane tantū consilii. ingenii tui ostenderis. in tanto ac tamcōmuni bono. immortales atq; ingētes gratias habebunt. nomenq; tuum ad sydera tollēt Adde etiam q̄ si iuxta p̄borū sniam omnibus qui patriam cōseruauerit adiuuerint. auxerint. certū est in celo diffinitū locum esse. vbi beati sempiterno euo fruant. quid tibi piissimo ac xp̄ianissimo principi pro maximis atq; amplissimis meritis in rempu. debebit. ꝓfecto immortalia atq; mul ppetua vtriusq; vite p̄mia cōpabis. Et stella que in occidente clarissima visa est. que semper in fide xp̄iana resplenduit. orientales illuminabit & oratoribus iter ostendet. & penni lumine vniuersum terrarū orbem illustrabit per infinita seculorum secula Amen.

Conat̄ ducem burgundie instigare cōtra palatinū reni & ep̄m magun tinū ꝓpter trium principū captiuitatē. EPISTO. CCCXCV

Ius eps seruus seruoꝝ dei. Dilecto filio nobili viro duci burgun-
p die. S. & a. b. Scripseramus superioꝝ mēsibus charissimo in xpo
filio Friderico romanoꝝ imperatori augusto q̄ potuim⁹ accurati⁹
vt causam defensionis ecclesie moguntine amplecti vellet ac opam daret
liberatiōi venerabilis fratris nostri Gregorii epi meten. & dilectorū filio-
rum Karoli marchionis baden. & Vdalrici comitis vuirtēburgen. qui su
periori estate rebus aduerse gestis a Friderico comite palatino reni capti
extiterunt. Requisiuimus suam serenitatem vt aggredi vellet hec opa in
quibus & laudem & gloriam sibi parare posset. Rescripsit nobis nup̄ sua
sublimitas animūq̄ ꝓmptum quidē & optime dispositum demōstrauit.
Adiecit autē inter cetera nōnulla de puerso ꝓposito palatini p̄dicti. eūq̄
accensum contra bonorem nostrū & apostolice sedis eē significauit. q̄q̄
post inducias nurēberge initas inter ipsos idem palatin⁹ astu & dolo nō
nullis principibus & prelatis ac cōmunitatibus se cōiungere & colligare
nixus est eo cōsilio. vt apostolicā impialemq̄ dignitatē ꝓ damnabili sua
libidine ꝓfundere & pessundare posset. Suadet impator obuiandu3 esse
tante iniquitati. & ad conseruationē vtriusq̄ dignitatis pre ceteris vnam
& expeditā viam nobis obtulit. qua via vna opa occurri possit maligni-
tati palatini & cōplicum. & liberatio epi meten. aliorūq̄ captiuorū ꝓcura
ri. Ea est vt nos simul cum ipso impatore cōmuni nomine nobilitati tue
aut dilecto filio Karolo nato tuo. cōtra palatinū & ditherū de ysenberch.
& comitem de katzenbelleboge. & illis cdherentes ac sequaces. capita-
neatum cōmittamus lr̄asq̄ apostolicas cum censuris & penis ecclesiastic⁹
ad cobercēdum rebelles & bostes cōcedam⁹. Placuit nobis & placet im-
peratoris cōsilium. idq̄ amplecti animo decreuimus. Sed quia nescimus
que sit in hac re intētio tue nobilitatis. deliberauimus prius ad te scribe-
re vt nobis significes quid intendas. Nam si nouerimus tibi cordi banc
rem esse alacri animo. capitaneatum bmōi. vt impator censet deferemus.
Nobis em̄ gratum supra modum futurum est. vt nobilitas tua aut filius
tuus onus ipm assumat. & vt assumere volet affectuose bortamur ac re-
quirimus. Id etiam postulantes vt sup eam rem tuam intentionē nobis
notam facias: si eam acceptandā duxeris. nos confestim lr̄as apostolicas
ad te transmittemus. Confidentes nibilomin⁹ q̄ ꝓpter boc non deseres
religionem xp̄ianam. quin ei cōtra tburcos (vt sepe pollicitus es) auxilia
oportuna ipse prestes. Erit igit̄ prudentie tue examinatis rebus id consi
lii cape. qd̄ dignū sit tanto principe. & qd̄ tibi & domui tue laudē & glo
riam afferat. Ceterū ex ipsis impatoris lr̄is leto animo accepimus eū de-
creuisse. nostra p̄sertim cōtemplatione cōcedere tibi regalem inuestitur̄.
sup quo in tui fauorē sepius ad celsitudinē suam scripsisse meminim⁹. Et
non solum boc facere deliberasse. sed etiam affinitatē tecum cōtrabere rō
ne filii sui & filie tui nati. ac tibi vicariatum imperii in terris gallicanis vl-
tra renū cōcedere statuisse. qd̄ ꝓfecto nobis est gratissimū. Idq̄ serenitati

ſue & generoſitati tue ꝓſperū & felix eē optam⁹. ad pacē & ꝑpetuā cōſo
lationē vtriuſq; vīm ac ſedis aplice & xp̄iane religionis cōſeruationē &
augmentū. Datū ro. apud ſanctuꝫ Petrū. Anno incarnationis dn̄ice. M.
.cccdxii. xiiii. kal'. Februarii. pontificatus noſtri anno quinto.

Hortat' ducem burgundie vt voto & ꝓmiſſis ſatisfaciat. & ſecum bel
lo interſit contra tbrcos. EPISTOLA CCCXCVI

Ius epiſcopus ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilecto filio nobili viro Philip
p po duci burgundie. S. &. a. b. Rumor ad nos delatus eſt nobilita
tem tuā que magno & alto animo. Italiam petere cū valida claſſe
ac deinde in expeditionē cōtra tbrcos immanēq; beluam machometē
xp̄ianum ſanguinem ſine fine ſitientē nobiſcum proficiſci ꝓmiſerat. mu
tato conſilio domi remanere. certumq; bellatorū numerū qui tuam vicē
impleant mittere. Dubia res nobis eſt nondū veritate cōpta. neſcimus an
quod refert' credere debeamus. fidem expoſcit ſcribentis auctoritas. de
quo & timor exorit' qui & magnus eſt & br̄e ſe grauia teſtimonia dicit.
Concreſcat cōſtantia tua & votum & ꝓmiſſio & bonor & ipſa rerum ne
ceſſitas. nouimus te cōſtantem eſſe ac ꝓſeuerantē in ꝓpoſito. diu medita
ri ſoles ac deliberare anteq; aliq̄d magni decernas. decretū incōcuſſuꝫ ſer
uare. Non eſt veriſimile q̄d de ꝓfectione tua iam pridē conſulto ſtatuiſti
nunc mutatū ire. Scimus autē multos & magnos viros poſtq; audiuere
te venturū conatos fuiſſe tuam ꝓfectionē impedire. multaſq; tibi vel rō
nes vel cauſas expoſuiſſe cur non eēt veniendū. Inter q̄s & ſoror tua no
biliſſima & chariſſima & amantiſſimus filius tuus (vt relatum eſt) diſſua
dentes iter verba facere vehemētibus precibus teneras lacrimas ac ſuſpi
ria miſcentes. nec te tamē flectere potuerunt. Manſiſti penes tuam ſn̄iam
ſolidus & immutabilis ſicut annoſa quercus borealibus fruſtra cōcutiē
ſpiritibus. aut aſpera cautes aſſiduis incaſſum agit' procellis. nec loco ſuo
dimouet'. Ita & conſtans animus tuus eo principe dignus. ſuaſionibus
quibuſcunq; reiectis vſq; in banc diem ꝓpoſitum ſuum tenuit. Non eſt
credibile ꝓſeuerantiam tuam nunc periiſſe. Accedit votum publice fact̄ū
quod ſui natura inuiolabile eſt tanq; deo debituꝫ. Vouete inquit ſcriptu
ra & reddite. Non eſt fallendum numen dei. Si ſeruāda eſt hominū fides
q̄ntomagis deo ꝓſtringere vota impune non cedit. Ipſe deus dn̄s eſt &
iudex. nec decipi poteſt. tua nobilitas non conſueuit homines fallere ve
rax & dicti ſui tenax. Non eſt cur credamus te modo in voto tamſolenni
tampublico. tā ſancto a tua bonitate recedere ac mutare naturā. Obſtant
& promiſſa tua ferrarien. ep̄o nomine noſtro ad te miſſo facta. Tenes me
moria que illi dixiſti. cum te lectulo decumbentē & egritudine laboran
tem inuenit. affirmaſti ſanitatem cum illo ad te miſſam & omnia facturaꝫ
tuam nobilitatē pro defenſione fidei. miſſuramq; in breui legatos cū po
teſtate concludendi tam de trāſitu tuo q̄ de rebus aliis ad expeditionē
neceſſarijs. Venere legati tui viri preſtantes & in ꝓſilio tuo primarii. qui

nos tyburę cōuenientes. inter prima colloquia percunctati sunt a nobis an adhuc ꝓfecturi essemus quod tibi p ferrariensem episcopum fuerat significatum: hoc est an ꝓsonaliter contra thurcos in bellum ꝓfecturi essemus. Respondimus nihil nos eē mutatos. venturoq; tibi ꝓculdubio futuros comites. quo dicto subintulere legati se habere in mādatis vt affirmarent nobis excellentiam tuam aut venturam ad nos esse. & in sancta profectione ituram aut itinere morituram. Credimus oratorib⁹ tuis. & adhuc credimus. Secuta est promissio in cōsistorio publico facta. asseruerunt oratores tui in magno cōuentu rome coram nobis te prorsus venturum. nec vllo pacto remansurę domi. nisi tale impedimentum intererit quod toto mundo iudice legitimum estimetur. vulgata est per orbem fama nobilissimū ac potētissimum burgundie ducem statuisse vna cum romano pontifice bellum thurcis inferre. totisq; conatibus defensionem religionis amplecti. Audiuit tota xp̄ianitas banc tuam promissionem. erexere exinde animos veneti. atq; in thurcos multo q̄s prius audatiores effecti sunt. Vngaris spes pulcerrima iniecta est. qua se tādem de immanissimis hostibus vlciscantur. regnumq; suum perpetuo thurcorum molestia liberetur. Grecia tota omnis illyricus tractus de libertate cogitare cepit. thurcorum animos nō paruus inuasit metus. Tanta est nominis tui estimatio. quis nūc arbitretur generositatem animi tui post tot promissiones ac spem tantam de re prestitam velle mutare consilium. tristesq; fideles christi populos reddere. & letosq; crucis hostes. Nullus intercessit impedimentum quod mundus legitimū iudicat. imo nec tu ipse excusationem vllam iudicasti sufficientem. quippe ꝙ neq; senium neq; debilitatem tui obiiceres atq; idcirco te rememorari conatibus asseruisti. Nūc te ob bas causas aut alias remansurum putet. qui excusatum senserit non excusante mundo. Vbi bonor vbi estimatio tua remanet. quid dicet populus. Nonne illusos se oms christiani censerent. Indyta francie domus bonorē sp ceteris reb⁹ anposuit. nec tu frācie sanguis vnq; fuisti ꝓdigus. Nunqd aduersus bonore sepe facere magna subiisti pericula. aut nūc potissime ꝙ bacten⁹ ꝓstātissimus & ꝓmisi dictiq; tenax atq; obstuātissim⁹ fuisti. Nihil apd te iuuenē bonore charius fuit. nō est ꝙ mō in etate matura & cū maxime sapis bonoris cōtemptorē putemus. cuius nobis sola vel paucis aliis relicta est semp voluptas. cōfidimus preterea te pro tua prudentia non ignorare. q̄s periculosa sit tua domi remansio. q̄tum rebus gerendis noceat. q̄tum christianos debilitat. q̄tum robur adiiciat hostibus. Nam quia audito aduentu tuo exterriti erant: cognita remansione cornua erigent. & in sanctum euangelium ferocius insultabunt. nobisq; amantissime fili si verum fuerit quod arbitrari non possumus mutati consilii tui fama baud paruam afferet. Nam ꝙ de victoria belli spem prope certā cōcepam⁹. te nobis deficiente rem dubiā cernim⁹. Veremur ne tuū exemplū seqntes socii remissiores efficiēt. atq; q̄rent

cum hoste cōditiones vt est natura mortaliū regni q̄ fidei tenatior. Nec tua auxilia sine te tuū satis implere officiū poterūt. nullus exercitus tuus tantus est quanti tuip̄e. nihil tantū valet in bello q̄ auctoritas & sepe iam vincit opinio. Tu si nobis desis cui⁹ nomē est apud formidādos & apd̄ nostros honoratissimū. facile intelligis q̄ntū rebus gerēdis officias. Nō est igit̄ cur opprimeris te cōsilio mutato velle domi manere. qui sepe dixisti. etsi tibi moriendū eēt in hac ꝓfectione venturū te. tn̄ q̄uis si venias (vt cōfidimus) in dn̄o vita tua longior erit & validi corpis. & redibis cū gloria domo victor hostiū. xp̄iane religionis cōseruator. In domo timēda est ira dei. scis quotiēs infirmitates quasi monitiōes q̄dam te inuaserīt. tu teip̄m monitū dixisti fuisse. vide quid agas. caue ne monitiones dn̄i irritas facias. nec p̄feras humana mādata diuinis. Nos quidē nisi aliud audiam⁹ expectam⁹ excellentiā tuā cū desiderio. & te venientē ꝑcupide videbim⁹ & amplectabimur. tecū ꝓficiscemur in hostes quib⁹ tota italia comes erit. Decretū em̄ nr̄m de decimis vicesimis & tricesimis & indulgētiis ab om̄ibus italie potētib⁹ receptū est. & oēs auxilia ꝓ suis facultatib⁹ ꝓmittunt. nec florentini desunt viri prudentia potētes & opibus. q̄uis de his aliquādo fuerat dubitatū. nūc certū est eos egregie in tburcos de expeditione laturos opē. Nobilis vir Frācisc⁹ Sfortia dux mediolaneñ. vnū ex filiis suis se nobiscū ꝓmittit. & cum eo equitū peditūq; validum. Successura sunt om̄ia te vēturo quēadmodū speram⁹ ex voto. qd̄ si deo ꝑmittente ꝓpter pctā nr̄a tuus aduētus fuerit impeditus nō tn̄ iter nr̄m retardabimus. Et q̄uis nō fuerit ꝓfectio nr̄a ꝓmissa nisi te veniēte. ibim⁹ nihilomin⁹ nec fraudabim⁹ sue spe ppl'm xp̄ianū. faciem⁹ qd̄ ꝓmisim⁹ & vltra q̄ ꝓmissum ē. nemo dictur⁹ ē. hoc ꝓmisit pius pontifex & nō fecit. Iturum se dixit & non iuit. Magnifica verba ꝓtulit & nō compleuit. Ibimus autore dn̄o mare intrabimus. in hostes nauigabimus. ꝓ victoria nominis xp̄iani. ꝓ defensione fidei totis viribus nitemur. Non grauis etas nos retinebit. nō impedita morbis arteticis mēbra. nō ꝑsimonie ecclesie cura. non ꝑicula maris. nō mortis metus. Scimus moriendu; nobis esse. nec honestius vnq̄ vitam finiri posse q̄ inexercitu ꝓ xp̄o saluatore & ei⁹ lege decertante. Si xp̄iani principes ppl'iq; auxilio fuerint. neq; pro fide laborantes deseruerint. nihil est qd̄ de victoria desperemus. Si minus nō deerit vt cōfidimus. ipse deus & saluator iesus xp̄s cuius res agit̄. Consueuit em̄ diuina pietas in se sperātes haudquaq̄ deserere. cui tam facile ē cum paucis q̄ in multis vincere. & ibi cepit diuinum repeditu; presidiū. vbi humanū deficit auxilium. In deo spem nostram collocabimus. ipse si vult victoriam nobis elargiet̄. Etsi aliter maiestati sue placuerit. satis erit nobis ꝓ defensione religionis q̄tum facultatis datum fuerit eo ꝓcessisse Iustus est dn̄s deus: nec vltraq̄ possunt homies exigit. Nobis cauendū est ne diuine voluntati aduersemur & ne ppl'os illusisse videamur. Cūq; vulgata sit nostra ꝓfectio. dabimus opam vt opinioni hominū satisfacia

mus: dſuineq; voluntati p nostris viribus pareamus. tuam nobilitatem exorantes: ac p viſcera miſcdie dñi nostri ihu xpi in charitate vera perfecto corde obſecrates: vt & tuipe idem facias nec pmiſſis tuis deo maxime nobiſq; factis deficias. Memineris dñi dei tui et quanta ſuſceperis ab eo bona: nec velis ingratus videri nec verba cuiuſpiam pluris pficias q; dei mandata. Conſule honori tuo & anime tue: nec expeditione fruſtrare quam fideles de te populi habet: noli anferre ſpem qua nobis p̄buiſti cōſolare nos & vniuerſam plebem xpianam: vt deus & pater dñi nostri ihu xpi & deus totius conſolationis conſoletur te in omibus aduerſitatibus tuis feliciter. Et qd reliquum eſt tēporis in hoc ſeculo deo offer & cōſecra: vt tandē in altera vita ſui regni participem te faciat. Cupimus ſuper his vt q; primū nobis rndeas. Datū ſenis. viii. kl'. Aprilis. Anno. M. cccdxiii. pontificatus nri anno ſexto.

Rndet excuſatōi & minis palatini.

EPISTOLA CCCXCVII

Ius ep̄s ſeruus ſeruorū dei. Nobili viro Friderico comiti palatino ſacri imperii electori ſalutem. Qz te dilectū de more filium nō vocamus neq; bndicimus tibi: faciunt opa tua: q & eccleſie moguntine bona ad te detrabēs aduerſus aplice ſedis mādata ditero puato & anathematizato iūgere arma nō es verit?: ea vlteri? publica edicta ponere ne quis litteras noſtras in tuis tentoriis vel publicare vl' exequi audeat: mortem ei cōminatus qui cōtra fecerit: quod nihil eſt aliud q; pme ſedis & ihu xpi vicario rebellare. Quibus ex reb? q; uis non a nobis ipſo tamen iure excōmunicatus es. & extra xpi eccleſiam factus. Neq; dilectus filius appellari potes: neq; bndictionis capax baberis: nec tua te tuentur edicta: nec inhibitiones quibus apoſtolica decreta prohibes ad te deferri. Non flumina non montes: non muri aut alie queuis munitiōes excōmunicationis ad te aditum impedire poſſunt: dei fulmē eſt apoſtolicum anathema: cui nulla poſſunt arma reſiſtere. Tu longam epiſtolam ad nos ſcripſiſti vt excuſares quod feciſti: ſed quanti momēti ſint que dicis deus nouit & tuipe ſcis: nec ignoramus: iudicat te cōſcientia tua: que te cauſa mouerit ditero tuo prius inimico auxilium preſtare contra iuſticiam: oms intelligunt. Potes multa dicere: ſed veritas in ſuo loco manebit. Petis ne credamus inimicis tuis: neue cauſam tibi demus querendi remedia quibus defendi poſſis: & arrogāter aliqua per minas ſubnectere videris. Nos ſolum operibus credimus: & ea que palam videm? non poſſumus non credere: tua offenſio notoria eſt & manifeſta rebellio. Si te volueris emendare vt bonum filium decet apoſtolicis obedire preceptis: vtemur pii patris officio: nec redeuntem filium aſpernabimur: quin potius vitulum ſaginatum apponemus: ſicut in euangelio erga filium prodigum feciſſe legimus bonum patremfamilias: q; ſi perges apoſtolicam ſedem impugnare & eius decreta contemnere: ſenties romanam eē maiorem eccleſiam q; vel tu ſis: vel quicunq; alius qui tibi opem offerre

voluerit. Prudens es & nosti que possunt aduersus te fieri & plane intelligis: quia nō potest vinci veritas: & ꝙ iniuste agenti nulla satis tuta possunt inueniri p̄sidia. Datū rome. vii. kal'. marcii.

Notificat parisiensibus se papam electū: & precat pro se orare vt digne subministret.

EPISTOLA CCCXCVIII

Ius ep̄s seruus seruoꝝ dei. Dilectis filiis vniuersitati studii parisi
p en̄. Salutē & apostolicā benedictionem. Pius & misericors deus
noster vniuerse conditor creature: qui sapiētia fundauit terrā: oia ordinans celestia & terrestria: sacrosanctā romanā ecclesiam ea cōplectit̄ charitate: vt p successiuam vicariorū suorū mutationē: nulla aduersus eā procella: nullus preualere possit spūs tempestatis. Sane felicis recordationis Calixto papa. iii. p̄decessore nostro de huius mortalis vite valle. viii. idus augusti ad celestem patriam euocato: & ipsius funeris ac exequaꝝ celebratione solenni ac debita subsecuta. Nos vna cum fratribus nostris sancte romane ecclesie cardinalibus de quoruꝝ numero tunc eramus: rome in apostolico palatio apud sancti Petri apostoloꝝ principis basilicā: in quo dictus p̄decessor habitauerat: ac debituꝝ nature psoluerat: modo ac tēpore cōgruis p futuri creatiōe pōtificis curauimus cōuenire: nobisq; cū eisdē fratribus sub deliberatiōis magne negocio quā tante rei qualitas exigebat aliq̄diu tractātibus: tandem ipsi fratres licet potuissent in alios maioris meriti consentire: tamen sanctiſpūs (a quo sancta romana & vniuersalis ecclesia xp̄i spōsa regit̄) infusiōe ipsoꝝ animos sic afflante: ad psonam nr̄am dirigentes: vnanimiter vota sua nos tūc tituli sancte sabine presbyterū cardinalē: nescimus q̄ occulto hoc nobis tremēdo iudicio: ad celsitudinis apostolice fastigiū cōcorditer elegerūt. Nos aūt im becillitatis nr̄e conscii: nostraꝝ paruitatē virium ad tanti oneris sarcinam digne pferēdam agnoscentes: postq̄ diu quid agendū foret cogitauim? tandē cōsiderantes romani pontificis electionē non ab hominib? sed a diuina inspiratiōe p̄cedere: cuius nō licet resistere volūtati: sperāteq; eum qui ab initio fundatiōis ecclesie infirma mūdi elegit vt confunderet fortia: vires suas nobis ad tanta gubernacula subministraturuꝝ: cupidi bene agere & p̄desse potius q̄ p̄esse: in spū humilitatis colla submisim? iugo apostolice seruitutis. Quapropter deuotiōem vr̄am precamur: quatenꝰ omnipotentē deum instantius exoretis: a vr̄isq; omnibus exorari curetis: vt nos p suam gr̄am roboret & dirigat in agendis. Nos em̄ p nostre erga vos mētis affectu dispositi sumus: in casibus occurrētibus vestram deuotionē specialiū gr̄arum p̄rogatiuis & aliis bn̄placitis q̄tum cū deo poterimus consouere. Datum rome apud sanctū Petruꝝ. Anno incarnationis dominice. M. cccclviii. pridie nonas septembris. pontificatus nostri anno primo.

Vocat personaliter congregationi mantuane interesse: aut legitimo impedimento prepedito oratores cum pleno mandato illac mittere

Ius epiſtopus ſeruus ſeruoruꝫ dei Chariſſimo in chriſto filio Karolo p rancorum regi illuſtri. Salutem & apoſtolicã benedictionẽ.

Vt perſolueremus omnipotenti deo & fideli populo vim ab infidelibus patienti id cuius cauſa ad hanc ſedeꝫ ſumus aſſumpti: de venerabilium fratrum noſtrorum ſancte romane eccleſie cardinalium cõſilio & aſſenſu p certas noſtras litteras quas celſitudini tue preſentibus mittimus: omnes reges & principes catholicos ad dietam ſolennem mantue vel vtini in proximis kal'. Junii celebrandam: apoſtolica voce duximus conuocandos: ſtatuendo concedente altiſſimo eo loco eodẽq; tempore ibidem perſonaliter adeſſe: impedimentis poſtbabitis que circunſtant nos vndiq;. Et ſi erga ea mens tua fuerit ſemper ad tuendũ nomen ſanctum dei: & nõ apoſtolice ſedis nec cuiuſq; alterius exbortatiõe multum egueris: tamẽ quia bec nonſolum nobis eſt cordi: ſed dominico gregi in primis neceſſaria: ſublimitatem tuam bortamur in domino: & p illud ſanctum baptiſma in quo in xp̃o renatus es: & nomen chriſtianũ geris: requirimus vt velis per os noſtrũ vocatus: abiectis reſpectibus omnibus qui p bonore dei nõ ſunt attendẽdi: ad eadẽ loca & ad diez p̃ſcriptũ perſonaliter intereſſe. Etẽm cũ vicarius Hieſu xp̃i in terris boc agat: quẽ recte vadentem ſequi chriſtianis populus debet: non debent principes terre grauem ſibi ducere laborem ab illo ſuſceptũ amplecti. Habitus es chariſſime fili deuotiſſimus princeps fidei: et religiois noſtre precipuus nec immerito ob xp̃ianum nomẽ egregie a pgenitoribus tuis defenſuꝫ nomen xp̃ianiſſimi ab illis hereditariũ babes. Accedit potentia ſingularis qua ideo omnipotẽs deus inſigniri te voluit: vt eſſet qui tpe neceſſario quale nũc immineꝫ: illam ad protectionẽ ſui gregis cõferret. Erit (vt in dño cõfidimus) aduentus tuus maxime ad boc ſalutare opus vtilitatis: nõ eo ſolũ q; ſapienti cõſilio tuo dirigere tantã molem glorioſiſſime poteris: ſed quia gẽtes et regna audiẽtes xp̃ianiſſimũ regem francorum relictis ſedibus ſuis ad augendam et tuendam cõmunez cauſam altiſſimi cum romano pontifice coueniſſe: erubeſcẽt ipſi exemplũ tuum nõ ſectari: vt pene ob boc ip̃m plus momẽti ceteris omnibus allaturus appareas. Pro deo igitur chariſſime fili: pro cõmendatiõe eterna nominis tui p cõpaſſione fidelis populi cõtinue feritati tburcorum ſanguinem ſuum fideliter dantis: exaudire clemẽter velis pias noſtras bmõi preces: et fletu et lachrymis oppreſſoꝝ nobis impoſitas: bec em̃ vera ſunt opa regũ: bic cãpus in quo boneſte decertare et triumpbũ vere ſalutis reportare cum glia p̃nt. Cetera fluxa ſunt et caduca: vix ſolide laudis in ſe babẽtia: etiaꝫ perſepe ingrata. Qꝛ ſi caſu aliq; qđ deo nõ placeat carendũ nobis erit tua p̃ntia: et p oratores cõplere boc munus cõſtituas: requirim9 eo caſu celſitudinẽ tuã: vt cũ pleno mãdato illos trãſmittere velis: non ad decernẽda ſolum ea quorum cauſa vocatus es: ſed ad componendam pacem vl' in-

250

dicendas treugas cum illis cum quibus esset tibi forsan contentio: vt demum pacatis vtrq; fidelibus concordius ceptum opus prosequi possumus. Speramus tamē concessurū omnipotentē deū: vt tua serenitas potius per seipam q̄ per oratores suos sit affutura. Attento q̄ mantuanam ciuitatē tui potissimū causa delegimus: vt vel serenitas tua qđ primū expetimus: vel saltem principes aliqui de latere tuo illuc accedere facili⁹ valeant. Hortamur quoq; & requirimus vt p̄ p̄tem nunciū velit sublimitas tua optatū nobis rñsum dare. Datū ro. apud sctm̄ Petrū. Anno incarnatiōis dñice. M. cccd viii. tertio idus octobr⁊. pōtificat⁹ nr̄i anno p̄mo.

Rñsio regis francie. EPISTOLA CCCC

Eatissime pater pacis abhinc diebus beatitudinis vr̄e litteras p
b latorem p̄ntium suscepimus: earūq; tenorem attente intellexim⁹.

Et quidē in primis persoluende sunt ipsi pietatis fonti gratiarū actiones amplissime qui hoc tēpore forte tristissimo: ad resartiendas ecclesie sue spōse immaculate: ptes labefactas eandē beatitudinē vocare dignatus est. Attollēdū quoq; plurimū propositum eius salutiferū & pie exhortationes sincero animo amplectende. Verum cum hec res q̄ nulla maior pro seipsa satis exorare videat̄: & principes catholicos ad id persuasos nimirū eē credamus: matura & salubri deliberatione concilii: non parum egre conspiciat̄ conuocationē solennem prelatorum principum & aliorū virorū notabiliū ecclesiasticorū & secularū regni nostri intra dietam assignatā facere: & tunc que deliberata cōclusaq; extiterint: per nostros solennes oratores debita potestate suffultos: eidem beatitudini patefacere plane decreuimus. Porro etsi in rebus humanis fluxis quidem & caducis persepe soleant turbationes accidere. In illius tamē misericordia & pietate sperandum est qui nescit abesse pie sperantibus in se: quiq; tantam ecclesie sue dedit potestatē: vt quanto grauissimis pſecutiōibus impiorū seuius impugnatur: tanto postmodū ipsius miseratione adiuta potentior consurgit in aduersis. Beatitudinē vestram cui hoc sanctū p̄positū pie credimus celitus fore inspiratum: ad ecclesie sue felix ministerium dirigat & cōseruet is cuius vices in terris geris pius & misericors dñs. Scriptum. ꝛc.

Collaudat de collisione pragmatice constitutiōis: & hortatur contra
turcum bellum inire. EPISTOLA CCCCI

Ius episcopus seruus seruorū dei. Charissimo in christo filio Lu-
p douico regi francie Salutē & ap̄licam benedictionem. Accepimus ex litteris venerabilis fratris nostri Iohannis episcopi attrebatensis quanta eum charitate complexus sis: & q̄ pium erga nos & romanam ecclesiam geras affectum: & q̄ ad tollendum de regno tuo constitutionem illam que pragmatica dicta est: volenti & erecto sis animo. Laudamus deum & sue maiestati benedicimus: qui talem tibi mentem dedit. Nam quid aliud dicere possum⁹: nisi q̄ dei beneficio ex maximis

periculis liberatus es: & in hec tempora reseruatus vt esses qui suscepto regno paterno sublatis erroribus libertatē sancte romane ecclesie instaurares atq restitueres: & maiorū tuorum equata gloria cbribristiano nomini quietem fundares. Benedictus dñs qui tue pone custos fuit: & spiritum tuū erexit vt cogitares que pia & omni laude digna sunt. Sic magnus Constantinus: sic duo Theodosii: sic Karolus magnus: & plures ex tuis pgenitoribus: immortale nomen & inextinguibilem consecuti sunt gloriam: quia romanā ecclesiam matrē suā debito sunt honore prosecuti: quorum te vestigiis inherentem & diligimus totis precordiis & laudamus: & omnis te posteritas celebrabit. Illud aūt inter cetera cōmēdamus: q absq cōuentu & cōsultatione multorū pragmaticā auferre cōstituisti: quēadmodū idem episcop⁹ nobis significauit. Sapis certe & regem te magnū ostēdis: qui nō regaris sed regas. Optimus em̄ princeps est: qui per se recta cognoscit & opatur: qualem te esse confidimus. Nec scriptura que ait: vbi multa consilia ibi salus multorū multitudinē requirit: sed consiliorū maturitatē & digestionem que res in paucis magis q̄ in multis reperiuntur. Neq em̄ aut honestas aut iustitia multitudini facile suadetur: que variis affectibus agitata ad prona frequenter inclinat confusiōi: subita est consulentium multitudo: neq bene res se habet: vbi suffragia numerantē. non ponderantur. Sepe em̄ fit vt maior pars meliorem vincat. Facis que te decent: qui sciēs pragmaticā eē absq deo: eā de regno tuo eliminare decreuisti. Nec vis in deceptationē ducere an fieri debeant que tuipse facienda nouisti. Hoc est regē esse & bonum regem. & quem boni ament: mali timeant. Nam qui p alios reguntur: nec per se intelligunt que sunt agēda: cōtemptui sunt. Probamus igitur & cōmendamus admodū que de tua liberatione circa pragmaticam episcopus atrebateñ. scribit: hortamurq vt que proposuisti in animo: citu effectu facias: neq cū possis hodie bnfacere cras faciam dicas. Hilarem datorē diligit deus que iusta & honesta sunt nolunt moras. Fac tuam sapientiam sicut nos cognoscimus: ita & mūdus omnis q̄ primū cognoscat: neq alius quis dicere possit diu noluit: quia diu deliberauit. Qz si prelati tui & vniuersitas aliquid ex nobis desiderēt: te mediatore ad nos recurrant: nam si quis vnq̄ pontifex fuit gallice nationi affectus vt multi fuerūt: nos certe inter primos repiemur: qui nomen & gentē hmōi honoremus & diligamus: ne vnq̄ postulatis honestis aduersabimur: scimusq dignū esse vt fratribus nostris coepiscopis in multis differamus: eosq honoremus pariterq viris doctis & qui docti eē cupiunt in vniuersitatibus litteraq̄ studia sectantibus subueniendū eē non ignoramus. Ab his em̄ catholica fides defenditur & doctrine lumen propagatur. Age igitur fili: pfice quod in animo geris: & confide nos tibi & regno tuo animo concessuros: que ratio & honestas suadebit. Ceterum quia regina Cypri ad nos ex regno suo deiecta & ex terris pfecta est: & ad tuā credimus serenitatē

proficiſcetur: conſiliū & auxiliū petens: nam regnū eius ſoldani egiptii gente occupatū eſt. Et quia (ſicut accepimus) machometus thurcorū dñs greopin & trapeſuntem & multas alias in aſia ciuitates ac prouincias de nouo ſibi ſubiecit: & in europā victor ac tumens eo propoſito reuertit vt xpianitatē proterat & cōculcet: ſerenitatē tuā rogamus & flentes petim⁹. vt reſpicias in quo ſtatu eſt catholica fides: quo ex vno latere thurci: ex alia ſaraceni vrget. Pone ante oculos lamētabiles xpianor⁹ voces: qui p aſiam & greciā in medio natiōis puerſe cōſtituti miſerabilibus modis affligunt. Cogita in quo loco ē ſacrū dñi ſepulcrum: qđ inſpicere abſq; machometor⁹ volūtate nō poſſum⁹. Sancta terra q̄ nobis lucē fidei prebuit nūc in tenebris eſt: totus oriēs plenus eſt ſpurcicia machometica: que etiā in europā ſuū virus effudit: inde grecie: binc biſpanie pte occupata: nec dies ē in qua mille xpianor⁹ aie pereāt. Rhodus in piculo et nobilis inſula maris quondā dicta peloponeſus in poteſtate thurcor⁹ eſt paucis exceptis locis. Epirus tota ad eos cōfluxit bulgaria vualachia & rauēna ex pte thurcis parēt. Hūgaria vulnus expectat: quia multis afflicta cladibus nō pōt tātos belli motus ſuſtinere: nec ē qui cōſoletur eam: timet victorē machometē iam ſpoliis orietis & aſie viribus auctum. Timemus ſane illi genti: timem⁹ & aliis qui ſunt in boſtiū circuitu. nec nos ſum⁹ qui ſuccurrere poſſumus: voluim⁹ oculos nr̄os mō buc mō illuc. et luſtratis omnibus xpianorū prouinciis: nemo regū: nemo principū nobis occurrit: q tāte rei ſbuenire poſſit: niſi tu ſolus quē pius deus ſui populi ſaluatorē (vt cōfidimus) bucuſq; ſaluauit incolumē: nec permiſit in manus te pſequentiū incidere. Tu dei ope hereditariū regnū in pace cōſecutus es mortuo patre. Philippus burgūdie dux clarus & potens tibi obſequētiſſimus ē: et ceteri duces et comites regni glorianē: et tibi ſine cōtrouerſia parēt. Ex anglia (ſi volueris) nihil tibi aduerſabit. biſpaniā habes amicā. Omnes p circuitū te venerant et colūt et legationes ex lōginquis partibus ac ex ipa italia te bonoratū et ſalutatū venīūt. Magna eſt gloria tua: magnū eſt dei donum. Intellexit diuina pietas cogitatoes tuas et multa cognouit in animo tuo propoſita eē ad ꝯmune bonū: nec dubitamus quin cū eēs exul quodāmodo a regno tuo tecū ſepe dixeris O ſi paterno in ſolio aliquādo ſedeam: quāta faciā tibi deus grata. Certe nō patiar tuā hereditatē thurcorū inſania laniari. Audiuit te deus et oia tibi aduerſa repulit: planauit iter tuū: et te in aucto regno collocauit excelſum pre regibus terre. Oia tibi tranquilla dedit ſiquid aliquādo intra te deo ꝓmiſiſti id ſeruato: ſi nō ꝓmiſiſti (qđ nō eſt veriſimile) recognoſce bñficia q̄ accepiſti a dño deo tuo: qui te filiū regē creauit: et regnū cū diu ex terris fuiſti ſumma cū gloria reſtituit: oſtēde te gratū diuine pietati: et p tātis bñficiis vicem repēde: tolle vt facturū oratori nr̄o ſpopōdiſti pragmaticā conſtitutionē: et boc facto qđ nō eſt difficile: erige te totū in exiliū xpiane religionis contra thurcos. Stude vt expeditio aduerſus

hostes xpi fiat. Exhibe te huius rei ducem et caput. Nec dubita cuncta erunt tibi prospera: hoc ē negociū te dignū: tibi hec gloria seruata ē. Nihil est in quo te laudabilius exercere possis: hereditaria hec tibi prouincia est. Nam pugnare contra turcos et vincere et terram sanctā recuperare: et fidem saluare: et romanā ecclesiā honestare: francorum regū proprium est: et hec tu cōmodissime prestare potes: vera francorum soboles sapientia: et rerum experientia preditus: in opulento et pacifico et potentissimo regno sublimatus. Omniū oculi in te respiciunt: omes afflicti te inuocant: et nos preter te non videmus qui hec possit prestare. Ideo ad te vnū recurrimus xpiane fidei defensorem. Tu ergo et a nobis et a toto xpianoꝝ populo rogatus et in primis a deo cōmonitus prepara te huic prouincie ad quam feliciter dirigendam omia obtinebis a nobis que a iusto et pio xpi vicario et beati petri successore obtineri debeāt. Datum rome. xxvi. octobris. Anno. M. cccdxi. pontificatus nostri anno. iiii.

Responsio Ludouici regis francie. EPISTOLA CCCCII

Vdouicus dei gra francorum rex Tibi sanctissimo & beatissimo patri nro Pio pape. ii. Obedientiā filialem & plenos deuotionis affectus. Deū solū scientes eē: cuius puidētia bn consulit reb⁹ humanis: meliusqꝫ regna & vrbes religione cingi atqꝫ defendi: qꝫ armis & mēbris: te vicariū dei viuētis ea veneratione prosequimur: vt sacra pser tim in ecclesiasticis rebus tua monita veluti voce pastoris audire: illisqꝫ parere prompta mēte velimus. Quapropter beatissime pater & si cōsti tutio quedā in regno nro quā pragmaticā vocant: magno platorū conuentu: magna temporis deliberatioe cōdusa fuerit & iam callū obducta quietū prope fixerit statū: tu tn tuis ad nos lris illam a regno nro auferri explodi: abrogariqꝫ flagitas: nobis quoqꝫ dilect⁹ & fidelis cōsiliari⁹ nr Iohannes eps attrebacen. quē cū ptate legati de latere ad hoc nrm regnum misisti: cōmemorauerit ea ad q̄ per ipm tibi nro nomie pollicēda: vouenda & pmittēda: nos anteqꝫ regnū suscepissemus religiois iustinctus quidam deduxerat: nos nra pmissa exequi accedēte moderatrice reꝫ ecclesiasticarū tua auctoritate studemus ac volumus. Et id quidē tanto volumus aio propensiori quanto nobis regnū francie florens et bello vacuū tuet deus et ptegit. Oibus itaqꝫ victimis potiorē obediētiā intelligētes assensi sumus bis q̄ tuo noie nobis apta sunt: ipam. s. pragmaticā sanctionē: tibi tueqꝫ sedi ee infensam: vtpote q̄ in seditoe et scismatis tpe: atqꝫ per seditionē sectiōisqꝫ a tua sede figurā nata sit: & q̄ dum tibi a quo sacre leges oriunt & manant quantūlibet eripit autoritatē: omē ius & omnē legem dissoluit. Illud em exorit q̄d idē cōsiliarius nr nomine tue sanctitatis astruxit: vt dū p pragmaticā ipam summe in ecclesia tue sedis auctoritas minuit: dū prelatis in regno nro quoddā licētie tēplū p illā pstruit: dū cōgrues vnitas ad alia regna ꝓformitasqꝫ tolli videt: abrogāda sit ipa pragmatica pellēdaqꝫ a regno nro. quippe q̄ aduersus tuā sedē oim eccle

ſſarum matrē ab inferioribus prelatis lata ſit tanq̄ vt ſcriptura loquitur. Quō ſi eleuet̄ virga cōtra leuantē ſe: aut baculus qui vtiq̄ lignū eſt: que: quidē btiſſime pr̄: licet plerique docti boies cōfutare niterent̄ atq̄ diluere multaq̄ nos debortarent̄ abrogare ſanctionē ipam. Te tñ principē totius eccleſie te antiſtitem ſacroꝝ: te dñici gregis paſtorē profitemur & ſcimus: teq̄ iubentē ſequimur. Tibi & beatiſſime Petri catbedre conſenti mus & iūgimur. Itaq̄ ſicut mādaſti pragmaticā ipam a nr̄o regno nr̄oq̄ vienneñ. delpbinatu & omni ditiōe nr̄a p p̄ntes pellimus: deiicim⁹: ſtrepituſq̄ abrogamus. Et quā qualēue añ pragmatice ipſius editionē circa eccleſiarū beneficiorū aliarūq̄ rerū ſpūaliū diſpoſitionē cenſuram: moderationē in regno nr̄o oimq̄ ditione nr̄a tui predeceſſoris Martinus. v. et Eugenius. iiii. romani pōtifices babebāt & exercebāt: talē eandemq̄ noſtro adiutori beatiſſimo petro tibiq̄ ipius ſucceſſori reddimus preſtam⁹ & reſtituimus cū ſummo impio: cū iudicio libero: cū poteſtate nō coarcta. Tu em̄ cum ſcias quid autoritate diuinitus tibi tradita poſſis: quas p regni nr̄i & eccleſiarū in eo tranquillitate poſtulabimus no negliges res neceſſarias poteriſq̄ ſemp qd optimū fuerit iudicare. Vtere igitur deinceps in regno nr̄o ptāte tua vt voles: atq̄ illā exerce: naz vt boim mēbra nulla cōtentione capite vno atq̄ una mēte ducunt̄: ſic tuis ſacris decretꝫ eccleſie prelati in regno nr̄o & delpbinatu conſonantiā & obedientiam plenā refundent. Quod ſi forte obnitent̄ aliqui aut reclamabūt: nos in verbo regio pollicemur tue beatitudini atq̄ ꝓmittim⁹ exequi facere tua mādata: oim appellationū aut appellationis obſtaculo: prorſus excluſo: eoſq̄ qui tibi cotumaces fuerit ꝓ tuo iuſſu cōprimemus & refrenabim⁹. Datū turonis ſub magno ſigillo nr̄o die. xxvii. mēſis nouēbris. M. cccc. lxi. & regni nr̄i anno. i. Sic ſignata p regē in ſuo cōſilio verone ſoilloit.

Dat priuilegia tranſeuntibus per terras & dominia principū vt ſint liberi a grauaminibus.

EPISTOLA CCCCIII

Ius eps ꝛc. Franciſco ſforcie ducī mediolanen. Salu. & a. b. Bñ cognitū putamus eē tue nobilitati: pium ſanctūq̄ propoſitū noſtrū ſuccurrēdi fidei catholice: et populi xp̄iani tutele cōſulēdi. Idvnū opus mēte agim⁹: id totis ſenſib⁹ ſum⁹ cōplexi & (qd antea inauditū ē) propriū corpus ꝓ ſalute ouiū nobis cōmiſſarū exponere decreuim⁹. Inuitauim⁹ xp̄i fideles toto xp̄iano orbe: miſim⁹ l̄ras cum pleniſſimis indulgentiis: p̄mia vite eterne propoſuim⁹ ſequentib⁹ nos ad hoc certamē dīninū. Quo fit vt ꝓfidam⁹ de benignitate dei cōplures xp̄ianos vndequaq̄ cōcurſuros: q p̄ſulē romanū paſtorē orbis: patrēq̄ aiaꝝ in bella pro defenſiōe ſcti euāgelii vadentē ſequent̄. Decet nos ad hāc partē pie etiā reſpicere et curam gerere: vt qui crucem tollentes iuxta preceptum domini vias noſtras ſecuturi ſunt: bumaniter et benigne recipiantur: et vt ipi bñ ſuſceptos ſe videant et ceteri ad id auxilium veniendum animentur. Hortamur itaq̄ nobilitatem tuam: cui non dubitamus boc ſanctū opus

cordi eē: vt in terris et dominiis tuis bas facias ordinationes: mandesq; diligentissime obseruari. Primo vt peregrini oēs siue cruce signati fuerint siue nō: qui ad banc expeditionē venturi sunt: in omnibus terris et locis tuis omni humanitate et gratia tractentē: et sub grauibus et formidabilibus penis nemo p̄sumat eos dicto vel facto ledere seu molestare. Monete eorundē venientiū tam auree q̄ argentee et ere: expendantē et recipiantur: videlicet p valore et precio et podere earū: nec a quoq; possint vel debeant recusari. Victualia cuiuscūq; generis ac panni & alia vtē silia humano vsui neressaria: vendantē solito p̄cio: nec carius extimentur q̄ hactenus cōsueuerūt. Vectigalia et gabelle non exigantē ab eisdē. nec passus fluminū aut portarū seu portuū et scafarū soluere cōpellantē. Deni q; omni gr̄a humanitate et beneficentia eos tractari facias. Decet em̄ fideles ad tāneccssariū bellū p xp̄o vadētes oñi auxilio ope & fauore p̄seq. Datū petrioli dyocesis senen. Pōtificatus nostri anno sexto.

Copia cuiusdā breuis ad eundē. EPISTOLA CCCCIIII

d Ilecte fili intelleximus ea q̄ significata nobis tuo noie fuerūt p dilectum filiū Ottonē oratorē tuum. s. nobilitatē tuā iam adeptaz eē ciuitatē ianuen. qđ nobis singularē attulit letitiā. Quecunq; em̄ tue genero sitati & prosp̄a succedere intelligimus: nō minori gaudio nos afficiunt q̄ si nos ad ipsos spectarēt. Oramus deū immortale: cuius benignitate tue felicitati omnia aspirant: vt noua bec dominii accessio felix sit & fausta: tibi liberisq; tuis stabilis & diu pmanens: vt quo potētia tua auctior erit eo et gloria et felicitas sit amplior et maiora fidei xp̄iane labēti subsidia impēdere possis: ac exinde vniuerse italie totiusq; xp̄ianitatis paci et quieti cōsulatē. Nos em̄ nō sine diuino numine bec tāleta tibi venire arbitramur: vt qui optimam partem geris ad amplectendum defensionem populi fidelis: opes et facultates habeas: quibus possis ea que predare concepisti exequi & adimplere. Ceterū vt proxime tibi scripsimus florentini lente admodū & cunctanter se babent in executione eorum que ex tua declaratione polliciti sunt: hortamur tuam nobilitatē cui scimus eos merito plurimum tribuere illos coborteris et inducas: vt sine dilatione faciant q̄ promiserūt. Angustia em̄ tp̄is & summa necessitas que instat nibil segniter aut tarde fieri postulat.

Copia cuiusdā breue ad episcopū vintemilien. gubernatorē perusii quēadmodū exigat steurā ab illis. EPISTOLA CCCCV

c Arissime in christo fili noscit serenitas tua: quo mentis feruore: quo ardore animi amplexi sumus tutelam populi xp̄iani vt etiā quod p̄rioribus seculis inauditū est propriū corpus q̄uis senio & morbis affectū: pro salute nobis cōmissi gregis laboribus & piculis obiectare non formidemus: sed magno animo pium sanctumq; propositum iā diu publicatū adimplere omnino intendimus. Cunq; res operosa sit: & nemini dubium eē debeat magnā molem sumptuum nobis sub

eundam esse: ad quam nequaq̃ substãtia nostra est suffectura: quã quanta cũq̃ sit: cũ corpore simul equo animo exponere decreuimus. Requisiuimus a xp̃ianis oĩbus & p̃cipue a nostris & apostolice sedis subditis oportuua subsidia. Intrr quos requisiti perusini pollicíti sunt certã pecunie & frumẽti summã impendere in subsidiũ q̃uis maiora ab ea ciuitate expectari debuissent: que opulẽta et potẽs et inter alias nr̃a et ecclesie romane maxima singularia beneficia at indulta cõsecuta est. Cõtenti tamen eramus eo qd̃ pollicíti erãt arbitrãtes bona fide eos adimpleturos in tẽpore que xp̃o obtulerãt. Sed multũ nostra decepta opinio est: & cũ tempus adimplendi promissi instat: cernimus parusinorum dicta factis non respondere: vt appareat cos simulate nobiscũ egisse & verba dari voluisse. Cunq̃ eor̃ promissa certis fucatis coloribus et exquisitis velamentis palliare conentur: rem in longũ protrabunt: dum labatur tempus vt vel nibil faciant eor̃ que promiserunt vel parum ac pene nullum fructũ afferant opi. Sed nos non bi sumus qui veros filios a falsis et veram deuotionem a simulata non cognoscamus. Dolemus tamẽ vt par est et angimur animo q̃ perusini quorum vt eos decet precipuũ studium in boc sancto opere futurũ opinabamur: nõ bona fide nobiscũ incessisse vídeantur sed nibil agunt. Cum deo res agitur qui falli nõ potest: et vt est scrutator cordium premia diligẽtibus se in veritate: penã vero reprobis statuit. Et quia causa a nobis susceptа talia est vt p̃ eius auxilio xp̃ianos oms ob periculi magnitudinẽ nõ solum inducere sed compellere etiã merito debeamus: presertim subditos nostros. Et ne perusini se nobis verba dedisse iactẽt. volumus vt eis iterum cõmemores beneficia & priuilegia q̃ a sede apostolica pre ceteris ecclesie ciuitatibus obtinẽt ostẽdas quantũ deo immortali debeant q eos in summa felicitate & quiete locauit. Aperias necessitatem fidei catbolice demonstres fauorem nostrũ Deniq̃ q̃q̃ nobis p̃miserunt obseruare vel negligant vel contemnunt: ne se nos ludificasse glorientur: volumus eis mandes nostro nomine vt vsq̃ ad medium mensem maii instantis quindecim milia ducatorum auri de camera soluisse debeant. Quod si recusauerit vel distulerit: declares ipso facto singulares personas ipsius ciuitatis excõmunicatas: & ciuitatem ecclesi astico subiacere interdicto. Et nibilominus decernimus & mandamus: vt persone dicte ciuitatis earũq̃ bona vbilibet constituta tam mobilia q̃ immobilia in nostris & dicte ecclesie ciuitatibus et terris capiãtur & detineantur que ex nũc buic opi applicamus & cõfiscamus. Tu vero banc rem toto pectore cõplectaris: atq̃ ita te erigas vt intelligamus te nõ pati vt bonis verbis & pollicitationibus possis illudi. Datũ petrioli vt supra

Respousio ducis mediolani: & pollicetur in persona propria contra tburcum ire.

EPISTOLA CCCCVI

Itteras tuas btissime pater vt grauissimas & ornatissimas ita ardentissimi desiderii plenas xp̃ianeq̃ reipublice studiosas nõ mi-

l

nori delectatione q̄ dolore: ſumma tamen cum reuerētia vti par eſt legi atq; accuratiſſime plegi. In quibus cū tampie atq; eleganter xp̄iane religionis fideiq; catholice calamitatem nō modo vt lr̄is ſat erat narratam: verū ſculptam effigiatamq; aduerterē: nō potui nō vehemēter dolere et angi. Nam o tpm nr̄orum ignominiā ſingularē. O perpetue etatis nr̄e infamia. O execrabile apud poſteros nomen eor̄ qui viuūt. Hi populi quos Cyrus vniuerſa aſia ſubacta in citeriorē ſcytiam primus ducere auſus eſt: qui vere a thamari vidua fuſi proſtrati & ad interemptionē deleti ſunt: regis capite in vtrem ſanguinis miſſo: cū ex probratione illa: ſatiate humano ſanguine quē ſitiſti. Quos inde poſt tpm ſpacia a pſe maiori cū apparatu maioriq; exercitu terra mariq; in greciā ductos q̄ quiſ q̄ alius quarūuis ante ſe aut poſt ſe etatū nationū gentiū duxerit: Temiſtodes parua manu vicit: fudit: & in aſiam redire coegit: Alexāder macedo ſubegit. Et qui nō mō a romanis olim rerū dn̄is: verūetiam a quibuſuis aliis impatoribus nō ſecus ac femine fugati in poteſtatē acti & pecorum more domiti ſunt: eoſdē populos eē dixi. Nā etſi thurci illi priſci bis ſe populis immiſcuerūt: eor̄ mollicies & vetus patrie cōſuetudo atq; habitus, deſides illos effeminatoſq; reddiderūt: ita vt nomē dumtaxat thurcorum apud eos māſerit virt⁹ mox etiā in ſecūda generatiōe extincta eſt Quotiēs em̄ poſt ea tpa a finitimis victi ſunt. Et ne lōga exēpla petam⁹ cū patrū nr̄or̄ memoria: eius qui hac etate thurcis imperat auus: ſepi⁹ a tāberlano fuſus: tandē captus & catbenis nudus iniectus eſt: nūc tandeꝫ procbdolor nō mō in europā trāſire auſi ſunt: verū nobiliſſima illi⁹ partem & apud quam imperiū olim fuiſſe ferunt cum pleriſq; aliis nō ignobilibus nationibus occuparūt: diripuerūt: ferro igneq; vaſtarunt: templa dei ſanctiſſima & vetuſtiſſima propbanarūt: cū maxima nō populorum mō: verūetiam, pcerum & ip̄or̄ quoq; principū immaniſſima ſtrage: cuꝫ grauiſſima & ignominioſa nomis dn̄i nr̄i ih̄u xp̄i iniuria velut ſanctitas tua diſtinctius copioſius ſerioſius ſcribit. Errata debinc mea ex illis cum facile recognouerim: & q̄ multis me de⁹ optimus: maximis donis gratiis bn̄ficiis auxerit: nullo eum grato ſtudio fuerim proſecutus. Et quod mihi grauius ſuccenſendū fore exiſtimo: cū cōtumax illi vt ais rebelliſq; fuerim: multaq; in legē ſuam ſupbe deliquerim: qd̄ neq; negare poſſum & facile fateor: nullo ſaltē digno ope ſatiſfecerim: doluí quidē: atq; vehementer ingemui. Cū tn̄ quibus ꝓcellis quibuſue piculis Petri nauicula agitet lr̄e tue me attentū reddiderunt: etſi pleraq; alia boc vnum vel maxime lenito dolore in ſpem pariter delectationēq; me vertit: q̄ intelligā te quaſi celo ad banc rem dimiſſo rectore ad ſalutis portū: & quidē incolumē eā reducere fore. Accedit ad boc potentiſſimi illius principis Philippi ducis burgundie votū inſupabile laudeq; immortali digniſſimum: cui⁹ virtus potetia auctoritas ad ſpem ip̄am plurimū cōferunt. Verū ne epl̄e modū excedam: ad eā partē me cōferam: vnde oīs lr̄ārū tuar̄ videt

oriri intentio. Hortatur me sanctitas tua: ac multis & quidē robustissimis teq; ipo dignissimis argumētis: suadet pia atq; iusta arma pro salute publica in machometē monstrū spurcissimū cape: magnanimiq; Philippi imitari exemplū. Et vel in primis supremā maiestatē tuā sequi: que & eternam filii dei repsentat & vices illius gerit i terris. Fateor btissime pr̄ nullā eē ad eternā felicitatē aut expeditiorē aut certiorē viā: aut fama & gl'ia digniore q̄ q̄d supest mibi vite ꝓ noie & gl'ia illius exponere q humanā se induit carnē: & mori elegit quo humanū genus nō mortale mō pro pctō: sed mortuū factū ad vitā reduceret sempiternā. Fateor me Philippo maiorē natu nō eē. Verū rei militaris scia virtute auctoritate felicitate propriisq; necessariisq; impatoris mūerib⁹ nō mibi mō. sed oib⁹ multarū etatū impatoribus p̄ferēdū eē. Nūera clarissimas ei⁹ victorias: gētes domitas: natiōes subactas: populos sub imperiū missos: & tandē reꝝ ab eo gestarū gloriā ante oculos pone: quaꝝ testis ē germania: testis gallia: testis britania: q̄q̄q̄ sctitati tue lōge notiores eē q̄q̄ mibi certior sint. Et facile inde intelliges eū dignū eē in quē moles tanti & tāamplissimi impii deferat̄: et cui⁹ auspiciis xp̄iana arma & signa militaria moueāt̄. Hūanissimū eū atq; modestissimū ꝑncipē & dignitatē tuā clemētissimā ac sapientissimā scio. Sed uereor ne vires meas pace vtriusq; dixerim supra modū existimātes opiniōe fallami. Nolim tn̄ btitudo tua dictū hoc opinet̄: quo equū būeris meis fugiā on⁹ imponi. quoue parere tibi fortassis recusem. Oarebo em̄ ibo q̄ iusseris: & oia pagā q̄ xp̄ianū hoiem & tue sanctitatis studiosissimū decet: tum ob reuerentiā clauiū: timorē dei & pietatē in proximū. tum q̄ innata quadā dignatiōe afficior q̄ etas nr̄a tāta & taminsigni ignominia notata sit. Opinaris ne btissime pr̄ qcq̄ vel nature mee comodius vl' cōsuetudi apti⁹ q̄q̄ exercitiū castrēse: p̄ſtim in q̄ ab adolescentia mea educat⁹ suꝫ & vsq; ad hāc etatē ꝟsat⁹. pax m̄ fateor & in ꝑmis italica placet. ꝓ q̄ edificāda ꝯſuāda āplificāda: nullā opaꝫ: nullū studiū: nullā idustriā aut p̄termisi aut p̄termissur⁹ suꝫ. veꝝ ociū tāq̄ nature mee inimicū abborrēdū sp fugiēdūq; istitui: q̄ velut scribis testāt̄q; medici in hāc nouissimā q̄ me ad exitiū ꝓpe iuasit ualitudinē icidi. Neq; vxoris igit̄ aut natoꝝ blādimēta: neq; delectatō ꝑncipat⁹: neq; deliciaꝝ molicies in ociū me cōpellūt: neq; labores & picula qb⁹ assuetus suꝫ a capessendo bello hoc abborrebūt neq; necessariorū aut amicoꝝ cōsilia mentē ab instituto diuertēt: quin xp̄i crucē sequar: quin facultates oēs meas et ipsam quoq; vitā ꝓ xp̄iana religiōe tueda exponā. Sed sup oia ꝓ eterna felicitate adipiscēda: quā p prophetas primū de⁹: inde p filiū: nunc per te bis oib⁹ ꝓponit: q caput suū cōtra blasphematores & inimicos fidei catholice deuouerit. Cōsueui btissime pr̄ ab ānis ēt min⁹ g̃uib⁹ fidelia amicoꝝ m necessarioꝝ cōsilia: & q̄dē attēte studiose diligēter audire indeq; ꝓ priuatis aut publicis negociis: q̄d meli⁹ arbitrat⁹ suꝫ eligere deliberare disponere: facere. Nunq̄ satis apud me ꝓbata ē eoꝝ cōditio: q cū apud

eos ſumma impii vel reginis ſit regi malūt ꝯ regere. Exiſtimat ne de mentia tua apud me eē quēꝯ q in eū furorē uel dementiā vergeret q dignitatis mee curā q ſalutis publice ſtudiū q felicitatis deſideriū diſſuadere auderet: aut me tāte fortaſſis ignauie: vecordie deſidie vt tāfacile i falſoꝝ ſuaſoꝝ ſnias trabent: de⁹a me pi⁹bāc mētis ſtupiditatē auertat: neqꝫ ſtatus ēt mei iacturā formido. Eſt mihi vt tu dicꝫ vxor vtute ac reꝝ experientia p̄dita: nō min⁹ dilecta ꝯ deſiderata a pplis. Eſt & galeaci⁹ pmogenit⁹ me⁹ iā grādis & ſupra etatē prudēs. Sūt & veneti nō federe ſolū mihi ſed amicitia ſingulari beniuolētiaqꝫ cōiūcti. Florētinos eo loco bēo q̄ tuipe dicis. A xp̄ianiſſimo francoꝝ rege in oēm caſum fauorē reb⁹ meis auxilia: ſubſidia: p̄ſidia: pſtolarer. Cū ceteris vo finitimis nulle mihi contentiones: nulle ſimultates: nulle inimicitie ſunt. Et ſup oīa dei mihi filiū ſpero p cui⁹ glīa & noie pugnatur⁹ ſuꝫ optimū defenſorē. Itaqꝫ neqꝫ etas neqꝫ molliū delicia ꝝ cupiditas: neqꝫ domi reꝝ meaꝝ met⁹: neqꝫ pecuniarū defectus qbus te inueniēdis optimā opaꝫ nauatuꝝ exiſtimo: a ſanctiſſimo me deſiderio tuo atqꝫ ab inſtituto meo diuertent. Vereor tn̄ btiſſime pr̄ne circa duo nos breuitas tpis vrgeat: & q ad tantū apparatū terra mariqꝫ diſponendū quātus huic maxime expeditiōis moli neceſſari⁹ eſt: parū ad ver vſqꝫ primū ſpacii datū eē exiſtimē: & q quia pleriſqꝫ malis p̄ſtine egritudinis reliquiis teneor: q̄ niſi quotidie magno ſtudio & diligētia curarēt in maximū me piculū traberet. Inſtituerūt medici adbibito magni examinis cōſilio balneis illas curare atqꝫ ꝓſumere pollicētur qꝫ illis me ad ſalubrē & integrā valitudinē reſtituere: qđ ſi factū vt ſpero fuerit aliaqꝫ (qđ de⁹auertat) legitima cā nō aduenerit: inſtitui cꝫtū ſuper eſt mihi vite p dfendēda xp̄ianoꝝ religiōe: p fide catholica amplianda p dei euāgelio cōſeruādo: p machometis idolatria ex ſciſſimis dei templis iā nō ſolū ꝓphanatis ſed adulteratis: peſſundatis: dirutis: expellēda deducere. Nā ſi Decius piter & Decii fili⁹: p ſenatus populiqꝫ ſui victoria: ſi pleriqꝫ alii romani p patria: ſi innumerabiles pene oīm etatū gētiū nationū pro mortali dūtaxat gloria ſeſe deuouerūt: quid nobis faciendū quibus celeſtis gloria ac beatitudo eterna proponitur. ibimus pfecto in expeditionē hanc: & partē noſtrā pro incorruptibili corruptibilē: pro celeſti terreſtrē: pro eterna mortalē: p perpetua caducā exponem⁹. Et ꝫꝯ pro tua ſingulari prudentia magnaqꝫ reꝝ expientia oportune te deſideraſſe exiſtimem: q̄ ad hāc maximā expeditionē neceſſaria ſint: tua tn̄ ſingulari bonitate & demētia fret⁹: velut q rei bellice ſtudioſiſſim⁹ fui dicaꝫ quid ſentio. Primū qđ in bellis ſuſcipiēdis cōſiderādū ē: & magno cōſilio explorandū: quāta ſit inimicoꝝ potētia: quāt⁹ & glis exercitus: q̄ ſit eoꝝ militādi diſciplina atqꝫ induſtria: q locoꝝ ſitus: quib⁹ vl'ſe valeat exteris p̄ſidiis auxiliiſqꝫ tueri vel impugnare boſteꝫ atqꝫ repellere. Debinc ita ſe ad bellum parare: vt optima ſpes de victoria habeatur. Turcoruꝫ quidē potentiam adeo ſpernendam: vt que ad victoriam neceſſaria ſunt

negligamus nō censeo: neq; vt ab inferēdo bello desistamus timendam. Vide quid capitula istinc ad me transmissa: debinc illa eadē diligētius ac maiori studio a viris (vt par est credere) inimicarū viriū & facultatū expertis: examinata atq; digesta oñdant. Trecēta milia militū thurcoꝝ imperatorē ductuꝝ fore affirmāt: pleroscq; deinde alios machomete secte reges: tum ob eoꝝ pfidiā: tum q; sibi ac rebus suis gētibus pplis regnis timebūt: thurcoꝝ ruinā desolationēq; passuros nō recte existimant. Ad q̄ fre tue eos populos inermes: effeminatos: imbelles eē rndent. Fateor q̄z beatissime pater maximā eoꝝ partē eiusmodi eē. Verū in armis bellicisq; expeditionib⁹ vti facile meminisse possumus multos etatis nostre annos cū maxima xp̄ianoꝝ strage versati sint: arma babēt ad eminus comi nusq; pugnandū. Pro eoꝝ lege atq; impatore non mō parere imperio q̄z mori quoq; docti atq; parati sunt. Hūt p̄terea & ad inuadēdū & ad fugiendū equos agiles: corporaq; eoꝝ agilia. Adde etiā castris sexdecim vt plures affirmāt pugnatoꝝ milia quos zanectarios vocāt robur firmamētumq; militie pbalangis: instar armis assuetos: rei bellice exptos: diuersarum nationū diuersarūq; gentiū mercede cōductos. Huic sicut nō timēdo ita nō spernēdo exercitui quales p adipiscenda victoria vires opponēde sint: qualesq; exercitus coducēdi: et si cū Philippo ceteriscq; in tuis lr̄is noiatis satis erit gentiū italicarū eaꝝ. s. que in hāc expeditionem ducent ad monstrū boc virulentū et fetidū cōculcandū: te nō p̄uidisse mō sed p̄uidisse certior sum. Noui em̄ sicut acumē ingenii ita et maxiaꝝ reꝝ expientiā: ita singularē ac prope diuinā sapiam tuā. Itaq; aliarū te nationum xp̄ianarū principes potētatusq; ad supplēdas exercit⁹ tui vires aut vocasse aut vocaturū nō dubito. Et q̄q̄ cōmonitiones has p̄sumptione certe nō carere q; mineruam instrui velim plane cognosco fideliter tamē benignitati tue dictas pie atq; humane suscipias oro. Si igit̄ vt soles cetera omnia: ita hec quoq; recte instituisti: nō mō europa machometeā idolatriam depellemus: verū xp̄iana signa in asiam traducemus: irr̄m dei sacrariū recupabimus. Hesu nomē fidēq; catholicā sanctūq; euangeliū in ea loca restituem⁹: in quib⁹ p ap̄los tradita olim atq; propagata fuerant: desideratū triumphū romā ad sedē tuā reportaturi. Capitoliū q̄z obliterata laurea barbaricis orietaliū populoꝝ spoliis cingemus q̄bus tandez laterañ. Petriq; basilicā exornabim⁹. Vez q̄m huic expeditoi p̄ntiā tuaz prestatuꝝ affirmas: cogitāti mihi atq; ip̄m accurate pēsanti: q̄d vtilitatis ad hāc rem gerēdā: q̄due detrimēti ea ip̄a afferre valeat: multis hinc atq; inde argumētis: & q̄dē firmissimis agitata: mēs neq; nō trabi in varias diuersasq; snias: boc vnū quietē mibi ip̄am speiq; optime plenam reddit q; intelligā rem hāc a te mature vt ei⁹mos exposcit grauiter studioseq; diligēter p̄sideratā. Itaq; quicq̄d a te excogitatū deliberatūue fuerit: id mibi nō humano sed diuino cōsilio factum eē persuadebo. Datum mediolani. viii. kal. nouēbris. Anno. M. cccc. lxviii.

Hortatur rationibus ne virum prohibeat ire contra thurcum.

EPISTOLA CCCCVII

Ius episcopus seruus seruoꝝ dei. Dilecte filie nobili mulieri blan
p ce mediolani ducisse. Salutem & apostolicam benedictionem.

Virum tuum aduersus impios thurcos arma sumere iubet deus hoc eñ ei scribimus vide ne obstes. Periculosum est diuine voluntati re sistere. Periclitatur xp̃iana religio. In foribus hostes assunt. Prope ad radicem posita est securis: nisi vigilam⁹: nisi forti animo resistimus hosti: actū est de nomine xp̃iano. Spes magna salutis in tuo viro sita ē si sumpserit arma & scutū ductorēq; se xp̃ianis p̃buerit: liberabit dom⁹ in manu ei⁹ populū suum & immanissimū draconem conteret. Quod si prouinciam hāc recusauerit: nec diuine vocationi paruerit: ceteri quoq; se subtrahēt: impedieturq; sua culpa xp̃iane fidei expectata defensio: quod de sua magnanimitate baud quaq; putamus: cui magna semp et preclara cordi fuerunt. Teip̃am veremur ne viri proposito aduerseris ne retētes ire volentem: obiiciesq; more mulierū mille picula amantis ē ab amato non posse diuelli. Cōcedimus ista coniugio nec miramur acerbam tibi futurā eius absentiam: sic maritalis exposcit affectio: sed maior est christi charitas. Si plus virum q̃ deum diligis non es deo digna. In euangelio hoc legisti. Deo nihil negari pōt. Caue ne tui amoris causa virū a deo seiūgas. Odire hoc esset non amare. Noli esse impedimēto his que diuina maiestas ordinat. Recordare quot accepisti a deo bona: nec velis ingrata videri. Deus hunc tibi quē diligis virum dedit: audebis ne pro paruo tpe repo scenti negare. Cōcessum in multos annos: in paucos mēses cōcedēti nō permittes. Caue ne celestē maiestatē offendas: in cuius manu ē virū tuū auferre cum velit: nihil ei negandū est qui potest cogere. Siue veniat cōiunx tuus vt ea faciat q̃ iubetur: siue deleat peccata sua hoc itinere & siue saluti consulat: eris tu quoq; meriti sui particeps: si pro seruitio dei mariti absentiam equo animo tuleris. Propone tibi & cōiugi moriendū esse aliquando: et q̃ etate prouecti ambo diu simul in hoc seculo esse nō possitis. Fugit vita mortalis & quasi fumus cito euanescit: querēda ē altera que neq; molestias habet neq; finē. Illic thesaurizandum est illuc aspirandum. Si virum tuum in prouinciam sibi decretam iusseris ire: aut ire volentem non impediueris & illi & tibi optime cōsules: ambo post hāc vitam cū xp̃o regnabitis: alioquin & illi & tibi timemus. Hortamur igitur ne viā viri impedias: ne absentia; parui tpis inuita sustineas. Redibit ne dubita cito ad te glorioſus: gaudebisq; & tui & sui causa. Ambo in hoc opere celestis vite premia consequimini: & qui fuistis in hoc mundo felices: in altero eritis beati pius & misericors deus in aio tuo ponat q̃ sue sunt beneplacita voluntati. Datum rome.

Mandat electum episcopum assumere et nullis aduersis contraire.

EPISTOLA CCCCVIII

Ius ꝛc. Dilecti filii. Salutē & apostolicā bñdictionē. Cōmissa nobis desup cunctoꝝ fideliū cura: nos vigilare cogit: ne sathan diuisionis auctor aduersarius noster p̄ualeat: & creditas nobis oues aut mactet aut dissipet. Hinc ē q̄ cause ecclesiastice libertatis & iurisdictionis conseruande contra vos per dilectum filium electū leodien. dominum vestrū mota: & ob hoc ecclesiasticuꝫ interdictū positum: offeratisq̄ vt intelleximus ea que ad huius differētie sublationē oportuna creduntur. Dignū arbitrati sumus vt vices nostras in ea causa taliter interponamus q̄ ecclesia leodien. releuetur & diuinus cultus resumatur atq̄ inter vos & ipsum dominū vestrum bona pax & concordia fiat & conseruet. Ob quā rem feliciter pagendam mittemus de proximo virū probatum sufficienti de hac potestate fulcitum. Quapropter vos in charitate hortamur: atq̄ apostolica auctoritate districte precipientes mandamus ne per vos aut per vestros seu alium quēq̄ dicto domino vestro electo: seu aliis q̄buscunq̄ in hac causa aduersariis moueatis guerras: aut via facti contra ipsos quicq̄ attentare presumatis: sed venturum advos nostri ex parte expectet s: ne sanguinis effusio (si quod absit interuenerit) deuꝫ offendat: & causam ipsam difficiliorem desperatamq̄ reddat. Datum rome apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris die. ii. Ianuarii. Anno domini. M. cccc. lxiii.

Penitet olim composuisse tractatum de duobus se amantibus.

EPISTOLA CCCCIX

Rractatum de amore olim senisu pariterq̄ etate iuuenes cum nos scripsisse recolimus Karole fili dilectissime penitentia immodica pudorq̄ ac meror animū nostrum vehementer excruciāt: quippe qui sciamus quicq̄ p̄testati expressefuimus duo contineri in eo libello: apertam videlicet sed beu lasciuam nimis prurientemq̄ amoris historiam: & morale quod eam cōsequitur edificans dogma. Quoꝝ primū fatuos atq̄ errātes video sectari q̄plurimos. Alterū beu dolor pene nullos. Ita imprauatū est atq̄ offuscatū insē lix mortaliū genus. De amore igit̄ qua scripsimus olim iuuenes cōtēnite: o mortales atq̄ respuite: sequimini que nunc dicimus & seni magisq̄ iuueni credite. Nec priuatū hominem pluris facite q̄ pontificē. Eneam reiicite. Pium suscipite. Illud gentile nomen parentes indidere nascenti: hoc christianum in apostolatu suscepimus. Porro si quem descripsimus Euriali lucretieq̄ amorem deuoti vt accepimus. O miseri. O insipiētes perlegitis huc propensius iam am accedite. Quando quidem non duorum modo: sed omnium amorem: immo vt poete fingūt deum amoris cupidinem quanto valemus ingenio quanto possumus artificio describemus. Si artem queritis o scriptorum nostrorum curiosi lectores: plus artis profecto hic q̄ ibi reperietis. Si fructum: si compendium: si ornatum hic totus est fructus compendium totum: de ornatu aliorum detur iudicium.

Idimus effigiem lasciui nuper amoris
Que nimium mentem mouit imago meam
Nec barbam malis: nec corpore tegmen habebat
Nudus terga manus pectora crura pedes
At humeris ale suberant & flexilis arcus
Lumina sub tenero ceca supercilio
Cur puer imberbes nulla lanugine malas
Cur melius nulla corpore veste tegat
Lumine cur careat pharetram cur gestet & arcum
Cur habeat pennas calliopea refer.
Sic ego. Sic retulit quesitas ilico causas
Maxima pegasei calliopea chori
Qui sapit euitat malesana cupidinis arma
Et tm pueros intrat ineptus amor
Siue q est puero similis qui cepit amare
Et perit mente. pingitur inde puer
Pingitur & nudus. nullum seruare pudorem
Et meminit simplex & manifestus amans
Pingitur & cecus quia non bene cernit honestum
Nec scit quo virtus quo ferat error amans
Vel quia que peccet credat secreta latere
Cuncta nec in sese lumina versa videt
Sic est omnis amans sic se sic omnia nescit
Consilium famam federa iura deos
Aurea q curuo torquebat spicula cornu
Pungere corda ferus significatur amor
Q leuibus volucres humeris suspendeat alas
Causa est: huc illuc q leuis errat amans
Vel q amor cursum non semper seruat eundem
Nunc abiit & paruas post redit inde moras
Dixerat & pressis ommutuit orsa labellis
Effudi tales protinus ore sonos
Quam vidi effigiem pharetram gestabat & arcum
Fax tamen in dextera non fuit vlla sua
Sed quoniam veterum finxere poemata vatum
Quos ego quid temere cōmemorasse putem
Dic quare nam tedas fertur gestare cupido
Dic precor armatas cur habet igne manus
Quesitam verbis respondens musa duobus
Sic leuiter causam reddidit. Vrit amor
Accipe lasciui quenam sit amoris imago
Carole cypriace gloria magna soli

Vt melius miserum caueas dum noris amorem
Et redeas ad te dum mea metra leges

n On insule igit vt est apud lactantiū quidā poeta triūphum cupidinis describens nō modo potētissimū deoꝝ cupidinē sed etiam victorem facit. Enumeratis em moribus singuloꝝ quib? in potestatem cupidinis ditionēcꝫ veniissent: instruxit pompā in q̄ iupiter cū ceteris diis ante currum triumphātis ducit catbenatus. Elegāter id quidē a poeta figuratū: sed tamē non multum distaus a vero. Qui em virtutis ē expers: quiꝫcupiditate aut libidinibus vincit malis. non cupidini vt ille finxit sed morti subiectus ē sempiterne. Stultus aūt marcustullius inquit lactātius qui gayo verri adulteria obiecit: eadem em iupiter quē colebat admisit qui pelodio sororis incestum. At illi optimo maxio fuit et soror et cōiunx. Quis est ergo taꝫ excors qui būc regnare in celo putet: qui ne in terra q̄dē debuit. Aspice quoꝫcꝫ pbos vite mgros moresꝫcꝫ eoꝝ et vitā diligēter inquire: et inuenies paucis exceptis iracundos: cupidos: libidinosos: arrogātes: pteruos: et sub obtētu sapietie sua vicia palliātes: cum domi faciāt ea q̄ in scolis arguissent. Mētior fortasse accusādi gra. Nōne idipm tullius fatet et q̄rit in hec vba. Quotus quisꝫcꝫ phoꝝ inuenit: q sit ita moratus: ita anio et vita instituta? vt rō postulat qui disciplinā nō ostētationē scietie legē vite putet. qui obtēpet ipe sibi et decretis pareat suis. Videre licet alios pecunie cupidos: alios glie: multos libidinū seruos: vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio. Hec cicero. Qua de re coacti sunt q̄plures: bivo maxime qui sequunt in venerem. incꝫ libidinosos et molles: imo in brutales veneris mundicꝫ amatores taliter exclamare.

Prudentius

Ha venus ād nutum trabis omnia numina celi
Astra mouens alioꝫcꝫ rotas errore planetas
Accendis gelidam sub fratris lampade pbebem
Tu fera: tu ceta: ceci tu ianua leti
Corpora tu maculas animas in tartara mergis
Abde caput tristi: iam feruida pestis abysso
Occide prostibulum: manes pete: claudere auerno
Incꝫ tenebrosum noctis detrudere fundum

Arcbitrenius

Combussit frigium pastorem pergama grecos
A veneris surgens faculis amor ignis et ira
Canduit alcbides veneris messicꝫ fauilla
Hoc sale sal bominū salomon insulsos amari
Demeruit: morem qui amaro gessit amori

Iuuenalis

Sunt qui vicia berculis inuadunt et de virtute loquuti
Clunem agitant ego te ceuentem sexte verebor

Infamis varillus ait: quo detereor te
Loripedem rectus derideat ethiopem albus
Lactātius. Igit̄ qui docēt tm̄ nec faciūt: ip̄is p̄ceptis suis detrabūt pōdus
Quis em̄ obtempet cū ipsi p̄ceptores doceāt nō obtēperare. Bonū est re
cta & honesta p̄cipere sed nisi & facias mēdaciū est. Et est incōgruēs atq;
ineptum: non pectore sed in labiis habere bonitatem.
Seneca in epl̄is. Pleriq; ph̄oꝝ tales sunt vt sint deserti in conuiciū suum.
Quos si audias in libidinē in auariciā in ambitionē perorātes: iudicium
suū ꝓfessos putes adeo redundant ad ipsos maledicta in publicuꝫ missa.
Quos nō aliter intueri decet q̄ medicos quoꝝ tituli remedia habent pi-
xides venena: Quosdā ṽo nec pudor tenet vicioꝝ sed patrocinia turpi-
tudinis sue fingunt: vt etiā boneste peccare videant̄. Faciet em̄ sapiens q̄
nō ꝓbabit vt etiā ad maiora trāsitū inueniat. sed relinquet mores bonos
sed tp̄i optabit & quibus alii vtunt̄ in gloriam aut voluptatē vtet̄ agen-
de rei causa. Lactantius institutionū libro tercio aristippo cirenaicarū ma
gistro cū thaide nobili scborto fuit cōsuetudo. Qd̄ flagiciū g̃uis ille ph̄ie
doctor sic defendebat vt diceret multū int̄ se & ceteros thaidis amatores
interesse ꝙ ipse haberet thaidem: alii a thaide haberēt̄. O p̄clara & bonis
imitanda sapientia. Huic viro liberos in disciplinā dares: vt discerēt ha-
bere meretricē. Aliquid inter se & ꝑditos interesse dicebat: ꝙ illi sua bo-
na ꝑderent ipse gratis luxuriaret̄. In quo plane sapientior meretrix fuit
que sic ph̄m habuit ꝓ lenone: vt ad se om̄is iuuentus doctoris exemplo
& autoritate corrupta sine vllo pudore cōcurreret. Quid g̊ interfuit quō
ph̄us ad meretricē famosissimā cōmearet: cum eū populus & riuales sui
viderent oībus ꝑditis nequiorē. Nec satis fuit ita viuere sed etiā docere
libidines cepit: ac mores suos de lupanari ad scolas trāstulit: disserens vo
luptatem corp̄is esse summū bonum. Que doctrina execrabilis & pudē
da non in corde ph̄i sed in sinu meretricis est nata.

Reserat thurco fidei nostre veritatē & collidit errores machometi atq;
sectam suam.

EPISTOLA CCCCX

Pius episcopus seruus seruorum dei. Illustri machometi principi
thurcoꝝ. Timorē diuini nomis & amorē. Scripturi ad te aliq̄ ꝓ
tua salute & gl̄ia. proq; cōmuni multarū gentiū ꝯsolatione & pa-
ce. Hortamur vt benigne audias verba nr̄a nec prius dānes q̄ iudices:
nec ꝑus iudices q̄ singula diligēter intelligas. Accipe q̄ scribim⁹ in bo-
nam partem & vsq; in finem patienter audi. Si bona sunt que suademus
amplectere. sin mala respue & in ignem mitte. Neq; idcirco epistolam
reiicias quia xp̄iani hominis est: & eius xp̄iani qui ceteris preest. Non
enim te odio ꝑsequimur: neq; tuo insidiamur capiti q̄uis nr̄e religionis
hostis existas: & armis xp̄ianā vrgeas plebē opibus tuis non tibi sumus
infensi: diligimus iubente dn̄o inimicos nostros. & ꝓ ꝑsecutoribus nr̄is
oram⁹. Sapiētib⁹ & insipiētib⁹ debitores sum⁹ & oēs cupim⁹ fieri saluos

258

grecos:latinos:iudeos:saracenōs:oībus optamus bona. Sed scimus ve
ra bona neminē assequi posse.qui extra euangeliū degit:& a xp̄o dño no
stro est alienus. Noli aūt aures claudere aut oculos auertere:cuj xp̄m no
minamus quē machometea lex in qua natus es & virum sanctum & p̄
phetam magnū:& virginis filiū:& miraculis darum dicit. Multa tibi per
eum & maxima bona aduenient si ei crediderīs & eius sacris initiari vo
lueris. Horrescēs hec cuj principiū accipies. sed audienda est tota lex. de
inde iudiciū p̄mendū. Audi:quo tendimus. Multa tibi & tuis p̄genito
ribus cum xp̄ianis bella fuerunt. Multus sanguis effusus est. Multe vr
bes delete. Sacre edes incense. Rapte virgines. Violate matrone. Vastati
agri. Scelera p̄petrata sunt. quecūq; in mentē venire possunt dum turcꝰ
& xp̄ianus vter impet gladio contendit. Tibi & fama & opa ipsa loquū
tur:ingens desiderīū est xp̄ianos sub iugum mittere:& imperiū latini no
minis obtinere. Et sunt fortasse qui hoc facile suadēt: & oīa tuis armis
peruia dicunt:& alii tuas vires amplificantes xp̄ianas attenuant. alii in di
uisionibus & odiis que gentē nostrā excedunt spem collocant:baud dif
ficile existimantes eos vinci ab exteris posse:qui domi dissidēt. Nos nō
ita ignarū te credimus nr̄arum rerum. quin scias quanta est xp̄iane gētis
potentia cū valida hispania:cū bellicosa gallia:cū populosa germania:cū for
tis britania:cū audax polonia:cū strēnua bungaria: cū diues & animosa &
bellicarū perita reruj italia. Sola bungaria diu p̄genitores tuos & tēp̄m
fatigauit. Octuagesimū iam annū aduersus bungaros turcorꝫ signa fe
runt:& adhuc circa sauum ac danubium berent. vna te gens tuasq; vires
agitat:quid facias si tibi cum italis aut gallis aut germanis res fuerit am
plissimis & robustissimis populis. Fortasse est qui dicat iustinianū impe
ratorem constantinopoli sedentē missō in italiam bellisario:cū parua ma
nu militum p̄ditam romam & reliqua loca vsq; ad alpes recuperasse: nec
te iustiniano minorē esse. Caue ne te fallant adulatores:domestica regum
& assidua pestis:facilem princes magna de se loquentibus aurē prestant
atq; idcirco sepe decipiunt. Rarus est qui non se vero maiorē credat. Iu
stinianus vniuerse grecie & illirici & asie & libie dñs erat: & italiā non ac
quisiuit:sed recens perditā recupauit: & a gothis gente barbara: non ab
italis abstulit;nondū amor imperii romani in mētibus italis refriguerat:
neq; vllus erat qui barbaricū iugū equo animo ferret: cuncti arma p̄ impe
rio & pro patria magnis animis susceperūt. nec tam bellisarius italis liber
tatem restituit cū itali suum decus vendicarunt. Tui p̄genitores nūq; aut
possederunt italiam aut viderunt: nec tibi ius vllum in ea est q; si pergas
italiam inuadere senties tibi cum viris bellum esse. Fatemur res claras tui
maiores egere nec tua minora sunt opa qui p̄stantinopolim expugnasti:
& peram e regione ianuensium. coloniā & peloponesum: magna ex par
te in dedicationem accepisti: & in rastia & in vualachia non paucum agri
adeptus es: & sepe tuos hostes fudisti. & hoc anno. Synopem vetustam

vrbem metis eupatoris patriã & eius tyrãnum cepisti: & trapezunte dire pta incolas eius & imperatorẽ in captiuitatẽ abduxisti. Et Iohannẽ cassa num prelio congredi ausum supasti. Magna hec tibi videnẽ nec nos par ua dicemus. At iulius cesar cum de victoria pontica triumpharet in curru quo vehebaẽ hec verba iussit inscribi. Veni: vidi: vici imbelles eas gẽtes & parui momenti existimans. quas pompeius pauloante domuerat: & tu hac estate superasti. Alia est italoꝝ natura: alie vires: alia ingenia: alii animi. nesciunt subesse qui soliti sunt preesse: & nunc tota italia armata ẽ equis & hominibus plena. nec pecunia caret: que neruus belli dicit. Nõ pugnabis contra femínas: aut italiam: aut bungariã: aut aliam in occidenti prouinciam ingressus: ferro hic res geritur non asiaticis sudibus calibeus torax pectora tegit. equi simul & homines tecti pugnant ordines seruant: nec vano metu pauent. Fortior sit necesse est & manu ꝓmptior & animo prestãtior qui eos loco depellat. Nec xp̃iana discidia desiderio tuo conducere putes: aut in bis confidas: vnient̃ christiani omnes. si quã do te audiant interiora xp̃ianitat̃ accedere: nec tu melius christianorum paci consulere potes: cꝫ validis & magnis copiis xp̃ianitatem inuadens: cessabunt priuata odia vbi publica senserunt: & cõiunctis viribus aduersus cõmunem hostem arma sumenẽ. Nec tu necesse arbitreris ad ꝓpulsandas tuas incursiones ad comprimendũ tuum impetum: tuasꝫ vires elidendas: totam xp̃ianitatẽ vniendam esse: qđ fatemur difficile. Sed vna ex q̃ttuor nationibus satis fuerit supꝫ satis tuas copias profligare. Atꝫ vt de aliis taceamus cꝫ plures esse in tuo palacio arbitranẽ qui terram italiam lustrauerũt: & vires & ingenia nosciunt: ipos audi atꝫ interroga: an equari tuis viribus italia possit. an vinci tuis armis. an tuo imperio subiici. Plus negocii romanis fuit italiã acquirere cꝫ orbi reliquo frena imponere. Dicet aliquis quod supra tetigimus intestina odio que nostrã gẽtem exagitant: introitum tibi in italiam posse prebere etsi vnus principum te excludat: alterum includsurũ daturumꝫ aditum. Sunt diuisiones sane & inimicitie & simultates inter italos plures & graues & piculose: & vtinã non essent. Sed nullus est qui dominũ pati non xp̃ianum velit omnes in fide ortbodoxa mori volunt. Nulli animus est a religione recedere. Nõ bic inuenies quod tui maiores apd grecos qui ꝓtendẽtibus de imperio duobus: nunc vni nunc alteri minus potenti auxilia ministrauere donec ambos eneruatos & exhaustos eiecere: & sibi principatũ arripuere. Alie sunt italie potẽtie: alii regum oculi: alia ciuitatũ consilia venetorũ respublica sapientia diues & auro: xp̃o deuota: vt nostra fert opinio prius euertetur funditus cꝫ bostẽ religiõis in italiã patiaẽ intrare. atꝫ bec quidẽ ꝓ sese qñ statuerit nullis adiuta vicinis tuas opes euertet tantũ terra mariꝫ potest. An florentine vrbis magnificentiã ignores & vires et opes et quãtus ẽ in ea religiõis cultus: quãta erga Iesum reuerẽtia: quãtus amor credis ne fieri posse vt bec ciuitas italiam diuerse religiõis boibus aperiri

ſinat. Sunt alie multe vrbes inſignes: multi principes clari & magni. Nihil de regno ſicilie dicimus qđ armis hac tempeſtate concutiē: non poſſumus multa nobis de illo ꝓmittere: licet tamen hoc aſſerere ꝙ ꝝ duo reges de ipſo litigent & bello decertēt: maluerit tñ vterꝝ regno priuari ꝝ tuis auxiliis victoria potiri ꝙ ſi a te alter ꝓfugerit toti? italie in ſe odia concitauerit. In gallia cis alpina q̄ et ipſa pars eſt italie dux mediolanēſis in armis excellit et potētia: par regibus habet. Nec parue ſunt ducis mutine vires aut ianuēſis qui liguribus preeſt mari. Non contēnendus duc is ſabaudie opulentus & validus in italia principat?. Adeſt marchio mātuanus. Sunt alii cōplures vrbiū domini: quibus nihil pōt eſſe moleſtius ꝝ nobilē italiā vane ſuperſtitionis ritu fedari. De nobis & eccl̄ie romane ciuitatibus & ꝓuinciis tacemus: quādo noſtram tibi ꝓfeſſionē baud ignoram eſſe confidimus: quibus ſola cura eſt ſeruande & ampliande fidei domini nr̄i Ieſu. Hec ſi accepiſti ab aliis gaudemus: veritatem em̄ accepiſti. Si minis hortamur hec diſcutias & verū veſtiges: inuenies nihil nos eſſe mētitos. Nō foliū ſibille vt qdā ait de euāgelii pagina recitam?. Difficile eſt atꝝ adeo difficile vt ipoſſibile dici q̄at: te tua in lege ꝓmanētē: voti cōpotē fieri ſi vt aiūt imperiū xp̄iano⁹ deſideras. Dices ꝝ pl̄imos tibi xp̄ianos ſubeſſe: & dereliquis idē ſperas: nō ē par ratio. pauciſſimi ſub tuo imperio xp̄iani ſunt: qui ad veritatē ambulent euangelii. Omnes aliq̄ ſunt errore imbuti. Q̄uis xp̄m colant armeni: iacobite: maronei: & alia quedā nomina grecia romane eccleſie vnitate aberant: cum tu cōſtantinopolim inuaſiſti: neꝝ adhuc decretum florētinum acceperāt & in errore ſtabant: neꝝ de ſancto ſpiritu: neꝝ de purgatorio igne conſona recte fidei ſentiētes. Pauci fortaſſe inopes veri xp̄iani: neceſſitate non voluntate tibi obediunt. At vrbes italie potentiſſimas non ē tuum cogere: validiores ſunt ꝝ tuis queant exercitibus ſupari. Noſti que tibi acciderunt cum taurinū inuaſiſti: quod noſtra etas belgradū vocat. Pauci cruce ſignati innumerabiles tuas copias proſtrauerūt. Non eſt de italis ſperanda victoria quib? aduerſa fuit in hungaris pugna. Quocirca vt eo tandem veniamus quo noſtra feſtinat oratio & id dicamus quod ad ſcribendū compulit: tuamꝝ gloriam & tuam ſalutē tibi deniꝝ oſtendamus. Adhibe bis paucis animum. Si vis inter chriſtianos tuum imperium propagare et nomen tuū ꝝ glorioſum efficere. non auro: non armis: nō exercitibus: non claſſibus opus eſt. Parua res omnium qui hodie viuunt: maximum et potentiſſimum et clariſſimū te reddere poteſt. Queris que ſit non eſt inuentu difficilis neꝝ procul querenda: vbiꝝ gentium reperitur id eſt aque pauxillū quo baptiſeris et ad chriſtianorum ſacra te conferas et credas euāgelio. Hec ſi feceris non erit in orbe princeps qui te gloria ſuperet: aut equare potētia valeat. Nos te grecorum et orietis imperatorem appellabimus et quod modo vi occupas et cum iniuria tenes: poſſidebis iure chriſtiani te oēs venerabunt̄ et ſuarum litium iudicem facient. Oppreſſi vndiꝝ

ad te veluti cōmune patrociniū confugient: ex toto fere orbe ad te puo cabitur: multi sponte sua sese tibi subiicient: tribunalia tua sequent̄: & tributa prestabunt. Licebit tibi surgētes extinguere tyrannides. iuuare bonos: oppugnare malos: nec romana eccl̄sia te argueret recta via vadentem. Eadem erit erga te charitas prime sedis que in ceteros reges: & tanto maior q̄nto eris ip̄e sublimior. Facile hoc pacto sine sanguine sine armis multa poteris nāciſci regna. vuladislaus lituanie pnceps vituldi frat cū aspiraret ad regnū polonie: essetq; infidelis vt voti sui compos fieret: xp̄ianus effectus est & regnū obtinuit: cui? nūc fili? casimir? regnat: alter fili? q etiā apd būgaros regnauit in bello p̄ genitorē tuū gesto supat? occubuit. Quid reris de te fiet xp̄ianis initiato sacris. Magnus erit ad te cōcursus & felicitatis genus existimabit̄ inter subiectos tuos annumerari. Quippe vt arbitramur si xp̄ianus fuisses: mortuo Ladislao bungarie ac bohemie rege: nemo p̄ter te sua regna fuisset adept?. Speransent bungari post diuturna bellor̄ mala sub tuo regimine pacez & illos bohemi secuti fuissent. Sed cū eēs nr̄e religionis hostis elegerūt būgari viri fortes & fidelissimi: religionē poti? cū bello retinere q; ea pdita pacē p̄sequi. Quot sunt in epiro: in peloponeso: in macedonia: in reliq; grecia: in dalmacia: in insulis: egei: carpacii & yonii maris: q tuū impiū nō alia de cā refugiūt: nisi qa alien? es a xp̄i ritu. & hi mō ad nos mō ad alios recurrunt: opēq; petunt: extrema oia subituri priusq; te circūcisum & alienigenā: dn̄m ferant & nos eos aliq̄n argēto aliq̄n frumēto aliq̄n rebus aliis subleuam?. Q. d̄ si baptixat? eēs & nobiscuz ābulares in domo dn̄i cū cōsensu: nec illi tuū impium tanto tpe formidarent: nec nos eis aduersus te ferrem? opē. Sed tuū poti? brachiū in eos implorarem?: q inra eccl̄ie romane nōnūq; vsurpant: & cōtra matrē suā cornua erigunt. Et sicut nr̄i ancessores Stephan? Adrian? Leo aduersus Haerstulpbū & desideriū gētis longobarde reges Pipinū & Karolū magnū accersiuerīt. & liberati de manu tyrannica imperiū a grecis ad ip̄os liberatores trāsturerūt. Ita & nos in eccl̄ie necessitatibus tuo p̄ocinio vteremur. & vicē redderem? accepti bn̄ficii. O q̄nta esset abundātia pacis quāta xp̄iane plebis exultatio: quāta iubilatio in omni terra: redirent Augusti tpa: & q poete vocant aurea secula renouarent̄. Habitaret pardus cum agno: & vitulus cum leone. Gladii verterēt̄ in falces in vomeres ac ligones rediret oē ferrū: excolerent̄ agri: euelleret̄ aspera dumus: terra nitesceret: vici reparent̄ et vrbes resurgerēt̄ tēpla deo sacrata q ceciderūt emergerēt̄: collapsa monasteria et plena viris religiosis diuinis oia laudib? p̄sonarēt̄. O quāta tibi redūdaret felicitas q ad eterni pastoris ouile cūctas redigeres oues. O quātū te oēs amarēt̄ obseruarent: extollerent: qui cōmunis oim pacis et salutis fuisses auctor. Dicet aliquis banc pacē banc vnionē banc cōem leticiā bri posse sub tua lege. Errat q hoc cēset: mltos reges mltos pp̄los vnitos eē optet: priusq; tuā legē vbiq; dissemines: nec ut vnias corpa vnies animos: sciunt xp̄iani

260

ſuam legem ſanctã eſſe & veraz & ſalutarẽ: nec dimoueri ab ea pñt. q̃uis aliqui aut libidine ducti aut auaricia tracti: aut voluptati illecti: aut metu mortis attoniti aut cruciatu ſupati, nõnunq̃ circũcidant: & in tuos ritus concedãt: quos ſi corda poſſes inſpicere: intelligeres neminẽ eẽ qui libẽter cõſulto q̃ receſſerit ab euãgelio. Oñdimus ſupra q̃ntũ p̃cellant xp̃iane gentis vires. Et q̃ difficile ſit tot nationes xp̃m colentes euincere. Nõ eſt qui pacem ſperes ſub lege machometbea: in q̃ non eſt ſalus: difficultates expímẽtis ipe vides q etſi multis xp̃ianis biſq̃ oino nõ veris impas: minime tñ eis tuam legẽ pſuadere potes minus pſuadebit veris q̃ nõ in argumẽtationibus rõnũ: ſed in ſolo ferro fundata eſt: & q̃ vicere diſputãdo nõ ſperat: & vici formidat. Nõ ſunt xp̃iani qui vl̃ bello ſupari poſſint vel diſputationib⁹ decipi. qñ & armis excellunt & rõnibus munitiſſimi ſunt: nõ ſolum diuine ſcripture: ſed etiã pbice. Impoſſibile ẽ ſub lege machometbea vnionẽ fieri: ſub xp̃iana facile fieri põt. Et id magna ex parte in tua voluntate conſiſtit. Tu vn⁹ ſi annuas: tburci oms annuẽt. Nec ſyri aut egiptii aut arabes aut libies aduerſabũt: tecũ quicqd ẽ intra belleſpõtũ & eupbratẽ & quicqd poſſides in europa cõuertẽt. Quid faciet baculus egyptiorũ arũdineus. qñ xp̃ianũ te viderit effectum. Quid imbellis arabs quid nudus aſer. Oñibus bis etbiopes imminẽt. p̃ſbytero iobãni parẽtes. q xp̃ianus eſt nõ poterũt & illis & reliqs xp̃ianis obſiſtere. Nili curſum retinere pñt etbiopes. & cõgregatã aquã dimittere q̃ rũpat aggeres. Et totã inundet egyptũ: atq̃ ſubmerget cũ ſydus apparet arcturi byſpani & ſiculi facile mauritaniã inuadũt et catbalani cuz ianuẽſibus. Scis quantũ valeant occidue daſſes: et quãtus eſt terror vel tiriis vl̃ alexãdrinis vel ceteris oriẽtalibus qñ xp̃iane triremes ad eos nauigãt. Tua certe auctoritas et animi magnitudo: et in bellis felicitas apd oẽs ammiratõni eſt q machometeã ſequunt legẽ. Q̃z ſi te nobis adiungeris breui totus oriẽs reuertet ad xp̃m: vna tm̃ voluntas pacare orbẽ pot. Et ea tua ẽ ſi ad baptiſmi gr̃am ſe cõuertat. In te eſt crudelib⁹ bellis imponere finẽ et tãtũ p̃ſtare mortalibus bonũ quantũ effari nõ poſſum⁹. Queret aliquis quõ quieſcet orbis: tburcis ad xp̃m cõuerſis: qñ nec ip̃i xp̃iani inter ſe cõcordes exiſtunt: et ml̃ta p italiã germaniã galliã: et reliqs puincias deſeruiũt bella. Dixim⁹ diſſidere inter ſe cõcordes exiſtũt. Et multa p italiã germaniam galliã nr̃e gẽtis boies nõ negam⁹ et pluribus locis ferro cõtendit diuino olim conſilio ſub Octauiano ꝓpter reuerentiã ſaluatoris qui tũc ẽm carnẽ natus eſt ea pax in orbe fuit q̃ nec antea nec poſtea viſa eſt. Difficile eſt et ꝓpe modũ impoſſibile queſcere in terr̃s oñia: vbi boies ſunt affectibus ſubiecti reprobis. Illum ambitio exagitat: hunc cupiditas trabit: libido aliũ impellit: multa eſt inter mortales belli materia: ſed nõ ſunt tamatrocia inter xp̃ianos p̃lia q̃ inter tburcos et xp̃ianos. Chriſtian⁹ cuz xp̃iano de agri poſſeſſione: de regno: de impio: de gloria contẽdit: cum tburco de religiõe: de libertate: de vita. Inter xp̃ianos qui bello vincunt

positis armis nec vitam nec libertatē amittunt: & multis etiam patrimonia dimittunt. principes imperio priuant: inferiores dominū mutant. reliqua tenent. In preliis que geruntur aut cum turcis aut cum saracenis qui succūbunt si vitam non amittūt in seruitutē redigunt. & multi etiam religioni renunciare cogunt. Hec acerbissima sunt & immanissima bella que si tollant quod in te situm esse monstrauimus pax maxima exorit & vniuersalis quies. Non sunt reliqua bella huic compata faciē quodāmodo pacis habent & ocii: nec illa tāmulta erunt quando vnus assit qui solo nutu compescere possit iniurias: qualiter te futurū nō ambigim⁹ si cum tua potentia christianis efficiaris. Vides ne quantū tibi laudis affert baptismi lauacrum quantū cum christo sublimis & conspicuus redderis. Quis ꝓhibet aquam quid metuis. Voces fortasse aulicoꝝ times tuorū: quorū non dubitamus dicturos tibi aliqs: quid cogitas quid agis: quorsum te tua voluntas trahit. Vis baptisari vis xp̄ianus fieri. Nescis quod piculū adis. oēs te turci deserent: & vbi existimas fieri magnus fies nullus: & turcus natus turcos deseres inter turcos creuisti: turcoruꝫ te manus extulit: turci asiam & greciam gubernant: turci exercitibus p̄sunt: qui si vel minimā famam tue mutationis acceperint: eueſtigio sumptis armis te deiecto: imperatorē alium substituēt tu nudus & expulsus euaseris: apud xp̄ianos mēdicabis panem: nam quis turcus est quē sue religionis peniteat: moriemur omnes priusq̄ nostri ꝓpbete iugum excutiamus. Nō sunt parua que isti obiiciunt adbibenda est & huic parti medela: quā nemo teipo melius inuenerit. Nosti tuos bomines & quibus ꝓuincias cōmiseris: non ignoras quāta sit cuiq̄ fides: & quis anim⁹ non te latet non sit sine piculo magnū facimus & memorabile: vilia sunt que paruo emunt: diligētia bic & labore opus est. questiganda sunt amicorū consilia: noscenda subditoꝝ ingenia: & bis vtendū est quos fidos & prudentes videris. Seruiūt tibi non pauci ex xp̄ianis nati. qui q̄uis circūcisi sunt nō tn̄ xp̄iani nomē oderūt. His exercitus bis p̄fecturas reddere potes qui tui sint am antissimi: & ita regnū ordinare: vt quādo velis presto sint oīa tui subditi magna ex parte greci sunt & armeni vt diximus. Ja cobite qui etsi aliquot erroris habēt: xp̄iano tn̄ noie censet. nec aliud magis cupiunt q̄ te sibem eis esse: & illum deum colere quē colunt ipi: sperarent meliori esse loco futuros qui nunc mancipia q̄uilissima sunt: tributa exoluunt grauia: iniuriis afficiuntur quotidianis ad bellum ducunt inuiti & inermes cedibus exponunt: priuant liberis & vxoribus: miserrima res est postq̄ filios educauerunt: eos p̄dunt: rapiunt in palatiū pueri circūcidunt & machometeis ritibus imbuunt. Vident infelices parētes non mō corpa liberoꝝ verū aias etiā ire p̄ditū & augustiati inter tot calamitates plorare non p̄sumūt: maiora mala timētes. Nemo boꝝ te diligit neq̄ em̄ natura fert vt eos amemus a quibus patimur mala q̄ si te xp̄ianū cerneret: mirū imo dū diligeret felicitatē tuaꝫ cuperet: et oibus studiis

tuā gloriā q̄rerent. et filios suos et seip̄os q̄libētissime tibi donarent magna ē hoꝝ mnltitudo: et ꝓ sua religione cōstantia. Qꝫ si prudēter eos tractaueris. nihil tibi de religione thurcoꝝ verēdū erit. Per medios int̄ xp̄ianos sese vidētes tue poti⁹ voluntate cēsentiēt. fortunas et dignitates seruaturi q̄ꝫ mortis piculo se subiiciāt. Nō suadem⁹ rem nouā aut insuetam: tritum ē iter qd̄ oñdemus. Multi hoc et magni reges ingressi sunt. Apd̄ francos et gētilis et idolatra xp̄ian⁹ effectus ē clodone⁹. et sil' cū eo regni ꝓceres baptisari non recusarūt. Apud hungaros Stephan⁹ nr̄is iniciat⁹ sacris oēm illā gentē xp̄o acquisiuit. Apd̄ vesogotas q lōgo tp̄e in hispania regnauerūt et vsq̄ in hec tp̄a eiusce gētis sanguis impat. Ricardus lemugilli filius suadēte leādro ipalēsi ep̄o arriane renūciauit heresi. et cū oī gente sua catholicā fidē cōplexus ē. Apud lōgobardos agilph⁹ suasu cōiugis theudelinde reliquit idola: et cū om̄i ppl'o xp̄iane sese legi subiecit. Apud hyberos qui sunt in asia impante constantino maiore: rex gentis cum cōiuge et om̄i nobilitate atq̄ plebe ad p̄dicationē vni⁹ captiue mulieris relicto idoloꝝ insania baptisatus est. Sed quid moramur: et nō exēplum illud adduximus qd̄ oīm maximū cōstantinus ip̄e impator ac monarcha viā apuit quā tu et tui sil'es ingredi absq̄ vlla cunctatione posset? Oēs qui eum p̄cesserāt impatores excepto Philippo gētiles fuere: iouē mercuriū: appollinē: herculē: et alia q̄ sunt mōstruosa noia tāq̄ deos colebāt. Senatui et oi romano ppl'o stulticia xp̄s erat. Proponebant̄ passim edicta q̄ xp̄ianos cōp̄hendi iubebāt: et nisi sacrificarēt idol' crudelib⁹ modis interfici. Nil vili⁹ erat noie xp̄iano. Infame gen⁹ et maleficū habebat̄ oīm qui xp̄o crederēt sub nerone: sub domiciano sub diocletiano crudelissima i xp̄ianos deseuit p̄secutio. ac cōstātin⁹ accept⁊ impii fastib⁹ postq̄ p̄suasus est a siluestro p̄decessore nr̄o in simulacris demonia coli et vnum tm̄ deū eē cum patre et spūsancto xp̄m Iesum et in euāgelica tm̄mō lege salutē inueniri. nō ē cūctat⁹ xp̄i fidē amplecti. nō dixit senat⁹ m̄ aduersus erit: resistet ppl's: copiaꝝ duces alienabunt̄ impio deiiciar. Sed alto anio iactans in deo spem suā edidit q̄ publice xp̄m coli iussit: et eaꝫ fidē teneri ab oībus impio subiectis: quā bti apl'i Petr⁹ et Paulus rōanis tradidissēt nec ꝓpterea sinistri aliqd̄ sibi accidit. Sꝫ tūc potissimū excellēs et gl'iosus euasit: cuꝫ in vexillis suis crux dñi nr̄i ib̄u apposita resplēduit. Viderat p̄ quietē in aere signū crucis. et vocē audiuerat dicētē i hoc cōstātine vince paruit: vexillā cruc⁊ erexit: ciuilib⁹ bell' finē iposuit supauit hostes barbaros afflixit impiū āpliauit: pacē subdit⁊ dedit: eccl'ias apuit: ꝯcilia sacerdotū celebrauit. hereses eliminauit: lucē quā accepat ab euāgelio cūctis gētibus cōicauit. Magnific⁹ et excelsus sup oēs cesares inuēt⁹: grecis et latinis nr̄is celebrat⁹ impauit ānos sup̄. xxx. sedē impii apd̄ bisantiū erexit. Et ampliatis ciuitatis menibus multisq̄ tū publicis tū priuatis edificiis magnifice cōstructis de suo nomine cōstantinopolim appellauit: et plenus dierum apud Nicomediaꝫ edito testamēto in quo filios imperii suc

cessores reliqt: vt xp̄ianū decet sacris ecclie receptis e vita decessit. Quid erat quod ille amplius in terra posset optare: impio potitus est oim maxima vita ei & lōga fuit & paucū obnoxia morbis: inimicos humiliatos vidit: & qđ hoibus dulcissimū esse solet. heredes āplissime fortune filios dimisit. Nec alienū fuerit tantū impatorē qui xp̄ianā fidē tātope amplia uerit in alio seculo: cum xp̄o regnare vt est credere cui seruiuit dum hic viueret. Qđ si oibus q̄ patriā auxerint iuuerint defenderint: certum est esse in celum diffinitū locū in quo beati euo sempiterno fruant̄: sicut pbi doctissimi tradiderūt: multo id certius de illis sperādū ē qui ꝓ lege dn̄i vel seruāda vel augēda summis studiis cōtenderūt. sicut de cōstantino oñsuꝫ est: qum sicut in terra felicē fuisse didicimus ita & in celo btm̄ credimus. Eodem ꝓculdubio euētura tibi esse cōfidimus si nobiscum sapiens xp̄m colas & magnū cōstantinū imiteris: quēadmodū romani cum suo impatore xp̄iani sunt effecti. ita & thurci vna tecū baptizabūt̄ eritq; tuū regnū sup oia q sunt i orbe: & nomē tuū nulla silebit etas. Latine te lr̄e & grece & barbare celebrabūt nēo inter mortales erit q te potētia aut glia p̄cedat. Magna sunt h̄ q̄ ꝓmittim⁹ maiora q̄ sequunt̄ de regno de potētia h⁹ seculi. de glia hūana sum⁹ locuti. Caduca hec & incerta sunt & fluxa. om̄es morimur; oia nata occidūt: & oia orta senescūt: breuis est hūane ꝓsperitatis cursus cito regnū deficit: nulla potētia lōga ē. Gloria quoq; clari nois q̄uis de maximis rebus diu ꝑseueret: finit̄ tn̄ aliqn̄; & cū tpe deficit: nihil est int̄ mortales nō mortale: ꝯterit oia tp̄s: esto duret ꝑ mlta secula nomē q̄ dulcedo post obitū laudis: aut dānatus ē hō in altera vita & nihil ei ꝓdest fama q̄ remāsit aut saluat⁹ ē: & ea nō eget btitudine: donat⁹ eterna q̄ oi ex ꝑte plenissima est filios ac nepotes: p̄dara maioꝝ noia iuuant: et nobis q̄ꝫ dū viuim⁹ dulce ē talē hereditatē posse relinq̄re. q̄ sit posteritati solotium. Et id quidē aliquo mō bonū: sed meliora querēda sunt et stabilia bona: que nostra sint: neq; vnq̄ nos deserant. Philosophi quos pipatheticos vocauit antiquitas tria bonorū genera posuerunt & alia esse animi dixerūt alia corpis alia externa. Stoici ea dūtaxat bona existimarūt q̄ aim excolerēt. Hoc facit iusticia: prudentia: moderatio: fortitudo: & que sunt alie in animo dotes: egregiam corporis formam: roboris multitudinem nobilitatē clientelas opes: inter bona non acceperūt: que neq; sunt in potestate nostra neq; possessori felicitatē prestant. Sed neq; ille quattuor virtutes que principales existimant̄ tranquillam homini mentem reddūt: nisi aduniant̄ alie tres quas theologicas appellant: & in animo site sunt: spes: fides: charitas; Tristis est & in anxietate moratur & torpet & angitur & nihil boni operat̄ qui spe future vite priuatus est. Sine fide impossibile est placere deo qui est vltimum hominis bonum & finis in quem tendimus. Charitas diuino amore feruet curiosa est. anime nostre & proximo consulit: quem iubet lex vt tanq̄ nos ipsos diligamus. Si ergo animi bona cupim⁹; & moralib⁹ virtutib⁹ opus ē & theologicis: neq; in his

vlla est nobis cum tua lege contentio. Alia sunt in quibus discrepamus. Fatebitur tua lex & vitam eternã in altero seculo repiri: & in his itinerib⁹ ad eum pueniri dicet fidẽ necessariã esse: verũ nõ eam fidẽ quã nos recipimus amplectetur. Laudabit charitatẽ sed alia eius officia dicet q̃ xp̃ian⁹ Sine spe nõ posse bene boi esse fatebit̃: sed spei finẽ longe diuersum a nostro recipiet: pax erit in boibus: bellum in rebus. Fatescat hec nũc ꝓtentio & quõ vera & eterna bona ex fide xp̃i cõsequi possis: & anie tue cõsulere q̃ immortalis ẽ oñdam⁹. Et si em̃ hui⁹ seculi q̃ dicunt̃ bona cõcupiscis: & inter mortales magnus videri vis: nõ tñ aie tue oblitũ te credim⁹ nec ex illoꝝ numero censem⁹: q cum epicuro & aliis quibusdã delirantib⁹ phis: extingui aiam sil̃ cuꝫ corpe putauerũt. nec rursum te sine deo esse cẽsem⁹ sicut olim de callecis in hispania traditũ est qui nullũ collebant deum. Et de pitagora quẽ ferunt dicere solitu; eẽ: nõ liq̃re sibi an deus aliquis esset q̃ disputatio adeo impia iudicata ẽ: vt ab athenies ib⁹ auctor eius eiectus sit. Et libri in quibus ea cõtinebant̃ exusti. Possidoni⁹ scripsit epicuꝝ nihil de deo sensisse: sed ea q̃ de diis locutus ẽ inuidie depellẽde cã dixisse. Stultoꝝ hec ẽ assertio sicut in ꝓpha legim⁹ dixit insipiẽs i corde suo nõ est deus: Haud eq dẽ te adeo rudẽ existimam⁹ vt celũ credas rectore carere: & hãc pulcerrimã mũdi machinã casu emersisse: & oñia fieri fortuito. Sed arbitramur te deũ nr̃m cõfiteri: & in eũ credere q celũ creauit & terrã & oia q̃ in eis sunt: & ꝙ q̃ creauit nõ negligit. Nec te ignorare censemus incorruptibiles eẽ aias boim: & cũ e nr̃is corporib⁹ migrãt in alias regiones transferri: & bonas leta sortiri loca: malas ad supplicĩũ rapi: qđ nõ solum in euãgelio nr̃o scriptũ ẽ & in ꝓphis: sed tua q̃q̃ lex idẽ docet: q̃uis in hoc mũdo tpalia q̃ putant̃ bona casu quodã fortuito euenire nõ recte arbitrat̃. Socrates & Plato & Aresto. phoꝝ principes: de mũdi regimie de immortalitate aniaꝝ: de deo eadẽ crediderũt que chriſtiani q̃uis aliq̃ noue legis arcbana que nõdum edita erant ignorauerũt. Platonis in epistolis bec verba leguntˉ. Credẽdum est aũt semp veteribus sacrisq̃ sermonibus nobis asserẽtibus animã esse immortalem: iudicesq̃ babere ac penas dare maximas cum a corpore fuerit separata. quod intelligẽdum cũ male vixerit. Non est bic locus apud te altius examinãdus: qui pro tua lege deum esse intelligis qui omnia videt & oñia iudicat: & aias corporea mole solutas: ꝓ suis opibus in alio seculo vel p̃mia recepturas vl̃ supplicia nõ dubitas. Que cũ sint stultũ cog̃scis terrenis reb⁹ ita aliquẽ inbe rere. vt celestia negligat: & dũ corpori studet: aiam pdat. Breue est oẽ qđ viuimus euum: etiã si matbusalẽ: aut etiã nestoris annos possimus attingere. quicquid eternitati compatur momentaneũ est. Quotus bodie reperit̃ q tentesimũ videat autũnum. Quotus qui octuagesimuꝫ impleat annũ. vita bois vt inquit ꝓpha in ipis septuaginta annis in potẽtatibns. aliqñ ad octuaginta ꝓtendit̃ vlterius labor & dolor. Quotus iterum ex eis qui nascunt̃ ad ꝓfectam quadit etatem: q̃ multi moriunt̃ infantes: q̃

pueros extinguunt morbi pauciſſimi iuuentutē ſupant. Anguſtiſſima eſt vita bois & incerta. mille inſtāt in oēs horas picula. mille mortī fauces vi te nr̄e inſidiant̄. mima res curſuz nr̄m interrūpit. Alieno ꝟ arbitrio ſum⁹ vocat nos de⁹ qñ vult. & vbi vult. & cū mime credim⁹ tūc citamur. pemptoria monitione. nec licet ꝓuocare aut ꝫ niti. parēdū ē altiſſimo dño. & villicatōis rō reddēda. ſapiūt q ita vitā inſtituūt. vt vocati alacri aio abeāt & coram iudice qui nihil ignorat impauidi ꝓſiſtant. in die illa tremēda & amara valde. in q̄ nihil amplī⁹ mererī lz. & oīs ſpes ac met⁹ ex bis q̄ acta lunt pēdet. nec ſupplicare iuuat nec negare. Eſt igit̄ de aīa curandū. q̄ p⁹ hanc vitā aliā habet vitā in q̄ vel doletvel gaudet. qd ꝓdeſt boi ſi vniuerſum mundū lucret̄. inquit in euāgelio dñs. aie vo ſue detrimentū patiat̄: aut quā cōmutationē dabit hō ꝓ ania ſua. hac viuim⁹. ac ſapim⁹. hac deo ſil̄es ſum⁹. hec melior ps nr̄i eſt. rebus oibus p̄cioſior. hec dimiſſo corpe in alias regiones ingredit̄. corpus in terra iacet. & in puluerē cōuertit̄. & vſq̄ ad vltimū maximūq̄ iudiciū ſenſu carebit. tūc vo ꝓ meritis q̄ illi cuz aīa fuere cōia. vel ad gl̄iam vel ad penā reſuget. Quid Nino ꝓdeſt late p aſiā impaſſe. qd Semiramidi. qd Dyoniſio. qd Herculi ad indos vſq̄ penetraſſe. qd ydātbirſo ſcithie atz alie iugū impoſuiſſe. qd nabucbodonoſoro ad gades vſq̄ prexiſſe. qd oſiridi dimiſſa egypto. p ſyriā & aſiam in traciā duxiſſe copias. qd agamēnoni yliū exuſſiſſe. qd cyro pſaruz impiū cōſtituiſſe. qd Alexādro magno illd euertiſſe. & vſq̄ ad hyſpaſim in oriētē. & ad iaxartē fluuiū ſeptētrionē verſus arma tuliſſe. qd Hanibali italiā vexaſſe. qd ſcipionib⁹ cartaginē deleuiſſe. qd pōpeio oriētales reges debellaſſe. qd Iulio ceſari ſubacta gallia romanū imperiū inuaſiſſe. qd bunorum regi atbile pānoniaq̄ potita aqlegiā in italiā ſubuertiſſe. qd tamerlano tot aſie ſyrieq̄ vrbes incendiſſe. atq̄ auū tuū p̄lio ſupaſſe. qd genitori tuo amirati. ſepe de grecis. ſepe de bungaris triūphaſſe. qd ceteris regib⁹ atq̄ impatorib⁹ res magnas & claras geſſiſſe ꝓdeſt ſi abſq̄ cognitioe veri dei mortui ſunt. & nūc eor̄ anie apd̄ inferos cruciant̄. laudant̄ hic & ardent illic. Que ſāne voluptas in cruciatu eē pōt. q̄ dulcedo gl̄ie in doloribus. dura vox eſt eor̄ qui vel in thauro pbalaridis btitudine eē dicūt. nō bene cobabitāt dolor ac voluptas. nec vllus ē in felicitate meror. In celo plena felicitas ē. apd̄ inferos plena miſeria. cū eoventū ē nihil iuuat gl̄ia q̄ p̄ceſſit. & fama ſeculi. Studēdū igit̄ ē vt p⁹ obitū (q ꝓ oēs ſe boras infert. certus & incert⁹) aīabus nr̄is bn̄ ꝓſulam⁹. Preueniēdus ē piis opib⁹ dies mortis. & oēs act⁹ nr̄i ita dirigēdi. vt deo placeam⁹. Ipe ē em̄ finis oīm & ſummū bonū. ad qd̄ aſpiram⁹ & ipa btitudo cui⁹ cupiditas oīb⁹ mortalibus ineſt. q̄rendū ē iter ad eā. Id recta fides oñdit. & opatio iuſticie. quia nec iuſticia ſine fide nec fides ſine iuſticia ſufficit. iuſt⁹ ex fide viuit vt ſcriptum eſt. & ſine fide nemo eſt accept⁹ deo. Tua lex vt aiunt. in ſua quēq̄ religione ſaluari boiem cēſet. ſi alioquin caſte iuſteq̄ viuat niſi machometica traditione relicta ad aliā trāſierit. dicunt & in tua lege ſcriptū eē (eſt ei

sibiipsi sepe cōtraria) nulli salutē patere nisi in ea. nos cōtra sentim⁹ & certi sum⁹ viā vite soli xp̄iano si bñ agat aptā eē. Ait em̄ ꝟitas nr̄a in euāgelio. qui crediderit & baptizatus fuerit saluabit̄. qui nō crediderit cōdenabit̄. tu g̃ si futurū credis seculū. si vis fieri salu⁹ si aie tue bñ cōsultū cupis vt fidē roane eccl'ie extra quā nō ē salus & baptismū recipias optet. His duabus dauibus fide & baptismo apiunt̄ padisi porte. illis tn̄ qui apposite ad fidē viuunt. nā sine opibus fides mortua ē. Euāgelio p̄bēde sunt aures & xp̄i doctrina seq̄nda q̄ nullū fallit. Dicis nolle tue legi nr̄am p̄ponere. aut machometē relinq̄re ꝓpham magnū. rogauim⁹ ab initio vt benigne audires. idem nūc petim⁹ & nunc maxie attetis auris⁹ & pia mēte opus ē. & iudicio recto q̄n ad radicē arboris infructuose admouem⁹ securim. Audi serie rerū. nosse bystoriā fidei. p̄be aures vero. cui praro ē in altis edibus locus calistenē plm crudelib⁹ modis lacerū in custodiā rapuit alexander. quia vera loquēs diuinū cultum homini denegauit. & ditum philippi laudes cōmorantē. lancea transfodit. timent boies exempla & vidētes melius adulatoribus succedere q̄ꝫ recta monētibus ad nuges se cōuertunt. & q̄ placeāt loquunt̄. Anthigon⁹ aliq̄n vnus ex succesloribus alexandri qui regnauit in asia. inter venandū mutata veste. relictis comitibus. errabūdus apud agrestes homies in vili tugurio pnoctauit incognitus & cōbibens. de seipso. tanq̄ꝫ de altero pcunctatus astantes omia q̄ fecerat mala ab eis audiuit. Mane q̄situs atq̄ inuentus: cum vestē allatā & regium ornatū vidisset. date inquit purpurā: quāvt primū indui: vex̄ de me nisi hac nocte nunq̄ audiui. Et augustus mortuo varo: idcirco seipm supra modū dolere aiebat. quia nō eēt a quo verū audiret. Ad pauperes phos relegata ē inquisitio veri. qui ꝓpterea sapiētie amatores vocant̄ qa veritati fuiunt & nolunt decipi. turpe est cuiq̄ boi errare. maxie regi. q̄ si p seipm nō satis intelligit. ꝓpe habet mḡros q̄s interroget. tm̄ placeat audire nec pudeat discere q̄d ignoras. Tria sunt boim genera vt inquit besiodus. primi & optimi sunt qui p sese oia noscūt. His ꝓximi q̄ recta monētibus auscultāt. Tertii ꝓrsus damnādi sunt qui neq̄ ipsi vidēt neq̄ videtibus credunt. sed nulla in re piculosius errat̄ q̄ꝫ in bis q̄ ptinēt ad fidē neq̄ vtilius inuenit̄ verū. Recte ad antipatrū de alexandro scribit aresto. mouens ne ꝓ tot exercitib⁹ victoriisq̄ & subiugatiōe orbis terrarū gloriet̄. sed cogitet q̄ si quis de deo recte cognoscat. nō minori gl'ia dignus est. q̄ꝫ ipse ꝓ tantis rebus gestis tantaq̄ potentia. Et in ethicis sapientem inquit esse amicissimū deo. sapiēs aūt nemo existimādus est. qui a recta fide est alienus. In bis ꝟo q̄ sunt fidei neq̄ tuus legifer satis intellexit. neq̄ tu in banc vsq̄ diem satis didicisti. An ꝟo recta monentē audire & sequi velis. futurus dies oñdet. si ꝟo hec q̄ a te scribim⁹ audieris. signū erit addiscendū pati. si feceris q̄ monem⁹ eris ꝓcul dubio sapiēs. Nemo sapiam contēnit. nemo odit. nemo est qui nolit eē sapiēs. Verus primus sapiētie gradus est nolle errare & vex̄ q̄libentissime audire. maxie in bis reb⁹ vñ

hominī est salus. sicut ē religio q̄ ordinat ad eternā vitam. Audi g̃ verū circa religionē. Si non scribimus verum argue scribētes & despice tanq̄ stultos. sed noli falsum dicere nisi cognoueris falsum eē. Et narrabim⁹ breuissime ab initio mundi vsq̄ ad obitum saluatoris nr̄i legis archana. deinde aliqua de tua lege dicemus. eaq̄ cōferem⁹ adinuicē. & q̄ntum interest ostēdemus. Conabimurq̄ q̄ntum ex alto dabit lucem tibi ostēdere. per quā possis ad eam lucem puenire. q̄ illuminat oēm hoiem venientem in hunc mundū. Cum creasset deus in principio celū & terrā & maria & lucem & solem & lunā & alia sydera. & plantas & herbas. & volucres & pisces m quadrupedū genus inexterminabile vt scribit in genes principio ac reptilia ac alia aiantia. Postremo adā creauit & in sufflauit in eū spiraculum vite et posuit eum in padiso deliciarū. et fecit adiutoriū sibe sibi: euam ex costa eius eductam. et data licētia q̄ possent ceteros plantationū degustare fructus vt abstinerēt a plātatione prudentie impauit. et ambos cum p̄uaricati eēnt ex padiso deiecit. atq̄ in eis humanū gen⁹ morte dānauit. iussit laboriosam vitā et erūnis plenam agere. ab bis ꝓpagata creatura rōnalis. cū rursus aio rebelli diuinā maiestatē cōtēneret. et in vicia q̄s plabe ret. aq̄ diluuio deleta ē noe cū cōiuge et sex aliis aiabus in archa saluat⁹ est. et ab bis oēs boies qui mō sunt et post diliuiū fuerūt originē ducunt. Tres filii noe sem cham et iaphet redeūtib⁹ aquis in locū suū humanā gētem repauerūt. adeo vt tradit priusq̄ noe morere q̄ttuor milia hominū ex suis et filiorū lūbis exiuisse. ex quib⁹ etiā iniqui emerserūt. Nembrotes filius cha & qui cū eo in cōtumeliā dñi turrim babel edificare ceperunt. In ea diuisum ē labium vniuerse terre & cōfusione impeditū op⁹. secuta est pcm̄ pessimū pentapolitana submerso. & abrabā & loth inuenti religiosi in semine abrabā bndicte sunt gentes. & circūcisionis pactu cū eo pcussum ē: fuit em̄ iustus & placuit deo in opibus suis: cū filiū ysaac diuino impio imolare nō detrectasset: neq̄ ysaac p̄ris viā deseruit cui natus est iacob. qui alio noie dictus est isrl'. & huic. xii. filii fuerūt a qbus duodecim tribus emanarūt: is cognito q̄ ioseph quē putabat extinctu magn⁹ & potēs eēt in egypto cū reliquis filiis ad eū migrauit. multiplicatū ē illic iudeorū semen. & in gētem magnā cu creuissent israbelite: surrexisset q̄ rex alius qui ioseph & opa eius ignoraret: grauissimis laborib⁹ oppressi sunt & cōtumeliis innumerabilib⁹ affecti. Et miserante deo p man⁹ moysi & aaron seruitutē effugerūt. et sicco vestigio rubro mari traiecto p annos. xl. cibo celesti vitā in dekto egerūt. & circa montē sinay diuinā legē in tabulis lapideis acceperūt. Acquisita est terra ꝓmissionis sed non tota in manu Moysi. Post obitum ei⁹ mirabilia fuerūt opa iosue & aliorū iudicum. inter quos etiam ꝓphē' daruerunt viri excellētissimi. Successerūt deinde reges & alii prophete in populo dei et non sine celesti munimine cōseruata est gens hebrea. et ꝓphete quidem interpretati legem salubria tradidere precepta. virtutem extollentes. et vicia effulminantes. et multa

per illos scripta sunt diuinitus reuelata. que de futuris noticiam pbuere. non tñ pauca perpessi aduersa iudei. cum legem dñi cõtemnerẽt & in tra ditionib⁹ patrũ no pmanerẽt. ceperũt eos chaldei & in seruitutẽ redege runt. & nũc syri nũc arabes nũc egiptii in eos arma verterũt. multe fuerũt eoꝝ tribulatiões multe calamitates ac miserie. sed de oibus liberauit eos dñs. cũ ad deũ clamauerĩt & tota mẽte redierunt. qa cor ꝓtritũ & bũiliatũ non despicit diuina maiestas. Hec vt arbitramur cõia tibi nobisqꝫ sunt. et in alcorano machameteo magna ex parte continenẽ. Verax igiẽ & tuo & nr̃o iudicio lex iudeorũ verax moyses & Dauid & Salomon. & Ysaias & Hieremias. & Ezechiel. & Daniel. Veraces oĩes ꝓphete dñi. vera iu deorum fides qui ante xp̃m in lege manserunt. mendaces omnes gentes que coluerunt idola. Notus ante xp̃m solũ in iudea deus. Nihil hic vsqꝫ contẽdimus. cõcedis hec nisi fallimur omnia. In his que sequunẽ discor dia erit. Sed nos in luce ambulamus neqꝫ offendimus ad lapidem pedes nostros. & ne de cetero tu quoqꝫ offendas magnope cupim⁹. & vltra ne decipiaris lumen offerimus. Tu creatura dei es & ouis eius sed errabun da extra caulas. in alienis pascuis procul ab ouili dñico letiferũ carpis ci bum. & pestifera aleris herba. nos boni pastoris exemplo qui relictis no nagintanouem ouibus in deserto vnã que aberrauerat secutus est. te q̃ rimus. & in viam salutis optamus reducere. Dolemus te virum excellen tem. nobilitate maiorũ illustrem. gestarũ rerum gloria darum. impio ma gno preditum. & pluribus nature dotibus eminentem. non incedere in viis domini. non nosse mandata eius. non eẽ in lege sua. Compatimur ti bi. & tuoꝝ subditorũ infelicitatẽ deploramus. qui tecum pereunt. nec te credimus libenter errare. cuius naturam bonam eẽ cõfidimus. Ignoran tia veri te retinet. tui te parentes & seipsos p ignorantiam decepere. cum pro genitoribus laberis. Sed timẽda est scriptura que ait ignorans igno rabitur. Qꝫ si ceteris in rebus p̃cipuam curam. exactam diligentiam. sum mum studium adbibes. ne quis fallat te. circa religionẽ potentissime cu randum est ne fallaris. in qua tanto cautiorem te eẽ oportet. q̃nto in ea cũ maiori periculo delinquiẽ. Ceterarũ rerum ignorantia. hec que sunt tem poralia in hoc seculo adimere potest. Religionis error alterius vite bona id est anime felicitatẽ eripit. qd ne tibi accidat si nobis aures & fidem pre stiteris. facile adiumento erimus. Audiuisti ea que de veteri testamento diximus. nunc de nouo agendum est in quo plurimũ discordamus. Au di que subiungimus. Sic & tue legis tenebras odio habebis vt speram⁹. et nostre lucẽ amabis. Duo in veteri testamento vaticinia repiunẽ. quoꝝ alterum illud est quia nõ auferet sceptrũ de iuda neqꝫ dux de femore ei⁹ donec veniat qui mittẽdus est siue vt chaldei dicunt. messias. Alterum ẽ quod ait. cuꝫ venerit sanctussanctorũ cessabit vnctio vestra. bis vaticiniis predictum est in aduentu christi iudeos er regnum amissuros eẽ. et sacer dotium. sicut et factum est. Regnũ quod iudeoꝝ fuerat ydumei accepe.

runt:regnãte nãq; primo herode antipatris filio genere ydumeo & ali
enigena xp̃s ex maria virgine natus est dei filius:verus deus & ver⁹ho-
mo:qui sacerdotiũ iudeorũ ad xp̃ianos trãstulit.Petro sibi succes̃ore d
lecto:in quẽ pontificis maximi ptãtem transfudit.Neq; vlterius apd iu-
deos pastoralis outũ cura pmansit:dicẽte dño ad Petrũ. Pasce oues me
as.Pastor ipe bonus & põtifex magnus xp̃s.pastores deinceps & põti-
fices xp̃ianos nõ iudeos eẽ cõstituit:q̃uis Petrus & alii plures ex iude-
is nõ amplius iudei:summũ pontificiũ acceperunt:atq; in hunc modum
iudaica cessauit vnctio & translatũ est sacerdotium.Quo facto & lex ipsa
translata ẽ:dicẽte ap̃lo:quia translato sacerdotio:necesse ẽ vt legis etiam
translatio fiat. Deus igit̃ qui multifariã multisq; modis olim patrib⁹ in
propbetis locutus fuerit:nouissime p filiũ suũ quem constituit beredem
vniuersorũ:p quem fecit et secula:allocutus bomies nouam legẽ edidit.
et noua dedit p̃cepta:quibus seruatis vitam merẽtur eternã. In tpe igit̃
qd in altissimo trinitatis cõsilio ab eterno fuerat diffinitũ:regnãte apud
bebreos Herode:impante apud romanos Augusto: quiescẽte mundo
& aduẽtũ dñi mirabili & inaudita priorib⁹ seculis pacẽ bonorãte.missus
est gabriel angelus de celo q marie felicẽ cõceptionẽ & sacratissimũ par-
tum annũciaret:sed añ p̃cursor natus ẽ Iobãnes:q pniam p̃dicaret & viã
dño prepararet:cõcepit virgo de spũ vt p̃dixerat angelus:& fuata digni
tate virginitatis:filiũ simul & dñm pepit.Natus est xp̃s & saluator.viii.
kl̃as ianuarias.& in ipis kl̃is circũcisus ẽ:& iuxta vocẽ euãgelicã bies̃us
appellatus:qa salutẽ attulit bũano generi.Plurima de infantia saluator⁹
scripta sunt:nec dubiũ est quin ois etas signis & miraculis plena fuerit:
sed eccles̃ic nr̃e grauitas & acre iudiciũ ea tm̃ recipit q̃ certa sunt: apocri-
pba p̃termittit.Duodecimus saluatoris annus memoriã babet: qa tem-
plum ingress̃us cũ legisdoctorib⁹ disputauit:& aliq̃ ex pte splendorẽ sue
dignitatis oñdit:sed circa tricesimũ annũ fulgor ille plen⁹emicuit:tũc em̃
baptizatus ẽ a Iobe:& Iobannẽ ipse baptizauit:& p̃na vox audita est.
Hic ẽ filius meus dilectus in quo mibi cõplacui. Cõuertit aquã in vinũ
& in innumerabilib⁹ coruscauit miraculis.Elegit sibi discipulos q̃s vo-
camus ap̃los:& circũiens regionẽ & mẽtes boim & corpa sanauit egro-
tantium:& faciens ipe q̃ docebat toto triẽnio p̃dicauit euangeliũ p iude
am & vicinas prouincias beatissima vox eius intonuit. Que vita boim
eẽ deberet ostẽdi:& precepta tũ vetera innouauit:tum nona prioribus
vtiliora instituit:abdita & obscura q̃ erant in veteri lege multa reuelauit.
& abscosos propbetarũ aperuit sensus:& q̃ de se p̃dicta fuerãt palã expo
suit:mysteriũ sancte trinitatis oñdit:vnitatẽ in trinitate mõstrauit: docẽs
tum patrẽ:tũ filiũ:tum spm̃sanctũ diuinis bonorib⁹ prosequendũ:et bos
tres vnũ eẽ deũ.Predixit nõ mõ mortẽ suã:verũetiã genus mortis:& q̃
tertia die resurgeret:et q̃ ascẽsurus in celũ. reditur⁹ eẽt in fine seculi iudi-
care viuos et mortuos.Compbensus ẽ sicut ipe voluit:et traditus Pila-

265

to presidi qui eum neci daret: testes in eū citati sunt nec ē tnuēta mortis causa. qa pctīm nō fecit: nec reptus ē dolus in ore eius. maximū crimē ob iecerūt: qa filiū dei se fecit: et regē dixit. et propter veritatē occisus ē: crucifixus atq; sepultus. & iuxta ꝓbum suū resurrexit a mortuis. Et. xl. diebus cū discipulis cōmoratus: cū eos cōfirmasset & corroborasset atq; in orbē terre ire iussisset euāgeliū dissemiaturos. Tandē videtib⁹ illis eleuatus ē & nubes suscepit eū ab oculis eoꝝ. Ascēdit ad celū & sedet ad dexterā dei pris: & inde vēturus ē iudicare viuos & mortuos. & redditur⁹ vnicuiq; ꝓm opa sua. Interea spūssanct⁹ ab eo missus oia suggerit ecclesie q̄ necessaria sunt ad vitā eternā: hoc nos xpiani firmiter credim⁹. Hec est fides nra quā cūctis gētib⁹ p̄dicam⁹: & imptiri oibus cupim⁹: hec ab apostolis & eoꝝ successorib⁹ p fideles man⁹ imutilata & incorrupta ad nos vsq; delata sunt. Hec vos tburci & saraceni magna ex pte negat⁊. etsi em̄ xp̄m ex virgine natū & sanctū virū: & dei flatū: & prophetā magnum: & mirabiliū opm effectorē: & adhuc viuentē cōfitemi: deū tm̄ & dei filiū ee inficiami: nec sibi nec sanctospiritui diuinitatē cōceditis: & trinitatē pfonaꝝ in diuis respuitis: & xp̄i mortē deridetis: quē translatū & aliū sibi similē loco suo interfectū arbitrami; nec ei⁹ aduētum i extremo iudicio expectatis: & alia nō pauca xp̄iane legis reiicitis. & plurima creditis q̄ apd nros risu digna videnē: & q̄ nō dimittem⁹ intacta. Et q̄ nos credim⁹ non solū ex noua lege sed ex veteri mutuamur. Vos machometi & alcorano ci⁹ fidē tm̄modo adhibetis: & boiem mortuū sine cōteste; sine rone: sine miraculis sequimi: nos viuo credim⁹: viuit em̄ vro testimonio xp̄s. nos deo p̄stam⁹ aures: & signis & roib⁹ sacris ducimur testimoniis. Qz si nos audies demōstrabim⁹ breuiter nre legis splēdidā lucē: & tue obscurā caligine detegem⁹: sed op⁹ ē piis & attētis auribus qn̄ fidei sublimitas attingit et magni dei pādunt archana. Sepe iocis et ianib⁹ fabulis te p̄tem adhibuisti: et leuiores audisti narratiōes: nō ē cur hec grauia contemnas aut ea nosse recuses: ex quibus tua pēdet salus. Non ē aia nobilis cui nō insit veritatis amor. non ē homo q nolit saluus fieri: Audi ergo q generosus es. audi q te saluari p̄nt. Quid ē inter xp̄ianos tburcosq; cōtrouersie: in quo simul cōtendim⁹: q̄ discidii cā: Sane nō alius discordie fons ē nisi quia circa diuinitatē nō eadē sapim⁹: de pre: de filio: de spūsancto cōtēdimus: hoc ē precipuū discidiū: quo sublato facile oia ꝓtemnent: attingemus hec et q̄ sit inter nos de diuinitate dissensio latius exponemus. Nos in deo tres dicimus psonas: patrē et filiū et spm̄sanctū. vos vnā tm̄. quā nec patrē nec filiū dicitis: sed deū tm̄mō appellatis: et būc vnicū ee dicitis. Creatorē celi et terre et oim q̄ in eis sunt. nulla ē de vnitate cōtentio nō latet nos verba Moysi dicētis in exordio legis. Audi isrl dns de⁹ tu⁹ vnus ē. Et rursus in lege scriptum ē. Ego sum dns deus tuus: q te eduxi de terra egypti; nō erunt tibi dii alii ꝓter me. Et rursus. Ego sum qui sum. et si quesierint nomē meū: vade et dic eis. qui est misit me ad vos. Et in

cantico Exodi dicit. Dñs oipotēs nomen eius. que testimonia vnū esse deū et vnū dñm manifeste declarāt: et vnā ptātem et vnā naturā: nomen fatemur idem qđ vos: hic amicitia ē atq; cocordia vobis vnus deus est. Nam de nature: dñs ptātis nomen ē nobis vnus. dicitis priucipiū oim rerum eē deū. nos idem affirmam⁹: in quo igit dissentim⁹: multa sunt q̄ de deo aliter xp̄iani dicunt: aliter saraceni seu turci. Vos deū corporeū dicitis: nos incorporeū. vos fortuita esse q̄ hic in terra gerunt arbitrami nec curare de his deū. nos gubernare eum q creauit oia non dubitamus. Vos deū patrē in diuinitate negatis: nos patrē et filiū cognoscim⁹. vos spm̄sanctū ex diuina maiestate reiicitis: nos ponimus veneramur. Mittamus alia. hec aggrediamur in quo plus pōderis ē: nos xp̄m dei filiū dicimus: vos negatis. Cur negatis: sane quia nec vxorē habet deus ex q̄ filium procreare posset. Qz si vxor fuerit filiosq; geuuerit: mūdus qui vnius imperio regitur: in plures diuisus dominos diu stare non posset. In vnitate concordia est que seruat impia: in pluralitate discordia que maxima regna subuertit. sed quis tam rudis: tam uecors: tam demēs christianus est: qui generare deum ex cōubio et pmixtione femine arbitretur? nō sumus adeo bebetes christiani: vt tantū nepbas admittamus. Saracenis suaderi hoc posset. qui deo et corpus et caput et manus et cetera mēbra cōcedūt: nos deū spm̄ eē asserimus incorporeū: immortalē: eternum et incomp̄hēsibilē: qui dum seipsum intelligit in mēte sua v̄bum concipit: quod nos filiū dei eē dicimus: nec aliud ē in deo seip̄m nosse atq; intelligere q̄ deum eē: nihil etem in deo nisi de⁹. Deus aūt cuius ē verbum nominam⁹ patrē: et p̄cessum ipsius verbi generationē filii dicimus. Nec veritas hec de verbo dei apud xp̄ianos tm̄ illuxit. Gētiles ph̄i aū christi aduētum eadē q̄ nos asserimus nōnulli affirmauerūt: siquidem platonici in suis libris aptissime dixerunt: q̄ in principio erat verbū: et verbū erat apud deū. et deus erat verbum. hoc erat in principio apud deum. Oīa per ip̄m facta sunt: et sine ipso factum ē nihil. Et reliqua ferme oia cōprobant de verbo dei que Iohānes in euāgelio suo tradit vsq; ad incarnationē verbi quā ignorarūt. quia nōdū natus erat xp̄s: et alta legis mysteria absc̄derat deus a sapiētibus huius seculi: que reuelauit paruulis. Qz igitur platonici verbū dei nomināt et deū eē dicunt: nos filiū vocamus ex deo genitū et deum eē fatemur: nec ruinam mundi ex filii generatiōe timemus quando vnus dumtaxat filius est. pater et filius vnum sunt. vna potestas. vna voluntas: vna maiestas: nec verbum conceptum ab intellectu concipiente discordat. Obscura hec videbuntur: atsi voles presto erunt qui lumen afferant et apertissima omnia reddant. Et tu solem hūc corporeū cernis qui noctē abiens efficit. rediēs hic a seipso lucis p̄ducit radios. Hec productio generatio quedam est in sole: et radii solis filii solis non inconuenienter vocantur. que similitudo c̄p̄uis multifarie est inepta. Nam solis pluris sepe vidimus radios: deo vnicus est filius: in eo

tñ cõuenit: qa vna ẽ et solis et radioꝝ substãtia: et vna ẽ pris et filii diuini
tas atq; eẽntia: q̃uis cõpatio corpaliũ reꝝ nulla satis cũ diuis equiparari
põt: sed accipe testionia: et q̃ rõne nõ capis: cede auctí. Vetꝰ testamẽtũ et
iudeis et xp̃ianis et saracenis cõe ẽ. Eructauit (ingt Dauid ex psona dei)
cor meũ sibũ bonũ. boc ẽ qđ dei filiũ dicimꝰ: et vnigenitũ pris eterni: nõ
ex carnali cõiugio aut bũano cõplexu: sed ex corde dei. i. ex intellectu p/
ductũ asserimꝰ. Et rursus filiꝰ meꝰ es tu: ego hodie genui te. Hodie dicit:
quia deo nec heri pterit: nec cras iminet: sed hodie sp adest cui pntia sunt
oia. Ite ꝝ añ lucifeꝝ ingt genui te: vt intelligas qa nõ loqt̃ de Salomone
Dauid: sed deꝰ pr̃: de filio deo: qa añ lucifeꝝ nemo fuit. Etem̃ in li. sapie le
gimus sapiam q̃ dei filiꝰ ẽ dicẽtẽ. Nõdũ erant abissi & ego iã cõceptꝰ erã
añ montes et colles ego parturiebar. Nunq̃ em̃ pr̃ sine filio fuit: nec sine
pre filiꝰ, & boc ẽ qđ in euãgelio ingt iohes. In principio erat ŷbũ: & ver
bum erat apud deũ. & deꝰ erat ŷbũ. Que mysteria pfunda & alta cũ non
intelligeret Arriꝰ nec Machometes cõprehẽderet: negare maluit dei ve/
ritatẽ: q̃ suã ignorantiã cõfiteri: & suas ieptias iprudẽter ingerere: q̃ aliorũ
sapiam bũilr̃ discere. Stulta ꝫ & dãnosa ptinatia ẽ: deo ei & ppbis oꝫ cre
dere etsi qđ ẽ cꝰ rõeꝫ ñ capimꝰ: dẽmꝰ cũ paulo dicere. O altitudo diuitiaꝝ
scie & sapie dei q̃ incõprbẽsibilia sunt iudicia eiꝰ & iuestigabiles vie eiꝰ? Fa
tẽẽ iuriscõsulti: nõ oim q̃ a maioribꝰ snis istituta sẽ. rõꝫ reddi posse: et tñ le
gi pendũ eẽ qa ñ sine cã ꝓdita fuerit q̃ntominꝰ archana dei lꝫ agnoscẽ pr̃
me sẽ occulte cãe ad q̃s nulla potuit curiositas hoim pueire: sicut ocli no
ctue ad solẽ: ita et nr̃ intuitꝰ ad ea q̃ sẽ diuitatẽ. Nõ ẽ g̃ mirãdũ si nec ge
nerationẽ filii nec spũsci pcessionẽ: nec trinitatẽ i diuitate itellexit car
nalis bõ vl arriꝰ vl machometes: sed illđ in eis dãnabile ac detestabile fu
it: cꝰ sacre scripture diuisq; testioniis nõ acqeuerunt. Nã quid opꝰ ẽ argu
metis vbi deꝰ ipe loquit̃. De pitbagoricis traditũ ẽ cꝰ in disputãdo soli
si erãt dicere: ipe aũt erat pitbagoras: tãq; eiꝰ auctoritati nõ liceret aduer
tari: q̃ntominꝰ deo q verax ẽ: et ois bõ mẽdax: ſꝫ negabis bec eẽ dei q̃ af
ferimꝰ testionia. De bis posteriꝰ asserem: nũc de spũscõ agẽdũ est. cui tua
lex diuios bonores abrogat: nõ ẽ bmõi erroris machometes inuẽtor: ar
rii et nestorii et macedonii bec olim demẽtia fuit: q̃s sacra patꝝ cõsilia dã
nauerũt: sed eoꝝ virꝰ apđ egyptios et arabes aliq̃ diu latuit: et postremo
auctore machomete et mgro eius Sergio late diffusum est: ne mouearis
dũvera loquimur: caue ne seq̃ris cecos: disce spm̃scm̃ eẽ deũ: et tertiã fore
in trinitate psonã. Diximꝰ pauloante deũ patrẽ dũ se cognoscit verbũ cõ
cipere et filiũ gignere: nũc qđ sequit̃. Adiicimꝰ cognitoi annexã eẽ appe
titiuã quandã opationẽ: cuiꝰ principiũ volũtas ẽ. Inter opatões vero q̃s
volũtas ꝓducit: pcipua ẽ amare. adbibe bic aures et mentẽ erige: in deo
perfectã et absoluta fateri cognitionẽ oportet: et amorẽ pari mo cuius p
cessus p appetitiuã opationẽ expmit̃: sicut et ŷbi generatio p itellectiuã
et alia ẽ opatio q̃ itelligit alia q̃ appetit. Intellectiua ex bis cõplet̃ q̃ sunt

quodāmodo in ipo intelligente: nā sicut sensibilia i sensu: ita intelligibilia in itellectu dicim⁹ eē. Appetitiua āt cōplemētū accipit fm q̄ndā ordinē vel motū ad eas res q̄ obiiciūt appetitui & occultū quoodā pncipiuz sui mot⁹ bz: ea vo q̄ a pncipio ferunt archano spūs nomē acceperunt: nā & vētos spūs dicim⁹: & in scripturis pcellarū spūs appellant: qa non apparet afflatiois spūs initiū. Respiratione ēt & arteria motū ab intrinseco & occulto principio manāte vocam⁹ spm̄. atq; hoc mō cōgruēti q̄daz similitudine q̄tū diuia būanis vbis iudicari pnt: diuin⁹ ipe amor a pre filioq; pcedēs spūs dict⁹ est. In nobis duplici ex cā pcedit amor. aliqñ ex corporea: & materiali natura. & is plerūq; imūd⁹ ē & menti noxi⁹. Aliqñ ex ipsa proprietate spūal' nature: cū bōa itelligibilia & rōni cōuenientia adam⁹ & b̄ pur⁹ ē amor & laudabil' & aie salutaris. In deo corpalis amor seu material' locū nō bz: sz ille tm̄ repit q̄ simplex ē & nitidissim⁹ & purissim⁹. quē spm̄scm̄ appellam⁹. Nec nos itellectuali & sctō amore q cōq; pse quimur: nisi qđ itellectu cōcipim⁹. Cōceptio āt vt diximus q̄ fit itellectu verbū ē. atq; ita necesse ē amorē ex vbo oriri. Amat em̄ de⁹ qđ de seipso intelligit. i. vbū qđ cōcipit intelligēdo. Verbū āt dei dicim⁹ filiū dei. q & ipe patrē nouit & amat: atq; ita fit: vt amor ipe cui sanctus spūs ē nomē ex pre filioq; pcedit. fitq; cū pre & filio piter dē⁹. Nā sicut diuinū intelligere eēntie diuitatis ē: ita & amare: & sicut deus se sp itelligit: ita & se sp āāt et oia amat: suā bonitatē dū amat. Rursusq; sicut dei fili⁹ q ē verbū dei in natura diuia subsistēs pri coetern⁹ pfect⁹ et vn⁹ de⁹ ē: ita et spūs sanct⁹ de⁹ ē pri et filio coeq̄lis et coetern⁹. Et qa oē qđ subsistit in natura intelligibilia apud nos pson dr: apud grecos ypostaz. pns ē vt tres psonas in diuitate ponam⁹: qa tres sunt subsistētes pr et verbū et spūs sanctus. Neq; psonas dicim⁹ eē p eēntiā diuersas sz p solas relatōes distinctas: q̄ ex pcessioe verbi et amoris pueniūt. Atq; i būc modū xpiana religio diuitus illustrata. distinctas tres psonas cōsitet i diuis: nō tres deos: sicut machometes falso opinat⁹ ē: sed prem et filiū et spm̄scm̄ eē ab eterno deū asserim⁹: nec tm̄ ipm patrē q fili⁹ ē: nec filiū q pr ē: nec spm̄sctm̄ q pr est aut filius. Vna ē ei prīs et filii et spūs sancti eēntia in q̄ nō ē aliđ pr: aliud fili⁹ aliud spūs sanct⁹ q̄uis in psonis: aliū patrē: aliū filiū: aliū spm̄scm̄ diuia docēte auctoritate dicam⁹. Nec silitudo i bis q̄ creata sunt summe deest trinitatis. In uisibilia dei (sicut apls ait) p ea q̄ facta sunt intellecta cōspiciunt: sempiterna quoq; virt⁹ ei⁹ ac diuitas: relucet qppe in aia nra & q̄dam diuie trinitatis imago. Est em̄ aia nra substātia quedā incorporea et rōne p̄dita: et actus quidē siue forma organici corpis: q dū corpus mouet et regit sui meminit: se intelligit: et se diligit: quibus in rebus quedam apparet trinitas memorie: intelligentie et amoris. Tria hec ad seipsa referuntur: quia non est amor sine memoria: nec memoria sine noticia. Nam quis meminit aut amat quod nescit. Ineparabilia sunt hec a semetipsis: et tamen quodlibet eorum et simul omnia vna eēntia sunt: et vna vita in anima vna. Differūt

quia memoria non ē intelligentia vel volūtas:nec intelligētia voluntas siue amor. Qz si hec diligēter inspicias:inuenies summe illi⁹ trinitatis ac cz vnitatis vestigiū & imaginē quandā cz̄uis imparē. Quicunqz em̄ sem piternā et incōmutabilē naturā p mēoriā remisciē:intueē p intelligētiā. amplectiē p dilectionē:pfecto repiē in seipo summe trinitatis imaginē; non tn̄ oino similē sed qualēcunqz:ita vt in similitudine magna inuenia tur dissimilitudo:etsi em̄ hō meminit:intelligit et diligit: non tn̄ mēoria est:nec intelligētia nec dilectio:sed sunt hec in eo et in vna substātia:non sicut accidētia in subiectis q̄ pñt abesse:sed substātialiter exīstunt in anima:& vnus homo est qui habet hec tria:nō ipe est hec tria:in simplici vero natura q̄ de⁹ est cz̄uis vnus sit de⁹:tres tn̄ psone sunt vt dictū ē:& ipse deus ē & tres psone:sed illud satis ad rem nostrā est:quia tria hec aliquo mō vnū sunt. Repiē & sub aliis noibus & alio mō in nra natura illi⁹ summe & ineffabilis trinitatis imago. Nam mens & noticia ei⁹ & amor tria quedā. mēs em̄ nouit se et amat se:nec amare se pōt nisi etiam nouerit se. duo q̄dā sunt mēs et noticia ei⁹. Duo ēt sunt mēs et amor eius. Cū se nouit mēs et se amat:manet trinitas. s. mēs amor et noticia:et hec tria cz̄uis distincta inuicē sint:vnū tn̄ eē dicunē:quia in aīa substātialiter exīstūt. Et est ipa mens q̄si parēs:et noticia ei⁹ q̄si proles ei⁹: mens em̄ cū se cognoscit noticiā sui gignit:et ē sola parēs sue noticie. Terti⁹ est amor q de ipsa mēte et noticia procedit dū mēs cognoscēs se:diligit se: nō em̄ posset se diligere nisi cognosceret:amat em̄ placitā prolē noticiā suam:et ita amor quidam complexus est parētis et prolis: nec minor est amor parente et prole. i. mente et noticia:cū tantum se diligat mens:quantum se nouit et quanta ē. Consi derat hec rationalis homo:et videns tria in vna essentia concurrere:extendit se ad contemplationem creatoris et intelligit vnitatem in trinitate et trinitatem in vnitate. Et vnum deum colit:vnam eētiā et vnum principium sicut et patriarche et prophete atq; apostoli tradiderunt. Sed audiamus tandem ipos et diuine legis auctoritatem et testimonia in medium afferamus:sine quibus omnis est vana argumentatio:deum patrem omnes sacre littere confitentur:et dei nomen paternitatem ad omnia refert:etsi filium dicimus:non possumus patrem negare:de filio adducta sunt testimonia legis:ergo et pater ostensus est: sicut et saluator ait. Philippe qui videt me:videt et patrem meum. Nunc de spiritusancto quod cepimus prosequendum est. In Genesi legimus: qz spiritus domini ferebatur super aquas. Quis tunc dominus nisi deus fuit. Et cuius spiritus nisi dei. Et quomodo dei spiritus nisi deus? Deus ē quicquid dei est. Nec aliud illi immixtū est. Incompositus est: simplex est et purus deus. In Iob scriptum est. Spiritus domini fecit me: et spiraculum omnipotentis dei viuificauit me:dei sunt hec opera non homis. quid facit hoiem nisi de⁹ aut viuificat hoiem nisi deus? Est igiē spūs dñi propter qd dictū ē in ps. Spūs dñi repleuit orbē terrarz: et hoc quod ?ti

net omnia: quis hic ſpūs niſi deus: cui celum ſedes eſt: & terra ſcabellū pedibus eī. Et apud poetas deum nanq; ire p oēs terras. tractuſq; maris. celumq; ꝓfundum traditū eſt. Et rurſus eſt ne dei ſedes niſi terra. pontus & aer & celum & virtus propter quod recte inquit Dauid quo ibo a ſpū tuo. oēndens nō eē locum in quo poſſit fugere ſpm dñi qui eſt vbiq;. Eſſe aūt vbiq; implere & cōtinere mūdum: ſoli deo tributū eſt. Deus igiē ſanctuſſpūs eſt: qui hec agit & futura p̄noſcit & p̄dicit. ſicut ſcriptum eſt Reſpōſum accepit ſymeon a ſpūſctō ga nō morerē niſi videret xp̄m domini. Nō eſt cur deū negem⁹ qui dei efficit opa. Nō igiē ſolus pater de⁹ eſt: neq; ſolus fili⁹. ſꝫ ſpūſſctūs cū p̄re ſimul & filio de⁹ ē. quia nō aduerſaē rōni trinitas ꝓſonarū. in vnitate diuinitatis: quēadmodū ſupius oñſum ē Sed iam trinitatē ipam & ſacris cōdicibus demonſtremus & moyſen ante omnes audiamus. cuius hec ſunt verba. In capite libri quem geneſim noſtri vocant. In principio creauit deus celum & terram. Terra autē erat inanis & vacua & ſpūs dñi ferebaē ſup aq̄s. tria cōmemorat. deum. principium & ſpm̄. Ideo in deo patrē intelligimus: in principio filium: in ſpiritu domini ſpm̄ ſanctum. Et accipiaē hoc in loco principium pro filio. ſicut in pſalmis de ſuo filio dicit deus. Tecum principiū in die virtutis ſue in ſplendoribus ſanctorū exvtero añ luciferum genui te. Atq; ita in exordio naſcēſis mundi. trinitas ipſa in diuinis ꝓſonis adducit. hic ſi placeret. interſeri poſſet de beloym ſm Hieronymū ad Marcellū. tēptās dyabolus primos parētes. interpoſito ſerpēte & ſuadēs vt edāt de ligno ꝓhibito. eritis inquit ſicut dii. ſciētes bonū & malū. qđ ꝓinde accipiendum aeſi diceret. eritis ſicut diuine ꝓſone quib⁹ ignotū ē nihil. & cū elecit adā de paradiſo inqt dñs. Ecce adam factus ſicut vnus ex nobis quibus nobis p̄ſcz & filio & ſpūiſancto. Sed manifeſti⁹ eadem trinitas oñdit cū dicit. Faciamus hoiem ad imaginē & ſimilitudinē nr̄am: cū ait faciam⁹ & noſtrā: plures ꝓſonas inducit: cum dicit imaginē vnitatez diuinitatis oñdit. nec ſolitarius eſt cum dicit faciam⁹. neq; alieno a ſe loquit qui nr̄am ait. Duo ſunt pluralia v̄ba faciam⁹ & nr̄am: vt videaē p̄ cū filio & ſpūſancto miſcere ſmonē: qđ nō ſono vocis ſed intellectu q̄ ſingularia ſunt. quia vnus eſt deus. & vna exp̄ſſa ē diuinitatis eēntia. Dixerat creauit deus celum & terram. mox ſubiungit faciam⁹. & nr̄am. vt pluralitas in ꝓſonis intelligaē. Idem & pſalmiſta canit regius dum ait. verbo dñi celi firmati ſunt. & ſpū oris ei⁹ oīs v̄t⁹ eoꝝ. Quid manifeſti⁹ dici potuit in cōditiōe celoꝝ tres ꝓſone cōcurrūt. dñs. verbū & ſpūs. dñs patrē exprimit. in verbo filiū accepimus. ſpm̄ is quē ſctm̄ vocamus. Et rurſus ꝓp̄a vt trinitatē ꝓſonarum in diuinitate cognoſcas. ter deū ꝓuocat in bn̄dictione. Bn̄dicat nos inqt deus de⁹ nr̄. bn̄dicat nos de⁹. & metuāt eū vniuerſi fines terre. Trina dei cōfeſſio. trinitatē exprimit ꝓſonarū. et cum ſubdit. metuant eum vniuerſi fines terre. vnitas apitur diuinitatis. In p̄ quoq; xliiii. multum exp̄ſſe trinitatē innuit. cuj dicit filio. ſedes tua deus in ſeculū ſeculi. et poſtea ſub

dit.propterea vnxit te deus de⁹ tuus.i.pr̄ et spūssanctus.et cū sequit̄.pre participibus tuis.mysteriū incarnatōis apit:de quo suo loco ꝓseq̄mur. ysaias in visiōe sua clamant ia itroducit seraphin: sanctus.sanct⁹.sanctus. dn̄s deus sabaoth.ter sanct⁹ad tres ꝑsonas refert̄ : et semel dn̄s et semel de⁹ dicit̄.quia vn⁹ē dn̄s et vn⁹ē de⁹.Et rursus idem vates ex ꝑsona xp̄i loquit̄ et dicit.Dn̄s me⁹misit me et spūs ei⁹:dn̄s me⁹inqt.i.pr̄ misit me: .s.filiū.et spūs ei⁹qđ ē sanctusspūs:qs hic nō intelligit trinitatē : nō latuit prophetas hoc mysteriū.Possent et alia plura hmōi testimonia ex veteri testamēto afferri:q̄ trinitatē plane oñdunt:plani⁹ tn̄ locut⁹ ē in euāgelio dn̄s.q cum in orbē mitteret discipl'os.Euntes inqt docete oēs gētes : et baptizantes eos in noīe pr̄is et filii et spūssancti : tres noiauit personas. In nomīe dixit nō in noibus.vt eēntie vnitatē in ꝑsonaꝝ trinitatē monstraret:et Iobānes euāgelista q de pectore dn̄i veritatē hausit in epl'a sua inqt.Tres sunt q testimoniuꝫ dant in celo.pr̄:verbū et spūssanctus. et hi tres vnū sunt.Et apl's Paulus.misit inqt spm̄ filii sui in corda vr̄a.Et alibi Spūs eius q suscitauit ib̄m habitat in nobis.Et iteꝝ ex ip̄o inqt et ꝑ ip̄m et in ip̄o sunt oīa,ipsi honor et gl'ia.ex ip̄o dicit propter patrē.et ꝑ ipsum propter filiū.in ip̄o propter spm̄scm̄. Zō dicit ex ipsis aut ꝑ ipsos siue in ipsis.nec in ipsis sed ipsi honor et gl'ia inqt.vt trinitatē simul et vnitatē cognoscerem⁹.Atꝫ his testimoniis et auctoritatib⁹illuminata ē desuper xp̄iana religio.Summa em̄ fiducia cōfitet̄ et p̄dicat vnū eē deum: qui est causa cārum:principiū et finis oīm rerū:et oīs auctor creature et summū bonū.et nihilomin⁹tres ꝑsonas in deo recognoscit:et trinitatē in vnitate venerat̄.Cui q aduersat̄:salutis exptem se reddet.et ambulat in tenebris et veritas nō est in eo.Tu vero si sapias de tenebris emerges: et candida luce ꝑfusus:sacratissimā trinitatē et cognoscēdo coles et colēdo cognosces:nec aduersaberis sacrosancto euāgelio in quo legit̄. Verbuꝫ caro factū est.Negat tu⁹legifer incarnationē verbi,nā cur inqt factus ē de⁹ homo et in ligno crucis passus.qui alio modo genus humanū redimere poterat.Negat tua lex xp̄i necem:et alium suo loco interfectum existimat:nec deum incarnatū cognoscit:nec crucifixum aut mortuum. Nos vtrunqꝫ p̄dicamus:quia factus ē homo deus:et passus est: et propter salutem homis hec facta eē testamur.Ait em̄ de seipso dn̄s:venit filius hominis saluare quod ꝑierat.Constabat primi paretis errato oēs homines culpa teneri.clausa erat paradisi porta:nec mortalib⁹patebat in celū adit⁹ Decebat summā dei bonitatē hominē q ceciderat repare:nec miseꝝ esse perpetuo sinere.q ad beatitudinē perfruendā creatus fuerat :sꝫ obstabat iusticia dei q̄ ꝓ pctō satisfactionē exigebat:dign⁹erat infinita pena.q maiestatē offenderat infinitā.nec hō tāti erat vt infinitā posset redimere culpam.stabat hinc diuīa iusticia vltionē petēs:illic diuīa bonitas miserēduꝫ eē cōtēdēs.Audiēda fuit vtraqꝫ vox:qa vniuerse vie dn̄i miscđia et veritas:q̄re et si poterat de⁹aliter hūane imbecillitati cōsulere:ē em̄ omp̄s:hic

tamē cōueniētissim⁹ fuit modus quē elegit. vt assumpta hūana natura ipe penas solueret. Fact⁹ ē de⁹ hō: vt hō fieret de⁹. veritas de terra orta ē. et iustícia de celo pspexit: cōiūcta ē hūanitas diuinitati vt accipet de plenitudine bonitatis: ꝙ sue defectū suppleret infirmitatis. Fuit hic modus saluādi hūani generis diuini bonitati cōueniēs: satisfactū ē iustície simul et miscdie. satisfactū ē amori et odio. Placuit hoc diuie potētie: q̄ oēm defectū nr̄m sua virtute supat: placuit & sapie q̄ nihil frustra nihil nō decēter accōueniētissime facit. Et licet necessitate absoluta q̄ necessariū dicim⁹ si ne aliud eē nō pōt: incarnatio verbi necessaria nō fuit: eo tn̄ mō quo necessariū accipit id quo cōueniētius & cōgruenti⁹ puenit ad finē: dicē nō pudet: ad repationē hois incarnatōis filii dei necessariā fuisse. Ego sum deus: ego sum dns: & non est absq̄ me saluator: ex psona xpi ingt ysaias. quia nō poterat hō saluare seipm. Et necessariū fuit vt hō fieret de⁹: et de us hō saluaret hoiem propter qd pulcerrime & ad ppositū aptissime inquit. ex nr̄is pfessorib⁹ vn⁹ in hūc modū de mysterio diuie incarnatiōis. Suscipit a maiestate hūilitas: a vtute infirmitas: ab eternitate mortalitas & ad depēdendū cōditōis nature debitū: natura inuiolabilis ē vnita passibili: deusq̄ ver⁹ & hō verus in vnitate tempat: vt qd nr̄is remediis cōgruebat. vnus atq̄ idē⁹ hoim deiq̄ mediator: & mori ex vno & resurgere posset ex altero. Nisi em̄ eēt verus de⁹: nō afferret remediū: nisi eēt verus hō: nō pberet exēplū. Intelligis q̄s cōueniēter fili⁹ dei: carnē assumpserit vt de⁹. & mortē obiret vt hō. Sed q̄ris testimonia antiq̄ legis: non negabimus: pōsto sunt. ecce inquit ysaias. Virgo cōcipiet & pariet filiū & vocabit nomē ei⁹ emanuel: qd interp̄tat nobiscū de⁹. Quō nobiscū de⁹: nisi quia verbū caro factū ē: & habitauit in nobis. Et ite⁹ eiusdē ppbe verba sunt. Puer natus ē nobis: et filius dat⁹ ē nobis: cui⁹ imperiū sup bumerum ei⁹: et vocabit nomē ei⁹ admirabilis: cōsiliarius: de⁹ fortis: pr̄ futuri seculi: princeps pacis. An nō sic mysteriū incarnatōis plane oñditur: et q̄ futura erant tanq̄ p̄terita manifestant. Puer ingt natus ē nobis: quia natus ē in hūana puitate: et datus est fili⁹. quēadmodum Iobānes ait. quia sic deus dilexit mundū vt filium suū daret vnigenitū: datus ē xp̄s ex diuinitate: natus ex humanitate: natus ex virgine: cuius imperium sup bumēcum eius. qd est impium xpi: nisi lignū crucis: in quo pependit. mundum vicit. aereas potestates debellauit. et subacto triumphatoq̄ dyabolo regnum suum potenter intrauit. Oportuit enim xp̄m pati. & sic intrare in gloriam suam. vt habetur in euangelio Luce. Imperium igitur sup bumerum eius fuit: quia crucē suam suis gestauit humeris: q̄uis eo fatigato Symon cyreneus angariatus sit eam tollere. dicit admirabilis. ppt signa & prodigia que fecit. luman cecis: auditum surdis: claudis ambulationem: debilibus fortitudinem & mortuis vitam restituens. Consiliarius appellatur. propter euangelica consilia: q̄ adiecit antique legi. Deus asseritur: ne putares purum bominē natum: nam deus humane nature

cōiūctus est. Fortis: quia spoliauit infernū: et portas ereas confregit: et vectes ferreos dissipauit. pater futuri seculi: quia celū aperuit electis et regnum boi preparauit eternū post banc vitam in celesti irl'm. Princeps pacis: quia nato xp̄o dausum ē apud romanos tēplum iani: et mira pax est orta: et gloria inexcelsis deo cantauerūt angeli: et in terra pax hominib⁹ bone voluntatis. Vnde dicit et alio loco idem ysaias incarnationē verbi dicens. Dn̄s em̄ iudex nr̄: dn̄s lucifer nr̄: dn̄s rex noster: ipe veniet et saluabit nos: qd pinde accipiendū est: ac si dicat. carnē accipiet et mortē p nobis subibit. Et rursus. Vere tu es deus absconditus: deus isrl'. saluator absconditus inquit. quia in carne latuit. saluator isrl': quia sua morte nr̄az mortē redemit. Et ne putes tpalem eē salutem: saluatiōis genus addidit isrl'. saluatus est inquit in dn̄o in virtute dn̄i. et subdit salute eterna quam consecuti sunt oēs qui ex isrl' xp̄o crediderūt: aptissimū testimoniū ysaie. sed audi Hieremiā sua sunt bec verba. Ecce dies venīt dicit dn̄s. et suscitabo germē iustum ex semine dauid. et regnabit rex et sapiēs erit: et faciet iudiciū et iusticiam: et in diebus illis saluabit iuda et habitabit isrl' confidenter: et boc est nomē qd vocabūt eum: deus iustus nr̄. Cōsidera vba et attē de mysteria. Suscitabo inqt germen iustū. i. xp̄m sanctū et iustū: ex semine dauid fm carnē. quia ex prosapia regia et de sanguine dauid. maria mater dn̄i nata ē: et regnabit rex: quomodo regnabit: tane quēadmodum ipe apud Matthеū in euangelio dicit. Data est mihi oīs potestas in celo et in terra. quod est regem esse. et sapiens erit ait sapientia. s. creata que hominis ē. et increata q̄ dei ē: et que ē ante secula: et faciet iudicium discretiōis et iusticiam discussionis nūc discretionis dum elegit ex mortalibus quos vult: et alios sud arbitrio dimittit: et in fine seculi iusticiam discussionis: quādo reddet vnicuiq; fm opa sua. In diebus illis saluabit iuda. i. quicunq; crediderint et baptizati fuerint salui erunt. et habitabit isrl' confidenter in statu ecclesie triumphantis: et boc est nomē qd vocabunt eum deus iustus nr̄: vt scias quia xp̄s ex semine dauid natus ē: non solū hō sed etiā deus ē: nec alteri q̄ xp̄o bec verba cōuenire pnt. Accedat et alius propheta Baruth noie. Quid ille ait: Hic ē inqt deus nr̄ et excitabit alius aduersus eū. Hic adinuenit oēm viam discipline. et tradidit illam Iacob puero suo: et isrl' dilecto suo: post bec in terris visus est: et cum hominibus cōuersatus ē: docēt bec oia incarnationē verbi et hominem factum dei filium manifestant. Nunc de morte audi et eos cōtemnito qui xp̄m volunt eē translatum et nōdum mortuum. Sed incredibili dementia citra diem supremū iudicii cum omnibus angelis interficiendū putant. O nepbandā audaciaz et stulticiam aliis inauditam. dimittimus angelos quoz substātia incorporea est et immortalis. xp̄m interfectum negant et aiunt interficiendum: ac dauid ex psona xp̄i: que nō rapui tūc inquit exoluebam: quia non peccauit et penas dedit: et pro alieno delicto mortem subiit. Quod manifestius ysaias ostendit dicens. Vere lan-

guores nostros ipse tulit:et dolores nostros ipse portauit. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras.attritus est propter scelera nostra. disciplina pacis nre super eum:et liuore eius sanati sumus. Omnes em nos quasi oues errauimus:& vnusquisq; in via sua declinauit:et deus posuit super eum iniquitatē.i.penam pro iniquitatibus expiandis omniū nrm Et subdit.oblatus ē quia ipe voluit:& nō aperuit os suū. Et paulopost. tradidit in mortē animā suā:et cū sceleratis deputatus ē: ipe multoꝝ peccata tulit:& pro trāsgressoribus rogauit. Si vidisset propheta passionē xpi: vix potuisset apertius loqui. Nec Hieremias tacuit tormēta domini qui eū in ligno crucis ita loquentē inducit. O vos oēs qui transitis p viā:attēdite et vi.si est dolor sicut dolor me? Et ipe saluator de se ait.ecce ascēdimus ierosolimā & filius hois tradetur principibus sacerdotum et scribis:& cōdemnabūt eū morte:& tradent eū gentibus ad illudendū et flagellandū & crucifigendū:& tertia die resurget. Et iterū alibi. Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto:ita exaltari oportet filiū hominis. vt omnis qui credit in eum nō pereat:sed habeat vitam eternam. Et ne de morte dubites scribit euangelista. Cum accepisset Hiesus acetum dixit. Consummatum est:& inclinato capite emisit spiritū. Propbete xpm moriturum & a mortuis surrecturum predixerunt euangeliste:& obiisse in cruce:& sepultum resurrexisse tertia die affirmant.certa res est. nibil ambiguitatis babet veritati omnia consonant.resurrexit dns:ascendit ad celum & venturus est iteꝝ & faciet iudiciū in fine seculi. Tua lex bec nō recipit:quia nō sapit de xpo que sape oportet. Cuius alterū aduētū non solum auangeliū sed antiq etiā vates ostēdūt sicut pauloante de Hieremia diximus:cōtestis eius ē Daniel dicēs. Ecce in nubibus celi quasi filius hominis veniebat:& vsq; ad antiquū dieruꝫ puenit. Et sequit. Et dedit eis ptātem & bonorē & regnū:& oēs populi trib? & lingue fuiēt ei. Quib? verbis veri doctores iudiciū xpi facile inueniūt in fine mūdi. Et ipe xps de seipso loquitur. Dico vobis q vos qui secuti estis me in regeneratioe cū sederit filius hominis in sede maiestatis sue:sedebitis & vos iudicātes duodecim tribus isrl. Et in actibus apostoloꝝ legimus constitutum esse xpm a deo patre viuoꝝ & mortuoꝝ iudicem. Hec nos de deo sentimus bec & firmiter credimus:bec salubriter p̄dicamus eternā vitam pmittentes oibus qui xpo credunt & in trinitatis noīe baptizati opa faciūt euangelio digna. Queris que sit ista vita eterna:quid agat illic homo: q̄ voluptate letet. & quā btitudinē assequat:respondemus cū euangelio Iob. Hec est vita eterna vt cognoscant te verū deū & quem misisti ihm xpm. summa ibi felicitas erit videre deū in sua natura.et eius perfrui bonitate. gaudiū mētis nre erit:bac satiabimur:bac implebimur:binc summa felicitas erit bre deū & deū cognoscere Videm? em nūc per speculū vt ait aplꝰ tunc facie ad faciem:& in iubilo:teste Iob. In facie domini videbimus lumen:& satiabimur cuꝫ apparuerit gloria eius.& erimus sibi similes sicut

ait Iobes. Nec oculus vidit inqt ysaias nec auris audiuit nec in cor hois ascēdit: q̄ pmisit dns dilīgētibus se. Et apls. nō eē dignas cōpassiōes huius seculi: dicit ad futurā gl'iam q̄ reuelabit in nobis. Tua lex in alia vita flumina lactis & mellis & vini pmittit: & cibaria delicata et vxores multas & cōcubinas et virginū coitus: et angelo⁹ in turpibus obsequiis mysteria: & quicqd caro deposcit. bouis hec paradisus & asini potius q̄ hominis est. Nam quis mortalis est hominis habēs faciem: qui p omnem vitam suam corpi seruiat: quis nō aliquādo in mētis secessum abit: quis nō pascit intellectum aliquādo & a sensibus recedit speculando. An nō est bonoris & glorie voluptas multo iocundior & diuturnior q̄ venerȝ An non dultior ē bn̄ acte vite laus q̄ cibus ipse vel potus. Bibit sapiens atq̄ edit vt viuat: tua lex ideo vitā appetendā homini existimat vt edat & bibat. Sicut in hoc seculo carneus fuit legifer tuus ita & in futuro carni studendum putauit: neq̄ curauit satiare mentē cui omne studium fuit implere ventrem. atq̄ in ea re summū bonum esse putauit: quod neq̄ gētiles pbilozophi p̄ter paucos admisissent: inter quos summa fuit de supremo bono dissensio. Alii in doloris priuatione felicitatem posuerunt vt Didonius. Alii in honestate voluptati cōiuncta. vt Calypho & Sinomachus. Alii in scia vt Erilus: Alii in sola virtute atq̄ honestate. vt zenō & stoici. Alii in bonis aī & corpis et fortune: vt Aristoteles & pipatetici Soli aristippus & epicurus & eo⁹ scola summū bonū in voluptate locauerunt: atq̄ his tua lex cōformis ē q fex oim pho⁹ & fetidū scenū fuere. nec tn̄ illi in eo errore fuerūt vt hanc felicitatē in altero seculo expectarūt quib⁹ future vite spes nulla fuit mortalē animā existimantiū: nr̄i phi summū bonū nec in terra nec in sensu: sed in celo et in deo q̄rendū censent: & eo satiandā mētē existimāt. Et natura instituit nos vt celū aspicientes eo votis oibus aspiremus. sicut ē illud poeticū. Os hoim sublime dedit celūq̄ videre Iussit: et erectos ad sidera tollere vultus. Quis nescit finem his prestare q̄ sunt ad finē: oia hec corporea oblectamenta eo repta sunt. vt spes homis conseruari et in suū finem qui ē deus p hec adduci posset. Quis aut ederet aut biberet aut procreandis liberis opam daret: nisi esset in his aliqua delectatio. at hec no est finis homis qui ad deū factus est: & nisi ad deum veniat nunq̄ quiescit: nec p carnales delectatiōes ad deum ipm̄ pueniē: sed q̄nto his magis imersus est hō: tāto ē ab ipo deo remotior: q aliq̄n eo beatior existit: quāto angelice diuineq̄ nature magis ac magis adheret. Nec curat carnalia desideria q bonis fruitur spiritualib⁹ sicut ignis & aqua simul esse non possunt: sic delicie spiritales carnalib⁹ non coherent: trahunt ille ad se humanā naturam & totam in se rapiunt nec sentire sinunt que caro appetit. Gustato spiritu despicit omnis caro: vt inqnit vnus ex nostris. Tua lex in paradiso voluptates admittit: q̄s nec Solon nec Ligurgus pmisit i terra. Quot felicitates de cibo et potu et aliis voluptatib⁹ oriuntur: q̄s in padiso nepbas fuerit noiare. Aut eā

gignerent sine fine boies & implerẽt oia nunq̃ morituri: aut frustra eẽt permixtio maris & femie sine fructu: q̃ etiã in hoc mũdo dãnat. Dicꝫ qd ergo feminis opꝰ est si nõ ẽ coitꝰ. Dicimꝰ & nos qd opꝰ ẽ coitu si nõ ẽ generatio. ppter voluptatẽ dices. at hec feda voluptas ẽ & indigna: q̃ padisum nõ ingredit. nã quõ illic pmissa erit hec turpitudo: q̃ hic tãq̃ obscena phibet: & tm̃ ppter sobole aut euitãdi maioris mali cã pmittit. Ipocrates diuine vir scie: venereũ coitũ partẽ eẽ quendã morbi teterrimi existimabat. quẽ nr̃i comicꝝ dixerũt. Quis igit babẽs aliqd bũani pudoris: ac vt vbis cuiusdã gẽtilis vtamur: voluptatibꝰ istis duabꝰ coeũdi atq̃ comedẽdi: q̃ boi cũ sue atq̃ asino cões sunt gratulet̃r: nõ sunt bec q̃ pia mẽs in celo regrat. Dicis iteꝝ nõ erit plena felicitas in padiso si aliqd defuerit oblectamẽti genꝰ: g̃ vt existimas cũ variis rebꝰ oblectẽt boies: saltatione: venatiõe: piscatioe: ludo: lucro: cãtu: cibo: potu: venere: & aliis q̃q̃ pluribꝰ. eadẽ oia in padiso tuo reqres: & cũ virgilio dices. Que gr̃a curruũ armorũq̃ fuit viuisq̃ cura. nitẽtes. pascere equos eadẽ sequit̃ tellure repostos. Vana bec phia ẽ: quã nulla vnq̃ ciuitas. vnde instituta recepit: nos vt diximꝰ mẽtis gaudia & spũales delicias q̃rimꝰ. Btitudo nr̃a quaꝫ expectamꝰ in altera vita: est ipa dei visio: q̃ nibil optabilius inueniri põt. Videbit em̃ beatꝰ animꝰ: & q̃ sunt in celo: & q̃ sub celo: qd erit qđ eiꝰ aspectum fugiat: q videbit videntẽ oia. Que nunc videnti obscura de deo: de trinitate: de incarnatiõe verbi: de pcessiõe sanctispũs: de sacramẽtis ecclie de ceteris archanis: tũc apta erũt & manifesta: nullũ deerit oblectamentũ nibil requiret vltra plenꝰ animus. nã quid pleno opꝰ est: nibil illi deest q̃ nibil cupit. desideria nr̃a implebit optimꝰ ac maximus deꝰ: in quo oia bona sunt: nec vllũ cupiditatibꝰ nr̃is relinquet locuꝫ. Erit deus oia in oibus qui sine fine videbit̃: sine fine amabit̃: sine defatigatione laudabit̃: q̃ lingua dicere: vel quis intellectus cape sufficit illius supne ciuitatis quanta sint gaudia angeloꝝ choris interesse: cũ beatissimis spiritibꝰ gl'ie cõditoris assistere: pntem dei vultũ cernere: incircũscriptum lumẽ videre: nullo mortis metu affici: incorruptiõis perpetue munere letari. Neq̃ illic beatitudo bũani corpis in epulis erit. aut in vino. aut in coitu. Ex redundãtia beatitudinis anime glorificabit̃ corpus ipm & similitudinẽ eius induet Fulgebit tanq̃ sol in conspectu dei: tenuitati eius nulla resistet materia: leuitas & agilitas infinita spacia in ictu oculi pmeabit. nibil erit quo amplius ledi posset. Inuiolabile erit & impassibile: more aie. Et ita totꝰ bomo exultabit & dicet cũ propbeta: cor meũ & caro mea exultauerunt in deũ viuũ. Nec frustra erit differẽtia sexuũ aut artus reliqui supfluent. resurgent viri & femine integris mẽbris: & non solum in specie: sed in ipso individuo bumane nature pfectio reintegrabit̃. nec tamẽ animales operationes aderunt: nec cõmixtio maris & femie: quia cessabit causa ppter quã fuerat introducta. Erit em̃ completa multitudo bominũ a deo preelecta. nec vllus erit carnalis appetitus: nec pulsabit tentatio inimici: nõ pa

tebit in ſi die locus cum peruentū fuerit ad triumphū. Pax ibi fiet incon-
cuſſa: & quies & ſumma cōcordia vigebit. Vides inter tuam & noſtram
bītudinē quantū intereſt: nīa felicitas nobiliori bois pti. i. aie rndet: tua
viliori. i. corpi. nīa mētalis eſt: tua carnalis. Nīa fulgēs & nitida: tua ob-
ſcura & fetida. Noſtra cū angelis ipo deo cōis ē: tua cū ſuibus & aliis pe-
coribus. Noſtrā docti oēs laudant tuam vituperant. Nīa celo digna eſt:
tua etiā in terra reprebēdit: ſed dices in ſacris etiā codicib⁹ cōuiuia repe-
riri: q̄ futura videtur in celeſti irl'm potu ciboq̄ plena. Inquit em̄ yſaias.
Faciet dns exercituū oibus populis in mōte boc cōuiuiū pinguiū. Et in
ſapia legimus. Miſcuit vinū & poſuit menſam. Et iterū. Venite & come-
dite panē meū: & bibite vinū qd miſcui vobis. Et in eccl'iaſtico. Cibauit
illū deus pane vite & intellectus: & aq̄ ſapie potauit illū. Et dns apd Lu
cam. Ego inquit diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi p̄ meus: vt edatis
& bibatis ſup menſam meā in regno meo: oia bec & bis ſimilia ſpūalem
bnt intelligentiā: quia de mēſa ipa ſapie nō corpalis vl' cibus vl' pot⁹ aſſu
mit: ſed mētalis qui ſuauiſſimus eſt ac mūdiſſimus: & bic eſt quē nos ex
pectamus in futuro ſeculo. Tanto ē igit nīa dignior q̄ tua felicitas: q̄n-
to nobilior & diuine bītudini propinquior: ſed attingamus nonnullas
alias tue legis ineptias que tum ſacris liis aduerſant: tū philozophicas
rōnes excludunt: dicit legifer tuus: q̄ tetigit eū deus manu ſua inter hu-
meros: & vſq̄ ad medullā dorſi eius penetrauit frigus: qd pinde eſt ac ſi
corporeū eē deum affirmet: quia tactus nō ē niſi p corpus: nos incorpo-
reum dicim⁹ deū. Ait em̄ yſaias ex ore dei. Celū & terram ego implebo:
qd nō poſſet fieri ſi corpore⁹ eēt: & propterea dicit in p̄s Dauid. Spirit⁹
dni repleuit orbē terraꝝ. ſpūs inqt dni: nō corpus dni. Et Iohes in euan
gelio. ſpūs ē deus. Pbi deum purū actū dicunt eē principiū oim reꝝ: na-
ture oino ſimplicis & eterne: q̄ ſi corporeus eēt: eēt cōpoſitus ex elemē
tis aut alia materia: & poſterior ſuis ptibus: neq̄ ſimplex: neq̄ purus: ne-
q̄ origo reꝝ. Et creaturas bret ſeipſo excellētiores angelos. ſ. nobiliora
ſunt em̄ ſpūalia q̄ corporea: qd ē opinari abſurdū: ne dicam⁹ aſſerere: nec
ſimul ſtare pōt: vt cā cārum ſit deus ſicut pbi volūt & recte volūt & com
poſitus inueniat: eēt em̄ ab alio cōpoſitus: & illū nos potius diceremus
deū qui cōpoſuiſſet: nō ē igit corporeus de⁹. quia cōpoſitus nō eſt. Nec
mouemur: quia in ſacris lris: & caput & manus: & pedes & oculi: & digi
ti: & cor: & vterus & bmōi attribuant deo: vt em̄ ſpūs ſanctus qui loq
tur in ſcripturis vocabulis q̄ ſunt in vſu p ſimilitudinē q̄ndam. ſicut dicit
Ezechiel ex pſona dei. Ego viſionē multiplicaui & in manib⁹ ppbetarū
aſſimilatus ſum eis: eſt em̄ naturale boi p ſenſibilia ad intelligibilia pue-
nire: & ois nīa cognitio a ſenſu capit exordium. Atq̄ idcirco ſpualia no-
bis in ſacris codicib⁹ ſub metbapbora corpalium exbiberet: q̄dq̄ ita fit
vt etiam rudes aliquid capiant qui alioquin eſſent diuine ſapientie mi-
nus idonei auditores. Dixit preterea tuus machometes. omniū pcōrū

cauſam eſſe deum: & exclamãs his verbis vtitur. O deus quibus vis bo
nam: quibus vis malã viam p̃bes. Nos mortale pctm̃ auerſionẽ quãdaꝫ
eẽ dicimus ab vltimo fine: nec poſſibile cenſemus deum qui vltimus fi
nis eſt voluntatẽ cuipiam a ſe auertere: eẽt em̃ ſibiipi cõtrarius. etſi deus
omnia diligit quecunq; fecit. vt eſt illud Sapie. Diligis omnia que ſunt:
& nihil odiſti eoꝝ que feciſti: quõ conſentaneũ eſt: vt peccati cauſa ſit ipe
deus. Cui dixit in p̃s Dauid. Odiſti omnes qui opantur iniquitatez. Et
in Eccleſiaſtico legim9. Omne detrimẽtũ erroris odit deus: cõtraria ſunt
amor & odium. Audi vlterius intolerabilem tue legis errorem. ſi nobis
inquit aduerſa incũbunt incubuerunt & ceteris. Sunt em̃ iſte dies caſus
atq; fortuue: negat diuinã prouidentiam curare mortalia. Nos de diuia
ſapiẽtia dicimus: q̃ attingit a fine vſq; ad finẽ fortiter & diſponit omnia
ſuauiter: nec ſumme dei bonitas cõuenit ea negligere q̃ creauit, ppter qđ
inquit p Matheũ dñs: omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt. Addit
machometes angelos creatos ex flãma ignis & peccare & mortuos eſſe
nos cũ propbeta dicimus. q̃ deus fecit angelos ſuos ſpũs: & creauit eos
ex nibilo: & pbilozophos nobiſcũ ſentientes babem9: qui oẽs angelos
quos vocant intelligẽtias incorporeas eẽ dixerunt: nec peccatũ in ange
lis reperiri poſſe cenſemus: qui deũ in eſſentia videntẽ omnia vident: et
omnia intelligunt ad ſuam pfectionẽ neceſſaria: nec eſt in eis ignorantia
peccati mater. Nec ſubiectã corruptioni naturã angelicã arbitramur. in
qua non eſt materia que ſepari poſſit a forma. ſed ipſa forma per ſe ſubſi
ſtit incorruptibilis et immortalis. Origenis predari excellentis ingenii
viri: ſicut multa extant predariſſima opa: ita q̃ nonnulli errores peruer
ſiſſimi reperiunt̃: inter quos vnus ille eſt: q̃ demones p dei miſericordi
am liberandos eſſe aliquando a penis aſſerit. Hunc ſecutus eſt Macho
metes: qui ſaluandos per alcoranum malos angelos affirmat. Nos cum
yſaia de omnibus damnatis ſiue bominibus ſiue angelis vnã ſententiaꝫ
babemus: q̃ vermis eorũ non morietur: & ignis eorum nõ extinguet.
Et ſaluator in euangelio damnatis in vltimo iudicio ignem eternum re
promittit dyabolo & angelis eius preparatũ. Quid q̃ tuus legiſer ani
mam bumanã portionẽ aſſerit anime dei: ſic nõnulli pbilozopbi palam
tradiderunt et manichei ſecuti ſunt. Nos bumanam animã ad imagineꝫ
et ſimilitudinẽ dei factã dicimus: ſicut ſcriptum ẽ in Geneſi. Faciam9 bo
minẽ ad imaginem et ſimilitudinem noſtram: quod de anima dictum eſt
non de corpore: q̃ ſi anima bominis portio eẽt dei: eſſet vtiq; deus: nec
eſſet bomo non deus: quod dicere ſtultiſſimũ eſt. cum manifeſtũ ſit labi
bominis animam a bonitate in maliciam: a veritate in errorem: a gaudio
in triſticiam: a ſpe in deſperationem. quod ẽ a dei ſubſtãtia penit9 alienũ.
Nec illud verũ ẽ: q̃ in veſtra lege tradit̃: animas boim ex materia pdu
ctas eẽ oẽs. Aſſerunt em̃ pbilozopbi ab extrinſeco eẽ bomi intellectum
ſed q̃ innatus ſit ſpũs vite iuſſu dei. Et tbeologi rõnales animas omnes

ex nihilo creatas dicunt. et Adam cũ factã vidissent feminã: hoc os inqt de ossibus meis: & caro de carne mea. non dixit anima de aĩa. Et prophe ta in ps̃. canit. Qui finxit sigillatim corda eoꝝ. ponit̃ em̃ cor ꝑ anima: qa sedes eius in eo est. Et deus sibi aĩarũ productionẽ reseruauit propter ea rum dignitatẽ. quia ꝑ Ysaiam ait. Omnẽ flatũ ego feci. qđ intelligitur de flatu spũali: qui ẽ rationalis aĩa. Preterimus ꝙ celũ ex fumo factũ dicitis. qđ si verũ eẽt corruptiõi subiaceret. Preterim⁹: ꝙ solẽ & lunam equales ab initio virtutis & luminis tuus propheta testat̃. Nos dicim⁹ celum ex nihilo creatum: & duo luminaria magna fecisse deuꝫ ab initio. luminare maius ut p̃esset diei: & luminare minus vt p̃esset nocti. Ad illud trãsim⁹ qđ in vr̃a lege dulcissimũ & saluberrimũ eẽ putatis. Vxores multas du cere. qđ si deo placuisset: creato homini ab initio nõ vnam tm̃ sociam pre buisset sed plurimas. Nec dixit deus. Relinquet homo patrẽ & matrem & adherebit vxoribus suis. sed vxori sue dixit. Nec amicitia inter virum & vxorẽ vera eẽ põt vbi non ẽ equalitas. cũ vir pluribus misceatur. mu lier vero vni tm̃ adhereat: cuius est in alias plures distractus amor. Nec propterea numerus hominũ augetur quia plures vni nubant femine: nã totidẽ viri priuati cõiugio sine prole decedunt: & presertim cũ mulieres numero pautiores existant. Iniqua insup̄ res vr̃ & naturali aduersa liber tati vnius vrbis ciuium alios multiplici matrimonio vti. alios in solitudi ne degere. Nec propterea laudanda consuetudo: ꝙ in veteri lege pleros ꝙ sanctos viros pluribus vxoribus fuisse cõiunctos legimus. quia non id ex lege aut ex voluptate fecerunt. sed diuina quadã dispẽsatiõe: et ad sobolẽ procreandaꝫ q̃ cresceret in cultu dei. Tacemus de diuortio quod permittit̃ apud vos cõtra legẽ euangelicã: et de adulterio et fornicatiõe et aliis sceleribus que licet antiqua lex detestat̃: et noua prorsus abhomi net̃: apud vos tñ concessa videtur. Non ẽ qđ oĩa tue legis errata percur ramus: qñ neꝙ nobis scribẽdi nec tibi legẽdi satis ẽ ocii. Et tuipse ꝑ tuo ingenio multa intelligꝫ adeo stulta eẽ: vt nulla possent rõne defendi. To ta de deo questio hic ẽ oĩa referunt̃: totum in hoc consistit: vt xp̃m ih̃m deum eẽ credamus: quo cõcesso necesse ẽ eius legi obedire: et eius v̄bis credere: qui verax est et mẽtiri non põt. In eius lege trinitatẽ: de qua su pradiximus in vnitate diuinitatis compimus: et incarnationeꝫ verbi: et processionẽ spũssancti: et reliqua omnia q̃ retulimus vsqꝫ ad extremũ iu dicium. Qꝫ aũt xp̃s deus sit: iã supra oñsum ẽ ex veteri lege atqꝫ prophe tis. Licet etiã ex tua lege monstrare: que prophetã et sanctũ virum fuisse xp̃m asserit. Si ꝓpheta et sanctus: ergo verax. si verax et deus: nam deuꝫ seip̃e testatus est dicẽs. Ego et pater vnum sumus: et qui videt me videt et patrem: et si creditis in deum et in me credite. et alia multa huiusmodi per que diuinitas xp̃i colligitur: et equa cum patre et spiritusancto maie stas. Bene est igitur vt legẽ nr̃am amplectaris que verax est et salutaris a deo data: et tuam relinquas in qua nõ veritas neqꝫ salus: homo illam tu

lit: petis & ignorantia plenus. Intellexisti q̄nta adducimus ex veteri le ge testimonia quibus deus oñdit. & homo xp̄s Iesus & p nr̄a salute sup plicio crucis affectus. Audiuisti sacrosancti euāgelii attestationes: & ip̄i⁹ xp̄i voces q̄ tua lex sanctuz habet. Quid igit̄ obstat baptismo: quis ꝓhi bet aquā: quid moraris ingredere: iam tandē salutis iter cum p̄cellentib⁹ viris & magnis impatoribus ad eternā salutē sub xp̄o pueniēs. Dixim⁹ de constantino seniore & Philippo qui rempublicā tenētes in xp̄m credi dere: post constantinū creati cesares idem iter secuti sunt & in fide nr̄a dor mierunt: excepto Iuliano apostata qui ex monacho cesar factus trāsiuit ad ydola. q̄ vitam laxiorē ꝓmittebant. sed ille in bello parthico penas de dit & sagitta cōfossus in incertū missa: coactus est cades dicere. Vicisti ga lylee: sic em̄ p cōtumeliā vocabat xp̄m. Fuerunt & aliqui scismatici & he retici: qui & si xp̄iano nōie non tn̄ recta incesserunt via. Impatores xp̄ia ni nullo errore polluti inuēti sunt iouinianus. gratianus. iustinianus. va lentinianus. iustinus. duo theodosii. archadius bonori⁹. karolus magn⁹. ludouicus. & plures frāci & theutonici. tres othones. henrici aliq̄t. & nō pauci sub aliis nōibus. Preterimus alios reges fama claros: qui vel in gal lia vel in bispania vel in anglia vel in aliis ꝓuinciis xp̄ianis sacris initiati fuerunt. & in dño mortui ad vitā credunt migrauisse btām: cū bis nō est cur te pudeat xp̄i iugum subire & sub eo regnare. p quē reges regnāt & legum cōditores iusta decernunt. Multos inuenies reges qui te colentē xp̄m honorabūt. et si em̄ aliq̄n borrebāt reges xp̄i nomē: & ꝓpter ydola xp̄ianos ꝓsequant: postea tn̄ ꝓpter xp̄m ydola deleuerūt. Honesta hec so cietas est cū q̄ te vocamus in viā veritatis & pacis: illa nibil dignitatis b⁹ cum q̄ te tua lex in deuia rapit: nam p̄ter otbomanor⁹ familiā de q̄ natus es & illustres ꝓgenitores tuos: quis ē qui magnope laudari inter saracenos queat. Celebrat̄ saladinus quidā: & aliqui pauci nomē babēt: q res memoria dignas gessere. At xp̄ianor⁹ excellētissima noia oms bystorias impleuerunt: noti sunt in syria & in egypto & in asia. godefridus. balduinus. bobamundus. tancredus. conradus. philippus. & alii admodū mul ti qui ab extremis galliarū & germanie finibus cum ingētis copiis biero solimā petiere: iterq̄ sibi p medios bostes ferro pauere. Hos tibi comites damus: cum bis te xp̄o iungere cupim⁹: bonestiores bi socii sunt q̄ egi ptii effeminati: aut imbelles arabes. Tua origo (sicut accepim⁹) scythica est: inter scythas multos fuisse viros in armis claris mēorie tradit: q vecti galem asiam pluribus seculis tenuerūt. & egyptios vltra paludes ieceret Non sunt compandi aut egyptii aut arabes scythico generi. non est forti & gnano eq̄ societas. Mirandū est tantū potuisse suis fascinationibus ara bes. vt audaces & prestātes scythas in suaz societatem adduxerūt. Quid dicimus societatem: non est bec societas: seruitus est quādo eorum legi subiectus es: que vtinā lex eēt & non deceptio ac p̄stigium. Conformior tibi cum xp̄ianis societas erit: fortibus viris facile amicātur fortes. vtus

virtuti placet. Pulcra & stabilia sunt inter equales cōsorcia: si eadem religio est idemq; cultus dei. Age igit, accipe xpianos socios accipe fidem & baptismū: qui te hic faciet in terris magnum quoad vixer?: & post obitum in celo beatum reddet. Audisti promissa euangelica: & quomodo cuncta que diximus veteris legis auctoritate probātur. Sed times ne te decipiamus: recordaris tui legislatoris qui asserit legem & prophetas a iudeis: euangelium a christianis esse corruptum: tātumq; de veritate vel noui testamenti vel veteris remansisse. q̄tum alkorano cōtinetur. Explo ratum id forsitan arbitraris & verum esse: atq; idcirco testimoniis nostris non adhibes fidem: nec baptisari audes aut in christum credere. Vtinam tam bonus fuisset tuus legifer q̄ callidus. tam verax q̄ versutus. tā iustus q̄ iniquus. tota est artificiosa & fraudulenta lex eius, nam qui diuinū sibi abesse auxilium non ignorabat: ad humanas confugit astutias. cupiebat legem edere que sibi nomen daret, famamq; etiaz per flagitia exoptabat vt nicostratus ille qui diane epbesie templum incendit. & aniaduertens antiquam & nouam legem: q̄uis honesta esset: duram tamē vulgo videri & seruatu difficilem: fieri posse existimauit vt innumerabiles populi in suas traditiones concederēt. nam gentiles q̄uis laxiori lege teneretur q̄ christiani. continentiā tamē & modestiam & frugalitatē commendabant & philosopbis auscultabant virtut? amatoribus neq; sinebant suos ciues corrumpi viciis aut voluptate marcescere. creuit igitur secta saracenorum licentia viciorum: placuit vxores ducere quot mallent. easdemq; dimittere cum displicere cepissent: babere cōcubinas q̄plures. & in omne libidinis genus posse prouolui. indulgere ventri cuncta que vellet & ori preter vinum. vniuersis immergi voluptatibus. Etsi enim aliqua ieiunia in lege tua precipiuntur: id etiam ad irritādam voluptatem factum est. Nā saraceni diem ieiunantes, nocte q̄longa est epulantur & bibunt: nec aliaz ob causam vini vsus interdictus est: nisi quia noceret in ardēti terra qualis est ara[illegible]: & maior est infrigidis voluptas poculis. Hoc vnum ergo machomet[illegible]s inuentum fuit: vt legem propagaret suam: ea precipiēs que grata essent auditoribus: & maxime plebibus que iumentis similes existunt. nec fefellit eum opinio in hac parte. Placuit noua lex & breui tempore ita coaluit. vt in multis populis. gentibus ac linguis recipetur: cui fundamenta in voluptate iacta fuerunt. Verum sicut agricola no imprudens postq̄ vineam plantauit fossam circūducit & sepem: ne destruatur a feris ita & machometes suam legem conseruare ac munire statuit. Aniaduertit homo sagax duobus modis suum dogma cōuelli posse atq; confundi. auctoritate. s. & rōne. Atq; aduersus hec duo que poterant inueniri remedia non neglexit. auctoritati apposuit. quod paulo ante cretulim?, antiquā. s. & nouam legem deprauatā esse. nec quicq̄ veri restare nisi q̄d alkoranus haberet. Romani arma obiecit. iubens ne quispiam de sua lege disputaret, neue rōnem quereret. in eum qui cōtra niteret ferro vindi

candũ esse. atq; hmõi vallo suam legem callidus veterator cõmuniuit: sed non est hic adamantin⁹ murus neq; ferreus neq; ex viuo lapide. Fragilis materia ẽ creta & luto munita domus. facile oppugnabit̃ neq; resistet telis nr̃is. Facile ruunt edificia in arena fundata. aggrediamur hec telis tue legis munimẽta. Corruptionẽ in primis sacrarũ lr̃arũ obiicitis. hoc ei ꝓbandum fuerat qui factum asserit: nobis satis erat negare factum. libet te cum aliter agere. & aptam tui legislatorꝫ calumniã ostẽdere. Lex iudaica quã Moyses & ꝓphe tradiderunt anteq̃ machometes nasceret̃ plurib⁹ seculis scripta fuit: & multis in locis ꝓmulgata: & in alienas translata linguas: nec fuit vn⁹ interpres sed plurimi. Rogãte ptolomeo philadelpho .lxx. presbyteri legem interp̃tati sunt & consona dixerunt. Aquila etiam & theodosion & symachus & aliiuetus testamentũ traduxerũt. Facta est antiqua lex & greca & latina multis etatibus anteq̃ tua ꝓmulgaret̃. Implete sunt omnes bibliothece moysaica & alioꝝ ꝓphaꝝ traditione. Alexandrie. rome. athenis. carthagine. syracusis. toleti. Lugduni. & in oĩbus locis que insignia essent: siue apud grecos siue apud latinos. vetus testamentum ex hebraica veritate traductum. & habebat̃ & publice legebat̃. quis ille iudeus tampotens fuit qui corrumpe legem vbiq; gentium potuit. Nõdum natus erat xp̃s. cuꝫ. lxx. interp̃tum editio facta est. q̃ tpe nulla erat causa corrumpẽde legis. cum nulla esset cum christianis nondum natis de lege cõtentio. nec ꝓpter alios oportebat legi aliquid detrahere. qui legem non accepant. nec ꝓpter se qui talem acceperant & laudabant. Siqua corruptio interuenit. in ea potuit interuenire que apud hebreos remãsit. non in ea que inter latinos & grecos diuulgata est. & ꝑ infinitas diffusa ꝓuincias q̃q̃ nec iudaica corrupta est q̃ vsq; in hanc diem cuꝫ greca & latina traditione concordat. difficilis ac pene impossibilis fuisset corruptio in tot manibus. Machometi leue fuit vnum codicem corrumpe et illum tanq̃ verum his tradere qui sibi ab initio crediderunt. ꝙ si multi sunt hodie apud vos codices vnius continentie. non tamẽ idcicirco veritas in eis est. Ab vno em̃ qui falsus erat. emanantes omnes falsitatem cõtinent. quia non defluunt ex amaro fonte dulces riuuli. Querimus ex te magne princeps. si te iudice duo rationũ codices afferant̃. quorum alter ex altero transscriptus existat & in eo de quo est facta transscriptio. Sempronius mille debere talenta scriptus est. in exemplari duo milia. cui potius fidem dabis. an non exemplo magis q̃ exemplato. Hebrei parẽtes antique legis existunt. & apud eos exempla legis habentur. apud alios exemplaria. Rursus ex te querimus. quattuor inueniunt̃ rationum libri apud quattuor negociatores. seium. gaium. titum semproniũ. In eo quẽ sempronius producit. creditor ipse lucii in centum talentis scriptus inuenitur. in aliis debitor. cui credes. quid respondebis. an non tres libros vni preferes. Certe non dubitabis p̃ferre. Si ita iudicas soluta questio est. Quattuor libri vet⁹ hn̄t testamẽtũ. vn⁹ ẽ hebreoꝝ. alter gentiliũ. et terci⁹

274

xp̃ianorũ. vltimus ſaracenoꝝ q̃ a ceteris diſcrepat. Mendax em̃ ē nã reliq̃ cõformes inueniunt̃. Nam & greci qui gẽtiles erãt añ xp̃i aduentũ: & latini añ machometẽ vet⁹ teſtamẽtũ nõ alio mõ habuerũt q̃s nos hodie habemus. Hoc fortaſſe ificiari poſſes qa nõ repiunt̃ hodie gẽtiles q̃ bíblíothecas hẽant veteres. Sed interroga iudeos inueniesvera eſſe q̃ dicimus & adhuc extat ioſepb⁹ hebreus: q̃ trãſlationẽ antiq̃ legis in manu ptolomei quẽ noiauim⁹: gẽtilis homis atteſtat̃ facta3: ex q̃ poſtea traductiões emanarũt: q̃ vſq; in hanc diem pſeuerãt & hebraice vitati cõcordãt. Stulta eſt igit̃ machometis fictio & turpis inuẽtio: nec quicq̃ hz vſile: nec tã cõfutatiõe q̃s irriſione digna eſt: qđ dicim⁹ de veteri teſtamẽto idem licet de nouo intueri: qđ nec ab vno ſcriptũ ē: nec in vna lingua: nec in vno loco: nec in vno tpe: & tñ vna ſnia ē: & vnica ꝓcordia. Qđ greci hñt: hoc latini: hoc hebrei: hoc ſyri armeni: hoc oẽs barbari xp̃m coletes: q̃uis hereticí aliq̃ ad tuẽdos errores ſuos corrũpere nõnullos codices auſi fuerunt. Quid ages qđ dices: cui fidẽ adhibebis: an ſoli ſaraceno: an latino: an greco: an hebraico? Multo antiqor ē xp̃iana lex q̃s ſaracena. Audita ē in oẽm terrã euãgelii tuba: ſicut ſcriptũ ē. In oẽm terrã exiuit ſon⁹ eoꝝ: & in fines orbis terre ẏba eoꝝ. Vulgata eſt & recepta lex xp̃i p totũ romanũ imperiũ, priuſq; tu⁹ legiſer ꝓdiret in lucẽ. Et idẽ euãgeliũ qđ nũc habem⁹ oẽs gẽtes ſuſcepe. Nec fuit maioríb⁹ nr̃is aut facultas corrũpẽdi rẽ adeo vulgatã aut neceſſitas cũ non eẽt machometes cũ q̃ de fide cõtenderẽt. Corruptio ei neceſſaria fuit q̃ nouã legẽ edere voluit: veteri & noue cõtrariã nec dubiũ faciet iuſtus iudex qn xp̃iano maior fides adhibẽda ſit vl̃ xp̃i legi q̃s ſaraceno. Ipe em̃ cõſeruator ẽ ſue legis: & manet in traditiõe patrũ Saracenus ab ea receſſit & inuẽtiões ſequit̃ nouas q̃s ſui maiores ignorauerunt. Euãgelia apd nos q̃ttuor recepta ſunt: q̃ ſumma diligẽtia vigẽti ſtudio. & acri diſcuſſione: ſcti patres i generalib⁹ cõciliis nõ pus amplexi ſunt q̃s eẽ veriſſima mltis modis recognouerũt: nõ ẽ igit̃ q⁹ tu⁹ legiſer de corruptõe ſacraꝝ lr̃aꝝ poſſit obiicere. De ciuitate dñi q̃ ē eccl̃ia inqt in pſal. dd. Fundauit eam ineternũ. Nõ eẽt fundata ineternũ eccl̃ia: ſi fundamentũ ei⁹ qđ ẽ euãgeliũ violari aut corrũpi potuiſſ3. Nec verũ fuiſſet qđ ait ꝓpha baruth loquẽs de lege dei: lex q̃ ineternũ. Nec illd ſtaret qđ diceret ineternũ pmanet ẏbũ tuũ: & in ſeculũ ſeculi ẏtas tua. Nec iſaias vera fuiſſet de xp̃o locut⁹ dicens. Sup ſoliũ dauid & ſup regnũ eius ſedebit: vt cõfirmet et corroboret illud in iudicio et iuſticicia vſq; in ſempiternũ. Nos gabrieli angelo credim⁹ qui de xp̃o Marie virgini ſic ait. Dabit illi dñs deus ſedẽ dauid patris ei⁹: et regnabit i domo iacob ineternũ. Quõ regnat xp̃s in domo dauid niſi p fidẽ. Quomodo p fidẽ niſi p euangeliũ Quomõ p euangeliũ ineternũ ſi corruptũ eſt euangeliũ. mendax lingua falſa calumnia. Ego vobiſcũ ſum inquit dñs vſq; ad cõſummationẽ ſeculi Et pſee ꝓphe verba ad eccl̃iam conferunt̃. Sponſabo te mihi in fide vſq; in ſempiternũ. Et ad petrũ vicariũ ſuum inquit ſaluator. Tu es Petrus et

ſuper hanc petram edificabo eccleſiã meã: & porte inferi non ꝓualebunt aduerſus eã. Et iterũ. Rogaui ꝓ te Petre vt non deficiat fides tua. Preua luiſſent porte inferi & defeciſſet fides Petri: ſi falſum eẽt euangeliũ qđ ſequimur. Sed menet fides magni paſtoris in eccleſia romana: que nũq̃ in uenta ẽ erraſſe: neq̃ errabit ineternũ. Magiſtra eſt em̃ & mater omniũ fideliũ & diſciplina veritatis. Caue machometes caue magne princeps ne ſequaris errorẽ Porphirii ſiculi: qui tue legi conſona dixit. Is ex xp̃iani ſinu ad idola trãſiens: ait ſe deos cõſuluiſſe quid de xp̃o ſentirent: et illos reſpõdiſſe bonũ virũ fuiſſe xp̃m: ſed peccaſſe diſcipulos eius qui diuinitatem ei attribuerãt quã ſibiꝑe nunq̃ erogaſſet: hoc deoruꝫ teſtimoniũ eſt idolorũ: q̃ tu demonia eẽ non dubites. An nõ intelligis fraudẽ: an nõ vides tui legiferi & demonũ eẽ vnũ argumentũ: vnã colluſionẽ: vnã fallaciam: & xp̃o dyabolũ inuidere ciuſq̃ glorie & maieſtati detrahere. Cui⁹ conſilio atq̃ ſuaſu tua lex edita eſt: euangelice atq̃ moſayce contraria. Dices pari mõ xp̃ianam legẽ moſayce aduerſari. Nam que iuſſit Moyſes plurima vetat: & permittens que ille vetuit. Neſcis autique legis arcbana que diu grauida fuit: nouam in vtero gerens & cum ſtatutuꝫ diuino conſilio tẽpus venit eam peperit. Vidit Hieremias per ſpiritum legem banc nouam cum ait. Ecce dies venient dicit dñs: & feriam domui iſrael & domui iuda fedus nouũ: non ſm pactum quod pepegi cum patribus eor̃: ſed boc erit pactũ qđ feriã cũ domo iſrl̃. Poſt dies illos dicit dñs: dabo legẽ meã in viſceribus eorũ: & in corde eoruꝫ ſcribã eam: & ero eis in deũ. Nouũ fedus inquit: quia baptiſmus circũciſioni ſucceſſit: & legem meã inquit ſcribã in corde eor̃: quia vetus lex in tabulis lapideis ſcripta fuit. Noua ꝓ charitatẽ in corde hominũ radicata: & ero eis in deũ: qa nouе legis auctor et ꝓmulgator xp̃s deus & homo ẽ: antiqua per Moyſen innotuit tm̃ boiem: & adueniẽte pfecto euacuatũ ẽ impfectũ: nec ampli⁹ in prepucio nobiſcũ deus: ſed in corde paſcitur: dicẽte apl̃o. Licet circũcidamini nil prodeſt vobis. Nec vlterius cerimonie legis habẽt locũ. veit em̃ ille de quo loquit̃ in Deutro. Moyſes. Propbetã de gẽte tua ſuſcitabit tibi de⁹: ip̃m ſicut me audies. Et ſubdit. Ponã verba mea in ore eius: loqueturq̃ ad eos omnia verba q̃ precepero illi. De xp̃o bec ꝓpbeta locutus eſt ex ore dei qđ verũ erat os: in cuius aduẽtu legata & cerimonie defutura erãt: ſicut apd Mattheũ ſcriptũ ẽ. Lex & ꝓpbete vſq̃ ad ioh̃em Sacramẽta em̃ q̃ veteres obſeruabãt: annũciatiua erãt vẽturi xp̃i: q̃ in ei⁹ aduẽtu cõpleta ceſſauerunt: & alia inſtituta ſunt: virtute maiora: veritate meliora: actu faciliora: numero pauciora. Et ſicut ſacerdotiũ mutatum eſt ſub cuius adminiſtratiõe lex erat: ita & legẽ mutari oportuit. Nõ eſt igitur aduerſa veteri noua lex q̃ in eius vẽtre cõcluſa erat. Et adueniẽte xp̃o & euãgelii luce clareſcẽte patefecta circũciſiõi & aliis cerimoniis antiquis obſeruatis: ſicut prefinituꝫ erat finem impoſuit. Eſt autem chriſtiana lex tanto dignior q̃ iudaica: quanto nobilius eſt oraculũ dei q̃ bois. Co

gnoscis iã (nisi fallimur) veritatẽ et maiestatẽ nre legis: nec vtilitatẽ ignoras: incipisq; de tua diffidere et ardes desiderio disputandi: velisq; latius cuncta discutere. Sed obstat legifer tuus et inquirere verum ꝓhibet: et interminat̃ et clamat: non est mea lex que disputationi subiicienda sit. Caue ne quid loquaris arma sunt in manu tua: dum mihi credis multũ imperii adeptus es: qui non audiunt meã vocem gladio cõterendi sunt. En sis mee legis dignitatẽ tuet̃. In arabia ortus eius fuit. ex paruo principio quantũ creuerit vides. Egyptũ adieci mee legi: et syriaꝫ et mesopotamiã: et libyam et numidiã et mauritaniã. et partẽ byspanie: et diuitẽ asiam: et doctam greciã: et fortẽ traciã: et nobilẽ macedoniã. Sũt et alie q̃plurime regiones sub imperio mee legis. que armis non verbis q̃site sunt: mulie, bre est ꝟba verbis reuellere: viri ferro decertant: si nõ fuisset vera mea lex nõ dedissent superi impio nro necnõ dnationi nre tantos successos atq; ꝓsperitates. Amat nos deus et legis odorem sentiẽs gratulat̃: et sternit iter victoriis nris. Scis q̃feliciter sepe in bostes pugnasti: et modo in põto et sepe in grecia. En fili quid cogitas: qd moliris: tot triũphis sub mea lege illustratus xp̃m seq̃ris cui? cultores strauisti totiens: et interitionem vsq; cecidisti. Caue ne meã linquẽs legẽ: relinquaris a deo. Credim? bis te verbis nõ parũ cõmoueri: et aliquẽ inesse in tua mente timorẽ. Sed audi q̃inanis est timor. Ois qui malũ facit inquit in euangelio veritas odit lucem. Fures noctu domos pfodiũt: et in obscuro adulteri latitãt: nõ adhibent testes qui peccant: nolunt dep̃bendi mẽdaces. Cum bis sentit tu? legifer. Veret̃ ne disputãdo sue legis vanitates innotescãt. Veret̃ ne pudenda sua detegant̃. Probibet disceptari verbis. armis defendi suaꝫ legẽ iubet: nec aliũ iudicẽ q̃ ferrũ deposcit. Multũq; gloriat̃ de sue legis incremẽto: diximus cur creuerit plebes voluptas allexit: neq; inficiamur multas tue gentis victorias partas et ingẽtia confecta bella. Et tuipse in preliis clarus euasisti. Vicisti bostes nõ paucos & triũphasti sepe. fuisti tamẽ etiam aliquãdo victus. Parua xp̃ianorum manus tuas ingẽtes copias vt ante diximus apud confluẽtes sanum ac danubiũ paucis ante annis delevit: non milites veterani: non duces in bellis ante probati: non viri nobiles armis potẽtes & equis: sed pauci cruce signati: ex agris collecti: inermes & nudi: fide tm̃ armati: ferro fulgẽtes & auro tuos fuderunt exercitus. Qz si victoria veritatẽ legis ostendit: boc vno prelio satis admonebare: in quo multi fugerunt paucos: tue victorie nibil mirabili habẽt ad q̃s nunq̃ sine grandi tuorum prerogatiua ventũ est. Sed quid agimus non bis argumentationibus stat recta fides vici fudi bostes imperium teneo. Si sic licet arguere vera fuit sub alexandro magno tot victoriis illustrato: & sub eius successoribus religio: q et in grecia & in asya & in syria: & in egypto & in lybia & in perside & in scithia & in indis regnauere: imperio per arma quesito. Vera etiam romanorũ fides vsq; ad priorem ꝓstantinũ qui orbem sibi ferro subiecerunt: et omnes domuere quas adiere gẽtes,

Scimus tñ & alexãdrũ & eius beredes:romanos & q ſub eis erãt:iudeis exceptis.idola coluiſſe:alii iouem: alii martẽ:alii mercuriũ:nõnulli ſolem & alia ſydera:multi etiã vt egyptii aialia bruta colebãt: quis neſcit inquit vnus ex poetis voluſi bitbume. q̃lia demẽs egyptus portẽta colat: crocodillon adorat. Et qđ ſtulti? fuit .& alliũ & porros & cepe inter numina poſuerũt. Preclara tñ egyptioꝝ victorie memorantẽ:ſicut de oſiridi ꝑditum eſt qui victũ ꝑgrauit orbẽ:g̃ & deos egyptioꝝ recipiemus:vt verã eoꝝ religionẽ fatebimur qa vicerit. Nõ.nõ ſic rõ ſuadet neq; ſic iudei ſentire: qui victi ab aſſyriis & ab anthiocho & a romanis & in ſeruitutẽ ducti:nõ tñ victorũ leges de bis acceperũt:ſed victi & angaritati & mille modis oppꝫſſi in ſua lege mãſerũt. Nec nos xp̃iani cũ p̃lio ſupamur aut aliis calamitatib? affligimur: legẽ nr̃am aut relinquimus aut accuſam?: ſed arbitramur pium deum: nos tanq̃ filios ꝓpter pctã que cõmittim? verberare:quia nõ parem? euangelio : nõ ꝟuamus legẽ nr̃am: neq; manem? in traditione ſctorũ patrũ:ſed victi fragilitate aberram? & labimur vt boies Ipſe ꝟo lapſos corrigit & plagis mitis nr̃as iniqtates emẽdat. Cognoſcimus errata nr̃a:& ꝓſiderãtes q̃ fecim? minorẽ eẽ penã q̃ꝫ delictũ nõ ignoramus. Si cadimus in bello:ſi amittimus regnũ:ſi iugo ſeruitutis opprimimur dicim? cum Daniele ꝓpha. Deũ eẽ in celo q reuelat myſteria: mutat tpa:& trãſfert regna vt vniuerſi cognoſcãt:q̃ dnã excelſus in regno boim:& cui voluerit dabit illud. Nouim? deũ & iudeos & xp̃ianos poſſe cum velit:& voluiſſe aliq̃n:alteri? ſecte boibus ſubiicere ꝓpter offenſas ꝑpl̃i: qui eũ ad iracũdiã ꝓuocauit:ſ3 ꝓuerſi ad eũ nõ deſperam? miſcdiam conſequi. Q̃uis em̃ iraſcit deus vt inqt ꝓpha nõ tñ obliuiſcit miſereri. Pi? eſt & benign? nec deſerit clamãtes ad ſe. Abſit aũt vt ꝓpter victoriã meliorẽ eẽ credam? religionẽ victoꝝ. Sic em̃ fatendũ eẽt:oẽs qui vicerũt bebreos melius de deo ſenſiſſe q̃ꝫ ipi victi: qđ neq; tu diceres neq; tu? legiſer qui defenſionẽ ſue traditiois in armis collocat & oẽ genus rõcinationis effugit:maximũ iniqtatis indiciũ . Nõ ſic btũs Petr' q donat? a xp̃o dño celeſtis regni clauib? & paſtor cõſtitut? gregis xp̃iane: paratuꝫ ſe ait rõnẽ oib? reddere de ea q̃ erat in ea fide:nec aliter ſuos auditores edocuit beatus Laurẽtius martyr. Mea nox inqt obſcurũ nõ bꝫ ſed oia in luce clareſcunt. Et in euẽgelio:nõ ꝓbat dñs eũ q lucernã accendit & ſub modio ponit:ſed ſup cãdelabꝝ eam eſſe vult:vt luceat oĩbus qui ſunt in domo & predicari verba ſua ſup tecta iubet:& de ſeipſo dixit. Ego palam locutus ſum mundo. Deceptores & pſeudo propbete in angulis:predicãt & volunt occulta eſſe que dicunt:at iuramẽta taciturnitatis exigunt. Sicut rome accidit in bis qui baccanaria celebrabant. In occulto em̃ deo ſuo ſacrificãtes nullũ flagitium libidinis omittebãt q̃ ſi alia non eſſent aduerſus tuam legem iudicia:boc vnuꝫ ſufficere potuit:quia probibuit eius lator in diſputationem venire. Sciebat non equa eſſe neq; vera que tradiderat. Videbat veterem & nouam legem contra ſe ſtare: intuebatur.

philosophoꝝ acutissimas rōnes sibi aduersas esse nec spirauit in cetu hominum aut in scolis virorum excellentiū sua deliramenta posse defendi. Aniaduertit homo sagax et ingeniosus in malo:gentiles qui deos colebant damnatos esse: & iam prope modum exterminatos:nec iudeis locum esse quorum lex translata esset cum sacerdotio ad christianos. Cūqꝫ statuisset nouā legem idemqꝫ sibi nomē daret:sperauit quod modo euenit:iratum deum christianis.qui sua legis mādata trāsgrediebanť aduersus transgressores victoriam concessurum atqꝫ idcirco sue legis defensionem in armis collocauit.quam alioquin hominibus gratam ꝓpter licentiam voluptatū non ambigebat:dyaboli hoc fuit inuentū:antiquus hanc viam sue nequitie serpens excogitauit: qui cum vidisset sese procul eiici ex christiana religione augescēt:idola deleri: nec amplius deorum multitudini locum esse:sed vnum tm̄ deum adorari cum patre & spiritusancto iesum christum beradio impante:machometis spiritum excitauit: eūqꝫ sibi ministruꝫ elegit hominē vanū prius idolatrā:fortuna paupem:mēte superbū:natione arabem:cōsilio vsus quorundā iudeoꝝ & xp̄ianoꝝ perfidoꝝ:inter quos fuit sergius spiritu ambitionis inflatus legē tertiā edidit:ex veteri et noua conflatā:multis ineptiis extrinsecus adiectis. Legē diximus quia ipse legē vocat:nos blaspbemiā rectius appellabim9;ruga sti frontem auertisti oculos:borruisti:turbatus es:subiratus es: dum bec dicimus. At si veritatis amicus es.audienda est veritas:neqꝫ tuus legifer si tibi amicus est veritatē interdicet.q̄ tanto magis amica est:quāto salubrior:et boi ab ipsa natura cōueniētior. Audi verū & disce quo sit appella lex. Legem dicunt esse pbi qđ rōne p̄cipiť. Et sunt qui nil aliud legem esse affirmāt q̄ rectam rōnem a dinino numine ductam. Quicquid igiť rōni aduersum est legis nomine caret At tuus legifer rōcinari de sua lege pbibet.& solum arma illi suffragari vult: non est igiť dicēda lex nisi ex illis quarū conditores apud Ysaiam dn̄s maledicit. Docet nos Dauid cognoscere legem dn̄i:dum ea q̄ ꝓpria sunt exponit. Attēde & videbis an machometea lex de celo & a nomine tracta diuio an aliunde. Lex dn̄i inquit ꝓpba immaculata cōuertēs aias testi.dn̄i fidele sapientiā prestās paruulis. Immaculata est lex dn̄i: qa mala queqꝫ excludit: neqꝫ libidinē neqꝫ turpitudinem vllā admittit. Sic apud eundē ꝓpbetā:eloquia dn̄i casta dicunť. Et apud iob legiť:nō inuenietis in ore meo iniqtatē:nec in faucib9 meis stultitia pſonabit. Et aplus lex sancta inquit & mandatū sanctuꝫ & iustum & bonum. At quō machometea lex immaculata q̄ stupra & adulteria & oēs libidinū maculas ac feditates admittit. Dices quia ieiunia quedam precepit & oꝛones & elemosynas.non damnamus bec:absit vt ea mala dicamus. Inuentorē eoꝝ machometē eē negamus absqꝫ machomete sciebamus bec esse bona. Ieiuuauit Helyas:ieiunauit xp̄us:orare et frangere esurienti panē suum & egenos & vagos in domū ducere: multo antiquius est q̄ tue legis inuentū. Multi nos legislatores ad opa pietatis

inuitarunt. Verum adulterari: fornicari: seruire ventri: & in scena voluptatum iacere: solus tuus legifer inter bona collocat. Solus machometes est qui turpia docet & flagicia precipit cuius hereticoꝝ morevt facilius decipiat bona simul & mala cōmiscet. At lex q̄ dñi dicit vt inquit ꝓpha aias cōuertit ad vltimū finē. At lex machometea nō cōuertit ad deū sed auertit ab eo. Dicit em̄ dñs deus. Estote sancti quia ego sanctus sum. Machometes vxores inquit ducite & cōcubinas quot placet: nam ego q̄ dragintа virorū in meis lumbis vires habeo & vxoribus atq; ancillis pmisceor plurimis. Quid de testimonio fideli. Cum data ē moysi lex dñi in monte synai. fulgura & coruscationes apparuerūt & signa de celo q̄ testimoniū legi prebuerūt. Lex xp̄i mirabilis admoduꝫ multis cōfirmata est: dicente ipso. Si opa nō fecissem in eis q̄ nemo alius fecit: peccatū. s. infidelitat̄ nō haberent. Et ꝓpterea de veteri q̄ cōuertit ad suū creatorē ad summū bonum: & noua lege inquit Dauid. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Et in euāgelio Luce circa finē legim⁹. Illi āt ꝓfecti p̄dicauerūt vbiq; deo coopante & sermonē cōfirmāte sequētibus signis. At machometis legem q̄ signa q̄ miracula ꝓbant. Audiam⁹ eum. Nō sum missus inquit nisi in virtute gladii: & q̄ non suscepit meaꝫ ꝓbetiā occidat̄: aut reddat tributū preciū ꝓ infidelitate sua quid hoc nunquid manifeste negat se miraculorū virtute carere: & ficta falsaq; eē oīa signa demōstrat: q̄ tui legis doctores in populis p̄dicant. Nō habet igit̄ tua lex testimoniū nisi in armis: sed id non ē fidele: vt añ docuimus: Ad vltimū trāseamus & quō sapientiam p̄stet paruulis. i. ppl'is tua lex aia duertamus. Sapiētia (vt antiq tradiderunt) diuinarū & humanarū rerū sciam cōtinet: estq; admodū sapida & dulcis: dū amorē diuinitatis mētibus nr̄is instillat: ꝓpter q̄d inqt psalmigrapbus. Q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua: super mel ori meo. Tua lex neq; de deo sapit neq; de celestibus: neq; terrena satis intelligit: q̄ putat supis cure non eē. Magna olim & florida in alexādria phoꝝ scola fuit: & multi p syriā & asyā viri doctissimi claruerūt: quoꝝ noia ad nos vsq; puenerūt. At postq; lex machometea cursum habuit pauciss̄imi nominant̄ q nature archana pscrutati excellētes euaserint: quia nō p̄stat paruulis sapientiā tuus ꝓpha aut tua lex: cuius fundamentū voluptas est & tutela gladii. Inter nos vo liberaliū artiū studia admodū florent. Legitur publice philosophia: audit̄ in scolis theologia. Nullum doctrine genus ptetermittit̄: gymnasia lr̄arum in pluribus italie ciuitatibus clarissima reperiunt̄ nec transalpes in bispania in gallia in germania in britānia collegia desunt virorꝝ excellentiū. qui sapientiā p̄stant paruulis. Est em̄ ingens xp̄ianorꝝ cura vt indocti eruditant̄ & veritatē intelligant in nr̄a lege: que nunq; mētita ē: diuinit⁹ cōprobēsa. At legifer tuus nō mō mentit̄ sed leuiter sed indocte sed imprudēter sed insipide mentit̄: & sibipsi sepe contrari⁹ ē: quēadmodū sue legis inspector plane intelliget. Innumerabiles sunt eius ineptie & annales fabule & pueriles nuge: de quibus libet hoc

loco pauca referre que de ceteris iudicium ꝑbeant. Exponẽs machometes capitulũ alchorani quod dicit filiorũ israbel. in hãc sniam loquit. Sit laus ei qui seruũ suum ab oratorio qđ est belcarata ipa est domus mesche vsq; in oratoriũ sancte domus hierusalẽ nocte vna trãstulit. Circa quam benedixímus deum. O vos homies audite & intelligite: cum abii a vobis venit ad me Gabriel sero post psalmodiã vespertinã que vltima est et ait. O machometes iubet deus vt se adeas: cui respondi & vbi eum visam & ait gabriel: vbi ipse est: & iumentũ ilico adducit magnitudine inter asínum & mulum elberabil vocãs bũane vocis capacẽ. Et vna non amplíbora iter egi annoꝝ quinq̃ginta milium: & ait gabriel ascende animal. & ito ad sanctam domum: ascendere volentẽ fugiebat iumentũ & iussum est stare: quia machometes ascensurus esset nunquid accersitus est inquit: et respondente gabriele accersitum esse: nõ sinã addidit: nisi pro me deum roget: obtuli preces deo meo ꝑ iumento: qđ me insidẽte suaui gressu incessit: ponẽs vngulã pedis anterioris in orizonte sui visus. & minori spacio q̃ ictus implet oculi. ad sanctam domũ pueni: comes aderat gabriel qui duxit me ad domũ sanctã in ir'm & vicinã rupẽ: dixitq; descede q̃m ex rupe in celũ ascẽdes: & colligato illic iumẽto portauit me humeri suis in celũ: & cũ applicuissem ad celum mũdi & ad portã eius: pulsauit Gabriel: & quesitũ est quis esset: & rñdit gabriel ego sum: & iterũ querenti quis tecũ adest: rñdit machometes & subdidit ianitor: nunquid vocatus Et ait gabriel vocatus: & apta est porta & vidi angelos: & bis genua flectens orauí pro eis. Et accepit me rursus Gabriel & vexit ad secundũ celum: & fuit distantia inter celum & celũ: quantus ister quingẽtoꝝ annoꝝ & sicut in primo celo ita in hoc celo pulsatũ extitit: & rñsum pari solẽnitate ad septimũ vsq; celum ꝓcedit: equã celorũ distantiã ponẽs. Et ait in septimo celo vidisse se angeloꝝ populus: & longitudinẽ angeli cuius q̃ instar mundi fuisse: & aliquoꝝ mille vicibus extensiorẽ: & inter eos vnum aliquẽ inuenisse cui septies centena milia eẽt capita: & in quolibet capite totidẽ ora. Et in quolibet ore lingue totidẽ q̃ septingenis mille milibus ideomatibus laudabãt deum. Et rursus alterũ angelũ oñdisse qui fleret: & quesiuisse cãm fletus: & cum ille dixisset culpas eẽ. orauí ꝓ eo: & tunc cõmẽdabat me gabriel alii angelo & ille alii: donec fui in cõspectu dei: & tribunali eius adhesi: tetigitq; me manu sua deus inter humeros et frigiditas manus eius pueníit vsq; ad medullas dorsi mei. His nugis atq; delirametis implet machometes aures populi. Sed audiam alterã fabulam in libro cui titulus est de doctrina machometis: duo angeli noiant arathes et narathes: quos ille asserit iussu dei in terraꝫ descendisse: vt genus humanũ regerent atq; instruerẽt trib mãdatis acceptis. Primũ ne quẽq; occiderẽt. Alterũ ne quid iniuste decernerẽt. Tertiũ ne vinum biberent. Cum aliq̃diu rexissent et iam ex toto orbe ad eos iudicia deuoluerent: mulier quedaꝫ decẽti forma et oĩm pulcerrima aduersus maritũ suũ cãm

habēs iudiciū ab eis petiit: atq; vt fauētes hr̄et iudices. vt apd̄ se prandiū habeant multis p̄cibus inuitat. Nō abnuūt angeli parat̄ splenditū cōuiuium. epulas & pocula mulier ipsa ministrat: apponunt̄ fercula multiplicia & cum his vinū: qd̄ cum angeli recusarent instante sepius muliere: & multas obiiciente blādicias tandē biberūt & inebriati vino in hospitā incaluerūt. eiusq; cōcubitum postularunt: spōdet mulier ea cōditione vt alter eorū ascensum in celum oñderet. alter descensum: placet conditio illa. Vt iter didicit mox in celū relictis atq; irrisis angelis quā deus recognitam inter sydera collocauit: cui lucifer est nomē. Angeli ad iudiciū euocati catenis ferreis in puteo ꝓfundissimo religati sunt vsq; in diē iudicii ꝑmansuri: cum elegissent in hac potius vita q̄ in altera plecti. Hec est sapia machometis quam docet paruulos hec eius theologia: hec doctrina diuinitus reuelata. Mira hominis audacia ne dicamus stulticiā seu dementiam. Quot sunt in his fabulis deridenda somnia. Non obiurgamus iumenti verba quādo & asinā sacre littere locutā produnt: & gentiles bouē Sed quid est ꝙ vna hora iter quinquaginta milia annorū pergitur: metire hec & diligēter cogita: an corpori nondum glorificato id possit accidere: quo iuit: vbi fuit quid circuiuit: non adhuc celum ascenderat: quibus in locis tantū spacii ꝑagrauit: nec iumentū eum tulit: quis tulit eum: vnde venit: quomodo venit: nihil horū dixit: quid peccauerat iumentū vt precibus egeret: cui non est lex alia nisi nature & illi paret: quid ostiarius in celo collocatus rogamine machometis egebat: an non satis felix erat: fortasse altius cupiebat ascēdere: tanq̄ non sit illic ꝑfecta oīm beatitudo: & regnet adhuc ambitio. Distantiā celoruꝫ ostendit: & sperarū quāta sit crassitudo demonstrat: quingentorū annorū iter ex celo in celum ponit̄ & patere spissitudinē. Quid hoc: quis credat gentiliū fabulis simile somnium est. Aiunt illi dyonisioꝝ quēdam geometrie sciētie nobilem in patria senectam diem obiisse: ꝓpinquos funus ei duxisse: ad quos pertinebat hereditas hos consecutis diebus cum iusta ꝑagerent: inuenisse in sepulcro eius epl'am dyonisiodori noīe ad supos scriptā: que diceret eum a sepulcro ad infimā ꝑuenisse terram: esseq; illic vsq; quadraginta milia stadioꝝ. Nec defuerunt geometre (vt plinius ait) q interp̄tarent̄ significare eplam a medio terrarū orbe missam: quo deorsum a summo longissimū esset spacium & ibidem pile medium ex quo consecuta computatio est: que circuitum terre id est totius pile ambitū ducenta quinq̄ginta quinq; milia stadiorum pronūciauit. Sed armonica ratio que cogit rerum naturam sibipsum congruere eodem plinio teste: addit huic mensure stadioꝝ septēmilia. Herastotenes huiuscemodi rerū solertissimus indagator: vniuersum terre ambitum: ducentoꝝ quinquaginta duorum miliū stadioꝝ prodidit. Hipparchus stadiorū paulominus vigintiquinq; milia adiecit Reperiunt̄ & aliorū sentētie admodū dissone: neq; in hanc vsq; diē mortali cuipiā satis exploratā credimus terre mensurā: cui⁹ neq; septētrionē

neq; meridiē versus cogniti fines sunt. At tuus legifer maiora concepit animo qui tanq; celum ascēderit: quingentoꝝ annoꝝ itinere distare celū a celo ꝓdidit: quoniā tanta esset crassitudo sperarū: hoc idem asserit rabi moyses hebreus genere phus: qui apud egyptios claruit. At phi quos nostri probant non ita sentiunt nec ptolomeus alexādrinus astronomorum facile princeps de crassitudine lunaris spere cum tua lege cōcordat. in qua iter annoꝝ sexagintanouē & aliquoꝝ mensiū ac dierū posuit milibus passuum vigintiquinq; seu stadiis ducētis pro qualibet die cōputatis. Alii vo astronomi qui hec diligēter indagauerūt: speraꝫ solis plus q; sexcētis vicibus supare lunā tradiderūt: rursusq; martis sperā q̄ uis sole altior est & longe maiorē habet ambitum. spicissitudinē tn multis vicibus supari. Improbum humane mētis ausum: verū ita subtili argumētatione comprehēsu vt pudeat aliquos non credere plurimi hec incerta respuūt. Tue legislatori fortasse credendū fuerit: nō quia illuc angelo bono deferente conscēderit. sed quia cum puerso ceciderit ꝙ si hac de causa fidē expetit credimus alioquin cum sacra scriptura dicimus: celum sursum & terram deorsum & cor regis inscrutabile est. Sed alia pcurramus angelos se vidisse affirmat: eosdemq; corporeos: si mundo maiores angeli sunt: necessariū est aliquā eoꝝ partē extra mundū eē. At phi mūdi circūflexu omnia cōtineri dicunt: neq; quicq; exterius esse. Tuus legifer qñ aliquid solito plus adbibit: sopori dedit? quicqd somniauit ꝓ vero retulit: & oia sibi licere putauit: quo errore & angelos corporeos: & peccare & egere veniam & se rogasse pro eis dixit. Simili somnolēta tactuꝫ se sup humeris affirmauit manu dei: eius gelu vsq; dorsi medullas penetrauerit: q̄ oia supius confutata sunt. Quis illud patiēter audiat ꝙ angeli dei vino inebriati specie mulieris decepti cōcubinatū eius appetierint: q̄ iter in celum edocta ad conspectuꝫ magni dei puenit & honorifice accepta inter astra locuꝫ obtinuerint. angeli penas dederit. atq; idcirco vinū homini interdictum ꝙ tanti mali causa fuerit. Cōmemorat hec tuus legifer: & tāq; ex penu dei recepta boībus inculcat. Vide q̄ grauiter: q̄ uere: q̄ perite loquit: poetarū figmēta q̄ pueris legunt: inter arcana legis inserit. Pueri nostri nō sine risu audiunt: cuꝫ rapte in celum feie referunt: & in astra cōmutate q̄ maior et minor vrsa vocant: pigri circa sarraca boete lucētes: Credim? ꝓ tua sapia te iam paruifacere atq; cōtenere tue legis figmēta. Sed mirar? vehemēter ꝙ indies aliqui relicto dogmate xp̄iano ad tuū migrāt: et aserētes iniquā legē nr̄am: amplexi tuā circūcidunt: et tuis initiant sacris et qui trinitatē p̄dicabant. nūc detestant: et qui xp̄m cruci affixū colebāt et laudabūt: nnc deridēt. Sunt qui hoc agunt nō dubitam?. Sed quinaꝫ boies sane aut libidinis serui aut ambitionis: et quibus nullus erat locus in nostra lege. Spreti a nobis et eiecti tanq; vilia et inutilia mācipia ad te transiuerūt: nec tamē illos inextinguibilis cōsciētie vermis rodere cessat Qz si posses eorum introspicere corda: intelligeres proculdubio eos aut

vite future ſpem nullã hr̃e: aut admodũ eſſe anxios: quia fontẽ aque viue reliquerũt xp̃m Ieſum. & neſciunt quo pacto redeãt: maius ſuum peccatũ exiſtimãtes q̃ dei miſericordiã. Sed quid miraris ſi ad opes cõſequendas: ad voluptates exhauriẽdas: nõ nulli tue legi ſeſe ſubiiciũt: non ẽ hoc nouũ nec dignũ admiratione. Idem quoq; & ſaraceni faciunt qui ſepe ad vos migrant. Illud eſt mirabile: illud ſtupendũ: illud magnopere celebrandum q̃ tot milia populorũ xp̃iano inſignita nomine: ſub tuo impio degunt: grauia tributa pendunt: nũc liberis priuanẽ nunc cõiugibus opprimunẽ: duriſſima ſeruitute laceranẽ: vexanẽ mille modis: nec tñ xp̃iane legi renũciant. Q̃ ſi tuã acciperẽt: mitius ferrẽt imperiũ: fierẽt liberi: bonores & opes ſperare poſſent: ſed malũt tolerare ſeruitutẽ iugum: & in ſqualore & miſeria viuere q̃ xp̃m negare. Hoc ſtupẽdum eſt & diuinũ opus: & qđ te p̃cipue mouere debet nõ q̃ pauci a nr̃a lege aberrẽt: ſed q̃ tãmulti in ea pſeuerẽt: & q̃ tanta ſit vel in aduerſis cõſtantia miraculuz eſt: facit boc bonitas legis: & ſecuritas eterne vite quã nemo ſapiẽs p̃ti poſtpoſuit. Quid tu bic dicas: quid contrabiſcere: aut mutare poteris. Vera eſt xp̃iana lex: ex vtero recepta moſayce ex ꝓpbis ex diuinis oraculis: deus auctor eius eſt: filius dei eaz tradidit: ex ore dei manifeſtata eſt pura eſt & nitida & imaculata & ſancta. pfecta ex oñi pte: nullã bz rugã: nuſq; deficit: nuſq; claudicat in ea q̃ querit inuenit. qui petit accipit. & pulſanti aperitur. Ipſa eſt fons clementie: iuſticie culmẽ. pietatis ſpeculũ. mãſuetudinis & miſericordie plena. ꝓ ea martyres innumerabiles ſunt occiſi: ſenes: iuuenes: pueri: matrone: virgines: vidue: innupte puelle: crudelia carnificũ nõ expaueſcere tormẽta: ſciẽtes beatos eẽ mortuos qui moriunẽ in dño. Preterimus ſigna & ꝓdigia que certitudinẽ xp̃iane legis oſtẽtãt. Quis viros cõmemorare queat ex xp̃iano genere diuine & humani iurẽ excellentiſſimos ꝓfeſſores. vera mũdi lumina: ſciẽtie fontes qui vſq; ad mortẽ in fide xp̃i pſeuerãtes: p̃clara volumina ediderũt. q̃ tanq; ſydera q̃dam doctrine bumanas mẽtes illuſtrant. Et q̃ nam vllo in loco lex eſt q̃ alterũ babeat Auguſtinũ: alterũ Hieronymũ: alterũ Ambroſiũ: alterũ Gregoriũ. Et nec grecos p̃tereamus q̃ religio viruz vnq; habuit qui origeni copari poſſet: q̃uis bic in pleriſq; locis errauit. Quis Iobãni criſoſtomo exeq̃bitur: quis magno baſilio: quis cyrillo: quis euſebio: qs gregorio nazãzeno: Non ſufficiet dies ſi numerare ꝓgimus illuſtres nr̃e legis doctores ſiue viuos ſiue mortuos. q̃uis non ſint mortui ſed nũc maxime viuũt & tanq; ſtelle infirmamẽto lucent: qui fidem ſacratiſſime trinitatis elucidarunt. Quid dicemus de religioſis domib⁹ in quibus angelica ducẽ vita: & pro pctoribus aſſidue effundunẽ preces dño: nec vnq; ceſſant diuine laudes ac pſalmodie. Benedictus mirſiẽſis apud nos multorũ monachorum doctor & pater extitit. apud grecos magn⁹ baſilius ſecuti ſunt bernardus abbas dareuallis. & bruno qui carthuſiam inſtituit: quotidie ſanctorum virorum apud nos augẽt numerus: edificanẽ noua monaſteria

& ſancta renouanꝫ inſtituta. Quos fructus edidit ſeraphicus franciſcus eximius paupertatis amator in vmbra (que pars eſt italie) natus. Quot eum diſcipuli ſecuti ſunt. Quot ſub eius regula viri ſancti floruerunt. Antbonius patauí iacet miraculis clarus. Bernardin? ſenenſis in aquila: quẽ noſtra etas quaſi alterum paulum predicantem audiuit. Nicolai lyritani extant opera que omnes admirantur. Dominicus in extremis biſpanie uatus boris quaſi alius veſper emicuit: quí nouum quendam ſanctum & nitidum viuendi morem ſuis auditortbus tradidit & predicatorũ inſtituta regula vniuerſum illuſtrauit orbem. Multi ex diſcipulis eius dariſſimi euaſerunt: ſed precipua eſt magni alberti fama. qui nullum doctrine genus ignoraſſe creditus eſt. Nec minor eo thomas aquinas fuit in litteris. & maior extitit ſanctitate. Claruit & meo ſeculo ſub eadem regula vincentius biſpanus: quem noſter anteceſſor inter ſanctos chriſti confeſſores retulit. Et in ordine diui Auguſtini Nicolaus tolentinas paulo ante inter celeſtia relatus ſanctoruꝫ agmina. Noua indies prole floreſcit noſtra religio ꝙ ſi non deſunt peccatores diuinam prouocãtes maieſtatem: non deſunt etiam cõſiliatores viri ſancti deo accepti. & virgines immaculate precibus aſſiduis diuinam iram auertẽtes. nec timemus ruinã tantis adiuti patrociniis. Tu ergo princeps nobilis qui non es rationis incapax neqꝫ ingenii obtuſi. collige que diximus & ſerua in mente tua. & conſule tibi & tue genti: & noli eſſe incredulus ſed fidelis relinque tenebras & lucem ſequere: intellige quo pede claudicat tua lex: & quantis ſcatet erroribus & cõprocul a veritate recedit & ꝙ non eſt in ea ſalus, noue & antiqne legis inimica. Intelligis cõſolida eſt euangelica doctrina: cõ uera: cõſancta: cõmunda & immaculata: & ꝙ ea tm̃ iter in celum oſtendit & non alia. Intelligis ſi verba noſtra memorie tenes ꝙ trinitas in vnitate & vnitas in trinitate colenda eſt. neqꝫ altera cõtradicit alteri. Intelligis quonã modo pater ſibi filium equalem genuit. & quomodo a patre & filio ſanctus ꝓcedit ſpiritus qui eſt charitas & amor & ſimul colendus eſt & deus eſt & ꝙ filius pro noſtra ſalute incarnatus eſt. mortẽ tulit & ſpoliato inferno tercia die reſurgens. quadraginta diebus cum diſcipulis cõuerſatus aſcendit in celum: ſedet ad dexteram patris: venturus in fine ſeculi iudicare viuos & mortuos. quo facto mali perpetuo penam ignis ſubibunt. boni eternam beatitudinẽ conſequentẽ: non in carnalibus deſiderijs aut impudicitiis non in cubilibus. ſed in dulcedine mẽtis & in charitate chriſti que ſuperat omnem ſenſum. Ante omnia ṽo monſtratũ eſt non poſſe te aſſequi inter chriſtianos gloriam & potentatũ quem videris optare: maxime apud europeos & occidentales populos: dum tua in ſecta perſeueraris. Q2 ſi velles chriſtianis initiari ſacris magnaꝫ tibi ſpem fecimus & potentie & glorie. Memento igitur verborum noſtrorꝫ & accipe fidele conſilium: ſume baptiſmum chriſti & lauacrum ſpiritus ſancti. Amplectere ſacroſanctuꝫ euangelium & illi te totum committe. Sic tuã

animam lucrifacies: sic thurcorum populo bene cōsules. sic tue cogitationes adimpleri poterūt: sic tuū nomē in secula celebrabit̄: sic te oīs grecia omnis italia: omnis europa demirabit̄: sic latine te littere sic grece sic hebraice sic arabice oīs barbare celebrabunt: sic nulla etas de tuis laudibus cōticescet. sic pacis auctor & fundator quietis appellaber̄. sic te thurci animarū suarum repertorem & christiani sue vite conseruatorem vocabunt: siri: egiptii: libici: arabes: & quecunq; sunt alie gentes extra christi caulas. aut bis auditis tuā viam sequantur. aut tuis & xp̄ianis armis paruo negocio domabunt̄. Et si noluerint in nostra lege te socium habere experientur dominū in sua: nos te iuuabimus et omnium eorum assistente diuina gratia legittimum principem constituemus. Hec sunt que tibi cum baptismo premia promittuntur. His te bonis diuina pietas proculdubio cumulabit obsequentem euangelio ꝙ si respueris consilia nostra: peribit tanq; fumus gloria tua: et tu more hominuz reuersus in cinerem totus morieris. Christus regnabit ineternū cui ē bonor et gloria in secula seculorum. Amen.

Oratio pii pape. ii. habita in cōuentu mantuano sexto kalendas octobris. Anno dni. M.cccc.lx.

EPISTOLA CCCCXI

d Vm bellum bodie aduersus impiam thurcorum gentem pro dei bonore ac salute reipublice christiane suasuri simus. Bene est venerabiles in christo fratres ac filii dilectissimi priusq; vos verbis aggrediamur. diuinitatem ipsam cuius in primis auxilium expetendum est: paucis in hunc modum affari. Protector noster aspice deus et respice in faciem populi tui. Respice super banc familiam tuam p qua dominus noster Iesus christus non dubitauit manibus tradi nocentū et crucis subire tormentum. Miserere plebis tue: et ne des bereditatem tuam in perditionem quam prope modo instare videmus. Surrexerunt em̄ iniqui et impii qui te non nouerunt. Venerunt gentes in bereditatem tuam polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt bierusalem pomoruz custodiam. Vineam tuam exterminauit aper de silua et singularis ferus depastus est eam. Nos q̄uis boc in loco tuo vt arbitramur ad tuendam religionem tuam cōuenimus: nibil tamen possumus nisi ades et presidium affers: nibil sine te valet bumana fragilitas: tua est potestas: tuum imperiū tua omnis virtus. Tu fundasti celum et terram: mare et omnia que in eis sunt. Idem ē tibi velle quod posse. Nibil est quod tue valeat resistere voluntati. Adiuua nos in te vno sperantes et te solum deum pura mente colentes. Fac nobiscum signum in bonum et mitte nobis auxilium de loco sancto tuo'. Da nobis cor vt faciamus voluntatem tuam. et in preceptis tuis ambulemus. Scimus quia non dees tu domine deus opem tuam supplicite implorantibus: sed nosipsi desumus nobis. Frigent pectora nostra: ingere colorē: ingere flāmas: vre corda et renes nr̄os vt tuo tm̄ igne succēsi: q̄ tibi sūt placita meditemur ac fedā et peccatricē thurcoꝝ

gentem(si tua voluntas est)de xp̃ianoꝝ finibus eliciamus. Vos aũt magnanimi et generosi ꝓceres qui adestis: ne claudite p̃camur aures:ne diuertite mentẽ. Aperite deo interiora vestra qui mox volentib⁹ vobis in anias vestras illabet̃:et vos sibi templũ atq; habitaculũ sibi faciet. Audite nos sua vice loquẽtes. Verba nr̃a v̄ba dei sunt:q filii sui iesu xp̃i q̄uis indigni vices in terris gerimus.ipse nos fari iubet.ipse in ore nr̃o v̄ba posuit ipse nos bellum suadere in turcos impat. Nõ vos hodie cardinales aut ep̃os aut minoris ordinis sacerdotes ſmone nr̃o cõpellabim⁹ quos constat armis ineptos esse et piaculũ et sacrificiũ fuerit: nisi ꝓ seipsos in cã fidei q̃ sunt ab eis expetenda: hoc est aurũ et or̃ones sua sponte obtulerit Vos illustres duces:vos marchiones:vos comites:vos regum:ac principum oratores: vos fortes et exercitatos in bellis viros verba nr̃a commonifaciant:vos tangẽt:vos requirẽt quibus datũ est:arma sumere nõ vt inter vos dimicetis:sed vt eccl̃iam vt religionẽ vt fidem xp̃ianã barbarorũ et infideliũ incursibus defendatis. Potestas em̃ vt inquit paulus gladiũ portat et vindictaꝫ malorꝝ.Laudẽ v̄o bonorꝝ videtis in quo statu:in quo discrimine sumus:et quãtum a turcis vrgemur:p̃mimur:infestamur:nõ ignoratis:nisi arma sumẽtes eorꝝ impetũ retũditis: haud dubiũ quin lex euãgelica et om̃is nr̃a religio pessundet̃. Audite igit̃ viri fortes atq; attẽtas aures adhibete:belluꝫ suasuro qd̄ hodie nobis nimis incumbit. Tria vt nr̃a fert opinio principaliter explicãda et suadenda sunt. Primuꝫ est vt causas iustas atq; vrgentes ostendat ꝓpter q̃s pugnare oporteat. Secũm vt facultates adesse doceat belli gerendi et certam quodã modo victorie spem faciat. Terciũ ac postremũ vt magna secuturos premia victores pacefaciat. In his hodie nobis elaborandũ est:atq; in his tota nr̃a cõsumet̃ or̃o.De causis belligerendi primũ dicere oportet que due sunt p̃cipue et maxime. Prima est vt susceptas iniurias vlciscẽtes res amissas recuperemus. Altera vt futura(q̃ ꝓpe imminere videmns)pricula euitem⁹. Ostendamus que nã sunt illa que amisimus quas nobis et deo nostro iniurias intulerũt turci. Inflicta xp̃ianitati vulnera:illatas cõtumelias iniustã notam facile cognoscetis: si que fuit olim xp̃iana religio et que nũc sit oino estimabitis. Cognoscite hoc rogam⁹ et quãtũ gloriari possitis aniaduertite. Sacrosanctum euangeliũ quod ablatis idolorum spurciciis saluator noster mundo inseruit novnũ dumtaxat terre angulum aut vnam ꝓuinciam sed vniuersum ferme orbem impleuit: quẽadmodũ regius ꝓphetes multis ante seculis de beatis ap̃lis futuris preuiderat dicẽs. In oem̃ terrã exiuit sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum. Per hos em̃ euãgelium mũdo innotuit quos ex piscatoribus saluator ipse p̃dicatores effecerat dicẽs. Venite post me faciam vos piscatores hominũ. Nec vana promissio fuit. Piscati enim sunt apostoli:non sibipsis: sed xp̃o domino vniuersum ferme orbem. Omnes reges om̃es populi in eorum seu retia seu sagenas inciderunt. Impletum est em̃ illud Danielis vaticiniũ dicẽtis

Omnes reges omnes tribus omnes lingue seruiēt ei. Verius xp̄o q̄ augusto virgilianū istud attribui potest super garamantos & indos proferet imperiū. Iacet extra sidera tellus: extra anni solisq; vias vbi celifer atlas: axem humeris torquet stellis ardentibus aptuz. Nam circa tempora Constantini magni: natum ex maria puerum. Indi simul & hispani colebant. Nec septentrio nec meridies xp̄m ignorabat. Vox romani p̄sulis tanq̄ Hiesu christi vicarii maria & terras penetrabat. Pax alta per om̄es & tranquilla quies xp̄ianos ibat: iacebat pardus cū agno: et leo cū vitulo accubabat. Gens sancta. gens electa: populus acquisitionis xp̄iani habebantur. Tributa ex gētibus accipiēs et in capite populorū positi. Hec fuit olim o xp̄iani maiorum vr̄orum gloria: hoc imperiuz: hec autoritas. Nunc quo nos thurci & saraceni redigerunt paucis animaduertite docebimus. Indi q̄uis xp̄iani ferunt̄ et armeni per asiam dispersi & pariter ethyopes: in multis tamē versant̄ erroribus: & ignorantes quā nosse debuerant xp̄i legez: ignorant̄ a dn̄o. Quid reliquū est: asie atq; affrice xp̄i nomē atq; legem in pacato prosequit̄ odio. Cepit hec calamitas sub Heracleo cesare. Nam cum aperta esset omnibus via salutis per xp̄i dei filiū qui annis antea circiter sexcentis mortem nostram moriendo destruxerat: inuidens humano generi dyabolus: & nimium dolens xp̄m vbiq; regnare pseudo prophetam excitauit. In arabia Machometū nomine sceleratū hominē qui se dei nunciū ementitus cōtrariā euāgelii legem condidit: de qua paulo suo loco dicemus. Degenerauerat iam apud grecos imperiū & romana virtus sub aliud translata celum elanguerat: que res xp̄ianos opes paulatim euertit. Manserunt tamē in asia cōplures xp̄iani vsq; ad tempora Pipini francorum regis: qui anno abhinc circiter de magno noie apud germanos & gallos regnauit. Tunc vero digressi a scithia thurci: capadociam: ponthū: bithiniam: troadem: ciliciaz: & omnem minorem asiam occuparunt: et nostra negligētia potētes facti non soluz veros xp̄ianos ex asia pepulerunt: sed transmisso nauibus bellesponto macedoniam: traciam: atticam: boeciam: phoadem: achaiam: acharnamiam: epirum: pormam: et vtranq; misiam armis inuasere. et in egeo ac ianio mari ciclades et alias q̄ plures insulas subiiciētes hos xp̄ianis ad orientis terminos posuere. Ad meridiem barbari ex affrica non solum inferi maris insulas: sed ipsa quoq; italie litora classibus infestant. In occidente magnam bithice partem quam granatam vocant mauri occupant. et hispanos agitant reges. Ad septentrionem gelidamq; arcton luctuani: polonis contermini magna ex parte ritu gentilium viuūt. Veteres hungari ad ortum chanais iacentes: et tartari cum quibus liuonii pugnant: christum prorsus ignorant: et vltimi noruegii populi cum semiferis hominibus bellum gerunt. Hi sunt termini vestri o christiani sic circundati estis: sic in angulum coartati potentissimi quondā domini et orbis possessores. En quantum imperiū amisistis: quot nobiles vrbes: quot ditis-

simas prouincias perdidistis: Inter quas etiã iudeam neglexistis: terras nobilẽ. terrã sanctã: terrã la cte et melle fluentẽ: terram in qua primi nre fi dei flores apparuere. Heu pudor: heu dolor: fons & origo nostre salutis Syon ad hostes defecit. Templũ illud salomonis fama clarũ. In quo dñs totiens ꝓdicauit. Bethleem in q̃ natus ẽ. Iordanẽ in quo baptizatus est. Thabor in quo transfiguratus est. Caluariã in q̃ crucifixus ipsius crucis possidẽt inimici: sepulchrũ dñi glorioſissimũ: lectũq; illũ purpureum cro cos spirantẽ & suauissimis fragrantẽ odoribus: in quo propter nos vita nra obdormiuit in dño. nisi hostes velint inuisere nõ potestis. At saracenī machometem hñt in potestate: in qua si vera ẽ fama: falsi prophete cadaueri arcba ferrea conditũ: vi magnetis pẽdet in aere. Vos vero infelices ac miserrimi xp̃iani sepulchro dei vĩ & vrbe clarissima bierosolima priuati estis. Tacemus alexandriã thebas: mẽphim: ac omnẽ egyptũ: tacemus antiochiã in qua primũ xp̃ianorũ nomen est auditũ: tacem⁹ ephesim & alias apostolicas sedes in asia ꝓditas. Tacem⁹ septẽ ecclesias ad q̃s Iohãnes scripsit apocalipsim. Hierosolimã noui ac veteris testamẽti matrem in hostiũ eẽ potestate. Satis flere et dolere nõ possumus. pro q̃ recuperanda nullus labor euitari deberet: nullũ declinari bellũ. Nam si ꝓpetendis rebus iustã belli causam veteres putauere: quis vnq̃ insciꝰ induit arma q̃ vos xp̃iani: quibus tot vrbes: tot prouincie sunt erepte: tot adempta regna: tantũ ablatũ imperiũ. Iudei cũ federis archam amisissent pro recupatione nullũ belli periculũ vitauere. Greci ob raptã belenã decennale bellũ gessere. Carthaginẽses propter fines paululũ ampliandos cruentissima ꝓlia cũ cyrenensibus comisere: pro quibus etiã pbileni fratres interierũt. Romani sepe sociorũ causa sumptis armis in pugnam exiere. Reuoluite hystorias nullum vnq̃ bellum tot causas habuit: quot vobis aduersus thurcos occurrũt. Sed quid ad nos vetera dicat aliquis: tot lerauerũt banc infamiã proaui nostri: cur nos illis meliores sum⁹: cur tanta glorie cupiditas vt maiorum iniurias nro sanguine vindicemus. Esto patres vestri negligẽtes fuerint: honorẽq; suũ paruifecerint. An propterea vestrũ negligetis & duplici notari turpitudine hereditaria. s. vra patimini. an potius magnificis opibus detersa progenitorũ infamia gloriosum nomẽ acquirere conabimini. Sed negligamus si sic libet antiquaz ignominiam: vetusta damna: nec nos vrgeat quod nos pupugit ãnos. Transeat omnis asia: omnis affrica. Europam saltem inspiciamus & nostri tẽporis rationẽ reddam⁹: an parum nra etate nra culpa perditũ ẽ cõstantinopolim oriẽtalis imperii caput & totius grecie columen: non patres nostri sed nosipsi amisimus. Qui dum torpentes in ocio domi sedemus vsq; danubium & sanum thurcorum arma penetrare permisimus. Capta est nobilissima vrbs regia culpa nostra. quam pausamas prim⁹ cõdidit. Constantinus magnus instaurauit: & in emulationem antique rome amplificauit & magnificauit. In ea gentis imperator & ipse Constan

tinus nomie interemptus est: turba ingens trucidata: templa dei magni polluta sunt Inter que nobile opus Iustiniani sancte Sophie vocatum. tetro Machometis ritu fedatum est. Beate virginis matris domini & aliorum sanctorum imagines delete sunt: altaria dirupta reliquie martyrum porcis obiecte: sacerdotes occisi: matrone & puelle ipseq; sacre virgines ad libidinem rapte. Nobiles vrbis inter vina & epulas ipsius thurcorū ducis iugulati. Saluatoris nostri simulacrum in cruce pendentis in derisionem atq; contemptum precedentibus qui dicerent. hic est christianorum deus. in castra delatum: sputo: luto atq; omni feditate iactatum. Noua sunt hec & sub oculis nostris gesta. Hec fiunt: & tamen excitari non possumus: cum vitulis marinis cum druso dormimus: letargum patimur qui tot contumeliis agitati e somno surgere non valemus. Heu furias: heu artes demonum. Pugnare potius inter se christiani volunt: q̄z thurcos adoriri. Ciuilia bella magis cupiunt q̄z externa: & sepe paruis de causis cruentissima committunt prelia. Pulsatus modo villicus: modo seruus. magnos traxit in arma reges. In thurcos qui deum nostrum blasphemant: ecclesias nostras diruunt: & omne christianū nomen perdere satagunt: nemo audet arma sumere. Omnes in arcum prauum dati sumus: declinauimus omnes: simul inutiles facti sumus: non est qui faciat bonū non est vsq; ad vnum. Sed cogitabitis melius viri prudentes & fortem induentes animū: recupare que sunt amissa: & acceptas iniurias vindicare conabimini. Ac tantum de priori belli gerendi causa sit dictum. Nunc alteram attingamus: hoc est vt futura & prope imminentia nostris ceruicibus mala euitemus. Possent fortasse aliquo modo tolerare preterita si finis malorum esset: & non maiora impedirent discrimina. Sed quo pacto sperare quietem ab ea gente possumus: que sanguinem nostrum sitit. Que occupata grecia in bungariam. i. in viscera nostra gladium adegit. Iuuenis est aduersarius noster etate florida: robusto corpore: animo uasto: tumido cursu victoriarum. quas sibi nostra negligentia peperit: vanus est: deceptus est: si quis arbitratur adolescentem quietū rum esse: auro abundantem: armis assuetum: & dominandi cupiditate inflammatum. Ponite hanc spem nunq̄z ille arma deponet: nisi aut victus aut omnium victor extiterit. Proxima illi queq; victoria: gradus erit alterius: donec subactis occidentalibus regibus: deleto christi euangelio: machometicam legem vbiq; gentium inserat. Neq; arbitremini longam morā priusq̄z vos adeat. Nam vicine ille gentes tot bellis attrite nisi opem fertis amplius carpere non audebant. Soli fideles bungari pseuerāt: nō tñ diu stabūt nisi adiuti. Et bi quidē muri loco vobis ad orientē remāserūt: q̄ diruto neq; theutones neq; bohemi: neq; poloni satis tuti erūt. Non asperi montes non alta flumina iter impedient. Nihil erit victa bungaria thurcis inuium: nihil insuperabile orbis imperium querentibus. Per caruos & forum iulii terrestrib⁹ copiis facilis in italiā pate-

bit transitus. Naualis exercitus ex vallana quã thurci possident: vni⁹ no
ctis nauigatiõe brundusium patet et in supiori pte et in inferiori aperta
est thurcis italia. Vtinã mẽdaces et falsi ꝓphe simus in hac parte. Sed cre
dite nos foliũ recitare sibille. Veniẽt veniẽt thurci nisi obuiã imus et au
ferent nobis locum et gentẽ. Nõ timẽt hec fortasse hispani et galli neq;
theutones qui rhenũ accolũt: neq; anglici occeano circũfusi. Ac pruden
tes reipublice gubernatores: bellũ foris q̃ domi malunt: et remotissimã
laudant miliciaꝫ. Perniciosa et funesta sunt q̃ gerim⁹ in nr̃is laribus bella.
Romanis vrbis domitoribus nulla suscepta calamitas durior q̃ in italia
fuit. Nec illi hanibal felicius q̃ in affrica vicerũt. Credite nobis proceres
credite nobis. Nõ est cur amplius dissimuletis: non ẽ cur amplius diffe
ratis arma sumere. Si agros vr̃os: si focos: si liberos: si vxores: si liberta
tem: si fidem ip̃am in q̃ baptizati et renati estis retinere cupitis: bellũ no
bis credite bellũ geratis oportet. Neq; nos bellũ iniustũ suademus q ei⁹
locũ temem⁹ de quo scriptũ ẽ iusticia et iudiciũ preparatio sedis tue. Nec
plura de primo et principali mẽbro. Audistis viri p̃stantissimi ac nobi
lissimi quas ob causas in thurcos pugnare oporteat. Nã et suscepte in
iurie id exposcũt et in futurũ xp̃ianoꝝ indẽnitati cõsulendũ est. Nũc qd̃
erat s̃m nr̃i ordinis mẽbrũ. i. an possitis hoc bellum gerere et an victoria
sperãda sit aĩaduertite. Cũ xp̃ianis nobis sermo est: qui diuitẽ italiã: no
bilẽ galliã: fortẽ hispaniaꝫ: bellicosam ac populosam germaniã incolunt.
his arma: his equi: his homines: his pecunie abunde suppetunt. His vi
res longe maiores q̃ thurcis assunt. Audimus tamẽ nõnullos eẽ q thur
cos supra modũ extollunt: nec superabiles putant tot p̃liorum victores.
Nos magnas eẽ thurcorũ opes fatemur: sed multo minores q̃ fama fe
rantur: neq; nostris quouis modo compando. Illi em̃ etsi oẽs conat⁹ ad
hibeant supra tamẽ ducẽta milia hoĩm non educẽt. Sed quos homines
imbelles atq; inermes ex asianis et grecis mixtos nostis quanti faciat asi
anos. Remus ille virgilianus cui⁹ illa sunt verba. O vere phride neq; em̃
phriges ite p alta dindima vbi assuetis bifforẽ dat tibia cantum. Timpa
na nos buxasq; iuuant berechintea matris dee. Sinite arma viris et cedi
te ferro. Greci quoq; illustres quondã aĩe haud quaq̃ vigorẽ antiquum
retinẽt. Degenerauerũt ferme oẽs qui thurcis parent neq; in armis neq;
in lr̃is pristinũ referunt spiritum. Ceciderunt omnia cum imperio. Non
stant simul fortia pectora et seruitus qui fortes viri in castris thurcorum
militant ex christianis sunt ad summam quadraginta milia: nigre atq; in
felices anime que vbi vos armatos viderint furiis agitate suorum scele
rum et vltorem deum ante ora cernentes ferrum stringere nõ audebunt
Reliqua turba in prelio nulli est vsui: nisi cede sua fatiget hostes. Percur
rite gesta maiorum. Asiana bella muliebria putauerunt. Alexander ma
gni alexandri propinquus cum bellum gereret in italia. Frater meus in
quit in asia cum feminis pugnat. Mihi autem cum viris certamen est. Iu

lius cesar cum de pōticibus gētibus triūpharet que asiam incolūt: in cur ru suo hec verba iussit scribi. Veni vidi vici: acsi solo aspectu superandos diceret asianos. Gotfridus & alii qui secum in asia militarunt parua sepe manu innumerabiles hostiū copias deleuerūt: ac ip̄os thurcos tanq̄ pecudes mactauerunt. Sed arbitramini fortasse meliores hodie thurcos eē victa grecia q̄ olim fuerint Ad quales sint pugna thaurinēsis ostēdit anno abhinc tertio gesta. Tharinū vocauere prisci opidum ad confluentes sanū & danubiū situm. Hoc euo nostro alii albam alii beldradū vocant: propter situm: non magni momēti castellū: id cunctis viribus suis thurci expugnare adnixi sunt. Pagnatū est inter diu noctuq̄ summa contentione. Erant christiani milites qui oppiduꝫ tuebant̄ pauci cruce signati: non nobiles aut diuites: non bellis assueti: non armis tecti: sed rudes incōpositi agrestes. Et hi tamē thurcos vicere: nō tam ferrū q̄ fidem hostibus opponētes. Ab his tumidus ille thurcorū impator insupabilis antea creditus & terror gentiū appellatus in acie victus: ab obsidione deiectus: castris exutus: turpē arripere fugam cōpulsus est. Quid iohānis de himiad victorias referam⁹? Quid Georgii albani triūphos cōmemoremus? cuius conspectū nunq̄ ferre thurcorū acie potuere. vnus nobis exemplo sat est. Iohannes vintimili⁹ qui cū trecentis militibus in epirū ꝓfectus suppetias nepoti ferēs supra decē milia hostium fudit: strauit: deleuit. Hi sunt hostes vestri o christiani. Cū his vobis hominib⁹ pugnādi est qui neq̄ ferire neq̄ feriri nisi in terga nouerūt. Q̄q̄ & si fortissimi essent & bellacissimi. In deo tamē sperandū erat qui cause sue nequaq̄ deesset. An modo scriptū est: in deo faciemus virtutē & ip̄e ad nihilū deducet inimicos nr̄os. Orabat Moyses in mōte & populus vincebat in acie. Sol retinuit cursum suū ne victoris Iosue retineret cursum. Madianitarū plenissima & munitissima castra cū trecētis viris dissipauit Gedeon. Ammonitarum numerosum exercitū cum paucis militibus superauit Iepte Superbissimos philisteos solus humiliauit Sampson. Nec in manu femine cum de⁹ voluit victoria defuit. Potentes in armis chananeos exterminauit Delbora. Sisaram interfecit Ihael. Et Holofernem obtruncauit Iudith. Multa sunt huiuscemodi in veteri lege. Nec noua magnificis caret exemplis Cōstantino magno pugnam timēti: signū crucis in celo monstratum est: & vox diuinitus audita que diceret. In hoc Constantine vince. De Theodosio piissimo imperatore illi sunt versus. Omnium dilecte deo cui militat ether. Et coniurati veniunt ad classica venti. In britania que nunc anglia nuncupatur vt autor est Beda barbarorum ingētes copias pauci admodum christiani et inermes alta voce canentes alleluia deleuerunt. Non est abbreuiata manus domini: q̄uis elongata est a nobis misericordia sua propter peccata nostra: sed propiciabilis est dominus deus noster et multus ad ignoscendum: si redierimus ad eum et ip̄e ad nos redibit. Fecile per obedientiā placabimus quē per contumaciam

283

irritauim⁹: qui vt primū nos viderit humiliato corde: mox odiū in nos cōceptū vertet in hostes et nobis victoriā mittet. Hanc deam eē veteres putauere: quā iupiter mitteret. Illā vero tanq̄ regi deorū obtēperantem ad eos ire quos iusserit: et in eorū parte cōsideret. At hoc verū est sicut ait Augustin⁹. Nō de illo ioue quē deorū regem ꝑ sua opinione finxerunt: sed de illo vero rege seculorum q̄ mittat non victoriam que nulla est substantia: sed angelum suū: & faciat vincere quē voluerit. Sicut in castris assirioꝝ accidit Ezechiā regē obsidētib⁹: in quib⁹ angelus dñi centum & octuagintaquinq̄ milia hoim vna nocte interfecit. Hec victoria id est hic angelus: oibus procul dubio de celo mittit̄ qui pro causa dei recto & magnanimo pugnant. Verū cū in eo hoste nobis pugnandū est q̄ deo nr̄o prorsus aduersat̄. libet hoc loco pauca de saracenorū lege referre: quā turci sequunt̄: vt cōfidentius pugnam iniatis: quo fediores ac magis impios cognoueritis. Sceleratissima ē machometea lex: q̄ nō solum xp̄i diuinitatē respuit: sed innumerabilibus aliis scatet erroribus⁹. Nāq̄ vt ꝑteream deliramēta & ineptias illas: quibus angelos corporeos de flāma ignis creatos intertinos affirmat: & origeni cōsentiens demones aliquando saluandos tradit: & celum de fumo factū & lunam eque splenduisse cum sole: sed volitantis angelis gabrielis ala tactam fulgorem amisisse. Quis illud tolerare queat q̄ mundū cum Democrito sentiens fortune casuiq̄ submittit & diuinam prouidentiam aufert? Quid q̄ sacrosanctam trinitatē respuit & impossibile ait deum habere filium? Et q̄ vis xp̄m ex virgine natum consentit: iustum & sanctū hominē qui cunctas curauerit egritudines: deum tamen eē cum Arrio negat: nec pro nobis obiisse censet: sed sublatum a deo in fine seculi morturū & tū denicq̄ surrecturum: iudeos aūt alium sibi similē crucifixisse delirant: nec sanctispiritus dignitati glorieq̄ consentit: quem creaturā cū Nestorio macedonio q̄ metit̄. Et ome fidei meritū auferēs. In sua quēq̄ secta saluari homines perbibet. Alioqn recte viuentē nisi a sua lege abierit. Et quia nō cōstant inter se mēdacia. Alio loco neminē saluari asserit extra legē a se traditam. In q̄ beato Paulo cōtradicēs. Circūcisionē seruari ꝑcipit. Et vini tm̄ consuetudinē ꝓhibens: ceteras voluptates indulget: stupra & adulteria cuz captiuis & emptis mulieribus admittit. Vxores plurimas: & cum his diuortia passim cōcedit. Nec cōcubit⁹ nature aduersos inhibet. Postremo bō & bestialis future vite beatitudinē sola carnis voluptate metit̄. Ensapientem hominē q̄ se dei propheta audet nominare temerator antique legis: corruptor noue: ꝓstitutor aiaꝝ: verus ꝑcurator orci. Et primus sathane satelles: cuius auditores inferni mancipia sunt quales turcos esse nō dubitamus: aduersus quos armis cōtendere sacrificiū deo fuerit & acceptissimū spectaculū. Ceteꝝ qa diuinitateꝫ xp̄i vt diximus impia saracenoꝝ & turcoꝝ secta prorsus excludit: non ab re fuerit hoc in loco maiestatē eius & gloriā in mediū afferre cūctisq̄ palā facere xp̄m queꝫ colim⁹

et cuius causa bellū suademus verū deū esse sibiq; thura deberi et diuios honores. Aggrediamur igit̄ būc articulū. Sp em̄ conandū est vt veritas magis atq; magis eluceſcat. Agem⁹ aūt pingui minerua nō more pbor̄: quos vix illuminatiſſime pn̄t intelligere metes: vt quiſq; cū pximo ſuo loquit̄: ita & nos bodie vobiſcū loq̄mur. Cupim⁹ em̄ etiā a piſcatoribus intelligi q fidē a piſcatoribus accepimus. In primis aūt illud aſſumimus quod omnes ferme concedunt: deū. ſ. vnū eſſe a quo oīa condita ſunt & gubernant̄ vniuerſa. Docēt tm̄ viri ſapientes mūdi machinas & tantū rerum ordinē: quantū in mūdo cernim⁹ ſtare nō poſſe niſi & vn⁹ eēt rector oībus imperās. Recipim⁹ igit̄ cōfeſſa maiorū qui mūdialis machine rectorem et quidē vnū eē fatent̄: eūq; deū vocāt: quo nibil mai⁹ nibil meli⁹ aut inueniri aut excogitari queat: būc nos xp̄m eē luce clari⁹ oñdem⁹: ad qd efficiendū tutiſſima & aptiſſima via ex miraculoſis ei⁹ opibus patet. Nā & ipe interrogatus a iudeis an xp̄s eēt. Loquor vobis inquit & nō creditis mibi: opa q̄ ego facio in noie patris mei ipſa teſtimoniū pbibent de me. Faceſſant igitur dyaleticorum ſyllogiſmi & oratorū inductiones: ipſa nobis xp̄i opa xp̄i diuinitatē oſtēdant: religioniſq; noſtre fidem confirment facta nō verba. Ponat̄ igit̄ ante oculos noſtre mentis bomo qui vocatur ad nuptias aquam in vinū cōuertat: quocūq; iter faciat egrotos ſolo verbo ſanitati reſtituat: mutoru3 linguas in eloquiū ſoluat. Claudis gradiēdi facultatē tribuit. Cecis lumē: ſurdis auditū p̄beat: paliticorum mēbra cōſolidet. Reſperſos elepbātie maculis repurget ac nō ſolu3 vires imbecillis adiiciat: ſed ipſos quoq; mortuos in ſepulcro quadriduanos tanq; ſomno ſolutos ad vitam reuocat. Secreta & cogitationes hominum intelligat. futura prenunciet: demonia eiiciat: ſuper aquis ſiccis pedibus ambulet: ventis imperet atq; mari. Poſtremo volens iuxta ſermonem ſuum prius babitū: captus a iudeis. crucifigatur: interficiatur: ſepeliatur: & tertia die reſurgēs: tractandū palpandūq; corpus ſuum diſcipulis offerat: edat & bibat cum eis. Et tandem poſt quadraginta dies videntibus illis in celum aſcendat. Quid bic poſt tot ſigna dicemus? An non interrogatus a diſcipulis Iobannis? Tu es qui venturus es an alium expectamus? Interrogatores ipſos ad miracula remiſit. Certiſſima quippe diuinitatis argumētatio eſt miraculor̄ oſtenſio. Q3 ſi nōnulli pbilozopborum naturam ipſam deam eē putauerunt: cur nō magis deus ille credendus eſt: qui nature dominium ſe babuiſſe miraculis patefecit. Dicat fortaſſe aliquis Moyſen: Helyam: Heliſeum: ceteroſq; propbetas & ipſius Cbriſti diſcipulos: ſigna & portenta feciſſe: ac nature curſum retinuiſſe: non tamen fuiſſe deos. Verum eſt id quidē: ſed neq; illi deos ſeſe dixerunt. Mentiri em̄ & miracula facere ſupra naturā q̄ xp̄s fecit nulli ē datū. Sicut apud Iobannem teſtatur cecus a domino liberatus. Scim⁹ inquiens quia peccatores boc eſt mēdaces deus nō audit. Et nicodem⁹. Rabi ſcimus inquit quia a deo veniſti. Nemo em̄ pōt bec ſigna facere q̄ tu fa-

cis nisi esset cū eo deus. Ad hec quē retulimus & alia q̄plurima de xp̄o miracula sacrosancta q̄ttuor euangelia tradūt quattuor vberrimi testes affirmāt. Accedūt epl̄e doctoris gentiū Pauli et actus apl̄oꝝ. Ex quib⁹ palā fit ea signa xp̄m fecisse per que nature dñs oñderetur. Fuit igit̄ cum de⁹ & ip̄e verax: neq; em̄ mēdacibus deus coniūgit̄. Si verax xp̄s igitur & deus: qui de seip̄o dicit in euangelio. Ego sum via veritas & vita: & q̄ videt me videt & patrem. Et rursus. Ego & p̄r vnū sumus. Et alio loco. Pater darifica me ea daritate quam habui apud te priusq̄ mūdus fieret. quib⁹ verbis se deū esse manifestissime testatus est. Q̄z si quis euangelio nō credit: non videmus cur Moysi credat & aliis antique legis scriptoribꝰ. Credūt greci herodoto: tucididi: pollibeo: xenophonti: diodero. credunt romani liuio: salustio: trago: cornelio: suetonio. Credunt & alii suis hystoricis. Cur nos non credimus nostris? Q̄z q̄ illi minime cum nostris compandi sint: illi em̄ nullius autoritate recepti sunt sanctū euangelium multa patrū consilia prius approbauerunt q̄ legendū ecclesiis traderet. Ad cuius robur etiam mattyres accedūt qui pro testamēto domini sua corpora tradiderunt & lauerunt stolas in sanguine agni. Inter quos etiā virguncule magno miraculo nō expauere supplicia. Accedūt & sanctissimi doctores qui cū essent perspicacissimi nequaq̄ euangelio credidissent: nisi veram eius hystoriam cognouissent. Sicut apud grecos Dionysius ariopagita: Iohannes chrysostomus: Gregorius nazanzenus: Cirillus athanasius: magnus Basilius: & alii q̄plures. Apud latinos quattuor doctores fama illustres: Gregorius: Ambrosius: Hieronymꝰ: Augustinus: & vltra illos Ciprianus cartbaginēsis: Ysidorus bispalēsis: Hilarius pictauiēsis: Eusebius versalēsis: & proximi euo nostro. Thomas aquinas & Albertus magnus natione sueuus; & alii pene innumerabiles qui fide xp̄i diuinitate nō more philozophoꝝ qui sibip̄is aduersant. Sed omnes vno ore loquuntur: vt sine deo putanda nō sit tanta vnitas atq; cōcordia. Confert & multū romanorū auctoritas qui cum eēnt sapientissimi atq; potētissimi quondam domini et orbis possessores collum euangelio nunq̄ submisissent: nisi aut rationibus victi: aut miraculis tracti. Quis propterea viros fortes eosdemq; prudētes bispanos: gallos ac germanos euangeliū suscepisse crediderit: nisi magnis rationibus psuasos. Sane cum lex gentiū mollis eēt christianorum durior: nemo hāc sub ire voluisset nisi auctorem eius deū eē didicisset. Sed illud oēm ambiguitatē excludit: oēm titubationē auertit: oēm credēdi moram expellit qd multis seculis priusq̄ xp̄s carnē indueret: natiuitas eius ex virgine sanctimonia vite: miraculorū patratio: legis editio: captiuitas tormentū: per pessio: crucifixio: mors: resurrectio: in celū ascēsio & reliqua q̄ de ip̄o legimus: ita in propbetis scripta reperiebantur: sicut postea gesta sunt. Lege ysaiam: Hieremiam: Danielem: Ezechielem: Dauid: Salomonē: & alios propbetas quecūq; de Christo iā facta cōmemorant: euangeliste eadem

diuino afflati ſpiritu. Prophete futura predixerũt deum & hominem in Chriſto recognoſcentes. Nec ſibillarũ contemnenda eſt auctoritas: que lõgo tempore ante natiuitatem dominicam vaticinate vt Firmianus & Auguſtinus affirmant: plura de Chriſti deitate cecinerũt. His coniũgitẽ honeſtiſſima lex Chriſti omni ex parte venerabilis ac modeſta. Nam qd aliud epiſcopus docet q̃ celeſtem agere mortales in terris vitam? Iubet em̃ nos deũ colere feſtos dies ſanctificare: proximos quaſi noſipos diligere: pauperũ miſereri: viduas & pupillos atq̃ oẽs imbecilles protegere Infirmos & in carcere clauſos viſitare: mortuos ſepelire: caſtis nedũ manibus ſed etiam oculis eſſe: adulteria: ſtupra: fornicationes: iurgia: lites: ebrietates fugere. Primos in cenis accubitus & omnes mundi pompas: omnes blandicias deuitare. Reges ac parentes honorare: magiſtratibus ac ſacerdotibus obedire. Poſtremo theſauros veros ipſamq̃ felicitatem nõ in terra ſed in celo querere. Hec lex Chriſti eſt: hoc preceptũ: hoc teſtamentũ eius. Coniũgite nũc omnia ſimul. Chriſtus ex virgine natus: caſtiſſimam vitam ducit ſigna & miracula facit: nature imperat: legẽ perfectiſſimam edit: quo orbis cõſenſu recipitẽ deum ſe dicit & hominẽ: prophete: martyres et doctores ſibi aſtipulantẽ. Quid hec inferunt ſimul iuncta niſi verum eẽ teſtimoniũ Chriſti de ſeipo: et ipſum verũ atq̃ indubitatum eẽ deum. Machometem arabicum: falſum mendacẽ: perditum: ac omnino reſpuendum qui hec negauit. Verus igitẽ Chriſtus: deus verus verus deus et homo xp̃s Hieſus: qui cũ patre & ſpirituſancto in p̃ſonarum trinitate colendus: miſertus hũani generis primi parentis culpa vt iam primi damnati: vt nos redimeret: ex arce celeſti & altiſſimo dei thro no ſplendor eterne glorie: figura ſubſtantie dei: moderator orbis: iudex futuri ſeculi ad nos deſcendit. Neq̃ rapinam arbitratus eſt ſe eẽ equalẽ deo: ſed formam ſerui accipiẽs: exinaniuit ſeip̃m factus obediens vſq̃ ad mortem: mortem aũt crucis. Neq̃ iſta ſine ſuppliciis atq̃ tormentis: ſed dorſum ſuũ vt inquit yſaias poſuit ad flagella. Maxillas ſuas ad palmas. Genas ſuas a feditate ſputorũ nõ auertit. Speciosus forma pre filiis hominũ: ſpeciem atq̃ decorem amiſit: ductus eſt tanq̃ ouis ad victimam: & inter latrones deputatus eſt. Diuiſerũt ſibi veſtimẽta eius: & ſuper veſtem ſuam miſerũt ſortem. In ſiti ſua potatus eſt aceto: & ſpineam coronam poſuerunt ſuper caput eius: Nõ fuit dolor ſicut dolor ſuus: a planta pedis vſq̃ ad verticem nõ erat in eo ſanitas: nec tamen eiulatus emiſit ſicut agnus coram tondente ſiluit. O homo o chriſtiane o qui fidelis videri vis. Et cur iſta Chriſtũ tuliſſe exiſtimas? Iuſtus erat: & dolus inuentus nõ eſt in ore eius. Cur tot ſuppliciis ſubiicitur innocens? Pro te doluit homo. Peccata tua ipe portauit homo: et tu ſuo liuore ſanatus es homo. Bonus paſtor animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: & mortem tuam morte ſua redemit. Et quas tu illi gratias reddis? Quid facis quid cogitas vt gratus inueniaris? Turci nomẽ ſuum blaſphemant: altaria ſua

diruunt:legem ſuã bereditatẽ ſuã ꝑdere conanẽ:& tu domi iacẽs in ocio O reges:o duces:o viri potẽtes:ſurgite iam tandem & xp̃i dei veſtri religione ac bonorẽ defendite:qñ nec opes nec vires vobis q̃ tburcis minores ſunt:& certiſſimi eſtis pugnaturis vobis ꝑ lege dñi diuinũ auxilium implorantes minime defuturũ. Nec plura de ſecundo & principali articulo. Tertiũ & vltimũ modo ſi placet q̃ breuiſſime abſoluam⁹ boc eſt q̃ premia cõſecuturi ſint aduerſus boſtes fidei pugnaturi. Audite adbibite aures fortiſſimi milites:magna ſunt & ineſtimabilia bona: q̃ bui⁹ boneſtiſſimũ belli victores adipiſcemini. In primis q̃cũq; in boc bello ac quiretis:arma:equos:veſtes:argentũ:aurũ:ſeruos:ancillas:agros:vrbes prouincias:regna:iuſte & licite ꝑ nr̃a diſtributione poſſidebitis: & vltra boc dariſſimũ nomẽ & famã eternã cũ viris illuſtribus cõſequimi. Sunt bec quidẽ more gentiũ expetenda. Nec maiora queſiuere romani greci barbari belligerẽtes. At vobis o proceres p̃mia longe maiora ꝓmittunt Nam regni celeſtis poſſeſſio & xp̃i bereditas vobis offert:& bec quidẽ nõ ſolũ vincentibus verũetiam fortiter occũbẽtibus. Nã quid p̃deceſſores nr̃os vrbanos:eugenios:innocẽtios:alexandros atq; alios feciſſe cõſtat:xp̃ianos oẽs cruce ſignabimus in banc expeditionem ituros & pugnaturis pro lege dñi pleniſſimã oim peccatorũ ſuorum veniam largiemur:& apoſtolicis clauibus paradiſi portas aperiemus. Omnibus ingt rator qui patriam iuuerint:auxerint:defenderint:certũ eſt eẽ in celo diſfinitum locũ in quo beati euo ſempiterno fruantur. Verius & certi⁹ boc illis promittitur qui religionẽ cbriſtianã & ortbodoxam fidem tuebuntur:& aduerſus impios tburcos inuictis animis bellum gerent. Feſtinemus igitur ad boc bellum in quo morientes veram inueniemus vitam. Non bec quã viuimus vita eſt:ſed potius mors que fugit velut vmbra: & nunq; in eodem ſtatu permanet. Sicut lilia & flores deficimus. Leuiſſima res eſt que bominẽ extinguit. Beſtiole minime nobis inſidiantur: & paruule ſerpentis morſu & aranee nõnunq; ictu perimus. Anacres poeta acino vue paſſe & Fabius ſenator in bauſtu lactis vno pilo ſtrangulatus ẽ. Nibil fragilius bumana vita que tum incerta tum breuiſſima eũ nr̃m vt q̃longiſſimũ ſit teſte Dauid in ipſis ſeptuaginta vel octuaginta finitur annis. Quid amplius labor & dolor. At eſto neſtoreos viuas annos & Matuſalem impleas etatẽ. Quid tibi poſtq; curſus pactus ẽ: Breue eſt quicqd finit̃:& ſtulticia eſt in bis ſpem ponere que ꝑtercũt. O bomo moriendus ẽ quiſqs es:& bec relinquẽda q̃ ſunt in terris cbariſſima. Nemo natus nõ morit̃. A morte mortales appellamur. Nemo nr̃m nouit an borã victurus ſit:& tñ bec terrena diligimus q̃ mox relicturi ſum⁹ quin poti⁹ tranſitoria ꝑ perpetuis cõmutamus:& boc tburcẽſe bellũ aggredimur ꝑ qđ poſſum⁹ immortales fieri:& ad illam ciuitatẽ bieruſalem peruenire:quã ſummus rerũ opifex mira pulcritudine & artificio inenarrabili molitus eſt. In qua deũ ipm facie ad faciẽ videbimus:& ipius boni

tate fruemur:in qua ſanctos intuebimur angelos & oim ſpirituũ beatoꝝ ordines q̃ſi cõciues & cõtubernales habebim⁹: in qua nihil nos latebit eoꝝ q̃ vbiꝫ fiunt. Liberatus em̃ hac terrena cõpage animus. oim reꝝ ſeientiã nõ vt ſenſit Plato recupabit. ſed vt Areſtotili & nr̃is placet doctoribus cõſequitur. Illic nihil timebimus nec planete nec comete nobis formidabiles erũt:quos pborreſcant reges. Sedebimus (vt ꝓpheta teſtat̃) in pulcritudine pacis:in tabernaculis fiducie:in requie opulẽta. Inueniemus ſabbatũ ſine veſpo.i.requiẽ ſine fine.renouabitur vt aquila iuuẽt⁹ nr̃a:que nullo ſenio nulla tẽporis lõgitudine corrũpetur:ſatiabimur apparente gl̃ia ſaluatoris noſtri quem ſine fine videbimus:ſine fine amabimus:ſine fatigatione laudabimus. O igitur nobile bellũ.o felix p̃mium. o expectabile pugnam.ex qua ſiue vincimus ſiue vincimur ſemp reges euadim⁹.& cum deo nr̃o triũpbantes lucidas paradiſi ſedes querimus. pro quibus cõſequẽdis Stephanus ꝓthomartyr lapidibus ceſus eſt. Petrus & Andreas in cruce ſuſpenſus. Paulus ſecuri pcuſſus. Bartholomeus viuẽs cute nudatus. Sebaſtianus ſagittis ꝓfoſſus. Laurentius flãmis exuſtus. Sed nõ hec ex vobis viri fortes ſupplicia requirũt:minori p̃cio celũ p̃mittitur:pugnate t̃m fortibus animis pro lege dñi:& oia conſequimini:de quibus ſcribit Paulus:quia nec oculus vidit nec auris audiuit: nec in cor bois aſcẽdit q̃ p̃miſit dñs diligẽtibus ſe. O ſtulti et tardi ad credendũ in bis q̃ ſacre promittũt lr̃e:digito dei reuelate atq̃ conſcripte:o ſi adeſſent nũc Godefridus:Baldeuinus:Euſtachi⁹:Hugo magnus: Boemũdus: Tancredus:& alii viri fortes:qui quondã hieroſolimã p medias tburcorũ acies penetrãtes armis recupauerũt:nõ ſinerẽt ꝓfecto tot nos verba facere:ſed aſſurgẽtes vt olim corã Vrbano ſcdo p̃deceſſore noſtro de⁹ vult de⁹ vult:alacri voce damarẽt:vos taciti finem oꝝonis expectatis: nec bortamẽtis nr̃is moueri videmi:& fortaſſe ſunt inter vos qui aiunt. Multa hic p̃tifex loquit̃ vt nos mittat in aciẽ et corpa nr̃a boſtib⁹ obiici at gladiis:ſacerdotũ hic mos eſt:alligãt aliis onera grauiſſima que ipſi digito nolũt attingere. Nolite ita putare filii:nemo patrũ veſtrorũ memoria in hac ſede ſedit qui pro fide xp̃i maiora fecerit q̃ nos iuuantibus vobis:et dño fauente facturi ſumus. venimus huc vt videtis nõ parum debiles:neq̃ ſine piculo nr̃i corpis:neq̃ ſine damno terraruꝫ eccleſie: plus defenſionem fidei q̃ patrimoniũ beati Petri fecimus et q̃ valitudinem et quietem noſtram Accreuerunt expenſe mirũ immodũ. redditus autẽ apprime diminuti ſunt:neq̃ iſta gloria bũdi referim⁹: tedet pudetq̃ nos plura facere nõ potuiſſe. O ſi q̃ fuerant iuuenili in corpe vires:he nũc ad eſſent:nõ iretis ſine nobis ad bellũ:neq̃ piculũ ſine nobis ſubiretis: ipſi ante ſigna pcederemus: ip̃i crucẽ domini portaremus:ip̃i vexillum xp̃i perfidis boſtibus obiiceremus beatoſq̃ noſipſos arbitraremur: quibus datum eſſet pro Hieſu mori. Et nunc ſi cenſetis nõ recuſabimus egrotuꝫ corpus feſſamq̃ animam in bãc felicẽ expeditionem xp̃o deuouere. Per

castra:per acies:p medios hostes si suadetis lectica vehi generosum putabimus:nec magnifica verba ignauo ꝓsequemur animo: cōsulite quid magis xp̄iane rei conducat:nihil aduersabimur de corpe nr̄o: de psona: de pecunia nr̄a. Vestrū iudiciū amplectimur. Metimini vires aplicas:estimate qd tempalia:quid spūalia simul conferant. Et qd̄ vobis videtur humeris nostris onus imponite:nihil recusabimus:duos habet ecclesia thesauros:spūalem alterum materialem alterum:vtrunq; liberaliter erogabimus:& illum qui nunq̄ exhauriri & hunc qui nunq̄ impleri potest. Impresentiarum tamen nihil aliud ex vobis petimus nisi vt bellum contra thurcos gerendum decernatis:de pecuniis conq̄rendis:de ducibus eligendis:de classibus instruendis:de sede belli:de tempore expeditionis. postea diseremus. Neq̄ difficilis consultatio erit:qñ nec arma:nec equi nec naues nec pecunie:nec fortissimi milites:nec peritissimi duces xp̄ianis desunt. Adsit tm̄ cōmūis voluntas huius honestissimi belli gerendi. Quam vt mētibus vr̄is inserat ille rogamus:qui cum patre & spiritusancto sine fine regnat Hiesus xp̄s amen.

Bulla de profectiōe in thurcos. Et de prerogatiuis eiusdem passagii.

CCCCXII

Ius episcopus seruus seruorum dei. Vniuersis et singulis christi fidelibus. Salutē & apostolicam benedictionem. Ezechielis propbete magni sententia est. Venientem gladium nisi annunciauerit speculator animarum:que perierint sanguinem de manu eius requirendum fore. Quod veriti sancte memorie predecessores nostri Nicolaus quintus. et Calixtus tertius ab eo tempore quo thurcorum effrenata rabies constantinopolim expugnauit: venturū ad interiora xp̄ianitatis hostilem gladium damare nō cessauerūt: cōmonere xp̄ianos principes ac populos:quāto in piculo esset nr̄a religio nisi occurreretur hostibus: priusq̄ amplius inualescerent:suasere vt arma sumerent defensionem catholice fidei subirent:furentibus bestiis obuiam irent:nec sinerēt immanem draconem Machometem fideles deuorare animas. Videbant ferocem illius animū occupata constantinopoli minime quieturum:cuius inexplebilis eēt dominādi cupiditas. Nec dubiū quin orietali subacto imperio ad occidētale aspiraret. Annūciata est in tempore futuro calamitas sed non fuit credita. Non fuerunt audite sanctorum pastorum voces:vtiles admonitiones: surda pertransiuit aure xp̄ianus populus. Hungari tm̄ sub Calixto vigilantes arma sumpserunt: qui de tuendo regno solliciti:dum suos fines obseruant custodiunt nr̄os. Ex ipsis būgaris ac theutonibus & aliis vicinis non pauci q̄uis magna ex pte paupes et fm̄ seculum ignobiles:indyti vero in cōspectu dei crucē dni assumpserūt: & magno in hostes spiritu prexerunt: quoruq; potissime ausibus apud albam grecam quam nostri belgradum vocant. thurcorum ingentes copie profligate fuerunt: et machometes ille terribilis ac verox turpem arripuit

fugam. Nationes alie tanq̃ nihil ad eos thurcor̃ facta ptinerẽt: in suis se dibus quiete manserunt. Nos deinde (sicut dño placuit) q̃uis indigni tãto munere Calixto successimus qui mox in aplatus initio Mantuanũ conuentũ indiximus: in quo de cõmuni vtilitate: de cõibus xp̃ianorum consiliis ageremus. Venit in mentẽ qđ p ysaiam scribit. Sup montẽ excelsu m ascende tu qui euangelizas syon: exalta in fortitudine vocẽ tuam qui euãgelizas irl'em: exalta noli timere. Dictũ id nobis putauimus. Satisfecimus (vt arbitramur) p̃cepto. Affuimus in tpe p̃finito nõ sine sum ptu & labore graui. Oñdimus fidelibus xp̃ianis vulnera sua: & que pas si fuerant & q̃ passuri videbanẽ: nisi seipsos aduersus thurcos defenderent. Clamauimus q̃si tuba exaltauimus vocem nostrã. Audiuit ois ecclesia. sed nõ exaudiuit verba nra. Nõ fuit plus põderis nris q̃ p̃decessoris vocibus. Frustra conati sumus. Incassum abire labores. Interea quantum creuerunt thurcor̃ vires difficile dictu est. auditu miserũ. A mari põtico vsq̃ ad amnem sanũ & ab egeo pelago vsq̃ ad danubium nobilissimas interiacẽtes puincias sue possessionis fecere. Trãsiuerũt & ipm danubium vualachieq̃ magnã partẽ occupauerũt. Penetrauerũt & sanum atq̃ agros bungarie longe lateq̃ vastauerunt. Hoc anno bosnam inuaserunt vniuersumq̃ regnũ sibi subiecerũt & insulam lesbon. Quãta vero crudelitate in subactis vrbibus acq̃ puinciis vsi sunt: horret animus dicere. In constantinopoli grecor̃ impator obtruncatus ẽ: & caput ei⁹ hasta suffixum p castra delatũ. Fastianis principibus eruti sunt oculi. In lesbon multitudo puerũ palo transfixa: in bosna regẽ qui salutẽ pactus sese de derat cum patruo suo machometes ipe bumano sanguie insatiabilis sua manu (vt fertur) iugulauit. Quis nobiles viros: quis sacerdotes cõmemorauerit ad cedem raptos: senes ac iuuenes i plateis immanissime trucidatos: vbiq̃ cruor cesorũ visus: vbiq̃ morientiũ gemitus auditus. nulla reuerẽtia matronarũ: nulla virginũ. Fedum relatu ẽ quãto boc genus boim in libidinẽ sit immersum. Cui omnes abbominatiões gentiũ pseudo propbeta quẽ venerantẽ indulsit. Quid de sacrosanctis ecclesiis dicemus? Templũ illud sancte Sopbie iustiniani opus toto orbe memorabile machometis spurciciis reseruatum est. Reliqua sacraria aut diruta sunt aut polluta. Altaria disiecta atq̃ protrita: imagines sanctoruz delete aut luto fedate. Nulla saluatoris christi aut gloriossime matris eius statua sine singulari probro dimissa. Simulacrum crucifixi per derisionem in castra delatum: saxis & luto petitum: & tandem in sceno relictum. O domine deus venerunt gentes in bereditatem tuam: polluerunt templũ sanctum tuum: posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilib⁹ celi: carnes sanctorum tuorum bestiis terre. Effuderunt sanguinem eor̃ et non erat qui sepeliret. Q̃uis non potest ledi tua maiestas: nec tua gloria minui: decet tamen seruos tuos: decet nos miseros christianos: que tuam velut in cõtumeliã fiunt. totis conatibus auertere atq̃ vlcisci. Non

tulit phinees adulterantem sambri: sed zelo incensus domini Madianite scortum & illum interfecit. Vidit Matathias sacrificantem idolis hebreū & doluit. & contremuerunt renes eius: & accensus est furor eius fm iudicium legis: & insiliens trucidauit eum super aram. Sed quis est zelus nr̄ que cura religionis? Blaspbematur sancta trinitas: conculcatur euangelium: sacra nostra prorsus abiiciuntur. Christianum nomen funditus eradicatur: & subticemus. Nemo est qui pro communi salute assurgat. Stat mater ecclesia dolens & gemens: & non est qui consoletur eam. Et quid dici de nobis potest infelicibus christianis nisi propbeticum illud: Facti sumus obprobrium vicinis nostris: subsannatio & illusio bis qui in circuitu nostro sunt. Maiores nostri Hierosolimam perdidere & omnem asiam & libiam. Nostro tempe grecia est amissa & europe maxima pars In angulum orbis redacta christianitas est. Dei & domini nostri Iesu christi sepulcrum nisi saraceni velint videre nō possumus. Questus causa nobis illud ostendunt. Patriarchales sedes veneratu dignissime Constantinopolitana: anchiocena. alexandrina & hierosolimitana iugo seruitutis oppresse a saracenis occupantur aut a thurcis. Non sine dedecore & ignominia christiani nominis romanam ecclesiam matrem omnium fidelium ac magistram: quam beati apostoli Petrus & Paulus suo martyrio dedicarunt: nunc nobis eripere Machometes interminatur: & faciet nisi tandē excitemur a somno & conatus eius studemus eludere. Ve nobis christianis principibus: ve nobis: vt quid nati sumus videre cōtritionem populi nostri: & cōtritionem sacre religinis. Videmus fratres nostros in manus inimicorū rapi: & diuersis excarnificari supplicijs: & non mouemur. Videmus indies christianorum prouincias ab infidelibus inuadi & nō angimur. sed in domo quiescimus. Quot iam regna ab euangelio sunt aliena: que gens iam non hereditauit terram domini et nō obtinuit spolia eius. Siue orientē respicimus: siue meridiem: siue in arcton vertimus oculos: omnis ecclesie compositio ablata est. Ancillam videmus que fuit libera et domina gentium. Ecce sancta nostra et pulcritudo nostra & caritas nostra magna ex parte desolata. Coinquinauerūt eam thurci & saraceni & alie fedissime gentes. Quid nobis adbuc viuere: nisi cogitamus de tanta infamia surgere: ac pristinum recuperare decorem. Commouemur vehemēter dum talia mente voluimus angimur: cruciamur. Nec animo possumus esse quieto: nisi principes christianos p tutela sacre religionis aduersus impios thurcos arma sumere videamus. Pastoralis officii nostri ē: quis nescit dominici gregis curam gerere: qui eius loco successimus: cui dictum est a domino. Pasce oues meas. Oues Christi fideles populi sunt: bis consulere nos oportet: bas protegere: & totis conseruare conatibus: ne luporum aut aliarum bestiarum morsib? pereāt. Sed quid agat infelix pastor: vbi luporum innumerabiles turme gregem inuadunt: iussiq canes insurgere latrare ac defendere cau\as ob

audiunt ac diffugiunt. Hec impresentiarum conditio nostra est. Turci tanq̄ lupi & immanes bestie ouile dominicum id est christianaꝫ plebem lacerare conantur & lacerant. Vocamus in auxilium principes tanq̄ custodes christiane plebis. Aures claudunt: nolunt audire vocem pastoris Post sua quisq̄ desideria pergit. Quid agemus soli: ne lupos hoc ē turcos aggrediemur. Non sunt vires nostre que tantam vim ferre queant. Nimium creuit turcorum potentia. Nec potest eorum imperium deleri nisi christianorum magno conatu magnisq̄ classibus & exercitibus. Non habet apostolica sedes vnde ista cōquirat nisi christiani reges christianiq̄ populi opem offerant. At hoc eis hactenus suadere non potuimus. Conuentum fecimus: legatos misimus. Omnia tentauimus que visa fuerunt ad excitandos animos pro tempore necessaria. Non profecimus. Quomodo nunc proficiemus? Quid ergo? Negligemus ne fidei defensionem? Minime quidem. Pastor bonus inquit in euangelio veritas animam suam ponit pro ouibus suis. Mercennarius autē & qui non est pastor: cuius non sunt oues proprie: videt lupum venientem & dimittit oues et fugit: & lupus rapit et dispergit oues. Admonemur his verbis: quidnam agere debeamus. Extrema omnia tentanda sunt pro salute dominici gregis. In grauioribus morbis grauiora adhibent remedia medici. Idem & nos facere conuenit: non decet pastorem suas oues relinquere. Occurrere lupis oportet etiam si sit anima pro grege ponenda. Pastor bonus imitandus est dominus noster Hiesus: & optimi preceptoris vestigiis inherendum: qui verbo quod docuit opere adimpleuit. Alios hactenus exhortati sumus defensionem fidei suscipere: atq̄ in bellum ire; missuri legatos & alia facturi que nostre facultates sufferre possent: mansuri pro necessitatibus ecclesie apud septa ouium que restant nondum expugnate: Nunc maiora promittemus et quando aliter excitare christianorum torpentia corda non valemus. nosip̄os periculis obiectabimus; nostrumq̄ caput aduersus turcos offeremus in bellum: & quantum nobis ecclesia romana & patrimonium beati Petri ministrare poterit: tantum pro fide catholica protegenda exponemus & profundemus in hoc itinere. Nec soli proficiscemur in hostes. Clarissimo genere natus & amabilis deo princeps Philippus burgundie dux in hanc expeditionem venturum se offert: non sine delecta militum manu & exercitu valido. Potentis & clari venetorum ducis Christoferi mauri ingens & formidanda classis superioribus mensibus in greciam nauigauit: totamq̄ fere Peloponnesum vi atq̄ armis eripuit hosti. Ischumemq̄ peninsulo qui sex milibus passuum inter duo maria patet vndecim (vt aiūt) diebus excitatis: muris ac turribus dan sit: memorabile factum: & inter preclara veterum opera numerandum. Hec eadem classis (vt promissum est) nobis non deerit. Spondent quoq̄ & ceteri ytalie potentatus pro sua religione & in commune bo-

num affectione. precipua tam sancto digna ope auxilia. Fauēte nobis altissimo maritimū bellum feliciter absoluemus: qm̄ non sunt turci pares in pelago venetis. Ex altera parte in terra pugnabūt. Hūgari genus hominū in bello ferox: & iam turcos vincere didicerūt. Inclitus rex gētis Matbias iam coronam & pacē in regno cōsecutus: ingētes poterit deriuare atq; in preliū ducere copias: hec nobis certissima sunt belli presidia. Cū bis ibimus: cum bis dei p̄lium decertabimus. Erunt & albani nobiscum & multi p̄ greciam (vt speramus) & al's bosti subactas p̄uincias a turcis deficiētes: castra nr̄a sequent̄. Christiani em̄ sunt: oderuntq; machometem. Nosti parēt coacti metu: qui nō est diuturnus magister officii. Vt primū spes libertatis affuerit aduersus insolentes dn̄os cornua erigent. Nec deerunt in asia metus vt sunt in omni gēte atq; in omni p̄uincia male pacati homines. & nouitatū cupidi qui tēpus expectāt. Mō erit facile turcis tot locis occurrere. Difficile defendit̄ q̄d vndiq; a mltis oppugnat̄. Q d̄ si quis innumerabiles bostiū copias esse dixerit: nec putauerit in castris fidelibus parem numerū cogi posse. Respōdemus multū inter se distare homines & alios natura imbelles eē: alios feroces Virtus spectanda ē magis q̄ numerus. Nō est in multitudine exercitus victoria belli. De celo fortitudo concedit̄. Tam facile deo nr̄o est in paucis vincere q̄ in mltis. Nostra causa dei ē: pro lege dei pugnabimus: ip̄e deus cōteret bostes ante faciē nostrā. Audimus susurrare aliquos. Nō desunt q murmurantes aiunt. Quid ages in bello senex egrotus sacerdos. Nō est bellare tuum. nec potes. nec debes ferire gladio: qui loco eius suffectus es cui p̄cepit dn̄s vt gladiū in vaginam mitteret. Reges tuo iussu tenentur enses exerere tuum ē iusta bella gerētibus b̄ndicere. Fatemur nō cōuenit nobis effundere sanguinē: qm̄ p̄ alios possumus iusticie fideiq; necessitati subuenire: q̄ si religio in piculo est & absq; nr̄o non potest ferro defendi. nō est nobis vetitū q̄d Samueli & Helie legit̄ fuisse permissum Sed nec ē boc propositū nostr̄: vt gladio pugnemus in bello. Nam quo pacto strinxerimus ensem quivix manū ad b̄ndicendū ppl'm possumus eleuare. Oratione pugnabimus non ferro: precibus adiuuabimus preliantes non brachiis. Erimus in alta puppi aut in aliquo monte p̄pinquo dum preliabitur & nostris benedicemus: bostibus vero maledicemus. quēadmodum de Moyse legitur in bello amalechitarum quo orāte vincebat israel. cessante orare succūbebat. Orabimus & nos sine intermissio ne pro bellatoribus nostris: boc prestare poterimus: boc sedulo faciem? Cor cōtritum & bumiliatum non despiciet dominus. Possemus & boc ipsum domi manētes facere nec minus valerent preces: sed non est sola orationis causa: que propriam sedem relinquere cogit & in bellum trabit. Vt alios excitemus pergimus. Exemplo nostro q̄plurimos inuitare studemus. Sequentur & nos venerabiles fratres nostri sancte romane ecclesie cardinales. quēadmodum ad bocipsum qui validi sunt sponte se

obtulerūt. Sequentē & epī complures & alii minoris ordinis sacerdotes & clerici. non oraturi tm̄: verūetiam pugnaturi cum res ipsa postulauerit. Exptas quoq; bellorū & robustissimas militum cohortes & fortia pectora iuuenum ex agris eccl'ie ducem? ad prelium: qui nobis oīone pugnātibus ferro pugnent. Ibimus extenso dominice crucis vexillo: Sacratissimum xpī corpus precedet & sanctarū reliquiarū arcula. Saluatorē in bella vadentē sequemur. Ipsi coberebimus: ipsi preces assiduas porrigem? ab ipo salutem implorabimus. Miserebit̄ nostri (vt arbitramur) piissim? Iesus: nec populum suum in hostium manus venire pmittet: cuius pciosissīmus sanguis in ara crucis effusus a maligno nos hoste liberauit. Et quis erit christianorum tam ferri. tam lapidei. tam ferrei pectoris. qui audiens romanum pontificem beati Petri successorem domini nostri Iesu christi vicarium: eterne vite dauigerum. patrem ac magistrum vniuersorum fidelium. cum sacro senatu cardinalium cleriq; multitudine in belluz pro tuenda religione proficiscentē. libens domi remaneat. Et que poterit excusatio quenq; iuuare. senex. debilis. egrotus in expeditionē pgit: & tu iuuenis sano ac robusto corpore domi delitescis. Summ? sacerdos Cardinales episcopi preliū petunt. & tu miles. tu baro. tu comes. tu marchio. tu dux. tu rex. tu impator in edibus ppriis ociaberis. Siccine puerti hominum officia patieris. vt que sunt regum sacerdotes agant. & que nobilitati conueniunt subire clerum oporteat: Necessitas ire nos vrget. quia non possumus alio pacto pro diuine legis defensione xpianorum animos cōmonere. Vtinam & hoc modo cōmoneamus. Non pgimus in bello tanq; nostri sit officii: sed quoniā aliter consulere fidei nō valem? Nescimus an hoc sufficiens remedium erit. Mandauit dominus btō Petro vt titubantes fratres sua cōuersione confirmaret dicēs. Ego rogaui p te Petre vt nō deficiet fides tua: & tu aliquādo cōuersus confirma fratres tuos. Quod Petro dictum est: & nobis dictum intelligimus. Confirmare fratres qui titubant debemus. Confirmabim? vos fratres & filios (vt speramus) hac profectiōe nostra & ita non pualebunt porte inferi aduersus eccl'iam dei nobis cōmissam. An denegabitis nobis auxilia vestra. & caput vestrum. patrē ac magistrū in hostes pficiscētem: fideles xpiani relinquetis. En quāta gloria vobis erit crucē domini cum sacratissimo corpore Iesu. ipsumq; romanum pīsulem sine vestris presidiis in hostem pergere. Noscite reges ac principes officium vestrum. Idcirco gladium geritis vt eccl'esiam fidemq; tueamini. atq; vt malos & iniquos homines debita pena coerceatis. Et qui nam homines peiores cq; thurci reperiunt̄. qui fidem sancte trinitatis abiiciētes. & saluatorē christum verum deum esse negantes: abobminabilem machometis cōplexi legem in oīa scelera plabunt̄: & iam maximam orbis partem suis nephandissimis abusib? fedauerunt: & legem conant̄ euangelicam dissipare. Aduersus hos gladium dedit vobis diuina maiestas. In hos illum exercere debetis ac diui

nam vlcisci contumeliam. An non pudet tam diu: tam fedam gentem: tã turpiter in christianos esse grassatam. An bellum non satis iustum: non satis necessarium esse putatis: aduersus nationes que cõuenerunt dispergere vos & sancta vestra. Accingamini iam tãdem: & quoniã sine nobis ire non voluistis: ite nobiscum: sumite arma & scutum & venite in auxilium nostrum. imo vo vestrum & vniuerse reipublice christiane. Exemplũ de Philippo recipite quem nec domestice delicie (quibus prouincie sue plurimum abundant) nec suorum preces. nec itineris longitudo aut difficultas. aut senectus ipsa ex pposito suscipiendi contra turcos belli vsq; in banc diem deiicere potuerunt: neq; fauente domino in futurũ deiicient Imitamini hunc nobilissimum principem: memẽtote professionis vestre quam in baptismate subiistis. Cogitate cũtum deo tenemini & cũtum pximo. Reddide vicem pro susceptis beneficiis. Estote grati altissimo qui vos creauit ex nihilo. Nec animalia bruta aut lapides: sed homines rationales esse voluit. Et cum primi parentes culpa dãnati essetis ac mancipia facti demonũ: misit filium suum in similitudinez carnis peccati qui morte sua mortem vestrã deleret. Stupenda & inextimabilis charitas vt seruũ redimeret: filio suo nõ pepercit. Dominus Iesus in cruce pro nobis inter latrones pependit. Innocens agnus euz sceleratis deputatus est. Speciosus forma pre filiis hominũ euerberat⁹: laceratus ab impiis: deformis apparuit. A planta pedis vsq; ad verticem non erat in eo sanitas: neq; species: neq; decor. Si placuit patri qui ppter peccata nostra tradidit illum. Propiciatorem em̃ proposuit eum per fidez in sanguine suo. Iniquitates nostras ipse portauit: & liuore eius sanati sumus: qui cum inimici eẽmus reconciliati sumus deo per mortẽ filii eius. O crudelis christiane: o ingrate: o mentis inops: potes ne ista audire & non animo cõmoueri: & nõ cupe pillo mori qui pte mortu⁹ est. De bonore illi⁹ agit̃ qui te de dyabolica seruitute pcioſiſſimo sanguine suo redemit. De xpi noie disceptat̃. de fide catholica de baptismo. de ceteris eccie sactis. de sacro sctõ euãgelio. Aduersus hec omia turci militant. Hec euertere ac prorsus delere conãtur: & tu nihil cõtra moliris. Quid agis iners: redde te gratum deo: & cogita qnam pacto creatori redẽptoriq; tuo aliqua ex parte satisfacias. Et quoniam peccator es. redime tuas iniquitates hac tam sancta & salutifera pfectione. An diuicias bonitatis domini & patientie & longanimitatis eius contẽnis. An ignoras quoniam bonitas dei ad pniam te adduxit. Caue ne fm duriciã tuam & impenitens cor. iram tibi thesaurizes in die ire: & reuelationis iusti iudicii dei: qui reddet vnicuiq; fm opa eius. Conuertere & agito penitentiã ab omibus iniquitatibus tuis: & nõ erit tibi ruina. Propterea expectat dominus vt misereat̃ tui: proiice puariçatiões antiquas & fac tibi cor nouum: & spiritũ nouũ & veni. Milita pro domino ne morte moriaris eterna. Cogita de proximis tuis & fratribus xpia nis: qui vel sunt in captiuitate thurcorũ dura seruitute pressi: vel captiuari

indies atq; in seruitutē rapi verent̄. Si homo es: humanitas te trahere debet. vt opem feras homini indigna ferenti. Si xp̄ianus: pietas euangelica qua iubemur proximos tanq̄ nosmetip̄os diligere. Considera ꝓximorum tuoꝝ xp̄ifidelium erūnas. in quos thurci deseuiūt. Filii e complexu parentum & infantes ab vberibus matrum eripiunt̄. Violantur vxores in conspectu virorum. Senes tanq̄ inutiles occidunt̄. Iuuenes tanq̄ boues aratro iungunt̄ & terram vomere vertunt. Miserere fratrum tuorū. Affer opem iam dura ferentibus. Quod si nihil boruꝫ te trahit at saltem de tua salute cogita. Nec te tutum idcirco existimes quia mansionē fortasse procul a thurcis fortitus es. Nemo tāremotus est qui reperiri queat. Si vicinum dimiseris in periculo qui ante te proximus est igni: dimitteris & ipse similiter a vicino qui retro te habitat. Tales oportet nos esse in alios: quales ergo nos illos cupimus inuenire. Nolite auxilia gallorū sperare theutones: nisi & vos hungaris. Nec vos galli. hyspanorū. nisi theutonicis opem fertis. Qua enim mensura metieritis eadem remetiet̄ & vobis. Nec propterea sibi quispiam blandiat̄ quoniam principatu palleat aut regno. Constantinopolitanus imperator & Trapezuncius & rex bosne et rascie domini: & alii q̄plures principes capti & crudeliter occisi: quid sit expectandum edocent. Nihil tam cōtrarium machometi q̄ nomen regium orientis adeptus imperium ad occidentale festinat. Nouam erigere monarchiam conatur: vni thurcorū imperio: & vni machometee legi cūcta submittere studet. Si potestis talia ferre principes ac populi christiani manete domi. nec iam de subuertenda formidabili thurcorum potentia cogitare. At si seruile iugum horretis: si cōtumeliam dei et proximi tolerare nequitis: si pudet semiuiros asiaticos grecorū gentem (quod nunq̄ antea fuerūt) subegisse. eoq; supbie prorupisse. vt europā sibi totam breui tempore parituram sperāt. Si cor virile vobis est: cor nobile cor altum. cor christianum. sequimini vestigia patris vestri: sequimini castra nostra. Venite in auxilium fidei. Venite in auxilium fratrum vestrorum. Opponite vos murum pro domo dei. Cogitate de vestra salute. de vestra gloria. nolite permittere vt sine vestris auxiliis ꝓficiscamur in thurcos. Mittite subsidiarias acies: iuuate xp̄ianuꝫ exercitum. Quāto fortiores ibimus. tantocitius (auxiliante domino) cum victoria reuertemur. Nec putetis insupabiles tharcos esse. Vinci & possunt & sepe victi fuerunt. Quantum valerēt arma thurcorum belgradus ostendit. Minor est thurcorum potentia q̄ fama feratur. Imbellem atq; inermem multitudinem ad prelium ducunt. quam tanq̄ pecudum gregem dissipare licebit: Nec ipsa thurcorum agmina grauioris armature vsum didicere. Raras loricas: rariores toraces induunt. Nec galleas more nostro lucentes ostendunt. Raro tegunt̄ corpora ferro. Acinate vtunt̄ & arcu. Parma se protegūt & galeis pilosa q̄dam materia duraq; cōtextis. Quod si latinas inciderint acies. rigentes calibe ferratasq; hastas & cathafractos equos

290

& manu baliſtarū ſagittas: intelligēt eū mulieribus ſe hactenus pugnaſſe nunc cum viris eſſe certandum. Diximus que nobis hactenus promiſſa ſunt auxilia: & q̄nta ſpe victorie p̄cedamus. Quod ſi vos quoq; cōiūxeritis arma & auxiliares addideritis turmas: mlto alacriores ibimus. Nec dubium quin orientales ingreſſi prouincias tanto maiorē ad nos cōcurſum inueniemus dedentiū ſe populorū: q̄nto validior fuerit noſter exercitus. Si mouebimini vos xp̄iani occidentales: & aniarū veſtrarū paſtorē ſecuti fueritis: mouebunt & multi ex grecia atq; aſia xp̄iani. qui verū eē chriſti vicarium romanum pontificē non dubitant. Iamdudum non fuit in oriente romanus preſul. Vt primū innotuerit aduētaſſe latinā claſſem romanum vehētem preſulem: innumerabiles turme non dubitamus ad viſendum beati Petri ſucceſſorem: cum fletu & lacrimis ſacros oſculaturi pedes accurrēt: ſecq; & ſua promittent ei. Hac ſpe freti venerabiles fratres ac filii dilectiſſimi: bis rōnibus perſuaſi: bis conſiliis moti: venerabilibus fratribus noſtris cardinalibus bocip̄m ſuadētibus corpus noſtrum canicieq; noſtram: & ſeniles ac debiles artus huic ſancte expeditioni cōſecramus. dominoq; cōmendamus: ſtatuētes circa nonas Iunias (que p̄xime inſtant) anchonā petere atq; in eius portu nauem p̄ſcēdere: & cum ea claſſe quā interim noſtro & aliorū ſumptu poterimus inſtruere. adriaticum ingredi pelagus: & vlterius recto itinere aduerſus hoſtes fidei p̄ficiſci. Non dubitantes quin Philippus burgundie dux maritimis armatus copiis ad idem tempus preſto adſit. Veneticq; validam claſſem (de q̄ dictum eſt) expeditam in mari habeant: & tam ille q̄ iſti ſeſe nobis cōiungant: ſub vexillis eccleſie ac viuifice crucis ſigno aduerſus impios thurcos autore domio feliciter pugnaturi. Cruce ſignati aūt qui ſuis aut mitentiū ſumptibus in hac pia expeditione militaturi ſunt: vt nauigia equo precio ad traiiciendum venetis habeant curabimus. Ea propter vos oēs & ſingulos cardinales. patriarchas. archiep̄os. ep̄os. abbates & cuiuſcūq; cōditionis viros eccleſiaſticos. religioſos & ſeculares qui de ſorte domini effecti eſtis. Vos quoq; impatorē. reges. duces. marchiones. comites. cōitates. barones. nobiles. milites. ciues & alios quoſcūq; fideles ſiue in vrbibus cōmoremini ſiue in agris: per viſcera miſerdie dñi nr̄i Ieſu chriſti p̄ paſſionē eius qua nos redemit: p̄ iudiciū extremū in quo ſtabitis ante tribunal eius accepturi vnuſquiſq; ſm opa ſua. Per ſpem vite eterne quā repromiſit dominus diligētibus ſe obnixe monem⁹: requirim⁹ & obſecramus: vt q̄ cōmode poteſtis: in banc ſctām expeditionē nobis auxilia prebere nō differatis: ſed in tp̄e predicto ad nos mittatis. Veniat p̄ ſeip̄m qui validus eſt & cōmode poteſt. Qui v̄o non venit mittat alium aut alios iuxta vires ſuarum facultatū. Si neq; alium poteſt mittere. de bonis ſibi a deo collocatis: q̄tum ſm ſcientiam ſuam poteſt per fideles manus in banc expeditionem contribuat: aut in ciſtis reponat que ad boc opus in ſingulis dyoceſibus conſtituent. Nec dubitet quiſpiam magna premia

consecuturos a domino eos: qui hoc sanctuz opus & tãnecessarium pro suis viribus adiuuerint. Manifestum eñ exploratumqz est omnibus: qui sacrosanctam religionem fidemqz ortbodoxam adiuuerint. auxerint. defenderint. certum esse in celo diffinitum locuz in quo beati euo sempiterno fruanť. Credendum est semp sacris veteribusqz ꝓmonibus: post banc vitam migrandũ esse in alteram asserẽtibus. Et qui pie in hoc seculo vixerunt legemqz domini ꝓuauerunt in altero vitam beatam sine fine cõsecuturos. alios vo miseram infallibile ꝓpbeticuz illud est quod neqz oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor bominis ascẽdit que ꝓmisit dñs diligẽtibus se. & qꝫ (Paulo teste) non sunt condigne passiones buius seculi ad futuram gloriam que reuelabiť in nobis. Iustissimus est retributor dominus: qui nec bona sine ꝓmio nec mala sine pena preterit. Cõfidite in deo & nõ cõfundemini. date de bonis vestris ei qui dedit vobis: & centũ accipietis ꝓ vno & vitam eternam possidebitis: quam vt certius consequi valeant qui nostris exbortatiõibus obedientes boc sanctum opus & necessarium iuxta possibilitatem suam adiuuerint. Nos de oñipotẽtis dei misericordia. & beatoꝝ Petri & Pauli apl'orum eius auctoritate confisi: de plenitudine potestatis celitus nobis cõcesse: oñibus vere penitẽtibus & confessis qui in banc expeditionẽ nobiscum venerint: aut per bungariam aut aliam viam contra tburcos arma protulerint: & ꝓ annum aut ad minus per sex menses si amplius nõ potuerint in bello ꝓseuerauerint: plenissimam omniũ peccatoruz suorum remissionẽ et veniam elargimur: ita vt pro satisfactione delictoꝝ et penarum que fuerant imponende: succedat labor itineris atqz militie. Nec sacerdos aliam pniam confitẽtibus iniungat qui venturi sunt. Volentes eos qui (vt ꝓmissum est) ad boc sctñ opus proficiscenť: omnem gratiam et indulgentiã consequi: quaz nostri predecessores ꝓficiscentibus in subsidium terre sancte et in anno iubileo romam petẽtibus dare cõsueuerunt: non dubitãtes quin anime illorum quos ad boc bellum ꝓficisci bona mente cõtigerit, cum beatissimis sanctorum Patrum et angeloꝝ dei spiritibus post banc vitam in celestibꝰ sedibus collocenť: et cõsortes imꝑpetuũ xꝑi facte eterna felicitate fruanť. Quod si forsitan anno nõ exacto iꝑoꝝ aliquos post iter arreptum in ꝓsecutione tampii et tamsancti opis ex bac luce migrare cõtigerit. volumus et cõcedimus. vt tales nibilominꝰ ꝓfatam indulgentiam integraliter consequanť. Similiter et eos qui nõ venientes alium vel alios suis expensis ſm suarũ virium facultatẽ transmiserint vice sua ad annum aut adminꝰ ad sex menses in boc bello militaturos: ita vt nõ solum mittentes indulgentiam et gratiam bmõi cõsequanť sed etiã missi. Et vt omnis etas et sexus et cuiuscunqz ꝓfessionis bomines buius sancte indulgẽtie participes esse possint. volumꝰ vt ꝓsone quorũcunqz monasterioꝝ seu locoꝝ religiosoꝝ marium siue mulierũ cuiuscunqz ordinis seu ꝓfessionis existant: que pro singulis decem suppositis claustri sui vnum bellatorez destinauerint bac

eadem indulgentia & gratia plenarie gaudeant & missus ipse gaudeat. Idem cōcedimus & indulgemus vniuersis fidelibus qui non valentes p se singuli alium mittere duo siml' tres vē aut quattuor aut plures vsq; ad decem vnum miserint: qui vice eorū in bello pugnaturus aut aliud opus vtile facturus interfuerit: volentes vt & ipse pariter gratie particeps fiat si per annum aut adminus per sex menses cōtinuauerit: aut post iter arreptum in via decesserit. Insup qui commode venire aut alium per sevel cū alio aut aliis mittere non valens: q̄tum per ebdomadam cum familia sua exponere consueuerit in archa in sua ciuitate vel dyocesi ob banc causam constituenda imposuerit: indulgentias huiusmodi pariter essequat̄. Volumus autem & apostolica auctoritate mandamus: vt quicūq; huic operi tamsancto se obligauerint: salutare signum viuifice crucis vestibus imprimant: & in humeris suis illius memoriam portent: cuius passione ab eterna damnatione redempti sunt ipsum imitantes cui ob nostram redēptionem crux imposita fuit; cum factus est principatus super humerum eius: & qui nos admonens ad sectanda vestigia sua. Qui vult inquit venire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Ne vo hec nostra profectio & ipsuz profectionis tempus fideles populos lateat mandamus omnibus & singulis per totum orbem metropolitanis in vim eius quam nobis debent obedientie vt ipsi primum in ecclesiis eorum cantata missa solenni spiritussancti: & conuocato populo has nostras litteras publicent: & in circuitu ecclesiarum processiones faciant. Deinde copias earum autenticas suffraganeis suis q̄totius mittant: illos monentes vt & hoc ipsum in suis ecclesiis cum deuotione & diligētia faciant. Ceterum in tanto christiane religionis discrimine q̄tum a turcis impresentiarū cernitur imminere: nulli dubium esse debet: quin christiani omnes tam reges & principes q̄ alii potentatus & priuati homines ad defensionem catholice fidei & sancte legis euangelice iuxta possibilitatem suam cum bonis & corporibus suis de necessitate salutis viriliter assurgere & indesinenter assistere teneant̄. Eapropter fideles ipsos ihesu christi cultores: vniuersos & singulos cuiuscunq; status & conditionis fuerint: siue pontificali siue imperatoria vel regali prefulgeant dignitate: harum serie monemus ac requirimus: & in vim promissionis facte in sacri susceptione baptismi: & in vim iuramenti prestiti cum dignitatum suarum insulas susceperunt: & per obedientiam nobis debitam: eis & eoruz singulis mandamus: vt banc sanctam expeditionem ad quam pfecturi sumus: non sine maximo corporis nostri dispendio: modis quibus possunt q̄celerrime adiuuare & promouere festinēt: ab illo cuius causa agit̄ exuberantia suscepturi premia: & in presenti vita & in futura. Negligentes autem negligent̄ & in extremo iudicii die minime inter illos inueniē tur quibus dicturus est dominus. Venite benedicti patris mei percipite regnum. Nam quo pacto cum christo regnaturus est: qui temporale re-

gnum aut delicias aut voluptates pro christo non vult relinquere: cum dicat ipse xps in euangelio. Qui diligit patrē suum & matrē suā aut vxorem aut filios plus q̄ me: non est me dignus. Cōsiderate ista fideles christiani: & mente reuoluite diligenter: ne ignorantes ignoremini: & tandeꝫ peniteat non adiuuisse in periculo constitutam Iesu christi religionem & fidem. Caueant sibi qui tales extiterint. Tu vero quicunq; fueris christiane fidelis: qui pro tuis facultatibus expeditionē contra turcos subeundam adiueueris. Benedictus esto in ciuitate. & benedictus in agro. benedictus fructus ventris tui. & fructus terre tue fructusq; iumentorū tuorū & armētorū & gregum: benedicta borrea tua & benedicite reliquie tue. benedictus esto ingrediens & egrediens. Det dominus inimicos tuos qui consurgunt aduersus te corruentes in cōspectu tuo: & mittat dominus benedictionem super cellaria tua & sup omnia opera manuū tuaruꝫ & abundare te faciat omnibus bonis & cōstituat te in caput & nō in caudam. Tibi autem qui nolens audire verba nostra: nō modo iuuare opus sanctissimum ad quod anbelamus negligis: verumetiam volentes adiuuare impedis aut deterres. Non solum nouissima illa tremēdi examinis dies coram redemptore tuo cui omnia dedit pater in manꝰ: ad sempiternum supplicium est expectāda: sed misera interim p omnem vitam timēda calamitas. Iustum est enim veri dei iudicium. Iuste vltiones sue. Considerat semitas pedum tuorum: nec falli in faciem potest. Paratam vō bonorum & malorum operum gerens mercedem nec irremuneratū quod bene. nec impunitum quod male gesseris esse permittet. Fidelis autem populi sui & sancte ecclesie sue & legis sue catholicam fidem perturbans vbicunq; eris inuenieris ab eo & que diuine voces iniquis denunciant: erunt tuo capiti horis omnibus trepidanda: ne videlicet maledictus sis in ciuitate: maledictus in agro & ne mittat dominus super te esuriem & sitim & increpationem in omnia tempora tua. ne egestate. febre. & frigore te percutiat: ne sis semper calumniā sustinens & oppressus cunctis diebus & stupens ad terrorē eorum que videbunt oculi tui: ne det tibi dominus cor pauidum & deficiētes oculos & animam errore cōsumptam & ne sit tibi vita tua quasi pendēs ante te: & ne timeas nocte ac die & nō credas vite tue. Aduersus vō banc iram dñi dei tui potestas nulla tua. nomen nullum tuū: nec terrenū priuilegium poterit preualere. Sagitte eius acute penetrāt ad intima cordis: & carbones desolatorii animā nocentē exurunt: Vos vō infelices pirate & infelices latrones qui vel terra vl' mari dyabolo militantes in christianos latrocinia exercetis: si euntes ad hāc sanctam expeditionem: si redeuntes ab ea impedire: carpere vel spoliare quocunq; pretextu eritis ausi. Vos inquam cum adiutoribus vestris: cū fautoribus ac receptoribus anathema estote: & ab ecclesia christi penitꝰ alieni. Vos quoq; qui sciēter bis vēditis aliquid emitis ab bis aliqd: portū aut loca eis cōceditis: cum eis publice vel occulte cōunicatis: pariter

anathema estote. In vos aũt vniuersitates locorum & ciuitatũ mãdam⁹ per ecclesiarum ꝓlatos interdicti sententiam ferri. nolentes vllum priuilegium sedis conciliorũ ve ꝯcunq; verborũ vim habeat: vos ab hac pena defendat: etiamsi de verbo ad verbum inseri vel particulatim illud exprimi & recenseri oporteret. At tu dñe deus qui nosti corda hominũ & renes illorũ scrutaris. & nihil ignoras eoruꝫ que fiunt: si bene agunt xp̃iani principes priuatiq; homies: si de tuo honore solliciti sunt: si expeditioni quam ꝓ tuẽdo euangelio p̃paramus que prestare possunt auxilia nõ denegant. Adiuua eos: dirige gressus eoꝝ dieſq; multiplica: retribue mercedem pro benefactis ꝓserua eis regna & principatus: patrimonia & possessiones auge. & tandem ad pinguia pascua tua & diuites mensas accersito. Qꝫ si corde indurato sua potius ꝯ tua querẽtes: priuatas causas magis ꝯ publicas curãt. auaricie student: voluptatibus ac delitiis indulgẽt. & nos ad tua bella vadentes nolunt associare aut auxilio iuuare cuꝫ possunt: quin potius opem ferre volentes impediunt: aut conuerte illos dñe & sana quod infirmum est: aut qđ noxium est ne noceat cohibeto: angustias nostras aspicis pie deus de excelso sancto tuo: & nosti quia p̃ter gloriam nominis tui & preter salutem gregis dominici nil aliud querit vox nostra. Memento domine Iesu xp̃e: qm̃ beato Petro & successoribus eiꝰ claues regni celoꝝ tradidisti: volens quecunq; ligarent ab eis in terris ligata esse in celis: q̃ soluerent soluta. Ecce assum beati Petri successor, Impar meritis auctoritate non minor: indignus vicarius tuus. Respice ad preces nostras et exaudi nos de alto solio tuo. Benedicito quibus ipi benedicimus: et quibus maledixerimus maledicito. Ne memineris iniquitatum nostrarũ antiquarũ cito anticipent nos misericordie tue. Adiuua nos deus salutaris noster: et ꝓpter gloriã nominis tui domine libera nos et ꝓpici⁹ esto peccatis nostris ꝓpter nomen tuum. Da felicem cursum ceptis nostris. Vltio sanguinis seruorũ tuo qui effusus est a thurcis introeat in conspectu tuo. Aut gemitus cõpeditoꝝ: et redde inimicis nostris septuplum in sinu eoꝝ improperiũ qđ exprobrauerũt tibi. Respice super populũ tuum benignis oculis. Fac nos ire cum ꝓsperitate ad bellum tuum ac reuerti felices. Da nobis victoriam de tuis hostibus: vt tandem recupata grecia p̃ totam europam dignas tibi cantemus laudes; tibiq; ppe tuo seruiamus et omnis terra te adoret et nomini tuo psallat in secula seculorum. Datum rome apud sanctum Petrũ. Anno incarnationis dñice .M.cccclxiii. xi. kal'. nouembris. Pontificatus nostri. Anno sexto.

Oratio Enee siluii ad Calixtum papam offerendo obedientiam imperatoris.

EPISTOLA CCCCXIII

Olent pleriq; oms̃ beatissime pater maxime pontifex qui ad tradendam obedientiã huic sacrosancte romane sedi mittunt: nõ solum persone sedenti in ea: sed eius etiam qui se mittit amplissimis verbis exponere laudes. Idem nũc et mihi faciendum eẽt qui cum colle-

ga meo p̄stanti & optimo iuris interp̄te Iohanne binderbach cesario no
mine obedientiā ad te defero. At cum sim certus in hac tui summi p̄sula-
tus adeptione: quā diuinitus inspiratā cuncti fatent̄: cōfluxisse ad te huc
q̄plurimos. tum principum. tum ciuitatū legatos. tui cōsocios & dicēdi
peritos nō sum nescius illos tñ tibi & romane eccl̄ie cōgratulāter & apl̄i-
cum sacrum senatū qui delegit: & pietatē tuam: q̄ demandatū munus ac-
cepit magnifice atq; ornatissime cōmēdasse. Per hosce vt arbitror hoīes
& veteris ꝓsapie tue alta nobilitas: & maioꝝ tuoꝝ illustria facta: ac om̄is
vite tue cursus: ita in lucē ꝓdiere: vt nemo i hoc auditorio sit qui nesciat
q̄preclare sis natus: q̄scolaris acutus fueris: q̄disputator subtilis & vehe
mens: q̄doctus doctor & eminens: q̄prouidus apud reges cōsiliarius:
q̄iustus in magistratib⁹ iudex: q̄castus in eccl̄ia p̄sbyter: q̄sanctus & ama
bilis ep̄us: q̄verax & incorruptus cardinalis. Non est igit̄ cur tp̄s in ex-
ponendis feram tuis laudibus. Nametsi vita tua in hanc vsq; diem hmōi
fuerit: vt vel milies dictitata delectet nō sum tñ ego q tuas eximias ac pe-
ne diuinas virtutes: equo p̄conio celebrare possum. Neq; tu is es qui ru
musculos q̄res & inanes aures ppl̄i captes. sufficit tibi cōscientia tua. que
nō ab homie sed ab ip̄o rege seculorū iusto iudice qui nō fallit̄ caronā ex-
pectat meritoꝝ. Nos igit̄ de tua beatitudine nihil aliud dicemus: nisi qa
tu veluti sydus q̊ddā clarissimū & saluberrimuꝫ e celo missum credimus.
sub q̊ beati Petri nauicula q̄ misere mergit̄ felicit̄ emerget̄. Cōsueuit em̄
terra hispanie nobilissima vñ tibi origo est: idustrios sp̄ & fortissimos vi
ros apl̄ici sedi atq; ip̄is dare: quēadmodū damasi & theodosi manifestāt:
quib⁹ te nullo pacto censem⁹ minorē & nūc potissime: cū ex vrbis illi⁹ im
perialis. Senarū mr̄is mee: lr̄arum cultricis & ocii: tamacrem defensionē.
& certissimā cōseruationē animaduertim⁹. De cesare v̄o a quo sum⁹ missi
dicere nō nihil eorū temeritas vrget. quo nesciunt verbis extollere suos
dn̄os nisi deprimant alienos. Sed horrem⁹ ingredi cum paruo nauigio
magnū mare: neq; em̄ nr̄a or̄o est: q̄ maiestatē tanti principis: ꝓ sua digni
tate valeat explicare: cum non vno tm̄: sed quattuor ex fontibus nr̄i Fri-
derici laus abunde manat. Ex romano imp̄io cui p̄est. Ex natōe germani
ca: q̄ sibi p̄ ceteris obsequit̄. Ex domo austrie q̄ se genuit. & demū ex p̄so
na ꝓpria q̄ corp̄is & animi dotib⁹ egregie pollet. Si quis igit̄ Fridericuꝫ
nr̄m vt par est. cōmēdare voluerit. Huic p̄mo vetustas imp̄ii & amplitu-
do & auctoritas & ptās & magnificētia & gl̄ia in mediū deducenda erit.
deinde qđ sibi velit ingēs Danielis statua ꝓpter ferreas tibias q̄uis im-
peria cōterētes. Quid grādis Ezeichielis iportet aqla cur assyrioꝝ regna
mutet̄ ab ytalia balaam enarrādus om̄is aquilevolatus. vt cretensem illū
iouem stulte creditum deum. Et theocū vt troyanos reliquos. vt potissi-
me pium Eneam. in bellis adiuuaret. vt regib⁹ albanis aliquādo fauerit
vt romanos rerum dn̄os: gentēq; togatam. vt grecos imp̄atores. vt ger
manos cesares victores hostium: & mūdi deuictores effecerit. Quecūq;

enim de romano imperio preclare dicunt ad rectorē eius ꝓculdubio cuꝫ laude redundant. Nam ſicut apli petri & ſilueſtri & leonis & aliorū pontificum laudabile nomē: te qui loco eorum ſedes agit ſublimē: & auguſti primi & conſtantini magni: & karoli victoris: & aliorū ceſarum excellens gloria. Fridericū noſtrū qui eis ſucceſſit in altum tollit. Scdo exponēduꝫ erit q̄longa & lata ſit germanica natio: q̄religioſa: q̄verax: q̄iuſta: q̄promiſſi tenax: q̄ppſoſa: q̄diues: q̄nta illic nobilitas: q̄fortis & experta militia: q̄ntus eccleſiarū ornatus: q̄nta gloria cleri: q̄nta principum magnificentia: q̄ntus ſplendor vrbium: que celi facies que terra vbertas: cum ꝓuinciarum & populi decus cum principe ſit cōmune. Tertio deſcribēda ſuccurrit yndita domus auſtrie ex qua hic Fridericus prognatus eſt. Mater & ipſa regum & impatorū: que ſepe vngarie ſepe bobemie & aliquādo polonie reges dedit demōſtranda & q̄ntus fuerit magnus ille rudolphus impator: qui & bononiā romane eccleſie dono dedit. Et otto karolum potentiſſimū bobemie regē qui auſtriam & ſtyriam romano impio ſurripuerat ancipiti bello victum interemit. Tum duo alberti occurrerēt duo martis filii: duo fulmina belli: quorum alphonſum de naſauv: vaſtes imperii vſurpantem. apud renum magno prelio vicit & occidit. Alter impios buſſitas eccleſie noſtre ſeua bella mouētes quaſi malleus contriuit. De patre Ladiſlai loquor inditi regis bungarie ac bobemie: ceſaris noſtri patruo: denicꝫ admirāda probata te nihil ſatis dici poſſet. Ponēdi ante oculos eſſent Erneſti leopardi. Friderici & alii q̄plures anime cōdidiſſime huius excelſe familie: quarum virtutē admirari magis q̄ recēſere valemus. Poſtremo quia non imitanti maiores dedecus eſt paterna laus filio: ad Fridericum ipſum conuerteuda erit oratio. De manſuetudine ſua. de religione. de iuſticia. de prudentia faciendum verbum: exponendum eius iter in terram ſanctam: declarandus felix reditus: enarranda paucis conſilia: commēdanda pietatis opera: dicēdum quo pacto: ad imperium vocatus fuerit. Ad coronam regni germano apud ciuitatem aquenſem. Impialem in hac vrbe ſummo cum honore ſuſcepit vt coniugē nobiliſſimam ex domo portigalie duxerit. Alphonſi ꝑclariſſimi regis neptem. Vnde ſibi omnes biſpanie potētiſſimos reges affinitate cōiunxit: vt neutralitatem eccl'ie romane nocētiſſimam: ex natione ſua ſuſtulerit: vt obedientiam germanici populi magno abore maiori ſumptu atcꝫ induſtria tuis predeceſſoribus Eugenio & Nicolao reſtituerit. Vnde ſecuta eſt q̄ nunc fruimur & quam tantope commēdauimus eccleſtiaſtice ſocietatis vnitas: q̄uis eius rei gloriam plericꝫ in alios detinēt: quorum opa ea fuit que ſolet illorum eſſe qui fugatim ab aliis ſeſſumcꝫ termini intercipiunt. De bis ergo & aliis q̄plurimis rebus cumulātiſſime putandum illi erit. qui Fridericum noſtrum digne pro meritis laudare decreuerit. Sed non ſunt hec onera que noſtris humeris cōmitti debeant. Satius eſt tacere q̄ maieſtatem tanti principis reum vt noſtra eſt oratione ꝑcurrere. Preter-

mittimus igitur morē ab aliis seruatū & obmissis hoc loco tuis ac cesaris nostri laudibus. ad ea veniemus q̄ corā te dicere ac agere iussi sum⁹. Munusq̄ nūm q̄breuiter absoluem⁹. Sane cū accepisset Fridericꝰ impator sanctissime atq̄ indelibilis memorie. N. papam. v. p̄decessorē tuū ex hac mortali luce migrasse. cōplens illum dies luxit. Non quidē cuius causa quem p̄ suis gloriosis opibus & animi rectitudine in cōcilio beatissimorum spirituū & in regno dei cum Petro & Paulo: iam receptū nō dubitabat: sed ꝓpter rempu. xp̄ianam. cui mortē. N. hoc tpe funestissimā existimabat: timēs ne p̄ successoris electione sacri senatus opiniones in diuersa tendētes. incōsutilem xp̄i tunicam scinderēt: & imminēti ceruicib⁹ nr̄is hostili gladio vires addicerēt q̄d licet de tanto lumine nō eēt credibile: quia tn̄ acciderāt aliq̄n peiora: nō fuit absonū formidare similia: sed quē admodū ex prematura & infausta migratōe tui p̄decessoris merorē accepit cesar ingentē ita ex tēpestiua & felici vocatione tua: summū gaudium maximāq̄ leticiā adeptus ē. Nouit em̄ te cesar cū adhuc in minorib⁹ ageres: & cū se visitatū in hac vrbe sue coronationis adisses q̄tum intellectu & doctrina: & p̄sertim ciuili sapia q̄ mūdi gubernatrix existit: q̄ntū cū magnitudine & vite sanctimonia valeres diligēter expēdit: te vnum eē iudicauit. q. b. p. lucū iuris meriti aliq̄n teneres: q̄d nūc ex ꝓcordi volūtate sacri senatus impletum cognoscit & gaudet. Ac cum sereniss̄ima cōtborali sua leonora prudentissima & sanctissima femina q̄ de tuo pontificatu maxīmo incredibiliter exultet festos dies agit illos: quia secum serio triumphat q̄ tu solus es: qui post gregoriū. xi. per annos. lxxx. & amplius sine cōpeditore certus & indubitat⁹. b. p. successor inueniaris. Ea ꝓpter letus de nuncio tue assumptiōis cesar: solicit⁹ p̄ debito recognitionis: nos duabus de causis ad te misit. Prima est vt p̄ vetusto more sanctitatē tuam recenter assumptā. suo nomine veneremur. Secunda vt defendēdam cōtra tburcos catholicā eccl̄iam tue btitudini cōmēdemus. In primo negocio nō est cur imoremur: faciat impator q̄d se decet: accipiat tua pietas q̄d tibi debeē. Nos igit̄ iussione pentes ei⁹ noīe: qui sacro romano impio p̄sidet: sanctitatē tuā dñi nostri Iesu xp̄i locum tenentē in terris ac in gracia & ducem vniuersalis ecclesie: recognoscimus te certum & indubitatum beati Petri successorem & pastorē dominice gregis. Te sanctorū euāgeliorum verum interpretem. Te doctorem salutarem. Te dauigerū eterni regni celestis profitemur. Tibiq̄ omnez reuerentiam & obedientiam exhibemus: quam romanoꝝ impatores predecessoribus tuis canonice intrantibus prestare compti sunt siue iure siue cōsuetudine suadentes: q̄p q̄tum nobis premissum sit presenti sacra littera docebit̄. Nunc de scd̄a nostre cōmissionis causa transigere oportet hoc est de tuendo noie xp̄iano cōtra tburcos: nō dico teucros. Nunq̄ g̃ hic erroris ꝓlabor: vt genti barbare atq̄ immūdissimo nomini eorū attribuaz qui romani populi patres habent̄. Tbeucri em̄ idem & troyani fuerunt: a quib⁹ exortū genus

meandrum & gens Iulia ꝓfecta romanum fuderat imperiũ. Thurci autẽ etsi nunc occupant loca in quibus fuit ylion & neptune troya. scite tamẽ ab origine sunt: qui regnante apud francos pipino in asiam migrauere. Eamq; pedetẽtim ꝓuinciam sui iuris fecere Gens spurcissima & ignominiosa: fornicaria in cũctis stuproꝝ generibus: tunc quidẽ ydoloꝝ cultrix nunc impii machometi sectatrix. Hec hostis pessima nr̃e religiõis. Quõ autem debachati sunt tempibus nostris thurci in grecia. & quo impetu constantinopolim expugnauerunt. Galathas deleuerint. Rastiam q̃ superior olim missa dicebat̃ oppresserint. In peloponesum. In euboeam cum exercitu venerunt cunctisq; per circuitum christianis vincula. verbera. neces cõminati sunt. non est propositi nostri nunc cõmemorare. Satis enim & in ratispana & in franckfordia & in nouaciuitate: & apl'ici & cesarei & aliorũ principũ legati ruinam grecie ecclesie nr̃e vulnera defleuerunt. In hoc etiam adiutorio nõ me fugit sepe de his rebus or̃ones habitas eẽ: & ab illis quidẽ disertissimis viris: quibus si velim eq̃ri dicendo manifeste de sapiẽtia. Nunc v̄o nõ verbis nec lacrimis: sed armis regum & ppl'orũ est opus. Que aũt hactenus aduersus hanc thurcoꝝ insolẽtiam: ꝓ tutela fidelis ppl'i tentauerit impator: optime nouit tua beatitudo. Nec te latet ꝓmissa fuisse vngaris subsidia que p̃terierunt. Sed qua iam rõne ꝑturbata sunt eius consilia: & quibus artibus impedita sit hoc anno in thurcos expeditio malo tecum cogites q̃ꝫ extra me publice audies. Illud tñ nõ recitabo q̃ franckfordeñ. consiliuꝫ facienda decreuit: duabus cõditionibus subnixa fuisse: alteravt certitudo classis ytalice: que cum terrestri exercitu cõcurreret suo tp̃e haberet̃: altera germanoꝝ cõtrouersie q̃ possent impedire pactum de medio tollerent̃. Primã cõditionẽ irritam fecit tui predecessoris obitus. Secunda ne posset impleri ab his procuratum est: qui ex publico malo ꝓprium cõmodũ querunt. Atq; ita dum xp̃iani cunctant̃ thurciq; ꝓperant religionem nr̃am funditus delere nitunt̃ q nõ cõtenti vicisse greciam vngarie nobili regno imminent. Vngari v̄o magnanimi & fideles ppl'i annis supra. lxx. hunc hostem ꝑpessi nunc victi nũc victores suum sanguinem tutati sunt. qui cum nos ꝟuant. optimates suos cuꝫ regibus & pontificibus miserunt. Nulla domus in vngaria est digno nomine que duobus nouissimis bellis contra thurcos habitis egregium & fortem aliquẽ virũ nõ deplorauerit: hodie v̄o nõ est hoc regnũ qđ thurcorũ impetum sustinere possit. Attenuatum atq; externa indiget ope legati eius & in frãckfordia & in nouaciuitate cum cesare sup̃os atq; hoies testati sunt: si reliquoꝝ xp̃ianoꝝ p̃sidia sentiunt se iterũ atq; iterũ belli pericula subituros. Sin relinquant̃ a nobis leges accepturos: q̃s thucri dederint. Neq; em̃ consilium eoꝝ est sine spe victorie: vrbes & agros igni: vxores & filias lupanari: sua & liberorum capita hostili ferro cõmittere: quocunq; tandem modo ad hostes vngaria defecit: siue ytaliam: siue germaniam percurrere ac predari voluerit in vtranq; terram patenti porta

aditum habet. Murus ꝺo vngaria eſt & antemurale fortiſſimū: ſiue clipe
us nr̃e religionis: ſub quo longe iam em̃ ꝓtecti ſumus. At hic nūc clipeꝰ
nobis ſubtrahit̃. Murus ꝺo bombardis atietibus & quatit̃ & nos de re
medio aīa nulla remordet. O in gratitudinē nr̃am quā nūc vicem defen
ſoribus noſtris reddimꝰ vngaris. O ſtulticiaꝫ ppli xp̃iani. o cecitatē atq;
amentiam ab externis inuadimur hoſtibus: & nos in ciues arma cōuerti
mus. Sed digne patimur ꝓ nr̃is iniquitatibꝰ. Nulla intra nos concordia
nulla obediētia eſt. neq; ſpūali neq; tpali paremus capiti. Iacet ſpreta reli
gio iuſticie: Nullus bonos. fides pene incognita: ſꝫ rex quiſq; ſibi aut pō
tifex eē videt̃ quot capita tot ſnie. Scindit̃ in certū ſtudia in cōtraria vul
gus. Illic germaniā mille cōturbāt lites inter galliaꝫ & angliam vetꝰ odiū
viret. Hyſpanie reges imutat ambitio. ytaliaꝫ magno labore pacatā. No
uus iam turbo cōcutit. Noua exurunt apud ſenas incendia: quid ſpere
mus bis moribus ꝓcuratores machometi ſumus: nam ip̃e patefaciamus
hoſti: & terga nudamus q̄ feriat: quid tanta inter nos eſt inuidia & mali
uolentie peſtis. tātum venenū tanta rabies vt videre videat cōplures no
ſtre religionis boies fuire turcis malle: q̄ xp̃ianū ferre aliquē principeꝫ
tot demum ſunt in xp̃iano populo vectigalia: tot pecuniarū extorſiones
tot rapine tot principum ne dictam tyrānorū nr̃oꝝ in ſubditos cōtume
lie: vt magnope verear: ne veniente turco & onera relaxanti. Plebes no
ſtre libēti anio celſa ſubmittant: maxime ꝺo ſi vt eſt callidus hoſtis liber
tatem de fide fecit. Sed o xp̃ianū ppl'm: o plebē electam: o vineam dn̄i ſa
baoth: o xp̃i bereditatē: o teſtamentū: o regnū dei q̄ nūc redacta es xp̃ia
na ſocietas: ex quattuor p̃riarchalibꝰ eccleſiis xp̃iana ſubnixa fides in or
bem vniuerſum palmites extēdit: maiores nr̃i duas ꝓ ignauiam & ſecor
diam cum bierololimitana ſede turpiter ꝓdiderunt nos tertiam. & illam
quidē: que poſt romam ſcda fuit: in qua tot nobiliſſimi impatores tot ſan
cti pontifices claruerunt tot generalia cōcilia celebrata: tot ſacri canones
editi: tot ſacratiſſime leges ꝓmulgate ſunt non minori damno: maiori tū
deſidia prſus amiſimus. Euāgelium ſaluatoris qd in omnē terram into
nuit: ſola iam audit europa: ne ipſa quidem om̃is. In occidēti ſaracenis p̄
mimur. Septentrionis magnam partem ceca gentilitas inuaſit: ex oriēte
qua grecia ꝓtendit̃ turci nos pepulere: ꝓpe eſt niſi vigilamꝰ niſi cōſur
gimus. Niſi deus adiuuat niſi tua ſanctitas vt tempet animoſe ocurrat
vt et huc tuum thronum: et quicqd reſtat xp̃iani nois machometꝰ occu
pat qui iam ſine reſiſtentia terre dn̄s ac maris eē videt̃. Aduerſus hāc pe
ſtiferam beſtiam et aduerſus hec mala conatus eſt impator: vt noſti reme
dia cōquirere ſunt precepta: ſunt eius vt ante dixi conſilia: non ꝓpoſito
cadit: neq; animo deficit: deceptus eſt non defatigatus. Hac ꝺo ſucceſſit
alia aggrediet̃ via: q̄cunq; ſibi vt impatori romanorū vt aduocato eccl̃ie
vt ꝓtectori fidei ortbodoxe. vt auſtrie duci: vt religioſo pricipi vt bomi
ni chriſtiano incumbere videntur: procuranda religione minime poſter

gabit. Sed quoniaꝫ ꝑpulsare thurcos: & illatam christiane plebi cõtumeliam vlcisci omnino opus est omniũ fideliũ magnoq; sumptu & magnis viribus indiget. Supplex orat tuam beatitudinẽ cesar que christi vicariũ gerit: vt anteq; hostis appropinquet magis vna secum ad ea intẽdas animum. per que christiane potentatus inter se pacem tenentes. aduersus infideles arma cõuertant: & cõmunem hostem ex europa deturbẽt. Quod licet difficile videat hac infelici tẽpestate nostra in qua tantope diuisi sumus nihil est tamẽ quod diligentis hominis studium non perficiat. Vigilanti. instanti. vrgenti. pro voto cuncta succedunt labor improbus omnia vincit. Incidisti beatissime pater in hec luctuosa & vt ita dixerim fastidiosa tempora: que fidem catholicam pene concussam: & vndiq; laniatã christianã plebem ostendunt. Tu ne cede malis: sed contra ardentior ito. quo difficilius eo predarius ages: non est impossibile si mihi credis constantinopolim: totamq; greciam de manibus thurcoruꝫ eripere: si modo bis itineribus incedam⁹: que sunt aptissima: neq; mare neq; terra christiane potentie thurci sunt pares & hominibus & equis & nauibus & curribus & quibuslibet armis & rei militaris peritia superiores sumus & auro. Qz si armẽt xp̃ianum robur fugient hostes sicut stipula a facie venti. Sarmaciaq; nostris relinquent spolia sine vulnere & sanguine. Mira res neq; facultas nobis deest: qua possumus thurcos exterminare: neq; voluntas. Nam viribus multo q; illi prestamus: & nemo est christiano noie insignit⁹ q nolit perire thurcos. Quid igit̃ obstat. cur stam⁹. cur nõ exurgimus cur nõ defendim⁹ plebẽ nr̃am: cur nõ ꝑpulsam⁹ iniuriã. Sed vnũ nobis de istis vnum inquirendũ est: quo habito facile terrebimus & consternemus hostem. Hoc vnum est ordo sine quo nihil est quod valeat rite explicare. Ordinẽ caremus beatissime pater: & modo at nũc tua interest & nostri cesaris: & adherere rebus agendis. Nisi enim vos duo luminaria magna. Vos primi orbis capita: vos sal terre & mundi presules ordinẽ ponitis quo christiane vires in hoc opus vnianẽ: non est q vel nos speremus vel thurci timeant xp̃ianum cõflari exercitum. Age igit̃ sume pontifex fortem sume animum: erige nobilissimã mentem: laudatissimum illud in omni gente vulgatum: quod in assumptione tua votum emisisti ante oculos semp habeto. Intelligis q cesar ꝑmittit clarissimum illum aragonie regem potentia & sapientia incompabilem in hoc opus valentissimum habes Philippo duci burgundie nobilissimo & piissimo maximis rebus compando: nihil magis cordi est cũ pugnare in thurcos. Hungari auxilia expectant: belli fortunam sub tuo vexillo iterũ expituri in germania multi sunt principes qui corpa sua aduersus hos hostes deuouere. Carolus rex francoꝝ & re & nomine xp̃ianissimus. suoꝝ ꝑgenitorum vestigia non deseret: quoꝝ fortia facta omnis decantat ecclesia: neq; fortes vt opinor anglorꝝ manus deerunt. Castellanis & portigalẽsibus rerum gestarũ gloria clarissimis innatum est ꝑ fide certare. Volun-

tarii sunt & ꝓmpti om̄s ppl̄i ꝑ xp̄i fide arma suscipe: sed oēs in te oculos direxere. om̄s ex te modū atq; ordinē expectāt. Exurge igit̄ aperi eccl̄ie thezaurū: api celi portas ꝓmitte dignā labore mercedē. Effunde largiter spūalia dona in xp̄i milites mitte oparios in messem dn̄o ditissimā metē Hoc tuum est opus: hoc est in quo deo possis & hoībus cōplacere. Scio multos tibi deberi titulos postq̄ celum potieris: sed nullius illustrior sacrosago tuo inscribi poterit: q̄ si ꝑdite sub p̄decessore tuo cōstantinopolis recupator & vltor cōmunis in vrie vociteris. Atq; vt apte dicaꝫ quod sentio. Hec certissima via est ꝑ quam xp̄iani reges & fideles cuncte nationes: tibi vt xp̄i vicario ceruices suas libenter inflectant: si defensionē fidei nr̄e fortiter & magnifice suscipias & quēadmodū fouendo ytaliam pacez iuuando & sapientissimos legatos designādo spem dedisti exterminandum thurcoꝝ sedem & impiā gentē totis conatibus erectus atq; intētus esse videare. Pleraq; alia ad rem hanc ydonea semotis arbitris: cū tue pietati videbit̄ latius exponemus.

Oratio enee corā sanctissimo & senatu cardinaliū impatore coronato presente & eius nomine ad passagium inducendum.

Oyses vir dei beatissime EPISTOLA CCCCXIIII

m pater maxime pontifex cum sibi successorem ordinaret iosue filiū

Num diuinā vocem ad se dicentē audiuit: ꝑ hoc si quid agendū erit. Eleazar sacerdos consulet dn̄m. ad verbum eius egreditur & ingreditur ipse: & omnes filii israhel cum eo & cetera multitudo: quibus verbis non populi solum sed reges & principes mouent̄: magnis in rebus summi sacerdotis consilium querere & imperium sequi. Quod postmodum & in nouo testamento ac in tempore gratie multis exemplis & autoritatibus ē firmatū. Sicut & cōstantini magni & theodosii & iustiniani & alioꝝ xp̄ianoꝝ cesarū gesta testant̄. Eam ob cām cupidus atq; auidissimus cesar diuinus Fridericus roman⁹ impator augustus filius tuus obsequētissimus: suo tpe aduersus impios machometi cultores generale passagium fieret. atq; in illud suum studium suasq; curas omnes cōuertere: te prius magni dei vicarium: xp̄iane plebis sacratum religionis magnū caput pfectum ducem: optimum rectorem veracem magistrū: cōsulendum audiendum & sequendum censuit. Cuius ꝓuidentiam nostre autoritas mouere ptās implere pōt: quid sit agendum. Venit igit̄ hodie ad te tuumq; sacratissimū senatum cesar sup vniuersali passagio: cum tua beatitudine locuturus. Coronatus em̄ iam triplici corona: eiusq; regni tua beneficētia rex cōfirmatus cuius potentiā Daniel ferro compauit: cui⁹ limites solus daudit occeanus cui⁹ fundator romulus: cōfirmator Iulius: amplificator augustus. Approbat̄ dn̄s Iesus fuit: cuius autoritas in terris nisi tue cedit nulli. Cuius officium est ꝑcere subiectis: & debellare superbos. Quid aliud cogit q̄ passagiū: ꝑ qd̄ & xp̄iani fortiores: & inimici christi nominis credunt̄ imbecilliores. Princeps inquā sapiēs: que sunt digna

principi cogitabit. Reges apud modos vt herodotus inquit apud oēs vt Cicero sensit iusticie fruēde causa creati sunt. velut iniuriarū ppulsores qui si prelatū auscultare volunt ceteriscp phis recta mouentibus obedire. Procuratione reipublice non ad suam sed ad eox qui sibi cōmissi sunt vtilitatē gerere dicunt: atcp hoc est cp de passagio cesarem & solicitum & anxium fecit. sup qua re dicturus eo q̄ mihi sua maiestas impat oronem meam in tres partes diuidam. In prima dicens quid sit passagium qđ q̄ritur. In scda cur petat. In tertia facile ne passagium fructuosum sit futuxq quibus in rebus si longior fuerim cum rerum magnitudini verba cōpantur sic fortasse breuior videbit. ero tm̄ reuera breuis qm̄ empedocle teste sola breuitas cōmendat indoctos: sed iam primū absoluam⁹. passagii vocabulo nihil aliud designamus qm̄ expeditionē militarē numerosissimā aduersus infideles p xp̄ianos indictam: quā si consequunt cruci signati. plenariā pctōrū omniū remissionē merent. Appellat cp passagiū fmone ytalico quasi trāsitus. Nam sicut aues q̄dam gregatim certz anni tpibus de regione in regionē transeunt: dicunt quocp passagiū facere: & xp̄iani nōnunccp sumptz armis turmatim incedētes: atcp in bostes fidei ex aplice sedis iussu pfiliētes. & visi & dei dicti sunt passagium habuisse. Necp verum passagium videri pōt: nisi multox fiunt populox: qui migrare magis nouas sedes quesituri cp bellaturi videant. Sicut cymberorū in ytalia inundatio ac gothox & bunox excursio: babemus quid sit passagiū Nunc cur petat exponamus. Tria sunt que cesarem passagii cupidū reddant. Cōmiseratio. vtilitas. atcp honestas rei. Vnde vo cōmiseratio prodeat. paucis (aduerte) docebo. Quis infirmat inquit aplus & ego nō infirmor. Qui vidit afflictos & non affligit: cuius pectus adeo durū est: vt dolentibus nō condoleat: gemētibus nō cōgemat. Tristantibus nō contristet. Cesar quidē postcp discretionis attigit annos: cepitcp noscere nre fidei sacrām: mox religionis induit zelum. cepitcp rebus omnibus diuini cultus augmentum preponere: qđ sibi & sue nature bonitas & nobilitas sanguinis suadebat. Nam domus austrie princeps inter quos plures ac reges ac impatores floruerunt: tunc sibi pspere succedere sperauerūt: cuj diuino nomini bene & cōstanter famulati fuissent. Quox vestigia Fridericus secutus defunctis parētibus cp primū tutelam exiuit: vt locum videret in quo nostra redemptio celebrata est: adhuc adolescēs transmare nauigauit: cōtexitcp pelagus digitis aspexit locum vbi natus saluator noster xp̄us. Vbi positus in p̄sepio: vbi pn̄tatus in templo: vbi baptizatus: vbi temptatus: vbi predicauit. vbi lazarū suscitauit: vbi cenauit: vbi capt⁹ vbi derisus: vbi iudicatus: vbi crucifixus: vbi sepultus est: & vnde ascendit in celum. Quid multa dicam osculatus est cesar terram vbi fuerūt pedes eius qui nos redemit: sed quo tunc animo fuisse arbitraris cum spurcidos illic saracenos immūdos borridoscp dominari videret: sanctissima loca possidentes: quid aliud dicere poterat nisi ppheticum illud. Deus

venerunt gentes in hereditatē tuam. Polluerunt templū sanctum tuum posuerūt hierlm in pomorū custodiā. Et iterū. Quō sedet sola ciuitas plena populo facta ē vidua domina gentiū: princeps prouinciarum est sub tributo. Procb quantū vrgebat angebatq; cesarem ciuitatis huius oppressio: et illorū qui sunt trans mare christianorū cōculcatio. Sed quid grecia litterarū mater. Inuētrix legum: cultrix morū & oīm artium bonarū magistra: quē nō miseret gentis illius afflicte oppresse pessundate: cuius imperium nō sub Alexandro macedone solū suisq; successoribus. Sed sub athenienſibus thebanis ac lacedemonienſibus olim florentissimū et potentissimū fuit. Nunc vbilibet effeminatis thurcis seruire coacta ē: quid regnū illud hungarie nobilissimū: terra antiqua: potens armis atq; vbera plebe. Heu quanta passi sunt hungari diebus nostris: qui dum nostrū seruant sanguinē: fūdunt suū quorū pectora nostri sunt muri: obligamur recte omnes christiani hungarice gētī qui pro nobis mortificantur tota die: & facti sunt sicut ouis occisionis. Et cum presentē illorum regē puerum pupillum. orphanū: Ladislaum nobilissimū & regum & imperatorum prolem: qui suo regno suisq; subditis: auxiliū nunc tam sanctitatem tuam q̄ ceſaream. sue preces sue lachryme moueāt: nam illi genti postulat auxiliū: que toto christiano populo affert presidium. accidit vt aliarū calamitas prouinciarū massagete & scitarū q̄ plures populi liuoniam vexant. Mauri vero paruū hyspanorū occupant regnū: siciliam iammiari? in siluas ciprum rethum cretbum. siciliam q̄re & ipi ytalie littora barbarorum sepe classes inuadunt aspernantq; christianos. O nostrā maximā negligentiā. o tēpora. o mores. Dum gentiles fuerūt ceſares idolorū cultores augebatur indies credentiū numerus. Nūc cum christiani sunt reges impatores duces minuitur cultus christi: qui totum fere orbem cōpleuerat: in angulum europe deductus est. Affricam & asiam amisimus Europa quoq; cōculcauit cur hoc refriguit ardor: tepuit charitas. Procb dolor maior est saracenorū ardor in sua perfidia q̄ noster in fide zelus. cernimus christianorū iniurias & tacemus. Opprimit̄ iugulatur nra religio & auertimus oculos: sed alius est ceſaris animus. aliamq; arbitrat̄ tuam esse mentē: nam qui nō defendit oppressos: aut amicos: aut patriam deseret qd ne tibi neue sibi quispiam imputet passagiū expedit in quo magnam vtilitatem eē intelligit subuenire laboribus. Hūgaros liberare grecos a seruitute ppagare. diuinū cultū sanctam terrā ex manibus impurorum vendicare. Monstrumq; illud & abhominabile idolum Machometi exterminare. Vnde placētes immarcessibilē celestis regni coronā adipiscant̄. En magnam vtilitatem: sed nō est vera vtilitas honestatis. Maiores nostri iustum bellum gerere honestam rem censebant. Erat autē belli equitas sanctissimi senatus pro iure descripta denunciata que bella indicta iusta putabant. In quibus qui viriliter pugnassent: non viuentes solū sed occumbentes que honore dignos glorioſosq; iudicabant. Quid de

297

hoc bello dicemus qđ non terremus homo. sed diuinus imperator indi-
cat. In quo nō impiū sed diuini cult⁹ ꝓpagatio q̄rit̄. In quo fides catholi
ca defenditur: & bonor saluatoris nostri: qui cū in forma dei eēt nō rapi-
nam arbitratus ē̄ esse se equalē deo sed formam serui accipiēs: seip̄m exi-
naniuit factus obediens vsq; ad mort̄: mort̄ aūt crucis: vt nos de dya-
bolica seruitute redimeret: & tumet aduersus eos. Machomet inflatur:
cornua erigit. & nos quiescimus. An nō arma ꝓ Christo sumemus: qui
pro nobis sumpsit humanitat̄. Maxima eēt ingratitudo nostra: si nō ad
incertam mort̄ ꝓ Christo iremus: qui certam pro nobis tulit: si non illi
vitam offeremus a quo susc̄epim⁹. En bellū bonestissimū in quo patris:
in quo domini: in quo magni dei causa tuemur. In quo q vitam tēpora-
lem amittit: acquirit eternam: & famam clari nominis adipiscit̄ sempiter
nam. Quid plura tm̄ obestis: vt nō sit gloriosum pugnare ꝓ fide vt infa-
me fedūq; sit nō pugnare: quādo necessitas vrget sicut iam crassantibus
vndiq; in fratres nostros saracenos: & nomen Christi magna crudelitate
atq; immanitate p̄sequēt̄ib⁹. Et tantū de sc̄da pte dictū in q̄ cur passagiū
petere monstrandū fuit. Superit nūc de possibilitate ꝯgregandi pas-
sagiū deq; spe fructus dicere plurimi sunt beatissime pater: qui cū nomi-
nari passagiū audiūt. Ecce vetus somnū iniquū: vetus deliramentū: ina-
nes fabulas. Verū Vrbanus anteces̄sor tu⁹ cū vexaret̄ a paganis orienta
lis eccles̄ia. Saraceni qui tbilū cōculcarēt: motus Allexii qui cōstantino-
polim tenebat & aliorū xp̄ianorū qui sub tributo thurcoꝝ vitam egebāt
precibus et igni laborioso itinere in galliam profect⁹ maximū exercituꝫ
cōgregauit. Atq; hominū trecēta milia vt Otto frisingen̄. scribit non fu-
tilis auctor in greciam: asiam syriamq; transmisit. quib⁹ mille saracenorū
vires obsistere valuerūt quādo & antiochiam expugnauerūt & hieroso
limā obtinuerūt. Vnde adhuc Vrbanus qui cōuocauit passagiū & Got
fridi q indixit illustre nomē habeē. Sed pensem⁹ hodie spes bona possit
haberi passagii: q̄n nemo sciens impossibilia tentat. Neq; aggredit̄ q̄sq;
qđ assequi desperat. Magnū facinus spes nutrit. Quid hic rndem⁹: duo
cōsiderāda sunt: vnū an xp̄iani facile possint in passagiū trahi. Alterū an
an inchoato passagio spes sit magna vincēdi. Nā q̄uis omniū bellorum
dubius sit exitus. Nunq; tm̄ cōmittendū est bellū sine spe quadā & argu
mēto victorie. Ne (sicut Octauian⁹ cesar ꝓuerbiū habuit) aureo pisca-
ri hamo videamur. in quo maior dāni q̄ lucri rō possit bn̄i difficile: ergo
primū videē xp̄ianos qui inter se sunt discordes: aptisq; fragrāt odiis in
vnam passagii summa ducere. Sed quid multi obstare putāt passagio sa-
pietia cesaris cōducere indicat: Omninoq; si pax xp̄ianos haberet: incas-
sum quietos principes atq; torpentes populos excitarem⁹. Neq; vtiles
bello man⁹ inuenirent timerent mortes ferrū: neq; signū neq; tubā ferre
possent. Nūc vo excitata bellis populo vltro se offerrēt: facilius ex bel
lo vocāt̄ bellū q̄ ex ocio miles. Bonū est viro sicut ꝓpbeta testat̄ cū por

tauerit iugũ ab adolescẽtia sua: qs xp̃ianoruꝫ est postq̃ pugnare oportet qui non potius in thurcos q̃ in xp̃ianos stringere gladiũ velit: Placebit oibus arma in saracenos vertere patriã vt quietã relinquunt. Et fortasse vnica parãdi xp̃ianos via ẽ conuocatio passagii. Marciales em̃ & feroces europe ppl̃i nesciẽtes quiescere: nisi aduersus exteros p̃lient̃: in se manꝰ vertũt. Qua rõne ductus olim catho excidi carthagineꝫ dissuadebat ne pacem habẽtes in circuitu romani in sese ruerent. Sicut & reges isrl̃ victꝰ hostibꝰ mutuis recidere vulneribꝰ. Iã pacẽ g̃ vt hẽant xp̃iani: bellũ in dexteris ẽ trãsferẽdũ. Ad quã rẽ neq̃ germanoꝝ illustris animꝰ. nec cor nobile gallice gẽtis: neq̃ mẽs sublimis hispanoꝝ: neq̃ honesti cupidꝰ italorũ deerit spũs. Oẽs qđ tua iubet sctitas: cõstãti aio exequẽt̃. Quis dubitat fieri passagiũ qđ rõani põtificis autoritate decretũ & impatoris mandato fuerit ꝯuocatũ: videor videre rẽ pfectã. Nec me dubiũ hꝫ vllũ. si tu verbũ apponis: cesar adiicit manũ. Nã si qs obedire neglexerit vel tuis iussibꝰ vel cesaris impio cõpellet̃. sed dicit fortasse qspiam ꝙ bracciꝰ q̃uis hostis ecclesie aliqñ tñ vir sensatꝰ frequẽti ſmone vsurpare solebat: tribꝰ potẽtissime rebꝰ bellũ indigere. Et hoꝝ triũ vnũ eẽ pecuniã. Vbi g̃ corrodemꝰ aurũ ad tantũ & tãlõginquũ bellũ necessariũ sr̃: & modi in ꝓmpto huiꝰ inueniemꝰ argẽtũ q̃s vulgare nõ expedit. Illđ dicere possum. Ciuitates q̃ ob eã cãm bellũ suscipiũt: vt sine minis in pace viuũt: libenter passagii cõtribuãt curas vt pacẽ nihil insidiaꝝ hñtem cõseq pñt: non erit difficile cõuocare passagium. Nec rursus spes magna victorie deerit. Nouit maiestas imparoria thurcorũ: assyriorũ: egyptiorũq̃ gentẽ: imbecilles: inermes: effeminati sunt. Neq̃ aio neq̃ cõsilio marciales saumacida erunt spolia sine sudore & sanguie. Quis trũcatos mitratosq̃ thurcos: aut brachatos timeat egyptiacos. qs rabsaces ad Ezechiam regẽ loquẽs baculo arũdineo cõfracto compauit. Qꝛ si aliquãdo nostri exercitus victi ab eis sunt: neq̃ viribus neq̃ re militaris peritie: sed innumerositati hostiũ ascribendũ est. Qm̃ si christianoꝝ copie tot fuerũt vt opprimi tot saracenoꝝ multitudinem nequeant: & ꝙ passagii nomẽ exposcit: certa nihilominꝰ in manibus erit victoria sicut prisca exẽpla nos instruũt. Iuuabunt & diuisiones eoꝝ & odia q̃ in thartaris habent assidua certamina. Iuuabit & gẽtis illius desperatio. Nam & machometũ cui maxime credũt sectã suã in octingẽtos vsq̃ annos augẽdam. Exinde diminuẽdam asserũt ꝓphetasse qui sub eraclio cesare malignari accepit: postq̃ supputant̃ anni. xl. et octingẽti: & hoc thurcos admodũ territat: xp̃ianos eleuat. Nãetsi falsus propheta Machometus ẽ: nõ est tñ falsum vaticiniũ estimandũ: qđ hieremie sacris ſmonibꝰ cõsonũ eẽ videmꝰ: dũ quinq̃gesimũ ca. libri sui quasi tuã scitatẽ ac cesarẽ hortatꝰ. Nolite tacere sup iniqtates eiꝰ qm̃ tp̃s vltõis est dũmodo vicissitudinẽ ip̃e retribuet ei. Possem ad hanc tñ plura deducere: sed neq̃ doctissimis tuis auribꝰ neq̃ reuerẽdissimis sapiẽtissimisq̃ patribꝰ q assidẽt danda sunt verba: satis est nobis absoluisse ea q̃ ꝓmisimus:

298

ea que ceſarea dignitas dicturū me voluit. Intelligis xp̃i deſideriū ſuum integrū propoſitū ceſaris mentē intueris: totū tñ & ꝓſilio & iudicio tuo relinquit̃. Ceſar cū eēt hac vice apud tuam beatitudinē noluit hanc rem intactam relinquere: que ſibi ab ineunte adoleſcentia ſemp cordi fuit. al's aūt cōciliū generale petiuiſſet aut informationē decreta aut aliud quiſpiam ceſari ſuſcepta ex tua ſacra manu imperiali corona: nihil antiquius viſum eſt q̄ de paſſagio tecum agere. Qđ ſi fortaſſe prima frōte arduū videatur. Nihil tñ eſt tam difficile qđ querēdo nō fiat facile; virtus circa difficile opatur. Aſperis in rebus & vir noſcit̃ & glīa querit̃: q̄ magno aio et fortiter & excellēterq; geruntur. Neſcio quo pleniori bucca laudare ſolemus: clari & illuſtres ſunt tituli tui beatiſſime preſul qui vnionē feceris iubileū indulſeris ceſarē coronaueris. Paſſagii tñ titulus et dignior et diuturnior omnibus erit. quē ne ſucceſſori relinquas: et ceſarea ſublimitas ſuadet et oīs xp̃ianitas orat et tibi coronato ceſare q̄uis multa incūbant nihil tamē eſt de quo vel vtilius agere: vel glorioſius q̄ de paſſagio.

Gregorius beymburg denūciatur excōmunicatus.

EPISTOLA CCCCXV

Ius papa.ii. Dilectis filiis burgimagiſtris et cōſulatui oppidi nuremberg. Salutē et ap̄licam benedictionem. Saluator humani generis in hunc veniens mundū: vt ex mortalibus genitus: dei filios et ſibipſi in ſummi patris ſui regno coheredes efficeret. Vnū ex oīmibus fidelibus in eum credētib⁹ regnū cōſtituit: idq; vnam ipſius eccleſiā nūcupauit. cui⁹ ipſe caput eēt et regnator ſempiternus. Viſibilē vero humanis oculis p̄ntiam ſui p admirabilē ad patrē omnipotentē aſcēſu⁹: mūdo ſubtracturus Petrū ap̄lorum principē eiuſq; legittimos ſucceſſores vicarios ſibi cū plenitudine poteſtatis ad proprie gubernationē eccleſie ſubſtituit tribuens omnimodā p tpalē ſucceſſionē vicariis ipſis in terris ac in celis omnia ligādi ſoluēdiq;. Precipiensq; diſtricte ipos audiri: et in eorum iuſſionib⁹ pmōſtrari. Qz ſi qui tranſgreſſores veneno imbuti eos nō audirēt: hmōi oēs p excluſis a ſuo regno eiectiſq; a ſancta eccleſia inter ethnicos et publicanos cū pditiōis et mort⁹ filiis voluit cōputari. Cū em̄ nullū regnū vt ipius dñi nr̄i verbis didicimus in ſe diuiſum ſtare poſſit: quo nam mō ſacroſanctū ſtabit eccl̄ie regnū: ſi illi qui xp̃i ſupmi regis vicario parere cōtenūt: de regni nō valeāt ſorte depelli. Aduerſus boc in quaſſabile fundamētū et eccleſie firmā petrā bereſis quedā a paruo tempore citra ſenſum viſa ſuboriri pullulauit: que ſub ouiū veſtib⁹ lupos rapaces intrinſecus celans ſub appellatiōis ſpecie eccl̄ie ſatagit vnitatē cōuellere. Nā ſi q̄ xp̃i vnic⁹ vicari⁹ canonib⁹ ſacris etiā et iuriſcripto inherēdo decreuit ſtatuitq; et ſuari vt dignū ē: precepit calūniatores maliuoli et puerſi ſubterfugere iuſticiam p̄tumentes p ludibria friuolarū appellationū ad futurū cōſiliū: ceu ad id q̄ nuſq; eſt: ac ſupra chriſti vicariū eē aut reperiri nequit: obedientiam q̄ eſt de neceſſitate eccleſie et ſalutis vniuer

forum improbe declinãt ac temere. Hãc igit dyabolico ſpũ & inſtructu nouitatẽ exortã cõſiderãtes: in toti⁹ eccleſie catholice nõ tm eneruatiõez ſed euerſionẽ in mõtuano cõuẽtu ſepe & multũue diſcuſſam de venerabiliũ fratꝝ nr̃oꝝ ſancte romane eccl̃ie cardinaliũ pluriũqꝫ aliorũ p̃ſulũ & peritorũ q aderãt: maturo cõſilio & cõſenſu illiuſmodi appellatiões dãnauimus. Atqꝫ ita appellãtes. Notarioſqꝫ ac teſtes & adherẽtes omnes excõmunicauim⁹: leſeqꝫ maieſtatis bereſis crimia penes eoipſo illos diffiniuim⁹ incidiſſe: prout in aplicis l̃ris ſupinde cõfectis plenius cõtinetur. Ceterũ bis oĩbus nõ obſtãtibus quidẽ ex patre dyabolo mẽdaciꝫ artifice natus Gregorius de beymburg noie: auaricie cõtaminatus illuuie et ſupatus ardoribus q̃ eſt fuitus idoloꝝ. De menſe auguſti p̃xie p̃terito a nr̃a ſolẽni declaratoria ſnia qua ſenis exiſtẽtes: impiũ Sigiſmundũ ex p̃ncipibus auſtrie obnotoriũ ſacrilegiũ propter boſtilẽ p̃ſecutionẽ in perſonam dilecti filij nr̃i Nicolai. t̃t. ſc̃i Petri advincla ſcẽ romane eccl̃ie p̃sbyteri cardinalis & ep̃i brixinen. & rapinã bonoꝝ eccl̃ie illi⁹ perpetratũ: iuriſcripti penas declarauim⁹ incurriſſe a nobis ad futurũ cõciliũ improbam nefariã temerariã ſeditioſam deniqꝫ appellationẽ dictauit. Et illius interpoſitionis p dictũ Sigiſmundũ facte: ipe dictator in originali inſtrumento florẽtie ad valuas eccl̃ie affixo teſtis inſcribit. Qđ quia loquax ille p̃ſumptuoſus & p̃ceps mẽdax atqꝫ turbulẽtus temerarius ob iſtud facin⁹ excõicatus exiſtit: crimina qꝫ & penas incidit leſe maieſtatis atqꝫ bereſis adeo vt vltra execrationẽ bonore oĩ & bonis iure ſit priuatus. Deuotiones vr̃as in dño requirẽtes admonem⁹: hm̃oi peſtiferũ hominẽ p tali excõicato habeatis & priuato a vr̃iſqꝫ ciuibus oĩbus haberi mandetis Ip̃mqꝫ nõ ſolũ vitetis: ſed pcul eiiciatis ab oppido & dominio vr̃o: & bona q̃cunqꝫ habet apd vos tã mobilia q̃ immobilia fiſco vr̃o applicetis & alia oia faciatis q̃ cõtra bereticos de iure canonico fieri mandant̃. In quo vos nobis oñdetis exhibebitiſqꝫ catholicos ſicut plene cõfidim⁹: & deo gratos ciues in talẽ pnicioſum eccl̃ie xp̃i p̃ſecutorẽ vos fideles & ſancte romane eccl̃ie obedietes oñdendo. Nobiſqꝫ in boc eo magis deuotiões cõplacebũt: quãto ſcim⁹ plurimũ eẽ deo charũ: & eccl̃ie ſue parẽtele ac in primis neceſſariũ q p̃fugus iſte peſtiferqꝫ ſacroꝝ cõtẽptor ab oi expellatur cõuerſatiõe & coſortio xp̃ianoꝝ: facite nobis quid egeritis p l̃ras veſtras reſcribat̃. Datũ rome apud ſanctũ Petrum ſub anulo piſcatoris die .xviii. octobris. M.cccclx. põtificatus nr̃i anno tertio.

Abſoluit vuratiſlauienſem & namſlauienſem iuramẽto bomagii Gregorio bodibrat regni bobemie noie p̃ſtito. CCCCXVI

Ius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei venerabilibus fratribus cre-
p ten̄. ad regnum polonie terramqꝫ ſleſie ac pruſſie nuncio & ora-
tori ſedis apoſtolice & gnezenen̄. archiepiſcopis. Salutez & apoſtolicam benedictionem. Hodie motu proprio ex iuſtis ac fidem catholicam concernentibus cauſis. Dilectos filios cleruz capitaneos conſules

cõmunitatẽ vuratislauien. & vniuersitatẽ oppidi. Nampslaii ab homagio prestando Georgio de podibrat ad nrm & sedis aplice bñplacitum absolutos fore declaramus: ac eos in nostram et aplice sedis protectionẽ suscepimus: mandantes singulis xpifidelibus cuiuscunqꝫ status seu gradus existant sub penis & censuris ecclesiasticis: ne pfato Georgio contra vuratislauien. & nampsla. vigore dicti homagii auxiliũ fauorẽ & consiliũ prestent: quinimo eis tanqꝫ catholicis & sancte matri romane ecclesie obedientissimis omni cõsilio fauore ac potẽtia assistant put in nris lris desup cõfectis plenius continet: quocirca fraternitati vre per aplica scripta mandamus: quatenus vos vel alter vestrum & si postqꝫ pntes lre vobis pntate fuerint p vos vel aliũ seu alios ipsas lras ac omnia & singula in illis cõtenta in dicti regni ac aliarũ partiũ vicinarũ ecclesiis: Dominicis & festiuis ceterisqꝫ diebus qñ & quotiẽs vobis videbitur solẽniter publicetis: & exponatis seu publicari & exponi faciatis: vt melius & clarius intelligatur etiam in vulgari. Et nihilominus quasllibet psonas quas excõmunicationis sniam occasiõe cõtraueni endi pdictis lris nobis incurrisse cõstiterit quotiẽs vobis oportunũ eẽ videbit. Tamdiu dñicis festiuisqꝫ diebus in ecclesiis cũ maior inibi ppli multitudo cõtrauenerit ad diuina excõicatos publice nũcietis: faciatisqꝫ ab aliis nunciari & ab omnibus artius euitari donec a cõtraueniẽdo destiterint & lris predictis obedierint Ipseqꝫ psone excõicate ab hmõi excõicationis snia: absolutionis bñficiũ meruerint obtinere: nõ obstãtibus omnib9 illis que in pdictis lris voluimus non obstare. Aut si dictis psonis vel quibusuis aliis cõiter vel diuisim a dicta sit sede indultuꝫ qꝫ interdici suspẽdi vel excommunicari non possunt per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmõi mentionẽ. Contradictores per censuram ecclesiasticã appellatione postposita compescẽdo. Datũ rome ad sanctũ Petrũ. Anno incarnatõis dñice. M. cccc xiii. quarto kl's Aprilis. Pontificatus nri anno quinto.

Refert grates de munere oblato & poesim precõmunisatã reddit confertqꝫ de vuladislao quo iure reguum hungarie occupauerit.

EPISTOLA CCCCXVII

Euerẽdissimo in xpõ patri dño sbigneo sacrosancte romane ecclesie. tit. sancte Prisce presbytero cardinali ac põtifici cracouiensi dño suo colẽdissimo Eneas eps seneñ. S. p. d. seqꝫ cõmendatum facit. Heraldus alfonsi regis portugalie Nicolaus chizastrustri tuas mihi expectatissimas lras: cũqꝫ bis aduersus byemis & aquilonis ferocem spm armaturã egregiam reddidit vestẽ pelliceam mardurinam. In hac regio ne non solum vtilem verũetiam necessariam. Confiteor magnũ munus non tam recipiente qꝫ mittente dignũ. Referrem tue liberalitati gratias nisi scirem male reddi beneficium verbis quod factis acceptum est. Sed cum sim ego ex bis episcopis quos nostra italia nutrit: quibus ecde

ſie fraudoſe magis q̄ fructifere ſunt: cogor tecum id agere q̄ priuati homines erga reges factitant. Nam cum nec equos nec tabulas pictas nec theuromata remittere poſſint: animū illis offerūt. Sūme igitur & tu animum meū q̄uis hunc tibi iam diu dicauerim: neq̄ rem modo nouam aſferam. Sed quid moror partem beneficii magnam reddidit qui libenter accepit: ego non modo libenter ſed cupide donum tuū admiſi: non tam q̄ precioſum eſt q̄ a te miſſum claro & preſtātiſſimo patre qui me nūq̄ vidiſti: & tamē amare dignatus es. Sed hoc miſſo ad litteras tranſeo earum quia plurime partes ſunt pro captu meo ad ſingulas ex ordine reſpondebo. In capite epiſtole tue q̄m diu ad me non ſcripſeris veritum te ais: ne tarditatem ſcribendi tuam ſiniſtrorſum acciperem. Rationēq̄ reddis cur tamdiu ſuper epiſtolis meis ad te olim miſſis reſcribere diſtuleris Ego & ſi mille annos tacuiſſes: nihil tamē de te ſiniſtri cōcepiſſem: neq̄ te mihi mutatū credidiſſem. Taciturnitatis aliam q̄uis cauſam q̄ mutationē animi reputaſſem. Scio em̄ te virum conſtantem & in amicitia ſolidum: qui neq̄ more adoleſcentulorū modo amas modo odis: neq̄ contra Theofraſti precepta poſtq̄ amaueris de amico iudicas. Expēdis hominē diu anteq̄ recipias: receptū toto admittis pectore: & quaſi te alterum colis: neq̄ ſi deceptus ſis ſtatim abs te hominē repellis: diſſuere inutilē amicitiā quā rūpere ſoles. Q̄uis ergo conſcius mihi ſim: non eē in me virtutē que tuā ſuſtinere amicitiā poſſit: eſt in te tamen moderatio q̄ illā facile ruere nō ſinit. Huc accedit q̄m litterarū cauſa inter nos beniuolentia nata ē que licet in me tenues ſint. poſtq̄ tamē amare cepimus: nihil illis detractū eſt: aucte magis ſunt quādo neq̄ me ſenē diſcere pudet. Itaq̄ perſuadeo mihi me tibi eſſe: qui ab initio fuerim ſiue ſcribas ſiue taces. Cū ſilere te video tuas occupationes accuſo: cū ſcripta tua recipio di lectionem tuam commendo. Cur ego deniq̄ te tacentem arguerim qui ſum ipſe nimiū erga te tacitus: accipio libens tuam purgationem: vt ex cuſationem meam tu quoq̄ admittas. Scio q̄ multe ſint dignationi tue pontificales cure: que ſunt tibi cum tuo rege negocia: noui te cardinalē eſſe: & in polonia poſt regem primuz hominem nulla ſine te placita fieri grauia queq̄ iudicia tuam ſententiam expetere: neq̄ belli neq̄ pacis cōſilia ſine te diſcuti: pono ante oculos tuos quantum inter nos fluminuz ac terrarum eſt q̄ periculoſa itinera & obſeſſa latronibus q̄ pauci ex te ad nos veniant quibus cōmitti tuto littere queant. Ago meam cauſam dū tuam defendo: da mihi & tu veniam tacenti obſecro: non inuenio facile homines qui ad te recte proficiſcantur: nec audeo cuicunq̄ ſcripta credere: nec ſum otioſus vt ſcriberem q̄ frequentiſſime poſſim: nunc ceſaris concilium: nunc apoſtolice ſedis mandata me detinent: nō ſunt tā tot mea neq̄ tā ardua negocia q̄ tua: neceſſe eſt ſilentio tuo me parcere: ne ſi te ſcribēdi tardū arguerim: me pigrū oſtendā & deſidem. Cōdonemus igit̄ & tuā negligentiā cōpenſem?: ſi tū aliq̄d eſt q̄d tibi ad inerciā

valeat imputari: sit tamē ex preterito tibi mibiq; venia: neq; in futurum licentiā per tue taciturnitatis causam accipiamus: fac qđ modo feciſti: furare te regi & regno & reipublice ſubtrabe man⁹. Enee aliquādo te p̄be: itidem faxim ego: neq; ceſar neq; romanus p̄ful: neq; ſi reuixerit genitor meus ſiluius: in me tantū imperiū poſſidebit: vt tibi nō aliq̄n ſubſeruiā: ſcribam: & qua poſſum arte litteratoria abſentē me tibi preſentē reddam. Plurima mihi de cōmoditate lr̄arum & ſcite & prudentiſſime cōmemoras: & docte ſcribis: & vere vnicū eſt hoc inter abſentes amicos ſolatium cōiungit epl̄a quos terra mariaq; diſiūgit. Nuſq; tam procul amicus abiit vt lr̄arum beneficio adiri nō poſſit. O maximū & diuinū lr̄arū domū qđ nō modo lōge recedētes amicos: ſed quos aut nunq; vidim⁹ homines ſeu viuētes ſiue mortuos in nr̄m reducit alloquiū: & quos carne intueri nō poſſumus: mētibus offert cōſpiciēdos. O ſanctos illos ac memorabiles viros ſiue fenices ſiue alii fuerūt hui⁹ muneris inuentores quo priſce viros etatis & intueri poſſumus & affari. Licet mihi ſi velim nunc Alexandrum nūc Dariū cernere poſſum Hanibalē. Scipionē ceſarez Auguſtum videre: illos mihi Curcius aut Atrian⁹ oſtendet hos Liuius Sueto niuſq; mōſtrabit: dat̄ cuiuis docto Platonē Areſtotelē Ciceronē Senecā Tertullianū: Cyprianū: Lactantiū: Hieronymū: Gregoriū: Auguſtinum Ambroſiū & infinitā q posteritati ſcripſerūt turbam audire loquentem. En quāta mortuoq; turba nondū mortua eſt: nō vidi ego te vnq; corporeis oculis: ex amicoq; tamē lr̄is ſcio qua ſtatura: quib⁹ oculis: quib⁹ manibus: quo pede quo capillo es. Ex tuis aūt epl̄is ad interiora pgredior. & que neq; pingi neq; fingi p̄nt: inſpicio tue mētis impet⁹: omes animi tui motus annoto. Quid ſperes intelligo: quid metuas video: q̄re congaudeas quaq; triſteris aduerto. Totū te mihi tue lr̄e exprimūt: nec minus apud te meaq; viriū eē cōſidero dū mea ſcripta reuoluis: me intus et in cute noſcis. Democritus actiōis vmbrā dixit orationē eē. nec aliđ epiſtola eſt q̄uis ēm raro viuāt homines vt ſcribūt: ſentiūt tn̄ ita viuendum eē: nec fieri p̄t quin animū ſuū prodat is q plurima ſcribit: & ſic ſepevir tutis p̄conia comemoret q vicia ſectatur. Vtamur igit̄ hac viciſſitudine ſcribēdi: & quātū negocia ſinūt inuicē ſuauib⁹ epl̄is colloquamur. Id ergo tibi de me ſpondeo: & tenebo ſi reddi vicē cognouero. Tranſeo nūc ad volumen epl̄arum mearū qđ tua dignatio multis verbis & probat et magnifacit: minime ego mihi tantum arrogo quantū tribuis: longe ego ab illis abuſum quibus me comparas: paremq; facis ſentio q̄tenuis ē mihi veria dicendi: q̄ breuis & inornata verborū ſuppellex: nulli de me magis q̄ mihi credo: fateor tn̄ quia nudus ſum & aperte loquor: non vtor phaleris: veſtē omnē reiicio: nec laboro cū ſcribo quoniā nō attingo res altiores & mihi nō cognitas: trado que didici. facile ſe ceteris intelligendum prebet: qui ſeip̄m tenet: prebere alteri lucē nequit qui ſibi tenebroſus eſt: fugio nodoſitatem & longas ſententiarū periodos. Si aſſunt ele

gantia verba nō refugio illa cōtexere: si minus nō quero remotius: pre-
sentibus vtor vt intelligar: id solū mihi studiū est: pcipio tamē rudem &
in cōptum sermonē meū eē neq; dignū q doctas aures pulsz. Eapropter
cum meas epistolas ad te mitti petiuisses substiti. Diuq; dubitaui an tibi
probato & doctissimo viro meas ineptias aperirem: videbatur fere pō-
dus quod tuas manus incideret: pudebat me multoz errorz neq; adhuc
cuipiam feceram copiam. Et q̄uis alique epl'e mee vulgo legerentur nō
ego illas in lucē dederam: sed qui mecū conuiuūt familiares nūc has nūc
illas furati ex manibus librariorz in volumen redegerāt ediderūtq; so-
libus existimātes aliquid eē quod nihil erat. Nam qui preter cōmentari
os in Alexandrū grāmaticū & Brunelli poete fabulas & Biridani vul-
garium dyaleticorū sophismata & troyanam quandā hystoriam nihil vn
q̄ legissent: lucē esse in tenebris putauerunt. Atq; vt ceci ducatum mo-
noculo prebēt sic rudes isti primas eloquētie partes mihi tradiderunt: q
nondū merui inter proficientes discipulos numerari. Tuli būc honorez
& q̄uis sciebam nō posse durare inanē gloriā: nolui tñ ipm me cōfunde-
re. Impertiebar bis qui ad me veniebāt quantū poterā lumis: etsi lactis
aperire fontes nō poterā: amicorz tñ sitim pura limpba sedabam: nō ma-
gna dabam mala: nō ministrabā: nō erāt p̄ciosa que tradebā: at neq; dāno
sa. Cunq; ingenia inuenissem sublimia que haustus capere nobilissimos
apta viderentur: bis vnde biberēt scaturigines viuas ostendi. Quintilia-
ni. Ciceronis & aliorum quos italia sequitur vestiganda flumina docēs.
Patiebar igit̄ apud nouos eloquētie auditores equo animo scripta mea
reuolui: quibus cōtemptui eē non poterā. At cuz tu ea petiuisti qui olm
poetarū & oratorz opa rimatus es qui omnē secularē atq; ecclesiasticam
sapientiā calles: qui nota sunt quecūq; latina lingua maxime admiratur:
nō videbā quo pacto meas tibi nugas tradere: que rara eē confidunt ne
gociatores ea in nūdinas ferunt. Oratium vetuit tali cum voce Quirin⁹
post mediā noctē visus cū somnia vera in siluā non ligna feras insanus.
Intelligebam non sine mei nominis iactura lecturum te opus quod fla-
gitabas. Verū cū illud semel atq; iterū peteres: elegi etiam cū damno fa-
me mee tue voluntati parere. Missi ad te librum: non vt iudicares q̄ a me
ipo censebatur insulsus minus vero vt laudares qđ meo iudicio vitupe-
randus erat: sed amico: sed patri: sed domino nolui qnicq; negare. Existi-
maui autē cum primam libri legisses paginam: statim te satietas caperet:
dixiq; libro cū manu missi: perge audacter: sed scito te nō sine magno dis-
crimine tuo doctas cardinalis aures aditurum. Aut ille igni te dabit: aut
ad forma copulam mitteris: quid em̄ aliud meis scriptis augurer: q̄ ille
suis qui ait sunt tectura piper cumama thura crocum. Sz accidit mihi qđ
nuper in vuienna cuipiam cenenti monacho ordinem diui Francisci p-
fesso. Is patauī studens cum accepisset egregios in austria magistros qui
oratoriam docerent: cupidus eius artis ad summum edisce de: cuius pri-

ma elementa teneret insalutatis amicis festinus in austriam migrauit: nō minus auidus pegrinas hauriendi doctrinas: q̄ ille qui ethyopiam adiit vt gymnosophistas & famosissimā solis mēsam videret in sabulo. At cū vuiennā ingressus gymnasia philozophoruz percurrisset: tanti eam scolam fecit vt qui venerat auditurus mox cathedram ascenderet audiēdus & quos queritabat magistros hos discipulos informaret: simile mihi euenit. Expectaui contemptum: existimationē sum consecut⁹. Credebam vituperuri & accipio laudem: timui odium: amorem reporto. Quid dicam? Tene ingenii tardioris imperitumq̄ iudicem predicez: qui lippis oculis album pro nigro recipias: dicasq̄ malū bonū: & bonum malum. Stat contra epistola summa eruditiōe plena: cuius an sententias graues: an summaz exornationem magis demirer besito. Vniuersas quas libro meo laudes accumulas: vnica epistola tua complexa ē: tue sunt quas mihi virtutes ascribis. Quid ergo est qd meam erexit in laudē: noluisti me cōtristari. Inueniſti epistolas quibus me poetam vocitēt q̄plures: dixisti intra teip̄m. Grande hic homo de se iudicium facit: qui grande sibi nomen vsurpat. Meministi eorum que Flaccus de poetis ait. Ingeniuz cui sit: cui mens diuinior atq̄ bos magna sonaturū des nominis huius bonorem. Sciebas Ciceronis verba que in oratōe prolicimo archia ponuntur dum ait. At qui sic a summis hominibus eruditissimisq̄ accepimus ceterarum rerum studia & doctrina & preceptis & arte constare poetam natura ip̄a valere & mentis viribus excitari: & quasi diuino quodā spiritu afflari quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellabat poetas q̄si deorum aliquo dono aut munere cōmendati nobis eē videantur. Cogitasti ergo si mea scripta p̄ merito reprehēderes: grandem me molestiam habiturum: qui cum sanctis ascribi poetis cuperem: & inter vetustissimū edoctis genus meipsum collocarim: tua sententia nedū poete titulis sed neq̄ mediocris scriptoris nomine dignū me reperirē: nisi opinioni mee faueres. Putasti me animo cadere: spem ponere: stilum deinceps scripturamq̄ omnē negligere. Noluisti me vulnere tali confodere: prouidisti q̄ amico vtilia credidisti: voluisti me scribere: ingeniū exercere: conari indies magis vt si nō essem modo quod vellem: fierem aliquando qui possem. Noluisti deinde meis epistolis que iam currere per germaniam ceperant opinionem demere. Ago gratias humanitati tue: que de suo iudicio q̄ de mea fama maluit besitari. Nomini meo vel cū tuo detrimento consulere voluisti. Videor videre cōmendatione tua ingentem meis epistolis fauorem accedere. Quis enim posthac illas carpere audeat: q̄s nouerit tuo testimonio comprobatas? Ego equidem q̄ a te modo scriptum est in capite voluminis collocabo: ne quis mea prius legat scripta q̄ tua nouerit auctoritate legenda. Et si enim Apollinis illud responsuz memorie teneo: quo se quēq̄ noscere iubet. Gaudeo tamen nomen meum quocunq̄ pacto illustrari. Cur non laudari falso malim q̄ vero vitu

perari: potis est tua commendatio facere: vt me ceteri quoq; commendent. Non omnia nomen ad verum habent: multa erecta sunt: & habentur in precio quo rectius vilipensa iacerent. Multum in omni re fortuna dominatur. Hec pro libidine sua nunc obscurat mortalia: nunc celebrat. Neq; in poetis ac ceteris scriptoribus vim perdidit. Plurimi eius beneficio magis q̄ propria virtute claruerunt. Nonnulli cum essent digni memoria nominis sempiterna: fortune malignitate depressi nequaq; emergere potuerunt. Quid si meis scriptis tuo beneficio non fortuna (que nihil est nisi diuina vel prouidentia vel promissio) sed deus ipse subriserit: nunquid letabor: nunquid gloriabor? & tuo nomini fatebor me omnia debere qui me reddideris immortalē. Vt emeneus quoniam in epistolis incidit epicuri: Atticus ciceronis: Lucillus senece: eternam memoriam consecuti sunt. Tu quia medius inter scripta mea veni sti: mihi mortalitatem eripis: & qđ illi ex alienis acceperunt: hoc tu meis epistolis prestas. Quid ni igitur & amem: te obseruem: tibi omni officio seruire studeam. Sed dixi me tuum ab initio: nō muto sententiam. Illud me discutere amplius conuenit quod supra de poetis est tactum. Neq; enim idcirco poetaz prius q̄ sacris ordinibus initiatus essem me appellaui: quoniam vel mantuano vel pelligno vellem videri similis: aut par alteri cupiam veterum: quos vates & claros & sanctos vocant: mentis diuine participes; sed ita hoc nomen mihi ascripsi: quēadmodum in vna epl'arum Seneca suscipit: qui omnibus versus facietibus hoc nomē cōe dicit: q̄uis absolute pnūciatū apud grecos Homerū: apd latinos Virgiliū denotet. Edidim? & nos aliq̄n versus: scripsimus elegias eglogas: satirā quoq; dictauim?: nō tn poete nomē ppria temeritate suscepim?: nec prius hoc titulo sumus vsi q̄ nos Fridericus cesar apud franckfordiam: visis quibusdā epl'is nr̄is laurea nos donauit. Quēadmodū aūt qui iuri aut canonico aut ciuili operam dederūt: postq̄ magisteriū acceperunt: cū litteras ad amicos missitant: aut decretoz aut legū doctores se inscribūt: itc & nobis poete nomē assumere licitū arbitrati sumus: ne vel cōcessum honorem vel cōcedentem cōtemnere videremur: & nos cm̄ manū ferule subduximus & lucū nouim? martis & quas torqueat vmbras eatus: & quantas iaculetur monibus ornos: videbamur nr̄o vti iure si eius artis titulos assumeremus in qua non paruam etatis partem cōsumpsisse mus. Sed fuit alia non minor ratio que me hoc nomine frequentius vti coegit. Etem̄ cū venissem in austriam in secretariū cesaris assumptus: offendi omnes qui periti apud vuiennenses habebantur: poeticam velut rem pniciosam & abhominabilē detestari. Cepi ergo eos arguere: disputare sepe cū eis: oñdere poeticā qui recte vterent bis frugiferā eē: nomēq; talis doctrine habendum & honorabile & sanctū. Tumq; ne quis me nomen borrere crederet qđ laudarem poetam me scribere cepi. Neq; dimisi titulū illum donec ad ecclesiam veniens sacros ordines subiui: et ad

ſacerdotium ꝓmotus que ſeculi pompa ſaperent poſtergaui. Habes cur me poetam dixerim: & quid de meipo ſub tali titulo ſenſerim. Nunc quoniã de poetica admodũ perite nõ nihil diſputaſti: nõ erit ab re qd mihi de poetica tenedũ videatur in mediũ proferre. in cuius defenſionẽ ſepe ſcripſi: ſepius aduerſus contentioſos ſermones ſerui quos in hac epiſtola ſuccincte repetam. Oẽs qui poetice ſunt infeſti: ſi modo aliq̃ ſunt imbuti doctrina: his argumentationibus in eã vtuntur. Plato (qui fuit omniũ pbilozopborũ proculdubio excellẽtiſſimus) ex ea ciuitate quaꝫ finxit cum mores optimos & optimũ reipublice ſtatum exquireret poetas eduxit: quod miníme feciſſet ſi vtiles fuiſſent: non ſunt igitur admittendi poete. Cicero in tuſculanis cum de dolore diſputat. Vides ne inqt poete quid mali afferant: lamentantis inducunt fortiſſimos viros: molliunt animos noſtros: ita ſunt deinde dulces vt nõ legãtur modo: ſed etiã ediſcantur. Sed ad malam domeſticam diſciplinam vitamq̃ vmbratilem & delicatam cum acceſſerunt: etiam poete neruos omnis virtutis elidũt Totum hic comprẽbenditur: quod dici contra poetas poteſt. Pergunt tamen qui verboſiores ſunt atq̃ amplius aut manſuetiorem muſam inſectantur. Boetius inquit vir ſane peritiſſimus & vite ſanctioris pbilozopbiam inducit ſibi loquentẽ: que ſcenicas meretriculas & poeticã & oratoriã videẽ appellare: que dolores egrote mentis non modo vllis remediis nõ fouent: ſed dulcibus inſup alunt venenis: boimq̃ mẽtes aſſuefaciunt morbo non liberant. Catbo qui fuit romanorũ ſeueriſſimus: Marco nobiliori velut probrũ obiecit quoniam poetas in prouinciam duxiſſet duxerat enim ille in ecboliam enniũ. Hieronymus darum iubar eccleſie verberibus ſeſe ceſum ab angelo ſcribit: quoniã Ciceronianus magis q̃ xp̃ianus eſſe videretur: quid ſi virgilianum aut terentianum illum angelus inueniſſet. Carpuntur ab eo nonnulli epiſcopi qui codices euangelicos poſtponẽtes lectione poetica ſe oblectant. Quo pacto inſup poetas amplectemur: quorũ ſcripta nõ ſolum bominũ ſed deorum quoq̃ & ſtupra & adulteria cõmemorant potare: amare: ſcortari: adoleſcentes inſtruunt: quis maior ad imitandum q̃ deus inueniri poteſt: aut quis eum coarguat qui ſe dei ſecutum exempla demonſtrat. iouis exemplo teneram corrupiſſe virginẽ. Terẽcianus ſe chereas iactitat. Multũ eſt cũ de⁹ autor habeẽ. Pictura inqt ille bec merat. Iouem quo pacto dãne miſiſſe aiunt quondã in gremiũ imbrem aureũ. Egomet quoq̃ id ſpectare cepi: & ea coſimilẽ luſerat iã olim ille ludũ impedio magis animus gaudebat mibi deũ ſeſe in boiez ꝓuertiſſe atq̃ in alienas tegulas veniſſe clãculũ p impluuium fucum factũ mulieri. At quẽ deũ q templa ſumma ſonitu concutit Ego boc bomuncio nõ facerẽ. Ego illud vo feci ac iubẽs. Faceſſant ergo poete qui talia de diis referunt. que ſibi turpes indigna lenones duceret Quid agat cũ ea legerit imberbis iuuenis: cereus in vicium flecti ſic natura iubet velocius: & citi⁹ nos corrũpunt exempla magnis cuꝫ ſubeant

animos autoribus. Nō erit igit bene instituta ciuitas: q̄ poetis nō occlu serit ianuas. Sic mecū sepe cōtendisse aliquos memini. Quib⁹ ego in hūc modū rndere cōsueui. Quid vos mihi ciuitatē Platonis obiicitis: q̄ nul la vnq̄ in ꝓuincia sedē reperit: quid curet ex ea se ciuitate poetarum cho ros exulare: q̄ neq̄ in celo neq̄ in terra visa ē vnq̄. At cū poetarū fictōes bicipitis plerūq̄ parnasi somnia referant: non possum non admirari: cur somniatores ex ciuitate somniata Plato deduxerit. Cur ego nō exulare ex ea ciuitate voluerim quā cōditor eius inhabitare nō possit. Aut equi dem suā ciuitatē necesse fuisset Platonē relinquere: aut secū introducere poetas. cū fuerit ipe poeta. Cui⁹ apud Macrobiū versus nōnulli referunt magis petuli q̄ tanti viri grauitati conueniant. Nec Cicero illam ingre di ciuitatē pmitteret: que poetas repelleret: cū & ipe tres libros de tepo ribus suis carmine cōscripserit. Sed licet laudet ipe Platonē de sua ciuitā te poetas excludentē: nō tamē ipe de roma cui se omnia debere fateť po etas excludit. Archiam poetā egregiū dñi cū gradiuo negaret in ciuita te retinendū: quis illū defendit nisi Cicero. Extat eius oratio de qua su pra memini in qua hec verba ponunt. Sic igit sanctus apud nos humanissimos boies hoc poete nomē: qđ nulla vnq̄ barbaries violauit. saxa & solitudines voci rndent: bestie sepe immanes cantu flectunt atq̄ cōsi stunt: nos instituti reb⁹ optimis nō poetar⁹ voce moueamur. Ecce cuⁱ ad seriū: cū ad verū ventū est: nō abigit ex sua ciuitate poetas Cicero sed re tinendos & admittēdos: & bonoribus cumulādos suadet. Quid de Bo ecio dicam: Quis risum teneat cū damnari a poeta poeticam audiat: An nō ipse ē Boecius tāmaxime poeta: cum poeticas carpit musas: qui phi lozophiam secum versib⁹ agentē & vtentē fictiōibus introducit. Quot apud eum fabule sunt: Quot metrorū genera: Dū poeticā damnat Boe ecius similis illi videt qui iurabat nō ee iurandū. Sed altior Boetio mēs fuit q̄ vel poetarum hostes apprehēdant: vel hac epistolari disputatione possit exponi. Quippe aut legēdi sunt poetar⁹ libri aut ipe toto fugiēd⁹ orbe: cū sua cōsolatioe Boeti⁹ apd quē phia (cū de puidētia disserit) ma gni dei familiarē suū appellare Lucanū nō veret: & illius inserere mortui sniam victrix causa deis placuit: sed victa Catboni. Nec me Catbonis au ctoritas frangit cui nec nobilior auscultauit: neq̄ senat⁹ cessit apud quē⁹ maximo sp bonore poete sunt babiti. Habeo clarissimor⁹ viror⁹ copiaⁱ quos Catboni valeam obiectare. de quib⁹ posterius dicā. Ad Hierony mū transeo cui⁹ optarē q viuūt oēs fieri psiles: sic em & sanctimonia vite & eloquētie copia oēs valeremus. Scatet bic vndiq̄ poetar⁹ dictis: neq̄ vel tractatū eius referes vel epl'am vbi nō tulliana redoleat eloquētia. sic de ceteris ecclesie doctoribus licet inuenire: quorū facundiam que muta fuisset alioquin illustrauere poete. Sane Hieronymus cum secularibus plenus litteris eet: gentilesq̄ disciplinas quasuis ebibisset: tum se verberi bus affectum dixit: permitto id omnes agant cum poetas omnes vide-

rint:legerint:didicerint:tum ſecularũ ſtudia litterarum abiurẽt. nil obſto nil aduerſor:neq; ego is ſum qui pontifices maximos relictis euangelio rum codicibus:aut titire tu patule aut arma virũq; canẽtes laudauerim. Sint non ſolũ etati.verũetiam dignitati ſua cuiq; ſtudia. Sicut em̃ gram maticam atq; dyaleticam epiſcopũ didiciſſe non diſcere voluerim: ſic po etas illi notos optauerim:noſcendos iam minime ſuaſerim. Sed Hiero nymi quid ſit iudicium inferius exponemus. Vltimũ quod iſti grauius putant illud afferunt:quia poetas plurima tradere demonſtrant:quibus non ſolide mẽtes capte delabunt̃:ſiue cum deorum mentionẽ efficiunt: ſiue cum voluptates commendant.De diis autem non eẽt cur poetis ſit iraſcendũ:tẽporis illud nõ pſonarũ eſt viciũ.Etas eorum dei vnius baud plenam noticiam habuit.Gentiles fuerũt qui iouem:iunonẽ:ſaturnum: martem ꝑ diis habuere: neq; id erroris poetas magis q̃ philozophos inuaſit.Socrates.Plato.Areſtoteles.Zeno.Elcander.Dyogenes.Ariſtippus:diis litauere.Quid mirũ ſi poete bos deos collaudant:quos ſua credidit etas:celũ incolere:publicus error excuſatiõi eſt:ſi non licet poetas legere quia deoq; faciũt mentionem:neq; philozophos intueri licet: quoq; ſcripta deoq; nominib⁹ſunt referta:ſed quis hodie tãbebetis eſt ingenii:q ꝑpterea ioui ſacrificet aut thurificet herculi: q̃m deos illos poetarũ carmia vocitãt: oẽs pueri ẽt q nõdũ ere lauant̃:boies illos fuiſſe impuros atq; nepharios didicere:de qbus ſane rectius poete q̃ phi ſcribũt Referẽtes em̃ turpia illoq; facta:manifeſte nobis oñdunt diuinitatẽ loge ab his fuiſſe deliraſſeq; oẽs veteres q eis aras diacuere.Qz ãt voluptates approbãt:doloreq; ſũmũ eẽ malũ ſentire videnẽt:amores referũt:ꝑpotationes cõmẽdãt & laute fercula mẽſe magnis extollũt vocibus: nõ ẽ qd mouere nos debeat.Inducũt poete diuerſas pſonas tenẽteſq; legẽ artis: cauent ne forte ſeniles mãdẽt.Iuueni ptes puerocq; viriles. Alius ſardanapalli ſermo.Ali⁹arbatis erat.intererit dauus ne loquatur.An audax pithias catboni ſeueritas gayo ceſari dementia tribuet̃. Ali⁹ bonis fauebit litteratos reget amica coſilia p̃bebit:peccare timentes amabit. breuioris mẽſe laudabit dapes:ſalubrẽ iuſticiã cõmẽdabit.Ali⁹virtutis inimic⁹:cedis auidus:nulli fidus:vẽtri atq; veneri deditus:cõſentanea ſuis moriḃ⁹ verba ꝑfundet.Oportet em̃ poetã eoq; exẽplar intueri quorũ pſonas in mediũ ꝑfert:atq; illinc viuas deducere voces. Cũ vero ex pſona ſua poeta loquit̃:tum qd patrie debeamus:q amicis edocet: quo ſit amore parens:quo frater amandus & hoſpes:qd ſit officiuz ſenatoris:qd iudicis: qd ducis in bella vadentis:mõſtrat q̃ laus & quanta bonis ſit viuere pauo:quo virtus quo ferat error iudicat:omnes ad ſummũ bonũ viã parare contẽdũt:ſi quis aũt callem non rectũ aperit:& aut in voluptate aut in bonoribus aut in potẽtia felicitatẽ aſſerit veſtigandam. Non ẽ qd miremur quando & philozophoq; in hac ipa re multas hereſes eſſe conſtat. Eapropter cũ vehementi quodã impetu cõmotus in tuſculanis Cicero

poetas atrius momordisset: qui fortes viros mulicbriter ferre dolorem traderet: mox tamē sese correxit: et quasi durius eēt inuectus penitēs ait Sed quid poetis irascimur? virtutis magistri pbilozophi inueti sunt qui summū malū dolorē dicerēt. At si vitare poetas idcirco volum⁹: qa aut eiulantem berculem aut querentē suas penas prometheū siue priamū filiorū necē: aut andromatbei viri obitū deplorantē referūt. Vereor ne sacre derogemus bystorie: que Dauid sanctū virum & acceptū deo: mortem filii impatienter tulisse cōmemorat. Fili mi Absolon inquit ille Absolon fili mi: quis mibi tribuat vt ego moriar pro te Absalon fili mi: fili mi Absalon? Nibil est quod apud poetas neges esse legendum: cuius non simile sacra volumina contineant. Mundi principiū paricidio contaminatur. Preuaricantes filii dei diluuio causas prebent. Sodomam & gomorram turpissima libido subuertit. Ebrietatem & incestuꝫ venerem Loth somnolentus ostendit. Isaac ab vxore decipitur: a fratre supplantatur Esau. Rachelis nuptias bis septem annis venatur Iacob. videbanturq; illi pauci dies pre magitudine amoris. Vēditur a fratribus Ioseph Iudas ex nuru filios accepit. Samson in sinu meretricis obdormit. Filiaꝫ Iepte sacrificat. Innoxium effundit sanguinem Athalia. Transi iudicum facta: inspice regum. Inuentus iuxta cor dei Dauid tradimentum adulterium bomicidiumq; committit. Sororem vicīat Amon fratrem interficit. Absalon regno patrem deicit: ad concubinas eius ingreditur. Inter concubinas atq; vxores corrumpitur Salomon: lapidibus ruitur Nabuth iniquis dum regem regit Iesabel non est quod epistole committi possit quantum sceleris sacra nobis bystoria manifestat. Legimus tamen banc fructumq; de bis fugimus: cum malam vitam male finitam & bonos bonorum reperimus exitus: nec secus in aliis gentium bystoriis aut in narrationibus accidit poetarum. Ob quam rem credo abunde probatum esse: non idcirco vitari poetas oportere quoniam turpe sepe cōmemorent. quando & bonesta frequētius incultant. Superat nunc ad exempla descendere virorum illustrium: qui poetas ardenter amarūt ac eorum operibus sunt delectati. Quippe non singularium modo virorum sed publico ciuitatum consensu commendatos poetas accepimus Orpbeum qui fuit ex vetustissimis oeagrii filius: tracem poetam adeo vetustas coluit: vt imaginem eius in templo Pierídum collocauerit. Q̄ue sicut Arrianus auctor est vsq; in Alexandri tempus perseuerans. Cum vicisset illos ille triuallos: subiecisset illirios: tbebas dirimisset. atbenis pacem dedisset continue sudasse visa est: significans vt Aristander diuinator ait. Ingentem instare laborem poetis qui Alexandrini essent: & Alexandri res gestas versibus commissuri. Homerum vt Cicero tradit colopbonii ciuem suum esse dicunt. bi suū vendicant. Smirnii vero suum esse confirmant. Itaq; etiam delubrum eius in oppido dedicauerūt. atheniēses sacratissimis solonis legib⁹ innituti: adeo poetas in

bonore babuerunt: vt nō ſenatū ſolum: verūetiam belli curam eis crederent: bello enim quo cū ſpartanis acerrime dimicatū eſt: duos duces delegerunt Periden ſpectate virtutis virum: & Sophoden ſcriptorē tragediarum: qui diuiſo inter ſe exercitu & ſpartanorū agros vaſtarunt & multas aſie ciuitates athenienſiū imperio adiecerunt. Quid de ſpartanis eiſgem dicam: qui q̄uis eſſent duris lygurgi formati legib⁹ & moribꝰ aſperi: bello tamē contra meſſenios occupati: cū iuberentur ducere militie ab athenienſibus petere: hicq̄ Tirteum poetam claudū pede miſiſſe parem poete non recuſarunt: ſub quo victi duobus preliis: victoriam boſtibus proculdubio reliquiſſent. niſi cōpoſita Tbirteus carmine exercitui pro concione recitaſſet: in quib⁹ hortamēta virtutis damnoꝝ ſolatia: bellī cōcilia ſcripſerat. Itaq̄ tantū ardorem militibus iniecit: vt non de ſalute ſed de ſepultura ſolliciti teſſeras inſculptas ſuis & patrū nominibus dextro brachio illigarent: vt ſi oēs aduerſum preliū conſumpſiſſet: & temporuꝫ ſpacio confuſa corporū lineamēta eēnt: ex iudicio titulorꝫ tradi ſepulture poſſent. Atq̄ ſic animatis militibus commiſſa pugna victores tandem lacedemones euaſerint. Vides vt grecie ciuitates apd ſe natos gaudent eē poetas. Nec latine minus letant ſuis vatib⁹. Notum eſt illud carmen Mantua virgilio gaudet verona catullo. Corduba lucano & ſeneca gloriatur orato venuſum pacuuio brunduſium ſtatio burdegalis. Peligni naſonē mēorāt. Aq̄nates iuuenalē biblis marcialē florētini q̄uis mater na voce locutū: tamē apud ſenatum dantē inter maxima ciuitatis p̄conia ducūt. Quippe veteres etiam diis ſuis quos celū colere putabāt: cure fuiſſe poetas affirmāt. Cū Liſander lacedemoni⁹ obſideret athenas a libero patre per quietē monit⁹ perbibeē: vt delicias ſuas ſepeliri ſineret. Iacebat tūc inbumatū corpus Sophodis tragici: de quo ſupra mentionē feci mus. Quo compto Liſander inducias dedit: vt claro poete congrue fierent exequie. Simonides apd boſpitē ſuū in theſſalia cenans caſtoris ac pollucis monitu triclinii ruinam euaſit. Sed pgite regū ac ducū exempla referamus Solon qui leges (vt tactū eſt) athenienſib⁹ dedit: vt ſalaminā inſulam quaꝫ mergarēſes ſue ciuitati ſurripuerant vēdicaret: progreſſus in publicū etiam cōtra naturam ſuam poetam ſe ſimulans: inſolitis ſibi verſibus cōtra mergarēſes vt arma ſumerēt ſuis ciuib⁹ p̄ſuaſit themiſtodem illū ſummū athenis virū: cū ex eo q̄reret: cuius vocē libētiſſime audiret: reſpōdiſſe aiūt: eiꝰa quo ſua virtꝰ optime p̄dicareē: excellentē profecto poetam ſignificans: in cuius verbis indita virtus ſicut in auro gemma plucet. Alexander aminte filius diues habitus: cui ante omnes Ioui delfico ſtatuas aureas miſit pindarū: liricuꝫ poetam apprime dilexit Archelaus qui ab eo regnū macedonie accepit. Euripedi tragico cōſilioruꝫ ſummā credidit: cuiꝰ ſup̄ma nō cōtentꝰ p̄ſequi ſumptu funeris: & crines tonſus ē: & merorē quē animo cōcepat: vultu publicauit. Cum tranſiret in aſiam magnꝰ Alexander q̄uis multos rerū ſuarū ſcriptores ſecū habe-

ret:cum tñ in sigeo tumulũ inspexissẽt achillis. O fortunate inquit doa lescens:qui tue virtutis preconẽ humerũ inueneris. Et verevt ait Cicero nam nisi illi ars illa extitisset:idẽ tumulus qui corpus eius cõtexerat. nomen etiam obruisset. Idẽ quoq; Alexãder cũ thebas dirueret:pindari de quo supra meminimus:& domũ & stirpẽ teste arriano ob reuerẽtiã poetici nois cõseruauit. Lisimachus ex successorib9 alexãdri philippide poeta comico familiariter vsus est. Cernitis vt greci ꝓceres poeticã veneran tur: accipite modo latinos africanus prior quiti ennii statuã imponi suo sepulchro iussit. Alter scipio terentiũ comicũ ex carthaginẽsi captiuitate redemptũ:in triumpho suo quẽ rome egit: pileatuz duxit tanq; libertate donatũ lucullus archiã poetã ingentibus bonorib9 cumulauit. Dictator gilla gallos atq; byspanos poetas:donis q̃pluribus cõsecutus est:nec sedulitatẽ mali poete indignã premio duxit. Metellus pius etiaz cordubenatis poetis ac pingue ac pegrinũ sonãtib9 aures accõmodauit. Põpeius magnus theophanẽ mitileneũ rerũ suaꝝ scriptorẽ in cõtione militũ ciuitate donauit. Nemo ẽvt Cicero testat:tã musis aduersus qui nõ mãdari versib9 eternũ suoꝝ laboꝝ ꝓconiũ facile patiat. Itaq; ille gai9 mari9 q̃uis maximus impator:natura tñ ferox & inurbanis morib9 eximie luciũ plocium dilexit cui9 ingenio putabat ea q̃ gesserat posse celebrari. Iuli9 autẽ cesar non mõ poetas dilexit sed in collegio poetarũ ascribi voluit. Neq; actio poete succensuit:q̃uis sibi collegiũ intranti nõ assurgeret:cum a latronibus captus donec pecunias cogeret obseruaret: oiones ac poemata que scribebat teste plutarcho eis legebat. Et qui minus ea vehemẽter laudassent:fatuos ac barbaros appellabat augustus octauian9 q̃benign9 q̃liberalis in varrũ:virgiliũ: flaccũq; fuerit. nemo qui vel primas dicicerat lras nescit. Fuitq; ipe vt trãquillus phibet poematũ nõ imperitus:delectabat q; comedia veteri:& sepe eã exhibuit publicis spectaculis. Ingenia nanq; seculi sui oibus modis fouit recitãtes. & benigne & patiẽter audiuit. Nec tm carmina & bystorias:sed etiam oiones & dyalogos. Componi tñ aliquid de se nisi & serio & a pstantissimis offendebat. Vespasianus qui dirum in saluatore nro cõmissum piaculum expiauit: ingenia & artes vl' maxie fouit:prim9 e visco latinis grecisq; retborib9 annua cẽtena cõstituit:pstantes poetas necnõ & artifices coemit. Titus quem generis humani delicias vocauerũt: latine & grece lingue peritissimus:vel morãdo vel in fingẽdis poematibus promptus & facilis fuit. Seuerus cesar appianum poetam qui genera ac naturas & captionẽ piscium versu descripserat:p singula metra aureo numo danauit:vnde aurea post appiam nũcupata sunt. Gratianus litteris baud mediocriter institutus: carmẽ facere:ornate loqui:explicare cõtrouersias retborũ solitus erat. Quid nobis tot tantiq; viri greciq; latini:idonei ne videntur quos catboni platoniq; opponamus. Sed dicitis fortasse etbnicos istos esse nec vocem habere que apud eccl'iam audiat. Transeo ad nros quos reuellere nemo possit.

Dauid quem tota canit ecclesia: nunquid poete officio fungitur: metro apud hebreos canens. Salomon quoq; & aliqui ꝓphetarū versuum mē suris vtentes: poetarū locum & nomē obtinent. Quid xp̄iani aūt doctor exercitus & orator inuictus apl'us Paulus: nunquid ad grecum scribens epymenidis versiculum reddit. Cretenses semp mendaces male bestie vē tris pigri. In alia quoq; epistola meandri senarium ponit. Corrūpunt mo res bonos cōfabulatiōes male. Et apud athenienses in martis curia disputans aratum vt Hieronymus scribit testem vocat. Quid tertullianus: qd Cyprianus. Lactantius. Firmianus. Ambrosius. Augustinus. Gregori⁹ & ipse de quo sepe locuti sumus Hieronymus: nulla istorum opuscula leges in quibus nihil poeticū redoleat: cuius cyprianum firmiano narrante nonulli momorderint q̄ aduersus demetrianū scribens: testimoniis vsus sit propbetarū & apostolorū; que illi ficta & cōmenticia esse dicebant: & non potius philosophoꝝ & poetarū quorū auctoritati vt ethnicus contraire non poterat, Nempe Augustinus de virgilio grauissimū testimonium prebet: dum in primo de ciuitate libro ꝓpterea inquit eum paruuli legunt: vtvidelicet poeta magnus omniūq; preclarissimus atq; optim⁹ teneris ebibitus annis: non facile obliuione possit aboleri: ꝑm id Oracii quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu. Negat clarissim⁹ ecclesie doctor obliuioni esse dandum virgilium: nunquid ergo & legēdum suadet. Nec Hieronymus ab hoc sensu est alienus: qui necessitatis in pueris esse asserit Virgilium tenere in manibus: cuius id crimen in episcopis dixerit esse voluptatis. Quis p̄terea centenas damnare p̄sumpserit: quarum ex altera homeri versibus apud grecos altera ex virgilii carminibus apud latinos incarnationē saluatoris. predicationē. signa. mortem. resurrectionē. & in celum ascēsionem poetico more conscripsit. An non dignus laude legendus cunctorum ore dicetur. Inuētus presbyter qui sub cōstantino cesare bystoriā domini saluatoris versibus explicauit: nec timuit euangelii maiestatē sub metri mittere leges. Quid de appollinari syro dicam: qui heroicis versibus hebraicam scripsit antiquitatem. vt sozomeni placet & imitatus meandri comedeas euripidisq; tragedias & lyram pindari euangelicas lectiones poetico scemate conclusit. Quid ni legatur si sit in manibus aduersatus christiane religioni iulianus apostata: cum peruasisset imperium: tunc se plurimū nocere putauit: cum lectionem homeri ceteraq; grecorum studia christiano populo ꝓhibuisset Cui & nostri hostes concordare videnē. En cruditis inepta ne dicam fera lis vox illorum est qui poetas omnes asserunt eliminandos. Exeant ipsi potius & qui litteras humanitatis abhorrent: fugiant homines sibiq; similibus brutis associenē. En quid ais dicet quispiam diuo Hieronymo maledicis sanctissimū obiurgare audes virum: speculum xp̄iane religionis obnubilare contēdis. Hieronymus si neseis quo nemo duri⁹ in poetas inuehit. Demonum cibus est inquit carmina poetarum: secularis sa-

pientia:rethoricorũ pompa verborũ: hec ſua oĩs ſuauitate delectant: & dum aures verſibus dulci modulatione curr̃etibus capiunt: aĩam quoq; penetrant & pectoris interna deuincunt. Verumvbi cum ſummo ſtudio fuerint ac labore perlecta: nihil aliud niſi inanẽ ſonum & ſermonũ ſtrepitum ſuis lectoribus tribuunt: nulla ibi ſecuritas veritatis:nulla iuſticie refectio repitur. Studioſi earum in fame & veri & virtutũ penuria perſeuerant. Non me latet ad damaſum de filio prodigo talia ſcribere Hieronymũ ſed lege totã epiſtolã:non ſubſideo in probemio:nihil iudico niſi tota lege p̃ſpecta proſequor magni verba doctoris. Inuenio illum his verbis non poeticam ſolum ſed rethoricam p̃hiam & omnẽ ſecularem ſapiẽtiam deteſtari:quia plus floris q̃ fructus habeat nec viam vite inveritate docet:fallatq; ſepe legentem. Nec egõ inficias eo ſi de gentilibus tm̃ poetis ac philoſophis verba fiant: quos ignoraſſe xp̃m & crucis premiũ palam eſt. Sunt tn̄ in illis cõplurima vite documenta: q̃ nobis turpia diſſuadent:& honeſta demõſtrant: vtq; aliquid in mediũ p̃feramus. Quid illis Iuuenalis verſibus ad virtutẽ ſuadẽdam dici potuerit efficacius. Orandum eſtvt ſit mens ſana in corpe ſano. Fortẽ poſce animũ mortis terrore carentẽ. Neſciat iraſci cupiat nihil & potieris. Herculis erũnas credat ſeuoſq; labores. Et venere & cenis & pluuia ſardanapalli. Et alibi. Eſto miles bonus tutor bon? arbiter idem. Integer ambigue ſi quãdo citabere teſtis. Incerteq; rei falleris:licet imperet vt ſit. Falſus & admoto dictet p̃iuria thauro: ſummũ credo nephas animã p̃ferre pudori:& p̃pter vitam viuẽdi perdere cauſas. & paulopoſt. Pone ire frena modũq; pone & auaricie miſer inopum ſociorũ integer vite ſceleriſq; purus inquit Orati?:nõ eget inauris iaculis nec arcu nec venenatis grauida ſagittis fuſce pbaretra. Quoſcunq; ferant tutum eſſe bonis viris iter oſtendit: quis iuſtũ illo melius conſcribit. Iuſtum ait & tenacem p̃poſiti virum:nõ ciuium ardor praua iubentũ:nõ vultus inſtantis tyranni mente quatit ſolida. Quid virgilius ſibi vult:dum inferna loca deſcribit & eliſios campos: niſi virtutis amorem odium ſuadere vicioꝝ. Hic inquit apud inferos quibus inuiſi fratres dum vita manebat: pulſatuſue parens & fraus inuexa clienti: aut qui diuitiis ſolet incubuere reptis:nec partem poſuere ſuis:q̃ maxia turba eſt quiq; ob adulteriũ ceſi:quiq; arma ſecuti impia: nec veriti dñorum fallere dextras ac beatorũ ſedes. Audi quibus aſſignet hic manus aito b patriã pugnando vulnera paſſi:quiq; ſacerdotes caſtidumvita manebat: quiq; pii vates & pbebo digna locuti. Inuenta aut qui vitam excolvere per artes. Quiq; ſui memores alios fecere merendo. Quid theſeus ille apud tragedũ ſenecam: nonne ſororia his de inferno refert:quod quiſq; inquit ille fecit patiẽ auctorẽ ſcelus repetit: ſuoq; premit exemplo noctes Statius quoq; malefactis inſtare ſupplitiũ aſſerit:ſed videt hec ait videt ille deus regnator & auſis ſera quidẽ manet iratũ. Decq; inferis ingẽt ſtridor ibi & gemitus penarũ atroq; tumultu feruet ager tãq; legiſſet euãgelium

vocemq; ſaluatoris audiſſet: mittite illum in tenebras exteriores. ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Quid poſtremo ſibi Lucanus querit duz Catho nem bammonis reſponſa contenentē inducit: verſuſq; illos in eum fudit Ipſe manu ſua pila gerens precedit baneli militis ora pedes monſtrat to lerare laborem non iubet: nulla vebit ceruice ſupinus. Carpente ſedens ſomni parciſſimus ipſe vltimus bauſtor aque. Cum tandē fonte reperto indigna cogat laticis potare iuuētus: ſtat dū lixa bibat & paulopoſt. hūc ego per ſyrtes libieſq; extrema triūphum ducere maluerim q̄ ter capitolia curru ſcādere: pompeii q̄ frangere colla. Iugurte nōne apte & magna voce. O boies inquit ſit vobis cura virtutis. Alacres ſubite laborē: vincite ſitim. famem. ſomnū: ſic itur ad aſtra. Quid dicimus noſcere iſta bonuz an malum putamus. Hec ne magnus ille Hieronymus fugienda ſuadet. Pretereo pbos libros doctrina ſalutari plenus quos auide legim?: q̄uis nōnulla veneni ſemina in ſe babeant: nec Hieronymus oīm lectione ſecularis ſapientie abſtinēdum precipit: ſed docet ille vt ante dictum eſt dama ſum quo pacto ſint ſeculares pbiloſopbi ac poete legendi. Tipus inquit ſecularis ſapientie in deuteronomio ſub mulieris captiue figura deſcribitur: de qua diuina vox precipit vt iſrabelites ſi eam babere voluerit vxorem: caluiciū ei faciet: vngues preſecet: pilos auferat: & cum munda fuerit effecta: tunc tranſeat in victoris amplexus. bec ſi fm litteras intelligimus nonne ridicula ſunt: itaq; & nos bec facere ſolemus quando & pbiloſopbos legimus: quando in man? noſtras libri veniunt ſecularis ſapientie. Si quid in eis inutile reperimus ad noſtrum dogma cōuertimus: ſi quid vo ſupfluum de idolis: de amore: de cura ſeculariū rerum: bec radim?bis caluiciū inducimus. Ponit & banc ſimilitudinē alio loco Hieronym?: ad magnū oratorē verbis rome ſcribens. Et adiicit. Quid ergo mirum ſi & ego ſecularē ſapientiam propter eloquii venuſtatē & membrorū pulcritudinem de ancilla atq; captiua iſrabelitez facere cupio: & quicquid in ea mortuū eſt idolatrie voluptatis erroris libidinū vel p̄cido vel rado: & mixtus puriſſimi cordis corpori vernaculos ex ea genero dño ſabaoth: & labor meus in familia xp̄i proficit: bec eſt libera vox & ex propoſito diui bieronymi ſentētia. Interrogatus ille pbiloſopbos ne cbriſtiani poetaſue queant ſalua conſciētia legere: non omnibus legere negat: ſed illis negat quibus animus eſt in eorum lectionibus quieſcere. Sequimurq; & nos boc iudicium damuſq; ſancto doctori manus. Nam cum varii multiformes ſint poete: non oīmbus que ab ipſis dicunt adbibēdam mentē ſentimus: ſed cum excellentiū virorum dicta aut facta cōmemorāt: tota mēte moueri atq; inflamari debemus: vt tales ipſi ſumus quales ipſi fuere. Cum vo improborū bominum mentionē incidunt fugienda eſt illorum imitatio: aureſq; daudende non ſecus atq; ipſi ferunt ad ſyrenarum cātus dauſiſſe. Accomodatiſſimus eſt ad boc propoſitum quem greci miran tur magnus baſilius ſic ille (vt aretinus tranſfert) de poetis iudiciū tulit.

Nos igitur inquit laudamus poetas: non cum scurras aut amantes aut ebrios aut dicaces imitantē: neq; cum diuite mensa cantuq; dissoluto felicitatem diffiniunt: minime vo cum de diis aliquod dicunt mentionem. Deinde apium introducens vt em̄ ex floribus ceteri quidam nihil sumūt inquit preter odorem & colorē: apes etiam mella sciunt inde excerpere. Ita qui non solum festiuitatē sequuntē verborū: fructum aliquem ex poetis pcipere possunt: & subiungit. ille em̄ nec pariter oñes flores ademit. nec si quos ademit eos totos assumit & nos quoq; si sapimus cum id exceperimus quod veritati amicum consentaneūq; sit: cetera oñia trāsgrediemur. Neq; stis cōtentus prosequēs adiicit. Et quoniā ad banc nostrā vitam per virtutē ascenditē: virtus autē ipsa multum a poetis: multum ab bystoricis: multū etiā a philosopbis laudatē: eorum verbis maxime est inberendum. At quoq; basilius ex quodā viro sequi ad vestigandas poetarum mentes acutissimus babebatē audiuisse cum diceret totam bomeri poesim laudem esse virtutis: omniaq; illius poete buc tendere: nisi si quod interdum incidens sit. Sic de poetis secularibus magni & sancti viri diffiniunt. Ecclesiasticos aūt quos plures esse manifestū est: q̄uis bestitatione legendos approbant: venerandūq; nomen eorum & dogma suscipiūt: qualis fuit bilarius Hieronymi coetaneus: & qui dulces bymnos in ecclesia conscripserunt. Nonnulli autē nostri temporis qui vt docti videantur: quecunq; non didicerūt damnant: digni sunt quibus cum Hieronymo dicamus ne vescentiū dentibus inuideant. edentuli & oculos caprearū talpe contenent. Traxit me diues ad disputandū materia: & dum epistolam credo scribere tractatum edo sed claudo sermonē de poetis: cetera contra garrulos sapientie tue non deerunt: si quis cōtentus bis esse noluerit. Nunc ad vltimā transeo partem in qua pro rege Ladislao facis apologeticū: multa in laudem tanti principis scribis que dicta sunt aduersus eum: non minus ornate q̄; caute reuellens. Cogitaui & ego futurum boc cum librum epistolarū ad te direxi. Neq; inutile reputaui aduersus scripta mea te dicere: que ipse non tāq; visa sed tanq; audita retulisse. Sic em̄ veritas facilius inueniē. Tu ergo modo q̄uis & prudentissime & fundadissime regis causam tuearis: das tamē mibi cām nonulla vt rememorem: tecumq; paulisper contendā: non quia te velim impugnare sed quia magis instrui cupiam. Nam etsi magni viri fuerunt quibus aures prebui: & quorum dictis bystoriā struxi: meam plus tamen tuo nomini tribuo. Tum quia rebus de quibus locutus sum interfuisti: Tum quia & nature & dignitate & etati tue mentiri alienum est. Sed audis pauca que me obsistere tuis dictis impellunt: dixi prioribus meis epistolis nobilissimum adolescentem vuladislaum polonie regem suorum concilio victuq; regnum bungarie occupasse: boc durum & a vero remotū tua dignatio esse contendit: affertq; rationes que iustum illū bungarie regem possint ostendere: quarum maxima illa est quia defuncto alberto. regina & vni

uersi regni accole vuladislaum regē accersiuerint cuius ope & auspicio ca tholica fides & regni populus ab infestatione turcorum defendi possit qui tunc vngarie vicini clades ꝯplurimas inferebant. Addis & oratoribus qui ob eam causam missi fuerant apertum dictum aperte extitisse: quia regina pregnans ex Alberto remansisset: non licere regem exterminium regnum transire: illosq; confutasse; quicquid petitionibus rerum obiiceretur victis insuper & decreti copia; quo regni prelati & proceres quecunq; aduersus coronationem vuladislai dici posset inania esse diffiniunt: fateor omnia ista ita gesta esse vt scribis neq; de tuis dictis adimo quicq̄. Sed audi quid me moueat: dicis Albertum bungarie regem fuisse: mortemq; relicta vxore obiisse: natumq; Ladislaum eius filium: addo ego & coronatum regem priusq; ꝯ vuladislaus eius bungariam ingrederetur. Quid hic dicemus. Nunquid regum filii solium paternum tenere debent. Quis excluso regis filio regnum possidens non dicitur occupator. Aut successioni locus est apud bungaros aut electioni: cum rege mortuo filius in promptu est. Si patri succedit filius non video quid iuris in vuladislaum popularis electio transfuderit. Si regem electio facit: attribuo tue parti victoriam. Mihi tamen qui regni se mores affirmant succedere patribus apud bungaros in regno filios in iussu populi dicūt: idemq; romanū pontificē diffiniuisse apostolicis demōstrat apicib?. Neq; menti mee satisfacit quod de turcis in medium proponit: tanq̄ necesse fuerit pro regni salute; pro christi nomine tuendo: regem habere qui regeret. Nanq; si hec permittimus: rarus patri succedet in dominatu filius. Poterat vuladislaus si celo fidei succensus erat: si vicinorum saluti consulere volebat: si tanta cum charitas mouebat: & bungaris succurrere & pupillo infanti regnum conseruare: ac veluti tutor vicini regis regnum administrare. Sed veteris tu mecū ea purgatione qua trogus philippum macedonem defendit: cum regnum nepotis vsurpasset. Itaq; inquit ille Philippus diu nō se regem sed tutorem pupilli egit. Ac vbi grauiora bella imminebant: seruumq; auxilium in expectatione infantis erat compulsus a populo regnum suscepit. Melius tamen ligurgus qui cum fratre suo polibiti spartanorum regi successit: regnumq; sibi mendicare potuisset. Carulo filio eius qui natus postbumus fuit cum ad etatem adultam venisset: regnum summa fide restituit. Sed pauci sunt quos dominandi non frangit cupiditas: placet cunctis prouerbiū cesaris. Si violandum ius est: regendi causa violandum est mihi. Non videtur aut mater aut populus aut instans belli metus ius infanti auferre atq; alteri concedere potuisse: nisi tua sapientia nouis me rationibus instruxerit. Scio illud quod dicis regnum polonie longe lateq; florentissimum esse neq; viros illi: neq; opes deesse. Constat inter omnes qui terram circuierunt polonos & fortes homies esse: quibus qui dominatur inter christianos & clarissimum nomen habet; abundat diuitiis potentissimis creditur sa-

tis illi ſuperq̄ ſatis bonoris eſt: ſi quicq̄ mortale pectus ſatis exiſtimat. Ac diues aſia xerſi non ſufficit: greciam imperio cupit adiungere. Alexander victo dario babylonia capta: egypto ſubacta ſuperatis indis eſtuat infelix auguſto limite mundi vt gyare clauſis ſcapulis paruaq̄ ſcapha. Hanibalem nō capit africa: addit imperio biſpaniam: pireneum tranſſilit ſuperat alpes: ingreditur italiam: nibilq̄ actum a ſe putat niſi vexillum in capitolio ponat. Athila rex bunorum totius ſcitbice gentis ſolus imperium tenens inuaſor germanie: galliarum populator: vaſtator italie: inopem miſerumq̄ ſe iudicat niſi primas mundi gentes: romanos vaſogataſq̄ ſibi ſubiiciat. Sed quid miramur viros. Conditrix babylonie ſemiramis non contenta queſitos amro regni terminos tueri etbiopiam imperio adiecit: indiſq̄ bellum intulit. Quo preter illam Dionyſiū berculem & Alexandrum armatus intrauit nemo. Inſatiabilis eſt dominādi cupiditas. Nulli ſatis ampla ſua poteſtas videt. Semper in alieno melior ſeges agro: vicini formoſior coniunx: pinguius apud alios pecus apparet. Nimirum ſi vuladiſlaus adoleſcens: alto ſanguine natus: ſpiritu fretus: nobili glorie cupidus: bungarie regnum affectauit. Humanus eſt bic morbus adeoq̄ communis vt iam vicio detur. Animus paterna bereditate contentus ſi quis ē cui ſua placent: inter principes ocioſus: paci deditus: nulli moleſtus. belli execrator. En inquiunt deſes bomo eſt meticuloſus. puſilli animi. ventris ſemiq̄ ſeruus. monachum eſſe non regem oportuit: mulieri non viro ſeruimus. Huiuſcemodi ſepe voces regum atria implent: inde commoti quibus feruet animus iuuenes iniuſta bella ſuſcipiunt. Q̄z ſi vuladiſlaus bac re ductus in bungariam venit: ſecutus eſt vt philoſopbi volunt erroneam viam: vt populi ſentiunt laudabilem & glorioſam: dignus qui fortibus vmbris animum meretur. Hec placuit ad tua ſcripta referre: non quia impugnare illa velim: ſed vt ſolutionem eorum a te ſuſcipiam que mibi dubia ſuperant. Nam etſi multe ſint & maxime laudes que vuladiſlao regi ſuiſq̄ prelatis vel pceribus attribui poſſint: cupio & boc illis aſcribere preconium ſine cōtrouerſia poſſe q̄ bungariam non bumano ſolum ſed etiam diuino iure ſibi ſubegerint. Quod vero preſente rege victos & etiam proſtratos a polonis tburcos aſtruis: ſequor teſtimonium tuum: cuius Julianus cardinalis ſancti angeli qui tunc in bungariam legatum apoſtolicum agebat: ſuis litteris omnem belli victoriam in Iobannem tranſtulerit. quem ego ad pontificem patauienſem ſcribens babui teſtem. Ceteraq̄ de vuladiſlao refers. nullo apud me dubio ſunt. Cognoui ex omnibus qui eum nouere fuiſſe illo in adoleſcente vaſtum animum: ſingularem prudentiam: ſummam liberalitatem: ingeniū pſpicax: adminiſtrande iuſticie grandē: curā nullā in eo deſideratā ex bis q̄ regie virtutes appellant: ob quā rē optare ſi fas eet: cū tua dignatiōe in bācvſq̄ diēvixiſſe illū: meli⁹ vt arbitror regno būgarie melius xp̄iano ſanguini ſucceſſiſſet.

Neq; fortasse memorabilis illa ciuitas bisantina orientalis ecclesie caput grecie columen: in potestatē tburci redacta: cum tāmagna christianorum clade fuisset que per constantinū primū instar romane vrbis amplificata fatali quodam solebat dicere decreto sub vltimo constantino deuicta & spurcitie saracenorū tradita est quaꝫ viuo vuladislao nec intueri impator audebat. Sed obiit ille vt ais rex clarissimus cum maiori q̄tum credimꝰ non polonie solum sed bungarie & totius ecclesie dāno. Verumq; illud ostendit quod ad sororē scribere methodoꝝ anneus seneca tradit: mortale esse mortaliū omne bonum. Vale & iam non epistolā sed libruꝫ cum vacauerit legito. Ex nouaciuitate austrie sexto kalendas Nouēbris. Anno dñi. M. ccccliii.

Mittit lr̄as summo pontifici p̄sentandas. EPIS. CCCCXVIII

e Neas episcopus seneñ. Iohanni capistrano ordinis minorū professori. Salutem plurimaꝫ dicit. Nicolaus capellanus meus lr̄as tibi restituet: quas cesar romano pontifici ac duobus cardinalibus & magistro Henrico senftleben procuratori suo in romana curia scribit. Ego quoq; eisdem cardinalibus lr̄as dedo quēadmodum frater Philippus expostulauit: quarum exemplaria simul recipies. Intelligesq; & quomodo ab impatore & quomodo a meipso scriptum sit: tuum erit scripta hec quātotius ad romanā curiam dirigere: ac curare vt magistro Henrico signent̄: qui ea apostolice sedi offerat ac responsum exigat: si qua deinceps vel pro dignatione tua vel pro fratribus curare me volueris: quoad facultas fuerit non deerit volūtas. Vale in xp̄o optime in or̄onibus tuis meis memor. Ex nouaciuitate.

Significat bohemos rockezanam in archiepiscopum petere.

i Ohannes capistranus ordinis minorū professor. Enee episcopo senēsi. Salutē plurimā dicit EPISTOLA CCCCXIX

Quando capellanus tuus me cōuenit tandem a me summe rogatus abiit: vt meis precibus & supplicationibus id ageret: vt tu de die & tempore recessus hinc ad nos mei me certiorē faceres: expectaui sitiens & magis prestolor. Fertur em̄ hic cōuentum ipsum huc ad nos vuiennā translatum iri: cum non videat̄ in ciuitate noua omnes principes cū oratoribus hospitari posse pro cōmodo suo. Ea de re te iterum atq; iterū exoratum velim: vt dubiuꝫ me clarefacias & quid acturus sim certiorē reddas de principibus qui huc cōuenerunt. Etsi mihi persuadeam te non latere: hoc tamen dicam. Cum serenissimo rege Ladislao intrauerunt gubernator bohemie & plures barones de hungaris episcopus varadiēsis tm̄: expectant̄ ceteri sed adhuc incertus est eorum aduentus. Erit nō alienum vt significem tibi rem detestabilam: ac cuiq; bono viro solo auditu abhorrendam. Queritant nōnulli bohemorū summas preces diuo cesari porrigere: quibus fauorē & gratiam suam impetrēt: vt ad. S. d. n. litteras summo studio petentes confirmationē nefandi heresiarche rokezane in

archiepiſcopum pragen. dirigat & hoc pacto fieri poterit vnio eccleſie quam iuſte bene recte & ſancte procedere intendant. Tu mi pater p tua ſingulari equitate & prudentia iudica. Quid aũt ad hanc rem facturũ velit catholica fides cogita: ego indignitatẽ tacitam non equo animo fero. Poſtremũ vt me de his que acturus ſim admoneas te oro vehementer. Vale longiſſimo euo cui me vnice cõmendo.

Determinat congruũ tempus veniendi ad dietam in noua ciuitate celebrandam. Refertq; poſt nouitates italie obſtacula ne contra thurcũ cõcludant.

EPISTOLA CCCCXX

c Lariſſimo verbi dei predicatori fratri Iohanni de campiſtrano ordinis minorum profeſſori. Eneas epiſcopus ſenen. & apoſtolice ſedis legatus indignus. Salutẽ plurimã dicit. Dabis mihi veniam pater optime ſi tue reſponſurus epiſtole non plurali quẽadmodum vſus modernorũ habet: ſed ſingulari te numero compellauerim. Sic enim & Hieronymi & Auguſtini & omnium veterum obſeruantia fuit: meo iudicio q; noſtri tẽporis cõſuetudo multomelior atq; cõuenientior. Quid enim abſurdius aut ineptius eſſe poteſt: q; ſi vnum allocuturus homines audite inquam. Maiores certe noſtri hoc vicium inter barbariſmi ſpecies numeraſſent. ſed mitto hec que te minime fugiunt: & ad ea venio que tu is in litteris continenẽ. Scripta tua iocundiſſima & acceptiſſima mihi fuerunt: que te ſoſpitem ac ſuo more letum in auſtriam remeaſſe nunciarunt atq; in vrbem veniſſe tibi deditiſſimã flauiam quam nũc vuiennam dicimus. Scio te illic magno exceptum gaudio: multumq; illa in plebe proficere. Eſt enim vuienna aptiſſimus ager cui & cõmittere ſemen domini & multiplicatum ſperare non fruſtra poſſis. Quod queris de tuo ad ceſarem tranſitu paucis abſoluam. videbit te libenti animo quouis tẽpore maieſtas impatoria: ac velut apoſtolum chriſti veneranter amplexabitur. Erit quoq; preſentia tua diue auguſte ad ſingularẽ leticiam que quoniã multa de p̃cellenti doctrina: vitaq; tue ſanctitate ex auditu didicit: magnope cupit tuis aliquãdo ſermonibus intereſſe: videre ac audire te predicantẽ ac dulcedinem celeſtis eloquii deguſtare: quacunq; igitur die huc te contuleris: & honorifice & iocunde ac ſtudioſiſſime p beniuolentia ceſaris & auguſte deſiderio recipieris. Non tamen vt mea fert quidem ſentẽtia ſemper eque frugifer tuus aduentus erit. Multũ eſt in tempore poſitum tempus ſeminandi & tẽpus colligendi. Veniſti in tempore quod eſt omnium primũ inquit ille. Et apud alium ſcriptum eſt. Fati plus etenim valet hora benigna q; ſi te veneris cõmendet epiſtola marti. Fateor ego tuam preſentiã in hac ciuitate & in hoc populo ſemper futuram vtilem: ſed multomagis eccleſie dei conſules: ſi congregato conſilio huc venias. Nam quẽadmodum franckfordie mẽtes hominũ ad tuendã religionẽ tuis ſermonibus erexiſti: ita & in loco ſi qua tepido & ſomnolentia fuerit: te vrgente atq; increpante pelletur. Ego & animi mei ſecretum aperiam & ali

quando dicam manifeste quod sentio:nō sum sine magno metu: ne ruāt edificia nostra que apud franckfordiam ereximus. Titubāt vt video mē tes principum.torpent reges.languent populi.nauicula piscatoris grandioribus elisa ꝓcellis in medio mari pene demergit̄.Flant binc atq; illinc contrarii venti scindunt̄ vela.frangit̄ malus. carina debiscit.nulla remigibus cura.neq; magistro spes salutis esse videt̄.Omnes quasi attoniti tempestati cedimus.Opus erit igitur sermone tuo:calcari tuo igne tuo excitandi.vrgendi. incendendi sumus. nisi compellimur benefacere. nostra pte ingenio nihil est qđ de republica cogitemus:atq; vtinam vel cōpulsi aliquando vigilemus. Aderunt hic nisi fallor ex alemonia ex bohemia ex hungaria multi proceres. Ex ytalia quoq; atq; ex ipsa gallia nonnulli aduentabunt:agetur tuende religionis nostre negociū:que mediata sunt que conclusa sunt frāckfordie in manus recipient̄. Tum que mens principes nostros habeat intelligem? si feruere videbimus animos.agemus deo nostro gratias.qui suam nolit ecclesiam nostris diebus exterminari. Laudabit oratio tua fortes ac magnanimos proceres plenosq; spei reddet ac bene vadentes in cursum prouocabit. Atsi vel timidos vel discordes populi nostri duces inueneris:tunc tuo fungeris officio: tūc sine cessatione clamabis:at q̄si tuba exaltabis vocem tuam:accusabis ignauiam. supbiam criminaberis.auariciā detestaberis. He sunt em̄ tres pnitiosissime pestes que religionem nostram thurcor̄ gladio pene subiiciunt: q; si humiles.si solertes.si liberales essemus. exercitum facile congeremus.q nedum thurcor̄ sed omniū infideliū potis esset audaciam proterere: sed alios retinet ambitio ne cuiusq; impio subesse velint. Omes ia onis morbo laboramus. quo vt est apud Arestotilem in politicis grauiter ferebat si non regnaret q̄si nesciret priuatus esse.Sed ille fortasse gnarus imperandi fuit.Nos q̄uis domui nostre vtiliter preesse nesciamus: in alios tamē magistratū affectamus:alios in deliciis natos in plumis enutritos in voluptatibus mersos vecordia domi pstratos habet:bi neq; famem neq; sitim neq; labores vllos pferre possunt:rempublicā pire malint q̄ etbere turbido domum exeāt:neq; si generis humani impedire ruinam possint id agent si vnius diei propterea fuerit voluptate carēdum. Aliis nihil satis est quod habēt.vnicum studium est rape:& ad se cuncta trabere: que mari ac terra vebunt̄: nihil magnifice nihil splendide agitant. quicquid agunt tardi ac morosi sunt:semp considerantes in eo quem numū expendant:atq; bocipm cum querelis agunt:& cuncta maiora q̄ oportet se facere existimant. Tristius baud illis monstrū(vt nobilissimi poeteverbis vtamur)nec seuior vlla pestis & ira deum stigiis sese extulit vndis:virginei volucrū vultus sedissima ventris pluuies vnceq; manus & pallida spora fame. Sic ille sub arpiarū forma descripsit auaros:difficile est cum bis hominū monstris imo certe impossibile rem xpianorū sospitem esse.Ruimus atq; in precipitiū labimur. nisi bas bestias.aut occidim? aut nostris

ex finibus ꝓpulſamus. aut pire oportet. aut mutare praue. aut puerle introductum morem. Tua erit igit bec prouincia tuū erit cum biſce beſtiis congredi. ſi quas noſtrū conſiliū buc aduexerit: ego quidē non ambigo aduenturas ꝙplurimas. Theatrum boc in loco futurū eſt ludos circēſes habebimus aiunt ediles noſtri ſpectacula magnificentiſſima ſe edituros qualia neq; iulii ceſaris neq; gnei pompei: neq; poſterorū ceſarū fuiſſe tradunt: neſcio cuiuſmodi erunt bec: neſcio an ꝓducent beſterni orbis mōſtra: an ſolūmodo que apud nos habent fere. Nam & iſte borribiles ac teterrime ſunt: poſſunt iam exaudiri gemitus ireq; leonū vincla recuſantum. & ſera ſub nocte rudentum. Setigeriq; ſues: atq; in preſepibus vrſi ſeuire: ac forme magnorū vllulare luporum: quos bominū ex facie dea ſeua potētibus berbis induerat arte in vultus ac terga ferarū. Lytus quoq; archadū deus neſcio quomodo ad nos cōuolauit qui ſui cultores cōuertit in lupos fortaſſis & bobemia nobis aliquā ex apocalipſi beſtiā mittet que arcum bicornis ambiat. Si fuerit venatio noſtra vel mediocris multa in caſſes noſtros dabit preda implebit arcus feris diuerſis niſi acutus oris tui gladius dimicauerit. Nemo ē qui talibus beſtiis obuiā eat. neq; tu banc pugnam infamem duces: quia inteſtabiles velint leges qui cum beſtiis pugnant. iam ſupra. xxx. annos buiuſcemodi bellum geris. nunc italie. nūc gallie. nūc germanie beſtias inſectaris: & alias quidē occidis alias in bumanā redigis formā. Naꝫ quas citie quaſue lytus ex bominibus veneno ſuo feras effecit: bas tuus ſermo ancipiti gladio penetrabilior ex feris iterum bomines reddit: quod ſi victrix tua virtus theatrum exierit ſpes certiſſima maioris victorie dabitur: tunc enim exercitum aduerſus boſtes externos parare poterimus: cum domeſtici fuerint ſeparati: abſit auaricia. fateſcat ignauia. eiiciatur ſuperbia: nibil eſt q; tburcorum potentiam formidemus. vincat ſe quiſq;. neceſſe eſt vt ſui potens ſuiq; domin⁹ ſit qui ſupare alios contendit. Eſt igit mea ſentētia ſi voci mee placet auſcultare. Huc te demum conferas cum principes ad diem conſtitutā comparauerint. Eadem quoq; maieſtati ceſaree ꝙ de re bac conſultam babui mens eſt: medio tempore pulcerrimam excoles vuienne vineam: vbi iaꝫ torcular erexiſti quodvina in cellam domini puriſſima exprimit. Hec ad queſitum tuū q̄uis tua prudentia per ſeſe melius oīa noſcat. Nunc de nouitatibus pauca ſubiiciam ytalia noſtra excepta etrurie vniuerſa quieſcat ſed angulus ille patrie mee turbulētus ē: dni de pitiliano q ex familia vrſinoꝝ dicunt rupto federe ꝑ ius faſq; ſenenſis agrū populati ſunt. Comes euerſus eius fidei cui⁹ nois illis auxilio eſt: neq; tn ſil' iuncti pares ſe nēſibus eſſe poſſent: ſed babēt occulta ſubſidia. Sunt qui clanculū pecuniam ſubminiſtrant. Veneti mille equites miſere: qui ſenenſiū partes adiuuant. His karolus gonzaga prefectus eſt. Sigiſmūdus dux exercit⁹ ſenen. habet. pugnatū eſt vtrinq; ſumma vi. patria mea & igne delet. vicini q̄ſi ludum reſpiciunt. Solus romanus pontifex eius litis arbitratorem

se fecit: sed hic propter aduersam valitudinē parum hactenus ꝓfecit. Spero tñ eius sapientiā hoc incendium prius extincturam q̄ vltra serpat. Ianuenses quasi clarissimus ille rex aragonum & siciliæ sibi fuerit iniuriat⁹. cum grandi & admiranda classe in portum vlq̄ neapolitanum nauigaue re: ac veluti incussuri metum: tum regi tuo regno se ostenderunt. Et quoniam parum dilectos in terra catbelanos crediderunt metus aliquos ꝓcerum sperauere. Rex autē alphonsus quem neq̄ secunda extollere neq̄ aduersa deprimere consueuerunt: forti animo contra restitit vrbem ac portum magnifice cōmuniuit: bombardis ac aliis machinis hostes appropinquare prohibuit: regni proceres nunc terrendo nunc cohortando in fide retinuit. Adeoq̄ prudenter & accurate cuncta disposuit: ne vel minimus toto regno tumultus exortus fuerit. Electi igitur e spe sua Ianuenses. relicto rege. gilium paruam insulam in etrusco maritelamoni opposita: que regi parebat occupauere. Burgum castri leonis quod & in tuscia eiusdem regis deprecati sunt. Rex interea ipse classem non paruam armauit: qua Ianuensium triremes insecuta: ex his septem apprehendit atq̄ excussit. Veneti & qui nunc ducatu mediolanensi potitur Franciscus Sforcia vicecomes. Florentinorum quoq̄ respublica inter se fedus iniere quod omnibus ytalie cōmunitatibus volunt esse cōmune. Bursius dux Mutine. vnus etiam ex confederatis habetur. Aiunt & ianuenses inscriptos esse. Sunt qui dicunt & romanum pontificem confederationi consentire atq̄ accedere rogatum respondisse: qui pater sit omnium cōmunis eum nō debere filiorum vinculis alligari. Laudasse tamen ytaliam esse vnanimē q̄ eo modo thurcorum conatus facile possit elidere. Alphonsus rex de quo ante locuti sumus cuius pacem ytalie complexus fuerit: de federe tamen nihil adhuc recepit: neq̄ puto magnanimum illum regem sapientia & auctoritate preditum: equo animo ferre: nunc pacem nunc colligationes se nescio fieri: sibiq̄ demū quas nequeat immutare leges offerri. Cognoscit & ipse statum suum: & que sue dignitati conueniant mente reuoluit. Missi sunt ad eum legati trium potentiarum: cunq̄ bis profectus est cardinalis sancte crucis apostolice sedis legatus: quem affirmanum appellant. Illius prudentia auctoritate ac vite munditia memorabilis: qui melius inter regem & oratores eo missos arbitror concordie gerat. Rex ob eam causam caetam se cōtulit atq̄ sibi legationes audit: nescio quid inde sperez: quia tñ inclyto illo regi res alte ac magnifice sp cordi fuerūt. fortasse vt aduersus thurcos bellū gerere possit qđ est vnicū eius ꝓpositū: vnionē ytalie cōplecteē. Veneti pacē cum thurcis habent: quam coacti fecerunt: ne ciuitates orientis amittēt. Id manifestant leges vtriq̄ dicte: q̄tum ad xp̄ianos ptinet parū bonorifice: nequeo meditari quid actura sit illa respu. si de bello gerēdo cōtra thurcos agam⁹: neq̄ de rauennēsib⁹ qd dicā scio. Oms de dominio retinendo q̄ de fide seruāda solicitiores existunt. Cedit fides bonori numis

bonor: quid em̄ saluis infamia numis inquit ille ematur ytalia. Tota xp̄ia nitas se repiat emptore pebunt omnia thurco: si dabit aurum venalis est nostra religio. Caramānus p hos dies ad cesarem nostrū lr̄as dedit: quaꝝ exemplar tue paternitati cuꝫ pn̄tibus edo: videt̄ ille aduersus thurcos in flamatissimus si xp̄ianoꝝ arma cōcurrere sentiat: vetuste lr̄e sunt & augu sto mense signate: multa interea interuenire potuerunt que principis ei⁹ abalienarunt animū: nihil ille faciet nisi ex cōmodo suo Nam quo pacto saracenus cum damno suo xp̄ianorū signa sequat̄: quando nec xp̄ianus cum periculo xp̄ianis assistit. Iohannes comes bistricen̄. qui nunc guber nat hungariam vnicus thurcorū metus ac fortissimus nr̄e religionis gla dius .xxxii. milia thurcoꝝ supioribus diebus apud senderolum cōflixit Fritzbegū ducem exercitus vinctum abduxit. cedem magnā fecit. agros hostium vsq; ad ip̄am zophiam ferro & igne vastauit. Machometus aūt thurcorum impator hoc accepto vulnere magnum conflauit exercitum: iamq; intra bulgariā in campo sedet: hinc biduum inde pyrotham respici ens eo ꝓposito: vt proximo vere regnum hūgarie populet̄. Nihil sibi dubius quia terram ac gentem sibi subiiciat. Idem quoq; & hungari ti ment nisi ceterorū xp̄ianoruꝫ manibus adiuuent̄. Hec nouissime scripsit Iohannes iste cesaree maiestati: tantū est qd̄ de nouitatibus scribere pos sum. Cupio te cum fratribus bene valere: & in or̄onibus quas diuine pie tati dies noctesq; porrigis mei memorē esse. M.ccccl xv.

Corrigit dyalogum confectum in quibusdam punctis.

EPISTOLA CCCCXXI

Neas ep̄us senen̄. Iohan ni troster. S.p.d. Legimus tuas lr̄as Iohannes amātissime pcurri mus dyalogum tuum oblectati sumus vehemēter quia te pitum disertum factumq; cernimus: non tn̄ tantuꝫ nobis arrogamus q̄tum tri buis. Neq; em̄ quam in te cernimus dicendi vena ex nostro fonte ditata est aliunde tibi copia venit: qd̄ si fateri volumus aliqd̄ in te nostrum fuis se magisteriū: illud quoq; cōcedere oportebit qm̄ supati a discipulo sum⁹ Est dyalogus tuus & tersus & limatus: aptis cōpositus verbis: sentētiisq; grauibus refertus: cuius lectores necesse est de te grande iudicium faciāt creuisti admodum breui tpe: crescesq; si pgis: virum te darum reddes: or nabis tuam patriam: nomēq; tibi afficies: quod nō theutones solum sed galli quoq; atq; ytali celebrent. At ne putes q̄ nō viderimus a nobis adu lantium more digna atq; indigna laudari: annotauim⁹ q̄dam pauca que nostro iudicio visa sunt emēdationis egētia: scis quia facilius aliena q̄ no stra vicia cernimus: nihil errare sapiētis & pfecti est hois: errata cognosce re vel rudes querunt. Audi ergo que nobis nō detestanda sed nobis me lioranda in tuis dictis visa sunt. In epistola que dyalogum antecedit: hec annectis verba. de amore quid sentirem scriberem: dixisses elegātius qd sentirem de amore & scriberē: habent enim sentirem & scriberem concē tum: dum simul exeunt venustum & in cōtinuū. Simileq; illud est quod

ais.ex vulcano venereq̄ natum. Nam & Cyceko in eo versu calumniam tulit cum de tpibus suis scribens illud expressit verbum. O fortunatam natam me consule romam antoni gladios potuit cōtemnere si sit. Oīa dixisset:inquit Iuuenalis & Salustius. O fortunatam natam repetēs atq̄ irridens. Nam inquit Cicero: fugiende sunt buiuscemodi voces q̄ apud eruditos insulse ac ridicule sonant. Cum de porta cornea efficis mētionē si futile somnium tuum nihil veri habere intelligis: non recte locutus es. veris enim bac porta facilis datur exitus vmbris vt maroni placet. Sed vera somnia existimari maius nihil imitandum est. Algores nisi fallimur apud veteres legimus:non vt tu ais bybernalia algora. Archiregnū bunorum q̄ archibunorū: potius dictum videri poterat: bungaros preterea nunc non bunos appellare debemus:quomō eam incolunt terram q̄ olim pānonia dicta est: etsi nos aliquādo aliter diximus in errore cōmuni fuimus. Huni em̄ aliquādo pānoniā tenuere: sed illis eliminatis subintrarunt bungari ab extremis sythie partib? veniētes: quēadmodū in iordano licet intelligere. Sunt & bodie vltra tanaim ad paludes meetbidas populi qui bungari dicunt eamq̄ linguam loquunt quam nostri circa budam & bystrū: nec teucros ꝓo vocabulo noiamus qui anno proxime decurso cōstantinopolim expugnauere: q̄uis eam regionē occupēt que quondā teucroꝝ fuit: turco noie appellādi sunt & bi scbitaꝝ soboles babent. vt etbicus pbs in cosmograuia sua cōfirmat: ꝓpe eā accersam accurram. limatius dicendū fuit: ꝓpius eā accurrā accersam: nisi bene auspicar multa nimis interponis priusq̄ adiicias verbū illud qđ potissimū est: captant quo facto & q̄ sequunt. Subnectens amoris cām primitiuā antecedentē coniunctamq̄ cōmemoras: dyaleticoꝝ bi termini sunt. Haud q̄q̄ oratoruꝫ siue bystoricoꝝ infuriatum & inamoratū q̄uis latine dici posse fatemur: melius tamē furiosum amorosumq̄ dixeris: neq̄ nos latet virgilium furiata mēte cerberū posuisse. Ex demone nisi ex mliere nisi nō belle dictum videt: nō bene subiūgis infestiuum: qđ minus importat oīonē augeri nō diminui oportet. Si vos ergo thoꝝ cum dixeris prius amatā fugiendā: necessariū erat añq̄ buc ꝓlabereris ꝓmittere necessitatem: q̄ si forte cōpellaris apud amicam iacere: lucem admitti & reliq̄ que nō insule cōsulis: suffultros parū latine videris dicere q̄s ꝓcul citra posuisse poteris existimari. Suadeo vt ad alias pluresq̄ animū adiūgas remediū boc & si nasonis est. paruꝫ tamē boneste apponit: & a te prestim sacerdote: cuius est nihil suadere qđ crimini ꝓximū sit. Inde clericis cōiungatis primo capitulo. oratori satis erat omisso capitulo: calixtū atq̄ gregorium astipulatores inseruisse inde clericis nō belle dicit orator. ꝓpositioes nisi cogat metri necessitas vel inuitet ornatus a suis casibus no disiungimus. Hoc habuimus qđ ad tuuꝫ dyalogum diceremus: tu perge atq̄ vt facis castalidas amato sorores. Et vale optie. Ex noua ciuitate. vii. ydus Iulias. Anno dñi. M. cccc. liiii.

Excusat se q̄ Paulum vergerium aliter misit q̄ prius statuisset.

Neas eps seneñ. Antho- EPISTOLA CCCCXXII

e nio panormite. Salutem plurimam dicit. Paulum vergerium qui arrianum transtulit insignis atq; elegantissime vates: cum supiori bus diebus ad inclytum Alphonsum sicilie & aragonie regem: vt tu ipe olim rogasti mitterem: iussi eum in tuas manus dari ac per se reddi maie stati regie: tibi quoq; ad eam rem litteras misi. cognoui postea recta via li brum in potestatem regiam venisse: neq; te illum vidisse: que res vt acce pi egre te habuit: cum inter amicos diceres. Eneas in vno filio duos cō patres quesiuit. Equidem Anthoni nimirum si & tibi & regi pro tanto munere fecisse rem gratam putaui: neq; enim alius preter me fuit: qui ar rianum hoc tempore latinum haberet illius manu conscriptum qui tran stulit. At nunc cum meus ordo pretermissus sit: nec regis sentio gratiam & te mihi succensere intelligo. Sed quid ego ad hec: q̄uis magnifatio tantum regem non tamen fame peream arbitror: si eius erga me benifi centiam non experior: scio quia me odio non habet, si non amor. nō sum solus eius expers beniuolentie. Tu v̄o etsi nunc subiratus es: cum om̄ia plene cognoscis: dices me nihil errasse & in tuam me rursus amicitiam su scipies: eius noticie memor que inter nos senis fuit: verum quia nō respō disse mihi regem questus est mercator meo nomine apud te: nescio quis id fecerit: scito imprudenter actum esse. Neq; enim ego mihi responderi optaui: qui scio q̄nta inest superbia regibus: sed ad impatricis lr̄as nō ni hil mea causa respōsum petentis exquirebam: nihil tamē exinde moueor Ego quecunq; accidunt in meliorē recipio partē: si sit quod querito. deo gratias ago. si mitius: existimo me non recte opinauisse: neq; placuisse su peris quod nolebam qui pro iocundis optima prebent. Ego quocunq; in me animo fuerit rex ille magnificētissim⁹: ac nr̄i seculi clarissimū iubar: semp eius nomē in celum tollam & cōmēdabo gesta eius que priscos du ces fama claros non modo equare: sed supare intellige. Neq; mirabor nunq̄ si mei memor neq; cultor est: qd̄ ego & statui regio cuius ē parua cōtemnere: & mihipsi ascribo cōscius mee & vilitatis & ignorantie. Sed vale tu etsi quid est erga me rubiginis in tua mente. deponito. mea erga te sinceritas minime imminuta est. Cum his mitto tibi sententiā eius ob lationis quam dux burgundie apud ratispanam fecit. Ex noua ciuitate die. xxix. Junii.

Nō vult se in orthographia quēq̄ seq. EPIS. CCCCXXIII

Neas episcopus seneñ. Nicolao voleterrano prothonotario re-

e gio. Salutem plurimā dicit. Nimiū mihi credis Nicolae a mātissi me: si meis ex lr̄is quas raptim & incōsulte scribo sequēdā ortho graphiā putas: minime ego is sum qui sine menda scribam: labor & erro maxie circa iuncturā lr̄aꝝ. Nolim auctore me decipiar⁊: etiā si ex ꝓposito dixerim hoc atq; illud ita scribēdū est: q̄rito meliores & q certiora tradāt

De ꝓbonotariatu certum est quia nō debet aspirari: nō dico nūc rōnem quia ex tractatu casparini quē nunc trāsscribi facio vt ad te mittam: pleni⁹ rem intelliges. Vale ex nouaciuitate. iii. kal'. maias. M.cccc.liiii.

Cur captus fuerit pedagogus regis bungarie.

Neas epūs seneñ. Domi- EPISTOLA CCCCXXIIII
e nico cardinali firmano. S.p.d. ceterorū lr̄e quibus dietim visitor ad rn̄dēdum me quidē inuitant: tue aūt quas nup accepi vehemē rer vrgent atq; compellunt: que propter captiuitatē Casparis qui pridē illustrissimi regis bungarie pedagogus extitit: estimationē meam in discrimine adductam eē demōstrant. Nisi enim quo pacto sese res habeant meis scriptis oñdero, vereor ne de me siniſtra que concepta ē opinio nocium edat partum: qui me sine culpa & tibi & ceteris sancte romane ecclesie cardinalibus dominis meis efficiat odiosuz. Accipe igit̄ rem gestā & an sim culpabilis tu iudica. Caspar de quo sermo est humili loco natus, admodum paup litteras apud vuiennam didicit vt est mos patrius mēdicando se nutriens: emersit non sine labore. vicit fortunam virtus: vocatus est in cancellariam austrie. Deinde sibi in aulam sumpto credita ē Ladislai regis puericia: cum iusiurandū prestitisset nihil se cōtra cesaris aut bonorem aut vtilitatē facturum: & qđ ceteri familiares iurant, auertere quoad possit. q̄uis incōmoda cesareo culmini imminētia ꝓmisisset. susce pta pedagogia fuit circa puerum diligens: lr̄is & moribus illum ꝓ captu instituit. Factus igit̄ cesari & omni curie charus: intrauit consilium: sedit cum principibus: in mensa regia cibum suscepit. Cunq; vacasset in austria eccl'ia vna ex maioribus iuris patronat⁹: multiq; illam barones magniq; nobiles peterēt: prelatus omnibus caspar: eccl'iam munere cesaris cosecutus est: cui⁹ & alia prius bn̄ficia non modici valoris obtinuisset. Erat igitur in curia potens Caspar: nomenq; paruū non habebat & bonitatis & doctrine. Nec dubium putabat quin breui ad epalem ascēderet apicem. laudabilis bucusq; bois vita dignaq; diligi. Sed nescio quō postbac mutatus est: quidue bomini in mētem venerit: vt maiora cupe & in digna se negocia agitare cepit. Intelliges em̄ australes nouandaq; rerum cupidos occulta cum eytzingero colloquia iniuit qui cesari capitalis inimicus babebat. Cunq; venisset ex bungaria eps argeñ. nomine Paulus multa cū eo apud grecium de abducēdo rege Ladislao clāculum ptractauit. In noua insup ciuitate cuz barone quodā de alto monte cōtilium babuit emittendi ad portam pueri: vbi parati essent qui eum equites abducerēt cūq; nibil borum ꝓcessisset lr̄as puero dictauit quas scriberet australibus mādans eis vt ceptum ꝓpositum contra cesarem retinerēt: inuitūq; sese ytali am petere scirent. In roma quoq; non nibil tentasse cōfessus est: sed oīa superat q; florentie aggressus est facinus. Cum cesar ex vrbe rediens illac transitum faceret: expectabant ibi cesarem vngaroꝝ & australium oratores: inter quos aug. epūs iaurineñ. buiusmodi cum Caspare apud eccl'iaz

ſancte crucis colloquium habuit. hic inquit locus eſt in quo noſtrum regem libertati reddere poſſumus. Fides publica data eſt nō ceſari tm̄: verumetiā Ladiſlao. Suade igitur puero cū ceſar adire voluerit vſq; ad portam eū ſequat. eo cū venerit velle ſe diebus aliquot florentie immorari dicat equūq; retrouertat: qđ ſi ceſar ad exitū voluerit eū cōpellere preſto erimus: vim regi fieri indignū eē dicemus. Fidē ciuitatis implorabimus puer ipe coactum ſeſe vociferans ad miſericordiam populos cōmouebit prius tn̄ apud ſenatū vrbis dabimus operā: preſto ad portā armatos habeat quibus cohiberi ceſaris violentia poſſit. Ciuis hic eſt quē bude negociantē nouimus is ſe operā ſenatus impaturū pollicet. Tu regis animū prepara: nos hanc prouinciam cum magiſtratibus ciuitatis ſuſcipiemus. Annuit Caſpar atq; ad regē profectus ex cōdicto cūcta diſpoſuit: fuiſſetq; peractū facinus: niſi apud florētinos plus quieta cōcilia q̄ ſedicioſa valuiſſent. Nā ciuis ille de quo pōtifex ſaurinen. fecerat mentionē. cū de tali negocio magiſtratuz alloqueret grauibus verbis reprehenſus atq; correptus: ad epiſcopū rediens impeditas cogitatiōes expoſuit: nō tn̄ cōquieuit Caſpar ſed regem cū bononiā pueniſſet in hanc ſententiam ſummo pōtifici propria manu pſuaſit ſcribere. Accepi Sanctiſſime pr̄ aduerſus fideles noſtros qui pro mea in auſtria liberatiōe laborant: ſanctitatem tuā nōnullos pceſſus decreuiſſe: que res mihi aduerſa ē. Precor igitur quicquid cōtra me actū eſt reuoces. Id erit em̄ officii tui: cū ſcriptū ſit Pupillo & orphano aſtabis: id niſi feceris: cōpelles me maiores iudices appellare. Alia fuerūt epiſtole verba effectus aūt quē refero. Clauſa epl̄a eſt & ſignata miſſa eſt Auguſtino epiſcopo: an vero beatiſſimo pape Nicolao reddita ſit ſua ſanctitas nouit: me quidē latet. Hec oīa ſuſpicante non tn̄ ſciente ceſare hactenus geſta ſunt. Cū eēmus ferrarie: velletq; ceſar nauigio venetias petere: cōſcius erratorū Caſpar eū adit: marinas aq̄s nauſeam ſibi mouere: ac nocentiſſimas eſſe iturumq; terreſtri itinere teruiſium ſi placet ceſareo culmini dicit: obtenta licentia & cum patauū veniſſet receptis vniuerſis que ſecum attulerat: et que in italia coemerat bonis: veronem verſus iter feſtinus direxit: vt qui per tridentum & vallem athesis ad ynum tranſire decreuerat: vnde conſcenſa naui in danubium nauigans vuiennam deniq; peruenire. Tenuiſſet proculdubio propoſitum niſi tabellarius quidam ceſaris ex verona veniens: hunc ſe obuium habuiſſe dixiſſet: tunc em̄ duo poſt eum equites cū familia miſſi ſunt: qui nō longe a tridento ip̄m comp̄benderunt: vinctumq; duxerunt venetias: vbi oīa que ſupra memorata ſunt: ſponte confeſſus eſt: ſuaq; manu conſcripſit. Ibi primū caſus hominis ad meam noticiam venit: nam ceſar me vocans cuncta mihi expoſuit: voluitq; meas in manus hominem dare: quia ſedis apoſtolice legationem in auſtria me noſſet habere. Indolui certe aduerſam amici fortunam: Caſpare multis iam annis amiciſſime vſus eram: rebarq; virum bonum eſſe & omni benuolentia dignum: ex

horrui ergo cum intellexi que de ipso narrabantur: multūq; mecum ipe accusaui conditionis humane defluxum: que nihil certi nihil fixi habet: caduca & fluxa omnia sunt: hodie leti sumus: cras mesti erimus: modo sublimes: modo infimi reperimur. Cesari autem respondi auctoritatem mihi nullam apud ytalos esse: vtq; misericorditer ageret cum presbytero porrexi preces. Ductus est deinde ad nouam ciuitatem Caspar hic rursus requisitus sum hominē ad me recipere: iudiciūq; super huiusce modi criminibus agitare. Grauis res mihi visa est. At cū legati auctoritate fungerer: non videbam quo pacto cesaris petitionem recusare possem. Habita vero deliberatione: iudicem me dixi futurum: si rite & iuxta canonicas sanctiones procederetur. Personam aūt rei nolui custodiendam assumere: qui non haberem locum in quo eum oportune reduderem. Placuit cesari responsio mea: qui neq; se plus velle ait: q̄ sacri canones ordinarent. Adductus est autē semel ad presentiam meam Caspar presente notario marescallo & procopio equite bohemie q̄ vltro sese peccasse confessus vniuersa que supra de ipso scripta sunt ex ordine cōfirmauit: & acceptans me sibi iudicem deputatū vt sui misereret: secq; cesari cōmendarē cū multis lachrymis flagitauit. Iussi eum boni esse animi: quia quantum honestas pateretur saluti sue consulerem. Post hec reclusus est in carcere: non squalido aut tetro sed lucido & spacioso: q̄uis securo & optime munito. Ibi & locum secessus habet & plumas in quibus iacet & breuiariū per quod oret. Cibus ad eum bis in die defertur: ex bis bibit & comedit que familie cesaris apponuntur. Fateor misera vita est sed hanc frequenter suis delictis homines ascisc̄unt. Iudicis in eum non principis habeo potestatem: legem me scriptam nō meum sequi arbitrium conuenit. Q̄ si libera mihi potestas esset: cum sim ego peccator in conspectu dei: dignusq; graui fulmine: prestarem me Caspari qualem mihi vellem deum esse. Nec difficilis venie reperirer: cuius dies noctesq; indigentē me nō scio. At modo iudex ligatas habeo ad leges manus neq; seuire in Caspa rem debeo: neq; illū per indulgentiam impunitum remittere: dum pars est que iudicium petit. Facio igitur nisi fallor quod mihi incumbit. Ea propter vellent alīq qui cesari proximiores sunt & in consilio primi Caspar torquere vt plura confiteretur. Idq; per me sibi licere deposcunt: negani me quicq̄ permissurum nisi quod iudiciarius ordo requireret. Sic homo vsq; in banc diem intactus est: q̄uis sua culpa custos eius capite plexus sit: quem ipse ad relaxandum sese induxerat. Inter hec habiti sunt q̄plurimi tractatus pacis cum australibus. Modo rex ladislaus modo bungari: modo bohemi liberationem eius efflagitarunt: quibus homo neq; negatus est neq; concessus: mihi dum talia pendent: non est visum expedire aut officii mei esse solicitare processum. Taceo igitur neq; plus quero q̄ queror. Cesari tamē sepe vt captiui misereatur verbum feci: que libenter extra miseriam viderem: tum sui cui exceptis criminibus

faueo: tum propter me vt onus hoc nō leue deponerem. Sic res in hanc vsq; diem deducte sunt: si sum culpa dignus acre tuū iudicium excutiat. Male vt arbitror mecū agunt qui mihi in hoc negocio q tuis vel modi cum imputant reddūtq; p bono malum dicentes lucem tenebras & tenebras lucem. Veritas tamen enatabit: nec me reor falsa calumnia oppri met. Sum mihi conscius & quicquid reliqui sentiant. Gaudeo conscientia mea hec volui ad scripta tua dixisse: quibus me nonnullorū vocibus male notatū scribis. Siquis dignatiōi tue deinceps incusauerit: habebis que possis pro defensione mea obiicere: spero autē quia non cuiq; mihi detrabenti credas. Q̄tum vero ad litteras sacri collegii attinet: ego illas diuo cesari reddidi: & que visa sunt ad rem addenda verba bis terq; subiunxi: maiestas sua deliberaturam se ait & sacrosancto senatui que melio ra cogitauerit rñsuram. Ago tibi ingentes gratias q̄ negocia bohemica me rogante. S. dño nro exposuisti. Vale ex noua ciuitate die. xii. mensis Nouebris. Anno. M. cccc. liii.

Pogius de scola Epycure factionis que regnat in theutonia id est balneo naturali dominorum de Baden

EPISTOLA CCCCXXV

Pogius florentinus ad Leonardum aretinum. Salutem plurimaz dicit. Si vales: ego quoq; valeo. Per quendam contribulum meum ad te scripsi ex Constantia decimo kalendarum Marcias: vt opinor epistolam quandam: quam si recepisti profecto ad risum te debuit promouere. Erat enim lōgiuscula iocis referta & salibus: dicebam multa de litteris hebraicis quibus operam dabam. Plura iocabar in doctorem ipsum vt captus eorum est qui ex iudeis christiani efficiuntur. Vtq; leuem insulsum atq; inconstantem. Litteras vero ad doctrinam vt rudem incultam atq; agrestem faceciis quibusdam leniter perstringebam: verum suspicor eam epistolam & item alteram quam Leonardo aretino dabam vobis redditas non esse. Nam mediusfidius que tua est diligentia in officio litterarū: rescripsisses postmodū aliquid & vel saltez mecum congratulatus eēs banc nouam noue doctrine disciplinam: ad quā perdiscendā me sepius es hortatus: qua etsi vsus nullius eē conspicia ad sapientie facultates: p̄fert tñ aliquid ad nostra studia hūanitatis: vel ex hoc maxime q̄ morem Hieronymi in transferendo cognoui: has vero litteras ex bis balneis ad te conscripsi ad que cum me contulissem: incerta re manus curaui de causa rem dignā putaui vt eorum situm atq; amenitatem simul & mores harum gentiū tibi describerem & consuetudinē balneandi. Multaq; dicuntur ab antiquis rerum scriptoribus de balneis puteolanis ad que vniuersus populus romanus causa voluptatis p̄fluebat Sed nequaq; arbitror illa ad hoz iocūditatē accedere potuisse: aut cum bis nostris fuisse companda. Nam voluptatē puteolanam magis afferebat locorū amenitas & villarū magnificētia q̄ festiuitas boim aut balne-

orum vſus:hec vero loca cū nullā vel admodum paruā preſtent animi re laxationē:reliqua omnia īmēſam tribuunt iocunditatem:vt perſepe exiſtimem & venerem ex cipro & quicquid eſt vbiq; deliciarum ad hec bal nea cōmigraſſe: ita diligēter illius inſtituta ſeruantur. Ad vnguem eius mores ac laſciuiam repreſentant vt q̄q̄ non legerint beliogabali contio nem:tñ ipſa natura ſatis docti ſatis inſtituti eſſe videantur. Sed qm̄ bal nea hec tibi ſum deſcripturus:nolui p̄termittere viā qua huc itur ex con ſtantia:vt cōiecturare poſſis qua parte gallie ſunt ſituata. Prima die naui cula per rhenū veniens ad oppidū ſchaffhuſen milibus paſſuū quattuor & viginti. Cū deinde propter ingentē fluminis deſcenſuz per abruptos mōtes & cōfragoſa ſaxa iter eēt pedibus cōficiendū:ſuper renū nomine keyſerſtul hoc eſt eorū lingua ceſaris ſedes hunc locū opinor ex eius no mine propter ipſius oportunitatē. Eſt em̄ colle excelſo imminēs flumie: qui dū parco ponte galliā cōiungit germanie: quondā romanorū caſtra fuiſſe:hoc in itinere rem vidim⁹ caſum exalto mōte ſcopulis interruptū magno fragore ac ſonitu & ipſemet caſum ſuū queri ac lamentari poſſis exiſtimare. Cū mihi venit in mentē illud eoz que ferunt de nili deſcēſu tamp̄cipiti:nec miror accolas circū vicinos propter admirabilē ip̄ius ſtre pitū & fragorē ſurdos putari:cū huius fluminis terrores ex eo loco exiſtimari poſſit inſtar nili. tribus vero ſtadiis rumor exauditur. Oppidum eſt deinde Baden ſatis opulentū:q̄d eſt balneū alemanorū lingua ſitum in cōualle mōtibus circū imminētibus penes quoddā flumē ingens ra pidiſſimi curſus:q̄d in rhenū fluit lōge ab oppido milibus paſſuum ſex. Prope oppidū ſtadiis quattuor eſt villa ſup flumen pulcerrima in vſum balneorū fabricata. Area pampla eſt media parte ville & circum boſpicia magnifica. multarū receptacula gentium. Singule domus ſua habēt bal nea interius:in quibus abluunt̄ bi ſoli qui ad eas diuertere:balnea enim publica tum priuata ſunt numero. xxx. publica tm̄ duo exiſtunt palā ab vtraq; parte aree. lauacra plebis & ignobilis vulgi ad que matres atq; vi ri pueri nupteq; puelle:& omniū circūfluentiū fex deſcēdit. In his vallis quidē intercurſis vtpote inter pacificos cōſtructa viros a feminis ſe iun git. Ridiculū eſt videre vetulas decrepitas ſimul & adoleſcētes nudas in oculos omniū agras ingredi:verenda & nates oīb⁹ oſtētantes homini bus. Niſi ſepius hoc tāpreclarū ſpectaculi genus. mentē reuocans ad flo rales ludos:& mecūmet iſtorū ſimplicitatē admiratus ſum: qui neq; ad hoc oculos aduertunt:neq; quicq̄ ſuſpicant̄ aut loquunt̄ mali. At vero balnea que in domibus ſunt priuatorū perpolita ſunt:& ipſis viris femi niſq; cōmunia:tabulata quedam eos ſecernūt:& in his feneſtrelle perplu res demiſſe quibus & vna potare ſimul colloqui & vtriq; videre atq; at tractare queant:vt eorū frequens eſt conſuetudo. Nec deſup cingūt de ambulatoria in quibus conſpiciendi confabulandiq; cauſa homines con ſiſtunt. Nam cuiuſlibet viſendi colloquendi iocūdi ac laxandi animum

gratia aliorum balnea adire & prestare. adeo vt cum exeũt & ingrediun
tur aquas femine maiori parte corporis nude conspiciantur nulle aditus
custodie seruant: nulla ostia probibent. Nulla suspicio inbonesti plurib⁹
in locis idem qui viris & mulieribus quoq; ad balnea ingressus est vt se
pissime accedat & virũ seminude femine: & feminam viro nudo obuiam
ire. Masculi capestribus tantũmodo vtunt̃. At vero femine lintheis in
duuntur vestibus crurũ parte tenus ab altero latere scissis ita vt neq; col
lum nec pectus nec brachia aut sacertos tegãt: in ipsis aquis sepe de sim
bolis edunt composita mensa desuper aquam natante: quibus viros as
sistere consueuerũt. Nos quidem ea in domo quibus lauabamur semel
vocati sumus ad eam consuetudinem. Equidem simbolum cõtuli. inter
esse nolui: licet sepe rogatus non permotus pudore qui pro ignauia ba
betur ac rusticitate: sed iustitia sermonis fatuum quidem mihi videbatur
& bominem italum adesse. Preter bas multiplices iocunditates est & a
lia non mediocris: pratum est ingens post villam secus flumen multis ar
boribus contractũ. Eo post cenam conueniunt vndiq; omnes tamuarii
ludum faciant: quidam choreis gaudent: cantant quidã. plurima pila lu
dunt: non quidem more nr̃o: sed viri ac mulieres pilam tintinabulis ple
nam: alter ad alteram dilectiorem proiiciunt: tum concurritur vndiq;
ad illam excipiendam: qui illam accipit potior babet̃. Isq; eam iterũ pro
iicit ad personam sibi acceptiorem. Cum illam multi expectãt porrectis
manibus atq; ipe modo ad illam simulet se iacturum. Multi preter bos
ioci fiunt: quos longum esset recensere. Hos aũt retuli vt ex paucis com
prebendas quantum bec sit schola epycure factionis. At qui ego bunc
locum illum esse credo: in quo primũ bominem creatum ferũt: quẽ gau
dem bebrei vocãt: boc est bortum voluptatis. Nam si voluptas vitã be
atam efficere possit: non video quid buic loco desit: ad perfectam & omi
parte consummatã voluptatẽ. Q; si que virtus aquarum sit queris: tum
varia est & multiplex: tum vero illa est admirabilis earum virtus & pene
diuina. Nego vlla etiam in orbe terrarum balnea ad fecunditatem mulie
rum magis accõmodata. Itaq; cum plures sterilitatis cause accesserint mi
ra illarum virtute experiuntur. Seruant enim diligenter precepta quib⁹
adbibentur remedia ad eas que concipere nequeunt. Inter cetera illud
est memoria dignũ innumerabilis multitudo nobilium pariter & igno
bilium ducenta mille passuum buc venientium. non tam valitudinis cau
sa q̃ voluptatis. Omnes amatores: omnes proci: omnes quibus in deli
ciis vita est posita: buc concurrunt vt fruantur rebus concupitis. Multe
corporum simulent egritudines: cum animo laborant: ita videbis innu
meras forma prestantes sine viris sine cognatis duabus ancillis & seruo
Aut aliqua affini anicula quam leuius sit fallere q̃ nutrire. Singule autẽ
quoad possunt vestibus auro argento gemmisq; veniunt ornate: vt non
ad balnea sed ad celeberrimas nuptias eas diceres accessisse. Hic quoq;

virgines vestales: vel vt rectius loquar florales. Hic abbates: monachi: fratres: sacerdotes: maioriq; licentia ceteri veniũt: & simul quandoq; cũ mulieribꝰ lauantes & sertis quoq; comas ornãtes oĩm religione abiecta: oĩbus vna mens ẽ tristiciã fugere: querere hilaritatem: nihil querere nisi quẽadmodu leti viuãt: gaudiis fruanť. Nõ de cõmuni diuidẽdo agitur sed de cõmunicãdo diuisa. Mirabili dictu ẽ in tanta multitudine. Est ẽm vere hominũ mille in tamuariis moribus. turba tamebria: nullã discordiam oriri: nullam seditionẽ: nullũ dissidiũ: nullũ murmur: nullũ maledictũ. Cernũt viri vxores tractari. Cernũt cũ alienioribus loqui: & quidem solam cũ solo. Nihil bis pmouenť: nihil admiranť. Omnia bona ac domestica mente fieri cogitant. Itaq; nomen zelotipi quod quasi oĩes maritos nostros oppressit: apud istos locum non habet. Incognitum est id verbũ inauditũ. Nesciũt hoc genus morbi. nomẽ quo hec passio appelletur nõ habẽt. nec minor eius rei nomẽ apud istos nõ esse: cuius rei causa nõ subsit. Neq; ẽm quisq; est in istis inuentꝰ qui zelotipus esset. O mores dissimiles nostris qui semp omnia accipimus in deteriores ptes: qui vsq; adeo calumniis delectamur & obtrectationibus: vt si quid p vllam videmus coniecturam: statim pro manifesto crimie attestamur. Inuideo persepe istorũ quieti & nostras exequor animi puersitates: qui sp querimus: semp appetimus: qui celũ: terram: maria puertimus ad pecuniã erudendam: nullo cõtenti questu: nullo lucro saciati: dũ futuras expaueścimꝰ calamitates: cõtinui calamitatibꝰ anxietatibusq; iactamur. Et ne miseri fiamus nunq; miseri eẽ desistimꝰ semp inbiãtes opibus: nũq; animo nunq; corpi indulgemus. At isti paruo contenti in diẽ viuũt quoslibet dies festos agunt nõ appetẽtes diuitias: minime futuras opibus: gaudẽt suis non pauent futuris. Siquid aduersi euenit bono animo ferũt. Ita hac sola dictante sententia vixit dum vixit bene: sed hec omittamus. Neq; ẽm propositũ est meũ vel bos collaudare vel nos reprehẽdere. Volo epistolam totam iocũditate plenã esse: vt eius voluptatis quam presens in balneis percepi. Tu quoq; abunde & litteris meis porciunculam aliquam consequaris. Vale mi Leonarde iocundissime & earum litterarum Leonardo aretino (cum amicorum inter se communia omnia sint:) participem facito: verbis meis omnes salutate.

De condemnatione Hieronymi beretici in cõcilio constantieñ.

EPISTOLA CCCCXXVI

p Ogius Salutem plurimam dicit Leonardo aretino. Cum pluribus diebus ad balnea fuissem scripsi ad Nicolaum nostrũ ex ipis balneis epistolã quam existimo te lecturum. Deinde cũ constantiam reuertissem paucis post diebus cepta ẽ causa Hieronymi quẽ bereticũ ferũt quidẽ publice. Hanc vero tibi recensere institui: tum ꝓpter rei grauitatem: tum maxime ꝓpter eloquentiã bois & doctrinã: fateor me neminẽ vidisse vnq; qui in causa dicendi presertim capitali magis acce-

deret ad facundiam priſcorum quos tantope admiramur. Mirum eſt vi-
diſſe quibus verbis: qua facundia quibus argumentis: quo vultu: quo
ore: qua fiducia reſponderit aduerſariis. Ac demū cauſam porarit vt do
lendum ſit tamnobile ingenium: tanq̄ excellēs ad illa bereſis diuertiſſe
ſtudia ſi tamē vera ſunt q̄ ſibi obiiciunt: nō em̄ mea intereſt tantam cau-
ſam diiudicare: acquieſco eor̄ ſententiis qui ſapientiores babent. Nec
tamē exiſtimato me in oratoriis more ſingulatim cauſam referre: longū
id eēt & multorū dierū opus pertingam quoſdā locos illuſtriores quib⁹
viri doctrinam poſſis pſpicere. Cum multa in hunc Hieronymum geſta
eēnt quibus argumēta bereticus atq̄ ea teſtibus firmata: tandem placu-
it: vt publice ſingulis que ſibi obiiciebantur reſponderet. Ita in contio-
nem deductus: cum iuberetur ad illa reſpondere: diutius recuſauerit: aſſe
rens ſe prius cauſam ſuam agere: q̄ reſpondere male dictis aduerſariorū.
Ita ſe prius pro ſe dicentē audiendū eſſe aſſeuerabat: tum ad emulorum
ſuorum probra in eum congeſta deueniendū: ſed cum bec conditio ſibi
denegaretur: tum ſtans in medio contionis. Que nam eſt bec iniquitas
inquit vt cum. cccxl. diebus quibus in duriſſimis carceribus fui: in ſordi-
bus: in ſqualore: in ſtercore: in compedibus: in rerū omniū inopia aduer
ſarios atq̄ obtrectatores meos ſemp audieritis me vnam boram audire
nolitis. Hinc eſt vt dum illis ſingulorum aures paterent atq̄ intamlōgo
tēpore vobis perſuaſerint me bereticū boſtem fidei eccleſiaſticorum per
ſecutorem: mibi autē me defendendi nulla detur facultas: vos me prius
improbum bominem iudicaueritis in mentibus veſtris q̄ qui forem po
tueritis cognoſcere: atq̄ inquit bomines non dii eſtis: non perpetui: ſed
mortales: labi: errare: falli: decipi: ſeduci poteſtis. Hic mūdi lumina: bic or
bis terra: ſapientiores eē dicuntur: maxime vos decet elaborare: ne qd
temere: ne quid incōſulte: neue qd preter iuſticiam faciatis. Equidē ego
bomuncio ſum: cui⁹de capite agitur nec pro me boc loquor: q mortalis
exiſto. Verū indignū mibi videt ſapientia aliquid tot viros aduerſum
me ſtatuere pter equitatē: non tam re q̄ exemplo nociturū. Hec & mul
ta preterea ornate diſſerens ſtrepitu & murmure plurimorū: ſermonem
eius interpellante. Tandem decretū eſt vt primum ad errores qui in eu⁹
cōſerebant rūderet. Deinde loquendi que vellet daretur facultas. Lege-
bantur igitur ex pulpito ſingula capitula accuſationis. Deinde teſtimo-
niis cōfirmabantur: tum rogabatur: an quid vellet obiicere incredibile
dictu q̄ callide reſponderat: quibus ſe tueretur argumētis nibil vnq̄ pro
tulit indignū bono viro: vt ſi id in fide ſentiebat: qd verbis profitebatur
nulla in eum nedum mortis cauſa inueniri iuſta poſſit. ſed nec quidem le
uiſſime offenſionis omnia eſſe falſa dicebat: omnia crimina conficta ab e-
mulis ſuis. inter cetera cum recitaretur illum ſedis apoſtolice detractorē
oppugnatorem romani pontificis. Cardinalium boſtem: pſecutorē pre-
lator̄: & deri xp̄iane religiōis inimicū. Tū ſurgēs q̄rebunda voce: & ma-

nibus porrectis. Quo nunc me vertam inquit patres cõscripti? Quorũ auxilium implorem: quos deprecer: quos obtester: vos ne? At isti persecutores mei vras mentes a mea salute abalienauerunt. cũ vniuersoꝝ hostẽ me eẽ dixerũt: eoꝝ qui me sunt iudicaturi. Nempe arbitrati sunt si etiã que in me finxerunt: leuia viderentur tñ vos vris sententiis oppressuros cõem oĩm hostẽ atq; oppugnatorẽ: qualem me isti falsissime mentiti sunt ita si eorum verbis fidẽ dabitis: nihil est quo de mea salute sperandũ sit. Multos salibus perstrinxit: multos ledoriis: multos persepe in re mesta ridere coegit iocando in illorũ obiurgationes. Cuj rogaret quid sentiret de sacramẽto: inquit antea panẽ: in consecratione & postea verũ Christi corpus: & reliqua ẽm fidem. Tum quidẽ aiunt te dixisse post consecrationẽ remanere panẽ. Tum ille. Apud pistorẽ inquit panis remanet: Ali⁹quidem ex ordine predicatoꝝ acrius inuehẽte. Tace inquit ypocrita. alteri per conscientiã suã cõtra se iurãti. Hec inquit tutissima est ad fallendum via: quendã precipuũ aduersariũ nũq; nisi canẽ aut asinũ appellauit. Cuj vero propter criminũ multitudinẽ ac pondus: res ea die transigi nequiret in diẽ tertiũ dilata est. Qua die cũ singulorũ criminũ argumẽta recitata eẽnt: ac subinde plurimis testib⁹ affirmarent. Tum surges ille qm̃ inqt aduersarios meos tã diligenter audistis: cõueniẽs est: vt me quoq; dicentem equis animis audiatis. Data tñ licet multis perstrepẽtibus facultas dicẽdi. Hic primũ adeo exorsus deprecat⁹ est eã sibi mentẽ dari: eam sibi dicendi facultatẽ que in cõmodũ ac salutẽ anime sue verteret. Deinde scio inquit. R. d. plures fuisse excellentissimos viros: indigna suis virtutibus perpessos: falsis oppressos testibus iniquissimis iudiciis condemnatos. Incipiens aũt a Socrate quẽ iniuste a suis condemnatum retulit: nec cũ posset euadere voluisse vt duorũ que asperrima hominib⁹ viderentur metũ demeret carceris. s. & mortis. Tum Platonis captiuitatem. Anaxagore fugam ac Zenonis tormẽta: multoꝝ preterea gentiliũ iniquas donationes Rupilii exilium Boecii simul & aliorũ quos ipe Boecius refert indiguam mortem cõmemorauit. Deinde ad hebreorũ exempla transiit. Et primũ moysen illũ liberatorem populi: legũlatorem sepissime a suis calumniatũ eẽ dixit: tanq; seductor eẽt: aut contemptor populi. Ioseph insuper a fratribus venditũ ob inuidiã: post ob stupri suspitionẽ in vincula coniectũ recensuit. Preter hos Ysaiam Danielem & ferme prophetas oĩes tanq; contemptores dei tanq; sedicioſos iniquis circũuentos sententiis. Hinc etiam Susanne iudicium: multorũ preterea qui cũ viri sanctissimi extitissent: iniustis tamẽ sentẽtiis perierunt. Postea ad Iohannez baptistam. Deinde ad saluatorem nostrum descendens: falsis testibus falsis iudicibus condemnatos inquit omnibus constare. Deinde Stephanum a sacerdotum collegio interfectum. Apostolos autez omnes morti damnatos: non tanq; bonos sed seditioſos populorum cõcitatores: contemptores deorum: & malorum operum effectores. Iniquũ esse cõdẽna

ri iniuste sacerdotem a sacerdote: & id factum fuisse docuit iniquissime a sacerdotum collegio. Atq; id exemplo probauit. Iniquissimū vero a sacerdotum concilio id etiam accidisse monstrauit. Hec discrete & magna cum omniū expectatione disseruit. Atq; cū omne pondus cause in testibus sitū esset: multis rationib? docuit nullam his testibus fidē adhibēdā: presertim cum non ex veritate sed ex odio ac maliuolentia & inuidia dixissent. Tum odii causas ita explicuit: vt haud procul fuerit a psuadendo Ita em̄ verisimiles: vt excepta fidei causa: parua illis testimoniis fides adhibita eēt. Cōmote erant omniū mentes: & ad misericordiam flectebantur: addiderat em̄ se sponte ad concilium venisse ad se purgandū: vitam suam & studia exposuerat: officii plena ac virtutū. dixerat hunc morem priscis doctissimis viris ac sanctissimis fuisse: vt in rebus fidei inuicē sententiis disceptarēt: non ad pessundandā fidem: sed ad veritatē reperiendam. Ita Augustinū & Hieronymū dissensisse: nec solum diuersa sensisse sed etiam cōtraria: nulla beresis suspitione. Expectabant aūt oēs vt vel se purgaret retractando obiecta: vel erratorū veniam postularet. At ille nec se errasse asseuerans: nec se retractare aliorum falsa crimina velle ostendens. Tandē descendens in laudationē Iohannis bussi dudum ad ignē damnati: virum illum bonū: iustum: sanctū appellans: & illa morte indignum: se quoq; paratū q̄duis supplicii adire forti animo ac constanti seq; inimicis cedere: & testibus illis impudenter mentientibus: qui tamen aliquando coram deo: quē fallere nō poterant esse rationem eorum que dixissent reddituri. Magnus erat circūstantiū animi dolor. Cupiebant em̄ virū tam egregium saluari: si bona mens affuisset. Ille aūt in sententia sua perseuerans: vltro mortē appetere videbatur: laudans Iohannē bussi: ait em̄ nihil illū aduersus ecclesiam dei statum sensisse: sed aduersus abusus clericorum aduersus superbiam: fastū ac pompam p̄latorum. Nam cū ecclesiarum patrimonia primo deberentur pauperibus cum hospitibus deinde ecclesiarū fabricis indignum illi bono viro videri disperdi illa meretricibus cōuiuiis equorum ac canum sagine cultui vestimentorū & aliis rebus indignis religioni Christi. Hic aūt maximi ingenii fuit. cuius interrumperetur sepius oratio sua variis rumoribus laceſcereturq; a nō nullis eius sentētias carpentibus neminē eorū intactū reliquit: pariterq; omnes vlciscēs vel erubescere coegit vel tacere. Surgente murmure silebat. turbam quādoq; increpans: postea orationē prosequebat. Orans atq; obtestans vt eū loqui paterent: cū non amplius se eēnt audituri. Nunq; ad hos rumores expauit mēte firma atq; intrepida. Illud vero admirabile memorie argumētū. cccxl. diebus fuerat in fundo turris fetide atq; obscure cuius asperitatē ipsemet questus est: asserens se vt bonū & fortem virum decet: non propterea ingemiscere q̄ indigno perpessus ē: sed mirari aduersus se inhumanitatem: quo in loco nedum legēdi sed ne videndi quidē habuit facultatem. Mitto anxietatem mētis: qua oportuit illum

quottidie agitari q̃ omnẽ memoriã excutere debuisset. Cum tot doctissi
mos ac sapientissimos viros in testes suaꝝ opinionũ allegauerat tot do
ctores ecclesiasticos in mediũ ptulit in sniam suã vt satis supꝙ satis fuis
set: si toto boc tpe summo in ocio summa quiete sapientie studiis opam
dedisset. Vox eius suauis apta resonans erat. Quadã cũ dignitate gest⁹
orator⁹: vel ad indignationẽ exprimendã vel ad cõmouẽdã cõmiserati
onẽ: quã tñ nec postulabat nec consequi cupiebat. Stabat impauidus: in
trepidus: mortẽ nõ contemnẽs solũ sed appetens vt alterũ Cathonẽ di
xisses. O virũ dignũ memoria boim sempiterna non laudo si qd aduer
sus instituta ecclesie sentiebat: doctrinã admiror plurimarũ rerũ scientiã:
eloquentiã dicẽdi suauitatẽ & argutiua rndendi. Sed vereor ne bec oia
in pestẽ suã sibi fuerint a natura concessa. Datũ deinde spaciũ penitẽdi bi
duo: multi ad illũ accessere viri eruditissimi vt ipm a sua snia dimouerẽt.
Inter quos cardinalis florẽtinus eum adiit vt illum flecteret ad viam re
ctam. Sed cum pertinacius in erroribus perseuerabat per concilium be
resi damnatus & igni combustus iocũda fronte & alacri vultu ad exitu⁹
suum accessit non ignem expauit: nõ tormenti genus nõ mortis nullus
vnq̃ stoycorũ fuit tamconstanti animo: tamforti mortẽ perpessus q̃ iste
appetisse videtur. Cum venisset ad locũ mortis seipsum exuit vestimen
tis. Cũ procũbens flexis genibus veneratus est palum: ad quẽ ligat⁹ fuit
primũ funibus madentib⁹ cũ catbena nudus ad palũ constrictus fuit: li
gna deinde circũposita pectus genus non minuscula: sed grossa paleis in
teriectis. Cũ flãma adbibita canere cepit ymnũ quendã quem fumus &
ignis vix interrupit. Hoc modo vir (preter fidẽ) egregius consumpt⁹
est. Vidi bunc exitũ: singulos actus perspexi: siue pfidia: siue pertinacia
boc egerit: certe ex pbilozophie scola interitũ viri descripsisses. Longã
tibi cantilenam narraui ocii causa. Nibil em̃ agẽs aliquid agere volui &
res tibi narrare parũ dissimiles bystoriis priscorũ. Nam necꝙ mutius ille
tamfidẽti animo passus est mẽbrũ vri: q̃ iste vniuersum corpus. necꝙ Socra
tes tamsponte venenũ bibit: q̃ iste ignẽ suscepit. Sed bec satis pce verbis
meis: si longior fui: res tñ maiorẽ narrationem poscebat sed nolui nimis
eẽ loquax. Vale mi iocũdissime Leonarde. Constañ. iii. kl̃. Iunii qua die
bic Hieronymus beresis penas luit. Vale mecꝙ dilige.

De crudeli amoris exitu Guisgardi & Sigismũde Tancredi solernita
norum principis filie. EPISTOLA CCCCXXVII

Leonardus aretinus bindactio Ricassolano viro prestantissimo sa
lutem. Cum sepius mecum egisses vt fabulam illam Boccacii de
Tancredo principe solernitano: eiusꝙ filia Sigismunda vulgari
sermone scriptam in latinum conuerterem: recepi me tandem esse factu
rum: ea maxima suasione inductus q̃ Franciscum petrarcbam virum cla
rissimum aliam eiusdem libri fabulam marcbionis videlicet montis ferra
ti in latinum vertisse agnoueram. Recepta igitur ea re tempora quedam

occupatissima interuenerũt: per que differre que pmiserã contigit. Itaq̃ nunc tandem eam fabulam vt voluisti latinum p me factum ad te mitto. Et ne mora hec dilatioq̃ interposita sine vsuris transiret: aliam de meo adiunxi fabulam felaici & anthiocii filii contrario penitus exitu euentuq̃ conclusam eam vulgari sermone scripsi: vt vnam de vulgo sumerem: aliamq̃ p eo reddere nõ miuus amenã. Tu igit̃ eas leges ceteriscq̃ legendi copias facies si in eo digne videbimur q̃ in manus exeãt alioꝝ. Vale.

Tancredus fuit princeps solernitanus: vir mitis quidem ac benigni ingenii. si modo in senecta manus suas amantiuꝫ sanguine non fedasset. Hic toto vite spacio sobolem non suscepit preter filiam vnicam: longeq̃ melius secum actuꝫ eẽt sine ipsam quoq̃ suscepisset. Filiam vero hanc vt vnica erat sic vnice dilexit eaq̃ eximia charitate affectus. Et si multi puelle eius coniugium affectabant: tamẽq̃ egre diuelli a se patiebat vltra legittimos annos illam domi retinuit. Tandẽ vero filio campani ducis in matrimonio collocata: nõ multos post annos marito defuncto vidua est ad patrẽ reuersa. Erat hec formosissima corpe atq̃ pulcerrima vultu plenaq̃ nature venustatis. Ingenio aũt & intelligẽtia maiore q̃ fortasse mulieri conueniret. Moram igitur trahens apud patrem: & vtpote magna mulier multis delitiis affluens: quãdoquidem animã duertebat: patrem propter eximiam sui dilectionem de altero sibi tradendo coniuge minime cogitantem: & cõtra pudorẽ erat hoc ab eo postulari. Secum ipsa statuit vt si fieri posset occulte amantẽ aliquẽ generosi animi sibiipi conquirere. Erat paterna domus plena nobiliũ ignobiliũq̃: vt aule magnorum principũ eẽ consueuerunt: quorũ multorum pensatis moribus vitaq̃ & forma: demum ad iuuenem quendam nomine Guisgardum humili natum genere: sed moribus egregium nobilem: super oẽs alios mentem deflexit: eumq̃ frequenter intuens: & indies magis ac magis illum probans: ardẽter amare iuuenem cepit. Ipse quoq̃ nequaq̃ ingenio tardus deprehensa mulieris mẽte: ita illius amore incẽsus est: vt cũctis aliis prebabitis curis: de illa sola noctesq̃ diesq̃ cogitaret. Per hunc immodũ sese mutuo amantibus cum nihil magis optaret mulier q̃ in vnũ conuenire nec cuiq̃ alteri mentẽ suã apire de ea re vellet talem demũ viam excogitauit. Iuueni scribit & quid facere illum velit per litteras monet. Eas vo lras vano arũdinis baculo includit eamq̃ arũdinẽ q̃si iocãs iuueni dat iubens vt eã ancille sue tradat p cõmodũ instrumẽtũ ignis suscitãdi. Guisgardus aũt arũdine suscepta: cogitãs nõ ab re sibi traditam fuisse: domũ abiit: arũdine quoq̃ patefacte: litteras reperit: quibus lectis: & quid illa fieri vellet edoctus: incredibili letitia profusus est. Confestimq̃ dare operam cepit. quo ad illam quẽadmodũ ipsa ostẽderet proficisceretur. Erat iuxta principis edes antiquum antrum: desuper foramen. Etenim iamdiu ipso antro nullus vtebatur vepres arbustaq̃ vestierãt. Ex antro aditus erat secretus ad cubiculũ: in quo tñc tpis mlier degebat licet magno

robore postis clausus & obseratus. Et quia penitus in desuetudinem ve
nerat nemo eius aditus tenebat memoriam. Sed amor (cuius oculis ni
hil absconsum est) reduxerat hunc in mentem amantis mulieris: que sa
gaci consilio annixa affixa: ne quem consciū facti haberet ipsa (licet per
se) longo conatu aperiendi ostii inuenerat facultatem. Inde ipsa sola an
trum descendens ac foramen illud vnde lumen infundebatur speculaba
tur per eum locum: vt ad se veniret Guisgardus scripserat. Altitudinis
etiam mensura litteris denotata quo ille parato instrumento descendere
posset. Guisgardus igitur bis oīibus p mulieris litteras cognitis q̄ cau
sa exequeret: funem nodis capistriq; impigre preparauerat: per que de
scendere & ascendere valeret: corioq; indutus: quo a vepribus tutior fie
ret: nullo penitus comitante vel cōscio nocte in sequenti ad foramen per
uenit: ligatoq; funis altero capite: ad arbustum quoddam in ore foramī
nis natum: per funem sese dimisit in antroq; vt optabat consistens muli
erem prestolabatur. Mulier vero vbi dies alluxit: neq; prius arcisce di fa
cultas aderat finxerat se requietis somni indigere: ac eo pretextu comiti
bus ancillisq; dimissis. Ipsa intus sola ostium aperuit: repertumq; in an
tro iuuenem cupiētissime in complexum recepit. Ingressiq; subinde mu
lieris cubiculum inenarrabiles dictu ceperunt voluptates: sumptaq; in
secuturum tempus: quo amores eorum secretius foret ingeniosa forma
Guisgardus in antrū reuersus est. Mulier autē obserato ostio ad ancillas
iam suas comitesq; regreditur. Facta deinde nocte Guisgardus per fu
nem ascendens foramen ipsum vnde descenderat egressus: nemine peni
tus sentiente domum suam repetiit. Cunq; id iter didicisset frequēter eo
reuersus cum amante muliere: ipse non minus amans congrediebatur.
Sed fortune tamlonge voluptatis inuidia tristissimuz tandem euentum
duorum amantium in luctum amarissimum acerbissimumq; conuertit.
Cōsueuerat enim Tancredus sine vllo comite in cubiculum filie descen
dere: ibiq; sermone aliquo instituto: cum ea aliquādo morari ac postmo
dum abire. Ex hac igitur consuetudine cum forte die quadam per meri
diem in cubiculum filie Tancredus descēdisset nemine ibi reperto. Pro
pterea Sigismunda (sic enim filia vocabat) vt ancille in hortis erat no
lens eam ex suis delectationibus auocare cum fenestre cubiculi clause: ac
peristromata lecti dimissa essent: iuxta lectum ipm in postrema parte su
per puluino quodam sedit reclinatoq; ad lectum capite ac pistromate aī
se tracto soporari cepit. Cum ita dormiret Sigismunda & in fausta p euj
diem facto Guisgardū ad se venire fecerat: relictis in horto ancillis pede
tentim in cubiculum se recepit. Clausoq; cubiculo (nec viso pre) ostium
antri reserat. Guisgardoq; intromisso super lectum vt consueti erant: lu
dentes plaudentesq; consistere. His excitatus Tancredus: cum vigil fa
ctus esset: sensit & vidit omnia que fiebant. Sūmoq; dolore cōcitus p ri
mū exclamare voluit: postea meli? illi visum ē silentio latere: quo cautius

ac magis tecto dedecore suo: vt iam ceperat animo supplicium sumeret. At duo amantes securi protinus: ac nullius insidie gnari cū satis diu voluptatibus perfuncti eēnt: tandē surgentes. Guisgardus quidē in antrum Sigismūda obserato postea ostio ad ancillas reuersa est. Tancredus eadē qua venerat solitudine: cubiculo filie egressus: incredibili dolore suffusus in suū cubiculū abiit. Missisq; per noctē famulis qui foramen illud custodirent: per qd Guisgardus exiturus erat corio indutus quo comprehenso principi presentatus lachrymans Tancredus sic eū allocutus est. Benignitas mea Guisgarde quam erga te habui: nequaq; hoc dedecus & iniuriā in meis fieri rebus a te merebatur. vt ego sum hodie meis oculis conspicatus. Ad hec Guisgardus nil aliud respōdit q; hec. Princeps inquit multo maior ē amoris potestas q; tua aut mea. Imperauit igitur Tancredus vt secreto custodirēt. sequēti mox die: ignara omniū Sigismūda: cū varia ac diuersa Tancredus cogitasset in cubiculuz filie quēadmodū cōsueuerat post prandiū descendit. Remotisq; arbitris lachrymās ita cū illa locut⁹ est. Cū viderē mihi ita Sigismūda & honestatē & virtutē tuā satis perspectā habere & cognitā persuadere animo meo nullus potuisset vnq; iam modo cōsuasisse sed ne cogitasse quidē de pudicitia tua alieno viro prostituēdo: nisi bocipsum pio priis oculis prospexissem. Ita q; breuissimū hoc vite spaciū qd senectuti supest mee in luctu semp ac merore dego: refricante memoriaz animo flagicii p te cōmissi. Atq; vtinam postq; ad tantū scelus descensura eras virum saltē delegisses talem qualis nobilitati tue congruebat. Sed ex tanta multitudine eorū qui aulam frequentant nostrā Guisgardū tibi delegisti humili ac sordido genere procreatū: & a nobis ob inopiā parentum suorum ab ipsa adolescētia (quasi quadā cōmiseratiōe) nutritū. Quāobrem. qua me vertā nescio. vt quid consilii sumam. Nā de Guisgardo quidē. qui hac nocte meo iussu capt⁹: apud me custodiē. quid faciendum sit ipse mecū statui. de te aūt incertus sum cōsilii nec statuere adhuc potui: quid agere debeam: cū ex altera parte dilectio quā ego maiorē q; vllus vnq; parens erga te habui me retrahebat: altera vero ex parte iusta indignatio tua culpa flagiciumq; impellat: quorū alterū vt ignoscam alterū vt soluā adhortautur. Sed priusq; certū aliquid super te statuā: quid de hoc respondeas audire cupio. His dictis vultum dimisit instar pueri lachrymans vapulantis. Sigismūda vero postq; Guisgardū captū & amores suos patefactos intellexit: incredibili dolore perculsa vix a feminili prolatu ac vociferatione sese potuit cōtinere. Magnitudine tñ animi femineā vincens fragilitatez. Constanti vultu fronteq; elata respondit: secum ipa statuens e vita decedere velle: quādo quidē ei⁹ amans Guisgardus vel decessisset: vel certe decessurus eēt. Ita nec veniā petere nec placare patris iram perrexit: sed forti inuictoq; animo vitā despiciēs ad hūc modū locuta est. Tancrede neq; negatiua equidem: neq; deprecatura sum: quoniā alterū mihi prodesse non potest: alte

tum nolo vt prosit. Preterea nulla penitus in re captare beniuolentiam: aut inclinare mansuetudinē tuā cōstituí: sed factū plane confitēdo: verbis efficacibus verissimis rōnibus purgare famā meā primo: deinde pari magnitudine animi. facta verbis cōsentanea ostendere. Fateor igit amasse Guiscardū & donec vita suppetet (qđ erit perbreue) nūq̄ amare illum desistā quinetiā post morte sensus aliquid remanet: tūc quoq̄ illum amabo: sed in eius amorem nō tam cupiditas muliebris me impulit: q̄ negligentia tua. Cogitare profecto debuisti Tancrede: cum tu e carne sis: filiam quoq̄ tuam e carne genuisse. non aūt lapideā aut ferream meminisse etiā debuisti. q̄uis in senecta tu nunc sis: quales & q̄uiolēti sint in iuuenta nature feruores & impetus. Et licet melioribus annis magnā vite partem in armis militiaq̄ profueris: considerare nihilominus debeas quantum ocia delicieq̄ non in iuuenibus modo: sed etiam in senibus possint. Sum igitur femina vtpote a te genita & etate iuuenis & vtraq̄ de causa concupiscibilis desiderii plena. Cui quidē cupiditati innumerabiles insuper flāmas addiderūt: ex parte quadam nupta dum eēm buiusmodi cupiditatis explende voluptates. His ego stimulis noctes dieśq̄ vrentibus: cum resistere nequirem tandem succubui. Adhibita nihilominus diligentia quantū fieri humano consilio potuit: ne infamiam res ista tibi mihiq̄ afferret. Cui nempe voto pius amor & fortuna benigne annuerat: occultamq̄ viam mihi ostēderat: per quam latenter & a carne nullo alio consilio ad optatū desiderii peruenirē. Hoc aūt vndecūq̄ tibi indicatum sit: vel vndecūq̄ cognoris equidē nō inficior verū esse. Guiscardū verū nō fato vt solent mulieres sed cogitate deliberateq̄ quez amare delegi: sagaciq̄ consilio introduxi: & cōstanti pseuerantia fructū amoris mei longo tēpore summo cū gaudio suscepi. qđ a te mihi de ignobilitate illius obiicitur q̄ minus peccatū a me foret: si nobilē aliquem delegissem. In hoc falsam opinionē vulgi consecutus es nec vides te non Guiscardum: sed fortunam accusare: que frequenter indignos ad alta leuat: dignosq̄ humi deprimit atq̄ pessundat. Verū vt omittam⁹ hoc & principia rerū contēplemur. Certū est nos oēs homies ab vno homine originem habuisse: virtus sola equaliter nos natos distinguit: & quorum opa extollunt: eos nobiles & claros reddit: & q̄uis vulgi opinio ignara quidē atq̄ indocta aliter sentiat: veritas tamen suo demoueri loco haud quoq̄ potest. Itaq̄ is est vere nobilis existimandus cuius opera virtuosa conspiciuntur: & qui aliter eum appellant non illi detrahit quem appellat sed ipsum ignorantie stulticieq̄ condemnat. Intueare igitur Tancrede nobiles tuos: vitamq̄ vniuscuiusq̄ mores examina. aliaq̄ ex parte Guiscardi mores vitamq̄ recēse. Certe si iudicare volueris non dubito quin eū nobilissimū fatearis: contra vo nobiles istos tuos longe abest a nobilitate. Eqdē de Guiscardi virtute atq̄ pstantia: nulli⁹ vlteri⁹ magis q̄uis assentionib⁹ & p̄dicationib⁹ credidi. quis vnq̄ vsq̄adeo laudatus

est a te vt ille in tūctis operibus qui ad exercitationē ptinēt virtutis nec sane immerito. Nā nisi mecū fallabatur iudicīū nulla laus illi tributa est: quā non mirificētius etiam quā a te dictū eēt adimpleret. dices ergo me mihi hominē ignobilē delegisse. Certe falsum dices. Atq; si inopem dicis concedo eq dē id cū dedecore tuo: q virū prestantē familiarē tuū nullis afficere pmiis studuisti. Verūtn inopia generositatē non tollit q̄q̄ opera impediat. Multi deniq; reges principesq; fuere: nati sunt ab initio tenues atq; inopes. Multi etiam nūc inopes atq; propriis manib⁹ opus facientes: vel pastoritiam exercētes. Iam ipsi & sui diuitiis abundarūt. Qz aūt extremo loco dixisti ambiguam tibi de me eē sniam: nec statuere adhuc potuisse quid sit agendū. Pone queso hāc ambiguitatē. Si in Guisgardum seuire cōstituisti: verte in me crudelitatē tuā: que delinquēdi causa atq; principiū fui: equidem nec penam dep̄cor nec formido: addo & illud. In Guisgardū quicqd a te factū erit: etiam si in me idem non feceris: mea tamē man⁹ ipsa efficiet. Nūc muliebri more lachrymas sparge etiam vno eodēq; ictu illū & me (si ita meriti videmur) interfice. Sensit magnitudinē animi Tancredus in filia concitari: non tamē estimauit ad extremū vt verba significabant eē facturā: itaq; ab illa digressus: cū secū ipe statuisset nullo modo in filiam seuire alieno sanguie cogitauit amoris incendiū in illa restringere. Precepit ergo custodibus q Guisgardū obseruabant: vt per silentiū natis sine vllo tumultu iuuenē strangulant: corq; illius detractū ad se deferrēt. Id cū fecissent Tancredus patera aurea cor illud impositū deferri ad filiam iussit: cū his verbis. Pater tuus hoc tibi dono mittit: vt conseleris te de ea re quā tu plurimū amas: quēadmodū & tu cū ea re quam ipe plurimū amabat consolata es. At Sigismūdā firmo parendi proposito post patris a se digressum herbas radicesq; venenosas distillauerat: eāq; distillationē seruauerat ad mortis viam si qd (vt formidabat) de Guisgardo cōtigisset. Ad quā postq; patera ē delata & verba desup dicta inteto vultu recepto dono patera desup apta cor aspexit: & verba secū ipa reuoluit statim baud ambigua fuit: cor illd eē Guisgardi. Itaq; ad famulū q donū detulerat cōuersa inqt. Nō alid profecto sepulcrū q̄ aureū tali conueniebat cordi: & in hoc qdē decēter factū est a patre: his dictis ad motū cor ad labia osculata ē: deinde subiūxit. Cūctis rebus sp vsq; ad hoc extremū vite mee: repi erga me tenerā admodū patris mei charitatē. Verūtn nunc multomagis q̄ vnq; al's: iō ad extremas gras q̄s p tanto munere sibi debeo p mei parte illi referes: conuersa post hec ad paterā quā strictis tenebat manib⁹ cor ipm intuens sic locuta est. O iocūdissimū ac suauissimū hospicīū voluptatū mearū. Pereat illi⁹ crudelitas qui vt te oculis conspiciam facit. Nam satis erat mente & animo intueri pegisti cursum tuū & quē tibi fortuna dedit & fūctus es fine. Et ab inimico tuo id sepulcrū habuisti: qd tua merebat pstantia. nec qcq; deerat funeri tuo p̄ter lachrymas eius: quam tu tam ardenter (dū viueres)

dilexisti: quas vt assequere deus pareti meo posuit in animo: vt te ad me mitteret & ego persoluam eas: licet siccis oculis statuisset mori. His vero solutis vt anima mea cōiungat efficiar quo eā comite mihi iocūdius esse posset iter aut tutius: persuadeo eā mihi animū tuū hic adesse & circū hec volitare: loca sue voluptatis cōtemplantē. Cūq; adhuc amore mei teneatur ne mihi prestolatur: ac sine me abire nonvult. His dictis nō aliter q̄ si fons quidē in oculis affuisset: nullo clamore edito vt femine solēt: sz tacite in patera inclinata maximā vim lachrymarū pfudit. Innumerabilia simul oscula mortuo cordi infligēs. Que aderant ancille quid cordis id eēt: aut quid sibi vellēt verba illius ignorabant. Cōmiserationem tñ affecte lachrymabant oēs: causam ab ea sciscitantes tam vehementis doloris cōsolabantur certatim vt q̄q̄ maxime. Ipsa vero cum satis sibi deplorasse visa foret: sublato vultu ac siccatis oculis ait. O amantissimum mihi cor persolui equidem tibi officiū meū: nec aliud restat iā: nisi vt te comitem sequar. subindeq; acceptū poculū illud mortiferū impauida bausit. Cū vero potasset lectū superascēdit: paterā cū corde manibus tenēs: amātisq; cor cordi suo appropinquantez mortē iam tacite prestolabatur: sed que illā circūstabant mulieres atq; ancille q̄q̄ nescirēt quid poculi esset: qđ biberat: tamē exactu ipso lamentoq; suspicantes rem omnē propere ad Tancredū detulerant. Qui & ipe formidans: ne quid duri in seipsam filia moliret: cōfestim in cubiculū eius descēdit: sed tarde quidem & sero ferre auxiliū & consolari afflictā conatus intellecta mortis necessitate miserabiliter seipm ac filiā deplorabat. Cui Sigismūda loquēs. Cōserua inquit Tancrade lachrymas tuas: ad casus illos qui per te optati non sint. nec mihi eas impēde: quia nec desidero illas neq; volo: & quis vnq̄ pter te plorauit. idipsum qđ fieri corrupit. Sed tamē quicquid etiā nūc supest eius charitatis quā erga me habuisti extremū hoc munus oro. precorq; corpus vt meū cū Guisgardi corpore vno atq; eodē sepulcro collocetur vt postq̄ tacite ac abscōdite cū eo me viuere noluisti: mortuā saltē palam atq; apte: cū illo (vbicūq; eū proieceris) reponas. Magnitudo doloris atq; gemitus pduserat Tancredi fauces nec rndere poterat. Sigismunda vero sentiēs finē vite supuenire stringēs ad se Guisgardi cor velatis oculis oēs valere iubēs expirauit. Hūc accerbū habuere Guisgardi & Sigismūde amores. Tancredus vero post multos ac miserabiles gemitus ductus sera penitētia publico & doloroso salernitinorū funere in eodem sepulcro ambos sepeliri fecit.

Vindicta illate violencie quā de se extorsit Lucrecia romana speculū pudicitie. CCCCXXVIII

Lucrecia spurii lucrecii filia & collatini latini vxor a sexto tarquino regis tarquini filio per vim cognita ipa cōsentiēte: solum infamie metu: ne tarquinus sicut minabat sibi occise iugulatū seruū ei sociaret. Vocatis ad se patre & viro eis rem narrat: vltionē promitti fa

cit & demum se vult occidere vetant pater & coniunx eiusmodi verbis.

Noli te afflictare lucretia satis magnū argumentum dedisti te adultero non consensisse: tibique vim illatam quam penam eius expectas que vltro quod celare poteras accusas. Hoc adiuuat vita precedēs tua: q̄ non solum in hominū oculis: sed etiam in secretis domus penetrabilibus & frugalitatem pudicitiam coluisti: an recolis mea lucrecia. cum paucis ante diebꝰ vnacum improbo illo adultero: prima facie huc aduenimꝰ tu inter seruas lanificio es reperta. interea improuisa. incauta. nec virū nec hospitē tunc expectans. ea dies illa deprehensio castitatis tibi victoriam dedit. Regis nurus & filias cōmessationibus occupatas inuenimus: tu illis p̄lata es: tibi incorruptibilis gloria pudicitie parata ē. Nos iniuriā vlciscemur: que mesta violentos comp̄llos improbi iuuenis ptulisti: dum ille mala gaudia ex inuita capiebat: videbis leta meritū regia de ꝑple supplicīū. Cur coacta prebuisti sibi de libidine nephanda solacīū. tua morte. tuoq̄ cruore vis se rocem animū eius satiare. An tibi non satis non crudelitas patris imanitas filiorū: iste corruptor tui corpis quot cedes expleuit in gabios. quot ibi interierunt innocentes. si ipsum odis. si sibi ex aio supplicīū exoptas fac viuas. fac vt te videat in suis penis exultare. fac q̄ cum se viderit in visum & infamem pariturū: te cuius corpus attigit videat integro fame lumine supesse. Noli lucrecia viduare cōiugem. orbare parentē. & filiis matrem auferre. Opta vitam. vt aspicias aliquādo vindictam nō babes vnde mori velle debeas. pollutum est corpus: sed integer animus: nulla sine consensu culpa cōtrabit̄. Quis nescit te non potuisse resistere. nudā dormientē. incautā. & nibil tale verentē: armato iuueni ad homicidiū p̄parato. potuit ille etate florida. & auctoritate regia. quālibet aliam pmulcere. & secum in illecebras trabere. rigidum vo pectus tuū mollire non potuit Solus ille cum duo tm̄ eētis violentiā tulit: & in corpus tuum adulteriū patrauit atq̄ pfecit. Tu qđ muliebris fragilitatis est: iniuriā ptulisti: mentem intra cōcubitus violentiā pudicissimā cōseruasti: si gloriā queris: nibil hic glorie potes adiicere: q̄ iuueni amanti & auide libidinē suā explēti te nō mulierē carneā: sed statuam marmoream p̄buisti. Adde chara lucrecia q̄ tu nō mortē vllo violento cōsensu: sed infamiam effugere voluisti. Tunc em̄ demū patientiā p̄buisti tyranno: cum se tibi iugulāde seruū nudum occisurum iuxta corpus tuum minatus est: te pater te vir culpa absoluunt: noli sola teip̄am illa quam vocas culpa damnare: infamiā morte fugemus: tu famaꝫ corrūpis tristiciā vite nobis morte illata finimus. Tu vindicte gaudia mortē p̄pans: nō expectas denicq̄ scelus aliqđ: dū manꝰ nobis iniicimꝰ expiamus: tu innocentiā occupata: morte corruptura es. Vir pater brutus & alii cōiuncti qui te culpa absoluūt: ne te occidas vetant. Cur te occidēdo iudiciū ip̄oꝝ dānes: si te occidis culpā tibi qua cares: quāue fugis incurris. Nunq̄ imputabit̄ innocēs: q se nocētē supplicio afficit. Rn̄sio lucrecie añq̄ se ense p̄fodiat. Nolite me p̄ī sctissime tu

s

quocꝫ luce quondã mihi charior cõiũx: morti ꝓhibere nisi mẽ occidero, nũcꝫ fides erit me potiꝰ infamiã cꝫ mortẽ vitare maluisse: qs vncꝫ credat ꝙ ille me fuicidio terruerit: mecꝫ magis cõsociã di serui ignominiã suspicioſam timuisse cꝫ mortẽ: nisi moriendi fortitudine audaciacꝫ ꝓbauero, Restabit me miserã turpissima labes infamie lucreciã potiꝰ adulterã voluisse viuere: cꝫ pudicã mori: nõne videtis: ꝙ me nõ vite vultis: sed infamie cõseruare: cõsulitis qđ pmisistis iniurie. Sanctitate mrimoniales thoros facite ꝙ vltro tanti flagicii securos reddat aliarũ somnos: si negligentius hoc egeritis vagabit effrenis libido: & nedum viris absentibꝰ: sed etiam in maritoꝝ cõplexibꝰ romane mulieres ꝓteruoꝝ iniuria iuuenũ cõprimẽtur. Etenim q̃ mulier erit tuta. violata lucrecia. tu aũt chariſſime cõiunx. quõ poteris ire in meos amplexus. qui te nõ tenere vxorẽ tuã: sed scortũ tarquinii recorderis: & tu pater ſctiſſime: quõ me tuã filiã appellabis: que pudicitiã quã sub optima tua diſciplina ab infantia didici: tã infelicit amiſi tãcꝫ iniurioſe corrupi: me miserã videbo ne natos intueri q̃ rũ ventrẽ adulter oppreſſit: qđ ſi semen infelix infaustũ viscerib⁹ inbesit meis: an expectabo donec ex adulterio mr fiam. Noli mihi ſplendorẽ exacte vite ante oculos ponere: q̃ ſi quicꝫ ſinceꝝ tot ãnis imaculatũcꝫ tuaui infeliciſſima vna nocte dũ accipio nõ boſpitẽ: ſed boſtẽ amiſi: nõ eſt vlterius mea vita iocunda: ſentio ꝙ pudicitie ſtudiũ oportunã me fecit iniurie: nõ formã ſꝫ caſtitatẽ meã expugnare voluit nepbẽdus adulter: ſi bũc fructũ cõtinẽtie tuli: qđ pollutũ ſtuprũ & adulteriũ manet: niſi ꝙ nõ meretrix lupanarib⁹ includar: ſed paſſim vbicꝫ diuolãs feda ꝓſtituor. Heu mihi poterit ne iſte anim⁹ inſons & ſine culpa flagicii vlteri⁹ cũ iſto corpe corrupto ꝑmanere. Nõ putatis vllam eẽ corpis corrupti voluptatẽ: fatebor occultum nepbas: parce parẽs: pcecꝫ marite: & vos dii caſtarũ mentiũ indulgete. Nõ potui fateor tantã anio cõcipe triſticiã. nec ab illo complexu mentẽ adeo reuocare: quin ſuberit male obedientiũ mẽbrorũ illecebre: quin agnouerim veſtigia maritalis flame: illa triſtis & ingrata: licet qualiſcuncꝫ tñ voluptas ferro vlciſcẽda eſt. veſtrũ aũt erit: ſi quid in vobis romani ſpũs & ſcelus iſtud vlciſci: extinguat quicꝫ bũt aliqđ voluptat. Nimie ſunt vires veneris: nolo ꝙ vncꝫ tanti facinoris imago añ oculos vre mẽtis agat nibil muliere mobilius egritudinẽ aniꝯ motus nedũ mollit: ſed nedum extinguit tẽpus ſi diſtulero. forſitan incipient flagicioſa placere. Dimitte ferro tranſfigã boc pectus qđ ille violẽtus amauit: in q̃ pmũ excitamẽtũ libidinis infixis mãmillis digitis cõtrectauerit ſuis. Nolite me ad mei miſericordiã excitare: ſi vite parco: iã adultere parcã: ſi parcã adultere: iã parcã adulterio: ſi parcã adulterio iã placebit adulteriũ: iãcꝫ placebit adulter Inceptũ ẽ in me flagicũ ſi vite morte ꝓbibeã ne aliqñ viuet inceptũ explere: nuncꝫ ſcelus remanebit vbi incepit. Credant oẽs mei infamiã timuiſſe nõ mortẽ: qđ teſtib⁹ ꝓbare nõ poſſum. ſanguie meo ratũ efficiã. I mi anie incorrupte imaculate teſtibus innocẽtie mee. apd minoys & acbarõ

tis tribuñal: ibiq; plem regiã violate pudicitie & polluti corpis accusabis Tuq; terrestre corp?: qa tibi cãm adulterii pepisti: effunde aiam effunde cruorẽ: hoc omen vt hre incipiat supbi regis & ifauste plis excidiũ. Tuq; vir quõdã charissime: tuq; pr̃ sctissime q& cõspectũ pudore & infelicitate libẽter mea effugio vosq; amici valete: nulli romane mulieri deẽ in exemplum Lucrecia vt sibi psuadeant impudicis licitam fore vitam.

Cõmẽdat frẽs beati Frãcisci de obseruãtia. EPI. CCCCXXIX

Neas epus senen. Dominico car. firmano. S. p. d. Q̃uis scribente cesare ad negocia fratrũ beati Francisci de obseruãtia cõmendãte modestius fuerit me silere: quia tamẽ ob memoriã diui Bernardini cõterranei mei huic familie singulariter afficior: nequeo me cõprimere: cogor assistere sancte familie: neq; mea patrocinia bis negare possum: que nõ me solum sed oms xp̃i fideles suis oronibus ac piis operibus adiutant: vtinam esset in me auxilii copia & aliquid posset patrocinii meũ: pfecto nihil bis de seruis denegarem. Nam etsi sum ipse peccator & iniquitate circũdatus: diligo tamen eos quos& vitã castam mundãq; video: quia quanto minus est in me virtutis: tanto eos iuuare attentius debeo: quos& pbitas in aperto est. Vt si nequeã meis actibus deo placere borum saltem cõmendationibus reddar acceptus: sicut enim pauidi ac pusillanimes in prelio seculari milites fortium virorũ virtute saluanẽ: ita & in beati Petri nauicula prudentes & animosi naute: vecordes atq; ignauos seruiant remiges: facit hoc religio beati Francisci que apud obsernantes habetur. Hec enim veluti lectissima militum manus vndiq; cbristianorũ lustrat exercitum: nunc istam nunc illam partem tuetur: arcet insidias: impetum frangit bostium: semp armata: semper in vigilia: semper in negocio: nobis vt ocium pariat. Scimus q̃ntum sub Bernardino senensi iam supne bierusalem curie bec religio ecclesie catbolice pfuerit: q̃tumq; modo sub fratre Iobanne capistrano vtilitatis attulerit: & quid bec religio aliud agit: q̃ que iubere nouimus euangelium sentes ac tribulos ex agro dominico diuellit: semen bonum seminat: zizaniam & lolium sarculo veritatis precidit: exterminat auariciam: pellit libidines: fulminat illecebras voluptates: strangulat ambitiones & odia fugat: ignauie ac secordie stimulum adigit: & aperiens in ecclesia diebus singulis os suum penitẽtiã suadet: & viam domini in veritate docet. Hec sunt opera fratrum qui de obseruantia nuncupanẽ. Nescio cui bec non placeãt. Credo que nõ sunt omnino precisa ab ecclesia membra: oñibus borum gratam esse cõuersationem: nec me dubium babet quin sancta sedes apostolica bis xp̃i militibus afficiaẽ. Nam & romani presules q̃plurima buic familie priuilegia contulerũt: quibus ab infestationibus bostiũ pseueraret illesa. Sed audio nouissimis diebus non nibil suggestũ beatissimo patri nr̃o Nicolao q̃nto aduersus bmõi sanctam sacrãq; congregationem. Fertur cm̃ sanctitatem suam litteras Eugenii predecessoris sui: que in fauorem borum de

obſeruantia fratrum emanauerant: ſeu reuocaſſe ſeu ſuſpendiſſe: qđ mini me feciſſet niſi vt aiunt ſiniſtre de cōuerſationibus horum fratruꝫ fuiſſet inſtructus. Pernitioſa res eſt lingua fallax & ſubdola: multumq; damni ſe pe in communi affert: ſed magna vis veritatis: que cōtra omniū inſidias facile ipſam emergit. Vita horū fratrum in apto eſt. Non poteſt abſcōdi ciuitas ſupra montem poſita. Eſt hec familia quaſi lucerna ardens ſupra candebrum: que domum domini hoc eſt eccleſiam miro ſplendore irradiat. Venit aduerſus eam princeps hui⁹ mūdi: & nihil habet in illa. Fundata eſt domus ſupra firmam petrā. Nihil eſt quod in eam valeant aquilones. At q̄uis credit hec celeſtis impatoris ſuſtentata manu: neq; timeat verſucias ſerpentinas: cupit tamen eius conſilio confoueri: qui locum magni dei tenet in terris. Nametſi domus ipſa dirui ſiue demergi beati franciſci nauicula nequeat: poſſunt tamen ex inquilinis ſiue ex nautis nō nulli piclitari: neq; omnino tuta eſt niſi apoſtolice ſedis preſidio muniat. Meum nihil eſt de alto iudicio ſacri ſenat⁹ cenſere: aut de prima ſede qcq; dicere: cuius opera iudicare in terris mortaliū nemo poteſt: non tame errare me putauerim ſi apud dignationē tuaꝫ animi mei ſecreta aperuerim & quod ex vſu crediderim: ſapientie tue palam fecerim. Nam & hoc iuraſſe memini me facturum: cum ſacris pontificialib⁹ initiarer. Ego vt apte loquar tua dignitate vehementer timeo: ne nouitas hec ſcandalum pariat: ſi fratres de obſeruantia ad cōuentuales migrare pmittant. Hoc em̄ in primis non intelligo licitum eſſe. Vouete & reddite ſcriptum ſcimus: ſeruanda ſunt que ſane mentis ꝓmittunt puberes. Claudenda eſt porta que ducit ad interitum: aperienda que monſtrant vitam. Sunt preterea vt fama eſt ſupra viginti milia fratrum qui de obſeruantia dicuntur. Tota chriſtianitas his plena eſt non eſt leue tantam offendere multitudinē: incautum eſt cum his contendere. Q̄z ſi dicatur multo plures eſſe cōuentuales: doctrinam horum perſpicatiorē videri: predicationes quoq; in omnibus vrbibus audiri. Nihil moueor. Parum prodeſt ſermo cui vita cōtraria eſt. Neq; ſcientia ſine ſapientia proficit. Monaſteria cōuentualium cōmuni ac ruere cernimus. Obſeruantium augent & florent: his principum aures patent: neq; pōtifices alii aut alii prelati his aduerſant. Nihil em̄ ab his parochialiū iura leduntē: ſubſidio plebanis nō oneri ſunt. Conuentuales aūt tunc offertoria recipiunt: nunc de iure ſepulcrali cōtendūt: ob quas res acceptiores oīm ppl'o ſunt obſeruātes q̄z cōuētuales. Taceo de vita diſpari q̄ ipſo noie deſignat: mihi ꝓfecto nō videt expediens romanū potificē hanc familiā cōtriſtari debere. Et qm̄ tua dignatio veritati fauere ac diuertere ſcandala ꝓ ſua virili cōſueuit: ꝓſumpſi hec tibi ſcribere Intelliges ex lr̄is ceſaris animū: eius vtile cenſeo ꝓuideri. Frater iobānes homo dei eſt. ppli germanie quaſi ꝓpham eum habēt: poſſet cum vellet eleuato digito magnā turbaꝫ facere: ſentio ex his qui penes eū ſunt egre ſibi eſſe qđ de bulla Eugenii fertur: ſed homo ſapiēs ſpem vultu ſimulat:

premit altum corde dolorem: q̄uis scio cōstantiā eius immobilē neq̄ timendum eē que semp aplice sedis dignitatē ac eminentiā p̄dicauit retro cedere linguam. Decet tñ summū pōtificas ꝓuidentiā bis bñfacere: eosq̄ cōsolari qui de romana eccl̄ia sunt benemeriti: qualem eē hunc Iobannē cum suis fratrib⁹ nemo qui sapiat inficias ibit. Hec bona venia dixisse voluerim: tua dignatio que libera voce dico in partē recipiat meliorē: meq̄ suo more cōmendatū habeat. Ex nouaciuitate die. xi. Ianuarii.

Reꝑbēdit scribentē insolito latino. EPISTOLA CCCCXXX

Neas eꝑs seneñ. Ambrosio spānochie. S. p. d. Cincurrellus pape tabellarius tuas l̄ras ad me detulit: quas rectius dixerim lituras. Nescio grece an hebraice scripsisti. Latine quidē minime: non intellexi vnicum verbum: nec penes me quis q̄ fuit qui tuos caracteres cognosceret: ꝓinde est igit̄ ac si nihil ad me scripsisses: reseruo penes me scripturam tuam: vt cum rome veniā: tibi reddam & a te petam expositionē Interim nō est qđ possim rñdere nisi mihi glosulas miseris. Vale & scias me deinceps latinas l̄ras non vncinos mercatorios didicisse. Ex ratispona die. iii. Anno dñi. M. liiii.

Tractatulus de educatione liberorū ꝑ Eneam siluium editus. ad Ladislaum nobilissimū bungarie & bohemie regem.

Ereníssimo principi dño EPISTOLA CCCCXXXI

s Ladislao pānaniorū ac bohemie regi & potētis austrie duci. dño suo. Eneas eꝑs tergestinus. Si quem virtuti opam dare: totumq̄ se bonis prebere actibus oportet: hunc esse te Ladislae rex inclite nemo qui sapiat inficias ibit. Maximis nanq̄ regnis & amplissimis principatibus postq̄ tutele finieris annos expectaris impaturus: quibus nisi consummate prudētie fueris diu dñari nō poteris. Regna virtuti parēt & resistunt viciis. Sicut olim impatoris ignauiam roma nō tulit: sic hodie regis desidiam bungaria detestat̄. Nulli magis q̄ regnanti opus est sapia quo pacto recte gubernauerit alios. Et quem ꝓrius subuertit error rex insipiens se pdit & ppl'm. Sapiēti in melius oīa cedunt. Per me inquit sapiētia reges regnāt & legum cōditoris iusta decernūt. Tu g̃ dum puerum agis: & cum natu grādis fueris: optimis te p̄ceptis imbui fines. Ad quas res ꝓuocare te q̄z maioꝝ tuoꝝ exēpla debebūt: qui romano impio cū maxima laude p̄fuerūt paterni atq̄ mīni ꝓgenitores. Et qui te genuit diue atq̄ indelende mēorie pater Albertus: quibus dedignare fedissimū fuerit. Maioꝝ qui regna suscipit: & virtutes q̄z suscipiat consentaneū est. Succedis in nobilitate: cura vt morū simili modo successor fias. Nobilitas sanctis vestita moribus laudi dat̄. Nihil ē nobile qđ vicioſum. Quis em̄ generosum dixerit hunc quo indignus genere est: & predaro nomie tantum insignis. Sane & animalia muta q̄uis laudatis orta pentibus nemo generosa optat nisi fortia. Sic boies appellari nobiles iure nequeunt nisi virtute ꝓpria cōmendati. Miserū ē vt Iuuenalis ait: aliene incūbere fa

me:ne collapsa ruant subductis tecta columnis. Ad virtutem autē cape-
scendam lr̄arum studia plurimū adiumenti prebent. Nec cuiq̄ magna q̄
regi doctrina congruit. Quod intelligens romanus impator francoꝝ re
gi cui tunc amicitia iunctus erat: p epistolam magnope studebat liberos
vti suos literis erudiri curaret. Illiteratumq̄ regem nil aliud q̄ coronatū
asinum esse dicebat. Nec ego romanorum principes dum respublica flo
ruit illiteratos esse comperi:sed domi atq̄ militie & in senatu & in exerci-
tu dominatam esse doctrinam:manifestumq̄ omnibus est postq̄ excluse
sunt littere omnes elanguisse virtutes. Nam & armate quoq̄ militie in-
firmata est manus:& ipsius principatus quasi p̄cisa radix. Socrates qui-
dem(vt est a boetio relatum) fortunatas esse respublicas opinabat̄:si re-
ctores earum studere sapientie contigisset. Soli nanq̄ pfecti sunt homies
qui ciuiles cum ph̄ia partes querunt immiscere: sibiq̄ gemina vendicāt
bona. Nam & eoꝝ vitam qui cōmuni seruit vtilitati: & summa cum tran
quillitate nullis obiecta fluctibus: p sapientie studia versat̄. Principibus
igit̄ & qui regnaturi sunt expiundū est totis viribus: vt & publica confi
ciant̄ negocia & ph̄ia vendicet̄: quēadmodum pro tēporibus attinere
videbit̄. Sic em̄ pecieles ciuilia tractauit officia: sic archita tarentinus:sic
dyon syracusanus:sic rabanus epamunidas:quoꝝ duos (teste plutarco)
platones cōstat fuisse discipulos. Pretereo nr̄os scipiones sabios. Catho-
nes. marcellos cesares:quibus summa laus summa eruditio fuit. Ad ho-
rum ergo te modu3 cum tēpus aderit cupim⁹ regnaturū: vt fatigata ma
gnis calamitatibus hungaria: ac seuis erroribus concultata bohemia: te
duce respirent:splendoriq̄ pristino restituant̄. Quod ꝓculdubio conse-
quemur:si spem quam de te prebes secuta res fuerit. Odorē nanq̄ bonū
de te hausimus sicut odor agri pleni cui dn̄s bn̄dixit. Magnu3 est future
ꝓbitatis indiciū:quia nec videre nec audire turpia potes. Nemo tibi nō
modestus sodalis placet. Morales hystorias totis hauris aurib⁹:indiesq̄
fieri melior p̄ceptoris tui monitu niteris. Sic mihi qui te instruit teq̄ ob-
seruat & amat maxime: vir tum doctus tum ꝓbus de te locut⁹ est caspar.
cuius hortatu libellum hunc de te scribere sumus aggressi. Precatus em̄
summo studio nos fuit: vt aliquid scriberemus ad eruditionē institutio-
nemq̄ tuam:aptum & compendiosum. Optauissemus hoc oneris alteri
fuisse mādatū:qui & pulcriora & meliora q̄ nos tradere potuisset. Neq̄
em̄ tu es quem mediocria deceant:neq̄ nos sumus qui sublimia prestare
valeamus. Sed neq̄ obsequiū tibi neq̄ preceptori tuo voluntate negare
debuimus ne vel maiestati tue vel dilectioni sue videremur aduersi: nūc
presertim quādo saluatoris nostri natalitia celebramus:in quibus mos ē
fidelibus xp̄ianis inuicem munera missitare:donādu3 quidē tibi aliquid
hoc tpe fuerit. Sed quid est quod elargiri tibi nostra pauptas queat. Nō
possumus cum piscatore dicere:surge & ambula:quia nec hui⁹ meriti su-
mus: nec tu deo fauente hoc indiges auxilio. Sed aurū & argentū nō est

mibi expiri licet & dicere. Quid g̃ tibi donare aliud possumus q̃ tui q̃d magistri precibus flagitamur: prestant auro atq; argento virtutū p̃cepta quibus si quis equos vestimenta lapillosq; pretulerit: is equo aut lapidi q̃ sapienti viro similior est. Ex bis g̃ succinctum opusculum tue seruituti deuoueram q̃d tibi nascente dño iuxta rep̃sentationē eccl'ie totannis institutū dono daremus. Nescio quo pacto in manib⁹ creuit opus: obscuritatem dū fugim⁹. breues eē desinim⁹. Est tñ opi modus: nec fastidienti plixitati nec tenebrose obnoxi⁹ breuitati. Tu parum munus ex paupe domo benignus suscipe bonicq; cōsule: paruūq; p̃cio nō vtilitate pēsabis Hoc em̃ libello quē in ptes q̃ttuor diuisimus: q̃ regis pueri: q̃ iuuenis: q̃ viri queq; senis esse studia dicanē: vt ex claris auctoribus accepimus tue sublimitati mōstramus. Speramus em̃ bas oēs etates nō ingressurum te modo: verumetiā egressurū: ad q̃s beate beneq; dirigendas. q̃d defuerit scriptis nostris (nō quippe id paucū erit) ex alioq; fontib⁹ hauries. Vale.

De puerorum ingenio naturali. Et quomo natura ipsa ceca est sine disciplina Rubrica prima.

O Mnibus qui ad virtutis culmen ducendi sunt pueris: naturam in primis bonam & discipline capacem esse oportet. Sed banc prestare neq; tuum est neq; humani studij solius dei munus est celesteq; bonum. Pauci repiunē quib⁹ natura indocilis sit. Sicut enim aues advolatum. Quintilianus ait: equi ad cursuz ad seuiciam gignunē: sic hominis est ꝓpria agitatio mētis atq; solercia. Ebetes vo atq; indociles nō magis s̃m natura q̃ ꝓdigiosa corpa & insignia mōstris edunē. Et q̃uis alius aliū prestet ingenio: nemo tñ repiē qui nihil sit studio consecutus. Sed accipim⁹ naturam tibi esse rectam & docilem: superest igiē vt disciplinam & exercitationē suscipias. Sicut em̃ ceca est sine disciplina natura: sic sine natura macerata est disciplina: in vtraq; parum momenti fuerit si sub traxeris exercitiū: sed bisce tribus absolutio compaē. Accede igiē fauente numine & acceptis discipline regulis exercitationē vtutis amplectere:

Q̃ in duobus p̃cipue pueris sunt erudiendi.

D Vo sunt in pueris erudiēda: corpus & anima: de cura corporis prius. Nam in matris vtero quidem formari corpusculum prius deinde animā infundi dicemus. Eruditionē deinde mētis annectemus: interdum mixtim agemus. Quidam fieri vtrunq; simul censent ab infantia: & primis vt aiunt vnguiculis incipe debere institutionē pueri. Sed preterita sunt bec tempora tibi (vtinā nō ignaue) ad etatem tuam festinandū est: ad bec te puerū habemus: audi precepta que dam⁹ puero: dum te alloquor teq; cōmoneo: & p̃ceptores tuos qui tuam curaz gerūt omnes alloquor. Meminisse nāq; illos oportet eorū q̃ ad troyanū cesarē plutarchus scribit: qui publico s̃mone discipulor⁹ delicta in p̃ceptores refundi cōmemorat: deprauatū em̃ neronis ingeniū: nō defuerūt qui senece ascriberēt. Socrates cū malo inductum bone indolis puerū aspexisset:

pedagogum eius pcussisse tradit. Relatū est a babylonio dyogene. Leonidam Alexādri pceptorem quibusdā illum viciis imbuisse: q robustum quoq; & iam maximū regem ab institutione pueri sunt plecuta. Insulsi ergo atq; anio deliri sunt. qui filioꝝ suoꝝ curam quibusq; & sine vllo delectu cōmittunt. Ego illos aut eruditos eē voluerim qđ primū est: aut se non eruditos scire. Nil em̄ peius ē his qui paululuz aliquid vltra primas līas pgressi: falsam sibi (vt quintiliani verbis vtamur) sciētie psuasionez induerunt. Recte igit̄ Philippus macedo Alexādro filio suo prima līaꝝ elementa ab Arestotile tradi voluit: summo illius etatis pbo. Nescio qs error leonice locum fecit. Recte etiam peleus achillis cure phenicem p̄fecit vt ei dicendi pariter & agendi ductor foret & magr̄. Oportet aūt preceptorum vitam nullis obnoxiā esse criminib9: irrepbensos mores optimum expimentum vt nec habeant vicia q̄ vetant. Nō sint austeritate tristes: nec cōmunitate nimia dissoluti: quos nec odire nec cōtemnere iure possis: quoruz fmo plurimū de bonesto sit: ne ab his vicia discas q̄ postmodum sit opus dediscere: in quibus exuendis magna difficultas est: & onus dedocendi grauius est q̄ docendi: ppter qđ Timotheū clarū in arte tibiarum dupliçes ferunt ab his quos alius instituisset solitum exigere mercedes q̄ si rudes discipulus accepisset. Tecum certe actuz est optime. qui tales sortitus es magros: quoꝝ si pcepta tenueris: & optimi viri possis m clarissimi regis assequi famā. Hoꝝ officiū est vt sicut coloni suis arbusculis circūponunt sepes: sic tibi cōsona laudabilis vite instituta admonitionesq; circūferant: vnde rectissima moꝝ germina pollulāt: bonestatis em̄ fons atq; radix est legittima disciplina. Tecum tamē monitis non plagis agant: q̄uis em̄ cedi discipulos sit receptum. & Crisippus nō improbet. Iuuenalisq; verba ferant̄. Metuens virge iam grādis achilles cōtabat patriis in montibus. Maius tn̄ apud me podus babēt. Quintilian9 atq; plutbarcus q̄ ad bonesta pueros studia nō plagis aut ῥberibus: sed monitis & rōnibus ducēdos aiunt: verba suos decent nō liberos. Nobilib9 pueris & maxime regum maioꝝ laudes ac vitupia q̄ verbera cōmoditatem afferūt. Illa ad bonesta cōcitant: hec a turpitudine cohibēt. In vtrisq; tn̄ adhibēdus est modus ne quid nimis sit. Pueri nanq; in modicis celebrati laudationib9 intumescūt: nimis aūt affecti iniuriis frangunt̄ anioq; deficiunt: at ex plagis odia surgunt q̄ ad virilem etatē vsq; pdurant. Addiscenti aūt nihil magis aduersuz est q̄ pceptores odisse; quos tu si recte facere volueris nō minus amabis q̄ ipa studia: & pntes eē nō quidē corporis sz mētis tue iudicabis: multū ꝑ & pietas studio cōfert. Audi rursus Iuuenalē Dii maioꝝ vmbris tenuē inqt & sine pōdere terrā: Spirantesq; trocos & inurna ppetuū ver. Qui pceptorē scti voluere pentis. Esse loco.

De cura corporum & qualiter nutriendi sunt pueri.

E preceptoribus satis dictum est. Nūc videndū arbitramur quō illi corpori tuo curā pbere debēt. Quā psuetudinē puerile corp9

accepit: eundē seruare succedēte tpē cupis. Cauendū ē igit ne tumis molliter enutriat ne somno plus q̄ satis ē: aut quieti indulgeat. Mollis educatio quā vocamus indulgentiā: neruos oēs & mētis & corpis frangit. Vitanda ē plumarū mollicies: berere sericū carni nolim: interdū grosso lino vtendum est: sic fiunt mēbra solidiora: & laboris magis patietia. Cūq̄ sis natura pulcerrim⁹ & digna sceptro soboles: studendū ē vt gestus forme rñdeant: vt recta sit facies ne labia detorqueas ne linguā fugas: ne vicium ebrietatis effingas: ne seruilē imiteris vernalitatē: ne supin⁹ sit vult⁹ ne deiecti in terrā oculi: ne inclinata vtralib⁹ ceruix: ne inducte rustice manus: ne status indecorus: ne sessio irridenda. Cilio⁹ motus apte retinēd⁹ recta sint brachia: neq̄ in pferēdis pedib⁹ rusticia. Nihil p̄t placere q̄d nō decet. Nouit hoc Philipp⁹ alexādri pater: qui cuz multos q̄s bello cepat venūdans: sublata impedita q̄ tunica sederet nequa q̄ decore & vnus ex his q venūdabant̄ clamaret. Ignosce mihi Philippe: nā a p̄re mihi amicitia tetum est. Vñ tibi amic⁹ eēt hō interrogat. Et illo ꝓpius accedēte atq̄ submissa voce dicēte: parūper inferius clamidē demittito: ita em̄ ineptus sedes istum ait Philippus dimittite. Nā q benīuolus atq̄ amicus eēt latebat. Seruādus ē igit in motu oisq̄ statu decor. In q̄ re tā curiosi greci fuerunt: vt gestus legē cōscripserūt: quā cironomica vocauerunt: eā socrates ꝓbauit. Plato in pte ciuiliū actionū posuit. Crisippus in p̄ceptis de educatione liberoꝝ non omisit. Sunt etiā corpis q̄dam certamina q̄ minime contēni debēt: sed ei⁹ rei p̄ceptores audiēdi sunt: vt q̄ntum satis erit i his elabores: q̄ & apta q̄dam mēbroꝝ cōpositio sil' & robustitas acquiritur. Bona em̄ in pueris corpis habitudo bona q̄z senectutis fundameta iacit. Cunq̄ regem inesse p̄liis sepi⁹ oporteat: militarib⁹ certaminib⁹ exercere pueros couenit: quē regni gubernacula manēt. Bellū em̄ educatū in vmbra corpis habitudinē repudiat. Macillētus aūt miles & bellis assuet⁹ in certaminib⁹: pugiles feroces & structas plio ꝓpulsat acies. Non g̃ ab re fuerit te quē sepe cōtra tburcos pugnare necessariū erit: arcuz in puericia tendere: fundam iactare: rotare: sagittam dirigere. Hastam iacere: equos ascēdere. cursitare. saltare. interesse venationib⁹. nāciscī nandi piciam. Nihil est turpe discere q̄d licet bōneste facere. Audi virgilium de pueris ytalorum q̄ referat. Natos ad flamam primū deferim⁹: seuoq̄ gelu duram⁹ & vndis: venatu inuigilant pueri siluasq̄ fatigat flectere eq̄s ludos & spicula tēdere cornu. Ceterū nec puero ludos interdixerim q non sunt obsceni: ludere cum equalibus pila: quē admoduz tibi Iobānes binderbach vir doctus p̄cepta cōscripsit: & laudo & ꝓbo. Est trocus: sunt & alii pueriles ludi: qui nihil turpitudinis bñt: q̄s tibi nōnunq̄ p̄ceptores pmittere debent vt sic laboris remissio fiat: & alacritas excitet̄. Non est semper litteris seriosisq̄ rebus incūbendū: nec immēsi labores sunt pueris adiiciendi sub quibus defessi corruant: & alioquin pondere molestiq̄ pressi doctrinam minus mansuete p̄cipiant. Plante nanq̄ cum modicis alunt̄

aquis: mltis suffocant. Nosse oz vitã nr̃am in duas ptes eẽ diuisaz: in studiũ ac remissiõz. Sic vigilie somnꝰ pax bellũ estas hyems operosi festiq; dies laboris ꝯdimẽtũ ẽ ociũ. Itaq; nec laborẽ sumere nimiũ. nec ocio nimis indulgere oz. Hostes. n. disciplinaꝝ vt a platone dictũ ẽ labores et somni.

Quali cibo & potu pueris vti cõuenit.

c Orpalia pueroꝝ exercitia qui regnũ expectãt q̃lia debẽt eẽ: qualesq; ludi iam tenes. Nunc de cibo potuq; dicamꝰ. Modicus ac tẽperarus cibus. vt Hieronymꝰ ad rusticũ scribit: & carni & anie vtilis est. Assit igit̃ rõ vt tales & tantas assumas escas: quibus nec corpꝰ oneretur: nec libertas anie pregrauet̃. Et q̃uis cibi refutandi sint qui difficulter digeri pñt ꝓuidendũ tũ est ne delicatis assuetus cibariis cõmunia demum fastidias. Non semp est in vrbibus degendum. Eris nõnunq̃ in castris. in siluis. in desertis locis vbi necessarium erit grossioribus vti cibis. Sic nutriendus est puer: ne cum tp̃us expostulet: bouinas carnes abhorreat. Adde ꝙ bellatori bmõi futuro cõuenit porrigere dapes: nõ q̃ delicatum sed q̃ robustũ corpus efficiãt. Si quis p̃terea passulis. amigdalis. cõfectis ex succaro cibis. ꝑuis auiculis. bedulis. agniculis lenioribusq; semp mensis vtatur: quibus demum mensis releuari restaurariq; poterit si ceperit egrotare.

De supfluitate in esu quarundam patriarum.

a Ttingã nũc aliquid qđ multi ex tuis subditꝫ reprobãt. Quis em̃ vel australis est vel hungarus vel bohemꝰ: qui de frugalitate mẽsarum libẽter audiat disputantẽ. Quid em̃ est qđ in his regionibꝰ maioribꝰ offerat̃ p̃coniis cibariorũ luxurie & laute gl̃ia mẽse. Quid ẽ qđ familia magna ꝓbet magisq; p̃dicet: q̃ diuitis cene numerosa fercula. Ille magnificus inquiũt: ille celebrãdus: illi voluppe seruierim: cuiꝰ culina sp̃fomat: semp vncta est: cuius gule nulla obstant precia: qui splendide cenat: & raris & longe quesitis vtitur ferculis. Cuius cellaria redundãt ferculis patentq; omnibus. Sic hystriones loqui sic parasiti scurreq; solent: quibus viuendi cura in solo palato cõsistit. Et qui sardanapalli sequẽtes ingluuiem: gruis collum mallent habere q̃ suũ. Sed nihil est optime puer indolis: quod eque effugere sapientem oporteat: q̃ viuere ad ostentationem: populares aures sequi: non aũt veram rationẽ vsq; adeo viuendi ducem habere. Spernendi sunt inanes rumusculi: fugiendi assentatores. Non est appetenda laus q̃ ore ab insani manat. Clarissimus patruelis tuꝰ Fridericus cesar: qui nunc monarchiam tenet imperii: tanq̃ sapiens tam sobrium se ostendit: non vino non cibo se implet: castigata prandia castigatas agit cenas: non curat hic quid de se bibuli ferant. Sapientum nanq; non ebriorum p̃conia venatur: sed ne longius euagemur. Quid sibi vult tanta ferculorum numerositas: que diuersitate carnium atq; saporũ delectatione cõuiuas quasi captiuos tenet. Nõne morbi ex nimia saturitate cõcitant̃. Quot sunt qui postq̃ gule voluptatem expleuerint: vomitus

cogunt̄ sustinere molestiam: vt qđ turpiter ingesserunt turpius egerant
Afferent ministri tui si sapient coram te non plurimas epulas: noli prefi-
nire numerum: qui te regunt & sanitatis & virtutis & maiestatis & tem-
poris & loci consideratione babeant. Impatoriam domū iulius cesar nisi
solenne cōuiuiū fuisset tribus voluit ferculis cōtentari. Cesar augustus in
summo fastigii culmine secundario pane & piscibus cōtent⁹ iubilus erat
Dicet aliquis: quid nero: quid caligula: quid vitellius. Nunqd cōmessa-
tiones in modice frequētam⁹: baud inficiamur: sed imitari optimos non
pessimos & glorioso nō illaudatos decet. Rursus adiiciat̄ aliter in ytalia
vbi famem calor extinguit. aliter in germania vbi frigus comedēdi ꝓuo
cat appetitum regulanda est mensa. Neq; boc negamus. At nō multum
comedere cuius ardet stomachi rabies: sed varia illum sumere preciosaq;
ꝓbibemus. Meminisseq; te volumus dicti cōuiuarū vocabuli. Non em̄
vt greci: sic & maiores nostri cōpotationes cōmessationesq; voluerūt: q̄si
vini cibiq; gr̄a cōueniat̄: sed cōuiuia vt simul viuerēt. Socrates mltos p̄
terea velle viuere dicebat vt ederent & biberent: se aūt ꝓpterea & edere
& bibere vt viueret. Ad quē modū quicunq; se limitauerit is ꝓfecto nō
magnos sumptus in cenis bēbit. paucis nanq; & minimis rebus natura
cōtenta est. Arestoteles vir clarus & inditus cū de voluptate gustus atq;
tactus. i. cibi & veneris disputaret: ab bis ꝓficiscerent̄ sensibus delectatio
nes solas hominibus cōmunes esse cum bestiis asserebat. Atq; idcirco in
pecudum baberi ferarumq; numero quisquis esset bis voluptatibus im-
peditus. Cetere ex rebus aliis ꝓdeuntes homini tm̄ ꝓprie sunt sicut apd
macrobiū in saturnalib⁹ Eustachi⁹ affirmat. Quis igit̄ bns aliquid būani
pudoris voluptatib⁹ bis duabus coeundi atq; comedēdi gratuleť: q̄ cō-
munes sunt cum asino & sue. Sed de venere adolescentē magis q̄ puerū
cōmone facē optebit. Interim cū cenaꝝ sumpt⁹ rep̄bēdim⁹. Catonis ſmo
venit in mentē: qui cum apud romanū ꝑplm in ꝓdigalitatē & in modi-
cos sumptus inueberet. Qz̄ inquit difficile est advētrem oſonem babere
qui aures nullas babet ꝛc̄.

Ne pueri imoderati sint in bibendo: & q; turpe est eis vinū appetere.

v Erum cū delectatio gustus pleroq; nō min⁹ in potu q̄ i cibo de-
tineat. Cauendū ē tibi ne vel multibib⁹ vl optimibib⁹ fias: oēmq;
inebriē vitabis. Sit moderata bibitio nō que mentē grauet sed q̄
sitim auferat. Multū succi in pueris ē: lacte sunt & sanguie pleni: raroq; si-
tim sentiūt. Appetitor etiam puero nibil turpi⁹ ē. Vsus vini sicut Valeri⁹
ait. romanis olim feminis ignotus fuit. Quid pueris feremus ne puerosꝝ
bachari mentes aut vini surgentē ingenii iugulabim⁹ mero. Qz̄uis theu-
tonico more in vas vino miscere aquam: mibi tamē nulla rōne ꝑsuasum
fuerit fumosum vinum nisi aqua castigatum puerorum mensis apponi
debere. Relatum est mibi ex bobemis proceribus quendam fuisse qui li-
beros ab infantia suos atq; ab ipsis in cunabulis solius. Maluiatici aut

reuolui magnis & crebris hauſtibus aſſuefaceret. Sic em̃ aiebat. Poſtq̃ vi ri fuerint multũq̃ biberint: nullius vini potentia mentem amittunt. Sic fortaſſe nutritus fuerat Cirus iunior qui cum lacedemonios vt ſecum ſo cietatem inirent hortaret̃. Cor ſibi dicebat longe grauius eſſe q̃ fratri. Nam & plus meri q̃ ille biberet & melius ferret. Stulta & inanis cautio ne ſis aliquando ebrius ſemper ebrium eſſe: non perdunt qui ſic nutriti ſunt mentem: cum maxime bibũt: ſed ſtultam adherentẽq̃ ſemper ebrie tatem continuant. Non ibi memoria eſt: non viuor̃ ingenium: non bo narum cupido artium: non glorie non honeſtatis ſtudium. Verum ne cũ iſtiuſmodi beluis conflictari videamur: quibus inter homines locum da re ſcelus arbitramur: ad Platonẽ trãſeamus & quam ille diuinus vir devi ni potu ſniam tulerit audiamus. Hic em̃ non paſſim haurienda vina ſed modicis & honeſtis inter bibẽdum remiſſionibus refici integrariq̃ ani mos ad inſtauranda ſobrietatis officia ſapienter exiſtimauit: nec diffugiẽ das eſſe oino vini potationes: quia nullus cõtinens prorſus aut tpatus ſatis fideliter videri põt: cuius vita nõ inter pericula viciorũ & in mediis voluptatum illecebris explorata ſint. Nam tui libentie gr̃eq̃ omnes cõ uiuiorum incognite ſunt: quicq̃ iſtor̃ oino expers ſit: ſi eum forte ad pci piendas has voluptates aut voluntas tulerit: aut caſus indixerit aut ne ceſſitas impulerit: mox deliniri & capi: neq̃ mentem eius aimq̃ cõſiſtere neceſſe eſt. Muniẽdus eſt ergo puer aduerſus vini maliciã: nõ fuga ſicut egyptii faciũt: neq̃ ingurgitatoe ſicut bobemis placuit ſed animi vigore & cõſtanti pñtia: & vſus moderatiõe tpatus fiat & cõtinẽs. Vtimur autẽ vino nõ nobis vti dominet̃: ſ̃ vt calefacto ſil̃ refectoq̃ anio ſi qd in eovl̃ frigide triſticie vel torpentis verecũdie fuerit diluamus: qd tũc faciamus cum modicũ & tolerabile vinũ ſumim⁹. Sint g̃ cõuiuia q̃ te pñte fiunt & in cibo & potu caſtigata: ſuiſq̃ regulis limitata: ſobria ſine luxuria. ne vel anime vel corpis officia p̃pediãt. Nõ ſit illic triſticia nec vult⁹ nubili: aſſit & aliq̃n riſus. Nõ laudo. Craſſum quẽ ſemel in vita riſiſſe Cicero ſcribit. Nam ſaluatorẽ nr̃m riſiſſe nunq̃: alteri⁹ q̃ bois officiũ fuit. Aſſit in cõui uio grauitas ſed leticiã nõ excludat. Aſſint voluptates ſed laſciuiã nõ in ducant: Aſſit muſica oblectamẽta ſed nihil turpitudinis afferant.

De corporalibus delitiis compeſcendis.

c Eterũ qa corpus adhuc tractam⁹ cultũ: ſuccincta Platonis ſnia re ferenda eſt. His tantũ indulgeri corpi vult: vt pb̃ie miſteriũ p̃ſta re poſſit. Qd dictu⁊ prudẽter putam⁹: ſi reipublice curã ſub pb̃ie ſtudio volum⁹ cõtineri. Nã qui corpus optime curant: animũ v̊o q̃ eius ſeruitio vti debet negligunt: nihil ab bis differũt: qui vt organa pfectiſſi ma poſſint habere omi ſtudio cõquirunt: artem v̊o cuius gr̃a cõparãt or gana omnino deſpiciũt. Contra ſeruãdum eſt. Nam caſtigare & cõpeſce re eius impetus velut imanem quãdam beluam oporteret: & eius aduer ſus animam temerarios motus ratiõis habena cohibere. Pitagoras cum

intellexisset ex familiaribus suis quēdam exquisitis vt pinguis fieret in dulgere cibariis. Hic inqt nō cessat molestiorē sibi carcerē struere. Gneus vo Pompeius cui magno cognitione fuit cum aduersa valitudine laboraret: iussit medicus vt turdo vesceret. Illum sui frustra q̄siuere. Erat em̄ preter anni tēpus. Cunq; ex familiaribus quidā dixisset fore vt apud Lucillum turdi. quem penes annū integrū nutrirent̄ inueniri possent. Tñ ille q̄uis egrot⁹: g̈ inquit nisi Lucillus studeret delicijs: viuere Pompei⁹ non posset: ac dimisso medico paratu facillimis ac vilibus vsus ē. Illud solum cibo curandū est: vt necessitas corpi tribuat̄: vt possit esse laboris patiens. Itaq; ventri nō ad voluptatē: sed ad sustentationē porrigere oportet. Nam qui cenas sp atq; coq̄s mente agitant epularūq; gr̄a terras mariaq; pscrutant̄: miserabili admodū seruitute premunt̄: & grauissima dño tributa pendunt: mibi leuius patientes: q̄ qui apud inferos penas dant veluti ignem diuidentes & cribro aquā ferentes. ac pfossum vas implere anbelantes sicut Basilius ait. Queris tñ quid de vestitu ceterisq; corpis cultibus sentiamus: absoluam paucis quid arbitrer faciendū. Tōderi aut animari vltra q̄ necessitas sit aut miserorū est (testimonio dyogenis) aut iniuriarum itaq; occupatū esse in corpis ornatu aut leuis est bois aut omnino vani: aut illi⁹ qui ꝓbarū insidiat̄ virginū matronarūq; castitati. Obseruandum est supuacue moliaris ne plus corpi tribuas q̄ animē cōmodum sit: turpeq; regi fuerit ꝓpter nimiā corpis curam effeminatū videri. Est aūt adbibēda in omni cultu mūdicia: nō odiosa nec exquisita nimis: sed agrestēq; fugias & inbumanā negligentiā. Nam demosteni & bortēsio ꝓbro datum est: quia vestitu & cetero cultu corpis nitido venusto nimisq; accurato fuisse tradunt̄. Puero tñ & viro regi dignitas babenda est Nedum iactantie rumorem fugit in auaritie labat̄ infamiaz: qua nibil est in principante detestabilius.

Q̄z nibil est in terra preciosius nibil p̄stantius illuminato intellectu.

Absolutis breuiter bis que de corpis cura dicenda sensuim⁹: ad institutionē mentis festinat oro. In qua re pſuadere volimus nibil esse qđ bomines in terra possideant preciosius intellectu. Cetera quidē bumane vite bona pusilla sunt atq; indigna: que multis laborib⁹ insectemur. Pulcra nobilitas sed alienū bonū. Preciose diuitie: sed fortune possessio: venusta gloria: sed incōstās. Forme decēs sed caduca puoq; durans tpe. Optāda sanitas sed pmutationi prsus obnoxia: cōcupite vires sed egritudine aut senectute facile cōtabescunt. Nibil p̄stantius intellectu & rōne. Hoc nullus fortune tollet incursus: nulla calūnia distrabet. Cūq; reliq̄ oīa tpe minuant̄: sciam & rōem senectus auget. Bellum singula trabens atq; oīa ferens: solam doctrinā nequit eripe. Megarā cum demetrius captā solo eq̄sset. Stilpbonē p̄bm illic oim nudum interrogauit: an suoz quicq; amississet. Cui stilpbon baud equidē inqt: belluz em̄ nulla ex virtute spolia ducit. Ac socrates cum Gorgias pcontaret̄: an persaz regē

felicem esse putaret. Nescio inquit qntum virtutis habeat & disciplinę. Perinde ac hisce nō aūt fortune bonis pśistat beatitudo. Acci hoc dictuꝫ est & memorie cōmendato Ladislae rex olim ditissime cuꝫ regna tibi maxima debent: non tamē felix dici poteris: nisi virtute perditus & anie magis cuꝫ fortune bonis abundaueris. Regna nancuꝫ & opes non magis possidentiū sunt cuꝫ cuiuscunqꝫ: sed vt in seculari ludo nunc huc transeunt nūc referunt illuc. Sola virtutis & viuenti & mortuo stabilis est & firma possessio. Iurecꝫ diuitibus Solon inquit. Et nos nō pmutabimus cū virtute diuitias. Tibi ergo cum diuitie affluant: curādum est ne virtutes desint sine quibus nedum regis sed nec viri nomē quisqꝫ mereat. Sicut hyemi necessaria p serenitatē pare cōsueuit: ita & boni & optimi ad senectutem virtutis viaticum in puericia vendicare debent. Quis nouit humāe vite variabiles casus. Nihil est sub luna fixum nunc diuites homies sunt nunc paupes: nunc regnant nunc seruiunt: nunc sanitate gaudent nunc egrorant. Nemo scit mane quo vesp vebat. Nemo tādiuinos habuit fauentes crastinum sibi vt polliceri possit. Ob quā rem Theseus vt scriptū apud Eutripedē Cicero refert: sic dicere solitus erat. Nā qui audita a docto meminissem viro futuras mecū cōmentabar miserias: aut mortē acerbam aut exilii mestam fugam: aut semp aliquaꝫ molē meditabar mali: vt siqua iniecta duritas casui foret ne me impatū cura laceraret repens. Sed nulla res est q aduersus nouercātis fortune impetus certius cuꝫ phia solamen prebeat. Hinc iunior Dyonisius cum eiectus tyrannide & in exiliū actus interrogaret quid sibi Plato & phia pfuissent: vt eq rndit animo facileqꝫ ferrem fortune mutabilitatē. Siue igit aduerse nobis siue secunde res fuerint: ad phiam qđ est virtutis studiū recurrere debemus: cuius potissime reges cuenit amatores existere. Pluríma sunt necessaria regi: qui sicut Arestotili placet lex est q̄dam aiata. Magnū est regni pondus: quia nō tm sui curam rex hre debet vt salu? fiat: sed ppli q̄ꝫ vt creditā sibi multitudinē recte dirigat p iusticiā in viā salutis & pacis. Scriptū est em: rex insipiens dissipabit ppl'm: sapiēs aūt ciuitates ditat. Vere q̄ꝫ Vegeti? inqt. Nullus est quē oporteat vel plura vel meliora scire cuꝫ principe: cui? prudentia debet oībus pdesse subiectis. Ideoqꝫ salomō cū tanti ponderis grauitatē in se sentiret: optionēqꝫ habuisset: vt q vellet a dño postularet. Dabis inquit tuo tuo cor docile vt iudicare possit ppl'm tuū: & discernere inter bonū & malū. Philippus autē macedo cū Alexandrū filiū suū cōmoueret: iubebat eum vt & Arestotilem obseruaret & phie studeret: & adiecit. Ne multa buiuscemodi agas q me penitet egisse.

Qz phie studium sicut omnibus sic & regibus vtile esse dinoscitur.

q Vemadmodū tibi iam psuasum eē putam? puero q regnaturus sit necessariū ē phandi studiū. Phia vo oim mr artium: quā Plato donū. Cicero inuentū vocat absqꝫ lris haud facile pcipi pōt. Hec te primū ad diuinū cultū, deinde ad ius hoim q̄d situm ē in generꝫ būani

ſocietate tuũ ad modeſtiã aim erudiet: & ab anio tanꝯ ab oculis caliginẽ remouebit. vt oĩa ſupa prima media & vltima videas. Quis igit̃ lr̃is in ſudare noluerit qñ tantus ex bis fructus pcipit̃: in quib⁹ eſt boni ac mali noticia: q̃ nobis p̃terita referãt: pñtia moderent̃: futura inducãt. Sine lr̃is oĩs etas ceca ẽ. Nec alieno carere ducatu pot̃ illiterat⁹ priceps. Cũꝯ adulatorib⁹ plene ſint regũ aule: qs verũ pncipi dixerit. An nõ pducibile ẽ re gẽ lr̃as noſſe. vt i pboꝝ libris ipe vitatẽ ſibi vẽdicet. Demetri⁹ gppe vale ri⁹ Ptolomeũ regẽ monebat: vt libros de regno impioꝝ ſibi coparet atꝫ plegeret. Que. n. amici ñ audẽt monere reges. Hec i libris ſcpta repiunt̃.

Quo tempore pueri litteris tradi debent.

d Anda eſt igit̃ ſummo ſtudio lr̃is opera: ſed queſitũ olim fuit: quo tpe tradi lr̃is pueros oportet. Añ ſeptimũ annũ non placebat tbe odoſio: qm̃ illa pueri etas & diſcipline capax & laboris patiẽs vi-deret̃. Idẽ q̃ꝫ pcepit bereſthotenes: ſed ariſtophones atꝯ criſippus gb⁹ & gntilian⁹ aſſentit̃: nullũ tp̃s cura vacare voluerũt. Fuiſſet igit̃ ab ipſis cunabilis incipiendũ vt nutrices etiam nõ nibil tibi cõtuliſſent q̃s ſi fieri poſſet ſapiẽtes. Criſippus optaut: ne q̃d ab illis cõtagionis cõtrabi poſ-ſet: deteriora nãꝯ ptinati⁹ berẽt: & bona facile mutanẽ in peius. Matern⁹ ſmo ſapiẽtia conditus & elegãtia ſepe filiis ꝓfuit: vt de cornelia graccoꝝ mr̃e pleriꝯ ſcribũt: cuius eloq̃ntia in filiis redundabat. Multũ interẽſt fa-cunde ſint an rudes: prudẽtes an ſtulte q̃ pueros nutriũt: ſiue mr̃es ſint ſi ue alie queuis. Sed tu nutricis iaꝫ eua ſiſti iugum; mr̃em clariſſimã & vltra modũ eloquẽtiſſimã prius amiſiſti q̃ nouiſſe potuiſti: ſed omittamus p̃-terita q̃ magis culpari q̃ reformari poſſunt: ad tp̃s in q̃ nũc esveniamus.

Qualibus precipue inſtrui debent pueri xp̃iani.

c Redimus te inſtructum eſſe vt xp̃ianum decet: or̃onem ſcire do-minicã. Salutationẽ beate Marie virginis Iobãnis euãgeliũ: ſim-bolum fidei: collectas quoꝯ plures. Que ſint mort̃ peccata: que ſpirituſſancti dona: que magna precepta dei: que opa miſericordie: que deniꝯ ſaluande anime & in celum referende ſit via: perſuaſum tibi non ambigimus: poſt banc vitam repiri aliam: que bonis leta dulciſq; malis amara ſit & moleſta. Hoc enim non ſacri ſolum codices: ſed ipſe gentiles quoꝯ oſtendunt littere. Socrates em̃ vt apud Ciceronem legimus: du-plices eſſe vias duoſq; curſus animarum a corpore excedentiũ diſſerebat. Nam qui bumanis viciis atꝯ flagiciis inquinauiſſent & totis ſe libidini bus dediſſent: vel in republica violanda fraudes incepiſſent: bis deuium quoddam iter eſſe ſeduſum a conſilio deorũ: qui aũt integros ſe caſtoſq; ſeruaſſent: eſſentꝯ in corporibus bumanis vitam imitati deorum: bis ad illos a quibus eẽnt profecti reditum facile patere. Quid nos dicem⁹ qui-bus euãgelia p̃dicata ſunt. Et q̃ ſaluatoris incarnationẽ tot miraculis cõ-firmatã ſcire magis q̃ credere videri poſſum⁹. Nos quidẽ ſi recte ſapim⁹ banc bumanã vitã nibil eſſe arbitramur: nec bonum quicq̃ exiſtimandũ

esse censebimus qđ ad vitam alterā non suppeditat vtilitatē. Non itaq; dignitatē nō amplitudinē maiorū:non corpis vires:nō formam:nō magnitudinē:nō a cunctis boibus babitos bonores: nō ipsum impium:nō quicquid dici pōt in bac vita excellens:sed vltra pcede spes nostre debebunt:& ad alteri9 vite ꝓpationē cuncta moliri. Que aūt illa sit vita aut q̄ pacto illa viuat̄: plus negocii eēt ostendere q̄ nos impñtia suscepimus. Maiores etiā auditores q̄ ipse sis ad pcipiendū res ipa requirit. Sed boc solum dixisse sufficiat:si quis oēm post creatos boies felicitatē mente cōcōcipiat:simulq; in vnum cōgerat vniuersum:paruā quidē partē illorum bonor̄ adequare comperiet:sed illius vite bona oīa bumana simul collecta:magis abesse q̄ vmbraz & somniū a veris rebus. Ad banc porro vitam sacri ducunt sermones p occulta nos erudiētes:ad quorū pfundum sensum dum tibi p etatem venire non licet:non est ab re vt in aliis doctorum tñ virorū libris erudiaris. Est em̄ & poetis sicut basilius ait actorib9 & scriptorib9 ceteris & oībus boibus inberēduz: vnde nobis ad ingenii exercitationē aliqua sit vtilitas accessura. Sic deum p̄ceteris oēs colendū lre damitāt. Huic te primū dabis cōmendabisq;:hic tuus est auctor:tuus pater:tuus dñs:buic oīa debes. Cunq; oēs bomies deo referre gr̄as debeant:tu illi maxime regratiari & seruire teneris: cuius munere factum ē vt rex nasceris:poteras vnus ex plebe aut vnus ex rure nasci. Sed inscrutabile dei iudicium in sublimi te solio collocauit. Non efferri debes:non tumescere:nō supbire:qđ tibi datum est:alteri dari potuit. Quāto maior es natu tanto debes te bumilius gerere: subiicere collum regi vni interesse diuinis officiis. Nam cui diuinus cultus est cordi: facile reliqua famulanē. Primū q̄rite regnum dei scriptura dicit:& post bec oīa adiicētur vobis. Romani q̄uis gentiles erant oīa post religionē ponenda duxerunt:etiam in quibus summe maiestatis cōspici decus voluerunt: nec dubitauerūt sacris impia seruire: ita se bumanarū rerum futura regimina exñtia:si diuina subessent bñ atq; cōstanter fuissent famulata. Quid nos veri dei noticiā bñtes facere debemus. Caue ne tibi religionē putes esse subiectam q̄uis maximi principis nomine gaudes. Nō dñs sed filius ecclesie. sacerdotis impio in bis q̄ dicta sunt dei subiectus es. Theodosius cesar q̄uis potētissimus eēt & romanū gubernaret impium. Ambrosio tamē Mediolanēn. eccl̄ie p̄sulatum tuenti collum subiecit. imperatamq; penitentiam pegit bumiliter. Constantinus aūt maximam sacerdotio reuerentiam exbibuit. Iudiciū sup episcopis in concilio niceno ferre nō voluit asserēs deos ab boibus nō esse iudicandos. Nec mirū. Ait em̄ in epistola sua Clemens. qui beato Petro in apostolatu successit. Oīes principes terre & cunctos bomies sacerdotibus obedire:aut capita submittere debere. Eos aūt a solo dño iudicādos:qui sui sunt & nō alteri9. Et quis ē qui alterius iudicet seruū. Nam si ista nō patiunt̄ boies. nec deus deorū & dñs dominantiū bec vllatenus patiet̄. Sic sanctissimus ille p̄sul beatuz

Petrũ eterne vite clauigerũ p̃dicasse ꝯmẽorat. Tu g̃ p̃sbrõs q dei ministri sĩt bonorabis: nõ sines opp̃mi: nõ g̃uari: nõ affici qbusuis iniuriis: nec dices inept⁹ sacerdos ẽ: indign⁹: imũd⁹: nibil ad te iudicẽ hꝫ: nõ erit inultum quod cõmiserit scelus. Tu dignitatez & sacramentum veneraberis: nec audies disculos enormesq; iuuenes qui tibi per adulationem sec⁹nituntur ꝑsuadere.

Cum quibus expedit pueros cõuersari.

Eqrit hic loc⁹ vt q̃les tibi iuuenes cõuiuere ministrareq̃ pueros iusta rõne velim⁹ palã fiat. Et hinc em̃ põt vtilitas dominiũq; redũdare. Sint g̃ q tibi assistũt morib⁹ instituti: nullũ sit in eis viciũ nõ vtant̃ vocib⁹ deprauatis: facile em̃ imitandis turpib⁹ ac prauis oẽs sumus. Et in ꝓuerbio dr̃. Si claudo vicinus habitaueris & ip̃e nõnũq̃ claudicabis. Multũ ẽ in teneris cõsuescere sic̃ Virgili⁹ ait. Caueãt aũt p̃ceptores tui: ne qs tibi adolescens assentator adhereat. Est em̃ pestiferũ genus hoim q laudãt q̃cũq; audiũt laudari: & rursus cũ vituperãte vituperant: negãt si qs negat: & affirmãt nisi audiũt affirmantem: atq; vt polipus ad spem subiecti soli colorẽ mutat: ita & isti ad voluptatẽ audientiũ sniaꝫ variant: pati et aduersus iusticiã & aduersus deũ testificari: si placitũ eẽ putarint audiẽti. Abigat̃ ex tuis edib⁹ h̃ pest⁷. Sint veraces tecũ pueri verecũdi: pudici: modesti: cultores & sanitatis: n̄ ficti: nõ fallaces: nõ ꝑtinaces: nõ vinolẽti: nõ crapulosi: nõ iniurii. Ex his qdã hungaricũ qdã patriũ qdaꝫ bohemicũ: oẽs aũt latinũ ſmonẽ norint: vicissimq; obloquãt̃. Sic absq; labore & q̃si ꝑ ludũ hec oĩa ꝑdisces ydeomata: & alloqui tuos subditos per teip̃m poteris. Nihil est ꝙ suo principi fauorez populi cõcilict q̃ gr̃a sermonis. Et indign⁹ qđammõ regno videt̃: q cõquerentes aut aliquid expostulãtes regnicolas nõ intelligit. Auo tuo materno maximi cordis regi tantũ profuit linguas nosse cõplures. quãtũ p̃ri tuo nocuit ignorasse. Metridatem q regnauit in ponto: quis nõ cõmẽdabit qui viginti duabus gentibus quib⁹ impauit absq; interp̃te loquebat̃. Nec ego te plus australibus ppl̃is affectũ q̃ bohemis hũgarisq; voluerim. Tui sunt om̃s equali studio dirigẽdi: indignã rem agit teste Platone: qui vnã partẽ rei publice sic curat: vt alterã deserat. Que res maxime sepe calamitatis causa p̃ncipib⁹ fuit. Atq; rõ hec potissima ẽ q̃ nobilissimã ytalie ꝓuinciã subtraxit impio. Quia cõtenti patrio solo reges theuthonici nimisq; suis affecti larib⁹ ytalie regimẽ neglexerũt. Regna nõ min⁹ amor q̃ ferrũ tuetur sed amari qui non amat impossibile fuerit: amoris aũt conciator lingue cõmerciũ. Tibi ergo cũ per etatem licet intentũ est vt audire per te subditos intelligere & affari possis. Contingunt sepius aliqua que tibi soli referre subditi velint: nec interpreti confidunt. Princeps insuper qui ꝑ aliũ semp loquit̃ nihil recti magis q̃ regis nomẽ meret̃. Mulieri vt Homerus inquit taciturnitas decus affert at non item viro.

Quibus modis sermonis vsus in pueris formari debeat.

Vnc quia de sermone incidit sermo. Quibus modis in puero ser
n monis vsus formari debeat dicendū existimamus: vt cū virilem
togam induerit: non solum loqui sed ornate loqui prudēterq; va
leat: q̄ regi negligendū nemo putauit: maxima nāq; preconia sibi com
parant: qui loquendo ceteros superant atq; hec vna res fuit q̄ vlixem est
q̄uis imbellem pugnaci p̄fecit aiaci. Achilles nanq; postq̄ interemptus
est arma nō forte brachiū sed florida ligna tulit. Haud igit̄ recte Cicero
nis illud nōnulli carpunt. Cedant arma toge. Concedant laurea lingue:
nam vt idem Cicero dicit. Cū idcirco homies a bestiis differant q̄ aliqui
possunt: qua demū laude dign? ē: qui in ea re ceteros supant: in qua ho
mines bestias antecellunt. At vos lingue q̄uis erudite sermone magis
q̄ taciturni principis morē probamus: nō tn̄ im̄meditatū puerū loqui
cōmēdamus. Qđ em̄ inconsulto ac temerarie dictū factūue fuerit: id pul
crum eē negt. Inpcogitati sermones nedū pueroꝝ sed viroꝝ quoq; plu
rima leuitate atq; incuria reueriti sunt. Cōsiderata ꝥo pmeditatio oratio
nem vagari nō sinit. Quid dicā de pueris: qñ illustres oratores Perides
& Demostenes se alloqui populū recusarūt: quia impatos se eē dicebāt.
Siquis ꝥo ex tpe sinat dicere extreme causam garrulitatis instituit. No
lo tibi nimiā puero sermonis patere licentiā. magne sapiētie tempestiuū
silentium est. Nonnunq̄ sermone p̄stantius plures dixisse q̄ tacuisse pe
nituit. Quod silentio retentum est effertur facile: quod semel ediderīs: re
uocari nullo modo potest: Nā semel emissum (teste flacco) volat irreuo
cabile verbum. Quid ergo dicemus? cum & silentii & oratiōnis magna
vtilitas sit: tenere te mediū volumus. neq; tacere semper: neq; loqui sem
per. Non exigimus pitbagoreum id quinquēnale silentiū: neq; tersitis
loquacitatem. linguam dicebant veteres debere nō esse liberam nec va
gam: sed vinculis de pectore immo & de corde aptis moueri & q̄si gu
bernari. nam qui sunt faciles leues & importuni locutores: borū oīones
bn̄ existimatū est in ore nasci nō in pectore. Vlixem cōtra homorus sapi
enti facundia preditū vocē mittere ait nō ex ore sed ex pectore. Nempe
verborū cobercēde petulantie vallum positū est dentiū: vt loquēdi teme
ritas non cordis tm̄ custodia cobibeatur: sed & quibusdā quasi excubiis
in ore positis sepiatur. Cauendū est ne obiici possit id epicbamii. Cū lo
qui nesciret tacere non potuit. aut salustianū. Loquax inquit magis q̄ fa
cundus. Opus est vt loquendi vires radices agant: tum cū tēpus aduo
carit fandi libertas detur. Nimia taciturnitas loquendi facultatē adimit.
Sicut em̄ qui longo tpe coniecti in vinculis fuerint: si posterius soluant̄:
ob vinculorum consuetudinē nequeunt ambulare: ita qui sermonē diu
tius astrinxerunt: si quando loquendū ex improuiso fuerit cōmutescūt.
Vt aūt recte formare sermonē possis: qđ attinet puero nō nibil dicendū
est. Formanda est in primis vox ne feminea exilitate frangatur: neue sīr
tremat: aut nimtū boet: expressa sint verba: suisq; litteris totis enuncient

non excitant extreme syllabe: nō audiaē vox in faucibus: atq; expedita sit lingua & os: absolutius exp̄ssiorq; sermo. Noīa quedā p̄ceptores tui versusq; offerēt tibi affectare difficultatis ex plurib⁹ et asprime coeuntib⁹ inter se syllabis cōcatbenatos: & veluti cōfragosos q̄citissime vt vuluas atq; prouincias. Nam & Demosthenes cū lingue tardioris esset acceptis in ore lapillis solus sibi p̄nūciabat oīones: quibus emissis facillime ac expolite demū in senatu concionabatur.

Quales oīones quos ornatus pueri scire debent: & q̄ turpiloquia caueant: que solent bonos corrumpere mores.

b Is postq̄ postq̄ preceptis institutus fueris equales tuos oīonis ornatu grauitateq; supare contendas: victor euadas tum in boc: tum in omni landabili exercitio: dolebis vinci: vincere gaudebis Licet em̄ ip̄a viciū sit ambitio: frequēter tamē causa virtutū fuit: & ille nimirū cōmendādus ē puer quē laus excitat: qui vict⁹ flet: quem gloria iuuat. Absit aūt in omni sermone turpitudo: q̄m actionis vmbra: vt ait Democritus extat oīo. Corrūpunt atq; bonos mores testante ap̄lo cōfabulationes male. Qđ ex merādo receptū Hieronym⁹ astruit. Et q̄m plerūq; sermones qui festiuitatē bñt: latēter aliq̄d admittūt mali: vt venena melle p̄mixta bibanē: in omni turpiloquio imitandus ē Vlixes: q̄i seras affixit auribus: ne sirenarū cātus exaudiret. Assit in colloquendo facilitas: in obuios cōpellēdo suauitas: in rn̄dendo benignitas. Nā graues in collocutionib⁹ mores digna in se odia cōtrabūt. Absit in cōtentiōib⁹ p̄tinacia: vincat prudētia: obtineant rationes: non solum vincere: sed forte vincī speciosum est. Tenenda est Euripedis sentētia: qui duobus colloquentibus cum alter fuerit eum longe sapientiorem affirmat qui verba frenat Absit in omnibus verbis iniuria. Nam mentiri seruile vicium est & cunctis mortalibus odio insectandum. Quātoq; dignior est q̄ mentiē: tāto scelus est detestabilius. Om̄e em̄ viciū Iuuenalis inqt tāto prestantius in se crimē habet: quāto maior qui peccat habeē. Sit insup sermo tuus neq; būilis neq; dep̄ssus nimis neq; tumid⁹ aut arrogās. q̄ tumet oīo. iciuilis est: q̄ tenuis ē nusq; mouet: quē admodū corp⁹ nō solū icolume: verūetiā bone habitudinis eē oz. Ita & oīonē nō mō nō egram. sed ēt robustā eē cōueit. Maiora sunt bec q̄ possis capere: patebit tn̄ & bis suū tp̄s. atq; hāc monis matecią quā natura mīstrat grāmatica dirigit. acuet dyaletica. rethorica illustrabit. pbia ꝺdiet atq; pficiet: quib⁹ de reb⁹ suo loco diceē.

Vt memoriā puer exerceat.

e T cum loquendi facultas cuius verba & sentētie laudētur absq; ope memorie esse non possit: opus est vt memoriā puer exerceat: boc ingenii signū in pueris ē: triplicēq; virtutem habet: sine labore p̄cipit fideliter retinet & facile imitaē. Huic diebus singulis est cōmittēdū siue sint versus siue sententie grames ex illustribus auctoribus. Memoria nanq; penu sciētie dicitur ac disciplīe & in fabulis musarum

mater appellat̃: qa gignit & nutrit: hãc tu in vtraq̃ ꝑte iuuabis siue natu ra memor siue obliuiosus fueris. Aut em̃ roborabis abundantiã aut sup plebis defectũ ac versib⁹ ꝑebis hesiodi. Sic em̃ ait paruula si tentes supra dixisse pusillis. Idq̃ frequenter ꝑagas grãdis cumulat̃ aceruus.

Hic cõmendat exercitium grãmatice artis.

q Via vero grãmatica doctrine cuiusuis ostiuꝫ eẽ dinoscit̃: ac plus in recessu habet q̃ in fronte: promittit desperataq̃ videri põt: nisi ab ephebis puerisq̃ ꝑcipiat̃: admonere te paucis volum⁹: ne hãc cõtemnas artẽ: q̃si regio culmine min⁹ dignã. Nihil em̃ ex grammatica nocet: nisi qd̃ supuacuũ ẽ. Cui⁹ maximos viros constat fuisse studiosissimos. Oñdit hoc in epl̃is ad filiũ scriptis Marcus tulli⁹ orator: idẽq̃ consul & patrie tutor Iuli⁹ cesar summ⁹ impator: adeo diligẽs hui⁹ artis fuit vt emẽdatissimos scripserit de analogia libros. Augustus q̃ꝫ octauianus q̃ꝫ perit⁹ grãmatice fuerit in epl̃is ad ip̃m cesarẽ scriptis manifestat: q teste Quintiliano emẽdati⁹ dici calidũ q̃ꝫ caldũ mauult: nõ qa id sit latinũ: sed quia sit odiosuꝫ. Nõ g̃ pudeat te discere qd̃ maximi orbis principes magno nancisci studio curauerũt. Dixeram⁹ supra doctrinã regib⁹ necessariam eẽ: ꝙ si paꝝ mihi habes fidei: regius ꝓpheta te cõmoneat. Et nũc reges intelligite ꝑcipit ille: erudimi qui iudicatis terrã. Quõ erudiri & disciplinã discere poteris nisi toti⁹ eruditõis initiũ & fundamẽtum accepis qd̃ ẽ grãmatica: Sed dedisti tu hacten⁹ huic opam arti: nec inuit⁹ ꝑceptoris tui monitis auscultasti: nõ tñ adhuc ꝑfectus grãmaticus euasisti: ꝑgis em̃ adhuc discere ꝑfecti⁹: quib⁹ ex rebus decreuimus tibi nõnulla de grãmatica scribere: nõ qa velim⁹ ip̃e te grãmaticã docere: sed breuiter ipsos fontes ostendemus: ex quorum potu veri grammatici fiunt: ad quos vt tui preceptores te ducant tanto magis optam⁹: quãto id magis tibi conducibilius arbitramur.

Qꝫ grammatica habet tres partes principales.

g Rammatica sicut qntilian⁹ ait in latinũ trãslata lr̃aturaꝫ designat. habetq̃ ꝑtes tres recte loquẽdi scientiã poeticã & alioꝝ auctoꝝ enarrationẽ: scribẽdiq̃ rõnẽ. Detingamus ex his aliquid qd̃ tibi audire sit vtile & nobis dicere non indelectabile. Prima pars est recte loquẽdi scientia. Rectã locutionẽ hoc iõ accipim⁹ loco q̃ verbis aptis & rite cõiunctis enũciat̃ q̃uis al̃s viciosa & procax minusq̃ iusta fuerit. Si ergo grãmatice recteq̃ loqui volumus: noscẽdus ẽ verboꝝ vsus. Aliq̃ nostra sunt: aliqua ꝑegrina: aliqua simplicia: aliqua cõposita: aliqua propria aliqua trãslata: aliqua vsitata. aliq̃ sita: atq̃ in his tota vis recte loquendi cõsistit: vt his apte cõpositeq̃ vtamur. Nr̃a dicunt̃ oĩa que ab ytalicis inuenta sunt: vt amor: lectio: scriptio. ꝑegrina ex oĩbus prope gentibus recepta repiunt̃: vt a gallis Reda ab hispanis gurdi qui vulgo stolidi reputant̃. Ex theutonicis marchio. Infinita vero ex grecis: vnde roman⁹ sermo vt plurimũ versus est. Et in verbis quidẽ grecis vtendum est declina

tione latina quouscp patitur decor vt plato palemo: nō platon palemon cp dicatur: quia rectus in on latinus exire nō cōsueuit. Nō tñ admodum absurde greca quocp declinatio nonunqp recipiē & presertim in carmine vt apud Virgiliū. Audiat hoc tm̄ vel qui venit ecce palemon. Et nobis idem alcbimedon duo pocula fecit. Et orpbea quem in medio posuit & pbillida amo ante alias: Et aulay in medio libabāt pocula bachi. Nec patiebanē antiqui in as greca nomina masculina finiri p rectū. ideocp apud plerosqp reperitur Enea. pelea. anchisa. bermogora. at mō viciū esset nisi peleas eneas anchises bermogoras diceret. vt iam latinū declinatio greca vsum obtinuerit. Simplicia verba sunt amo lego. probus territus: & bis similia. Cōpositiōes aliqñ ex duobus vt pterritus: ex per & territus. ali quando ex tribus vt imperterritus: ab in per & territus. Putat quocp cicero capresis ex eo fieri qđ est cape si vis. Et sunt qui lupcalia interpretentur. ludere p caprū. Jungunē aūt verba ex duob⁹ latinis integris vt supfui & subterfui: cquis ex integris an cōpositā sint queri possit: aut ex integro & corrupto vt maliuolus. Aut ex corrupto & integro vt noctiuagus. Aut ex duobus corruptis: vt pedisequus. Aut ex nño & pegrino vt biduum. Aut ecōtra vt anticbato. Aut ex duobus pegrinis vt epiredia & antixp̄s. Epi greca prepositio est. Rede gallicū vebiculum: necp grecus inde necp gallicus dixit epiredium. Romani suū ex alieno vtrocp fecerūt: propria vero verba illa dicunē que illud seruant ad qđ primū denominata sunt: vt flumē qđ aquaꝝ multitudine fluit semp. Torrens qđ inundatiōe tumescit: siccitate deficit. Atcp in bis cognoscēdis rectecp locandis nō parua diligētia opus est: vt edem p tēplo dei p domo magni viri: nō ecōtra dicamus. Aut laborē pro dolore aut dolorem pro labore ponamus. Translata vo dicunē que aliū natura intellectū: aliū loco prebent veluti gēma: fm naturā preciosum lapillū significat: ex loco translata in locū significare guttā potest: quā vitis putata mittere solet: seu pullulantē primo veris tepore ramusculū. Transfertur aūt verbū ex loco in quo primū fuit: in aliū in quo aut propriū deest aut translatū pro ꝓprio melius eē videtur. Compellitcp nos verba transferre aut necessitas: aut vtilitas. Necessitas vt iam de gēma diximus. nec em̄ nomē aliud babuit rusticus: q̄ se monstrantē primo ramusculū siue guttam liquoris exinde manantē appellaret. Necessitate quocp durū bominē dicimus atcp aspe rum: quia nō babemus propriū quod demus bis effectibus vocabulū: vtilitas bifariam diuiditur: quia vel significantius vl ornatius cp propris trāslatis vtimur. Significantius dum dicimus bominez incensum ira: aut inflāmatū cupiditate aut errore lapsum. Iratū em̄ & cupidū & errantem proprie licuit sed min⁹ significanter. Ornatus causa multa interponi trāslata solēt: vt lumē oronis. generꝫ claritatē: contionū ꝓcellas: eloquētie fulgura. Modicus tñ atcp oportun⁹ translatōis vsus illustrat oronem.

frequēs aūt & nimius obscurat & tedio complet. Cōtinuus vero in allegoriā exit atq; enigmata. Nec parū iudicii necessariū est: vt que cōtinua que vel deformis translatio sic cognoscatur. Honesta profecto mihi atq; iocūda diui Augustini translatio videt̄: dum in sermone innocentum inquit. Qui vero dicunt̄ martyrū flores: quos in medio frigore infidelitatis exortos; velut primas erumpentis ecclesie gēmas quedā persecutions priuina decoxit Cicero castratam morte. Affricani rempublicam inepte dici existimauit. Quid si illū audisset qui psitacum ait monetare verba: quia voces emulari nr̄as conatur. Vsitata sunt verba que cōmuni teruntur vsu: & bis tutius vti possumus. Cicero dicit que primo dura fuerunt vsu molliri nec tēpore suo satis audacter vrbanū dicebant. nec viuo quintiliano practicā at hec hodie trita sunt quis antiquoꝝ vel scandalum vel gehennam dixisset: sed ista nobis lectio euangelica tradidit. Hinc id Horatii verū reddit̄, Multa renascent̄ que iam cecidere caduntq; : que nūc sunt in honore vocabula si volet vsus. Quē penes arbitriū est & ius & norma loquēdi. Ficta vocabula sunt que sibi quisq; nouiter fingit vt apud Horatiū. inimicat vrbes: hoc est inimicitias facit. Idem quoq; verbum fingere videt̄ alio loco: volucrisq; fati tardauit alas hoc est distulit. Seruius ait quibusdā herbis olim sacerdotes amasculari fuisse moris vt amplius coire nō possent: verbū est ex masculo fictū: sed nō licet omnib⁹ verba fingere verba noua. Qđ em̄ ait Flaccus licuit sempq; licebit signatum presente nota producere nomē: vt silue foliis patronos mutant̄ in annos prima cadunt ita verboꝝ vetus interit vsus. Et iuuenū ritu florēt mō nata vigentq;: ad eos referendū est: qui iā orando atq; scribendo magnum sibi nomē fecerūt. Sicut therēti⁹ q̄ primū dixit obseqū & beat⁹ inuentor messalia atq; mirabiliū excogitator. Aug⁹. q̄ mediocri sunt ingenio nō inueire vocabula s; inuētis vti debebūt. in oib⁹ āt v̄bis siue noua sint siue antiq̄ siue nr̄a siue aliena siue ꝓpria siue trāslata: null⁹ bonor fuerit nullaq; laus nisi bn̄ reb⁹ accōmodet̄. Cūq; duo st̄ tantūdē significātia eo vti p̄stat qđ meli⁹ sonat vt facili⁹ intelligat̄ vt btitudinē q̄ poti⁹ dicas

De variatiōe dictionū & declinatiōe tēpoꝝ & casuum.

Cognita vero natura verboꝝ diminutiōes declinatiōes deriuationesq; p̄noscere oportebit. Memineris scabellū ex scamno: vinū ex villo: ex paruo pusillū. Ex pinna qđ est acutū bipennē que securis est vtrinq; habens aciem. At ex recto qui bos ē fieri bouem & a lauando fieri lotū atq; illotū: variāt̄ nāq; plurimū dictiōes & ī casib⁹ & tpibus & in nūeris & in modis: vt hec tradita sunt apud grāmaticos admodū diffuse. Nec p̄positio cōiūcta v̄bis sp eūdē remanere patit̄ sonū vt cadat excidit: calcat exculcat testionio st̄: fuerūt q̄ pepegi ex v̄bo pasciscor descēdere putauerūt qđ mime veꝝ ē. Paciscor nāq; p̄terito tpe pact⁹ sum ex se format: nō pepegi qđ q̄ntilian⁹ ab eo affirmat ꝓficisci qđ ē paco. Inuentū est em̄ in duodecim tabulis pacūt: cuius ē sil̄e cadunt. at hoc ex ca-

do sumitur: sic ergo & pacũt dixeris ex paco. Cado cecidi ꝑteritũ habet. paco pepegi. Ad hec adiiciẽda sunt genera ne masculinũ dixeris qđ femininũ sit aut neutrũ aut cõe. Post hec qđ maius ẽ cõnexiones verborũ & nominũ quo pacto fieri debeãt. Sciendũ est vt apte ꝓnomina ꝓticipiaq; locanť. ne aduerbia ꝓpositiones interiectionesq; negliganť. Cauendũq; totis animi viribus erit. vt in omni verborum ꝓnũciatioe barbarismi fe-ditas absit.

Barbarismus cõmittiť in cõmixtione idiomatũ.

Arbarismus quidẽ ex multiplici manat fonte. Ex gente vt si lati-
b na in oratione vocabulum afrum vel hyspanum vel theutonicũ
misceas: quod nõ sit vsu latinum. Ex natura vt si insolenter mina-citer ac crudeliter loquaris: barbare nanq; dixisse videberis ex alteratiõe dictionum vt si detrabas vel addas vel varias syllabas vel litteras aut de loco suo transeuntes. vt tinga placentinus qui percula pro gula dicebat. duplicis ab hortensio barbarismi notatus vicio. Hoc tamen apud scriptores carminum aut veniã sepius aut laudem mereť. vt virgilius. Nec spes libertatis erat nec cura peculi pro peculii. Et alibi. Cingite fronte comas & pocula priorgite dextris: priorgite tanq; priorigite dixit. Et iuuenalis adiiciens syllabam de nerone sic ait. Quales sunt epulas ipm glutisse patamus in duperatorem: pro imperatorẽ metri mensura deposcit. Quedã sunt verba que si proferanť singula viciosa sunt. iuncta vo sine reprehẽsione dicuntur. Nam & dua & tre & pondo barbare sapiunt. Et duapõdo & trepõdo recte dici. Quintilian9 affirmat. Nec barbarism9 abfuerit si q̃ longa ẽ syllaba breuiter ꝓnunciaueris: aut correptã ꝓduxeris qđ poetis aliquãdo pmissum est. vt italiam fato profugus lauinaq; venit. Virgilius em̃ italie primã syllabam que breuis est vbiq; ꝓductam facit.

Qualiter & quãdo cõmittiť vicium soloecismi.

Oloecismi quoq; vicium multifariã cõmittimus vt cum suum rei
s non reddiť genus: vt si hunc arborem dixeris quod femineũ est.

Corticẽ tamẽ & amarũ possumus & amarã dicere cuz sit vtriusq; virgilius auctor: si verbo vel participio vel prepositioni non redditur suus casus soloecismus adest: si vnum ad te vocans venite dicas: aut si plures a te dimittens ita loquaris abi: aut si dicenti quem video ita accurris. aut reus eris soloecismi si magnum peculiolum aut grandem te dixeris equulum possidere q̃uis impropríe loqueris non tamẽ cõmittis soloecismum. an & aut cõiunctiones sunt: si tamen requiras: hic aut ille fuerit in vicium cadis. Nec minus peccabis si pro illud ne feceris nõ feceris dicas. Quia licet ne & non aduerbia sunt: alterũ tm̃ negãdi alterũ vocandi est. In sacra tamen scriptura repertum est. Non furtum feceris cum furtum fieri prohibetur: sed ibi quoq; vt in poetis multa licenter q̃ signata magis dicuntur. Quedam sunt que singulariter dumtaxat efferuntur. quedam pluraliter tm̃. Quedam per paucos casus dici volunt: cõmutata

vero soleocismũ habẽt. Nec em̃ nex mihi instat dicere licet: neq; mortes imminent: q̃uis & hoc aliquãdo ꝑmittat̃ si referat̃ ad plures. Nã vnus vnã tm̃ mori mortẽ potest. Nec paterno mani sacra factio dicendum est. sed paternis manibus. Habent aũt nonnulla soleocismi faciẽ nec tamẽ vi ciosa sunt: vt tragedia thiestes. Ludi floralia & megalẽsia stemata: hec no minant̃ frequẽtiora quidẽ apud poetas: sed oratoribus quoq; permissa sunt & nomina feminina quibus mares vtunt̃ & neutra quibus femine vt silla: catilina: iugurta: messalia: galba: dolobella: agrippa: gliceriũ: dor tium: philortium: eustochiũ. Nec viciũ habẽt. In quibus oibus si qs vi cio carere vult quattuor eũ noscere oportebit. rationẽ: vetustatẽ: auctori tatẽ: cõsuetudinẽ. de rõne primũ est transigendũ ꝛc.

De analogia & ethimologia.

r Ationẽ que de grãmatica põt analogia prestat aut ethimologia. Ex his tñ nõ tantũ ratio q̃ exemplũ valet: quia cõsuetudini serui unt: ob quam rem inepti sunt qui pertinaciter deriuatiõibus aut similitudinibus magis herent q̃ cõsuetudini: vt qui audaciter dicere vo lunt: nõ audacter: & conire nõ coire: & frugalis nõ frugi. licet omnes ora tores aliud sequantur. Analogia ex latini greco in latinuꝫ translata pro portio nuncupatur: potestq; dici similiũ ratio. Huius vis est vt illud qđ dubiũ est: ad aliqđ simile referamus de quo non querit̃ vt incerta certis probemus vt si queramus: finis femininũ sit an masculinuꝫ: simile illi sit panis: si dubiũ est domu dicendũ sit an hac domo: similia sint anus ma nus. Si scire cupias an ferueo es: sit media syllaba longa vel breui. erunt il li similia prandeo spongeo pendeo que spondere prandere pendere faci unt: mediamq; ꝓductam retinent. Sed multa est in his deceptio. Reper tum est apud lucillũ feruit aqua & feruet nunc ad om̃ia vt sit feruio. is. it. Virgilius quoq; feruere litora late: media correpta dixit. Nos etiã in do mo fuimus: nõ in domu dicere solemus. Lupus & lepos nõ minus con formia sunt q̃ panis & funis: lepus tñ epichenũ: lupus masculinũ ẽ q̃uis barro lupũ feminã dixerit: Enniũ secut⁹ & fabiũ pictorem.

De ethimologia que verborũ requirit originem.

e Thimologia que verboꝝ exquirit originẽ multam habet erudi tionem. Hanc alii notitionẽ appellarunt: alii veriloquium: sꝫ qui vim potius intuiti sunt originationẽ vocitaret. Eius exinde mar cus telius in se posuit tamen se esse hominem frugi probare voluit: non quia esset abstinens. Nam id quidẽ mentiri non poterat: sed quia vtilis multis id est fructuosus vnde sit dicta frugalitas. Hui⁹ ethimologie qui dam nimis studiosi verba paululum declinata varie & multipliciter aut correptis: aut productis: aut abiectis: aut detractis: aut mutatis de loco litteris vel syllabis ad suum vsum reducere conantur. Ita vt in paruis in geniis a fedissima vsq; ad ludibria dilabãtur: vt sunt qui hominẽ propte rea appellari putant: quia sit humo natus: tanq̃ primi mortales ante no

men imposuerint terre q̄ sibi. Licet em̄ genesis testimonio aride nomen deus indiderit: nō tamen humū appellauit sed humi vocabulum postea natum est. Alia verba quasi ab aere verberato & stellā quasi luminis stillam. Et celibes veluti celites: quia grauissimo vacent onere: et vuiennam quasi biannam dici stultissima ratione iudicant: quia duobus annis iulii cesaris obsidionem pertulerit. Cum viuente Iulio nondum condita fuerit: et in eius initio non vuienna: sed flauianum appellaretur Sed cui non venia dabitur quando teste Quintiliano magnus varro deceptus ē. Is em̄ agrum propterea dictum putat quia in eo aliquid agat. Et graculos quia gradatim volant. Quintilianus autē alterū ex greco duci: alterū ex vocibus suis denominari confirmat. Nec desunt qui propterea merulā dici censeant: quia sola volat: quasi mera volans. Sed nō est in oībus originatiōibus auscultandū: nisi fuerint ab illustribus oratoribus approbate: vel manifestā deriuationē pre se tulerint. vt consul a consulendo vl' ad iudicando. Nam & hoc cōsulere veteres vocauerunt. Vnde ast illud rogat vt boni consulas idem bonū iudices. Nec te lateat etbimologiam vt predictū est seruire consuetudini. Hinc triquatrā sicilicīam nō triquadriam. Et meridiem nō medidiem dicimus. vetusta verba maiestas, quedaz vt ita dixerim religiose cōmendat. Nam q̄ sunt a vetustate repetita: non solum magnos assertores habēt: sed etiā afferūt grauitatem orationi nō sine delectatione: cū & auctoritatem antiquitatis habeant: & quia intermissa sunt gratiā nouitati similiter pariūt. Sed opus est que crebra sunt nec manifesta: quia nihil odiosius affectiōe nec vtiq̄ ab vltimis & obliteratis repetita tpibus. Meminisse oportet fauorini philozophi: qui vt est dictū apud agelliū denoctibus adolescēti verboz cupidissimo pleraſq̄ voces nimis prestas & ignotissimas in quottidianis cōmunibusq̄ sermonibus exprimēti. Ennius inquit & fabricius & comētanus antiquissimi nostri & bis antiquiores Horacius. Trigimera & plane & dilucide cum suis fabulati sunt. Neq̄ aruncoz aut siccanoz qui primi coluisse italiam dicunt quicq̄ dictasse pegrini reperim⁹: sed etatis sue verbis locuti sunt. Tu aūt pinde ac cū matre euandri nūc loquere fmone adhuc multis annis iam desito veteris. quia scire atq̄ intelligere neminē vis q̄ dicas Nōne bō inepte vt qd vis cōsequaris abunde taceres. Sed antiquitatez tibi placere ais q̄ honesta & pulcra & sobria & casta sit. Viue ergo moribus preteritis. Loq̄re verbis p̄sentibus. Ad id quoq̄ a G cesare excellentis ingenii ac prudentie viro in primo de analogia libro scriptū ē, Habe semp in memoria atq̄ in pectore vt tanq̄ scopulū sic fugias inauditū atz insolens verbū. Adhibēda ē igit moderatio ne vel nimia sint vel nimis obscura vel oino refutata q̄ a vetustate ꝟba reperiunt. Quis em̄ nūc nox pro nocte: aut ym p eū diceret: at hec bnt duodcim tabule sic em̄ illic scriptum fuit. Si nox factū furtū fuit: si ym siue occiderit iure cesus esto.

Quos autores imitari licet & a quibus est autoritas requirēda.

Vtoritas ab oratoribus vel hystoricis peti solet. Nec minus a po
a etis quando non magis hoc q̄ illud modulatio metri deposcit.
Qualia sunt immo de stirpe recisum & aeree quo congessere pa-
lumbes. Et silice in nuda ex quibus scimus stirpem masculini generis: et
palumbem & silicem feminini esse: cum metrum in mutatiōe generis nil
requisiuerit. Sūmoq; autem in eloquentia virorū iudiciū pro ratione &
velut erretur bonestus est magnos duces sequentibus. Sed hoc quoq;
videndum est ne nimium antiquos imitemur aut nimis obscuros. Nam
& si potest videri nihil peccare qui vtitur his verbis que summi auto-
res tradiderunt multum tamen refert non solum quid dixerint animad-
uertere: sed etiam quid persuaserint. Oratio preterea cuius summa vis
est perspicuitas q̄q̄ viciosa fuerit si egent interprete. Quis modo nocte
cōcubina dixerit & hac noctu filio pendebit eutruria tota q̄uis vtriusq;
sit Ennius autor. Quis lucrum & babundum vt Catbo: Quis gladiola
sicut messala pronūciauerit.

De vsu loquendi & deriuatiōibus terminorum.

Vperat igit̄ cōsuetudo certissima loquēdi magistra. Cui & rōes
f cedūt & vetustas & autoritas ois parere cogit̄. Vtēdū ē ſmone
vt nūero cui publica forma ē. Nā pene ridiculū fuerit: malle ſmo
nē quo locuti sunt boies q̄ quo loquunt̄. Expoſcebat rō vt inuidere te
sicut videre te dicerem? qđ acti? in menalippo dixit. Quis nō florē librū
inuidet meum: Cicero tn dicit hoc cōsuetudine ꝓbiberi iduare: vñ idus
dicte sunt: vetusti eutruscorū ppli idem eē aiebant qđ diuidere: vñ vidua
quasi valde idua: id est diuisa: aut a viro diuisa. Hodie nemo dixerit idu-
are q̄uis nobis idus sit iduaq; cōsuetudo dimiserit. Nec die quinte vel
diequinti copulate ꝓ aduerbio quisq; scribere ausus fuit q̄uis pompeia-
ni versus suffragē autoritas: qui est ex attelliana que matbia inscribitur
dies bic sextus cū nil egi diequarte moriar fame die pristine. Eodem mō
auctoritate nō indoctorū veterū reperitur dictū ꝙ significabat die pristi-
no idem priore qđ nunc pridie dicit̄: cōsuetudine magis hoc q̄ illa pro-
bante. Sed est bic quoq; iudiciū necessariū: ne passim vulgus imitemur.
Constituendū est in primis quid sit ip̄m qđ consuetudinez appellamus.
Nam si ex eo ꝙ plures faciunt nome accipiat: periculosum dabit prece-
ptum vt Quintilianus ait: non orationi modo: sed quod maius est vite.
Vnde enim tantū boni in pluribus que recta sunt placeant. Non in mul
titudine sed in paucitate sapientia reperitur. Nec eloquentia populi: sed
est paucorum. Maximus est eorum numerus qui comas nutriunt & in
gradus frangunt. Et qui perpotant in balneis qui summo studio cenas
insectantur: qui lucris illicitis qui libidini seruiunt. pauci qui ab bis absti
nent: absit: vt illos imitemur: istos fugiamus q̄ multi sunt qui verba lati-
na deprauant. Pro eo quod est amare atq; insequi veneris cupiditate: fe-
minas bouisare buius terre populus dicit. Sumptus qui fiūt ab itineran

tibus ceralia vocant. Quando venturum quenq̃ ſignificare vult ipſe in
quit non venie ſed erit cito venire. Quid igit̃ ſequemur ne iſtos qa plu-
rimi ſunt: & loquẽdi cõſuetudinẽ ex multitudine recipiem⁹: fateſcat hic
error. Non em̃ quod vicioſe q̃uis multis inſiderit pro regula ſermonis
accipiendũ erit: quia nõ vicia ſed mores boni cõſuetudinẽ faciunt. Sicut
ergo viuendi cõſenſum bonorũ ſic & loquẽdi conſonantiã eruditorum
appellari & imitari conſuetudinẽ oportebit. Succincte tibi & admodum
breuiter que ſint fontes prime partis grammatice: non expreſſimus ſed
indicauimus quibus potare te tui poterunt: debebũtq̃ preceptores pri-
ſtiani & alior⁹ qui ſignate locuti ſunt libros aperiẽtes. Nos interea ſecũ-
de partis intentio que ſit in mediũ afferamus.

Qz peritiam loquendi nullus aſſequit̃ niſi poetas hyſtoricos & orato
res perlegerit diligenter.

Oncatbenate ſunt inter ſe diſcipline⁹: nec vnã quiſq̃ adipiſci põt
c niſi lumẽ alterius cõſequat̃. Quis em̃ recte loqnẽdi peritiam ha
bet niſi poetas viderit hyſtoricos & oratores plegerit? Qd ratio
nis eſt qd autoritatis eſt ac conſuetudinis in grãmatica: vnde niſi ab bis
ſumitur: vult ergo ſecũda huius diſcipline particula nõ ſolum p̃fatos au-
ctores legi atq̃ intelligi: ſed oñe ſcriptorum qui diſerti fuerint & proba-
ti diſcuti genus. Nõ propter hyſtorias modo: verũetiam propter verba
que frequenter ab autoribus ſumunt̃: ideo cõducibile & neceſſariũ eſt:
vt ad colligẽdos p̃ceptores tui nõ parũ diligẽtes ſint: veteres inſtituant
vt ab Homero atq̃ Virgilio lectio incipiet: q̃uis ad intelligẽdũ eorum
virtutes opus eſſet firmiori iudicio. Sed huic rei ſupereſt tempus. Neq̃
em̃ ſemel legentur. Interea vero & ſubtilitate heroici carminis anim⁹ pu-
erilis aſſurget: & ex magnitudine rerũ ſpiritũ ducet & optimis imbuet̃:
qd Auguſtinus quoq̃ probat in primo qui de ciuitate dei inſcribit̃ li-
bro. Sed tibi nõ video quomodo greca tradi poſſit cuius rei preceptor
abeſt. Dicerem aũt etiã illa tibi addiſcenda ſi facultas adeſſet. Nam & ad
regnũ bungarie melius dirigendũ cui greci cõplures ſubſunt nõ parum
conduceret & ad latinã orationẽ multum tibi luminis afferrẽt littere gre-
ce quas nõ pauci latinor⁹ imperatores maximi didicerunt. Plus em̃ apd
me valet magni Catbonis auctoritas qui vel ſenex grecis litteris operã
dedit: q̃ gaymarii qui eas litteras turpe putauit diſcere quarum magiſtri
ſeruient: ſed nobis voluntas adeſt: facultas abeſt. ideo de latinis dicam⁹:
quorum non tanta inopia eſt vt cum bis efficere latinã orationẽ nõ poſ-
ſumus & pleniorem & ornatiorem.

Quomodo germanie ptes poetas deſpiciũt & tbeologiã colunt.

Ocuturo mibi de poetis eorũq̃ lectiões ſuaſuro: mibi turba illo
l rum inſultabit qui videri magis q̃ eẽ tbeologi volunt. Quid tu
nobis ex italia poetas adducis inquiũt: ſanctoſq̃ germanie mo-
res eneruata poetar⁹ laſciuia corrũpere properas. Nunqd obiectũ eſt vt

probrum a romanis tuis marco nobiliori q̄ in etholiā consul poetā Ennium duxit. Nūquid tuus Cicero quē sequeris quē imitaris in tusculanis questionib⁹ recte poetas edoctos a Platone comemorat ex ea ciuitate quā finxit. cum optimos mores et optimū reipublice statū exquireret Quid Boetius: nūquid poetaꝝ musas scenicas meretriculas appellauit: Quid diuus Hieronym⁹ inquit propterea se verberatū ab angelo dicit: quia lr̄is incūberet secularib⁹. Abi tu ꝓcul a nobis atq̄ poetas tecū refer to. Neq̄ ab his iuriste q̄dā discrepabāt: quorū doctrina nō in textib⁹ sed in glosis beret: q̄q̄ nihil ornati⁹ in iure ciuili reperiri censent. Autenticorū libris quib⁹ pauca rn̄dētes dicim⁹. Si oēs qui sunt boies in germania idē sentiēt: libētius migrabim⁹: q̄ cū tāta ignorātia aut cecitate morabimur. Sed sunt et bis in regionib⁹ viri docti q poetas & oratores magno pere colūt: nec argumētis mouent aduersarioꝝ. Licꝫ em̄ detractores nobilior tulerit nō tn detrabēti multitudini cessit: imitatusq̄ ip̄m ē Affricanus maior: qui nō content⁹ poetā dilexisse statuā eiusdē Ennii suo & maiorū suorū sepulcro imponi iussit vt si decertatū de autoritate fuerit plus pōderis in affricano nobilioreq̄ dixerim q̄ reliqua ppli multitudo possit bre. Nec difficulter auertit Platonis auctoritas q̄ a Cicerone refert. Audi q̄ Cicero subiūxit hec ei⁹ vba sunt. Sed q̄d poetis irascimur: virtutis magistri ꝓbi inuēti sunt: q summū malū dolore dicerēt. Atq̄ subinde refert exē pla ꝓboꝝ q̄ multa: q doctrinā introduxerūt ꝓnicioſam. Qua ergo ratione poetas excludit Plato: eadē ꝓbilozopbos oportuisset expellere. Quid de theologis dixerim: Quis error in fide nō a theologis profectus: Quis arrianam induxit vesaniam: Quis grecos ab ecclesia separauit: Quis bohemos seduxit nisi theologi: Romani quondā oīe medicorū genus ex vrbe pepulerūt: quia multa in bis facinora sunt reperta postmodū vero castigatis sontibus innocentes receperunt. Quid oratores: Nonne ait Cicero ciuitates cōplurimas propter facundiā malorum boim funditus fuisse deletas. At sicut nec oratores: nec medici. nec theologi nec ꝓbilozopbi: oīes propter aliquos malos respui debēt: sic nec vniuersi poete propter nōnullos vicia sunt abborrēdi. Alioquin & ipse Plato fuisset ex ciuitate quam formauit eiiciendus. Cū & tragedie deditus fuerit & carmina eius apud Macrobiuꝫ ferantur: ex quib⁹ cōstat ip̄m fuisse poetam: nec Cicero in ea ciuitate mansisset qui nō solum poetaruꝫ maxim⁹ cultor fuit: sed libros quoq̄ tres de suis tēporibus poetico more carminibusq̄ descripsit. Quod ex boetio videtur obiectū non tam solutionē q̄ risum meretur. Quis em̄ cachinnū retineat: cum damnari poetam a poeta referatur: An nō est ip̄e Boetius vir poeticus: Nā ip̄a ꝓbia que cū eo loquit̄: vt plurimū versibus agit & fictionibus. Quot sunt ibi fabule: quot metroꝝ genera: Similis illi videt̄ Boetius qui iurabat non eē iurandū. Sed nec boc Boetio imputamus: magno tū ꝓbo tum poete isti sentiūt: sed aliā illi fuisse mentē existimam⁹: de qua nunc dicere longū

esset. Ad Hieronymū veniō cuius optarē qui viuūt oīs sequi vestigia. Sic em̄ eloquētia vitecꝫ sanctimonia cūcti eemus p̄diti. Qđ opus ē illum obiicere qui postꝫ gētilia studia plustratus ē oia: tñ demū verberibꝰ affectum se dicit: feci me iudice boc in negocio sicut in re familiari ꝓuerbiuꝫ est florentinoꝝ. Sic illi aiūt. Cū domū vndicꝫ oppleueris: tūc vt recte viuas memēto. Si caret bic vndicꝫ poetaꝝ dictis: nec versus ē vsꝫ ei? : qui nō tulliānā redoleat eloquētiā q̄uis & ciceronē & seculares quosuis codices abnegauerit. Sic de ceteris ecclesie doctoribꝰ dixerim quoꝝ facundiam q̄ muta fuisset alioquin illustrauere poete. Nec mirū cū doctor xp̄i ani exercitus & orator inuictus ap̄s Paulus poetaꝝ volumina plegerit quoꝝ versus in ep̄lis eius inserti reperiunt̄. Nā qđ ad Tytū scribit Hieronymo teste. Cretēses sp mendaces male bestie ventris pigri versiculus est epimenidis poete. Alibi q̄ Menādri senariū posuit. Corrūpunt mores bonos cōfabulatiōes male. Nec mirū si apud latinū metrū nō seruat ad verbū expressa translatio. Cū Homericus eadē lingua verius in ꝓsa vix cobereat. Latus ad disputandū campus & materia dives. Possent infiniti pene adduci qui ſras seculares & p̄sertim poetas cōfirmāt legēdos. Nempe Cyprianus vir eloquētia clarus: & martyrio firmiano narrante mordeꝫ cp aduersus Demetrianū scribēs testimoniis vsus sit propbetaꝝ & ap̄loꝝ que ille ficta & cōmētaria eē dicebat. Et nō potius p̄boꝝ & poetarū: quoꝝ autoritati ethnicus cōtraire non poterat. Sed quid opus est alios post Paulū citare testes: aut cui fidē prebebit: qui Paulo nō credit: Sequat̄ quisꝫ si vult errorē suū: nos cū Paulo ceteriscꝫ sanctis & eruditissimis viris poetarum lectionū nedum non vitabimus: sed amplectendam ceteris modis legibuscꝫ suademus.

Qz nō omnibus poetis dictis adbibēda est mens.

n On em̄ possim quoscꝫ poetas legi atcꝫ bis berere totos puerōrum p̄cipimus aios. Nā cū pleracꝫ in bis amatoria viciosacꝫ sint nō oibus q̄ ab ip̄is dicunt̄ adbibēda est mens. Sicut nec theologi nec p̄bi oēs audiēdi sunt. Sed cū excellentiū virorū dicta aut facta cōmemorant tūc tota mēte moueri & inflāmari lector debet: maximecꝫ admari: vt ip̄e talis sit quales illi fuerunt. Cū vero improboꝝ boim mentio incidit: fugienda est illoꝝ imitatio. Audi Basiliū sanctissimū atcꝫ peritissimū virum. Nos inquit ille laudamus poetas: cū non iurgiā referūt: necꝫ cū scurras aut amantes aut ebriosos aut dicates imitantur: necꝫ cū diuite mēsa cantucꝫ dissoluto felicitatē diffiniunt. Minime vero cum de dis aliquid dicūt & maxime cū de illis ita narrant quasi plures sint atcꝫ discordes: & pauloplus eadem bec dicenda sunt ait de ceteris scriptoribus: & tunc maxime cū ad voluptatem leguntur. Et iterum: sed tunc potissimū oratores amplectimur: dum aut virtutez extollunt aut vicia efulminant. In lectionibus igitur poetarū & aliorum scriptorū imitari apes decebit. Vt em̄ ex floribus ceteri nibil sumunt preter odorem & colorem. Apes

vero etiam mella sciunt inde excerpere. Ita qui non solum festiuitatē se-
quuntur: verborum aliquem fructum percipere possunt. Nec insuper a-
pes omnes pariter flores adeunt: nec siquos adeunt eos totos absoluūt
sed eo ablato quod operi suo apertum sit: reliquum omne valere sinunt.
Non possumus facere qui diui Hieronymi rursus vtamur testimonio:
vt inde remedium prebere doceam? vnde vulnus fuit inflictū. Hic cum
in epistola ad oratorem vrbis scripta non ignorasse Paulum gentiles lit
teras & vsum poetarum carminibus ostendisset: mox ita subiungit. Le-
gant em̄ in Deutronomio domini voce preceptum mulieris captiue: ra-
dendum caput supercilia omnesq; pilos: & vngues corporis amputan-
dos esse. sicq; eā habendam in coniugio. Moxq; de seipso subiicit. Quid
ergo mirum si & ego sapientiam secularem propter eloquii venustatem
& mēbrorum pulcritudinem de ancilla atq; captiua israbelitā facere cu-
pio: & quicquid in ea mortuū est idolatrie: voluptatis: erroris: libidinis:
vel prescindo vel rado: habes iam formam legendi poetas & autores ali
os. Cum em̄ id ex bis exceperis quod veritati consentaneū sit: cetera oīa
transgredieris: & velut in rosis legendis sentes vitabis. Ita quantū vtili
ter scriptum est accipiens: reliqua que nocere possunt declinabis. princi-
pio nanq; cuiusuis discipline quenam illa sit desiderare oportet & ad fi-
nem dirigere. Et quoniā ex hac vita per virtutem ad meliorem perduci-
mur: virtus aūt q̄ multum a poetis multū ab bystoricis multo etiam ma
gis a philozophis laudatur: eorum verbis maxime inherēdum est. Nec
em̄ parum habet vtilitatis consuetudo quedam & familiaritas virtutum
mentibus puerorum & animis infusa recentibus: cum valde inherere so
leant & pene indelibiliter: que in tenera etate discuntur. Vnde Oratius.
Quo semel imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Sic ex lectione ve
terum & nouorum qui scribunt prudenter autorum duplex te autori-
tas comitatur. Nam & vitam studio virtutum efficies meliorē: & gram-
maticam peritiamq; sermonis optimorū & ornatissimorum verborū &
sententiarū magnam suppellectilem tibi cōparabis.

Qui autores quiue poete pueris sint legendi.

Sed accipe rursus a nobis aliam regulā: & qui sunt autores tibi le-
gendi dum puer es noscito. Sunt poete: sunt bystorici: sunt philo-
sunt oratores. Nam theologos in aliud tēpus referuamus: q̄uis
& horū multi sine periculo vt post dicemus tradi puero possunt: qui tñ
& ipsi philozophorū nomine cōtinentē. Nihil em̄ est q̄d ignoratū philo-
zophia p̄tereat. In poetis legendū qui tibi credendi sint p̄ceptores iudi-
ciū assit. Inter heroicos Virgiliū cunctis p̄ferant: cuius tanta eloquentia
tātaq; est gloria: vt nullius laudibus crescere: nullius vituperatōe minui
possit. Apud quem dicendi singula genera que quattuor ee putant̄ bre
ue: copiosum siccum: & floridū studiosus lector inueniet. Lucanus gran
dis autor bystorie: & Statius admodum limitatus preteritū iri nō debēt

Ouidius vbiq; tristis: vbiq; dulcis est: in plerisq; tamen locis nimiũ lasciuus: predarissimũ tamẽ opus eius: cui methamorphoseos nomẽ indidit propter fabularũ peritiam quas noscere nõ parui fructus est: nullo pacto postergandum est. Ceteri qui carmine scribunt heroico: remotissimi abbis sunt: versificatorumq; magis q̃ poetarum nomine sunt appellandi Claudianũ & qui argonauticum scripsit minime contemnendos iudicauerim. Satbyri apud nos bodie tm̃ tres inueniũtur: Oratius: Iuuenalis: Persius. Potest & Marcialis coquus satyrus videri: sed carmen satyre legem preteriit. Horatius vir fuit multe eloquentie: doctrine Virgilio parum minor vtilis est vbiq;: siue odas: siue poetriã: siue sermones: siue epistolas legeris. Sunt tm̃ in eo quedam que tibi nec legere voluerim nec interpretari. Iuuenalis alto ratis ingenio pleraq; nimis licenter locutus est In aliquibus autem satyris tam religiosum se p̃buit vt nostre fidei doctoribus in nullo cedere iudicatur. Persius nimis obscurus est: vtilis tamen Marcialis pernicios: q̃uis floridus & ornatus: ita tamen spinis densus est: vt legi rosas absq; punctione non sinat. Elegiam qui scribunt omnes puero negari debent: nimium enim sunt molles. Tibullus propercius catullus & que translata est apud nos Sapbo: raro nanq; non amatoria scribunt: desertosq; conqueruntur amores. Amoueantur igitur: aut ad firmius etatis robur reseruentur. Comedi plurimum conferre ad eloquentiam possunt: cum per omnes personas & affectus essent. Ex isto genere tm̃ duos babemus Plautum atq; Tberencium. Tragedie quoq; perutiles sunt: sed latinum bodie preter Senecam (qui fuit magni Senece nepos) nullum babemus nisi Gregorium corario venetum qui memneterei fabulam que apud Ouidium babetur in tragediam vertit. Cunq; in oratione grauitas & elegãtia requiratur: illam in tragediis banc in comediis reperies. Animaduertere tamen preceptorem oportet: dum tibi comedos tragedosq; legit: ne quid uicii persuadere videatur. Sed personas que loquũtur & effectus qui sequuntur considerari ponderariq; iubeat.

Qui oratores legi debent & q̃ Cicero pre omnibus.

Ratorum qui legi possunt maxima turba ẽ: sed omniũ candidissimus est est Cicero: qui iocundus incipientibus & apertus ẽ satis. Nec prodesse tm̃ sed etiã amari põt. Cuiusq; de officiis libris tibi nedũ vtiles verũ necessarios arbitrror. Scripsit & Ambrosius ad eius imitationẽ de officiis nõ despiciẽdũ opus qđ cũ illo legẽdũ aptissime putauerim vt q̃ fidei nr̃e ex Cicerone nõ cõsonãt ex Ambrosio moderamẽ accipiant. Sunt ope Lactantii limatissima. Nibil Hieronymi nõ expolitum Augustini sunt emẽdatissimi libri: gregorio vti nõ inutiliter potes Nostri temporis Leonardi aretini: Guarini veronensis: Pogii florentini: Ambrosii monachi camaldulensis volumina tersa sunt: legentibusq; fructifera. Sunt & bystorici legendi pueris Liuius atq; Salusti?: q̃uis ad

eorum intelligentiam profectu sit opus. Iustinus & quintus curcius & quem petrus paulus transtulit arrianus: in quibus vt non fabulosa sunt Alexandri gesta pcurri debebūt: quibus adiungi Valerius hystoricus & philozophus simul nō indignus. Suetonius puero non est cōmittēdus Ex genesi quoq; ex regū libris: ex machabeis: ex iudith: esdra: hester: ex euāgeliis: ex actib⁹ aplorum hystorie nō sine magno fructu recipiuntur. Hystoria nanq; vt dicit Cicero est testis temporū: lux veritatis: magistra vite: nuncia vetustatis. Vtilissimū ergo est hystoricas complures nosse. atq; in his se exercere: vt aliorum exemplo vel vtilia sequi vel noxia vitare scias. Non tamen vsq; ad superuacuū laborem te volumus occupari: sed receptas aut a claris autoribus memoratas satis est hystorias didicisse. Nullo autem pacto vel bohemorum hystorias vel hungarorū atq; his similes si me penes autoritas fuerit tradi puero pmiserim. sunt enim ab indoctis scripte multas ineptias cōtinent: multa mendacia: nullas sententias: nullos ornatus. Nam q̄ ait Plini⁹ nullus ē liber tāmalus: ex quo non possit aliquid vtilitatis excerpi: ac propterea scriptorū genera q̄uis lectioni committere videatur: nō ad pueros referri: sed ad viros iam doctos debet. Pueri nanq; nisi ab initio rebus optimis imbuantur: ingenia deprauant. Nec possunt verum adipisci iudicium. Tantumq; de secunda parte grammatice satis dictum esse putato. Sed tamen pueris hos autores non ingeri: simul neq; omnes tibi de necessitate audiendos nos arbitrari: & omni curandum studio duxerimus ne cumulatio laboris nimium odiosas tibi litteras reddat.

Q̄z reges & principes erudiri debēt in scribendo.

Ertiam grammatice partem superius in orthograuia dictum est t contineri: doctrina bene scribendi leuiuscula res fortasse videbitur: si tibi de hac quoq; parte precepta tradiderim: quasi ridiculum sit. Regem scribendis se litteris occupare: beneq; scribere ac velociter ac bonestus vero negligi soleat. Sed nō est alienum hanc etiam regi puero tradi partem: que ad cognitionem & intelligentiam autorum no parum luminis prebēt. Veteres quidē cesares relatū est cōplures scribendi peritissimos extitisse. Maximus pontifex qui nunc romane presidet ecclesie Nicolaus quintus ornatissime scribit. Et antecessoris sui similis virtus fuit Eugenii quarti. Nec patruelis tui glorioſissimi principis cesaris Friderici scriptionē quisq; reprehenderit. Q̄uis em̄ raro principem scribere oporteat: cauendum tamen est dū scribit: ne muscarū lituras sed margaritas potius pingere videatur. Que res alfonsi maximi & aliquando excellentissimi reges laudes nōnihil obnubilat: dū litteris que de curia scribuntur suum propriū nomen adiiciens serpētes figuret an litteras ignorat. Qd̄ viciū vt tibi desit: aspice q̄ circa orthographiam monemus In tenui labor est Virgilius ait non gloria.

De forma litterarū seruanda in scribendo.

Rebo grauiam in duas diuidimus partes: altera est vt nitide: altera vt recte scribas. In primo videndum est vt elementa in suis characteribus affingant̃: vt neq; macra sint neq; corpulenta: vt q̃ rotunda que quadrata que oblonga: que retorta sunt: suam formam custodiant. Et hic quoq; duplex modus est: alter modern⁹: alter antiquus: vetustatum forma litterarum legibilior est mundior: castior ac grecis a quibus originem duxit ꝓpinquior. Quẽcunq; modũ sequi puervoluerit in eo necessarium est exemplum dari sibi pulcerrimũ atq; emendatissimu;. Optima nanq; semp ad imitandũ ꝓponi debent. Q ue si non possumus attingere: hoc tamen prestant ne cum vltimis despiciamur. Prouidendũ quoq; non inutiliter fuerit: vt versus ad scribendum assumpti sententias habeant non ociosas: nec nomina barbara contineãt: sed honestũ aliquid moneant: ex claris electa poetis & autoribus fama celebribus vt sic puer quasi per ludum ꝓbari discat & scribere. In secnnda parte que rectam scripturam intuet̃ plures tradunt̃ regule: noscende sunt vocales: cõsonãtes: mute: liquide: & duplices littere. Considerãda sunt verba simplicia quibus signent̃ elemẽtis: vt cõpositoꝝ sil' obseruatio fiat. Sed boc q̃3 multã patit̃ exceptionẽ: pluresq; fiunt & in declinationib⁹ & cõpositionib⁹ nedum litterarum: verũetiam syllabarum mutationes. Verba vo simplicia quibus scribẽda sint litteris: vsu magis q̃ regula discimus. In qua re magnum prebet adiuuamen lectio poetarum. In quibus mensurari versus breues aut longas syllabas demonstrantes: aut duplicari lras aut detrabi iubent. Hac ratione perdoctum est oppida p littera duplicata scribi oportere: quia poete longam eius primam syllabam ponunt: vt est illud Virgilii. Tot congesta manu prerupitis oppida saxa. Breuis em̃ prior syllaba fuisset si vnum tm̃ p sibi retinuisset vt est oportet. Oportunus aũt cuius ab eo descendat duplicare p voluit: sicut vsus doctoꝝ manifestat. Regule vo que de mutatione litterarũ tradi solent: compositionem plerũq; respiciunt: que cum prepositionibus fieri solet. Expedit ergo nosse quomodo ad ꝓpositio cum diuersis dictionibus componat̃: & aliquãdo d mutat in sequentẽ litteram a qua dictio incipit cui iungit̃: vt curro accurro: fero affero: gero aggero: ludo alludo: nuncio annũcio: porto apporto: rideo arrideo: surgo assurgo: tollo attollo. De ceteris cõpositionibus que cum dictionibus fiunt ab bis litteris incipiẽtibus. s. cum ad prepositione componant̃: aliquando aũt perdit vt aperio ex ad & perio: agnitus: aspectus: ascendo: asto: ascribo: astruo q̃d vbiq; seruandum est: quãdo dictioni iugitur ad que. a. g. n. s. p. s. t. siue qua consonante incipit. In ceteris vo immutata d manebit: vt adbibeo: adbereo: aduoco: adquiro: non vt plerique volunt acquiro. In quo forsitan bodie consuetudo rationem vicerit Ad & sum quãdo simul cõponunt̃: sunt qui adsum & qui assum scribũt & tamdocti binc atq; inde sunt: vt in vtranq; partem videri possit valere consuetudinem. Absum & apsum: obtimus & optimus: vt quintiliano

v

placet scribi potest. quia b & p sonum cognatum habent. Preteritum ꝟo verbi absum & affui reperitur scriptū & abfui: sed hoc rationi magis cō/gruit. Ab autē prepositio non cōsueuit b perdere cum quacunqꝫ dictio/ne societur: vt abdo: abitio: abero: abripio. Qđ si b mutat̄ in consonantē sequentē ex ad potius q̄ ex ab facta opulatio videtur. Amitto tamen nō admitto scribere consuetum est; & absporto ſ interposito figuratur cum sit ex ab & porto.

Quomodo cōsonantes geminari possunt & littere mutari.

n Osse aūt oportet scriptorem nullam consonantē geminari posse: si sequatur aut precedat consona: nisi L fuerit ante R que sequit̄ aut precedit vt affluo. affringo: suffragor: non dicimus transſlu/mo q̄uis ex trans & sumo compositum sit. Possunt tamen tres conso/nantes inuicem concurrere si nulla geminat̄ vt obscenus strutio sextus. Nam. x. duarum consonantium vim tenet c s simul g s. Ex p̄positio quā/du dictionibus adiungit̄ ab incipientibus: non patit̄ s simul concurre/re sed abicit illam. vt exurgo: exigo: exanguis: extinctus. At si cuꝫ dictio/ne cōponatur ab incipiente x mutabit in f vt effigio: effero: effrigo. In ce/teris nec mutat nec mutat̄: vt excurro: exquiro: expello: extendo: exlex Nec alia reperitur ab L dictio inchoans que cum ex cōponat̄. E ꝟo pre/positio pleriſqꝫ dictionibus adiungit̄: ad quas ex componi non potest: vt si dictionis prior littera d fuerit: vt educo vel cōsona vt euoca: euacuo euebo: vel l vt eluo: vel n vt enitor: vel m vt emineo: vel r vt eruo: nec ge/minantur quouis modo tales consonantes q̄uis eiicio per duplex ii scri/batur: quia secundum i vocalis est non sonsona: seruatqꝫ verbum eiicio p/totam declinationē i duplex vnum scilicet consonans & aliud vocale nisi cum e littera sequit̄: vt eieci. In prosa quoqꝫ verba queuis a iacio venien/tia per duplex ii scribi debent: vt eiicio: reiicio: abiicio. In carmine ꝟo ad/uertendum est: an longa sit an breuis prior syllaba: si longa est duplicatur si breuis simplex erit. Quiſqꝫ enim horum verborum vsus apud virgi/lium reperitur. Titere pascentes a flumine reiice capellas. Nec est in quin/to pede proceleumaticus: vt quibusdā visum est ouidius. Quid mihi li/uor edax ignauos obiicis annos. Apud statiū. Pectoraqꝫ inuersis obiicit/ fumantia muris. Et iterum. fontibus intentos abicit monstratqꝫ cruorem. Atqꝫ alibi. Abicit tectorem culmie summo. Coniicio quoqꝫ per duplex/ ii scribi. Quintiliano placet: in & con quando componunt̄ cum dictioni/bus ab L vel M incipientibus N in sequentē mutant litterā & geminat: vt ludo: illudo: colludo: ruo: corruo: immuto: cōmuto: immitto: est autem/ con p̄positio inseparabilis que non inuenitur nisi in cōpositione: & quā/do dictioni sociat̄ que vocalem vel aspirationē habet in principio: amit/tit n vt cobereo: coberceo: cobortor: fallit in boc verbo comedo: compo/sito ex con & edo: vbi propter consonantiam meliorem non abiicitur n sed cōmutatur in m.

Quomodo varient̄ lr̄e & deriuent̄ dictiones a supinis & p̄positōib⁹.
Vb & ob si dictionibus iuncte fuerit ab.r.p.c.g.f.vel.m. incipien
s tibus in sequentem consonantem.b.mutari consueuerunt:gemi-
nationēq; facere vt succurro:occurro: succido:occido: succumbo
occūbo:succido:occino:sufficio:officio:suggero:summitto:ommutesco:
suppono: oppono:surripio. Ab bis tn̄ excipiende sunt aufero:aufugio:
in quibus.b.mutat̄ in.v.Item abrogo:abrado:abrodo in quibus manet
integra.Sub si verbo quatio adiungatur.b.mutatur in .c.fitq; sucquatio.
Itē omitto nō ommitto vl' obmitto scribendū ē. Operio & eius passiuū
operior simplicis p.scriptiōe ꝯtentat̄.Opperior deponēs pp.duplex re-
quirit.Opinor:opinio:opitulor:opulētus vnum p.deposuit.Ob quoq;
nōnūnq; r.sequente non mutatur euphonie causa:vt obruo:obrepo:ob-
ripio.Obscurus ex ob & cura confectum non mutat b. sed propter con-
sonantiam accessit s.Sic & in obsceno fit ex ob & ceno composito. Si v̄o
ob & sub cum aliis q̄ vt p̄missum est dictionibus componunt̄: in cōuul-
sam b.reseruant lr̄am:vt subdo & obdo. Dis q̄q; & di p̄positiōes insepa-
biles in solis cōpositionib⁹repiunt̄:dis quidē cū dictionib⁹.a.b.c.p.f.t.I.
cōsonante vel s.cōponi pōt:vt discerno ex dis & cerno:dispono:distrabo
disiungo:dissuo:seruaturq; snie mutatione s.in verbo diffundo mutatur
in f & geminat̄ : sic̄ & differo & diffido:diminuo quoq; ex dis & minuo
sed variat̄ s.in m.que duplicat̄. Neq; pōt cum hysce verbis sic incipienti
bus di componi nisi cum minuo:& tūc simplici.m.scribit̄ diminuo.Cuꝫ
ceteris di sepi⁹ q̄ dis copulat̄:vt diduco:diluo:dinumero:digradior: di-
ripio.Trans prepositio composita cum dictionibus.a.b.d.m.vel.I.con-
sonante principiū babētibus.n.&.s.amittit. vt traduco:rano:traiicio.In-
uenitur tamen & integre.vt transmigro & transduco:quevideri possunt
nō esse composita.N.lr̄a neq; ante.b. neq; ante.m. neq; ante.p.locari pōt
siue composita dictio fuerit siue simplex: vt summa p duplex.m.Rom-
bus:pompeius:cōmunis:immunis:combibo:computo:imputo. In cō-
positis quoq; p figuram themesim diuisis vt enūq; prudēs nunq̄ potēs
vsus doctoꝝ habet vt.m.ponat̄ loco.n.q̄uis videri posset ad suam natu
ram in prepositione reuersam q̄ dum sepata est quāq̄ sequēs dictio sup̄-
dictas in principio lr̄as habeat nō mutant̄:vt in binis in pontificio in ma
gistratu.Contra v̄o fit vt.f.c.d.q.s.t.in simplicibus ac compositis dictio
nib⁹ iuxta se perire nō sumant.m. vt tonsus:linq̄:cancer:mendax : centū:
anfractus quēcunq; qcunq;:tātūdē:idētidē.In grec̄ q̄ꝫ dictiōib⁹ q̄ p ph.
figurant̄ idē seruandū est.Sed scribi.m.ꝓnūciari n.peritiores volūt pom
philus nimpha. Circum p̄positio quādo cōponit̄ cum dictione a vocali
incipiēte:integram seruat.m. vt circūeo scribat̄ ꝓnuncietur circueo. Cuꝫ
prepositio per.c.u.m.scribi debet. Atsi aduerbium temporis fuit per.q.
.u.o.m.vt quintiliano visum est. Verum & quondā non condam scribi.
Caiū cneū figurare. Gaiū gneū ꝓnunciare vetusti moris fuit. Et sunt qui

hoc etiam seruant docti viri & vetustatis amatores. Ex quo fit vt nō sem per vocis verum depositum reddāt lītē: sed alterius altera sonū nōnunq; exhibet vt amantiū & amentiū p t scribamus: & sonū c. pferamus. Litiū tamē & vitium qui sunt litis & vitis genitiui plurales nō mutant vocem ne litium. ii. viciū vicii putent. Ecōuerso ſm quintilianū gaiū mulierē significat: sed c. virum. Idem quintilianus quicquid scribendū censuit: victorinus quicquid quasi diuisum sit & repetituꝫ quid. qđ Casparino pgamensi magis placuit. Idcirco nō iccirco docti scribūt quasi nil aliud sit q̄ circa id. Quicq; tamē scribit non quitq; & inde nequicq;. Sepe etiam cotingere solet q̄ c. in. g. mutet: vt in dictionibus numeroꝝ si p̄cesserint n. vt quadringēti ac si precedit. n. perseuerat immobilis. c. vt trecenti ducenti. Interponunt & aliquando littere vt sonus melior fiat C. vt si cubi ex si & vbi t. vt idētidē ex idem & idem. p. vt emptum quod ab emi venit. b. vt ambio ex particula. m. in pfecta & eo. s. vt obscurus ab ob & cura. l. vt obliquis ex ob & equus. r. vt dirimo ex di & emo. v. ꝓsonans vt bouis ex bos nominatiuo. k. lītra inutilis est quintiliano teste cum in oīmbus loco sui. c. sit. Vsus tamen habet vt karolus. kalende p. k. nō. c. scribantur Et quoniā orthographia multū cōsuetudini seruit: non est ab illa recedē dum: cum non scribēdi solum sed loquēdi quoq; atq; viuendi modum: quam boni doctiq; viri cōstituant: magistrā habere cōsuetudinē deceat. Aduerbium interrogandi. cur per. c. potest &. q. duplex. v. desiderat: vt quur. Grece dictiones que ab. r. principiū sumūt aspirari debēt: vt rbetor rbodus rbadamancus. Aspirat quoq; rbenus rbodanus. Priscis nanq; remporibus tam germani q̄ galli grecis litteris vtebant & a grecis bec flumina nomina babent.

De aspiratione.

Via vo de aspiratione mentio interceſſit: pſequemur latius hanc
q partem. Omnia q̄ ab ipso descendunt aspiranda sunt in principio
& p. y. & v nō. p. scribenda: vt byperbole byberboreus bypoteca
bypocrita. Similiter que ab ypos veniūt aspiratione babēt: sed per latinū
. i. &. p. duplex scribunt vt bippotentbaurus bippomanes bippodamia
bippolites. Atsi bippus in fine compositionis cadit aspiratione amittit:
cetera seruant vt pbilippus quod est a pbilos & amor & bippus equus
quasi amator equoruꝫ. Hypo vo greca prepositio est que apud nos sub
significat. Apud latinos nulla consona aspirat. Seruius tamē excipit pulcer. Antiqui quoq; sepulcbrum aspirabāt. Incboa & incboo aspiratū inuenit: quia papias ex greco deriuatū putat. Seruius latinū esse contēdit Mibi & non michi. Nibil & nō nicbil scribēdū ratio suadet. cum. c. nusq; aspiretur q̄ in pulcro & vt quidam volunt in incboo & sepulcro. Quattuor preterea sunt cōsonantes que nostro more in grecis vocabulis aspirant. c. p. r. t. vt cbremes pbiloſopb9 retbor tbraso. Que ab archos veniūt omnia aspirant vt archidyaconus archipresbyter architriclinus archiep̄s

omnia aſpirantur vt archidyaconus: archipreſbyter: architridinus: archiepiſcopus: patriarcha: monarcha. Similiter que a cyros veniũt: vt chyromãtia chyromanticus chyroteca. chirologia. Que detorquentur ad nos ex grecis dictionibus in quibus f. ſonare videtur: per ph. ſcribẽde ſunt vt phebus phebon pharus orpheus. Excipiẽ filius & fama que licet a grecis dilapſa ſint per f: tamẽ ſcribunẽ. Dicitẽ em̃ filius a philos. i. amator: vel a philos qđ eſt amor & fere grecũ eſt & in prima ſyllaba nihil a greco differt: ac prima pſona dicunt illi fero is: it. Et fama ex phim grecoverbo qđ eſt dico: quia ex multorũ dictis ſiue ſermonibus oriẽ fama. Quecũq; veniunt ab ether & ethra & ethereus aut ab ethus & ethica & ethicus: aut ab orthos vt orthographia orthographus. aut a techa vt bibliotheca cyrotheca: aut a theos vt theolog⁹ theologia: aut a thesis vt ſintheſis hipotheſis p t. ſcribi & aſpirari debẽt. Contra ỽo q̃ a prothos anticato metaq; veniũt vt prothomartyr prothonotarius antitheſis anticatho catho logus metamorpheoſeos methaplaſmus.

y Greca nunq; tranſit in conſonantẽ atq; idcirco decipiunt q yheſus yheruſalem yheremiãq; ſcribunt. Q̃uis em̃ aliena ſunt verba noſtro tñ i. nõ alienũ volunt. Inter m. & n. nulla ratio patiẽ locari p. maleq; a mlt̃is ſcribiẽ columpna: tirampnus: contempno: autumpnus Autumnus vero ſcribendũ eſt: p. nõ indiget. Sic ſomniũ ſomnus amnis omnis ſolẽnes ſummũ. Mneſteus apud Virgiliũ m. ante n. in principio ſeruat. At contempſi cõtemptũ: prompſi promptũ: dempſi demptum. Carpſi carptum emi emptum: compſi comptũ p. retinent. Peſſimus per duplex. ſſ. nõ p. x. ſcribi debet: cũ ſuplatiua in ximus nulla niſi maximus & proximus terminenẽ. Moralia ſiue imitantia verba tam p. ſſ. duplicatum vt patriſſo matriſſo: fratriſſo: q̃ p z. ſcribi poſſunt: patrizo matrizo fratizo. Nitor niteris verbũ quãdo ad conatum corporis refertur per x. nixus. ad animã vero relatũ niſus p vnicũ ſ. preteritũ format. At iſta tibi de generaliorib⁹ orthographie regulis ſcripſiſſe ſufficiat. Quod reliquũ eſt de ſingulis vocabulorum ſcriptionibus ex autoribus frequenti lectione ipſe tibi vſus miniſtrabit.

Q̃z pueri docendi ſunt in rhetorica & dyaletica.

i Nter grammatice ſtudia ſolent & rhetorice precepta monſtrari. Nam & dũ leguntur oratores & poete: ipſius vis rhetorice panditur. Sunt ibi ſcolares ſunt ornatus: ſunt ſententie: vituperantur laudanturq; homines. Aſſunt iudicia: ſuaſiões. Nulla rhetorice pars eſt in poetis atq; hyſtoricis non exculta. Sed in his vſus eſt. Regule apđ oratores traduntur Ciceronem potiſſimum atq; Quintilianum. Eſt &|Are ſtotelis rhetorica hoc noſtro ſeculo in latinũ tranſlata admodum vtilis. In his te exercebis: ceteros fugito. qui ſeducere magis q̃ docere videri poſſunt. Sicut is qui nuper apud vuiennam nouam rhetoricam edidit. in qua tametſi plurima ex Cicerone que ſunt vera atq; vtilia cõmiſcuit:

deprauatis tamen exemplis & verbis fecit: vt nec vtilia sint nec vera quę docet fugiendus est hic: & abhorrendi si que sunt ei similes. Et in fonte fuerit potius q̄ in riuo potandum. Erunt ergo tibi non nulla artis rethorice tradenda p̄cepta: ex p̄batis & fama cultis autoribus recepta: vt scias oratoris officiū qđ sit: & oī̄onis ptes inuenire disponere eloqui mēorari pnunciareq̄ rite possis. At qa te non tā bonū oratorē q̄ pfectū regē desideramus: nō exigim⁹ a te Ciceronis aut demostenis eloquētiā: optaremus tamē te illa fore ornatū: plurimū nanq̄ tibi & splendoris & vtilitatis afferrent. Sed quoniā multa sunt que necessario iminent regibus ediscēda: ne alterū obsit alteri: satis erit regi facundia mediocris. Verum cuj inter precepta rethorice silere dyaletica non consueuerit. Sūt enim quodā modo inter se cōuertibiles. Nam & ambe tum querere tum rationē reddere & defendere & accusare conant̄. Non ab re fuerit regem puerū dyaleticis initiari p̄ceptionibus: atq̄ ita doceris: vt logice quam differēdi diligentem rationem. Cicero diffinit cognitis ptibus & diffinire & partiri & colligere sciat. Colligendiq̄ facultatem triplici diuersitate tractari non ignorat: quia vl̄ veris ac necessariis vel tantū p̄babilibus aut apertissime falsis argumentationib⁹ disputatio decurrit. Non tñ in hac re quosdam vuienne magistros imitatione dignos dixerim. Nimis em̄ multum temporis in sophisticis m cauillosis exponunt argumentis: vt apud eos logice studium non vtilitate sed morte terminet̄. Ob quā rem non probat inofficiosi beremū suppliciū neq̄ sextum pompeium Cicero: qui nimis magnam nimisq̄ multam opationem in geometria posuerūt. Neq̄ qui se totos dyaleticis ac iuri ciuili dederunt. Q̄uis em̄ artes hmōi in veri inuestigatione versant̄: earum tamē studio a rebus gerendis abduci cōtra officium est. Quia virtutis omnis laus vt ille dicit in actione consistit: fugienda est omnis artis supuacua imitatio: que licet nihil mali videat̄ habere: vacuum tamen laborē deposcit & abvtili negocio detrabit. Qualis fuit illius qui teste gntiliano grana ciceris ex spacio distante missa in agrū continuo & sine frustratione inserebat: quem cum spectasset alexander: donasse eum dicit̄ eiusdem leguminis modio: quod quidem primū fuit illo tpe dignissimum.

An puero regi musica scientia sit cōmittenda.

Veri pōt an musice regi puero sit doctrina tradenda: cumvel parum vel nihil ad rempublicā gubernandā videat̄ afferre. Neroni
q pbro dictum est & augusto: quia musicā nimis studiose sectent̄. Et augustus quidē correptus abstinuit. Nero amplius insecutus est artem. Cum psaltem quēdaj Philippus macedo inter cenandū vellet emē dare: ac depulsandis cordis cuj eo differere: ait psaltes. Sup id abs te mali rex auertant. vt hec q̄ ego melius teneas ipse. Cōtra themistodes dux grecie: dum in conuiuio recusasset lyram: habitus est indoctior. Socrates

phorū fons instrui lyra non verebat in senio nāq; indoctus a musis atq; a grecis abesse verbum fuit. Exercitus lacedemoniorū musicis instructus modulationibus victoriā reportauit graccus suoq; tempore orator precipuus: consonantē sibi musicā cōsonare volebat. Quid Dauid: nōne huius artis peritus fuit: cōcentuq; lyre laborāti sauli subuenire solebat. Hāc certe doctrinam ligurgus quoq; cōmendauit: quis leges lacedemoniis durissimas dederit. Hinc apud veteres moris fuit in conuiuiis vt laudes herorum atq; deorū ad citharā cantarent. Quid ioppas illevirgilianus: nōne canit errantē lunam solisq; labores. Et cicero quibus confirmat autor eminētissimus musicum esse cum diuitiaruz rerum cognitionē cunctam. Quid nos in tanta rerum varietate dicem?: cum alii suadeant banc disciplinam alii dissuadeant. Sed certe non ars despicit: neq; illius reprebēdit vsus: sed nimius vsus excludēdus est. Non esset huius discipline medio cris fugienda cognitio: si pceptores non vicioſi repirēt. Plurimū nanq; spūs reficit & ad tolerantiā laboris: exbilarat mētes nō imoderatus neq; lasciuus muscorū cōcentus. Hinc pitagoricis mos fuit: & cum irent cubatum & cum mane surgerent siquid tristicie foret: vt lyra suauiter cōcrepante diluerent. Artis aūt huius reptorē alii pitagorā: alii moysen: alii tubal predicant. Sed miror ego de pitagora fuisse gentilū opinionē: cū nemo poetarum nō orpbeū musice peritissimū referat: qui pitagoram non annis sed singulis anteceſſit.

An iuuenibus tradenda sit geometria m arismetrica.

e St & geometria teneris etatibus ostendenda. Nam & ingenium acuit & animū ad pcipiendū celerem reddit. Hec & arismetricam secum trabit: cum sit in numeros & formas diuisa. Et numeroruz quidem noticiam etiā regibus necessariam nemo negauerit. Itaq; simul geometriam & arismetricam puerum insectari regem non dedecet. Qz si quis geometriam duxerit contēnendam: syracusanorum vocibus obrui potest: qui contra marcellum vrbi machinas admouentē vnius achimenidis ingenio & geometrie viribus obsidionem protrabere longius potuerunt. Est preterea in ea multum eruditionis: multumq; cautionis affert: cum sepius ea que dyaletice concedenda videntur: ars bec minime concedat. Nam quis ita proponenti non credat: quoq; locoruz extreme linee eandem mensuram colligunt: eorū spacium quoq; qđ bis linejs cōtinetur par sit necesse est. Ad id falsum est. Nam primū refert cui? sit forme illius circuitus. Reprebensi quoq; sunt a geometricis vt refert quintiliani bystoria: qui magnitudine insularum satis magnificari nauigationis ambitu crediderunt. Nam vt queq; forma pfectissima est: ita & capacissima est. Ideoq; illa circūcurrens linea si efficit orbem: ampli? spacium complectetur q̄ si quadratum paribus boris reddat. Rursus quadrata triangulis: & triangula plus spacii equis lateribus q̄ inequalibus continebunt. In collibus aūt & vallibus etiaz imperito patet plus esse soli q̄

ſoli celi iugeri menſurā ducentos & quadraginta longitudinis pedes cē dimidio q̄ iu latitudinē patere notiſſimū eſt: & quis ſit circuitus & quā-tum campi claudet expeditus colligere. Sed tenteni & octoceni in quāq̄ partem pedes idem ſpacium terminat ſed multo ampli⁹ claudunt. Que-libet vtilia captu ſint atq̄ delectabilia: nimiū tamē impendi tpis biſce arti bus non ſuaſerim: quia etſi ſunt per illas tranſeuntibus vtiles: diutius ta men circa eas noxie fieri poſſunt.

An puer in aſtronomia ſit inſtituēdus & rex precipue.

Nt Ec aſtronomie moderata lectio regi puero negari debet: q̄ celos oſtendit & arcbana ſuperū mortalib⁹ pandit. Huius noticia ma-gnis ſepe ducibus adiumento decoriq̄ fuit perides atbeniēſis cū ſolis obſcuratione territi milites eſſent: meditarenē q̄ fugā: reddītis eius rei cauſis exercitum retinuit & victor euaſit. Gallus quoq̄ ſulpicius cuius in exercitu lucii pauli propter lune defectionē militū animi: velut prodi-gio diuinitus facto terrerenē: naturali rōne monſtrata: ſecuros reddidit animos. Nec dyron ſyracuſanus cum ad delendā dyoniſii tyrānidem ve niſſet: quia platonis diſcipulus fuerat & aſtronomie peritus tali caſu ter-ritus eſt. Q̄d ſi niceas in ſyciliā veniens non eodem cōfiſus metu: pulcerri mum atbenienſium exercitū perdidiſſet. Imbuēdus eſt igitur & bac do-ctrina puer ſine qua neq̄ poete plenius intelligi poſſunt. Semp aūt cauē dum eſt: ne ſic vni iungamur arti vt reliquas deſeramus. Neue naturali-bus inberētes ſtudiis ac contēplationibus eoꝝ que moralia ſunt poſtpo namus: & rebus abducamur agēdis. Quereret aliquis forſitan quo pa-cto diſcenda ſunt bec: & an tradi & percipi ſimul poſſunt. Negabunt ali-qui: quia confundat animus & fatigeē tot diſciplinis in diuerſum tendē tibus. At bi non ſatis pſpiciēt quantū natura valeat bumani ingenii: que ita eſt agilis & velox: vt in omnem (vt ita dixerim) partem ſpectat. vt ne quidem poſſit agere aliquid vnū tm: ſed vti plura: non eodem die modo quin & eodem tēporis momēto: vim ſuam impendit reficit: ac etiam re-parat animos varietas ipſa. Quis vo non obtūdatur ſi per totam diem vnius artis vnum magiſtrū ferat: ſed in mutatione recreabit ſpūs: ſicut in varietate moderata ciborum reficit ſtomachus. Agricole ſimul arua vi-neta oleas arbuſta colunt: pratis: pecoribus: auibus & animalibus curam accōmodant. Cur non pueri diuerſas eodem tpe non momento dixerim diſciplinas ediſcant: quorū ingenia multo docilliora ſunt cē iuuenū. Cura bunt igitur qui te puerum regunt: per diem diuerſos vti magiſtros au-dies. Et nunc grāmatice nunc dyaletice nunc alteri diſcipline incūbas: nec ſuum locis ſuumq̄ corpis exercitiis tempus negabunt.

Quid eligendum ſit & quid fugiendū puero Capitulum vltimum.

C Eterum diſcipulis buiuſmodi cē quis plurimū intellectus illumina tur: nō tamē quid bonestum: quid turpe: quid iuſtum: quid iniu-ſtum: quid eligenduz: quidue fugiendum ſit prorſus oſtenditur.

Obumbrata sunt in poetis & oratoribus atq; hystoricis non penitus ex
pressa signa virtutū. Quibus ex rebus altius volāduz & ad pbiam ipam
tot affectibus trāsmigrandum est. de qua fecimus tibi in principio men,
tionē. At hic dicit forsitan ex cōtubernalibus tuis quispiā. Quid tu agis
enea: dum puer artibus insudat: quarū septē supius meministi. Quid rur
sus huc remittamur: sed nescies hic quid pbi nomen importet: cuius con
stat inuentorē fuisse pitagoram. Nanq; vt antea viri boni & docti sapien
tes appellarent: fugit hic arrogantiā: pbmq; se dici hoc est amatorē sapiē
tie non sapientē voluit. Hinc amor sapiētie interptata est philosophia. Sa
pientia vero non solum artes septem complectitur supra memoratas: sed
omniū diuinarū humanarūq; rerum ac causarum: quibus he tres cōtinē,
tur scientiam ꝓfiteē. Ob quam rem non qui septē artes liberales ꝓcurrit
aliquis pbus appellabit: pbie tamē partem adeptus erit. Philosophi ab
initio solis naturalibus causis intendebant. Taletēq; milesiū sequebant.
qui primus de illis tradit disputasse. Successit deinde socrates qui mora
lem philosophiā euocauit de celo. Ex quo factum est vt bifariam pbiam
diuideret: & altera quidē naturalis: altera moralis appellaret. Supuenien
te ꝙo diui Platonis ingenio: tertiū adiicere membrū placuit: & rōnale nū
cupatur. At nos hucusq; de moribꝰ quis sunt ex pbia recipiēdi parum di,
ximus. Eapropter in calce libri nō aūt in calce studii: puerū rursus ad mo
ralem pbiam remittimus. Hec em̄ quis sit erga diuinā maiestatē cultus:
quō parētibus: quō natu grandioribꝰ: quō peregrinis magistratibꝰ: mili
tibus: amicis: vxoribus: ciuibus: rusticis: seruis vtendū sit: certa rōne mō
strabit. Hec te rex indite docebit auariciā contēnere: que pecunie studiū
habet q̄q; teste salustio nemo sapiēs cōcupiuit vnq;. Admonebit in mulie,
ribus seruare modestiā. Caros habere liberos & ꝓpinquos: minime se,
uire: venerari seniores: legibus obtēperare: iracundiā cōpescere. cōtēnere
voluptates: misereri oppressis inopibus: conferre dignis p̄mia: ius suum
vnicuiq; reddere: punire nocentes: & qđ maximuz est in ꝓsperis fortune
successibus te letitia non sinet effundi. Nec in aduersis casibꝰ tristitia de,
primi: viamq; prestabit q̄ tibi recte viuere possis & subditis vtiliter impe
perare. Nec em̄ sunt hec puero daudenda: sed modo librorꝫ delectus fiat
vt dulces & apti facundi limatiq; sibi tradant: vt supra de plerisq; dixim9
quibus adiici possunt tusculane questiōes tullii de senectute: de amicitia:
& quicquid est illiꝰ de moribꝰ scriptū. Vtilis seneca capiēdus in epl̄is plu
rimis: & in cōsolatiōe boetius. Nec negauerim absq; his q̄plura doctorꝫ
virorꝫ reperiri volumina q̄ tuto pueris exhiberi p̄nt: sed iudiciū p̄cepto,
ris exigo: vt limatos tersosq; norit libros: & in autoritate receptos. Sed
quoniā hec philosophie portio quā vocant etbicam: nullum humane vi
te tempus dimittit intactum sed viuēs ipsa gubernat viros & senes quā,
ta puero tradenda: quibus ex locis recipienda sint satis pro parte credi,
mus esse monstratū. In ceteris libris sicut etates ipe requisuerint: si lon,

gius fabricator maxim⁹ orbis & anie conditor deus vitam ꝓduxerit: loquendum neruosius erit: nisi post tot insignes quos tibi legendos dixerimus autores: tacere potius q̄ dicere quicq̄ amplius existimauerimus. Tu tñ interim qđ tibi puero conducere doctus est: sic te exercere ac discere studere: vt aliarum huius opusculi partium cupidissimus videare. Vale ex noua ciuitata. Mense februarii. M.cccd.

Refert ḡtes ꝓmotori singular⁹ amici sui. EPI. CCCCXXXII

Neas ep̄s seneñ. alto & potenti viro Petro de noxeto comiti pa-
e latino. S.p.d. In eo loco ad quē te tua virtus euexit vt primus ro-
mani pontificis latus stiparis multa abs te acta sunt que me tibi maximope deuincunt. Nullum tamen & ex oibus tuis opibus qđ mihi vel iocundius vel acceptius fuerit: q̄ Iobānis nostri campisii subleuatio: quē diu iacentē humi calcatus: fortune pedibus inopia pressum tua ope tuoq̄ studio & ingenti conatu iam erectum & inter principes ecc. ie collocatum suis lr̄is accepi. Fecisti ꝓbe qđ bonū virū qđ amicū qđ te decuit Nam pbie discipline imbutus: in omni genere doctrinarū apprime peritus: ingenio ꝓspicaci facūdia triti: moribus mansuetus amicitie tenax (si verū fateri velimus) nimis diu inter infimos habitus est: nam sine bois virtutes pensitas: sine obsequia que romane curie nunc apud hungaros nunc apud theutonicos pluresq̄ gentes prebuit mente reuoluas nō est cur ei quisq̄ preferri debuit: sed habet iam tandē virtutis iam bene mihi serū videri debet qđ nō sit. Quo longior miseria fuit: eo dulcior felicitas aduentat. Pauci sunt qui vitam omnē feliciter agant. Alios prima: alios postrema tpa fortunata recipiunt. Recte cum bis agitur quib⁹ pars vite posterior leta ē. Eos fortuna bostes habet quos ex felicitate in erumnas precipitat: quibus miserrimū est fuisse felices. Ac noster campisius dum iuuenis fuit: dum ferre labores potuit: sudare: algere acriter pugnauit. Nunc victor factus seniū leuius feret. Iam secur⁹ est. iam tutus ē a tegete & baculo. Gaudeo illi mihiq̄: tibi gr̄as ago cuius & consilio & ope res gesta est. Nihil est q̄ tibi nō debeā. Tuus sum quātus suꝫ. Multa sunt in me tua bñficia q̄ sepe me iuuisti extulisti maxie. Ac ꝑus mediā mei partē fouebas. Alterā que in cāpisio viuebat incultā relinquebas. Nunc agrū totū excoluisti. Integer totus gaudeo: diuina tibi pietas benigna sit: teq̄ cū maximo p̄sule diu beatūq̄ nūq̄ te deserat: terrā tibi viuēti substernat morienti celum aperiat. Vale & me maximo pōtifici facito cōmendatū: ex noua ciuitate pridie idus maias. M.ccccliii.

CCCCXXXIII

Oratio de laudatissima maria: q̄ Iesum humani generis saluatorē genuit: nec min⁹ claustra pudoris post partum retinuit. ab enea vt fert cōposita: postq̄ ad summā in terris dignitatem vocatus: digne pius nominatus est: quam Anthonius koberger ciuis Nurēbergensis: non incōpetenter in libri huius calce poni iussit.

Irgo theutonicis multum celebrata sacellis
v Mater & ipsa dei mater & ipsa hominis
Virgo latinarum spes & tutela meorum
Virgo quam multo gallia thure colit.
Virgo nec hispanas paulum laudata pervrbes
Cui patet & celum tota terra patet
Virgo que magnum potes exorare tonantem
Et potes irati celi sistere dei
Ipse ego peccati seruus sceleriscq; ministet
Et mandatorum fractor vbicq; decem
Ad te confugio: fateor mortalia septem
Sepius admisi crimina modo penitet
Ille licet nulli veniam negat autor olympbi
Et reduci brachia semper tendat amans
Quis tamen offensi vultum quis iudicis audet
Intercessore nudus adire sui
Ergo meos genitrix semper miserata labores
Nunc etiam nostris casibus affer opem
Ipse mibi de te natus sine crimine culpas
Condonat veteres prohibeorq; nouas

Pii.ii.puntificicis maximi cui ante summū episcopatum primum quidem imperiale secrerario: tādem episcopo deinde cardinali seneñ. Eneas siluius nomen erat: familiares epistole ad diuersos in q̄druplici vite eius statu transmisse. Impensis Anthonii koberger Nuremberge impresse. finiunt. xvi. kal's Iunii. Anno salutis christiane ꝛc. M. cccc xcvi.

NVMERVS ET ORDO EPISTOLARVM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

Preconizatio Enee ſiluii poete laureati in prologo
Congratulat amico de ꝓſperitate ſucceſſus. Epiſtola.i.
Cilie comes impatori reconciliatur.ii.
Impator ꝑlatos ſuos reuocauit ex concilio Baſilienſi ꝓpter fedus eugenii pape cum rege aragonum et duce mediolanenſi.iii.
Lras ſtudere ſuadet qa maxime decorant tam principes q̃ minores.iiii.
Agricultura laudatur.v.
Conuerſationem ſuam notam facit.vi.
Repreſalia diſſuadet.vii.
Amicitiã & dilectionẽ notificat & ſe excuſat q̃ tamraro ſcripſit.viii.
Excuſatoria cur non viſitauerit amicum.ix.
Quales magiſtratus eſſe debeant.x.
De ſupbia gallicorum.xi.
De cicilia an ſit duplex.xii.
De rege Ladiſlao. xiii.
Reprehendit̃ fingens ſe ſcripſiſſe de mendatio.xiiii.
De filio ſuo.xv.
Pena patenter ferenda eſt pro culpa.xvi.
Hortat̃ amicum vt pro ſe poſſeſſionem beneficii accipiat.xvii.
Exbortatoria ad vnionem eccleſie.xviii.
Accuſat locor̃ munitionẽ & amicitie officium apit.xix.
Que ſit bomini patria & petit ꝓmotionis auxilium.xx.
Regem aragonum laudat.xxi.
Commẽdat ſalutẽ anime.xxii.
Quales ſcribe cancellarie.xxiii.
Hortat̃ vt ſententia impatoris equo animo feratur.xxiiii.
Diſſoluit argumenta ꝓ parte eugenii facta.xxv.
De noua ciuitate & aliquid de amicitia.xxvi.
Regratiatoria & aliquid de ſtudio bumanitatis.xxvii.
Hortat̃ ad reſcribendum.xxviii.
Redit in beniuolentiam.xxix.
Commendat cauſam ſuam.xxx.
Gratulatur beniuolentiã magni viri ſe nactum eſſe.xxxi.
Vocat cum deſiderio amicum.xxxii.
Dolet de amici & patris abſentia.xxxiii.
Magnificat beninolentiam.xxxiiii.
Nimpbiplexim libellum ſe effeciſſe ſignificat.xxxv.
Excuſat yronice non ſcribentem.xxxvi.
Preceptum bene viuendi.xxxvii.
Significatio buius dictionis turpis per antifraſim.xxxviii.
Damnat verboſa valumina.xxxix

Promouet cōducendum in officium.xl.
Dat fidem scriptis.xli.
De incerto curialium statu.xlii.
Rex aragonum se cingit in auxilium rhodis contra thurcos.xliii.
Nouitates de thurcis.xliiii.
Quomodo vxor ducenda & principibus seruiendum sit.xlv.
De monte veneris.xlvi.
Refert grates quia:cōmendatum habetur negocium suum.xlvii.
De rebus tridentinis.xlviii.
Leges dicit esse variabiles.xlix.
Relegat cōtinentiam ad philosophos.l.
Laudat constantiam amicorum & aretinum defunctum.li.
Bello turcorum & hungarorum rex Polonie & cardinalis sancti Angeli ceciderunt.lii.
Lamentat̄ ecclesiam suam alteri collatam ꝓpter fictam sui mortem.liii.
Pacem ecclesie concilium & nouitates exponit.liiii.
Remedium ad resarciendam ecclesie pacem.lv.
Probibet ne de ep̄atu frisingen̄.sine cōsensu impatorꝭ cuiq̄ ꝓuideat̄.lvi.
Laudat legatum ꝙ pecuniam renuit.lvii.
Laudat amicum quia diligenter rem cōmissam curauit.lviii.
Diuitibus non expedit condicere bellum.lix.
Commendat pugnantem pro sanguine claro & pro iusticia.lx.
Secretarius appellat̄ ideo multa scribenda obticet.lxi.
Suadet moribus coaptare non iuris subtilitate vtendum esse.lxii.
Nouitates hungarie & de cōtentu nurembergen̄.lxiii.
Laudat eloquentiam:eamq̄ ad britanos vsq̄ prouectam.lxiiii.
Taciturnitatem excusat & neutralitatem difficulter tollendam dicit.lxv.
Suadet seruari aurum & priuata negocia cōmendat.lxvi.
Dolet de amici captura & morte cardinalis acquilegien̄.lxvii.
De morte cardinalis acquilegien̄.& de rebus concilii.lxviii.
Promotoriales littere.lxix.
Fama non est contemnenda.lxx.
Promotoriales littere.lxxi.
De dietis germanicis.lxxii.
Promotoriales littere.lxxiii.
Nduocatum nouum denunciat.lxxiiii.
Promotoriales littere.lxxv.
Promotoriales littere.lxxvi.
Probat veram scientiam discere mori.lxxvii.
Hortatur legatos regni hungarie vt Ladislaum absq̄ conditione regem recipiant.lxxviii.
Cōgtulat̄ Iohi de aych ꝓmoto i ep̄m eysten̄.& q̄lit̄ viuat admouet.lxxix.

343

Petit insigne regis anglie pro amico.lxxx.
Hungari spreto Ladislao regni berede vero regis.
Polonie filium intruserunt.lxxxi.
Fortune qualitas cur non omnibus est equalis.lxxxxii.
Consolatur amicum super fuga amasie.lxxxiii.
Et si se indignū laudis dicat profitet tamē se ex laude iocundari.lxxxiiii.
Refert grates de biblia compata.lxxxv.
Suadet pacem particularem vbi vniuersalis haberi non potest & pbibet mendaciis vti.lxxxvi.
Delpbin regis francie filius alsatiam obsedit & suitenses apud basileam miserabili clade prostrauit.lxxxvii.
Mori etsi formidabile sit omnibus tamen necesse est.lxxxviii.
Spondet pmouere causam quoad se vires sue extendunt.lxxxix.
Refert grates de muneribus oblatis.xc.
Commendat vitam aggrestem et cōmoda ruris.xci.
Increpat eum qui non bono proposito amicam nuptui dedit & suadet castitatem.xcii.
De rebus bungarie & ecclesie auizamentum.xciii.
Suitenses superbi non se iusticie coaptant sed ipsam iusticiam sibi famulari volunt.xciiii.
Hungari quanto renuunt Ladislaum:tanto inter se discordant vt eligāt alium.xcv.
Persuadet legationis fungi officio.xcvi.
Amicitie dissolute causam exponit.xcvii.
Grates refert de plurimis beneficiis susceptis.xcviii.
Vxorem prostitutam viro suo conciliare conatur per mediam personam modo congruo.xcix.
Grates refert defendendi bonores suos.c.
Concordiam inter polonos & australes persuadet tali medio.ci.
Homines variis vsibus delectant differenti modo.cii.
Inundatio danubii & grando in modum oui.ciii.
Triplicis pblematis resolutio. videlicet vtrum prudentia sit idem babitus cum sciētia morali ꝛc. Scdm cur poete nostris teporibus sint adeo pauci cum videantur multum vtiles et necessarii. Tertium curviles cutes cadauerum. antique cammisie & cera in cancellariis vendūtur pro optimis muneribus.ciiii.
Tibizando scribunt poete ex rōne etiam principibus.cv.
Amoris illiciti medela & remedium.cvi.
Frisingen.ecclesia desponsat domino Heinrico schlick.cvii.
Somnium de fortuna describit.cviii.
Prosperitatem sui status denūciat cum desiderio eiusmodi successus.cix.
Consolatur amicum merentem ex morte sue cōiugis.cx.

Poesim laudat & iuris scientie prefert.cxi.
Zozimi rogatu tractatum de duobus se amantibus composuit.cxii.
Prologus in eundem tractatum.cxiii.
Hystoria de Eurialo & Lucretia se amantibus.cxiiii.
Epitaphium mittit epō patauieñ.sup mire laudis lapide tumbali.cxv.
Promotoriales littere.cxvi.
Promotoriales littere.cxvii.
Ladislaus commendat summo pontifici ne emulis suis regnum bungarie confirmet.cxviii.
Consolatur merens sup morte amici.cxix.
Oratoria ars ex grecis in ytalos & mō ex ytalis in theutunos venit.cxx.
Grates refert de innumerabilibus bñficiis presertim de equo veloci propinato.cxxi.
Assentit precibus et spondet efficere rogatum.cxxii.
Epistola plus audet viue vocis oraculo referre mētis conceptum de pulcra puella.cxxiii.
Redarguit consanguineum auxiliū a se petentē.cxxiiii.
Captat beniuolentiā & petit libros aliquos sibi accomodari.cxxv.
Heraldorum nomen aut officium vnde ortum habet.cxxvi.
Passagium cr̄ difficile conduci possit in effectum arguitur pluribus exrationibus.cxxvii.
Excusatio regis datie quare ad dietam non venit.cxxviii.
Rex aragonum spodet ire contra thurcos.cxxix.
Dyalogus p̄ bohemos thaboritas de sacra cōione sub vna specie.cxxx.
Oratio de p̄stātinopolitana clade & bello p̄ thurcos cōgregādo.cxxxi.
Gaudet benevalere amicū et se incolumem scribit.cxxxii.
Hortat genitricē suam fouere & amicum studio lr̄ar cōducere.cxxxiii.
Hortatur vices suas paulolongius complere aduentum suū citius spondens.cxxxiiii.
Nouitates scribit & aliis significare iubet.cxxxv.
Ladislaum bohemiā intrare suscepturus coronam significat.cxxxvi.
Expetit si statum ytalie scriptis notificari.cxxxvii.
Iterum hoc expetit:& quid papa & cardinales de clade constantinopolitana sentiāt.cxxxviii.
Congratulat p̄speritati successus & petit certior fieri de clade constantinopolitana.cxxxix.
Hortat papam vt christianos defendat contra thurcos & innotescit que pre manibus sunt inter bungaros & australes.cxl.
Constantinopolitana clades veridice referē.cxli.
Auctoritatem absoluendi impetrat vicario.cxlii.
Excusat se cur patriam vt dixit non reuisat.cxliii.
Promouet pirckamer p̄tra knorren de ecclesia sancti laurencii.cxliiii.

Impetrat cuidam ceſaris gratiam.cxlv.
Significat amico infirmitates ſuas.cxlvi.
Sperat ladiſlaum regem hungarie. cum ceſare pacem confirmare.cxlvii.
Patauiēſis ep̄s electus p̄pedit̄ p̄firmari ꝓpt̄ ceſaris indignationē.cxlviii.
Gratulat̄ de promotione amici in epiſcopum.cxlix.
Promouit quēdam in conſiliarium ceſaris.cl.
Baro de puchaym ceſari conciliatur.cli.
Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis piculis obiectis.clii.
Nouitates alamanie notificat.cliii.
Offert ſe patronum in gerendis voluntarium.cliiii.
Paſſagium p̄ſuadet contra thurcos ex clade conſtātinopolitana.clv.
Promotoriales littere.clvi.
Conciliat̄ capitulo pragen̄.eccleſie quomodo ſe habeant.clvii.
Hortatur fortiter aduerſa eccl̄ie tolerare.clviii.
Duxvenetū reddit certū impatorē rōanū de clade p̄ſtātinopolitana.clix.
Supintendens yconomo inſtruit̄ quid agendum.clx.
Rata habet facta ab amico nomine ſuo.clxi.
Ad nicolaum quintum pontificem maximum de clade vniuerſalis eccle ſie.de ſitu & fertilitate hungarie. & aduerſis prutenis & de cruciferis ordinis theutenicorum.clxii.
Impator ſummo pontifici ſpondet auxilio eſſe contra thurcos.clxiii.
Spondet ſe citius patriam viſurum.clxiiii.
Biennam ciuitatem deſcribit.clxv.
De miſeriis curialium tractatus.clxvi.
Gaudet de reditu amici.clxvii.
Reꝑbendit cardinalē & ad vnionē eccl̄ie ceſarē tractatus ſcribit.clxviii.
Laudat treugas in regno hungarie fieri & aliqua de vnione & paſſagio contra thurcos inſerit.clxix.
Exponit quo epiſcopus patauien̄. ceſarem honorauit.clxx.
Conſulit que ſunt agenda in cauſa friſingen̄. eccleſie.clxxi.
De coemendis politicis & aliquid de Petro noxetano.clxxii.
Dubitat an vxorem ducat cum ſit inops.clxxiii.
Pollicetur diligentiam ſuam apud ſenatum venetianum.clxxiiii.
De morte leonardi aretini.clxxv.
Fedus inter venetos & ducem mediolani.clxxvi.
Epiſtola iocoſa.clxxvii.
Petit confirmari priuilegia heremi camalduleñ. clxxviii.
Littere promotoriales & cōmendaticie.clxxix.
Dolet de amici abſentia.clxxx.
Grates refert de promotione & reddit certiorē de munere & litteris nō p̄ſentatis.clxxxi.
Gratulat̄ de ſcripto ꝼmone etruſco & pollicet̄ ꝓmouere ipſum.clxxxii.

Nouitates & iocos ſcribit.dxxxiii.
Acceptat Anthoniū luſcum dono mittendū.dxxxiiii.
De tranſitu impatoris in ytaliam.dxxxv.
Excuſat ducem mediolanum non vocatum ad congregationem p̄ concilio decernendo.dxxxvi.
Suadet regni hungarie pacem.dxxxvii.
Conſolatur principem infirmū.dxxxviii.
Hortatur ad pacem hungarie.dxxxix.
Hortatur ad reſcribendum.cxc.
De vtilitate litterarum.cxci.
Laudat Fridericum ceſarem.cxcii.
Petit reſcribere litteras.cxciii.
Excuſat ſe q̄ non ſcribit.cxciiii.
Excuſatoria taciturnitatis.cxcv.
Cōmendat cauſam friſingeñ.eccleſie.cxcvi.
Offert opas ſuas in cauſa friſingeñ.eccleſie.cxcvii.
Cōmemorat opas & ytalas nouitates.cxcviii.
Exhortat̄ ad reſponſum reſcribendū.cxcix.
Agit gratias pro conſiliariatu.cc.
Refert quomō ab imis ad altiora conſcendit.cci.
Enee ſeneñ.tituli ſancte Sabine cardinalis epiſtole.Refert grates de promotione ad cardinalatum.ccii.
De eodem.cciii.
De eodem.cciiii.
Promotionem ſuam amico notificat.ccv.
De eodem:& ſe totū offert gratitudinis loco.ccvi.
De eodem formale exemplum.ccvii.
Auxilio amici ſperat onus impoſitū ferre cōgruius.ccviii.
Promotionē ſuam notificat amico ſingulari.ccix.
De eodem & reuocat amicū ad curiā ſibi ſedem cōgruam.ccx.
Promotionē ſuam notificat amico.ccxi.
Nouitates.ccxii.
Refert g̃tes & agere ſpōdet ſe indignū.ccxiii. (ſit.ccxiiii
Indignū officii ſe agnoſcens exorat deum p̄ vita que tāte dignitati par
Amicitiā nō abſtulit dignitas adepta ſed aucta cōſtans eſt.ccxv.
De eodem.& ſeruatū locū pro aduentu ſuo pollicet̄.ccxvi.
Offert ſe promotorem quantum poſſit.ccxvii.
Cōfidit in deo qui dignitatē dedit in ſufficiētia vires tribuat.ccxviii.
Cohibet vlteriorē p̄motiō3 qa mauult paup amari q̄ diues odiri.ccxix.
Nouitates de terremotu cometa & turcis.ccxx.
Pollicet̄ ſe promotorem in requiſitis.ccxxi.
Promotionem ſuam notificat.ccxxii.

Congratulatur promotioni.ccxxiii.
De eodem notabiliter optat salutem plurimam.ccxxiiii
Promotionem suam notificat.ccxxv.
Se offert vsui tanq̃ frater.ccxxvi.
Refert grates congratulatori suo.ccxxvii.
De consolatione sup morte amici.ccxxviii.
Congratulatio super promotione amici.ccxxix.
Suadet fedus inire cum summo pontifice.ccxxx.
De eodem & debita reposcit exolui.ccxxxi.
De eodẽ & credita reposcit.ccxxxii.
De eodem & petit responsum.ccxxxiii.
Congratulatur promoto optans salutem plurimam confisus de patrocinio & se suaq̃ offert vsui pro arbitrio.ccxxxiiii.
Denunciat promotio vtrorũq̃ amici.ccxxxv.
Pollicet diligentiam super cõmendatis.ccxxxvi.
Grates refert de congratulatiõe promotionis sue.ccxxxvii.
Petit clausurales pro se deũ exorare vt collato honori digne preesse possit.ccxxxviii.
Expedire dicit oratorem habere apud sanctissimuꝫ: & incarceratũ emancipare.ccxxxix.
Notificat suã promotionẽ & se offert ad beneplatita obsequiosum.ccxl.
Consiliatur amico quomodo consequatur notabile commendatũ monasterii.ccxli.
Refert grates clero per procuratorem suũ de charitatiuo subsidio & precipit satagere vt detentus emancipetur.ccxlii.
Gratanter suscipit carmen de eius preconiis cõpositum.ccxliii.
Amicitiam suam notificat: & se cõmendari exorat principi.ccxliiii.
Congratulatur promoto ex virtutibus enarratis e merito.ccxlv.
De eodem.ccxlvi.
Iniuste damnatum excusat.ccxlvii.
Demandat procuratori vt legatum summi põtificis prouisum recipiat audacter illi assistat.ccxlviii.
Scribit ne taciturnitas affectionẽ diminuat.ccxlix.
Nouitates refert & dire egisse cum captiuo reprebẽdit.ccl.
Cõmendatoria cum clausula credentie.ccli.
Decima & indulgentia predicat cõtra thurcos.cclii.
Se offert promotorem.ccliii.
Se gratum refert obsequia prestare.ccliiii.
Hortatur bono christianitatis consulere: & imperatorem ad id inducere.ccclv.
Cupit scire quomodo valeat.ccclvi.
Promotionem suam notificat & se cõmendatũ haberi exorat.ccclvii.
Pollicetur gratitudinẽ promotionis sue.ccclviii.

Hortatur vt rex bohemie grates referat pape & cardinalibus de sua promotione.cclix.
Postulatur pragensis ecclesie sponsus.cclx.
Spondet facile obtinere quod prestare potest.cclxi.
Littere credentiarum.cclxii.
Cōgratulatur promotioni sue in cardinalem.cclxiii.
Constantiam sue amicitie refert.cclxiiii.
Gratissimus est de amicitia regis adepta.cclxv.
De morte comitis Scilie & presagio cometes.cclxvi.
Petit regi neapolitano cōmendari.cclxvii.
Reprehendit consolari nolentem sup morte filii.cclxviii.
Refert grates congratulatori ꝓmotionis sue.cclxix.
Laudat industriam viri & nouitates rescribit.cclxx.
Refert summū pontificem bene valere.cclxxi.
Suadet regem bohemie postulare vt cancellarius suus ecclesie pragen. preficiatur.cclxxii.
Admonet cōmissa diligenter exequi.cclxxiii.
Offert opam suam quoad potest.cclxxviiii.
Petit cesarem induci ad bellū contra thurcos.cclxxv.
Nouitates ytalie scribit.cclxxvi.
Informat amicum de gestis in rebus suis.cclxxvii.
Preconia regis aragonū enumerat.cclxxviii.
Refert metum de thurcorum feritate.cclxxix.
Refert noua regi scripsisse.cclxxx.
Equo animo fert fortune ludum.cclxxxi.
Nouitates ytalie.cclxxxii.
Pollicetur rogato operam dare.cclxxxiii.
Refert bella ytalie.cclxxxiiii.
Cōmendatur nuncius pape captiuos redimendus.cclxxxv.
De eodem.cclxxxvi.
De eodem & cōsolatur sup morte amici.cclxxxvii.
Petit ad possessionē epatus varinien.per ꝓcuratores suos induci plerisq; captans beniuolentiā regis.cclxxxviii.
Recommendat illis ecclesie Ratispanensis prouentus: & eum qui electus succubuit.cclxxxix.
De eodem.ccxc.
Grates refert de promotione & efflagitat iterū promoueri annectit etiā nouitates vrbis.ccxci.
De eodem.ccxcii.
Hortat vice sua ꝓmotiones principū ad regē polonie impetrare.ccxciii.
Petit patrocinari vt promotio regis impetret.ccxciiii.
Hortat cōcordie impatoris & regis bungarie intendere.ccxcv.

Petit auxilio esse vt promotiones impetrentur.ccxcvi.
Pollicetur pecunias concedere p redimendis litteris.ccxcvii.
Significat concordiam factam & exorat auxilio esse pro possessione ec
clesie assequenda.ccxxviii.
Credentiarum littere.ccxcix.
Cōmendatorie littere.ccc
Cōtra negātes auctoritatē summi pōtificis a xp̄o institutā esse.cccī.
Preconizat scripta alterius.cccii.
Ex humilitate se indignū cardinalatu confert.ccciii.
Spoudet cōmendato pficere & sibi prodesse.ccciiii.
Prologus in epl'am Iohannis Chrisostomi.cccv.
Epl'a Iohannis chrisostomi in exilio cōstituti.cccvi.
Preconizat scripture ornatum.cccvii.
Refert nouitates italie.cccviii.
Refert grates de rescriptis materiā scribendi querens.cccix.
Conqueritur de odio imperialis cancellarii & petit promoti ones p can
cellarium austrie cōmitti.cccx.
Excusatoria cp preposituram nō impetrauerit.cccxi.
Arguitur de negligentia.cccxii.
Hortat in rebus suis non ita negligenter agere.cccxiii.
Conquerit pmotiones suas a cācellario neglectas.cccxiiii.
Et si se tāta laude indignū sciat mauult laude q̄ vitupio trāsgredi.cccxv.
Conquerit lr̄as pmotoriales p cancellariū neglectas.cccxvi.
Preposituram amico impetrauit.cccxvii.
Excusat quare non scripserat.cccxviii.
Consulat cōquerētibus grauamina vrbis cōtra alamanos.cccxix.
Petit se cesari cōmēdatū fieri ob neglectas lr̄as pmotoriales.cccxx.
Denegatā dispēsatōz vt i sacris cōstitut? nubat significat.cccxxi.
Cōmittit diligentiam sui pfect? & indulgētias impetrauit.cccxxii.
Notificat animū de se sentientium.cccxxiii.
Excitat ad satagendum tempore congruo et instanti.cccxxiiii.
Hortat vt rex fidei p̄uersē bis q̄s lōga expientia nouit.cccxxv.
De eodem & petit regis nuptias esse faustas.cccxxvi.
Cōmendat se foueri in causa varinien.epatus.cccxxvii.
Petit creditum sibi restitui.cccxxviii.
Creditum repetit vt fideiussoria liberetur.cccxxix.
Congaudet redempto ex vinculis & se totū pollicet.cccxxx.
Pollicetur promotionem.cccxxxi.
Excusat se de gestis contra varadien.cccxxxii.
Compatitur merenti super morte amici.cccxxxiii.
Dispensationem sup bigamiam obtinere non potuit.cccxxxiiii.
Pollicetur germanice natioi proficere non nocere.cccxxxv.

Magnifacit xenia ex aore mittet et mallet facto q̄ vbis gt⁹ee. cccxxxv
Excusat se q̄ ꝯ cōmendatū sniam ꝓtulit iusticia exigēte. cccxxxvii.
De morte diui Ladislai regis. cccxxxviii.
Hortat circa plura de diligētia & cura. cccxxxix.
Admonet promotionem redis sponsi exigere ad regem polonie vt epi copatum varinieñ. consequatur. cccxl.
Indignatur papa episcopo herbipoleñ. propter pecuniā sublataꝫ & bef-ler iniuriatum. cccxli.
Littere credentiarum. cccxlii.
Laudat diligentiam legati & mandat cōcordiam inter impatorem & regem hungarie coronati. cccxliii.
Deliberatione habita pollicetur respondere. cccxliiii.
Hortat notabilibus rōnibus ad concordiā cū impatore & excusat se de rumoribus aggrauatiōis germanice natiōis. cccxlv.
Cōsulat meliorē esse pacē certam q̄ desperatā victoriā. cccxlvi.
Petit adiuuari ad consecutionem ep̄atus varinieñ. cccxlvii.
Emirtunt plura apostolica scripta cōtra murmurantes de grauamine nationis germanice. cccxlviii.
Hortat ad excusationē grauaminis germanice nationis. cccxlix.
Hortat audire suo nomine loquentem. cccl.
Excusatoria grauaminis germanice nationis. cccli.
Murmur grauaminis germanice nationis reseratur & rationibus notabilibus eneruatur. cccli.
Destinatur legatus aplicus ad nuptias Ladislai regis. cccliii.
Hortat legatū q̄ celeriter nuptias regis adire. cccliiii.
Scribit se bene valere nec supfluis curis augi velle. ccclv.
Negat se altiorē gradū ambire & collaudat poetice metrificātē. ccclvi.
Mestus ex morte amici cōsolat his mediis. ccclvii.
Mortē amici denunciat. ccclviii.
Pollicet opas suas amico & cōcordatis ecclie minime derogare. ccclix.
Denunciat desideriis amici satisfactū. ccclx.
Pollicet amice sexingētos florenos ꝓ dote aut ingressu religiōis. ccclxi.
Refert mortē amici & se cōmēdari orat. ccclxii.
Cōcordatis ecclesie ꝓmittit opam dare ne violent. ccclxiii.
Excusat se cōtra concordata ecclesie fecisse. ccclxiiii.
Captata beniuolētia petit amicū suo noie audire. ccclxv.
Iustruit de mēte sua apud principem exequēda. ccclxvi.
De pallatio budeñ. & aliquid cōtra basilieñ. concilium. ccclxvii.
Cōmēdat cām suā & spondet opas suas in reciprocū. ccclxviii.
Excusatio precum non exauditarum. ccclxix.
Annuit p̄cib⁹ & petit se excusare de g̃uamie germanice natiōis. ccclxx.
Frustra conat impetrare vt clerus cōitatis seneñ. ꝓ cōfirmatōe studii vni

uersalis cõtribuat & auisat de exercitu cõgregato.cccl xxi.
Petit p captiuo vt bñfacta cũ malefact⁹ pẽsat⁹ liberũ emittant.cccl xxii.
Captat beniuolentiã: & offert cõmendatũ nepotẽ suum.cccl xxiii.
Refert noua italie & vrbis romane.cccl xxiiii.
Cõmẽdatoria singulariũ amicor⁹.cccl xxv.
Gratulat de liberatõe epi varadien.cui⁹ noie regi scripsit et ab aplico scri
Familiaris vt bñ valeat.cccl xxvii. bi impetrauit.cccl xxvi
Consolatoria sup morte filii.cccl xxviii. (one.cccl xxix.
Post regiã maiestẽ recõmẽdatũ refert gtes de epi varadien.emãcipati.
Captat beniuolẽtiã & capellanũ suũ cõmẽdatũ facit.cccl xxx.
Mere familiaris.cccl xxxi.
Refert noua ytalie & se quãtalus sit in toto pollicet.cccl xxxii.
Excusatio cõtra murmur grauaminis germanice natiõis.cccl xxxiii.
Cõgratulat epõ varadien.e vinculis emãcipato.cccl xxxiiii.
Excusatoria de grauamine natiõi germanice illate & precat pacem cum
Ladislao inire & cõtra thurcos gladiũ vibrare.cccl xxxv.
Excusat rõne se pces nõ posse exaudire.cccl xxxvi.
Certiorẽ reddit aicũ ex bõrib⁹ collat⁹ si largũ ꝓplacẽdi eẽ aim.cccl xxxvii.
Rñdet francor⁹ regi sup materia epatus tornacen.cccl xxxviii.
Ad eundem in eadem causa.cccl xxxix.
Hortat burgũdie ducẽ oratoribus principũ asie votiuum prebere audi
tum de passagio cõtra thurcos conantes.cccxc.
Hortat cõtra thurcũ agere bellũ: & refert quanto auxilio potentissime
birim obtinere: & eum regẽ terre sancte cõstituere.cccxci.
Assertio pmissor⁹ & declarat ligã oriẽtaliũ principũ ptra thurcũ.cccxcii.
Assertio pdictorum.cccxciii.
Oratio legator⁹ orientalium principũ ad ducẽ burgũdie ad bellum con
tra thurcum congregandum.cccxciiii.
Conat ducẽ burgũdie instigare contra palatinũ rbeni & epm mogunti
num propter triũ principũ captiuitate.cccxcv.
Hortat ducẽ burgũdie vt voto & pmissis satisfaciat: & secum bello in
terfit contra thurcos.cccxcvi.
Rñdet excusatiõi & minis palatini.cccxcvii.
Notificat parisiensibus se papam electũ: & pcatur pro se orare vt digne
subministret.cccxcviii.
Vocat psonaliter cõgregationi montuane interesse.aut legittimo impe
dimẽto oratores cũ pleno mandato illac mittere.cccxcix.
Responsio regis francie.cccc.
Collaudat de collisione pragmatice cõstitutionis & hortat contra thur
cum bellũ inire.ccccl.
Responsio Ludouici regis francie.ccccii.
Dat priuilegia transeuntib⁹ p terras & dominia principũ. vt sint liberi a
grauaminibus.cccciii.

Copia cuiusdam breuis ad eundem.ccccciiii.
Breue ad ep̄m vintemilien̄.gubernatorē Perusii quēadmodum exigat steuram ab illis.ccccv.
Rn̄sio duc⁊ mediolani:& pollicet̄ in ꝓpria ꝑsona cōtra thurcū ire.ccccvi
Hortat̄ rōnib⁹ne ꝓhibeat virū ire cōtra thurcos.ccccvii.
Mādat electū ep̄m assumere & nullis aduersis cōtraire.ccccviii.
Penitet olim cōposuisse tractatū de duob⁹se amātibus.ccccix.
Reserat thurco fidei nostre veritatem.& collidit errores machometi atq̄ sectam suam.ccccx.
Oratio pii pape in conuētu mantuano edito.ccccxi.
Bulla de ꝓfectione in thurcos & de p̄rogatiuis eiusdē passagii.ccccxii.
Oratio Enee ad Calixtū papā offerēdo impatoris obedientiā.ccccxiii.
Oratio Enee coram sanctissimo & senatu cardinaliū impatore coronato pn̄te & eius nomine ad passagiū inducendū.ccccxiiii.
Excōmunicatus denūciat̄ Gregorius heymburg.ccccxv.
Absoluit vuratislauien̄.& nāslauien̄.a iuramēto homagii Gergio body brat regni bohemie noīe prestito.ccccxvi.
Refert g̃tes de mūere oblato & poesim p̄conizat.cōfertq̄ de vuladislao q̄ iure regnū hūgarie occupauit ꝯ ladislaū veꝝ regni heredē. ccccxvii.
Mittit lr̄as summo pōtifici pn̄tandas.ccccxviii.
Significat bohemos rokezanam petere in archiep̄m.ccccxix.
Det̄minat ꝯgruū tp̄us veniēdi ad dietā in noua ciuitate celebrādā atꝫ refert p⁹nouitates ytalie obstacula ne ꝯ thurcū ꝯgregati ꝯcludāt. ccccxx
Corrigit dyalogū cōfectū in quibusdā punctis.ccccxxi.
Excusat se ꝙ paulū vergereū aliter misit q̄ pri⁹statuisset.ccccxxii.
Non vult in orthographia se quenq̄ sequi.ccccxxiii.
Cur captus sit pedagogus Ladislai regis.ccccxxiiii.
De balneo naturali dominoꝝ de baden q̄uoluptuosum sit.ccccxxv.
De cōdemnatiōe Hieronimi heretici in cōcilio Constantien̄.ccccxxvi.
De crudeli amoris exitu Guisgardi & Sigismūde Tancredi solernitanorum principis filie.ccccxxvii.
Vindicta illate violentie quā de se extorsit Lucretia romana speculū pudicitie.ccccxxviii.
Cōmendat fratres minores de obseruantia.ccccxxix.
Reprehēdit scribentē insolito latino.ccccxxx.
Tractatulus de educatōe liberoꝝ ꝑ Eneam siluiū editus ad Ladislaū nobilissimū hūgarie & bohemie regem.ccccxxxi.
Refert grates ꝓmotori singularis amici.ccccxxxii.
Conclusio epistolarum metrico carmine de laudibus beate Marie virginis Hiesu Christi gerule. ccccxxxiii.

Finis tabule.

348
BIBLIOTEKA im. Zielińskich TNP
XV, 73

. 45. 000. 000. -

XV, 73

